

UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 00297 193 5

PATROLOGIA ORIENTALIS

TOMUS DECIMUS SEXTUS

R. GRAFFIN — F. NAU

PATROLOGIA ORIENTALIS

TOMUS DECIMUS SEXTUS

- I. — G. BAYAN.
LE SYNAXAIRE ARMÉNIEN DE TER ISRAEL (IV. *Mois de Trê*).
- II. — RENÉ BASSET.
LE SYNAXAIRE ARABE JACOBITE (IV. *Les mois de Barmahat, Barmoudah et Bachons*).
- III. — M. JUGIE.
HOMÉLIES MARIALES BYZANTINES.
- IV. — J. PÉRIER.
LA PERLE PRÉCIEUSE (*chapitres I-LVI*).
- V. — M.-A. KUGENER & EDG. TRIFFAUX.
LES HOMILIAE CATHEDRALES DE SÉVÈRE D'ANTIOCHE (*Homélie LXVII*).

1797

PARIS
FIRMIN-DIDOT ET Cie, IMPRIMEURS-ÉDITEURS
LIBRAIRIE DE PARIS, 56, RUE JACOB

1922

LE SYNAXAIRE ARMÉNIEN

DE

TER ISRAEL

LE SYNAXAIRE ARMÉNIEN

DE TER ISRAËL

PUBLIÉ ET TRADUIT

PAR

Le Dr G. BAYAN

IV

MOIS DE TRÉ

A = Bibliothèque Nationale, Fonds arménien,
N° 180, fol. 87 à fol. 122.
B = Édition de Constantinople, 1834.
L'exemplaire dont nous nous sommes servi est
celui des R.R. Bollandistes.

Տրէ ամայ Բ եւ Կոլեմբերի Թ : Վկայարանութիւն սրբոջն Անտոնինոսի :

Սուրբ վկայն Քրիստոսի Անտոնինոս՝ էր յերկրէն Սուրանայ, ի գեղջէն Պոլիպա . եւ էր բարահաս եւ շինող : Եւ մերձ ի գեօղն որ կոչի Կապուսեփան՝ էր տաճար մեծ յոջմ, յորում էին բազինք կոսոյ եւ գոհէին անդ : Եւ Անտոնինոս էր բրիստոնեայ եւ ուսուցանէր զկապաշտոն՝ ի բոց կալ ի պաշտելութենէ կոսոյ . եւ նորա ոչ լսէին նմա :

Եւ թողեալ զգեօղն՝ զնայ յանապատ, եւ գտեալ ձեր մի ճառայ Ասաուծոյ, որոյ ^{Ա 161, 87} անուն էր Թէոտիմոն : Եւ կոսեալ առ նմա ամա երկուս մեծաւ ճգնութեամբ, եւ ^{Բ 31} նորին հրամանաւ դարձաւ ի գեօղն իւր ի մոլորեալ ժողովուրդն : Եւ աշխատեալ ի ¹⁰ ճանապարհին նստաւ, եւ եկեալ հրամանաւ Ասաուծոյ էշ մի, եւ նստաւ ի վերայ նորա սուրբն եւ զնայ ի Կապուսեփան : Եւ գտեալ անդ ժողովուրդ բազում որ տօնէին պիղծ

1 Վկայարանութիւն] Վկայութիւն B — Անտոնինոսի] ճարտիրոսի *add.* B 5 ի պաշտելութեան] ի սրշտամանէ B 7 գտեալ] գտանէ B || 9-11 եւ աշխատեալ ... սուրբն *om.* B

1re DE TRÈ, 9 Novembre.

Martyre de saint Antonin.

Le saint martyr du Christ Antonin (*Antoninos*) était du pays des Syriens (*Souron*), du village de Privala¹; il était tailleur de pierre et constructeur. Or il y avait, près d'un village nommé Kaprosevân², un temple très grand, dans lequel se trouvaient des autels d'idoles et où l'on sacrifiait. Antonin était chrétien, et enseignait aux idolâtres à s'éloigner du culte des idoles, mais ils ne l'écoutaient point.

Il abandonna donc le village, se retira dans le désert et y rencontra un ^{Ա 161, 87} ^{Բ 31} vieillard, serviteur de Dieu, dont le nom était Théotime. Il resta auprès de lui deux années en grand ascétisme et retourna, sur l'ordre de celui-ci, à son village vers la population égarée. Or, fatigué du chemin, il s'assit. Un âne vint à lui par ordre de Dieu, le saint monta dessus et se rendit à Kaprosevân. Il y trouva un grand nombre de gens qui fêtaient les idoles abominables et

1. *Syn. Cr.* : ἐκ κώμης Ἀριθεάζου. — 2. *Syn. Cr.* : Καπροσά νιδον. La leçon arménienne montre qu'il s'agit de la κώμη Καπροσθεσδίου ὄρων Ἀπυμίων citée dans l'épithaphe du Syrien Ἀζίζος, à Trèves; cf. LE BLANT, *Inscriptions chrétiennes de la Gaule*, n° 225.

կուսն, եւ կին արբեալը ի զո՛հց զինոյն : Եւ եմուս ի տաճարն եւ խորտակեաց
 զամենայն կուսն, եւ եղեալ ստուցանէր եւ խրատ տաք եւ սպաշէր ի բաց կալ ի
 ծորբաթնեկն, եւ ոչ բւէին :

Գնաց ի բազար չԼարամիա, եւ ճրտման ստեալ լեզվակոպտէն շինել Եկեղեցի ի
 Կապրոս, եւ անտանել շնան սուրբ Երրորդաթնանն : Եւ չորժամ սկսաւ շինել
 ժողովեցան ի վերայ սուսերօր եւ բրօք եւ սպանին զվկայն Գրիստոսի զԼնտանինոս,
 Կոչեմբերի Թ' : Եւ զմարմինն ձգեցին չորժան ջրոց բազարին չորմ, բզկէին սպրբը.
 եւ ամժամայն արգելոս ջուրն ի բազարէն, բաց ի միոյ տեղւոջէն ուր նշխարքն էին՝
 բզկէր ստիա ջուր, զոր բրիստանեալքն իբրեւ զորճնութիւն անտանին :

* A. fol. 8^v
 1^v B.

Եւ եղև ի միո՞մ տուր զնալ կրտաւաշտիցն ի տեղին՝ ստնալ ջուր զն ցանկցեն
 ի տաճար կուսն, եւ կին մի որ սպասուսէր տաճարին՝ աշտաճարեցաւ եւ սպաղակէր.
 Ընդէր զորճնեալ ջարդ եւ որ խտանեալ է սուրբ արեամբ՝ ցանկը ի սկզբ տեղն :
 Եւ բուեալ զստուսարին առաքեաց զորականս եւ պեղեաց գտեղին, եւ զտին զմար-
 մինն սրբոյն չերկուս ժառանս բաժանեալ զոր ստեալ բրիստանեկիցն սարան ի բազարն

2 եւ խրատ տաք եւ սպաշէր om. B || 4 շինել] շինէր B || 5 եւ անտանել om. B 5 Եւ
 չորժամ սկսաւ շինել om. B || 6 վերայ] նորս կրտաւաշտը add. B || 7 Կոչեմբերի Թ'] եւ
 Տրէի B. add. B ձգեցին] ընկեցին B 9 ստիա] մի add. B — իբրեւ] սրբւո B ||
 14 սարան] սարեալ B.

qui s'étaient enivrés du vin des sacrifices. Il pénétra dans le temple, brisa
 toutes les idoles, en sortit, prêcha, conseilla et pria les gens de renoncer à
 leur égarement, mais ils ne l'écoutèrent pas.

Il se rendit à la ville d'Apamée et demanda à l'évêque l'autorisation de
 construire une église à Képroséván (*Kapros*) et de la dédier au nom de la
 sainte Trinité. Lorsqu'il eut commencé de la construire, les gens l'assaillirent
 à coups d'épée et de gros batons et tuèrent le saint martyr du Christ
 Antonin, le 9 novembre. Ils jetèrent son corps dans les remous du cours
 d'eau de la ville, qui alimentait les fontaines; mais aussitôt l'eau manqua
 dans la ville, à l'exception du seul endroit où se trouvaient les restes (du
 saint), où il se mit à sourdre une eau que les chrétiens recueillirent comme
 une bénédiction.

* A. fol. 8^v
 1^v B.

Il arriva qu'un jour les idolâtres, s'étant rendus à cet endroit, y puisèrent
 de l'eau pour asperger le temple des idoles; une femme qui desservait le
 temple fut possédée du démon et se mit à crier : « Pourquoi aspergez-vous
 ces lieux abominables de cette eau bénite qui est mélangée à du sang
 saint? » Le juge, l'ayant apprise, envoya des soldats et fit creuser l'endroit;
 ils y trouverent le corps du saint coupé en deux parties, que les chrétiens
 enlevèrent, emportèrent à la ville d'Apamée et déposèrent dans une

3 Ապամիա եւ ելին չալրի ծի մերձ ի Կապոսեզիան : Եւ շետոյ եպիսկոպոսն Ապամիոյ շինեաց ի վերայ եկեղեցի յանուն սրբոյն Անտոնինոսի, եղևալ զնշխարան ի մարմարինսնայ տապանի :

5 Յաջած ասոր սուրբն Բարսիոս եպիսկոպոսն Գանդրաց՝ չարխանտաց եւ ի նուա-
տիոս հերձուածողացն, ի վնճ ընկեցեալ քարկոծեցաւ, եւ աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած, վասն զի էր միախորհ աւաջին ժողովոյն նիկիոյ ուղղափառացն :

Տրէի Բ եւ նոյեմբերի Թ : Վկայաբանութիւն սրբոյն Բիքտորաի :

5 Յուսուրս Անտոնինեաց կուսպաշտ արքայի, եւ Սերաստիանեաց դատաւորին, էր սուրբն Բիքտորոս չերկրէն Բտալիոյ : Եւ բազում անգամ բանագատեալ սարսնաբօք,* A fol. 87
ի գատաւորէն ուրանալ զՔրիստոս եւ զոչնէ կոտոյն, եւ ոչ հաւանեցաւ : V. 3.

10 Հրամայեաց խորատակէ կատամունսն եւ ընկեցին զնա ի հօր ոչ ի բողբոջեալ՝ զի ծի առժամայն պրեայի եւ մեռցի, ալլ էր զերիս աւուրս ի կայծախառն մոխիր եւ ոչ

1 Ապամիոյ] Ապամիայի B || 4 նուաւորոս] նուաւորանոս B + 6 առ Աստուած om. B

6 նիկիոյ] նիկիայի B — ուղղափառացն om. B.

7 Վկայաբանութիւն] Վկայութիւն] B — սրբոյն] սրբոյ վկային B || 12 առժամայն] արայ B || 12 ալլ էր զերիս . . . աղբտոսայ om. B.

caverne, près de Kaposévan. Plus tard l'évêque d'Apamée construisit en cet endroit une église au nom de saint Antonin, et y déposa ses restes dans un tombeau de marbre.

En ce jour, saint Hypatios, évêque de Gangres, pour avoir été partisan du premier concile de Nicée, fut jeté dans un fossé et lapidé par les Ariens et par les schismatiques de Novatien (*Novatios*) et il rendit son âme à Dieu.

2 TRÉ, 10 Novembre.

Martyre de saint Victor.

Aux jours de l'empereur idolâtre Antonin et du juge Sébastien, saint Victor (*Bikhtoros*) vivait au pays d'Italie. Plusieurs fois pressé avec menaces* par le juge de renier le Christ et de sacrifier aux idoles, il n'y avait
A fol. 87
v. 3.

Le juge ordonna de lui briser les dents et de le jeter ensuite dans un feu peu ardent pour qu'il ne brûlât et ne mourût pas sur-le-champ; il resta trois jours dans de la braise mêlée de cendre et ne mourut pas. On lui fit prendre du

մեռաւ : Ետուն ուտել նմա ծաշապեց եւ ոչ ինասեցաւ, եւ որ եա գմաշապեղն ետա գի
 ոչ ինասեցաւ՝ չաւատայ ի Քրիստոս, եւ աչբեայ գգիբոն որով գործէր գրեղն եւ
 բաշխեայ զինչս իբ սպբատայ :

Եւ սպա եւ աղեալ ձեթ չեղին գժածուկ ծարմեով սրբոյն, եւ կախեցին զհայտէ, եւ
 շաղախեալ ծոխիր խառնեալ բացախով չարկանէին ի վերոն : Եւ կախեցին զլիխապ
 գաւաբս երիս՝ ծինչեւ բղխեայ տրին ի բիացն եւ չախանջացն : Եւ որբ տեսին գնա
 ի կատաղաշտիցն կարացան, եւ ձաչն արեկեալ առ սուրբն բացան աչբ իւրեանց : Եւ
 սպա որով սպանին գաւորն եւ աչեպէս աւանդեայ գժային իբ առ Աստուած, նոյնժ-
 բերի ժ :

Յաչամ աուր սրբուհին Ստեփանեա, աչբ լեալ ամայ սասանց, ետես գաւորն
 * Վ 161 87 Բիբաորոս աչապխի շարաշար ծաշաւամբ՝ կատարեալ ստէ : Երանի է բեց Բիբաորոս
 և երանելի են գործք բո. աշա տեսանձ երկուս պատկա լընեալ ի չերկելց, ծինն մեճ՝
 ղեց, եւ ծրան փորք՝ ինձ :

Եւ երկեալ սասաջի գատաւորն խոստովանեցաւ չաչտեպէս զՔրիստոս : Եւ
 չրամայեայ բաջ արանց խոնարհեցուցանել երկուս ծառս արմաւենիս մեծամեծս .

4 գժածուկ *om.* B || 5 խառնեալ *om.* B || 6-7 եւ որբ տեսին . . . աչբ իւրեանց *om.* B
 9 նոյնժերբի ժ] եւ ճրկի B *add.* B || 10 Յաչամ] B ամին B — սասանց] երկաստանից
 B || 12 երանելի] երանի B || 14 չաչտեպէս] չաժարձապախեամբ B || 15 ծառս
om. B.

poison, mais il n'en eut aucun mal; et celui qui lui avait présenté le poison, voyant que cela ne lui avait causé aucun mal, crut au Christ, brûla les livres d'après lesquels il avait préparé le poison et distribua ses biens aux pauvres.

On versa ensuite de l'huile bouillante sur les parties secrètes du saint, on le pendit à un arbre et on toucha ses plaies en les enduisant de cendre mélangée de vinaigre. On le pendit ensuite la tête en bas pendant trois jours, jusqu'à ce que le sang lui eût coulé par le nez et les oreilles. Ceux d'entre les idolâtres qui le contemplèrent furent frappés de cécité, mais, ayant prié le saint à grands cris, ils recouvrèrent la vue. On tua ensuite le saint à l'épée, et c'est ainsi qu'il rendit son âme à Dieu, le 10 novembre.

En ce jour, sainte Stéphanie, qui était veuve depuis dix ans, voyant
 * Վ 161 87 Բիբաորոս աչապխի շարաշար ծաշաւամբ՝ կատարեալ ստէ : Երանի է բեց Բիբաորոս
 և երանելի են գործք բո. աշա տեսանձ երկուս պատկա լընեալ ի չերկելց, ծինն մեճ՝
 ղեց, եւ ծրան փորք՝ ինձ :

saint Victor mourir d'une mort si cruelle, s'écria : « Que tu es heureux, o Victor, et que tes œuvres sont heureuses! Voici que j'aperçois deux couronnes descendant du ciel, une grande pour toi et une petite pour moi. »

Elle alla se présenter au juge et confessa franchement le Christ. Le juge ordonna à des gens courageux d'incliner deux énormes palmiers: ils

և զձի ձեռն եւ զտան կապեցին ի ձի ճառն, եւ զձիւ ձեռն եւ զտան ի ձիւ ճառն, եւ թողեալ չանկարձակի զճառսն՝ եւ հերձաւ երանելի կինն չերկուս, եւ աջնդ,ս կատարեցաւ ի Քրիստոս :

[B՝ Տօն սուրբ ստարեղոյն Ալեմբոյ, Ռոյլանտսի, Ստոլպատրաւի, Տերտիուս, Երատուս եւ Սուարտոսի :

Սուրբ ստարեղոս Էին ի կարգէ եփեանսանից աշակերտացն Քրիստոսի, եւ Էին ի պաշտօն եւ ի հպատակութիւն զլիստոս ստարեղոյն՝ նախաարարաւ երկրաստանիցն, եւ ի սպրտատարութիւն աւետարանին :

Եւ չաչցանէ սուրբն Ալեմբոս եւ Ռոյոնիոս՝ աշակերտ Էին Պետրոսի զլիստոսի ստարեղոյն, եւ հետեւոյր նմա շրջէին աւետարանին բարգաւթեամբ՝ եւ նշանք եւ չամենաչն ճատակարարութիւն եկեղեցական հոգոյց :

Եւ չեա կատարձանն Պետրոսի գրադուձս գարձուցանէին ի Քրիստոս : Եւ թաղարն ներոն բմբունեալ զնոսա եհար տանջանօք, եւ չեառչ սրով հատին զլիստոս նոցա :

Իսկ Ստոլպատրոս զոր չիշէ Պօղոս ի Հասկիստացոց թղթին՝ ընդ նձին Պօղոսի շրջելով, ձեռնադրեցաւ ի նձանէ, եպիսկոպոս չիկոնիոյց : Եւ չեա բարձմ նշանս սանկրոյ փոխեցաւ սո Քրիստոս :

2 թողեալ] թողին B — զճառսն] գարձուցանէին B — եւ աջնդ,ս կատարեցաւ] հանգեաւ B.

attachèrent une main et un pied de la sainte à l'un des arbres, l'autre main et l'autre pied à l'autre arbre, et ils lâchèrent les arbres tout d'un coup : la bienheureuse femme fut déchirée en deux, et c'est ainsi qu'elle mourut dans le Christ.

[B՝ Fête des saints apôtres Olympias, Rhodion (*Rodianos*), Sosipater, (*Sosipatros*), Tertius (*Tertilou*)¹, Érasme (*Erastou*) et Quartus.

Ces saints apôtres étaient du rang des soixante-dix disciples du Christ; ils occupaient des charges sous la direction des douze principaux apôtres premiers en honneur, et étaient au service de l'Évangile.

De ces apôtres, Olympias et Rhodion (*Rodionios*) furent les disciples de Pierre, le chef des apôtres; et en le suivant, ils parcoururent la terre, prêchant l'évangile, opérant des miracles et administrant toutes les charges de l'Église.

Après la mort de Pierre, ils convertirent au Christ beaucoup de monde. L'empereur Néron, les ayant fait saisir, les soumit à des tortures; puis on leur trancha la tête par le glaive.

Sosipater, que Paul mentionne dans son Épître aux Romains², suivit Paul dans ses pérégrinations et fut sacré par lui évêque d'Iéonium. Après avoir accompli de nombreux miracles, il trépassa auprès du Christ.

1. Cf. *infra* et Rom., xvi, 22. — 2. Rom., xvi, 21.

Իսկ Տերտեցոս՝ որ գշտովմաչեցոց թուղթն գրեաց ի բանից Պօղոսի, ձեռնադրեցաւ երկրորդ եպիսկոպոս չիւրնիւց չեա Սոսիպատրոսի : Եւ բազում վշտաց Տաճրերելով ի կապաւաչոյն, եւ զտրվա զարձոյց ի Քրիստոս եւ Տանգեա խաղաղութեամբ :

Իսկ սուրբն Երատոս՝ զոր եւ զառ չիշէ Պօղոս, էր շահապ եւ զվասար ի ձեռ բազարն Կորնթոս, եւ Տառասայեալ շրջէր ընդ Պօղոսի եւ աւետարանէր. ձեռնադրեցաւ եպիսկոպոս բազարին Պանէսարոսի : Եւ մուկալեալ բազում նեղութեանց՝ լուսաորեաց զբազումս եւ կատարեցաւ վկայութեամբ :

Իսկ սուրբն Կուարտոս՝ որ եւ զառ չիշէ Պօղոս, եղբայր կոչելով, սն ընդ նմին Պօղոսի շրջեալ եւ Տաղարդ ամենայն վշտաց նորս եղև : Եւ չեաոյ ձեռնադրեցաւ եպիսկոպոս Բիւրխոսն բազարի : Եւ բազում վտանգս նեղութեան կրեաց ի Հեկլեոսացոյն, եւ Տանգեա խաղաղութեամբ :

Ընդ սոսս էր եւ Սեկունդոս Թեոսպոնիկէցի՝ Տեոսեալ առարկակոսն ընթացիցն, որով պաշտօնացաւ ի Քրիստոս առարկութեամբ եւ Տանգեա ի Տէր :]

Tertius (*Terteghos*), qui écrivit l'Épître aux Romains sous la dictée de Paul¹, fut sacré second évêque d'Iconium après Sosipater. Après avoir souffert beaucoup de peines de la part des idolâtres, et converti beaucoup de personnes au Christ, il mourut en paix.

Saint Érasme, que Paul mentionne également² et qui avait été chef et notable dans la grande ville de Corinthe, s'étant converti, accompagna Paul et évangélisa; il fut sacré évêque de la ville de Panéas (*Panéatos*). Il souffrit beaucoup de peines, illumina beaucoup de gens et mourut par le martyre.

Saint Quartus, que Paul mentionne également en l'appelant frère³, voyagea aussi avec Paul et prit part à toutes ses peines. Il fut plus tard sacré évêque de la ville de Beyrouth (*Birriton*). Il courut beaucoup de dangers, subit beaucoup de peines de la part des Hellènes et reposa en paix.

Parmi ceux-là se trouvait aussi Secundus de Thessalonique, qui suivit les pérégrinations des apôtres, brilla dans le Christ par sa mission apostolique et reposa dans le Seigneur.]

1. Rom., xvi, 22. 2. Rom., xvi, 23. — 3. Rom., xvi, 23.

Տրէի Գ եւ նոյններէի ժԸ : Վերջաբանովին Մինասոյ Եղիպտոսացւոյ :

Սուրբն Մինաս Եղիպտոսցի էր. զօրական Մարտիմիանոսի կուսարշաւ արբայի, ի գնդէն Ռուտիլիականց, ի քաղաքէն Կուտայի : Եւ ոչ ժամէր տեսանել զճողորտիին կուսարշաւիցն եւ երթեալ ընտելէր ի բերին ձգնութեամբ, ագոթիւք եւ պահօք :

Եւ չառբ ծիւղձ դմտաւ ածեալ վասն չառչն Քրիստոսի, իջեալ ի լեռնէ անտի, եւ չորժամ ժողովեցան չապարէան դատուորն եւ ամբօս բազում՝ երթեալ ի մէջ նոցա խոստովանեցաւ զՔրիստոս Կառուած եւ Արդի Կառուծոյ, եւ վինքն ծառայ Քրիստոսի :

Մերկացուցին զսուրբն եւ ձագկեցին ուժգին, եւ խորցով զվերան՝ քերէին եւ հրով՝ ^{Վ 60, 88} ^{17 2.} աչքէին, եւ տատակ զրուէին ի գետին եւ քարշէին զնա ի վերայ մերկ. եւ ապա հատին ի վերայ նորա վճիւռ մահու :

Եւ չորժամ տարան ի տեղին՝ աջոթեաց առ Կառուած, եւ աչնպէս հատին զզրու նորա : Եւ զմարմինն ընկեցին ի հուր, նոյններէի ժԸ :

1 Վերջաբանովին] Վերջովին սրբոյ B | 3 Ռուտիլիականց] Ռուտիլիականց B — ¹⁵ Կուտայից] ի գառաւորութեան Երդիլիտի B | 5 իջեալ] էջ B | 10 ի գետին] ի գետնի B || 14 նոյններէի ժԸ] եւ Տրէի Գ *add.* B.

3 TRÉ, 11 Novembre.

Martyre de Ménas l'Égyptien.

Saint Ménas était Égyptien, soldat de Maximien l'empereur idolâtre, du corps des Rutiliaques (*Routilacom*)¹, de la ville de Koutayia (*Koudia*). N'ayant pu supporter de voir l'erreur des idolâtres, il se retira dans les montagnes pour y vivre dans l'ascétisme, les prières et les jeûnes.

Un jour, après avoir médité sur l'espérance du Christ, il descendit de la montagne, tandis que le juge et une foule nombreuse se trouvaient rassemblés dans l'arène, et, s'étant rendu au milieu d'eux, il confessa que le Christ est Dieu et Fils de Dieu, et que lui-même était serviteur du Christ.

On mit à nu le saint et on le fustigea vigoureusement, puis on lui ¹ frotta les plaies avec un sac et on les lui brûla avec des flammes; on étendit ¹ des épines par terre et on le traîna nu par-dessus; on rendit ensuite contre lui une sentence de mort.

Lorsqu'on l'eut conduit à l'endroit (de l'exécution), il pria Dieu, puis on lui trancha la tête. On jeta son corps au feu, le 11 novembre.

1. *Syn. Cr.* : ἐν νοσητέροις Ρουτιλιακούς.

Եւ երթեալ բրիտանելիցն ժողովեցին զեշխարս սրբոցն Մինասաց եւ եղին ի տեղի պանծալի : Եւ զպատուական զբախ նորա շեռ ժամանակաց տարան ի Կոստանդինուպոլիս, եւ ասնէ սրանչեւ ձեւամեծս ի չիւանդս եւ չափկոծեալս ի ծովու :

Յայսմ աւար յեշատի է երանելոյն Յովհաննու Բզեկանդրու հայրապետին Աղործածին :

Երանելիս այս էր ի Կիւրոս կգր ոչն, որդի լեալ Եպիփանու Կիւրոսի եպիսկոպոստապետին, ոչ ասաջնոջն՝ այլ ալոյս ումննն : Եւ յորժամ եհաս ի չափ հասակի՝ ամուսնացոյց զնա հայն իւր եւ եղին նորա դուստր : Եւ էր ինքն բարի, ճեզ, քաղցր, սղործած, որ եւ ըստ բարոյցն՝ Աղործած անուանեցաւ :

Եւ եղև ձեռ անել ամուսնոջն իւրոց, եւ լուեալ բարեպաշտ թագաւորին Հերակլեաց զհաճոյզական վարս նորա, հրամայեաց ձեռնադրել զՅովհաննէս՝ պատրիարք Բզեկանդրու :

* A fol. 88
r^o b.

Եւ նախ բան զնստելն նորա յաթոռն, տեսանէ զոգործածութիւնն իբրև զհարսն արգարեալ ի չնուրջս, եւ ի ձեռին իւրոսմ սոսս պտղալից ձիթեկոց : Եւ ասէ զՅովհաննէս. Եւ զուսար եմ թագաւորին, եւ համարձակութիւն ունիմ առ հայր իմ, եւ

1 ի տեղի] ի տեղոջ B | 2 նորս] իւր B | 5 լեալ om. B | 6 ումննն] ուրումն B | 6 եհաս] հասաւ B | 7 Եւ էր ինքն] Եւ պիչափ եղև թագադարար B | 8 ըստ բարոյցն om. B | 13 ի չնուրջս] ի տեղեան B.

Les chrétiens allèrent recueillir les restes de saint Ménas et les déposèrent dans un endroit célèbre. Longtemps après, sa précieuse tête fut transportée à Constantinople; elle accomplit de grands prodiges en faveur des malades et de ceux qui sont en danger de naufrage sur mer.

En ce jour, commémoration du bienheureux Jean l'Aumônier, patriarche d'Alexandrie.

Ce bienheureux était de l'île de Chypre, fils du métropolitain Épiphané¹ de Chypre, non du premier, mais d'un autre. Lorsqu'il eut atteint l'âge de puberté, son père le maria; il eut des enfants. Il fut bon, paisible, doux, charitable, et fut appelé charitable à cause de son naturel.

SA femme vint à mourir, et le pieux empereur Héraclius, ayant appris sa belle conduite, ordonna de sacrer^{*} Jean patriarche d'Alexandrie.

* A fol. 88
r^o b.

Avant d'occuper le siège, (Jean) vit dans un songe la Charité sous la forme d'une fiancée parée, tenant à la main une branche d'olivier chargée de fruits. Elle dit à Jean : « Je suis la fille de l'Empereur, j'ai libre accès auprès de mon

1. *Syn. Cr.* : Épiphané, chef du pays.

առանց իմ ոչ որ կարէ մտանել եւ տեսանել զնա : Երդ եթէ զին բնոյ բարեկամ սունես, ես զբէք սիրելի առնեմ հօրն իմոյ թագաւորին, եւ յորժամ կամիս մուծից զբնոյ առ նա, եւ տեսանիցես զնա յարժամ :

Եւ զարթուցեալ զհասց կթէ սորոմածութիւնն է զոր ետեսն : Հրամայեաց առժամայն ժողովել զաղբատն բարաբին. եւ գտին եօթն հազար : Եւ զրեաց զնոսա ի կոնդակի, եւ կերակրէր եւ զզեցուցանէր զնոսա : Եւ եթէ մեռանէր որ ի նոցանէ զբէր փոխանակ նորա զայլ աղբատ. եւ զթիւ եօթն հազարին ոչ նուազեցուցանէր որչափ եկաց յաշխարհի :

Ենեաց ի բարաբին տաճարս հիւանդանոցս եւ բժիշկս կարգեաց, եւ զամենայն հիւանդ աղբատ եւ անտէր անդ հանգուցանէին : Նոյնպէս շինեաց եւ այլ տաճարս՝ եւ զկտերս եւ զծերս որ ոչ կարէին վաստակել՝ անդ հանգուցանէր մինչեւ ի մահ :

Նոյնպէս շինեաց եւ այլ տաճար եւ զամենայն կին աղբատ ծննդական անդ հանգուցանէր : Կարգեաց եւ մանկաբարձս սպասեակս եւ զտիթ որ հանգուցանէին յետ ծննդեանն, եւ տալին ամենայն կնոջ զրամս չորս եւ չուղարկէին :

Եւ շինեաց արտարոյ բարաբին շիրիմ օտար եւ աղբատ մեռելոց, եւ կարգեաց բահանաչս որպէս զի պաշտամամբք եւ ծոմեղինօք թաղեցնն, եւ բահանայն զերիս աուրս վասն մեռելոցն պատարագս մատուցանէր :

6 զզեցուցանէր] յազեցուցանէր B 14 յետ ծննդեան օտ. B || 15 եւ աղբատ օտ. B. || 16 զերիս աուրս] զերեք որ B.

* A fol. 88
v° 3.

père, et sans moi personne ne peut entrer pour le voir. Or si tu fais de moi ton amie, je te rendrai ami de mon père l'Empereur, et lorsque tu voudras je t'introduirai auprès de lui et tu pourras le voir à toute heure. »

(Jean) à son réveil reconnut que c'était la Charité qu'il avait vue. Il ordonna aussitôt de rassembler les pauvres de la ville; on en trouva sept mille. Il les inscrivit dans son registre, les nourrit et les vêtit. Et lorsque mourait l'un d'eux, il inscrivait un autre pauvre à sa place; il ne diminua jamais le chiffre de sept mille, tant qu'il vécut sur la terre.

Il fit construire dans la ville un bâtiment d'hôpital et y affecta des médecins; et l'on y recevait tous les malades pauvres et sans maîtres. De même il fit bâtir une autre construction et il y plaçait jusqu'à leur mort les estropiés et les vieillards qui ne pouvaient travailler.

Il fit construire également un autre édifice, où il accueillait toute femme pauvre en couches. Il y établit des sages-femmes gardes-malades; on conservait (les femmes) pendant les huit jours qui suivaient la délivrance, on remettait quatre écus à chacune, puis on les congédiait.

* A fol. 88
v° 3.

Il fit construire hors de la ville un cimetière pour les morts étrangers et pauvres. Il y établit des prêtres pour les enterrer avec offices et cierges; le prêtre célébrait pendant trois jours une messe pour le défunt.

Եւ գամենայն կշիւս եւ զչափս, եւ զմտին եւ զկապիճս փաճառականաց ուզկեաց, եւ կապարեաց ճատանեաւ կնքեաց՝ զի ծի փորթկացուցեն :

Յուել եւ ի պարգևս եւ ի հասուցումն նուիրաց ուխտի եկեղեցոց, զի ծի սուցեն կաշառս չուճերէ : Եւ ոչ ինքն ստնայր ի ձեարարացն ի ձեռնադրեցն զկանոնական սահմանն, եւ սրտուիրէր զի եւ նորս զարմանա որոն ստանց կաշառոց ձեռնադրեցն եւ կոնսկագրուես :

Եւ զպլ սնչափ որորձածուիլունս եւ զուզրութիւնս զոր անէր ստերն Յովհաննէս որորձածն զրեալ է յոջ եւ ի կատարեալ վարս իւր : Ըսէր առ Ըստուած Յովհաննէս. 'Կա սուր եւ ես բաշխեմ եւ ոչ վերջին գտացց պարգևաց բոց ի բաշխելն :

Եւ չարձամ Պարսիկը զերուսապէժ ստին եւ կամէին երկալ պատերազմել ընդ Բղեկանդիբա, եճուս ի նաւ ինքն եւ պատրիկն 'Երկիրասս' զի փախիցեն ի Կիպրոս գաւառն իւրեանց : Եւ չանկարձակի եղև հոյճն, եւ շարժեցաւ ձովն եւ վերացան աղիքն եւ ձրբիկ յոջ, եւ նաւն աղկոճէր : Եւ ստանէր 'Երկիրասս' պատրիկն շուրջ գնասիլն ի վերայ ձովուն զպղբասս զոր սպրեկուցանէր Յովհաննէս զի ուզկէին գնան, եւ ոչ թողին ձինչև ի ցածար հանին անիլասս ի սաստիկ աղկոճութենէն :

3 սխտի om. B || 7 եւ զուզրութիւնս om. B.

Il fit rectifier tous les poids et mesures, les boisseaux et les chéneices¹ des marchands; il y apposa un sceau de plomb afin qu'ils ne les diminuassent pas.

Il augmenta les rétributions et la compensation des oblations pour le clergé, afin qu'il n'acceptât aucune rétribution de personne. Lui-même n'acceptait pas la rétribution canonique des métropolitains qu'il ordonnait, et il prescrivit qu'eux aussi sacreraient évêques ceux qui en étaient dignes sans accepter des rétributions.

Il est encore une infinité d'œuvres de charité et de réforme accomplies par saint Jean le charitable, qui sont écrites avec détail dans sa vie complète. Jean disait à Dieu : « Donne, et moi je distribuerai; je ne serai pas le dernier à distribuer tes bienfaits. »

* Lorsque les Perses se furent emparés de Jérusalem et se préparèrent à venir attaquer Alexandrie, (Jean) s'embarqua sur un navire avec le patricien Nicéas pour se réfugier en Chypre, leur contrée. Or, tout à coup, il y eut du vent, la mer s'ébraula, les vagues se soulevèrent, la tempête (devint) violente et le navire était ballotté par les flots. Le patricien Nicéas aperçut tout autour du navire, sur la mer, les pauvres que Jean avait nourris, dirigeant le navire, et ceux-ci ne le quittèrent que lorsqu'ils eurent pris terre, sauvés de la terrible tempête.

1. L'auteur a transcrit les mots grecs μέτρα et γράναι, qui désignent les mesures usuelles pour les grains, l'une de 25 litres environ, l'autre d'un peu plus d'un litre.

* A fol. 88
v. b.

* A fol. 88
v. b.

Եւ չեա առւորց տեսանէ ի տեղեան սուրբ հայրապետն ներքինի սակի պատժու-
 ճանաւ, եւ մանեակ տկանակապ ի պարանոցն, որ ել առաջի նորա աթոռն կենդկնար
 գանձ : Եւ է ամենայն կենդկնար եօթն հազար եւ երկերիւր դաշեկան, եւ ասէ . Այլստի
 պարմածութեամբ գանձ բաշխեցեր ազբատաց արդ կոչէ գբեզ թագաւորն թագաւորաց՝
 5 զի հարիւրապատիկ զիոխարէնն ապես, եւ հանդիպես ընդ արժանաւորն եւ ընդ
 սուրբ հայրապետն յաթոռս պատուականս չերկիրն անանցական :

Եւ զարթուցեալ երանելին զիտաց եթէ մերձեալ է վախճան իւր, հրամայեաց եւ
 զոր ինչ մնացեալն էր չընչից իւրոց բերին՝ առաջի իւր. եւ ամենեւին ինչ ոչ զտին * A fol. 89
 10 բաց միայն չորս դրամ, եւ առեալ եա ապրաստի :

Կին ծի մեծառուն խոստովանեցաւ գմեզս իւր սուրբ հայրապետին, եւ զմին մեզն
 ամաչեաց խոստովանել : Եւ զիտաց հոգւոյն եւ ասէ . Այլ մեզս գործեալ է քո գոր ոչ
 խոստովանեցար : Եւ չստօթ լեալ ասէ . Ոչ կարեմ պատմել : Եւ հրամայեաց նմա
 զրեւ ի բարտիսի եւ կապարեայ մատանեաւ կնքել : Եւ նորա արարեալ երբ սա
 սուրբն եւ առեալ ել ի գետնի, եւ համբարձեալ զձեռս իւր ազաչեաց զԱստուած
 15 վասն կնոջն : Եւ հրամայեաց նմա առեալ զթուղթն կնքեալ. եհատ զմատանին
 առաջի ժողովրդեանն, եւ բացեալ զթուղթն ամենեւին ոչ եղևա զիր, այլ աբօթիւր

3 երկերիւր] երկու հարիւր B || 10-15 Կին ծի մեծառուն ... ետուն Կստուծոյ : om. B.

Quelques jours après, le saint patriarche vit en songe un eunuque dans un vêtement d'or, avec un collier enrichi de pierres précieuses au cou, qui déposa devant lui un trésor de quatre-vingts quintaux, chaque quintal équivalant à sept mille deux cents écus; et (celui-ci) lui dit : « Tu as par charité distribué ce trésor aux pauvres; maintenant, le Roi des rois t'appelle pour recevoir le centuple en échange et pour te reposer avec les dignes et saints patriarches sur des sièges précieux dans la terre immortelle. »

Le bienheureux à son réveil sut que sa fin approchait; il ordonna d'apporter devant lui ce qui restait de ses biens; on ne trouva en tout que quatre * A fol. 89
 15 écus, et les ayant pris, il les donna à un pauvre.

Une femme riche vint confesser ses péchés au saint patriarche; mais elle eut honte d'avouer un de ses péchés; (Jean) le sut par l'Esprit et lui dit : « Tu as commis un autre péché que tu n'as pas confessé. » Confuse, elle lui répondit : « Je ne peux pas l'avouer. » Il lui ordonna de l'écrire sur un papier et de le sceller avec un sceau de plomb. Elle le fit, et apporta le papier au saint, qui, l'ayant pris, le posa à terre et, élevant ses mains, pria Dieu pour la femme. Jean lui ordonna ensuite de reprendre le papier cacheté; elle en brisa le cachet en présence du peuple, déplia le papier et n'y trouva plus du tout d'écriture, car, par les prières du saint patriarche, elle avait été

սուրբ հայրապետին արեպէս ջնջեցաւ՝ որ եւ ոչ եղծումն գրոյն երեւեցաւ եւ ամենեկեան վառս Լառուծոյ :

Եւ սպարիսի աւարելիի վարաբ. հանգեաւ սա Քրիստոս : Եւ հրամայեաց զինքն զմարմին իւր չեկեղեցոջ սրբոյ վիսչին Ատիրբոսի, ի տապանին չորսմ եղեալ էին սպլ երկու Լախակագոտներ : Եւ եղեն մեծ սրանչեղբ. չորսմ բացին գտապանն, եւ կամէին զինքն զերանկելն. սրպէս կենդանիք երկու մեռեալ Լախակագոտներն, որոշեցան ի միմեանց, եւ ի միջի իւրեանց արարին սեղն նմա պատուով, որ եւ եղին զՅովհաննէս ողորմածն զԼեղեկասնդրու հայրապետն, նոյեմբերի ԺԷ, չաւար սանի սրբոյն Մինասայ վկային, ի կողմն Կիպրոսի, չորսմ ձնեալ էր եւ սնեալ :

Տրէ Գ եւ նոյեմբերի ԺԵ : Տան սրբոյն Մելի Լախակագոսի եւ երկու աշակերտացն Եւբորեայ բաճանայի եւ Շնոյի սարկաւայի :

Սուրբ վկայն Քրիստոսի Մելը պարսիկ էր, եւ նախ պորական էր ի Պարսիկս

4-7 եւ եղեն մեծ . . . նմա պատուով *om.* B || 8-9 չաւար սանի . . . սնեալ *om.* B. || 10 Տան] Վկայս թիւն B - աշակերտացն] աշակերտաց իւրաց B || 12 էր ի Պարսիկս *om.* B.

effacée de manière qu'il n'y apparaissait même pas de traces de l'écriture. Et tous rendirent gloire à Dieu.

C'est après une telle vie remplie de vertus que Jean reposa dans le Christ. Il avait ordonné de déposer son corps dans l'église du saint martyr Euty-chius, dans un tombeau où avaient été déjà déposés deux autres évêques. Or il y eut un grand miracle lorsqu'on ouvrit le tombeau et qu'on voulut y déposer le bienheureux : les deux évêques décédés, comme s'ils étaient vivants, s'écartèrent l'un de l'autre, et lui firent place avec honneur au milieu d'eux; c'est là qu'on déposa Jean le charitable, patriarche d'Alexandrie, le 11 novembre, jour de fête du saint martyr Ménas, dans l'île de Chypre, où il était né et avait été élevé.

4 ԻՐԷ, 12 Novembre.

Fête de saint Milès, évêque, et de ses deux disciples Eubore¹, le prêtre, et SENOÏ², diacre.

Le saint martyr du Christ Milès (*Méli*) était persan; il fut d'abord soldat en

1. Forme des synaxaires grecs. La forme originelle persane est *Abarsâm*, habituellement transcrite en arménien *Ապրամ*. — 2. Plusieurs synaxaires grecs ont corrompu ce nom en *Σεβ*, d'où le latin *Seboas*. Le nom perse est *Senoi*.

ըրկառնեաց չառատով. զնաց ի Տեղեպոլիս ար ծարպարն Գանիւլ գանիլն ետես. եւ անց ձեռնադրեցաւ եպիսկոպոս Բիթրազական բարպրին ի Բիթրազատաց եպիսկոպոսացեալն :

Եւ երբեք անց ոչ ընկարան զնա բարպրայիլն, բանիկ արեգակնադաշար էլին, 5 ալ ճանառանց չարձեղնիլն զնա, եւ նա անձ զբարպրն եւ զնաց չերուստով, ձ :

Եւ չեա ստրա աւարց բարեկացոցիլն բարպրայիլն զիտարսն Պարսից, եւ ստարեաց զորս Էրեք Տարխար վարց եւ արշարեաց եւ կրճանեաց զբարպրն, եւ այլեաց եւ բարաչատակ արարեալ ցանեաց ի ներքս ճանանիլն :

Իսկ երանելի * Եպիսկոպոսն Մելլէ չարս չԿղեկանդրիւս, եպիս անց զնձն Ընաստ 10 նիտս զանապատարսն, եւ ալ ոչ ինչ բարձեալ էր՝ բայց ձիւնն աւետարան ի ճարաց իւր, եւ Տրամանա Ընաստի գարձաւ ի Պարսիկս : Ի ճանապարհին պատասէկրալ ճանապատ սեղօջ իջեւանել չալիլ ձիւն չարս ձ էր անապատասար կրճատար ձի եւ

4 արեգակնադաշար էլին] արեգակն երկիր պագանիլն B || 5 ճանառանց om. B || 9 չարս] չերուստով, *act.* B || 10 զանապատարն] զանապատական B || 11-12 Ի ճանապարհին ... սեղօջ եւ չարձանել om. B.

Perse, (étant) de foi chrétienne; il se rendit ensuite à Téliopolis¹ où le prophète Daniel avait eu sa vision, et y fut sacré évêque de la ville de Bethraziq (*Bithrazakan*)² par le métropolitain de Bethlapat³.

Il s'y rendit, mais les habitants ne l'acceptèrent point, car ils étaient adorateurs du soleil; bien plus, ils le chassèrent; alors il maudit la ville et se rendit à Jérusalem.

Quelques jours après, les habitants de la ville ayant contrarié le roi de Perse, celui-ci envoya des troupes et trois cents éléphants, qui assiégèrent la ville, la minèrent, la brûlèrent, la rasèrent jusqu'au sol, et semèrent du sénevé à l'intérieur.

Le bienheureux * évêque Milès, s'étant rendu à Alexandrie, y rencontra le grand Antoine, l'anachorète; il n'avait rien emporté avec lui, qu'un évangile qu'il tenait dans son sac. Il retourna en Perse sur l'ordre d'Antoine, et chemin faisant, il lui arriva de s'arrêter en un lieu désert, dans une grotte, où se trouvait un religieux solitaire. Dans cette grotte se trouvait aussi un dra-

1. Il s'agit, d'après les actes syriaques, de la ville de Suse, où le prophète Daniel eut une vision (Dan., viii, 2). *Syn. Cr.* porte Τηλέπολις, comme l'arménien. — 2. La Razicene, *Beit Raziq* ou *Beit Raziqoye* des auteurs syriens, dont la capitale était Bagès, Ray en néo-persan. Dans les actes syriaques de S. Milès, celui-ci, originaire de la Razicene, est sacré évêque de Suse. — 3. Bethlapat ou Gondisapor, en néo-persan *Djunduy-Sapur*, dont les ruines se trouvent au village de *Sahabad*, à mi-chemin entre Dizoul et Chouster.

վիշապ մի ահաւոր մեծութեամբ էր չափի անկ : Եւ սաստեաց Մելի վիշապին եւ սու-
ժաման չեքձաւ : Եւ սակ անտարաստարն . Բարոճ անբաժ սխաղաչեցաւ սա իւ չաչրս
չաչ : Ըսէ կրանելի Մելի . Քշնամտ թիւն եղ Ըստուած ընկ ծարկ եւ ընկ ոճ . չէ պարտ
անակից լինել ընկ թշնամուչ ըս . եւ փոխեաց զնա ի տեղաջէն յաշնամնէ ,

Եւ ինքն զնայ ի Մճրին սա կրանելի եպիսկոպոսն նակար , եւ ծարգարեւացաւ նմ
նակար թէ . Մարտիրոսութեամբ վախճանին :

Եւ անտի զնայ ի Մելեկիա եւ ի Տիգրան . եւ գտանէ անկ բարոճ եպիսկոպոսն եւ
ժողովարս զի վիճէին ընկ մեարտադրան իւրեանց : Եւ զխապ Մելի որ անկրուա-
թեամբ եւ անբարատանութեամբ վիճէր մեարտադրան ընկ եպիսկոպոսն իւր . եւ
* Վ 161. 80
* 6.
չանցիմանէր զնա սարն Մելի բանիւր զրոյ : Ըսէ , մեարտադրան զՄելի . Այլ չիճար , 10
զու ստացանս զոր զխանս : Եւ կրանելին չանեալ գտեսարանն ի ձախաղէն , եւ
սակ . Սա ստացանն ընկ եւ ոչ եւ : Եւ եղեալ մեարտադրան զձեան ի վերայ աւետա-
րանին եւ սակ . Ըսո՞ մեկ սկ աւետարան՝ զոր ինչ անբայն եւ , սաս : Եւ կրանելին Մելի
չամբոքեաց զաւետարանն՝ Էտրկ ի ձախաղն եւ սակ զմեարտադրան . Արաջեանս
անգրանեցր զրան Տեսան , զսա սրապէ , ընկ Ըստուած : Եւ եղև կոչձակն եւ անկրու 15
ի վերայ նորա , եճար զնա եւ չարացաւ կէս մարմննն :

5 ցնացեալ լ ցնայ B — Տիգրան] Գաղաթիւն B 15 ընկ լ ընկ ընկ B.

gon d'une taille énorme : Milès chassa le dragon, qui éclata aussitôt. Le soli-
taire lui dit : « Le dragon a bien des fois logé près de moi dans cette grotte. »
Le bienheureux Milès lui répondit : « Dieu a mis une inimitié entre l'homme
et le serpent ¹, il ne l'est pas permis de cohabiter avec ton ennemi. » Et il lui fit
quitter cet endroit.

Milès se rendit encore à Nisibe, auprès du bienheureux évêque Jacques ;
et Jacques lui prédit : « Tu mourras en martyr. »

De là il se rendit à Séleucie et à Ctésiphon (Tishon) ; il y rencontra
nombre d'évêques assemblés, qui discutaient avec leur métropolitain
Saint Miles, s'apercevant que le métropolitain disait injustement et dédai-
gneusement avec ses évêques, le blâma par des paroles de l'Écriture. Le
* Վ 161. 80
* 6.
métropolitain ² dit à Miles : « O fou, tu m'enseignes ce que je sais déjà ! »
Le bienheureux sortit l'évangile de son sac et lui dit : « C'est ceci qui te
l'enseigne, et non pas moi. » Alors le métropolitain, mettant sa main sur
l'évangile, dit : « Dis-nous, ô évangile, ce que tu as à nous dire; dis-le-
nous. » Le bienheureux Miles baisa l'évangile, le remit dans son sac et dit
au métropolitain : « Puisque tu as dédaigné la parole du Seigneur, Dieu te
jugera. » Il se produisit un coup de foudre, qui tomba sur lui, le fondroya
et paralysa la moitié de son corps.

1. Cf. Gen. iii, Ev.

5 Եւ անցանկով երանելոյն ընդ ձեջ բարարին բարած Տիւնար սարկիւր լճիկեաց :
 Բարածը չանհատարին եղևն բրխտանեացը : Եւ սնն երբուեալ առաքիտար եւ սարին
 բարտեցոց զնա : Եւ երեալ ի զեոյ ձի սրոյ զեան անհոն էր. եւ արարեալ զնոն
 խաչին անց Տարախով որպէս ընդ ցածար : Եւ զնոց ի բարարն Մելիգերց եւ սրբ-
 10 րաց զձարդիկ բարարին չերկրարարիլնն : արեգտիանն : Եւ թագաւոր բարարին
 աչնիկ Միտտարէս լուս զման նարա, եւ սրկ զնա ի բանկ երկու ոչտիկարարն :
 Եւ յոյժ սանջէր զնա եւ ստիպէր երկիրարարանն արեգտիանն : Եւ բարած ստարտ-
 նոր նեղէր զերանելին ասնել զկամս իւր : Եսկ երանելին կշտամբէր զթագաւորն, եւ
 խրատ առաջ սլաշեալ զարարիչն արեգտիանն : Եւ սրտնեալ արբազին չարեա չախն-
 15 սոյն եւ ինքին սուսերան ԵՏար ի կարճան Մերոց : նոչնդա եւ ներստ՝ երբոց
 թագաւորին, ԵՏար զտուսն ի սրկա եպիսկոպոսին : Եւ նա ստաց ցնտա. Գար
 վաղին զմիմեանս սրով սպանելը : Արպէս եւ եղև խոկ :

A 161 20
E 31

15 Եւ անցալէս ասանկեոց սարբ Մելի եպիսկոպոս զՏային իւր առ Մտտամ նոչն-
 բերի ժԻ :

Եւ զերկու ոչտիկարան իւր զԲորեա բաճանոց եւ զՃիմոյ սարկուսոյն բարկածնկին :

2 բարածը] յորթը B || 2-4 եւ սնն երբուեալ ... ընդ ցածար om. B || 6 սրկ զնա] Եսրկ զՄեկի B || 7 եւ յոյժ սանջէր զնա] եւ յորժամ սանջէր զերանելին B || 8 զերանելին om. B || 9 սրաշակ] զՄտտամ add. B սրբազին] բուսարին թագաւորին B || 10 ներ ստա] նխարան B || 12 սպանելը] սպանանկելը B || 13 եպիսկոպոս om. B = նոչնդերբի ժԻ] եւ Տրեկ Դ add. B || 15 զԲորեա] Բորա B.

Le bienheureux en traversant la ville guérit par la prière beaucoup de malades. Beaucoup d'infidèles devinrent chrétiens. Quelqu'un ayant juré faussement, le saint le rendit lépreux. Il se rendit à un village dont le cours d'eau n'avait pas de gué; il fit le signe de la croix, et le traversa en pantoufles comme s'il était à sec. Il se rendit ensuite à la ville de Meligherd, où il détourna les habitants de la ville de l'adoration du soleil. Le roi de cette ville, Mistopharès, ayant entendu parler de lui, le fit jeter en prison avec ses deux disciples. Il le tortura beaucoup et le pressa d'adorer le soleil, et, avec beaucoup de fausses promesses, il engagea le bienheureux à accomplir sa volonté. Mais le bienheureux fit des reproches au roi et lui conseilla d'adorer le créateur du soleil. Le prince, irrité, se leva de son trône et frappa de son épée la poitrine de Milès. Nersès (Nersis), le frère du roi, enfonça également son épée dans le cœur de l'évêque. Milès leur dit : « Demain, vous vous tuerez l'un l'autre par l'épée. » Ce qui arriva en effet.

A 161 20
E 31

C'est ainsi que le saint évêque Milès rendit son âme à Dieu, le 12 novembre.

On lapida ses deux disciples, le prêtre Eubore et le diacre Sénoir (Sinoir).

Եւ նորա բարի խոստովանութեամբ կատարեցան, եւ եզին զնշխարս նոցա սմանք հաստացեալք ի բարարին Մեկրանայ, չորս ծ լնին նշանք բարսմք, զի եւ սչ ինչնամբը ստորասակին ի գատասո բարարին աչնծիկ :

Յաջած սուր ճարտիրոսացոս սուրբն Բիթրարսի, Գեկեչ եպիսկոպոսոսպեան՝ որ զՄեկն ձեռնադրեաց :

[Է Բ՝ սմին սուր չիշտատկ ներսանայ վրազի՝ կարօր Մերաց, եւ սուրբ եւ ձեճ հորն ձերաց նեպսի, եւ աշակերտաց նորա :]

Տրևի Բ եւ նոյնօրերի մԷ : Տան Լ, Յովհաննու Սուկերեանի, սոսանդեալսբայ պատրիարքի

* A fol. 90
r^o 16. Սուրբն Յովհաննու Սուկերեանն՝ էր չԼնախը բարարէն, բարեպաշտ ձեռաց գատակ, անան հորն Սեկաներս եւ անան ճորն Լնիսաս : Եւ ձինչզեո սրտամին էր՝ սոսչին նմա զիր, եւ եկեո սոսմնատը չպժ, եւ զնոց չԼիթլնս եւ սոսս գամն-

[Է եպիսկոպոսոսպեան] եպիսկոպոսն Ե :

Տ Տան Լ,] Պսոսմովին եւ զորք աշխարհակերպց զարարեալին ձերաց Տեան Ե || 10 Սեկան, զոս] սորտակրս սարաց *act.* Ե :

Ils moururent en bonne confession de foi. Quelques fidèles déposèrent leurs restes dans la ville de Melkan, où s'accomplissent tant de miracles, que les ennemis mêmes n'osent plus faire incursion dans les environs de cette ville.

En ce jour fut martyrisé saint Gadyahb¹, le métropolitain de Bethlapat, qui avait sacré Miles.

[E En ce même jour, commémoration du martyr Xersès (*Xersan*), frère de Miles, et de notre grand et saint père Nil (*Nilos*) et de ses disciples.]

5 FEV. 13 Novembre.

Fête de Jean Chrysostome, patriarche de Constantinople.

* A fol. 90
r^o 16. Saint Jean Chrysostome était de la ville d'Antioche, fils de parents pieux. Le nom de son père était Secundus, celui de sa mère Anthusa. Lorsqu'il était jeune, on lui fit apprendre les lettres; il fut très studieux et se

1. L'arménien porte: «... saint Bethlapat, le métropolitain de Geth...» continuant l'erreur des synaxaires grecs. La vraie leçon est donnée par les actes syriaques; c'. Etienne Evode ASSEMANI, *Acta Martyrum orientalium et occidentalium*, Rome, 1748, t. p. 69, et BÉRIAN, *Acta Martyrum et Sanctorum*, Paris et Leipzig, 1891, p. 264. Le nom de la ville étant devenu un nom d'homme, celui du métropolitain est devenu un nom de lieu, Երևան. *Syn. Cr.*, Երևանի *Syn. sel.* Sozoméne avait sauvé le nom de l'évêque sous la forme Երանեց (*Hist. eccl.*, II, 43).

նայն իմաստասիրական և գիշտարական գարտարին հանձարս. նոյնպէս և աստուածաշունչ գրոց՝ հին և նոր կտակարանոց եղև հմուտ չաք : Եւ սիրէր ի ծանկաթենն, զմխոնանկեցութիւնն. և երևալ ի ծածակ տեղի բարարին, անդ ձգնէր ընդ Բասիլիսով պահօր և ագոթիւք :

5 Եւ պատրիարքն Բասիլիսով սարքն Մելիտոս՝ կոչեալ գերիտեանն առ ինքն, և գԲասիլիսո ձեռնադրեաց ստրկաւոյ, և հրամայեաց նմա և գրեաց ձառս յառական Սոզոմանի : Ձեռնադրեաց և գճովհաննէս ընթերցսց, և հրամայեաց նմա գրել վասն բաշանայց և չանհասանելի գիրս և յասարտիս և ընդգէժ շրէից : Գրեաց և գանդրիանդաց գիրս, ձառս բռան և ձի, յառաքա բառամտորեաց պահօց : Եւ սարս
10 ձեռնադրեցաւ կիսաստրկաւոյ, շեռոյ եղև բաշանայ և կլ համբաւ նորա ընդ ամենայն երկիր :

Եւ չորժամ հանգեաւ ներշատիտս, պատրիարքն Կոստանդինուպոլսոյ, ՔԷԼսովկոս Բեղեկանդրու՝ հայրապետն վկայէր լինել պատրիարք գԲսիլիսոս գՊելլեանցին : * A fol. 90 v. 9.

1 գարտարին] գրոց *add.* B [3 ի ծածակ տեղի] չառանձին տեղք B [9 բառամտորեաց] բառամտորաց B [11 երկիր] Եւ ասուա շարհս բժշկութեան նմա յԱստուծոյ, որ և ագոթիւք բժշկէր գաննեայն ախտս և գճխանդութիւնս : *add.* B.

rendit à Athènes où il acquit toute la science de la philosophie et de la rhétorique profane; en même temps il devint très érudit dans les écritures inspirées de l'Ancien et du Nouveau Testament. Il aima dès l'enfance la vie solitaire et il se retira dans un endroit caché de la ville pour y mener la vie ascétique avec Basile, dans les jeûnes et les prières.

Saint Mélèce, patriarche d'Antioche, les appela tous les deux auprès de lui, ordonna diacre Basile et lui commanda d'écrire des homélies sur les Proverbes de Salomon. Il ordonna également Jean lecteur et lui commanda d'écrire le traité du sacerdoce, sur les livres incompréhensibles et étrangers et contre les Juifs¹. Il écrivit aussi les vingt et une homélies au sujet des statues, pendant le carême des quarante jours. Il fut ensuite ordonné sous-diacre, puis prêtre; et son nom se répandit par toute la terre.

A la mort de Nectaire, patriarche de Constantinople, Théophile, le patriarche d'Alexandrie, témoigna en faveur d'Isidore de Péluse² pour le * A fol. 90 v. 9.

1. Les traités sur le sacerdoce et contre les Juifs sont bien connus. Il doit être fait allusion par ailleurs aux dix premières homélies contre les Anomœens, prononcées à Antioche en 386-7 et connues sous le titre *Contra Anomœos de incomprehensibili*. — 2. Confusion entre Isidore de Péluse (mort en 450), qui fut un défenseur de saint Jean Chrysostome, et Isidore, moine de Nitrie, qui, après avoir été l'homme de confiance du patriarche Théophile et son candidat pour le siège de Constantinople, mourut en disgrâce l'an 403.

Բազմ թագաւորն Արիաբիւս, որպի ձեծին Քէարափ, եւ ամենայն ձեռնորդիւորն, եւ եպիսկոպոսոսնրն, եւ ամենայն ժողովորդք բարգրին ընտրելին եւ վկայելին բերել զՅովհաննէս Անտիոքաց՝ եւ ձեռնադրել սրարխարք, որպէս եւ եղև խոյ :

Եւ նստաւ չափեալ Տաւրապետութեանն, եւ չարածամ վարդապետեր եւ ուսուցանէր ժողովրդեանն զբան զբերական : Եւ սպա սկսաւ զբել զիրս վասն սարջխարաբիւան եւ վասն կենդորդս անցման, եւ վասն փրկութեան որպէս եւ անոնց կենաց. զբեաց եւ ներբողական ծառս ի տօնս անբանականս եւ ի սուրբս, մեկնեաց եւ գամենայն զիրս չին եւ նոր կտավարանաց, եւ սլլ ձառ բարոսն եւ սպտակարս անչափս :

Եւ լինէր երաշխասոր մեղաորաց չարաշխարսբիւն, եւ սակր, եւ զբէր. Արչափ անկանիս՝ զարձնալ կանդնեաց, եւ որչափ մեղանչես՝ զարձիր եւ թողցին բեղ մեղքն, եւ կիմ, բարոսմ անբամ չանդանիցես՝ բարոսմ անբամ զգջացիր : Եւ գանչատրիւնն ամենեկն կրարձ ի մարդիանէ, զի ստատանայ զմեղաորս չատաճատութեամբ կրբասանէ, եւ չառ թողլ գաննայ եւ սարաշխարել : Եւ ամենեկն՝ բաստրայ կամ բերական սլլ զբեաց, վասն սպէս եւ խտանիճայանձ ժողովրդեանն, սլլ գամենայն սրարց եւ չատակ խտակ՝ վասն խմանարց ամենայն մարդիան : 15

Եւ եր ինքն սրահեցոյ չաք, եւ միայն գարեջուր չափով եւ սակաւ Տայ ձաշակեր .

7 ներբողական] ներբողեան B.

patriarcat. Mais l'empereur Arcadius, fils de Théodose le Grand, tous les métropolitains, tous les évêques et tout le peuple de la ville élurent Jean et donnerent leurs suffrages pour le faire venir d'Antioche et le serrer patriarcat. Ce qui eut lieu en effet.

Il occupa le siège patriarcal, prêcha et enseigna incessamment au peuple la parole du salut. Il se mit ensuite à écrire des livres sur la pénitence, sur la vie passagère, sur le salut des âmes et sur la vie éternelle. Il écrivit encore des panégyriques sur les fêtes du Seigneur et sur les saints, il commenta toutes les écritures de l'Ancien et du Nouveau Testament, et (dit) d'autres homélies en grand nombre, éminemment utiles.

Il se portait garant des pécheurs pour la pénitence. Il écrivait et disait : « Autant de fois que tu seras tombé, relève-toi; autant de fois que tu auras péché, repens-toi et tes péchés te seront pardonnés; si tu commets souvent des péchés, repens-toi souvent. » Il fit complètement disparaître le désespoir des hommes, car le démon prend les pécheurs par le désespoir et ne leur permet point de se repentir et de faire pénitence. Il n'écrivit jamais de lexique ou de grammaire pour la population ignorante et basse, mais il parla toujours dans un style simple et clair, pour être compris par tout le monde.

Il jeûmait beaucoup, ne prenait que de l'eau d'orge en petite quantité

* A fol. 90
A. b.

* A fol. 90
A. b.

և չտան կարով զամենայն զիշերն արփէր, և պարան կապեայ ի սենեկի խրոս՝, և չարեամ արնէր և աշխատէր՝ անկեալ լանջօքն ի վերայ պարանին և սակա ծի ննջէր :

Յանդիմանէր և զգափշտակոցս և զպաշս և զկարդարիչս և զարձափռուքս :
 5 Որ և զթագուշին Եւզորբիս՝ զկին Երկայրտի կշտամբեաց, որ չափշտակեալ էր զաչղի կնոջ ծիոյ արուջ, և նա ոչ լսէր և ոչ զարձայանէր. և զէ՛՛մ յանդիման ասաց նմա Եւզարեղ և Հերովիդարա : Եւ բարեկացեայ Եւզորբիոյ և՛՛՛՛՛ն զնա արտարչ սպարանիցն :

Եւ չաւոր մեծի Չատիկն զնոց թագուշին չեկեղեցին, և բանիւր կապեայ զնա
 10 սարբ Տարբապեան, և ոչ ևս նմա թոյլ ձուանել չեկեղեցին, և ամօխալից զարձա լետա : Եւ չաչն՝ Հեաէ կելս թշնամի արգարագատ բաշնանաչապետին Քրիստոսի, և Տնարբ իմանայ թլ, որով պատճառանօք ընկեացէ զնա չափնույ : Եւ գրանէ խրոս՝ չարթիկանն արեական զԹԷտիկրոս զԷրեկտանդրոս պատրիարքն, և խտտացա նմա որ կիկէ զմեղխաննէս ընկեացէ, չափնույն, նասուցանէ զնա փոխանակ նորա չափան :

Եւ նորա ժարվեալ զամենայն մտարագրիտա խր կպիակարտօքն Տանդերձ, զնոց ի Կոստանդնուպոլիս և Տանդիդեցա թագուշույն. և խորճուրդ արարեալ ի միասին, զնոց ԹԷտիկրոս արտարչ բարգրին, ի գեօն Խուփիանէս, և արար սինճարս

2 սակա] սակա իկ ծի B.

A fol. 91
F. 14.

et ne se nourrissait que d'un peu de pain. Il passait toute la nuit sur pied en priant; il avait fait tendre une corde dans sa chambre et lorsque, après avoir veillé, il se sentait fatigué, il appuyait sa poitrine contre la corde et dormait un peu.

Il blâma les usurpateurs, les avares, les exploiters et les cupides. C'est lui qui reprocha à l'impératrice Eudoxie, femme d'Arcadius, de s'être approprié la vigne d'une veuve; or elle ne l'écouta pas, ni ne restitua la vigne; il l'appela alors en face Jézabel et Hérodiade. Eudoxie, irritée, le fit sortir du palais.

Le grand jour de Pâques, l'impératrice s'étant rendue à l'église, le saint patriarche l'interdit, ne lui permettant pas de pénétrer dans l'église. Elle s'en retourna humiliée. A partir de ce jour, elle se déclara l'ennemie de l'équitable pontife du Christ, et chercha des prétextes pour le destituer de son siège. * Elle trouva un complice de sa méchanceté en la personne de Théophile, le patriarche d'Alexandrie, et lui promit de le faire succéder sur le
 15
 20
 25
 30
 35
 40
 45
 50
 55
 60
 65
 70
 75
 80
 85
 90
 95
 100
 105
 110
 115
 120
 125
 130
 135
 140
 145
 150
 155
 160
 165
 170
 175
 180
 185
 190
 195
 200
 205
 210
 215
 220
 225
 230
 235
 240
 245
 250
 255
 260
 265
 270
 275
 280
 285
 290
 295
 300
 305
 310
 315
 320
 325
 330
 335
 340
 345
 350
 355
 360
 365
 370
 375
 380
 385
 390
 395
 400
 405
 410
 415
 420
 425
 430
 435
 440
 445
 450
 455
 460
 465
 470
 475
 480
 485
 490
 495
 500
 505
 510
 515
 520
 525
 530
 535
 540
 545
 550
 555
 560
 565
 570
 575
 580
 585
 590
 595
 600
 605
 610
 615
 620
 625
 630
 635
 640
 645
 650
 655
 660
 665
 670
 675
 680
 685
 690
 695
 700
 705
 710
 715
 720
 725
 730
 735
 740
 745
 750
 755
 760
 765
 770
 775
 780
 785
 790
 795
 800
 805
 810
 815
 820
 825
 830
 835
 840
 845
 850
 855
 860
 865
 870
 875
 880
 885
 890
 895
 900
 905
 910
 915
 920
 925
 930
 935
 940
 945
 950
 955
 960
 965
 970
 975
 980
 985
 990
 995
 1000

A fol. 91
F. 14.

siège s'il parvenait à destituer Jean.

Théophile convoqua tous ses métropolitains et ses évêques et se rendit à Constantinople; il fit visite à l'impératrice et, après s'être concerté avec elle, il se retira hors de la ville, à la villa Rufinienne (*Roufianès*), et y tint un

մեարապետօրն խրափք և Եպիսկոպոսօրն, փասն չարութեանն Յովհաննու : Եւ գրեաց սա Յովհաննէս զի երթուցիք ի ժողովն, և նա ոչ գիտցի, այց գրեաց սա նոսա . Եթիւ, ոչ եկեալեն Տապապետօրն Հասմայ, և Ենտիարայ և Երուսաղեմի, ի բեկ ծիպն ոչ եկիցի, զի թշնամի Երեւեցար ինձ :

Եւ նորս խրեանց չարութեամբն լատ չար կործանցն գրաստարտեցին զՍահերբ- րանն : Եւ Էին պատճառք չարախօսութեանն նոցա սպա : Ըստջինն՝ եթիւ, զվիրս Ռոպի- նեակ բնութեցաս, զոր բարսմ անգամ ի գիրս խր խոստան և անբնութեկն Տաճարեցու և գրեաց : Երկրորդ՝ եթիւ, զբարսմ անօթն եկեղեցոյն անչալտ արար . և նա զորս ոչ Էին պետք եկեղեցոյն սոսք՝ սպրաւոց՝ զԵկեղար և զՏինս : Երրորդ՝ եթիւ, լեա Տա- զորսութեանն, ի բեմին՝ մեղափոք բարսմարայ եկեր, որ և ոչ ի ջուրն զոր բնութք՝ Լարկ Երբէք մեզր : Չորրորդ՝ եթիւ, լեա ճաշոյ ճանկունս մկրտեաց : Եչս Էին ստաջին արտար- նայն չարախօսութիւնք :

Եւ նախնամայն Եւզրբախ իջոց յափնուցն և արարեաց զՅովհաննէս ի վեպն Պեւեկտան՝ չարարտին նիկամկացոյն : Եւ եկե խոսիւթիւն չարբունի սպարանան, և արածութիւն և սպմուի ի ժողովարցն բարբաբն փասն զրկանայ ի բազբրուսոց 15

1 և գրեաց *om.* B 15 սպմուի] *այլ սմ.* B.

synode avec ses métropolités et ses évêques, par méchanceté, contre Jean. Il écrivit aussi à Jean de se rendre au concile; celui-ci non seulement ne s'y rendit pas, mais il lui écrivit ainsi qu'à ceux qui étaient avec lui : « Si les patriarches de Rome, d'Antioche et de Jérusalem ne viennent pas, je ne viendrai pas seul auprès de toi, car tu l'es révélé mon ennemi. »

Alors, méchamment et par des suppositions malignes, ils condamnèrent Chrysostome. Leurs imputations calomnieuses étaient les suivantes : Premièrement, qu'il avait admis les écrits d'Origène, lui qui souvent dans ses écrits les avait déclarés rejetables et inadmissibles. Deuxièmement, qu'il avait fait disparaître de nombreux vases de l'église; tandis qu'il avait fait donner aux pauvres les vases anciens et brisés hors d'usage dans l'église. Troisièmement, qu'après la communion et sur l'autel il avait mangé des kolibas¹ au miel, lui qui n'avait même jamais mêlé du miel à l'eau qu'il buvait. Quatrièmement, qu'il avait baptisé des enfants après dîner. Voilà les calomnies pour son premier exil.

Eudoxie destitua aussitôt du siège Jean et l'exila au village de Praenetos *Preneton*, dans la campagne de Nicomédie. Il y eut un trouble au palais impérial, de la tristesse et du mécontentement parmi la population

1. Anacronisme : le siège de Jérusalem n'est devenu patriarcal qu'à partir de 451, concile de Chalcédoine. — 2. Mot grec désignant une sorte de gâteau

վարդապետն իւրեանց : Եւ սպարակ արարեալ էր զուսն սրբապին՝ ինդրէին զհայրապետն իւրեանց . եւ առաքեաց թագուհին եւ զարձալլ զՍահակերանն ի ըստարն :

Եւ չաւոր սուրբ Զատիկին ոչ ետ ինչ սրատրխորբին իջանել ճկեղեցին եւ ծառայանել սրատարաց, եւ զխապին ամենայն ժողովուրդն, եւ թողին զգատրխորբանն եւ զխապին ճկեղեցին սր կռչի Կոստանդիանէս . եւ առայ եկեղեցին մնաց անայն . եւ անչ լուսաւորեցան ի խորհուրդ սրբոց սրատարապին :

Եւ ընդ այն առաւել ծոխեալ թագուհւոյն, եւ զինի Զատիկին ժողովեաց բազմաթիւնն եպիսկոպոսայ եւ բաճանապից, երբ եւ զերանկէն Եպիփան զեպիսկոպոսապետն Կիլիկոսի . եւ նա ոչ հաւանեցաւ խապից Եւզորթիայ : Եւ ասէ թագուհին զԵպիփան . * X 161, 91
X 170

10 Եթէ, ոչ արտօրեպի մոլխաննէս, բանած գտածարս կոսցն եւ կանգնեմ լապինս : Եւ Եպիփանու թաթախեալ զհանդերձս իւր եւ ասէ . Անդարտ եմ չալլմ զաստատանացդ : Եւ ել արտարս :

Եւ լուսա մոլխաննէս սրանս թագուհւոյն եւ ետ դանձն չարտարս, եւ էջ չաթխուցն :

7 առաւել] եւս add. B || 9 թագուհին om. B || 12 գանձն] իւր add. B.

de la ville, qui se voyait privée de son maître à l'enseignement si doux. Des cris s'élevèrent à la porte du palais, réclamant le patriarche. L'impératrice dut envoyer des gens pour ramener Chrysostome à la ville.

Mais le saint jour de Pâques, elle ne permit pas au patriarche de descendre à l'église et d'y offrir le sacrifice; ce qu'ayant appris, la population tout entière quitta le patriarcat et se rendit à l'église dite de Constantin (*Kostandianès*)¹, laissant la cathédrale déserte, et c'est là qu'ils furent consolés par le mystère du saint sacrifice.

L'impératrice n'en fut que plus irritée. Elle convoqua, après Pâques, un grand nombre d'évêques et de prêtres. Elle fit venir également le bienheureux Épiphané, archevêque * de Chypre², qui ne consentit pas aux * X 161, 91
X 170

propos d'Eudoxie. Alors l'impératrice dit à Épiphané : « Si Jean n'est pas exilé, j'ouvrirai des temples et j'érigerai des autels d'idoles. » Épiphané secoua ses vêtements et dit : « Je suis innocent de tels jugements. » Et il sortit.

Jean, ayant appris les propos de l'impératrice, s'exila de lui-même et

1. Les Constantinopolitains fidèles à Jean, chassés de leur cathédrale, se réunirent pour la vigile de Pâques 404 dans les thermes de Constantin, que l'auteur transforme gratuitement en église constantinienne. — 2. S. Épiphané était mort l'année précédente; venu à Constantinople à l'instigation de Théophile et pour faire condamner S. Jean Chrysostome comme origéniste, il était reparti dès avant le concile de la villa Rulinienne (concile du Chêne).

Եւ սասցին ժամն Եպիփանոս ցնախաննէս, եթէ, գրեաց յարարանաց ասածարն : Եւ յով տրամեցաւ, եւ գրեաց սա նա . Ով սքանչելի Եպիփանոս որ չածարեցար ընդ արարս իմ, մի հասցես չափտոն ըս : Կրեաց եւ Եպիփանոս սա նա . Ով ճգնուոր նախահաննէս յազիկեցեր եւ չազիկա, զի սրպէս ոչ հասցեմ եւ չափտոն իմ, եւ ոչ զու հասցես յարարանն ըս : Եւ Լեղն ի նաւէն Եպիփանոս՝ հանդեա ի նաւին :

Եւ հրամաւեաց ինպոսին զերանկէն նախահաննէս արարել ի Կովիանոս Հաչոց : Եւ անկա կարեաւ սասալի ի Կոստանդինուպոլս, եւ հար էջ լերկից եւ սցրեաց զամենայն պատրիարքարանն : Եւ լեա սակաւ սուրբ մեաւ Եւրբոլոս չարաչար ճահաւոր, եւ ամենեքեան սրբ չածարեցան յարարանն նախահաննէս՝ մեան եւ կրեան : Եւ թէւսիկա՝ պատրիարքն չազիպարն իւրոմ արարակէր եթէ . Տեսանեմ զովքն իմ նախահաննէս որ սրպեա զիս հարց լիմաց, կրով ստաջլի Գրիստոսի : Եւ խոստովանեցաւ զածարեալն ինն զոր արար սա նախահաննէս եւ սպա սանկեաց զհոյին իւր :

Եւ սասպանն Եւրբոլոս սկսաւ կրերել զամն կրեանն եւ կրեր, մինչեւ բերին զմարմինն նախահաննէս ի Կոստանդինուպոլս :

Եւ չարձամ հաւին ի Կոմանա սրբ արարեցին զսուրբ հայրապետն, զիսաց զոր

[Հայցեմ] հաւոյ B — 8 չարաչար ճահաւոր *om.* B — 9 մեան եւ կրեանն] չարաչար ճահաւոր կրեան B || 10-15 Եւ թէւսիկա . . . ի Կոստանդինուպոլս : *om.* B — 16 արարակէր] արարելն B.

quitta le siège. Or, on dit à Jean, à propos d'Épiphane, qu'il avait, lui aussi, signé la requête d'exil. Il en fut très affecté et lui écrivit : « O admirable Épiphane, toi qui as consenti à mon exil, tu ne parviendras pas à ton siège. » Épiphane lui répondit : « O Jean l'ascète, tu as vaincu et tu te laisses vaincre; de même que je ne parviendrai pas à mon siège, de même aussi tu ne parviendras pas à ton exil. » Il arriva que, tandis qu'il naviguait, Épiphane mourut sur le bateau.

L'impératrice ordonna d'exiler le bienheureux Jean à Cucuse d'Arménie. Une forte grêle se mit à tomber à Constantinople et le feu descendit du ciel, incendiant complètement le patriarcat. Eudoxie mourut peu de jours après d'une mort violente, et tous ceux qui avaient consenti à l'exil de Jean moururent dans la perte. Le patriarche Théophile à l'agonie s'écria : « J'aperçois mon seigneur Jean se tenant devant le Christ et empêchant la sortie de mon âme. » Il eut l'iniquité qu'il avait commise envers Jean, puis rendit l'âme.

Le tombeau d'Eudoxie se mit à trembler pendant trente-trois ans¹, jusqu'à ce qu'on eût rapporté le corps de Jean à Constantinople.

Quand ceux qui emmenaient en exil le saint patriarche furent arrivés

1. S. J. Cr. : τρις τρις τρις ετών και τρις κοίται.

բարի հանգստեան խրոյ : Եւ զգեցաւ զհաչրապետական պատարային զգեստն, զոհայաւ զԼատուծոյ եւ ձառոյց զատուածային խորհուրդն, եւ հազարգեցաւ ի պատուական եւ ի սուրբ ծորինոց եւ յարեմէ Սրբոյն Լատուծոյ : Եւ ոչ եհաւ յարարս բառ բանին սրբոյն Եզրիվանու : Եւ թուրքին զնա լեկեղեցւոյ սրբոյ վկային Բապիլոնոսի :

5 Եւ ետես ի աւերեան Եզրիվարոսն Կոմանոց տաճար լուսաւոր չափ, եւ ամենայն սուրբ հաչրապետն ի նմա հանդուգեալ յաթուս պատուականո, եւ զՍոսիերեանն ոչ ետես : Եւ հարցանէր. Սուր իցե, հաչրապետն Յովհաննէս : Եւ ասն զնա. Չար Յովհաննէս խնկրես, զՄկրտիչն եթի, զաւետարանիչն : Եւ նա ասէ. զՍոսիերեանն զԿոմանոսիվանսրբոց հաչրապետն : Բա՛է զնա այլ ձի լուսաւոր. * Չնովհաննէս ասես
10 զազաշխարսիկեան վարդապետն, զնա ոչ կարես տեսնել զի ընդ սերբուսն եւ ընդ բերորէսն առաջի աթուոյն Լատուծոյ կանգնեալ կոյ :

Հանդեսու սուրբն Յովհաննէս Սոսիերեանն Սեպտեմբերի ժԷ. այլ վասն խաջի տանին վախեցաւ. Տրէի եւ Դոյձերբի ժԷ, բանցի չաջած աւար արարեցաւ :

12 Հանգեալ էրիցս երանեալ հայրն ձեր եւ Թեղեկարոյս վարդապետն *add.* B -- Սոսիերեանն] եւ Թեղեկարոսն հաչրապետն Կոմանոսիվանսրբի *add.* B 12-13 Էջ վասն... արարեցաւ :] Էջ վասն ձեռքի տանի աւարն սրբոյ խաջին՝ վախեցին ի Դոյձերբի ժԷ, բանցի չաջած աւար չառաջին արարանոցն զարձաւ յաթուս խր, սր եւ զորն զոյն տան ձեռ կատարեցին : B.

à Comana, celui-ci connu que c'était le jour de son bon repos. Il se revêtit des ornements patriarcaux de la messe, rendit grâces à Dieu, offrit le divin mystère et communia au corps précieux et saint et au sang du Fils de Dieu. Il ne parvint pas à l'exil, selon la parole de saint Épiphanes, et on l'inhumia dans l'église du saint martyr Basilisque (*Basiliskos*)¹.

L'évêque de Comana vit en une vision un temple tout illuminé, dans lequel se tenaient sur leurs précieux sièges tous les saints patriarches, mais il n'y aperçut pas Chrysostome. Il demanda : « Où donc est le patriarche Jean ? » On lui répondit : « Quel Jean cherches-tu, le baptiste ou l'évangéliste ? » Il dit : « Chrysostome, le patriarche de Constantinople. » Un homme resplendissant de lumière lui répondit : « Tu parles de * Jean, le docteur
15 de la pénitence ? Tu ne peux le voir, car il se tient devant le trône de Dieu parmi les séraphins et les chérubins. »

Saint Jean Chrysostome reposa le 13 septembre, mais à cause de la fête de la Croix, sa fête fut transportée le 5 Trè, le 13 novembre, jour où il fut exilé.

1. Le récit laisse entendre que Jean mourut dans le transport de Constantinople à Cucusse; en fait, ce fut au cours d'un changement de résidence, de Cucusse à Pityonte, le 14 septembre 407.

[B' Յազած աւար տան է սարը և սրանչէլն սան Ըստուծոյ կիցկիմտօք սրանչէկարծ եպիսկոպոսին Սերեկիոյ : Սա՛ ծի էր յերբըճարիւր և տասն և ութ սարը Տաքտայեանցն Նիկիոյ :]

Տրվի 2 և նոյնծրերի ԺԿ : Տան է Փիլիպոսի սասրեպցն յերկաստանից :

Յաւուրս ամբարիշտ արբային Տրաչանտի՛ Փիլիպոսս սասրեպն զնոց ի Լիկիոց 5
 (Լիւսացոց բարարն և ի գասան և ուսուցանէր գուեսարանն Քրիստոսի : Եւ
 երթեալ ի բարարն Յերապոլս և գտեալ զովն Տաստայեալ՝ սրուճ անուն էր
 Ստարխոս, և էին ի ճիտան Սարխոճ բոցն Փիլիպոսի և Բարթեղիմէոս ծի չե-
 թանանիցն և ոչ չաշակերտացն ի բոց : Եւ ուսուցանէին զմարտիրոս բարարին սրբ
 պաշտէին՝ զոճս և զիմս, և բարոճս զարձուցին ի Քրիստոս :

* A fol. 99
 r. 16.

Եւ կին բղջիսին Նիկանովրս, ի ժամանակոց անկեալ Տիւանդութեանը՝ չանձնէն 10
 և չաչպն, որ ոչ կարէր ամենևին կանգնել կամ նստել : Եւ չարժամ լուս զՓիլիպ-
 օսուէ՛ բարձեալ ի ծառայից իւրոց արձաթի ծաճճոր, զնոց առ Փիլիպոս Տաստայ
 ի Քրիստոս և ողճապա : Եւ լուս բղջիսն այր իւր, քնիմացա երկխորան, լուսն
 ևճար զՆիկանովրս կին իւր և գանեաց զնա ուժղին, և ասէր. Սր կախարչ խարեաց 15

[B' En ce jour, fête du saint et admirable homme de Dieu, Quintilien (*Kintilianos*) le thaumaturge, évêque de Séleucie. Il fut l'un des trois cent dix-huit saints pontifes (du concile) de Nicée.]

6 ւու, 14 Novembre.

Fête de l'apôtre Philippe, l'un des douze.

Aux jours de Trajan, l'empereur impie, l'apôtre Philippe se rendit à Lydie, ville d'Asie, et dans la contrée, et y enseigna l'évangile du Christ. Il alla également dans la ville de Hiérapolis et rencontra un fidèle, dont le nom était Eustache (*Stakhios*) ; et il y avait avec celui-ci Marie, sœur de Philippe, et Barthélemy, l'un les soixante-dix, et d'autres de ses disciples. Ils prêchè-
 rent aux habitants de la ville qui adoraient des serpents et des vipères et
 en convertirent beaucoup au Christ.

* A fol. 99
 r. 16.

Nicanora, la femme du gouverneur, était depuis longtemps atteinte d'une infirmité du corps et des yeux : elle ne pouvait aucunement se dresser ni s'asseoir. Lorsqu'elle entendit parler de Philippe, elle se rendit, portée par ses domestiques sur un lit en argent, auprès de Philippe, crut au Christ et guérit. L'ayant appris, le gouverneur, son mari, accourut à cheval, saisit violemment Nicanora, sa femme, et la frappa brutalement en disant :

զբեղ եւ ողջացցց սոգօթիւք եւ կամի պատնկել ընդ բեղ : Կախ զբեղ սարանից եւ սոգս զկախարդն :

Եւ Տրամաշեաց զորակմանցն եւ Տանին սրտաբա զՓիլիպպոս եւ զԲարդղղիմէոս եւ զՄարիամ, եւ ահնչափ Տարին գնասս, որ սակին բազումք կիկէ ձեռան : Եւ կապեցին զոսս նոցա եւ բարչեցին ընդ ձէջ բազարին, եւ մինչև ի դռն սամարի կոոց խրեանց՝ եւ արգելին գնասս ի սամարն ընդ բարձնն : Եւ չարօթիւ նոցա շարմեղաս սամարն եւ բազինք, օձից եւ խից խախտեցան : Եւ երևալ բրձնացն պատմեցին, եւ նոցա Տրաման տուեալ Տանին գնասս ի սամարէն, եւ ձերկացուցին զերբեանն եւ Մարիամ ծածկեցաւ ամալով՝ եւ ձիւրով, եւ ձարձինն ոչ կրեւէր ձարբկան : Եւ զՓիլիպպոս կախեցին ծառոց մի ընդզէժ սամարին եւ զԲարդղղիմէոս բեւեռեցին : Եւ սեռեալ զմիմեանս Փիլիպպոս եւ Բարդղղիմէոս ժպտեցան, զի ոչ կին որպէս ի չարչարմա : Կամեցան եւ զՄարիամն կախել, եւ սեռին գնա բոց վառեալ, թնային եւ փախեան :

Ըստ Փիլիպպոս զԲարդղղիմէոս. Եղաշեցարք զԿաստած եւ սասրեցէ Տար լերկնից եւ սպրեցէ գնասս : Ըստն Բարդղղիմէոս եւ Մարիամ. Տէր մեր նիսասս Քրիստոս պատուիրեաց որհնել զիջնամիս եւ ոչ անիճանել, եւ ոչ հասուցանել չար

« Quel sorcier t'a trompée, et t'a guérie par des prières pour fouaquer avec toi? Je te tuera d'abord et le sorcier ensuite. »

Il donna des ordres à des soldats de faire sortir Philippe, Barthélemy et Marie, et ils les frappèrent tellement que beaucoup crurent qu'ils étaient morts. Ils leur attachèrent les pieds et les traînèrent à travers la ville, jusqu'à la porte du temple de leurs idoles, et les enfermèrent dans le temple avec les prêtres des idoles. Ils se mirent à prier; le temple s'ébranla et les autels des serpents et des vipères se fendirent. Les prêtres accoururent rendre compte (au gouverneur), qui ordonna de les faire sortir du temple, de les mettre à nu tous les trois; mais Marie fut enveloppée d'un nuage et d'une brume et son corps n'apparut pas aux hommes. On pendit Philippe à un arbre, face au temple, et on cloua Barthélemy. Se regardant l'un l'autre, Philippe et Barthélemy sourirent, comme s'ils n'étaient pas dans les tortures. On voulut également pendre Marie, mais les hommes, l'apercevant ardente comme une flamme, l'abandonnèrent et prirent la fuite.

Philippe dit à Barthélemy : « Prions Dieu pour qu'Il envoie le feu du ciel et les brûle. » Barthélemy et Marie répondirent : « Notre-Seigneur Jésus-Christ nous a ordonné de bénir nos ennemis et de pas les maudire, ni leur rendre le mal pour le mal, car Il a aussi souffert, a été frappé,

ընդ չարի. զև եւ ինրն չարաբեցաւ եւ զանեցաւ եւ սպառակեցաւ, եւ խաղեցաւ եւ ոչ հաստցի չար. այլ սպօթէր սա հապն. Թող գրցա զի ոչ զխանն զինչ գործեն :

Եւէ Փիլիպոս. Թող առի ինձ զի ոչ ժամեմ գրցա ի զլիփվալս կախազանիս. եւ սխառ անխճանկ ժողովրդանն երբայեցերէն եւ սաէ. Բայցի; անգամողը զերան իր եւ կլցէ զանօրէն ժողովորս գրա : Եւ չստեղ Փիլիպոսի գրանն՝ բացան անգունըր 5 եւ ընկրմեաց գտածարն չրօւմ էին բարձրն, եւ գրազինան եւ գրկեաշին եւ այլ բարձր 92 գրօմ անձինս եօթն հապար. եւ սեղին չրօւմ էին աւարեալըն եւ Ստարէոս՝ եւ 7 b իկիանօւրս եւ այլ հաւատացեալըն անշարժ մնացին :

Եւ լուսա ճաչն սղրոց չանկնոց որ սաէին. Ագրօմնս մեղ խաղեալը Բասուած Փիլիպոսի 3 Յիսուս Գրիսուս, երեւեցր մեղ եւ օրհեա եւ փրկեա զմեղ ի կենդանի 10 ստատկմանէս եւ հաւատամը չանտն բա :

Եւ երեւեցա Տէր Փիլիպոսի եւ սաէ. Ող Փիլիպոլ, ոչ լուսար ի գատտիրեկն իմօմ թէ. Մի հաստցանէր չար փոխանակ չարի. եւ աչնչափ սղիս կորուսր անխնաչարար : Եւէ Փիլիպոս. Ընդէր բարկանա ինձ Տէր, զի ի թշնամեաց իմոց անխճեցի, փանն զի ոչ ընկարան գրանս իմ եւ ոչ հաւատացին չանտն բա : Եւէ Տէր. 15 Վասն զի ոչ պաշէցեր գրատտիրանս իմ եւ անխճեցեր ի թշնամեաց բոյ. սրղ չեա

soufflé et crucifié, et n'a pas rendu le mal, mais Il pria son Père : *Par-*
donne-leur, car ils ne savent pas ce qu'ils font 1.

Philippe dit : « Laisse-moi, je ne peux plus les supporter dans cette pendaison la tête en bas. » Et il se mit à maudire la multitude en hébreu : « Que l'abîme ouvre sa bouche et engloutisse ce peuple inique ! » Lorsque Philippe eut prononcé ces mots, un abîme s'ouvrit et engloutit le temple ou étaient les prêtres, les autels, le gouverneur et beaucoup d'autres personnes au nombre de sept mille; mais l'endroit où se trouvaient les apôtres, 92 Eustache 7 et Nicomora et les autres fidèles resta indemne.

On entendit des voix de gémissements du fond de l'abîme qui disaient : « Aie pitié de nous, Dieu crucifié de Philippe, Jésus-Christ; apparais-nous, aide-nous et sauve-nous de cette mort vivante et nous croïrons en ton nom. »

Le Seigneur apparut à Philippe et dit : « O Philippe, tu n'as pas entendu lorsque j'ai commandé : *Ne rendez pas le mal pour le mal* 2; voilà que tu perds ainsi des âmes sans pitié. » Philippe répondit : « Pourquoi te fâches-tu contre moi, Seigneur, parce que j'ai maudit mes ennemis, car ils n'ont pas accueilli mes paroles et n'ont pas cru en ton nom ? » Le Seigneur dit : « Puisque tu n'as pas observé mes commandements et as maudit les ennemis, tu seras gardé après ta mort, hors du paradis, pendant qua-

1. Luc. xxiii. 34 — 2. Rom. xii. 17.

կատարման քս արդեցիտ արտարոչ գրախախն քատասուն օր Տրկիկեալ ի Տրկիկն գատացն . եւ ապա բազցի բնկ եւ ձայնա ի գրախան կենաց : եւ Բարդաղեմէոս երկիկել ի Լիկանոն, եւ սնկ խաչեացի : Իսկ ձարմին Մարտոմի թաղեացի ի նարբանան գեա : եւ արար Տէր ձևօք խբալքր զնշան խաչին ի վերայ երկրի, եւ բացան տերանկր եւ ձայնեաց . երկր ամենեքեան զինի բատար խաչկ օր Լջ լերկնից սա ձեկ, բամոկ տարեայն՝ Փիլիպոս զմայա ի ձեկ :

Եւ ելին ամենայն բազմութիւնքն զանկարց . եւ մնաց ձրայն ի գմխա բղեաչին եւ բազլնքն : եւ չորձամ ելին ի բյա՛ տեպն զՓիլիպոս կախեալ զլիխաբ եւ զԲարդաղեմէոս բեւեռեալ, եւ զնային զե իջտացն զՓիլիպոս՝ եւ ոչ եա թոց նոցա, զե սնկ կատարեացի : եւ Մարտոմ եւ Մարէոս եւ ամենայն հաւատացեալն շարջ զՓիլիպոսս . եւ կոճեցին ժողովն կոճ մեճ, աբաղակէին մեճաճայն . Մեճ Լ, Բատասան բրխատնկց գր բարպեն արբս սցարիկ . ճշմարտութեամբ մի Լ, Բատասմ օր տարեաց գրատ փան մերոչ վրկութեան, զգճամք բնկ մեճ մոլորութիւնն, աջմճ հաւատամք գր տետք մեճ արանքելն՝ օր եհան զմեկ շանկարց :

Եւ անկան ամենեքեան եւ երկիր արպին Փիլիպոսի . եւ երկնէկն զե մի երկր ալ ինչ չար արտոց, նոցա : եւ սակ Փիլիպոս ի կախպանին . եւ գրատասն օր փան ձեր արտարոչ գրախախն արդերոչ, եւ արար սգորմութիւն սա ձեկ Քրիստոս եւ

* Ա թ 66
Ը 10

* Ա թ 66
Ը 10

rante jours et tu seras brûlé par les chœurs (des anges) flamboyants; et c'est ensuite seulement que le paradis de la vie te sera ouvert et que tu pourras y entrer. Barthélemy se rendra en Lycaonie et y sera crucifié. Quant au corps de Marie, il sera inhumé dans le fleuve du Jourdain. » Et le Seigneur fit de ses mains le signe de la croix sur le sol, l'abîme s'ouvrit et Il cria : « Sortez tous à la suite de la croix resplendissante qui est descendue du ciel pour vous, car l'apôtre Philippe a eu pitié de vous. »

Toute la multitude sortit de l'abîme; il ne resta aux enfers que le gouverneur seul, et les autels. Lorsque les gens revinrent à la lumière et qu'ils aperçurent Philippe pendu la tête en bas et Barthélemy cloué, ils allèrent pour descendre Philippe, mais il ne les laissa pas faire, car il voulut y mourir. Marie, Eustache et tous les fidèles entourèrent Philippe; et tous répandirent en chœur de profonds gémissements, criant à haute voix : « Grand est le Dieu des Chrétiens que prêchent ces hommes; en vérité il n'y a qu'un Dieu qui les a envoyés pour notre salut, nous regrettons notre grande erreur, et nous croyons maintenant au grand miracle que nous avons vu, et qui nous a délivrés de l'abîme. »

Tous se prosternèrent et adorèrent Philippe, de crainte qu'il ne leur fit encore du mal. Philippe leur dit de la potence : « A cause de vous le paradis m'a été interdit pendant quarante jours, mais le Christ vous a

և հան ի խոտարէ ի բոյս. և այլ բարսմ փարգապետութեամբ խոսեցաւ զբանն կենաց և հաստատեաց ի հաստան Քրիստոսի :

Եւ հրամայեաց և բաժին զԲարդղղեմէսս ի կապանացն և ի բեւեռացն : Եւ առ Փիլիպոսս. Եզրայր * Բարդղղեմէսս խաղես զես ի սեպոսջս չաչածիկ, և ծի կտար՝ այլ գրեալ զգրածութիւնս իմ ի բարախի և աչնս սրտան զես, և պնդես պրտտով գծարմին իմ. և շինես ի սեպոսջս շաջ եկեղեցի, և պատարես ժողովրդեանս զե ճատայեացն նիկանտարայ ծինչե. ցնա՛ իւր : Եւ զՍտաբէոս ձեանադրես եպիսկոպոս : Բաստատն օր վասն իմ ազօխ արարէր, ծինչե. բացցի ինձ զսոսն արքայութեան :

Եւ ազօխեաց ի բարսմ ժամս : Եւ ի կտարել յափն ստարն ի կախարանն զլիւփազր ասանկեաց զչոպն իւր առ Բաստած նաղծրերի ժԳ : Եւ Բարդղղեմէսս և Մարիամ իջացին գատարեան Փիլիպոսս և խաղեցին ի նոյն սեպոսջն սրպէս հրամայեաց : Եւ բաստ բարանով և երբ սրտոյ : Եւ զբաստանն օր ախտ կտարեցին ի վերայ գերեզմանին ըստ հրամանի ստարեպոյն : Եւ ձայն եղև վերինից եկել. Փիլիպոսս ստարեանց պատկեցաւ անխտած սրտեր :

Եւ հաստաց ամենայն բարպոն Յերասարիս ի Քրիստոս : Եւ հրամայեաց Բարդղղեմէսս Եստարեայ եպիսկոպոսին և ձկրակեաց զամենեանն : Եւ զես կտարեպոյ զբաստանն ստարն, երեւեցաւ Տէր Բարդղղեմէսոսի և Մարիամի և առէ. Բացա

témoigné sa pitié, il vous a sortis des ténèbres à la lumière. » Il leur prêcha avec beaucoup de doctrine la parole de vie et les ralliermit dans la foi du Christ.

Philippe leur ordonna ensuite de délivrer Barthélemy des liens et des clous et il lui dit : « Frère Barthélemy, enterre-moi à cette place, mais pas dans de la toile; écris mon histoire sur du papier et enveloppe-m'en, entoure mon corps de roseaux: construis une église à cette place et ordonne à ce peuple de servir Nicanora jusqu'à sa mort, Sacre Eustache évêque. Prie pour moi pendant quarante jours, jusqu'à ce que les portes du royaume me soient ouvertes. »

(Philippe) pria de longues heures. Lorsque les sept jours de sa pendaison la tête en bas furent accomplis, il rendit son âme à Dieu, le 14 novembre. Barthélemy et Marie descendirent l'apôtre Philippe et l'inhumèrent à la même place, comme il l'avait ordonné. Une branche de vigne poussa à l'endroit et donna des fruits. Pendant quarante jours ils accomplirent le vœu sur le tombeau, selon l'ordre de l'apôtre. Une voix du ciel se fit entendre qui dit : « L'apôtre Philippe a été couronné d'une couronne immortelle. »

Toute la ville de Hiérapolis crut au Christ. Barthélemy ordonna à l'évêque Eustache *Erstakheay* de les baptiser tous. Les quarante jours accomplis, le Seigneur apparut à Barthélemy et à Marie et leur dit : « La porte du paradis a

դուան արքայութեան և Եմատ Փիլիպպոս. Երկվջիբ՝ և զար ի հանդիսան ձեր : * A fol. 91

Եւ լեցին ի բարարն գնիկանավրա և զՍաարէոս լեկեկեցաջն, և Էրեալ անախ
գնային Բարգայեմէոս ի Լիկոնայ և Մարիամ ի Յորգման ըստ հրամանի Տեառն : * B

EB՝ Տոն է և վրայութիւն սուրբ և փառաւորեալ առաքելոյն և աշակերտին
Քրիստոսի Փիլիպպոսի որ է ձի լերկոտոտանիցն : P. 235 b.

Սուրբ առաքելոյն Փիլիպպոս ձի լերկոտոտանիցն՝ էր ճննդեամբ ի Բեթնալիպայ
Կալիլեացոյ՝ բարարակից Անդրէի և Պետրոսի առաքելոց :

Սա՝ առաջակայ էր Յիսուսի, փսան որոչ գնախնանալէլ ձգէր առ վարդապետ
Իւր ասերով . Ե՛կ և տես : Խօսէր ընդ Յիսուսի փսան նկանակաց հայրին որ ի պէտս
յօգովրդեանն յանողատի : Ազլ ասնէր ընդ Անդրէի առ Տէր փսան հեկանոտաց Լիկոն
լերուսալէմ, որք փախագանօք խնդրէին տեսանել զՅիսուս : Եւ ի խորհրդական
ընթրիան աղաչանօք խնդրէր ի Տեառնէ թէ . Յոչց մեզ զՆայր :

Սա՝ լեա սրանչեղի և աստուածապօր համբարձմանն Քրիստոսի՝ լցեալ շնորհօք
Նօզաջն Աստուծոյ ընդ ալլ առաքելարն՝ ընկեցառ ընդ տիկեբոս բարդելլ գաւեստ-
րանն արքայութեան : Եւ գնաց ձինչեւ ի Սկիւիեւ Ասիայոց, արար գեշանս և գարս-
եստս, բժշկեաց զախտածէտս և զլիւսհարս, և գարձոյց զբարգմանս ի հաւատս
Քրիստոսի : * B
P. 235 a.

été ouverte et Philippe y est entré. Allez * maintenant, vous aussi, à votre
repos. » A fol. 93
A 2.

Barthélemy et Marie laissèrent Nicanora dans la ville et Eustache dans
l'église, et ils partirent de là, Barthélemy pour la Lycaonie et Marie pour
le Jourdain, selon l'ordre du Seigneur.

EB՝ Fête et martyr du saint et glorieux apôtre et disciple du Christ,
Philippe, l'un des douze. * B
P. 235 a.

Le saint apôtre Philippe, l'un des douze, était natif de Bethsaïda de
Galilée, et concitoyen des apôtres André et Pierre.

Il fut toujours avec Jésus, et c'est lui qui attira Nathanaël vers son
maître en lui disant : « *Viens et vois* ¹. » C'est lui qui parla avec Jésus au
sujet des pains nécessaires à la foule dans le désert ². C'est lui qui avec
André annonça au Seigneur la visite des gentils venus à Jérusalem, qui
demandaient avec empressement à voir Jésus ³. C'est lui qui à la cène
mystique pria instamment le Seigneur : « *Montre-nous le Père* ⁴. »

C'est lui qui après la magnifique et puissamment divine Ascension du
Christ, rempli des grâces de l'Esprit de Dieu en même temps que les autres
apôtres, parcourut l'univers pour y prêcher l'évangile du royaume. Il alla
jusque chez les Scythes de l'Asie, fit des signes et ces prodiges, guérit
les infirmes et * les possédés et convertit nombre de gens à la foi du Christ.

* B
P. 235 b.

1. Jean, I, 46. — 2. Jean, VI, 5-14. — 3. Jean, XII, 20-22. — 4. Jean, XIV, 8 sq.

Եւ չաւարս թապաւորաթեանն Տրապանոսի կէն ի Լիւզիա, եւ անտի ի Յերապոլիս Փաւլոսացոց, եւ անկ բարոզեաց զԲերիասոս, եւ եղոյց զմեծամեծ սքանչելիս : Եւ զորձակցութեամբ Բարթաղամէոսի առարկոյ որ էր յեփանսանկց անտի, եւ բեռ իւրոյ Մարկոմի կռչեցկոյ՝ զարձուց զբաբոսն չանչաւասոց ի ճշմարիտ աստուած-
ղիտութիւն եւ ի չնայանդութիւն աւետարանին :

Լուսալ նիկանդոս ղըղշխին Յերապոլոս զՓիլիպոս : Եթէ սպասածբեցուցանէ զմարդիկ աշխարհին ի Տալբեկի աստուածոցն՝ աստուած զմին բարոզեալ զՅիսուս, բարկացա չոյ՜ : Եւ Տրամուկեաց զօրականացն եւ կալան զՓիլիպոս, ընկ նմին եւ զԲարթաղամէոս եւ զՄարկոմն, եւ ալնչափ Տարին զնոսս՝ որ ասէին բազումք Եթէ մնան : Եւ կարեալ զոսս նոցա բարշէին ընկ մէջ բազարին, եւ Տանին զնոսս արտաքս :
Եւ չեա սպիկ սպիկ զմեզով ասնչանոց կախեցին զՓիլիպոս զլիւիւսը զվազատ խոչի : Եւ կայեալ զաւարս եօթն ի կախազանին՝ ագոթեալ ասնոցեաց զՏոլին իւր սա Աստուած՝ նոյնմբերի ժԻ, եւ թաղեալ անկ ի Յերապոլիս :

Եւ նշխարք սուրբ առարկոյն կալին ի նմին բազարի մինչև զաւարս Սակերերանին, եւ զորձէին զբաբոս սքանչելիս. եւ սարս բերեալ Եղեն ի Կոստանդինուպոլիս : Յորմէ սփռեցան ծառանք ինչ նորա ընկ զանապան կողմանս, մանուանկ ի ժամանակս Բաղդաթիտոսի կամին Փրանդրոց, չորձամ ձեռնասութեամբ Լատինացոց թագաւո-
րեաց ի Կոստանդինուպոլիս :

Եւ նշխարք սուրբ առարկոյն կալին ի նմին բազարի մինչև զաւարս Սակերերանին, եւ զորձէին զբաբոս սքանչելիս. եւ սարս բերեալ Եղեն ի Կոստանդինուպոլիս : Յորմէ սփռեցան ծառանք ինչ նորա ընկ զանապան կողմանս, մանուանկ ի ժամանակս Բաղդաթիտոսի կամին Փրանդրոց, չորձամ ձեռնասութեամբ Լատինացոց թագաւո-
րեաց ի Կոստանդինուպոլիս :

Sous le règne de Trajan il vint en Lydie et de là se rendit à Hiérapolis de Phrygie, y prêcha le Christ et accomploit de très grands miracles. Avec la coopération de l'apôtre Barthélemy, qui était l'un des soixante-dix, et de sa sœur nommée Marie, il convertit beaucoup d'infidèles à la vraie science de Dieu et à l'obéissance de l'évangile.

Neanmoins, le gouverneur de Hiérapolis, ayant entendu que Philippe soulevait les hommes du pays contre les dieux paternels, en proclamant Dieu un certain Jésus, en fut fort irrité. Il ordonna à ses soldats de saisir Philippe en même temps que Barthélemy et Marie; les soldats les frappèrent à tel point que beaucoup les tinrent pour morts. Ils les saisirent ensuite par les pieds, les traînèrent à travers la ville et les emmenèrent au dehors.

Après diverses cruelles tortures, ils pendirent Philippe la tête en bas à une croix de bois. Il resta sept jours sur le gibet en priant, rendit son âme à Dieu, le 14 novembre, et fut inhumé à Hiérapolis.

Les restes du saint apôtre demeurèrent dans cette même ville jusqu'aux jours de Chrysostome et accomplirent de nombreux miracles; ils furent ensuite transportés à Constantinople. De là des parcelles de ces restes furent dispersées de différents côtés, surtout aux jours du comte Baudouin (*Baldovinos*) de Flandre lorsque avec l'aide des Latins il régna à Constantinople.

Յաջած սուր վշտասկ սուրը հօրն ձերոց Բարախոսի խոտովանոյլ վկային Գանդուայ, որ էր ձի չերեր հարիւր եւ տասն եւ ութ սուրը հարցն նիկիոց : Սա արար բարոձ սրանչեղիւ, եւ բարկածանօր կատարեցաւ ի հերետիկոսոցն վասն անուանն Քրիստոսի :]

Տրէի է եւ նոյեմբերի ժե : Վկայաթիւն սուրը Գուրիասոյ, Սամոնասոյ եւ Արիբոյ :

Այս երեք սուրը վկայքս ի ժամանակս Կիսկիտիանոսի անօրէն արքայն էին, չեղեալա բարբրին որ կոչի Սաւհայ. եւ էին պաշտանայք Աստուծոյ, Գուրիաս եւ Սամոնաս՝ չառերս Կողմտեայ սրբանեալ կպիսկոսոսի :

Եւ որպէս բրխատնեայ տարան ստաջի Անտոնինու գրոին. եւ հրամայեայ նոցա կնդրուիս ինկել կոսցն՝ եւ երկիր սրագանել պատկերի կայսերն եւ ուրանալ զՔրիստոս : Եւ նօքս եւ ոչ բնել իսկ կամեցան, այլ խոտովանեցան զանունն Քրիստոսի Աստուծոյ ձերոց :

Եւ արկին զնոսս ի բանդ ընդ այլ բաշանայս եւ սարկուարունս. եւ չես սակաւ աւուրք կացոցին ստաջի՝ եւ ստիպէին զնոսս զոճել, եւ ոչ կարացին զարձուցանել

5 սուրը] եւ սրանչեղարձ խոտովանոցն Քրիստոսի *add.* B — Արիբոյ] սարկուարին *add.* B : 7 Աստուծոյ] Քրիստոսի B.

En ce jour, commémoration de notre père saint Hypatius, le confesseur martyr de Gangres, qui fut l'un des trois cent dix-huit pères saints de Nicée. Il accomploit de nombreux miracles et mourut lapidé par les hérétiques pour le nom du Christ.]

7 TRÉ, 15 Novembre.

Martyre des saints Gouria, Samona et Habil.

Ces trois saints martyrs vivaient aux jours de Dioclétien, l'empereur impie, dans la ville d'Édesse, qui s'appelle Ourha; Gouria (*Gourius*) et Samona (*Samonas*) étaient ministres de Dieu aux jours du saint évêque Konas (*Kodnateay*).

Ils furent conduits comme chrétiens devant le duc Antonin, qui leur ordonna d'offrir de l'encens aux idoles, de se prosterner devant l'image de l'empereur et de renier le Christ. Ils ne voulurent même pas l'écouter, mais confessèrent le nom du Christ notre Dieu.

On les jeta en prison avec d'autres prêtres et diacres, et après quelques jours on les fit comparaître; on les pressa de sacrifier, mais sans réussir

գաւորն ի շատն Քրիստոսի : Եւ կախեցին զնոսս ի ծիօց ձեռանէ յերբոյր ժամէ :
 * A fol. 93
 V. h. աւորն՝ մինչև ցովերորդ ժամն . եւ խախտեցան յոյր ձեռաց նոցա : Եւ հարցանէին թէ արտացեն զկամս զբանն . եւ նոցա չանձն ոչ տաին :

Եւ իջուցին զնոսս եւ ընկեցին ի խաւարային գուր՝ կապեալ սուրբ գերխ տխու
 եւ զերխ զիշերս անտաւալ : Եւ հանին զնոսս եւ կախեցին զծիօց ոտանէ . եւ տևան
 գաւորն Գուրիոս յոյժ նուազեալ՝ եւ իջուցին եւ արկին զերկրեանն զարձեալ ի
 խաւարային բանդ : Եւ շատր ծիօս՝ ի զիշերի բարձին գաւորան՝ եւ տարան զածբարօր
 ի բնան՝ որ կրչն Կիլիկա Կիլիա . եւ հասին զգլուխ նոցա . եւ սրբոցն ազազակեալ .
 Տէր ընկալ զհոգիս մեր : Եւ երթեալ բրիտանեկցն տեսալ զմարմին սրբոց վրայցն
 Գուրիասոյ եւ Մամանասոյ՝ եկին պատուով ի տապանի, պատեալ մարտ կտաւալր :

Իսկ սուրբն Արիբաս էր ստրկուալ ի մամանակս Կիլիկանոսի արքայի . նախկես
 եւ շատր Կոնստանդայ կայսրարանն եղևեալ բարբարի : Եւ երթեալ շրջէր լեկեղեցիս
 եւ ի վտօրս բրիտանեկց, ընթեանայր զվերս բանիցն Աստուծոյ, եւ բաջալերէր զամեն-
 սեան շերիչէլ ի սանջանայ վտան անասանն Քրիստոսի :

1 ի ծիօց] քնց ծիօց B || 5 եւ հանին զնոսս] եւ հանեալ զնոսս անտի B 24 զար-
 ձեալ om. B 8 նոցա] ի բնանց B 9 Տէր] Յիսուս add. B 11 սրբոց] անօրինի B.

a les détourner de l'espérance du Christ. On les pendit par une main, de la
 * A fol. 93
 V. h. troisième heure de la journée jusqu'à la huitième heure: toutes les arti-
 culations de leurs mains se brisèrent. On leur demanda s'ils se soumet-
 taient à la volonté du due; ils n'acceptèrent point.

On les descendit (de la potence) et on les jeta dans une fosse obscure, les
 pieds liés, pendant trois jours et trois nuits, sans nourriture. On les en sortit
 et on les pendit par un pied, mais vu la grande faiblesse de saint Gouria,
 on les descendit et on les jeta de nouveau tous les deux dans une prison
 obscure. Un jour, on conduisit les saints, pendant la nuit, à la lueur des
 torches, à la montagne appelée Beth Mah-Kikla (*Videla Kikla*)¹, et on leur
 trancha la tête. Les saints s'écrièrent: « Seigneur, reçois notre âme. »
 Les chrétiens allèrent recueillir les corps des saints martyrs Gouria et
 Samona et les déposèrent dans un tombeau, après les avoir ensevelis dans
 des linges propres.

Saint Habib était diacre, aux jours de l'empereur Licinius (*Likianos*), et
 aux jours de Comas (*Kodnatay*), l'évêque de la ville d'Édesse. Il parcourait
 les églises et les villages des chrétiens, leur lisait les écritures de la parole
 de Dieu et les encourageait tous à ne pas craindre les tortures pour le nom
 du Christ.

1. Restitution d'après le syriaque: la leçon arménienne reproduit celle de Méta-
 phraste: 36, 13, 2217.

Եւ ճանուցին փասն նորա Էկիկանոսի անօրէն սրբային. և հրամայեաց հրով
 * աչբել զսուրբն Երկրաս : Եւ խնդրէին զնա զօրակամքն և ոչ գտանէին : Կապան * A 161. 94
 1. 16
 զմայր իւր և զազգականս իւր, և աբիին զնոսս ի բանոյ : Եւ լուեալ Երկրաս զնաց
 զազանի առ Թևոսիկնոս զօրապետ զնպին : Եւ նա խրատ ևս նմա Էթէ. Մի ամեր
 5 Երեւեացիս : Եւ ոչ ընկալաւ նա զխրատն, այլ ձանաւանդ տրամէր որ մինչ լուգիկնն
 ոչ գտաւ : Եւ նորա կտակալ զնա տարաւ առ Կատաւորն, և նա բաբոճ սպանապետ
 զարհուրեցուցանէր զերանելին, և ոչ կտրաց հասանցուցանել զնա սրանալ զԵրկու-
 տոս :

Եւ կախեցին զնա ի բազկացն և լոյժ տանջեցին և սարս հասին ի վերայ նորա
 10 վճիռ զի հրով աչբեցի : Եւ չորժամ տարան զնա ի տեղին ուր զհուրն բորբորէին, զնա-
 ցին զկնի նորա մայր իւր և ամենայն սպականքն սպխտակ զլետտիւր : Եւ սպօթելով
 սրբոյն փաղեաց ի մէջ հրոյն, և աչնպէս բարի խոստովանութեամբ ասանկեաց զհոյին :
 Եւ հանեալ զնա ի հրոյն տարեալ ինպեցին ի տարանին ընդ սրբոյն Գուրիասոյ և
 15 Մամնասոյ : Եւ մի ոմն Թէոփիլոս անուն բրիտանեաց զրեաց զգլխածուխինս սրբոյն :
 Կատարեցան խոստովանոյ վկայքն Գուրիասոսի, Գուրիաս և Մամնաս և Երկրաս
 տարկաւագ, նոյնմբերի Վէ :

1 անօրէն *om.* B 10 սր] յորսժ B 11 ամենայն *om.* B 15 կատարեցան] տարր
add. B.

On parla de saint Habib à Licinius, l'empereur impie, qui ordonna de le
 jeter dans le feu. * Les soldats le recherchèrent mais ne le trouvèrent pas. * A 161. 94
 17. 16
 Ils saisirent sa mère et ses parents et les jetèrent en prison. Habib, l'ayant
 appris, alla trouver en secret Théotecnos, le chef des soldats. Celui-ci lui
 conseilla : « Ne te montre à personne. » Mais Habib n'admit pas son conseil ;
 au contraire, il fut attristé de ce qu'il n'avait pas été trouvé lorsqu'on le
 cherchait. Théotecnos le fit lier et le conduisit auprès du juge, qui intimida
 le bienheureux par de nombreuses menaces, sans pouvoir le persuader à
 renier le Christ.

On le pendit par les bras et on le tortura beaucoup, ensuite on prononça
 la sentence qu'il serait brûlé dans les flammes. Lorsqu'on le conduisit à
 l'endroit où on avait allumé le feu, sa mère et tous ses parents, habillés de
 blanc, le suivirent. Le saint s'élança en priant dans le feu et c'est ainsi
 qu'il rendit son âme en bonne confession. On le retira du feu et on l'em-
 porta pour l'inhumer dans le même tombeau que les saints Gouria et Samona.
 Un chrétien du nom de Théophile écrivit l'histoire de ces saints.

Les martyrs confesseurs du Christ Gouria, Samona et le diacre Habib
 moururent le 15 novembre.

* A fol. 94
r. b.

* Արեւելադարձաթիւնք որ եղևն ի ձեան խոտափանդացն Քրիստոսի՝ Գուրիասայ,
Սամոնասայ եւ Երբրոյ, յասորս բարեպաշտաթեանս ձերոյ :

Յարժամ ստարեցան զօրք յերկրէն Հոսիմայ՝ ի պահագանաթիւն բարարին Եղեւիայ,
եւ էր անց կին ասորի եւ այրի, որոչ անուն էր Սոփիա : Եւ էր նորա գուտար ծի կոչս
եւ զեղեցիկ չար սրոյ անուն էր Եւփիմնա : Եւ այք ծի յերկրոյ զօրացն որոչ անուն էր
Գուրոս, աւսեալ զազջիկն ցանկացսո նմա, եւ յանդրեաց սանալ ի կնաթիւն վնա,
եւ ձայնն ոչ հաւանէր վսան օտար եւ հնարանակ սանն : Բոկ Գուրոս բարուն սիրելիս
ծիջնորդս եւ բարկեսս չազարթէք սո ձայնն երգնամբ ձեճաւ եթէ : ոչ ունի կին
յերկրին իբրւմ, եւ ոչ ինչ չար արասցէ, ազջիւնն : Եւ կինն հաւանեցս եւ արարին
գհարանիւն, եւ Գուրոս առի սո ի վրարակո՛վ զարբարեաց զԵւփիմնա, եւ էին ի ձիւտին
ասորս բարուն :

Եւ եղև զալ ալ զբարկանաց ի բարարն եւ վախել զսառջին զօրականն, եւ
զատարաստեաց Գուրոս երկխարս զի ասորցէ զկինն յերկրին իբր : Եւ առեալ ձայնն
զգուտար իբր ասորս ի սաղան սրբոցն, եւ Գուրոս առեալ զսորբ վկայան երաշ-

2 յասորս բարեպաշտաթեանս ձերոյ *om.* B || 3 Համայն] հնաստանն, B 6 յանդրեաց]
յանդրէր B 14 գուրք] խոտափանդ *add.* B.

* A fol. 95
r. b.

* Miracles qui s'accomplirent par l'entremise des confesseurs du Christ
Gouria, Samona et Habib aux jours de notre piété.

Lorsque les troupes envoyées du pays de Rome pour la défense de la ville d'Édesse y furent arrivées, il s'y trouvait une femme syrienne, veuve, dont le nom était Sophie. Elle avait une fille, vierge et fort belle, dont le nom était Euphémie. Un soldat de la troupe qui venait d'arriver et dont le nom était Gotos¹, à la vue de la jeune fille, conçut des désirs pour elle et la demanda en mariage. La mère n'y consentit pas, parce que l'homme était étranger et habitait un pays lointain. Gotos envoya plusieurs amis comme intermédiaires et intercesseurs auprès de la mère, jurant hautement qu'il n'avait point de femme dans son pays et qu'il ne ferait aucun mal à la jeune fille. La femme consentit, on célébra les noces, et Gotos para Euphémie d'or et d'étoffes précieuses et ils vécurent ensemble longtemps.

Il arriva que d'autres troupes furent envoyées dans la ville en remplacement des premières, et Gotos prépara des chevaux pour conduire sa femme dans son pays. La mère prit sa fille et l'emmena au tombeau des saints;

1. Il s'agit d'un soldat goth anonyme.

խաւորս՝ եղեալ՝ զձեռս իւր ի վերայ տապանին եւ սուեալ զազջիկն, ել ի ճանապարհ : A fol. 95
A' b.

5 Եւ յորժամ մերձեցաւ ի տունն իւր՝ տասց ընդ ազջիկն . 'Իրասցիր եւ լիճնս զի կին ունիմ եւ որդիս, եւ պատրաստան գրեղ զի տասցես եթէ աղախին եմ. սպասեթ ոչ չարաչար մեղցիս ի կնոջէն իմէ : Եւ էր եւ լիճնս ջլի : Եւ եհան զհանդերձան զոր զգեցոցեալն էր, եւ զգեցոց չուսաց հինս եւ պատաստունս եւ կանեփիս խաշորս, եւ զլիւրաց եւ բոկոտն տարաւ ի տուն իւր : Եւ ստ, զկինն իւր. Բերի ընդ սարի աղախին մի :

10 Եւ տեսեալ կնոջն զգեղեցկութիւնս Երեսոց եւ անձինն եւ լիճնայի, եւ զիտաց որ եւ ջլի էր՝ նախանձեցաւ յոյժ, եւ զամենայն ծանր բան նմա հրամայէր, եւ չամենայն ժամ հարկանէր եւ չարչարէր սովով եւ մերկութեամբ եւ խիտա ծառայութեամբ : Եւ տառապեալ ազջիկն յուրոց հանէր սրտասուօր, եւ չիշէր զխոտովանոցան 'Քրիստոսի : Եւ եղև նմա ծնանել արու մանուկ՝ նմանեալ ամենեկին 'Յոզղոսի, եւ սրպէս պաք եմուս ի սիրտ կնոջն եւ կամէր սպանանել զմայրն եւ զսուրբն : Երարեալ զեղ
15 մահացու՝ եւ ստարեաց զեւփիմեա ի ծառայութիւնս եւ զմահացեցն արուրց աղախին եւ սաժամայն մեռաւ : Եւ յորժամ գարձաւ եւ լիճնս ելլա զմանուկն մեռեալ, եւ A fol. 95
A' b.

1 սուեալ] էաւ B | 5 մեղցիս] մեռանիս B | 7 բոկոտն] բոկ B | 11 ազջիկն] եւ լիճնայի add. B | 14 արարեալ] արար B.

Gottos donna comme garants les saints martyrs en touchant * de sa main * leur tombeau; il prit la jeune fille et se mit en route. A fol. 95
A' b.

Lorsqu'il fut près d'arriver chez lui, il dit à la jeune fille : « Sache, Euphémie, que j'ai une femme et des enfants; prépare-toi donc à dire que tu es ma servante, sinon tu seras cruellement tuée par ma femme. » Euphémie était enceinte. Gottos lui ôta les vêtements dont elle était parée, lui passa des étoffes usées et déchirées, de chanvre grossier, et l'introduisit chez lui la tête découverte et les pieds nus. Il dit à sa femme : « Je t'ai amené une servante syrienne. »

La femme, ayant vu la beauté du visage et de la personne d'Euphémie et la sachant enceinte, en devint excessivement jalouse; elle la chargea des besognes les plus lourdes, la frappa continuellement, la tortura par la faim, la nudité et par un travail très dur. La jeune fille, éplorée, soupirait avec des larmes et se rappelait les confesseurs du Christ. Elle mit au monde un garçon ressemblant parfaitement à Gottos; ce fut comme un coup de stylet au cœur de la femme, qui résolut de faire mourir la mère et l'enfant. Elle prépara un poison mortel, éloigna Euphémie sous prétexte d'un service quelconque et fit boire le poison à l'enfant, qui mourut sur-le-champ. * A son retour, Euphémie trouva l'enfant mort; le poison lui sortait des lèvres A fol. 95
A' b.

ղեկն իբրև գիրբիտը Երաներ ի շրթանցն : Եւ առեալ բարդ սրբեաց գիրբիտըն եւ պահեաց քաղտ առանձինն : Եւ երթեալ թաղեաց բարձ գաղաչն :

Եւ առ ի ծխոս իւր. Փորձեցից եթէ տիկինս իմ եագան գաղաչն, եւ առեալ գշա-
գրեալ բարդն սրբեաց ի բոժակ զինչոյ, եւ ետ տիկնոջն եւ առեալ սրբ եւ առ-
ժամազն անկեալ մեռաւ : Եւ եղև խոսիտ թիւն եւ ամբոխ չաղգակոնաց կնոջն, եւ
գատապարտեցին զԵւփիմեա զև կենդանի թաղեցեն եւ զնա ընդ տիկնոջն իւրում.
Գոր եւ արարին իսկ, եւ վաղեցին ի ծխում տապանի :

Եւ չեա երկուց աուրց սխաւ մեռեալ ճարմինն հասեալ, եւ ձաչն սրկեալ Եւ-
փիմեաչ առ Բատուած եւ առ խոտափանոցան առ եթէ. Գոր երաշխաւորեցէք եւ
ետոր զեւ չոճատառածն Գորբոս. եւ արդ եկաչք անեք թէ զնորդ կամ եւ ուր
չաղարկեցէք զեւ, եւ այ բարձմ ողբո սղբաց : Եւ սոժամազն երևեցան երբ սուրբն
ճատաղաթեալ բոսով եւ սանն գաղջեկն. Քաջաղբեաց կին զու զև եկար չաղա-
կանտ թիւն ընդ : Եւ բուրեաց անուշաշատտ թիւն կնոջն եւ ննջեաց : Եւ աներեցեալարար
արարին սուրբն մեծ սքանչելիս, զի առեալ տարան գաղջեկն եւ կացուցին առաջի
տապանին իւրեանց չեկեղեցին, չեղեալա քարաբլին ի նմին զիշերի. եւ սանն զԵւփիմեա .

5 անկեալ *om.* B — ամբոխ] ամբոխմն B 9 խոտափանոցան] սարբան B || 13-14
եւ բուրեաց ... գաղջեկն] եւ առեալ անտի գաղջեկն առաջնորդեցին նմա ընդ հեռա-
րաթիւն անձամթ եւ վաճառար ճոճապարհին եւ սարեալ B 15 ի նմին զիշերի *om.* B.

comme une écume. Elle prit de la laine, essuya l'écume et la garda soigneusement cachée. Elle alla enterrer son enfant en pleurant.

Elle se dit en elle-même : « Je vais essayer de voir si c'est ma maîtresse qui a tué l'enfant, » et elle saisit la laine imbibée, la pressa dans un verre de vin, qu'elle présenta à sa maîtresse; celle-ci le prit, le but et tomba morte aussitôt. Les parents de la femme s'agitèrent, firent un grand bruit et condamnèrent Euphémie à être enterrée vivante avec sa maîtresse; effectivement, ils exécutèrent leur projet et enfermèrent Euphémie dans le même cercueil.

Deux jours après, le corps de la morte commença à dégager une mauvaise odeur; Euphémie poussa un cri à Dieu et aux confesseurs, disant : « C'est vous qui vous êtes portés garants et m'avez livrée à l'impie Gotos; venez voir maintenant dans quel état je me trouve, où je suis et où vous m'avez envoyée. » Et elle poussa d'autres gémissements encore. Aussitôt les trois saints apparurent, rayonnants de lumière, et dirent à la jeune fille : « O femme! prends courage, car nous sommes venus à ton aide. » La femme sentit une
odeur suave et s'endormit. Les saints firent invisiblement un grand * miracle, car ils saisirent la jeune fille, la transportèrent et la posèrent la même nuit devant leur tombeau, dans l'église de la ville d'Édesse, et ils dirent à

* A fol. 95
17^{ab}

Ընա կատարեցար զերաշխատարովինս ձեր, և ըերար զբեղ սուտի սուար : Եւ գոչս ստացեալ սրբոցն սնբաչս եղին :

Եւ երկեալ ձագն և բարարացիրն տեաին զազջեկն, և լուսն զեղեալ զարձն և փառս և տուն Եստուծոյ և զոհայցան զխոտաւանալ վկայիցն Քրիստոսի :

Եւ յետ ժամանակաց զեաց զարձեալ Գողթոս յեղեախ բարարն, և խնդովեամբ և մտա առ զարձն, ողջոցն մտապանէր նմա ի գտերէն և ի թոսէն : Եւ Սոփիա կոչեաց զարտաւանան բարարին և հանեալ զգուարն առաջն Գողթոսի և սրամէ գամենայն ստուգապէս զոր ինչ արար Գողթոս ընդ ինքեան : Եւ լուեալ սարատեաա բարարին և հաս զղուխն Գողթոսի . կամէր և աչբեղ զմարմինն, և եպիսկոպոսն բարարցին ոչ ևս թոյլ աչբեղ : Եւ մեծապէս փառաւորեցան Քրիստոսի խոտաւանալ վկայքն Գուրխոս, Սոսմոս և Բերբոս :

* Յաչսմ աւար նաւակաւախ է Հոսմոյ մեծի եկեղեցւոյն ի փառս Քրիստոսի :

* A fol. 26
r° b.

[Ե Յաչսմ աւար կատարեցան չարչարանօք վասն հաստացն Քրիստոսի, մեծ ըշխանն Եղլիկիոս, Եստարէոս և Սարկիսոս, ի Յուլիանոսէ թագաւորէ :]

7 զգուարն] ի սենեկէ *add.* B [8-9 Եւ լուեալ ... աչբեղ] Եւ լուեալ սարատեաա բարարին և եպիսկոպոսն հրամայեցին զե կենդանի թաղեպն զԳողթոս, և աչպէս արարին : B

Euphémie : « Voici que nous avons accompli notre garantie en te reconduisant là, d'où nous l'avons prise. » Ce disant, les saints disparurent.

La mère et les habitants de la ville s'y rendirent et y trouvèrent la jeune fille; ayant appris ce qui lui était arrivé, ils rendirent gloire à Dieu et grâces aux confesseurs martyrs du Christ.

Après un certain temps, Gottos, s'étant rendu de nouveau à la ville d'Édesse, alla trouver joyeusement sa belle-mère et lui présenta les salutations de sa fille et de son petit-fils. Sophie fit venir les notables de la ville et leur présenta sa fille en la présence de Gottos, pour qu'elle rendit compte exactement de tout ce que Gottos lui avait fait subir. Ayant entendu, le stratélate de la ville fit trancher la tête à Gottos; il voulait même faire brûler son corps, mais l'évêque de la ville ne le laissa pas brûler. Les confesseurs martyrs du Christ Gouria, Samona et Habib furent grandement glorifiés.

* En ce jour, veille de fête de la consécration de la grande église de Rome, en l'honneur du Christ.

* A fol. 26
r° b.

[Ե En ce jour moururent dans les tortures pour la foi du Christ, le grand prince Elpidius, Eustochius et Marcel, par ordre de l'empereur Julien.]

1. Il s'agit, semble-t-il, de la dédicace du Latran, au 9 novembre : *In dedicatione archibasiliœ SSmi Salvatoris.*

Տրեւի Է՛ և նոյնձերի ժԷ՛ : Տօն Է, Մատթէոսի աւետարանչին :

Մինչդեռ աւարեայն Մատթէոս աւետարանիչն ի լերինն էր լոկ և ծիով պատմու-
 ճանով, երեւցաւ նմա Գիտուս ի նժամուխին պատմեակի, և ասէ . Խաղաղութիւն
 բնոյ բեղ Մատթէոս : Եւ նոյնցեալ ի նա աւարեայն ասէ . Ողջոյն և բեղ և
 խաղաղութիւնն ո՞վ բերկրեալ պատմիր : Եւ, զնա Գիտուս . Զօրացիր Մատթէոս և
 բաջարեաց, ընկալ զպատարանս զաչ և էջ ի լեռանէս և երթիցես ի Զմիւսին բա-
 գար ձարդակբաց, և անկեան զպատարանոց ի գունն եկեղեցւոյն զոր շինեցէք զու և
 Ենքէաս, և լինի ծառ մեծ և պուպրեր, և կերիցեն զապանարարոց ձարդիկքն, և
 փոխեցին ջանգաջութենէն, և լնիցին զգոսա իբրև գալ ձարդիկք, և զկեցին
 չանդրձո, և ալ ոչ ևս կերիցեն զձարձին ձարդիան, և կամ գալ ինչ կերակուր պիղձ,
 և ճանկցեն զնա և զՏաք իձ որ լերկինս է, և զու Տրով կատարեցիր և ընկալիս
 պատկա լուսարս : Եւ զաչս ասացեալ Գիտուսի ևս զպատարանն ի Մատթէոս և
 փերացաւ լերկինս :

Եւ իջեալ Մատթէոս ի լեռանէն ձեպէր երթեալ ի բագարն, և յարժամ մերձեցաւ՝

* V fol. 95
 V a.

S. TEL. 46 Novembre.

Fête de l'évangéliste Matthieu.

Pendant que l'apôtre Matthieu l'évangéliste vivait dans la montagne pieds nus et vêtu d'une seule tunique, Jésus lui apparut sous la forme d'un jeune homme et lui dit : « La paix soit avec toi, Matthieu. » L'apôtre le regarda et lui répondit : « Salut aussi à toi et paix, joyeux jeune homme. » Jésus lui dit : « Prends courage, Matthieu, et sois fort ; prends ce bâton et descends de cette montagne ; va à Myrnè (*Smyrine*), la ville des anthropophages, et plante ce bâton à la porte de l'église que vous avez construite, toi et André : il deviendra un grand arbre et donnera des fruits, les gens aux mœurs sauvages en mangeront et seront transformés de leur dureté et deviendront sages comme les autres hommes ; ils se couvriront d'habits, ne mangeront plus la chair des hommes ou d'autres aliments impurs et ne reconnaîtront, Moi et mon Père qui est aux cieux, Tu y mourras par le feu et tu recevras les couronnes de lumière. » Ce disant, Jésus donna le bâton à Matthieu et s'éleva au ciel.

Matthieu descendit de la montagne et s'empressa de se rendre à la ville ; *

* V fol. 96
 V a.

1. Myrnè: Myrmekion (Μυρμηκίων sur le Pont-Euxin; cf. Livetus, *Die apokryphen Apostelgeschichten und Apostellegenden*, I, Braunschweig, 1883, p. 604. La forme arménienne vient d'un texte εἰσελθε εἰς Μύρρον τῆς πόλιν...

Հանդիպեցան նմա աչառհարեալք ի շար զիւսց. Փուրպանա կին թաղուորին եւ որդի իւր Փուրմանոս, եւ կին որբուոն Էրբեա. եւ աղաբակէին մեծաւաչն. Այ էւսձ զբեց միւսանգամ ի բաղաբս աչս ո՛վ Մատթէոս. կամ ո՛վ ես զբաւարանց վասն զմեզ կարուսանկուց. տեսանեմք առ քեզ մերձ գնիստս՝ իբրեւ պատանի, աչ որովհետեւ եկիր

5 Հաղածել զմեզ ի բաղաբէս մերձէ, չարուցանեմք զթաղուոր բաղաբիս ի վերայ բոյ՝ որ հրով աբեացէ զքեզ :

Եւ Մատթէոս եղեալ ձեռս Հաղածեաց զլեւոն եւ զնոսս բժշկեաց : Եւ զհացին զկնի նորա. եւ մտեալ ի բաղաբն չափն լեկեղեցին. եւ եպիսկոպոսն Պրատոն ամենաչն ուխտիւն՝ անկան առ ոսոս աւարեւոյն եւ օրհնեցան ի նմանէ :

10 Եւ ժողովեցան առ նա ժողովուրդք բաղաբին եւ ամենաչն Հաւատացեալքն. եւ եկեալ Մատթէոս ի բարձր տեղու՛ջ, ի վերայ վիմի բարդեաց նոցա զբանն կենաց, զի թողցեն զառուրտն զաստուածն իւրեանց, եւ Հաւատացեն ի մի Աստուած՝ ի Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս : Եւ ասէ. Նայեցարուք ի գաւազանս չաչս եւ տեսանէք մեձ սրանհէլիս, զի արձատապի եւ բերքէ պատու զեղեցիկ եւ զանկալի : Եւ զաչս ասացեալ

15 * աղբիկաց առ Աստուած եւ զցեաց զբաւարանն լերկիր, եւ առժամայն բուսաւ եւ ամեաց, եւ եղև ծառ մեծ, եւ երեր պտուղ չոյժ եւ բլիկաց չարմատոն աղբիր :

* A fol. 9a
V^b.

lorsqu'il fut proche, des gens possédés des méchants démons, Fulviana la femme du roi, son fils Fulmanos et la femme de son fils, Erbéa¹, se portèrent au-devant de lui en criant à haute voix : « Qui t'a conduit de nouveau en cette ville, ô Matthieu ! qui t'a donné ce bâton pour nous perdre ? Nous voyons près de toi Jésus sous la forme d'un jeune homme ; mais puisque tu es venu pour nous chasser de notre ville, nous allons susciter contre toi le roi de cette ville qui va te brûler par les flammes. »

Matthieu leur imposa les mains, chassa les démons et les guérit. Ils le suivirent, entrèrent dans la ville et se rendirent à l'église; l'évêque Platon avec tout le clergé tombèrent aux pieds de l'apôtre et furent bénis par lui.

Les habitants de la ville et tous les fidèles se rassemblèrent auprès de Matthieu, qui monta sur un endroit élevé, sur un rocher, et leur prêcha la parole de vie, pour qu'ils abandonnassent Satyre (*Satouron*) leur dieu² et crussent à un seul Dieu, Notre-Seigneur Jésus-Christ. Il leur dit : « Regardez ce bâton et vous verrez un grand miracle, car il va prendre racine et donnera des fruits beaux et savoureux. » Ayant ainsi parlé, il³ pria Dieu

* A fol. 9a
V^b.

1. Les noms du *Martyrium Matthæi*, 5 sq., sont Φουλβιανός, Φουλμανός, Էրբեա. — 2. Le texte *աստուրտն զաստուածն* devrait être corrigé en *աստուրտն զաստուածն*, qui représente une leçon grecque Σάτυρον θεόν.

Եւ ժողովուրդ բազարին զնային չեկեղեցին, եւ տեսին զանձինս խրեանց ձերկս, եւ փոխեալ ի քաղիւր կերպարամա. եւ անկան չտա Մատթէոսի եւ փաստօրեցին զԱստուած : Եւ տեսալ զմերիտիլինս անգամայն ամաչէին ի միմեանց եւ ընթացեալ ի քաղիս խրեանց եւ ծածկեցին զանձինս խրեանց :

Եւ Տրամաչեաց առարեայն Պրատանչ Եպիսկոպոսին, եւ մկրտեաց չաղբիւրն 3
ճառօն զկին թագաւորին եւ զորդին եւ զկին որդւոյն, եւ զամենայն ժողովուրդն. եւ մտեալ չեկեղեցին չաղբուրեցան զՏրամաչ զԱստուածս մեծ սրբախօսիկեամբ :

Եւ տեսալ թագաւորին Փայրանոսի զոր արար Մատթէոս ի կին խր եւ չաղբին 5
եւ ի չարան՝ խնայց ընդ բժշկութիւնն, բայց զի ոչ մեկնէին չաղբուրն՝ բարկացաւ չոյժ. եւ խորհէր չրով արեւլ զառարեայն : Ի զիչերին չաչնծիկ տեսանէ Մատթէոս 10
զմիտս չանորժս որ ասէր. Ընդ ընդ եմ, զորայլիւր եւ բաջ լեր. եւ եմ որ կեցուցանեմ զլեւզ : Եւ զբացեալ զնայ սա Եպիսկոպոսն՝ չեկեղեցին եւ ասէ. Կանոց ինձ 15
Աստուած զխորհուրդս թագաւորին՝ որ չանկերձեալ է առարեւլ զորս ի վերայ իմ, բայց ոչ երկիցոր, Տէր ընդ մեզ է :

Եւ տեսալ թագաւորին զբացմութիւն բողոքարեացն որ զարձան ի բարդութիւնն 15
Մատթէոսի, ի սարկոսիսի լեալ, թէ նրպէս ըմբռնեցէ զնա եւ զմտա սձեալ ի րէ՛հեր : Է զերն որ երեալ էին ի կնոջն եւ չարուսն եւ ի չարսէն կերպարանցան

Les gens de la ville se rendirent à l'Église et aperçurent leur corps nu et transformé en un aspect hideux: ils tombèrent aux pieds de Matthieu et glorifièrent Dieu. Devant la nudité de leurs membres ils eurent honte les uns des autres et s'empressèrent de rentrer chez eux et de se couvrir.

L'apôtre ordonna à l'évêque Platon de baptiser à la source qui avait jailli au pied de l'arbre, la femme du roi, son fils et la femme de son fils, et toute la population, qui rentrèrent ensuite dans l'église, communiquèrent et rendirent grâces à Dieu avec grande joie.

Le roi Fulvanos se montra heureux de la guérison que Matthieu avait opérée sur sa femme, son fils et sa belle-fille, mais comme ceux-ci ne s'éloignaient point de l'apôtre, il en fut fort irrité et songea à brûler l'apôtre par les flammes. Dans la même nuit, Matthieu aperçut dans un songe Jésus qui lui dit : « Je suis avec toi, sois fort et courageux; c'est moi qui te fais 7
vivre. » L'apôtre fortifié se rendit auprès de l'évêque à l'Église, et dit : 8
« Dieu m'a fait connaître les desseins du roi, qui doit envoyer des soldats contre moi, mais nous ne craignons pas, car le Seigneur est avec nous. »

Le roi, à la vue de la multitude des citoyens qui s'étaient convertis à la prédication de Matthieu, se trouva embarrassé sur la manière dont il le ferait saisir, et méditait à ce sujet. Les démons qui avaient été chassés de sa femme, de son fils et de sa belle-fille prirent l'apparence d'un soldat qui se

լրբե գծին զօրական եւ եկաց առաջի թագաւորին եւ ասէ . Ընկեր անչափ երկեար չտար պահպանութեն . զա՛ մարտաւոր էր եւ եկեւ աշակերտ լապտիկն ի Տրէից, եւ այժմ երանելոց է ընդ եպիսկոպոսին Պատանայ, ընդ զասն բարբախտի սր կոչի Բարեան : Փռթառաջիք եւ գացեա զեա անդ եւ ըմբռնեցեա զիւրաւ որպէս եւ կամեցիս :

5 Եւ լուեալ թագաւորին առարեաց ի գունն բարբախտի չորս զօրականս եւ ասէ . եթէ ոչ բերիցէք զՄատթէոս գձեց սարանանիցեմ : Եւ նորս զնացին զինուր ի գունն եւ զձայնն լսելն բաց զեա ոչ տեսանէին : Եւ երթեալ պատմեցին թագաւորին, եւ առարեաց զինն նոցա ալ սասն զօրականս զինուր : Եւ չորեամ մերձեցան՝ երեւցաւ պատանի ունկալ զամբարս վառեալս եւ աչքեաց զերեսս եւ դաշս նոցա : Եւ նորս չա՛ն լեալ ընկեցին զգէնս խրեանց եւ զնացին փախստական առ թագաւորն, չամբարեալք որ ոչ կարէին խաւել :

15 Եւ զարձեալ զեւրն լեալ լրբե զօրական եւ ասնն զթագաւոր . Եսացից բեկ զճճմարտն, բանկի Տրեշտակ չերկնից զարձուրեցոց զեա ասել որ եթէ դու ինքնին զորօր բարձօր երթիցես՝ ոչ կարես չար ինչ ասնել Մատթէոսի առարեւոյն, բանկի աշակերտ Յիսուսի է եւ նորս Տրամանա եկեալ է սոսս . եւ եթէ բռնաթեա՛մբ ինչ արասցես՝ խաւարեացին աչք բո՛ եւ ի խելացի ելցես, եւ դու ինքնին գանձն բո՛ կելիցես :

* A fol. 96
r. b.

* A fol. 96
r. b.

présenta au roi et lui dit : « Pourquoi crains-tu tellement ce sectaire étranger ? C'était un publicain qui est devenu le disciple de celui qui a été crucifié par les Juifs ; il va sortir maintenant avec l'évêque Platon par la porte de la ville appelée Barea¹. Hâte-toi, tu l'y rencontreras et tu le saisisras facilement comme tu voudras. »

Le roi, après avoir écouté, envoya à la porte de la ville quatre soldats en leur disant : « Si vous n'amenez pas Matthieu, je vous tueraï. » Ils se rendirent armés à la porte, entendirent bien sa voix, mais ne le virent point. Alors ils allèrent auprès du roi et le lui racontèrent ; celui-ci expédia avec eux dix autres soldats armés, * qui lorsqu'ils arrivèrent tout près de lui se trouvèrent en face d'un jeune homme muni de lampes allumées qui leur brûla la figure et les yeux. Saisis de frayeur, ils jetèrent leurs armes et s'enfuirent auprès du roi, devenus muets et ne pouvant plus parler.

Les démons prirent de nouveau l'apparence d'un soldat qui dit au roi : « Je te dirai la vérité : un ange du ciel m'a effrayé en disant que si tu l'y rendais toi-même avec de nombreux soldats, tu ne pourrais faire aucun mal à l'apôtre Matthieu, car il est disciple de Jésus et c'est sur son ordre qu'il est venu ici ; et que, si tu as recours à la violence, tes yeux s'obscurciraient, tu perdras la raison et tu te mettrais toi-même à te dévorer. »

1. Cf. *Martyrium Matthaei*, n. 12 : ἐπὶ τὴν πόλιν τὴν λεγομένην βαρείαον. La traduction latine a pris aussi βαρείαον pour un nom propre : « ... quae dicitur bariacu. »

Եւ ասէ թագաւորն . Գա ս՛ զ իցես որ գոյցդիտիպ խափա : Եւ նա ասէ . Եւ այճ
 գեւն եմ որ ի կինն քո եւ չորդին եւ ի հարսն քո ծառայ էի եւ նշանաւ խաչին միտաւի
 հարածեցայ ի նոցանէ : Եւ այճմ նորա եւ չեկեղեցին եւ սաղմոսն ընդ սաարելոյն ի
 միտսին . եւ եթէ, լուիցես ինձ եւ հաւատաս որպէս եւ նորա սպրեացիս : Եւ դաչս
 սասցեակ որպէս ճուխ աներեւոյթ եղես :

Եւ դաչս լուեալ թագաւորն չա՛նի եղեալ՝ ոչ եկիր եւ ոչ արբ եւ ոչ նեջեայ չերկի-
 * A fol. 96
 5 գէն : Եւ ընդ արշարուն առատուն սուեալ երկու իշխանս՝ գնաց չեկեղեցին
 նեկուրթեամբ՝ զի սպանցէ զՄատթէոս : Եւ չորժամ եմուս չեկեղեցին խաւարեցաւ
 աչքն, եւ գճայն խափց սաարելոյն լուր եւ գնա ոչ տեսանէր : Եւ ասէ . Յոց ինձ զրեզ
 սաարեալ Բրիտոսի եւ հաւատամ, զի այճմ ճանեայ զի նա ինքն է : Լսուած ճշմա-
 10 լիս զոր բարոցն : Եւ դաչս սասցեակ բացան աչքն : Բայց ի նեկուրթեանն ոչ գա-
 գարեաց : Ըստ, ցնա սաարեալն . Մ՛ զ արիւնարբու լուսար, մինչև չերթ թագուցանես
 զթո՛նայ, եւ ոչ չաչանես եւ կատարես զկամս հօրն քո սասանայի :

Եւ երթեալ թագաւորին չապարանս խա՛ր՝ խորհէր եթէ, որով հնարիւք սպանցէ
 գատարեալն : Եւ հրամայեաց գորականայն եւ կարան զՄատթէոս, եւ սարան ի տեղին
 15 սր գչարագործն տանջէին մերձ ի ճաղն : Եւ սարածեցին գնա չերկիր, եւ կատարեցին

Le roi répondit : « Qui es-tu pour me parler ainsi ? » Il lui dit : « Je suis le démon qui était entré dans ta femme, ton fils et ta belle-lille, et qui en fut chassé par le signe de la croix de Jésus. Ceux-ci se trouvent maintenant à l'église et psalmodient ensemble avec l'apôtre ; si tu veux m'écouter et si tu veux croire comme eux, tu seras sauvé. » Ce disant, le démon disparut comme de la fumée.

Le roi, après avoir entendu cela, fut saisi de frayeur ; il ne mangea plus,
 * A fol. 96
 20 ne but, ni ne dormit, de crainte. Le matin à l'aube, il prit avec lui deux prin-
 ces, se rendit à l'église traîtreusement pour y tuer Matthieu. Lorsqu'il eut
 pénétré dans l'église, ses yeux s'obscurcirent ; il entendit la voix de l'apôtre,
 mais ne le vit pas. Il s'écria : « Montre-toi à moi, apôtre du Christ, et je croi-
 rai, car maintenant j'ai reconnu que le Dieu que tu prêches, lui seul, est le
 vrai Dieu. » Lorsqu'il eut ainsi parlé, ses yeux s'ouvrirent. Toutefois, il ne
 renouça pas à sa perdition. L'apôtre lui dit : « O tyran sanguinaire ! jusques à
 quand cacheras-tu ton poison ? Ne manifestes-tu pas et n'accomplis-tu pas la
 volonté de ton père Satan ? »

Le roi, étant rentré à son palais, réfléchit aux moyens par lesquels il
 pourrait tuer l'apôtre. Il donna des ordres à ses soldats, qui saisirent
 Matthieu et le conduisirent à l'endroit où l'on torturait les malfaiteurs, près
 de la mer. Ils l'étendirent à terre et lièrent à quatre poteaux ses mains et

ի շորս ցլեցս գձեւս եւ գտան, եւ կուտեցին ի վերայ նորս փայտ չոր եւ վառեցին . եւ ցանեցին ի վերայ նորս ձէթ եւ ձիւթ եւ ճարպ : Եւ սրատուիրեաց զօրակրանայն . եթէ որ ընդդիմանայ ձեզ՝ նոյնպէս եւ զնա պըրեսջիր չըով :

Եւ ժողովեցան ամենայն չաւատեցեալքն * ի վերայ զահճայն եւ բնութեամբ * A fol. 96
V. b.

կամէին չափշտակել զառարեալն : Եւ նա սաստեաց նոցա եւ բռնեցին : Եւ բորբորեցաւ չուրն ի վերայ Մատթէոսի : Եւ համբարձեալ զաչս իւր յերկինս՝ ազաչեաց զԼատուած վանս փրկութեան թագաւորին եւ քաղաքին զի զարձցին եւ ոչ կորեցին : Եւ սասց . Խաղաղութիւն ընդ ձեզ : Եւ նոյնժամայն աւանդեաց զՏոլմին իւր առ Լատուած Տրէի Բ. եւ նոյնձերբի ժԶ, ժամ էր աւուրն վեցերորդ :

Եւ ետես Պղատոն եպիսկոպոսն զառարեալն չօրս վերացեալ եւ սկառ սաղմոսել : Եւ երկու արք սրանչեւատեք իջին ի չուրն բորբորեալ, առեալ զմարմինն եւ տարեալ եզին ուր ժողովքն էրն բրխատնէից . եւ նոքա տեսեալ չոջժ ուրախացան : Եւ ժողովեալ զամենայն ժողովուրդս քաղաքին՝ ազալակէին եթէ . Ի՞նչ զոչ ալ Լատուած բալց ձիւան զոր Մատթէոս բարոյեաց :

Եւ բռեալ թագաւորին զազգապահն զարհուրեցաւ եւ վախճանակի զնայ առ եպիսկոպոսն, եւ սնկառ չտես նորս եւ ձեծաւ հառաչմամբ խնդրեաց թողութիւն եւ ձկրատութիւն : Եւ տեսեալ եպիսկոպոսին զՂերմեաւանին զՂեւոնի թագաւորին, օրհնեաց զնա եւ ձկրաեաց : Եւ երեւեցաւ Մատթէոս ի վերայ աւազանին եւ ասէ . * Փուլլիանոս * A fol. 97
P. a.

ses pieds : ils entassèrent sur lui du bois sec et y mirent le feu, après l'avoir enduit d'huile, de poix et de graisse. (Le roi) avait donné ordre aux soldats : « Si quelqu'un s'oppose à vous, vous le brûlerez également au feu. »

Tous les fidèles s'unirent contre * les bourreaux, voulant délivrer l'apôtre * A fol. 96
V. b.

de force. Mais il les réprimanda, et ils se turent. Le feu s'étendit au-dessus de Matthieu. Il éleva ses yeux au ciel, pria Dieu pour le salut du roi et de la ville afin qu'ils se convertissent et ne fussent pas livrés à la perdition. Puis il dit : « Paix avec vous. » Aussitôt après, il rendit son âme à Dieu, le 8 Tré, qui est le 16 novembre, à la sixième heure de la journée.

L'évêque Platon aperçut l'apôtre élevé dans les airs et se mit à psalmodier. Deux hommes d'aspect magnifique descendirent dans les hautes flammes, s'emparèrent du corps et le déposèrent à l'endroit où étaient rassemblés les chrétiens, et ceux-ci, à cette vue, ressentirent une grande joie. Tout le peuple de la ville s'étant réuni se mit à crier : « Il n'y a pas d'autre Dieu que le (Dieu) unique prêché par Matthieu. »

Le roi, ayant entendu ces cris, fut saisi de frayeur et se rendit en hâte auprès de l'évêque; il se jeta à ses pieds et demanda avec de grands sanglots le pardon et le baptême. L'évêque, vu la fervente contrition du roi, le bénit et le baptisa. Saint Matthieu apparut au-dessus des fonts baptismaux

անուամբ իմով անուանեցի Մատթեոս, եւ կին իւր անուանեցի Սոփիա, եւ Տարն իւր անուանեցի Սինեսիա :

Եւ երկուք չապանէն լուսաւորեալ Տպլով սրբով Տպգրիցյան ի սրտուական ծարմնոց եւ չարենէ Սրբուն Մատուոց : Եւ երկեալ չապարանս իւր գամենացն կուսն կործանեաց, եւ սուրբաց չամենացն դաւառս իւր Տրաման եւ խորատեցիկն գամենացն բազկնսն : եւ գամենացն կուարչատն լուսաւորեաց :

Եւ սուրբայն Մատթեոս ձեւնադրեաց ի տեղեան գիւագաւորն բաճանաց, եւ գրգիկն իւր սարկուագ եւ սակ. Յետ երկց ամաց Տանգիլէ Պրատոն սա Մատուած, եւ դա նապիս յաթնս նորս եպիսկոպոս բարաբիլ, եւ գինի բո սրբի բո :

Եւ չետ երկց ամաց եպիսկոպոսն Պրատոն փոխեցաւ ի Քրիստոս, եւ թագաւորն Մատթեոս կամաւորովանմբ եւ գիւագաւորովունն իւր սլլ սան բրիստոնէի, եւ ինքն ձեւնադրեցաւ եպիսկոպոս եւ ձեւնադրեաց գրգիլ իւր բաճանաց : Եւ առաւ նմա շնորհս չՄատուոց եւ աթիլիւր միացն եւ ձեւն գնեալ բժշկէր գճիւանդս եւ զփտամուսս եւ զբե ի ծարգիանէ, Տարածէր : Եւ բարի փարսը կարով փոխեցաւ սա Քրիստոս :

* B.
p. 238 b.

[B. ՄեծաՏանգիւս տն եւ վկայութիւն սուրբ սուրբայնցն եւ աւետարանչիկն Մատթեոսի :

Երանելի սուրբայն եւ աւետարանչիկն Քրիստոսի սուրբն Մատթեոս՝ էր սրբի

* A 161, 97 et dit : « Fulvianus s'appellera de mon nom Matthieu, sa femme s'appellera Sophie, et sa belle-fille, Synésis. »

Sortis des fonts baptismaux et illuminés de l'Esprit-Saint, ils communiquèrent aux précieux corps et sang du Fils de Dieu; puis (le roi) s'étant rendu à son palais, brisa toutes les idoles, envoya dans toutes ses provinces l'ordre de briser tous les autels d'idoles, et il illumina tous les idolâtres.

L'apôtre Matthieu dans une vision consacra prêtre le roi, et diacre son fils, et dit : « Dans trois ans, Platon reposera en Dieu et tu occuperas son siège comme évêque de ta ville, et après toi ce sera ton fils. »

Trois ans après, l'évêque Platon trépassa dans le Christ et le roi Matthieu, de son propre gré remit son règne entre les mains d'un autre chrétien; il fut sacré évêque et ordonna prêtre son fils. Il lui fut accordé des grâces par Dieu, et par ses seules prières et par l'imposition des mains il guérit les malades et les infirmes, et chassa les démons des hommes. Ayant mené une vie pieuse, il trépassa dans le Christ.

* B.
p. 238 b.

[B. Fête solennelle et martyre du saint apôtre et évangéliste Matthieu.

Le bienheureux apôtre et évangéliste du Christ, saint Matthieu, était

Արիեայ, եւ առաջին անուն նորա Աւել, չազգէն Բասթարայ կամ Դեւեայ, կրօնք Յակոբու Արիեան :

Եւ զի չառաջն ծարսուոր էր, համարեգան անանք եթէ սա էր սր կածելով զկարծա իւր աղօթէր ի տաճարին ընդ վարխեցոյն, եւ հառաչանօր գոչէր. Աստուած բաւեա 5 զիս զմեղաւորս :

Եւ մինչդեռ նստեալ կայր ի ծարսասան Կախունաչուծ բազարի՝ չեզր տիրերա- կան ծովուն Գալիլեացոց, զեւ կղեւ անցանել ընդ այն նիւտարի. եւ տեսեալ * 13 զՄատթէոս առէ ցնտ. եկ զիկի իմ : Եւ նա առժամայն թոյլեալ զգործս իւր եւ 10 զինչս եւ զմեծութիւն, զնայ գչեա նիւտարի, եւ կղեւ մի յերկրաստանից աւարելոց նորա :

Եւ ապա կածելով ի սպառ հրածարիլ չամենայնէ՝ արար կոչանս նիւտարի եւ աշակերտաց նորա եւ ամենայն գրացեաց եւ ծանօթից ի տան իւրուծ, որով եցոյց գո- 15 բախութիւն արար իւրոց զոր ունէր վասն աղատելոց ի ծառայութենէ: Մամոնայի եւ կենցաղական հարցոց, եւ ընկոյ ճշմարիտ ծառայ Աստուծոջ եւ աշակերտ երկնուոր վարդապետին :

Սա՛ առաջակալ գտա ամենայն բարոյութեան եւ վրկաւէտ անորէնութեան Փրկիչին մինչեւ ի համբառեալ նորա յերկինս սա Հայր : Եւ ընկարս զչափն սուրբ ի վեր-

fil d'Alphée; son premier nom était Lévi: il était de la tribu d'Issachar ou de Lévi, frère de Jacques (fils) d'Alphée.

Comme il était auparavant publicain ¹, certains ont cru que ce fut lui qui, en se frappant la poitrine, pria dans le temple avec le pharisien et s'écria avec des soupirs: « Dieu, ayez pitié de moi, qui suis un pécheur? »

Pendant que Matthieu se trouvait au bureau du péage, dans la ville de Capharnaüm, au bord du lac de Tibériade de Galilée, Jésus, étant venu à passer par là, * le vit et lui dit: « Suis-moi. » Et lui, quittant aussitôt son emploi, ses biens et sa richesse, suivit Jésus et devint l'un de ses douze 15 apôtres ³.

Ensuite, voulant se dépouiller de tout, il donna un grand festin dans sa maison à Jésus, à ses disciples, à tous ses voisins et connaissances, pour témoigner la joie de son cœur qu'il ressentait d'être délivré de l'esclavage de Mammon et des soucis de la vie, pour devenir le vrai serviteur de Dieu et le disciple du maître céleste ⁴.

Il fut présent à toute la prédication et aux actes salutaires du Sauveur, jusqu'à son ascension au ciel auprès du Père. Il reçut le Saint-Esprit dans

1. Luc, v, 27. — 2. Luc, xviii, 13. — 3. Luc, x, 27-28. — 4. Luc, v, 29.

նասանն ընդ այլ ստարեարն. և բարոզեաց ժամանակս ինչ ի Հրէաստան և ի սահմանս նորս :

Եւ ձինչ կամէր ի հետաւոր աշխարհս երթալ ի բարոզել զբանն կենաց, ազաւեցին զնա հասարոցեալքն որ չերուտագե՞մ՝ զբով աւանդել ինքեանց զաւետարանն զոր աւետարանէր բանիս : Եւ նա ազգմամբ սուրբ Հոգւոյն զբնաց զաւետարանն իւր չերուտագե՞մ բազարէր՝ երբայկան աշխարհիկ լեզուս՝ որպիսի սովորութիւն էր յայնձ ժամանակի խօսել նոցս :

Եւ սպա սուրբն Մատթէոս շրջեալ ընդ բազում գուտսս հեկեմնոսաց բարոզէր նոցս զԲրիտան : Եւ եկն և հաս յաշխարհն ծարգակերաց՝ որք կարծին ընել Սինոպէ-
ցիբ՝ բնակեալք առ ծովեզերքն Պանասի, որք ի ժամանակին յայնձիկ էին իբրև զգա-
զանս վայրենիս ոչ զխոնրով զԼատուած :

Եւ զնացեալ ի Չմիւռնիս բազար նոցս՝ բարոզեաց զաւետարանն և արար զբազում սրանչեկն : Եւ բազումք ի գաղանարարոց ծարգիւնէ զգնացան զարձան ի Տէր և և միրանցիս : Եւ ձեռնադրեաց զՊրատոս ի տեղսթիւն հաւատացերոց : Բայց սնհա-
ւտարն զբաւեալ ի բրնայ կարան գտար ստարեարն և եղին ի բանիս առ՝ ի սպանանել .
բայց խնամօրն Ըստուծոյ ազատեալ անով՝ զնացեալ շրջէր ի լեբիս և բարոզէր :

* 11
p. 239 b.

15

le cénacle avec les autres apôtres¹, et prêcha quelque temps dans la Judée et ses confins.

Lorsqu'il voulut se rendre dans des pays lointains pour y prêcher la parole de vie, les fidèles de Jérusalem le prièrent de leur léguer par écrit l'évangile qu'il enseignait oralement. Et lui, par l'inspiration du Saint-Esprit, écrivit son évangile dans la ville de Jérusalem, en langue hébraïque courante, telle que ces gens-là avaient l'habitude de parler à cette époque.

Dès lors, saint Matthieu parcourut beaucoup de contrées d'infidèles et leur prêcha le Christ. Il arriva jusqu'au pays des anthropophages, qu'on croit être les habitants de Sinope, habitant les rives de la mer du Pont (=Euxine), et qui étaient à cette époque semblables à des bêtes sauvages ne connaissant pas Dieu.

Or, s'étant rendu à leur ville de Myrné (*Smyrnia*), il leur prêcha l'évangile et y opéra de nombreux miracles. Et beaucoup de ces êtres brutaux s'assagèrent, se convertirent au Seigneur et se firent baptiser. Il sacra Platon évêque des fidèles. Cependant les infidèles, excités par les prêtres des idoles, saisirent le saint apôtre et le jetèrent en prison² pour le tuer; toutefois, en ayant été délivré par les soins de Dieu, il se mit à parcourir les montagnes et prêcha.

* 11
p. 239 b.

1. Jean, xx, 19-23.

Յաւարան չաջնտիկ Էնդրէոս ստարեալ չազմանէ, սարբ չորոցն երեալ է Քիստոսանիկոյ եկն է Զմիւսմին, եւ բարոյութեամբ աւետարանին զարձայց զբարոնս չատուածդիտութիւն : Անկեայ եկեղեցիս եւ հաստատեայ զհաստատեալս, եւ զարձանդէն է տեղէ իւր :

Իսկ սուրբն Մատթէոս մինչդեռ շրջէր է լերինս միտլ պատմածանալ եւ բոկ, չաջնտութիւն աւեալ է Քրիստոսէ, էջ է լեռնէն, եւ ձեպէր երթալ է բաղարն Զմիւսմինալ : Եւ չարժամ մերձեցաւ հանդիպեցան նոնս աշատհարեալք է չար զիւայ՝ կին իմագաւորին, եւ սրղի իւր Փռալլանոս, եւ կին սրղոցն երբէա, սպարակէին մեծաձայն . Ս զէաձ զրեկ է բաղարս չառ միտանգամ նլ Մատթէոս վասն զմեկ կորուսաներոյ : Էջլ սրոլճեան եկիր հաղածել զմեկ է բաղարէս մերձէ, չարոյանմեր զմարաւոր բաղարիս է վերայ բո, եւ հրով աչրեայէ զրեկ :

Եւ Մատթէոս երեալ զձեռս է վերայ՝ հաղածեայ զլեւոն եւ զնոսս բժշկեայ : Եւ զնային զկնի նորո . եւ ձանալ է բաղարն չորան լեկեղեցին : Եւ եպիսկոպոսն Պլատան՝ ամենայն սխալին անկաւ չառ ստարեղցն, եւ օրճեցան է նմանէ :

Եւ ժողովեցան սո նս ամենայն ժողովուրդք բաղարին հաւատացեալք եւ անհաւատք . եւ նս երեալ է բարձր տեղոջ է վերայ վիճին բարոյէր նոցս, զի թողցեն զՄատթոյն զնոստի աստուածն իւրեանց, եւ հաւատացեն է մի Կառուած՝ է Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս :

A cette époque, l'apôtre André, par l'inspiration du Saint-Esprit, partit de Thessalonique, arriva à Myrnè et, par la prédication de l'évangile, y convertit beaucoup de gens à la science de Dieu. Il y construisit des églises, rallenfermit les fidèles et retourna de nouveau à sa ville.

Cependant saint Matthieu, en parcourant les montagnes, vêtu d'une seule tunique et les pieds nus, reçut une révélation du Christ, descendit de la montagne et s'empressa de se rendre à la ville de Myrnè. Lorsqu'il en fut proche, trois possédés des méchants démons vinrent à sa rencontre, la femme du roi, son fils Fulvianus et la femme du fils, Erbéa, criant à haute voix : « Qui donc t'a amené en cette ville, ô Matthieu, pour nous y perdre ? Mais puisque tu es venu pour nous chasser de notre ville, nous allons exciter le roi de cette ville contre toi, et il te brûlera par les flammes. »

Matthieu leur imposa les mains, chassa les démons et les guérit. Ils le suivirent, rentrèrent en ville et se rendirent à l'église. L'évêque Platon avec tout le clergé tomba aux pieds de l'apôtre et ils furent bénis par lui.

Tout le peuple de la ville, les fidèles et les infidèles, s'assemblèrent auprès de Matthieu qui monta sur une place élevée, sur un rocher, et leur prêcha d'abandonner leur vain dieu, Satyre (*Satoron*), et de croire en un seul Dieu, Notre-Seigneur Jésus-Christ.

Եւ արար զորաբլինս մեծամեծս եւ նշանս եւ արուեստս ջանասնարարոչ եւ ի վազրենամբն ազգի անդ, եւ բազումք հաստացին ի Քրիստոս եւ բնիկացան չեկեղեցին : Եւ հրամանս ասարկուցն մկրտաց զնոսս Պրատոն եպիսկոպոս, զկին թագուսրին զոր կոչեաց Սոփիա, եւ զբզկն զոր կոչեաց Մատթէոս, եւ զկին սրբոցն զոր կոչեաց Պրեննոս, եւ զնորահաստս մարտիրոն ամենայն եւ հարարկցան մարմնոչ եւ սրեան Սրբոցն Բասածոչ՝ զհնամալով մեծաւ արախովեամբ :

Եւ անեսալ թագուսրին Փարբանասի զոր արար Մատթէոս ի կինն իւր եւ յորդն եւ ի հարան, խնայց բնոյ բռնկութիւնն : Բայց բանք զորհանարար շրջէին զհնս ասարկուցն բել զբարարութիւն անասարանին, եւ անարգէին զպաշտան Սասոցն աստածոցն իւրոչ բարկանայր չոյ՛ն : Եւ զբրեւալ ի զխայ եւ ի զխազգի զպաշտօնէից նորս ի բրնայ խորհեցաւ հրով ազել զասարեայն :

Եւ հրամայեաց զորակնայ եւ կարան զՄատթէոս, եւ սարան ի սեղին սր զչարարարձան տանջէին մերձ ի ծովն : Եւ սարածեցին զնս լերկիւր եւ կապեցին ի շորս զկցս զձեանս եւ զտանս, եւ կառեցին ի վերայ նորս վազս շորս վառեցին, եւ զանեցին ի վերայ նորս ձէլ եւ ձիւթ եւ ձարոյ : Եւ սրատուրեաց զորակնայնն : Եթէ սք բնոյ- զլ՛ն զարձգին, նշնաբ, ս եւ զնս հրով ազեաջիւր :

Եւ մարտիրոսն ամենայն հաստացեալոցն ի վերայ զահճացն, եւ բնեմեանմբ

Il fit de grands prodiges, des signes et des miracles à ce peuple aux mœurs brutales et à l'esprit sauvage, et beaucoup crurent au Christ et coururent à l'église. Sur l'ordre de l'apôtre, l'évêque Platon les baptisa ainsi que la femme du roi à qui il donna le nom de Sophie, son fils qu'il nomma Matthieu et la femme de son fils qu'il appela Synésis (*Bygnesis*); il baptisa tous les nouveaux convertis qui communiquèrent au corps et au sang du Fils de Dieu rendant grâces avec grande joie.

Le roi Fulvianos (*Phoulbianos*), voyant ce que Matthieu avait accompli sur sa femme, son fils et sa belle-fille, se réjouit de leur guérison. Cependant comme ils suivaient quotidiennement l'apôtre pour entendre la prédication de l'évangile et méprisaient le culte de son dieu, Satyre (*Sato*), il s'irrita, et, violemment excité par les démons et par ses ministres de la race des démons, les prêtres des idoles, il songea à livrer l'apôtre aux flammes.

Il ordonna à ses soldats de saisir Matthieu, et ils le conduisirent à l'endroit où l'on torturait les malfaiteurs, près de la mer. Ils l'étendirent à terre et lui attachèrent à quatre poteaux les mains et les pieds, lui entassèrent sur le corps du bois sec et y mirent le feu, après l'avoir enduit d'huile, de poix et de graisse. Le roi avait ordonné aux soldats : « Quiconque s'y opposera, vous le brûlerez également par le feu. »

Tous les fidèles s'unirent contre les bourreaux dans l'intention de délivrer

կամէին չափշտակել գառարեան, և նա սաստեաց նոցա և լուսկին : Եւ բորբոքեցաւ
 հաւրն ի վերայ Մատթէոսի, և համբարձեալ գձեօս իւր չերկինս՝ արաչեաց զԱս-
 սուած վասն փրկութեան թագաւորին և բաղարին զի զարձցին և ոչ կորիցեն, և
 5 նոյնմբերի ՌՁ, ժամ էր աւուրն վեցերորդ : Եւ ժողովուրդը բրիտաննէից սաին զճար-
 քինն և թաղեցին ի տեղուջ անկ :

Եւ սպա արլինաւոր աղօթիւք սուրբ ասարեկոյն ի զլջումն եկեալ թագաւորին,
 ընթացաւ փութապէս առ Լախիկոպոսն և անկաւ շտա նորա, և մեծաւ հառաչմամբ
 խնդրեաց զիժողութիւն և զմկրտութիւն : Եւ տեսեալ Լախիկոպոսին զջերմեանսկ
 10 զլջումն թագաւորին օրհնեաց զնա և մկրտեաց, և փոխեալ զանունն անուանեաց
 Մատթէոս, որով անուամբ կոչեալ էր չառաջադոյն և զրոգի նորա :

Մկրտեցան ընդ թագաւորին և ամենայն մերձաւորք և ազգակոնք իւր, և
 բազմութիւնք արանց և կանանց չիշխանաւորաց և ի սոսկօրեանաց : Եւ երկայր
 չաւազանէն լուսաւորեալք Հոգւով սրբով հաղորդեցան ի պատուական մարմնոչ և
 15 յարենէ Սրբուջն Աստուծոյ : Եւ թագաւորն երթեալ չապարանս իւր՝ զամենայն զիրուս
 իւր խորտակեաց, և առարեաց հրաման չամենայն զաւաստ իւր և կործանեցին
 զամենայն բաղինան, և զամենայն կուսակաշտան լուսաւորեաց :

Եւ չևա երից ամաց երանելի Լախիկոպոսն Պրատն փոխեցաւ առ Աստուած :

l'apôtre par la force; mais il les blâma, et ils se tinrent tranquilles. Le feu
 pétilla au-dessus de Matthieu qui, les bras élevés au ciel, pria Dieu pour le
 salut du roi et de la ville, afin qu'ils se convertissent et ne se perdissent pas,
 et il leur dit : « La paix soit avec vous. » Aussitôt il rendit son âme à Dieu,
 le 16 novembre, à la sixième heure de la journée. La population chrétienne
 enleva le corps et l'inhuma à la même place.

Le roi, venu ensuite à la contrition par les prières méritoires du saint
 apôtre, s'empressa d'accourir auprès de l'évêque, se jeta à ses pieds et
 implora avec de gros soupirs le pardon et le baptême. L'évêque, ayant vu la
 contrition pieuse du roi, le bénit, le baptisa et changea son nom en celui
 de Matthieu, nom qu'il avait précédemment donné aussi à son fils.

Avec le roi, furent baptisés tous ses proches et ses parents ainsi qu'une
 multitude d'hommes et de femmes d'entre les notables et les particuliers.
 Étant sortis des fonts baptismaux, illuminés par l'Esprit-Saint, ils commu-
 nièrent aux corps et sang précieux du Fils de Dieu. Le roi, s'étant rendu à
 son palais, brisa toutes les idoles et envoya des ordres dans toutes les
 provinces pour y briser tous les autels des idoles, et il éclaira tous les
 idolâtres.

Trois ans après, le bienheureux évêque Platon trépassa à Dieu. Le roi

և թագաւորն եկող կամա զթագաւորութիւն իւր ալլ առն բրիտանիէ ազգականի իւրոմ : և ինքն ձեռնադրեցաւ կախիւրացա ըսգարի իւրոյ, և ձեռնադրեաց զորդին իւր բաճանալ :

և առաւ նմա շնորհք լիստածոյ, և ազօթիւք ձիւան ձեռն գնելով բժշկէր զշխանց և զախտաժեստ, և զգլխ ի ծարդիանէ չարածէր : և բարեհաճոյ վարուք կացեալ չանկաւ ի աղապարկեամբ ի Քրիստոս : և եկող զորդին իւր փոխանակ ըսկաւ կախիւրացաութեանն, որ և նա բարի վարուք կացեալ փոխեցաւ առ Քրիստոս :

Յայսմ առաք լիւատակ է ընդ սրբոյն Մատթէոսի և ամենայն սրբոց չարապետացն աթոսակարաց Բնախոր Բարոց :

Ի սմին վկայութիւն սրբոյն Փարաշամու բաճանալի Բնախորացոյ :

Յայսմ առաք չանկեալ ի Քրիստոս ի ձեռաց անօրինաց առաջ պարոնն շալոց՝ բարեբաշան և բրիտանասէրն պարոն շեթում՝ որդի երկրորդ Լեւոն թագաւորին :]

Տրէի Թ և նուկնրերի մէ : Պարք երաներոյն Գրիգորի սքանչեղագործին նեղ-կեսարից կախիւրացաին, զոր գրեաց զգատածութիւնն առք Գրիգոր նխասացին :

Սուրբն Գրիգոր սքանչեղագործն, էր ի ըսգարէն նեղիկեսարու, և ձեռցն էին

[13 նեղիկեսարից] նեղիկեսարացոյ B 14 կախիւրացաին սու. B 15 զոր գրեաց . . . նխասացին] զրեալ զգատածութիւնն սրբա սրբոյն Գրիգորի նխասացոյ B 15 Գրիգոր] Գրիգորիս B.

céda de bon gré son regne à un autre chrétien, son parent: et il fut sacré évêque de sa ville: il ordonna prêtre son fils.

Il reçut les grâces de Dieu: par ses prières, rien qu'en imposant les mains, il guérit les malades, les infirmes et chassa les démons des hommes. Il vécut d'une vie agréable à Dieu, et reposa en paix dans le Christ. Il laissa son fils à sa place, sur son siège épiscopal, lequel, après une vie excellente, trepassa également au Christ.

En ce jour, avec la commémoration de saint Matthieu, celle de tous les saints patriarches qui occupèrent le siège d'Antioche de Syrie.

En ce même jour, martyr de saint Barlaam, le prêtre d'Antioche.

En ce jour reposa dans le Christ, par les mains des impies, le grand Baron de l'Arménie, le pieux Baron Hethoum l'ami du Christ, fils du roi Léon II.]

9. 106. 17 Novembre.

Vie du bienheureux Grégoire le Thaumaturge, évêque de Néocésarée, dont saint Grégoire de Nysse écrivit la vie.

Saint Grégoire le Thaumaturge, évêque de la ville de Néocésarée: ses

Տեղիսմար՝ ի ժամանակս Արեղևանոսի կոստաբա արքայի : Երթևալ չեղիպատս ուսա զամենայն հանճարս արտարին իմաստութեան, էր բնիչ և հետագատս աստուածային պատուիրանացն, և եղև հմուտ յոչ ճին և նոր կառկարանացն, և մկրտեցա :

Եւ նախանձեալ ընդ նմա հեղինակացոց իմաստասէրքն՝ կամեցան բիժ և արտոս
 5 գնել չերանելին Գրիգորիտս : Ի վարձու կարան կին մի պրոնիկ զե զիցէ նախատինս նմա. և երթևալ աղաղակէր. Տուր ինձ զխոստումն պրոնիկութեանն : Եւ լուեալ Գրիգորիտս հրամայեաց պաշտօնէին խրոյ տալ զոր ինչ և խնդրիցէ կինն : Եւ առեալ կնոջն աշահարեցա՝ և խոստովանեցա զճնարս զբարատութեանն, և ապա
 10 արթիւր սրբոյն Գրիգորի բժշկեցա :

Եւ երթևալ Գրիգորի առ Փրիմիլիանոս եպիսկոպոսն Կեսարիոյ, ուսա զամենայն կարգ և վարդապետութիւն եկեղեցական սահմանադրութեան. և զարձա ի բազարն խր նէոկեսարիա : Եւ Փեղեմոս Ըմասիոյ մետրապօլիտն կամեցա զԳրիգորիտս ձեռնադրել եպիսկոպոս նէոկեսարու բազարին, և նորա լուեալ ժախեա զերիս աւարս ի հեռուստ տեղիս : Եւ Փեղեմոս աստուածային ազգամբ տարածեաց զձեռան
 15 ի տեղւոյն յորում էր և զպօթն ձեռնադրութեանն կատարէր, սրպևս ի վերայ զլիտոյն

2 ուսա] և տեալ B 9 սրբոյն om. B 10 Կեսարիոյ] Կեսարու B 11 եկեղեցական] եկեղեցականաց B 14 հեռուստ] հեռուստ B Եւ Փեղեմոս աստուածային ազգամբ տարածեաց] Եւ տեաներ մեծն Գրիգորիտս ի տեղեան՝ զե Փեղեմոս ըսա օրինի բաշահապետի տարածեալ B 15 կատարէր] մատուցանէր B.

parents étaient païens; il vivait à l'époque d'Aurélien, l'empereur idolâtre. S'étant rendu en Égypte, il y apprit toutes les branches de la philosophie profane; il étudia et approfondit également les commandements divins, devint très versé dans l'Ancien et le Nouveau Testament et se fit baptiser.

Jaloux de lui, les philosophes hellènes cherchèrent à entacher et souiller la réputation du bienheureux Grégoire. Ils soudoyèrent une femme prostituée pour qu'elle le calomniât: celle-ci se rendit auprès de lui en criant: « Donne-moi le prix de ma prostitution. » Grégoire, après l'avoir écoutée, ordonna à son serviteur de donner à la femme ce qu'elle demandait. La femme, après avoir reçu la somme, devint possédée du démon et 'avoia les
 10 moyens de calomnie qu'elle avait adoptés: elle guérit ensuite par la prière de saint Grégoire.

Grégoire, s'étant rendu auprès de Firmilien, évêque de Césarée, y apprit tout le système et la doctrine des statuts ecclésiastiques et retourna à sa ville de Néocésarée. Phédimos, métropolitain d'Amasée, voulut sacrer Grégoire évêque de la ville de Néocésarée, mais ce dernier, l'ayant appris, s'enfuit pendant trois jours dans un endroit éloigné. Phédimos, par l'inspiration divine, étendit ses mains vers l'endroit où il était, et accompfit les prières

եղեալ գձեռս, եւ Գրիգորիոս ի տեղուջն ուր էրն կանդնեցաւ, եւ ձայն եղև առ նա. Կազմիր Գրիգորի ի տեղուջդ, զի ձեռնադրեցոյ է գրեց Փնդեմոս : Եւ ապա զարձաւ առ նա, եւ կատարեցաւ ի վերայ նորա ամենայն կարգ ուխտին :

Եւ լայնձեռե խնդրէր ստուգութեամբ հմտօ լինել ուղղափառ հաւատոյ, որպէս զի եւ նա ուսուցէ ժողովրդեանն : Եւ երևեցաւ նմա ի ձիւսձ գիշերի Քովհանէս աւետարանիչն հանգերձ ամենաբարոհի Ետտուածածնաւն, որ եւ հրամայեաց աւարելոյն, եւ ուսոյց նմա զուղղափառ հաւատոյ խոստովանութիւնն : Եւ առեալ ի ձիւս գամենայն րանս վարդապետութեան՝ գրեաց ի բարտիսի եւ ուսոյց ժողովրդեանն :

Եւ վերիցալ ձեձին Գրիգորի ի 'եւեկեաւրիս' եղև ի ճանադարհին անձրև յոյժ վերելորեաց, եւ գտեալ տաճար կուց կմուտ անդ, եւ զգիշերն ամենայն ձեռնատարած սորթեաց, եւ հարսձեցան ընակեալ գևրն ի բազինան, եւ ընդ առաւօտն ելեալ զնայր զձանապարհ իւր : Եւ երթեալ սրբասուր տաճարին զի խնկացէ ըստ սովորութեանն՝ զիտայ կթի, ի ձտանկն Գրիգորի ի տաճարն փախեան գևրն, ընկացեալ փութապէս եհաս սրբոյն Գրիգորի եւ բարկութեամբ սպառնայր զի զարձուցէ գրեւսն ի բազինան : Եւ նորա առեալ ձագարսի գրեաց հրաման տարով Գրիգորիոս սատանայի. Մուտ ի

2 ձեռնադրեցոյ է] ձեռնադրեցի, B 4 լայնձեռե] լայնձ օր, B 6 ամենաբարոհի] ամենասուրբ B 14 ընկացեալ] ընկացաւ B 15 նորա] կրանկոյն Գրիգորի B.

du sacre, comme s'il lui imposait les mains sur la tête: Grégoire se dressa à l'endroit où il était, car une voix lui disait : « Dresse-toi, Grégoire, en ce lieu, car Phédimos va te sacrer. » Il revint ensuite auprès du métropolitain, qui accomplit sur lui tout le rite du sacre.

Dès lors Grégoire chercha à devenir savant dans l'exactitude de la foi orthodoxe pour pouvoir être à même de l'enseigner au peuple. Une nuit, l'évangéliste Jean lui apparut avec la très-sainte Mère de Dieu, et celle-ci ordonna à l'apôtre de lui enseigner la confession de la foi orthodoxe.

Grégoire retint dans son esprit tous les termes de la doctrine, les écrivit sur du papier et les enseigna au peuple.

Le grand Grégoire en se rendant à Néorésarié fut surpris en route par une grande pluie vers le soir, et ayant aperçu un temple d'idoles, il y pénétra et y pria toute la nuit, les bras étendus; les démons qui l'habitaient en furent chassés, et le lendemain matin il reprit son chemin. Le desservant du temple, en y pénétrant pour brûler de l'encens selon l'usage, vit qu'à cause de l'entrée de Grégoire dans le temple les démons en avaient pris la fuite; il courut en toute hâte, rejoignit saint Grégoire et le menaça, plein de colère, pour qu'il fit revenir au temple les démons. Grégoire saisit un bâton et y écrivit, donnant ordre au diable : « Entre dans ton

տաճարդ բո : Եւ տեսաւ սպասարին զգիրն տարաւ ի տաճարն, եղ ի բազմնն եւ ծախն զեւրն ի նոսա :

Եւ զաշի հարեալ սպասարն եհառ մեծին Գրիգորի՝ եւ պատմեաց նմա թէ, որպէս
առժամայն ծախն զեւրն զարձեալ ի բազմնն : Եւ նա սուսցչ նմա զամենայն հաստա
5 Տեսան մերոյ Յիսուսի Բրիտտոսի : Եւ խնդրեաց սպասարն իշան ի մեծէն Գրիգոր,
եւ ապա հաստաց ի Բրիտտոս : Էր ի տեղ ոչն վէճ մի մեծ յոչժ, եւ առ երկ. Ըստնց
ճարգոյ փոխեցի ի միւս ալլ տեղն : Եւ սուրբն Գրիգորիս բանի միայն հրամայեաց
եւ փոխեցաւ վէճն ի տեղին ուր սպասարն կամեցաւ, եւ նորա զայն տեսաւ՝ երկոյ
10 գտուն իւր եւ զկին եւ զազգակիցս, եւ զնոց զկնի մեծի հալքապետին Գրիգորի :

Եւ մտեալ սրբոյն ի բաղարն, եղևո հաստացեալ բրիտտոնեացս տանն եւ եօթն
միայն, եւ նոյժամայն շինեաց եկեղեցի եւ մկրտեաց զնոսա եւ ձեռնադրեաց սարկաւապ
եւ սուսցանէր ժողովրդեանն զբանն կենաց եւ հապար զգործս բաղարին :

Էր լիճ մի երկուց եղարայ՝ չորսժ էին ձկուեր, եւ նոքս ճարտնչէին լամենայն ժամ
սրով ընդ միմեանս, եւ ոչ կամեցան լսել խրատս սրբոյն՝ եւ սիրով տանել զորս
15 ձկանցն : Եւ ի միւսժ զիշերի զնոց սրանչեղարործն լեկր լճին՝ եւ սրբի իւր զամարեցոցց
զլիճն, եւ հաշտեցան ընդ միմեանս եղարբն :

3 ծախն զեւրն զարձեալ] արքան զեւրն ի տաճարն եւ ծախն B | 5-8 եւ խնդրեաց ...
զայն տեսաւ om. B | 9 հալքապետին om. B | 11 միայն om. B | 12 եկեղեցի] Ըստուծոյ
add. B | 13 նորս om. B. | 14 սրբոյն] Գրիգորի add. B | 15 ձկանցն] ձկանն B | 16
զլիճն] եւ ընդ առաստն երկու եղարբն տեսին զամարեալ զլիճն add. B — եղարբն om. B.

temple. » Le desservant prit l'écrit, l'emporta dans le temple, le posa sur les autels, et les démons y rentrèrent.

Le desservant, saisi de crainte, rejoignit de nouveau le grand Grégoire et lui rendit compte de la manière avec laquelle les démons étaient aussitôt revenus aux autels. (Grégoire) lui enseigna toute la foi en Notre-Seigneur Jésus-Christ. Le desservant exigea d'abord un signe du grand Grégoire, et crut ensuite au Christ. Il y avait à cet endroit un rocher énorme; (Grégoire) lui dit : « Sans personne, ce rocher se transportera à un autre endroit. »
Saint Grégoire d'un seul mot commanda et le rocher se transporta à l'endroit que le desservant avait désigné. Ce que voyant, ce dernier quitta sa maison, sa femme et sa parenté et suivit le grand patriarche Grégoire.

Le saint, arrivé à la ville, n'y trouva que dix-sept croyants chrétiens seulement; il construisit aussitôt une église, les baptisa, ordonna un diacre, enseigna au peuple la parole de vie et s'occupa des intérêts de la ville.

Deux frères possédaient un lac poissonneux; ils étaient constamment en querelle, l'épée en main, et ne voulaient pas écouter les conseils du saint, et se livrer en paix à la pêche du poisson. Une nuit, le thaumaturge se rendit au bord du lac, par sa prière il dessécha le lac et les frères se réconcilièrent.

Գալլ գետն կաներ ըստ սահման իւր, և գտեգիան զպէն Տեղեկասն ապականէր, և երթնալ ընակիչքն սա մեծն Գրիգորիս և խնդրէին օրհասկանութիւն : Եւ նորա ստեալ զգուսարանն իւր զհայ զիկի նոցա և զցեալ զգուսարանն չկըր գետոյն, և ալ ոչ ևս Էանց ընդ սահման իւր. և զուսարանն արմատացաւ և եղև ծառ :

* A fol. 98
r. b.

Գնաց Գրիգորիս ի ըսպար մի որ կոչի Կոմանա, ուսոյց ընակչոցն զբանն կենաց և խնդրեցին ի նմանն, եպիսկոպոս : Եւ երեսցաւ Գրիգորի աղբեցութեամբն Աստուծոյ աչք մի պրիճարթծ, որոչ անուն էր Աղեկամկրտս. զնա ըրեալ ի մէջ սեւացեալ և ապակեալ ի պղնձարթծութենէն, և տեսալ զնա ընակիչքն տեղոյն ծառք և անարման համարեցան : Իսկ Գրիգորիս արձակեաց զնա ի բազանիս, և զպեցոյց նմա ի հանդերձից իւրոց, և ձենապրեալ զնա եպիսկոպոս : Եւ եղև աչք ընտրեալ յԱստուծոյ, և տասն նմա շնորհք զխօսիկան, և ուսուցանէր ժողովրդականն զբան փրկութեան սասուլ ըսն զուսեալն, և զարմանալին ամենեկեան որք ըւէինն : Եւ չտոյց ի կոստաբաշիկն ձարախրատացաւ և հրով կատարեցաւ ի Քրիստոս :

Ոմանք ի հրէից երկուս կամեցան աչպէ սանկով խարկլ զարանչեպարթծն : Եղեալ միւն սա մեսեալ և անկեալ ի մէջ սրբորտալին ընդ որ անգրանկոյ էր մեծն Գրիգորիս, և միւն լոյք զսա մեսեալն և խնդրեաց ի նմանն, հանդերձ սրատանայ, և նա

[Էանց] գետն *add.* B և զուսարանն . . . եղև ծառ *om.* B * 5 Գնաց] ձեծն *add.* B
— ըսպար] զեկարարթք B || 14 երկուս *om.* B.

Le fleuve Lycus (*Gail*) débordait et ses eaux ravageaient la localité: les habitants se rendirent auprès du grand Grégoire et lui demandèrent aide et secours. Il saisit son bâton, les suivit, planta le bâton au bord du fleuve, et désormais celui-ci ne dépassa plus ses limites. Le bâton prit racine et devint un arbre.

* A fol. 98
r. b.

Grégoire se rendit : une ville nommée Comana, y prêcha la parole de vie aux habitants, et ceux-ci lui demandèrent un évêque. Or il apparut à Grégoire, par l'inspiration de Dieu, un homme, chaudronnier de son état, dont le nom était Alexandre. (Grégoire) le présenta, noirci et sali par son métier de chaudronnier; en le voyant, les habitants de la localité se moquèrent de lui et le considérèrent comme indigne. Grégoire l'envoya prendre un bain, le revêtit de ses propres vêtements et le sacra évêque. Il devint un homme élu de Dieu, les grâces de la science lui furent accordées, et il enseigna au peuple la parole du salut mieux qu'aucune personne instruite; tous ceux qui l'écoutaient étaient émerveillés. Plus tard il fut martyrisé par les idolâtres et mourut par les flammes pour le Christ.

Deux personnes parmi les Juifs voulurent par esprit de moquerie tromper le thaumaturge. L'un simula le mort en tombant sur la voie par laquelle devait passer le grand Grégoire, l'autre se mit à pleurer sur le défunt et

ևհան զհանդերձ իւր ընկէց ի վերայ նորա : Եւ չորժամ հետացաւ սուրբն Գրիգորիս, առէ կենդանի հրէայն ընդ սուտ մեռեալն . Բրի, սես թէ՛ նրպէս խորեցի կապեոր բրիստոնեայն եւ առի զհանդերձն : Եւ սուտ մեռեալն եղև ճշմարիտ մեռեալ, եւ բարձեալ կենդանի հրէայն զմեռեալն տարաւ թաղեաց :

* A fol. 98
v° a.

5 Եւ չառուրն չաճտիկ եղև հարածուսն բրիստոնէից, եւ հրամայեաց ամենայն հաւատացելոցն փախչել : Եւ ինքն ել ի լեռն հանդերձ սարստորաւն զոր մեռեալ-պրեաց սարկաւոց : Եւ մի սնն տեսեալ զնոսս ի լերինն պատմեաց հարսճչացն, եւ զհետ ընթացեալ տեսին վերկոսեանն զնոսս ի հետասանէ . եւ նորա զձեռս տարածեալ սարթէին սո Եստուած : Եւ չորժամ հասին հարածիչքն տեսին զնոսս երկուս ծառս, 10 եւ զարձան պատմեցին ձառնողին : Եւ նորա կեալ ի լեռն եկիտ զնոսս չափիս, եւ անկեալ չտա սրբոյն Գրիգորի եղև բրիստոնեաց :

Եւ չառուր միում խնդրեաց սարկաւոցն երթալ ի բապարն զն լուացի ի բազմինն, զի աշխատեալ էր ի ձանադարհին : Եւ արկելոցր զնա բազմեալանն, եւ չտայր թոյլ մտանել, առէր . կի՛է ընդ երեկս զեւր մտաննն ի բազմինն եւ չափչաստկն զորս

1 սուրբն] մեծն B || 5 Եւ հրամայեաց ամենայն հաւատացելոցն փախչել] հայեցեալ մեծին Գրիգորի ի ճարգիպին տկարութիւց թ, ոչ բաւնն բազումը համբերել մինչև զժաշ, խորհուրդ եւ հաւատացելոցն առ ժամանակ մի փախչել B || 9-10 Եւ չորժամ հասին... ձառնողին] Եւ չորժամ մերձ եղն՝ անկաւ ի վերայ արանցն անտեսութիւն, եւ որ չառաջն տեսին զնոսս՝ այլ ոչ եւս տեսանին. եւ չափեալ զամենայն փազոն իրբն ոչ կարացին զտանել, սրածչացիաբ յետս զարձան եւ կեկեալ պատմեցին ձառնողին B || 11 Գրիգորի օմ. B || 12 երթալ] զի երթիցէ B — զի] եւ B.

pria Grégoire) de lui donner un manteau pour l'ensevelir; il ôta son manteau et en couvrit le mort. Lorsque saint Grégoire se fut éloigné, le Juif vivant dit au faux mort: « Lève-toi, regarde comme j'ai trompé le vieux chrétien et lui ai pris le manteau. » * Mais le faux mort était devenu un vrai mort; le 10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000

* A fol. 98
v° b.

A cette époque il y eut une persécution des chrétiens, et (Grégoire) ordonna à tous les fidèles de fuir. Lui-même se rendit à la montagne avec son domestique qu'il avait ordonné diacre. Quelqu'un, les ayant aperçus dans la montagne, en informa les persécuteurs, qui coururent après eux et les aperçurent tous les deux de loin. Ceux-ci ayant levé leurs mains priaient Dieu. Lorsque les persécuteurs les rejoignirent, ils ne trouvèrent que deux arbres, et s'en retournèrent le raconter à celui qui les avait dénoncés. Celui-ci monta à la montagne et les trouva en prières; il tomba aux pieds de saint Grégoire et se fit chrétien.

Un jour, le diacre demanda à se rendre à la ville pour aller aux bains, car il était fatigué du chemin; le préposé aux bains l'en empêcha et ne voulut pas le laisser entrer, en disant : « Vers le soir les démons pénètrent dans les

գտանեն անդ : Եւ նորա արարեալ զնշան խաչին եւ կոչեաց զաբխն սրբոյն Պրկարբի յաբխանութիւն, եւ եմու ընդ գտան բաղանեացն : Եւ լուս բարբառս մեծաձայնս եւ ճապխինս եւ թեղինս եւ շնչինս եւ սղբս, եւ նորա արարեալ ծիսանկամ զնշան խաչին՝ եմու ի ներքսացն գտան, եւ եղև շարժումն եւ հօսք երանէր ի ջրոյն : Եւ նորա ամբայեալ Քրիստոսի հաստամն, կայր անաչ եւ աներկիւց, եւ լուանայր պրտին եւ գանձն : Ըսեն զեւրն . Եթև, ոչ էր վասն Պրկարբի որ ցանձն արար զբեկ Աստուծոյ, կենդանի ի բաղանեացս ոչ երանէր : Ըստ, սարկաւապն . Պրկարբիս որ եմոյձ թեղիս զաստանայ ի բաղինս որոյ եւ սպասուորէի, զոր յառաջնումն աբխիւրն եհան, նորին աբխիւրն հարածեջեր ի տեղսջէս չալմանն : Եւ նոյնժամայն սրպէս ծուխ եւ փռչի անպատ եղևն : Եւ կրեալ ի բաղանեացն զնայ ի լիսն եւ սրտմեայ երանելոյն Պրկարբի, զհարածումն զիւացն ի բաղանեացն :

Եւ յորժամ զարարեաց հարածումն բրիստանէիցն էջ ի լիսնն, անտի եւ զնայ ի բաղարն, եւ հրամայեաց տան կատարել ամենայն սրբոյ որբ վկայեցին եւ ուրախեալ հոգևորապէս եւ ձարմնական ուրախութեամբ վասն փոխերջ զկապալտանն ի

1 Եւ նորա արարեալ զնշան խաչին *om.* B 3 ծիսանկամ *om.* B - զնշան] սրբոյ *add.* B 4 Եւ եղև շարժումն *om.* B 8 զոր յառաջնումն աբխիւրն եհան *om.* B 9 նորին աբխիւրն հարածեջեր] նորին աբխիւրն հարածեցէ, եւ զնայ B 10 անպատ եղևն] զեւրն եւ զարարեացն սրբախիւրն *add.* B.

bains et emportent ceux qui s'y trouvent. » Le diacre fit le signe de la croix, invoqua à son secours la prière de saint Grégoire, et franchit la porte des bains. Il entendit aussitôt de hauts cris, des coups retentissants, des rumeurs et des gémissements; il renouvela le signe de la croix, et franchit l'autre porte plus à l'intérieur; il se fit un tremblement de terre et des flammes jaillirent des eaux. Fortifié par la foi du Christ, il se montra sans peur et sans crainte et se mit à laver sa tête et son corps. Les démons lui dirent : « Si ce n'était à cause de Grégoire qui t'a recommandé à Dieu, tu ne serais pas sorti vivant de ces bains. » Le diacre leur répondit : « Grégoire qui, par son écrit, permit de rentrer dans le temple, que je desservais alors, au démon qu'auparavant il en avait chassé par ses prières, lui-même par ses prières vous chasse maintenant de ce lieu. » Ils disparurent aussitôt comme de la fumée et de la poussière. Après avoir quitté les bains, le (diacre) se rendit à la montagne et raconta au bienheureux Grégoire l'expulsion des démons hors des bains.

Lorsque la persécution des chrétiens prit fin, (Grégoire) descendit de la montagne et se rendit à la ville; il ordonna de célébrer une fête pour tous les saints qui avaient été martyrisés, et de se réjouir d'une joie spirituelle et corporelle pour la conversion obtenue des idolâtres à la piété; que tous

* A fol. 98
v. b.

բարեկաշառութիւն. և զորս ի զոհն խրախճանալին՝ աշուհեան խրախճանալ ի աօնս աստուածալինս, ըստ օրինի ուսելով և ըմպելով :

Եւ եղև երբեմն ան կուսպաշտիցն Զեւոս, և յարովցան՝ անիիւ բազմութիւնք, * A fol. 99
1re a.
և վասն նեղութեան տեղոցն տաղնապէին յոյժ և արաղակէին ձիարան. Ի՞՞վ Զեւս, 5 սուր ձեզ տեղի : Եւ զաչն լուեալ սքանչեկագործն Կրիզարիտս չլի առ նոսա. Ես տաց ձեզ տեղի անդորր, որ այնպիսի ոչ կրբէր է կելալ : Եւ նոյնժամացն անկաւ ի վերայ նոցա անբժշկելիլ ցաւք. և որպէս Տուր մաշէր գանձինս նոցա. և եղև ի նոսա աստուածմն յոյժ : Եւ երթեալ ապախնեցան ի ծառացն Լասուծոյ Կրիզարիտս, և երթեալ զկնի նոցա՝ խրաբանչիւր ի աօնս իւրեանց մտանէր և մերժէր գաստիկ 10 ախտն : Եւ խրատեալ այնու հարուածովքն դարձան ի Կրիտոսս և մկտեցան :

Եւ չորժամ հանդերձեալ էր կատարել, Խառս գամենայն քաղաքն հաւատացեալ ի Կրիտոսս և ուրախ եղև յոյժ, բայց միայն եօթն և տասն պիս՝ ըստ այնմ չափս զոր լիակրանն կղիտ հաւատացեալս, և արամէր վասն նոցա որք զրկեցան ի հաւատոցն :

Եւ հրամայեաց զի զգերեզմանն իւր յատար տեղի ասելիցեն, որ ամենեւին լիշատակ

2 ըմպելով և սրչիւլով զԼասուծ add. B || 6 եղեալ լ յաչս արարեալ զի դարձցին ի կուսպաշառութեան, և տալի նոցա լ Լասուծոյ տեղի անբազի ի կայանս երկնից, ապա թէ ոչ՝ Զեւսն ոչ կարէ ասնել առ նոսա խարիս՝ աչ չարիս, որպէս և արար իսկ ի սույ վստիկ զտան ուրախութեան նոցա add. B 9 երթեալ զնոց B -- մերժէր սպոթիւր add. B 13 արամէր ի արամեցա B — զրկեցան զրկեալ գասն B — ի հաւատոցն անկանէր ասուջի Լասուծոյ և խեղբէր ի նմանէ զդարձ ճորբելոյն add. B.

ceux qui auparavant fusaient des réjouissances pour les sacrifices, en fissent autant pour les fêtes divines, en mangeant et buvant convenablement.

Les idolâtres célébrèrent un jour la fête de Zeus. Des multitudes innombrables s'étaient rassemblées * et, se trouvant fort mal à leur aise par l'exi- * A fol. 99
1re a.
guité de l'endroit, ils crièrent tous ensemble : « O Zeus, donne-nous de la place ! » Ce qu'ayant entendu, le thaumaturge Grégoire leur envoya dire : « Je vous donnerai un emplacement aisé, tel qu'il n'en a jamais existé. » Aussitôt ils furent pris de douleurs incurables, qui épuisèrent leur corps comme par un feu, et une grande mortalité se fit parmi eux. Ils allèrent chercher refuge auprès du serviteur de Dieu, Grégoire, qui les suivit, pénétra dans la maison de chacun d'eux et en éloigna la terrible infirmité. Assagis par ces fléaux, ils se convertirent au Christ et se firent baptiser.

Lorsque (Grégoire) fut près de mourir, il constata que toute la ville était devenue fidèle au Christ, ce dont il se réjouit infiniment, à l'exception de dix-sept personnes, juste le nombre des croyants qu'il y avait trouvés au début, et il s'attrista sur ceux qui se trouvaient privés de la foi.

Il ordonna qu'on fit son tombeau dans un endroit étranger, afin qu'il

անուան իւրոյ ոչ երեւեացի, այց ասացի թէ. Գրիգորիտի ի կենդանութեան խրոմ տեղի ոչ գտաւ եւ ի մահուանն խրոմ չտար զերեզմանի եղև պանդախտ :

* A fol. 99
r. b.

Եւ այց բազում արանջեղև արար սուրբն Գրիգոր արանջերպարծն զար ոչ զրեցին, վասն ոչ թերահաստ լինելոյ տկարալուսիցն : Այց զայս փորր ի շատե Գրիգորիտս նիւսացոց եպիսկոպոսն զրեաց վասն շիշատակելոյ զնա նոյեմբերի ժիշ յորում փոխեցաւ ի Քրիստոս :

Տրէ, Թ եւ նոյեմբեր ժիշ : Կես եշխարաց սրբոն Գրիգորի Հարց Լուսաւորչին եւ վկային Պատանի եւ Կիմիարի :

Մարտիրոսն Քրիստոսի սուրբն Պատանն էր ի քաղաքին Անուրիա Գաղատացոց, երբայք սրբոյ վկային Անտիոքայ յաւուրս գոտաւորին Ազրիլիանոսի, որոյ կայեալ ասացի մեծաւ համարձակութեամբ խոտտովանեցաւ զՔրիստոս ճշմարիտ Աստուած : Եւ հրամայեաց հարկանել զնա ուսմին երկատասան աւն : Եւ զարձեալ հարցանելին եկալ ասացի բազում ասնջանարանս, եւ սորանօր խոտտանայք պարկես եւ բարու-

5 նոյեմբերի ժիշ] նոյեմբերի ամսոյ ժիշ եւ Տրէի Թ B -- փոխեցաւ] փոխադրեցաւ B.
9 սուրբն om. B -- 11 աւն] սրբ B.

n'apparût plus aucun souvenir de son nom et que, par contre, on pût dire : « Il ne se trouva aucune place pour Grégoire de son vivant, et à sa mort il se trouva exilé dans un tombeau étranger. »

* A fol. 99
r. b.

Saint Grégoire le thaumaturge accomplit beaucoup d'autres miracles qui ne furent point écrits, pour que la foi des gens faibles d'esprit ne s'en trouvât pas affaiblie; le peu qui en a été écrit par l'évêque Grégoire de Nysse, l'a été pour sa commémoration, le 17 novembre, jour où il trépassa au Christ.

10 ԴԵՒ, 18 Novembre.

Découverte des restes de saint Grégoire, l'illuminateur de l'Arménie, et fête des martyrs Platon et Démétrius.

Le martyr du Christ, saint Platon, frère du saint martyr Antioche, vivait dans la ville d'Ancyre de Galatie, aux jours du juge Agrippianus, en présence duquel il confessa avec grande hardiesse le Christ, vrai Dieu. Le juge ordonna à douze hommes de le frapper vigoureusement. Ensuite il l'interrogea de nouveau, le menaçant de nombreuses tortures et lui promettant, par de douces paroles, des présents et des biens, et de lui donner en mariage

թիւնս, եւ զեղբոր իւրոց դուտոր տալ նմա ի կնութիւն : Իսկ սուրբն Պրատոն գամե-
նայնն անարդ եւ ոչ ինչ համարեցաւ :

Եւ ապա պարբեցին զնա ի վերայ սրբն ի հրացեալ ծաշձաց եւ դարպ ըրովք ձաղ-
կեցին : Եւ չորժամ իջուցին ի ծաշձացն՝ փառեաց ծարմինն որպէս զպս, եւ անուշա-
հատութիւն՝ բարեաց :

Եւ դարձեալ բազբութեամբ խրատ տալիս, եւ ոչ կարէր դարձուցանել գտորբն
ի պատրան իւր : Եւ բարկացեալ չոց՝ հրամայեաց եւ հրացեալ շանթիւք ալբեցին
գանձին եւ զկտան, եւ ծուխ կրանէր ի չնկացն եւ չականջացն : Եւ չաղթիւն շրբոյն
շարժեցաւ տեղին : Եւ հանին ի թիկանցն փոկ, եւ չաղչտակեալ գաշն սուրբն Պրատոն՝
ձգեաց լեքես դատուորին, եւ չանգլմանէր գամարգութիւն եւ գանդորմութիւն
նորա : Եւ զմնացեալ ծարմինն եւ զճնտոնն բերեցին ծինչեւ չտակերն, ծինչ զի ոչ
կրեւէր նման ծարգոց պատկերի :

Եւ սաշ գատուորն. Եւ համարէի զի լինէիր իրբեւ գաշն Պրատոնն որ գտայն էր
իմաստասիրական հանձնարոց, եւ գաշձանս հրամանաց աստուածոց ձերաց շարա-
պրեաց : Ասէ սուրբն Պրատոն. Այս, անուանակից եմ նորա, բայց ձրայն անուամբս եւ ոչ
ձտօր, եւ ոչ խորհրդով նման եմ այնմ Պրատոնին. եւ անուանակցութիւնս այս՝ ոչ

1 կնութիւն] կնութեան B || 4 սրբն] իրբեւ B — եւ անուշահատութիւն բարեաց om. B
|| 6 կարէր] կարաց B . 9 եւ չաղթիւն ... տեղին om. B | 9-10 եւ չաղչտակեալ ...
գանդորմութիւն նոցա om. B | 13 համարէի] կամէի B || 14 գաշձանս ... շարպրեաց]
զհրամանս աստուածոց սաշձանայրեաց B || 15 նորա] նմա B || 16 եմ om. B.

la fille de son frère. Mais saint Platon considéra tout cela comme vil et de
nulle valeur.

Alors on l'étendit sur un lit de bronze enflammé et on le fustigea avec
des branches vertes. Lorsqu'on l'eut descendu du lit, son corps brillait comme
de la lumière et répandait * une odeur suave.

(Le juge) conseilla de nouveau avec douceur, mais il ne parvint pas à
persuader le saint par ses duperies. Alors, fortement irrité, il ordonna de lui
brûler, avec des broches rougies, les aisselles et les côtes; de la fumée
lui sortait des narines et des oreilles. Le saint se mit à prier et l'endroit
trembla. On lui enleva la peau du dos, et, la saisissant, saint Platon la jeta
à la figure du juge, en blâmant ses sentiments inhumains et sa cruauté.
On déchiqueta le restant du corps et les mâchoires jusqu'aux os, à tel
point qu'il ne lui restait aucune ressemblance d'homme.

Le juge lui dit : « Je croyais que tu aurais été comme ce Platon qui fut
l'inventeur de la science philosophique et qui écrivit les statuts des ordres de
nos dieux. » Saint Platon lui répondit : « Oni, je suis son homonyme, mais de
nom seulement; je ne suis semblable à ce Platon, ni par l'esprit, ni par les

մնաս, ինձ, որովհետեւ Քրիստոսի խնամտութեամբն վեհագոյն եմ քան զնորա խնամտութեամբն :

Եւ արկին զնա ի բանդ զատարս ութ անուազ. բերէին սմանը ի նոցանէ կերակուր եւ ոչ սանոյր : Եւ սաէ զնոսա. Զձեզ կերակրե, ՚ հաց՝ եւ զնա բանն Աստուծոյ, որ է ճշմարտութիւն. զձեզ չափեցայանէ մի՛ս՝ եւ զնա ազօթը. զձեզ սրբաւ ասնէ զինի՛ եւ զնա հաստատ սուրբա զոր ունիմ : Եւ հասին զգլուխ նորա լետ ազօթերոյն, նոյնքերի ժԷ, եւ զնոց որսրճածոր սուսջի Քրիստոսի եւ է բարեխոս վասն անձանց մերոց :

Յայժմ ատար կատարեցաւ որով սուրբ վկայն Քրիստոսի Կեանքիտա Ազուգունային ի Պապկես զատարսէ, չամս Մարտիմիանոսի եւ Մարտիմեայ արքայից :

[B՝ Ասաջին զիւս նշխարաց սրբոյն Քրիկորի Լուսաւորչին մերոց :

Սուրբն Քրիկոր՝ չորժամ ել ի վերայէն եւ լուսաւորեաց ի Հայս զգլխաւթիւնն Աստուծոյ, ոչ սնէր զբարաւ բաշանալութեան : Իսկ ինազարն Տրգատ ամենայն նախարարոյն ազաւէր վերանկին սանալ զբաշանալութիւն եւ սալ նոցա զբրխտոսական կնիքն : Եւ նա ոչ սանոյր չանձն մինչեւ կրեւեցաւ նմա հրեշտակ Աստուծոյ եւ սասանայ հասնել ի սրտին :

1 խնամտութեամբն խնամտութիւնն B || 4 Աստուծոյ՝ ճշմարտութեանն B — որ է ճշմարտութիւնն *om.* B || 6 հաստատ սուրբա զոր ունիմ՝ ճշմարտութիւնն B — ազօթերոյն՝ ազօթիցն B | 7 նոյնքերի ժԷ] եւ Տրի, *et add.* B || 9 Յայժմ՝ Ի սմին B — Ազուգունային՝ Արազունային B.

idées. Cette coïncidence de nom ne me nuit d'aucune façon, car je suis supérieur à sa philosophie par la sagesse du Christ. »

On le jeta en prison pendant huit jours, sans le nourrir. D'aucuns lui apportèrent à manger, mais il ne l'accepta point. Il leur dit : « Ce qui vous nourrit, c'est le pain, et moi, c'est la parole de Dieu, qui est la vérité; la viande vous rassasie, et moi, la prière; le vin vous égaye, et moi, la foi sainte que je possède. » On lui trancha la tête après qu'il eut prié, le 18 novembre, et il s'en alla glorieusement devant le Christ, où il intercède pour nos personnes.

En ce jour mourut par le glaive le saint martyr du Christ Démétrius d'Apougou, par ordre du juge Publius (*Pouplios*), aux jours des empereurs Maximien et Maxime.

[B՝ Première invention des restes de saint Grégoire, notre Illuminateur.

Lorsque saint Grégoire sortit du puits et illumina l'Arménie de la science de Dieu, il n'avait pas encore les honneurs sacerdotaux. Or, le roi Tiridate avec tous les satrapes pria le bienheureux d'accepter la prêtrise pour leur donner le seau du christianisme; mais il n'acquiesça point, jusqu'à ce que l'ange de Dieu lui eut apparu et lui eût imposé de consentir à cet honneur,

Եւ արեւայ սարս զեա թագաւորն կաւօք եւ բազում զօրօք ի Կեսարիա, եւ նուիրօր պատարագաց եւ թիլթով առ արքեպիսկոպոսն Կեսարու Կեսունիոս : Եւ ժամանեալ լսողալով թեանք ուրախ եղեւ արքեպիսկոպոսն ամենաչն ժառանգաւորօրն ի անանել զսուրբն Գրիգոր եւ ի լսել զքրանչելի գործս նորս :

* B.
p. 254 a.

5 Եւ ժողով արարեալ եպիսկոպոսաց ձեռնադրեաց գոսրբն Գրիգոր քահանայ, եւ սարս եպիսկոպոսապետ Հաչոյ : Եւ գործաւ ուրախութեանք ի Հայս՝ ի շնորհեալ իւր վեճակն չԼատուծոյ :

10 Եւ եկն թագաւորն ամենաչն զօրօրն ի վերայ գետոյն Կիրատաց, եւ առեալ զնոսս սուրբ հաչրապետն իջոյց ի ջուրն, եւ կատարեաց զկարգ մկրտութեանն ի վերայ աննեցոսն : Եւ անդէն հրամանաւն Լատուծոյ ջուրն զետեղեալ գործաւ ընդ կրակն, եւ լոյս չերկնից սիւն էջ ի վերայ ջրոյն, եւ ի լոյսն նմանութիւն ատրուտական խաչն . եւ աչնչափ օտտաթիկ էր լոյսն՝ մինչեւ արգել զձոսողապղծս արեգականն :

15 Իսկ սուրբն Գրիգոր հաչրապետական գլեատով գարգարեալ՝ կապ սուրնիք եւ հեկապ գոսրբ միւսունն ի գեան, սր շրջան առեալ զԵրարանչիւր մարդկամք՝ տալին զօրհուսթիւն Լատուծոյ : Եւ մկրտեցան չատր չաչնմիկ երկատասան ըլիւր, եւ ելեալք ի ջրոյն սպիտակազրեացք եկին ի ատրուտական տունն եւ հապրեցան ի հաչրապետն ի մարմնոյն եւ չարենէն Քրիստոսի :

C'est alors que le roi l'envoya avec des chars et de nombreuses troupes à Césarée, porteur des offrandes de sacrifices et d'une lettre à l'archevêque de Césarée, Léonce. Il y arriva en paix, et * l'archevêque avec tous ses clercs, en voyant saint Grégoire et en écoutant ses œuvres miraculeuses, fut grandement réjoui.

* B.
p. 254 a.

Léonce, ayant convoqué ses évêques, ordonna prêtre saint Grégoire, puis il le sacra archevêque de l'Arménie. (Grégoire) revint joyeusement en Arménie, dans le diocèse que Dieu lui avait accordé.

Le roi, avec toutes ses troupes, vint au-devant de lui, au fleuve Euphrate; le saint patriarche les fit descendre dans l'eau et accomploit sur eux tous l'ordre du baptême. C'est alors que par ordre de Dieu l'eau s'étant arrêtée, reflua en arrière, et qu'une lumière du ciel, comme une colonne, descendit sur l'eau, et dans cette lumière la forme de la croix du Seigneur; la lumière était si resplendissante qu'elle obscurcit les rayons du soleil.

Saint Grégoire, paré des vêtements patriarchaux, présidait et versait dans le fleuve l'huile sainte qui allait entourer chacun de ces hommes, en lui conférant la bénédiction de Dieu. Ce jour-là, cent vingt mille hommes furent baptisés. Étant sortis de l'eau vêtus de blanc, ils se rendirent à la maison du Seigneur et communiquèrent des mains du patriarche au corps et au sang du Christ.

Նստառ չափոս սրբոյ ստարեւոյն Քաղէտփ՝ նախաճարն ձեր Գրիգորիոս՝ եւ բոս
 սուտարանին ձեռք, լեօթն եւ ի սասաներորդ ամի թագաւորութեանն Տրդատայ : Եւ
 շրջէր ընդ ամենայն գաւառն թագաւորան չանդերձ, եւ խորտակէր զգառակերս կոսցն,
 եւ շինէր եկեղեցիս յամենայն տեցիս :

Ապա լուան զճաւատայն մեծին Կոստանդլանտսի Հոսմակեցոյ թագաւորին, փու- 5
 թացան թագաւորն եւ սուրբն Գրիգորիոս եւ եկին առ նա ի Հուսմ. եւ մեծառ պա-
 տաւօք ընկալեալ զնստա սուրբն Կոստանդլանտս, գարձան վերտօլին ի Հայք :

Իսկ սուրբն Գրիգոր լեա երեսուն ամի ստաջնարգութեանն՝ չանապատս եւ ի
 լիբիոս լեալ սորճափանայ, եւ չտանձնական կեանս կեալը :

* B.
 10. 234. b.

Իսկ թագաւորն՝ Տրդատ լուեալ վասն սրբոյ նորա Արխատկիսի եւ Արքանիսի 10
 սրբ. էլին ի Կեսարիա, ստարեաց եւ երկր եւ եւս ձեռնապրել սրբոյն Գրիգորի վերի-
 տակէս փոխանակ իւր չափոս չաչրապետութեանն :

Ընդ աչն ժամանակս եղև ժողովն Կիլիկոյ ընդդէմ Արխտի չերճուածողի, եւ ոչ
 կամեցաւ սուրբն Գրիգոր զեալ ի ժողովն զի ձի սրտուեսցի ի նոցանէ՝ աչ Արխատ-
 կէս զնայ, եւ գարձառ բերեալ ընդ իւր գտճման ճաւատայն, զոր տեսեալ սրբոյն 15
 Գրիգորի ընկալաւ :

Եւ այնու ճեանս ոչ երեսեցաւ ժողովան, աչ շրջէր մեծառ ճգնութեամբ ի լիբիոս
 անտես յամենեցանց, եւ ի Բարանայեաց լիբիոն կացեալ ամս բարուսն ի փորուած

Notre premier père Grégoire, qui nous mit au monde selon l'évangile, occupa le siège du saint apôtre Thaddeus, la dix-septième année du règne de Tiridate. Il parcourut tout le pays, accompagné du roi, brisa les statues des idoles et édifia partout des églises.

Le roi et saint Grégoire apprirent ensuite la conversion du grand Constantin, empereur des Romains, et ils s'empressèrent d'aller lui rendre visite à Rome. Saint Constantin les accueillit avec de grands honneurs; ils retournèrent ensuite en Arménie.

Cependant, saint Grégoire, après trente années de gouvernement, se retira dans les solitudes et les montagnes et y vécut d'une vie solitaire.

* B.
 10. 234. b.

Le roi Tiridate, ayant appris que les deux fils de Grégoire, Aristacès et Verdaniès, se trouvaient à Césarée, les envoya chercher, et fit sacrer par saint Grégoire, pour le remplacer sur le siège patriarcal, son fils Aristacès.

A cette époque eut lieu le concile de Nicée contre Arius, l'hérétique. Saint Grégoire ne voulut pas se rendre au concile, pour ne pas y être l'objet de trop d'honneurs. Aristacès s'y rendit, et rapporta avec lui les statuts de la foi, que Grégoire, après étude, accepta.

Des lors Grégoire n'apparut plus au monde, mais il parcourut les montagnes en grand ascétisme, ignoré de tous. Il se fixa pendant de longues années dans la montagne de la province de Daranali, vivant dans le creux

գիւյ ծիօյ, նոյնպէս եւ ի Մանեայ չալոն ի նձին լերինն, ուր եղև վերափոխումն նորա չալտարճէս աւ Քրիստոս անկտելի ի մարդկանէ :

Ըց յնա ժամանակի հովուաց սմանց զտեալ զմարմինն թաղեցին ի նձին տելոջ՝ ոչ գիտելով թէ ով իցէ : Եւ եկաց անկտելի մարմինն նորա ըստ թաղելոց հովուացն ձինչև ի ժամանակս Զնոնի կոչսեր Յունաց :

Իսկ չաուրան չաչնտիկ չաչոնեցաւ ճգնաւորի ծիօջ ի տելեանն որում անուն էր Կառնիկ, որ բնակեալ էր ի Բասեան գաւառի՝ ի վերաց գեղջին Կիմոյ եւ ասոց էթի. Եկեալ չանցես զնա եւ տարեալ թաղեցես ի Քորթիան : Եւ նա եկեալ Եհան եւ երեք ի Քորթիան, եւ եղին չեկեղեցին մեծաւ պատուով : Զոր լուեալ կոչսերն Յունաց աւա-
րեաց եւ տարաւ զնչխարան ի Կոստանդնուպօլսն՝ մասն ինչ թողեալ ի տելոջն, եւ պատուով ել ընդ ալլ բազմութեան սրբոցն որ ժողովեալ են անդ :

Իսկ զլիւս նչխարացն որ եղև, եւ զմահ սրբոյն Գրիգորի սանէ եկեղեցի՝ նոյն-
բերի ժի. եւ Տրէի ժ ի վառս Քրիստոսի :

Սո՛՛ որպէս ամենեցուն չաչանի է՝ աշխարհաւ Պարթև, գաւասա Պալչաւ, չազդէ
թագաւորեալ, գառուցեալ՝ Կրչակունի, ի ցեղէ Սուրենական, ի հօրէ Կնակ կոչեցերոյ :
Յարևելեցի կողմանց աշխարհիս մերոյ՝ արևելք. մեղ ծաղեաց եւ իմանալի արեգա-

* B.
p. 255 a.

d'un trône de genièvre, et plus tard dans la grotte de Manès, dans cette même montagne où eut lieu son assumption de cette terre vers le Christ, ignorée des humains.

Plus tard des bergers, ayant découvert son corps, l'enterrèrent à la même place, ne sachant qui il était. Son corps resta, pour avoir été enterré par des bergers, ignoré jusqu'aux jours de Zénon, empereur des Grecs.

A cette époque, Grégoire se révéla, dans un rêve, à un ascète du nom de Garnik, qui avait fixé sa demeure dans la province de Bassian, au haut du village de Ketni, et lui dit : « Tu viendras me déterrer et tu m'emporteras pour m'enterrer à Thortan. » Le solitaire, s'y étant rendu, le déterra et l'emporta à Thortan: on le déposa, avec de grands honneurs, dans l'église. L'empereur des Grecs, l'ayant appris, envoya des gens qui transportèrent à Constantinople les restes de saint Grégoire, n'en laissant qu'une partie à l'endroit. L'empereur fit déposer ces restes avec honneur au milieu de ceux d'une multitude de saints qui y étaient réunis.

L'invention des restes telle qu'elle a eu lieu, ainsi que la mort de saint Grégoire, est fêtée par l'Église le 18 novembre, le 10 Tré, pour la gloire du Christ.

Saint Grégoire, ainsi que tout le monde le sait, était du pays des Parthes, de la province de Pallav, d'une branche régnante, distinguée * sous le nom d'Archakouni, de la famille des Sourènes, d'un père nommé Anak.

* B.
p. 255 a.

Il fut comme le soleil naissant des contrées orientales de notre pays,

կան հոգեւոր ճառագայթ՝ ի խորին չարութենէ կոտորատութեանն՝ ճշմարիտ բարի և ազատհարած, երանութեան և շինութեան հոգեւոր ատիւն. աստուածային արդարեւ արձաննի անկեալ ի սոսն Տեսուն և ի գաւիթն Աստուծոյ մերոյ ճաղկեալ : Եւ ազգայնեաց և պարսնեաց ժողովրդիբ բազմացեալ՝ ի ձկրութիւն սրբարարութեան հոգեւորի ժողովաց զմեզ ի վասս և ի գովեստ Աստուծոյ :

Հրեշտակ երկրասօր սուրբ հայր մեր և բուստարիչ, զծնեալքս վերկանց բոց դարբնս եկեղեցոյ Հայաստանեաց սրբ սրտուեմբ զվշատակս բո, վշեան առաջի Գրիստոսի զե կեցուցե, զմեզ :]

Տրեի մԷ և նոյնմերի ԵԹ : Տան Է, սրբոյն ներսէս հայրապետին և Խաղա եպիսկոպոսին :

Արանկելի և մեծ հայրապետն ներսէս, էր յոգվն սրբոյն Գրիգորի՝ չորրորդ ի նձանն, և աւանոր հրեշտակի սասցեալ ջատաջարոյն : Եւ էր ի ժամանակս Արշակայ Հաջոյ թագաւորի :

Եւ յորժամ ձեռնադրեցաւ նա կախողիկոս, նորայնաց զամենայն կարգս եկեղեցոյ,

comme le rayon spirituel d'un soleil intellectuel qui nous a illuminés du profond mal de l'idolâtrie; vraiment bon et persécuteur des démons, il a été pour nous la raison spirituelle de notre félicité et de notre édification; vrai palmier divin planté dans la maison du Seigneur et qui a fleuri dans le vestibule de Dieu. En augmentant de telle manière et en si grand nombre les peuples, il nous a rassemblés dans sa généreuse vieillesse spirituelle pour la gloire et l'éloge de Dieu.

Ange terrestre, notre père saint et notre illuminateur, souviens-toi de nous, qui sommes nés de tes entrailles, nous les enfants de l'église arménienne qui honorons ta mémoire, souviens-toi de nous devant le Christ afin qu'il nous accorde le saint.]

II. 661. 49 Novembre.

Fête du patriarche saint Nersès, et de l'évêque Khad.

Le magnifique et grand patriarche Nersès était de la famille de saint Grégoire son quatrième successeur, ce qui lui avait été prédit par l'annonceiation d'un ange. Il vivait aux jours du roi d'Arménie Archak.

Lorsqu'il fut sacré catholicos, il réorganisa tous les ordres de l'Église,

շինեաց նա ի բարբառս և ի գեօցս և չանապատ տեղիս օտարանոցս և Տիւանքանոցս, և կարգեաց նոցա ուձիկս և զամենեցուն պիտոցս, և տեղ ժողովեաց զկալս և զկոլբս և զբրտոս և զհաշեալս անգամօք, և կոչոյց Տարայոցս նոցա գտարկաւոյն իւր * A fol. 100
1° a.

5 Եղիապէն և Ելիէիւն :

Երարձ մեծն Եւրպէս զծօտաւ որ խնամութիւն ի նախարարայն Հոտցոյ գոր տանկին տախարաբար. և Տատատեաց կանոնօք, զի մինչ ի վեց ապն ոչ խտտեալին ընդ միմեանս խնամութեամբ :

10 Յանդիմանեաց և անէժ նա զԱրշակ վասն տարապարտոց սպանմանն Գնկոյ կորորորդոց նորս, զի սպան զնա և առ զկին նորս զՓառանձեժ :

Գնաց նա առ Վապէս կաչարն Յունաց վասն սիրոց և խաղաղութեան, և նա արարեաց զնա ի կզլի մի անբնակ, չորսձ ոչ գոյր ջուր և ոչ կերակուր, և հրամանաւն Աստուծոյ ծախն ընկեալոց նոցա ձուկն, և սչնու կերակրեաց լինկին զամիրս ինն :

15 Եւ չորսձ հրակէզ կզեւ ամբարիշտն Վապէս, մեծն Քէւորս թագաւորեաց, և հանեալ գտորրն ի կզլոց անտի՛ առ իւր պահէր մեծաւ պատուով : Եւ չորսձ կզեւ ժողովն Կոստանդինուպոլսի հարկուր և վտան կախկապոաց վասն հոգեմարտիցն, կզ զաթոսն մեծին Եւրախի ի վերոց բան զամենեցուն :

construisit dans les villes, les villages et les déserts des asiles et des hôpitaux, leur assurant des revenus et tout ce dont ils avaient besoin; il y réunit les boiteux, les aveugles, les lépreux, les estropiés, et leur établit comme administrateur son diacre, Khad; lorsque la nourriture venait à manquer, les greniers se remplissaient d'eux-mêmes comme au temps d'Élie et d'Élisée. * A fol. 100
1° a.

Le grand Nersès abolit la coutume généralement en usage chez les satrapes de l'Arménie, du mariage entre proches parents, il établit des règles interdisant le mariage jusqu'au sixième degré de parenté.

Il blâma et maudit Archak pour avoir fait mourir injustement son neveu Gnel aux fins de prendre sa femme Pharantzem.

Nersès s'étant rendu auprès de l'empereur des Grecs, Valens (*Valès*), pour traiter de la paix, ce dernier l'exila dans une île déserte, où il n'y avait ni eau, ni nourriture, mais par ordre de Dieu la mer rejeta des poissons qui servirent de nourriture à lui et aux gens qui étaient avec lui pendant neuf mois.

Lorsque l'impie Valens fut brûlé, le grand Théodose régna, et, faisant revenir le saint de l'île, le garda auprès de lui avec de grands honneurs. Et lorsque eut lieu le concile de Constantinople de cent cinquante évêques contre les pneumatomaques, l'empereur fit placer le siège du grand Nersès au-dessus de tous les autres évêques.

* A fol. 100
1. b.

Եւ չորժամ զարձաւ սուրբն Դերսէս ի Հալս, Երզակ թիապարն շինեալ էր զԵրզակաւանն՝ տեղի չարագործացն. զի սնդ ժողովին ամենայն վնասակարք : Եւ նա խրատէր զիմոցսորն բտնեալ զազն, եւ ոչ կրօնեցաւ : Յաչնժամ անէճ սուրբն զբարսբն եւ կոտորեցան բնակիչքն եւ եղև աւերակ :

Երզակ կոտորեալ զազն Կոմսարականայ, եւ ձեճն Դերսէս ոչ էր սնդ : Եւ զԹոս ձեռնադրեալ էր Լոյխակոս Բագրևանդեալ եւ ի նա Հաստապետ էր զգործ վերակացաթեան աշխարհին. եւ նա չանդիմանեալ զԵրզակ վասն անիրաւ գործոյն. եւ Երզակ Տրամադեալ ջարտուր բարչել զնա եւ ձեճել ձինչև ձեռքի. եւ լշխանացն Մակայ սրախողկալ զապանոսն արարեալ, եւ Հանեալ զԹոս ի ձեռայ նոցա զնային չաշխարհն խրեանց : Եւ կազեալ Թոս սուարինի վարուր վախճանեցաւ :

Եւ ճարգոճ արբաչն Պարսից կալաւ զԵրզակ եւ եղ ի բանդ, եւ ձեռաւ սպանեալ զինքնին :

Եւ սուրբն Դերսէս աղաչեալ զձեճն Թէոսոս, եւ թիապարեցոյց զԹոս որդի Երզակայ, եւ եւ նժա զորս չոքնականութիւն : Եւ եկեալ զաւերապղծեցան ընդ զորս Պարսից : Եւ ել սուրբն Դերսէս ի լերինն Կարատալ եւ ամբարձ զձեռս խր չաթթն որդէս ձեճն Մովսէս, ձինչև սրբուեցաւ երկրորդն Բճաղէկ :

* A fol. 100
A. c.

Եւ Պոս թիապարն քանդի արուածալ էր, եւ չանդիմանէր զնա սուրբն Դերսէս,

* A fol. 100
1. b.

Au retour de saint Nersès en Arménie, * le roi Archak ayant édifié Archakavan comme ville de refuge pour les malfaiteurs, on se réunissaient tous les gens nuisibles, il conseilla au roi de la faire disparaître, mais celui-ci ne l'écouta pas. C'est alors que le saint maudit la ville; les habitants furent anéantis et la ville détruite.

Archak fit massacrer la famille des Kamsarakans en l'absence de Nersès, qui avait sacré Khad, évêque de Bagrévand, en lui confiant la direction du pays. Khad blâma Archak pour cette action inique, et Archak ordonna de le traîner et de le frapper à coups de gros bâtons jusqu'à ce qu'il en mourût; mais les princes de Moks, ayant tué les massacreurs, délivrèrent Khad de leurs mains et se retirèrent dans leur pays. Khad mourut après une vie pleine de vertus.

Le roi des Perses Chapouth fit saisir Archak et le mit en prison; il y mourut en se suicidant.

Saint Nersès pria le grand Théodose de mettre sur le trône Pap, le fils d'Archak; il lui donna même des troupes pour l'aider. Ces troupes livrèrent bataille aux troupes des Perses. Saint Nersès, monté sur la montagne de Xepat, éleva ses mains en prières, comme le grand Moïse, jusqu'à ce que le second Ananias fût vaincu.

* A fol. 100
A. c.

Le roi Pap, devenu sodomite, fut blâmé par saint Nersès: il lui fit boire

արբոյց նմա մահապեղ, և երչճ զնա ի կենացս. և տեսին զհօղի նորա զի գտար Տրեշտակաց վերանայր չերկինս բուսար կերպարանօր : Որ եկաց չափա հայրապետութեան ամա երեսուն, և վախճանեցաւ Տրեի ժԸ և նոյնմբերի ժԻԹ :

Յայժ աւար Երզնա ծարգարէին :

5 Երզնու էր չերկրէն Սիւրեմայ, չագարակէն Բեթբարիմայ : Սա էր աշակերտ Եղիայի, և բալուժ վիշտս կրեաց վասն նորա զի սպրեցուցէ զնա : Սա է երբորդ լինասպեան չոր լինաչեաց Եղիա, որ և էջ աւ Սրբոյն, և շնորչ եկոյ գաստասարութիւն արբայլին՝ ծարգարէանայր : Մեսա և լիպեցաւ առ հարսն :

Յայժ աւար վիպտութիւն արբոյն Մսմանալ :

10 Ի ժամանակա Մարտիմիանոսի կապաշտ արբայլին՝ կամեցաւ անօրէն ետարբան Ընախորչ Եսկիպիլիս մտանել չեկեղեղին Բառուճոյ որ չԸնախոր : Եւ սուրբն Մս-

4 աւար] ասն է արբոյն *add.* B || 5 Երզնա] Սուրբ ծարգարէն Քրիստոսի Երզնա *add.* B || 7 Սրբոյն] Երայր B || 8 ծարգարէանայր :] Սա պահեաց զծարգարէան Բառուճոյ ի կասարէն Եղարէն անձինս հարիւր և լիտն, և կերակրեաց ի չերիս ամս սովին : *add.* B || 8 թապեցաւ] և լուելաւ *add.* B — հարսն] հարս իւր B — 9 արբոյն] արբոյ վիպին B — Ա Եսկիպիլիս B.

un poison mortel et le priva de la vie. On aperçut l'âme de Nersès montant au ciel entourée de légions d'anges aux apparences resplendissantes. Il avait occupé le siège patriarcal trente années et mourut le 11 Tré, le 19 novembre.

En ce jour [fête] du prophète Abdias.

Abdias était du pays de Sichein, de la propriété de Bethkarim. Il fut le disciple d'Élie et subit beaucoup de peines à cause de lui pour le délivrer. Il était le troisième chef de cinquante qu'Élie épargna¹, qui descendit auprès d'Ochozias, et qui abandonna plus tard le service du roi et se mit à prophétiser. Il mourut et fut enterré auprès de ses ancêtres.

En ce jour, martyre de saint Romanos.

Aux jours de l'empereur idolâtre Maximien, l'impie évêque d'Antioche, Asclépiade, voulut pénétrer dans l'église de Dieu à Antioche. Saint Romanos,

1. II Rois, I, 13 sq.

ձանսս ձիաչնակեացն ընդդէմ եկաց եւ ոչ եւս թող ձառնել, ասէր. Ար զկենդանի
 * A fol. 100
 V. b. Կատուածն պաշտեն՝ նոցա՝ է պարս ձառնել, եւ ոչ որ ձեռնարի եւ անշունչ
 կուսս պաշտեն : Եւ սրձանեալ կարգրտին ինքնին եւ չար գրեւան սրբոյն, եւ չրձանցեաց
 կախել եւ բերել զձեռան : Կաէ սուրբն Թոմասոս. Բճէր պատանի ձի եւ չարցէր
 թէ զոր Կատուած պարս է պաշտել : Եւ ածին պատանի փորթիկ եւ չարցանէր կար- 5
 քան թէ. Զոր ստատուած պարս եւ սրձան է պաշտել : Եւ ասէ պատանին. Զերկնից
 Կատուածն պարս եւ սրձան է պաշտել :

Եւ սկսան չարկանել զպատանին եւ ասեն. Ս զ եւս բեց զիրստ ցազ սակ : Եւ
 նա ասէ. Մայն իմ չամենայն ժամ ասէ. Մի է Կատուած եւ Քրիստոսն իւր : Եւ ածին
 զձայն եւ սառչի նորս ասնճիւն զձանակն : Եւ ասէ զձայն. Մարախ եմ : Կաէ 10
 ցնա ձայն. Մի սրբղև ջուր, սրկակ, ալլ երթիջիւր ի կենդանի ջուրն : Եւ սաձա-
 ձաչն չատին զգրախ ձանկանն : Բնիկացեալ ձորն ձեձու խնդովեաճը առ զձարձինն
 եւ զգրախն եւ զնայ առ չատուայեարան, աւետիս սայր կթէ. եզէ ձայր ձարտիրսսի :

Չատին եւ գարոյն Թոմասոսի զկեպուն, եւ նա սկսա խոսել եւ զձանալ զԿատուածց,
 եւ ստեալ բարակս զբեաց սրեաճրն. Երանի որ սուրբ են սրտիւր, երանի որ սնին 15
 * A fol. 101
 P. a. սէր անկեզձուար, երանի՝ սրբ զԿատուած պաշտեն անչեկուսանալն, երանի սրբ

3 զբերան սրբոյն] գորբն ի բերան B 5 պատանի] պատանեակ ձի add. B || 6 եւ
 սրձան om. B || 12 ընիկացեալ ձորն] ընիկացս ձայրն B 11 սկսա . . . զԿատուածց om. B
 || 15 երանի] երանիկ B.

le solitaire, s'y opposa et ne lui permit pas d'entrer, en disant : « Seuls doivent
 * A fol. 100
 V. b. entrer ceux qui adorent le Dieu vivant, et non pas ceux qui adorent les
 idoles mortes et inanimées. » L'éparque irrité frappa lui-même la bouche du
 saint et ordonna de le suspendre et de lui déchiqneter les joues. Saint Roma-
 nos dit : « Faites venir un enfant et demandez-lui quel Dieu il faut adorer. »
 On fit venir un jeune enfant et l'éparque lui demanda : « Quel Dieu est-il
 nécessaire et convenable d'adorer? » Le jeune enfant répondit : « Il faut
 adorer le Dieu des cieux. »

Les gens frappèrent l'enfant et lui dirent : « Qui t'a conseillé de dire cela. »
 Il répondit : « Ma mère me dit toujours : il n'y a qu'un Dieu et son Christ. »
 On fit venir la mère et devant elle on tortura l'enfant. Il dit à sa mère :
 « J'ai soif. » Sa mère lui répondit : « Tu ne boiras pas d'eau, mon enfant, mais
 tu iras à l'eau vivante. » Aussitôt on trancha la tête à l'enfant. Sa mère
 s'empressa, avec grande joie, d'enlever le corps et la tête et se rendit auprès
 des fidèles en leur annonçant : « Je suis devenue mère d'un martyr. »

On coupa également la langue à saint Romanos, qui se mit à parler et
 rendre grâces à Dieu, et, saisissant du papier, il écrivit avec du sang :
 * A fol. 101
 P. a. « *Beureux ceux qui sont saints de cœur*! » heureux ceux qui possèdent l'amour
 sincère; heureux ceux qui adorent Dieu sans hésitation; heureux ceux qui

Տրտմանն չաշխարհէս վասն Աստուծոյ, զի վարձս բազմա առցեն, երանի սրբ ոչ
ուրաննն զԱստուած զի զնոսա խոստովանեացի առաջի Տօր խորս : Եւ չորժամ զբեաց՝
ես ի նոսա որ առաջի կային խոր :

Եւ բորբորեցին Տօր զի պրեպեցն անց զսուրբն Ռոմանոս . եւ ելև անձրև
սաստիկ եւ շիջաց զՏօրն : Երկին զնա ի բանց, եւ ի զիշերին առարեաց կարբորն
եւ խեղճեցին զնահաստանն Քրիստոսի զսուրբն Ռոմանոս, Կոյեձրերի ժԹ : Եւ երթևալ
արբ երկիւզածք առին զնշխարան եւ թողեցին ի տեղի նշանաւոր :

[Ե՛ Ի սմին աւուր վարբ սուրբ Տօրն ձերաց Կերսէոի ձեձի առաջնոյ Տօրապետին
Հայոց, եւ Բարաչ սարկաւազի . սորա տօն եւ գրասմութիւնն ի Փետրուարի տասն եւ
ինն օրն կայ :

* B.
p. 246 b.

Յաւամ աւուր զիշատակ սրբոյ վկային Ազապետի Պապետանուցոյ, եւ սրբոյ
վկայցն Անթիմոսի, Գաղկտի, Քրիստոսիորի եւ Եւփիմեայ եւ սրբոց խորս :]

Տրէի ժԵ եւ Կոյեձրերի Ի : Վկայարանութիւն սրբոյն Ազետի ձարախրտին :

Սուրբն Ազետս զօրական էր Դիոկղետիանոսի կառավարչս սրբալի, եւ վասն շար

2 սրանն] զՔրիստոս *ad d.* B || 4 պրեպեցն] արկցեն B || 5 զՏօրն] եւ ամենայն
ամբոյն զրուէր *ad d.* B.

13 Վկայարանութիւն ... ձարախրտին] Կախարհակ Աստուածածինն չորժամ ապրան երկըս-
մեայ ի սաձարն : եւ վկայութիւն Ազետի ձարախրտի B.

renoncant au monde pour Dieu, car ils seront bien récompensés; heureux
ceux qui ne renient pas Dieu, car Il les reconnaîtra devant son Père. » Après
qu'il eut écrit cela, il le remit à ceux qui se trouvaient présents.

On alluma un feu pour y jeter saint Romanos; une forte pluie tomba et
éteignit le feu. On le jeta en prison, et la nuit, l'évêque envoya des bour-
reaux pour étrangler le champion du Christ, saint Romanos, le 19 novembre.
Des hommes pieux allèrent enlever les restes et les inhumèrent dans un
lieu distingué.

[B* En ce jour, vie de notre saint père Nersès le grand, patriarche
d'Arménie, et de Khad le diacre. Sa fête et la description de sa vie se
trouvent au 19 février.

* B.
p. 246 b.

En ce jour, commémoration du saint martyr Agapios le Palestinien, et des
saints martyrs Anthime, Thalelaeus (*Dalel*), Christophe, Euphémie et ses fils.]

12 TRÉ, 20 Novembre.

Martyre du saint martyr Azios.

Saint Azios était soldat de l'empereur idolâtre Dioclétien, mais à cause

ժամանակին աչնձիկ որ հարածէին գրքիստանեացն՝ երկոյ գճասացութիւն զօրակա-
նութեանն, երթեալ բնակէր ի լերինս եւ յանագաստ պահօր եւ սպիկուր, եւ խնդրէր
չ՛հատուծչ զպարտումն հարածանոց ի բրխտանէկց : եւ բարած սչասհարբ եւ
հիւանդք երթեացին առ նա, եւ բժշկէր զնոսս սպիկուր :

* A 161. 101
1. b. Եւ կին մի բարտա բժշկեցաւ, 7 եւ տարաւ նմա տարս արջասս եւ մեծաւ երգճամբ 5
հազիւ էտս գազն : եւ շատր միւսձ կէին որտորք թագաւորին ի լեանն որաւ վաչքի
երէս եւ գագանս, եւ չազնձ ասար սչ կարացին ինչ որաւ, եւ տրոմութեամբ գասնա-
չին. եւ երանկին պարգեւեաց նոցս զարջասն, եւ երթեալ պատմեցին վասն նորս
արբային Գիսկեւեանսի :

Եւ ստարեաց հարկար եւ փսոն զօրականս եւ չափշտակեցին զԿլիտս եւ տանէին 10
առ թագաւորն : եւ ի Տանտարշին ծարաւէին եւ սաչարէին լեզուք նոցս եւ ջուր
սչ գասնէին եւ սպիկեալ երանկին շարմեցաւ երկիրն, եւ բղիւսեաց ջուր. արբին եւ
չապեցան եւ հաստացին ի Քրիտոսս եւ մկրտեցան :

Եւ ստարան առաջի արբային սակ սարբն. Զօրական էի ի գաւառն Իսաւրիոյ 15
եւ վասն Քրիտոսսի հաստացն թաղի զգորականութիւն, եւ բնակեցայ առանձին միայն՝

S երանկին] Բցես *add.* B — 11 ծարաւէին եւ սաչարէին լեզուք նոցս] սաչարէին ի ծա-
րաւոյ B — 11 ստարան] կայեաց B — սարբն *om.* B.

du malheur de ces temps où l'on persécutait les chrétiens, il quitta le ser-
vice militaire, et alla habiter les montagnes et les déserts dans les
jeûnes et les prières, demandant à Dieu la fin de la persécution des chré-
tiens. Beaucoup de possédés du démon et de malades allaient le trouver
et il les guérissait par ses prières.

* A 161. 101
1. b. Une femme lépreuse, 7 guérie par lui, lui apporta en offrande du bétail,
qu'il accepta à grand-peine pour le serment (de la femme). Un jour, les
chasseurs du roi s'étant rendus à la montagne pour y chasser du gibier et
des bêtes sauvages, et n'ayant réussi à rien prendre, en revenaient tristes;
le bienheureux leur offrit le bétail: ils allèrent parler de lui à l'empereur
Dioclétien.

Ce dernier envoya cent cinquante soldats, qui enlevèrent Azios et le
conduisirent à l'empereur. Chemin faisant, ces soldats avaient soif, leur
langue brûlait, mais ils ne trouvaient point d'eau, le bienheureux se mit
en prière, la terre trembla et une source surgit; ils burent à satiété, crurent
au Christ et se firent baptiser.

Conduit en présence de l'empereur, le saint lui dit : « J'étais soldat de la
province d'Isaurie, mais pour la foi du Christ j'ai quitté la milice et suis
allé vivre seul pour prier Dieu. » Les cent cinquante soldats dirent égale-

աղթելով առ Կասուած : Կանն հարիւր եւ չիսուն գորականքն. Մեր ծառայ եղար խաչերոյն որպէս եւ վարդաբուսս ձեր Ազիոս :

Եւ հրամայեաց թողաւորն եղարբոսին Ակիլինեաց առնուլ զհարիւր եւ չիսուն գորականսն եւ զԱզիոս եւ ալ երկաստան վկայս եւ տանել ի Պնտոսս. եւ յամենայն սոհճմանս Պնտոսի եւ ի բազարս չարչարել զնստս :

Եւ երբևալ ի սեպին՝ նստաւ յատենի եւ * սկսաւ նախ տանջել զԱզիոս : Եւ * X fol. 101
V. 3.

Եւ սորս տարան վերանելին եւ ընկեցին ի բորբորեալ հար եւ յորժամ ետես երկեսս եւ համբարձեալ գաջս իւր չերկինս անկաւ ի ձեջ հրոյն եւ ասժամայն հարն շեջաւ : Եւ ելեալ անտի անջնաս փասաւորելով զոհանայր զԱստուծոյ եւ զորանայր ի Տէր : Երկին զնս ի բանս, եւ ի զիշերին չաջնմիկ եկին առ նա կինն եւ յուսորն եղարբոսին Ակիլինեաց եւ ուսան ի նմանէ, զճշմարիտ հաւատն Քրիստոսի :

2 [խաչերոյն] Քրիստոսի *add.* B 3 [Ակիլինեաց] Ակիլինեաց || 4 [զԱզիոս] զուրբն Ազիոս B 5 սոհճմանս Պնտոսի եւ ի *om.* B — բազարս] Պնտոսի *add.* B || 6 [զԱզիոս] զուրբն Ազիոս B 7 եւ հրեշտակ Տեսան գորացոյց զնս *om.* B || 8 եւ էջ Տէր առ նա] եւ յանուրջս երեւեցաւ նժա Տէր եւ բաջարբեաց զնս B || 10 բորբորեալ *om.* B 10-13 եւ յորժամ ետես . . . սէր] եւ յնմաճօրն Կասուծոյ ել անտի անջնաս B.

ment : « Nous sommes devenus les serviteurs du crucifié comme notre maître Azios. »

L'empereur ordonna à l'évêque Aquilinus (*Akilin*) d'emmener les cent cinquante soldats avec Azios et douze autres martyrs et de les conduire dans le Pont, et de les torturer dans toute la contrée du Pont et dans les villes.

Arrivé à destination, l'évêque siégea sur son tribunal * et se mit à tor- X fol. 101
V. 3.

turer tout d'abord Azios. On le suspendit par les cheveux de la tête et on lui déchiqueta le corps avec des ongles de fer, mais l'ange du Seigneur le fortifia. On le jeta en prison; le Seigneur descendit vers lui et lui promit de lui donner la couronne impérissable. On emmena ensuite le bienheureux pour le jeter dans le feu; à cette vue, il eut peur, mais ayant élevé ses yeux au ciel, il se jeta dans le feu, et le feu s'éteignit aussitôt. Il en sortit indemne en rendant grâces et gloire à Dieu, et se sentit fortifié par le Seigneur. On le jeta en prison; la même nuit, la femme et la fille de l'évêque Aquilinus vinrent le trouver et elles apprirent de lui la vraie foi au Christ.

Եւ Տրամուկայ կարգրան զՏարխը և չիտն զորսկանայն Տառն զգլխն : Եւ իջեալ Տրեչաակն կեայ ի մէջ նոցա և աս. Բաջարեցարուք զե կատարեայ Բառուած զինկրուածս ձեր, ստարեցոյ առ ձեզ զե ստաջնարեցից ձեզ և ստարեայ զստեղից բնոյ ազ ծարսիրուան Քրիստոսի : Եւ յարձամ Տառն զգլխս նոցա կրկեայ բրխասնկիցն ամփոխեցին զմարմնն նոցա :

Եւ զտարն Եղիսս զան Տարին և կլին ի բանոյ և ամենեքեան որք Տիանդը կին՝ ծառնկին առ նա, և նորս կեայ ձեան բժշկեր զնոսս սորթխը : Եւ՝ կեկայ ի զիշերի կինն և զստարն կարգրանն մկրակցան և անուանեայ զմայն՝ Պիլագլխ, և զգլխարն՝ Ռէտրախ : Եւ բուայ կարգրանն ջանայ բարսմ Տարխը զարձայնել զնոսս ի Տառասոյն Քրիստոսի և ոչ կարայ, ապա ևՏառս զգլխս նոցա :

Իսկ զտարն զԵղիսս տարան ի բարարն Բարեան և Տառն ի վերայ նորս զվճիւ ծաջա : Եւ կեկայ ծառն սորթեայ առ Բառուած : Եւ կեկ ձայն առ նա և աս. Եղիւ, ծառայ իմ, ստարասուցաս բեզ անգի բնոյ արդարն լերկինս, և տուս բեզ շնորհս զե լինկլխս բվիշկ Տիանդայ, զիսայ Տարածիչ և սղնակն անկրու գտակրոյ ի գառաստանի :

2-4 իջեայ ... զգլխս նոցա *om.* B 5 Տարին և կլին] Տարեայ արկին B 7 Պիլագլխ] Պեկլխ B || 11 բարարն] զիսարարն B || 12-15 և կեկ ձայն ... ի գառաստանի *om.* B.

L'évêque ordonna de trancher la tête aux cent cinquante soldats. Un ange descendit au milieu d'eux et leur dit : « Prenez courage, car Dieu a exaucé vos vœux; je suis envoyé auprès de vous pour vous montrer le chemin et vous conduire pour être classés au nombre des autres martyrs du Christ. » Lorsqu'on leur eut tranché la tête, des chrétiens allèrent inhumer leurs corps.

Quant à saint Azios, on le frappa et on le jeta en prison; tous ceux qui étaient malades pénétraient auprès de lui, il leur imposait les mains et les guérissait par ses prières. La femme et la fille de l'évêque vinrent se faire baptiser pendant la nuit; il donna à la mère le nom de Pélagie, et à la fille celui de Théodosia. L'évêque, l'ayant appris, employa beaucoup de moyens pour les détourner de la foi du Christ, mais n'y parvint pas, et leur fit trancher la tête.

On emmena saint Azios à la ville de Babeau, on l'en rendit une sentence de mort contre lui. Il se mit à genoux et pria Dieu. Et il y eut une voix qui lui dit : « Azios, mon serviteur, il t'a été préparé une place parmi les justes au ciel et des grâces t'ont été accordées, pour que tu deviennes le médecin des malades, le persécuteur des démons et le soutien de ceux qui subissent des jugements injustes au tribunal. »

Եւ չարժամ հատին զգլուս նորա, եղևն շարժմանը եւ անձրևը եւ կաշձակունը յամենայն տեղին յայնտիկ : Եւ երթևալ Լալիսկոսան Քաղկես Սինոպ բաղալին՝ բաշանալիք եւ կրծանորոք, ջաշխիք եւ խնկոր, եղին զնշխարան ի տապանի տալ՝ ծախք եւ օրհնութեամբ :

Եւ բարձմ նշանը եղևն ի տեղին յայնմիկ, զոր տեսալ զօրականացն որք հատին զգլուսն սրբոն զօրանչիլին որ եղևն հաւատացլին ի Քրիստոս. եւ բուալ եղարբոսին՝ Եհաա եւ նոցա զգլուսն նոյնմբերի Բ :

Կատարեցաւ Ազիոս ընկերովք իւրովք ի Քրիստոս որում փառք յախտանա :
 [B * Կնչամ աւար սուրբ վիպն Քրիստոսի Բարդամ ձերանին հրով կատարեցաւ

* B
p. 247 b.

3 Անախոր Կարոյ :

Տարան զնա բուսութեամբ ի տաճար կոտն, եւ արկին ի ձեռան հօր եւ կնկրուկ զի խնկեցի, զիցն : Եւ նա րաչան եւ զձեռան լերկինս անկրով՝ Աստուծոյ ճատուցանը զխնկարկութիւնն ձինչեւ ալրեցաւ ձեռն եւ կնկրուկն, եւ շիճան կաշձակունքն : Եւ անուշահատութեամբ աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած՝ ուր ժողովարանն է արբարոյ :]

1 չարժամ] | յայնմամ B — եղևն շարժմանը . . . տեղին յայնտիկ om. B | 5 ի տեղին յայնմիկ ի տեղոյն B — տեսալ] երկատասն add. B | 7 եղարբոսի] հրամայեաց եւ add. B | 8 Եհաա] հատին B — նոցա] երկատասանիցն B | 7-8 նոյնմբերի Բ . . . փառք յախտանն] կատարի տան սրբոն Ազիոսի եւ որք ընդ նմա կատարեցան հարիւր եւ յեսն զօրականին եւ ալլ երկատասանն որ զլիստոսեցին զուրբն Ազիոս եւ հաւատացին ի Քրիստոս, եւ Պելագիոս եւ Քէտարիա՝ նոյնմբերի Բ եւ Տրէի ԺԲ ի փառս Քրիստոսի : B.

Lorsqu'on lui eut tranché la tête, il se produisit un tremblement de terre, des pluies et des coups de foudre dans tous ces endroits-là. L'évêque de la ville de Sinope, Thaddée, accompagné des prêtres, des religieux, munis de torches et d'encens, déposèrent les restes dans un tombeau avec psalmodie et bénédiction.

De nombreux miracles eurent lieu en cet endroit; les soldats qui avaient tranché la tête au saint, témoins des prodiges qui s'opérèrent, crurent au Christ: ce qu'ayant appris, l'évêque leur fit aussi trancher la tête, le 20 novembre.

Azios et ses compagnons moururent dans le Christ, à qui gloire éternellement.

[B * En ce jour le saint martyr du Christ, le vieillard Barlaam, mourut par les flammes à Antioche de Syrie.

* B
p. 247 b.

On l'emmena de force au temple des idoles et on lui mit dans les mains du feu et de l'encens pour l'offrir aux dieux. Mais, ayant levé les yeux et les mains vers le ciel, il offrit l'encens à Dieu jusqu'à ce que ses mains et l'encens eussent brûlé et que les charbons se fussent éteints. Il rendit, enveloppé d'une odeur suave, son âme à Dieu, auprès duquel se trouve l'assemblée des justes.]

* A fol. 102^r * Տրէի ժԳ եւ նոյնրերի ժԷ : Տոն ամենաբարձրոց Բառուածաճնին՝ չորժամ Երկոյ ամայ Էր եւ սարան զնա ճաօրն ի տաճարն Տեառն, եւ Եկայ անկ անս ձեառսան : եւ Է այս սոն սրբութիւն սրբութեանց :

Յնո սրանչիկն ճննդեանն ամենօրճնեալ ապալին Մարիամայ ի ճաօրացն Յովակիմայ եւ չԼննալէ, չտեւրին աւուրք ամճան սուրբ ճանկանն Մարիամայ եւ Եղև Երկուց ամայ : Ըստ Յովակիմ զԼննա կին իւր. Տարցուք զաղաչս ի տաճար Բառուճոյ եւ կատարեացուք զուխան ճեր զոր ուխտեցար. մի՛ զուցէ ճերժեացէ զմեզ Տէր իբրև զուխտարանցս եւ անընդունելի լիցին պատարազ մեր : Ըստ Լննա զՅովակիմ աչքն իւր. Անտայուք մինչև լցցին Երբ, ամք, զուցէ չիչեացէ սպաս զճայր կամ զմայր :

Եւ չորժամ Եղև Երկոյ ամայ, ստէ Յովակիմ. Կոչեացուք Եօթն կուսան աղջկանս անարատս ի զտեւրաց Երբաղեցուց եւ զամբարօք տարցուք զՄարիամ ի տաճարն ըստ ուխտին մերոյ : Եւ անպէս վասճամբ թապտեաց եւ կուսանօք չուգարիկեցին զամենօրճնեալն Մարիամ ի տաճարն , եւ ընկալեալ զնա ըստճանաչապէսն Բառու-

2 ճաօրն] իւր add. B — Տեառն] Բառուճոյ B — եւ Եկայ ... սրբութեանց] եւ չանն սրբին սրբոյն Չարարիա ըստճանաչապէսին եւ ճարգարէի : եւ անուանի սոնս այս Սրբութիւն սրբութեանց, ըսնպի ընակեցաւ ամենաբարձր ի կոյն Մարիամ ի սրբութիւն սրբութեանց : B Եւ ամենօրճնեալ ապալին Մարիամայ ի ճաօրացն om. B || 5 սուրբ ճանկանն] ապալին B 7 ախտեցար] իտատացար Տեառն Բառուճոյ B 11 իբրև] սրպէս B 12 լիցին] լինիցին B 18 թապտեաց] թապտեօք — եւ կուսանօք om. B.

* A fol. 102^r 1. 30.

* 13 tré, 21 Novembre.

Fête de la tres sainte Mere de Dieu, lorsque à l'âge de trois ans elle fut conduite par ses parents au temple du Seigneur et y resta onze années. Cette fête est celle du saint des saints.

Après que Marie, l'enfant toute bénie, fut née miraculeusement de ses parents Joachim et Anne, les jours de sa croissance se succédèrent, et la sainte enfant Marie atteignit l'âge de deux ans. Joachim dit alors à Anne, sa femme : « Conduisons cette enfant au temple de Dieu et accomplissons le vœu que nous avons fait, afin que le Seigneur ne nous réprouve pas comme parjures; peut être nos sacrifices ne seraient plus agréés par Lui. » Anne répondit à Joachim, son mari : « Attendons qu'elle ait trois ans accomplis; l'enfant pourrait encore se souvenir de son père et de sa mère. »

Lorsqu'elle eut trois ans, Joachim dit : « Nous allons faire venir sept jeunes filles vierges, immaculées, d'entre les filles des Hébreux, et nous conduirons Marie, a la lueur des torches, au temple du Seigneur, selon notre vœu. » Et c'est ainsi que, munis de torches allumées et accompagnés

ծոյ Զարարիա ի գիրկս իւր եւ ասէ. Մեծ արայցէ Տէր Աստուած զանուն քո եւ բարձրացուցէ գրեկ յամենայն ազգս՝ ծինչև չափոնեացի փրկութիւն Տեառն : Եւ նստոց զՄարիամ յատիճանս խորանի սամաբին : Եւ զարձան ձեռքն ի սանէ Տեառն մեծաւ ուրախութեամբ :

v fol. 102 r. b.

Եւ տուա Մարիամայ շնորհս ի Տեառնէ Աստուծոյ եւ ոչ խնդրեաց զչաք կամ զմայր եւ սիրեաց զնա ամենայն գաւառն Բարաչելի :

Եւ էր Մարիամ ի խորան ի սամաբին իրրեւ զազանի ամբիժ յերամոյ, եւ կերակրէր զնա Տրեշտակ Տեառն յերկնից եւ ոչ ել ի սամաբին Տեառն ծինչև եղև Երկուսասանամեայ : Եւ արս մարգարէն Զարարիա քահանայապետն Աստուծոյ յանձն արար զնա Յովսեփայ ձերուհունս առ ի պահպանութիւն ննա ծինչև այց արայցէ Տէր Աստուած :

1 Մեծ արայցէ.] Մեծացուցէ, B | 7 եւ կերակրէր ... յերկնից om. B | 8 Տեառն om. B | 10 նմա] նորս B | 11 Աստուած:] Իսկ խոհեմագոյն կոչան յայժ ցատախարակեալ էր ամենայն օրինօրն եւ խնայաստեմամբ սուրբ զբոց փարժեալ, որով եւ խնայասուն էր. զոր յուցանմ, աւետարանիչն ասելով. Մարիամ զամենայն բանս զպատիկ պահէր եւ խելամուտ լինէր ի սրտի իւրում : Եւ՝ եւ կիրթ եւ խոհեմ խնայաստեմովն նորս կրեւէր լիմաստնագոյն պատասխանիւն զոր Տրեշտակին Գարբէլէլի ապր ի յնիգոններն ի նմանն, զուեախան : Չի ոչ ի լսելն գաւեախանս արախահան՝ փողովարակի Տրեշտանայր, եւ բացեալ սորամէր գունկն եւ գանձն սրպէս եւ արար Եւոյ եւ այլ շուտափոյցի կանաչք : Այլ նախ խռովէր պատասխեամբ եւ անընդել պարկեշտութեամբ լինքն ամփոփելով գանձն, զի մի զբծեացի վատուծոյ սրպէս նախ Եւոյ օձիւն : Իսկ յարման զԱստուծոյ շնորհն առ նա յուցանէր Տրեշտակն՝ թէ ոչ Տրեշտացայանէ զնա վատուծոյ, այլ մահաւանց մերս անէ, հարցանէր. Չխարզ լինելի ինձ զոր ասես ձեռնել զի զայր ոչ գիտեմ : Զար թէ հարցեալ էր Եւոյ առ օձն՝ թերեւս չէր պատրեալ : Իսկ յարման ստաց թէ ի սարք Հոգոյն լինի այց՝ ըստ խոտածանն առ Բաւիթ, փաղփաղակի հաստաց, եւ խնորհաստեմամբ աղափին զինքն կոչէր : Յայտ է թէ, ոչ միայն զի լի էր աստուածային շնորհիւն, եւ աւստ եւ ուղիզ զմիտան ունէր, այլ եւ կիրթ էր իմաստից ի գիտութիւնն օրինացն, եւ ի հմտութիւնն, զբոց

des vierges, les parents conduisirent au temple Marie, toute bénie. Le grand prêtre de Dieu, Zacharie, la reçut dans ses bras et dit : « Le Seigneur Dieu glorifiera ton nom et te rendra grande dans toutes les générations, jusqu'à ce que le salut du Seigneur soit révélé. » Il fit asseoir Marie sur les marches de l'autel du temple. Les parents revinrent de la maison du Seigneur avec une grande joie.

v fol. 102 r. b.

Les grâces du Seigneur Dieu furent accordées à Marie; elle ne réclama ni son père, ni sa mère, et tous les enfants d'Israël l'aimèrent.

Marie vivait près de l'autel du temple comme une tourterelle immaculée dans un essaim de (tourterelles), et l'ange du Seigneur la nourrissait du ciel. Elle ne quitta pas le temple du Seigneur jusqu'à ce qu'elle eût douze ans. Ensuite le prophète Zacharie, le grand prêtre de Dieu, la confia au vieillard Joseph pour la protéger jusqu'à ce que le Seigneur lui rendit visite.

Տրէի ՎԳ և Կոլոսերքի ԻԲ : Վկայարանութիւն Երբիպոզայ և Փիլիմոնի աշակերտացն սուրբ առաքելոցն Պօղոսի, որք Էին ստարք Սեւորմայ ճառային :

Սուրբքս աշտարիկ՝ Էին ի բարտրէն Կոյոտոյոց, աշակերտք լեալ սուրբ առաքելոցն Պօղոսի : Եւ յաւարս ամարարչա արբողին Կերանի, երկնալ նախանա առաքելոցն չեմիտա չարաճեաց զԿեան Երանմիրտի և զբողիման կորճանեաց : * Յաճժամ 5 երկնային կապաշարն ի Կոյոտոյոց բարտրն ի սաճարն, և զահէին ի բողիման Երանմիրտի և Երբիպոզա և Փիլիմոն և այլ բրիտանեայք կալին չեկեղեկին, և զախոն Ըստուճոյ կատարէին : Եւ յանկարճակի ժողովորդն որ եկեալ էին զոճեկ կոսն, ձորն չեկեղեկին և կարան զԵրբիպոզա և այլն ամենեւեան փախեան :

* A. fol 102
V. 10.

սրբոց. սրպէս ի սիրանէ, կենացն և ի սրպալիմն, վարեալ զբոլ ի սաճարն Ըստուճոյ, յորսճ բնակցա ի նախրին չերուսակճ զայնքան ժամանակն ամենայն, չերից ամացն չեան զամն ճեսասան :

Եւ անդ եղև ամենայն երկիւրգաճութեամբ խրատեալ և զստախարակեալ երկեղեկն Ըստուճոյ : Ըլլ և ստար Էր յամենայն չամարճակութեան, և չընդելութեան, ճարգիան, ճինջ զի և սրպէս սասայր՝ ի յակ գաւտախ չընտակին սակար խոսիտիտար սրպէս զարճուեալ, և սա ի վնքն ամփախելով զանճն ճախաչալիտար՝ երկնէր և խորճէր խոսեալ եկէ սրպիսի ինչ իյն սզջայն սր, զի ճէր սպիր կամ ընդէլ սեւեան կամ ճայնի և զսոյստարութեան սճմեր ըստ այլոց արտարս շրջապոց կանանց : Ըմենայնի պոճիկ պատճառ՝ ի սպալութեան ստուչի Էր ի սաճարին Ըստուճոյ, սրով և ի բաճանալապետն Ըստուճոյ Չարարիպ յանճեալ եղև ճերպն և սրգարոցն Յոփտեպոզ՝ սա ի սրաչարանութիւն նճա ճինջէ և այլ արտոյէ նճա Տէր Ըստուճ : *add. B.*

1 Վկայարանութիւն . . . ճառային] Վկայիսն սոն տիրոջոյ Ըստուճաճինն, և ետին որ կատարի : Եւ վկայութիւն աշակերտացն Պօղոսի՝ Փիլիմոնի և Երբիպոզայ սարկապոլի՝ սրք Էին ստարք Սեւորմայ ճառային B Է-S և յաւարս ամարարիչա . . . կատարէին om. B S ժողովորդին] Չեմանոսայ *add. B* Էին] անդ *add. B* — զոճեկ կոսն] կատարել զսոն Երանմեայ զիցն B Գ և կարան զԵրբիպոզա . . . փախեան] և բրիտանեայք որք փառարանէին զԸստուճ փախեան ամենեւեան և մնացին ճիպն Երբիպոզա և Փիլիմոն և Տորփխա կին Փիլիմոնի, և կարան զիտա : B.

14 mai, 22 Novembre.

Martyre d'Archippas et de Philémon, les disciples du saint apôtre Paul, qui étaient les maîtres de l'esclave Onésime.

Ces saints étaient de la ville de Colosses, et devinrent les disciples du saint apôtre Paul. Aux jours de Néron, l'empereur impie, l'apôtre Jean, s'étant rendu à Éphèse, avait chassé les démons d'Artémis (Artemidos) et renversé les autels. * A cette époque, les idolâtres se rendaient au temple de la ville de Colosses et sacrifiaient sur les autels d'Artémis; Archippas et Philémon et d'autres chrétiens se trouvaient dans l'église, accomplissant l'office divin. La foule venue pour sacrifier aux idoles pénétra tout à coup dans l'église et Archippas fut saisi; tous les autres s'enfuirent.

* A. fol 100
V. 10.

Եւ տարան զնա առաջի Անդոկլիտոսց զատուորին : Եւ յառաջ բան զհարցանեն՝ սխաւ անդամնէլ զամբարիշա զաւանտիինն նոցա : Եւ զատուորն բռնապատէր և ստիպէր զԵրբիարդաս զճնէլ կոսոյն, նա ևս առաւել անարգէր զկապաշառաթիւնն : Եւ կապեցին զատորն երկաթի կապանօր, և բարշեցին ձինչև ի բաղկնն որ կոչուր

5 Մինաս, և անց նեղէին զնա զճնէլ . և սուրբն ոչ զսպարէր ի կշամբելոց զբասաւորն :

Եւ նորա հրաման առեալ Հանին զնա պատարս ի Կոզոսայոց բարբառն ձրմանս ձի հետ ի զիւզն որ կոչն Երբիպիանա . և անց վարեցին գուր, և արկին վերանկնն Երբիարդաս ի գուրն ձինչև զբրովան և տարան ձանկունս ի զպրոցէ և երկաթի զբշօք ձակտակցին զպարթնն, և ապա բարեծեցին ձինչև աւանկոսց զհոգին իւր

10 առ Բասուած :

Եւ անտի երթեալ սպանին զատորն Փիլիմոն Կոլեմբերի ԵԲ : Եւ թաղոց զնասս * A fol. 102 v° b.

Հաստապեալ կինն Սոփիա :
 Յայժմ աւար վանն Բրիտանսի սրով կասարեցան ի Պարսիկս ի Սաբուսիտե, արքայէ՝ ներանն եպիսկոպոսն և ալլ շորս եպիսկոպոսք և երկու բահանայք և կրօնաւորք և աշխարհավարնք :

1 զնա առաջի] զԵրբիարդաս առ B — Անդոկլիտոսց զատուորին] Անդակլէաս զկատորն եփեսոսի B || 2 անդամնէլ] յանդամնէլ B — և զատուորն . . . զկապաշառաթիւնն] և խոստովանէր զԵրբիտաս . և ձագիկցին զնա յայժ B — 4 երկաթի կապանօր] երկաթիւր B
 5 նեղէին] յայժ նեղեցին B — և սուրբն . . . հրաման առեալ] և իբրև ոչ նա յանձն B
 || 6 Կոզոսայոց օտ. B — 7 զիւզն] իւր add. B — 8 ի գուրն ձինչև զբրովան] ձինչև զբրովան ի ներքս B — 11 Փիլիմոն] և զՏարսիս add. B || 12 Սոփիա] սրտուով add. B.

On le conduisit en présence du juge Andoclide¹. Avant même d'être interrogé, il se mit à blâmer leur doctrine impie. Le juge violenta Archippas et le pressa de sacrifier aux idoles; mais lui, il méprisa encore plus l'idolâtrie. On lia le saint avec des chaînes de fer et on l'entraîna jusqu'au temple d'idoles appelé Mimas, où on le pressa de sacrifier; mais le saint ne cessa pas d'invectiver le juge.

Celui-ci alors ordonna de l'emmener hors de la ville de Colosses, à une lieue de distance, au village appelé Archipiana; là on creusa un fossé et on y descendit le bienheureux Archippas jusqu'au ventre; on fit venir des enfants d'une école pour lui trouver le crâne avec des pointes de fer, et ensuite on le lapida jusqu'à ce qu'il eût rendu son âme à Dieu.

De là, on alla tuer saint Philémon, le 22 novembre. * Une femme fidèle, + A fol. 102 v° b.

En ce jour moururent par le glaive en Perse, pour le Christ, sur l'ordre du roi Sapor (*Saporios*), l'évêque Nersès (*Nersan*) et quatre autres évêques, deux prêtres, des moines et des laïques.

1. *Syn. Cp.* : Androclès.
 PVII. OR. — T. XVI. — P. 1.

* B.
P. 279 b.

ԷԲ՝ Յազած առաք վկայութիւն սրբոցն Նիրսա եպիսկոպոսի եւ Յովսէփայ բաշանայի աշակերտի նորա, եւ այլոց սրբ բնոց նմա կառարեցան ի Պարսիկս :

Սորա էին ի Պարսից աշխարհէն, եւ էին բրիտաննայր Տաւատով եւ ձեծ ճգնութեամբ ձերացան : Այլ թառն ամաց էր սուրբն Նիրսա եպիսկոպոսն, եւ սուրբն Յովսէփ բաշանայ աշակերտ նորա՝ աթոռն եւ հինգ ամաց էր : Եւ ուսուցանելն զժողովուրդն եւ զարձուցանելն զբարոսն ի կառապաշտիցն ի Քրիստոս :

Վասն սրոց թաղաւորին ձատնեցին զնոսա, եւ հրամայեաց ըմբռնել զերանելիսն : Ընդ նոսա բմբռնեցին եւ այլ բարոս եպիսկոպոսս եւ բաշանայս եւ կրօնաւորս՝ որ հրեշտակաց սրտնչելէ էին, եւ այլ աշխարհականս եւ կուսան կանայս ճղաւորս կապեցին սրարկորէն մինչեւ ձարձատել սակերաց նոցս, եւ հարին սաստիկ դաւնադոցն լոյժ :

Ետս եւ լոյլ զանայան տանջանս փորձեալ զնոսա բարձադատիկ, եւ պինդ զաին ի Տաւատոն Քրիստոսով : Եւ հրամայեաց եւ սրով հատին զպրովս նոցս : Եւ ուրախութեամբ բնկոյան սուրբն զմահն վկայական : Եւ էր ի ժամանակ թաղաւորութեանն Հոսանոց Մարտիրոսովի սրբավի :

Եւ զկնի սոցին սրբոցս չարչարեցան ի նոցն ի Պարսից սրբացէն Սարուսիտէ ի բաղարն Բիթսապուս սուրբ մարտիրոսոցն եւ եպիսկոպոսոցն Յովհաննէս, Իսահակոս,

* B.
P. 279 b.

EB * En ce jour, martyre du saint évêque Nersès (*Nirsa*) et du prêtre Joseph, son disciple, et d'autres personnes encore qui moururent avec lui en Perse.

Ils étaient du pays de la Perse, de foi chrétienne, ayant vieilli dans un grand ascétisme. Le saint évêque Nersès était âgé de quatre-vingts ans et le saint prêtre Joseph, son disciple, de quatre-vingt-cinq ans. Ils enseignaient le peuple et avaient converti au Christ beaucoup d'idolâtres.

C'est pourquoi on les dénonça au roi, qui ordonna d'arrêter les bienheureux. Avec eux furent arrêtés beaucoup d'autres évêques et de prêtres et de religieux, sujets d'admiration pour les anges, avec d'autres laïques et des femmes vierges ascètes; on les lia à la manière persane, jusqu'à disloquer leurs os, et on les frappa d'une manière fort cruelle.

On les soumit ensuite à plusieurs tortures différentes, mais on les trouva fermes dans la foi du Christ. C'est alors que le roi ordonna de leur trancher la tête. Les saints acceptèrent avec joie la mort du martyr. C'était à l'époque du règne de Maximien, l'empereur des Romains.

Après ces saints, et par le même roi des Perses Sapor, furent soumis aux tortures, dans la ville de Bethslokh (*Bithsalouki*), les saints martyrs et

ծիւս Իսաչակիսս, Պատապիսս, և այլ բաշանաչք ընդ նոսս բարձրք : ընդ սրս էր և սուրբն Յունան ճգնաւորն :

Չորս չես չերկար ընծաթեան չորժամ ոչ սղորանօք կակդացան, կամ ոչ ի սպասնաբեացն Երկեան ուրանալ զՔրիստոսս, սրտատուեալ սրօք և բերչօք զճարձինս նոցա, և ճորճորեցուցեալ սաստիկ վիրօք, պահեցին ի բանդ սովալլուկս և ձերկս : Ինտոչ հանեալ հատին ձասն ինչ չանդամոց նոցա, և սարեալ արտաբոչ բարբաբին ժողովեցին բարձ մարդիկ՝ և ածենեբեան բարաձիղ եղեալ ի սուրբան, բարկոճեցին զնոսս ձինչև ճածկեցան ի կուտէ բարանցն, և աչնդէս կատարեցան ի Քրիստոսս :

Տրէ ժե և նոցեճերի ԻՔ : Տան է Գառիտի ճարտիրոսի :

10 Սուրբ ճարտիրոսն Գառիտ էր բրիտանեալ, ի բարբաբէն Ռոգոստոլայ, ի ժամանակս անգարիլոս արքային Մարտինիանոսի : Եւ սովորաթիւն էր բարբաբին աչնձիկ, զի ի սոնին Կունոսի պիղճ սաստաճոչն խրեանց զմի ի բարբաբացեաց արանցն

9 Տան] Ակալոթիւն Երանէրոյն B.

évêques : Jean, Isaae, un autre Isaac, Patapios¹, et beaucoup d'autres prêtres avec eux. parmi lesquels se trouvait également le saint ascète Jonas.

Ces saints, après de longs interrogatoires, ne s'étant pas laissé attendrir par les douces paroles, ni apeurer par les menaces, pour renier le Christ, eurent leur corps déchiqueté par des glaives et des ougles de fer, et couvert de plaies cuisantes; ils furent gardés en prison affamés et nus. On les en fit sortir ensuite et, leur ayant coupé une partie des membres, on les emmena hors de la ville, où l'on rassembla une multitude de gens, qui lancèrent tous des pierres sur les saints, les lapidant jusqu'à ce qu'ils fussent couverts par un amoncellement de pierres, et c'est ainsi qu'ils moururent dans le Christ.]

15 TRÉ. 23 Novembre.

Fête du martyr Dasius.

Le saint martyr Dasius était chrétien de la ville de Dorostorum (Rodostola)², aux jours de l'empereur impie Maximien. C'était la coutume dans cette ville de sacrifier un des citoyens à leur dieu abominable Chronos, le jour de sa

1. Soit Ἀγάπιος, soit Πάπιος. — 2. Un ms. du *Syn. Cp.* a la variante Ροδοστῶν.

գոհ ճատացանէին նմա : Եւ յատաշարոյն գազն որ ի կարգ գոհին ճատացանէին՝
 գորգորէին արքունական զգեստիւք եւ սովեկազմ երկխորք եւ բարոճ զօրականօք,
 եւ երգիւք նստադարանօք շրջեցուցանէին ընդ հրատարակա եւ ընդ փոքոցս բարբիւն :
 Ընաչ եւ ձեճաճախ կերակրովք զուարս երեսուն գարձանէին : Եւ յուարս պիղձ
 անին Կոնոսի՝ սար եկեալ չաչն չաչն ամենայն զօրականացն, եւ ոյ չոյ զճարմինն
 կատարէին, եւ իբրեւ զընդունելի՝ գոհս ձօշակէին : Ար եւ ոչն աչն սուր զանձն ի
 շարաշար ձաշն խնդովեամբ վասն Կոնոսի սիրոյն :

Եւ յորժամ Եհոս կարգն յերանկին Գոսիոս, մարտիկոն սա նա բազմութիւնք
 զօրականացն աւետիս ճատացանէին, եւ ձեպէին կատարել զկարգ եւ զօրէն Կոնոս
 անին : Եւ ստ, ցնտա Գոսիոս. Լաւ է ինձ ձեռանել վասն սեռանն Քրիստոսի եւ
 ոչ վասն կոսոյ :

Եւ զպա բուեալ զօրականացն երթեալ սրտանկին թագաօրին : Եւ յորժամ տարան
 զնա սառնի խոտաւանեցոս զանունն Քրիստոսի համարձակութեամբ : Եւ հրամայեաց
 հաստնել զգլխս նորս. եւ տարան զնա սառնի կոսոյն եւ սրկին ի ձեռս նորս հօր
 եւ կնիքակ, զի եւ ոչ կամեալ չաչրել ձեռացն ձգեաց, սառնի Կոնոս զկնիքուին :

1 ճատացանէին] ճատացանել B 2 զգեստիւք] զգեստսք B 3 նստադարանօք]
 նստադարանաց B 5 Կոնոսի] Կոնոսաց B 7 Կոնոսի] Կոնոս B 11-12 եւ զպա
 բուեալ . . . զնա սառնի] եւ զօրականքն տարան զնա սառնի թագաօրին B.

fête. Et d'abord l'homme qu'on avait destiné à être sacrifié, était paré des vêtements impériaux et on le promenait sur des chevaux aux harnais d'or, entouré de nombreux soldats, au son des chants et des instruments, à travers les places publiques et les rues de la ville. On le nourrissait pendant trente jours de mets délicats et coûteux. Le jour abominable de la fête de Chronos, tous les soldats frappaient cet homme de leur épée, mettaient en lambeaux son corps et le mangeaient comme un sacrifice agréé (par leur dieu). Et l'homme se livrait avec joie à cette mort cruelle par amour de Chronos.

Lorsque fut arrivé le tour du bienheureux Dasius, un grand nombre de soldats s'assemblèrent auprès de lui pour lui annoncer la bonne nouvelle, l'encourageant à accomplir l'ordre et les usages de la fête de Chronos. Dasius leur dit : « Je préfère mourir pour le nom du Christ plutôt que pour l'idole. »

Ce qu'ayant entendu, les soldats allèrent en rendre compte à l'empereur, et lorsqu'ils le firent comparaître, Dasius confessa hardiment le nom du Christ. L'empereur ordonna de lui trancher la tête; on l'emmena devant l'idole, on lui mit dans les mains du feu et de l'encens, pour que, ne voulant pas avoir ses mains brûlées, il jetât l'encens devant Chronos. Il les garda cependant dans la paume de la main jusqu'à l'endroit où on lui trancha

և նորա կողեալ չտին ձինչև ի տեղին ուր հասին զգոյի նորա, և այնպէս աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած բարի խոտափանտութեամբ նոյններէ ի՛ր :

Յայժմ առաք լիշատակ և, Երանկեայն Գրիգորի Ակրականդացոց կախարարին :

5 Երանեկին Գրիգորիոս էր ի բագորէն Ակրականդացոց որ է չարեւմտաւ, ի Սկիլի- լիա կղզւոյն, որդի լեալ բրիտանեաց և պարկեշտ ճնօղաց, որոչ անուն * հօրն Բար- * A fol. 103 1° b.

և չորժամ եղև ութ և տասն ամաց, փախեալ զպոտ ի ճնօղացն և գնաց չկրու- սաղէմ, բանիլ ի աղաչութենէ, եղև երկիւզած չԱստուծոչ, և գամենայն զիրա հին և նոր կտակարանացն ուսաւ . նոյնպէս և զարտաղին իմաստասիրական հանձարս :

10 և երկեալ շրջեցաւ ընդ ամենայն տեղին և չանսպասուար հարս և աղա զնոց ի Կոստանդինուպոլիս, և գնոր երեսեալ հերձուածն իմաստասիրական վարդապետութեամբն իւրով սուրբ զրովբ չածօթ և արձատարիլ արար : և չլջժ գովել եղև ի

[Կորա] իւր B — այնպէս] հանգարմեայ սիրան Գրիգորի add. B — 2 բարի խոտափանտութեամբ om. B — նոյններէ ի՛ր] և հրէի մե add. B || 3 լիշատակ և, Երանկեայն] փարբ և ճգնութիւն սուրբ և սրանչեպորժ հօրն ձերոց B || 6 Բարխան] և ձորն Թէպարի add. B — 6 արբային Յուստիանոսի] թագաւորի Յուստիանոսի բխտին B — 7 և գնաց om. B || 8 բանիլ ի աղաչութենէ, եղև երկիւզած չԱստուծոչ om. B — 10 և երկեալ ... հարս om. B || 13 գովել եղև] գովեցաւ B.

la tête, et c'est ainsi qu'il rendit son âme a Dieu, en bonne confession, le 23 novembre.

En ce jour, commemoration du bienheureux Grégoire, évêque de la ville d'Agrigente.

Le bienheureux Grégoire était de la ville d'Agrigente (*Akrakant*), qui se trouve en Occident, dans l'île de Sicile; il était fils de parents chrétiens et honnêtes, le nom * du père était Chariton; il vivait aux jours de l'empereur Justinien, le pieux.

Lorsqu'il eut atteint l'âge de dix-huit ans, il quitta secrètement ses parents et se rendit à Jérusalem, car il craignait Dieu dès son enfance et avait appris toutes les écritures de l'Ancien et du Nouveau Testament, en même temps que la science de la philosophie profane.

Il parcourut toutes les contrées, visita les pères du désert, se rendit ensuite à Constantinople et confondit par sa doctrine philosophique et par

* A fol. 103 1° b.

ժայռվեալ անդ եպիսկոպոսացն եւ փառասորեցս անդ ի թագասորէն եւ ի պա-
պրիարքէն :

Եւ գարձեալ փախեա անտի եւ ձուեալ ի նա գնաց ի Հոսոմ եւ ի վանս սրբոցն
Սարգիս գաղարեաց, եւ ոչ ոմեք չաշանեաց վասն իւր : Եւ խատարոն պաճօր՝ եւ
անճանկխա արնաթեամբ, եւ անպապար պարթիւր գճրեշտակական կարգս իւր կա- 5
տարէր :

Եւ եղև ընդ ուսարն ընդ աշնտիկ ձեռանեւ եպիսկոպոսին Ալրակոնդացոց
բաղարին, եւ բաղարացոցն չերկուս բաժանեալ Տակառակութեամբ, ձի կողմն ընտրեցին
գոմն բաճանաց որոմ անուն էր Սարգիս, եւ ձիւս ալ կողմն գլխիսկինդոն սարկաւան.
* A fol. 102
* A 31. իսկ ամենայն ուխտ եպիսկոպոսարանին եւ իշխանք բաղարին ստէին թէ. Զոր 10
Աստուած չաշանէ՛ նա լեցի մեզ ասաջնորդ եւ Տալի :

Եւ չարսցեալ առ Տասարակ ամենեքին նաեցին ի Հոսոմ, եւ ձառուցանէին առ
Տաղարեան Հոսոմայ՝ ձի կողմն գլխիսկինոս եւ ձիւս կողմն գլխիսկինդոն : Եւ Տարս-
պեան Հոսոմայ Տրամաչեաց նոցա սիրով ձիրտորիլ եւ գծին ի նոցանէ, ընտրել ի ձեռնա- 15
գրութիւն. եւ նորա ոչ կամեցան զխաղաղութիւն : Եւ նորա լարկացեալ Տրամաչեաց
Տանեւ գնտա սրտարոյ երեսաց իւրոց, եւ սակ, ցիշխանոն եւ ցրեճանաչան եւ ցնա-

1 ի ժայռվեալ . . . պապրիարքէն] ի թագասորէն եւ ի պապրիարքէն B 2 3 գարձեալ om.
B ձուեալ ի նա om. B 8 բաղարին om. B 9 որոմ] որոց B 11 չաշանէ] չաշանեաց
B 14 եւ գծին . . . ձեռնագրութիւն om. B || 16 սրտարոց om. B.

les saintes Écritures la nouvelle hérésie et la déracina. Il fut grandement
loué par les évêques rassemblés et fut glorifié par l'empereur et le patriarche.

De là il repartit secrètement, s'embarqua et se rendit à Rome, où il
demeura au couvent de saint Sabbas, ne se dévoilant à personne. Il y vécut
d'une manière angélique, dans des jeûnes austères, des veillées sans repos
et des prières incessantes.

A cette époque, l'évêque de la ville d'Agrigente étant venu à mourir, les
habitants de la ville se partagèrent en deux partis adverses : l'un d'eux élut un
prêtre dont le nom était Sabinus, l'autre parti élut le diacre Crescent
* A fol. 104
* A 32. (*Kriskinton*), tandis que tous les membres de la curie épiscopale et les prin-
cipaux notables de la ville disaient : « Celui que Dieu nous aura révélé, sera
notre guide et notre pasteur. »

Tous les partis partirent ensemble et s'embarquèrent pour Rome, présen-
tant au patriarche de Rome, l'un des partis Sabinus, et l'autre parti Crescent
(*Kriskinton*). Le patriarche de Rome leur ordonna de s'accorder pacifiquement
et de choisir l'un des deux pour le sacre. Ils ne voulurent pas (faire) la paix.
Le patriarche, ennuyé, ordonna de les faire sortir de sa présence, et dit aux
notables, aux prêtres et aux archidiaques : « Qui est le plus méritant des

խտարկուական. Սկ իցէ չերկոցունցն արժանի : Եւ նորա ասն. Աչ զիտեճը, այլ զու ինքնին խնդրեա չԼատուճոյ, եւ զոր չարտեք բեզ զնա ձեռնադրեա մեզ եպիսկոպոս :

Եւ ի զիչերին չպնմիկ տեսանէ չայգրտական ի տեպեան զՊետրոս եւ զՊապոս զառարկական Քրիստոսի, եւ ասն. Մի ինչ արտճիր վասն եպիսկոպոսին Էկրակոն-
5 զացւոց տիւուոն. զիտասջիբ որ եւ երկորեանն զոր ընտրեցին անարժանք են : Բայց է ի բարգարիս չպնմիկ այլ օտար, չոյժ երկիւզած չԼատուճոյ՝ որոյ անուն է Գրիգորիոս, եւ է արգելեալ ի վանո սրբոյն Սարգսի, եւ չորժամ լուա զգալուսա ժո-
ղովրդեանն երկեա զն մի զացնն զնա, ժախեաա զազտ ի վանայն՝ եւ զնայ չուլ տեղի :
10 Զնա կոչեա առ բեզ եւ ձեռնադրեա եւ տար ի նոսա, զի ի նա չանպուցեալ է Չոզին սուրբ : Եւ զուցին նմա զերանեկին Գրիգորիոս, եւ ապա անչպտ եպին առարեալքն :

• A fol. 103 v° b.

Եւ զարթուցեալ աճիւ մեճաա չայգրտակոսին զարճարմամբ, եւ ընզ առաւօտն կո-
չեայ զառարկեպն իբ եւ այլ երկու եպիսկոպոսուն՝ զոր առարեալ էր ի Կոստան-
զինուպոլիս առ Թագաւորն վասն նոր չերճուաճոն, եւ զարճան անպրէն ի Չոսմ :
Լաարեայ զնոսա ի վան սրբոյն Սարգսի, եւ չորժամ զնային զԳրիգորիոս ոչ զտին :

1 իցէ) է B 6 չպնմիկ) ի թարստի add. B 7 եւ չորժամ լուա ... զնայ չուլ տեղի om. B 9 ձեռնադրեան) եպիսկոպոս add. B 11 զարճարմամբ) զարճարեալ B — եւ բեզ առաւօտն om. B 14 եւ չորժամ զնային ... եւ նորա երթեալ) եւ եկեալ ոչ գտին զե երկու առարբբ չուաաջ ժախուցեալ էր ի վան սրբոյն երազմոսի : եւ անզ զնայեալ B.

deux? » Ils lui répondirent : « Nous ne le savons pas; demande-le toi-même à Dieu, et celui qu'Il aura révélé, tu nous le sacreras évêque. »

Le patriarche vit cette nuit même, en un rêve, les apôtres du Christ Pierre et Paul, qui lui dirent : « Ne t'attriste point au sujet du siège de l'évêque d'Agrigente; sache que les deux qu'on a élus en sont indignes; mais il y a dans cette ville un homme étranger, craignant beaucoup Dieu, dont le nom est Grégoire et qui s'est cloîtré au couvent de saint Sabbas; ayant appris l'arrivée de ces hommes, il a pris peur qu'ils ne le trouvassent, il s'est enfui secrètement du couvent et s'est rendu à un autre endroit. Fais-le venir auprès
de toi, sacre-le et donne-le-leur (comme évêque), car le Saint-Esprit repose
en lui. » Les apôtres lui montrèrent le bienheureux Grégoire, puis dis-
parurent.

• A fol. 103 v° b.

Le patriarche, s'étant réveillé plein de crainte et de frayeur, fit venir, le matin, son archevêque et deux autres évêques qu'il avait précédemment envoyés à Constantinople auprès de l'empereur à cause de la nouvelle hérésie, et qui en étaient revenus à Rome. Il les envoya au couvent de saint Sabbas, et lorsqu'ils y furent arrivés, ils n'y trouvèrent plus Grégoire. Ils deman-
dèrent au prieur du couvent : « Où est-il? » Il leur répondit : « Il y a deux

Հարցին ցճար ժամացն թէ . Ուր խցէ : Եւ նա ասէ . Երկու սուրբքը չտաջ ել ի ժամացս, եւ որպէս կարճե՞ծ թաղացեալ է ի վանս որոշն Երացմտի : Եւ նորս երթեալ զօին դերանելին Գրիգորիս ի պարտիզին թաղացեալ ի ձէջ բանջարոցն :

Եւ չորեք անօին եպիսկոպոստներն ծանեան զնա, եւ երկիր պաղին նձա եւ զերկս արեկալ Համբարձեցին, զի անեալ էին գրասիւ նորս ի թաղաւորն եւ ի պատրիար- 5 գէն եւ չալ ժողովեալ եպիսկոպոսոցն ի Կոստանդինուպօլիս : Նաչեզ,ս եւ նա երկիր պաղանէր նոցա եւ ասէր . Թողաթին արարէր ճառալիս ձեր, զի այք * ձեկասր ե՞ծ ես եւ անարժան : Եւ տարան զնա սա Հայրապետն, եւ անկեալ ի ճանկս իւր երկիր եկալ նձա : Եւ չորեք ետես Պնս ճանեալ ի կերպարանացն որպէս ցուցին նձա սուրբ սասերակըն ի տեպեանն, եւ ասէ . Բարև եկիր, որդեակ ի՞՞՞՞ Գրիգորիէ . որպէս 10 բարձր սնչեզս եւ տեսար : Եւ Համբարձեաց զնա եւ նստոց ձերձ ինքեան, եւ պատմեաց նձա զերեսմն որոց ստարեպոսն եւ ասէ . Ընարեաց զրկլ Կաստած եւ չբաժնեաց ձեռնադրել եպիսկոպոս Եկրականդալոց աթոսոցն : Եւ նա ասէ . Ոչ ե՞ծ արժանի եւ ոչ ե՞ծ կարոց այց՞՞՞՞ աստիճանի :

Եւ ասէ Հայրապետն . Մի Հակոբակիր որդեակ, զի բաղա՞ծք վասն անըրուխան 15 կրեան : Ետ, Գրիգորիս . Ընաս ինձ սակաւ սուրս, թերեւս կարացից Հաւանցու-

* զերանելին *om.* B --- ի ձէջ բանջարոցն] ի ձէջ ճառաց եւ բանջարոցն B || 4-8 եւ զրիկս արեկալ ... եւ անարժան *om.* B || 9 նձա] Հայրապետին B || 10 ասէ] Հայրապետն *add.* B.

jours qu'il est sorti du couvent, et à ce que je crois il s'est caché au couvent de Saint Érasme. » Ils s'y rendirent et trouvèrent le bienheureux Grégoire dans le jardin, caché au milieu des légumes.

Les évêques, lorsqu'ils l'aperçurent, le reconnuent, se prosternèrent devant lui, le prirent dans leurs bras et lui donnèrent le baiser; car ils avaient vu les honneurs qu'il avait eus de l'empereur et du patriarche et des autres évêques réunis à Constantinople. Lui aussi pareillement se prosterna devant 10 eux et leur dit : Pardonnez à votre serviteur, car je suis un pécheur et un homme indigne. » Ils le conduisirent chez le patriarche; il tomba à genoux et se prosterna devant lui. Le patriarche, à sa vue, le reconnut d'après les traits que les saints apôtres lui avaient révélés dans son rêve, et lui dit : « Sois le bienvenu, mon fils Grégoire; nous t'avons vu tel que nous avons entendu parler de toi. » Il lui donna le baiser, le fit asseoir près de lui, lui narra l'apparition des saints apôtres et lui dit : « Dieu t'a choisi et m'a ordonné de te sacrer évêque sur le siège de la ville d'Agrigente. » Il lui répon- 15 dit : « Je ne suis pas digne, ni capable de cet honneur. »

Le patriarche lui dit : « Ne t'oppose pas, mon fils, car beaucoup se sont perdus pour ne pas avoir écouté. » Grégoire répondit : « Donne-moi quelques jours pour que je puisse persuader mon esprit. » Ce disant, il avait l'intention

ցանկը գծիտս իմ : Զաչս ասացեալ կամեցաւ փախչել ի Սարսինա : Եւ զիտացեալ Տալուստին ասարեաց պահապանս եւ էին աս նմա զախ եւ զվշեր :

Եւ չաօր կիրակէի կոչեաց զամենայն բաշանաչս եւ զժողովուրդս Ակրական-
5 զացոց բաղարին, եւ ասէ ցնտաւ. եկեաջիք ամեներևան ընդ իս խաչիս եւ աւետա-
բանաւ, եւ երթիցուք ասղծոսրգութեամբ չեկեղեցի սրբոյ առաքելոյն Պետրոսի, եւ * Ա թ 1, 104
զոր ցուցանէ ձեզ Աստուած զաչն տայ ձեզ Տալիս եւ աւաջնորդ :

Եւ չորժամ զնացին չեկեղեցին՝ Տրամայեաց Տալուստին Քրիզոստոմ եւ ել չամբիտն
կարգաց զաւետարանն : Եւ չորժամ կատարեաց թուաւս աղանի սպիտակ ի խորանէն,
եւ երթեալ նստաւ ի վերայ զխաչն Քրիզոստոմի : Եւ չոյժ զարհուրեցան ընդ սրանչելի
10 տեսիլն :

Եւ ի ձիւս կիրակէն՝ կոչեաց բաղամ կախկոստոսնս եւ զժողովուրդս բաղարին,
եւ ձեռնադրեաց զՔրիզոստոմս կախկոստս Ակրականզացոց բաղարին : Եւ չոյժ
սիրեցին զնա ամենայն բաշանաչն եւ ժողովուրդն եկեալն չԱկրականզացոց
բաղարէն :

Եւ չնա տասն ասօր ողջունեցին զՏալուստինս եւ նուսցին ի Սիկիլիա, եւ
զնացին ի բաղարն իւրեանց : Եւ նստուցին զՔրիզոստոմ կախկոստութեան :

4 եւ աս, ցնտաւ. եկեաջիք ամեներևան ընդ իս om. B || 5 երթիցուք] զնացին B 6-7
եւ զոր ցուցանէ, ... չեկեղեցին om. B || 8-10 Եւ չորժամ կատարեաց ... սրանչելի տեսիլն
om. B 11-9 ձիւս կիրակէն] ձիւստձ կիրակէի B — զժողովուրդս բաղարին om. B 12
բաղարին] եկեղեցուն B.

de se réfugier en Espagne. Mais le patriarche, qui s'en aperçut, envoya des gardiens pour rester jour et nuit auprès de lui.

Le jour du dimanche, le patriarche fit venir tous les prêtres et les hommes de la ville d'Agrigente et leur dit : « Venez tous avec moi, avec la croix et l'évangile; nous nous rendrons * en psalmodiant à l'église du saint apôtre
Pierre et celui que Dieu nous désignera, je vous le donnerai pour pasteur et
chef. »

* Ա թ 1, 104
17 ի.

Lorsqu'ils furent rendus à l'église, le patriarche ordonna à Grégoire de monter à l'autel et de lire l'évangile. Lorsqu'il le fit, une colombe blanche s'élança de l'autel et vint se poser sur la tête de Grégoire. Tous furent épou- vantés par cette apparition merveilleuse.

Le dimanche suivant, le patriarche fit venir beaucoup d'évêques et les habitants de la ville, et sacra Grégoire évêque de la ville d'Agrigente. Tous les prêtres et les gens venus de la ville d'Agrigente l'aimèrent beaucoup.

Dix jours après, ils présentèrent leur hommage au patriarche et s'embar- quèrent pour la Sicile, se rendant à leur ville. Ils intronisèrent Grégoire sur le siège épiscopal.

Իսկ Տաչրն Գրիգորի Քարխոսն՝ ոչ ճանևաւ կիլ: որդին խր լիցէ, զնայ սա նա սասնձինն, անկա չտա նորա լարով եւ սաէ. Ազօթևան վասն իճ սարբ Տէր, բանդի չոժ զասպնեալ է սնձն իճ, եւ եճ ի սրամաթևան վասն դասակին ինոչ զոր լանկարձակի կրբուսի եւ ոչ զխաղի կիլ, ի ճովա խեղցեա, կիլ գազանը կերան զնա, եւ

* A 101. 105
A 71.

Եւ երանելին Գրիգորիս ճանևաւ զՏաչրն խր, եւ Տարցանէր թէ կենդանի է ճաչրն խր : Եւ, Քարխոսն. Կենդանի է եւ է կուրացեալ ի բազում վշտացն եւ ի լարչն : Եւ, Գրիգորիս. Քանի ամբ իցն չորձէ՛՛՛՛՛՛՛ Տէր երեւա որդին ձեր : Եւ, Քաչ՛՛՛՛՛՛՛ անն. Աչ երեւաասն ամ է, եւ չորձմ կրեա էր ութ եւ տան ամայ : Եւ սկսա ճրիգորիս ձխիթարեալ զնա, եւ չարացեալ անկա չտա Տարն լարով, եւ որբարով սաէ. Թոյոյ յոթին արա ինձ Տաչր մեղանչական որբուչ ըս. բանդի եւ եճ Գրիգորիս որդին ըս : Եւ չարացեալ կախեցա զբարանոցան եւ ի միասին բային զբազում ժամա : Եւ լուկեա աչ ի բարբն եւ ամենեքեան փառաւորէին զԵւսուած :

Եւ աչ մի կրծուոր բորա չոժ՝ անկա չտա նորա. եւ ձեռն լոյ ի վերայ նորա եւ սարկեաց սա Եւսուած, եւ սաժամաչն սրբեցա, եւ լոկեա ճարձինն փափուկ սրդէս սարդի, եւ ամենեքեան զարճանալին սրբ տեսին եւ լուան :

1-12 Իսկ Տաչրն Գրիգորի ... զբազում ժամն :] եւ իբրև ճանևան զնա ճաչրն նորա՝ չոժ լարին ի միասին զբազում ժամն զի երեւաասն ամբ էին չորձմ, Տէր, փախուցեալ էր : B 15-16 եւ սարկեաց ... տեսին եւ լուան] լոճիկայ զնա B.

Le père de Grégoire, Chariton, ne sachant pas que c'était son fils, alla le trouver en particulier, tomba à ses pieds et lui dit : « Prie pour moi, saint seigneur, car mon âme est en grande peine; je suis triste au sujet de mon fils que j'ai perdu subitement, ne sachant pas s'il s'est perdu en mer ou si les bêtes sauvages l'ont dévoré, Dieu * ne me l'a pas encore révélé. »

* A 101. 105
A 71.

Le bienheureux Grégoire reconnut son père et lui demanda si sa mère était encore en vie. Chariton lui répondit : « Elle est encore en vie, mais elle a perdu la vue par les nombreux chagrins et les larmes. » Grégoire lui demanda : « Depuis combien d'années votre fils s'est-il perdu ? » Chariton répondit : « Il y a déjà treize ans qu'il s'est perdu, il avait dix-huit ans. » Alors Grégoire se mit à le consoler, et se levant il tomba aux pieds de son père en pleurant et lui dit avec soupîrs : « Pardonne, père, à ton fils pécheur, car c'est moi ton fils Grégoire. » Il se leva, se jeta à son cou, et ils pleurèrent ensemble pendant de longues heures. Cette nouvelle se répandit dans la ville et tous glorifièrent Dieu.

Un religieux, atteint d'une forte lèpre, vint se jeter à ses pieds. Grégoire lui imposa les mains, pria Dieu, et le religieux fut guéri aussitôt; son corps devint aussi tendre que celui d'un enfant et tous ceux qui le virent et l'entendirent en furent émerveillés.

Եւ այլ կրօնաւոր խուլ եւ համբ անկաւ շտտ նորա եւ կարալ զկեղուէն խաչ եհան . նոյնպէս եւ չերկուսին ականջան, եւ առժամայն խօսեցաւ եւ բաւ, եւ ասէ ձեճաւ ձաչնի . Մեճ են ցործբ բո Տէր որ ի ձեռն արգարոջս պատրիկ՝ կատարին : Եհարց ^{A fol. 104 v. b.} Երանելին . Քանի ամբ իցեն որ հանգիպեցաւ բեղ աչգ : Եւ նա ասէ . Աչ լիչեմ ամենաին թէ խօսեցաչ կամ բաւչ երբէր : Եւ մինչեւ ի մասճ ճառաւեր երանելոյն Գրիգորի :

Եւ սպա վնաց առ մաչն իւր եւ խօնարչութեամբ երկիր եպագ եւ համբուրեաց զոտս նորա, եւ ասէ . Չխարզ կաս մաչ իմ : Եւ նա ասէ . բարիորբ, որգեակ, որովհետեւ տեսի զբեղ :

Եւ շտտ բանի արոջ խաչին՝ բերին աս նա բացում հիւանդս եւ ակտամէտս եւ զկաշարս, եւ նորա ձեռն վնելով գամենեան բժշկեաց աղօթիւր եւ զկեան հարմեաց : Եւ յայնմճեակ, անուանեցին վնա երկրորդ արանչեկաբարճ Գրիգորիտս :

Եւ ձեռնադրեաց արժանաւոր բաշանայս եւ արկաւագունս եւ ուսուցանէր նոցա եւ պատուիրէր զի զաղբատս եւ զորբս եւ զայրիս եւ զօտարս եւ զհիւանդս եւ զարգեկաւր ի բանղի ոչ անտես ասնիցեն : Եւ յորժամ երաներ ի մէջ բաղաբին՝ տանէին ընդ

1 խաչ եհան] խաչակրեաց B | 2 չերկուսին] չերկուս B | 2-5 եւ ասէ ձեճաւ ... բաւչ երբէր om. B — Երանելոյն] արբոյն B | 7-9 եւ սպա վնաց ... տեսի զբեղ om. B | 11 եւ զկեան հարմեաց om. B | 13-15 եւ ձեռնադրեաց ... առժամայն բժշկեաց om. B.

Un autre religieux, sourd et muet, vint se jeter à ses pieds. Grégoire lui saisit la langue et fit le signe de la croix; il saisit également les deux oreilles, et le religieux aussitôt parla et entendit, et dit à haute voix : « Seigneur, tes œuvres, qui s'accomplissent par cet homme juste, sont éminentes. » Le bienheureux demanda : « Combien d'années y a-t-il que tu as cette infirmité? » Il lui répondit : « Je ne me souviens pas d'avoir jamais parlé ou entendu. » Dès lors, il servit Grégoire jusqu'à sa mort.

(Grégoire) se rendit ensuite chez sa mère et se prosterna humblement devant elle, lui baisa les pieds et lui dit : « Comment vas-tu, ma mère! » Elle lui dit : « Très bien, mon fils, maintenant que je t'ai vu. »

Le jour de la fête de la sainte Croix, on lui présenta beaucoup de malades, d'infirmes et de possédés du démon; il leur imposa ses mains à tous, les guérit par la prière et chassa les démons. Dès lors on l'appela Grégoire le second thaumaturge.

Il ordonna des prêtres et diacres dignes, les instruisit et leur ordonna de ne pas délaissier les orphelins, les veuves, les étrangers, les malades et les détenus dans la prison. Lorsqu'il sortait dans la ville, on apportait

տաջ նորա Տիանդա և Կառապետ, և նա ձևն զնկով սղջացուցանէր : Եւ
 զՍարինոս բաճանալն գտնարամարդ զուտարն աս ժամուչն բռնէկեաց :

* A fol. 105
 1. 21

Եւ տեսալ ստատմովի գորանչեկնս զոր առնէր սուրբն, չարոյց ի վերայ * նորա
 պատերազմ զն ընկեցէ զնա լախտոյն, և շարմեաց ի նախանձ զերկուս արան զորս
 բարբարոյցիւն լերկուս բաժանեալ լանդրեցիւն ի ձեռնադրութիւն և լայնապատուիկան, 5
 զՍարինոս և զԿրիստիանոս. և աչբ Տամատարճը ընդ նախն արբ երեսուն, զորս
 զարձուցին ի խորհուրդ իւրեանց : Եւ նիւթեցին Տնարա շարսիկան վասն արգարոյն,
 բանցն կաշտակցին զեղեցկատեսիլ կին ձի սրտնիկ, և ի զրէկրին ձինչդեռ երանելին
 ննջւր, և տան գանձ գանապանին և արկին զկինն գազա ի սենեակն. և նորա երկեալ
 թաղեա ընդ մահճորն :

Եւ չորեան զզրէկրային ժամն Տնչեցին, Սարինոս բաճանաչն և Կրիստիանոս սար-
 կուտոյն առին ընդ ինքեանոս աչ և սասն աչբ, և կին ընդ աստիճանն և բարեցին
 զգուսն սենեկին : Եւ մտին ամեներեան կարան զկինն և ապարովէին մեծաւ բար-
 բառով. Եկա՛յք ժողովուրդը, տեսէր զեղեցկատարսի մերոյ զպղծութեան գործ, զոր
 կարճէար սուրբ և արմատար * ալմճ երեսեցաւ սլիլմ և անարժան : Եւ աճ մեծ
 անկաւ ի վերայ ժողովրդեանն և եղև տնձոտնչ ամեներեան .

3-6 Եւ տեսալ ստատմովի ... արբ երեսուն] Եւ ի զրգուսիկն, ստատմովի շարմեան
 ի նախանձ երկուս արբ Սարինոս և Կրիստիանոս և աչ Տամատարճը ընդ նախն արբ երեսուն 5 ||
 13 կարան] զերանելին և add. 4.

devant lui des malades et des infirmes; il leur imposait les mains et les
 guérissait. Il guérit également la fille paralytique du prêtre Sabinus.

* A fol. 105
 1. 21

Le démon, témoin des miracles qu'opérait le saint, souleva contre * lui une
 guerre pour le faire destituer du siège; il excita la jalousie des deux hommes,
 que les habitants, divisés en deux camps, avaient demandés pour être sacrés
 évêques, Sabinus et Crescent (*Krishtentou*), et avec eux de trente autres par-
 tisans qu'ils avaient attirés à leur opinion. Ils inventèrent des moyens de mé-
 chanceté contre l'homme juste, et soudoyèrent une prostituée fort belle,
 et, une nuit, pendant que le bienheureux dormait, ils donnèrent une somme
 au portier et introduisirent la femme en cachette dans la chambre; celle-ci
 se blottit sous le lit.

Lorsqu'on sonna l'office de la nuit, le prêtre Sabinus et le diacre Crescent
Krishtentou, accompagnés de dix autres personnes, montèrent l'escalier et
 frappèrent à la porte de la chambre. Tous pénétrèrent, saisirent la femme
 et crièrent à forte voix: « O gens, venez voir l'acte abominable de notre
 évêque, que nous croyions saint et digne. Il s'est montré maintenant abomi-
 nable et en ligne. » La frayeur saisit les gens, qui restèrent en silence.

Եւ կարեալ իջուցին զնա ի գաւիթս եկեղեցոյն եւ՝ ժողովուրդն լալին զերանելին, * A fol. 105
 զի յոյժ սիրելին վասն սրանչեղացն զոր առնէր : Եւ ժողովեցան բաճանայնն եւ
 իշխանքն եւ Տարցանէին զկինն եթէ. Ասա մեզ զճշմարտն, ննջևոց ընդ բեզ կալիս-
 կարան : Դա որպէս պատուիրեցին նմա չարախորհչն ասաց. Ի զիշխարս յաշմիկ
 5 յոս խաղաղական ազօրիցն ննջևոց ընդ իս : Իսկ առաջերէն եւ նախատարկաւոյն
 երբո՞ւրն մեծաւ բարբառով եթէ. Մեր առ նմա էար՝ մինչև ննջևոց յանկողին
 իւրում եւ զկին անդ ոչ տեսար, եւ սուս է չարախօսութիւնդ :

Կարան զնա անօրէնքն եւ տարեալ արդելին ի բանդ եւ գոտան պնդեցին ի կրճեզ :
 Եւ ի զիշխարս յաշմիկ Տրեշտակ Տեան էջ ի բանդն, եւ արձակեաց գոտան ի վաղտն
 10 եւ երաց զբանդն : Եւ երկեան չարախօսքն ի ժողովրդնէն զի մի տեսցեն զբանչելսն
 եւ պանցեն զնոսա, վազվարակի Տանին զնա ի բանդէն եւ արկին ի նաւ, մտին եւ

27. Եւ ժողովեցան ... ընդ իս օմ. B — 7 զկին անդ] զկինդ զայդ B — չարախօսութիւնդ :]
 եւ Էգեա խոտովիսն մեծ ի բաղարին, զի ամենեւեան զլուէին թի, թշնամիք սրբոյն սա նախանձա
 նիւթեցին նմա զայն Տարս չարութեան, եւ կամէին պաշտպանել նմա բնառութեամբ : Եաց
 երանելին արգել զամբօսն եւ արաչեաց թեցլ սալ զի ինքնին տէր լոյս նեայէ գանձեղութիւն
 իւր : add. B || 9-10 եւ ի զիշխարս ... երաց զբանդն օմ. B — եւ երկեան չարախօսքն]
 Եաց երկուցեալ ի ժողովրդնէն B || 10-11 զի մի տեսցեն ... արկին ի նաւ] զի մի ամբօսն
 բնառութեամբ Տանցեն ի բանդն, Տանին անտի եւ Էգին ի սան միում ի վրայճոց : եւ կոչեցեալ
 զՏրեշխարս տարկաւոյ սր էր գործակալ Տարցանայն չաօնայ եւ կայր ի Արկիթն՝ զնա
 սրտացոն լինբեան, եւ հասն պարտասր ասնել զԷրիգար : եւ ասեալ զիր անբառասնութե-
 ան ձեռագրով նորս եւ ոչլ եւս սասն արանց ի Տանախօսից իւրեանց, մտմին զնա ի նաւն
 add. B.

Ils saisirent le bienheureux et le firent descendre au vestibule de l'église ;
 * la population le pleurait, car elle l'aimait beaucoup à cause de ses miracles. * A fol. 105
 Les prêtres et les notables se réunirent et demandèrent à la femme : « Dis-
 nous la vérité, l'évêque a-t-il couché avec toi ? » Elle répondit dans le sens
 que les calomnieurs lui avaient ordonné : « Il a couché avec moi cette nuit
 après les prières de la paix ». Mais l'archiprêtre et l'archidiaque jurèrent
 à grands cris : « Nous étions auprès de lui lorsqu'il s'est couché dans son lit
 et nous n'avons pas vu cette femme : c'est une fausse accusation. »

Les impies saisirent l'évêque, le conduisirent à la prison et l'y enfermèrent,
 les pieds fortement liés à un billot. Dans la même nuit, l'ange du Seigneur
 descendit dans la prison, détacha ses pieds du bois et ouvrit (la porte) de la
 prison. Les calomnieurs, craignant que la population ne s'aperçût de ce
 miracle et ne les tuât, le firent sortir aussitôt de la prison, l'embarquèrent

1. Nom de l'office de Complies dans le rite arménien.

ինրեանք, տարան եւ զկինն զինի եւ այլք ի շարախօսացն, եւ նուեցին ի Հոսոմ առ Տաչրատկան :

Եւ ընդ առաօտն բազմաթիւն ժողովրդեանն զնայցն ի բանն խորասկեւ զբռանն եւ հանեւ զտարն Գրիգոր, եւ ոչ զսփն : Եւ տեղեկացան եթէ շարախօսքն * A 161. 105
A 173. : տարան զնա եւ զկինն առ Տաչրատկան ի Հոսոմ : Գինեցին բազկաթեամբ եւ այլեցին 5
գտունն Սարկիսոսի եւ զԿրիստիկոսոսի :

Եւ յարժամ տարան զնա ի Հոսոմ եւ ընթերցեալ Տաչրատկան զշարախօսաց Տրո-
փարտակն, ըզմ բարեացաւ, եւ ոչ ետես զԳրիգորիսա եւ ոչ եհարց բան ինչ ընդ նմա,
այլ Տրամայեաց եւ սոժամայն երկաթի կապանօք արկին զնա ի բանդ, եւ գտան սնդե-
ցին ի փաշտի : Եւ ի հասարակ զիշերին մինչդեռ սաղմուէր երանելին, ըսա մեծ 10
ճաղեաց ի բանդին, եւ երեւցան երկու ահարար արք պաշտաւ տեղեամբ ի կերպարանս
սաարեղացն եւ առնն. Սղջոցն բեղ ճառայ Գրիստոսի եւ սրբելն մեր Գրիգորիսա :
Գրիստոս սաարեաց զմեզ զի բաճցար զբեղ ի կապանացոյ զոր անկրտս գտաս-
պարանայ զբեղ Տաչրատկան : Եւ մեր սրախ եմք ընդ Տամբերաթիւնդ քս եւ Բատուսմ
բն բազում նշանս սունկոց է ի բազարխ յայսմիկ : Եւ կալեալ զշինեացն կարեցին 15

2 Տաչրատկան] Հոսոմայ *add.* B 3 խորասկեւ զբռանն ... Գրիգոր *om.* B 5 առ
Տաչրատկան *om.* B 5 արեցին] Տրոփ *add.* B 8 եւ ոչ ետես զԳրիգորիսա *om.* B
10-15 մինչդեռ սաղմուէր ... անպաշտ եղին :] սարք առաքեալքն Պետրոս եւ Պողոս երեւե-
ցան նմա եւ միթիարեցին զնա B.

sur un navire, y prirent eux-mêmes passage, accompagnés de la femme et d'autres calomniateurs, et firent voile vers Rome, vers le patriarcat.

Au matin, une foule de gens, s'étant rendus à la prison pour enfoncer la porte et en délivrer saint Grégoire, ne l'y trouvèrent point. Ils apprirent * A 161. 105
A 173. que les calomniateurs l'avaient emmené, lui et la femme, au patriarcat de Rome. Ils se précipitèrent, furieux, et brûlèrent les maisons de Sabinus et de Crescent.

Lorsque les calomniateurs eurent conduit saint Grégoire à Rome et que le patriarcat eut lu leur accusation, il en eut une grande colère; il ne vit pas Grégoire, ne l'interrogea même pas, et ordonna de le jeter immédiatement en prison, chargé de fers, et de lui attacher les pieds à un bloc de bois. A minuit, pendant que le bienheureux psalmodiait, une grande clarté se fit dans la prison et deux hommes terribles, au visage éclatant, apparurent sous la forme des apôtres et lui dirent : « Salut à toi, serviteur du Christ, Grégoire, notre bien-aimé. Le Christ nous a envoyés pour te délier de tes liens, auxquels le patriarcat t'a condamné injustement. Nous sommes heureux de ta résignation et Dieu accomplira par ton entremise bien des miracles dans cette ville. » Ils saisirent les chaînes, les arrachèrent du cou et

ի պարանոցէն եւ չորիցն, եւ հանին գոտսն ի փայտէն : Եւ չարուցեալ Գրիգորիսս ծուր կրկնեաց եւ արտասուք համբուրեաց գոտս նոցա, եւ նոչնձամայն անչաչտ եղևն :

Իսկ բանդապետն ունէր սրբի աչտահար, եւ կապեաց ՚ կրկին շղիթալիք եւ պնդեաց ՚ ^{A fol. 105} ^{A^o b.} զնա ընդ սեան տանն իւրոյ : Եւ ի զիշերին չաչնիկ վերացոյց զնա զեւն շղիթալիքն չօք եւ տարաւ ի բանդն ընկէց առաջն սրբոյն Գրիգորի, եւ սկսաւ թաւալել եւ փըրփրալ : Եւ սրբոյն զաչտ չերկինս համբարձեալ ազաչեաց զԱստուած փանն նորա : Եւ զարձաւ չերիտասարդն, եւ ասէ ցնա. Անուամբ Տեսանն մերոյ Յիսուսի Գրիտասի, ելլ այս պիղծ ի ստեղծուածոց Աստուծոյ : Եւ ասժամայն ելլ զեւն, եւ այրն անկաւ իրբեւ զմեռեալ. եւ կալեալ զաջոցն ձեւանէն չարոցն եւ ասէ. Արի, սրգեակ, տուր ¹⁰ փասա Աստուծոյ :

Եւ չարուցեալ հաչցն իւր խնդրէր զորդին եւ ոչ գտանէր եւ ողբալ. Վայ ինձ, սրղեակ, զեւն սուր ուրեմն խնդրեաց զբեղ եւ ընկէց ի ծով : Եւ ընթացաւ ի բանդն եկիտ զլուրսն ի բաց. եւ ըջս մեծ ծագեալ ի բանդին : Եւ երկեաւ փանն սրբոյն Գրիգորի եկիէ փախուցեալ է : Եւմուտ ի ներքս եւ ատանէ զնա ընդ արձակս, եւ ¹⁵ զորդին իւր մերձ ողջացեալ. անկեալ չստս նորա ողբալով եւ ասէր. Աղորմեն ինձ

3-5 Իսկ բանդապետն . . . սրբոյն Գրիգորի] եւ ի նմին զիշերի եկն առ նա եւ սրբի բանդապետին չարուծ էր այս պիղծ սր անդէն սկսաւ B 6 սրբոյն] նորա B 7 ցնա] ցղեւն B || 11-15 եւ չարուցեալ . . . մերձ ողջացեալ] Զոր իրբեւ ետես բանդապետն՝ անկեալ չստս նորա B.

des pieds, et lui délivrèrent les pieds du bois. Grégoire se leva, fléchit les genoux et leur baisa les pieds, les larmes aux yeux; ils disparurent aussitôt.

Le chef de la prison avait un fils possédé du démon, il l'avait attaché ^{A fol. 105} ^{A^o b.} à deux chaînes à la colonne de sa maison. Cette nuit-là, le démon le souleva dans l'air avec les chaînes, l'emmena à la prison et le jeta devant saint Grégoire: l'enfant se mit à se rouler par terre et à écumer. Le saint leva les yeux au ciel, et pria Dieu pour lui. Il se tourna ensuite vers le jeune homme et lui dit: « Au nom de Notre-Seigneur Jésus-Christ, sors, démon impur, de cette créature de Dieu. » Le démon sortit aussitôt et l'enfant tomba comme mort; (Grégoire) le saisit de la main droite, le releva et dit: « Lève-toi, mon fils; rends gloire à Dieu. »

Or, le père, s'étant levé, chercha son fils et, ne le trouvant pas, se mit à gémir: « Malheur à moi! mon fils, le démon t'a étouffé à la fin et t'a jeté à la mer. » Il courut vers la prison et trouva la porte ouverte: une grande clarté brillait dans la prison et il craignit que saint Grégoire ne se fût échappé. Il pénétra à l'intérieur et le vit en liberté avec son fils guéri auprès de lui; il se jeta à ses pieds en sanglotant et dit: « Ah! pitié de

ճառաց Բառուճոյ եւ թողութիւն արան ինձ, զի ձիւնցի գճեաւ ի՞մ ի կապան ըս : ճշմարտութեամբ առեմ, Տէր ի՞մ, զի ծորց Բառուճոյ եւ զու : Եւ չաչնձ օրէ ճառագէր նմա ի բանախ զբոց եւ զցիւրեկ :

* A fol. 106
17³⁰.

Լուսու կին ձի՛ արբ զՏամբու սրանչեկեայն, եւ առեալ զկարացեալ զուստին իւր աարաւ ի բանին եւ ընկէջ չտան նորա : Եւ նորա ձեւս եկեալ՝ բացաւ աչքն եւ առ ժամաց կանգնեցաւ . եւ առեալ ծայրն իւր՝ երկիւղ ի ձէջ բաղբարին, սրամէր ժողովրդեանն գորանչելի գործան Գրիգորի : Եւ ալլ բազում նշանս արար սր գրեալ է ի կատարեալ սրամութեան իւրո՞մ :

Եւ զեա աարուց ձիւց վիշեաց Տամոյ Տայգասեան գերանելին Գրիգորիս, եւ գրեաց վասն նորա առ թաղաւորն եւ սրատրխարբն Կոստանդնուպոլիս, զի առարեացն գատաւս եւ բնեցեցն զանցանսն Գրիգորի :

Եւ չորժամ լուան թաղաւորն եւ սրատրխարբն արամեցան չոյժ, բացց ոչ Տաւատացին զի գիտէին զրարբ գործան Գրիգորի, եւ ձեղադրեցին չոյժ Տայգասեանին Տամոյ զի աչնչաղ ժամանակս եկեղ զեա ի բանցին :

Եւ առարեաց թաղաւորն վիշտեաց գտրութեարն Խարկիւնսու . եւ սրատրխարբն երկս արբեպիսկոպոստես, գեփեապցին եւ գճեկարբիսն եւ գճարնիւցուցն եւ գիղիմա-

ԵՏ Լուսու կին ձի ... սրամութեան իւրո՞մ :] Եւ ալլ բազում նշանս արար ի բանցին եւ ճեչեկու Տամբուն ընդ բաղբարն աճեալն : B || 13-14 զի գիտէին ... ի բանցին om. B.

moi, serviteur de Dieu, et pardonne-moi d'avoir mis la main à ton enchaînement. Je te dis en vérité, mon seigneur, que tu es un homme de Dieu. » Depuis ce jour-là, il le servit jour et nuit dans la prison.

* A fol. 106
17³¹.

Une femme veuve, ayant appris la renommée des miracles, prit sa fille aveugle, la conduisit à la prison et la jeta aux pieds de (Grégoire). Celui-ci lui ayant imposé les mains, elle recouvra la vue et se dressa aussitôt: sa mère l'emmena, alla au milieu de la ville et raconta à tous les gens l'œuvre miraculeuse de Grégoire. Il accomplit bien d'autres prodiges encore qui sont écrits dans son histoire.

Un an après, le patriarche de Rome se souvint du bienheureux Grégoire; il écrivit à son sujet à l'empereur et au patriarche de Constantinople d'envoyer des juges pour juger les fautes de Grégoire.

L'empereur et le patriarche, entendant cela, en furent très attristés, mais n'y crurent point, car ils connaissaient les bonnes œuvres de Grégoire, et ils blâmèrent beaucoup le patriarche de Rome pour l'avoir abandonné si longtemps en prison.

L'empereur envoya d'entre les princes le spatulaire Marcien, et le patriarche, trois archevêques, ceux d'Éphèse, Ancyre et Corinthe, avec sou-

պահն իւր եւ պատուիրեցին նոցա ստուգութեամբ զճշմարտան բննել եւ եթէ անիրաւ
 զրգարտեցին զՔրիզորիոս՝ որք կարգաւորք են ի չարախօսացն, ըստ կանոնացն ըն- * A fol. 106
 կեացն զնոսա չատիճանացն եւ չարտա ստարեացն. եւ որք աշխարհականք են 1° b.
 Տրամաչեաց սպաժարին, զի ըստ օրինացն խիստ ցածօք ի բանդի արկելցն եւ զՔրի-
 5 զորիոս մեծաւ պատուով տարցն ի Աստանդինուպօլիս առ ինպաւորն եւ առ
 պատրիարկն :

Եւ չուլի անկեալ զնացին, եւ չարժամ մերձեցան ի Հռոմ ուխեւոտան ասարկեալս
 չիւանդացաւ սպաժարն Մարկիանոս եւ ճանրացաւ յոցժ, բարձին զնա ծառայք իւր
 մաշճօք եւ տարան ի բաղարն, եւ չարժամ մտին ընդ զուսն անշնչացաւ սրպէս մեռեալ,
 10 եւ յոժ ողբալին արշինեպիսկոպոսանքն եւ ծառայքն իւր :

Եւ բուս զճաջն ողբոջն ալքի կինն սրոջ կուրացեալ զուտորն բացաւ զնաց առ
 ծառայքն եւ ասէ. Բարձէք զաւելոյ ձեր եւ տարալոյ զձեզ առ զաստապարտեալ օտար
 եպիսկոպոսն եւ բժշկեացէ զչիւանդոյ, եւ ողջացուացէ. եւ պատմեաց նոցա զգտնութն
 իւրոյ եւ զալ զարանչեկեացն զոր արար Քրիզորիոս ի բանդին : Եւ աս ժամայն տարան
 15 զնա ի բանդն առ սուրբն : Եւ տեսեալ զնա յոժ տապեալեալ ի սաստիկ ջերմութենէն
 որ եւ ոչ կարէր բանալ զբերանն կամ զաչան, երաց սուրբն ուժովն եւ մեծ բարբառով

4 զանօք] զանխք B | 7-16 եւ չարժամ մերձեցան . . . ասէ, զնոսա կրանեկն Քրիզորի-
 րիոս] եւ Տափն ի Հռոմ, եւ Տանդիպեցան կրանեւոյն Քրիզորի : Կտէ զնոսա սուրբն B.

archiviste; ils leur commandèrent de rechercher la vérité en toute justice; si * les calomnieux avaient injustement accusé Grégoire, de priver les
 ecclésiastiques de leur rang et de les envoyer en exil; quant aux laïques, * A fol. 106
 l'empereur ordonna au spathaire de les soumettre, selon la loi, à de rudes 1° b.
 bastonnades et de les enfermer en prison, et d'amener Grégoire avec de
 grands honneurs à Constantinople auprès de l'empereur et du patriarche.

Ils se mirent en route, et lorsqu'ils furent près de Rome, à une distance
 de dix-huit lieues, le spathaire Marcien tomba malade; son état devenant
 très grave, ses serviteurs le mirent sur une litière et le transpor-
 tèrent à la ville; arrivé près de la porte, il devint sans connaissance,
 comme un mort; les archevêques et ses gens pleurèrent beaucoup.

La veuve dont la fille aveugle avait recouvré la vue, entendit les voix
 de leurs gémissements; elle s'approcha des serviteurs et leur dit :
 « Chargez votre seigneur et je vous conduirai auprès de l'évêque étranger,
 qui est emprisonné; il guérira votre malade et lui rendra la vie. » Elle leur
 raconta le (fait de) sa fille et les autres miracles que Grégoire avait opérés dans
 la prison. Ils le conduisirent aussitôt auprès du saint dans la prison. Le saint,
 le voyant dans une grande crise à cause de la forte fièvre qui ne lui per-
 mettait pas d'ouvrir la bouche ni les yeux, pleura amèrement et à haute

* A fol. 106
A. 17.
ճօղեկաց առ նա երկցս անգամ եւ ամենեւին ոչ ետ պատասխանի : եւ եղևալ զձեռն ի վերայ զլիտն ասաց զսփորական աղօթին Տրեանդաց, եւ նոյնժամայն ննջեաց, զի էր նա աստաբ բտան եւ Տրեկ սր ոչ էր ննջեալ չորմի, Տեռե, Տրեանդացուն : եւ աղաչէին արքեպիսկոպոսոսն զՊրիգորիտս, եւ ծառային անկանէլին յասս նորս, եւ նա ոչ զարարէր յարգիւնքս :

Եւ չորժամ չափեցաւ ընով Մարկիանոս զարթուցեալ եւ չարեաւ ի ծաճճացն ողջացեալ, եւ տեսեալ զերանելին Պրիգորիտս ծանեաւ, եւ երթեալ անկաւ յասս նորս եւ Տամբարէր, եւ գոճանարով փաստարէր զՄատուած : եւ զարձանք կալան զարՏիւպիկոպոստանս, սր աչնդէս ի ձրում ժամս կանգնեաց զմերձ ի մոճ Տրեանդն եւ սրչափ խնայցին անջափ արամեցան, զի յաչնդիս ժաճաճոս եւ խաւարայլին բանին կապանք արդեկեալ էր :

Եւ, ցնտաւ երանելին Պրիգորիտս . արդէս փան անարժան եւ ձեղաւոր գատապարտեկոյս աշխատեալարար աչնջափ ճանապարհ ընդ ծով եւ ընդ ցամաք : Բաւական էր ինձ գատաստանն Տոբեւոր տեսանս ձերայ Հստմայ Տապապետիս, եթէ արդարացուցանէր եւ եթէ, գատապարտէր :

* A fol. 106
A. 18.
Պատասխանի ետուն նմա եւ ասն . * Լիցի եւ ձեղ գատապարտուիլին ընդ ընդ

14 ընդ ծով եւ ընդ ցամաք om. B 16 Պատասխանի ետուն . . . ոչ կանցաւ, սակ] եւ նորս խտաստանդին փոթով սալ Տանէլ զնա ի բանդէն, եւ վրէժ ասեալ ի շարփասաց նորս : Իսկ նա սակ . Աչ աղպէս B.

* A fol. 106
A. 19.
voix lui * cria trois fois, sans obtenir de réponse. Il posa la main sur sa tête et récita les prières ordinaires des malades; le malade s'endormit aussitôt, car il y avait vingt-cinq jours qu'il n'avait point dormi, depuis qu'il était tombé malade. Les archevêques implorèrent Grégoire, et les serviteurs tombèrent à ses pieds, mais lui ne cessa de prier.

Lorsque Marcien se fut rassasié de sommeil, il se réveilla, se leva de la couchette, guéri, et, regardant le bienheureux Grégoire, il le reconnut; il se jeta alors à ses pieds et les baisa, tout en rendant gloire à Dieu. Les archevêques furent saisis de stupeur en voyant comment Grégoire avait relevé en une heure le malade près de la mort, mais de même qu'ils s'étaient réjouis, ils s'attristèrent de voir Grégoire dans les chaînes, enfermé dans une prison si infecte et si obscure.

Le bienheureux Grégoire leur dit : « Pourquoi vous êtes-vous donné tant de peines en faisant un si long voyage par mer et par terre pour un condamné indigne et pécheur? Le jugement de notre maître spirituel, le patriarche de Rome, m'aurait suffi, soit qu'il m'eût innocenté soit qu'il m'eût condamné. »

* A fol. 106
A. 20.
Il-lui répondirent et dirent : * Père saint, puissions-nous être condamnés

լաւոր գատատատանի աշուի, հայր սուրբ : Եւ հարցանէին . Քանի ժամանակ է զի արդեար ի դմպակ բանլիս : Եւ նա ասէ . Երկու ամբ են եւ ամբար չորս : Եւ նորս չոք մեղապրկին հայրապետին, զի աջնալի ժամանակս անտես արար զնա : Եւ կաննին հանել զնա ի բանբէն, եւ նա ոչ կամեցաւ, ասէ . Նախ բննեցէր զամենայն եղեալ զորմս վասն իմ եւ Աստուած զճշմարիտն ցայտնեցէ, զի նորս միայն է վրէժխնդրութիւն :

Եւ նոցա ոչ ջունեալ զնա զնային աւ հայրապետն, եւ պատմեցին նմա զամենայն, եւ զբաննչկան զոր արար, եւ վասն չարաչար արդեանաց բանդին : Եւ չորժամ բուս հայրապետն ապագունեցան երևար իւր ի բազում ամօթոյն :

Եւ ի նմին աւուր հասին յԱրքեպիսկոպոսոսոց բազարէն, բահանայր եւ կրօնաւորք 10 եւ իշխանք, եւ այլ բազում ժողովուրդք վասն եպիսկոպոսին իւրեանց, եւ Քարխան զկնի : Ասն արհիեպիսկոպոսոսներն ցհայրապետն . Հրամայեա ժողովել ամենայն եպիսկոպոսաց օրք հանդիպեցան այժմ ի բազարիս եւ մեր ընդ նոսա, եւ առաջի բո լիցի բնութիւն : Եւ հրամայեաց եւ ժողովեցան ի միում աւուր ի գաւիթս՝ եկեղեցոսն սրբոն Պողոտոսի : Եւ չորժամ զուժարեցան էին արեւմտից եպիսկոպոսոսներ հարիւր

* A fol. 107
r^o a.

6-8 աւ հայրապետն ... բազում ամօթոյն *om.* B 10 Քարխան] հայր իւր զկնի բերկն զկնն չարախոս ընդ իւրեանս եւ զմարինս եւ զերկիսեկիսս *add.* B 14 Պօղոտոսի] Պօղոսի B.

avec toi au jour du redoutable jugement! » Puis ils lui demandèrent : « Combien y a-t-il de temps que tu es enfermé dans cette épouvantable prison? » Il leur répondit : « Il y a deux ans et quatre mois. » Alors ils blâmèrent hautement le patriarche de l'avoir abandonné si longtemps. Ils voulaient même le faire sortir de la prison; mais il s'y refusa et dit : « Examinez d'abord tout ce qui concerne mon cas, et Dieu révélera la vérité, car à lui seul appartient la vengeance. »

Ils le saluèrent et se rendirent auprès du patriarche, lui parlèrent de tout, du miracle que Grégoire avait opéré et de sa cruelle détention dans la prison. A les entendre parler, les traits du patriarche devinrent livides par la grande honte.

Le même jour, arrivèrent de la ville d'Agrigente des prêtres, des religieux, des notables et beaucoup d'autres habitants venus au sujet de leur évêque; et Chariton se trouvait avec eux. Les archevêques dirent au patriarche : « Ordonne à tous les évêques se trouvant dans cette ville de se réunir en même temps que nous, et que le jugement ait lieu en ta présence. » Le patriarche donna des ordres et tous se réunirent, au jour fixé, dans le vestibule de l'église de saint Hippolyte (*Politos*). Lorsqu'ils furent rassemblés, il se trouva cent cinquante-trois évêques de l'occident, plus les

* A fol. 107
r^o a.

փառն եւ երեք, եւ սրբեկիակոստոսնքն եւ սպաժարն Մարկիանոս, եւ ալ անփիւ ժողովուրդը ի բարարէն : Ըձին եւ դամենայն չարախօսքն սրբ էին չարիւր եւ տան, տարան եւ դերանեղին Գրիգորիսս ի բանդէն եւ ամենեքեան լայլին :

Եւ, չարապեան՝ Չինչ չարախօսութիւն սնիրք դեկիակոստակ ձերոյ : Եւ նորա տան. Կարբ, դրա ընդ կնոջ ցանկոյցն խրամ ը : Եւ, չարապեան. Գուք ինքնին 5 տեսեր, դրա, էփ, կինն պատմեաց ձեզ : Եւ նորա տան. Մասք տա դա ըստ ստիպումեան մերամ տալ սղոյնն եւ երկիրպագանէլ, եւ դասք, դրա ընդ կնոջն ցանկոյցն խրամ ի բուն : Եւ կինն խոտախանեցաւ. մեզ սուսջիլ դատաստրին եւ ամենայն ժողովրդեանս սցամիլ : Եւ փառն չարաչար մեղացն սչաւճարեցաւ կինն, եւ ձինչևս ցասօր մալի ի դիւն : Եւ Տրամայեցին եւ դիւս ամէլ :

Եսն անօրեքն. Շարջիք եւ ընդ չարապօրձ եպիսկոպոսոյ սր կիժ կամի եւ էփ, ոչ՝ ստացի, դճնարխան : Եւ նա չարեցեալ ի նոստ ամ. Յարեան ի վկայ իճ վկայք չարեաց՝ եւ դր սչն դիւս, ի չարցանէին ցիւ, եւ փոխարեն սիրոյ իճոյ ճատնէին դիւ : 10 Բայց սիլ կարորք, Լատուամ արայէ դատաստան ընդ իս եւ ընդ ձեզ : Եւ ձինչևս նա դրոյս տաէր, վերացաւ կինն ի դիւ, եւ գորեկաւ պլեանի, եւ սկսաւ փրկեալ եւ 15

2 տան] փառն B 4 սնիրք] տակք B 13 եւ փոխարեն սիրոյ իճոյ ճատնէին զիւ om. B 15 վերացաւ կինն ի դիւ,] չարժեալ կինն ի դիւացի B.

archevêques, le spathaire Marcien et un nombre infini de gens de la ville. On fit venir tous les calomnieux, au nombre de cent dix; on amena de la prison le bienheureux Grégoire, et tous se mirent à verser des larmes.

Le patriarche demanda : « Quelle accusation avez-vous contre votre évêque ? » Ils lui répondirent : « Nous l'avons saisi en compagnie d'une femme dans son lit. » Le patriarche dit : « Vous l'avez vu vous-mêmes, ou bien c'est la femme qui vous l'a raconté ? » Ils répondirent : « Nous sommes entrés chez lui selon notre habitude pour le saluer et nous prosterner devant lui, et nous l'avons trouvé avec la femme qui dormait dans le lit. La femme même nous l'a avoué en présence du juge et de toute cette foule. La femme fut, à cause de cet énorme péché, possédée du démon et jusqu'aujourd'hui elle est agitée violemment par le démon. » On ordonna de la faire venir également.

Les impies dirent : « Interrogez aussi l'évêque malfâiteur pour qu'il dise la vérité, qu'il le veuille ou non. » (Grégoire), les regardant, dit : « *Des témoins impies ont surgi contre moi et me demandèrent ce que je ne savais pas, ils m'ont traité en échange de mon amour* ». Cependant, ô frères, Dieu jugera* entre vous et moi. » Pendant qu'il disait cela, la femme, soulevée par le démon, fut

* 1. PS. XXV. 1.

թուալիլ առ ոսոս սրբոյն Գրիգորի: Եւ նորա զաշան եւ զձեռան յերկինս համբարձեալ,
 եւ լալազին սրտաասանօր աղաչեաց զԱստուած. Եւ ստէ ջիկինն. Վասն սրբոյ առա-
 քեցոյն եւ վասն յոգոխալ բաշանազատեալոյս Աստուծոյ, չար դեւ էլ ի ստեղծուածոյս
 Աստուծոյ, զի ամբողջ ձօսօր սրասմեցէ: վասն իմ զճշմարխան: Եւ աւժամոյն լիկեաց
 5 զեւն զլիկինն եւ ել ի նմանէ եւ անկաւ սրպէս մեռեալ: Եւ կարեալ զձեռանէն չարոյց
 զնա:

Եւ հարցին ցնա. Զինչ անուն է բո: Եւ նա ստէ. Եւտլիա կոչիմ: Ասնն ցնա
 ելիսկարսօրն. ձանաչեա զեղիակարսօս բարբօրին բո: Եւ նա ստէ. Այն, բարսօմ
 անգամ սրբոմովին սախ ի ձեռանէ նորա չորժամ պարզելէր սօսբս ալբրասոց:

10 Եւ նորա ասնն. Ասա մեղ զճշմարխան. ննջեաց ընդ բեղ ի մեզս: Եւ կինն մեծա
 հասաշամօր եւ արտասուօր աղազակեաց ի խորոց սրտէ խրժի, եւ ստէ. Կենդանի է
 Տէր Աստուած, որ ոչ զիտեմ աջգլխի գործովք զնա. այլ Սարխնոս բաշանոյ եւ
 Կրիսկեկոս սարկուսոյն խարցիկն զիս կաշասօր, եւ ետան ինձ գանձ, եւ սուրեալ
 արկին ՚ զիս ի զիշերի գտար ի սենեակ անդր, եւ անիրաւ գրօտրտեցիկն փարդար փայրս
 15 զպս. գոր հասուսցէ նոցա Տէր Աստուած, եւ խնդրեացէ ի նոցանէ զմեզս անձին
 իմոյ, քանզի երկու ամ եւ կէս տանջիմ ի զիւսայ:

* A 161, 107
 v^o 34.

10 ննջեաց ընդ բեղ ի մեզս] Ստոճոց լոյէ գործն որ սրասմի ընդ բեղ եւ ընդ ելիսկարսօրն B
 || 14 արկին] արկելին B || 16 եւ կէս] եւ վեց ամիս B.

jetée contre terre; elle se mit à écumer et à rouler aux pieds de saint Gré-
 goire. Celui-ci, élevant les yeux et les mains au ciel, pria Dieu avec larmes
 et supplications, et dit à la femme : « Par les saints apôtres et par les
 pontifes de Dieu convoqués ici, méchant démon, sors de cette créature de
 Dieu, pour qu'en parfait esprit elle dise la vérité à mon sujet. » Aussitôt le
 démon agita avec violence la femme et la quitta; elle tomba comme morte.
 Grégoire la prit par la main et la releva.

On lui demanda : « Quel est ton nom? » Elle répondit : « Je m'appelle
 Évodia. » Les évêques lui dirent : « Reconnais-tu l'évêque de ta ville? » Elle
 répondit : « Oui; j'ai reçu bien des fois la charité de ses mains, lorsqu'il
 distribuait des aumônes aux pauvres. »

Ils lui demandèrent : « Dis-nous la vérité : a-t-il couché avec toi pour
 commettre des péchés? » La femme s'écria du fond de son cœur avec de
 grands gémissements et des larmes, et dit : « Vive le Seigneur Dieu, je ne
 lui reconnais point de telles actions; mais le prêtre Sabians et le diacre
 Crescent m'ont trompée par des dons, ils m'ont remis de l'argent et, m'ayant
 emmenée, m'introduisirent secrètement pendant la nuit dans la chambre,
 15 puis ont injustement calomnié cet homme juste. Que le Seigneur Dieu leur
 rende ce qu'ils ont fait et exige d'eux les peines de ma personne, car voici
 deux ans et demi que je suis torturée par les démons. »

* A 161, 107
 v^o 34.

Եւ հայեցեալ լեպիտորատունն ետես զԳրիգորիս եւ ծանեա , եւ ընկեացեալ
 հառաչմամբ եւ գիրիս արկեալ գոտիցն եւ ասէ . Ոգորմեա ինձ ծառայ Աստուծոյ , եւ
 թող ինձ գշարիսն զոր արարի ընդ բնւլ ի հնարից աստանալի եւ անօրինացն : Ոչ
 թողից գոտ բո եւ սչ կանկնեցայց՝ մինչև գիտացիս ի թշուատականս :

Եւս , զիս երանելին . Ով կին զու սչ եկի ին է թարսլ զմեզս , բայց միայն ճարգա- 5
 սիրին Աստուծոյ , որ գիտայն է գոչանեաց ճարգիսն : Եւ կարս գձեռանեն չարոց
 զիս : Աչ մեճ կարս գամենայն ժողովուրցն եւ ասէին . Օրհնեալ է Տէր Աստուած
 մեր որ չաչանեաց մեզ աչօր գոչայիսի այր սրբարացեալ :

Հրամայեցին եւ գամենայն չարսիսօրն կրանն , եւ հատին ի վերայ նոցա վճիւ
 զի վարգասութն ըստ կանանայն պատմեցին , եւ գոչխորհականն ըստ օրինացն 10
 գատեցին , սրգէս հրամայեաց նոցա թաղաւորն եւ պատրիարքն : Եւ սկսան արա-
 գակել՝ արատաօր . Մեկաբ , անօրինեցար , չանկեար սրբոր ծառայից Աստուծոյ :
 Եին աշխարհականնն ախտան , եւ նայեցեալ ի Գրիգորիս՝ գոչէին սու հատարակ .
 Ոգորմեա մեզ ծառայ Աստուծոյ եւ մի հատուցաներ չար ընդ չարի : Եւ այ որորմա- 15
 զին պոպատանօր ծայլնէին :

1 Գրիգորիս] գրաննկն Գրիգոր B 3 աստանալի եւ օտ. B || 7 մեճ] եւ երկու add.
 B 11 հրամայեաց] պատմութեաց B 13 ախտան] եւ կորգասորն երկուս add. B.

Elle regarda les évêques, vit Grégoire et le reconnut; elle accourut vers lui, et avec des sanglots elle entourra de ses bras ses pieds et dit: « Aie pitié de moi, serviteur de Dieu; pardonne-moi le mal que je t'ai fait par la ruse du démon et des impies. Je ne quitterai tes pieds et je ne me relèverai que lorsque tu auras eu pitié de moi, malheureuse. »

Le bienheureux lui dit: « O femme! ce n'est pas à moi de pardonner les péchés, mais à Dieu seul qui aime les hommes et qui connaît les secrets des hommes. » Il lui prit la main et la releva. Une grande peur saisit toutes les personnes de l'assistance, qui dirent: « Béni soit le Seigneur notre Dieu, qui nous a révélé aujourd'hui l'innocence d'un tel homme. »

Ils ordonnèrent ensuite d'arrêter tous les calomnieux et donnèrent la sentence que les ecclésiastiques seraient punis selon les canons, et que les laïques seraient jugés d'après la loi, ainsi que l'empereur et le patriarche 20
 l'avaient ordonné. Les calomnieux se mirent à crier avec larmes: « Nous avons péché, nous avons commis une iniquité, un méfait envers le juste serviteur de Dieu. » Les laïques étaient quatre-vingts et, regardant Grégoire, ils s'écrièrent ensemble: « Aie pitié de nous, serviteur de Dieu, et ne nous rends point le mal pour le mal. » Ils lui adressèrent encore d'autres supplications apitoyantes.

Եւ աւեսալ զնոսս սուրբն Գրիգորիոս յաշնոյիս ինգուսիւնս, բազմէր զերես իւր, եւ երթնալ արտասուօք անկանէր ջոսս հալստագեալն եւ արհիւկսկոպոսացն, եւ աղաչէր զնոսս եւ սուեր. Մի հատուցանէր զոցս չար ինչ վասն իմ ձեգաւորիս, զի Տեսան Աստուծոյ ձեգանոյ է զրէժինգորութիւն :

5 Եւ յանկարծակի շնչեաց հոգմ, եւ անկաւ ի վերայ նոցա խուարային ձեղ, եւ ծածկեաց զնոսս ամպ աղջամպջին, եւ կարծեցին եկիլ եկուլ զնոսս երկիր, եւ սպարակէին. Տէր սորոմնն, զրազուծ ժամս : Եւ սպա վերացաւ ամպն, եւ պատուեցաւ ձեգն, եւ երեւեցան թշուառականացն երեսն ծխակողմանի սեւը սրալսս Եթովպացոյ : Իսկ Սարկիսոսի եւ Կրիսկիսոսի ոչ ձեգն կէս երեսացն իւրեանց սեւը եղեն աչ եւ
10 բերանք նոցա բացան, եւ ներքին շրթունքն ձինչեւ ի կրպան կախեցան սր ամենեւին խոսել ոչ կարէին :

Եւ ի լինել աստուածաստաւ բարկութեանն՝ յաշնոյին երկեղէն՝ ամենայն ժար-
վորդն աղաղակեցին եւ աւեն. Աչժմ ծանեաք զի վրեկեաց Տէր զօճեալ իւր, ձեճ է Աստուած ձեր եւ անբաւ է զօրութիւն նորս :

* A fol. 108
r^o a.

2 անկանէր] անկաւ B 3 զնոսս եւ սուեր om. B || 5-8 Եւ յանկարծակի ... կխոպացայ] Եւ յանկարծակի Ե՛սս ի վերայ չարախօսացն աստուածաստաւ բարկութիւն, եւ խաղկեցան ամենեքեան աշտլին արհարօք, եւ սուսերք ձա՛սս անկան գնորօք, եւ երեւեցան երեսը նոցա սեւացեալ սրալսս ծախ : B 9 կէս երեսացն իւրեանց սեւը եղեն] սեւացան երեսը B || 10 ներքին om. B — ամենեւին om. B 12 եւ ի լինել աստուածաստաւ ... սաւջի զրանեարն om. B.

Saint Grégoire, les voyant dans un tel état de peine, frappa son visage et vint se jeter avec larmes aux pieds du patriarche et des archevêques, les pria et dit : « Ne leur rendez point le mal pour le mal à cause de moi pécheur, car la vengeance appartient au seul Seigneur Dieu. »

Tout à coup le vent souilla, un brouillard obscur descendit sur eux, un nuage sombre les enveloppa et ils crurent que la terre les avait engloutis. Ils crièrent pendant de longues heures : « Seigneur, aie pitié de nous. » Enfin, le nuage s'éleva, le brouillard se dispersa et les visages des malheureux apparurent noirs, comme celui des Éthiopiens, d'un côté seulement. Quant à Sabinus et à Crescent, non seulement la moitié de leur visage était devenue noire, mais encore leur bouche était restée bée, leurs lèvres inférieures s'étaient rabattues jusqu'au menton et ils ne pouvaient plus parler.

A cette colère effrayante de Dieu, toutes les personnes présentes, * saisies
de grande frayeur, crièrent : « Nous reconnaissons maintenant que le Seigneur
a sauré son oint ! ; grand est notre Dieu et sa puissance est immense. »

* A fol. 108
r^o a.

1. Ps. xix. 7.

Եւ երբեկալ առ հասարակ հագրապետն եւ կախկազասանն անկանէին շտա սրբոն Գրիգորիոսի եւ առ ին. Օրհնեն գնեղ հայր սուրբ, զի չաւորս չաչամի զու միանն երեւցար ձշակ համբերութեան : Կոչուէս եւ նա անկեալ շտա նոցա ասէ. Քողութիւն շորհեցեք ինձ մեղաւորիս, բանիլ եւ սրին եմ եւ նախատմբ մարդկան. մանուսնզ զուր արգիլեցէք վասն իմ, եւ չարուցեալ համբուրեցին եւ դարձեալ 5 նստան :

Եւ ամին սուտնի պրանեալոն եւ ասէ զնստ հագրապետն. լուարուք ամենաբնու սուրբ, ահա եղբարք նմանուք հօրն ձերում աստածայի, որ բորբորեալ զձեզ շան քէն գործն : Այժմ հրամայեմք ձեզ լինել ծառայք չաչամհատէ, զուր եւ որդիք ձեր եւ որդիք սրբոց ձերոց, չազիլ մինչեւ չազի՛ որք իցեն սպրճ նշանաւ զոր եցոց Բատուած լերեալ ձեր՝ Ակրահանդադոց կախկազասարանին : Եւ ամենայն կախկազասար 10 նաորի, սպրճ նշանաւ բոհանալ կամ արեկաւալ կամ ալ ինչ կարգաւ որ՝ կազեալ կելցի ի սրբոց սուսբերոցն եւ ի սրբոց հագրապետացն : Եւ ասացին ամենեւեան. Կազեալ լիցի :

Եւ ասնն գտարն Գրիգորիոս. հրամայեան վասն նոցա որ ինչ եւ կամք բո իցեն : Եւ 15 նա շանն արար զնստ չաւարեղէն իւր եւ ի նախասարկաւոսն, եւ չալ լիշխանն

10 որք իցեն... լերեալ ձեր om. B 12 սպրճ նշանաւ] ի ստեմ, ազաի B.

Le patriarche et les évêques virent tous ensemble se jeter aux pieds de Grégoire et dirent : « Bénis-nous, père saint, car en ces jours toi seul as paru le cultivateur de la patience. » Grégoire également se jeta à leurs pieds et dit : « Pardonnez-moi, à moi pécheur, car je suis un ver et l'opprobre des hommes¹ : priez pour moi-même. » Ils se relevèrent, se donnèrent le baiser et s'assirent de nouveau.

On introduisit ceux qu'on avait fouettés, et le patriarche leur dit : « Écoutez, gens très malheureux, voici que vous êtes devenus semblables à votre père le démon, qui vous a incités à cet acte inique. Et maintenant nous vous ordonnons de devenir, vous, vos fils et les fils de vos fils de génération en génération, vous qui porterez cette marque que Dieu a imprimée sur votre visage, les serviteurs de l'évêché d'Agripente. Tout évêque qui ordonnera prêtre ou diacre ou de tout autre ordre quiconque 20 porte cette marque, sera anathématisé par les saints apôtres et les saints patriarches. » Tous répondirent : « Qu'il soit anathématisé. »

On dit ensuite à saint Grégoire : « Ordonne pour eux ce que ta volonté desire. » Il les recommanda à son archiprêtre et à son archidiacre et

1. PS. CXL. 7.

և սակ. Տարաքը պրտա ի բարարն ձեր զև կացցին ի սուն իրեննց ձինչև ձեր չրամանան Աստուծոյ կկացուր :

2 Իսկ կինն պրտնիկ ալ ոչ պարձա ի բարարն, ալ եմուս ի վանս և կրնուարեցա և բան և երկու ամ կացեալ ձեձաւ արաշխարութեամբ հանգեա :

5 Եւ չրամացցին սրբոյն Գրիգորի մատուցանել զաստուածաւին խորհուրդ պատարազին, և տեօին ամենեքեան պրտութիւն սուրբ Հօգուցն շարջ գեղանովն և զանձամբ նորա : Եւ սակալ կաշձականս ի փիլոն իւր Էարկ խոսեկ ընդ ամենայն կկեցցին և ժողովրդեանն, և փիլոնն ամենեկին ոչ ալբեցա, ընդ որ սուսեկապէս զարմացան և ետուն փոսս Աստուծոյ :

10 Եւ յետ սակաւ ատուրց չրամարեցին ի հայրապետն՝ Գրիգորիս և եպիսկոպոսունքն և Մարկիանոս սրաթարն, նորին թղթովն գնացին ի Կոստանդինուպոլիս :

Եւ չրամացեաց թագաւորն Ֆուսթիանոս նախ ձտանել սո. նա սրհիւսեկոպոսացն և Մարկիանոսի, և ձտեալ կրկիրապլին, և ետուն զթուլթ հայրապետին, և ընկերցան. պատմեցին և նորս զամենայն կեղեալ սրանչեկան և յոյժ պարհուրեցա : * A fol. 108 v° d.

15 Եւ չրամացեաց և սարան զսուրբն Գրիգորիս ստաջի : Մտեալ խմարհութեամբ կրկրապլեաց կրիցս անգամ. և թագաւորն չարուցեալ չաթոսոցն՝ զիրկս

7-9 Եւ սակալ կաշձական ... զարմացան om. B || 12 Ֆուսթիանոս om. B || 16 կրիցս անգամ om. B.

à d'autres notables et dit : « Emmenez-les à notre ville et qu'ils restent chez eux jusqu'à notre arrivée par ordre de Dieu. »

Quant à la femme prostituée, elle ne retourna plus à la ville, mais se retira dans un couvent, se fit religieuse, vécut vingt-deux ans dans une grande pénitence et reposa ensuite.

On ordonna ensuite à saint Grégoire d'offrir le divin mystère du sacrifice et tous furent témoins de la puissance du Saint-Esprit tout autour de l'autel et sur sa personne. (Grégoire) prit des braises ardentes dans son manteau, encensa toute l'église et l'assistance, et le manteau ne brûla point; on fut grandement édifié de ce fait et l'on rendit gloire à Dieu.

Quelques jours après, Grégoire, les évêques et le spathaire Marcien prirent congé du patriarche et, chargés d'une lettre de sa part, se rendirent à Constantinople.

L'empereur Justinien (*Ioustianos*) ordonna d'introduire d'abord en sa présence les archevêques et Marcien. Ceux-ci, étant entrés, se prosternèrent et lui présentèrent la lettre du patriarche, dont ils donnèrent lecture; ensuite ils lui rendirent compte de tous les miracles opérés. Il en fut fortement frappé.

Il ordonna d'introduire ensuite saint Grégoire, qui, aussitôt entré, se prosterna humblement par trois fois. L'empereur se leva de son trône, l'entoura

արկեալ սրբոյն Գրիգորի, համբուրեաց գերանն եւ գաշան եւ ստէ. Բարի եկիր սուրբ Գրիգոր, երկրորդ սրանչեկազորձ, երանի է ընդ եւ երանի է վիշտասկ բո : Նոյնպէս գնացին եւ առ պատրիարքն, եւ յարժամ լուսա՝ յոյժ փառասորեաց գերանեկն Գրիգորիս, եւ իբրեւ գմի ի հրեշտակաց ընդունէր գնա :

Եւ արարեալ անց առաք ինչ՝ հրածարեաց ի Թագասրէն եւ ի պատրիարգէն, 5 սուեալ նձա անախն եկեղեցոյն սոկեկէս եւ արձաթեկէս եւ գլեասս պատարազի եւ բազում գանձս զե շինեաց, ի բազարին խրամ ալլ եկեղեցի, եւ փոխեաց, զեպիսկոպոսարանն անց :

Եւ ծուեալ ի նա գնաց խաղապաթեանք ի Սիկիլիա : Եւ եկն ընդ առաջ ծածեղե- 10 նոր, ամենայն ժողովուրդն եւ տարան գնա ի բազարն եւ արախաթիսն մեծ եղև չա- մենայն գասան եւ ի բազարս կղզոյն : Եւ զխալնչուց կործանեալ տաճար կուցն շինեաց եկեղեցի բնան սուրբ՝ ստարեբոյն Պետրոսի եւ Պաղոսի եւ անց փոխեաց զեպիսկոպոսարանն :

* A fol. 105
A b.

Իսկ նշանն սր եղև յերեսս եւ ի շրթունս չարախասոյն չազէն նոցա ոչ ջնջեցաւ, 15 եւ են մինչև ցայտօր, եւ են ծառայք եպիսկոպոսարանին :

Եւ երանեկն Գրիգորիս բարի ճգնաթեանք կացեալ՝ փոխեցաւ առ Քրիստոս պաշտաւ երևօր :

14-15 Իսկ նշանն . . . եպիսկոպոսարանին 000. B.

de ses bras, lui baisa la bouche et les yeux et lui dit : « Sois le bienvenu, saint Grégoire, second thaumaturge; tu es heureux et ta mémoire est heureuse. » Ils se rendirent également auprès du patriarche qui, après les avoir entendus, glorifia hautement le bienheureux Grégoire et l'accueillit comme un ange.

Grégoire resta encore quelques jours en cette ville, puis prit congé de l'empereur et du patriarche, qui lui remirent des vases d'or et d'argent pour l'église, des parements pour le sacrifice, et une forte somme d'argent pour qu'il construisit une autre église dans sa ville et y transférât son évêché.

Grégoire s'embarqua et arriva en paix en Sicile. Toute la population se porta au-devant de lui avec des cierges allumés et le conduisit à la ville; ce fut une grande joie dans toute la contrée et dans toutes les villes de l'île. Il édifia, sur l'ancien temple des idoles en ruines, une église 20 au nom des apôtres Pierre et Paul et y transféra l'évêché.

Quant à la marque qui s'était imprimée sur le visage et les lèvres des calomnieurs, elle ne disparut plus de leurs générations; elle existe encore jusqu'à aujourd'hui, et ces hommes sont encore les serviteurs de l'évêché.

Le bienheureux Grégoire, après avoir vécu de bon ascétisme, s'en alla auprès du Christ avec un visage resplendissant.

Տրեի ժԶ և նոյեմբերի ԲԷ : Տօն է սրբոյն Կղեմայ Հօռոմայ Հաշարեալին :

Սուրբ մեծ և սուաբինի Հաշարեալան Կղեմէս՝ Հօռոմայցի էր սպարս, և սուսալ չոյժ գրգորութիւն Տիլլենական արտարին Հանձարոյն : Եւ ի նաւակոծութենէ զերժեալ Հանդիպեցաւ Պետրոսի սուաբերոյն, և ի նմանէ ընկալաւ զճշմարիտ աստուածգիտութեան բարդութիւնն : Եւ եղև բարոյ և աշակերտ աւետարանին Քրիստոսի և զորոյ Հրամանադրութեան կանոնաց սրբոյ սուաբերոյն : Եւ ձեռնադրեցաւ ի սրբոյն Պետրոսէ փոխանակ իւր չափոն Հօռոմայ :

Եւ բարոյէր չաշտնապէս զՔրիստոս. և կալան զնա և կայացին՝ սուսջի Գոմեոխանոսի կուսպաշտ արբալի և խոստովանեցաւ զՔրիստոսի աստուածութիւնն : Եւ Հրամայեաց և բերանօք տանջեցին զերանելին չոյժ. և արկին զնա ի նաւ և տարան չոյնկոչս Պոնաոսի, և կապեցին ի պարանոյն վէժ մեծ չոյժ և ընկեցին ի ծով : Եւ Հրամանաւ Աստուծոյ անկաւ ձարմինն ի ներքոյ վիժի մեծի որ էր իբրև կամար և պահեցաւ ամբողջ մինչև ի ժամանակս բրիտաննէութեան. և սագա երեւեցաւ կախկորտի տեղւոջն աշննիկ : Եւ չորժամ զնացին ի ծովեղբն, գարձաւ ջուրն չեսս և

1 Տօն] Գկալութիւն Բ — Կղեմայ] սրանչերպորժ add. Բ 2 Սուրբ ... սպարս] Սուրբ և մեծն Կղեմէս Հօռոմայցի էր սպարս Բ — սուսալ] էր add. Բ 5 բարոյ] բարդոյ Բ 6 սրբոյ] սուրբ Բ 11 ծով] և ոչնալէս կասարեցաւ ի Քրիստոս add. Բ 12 Եւ Հրամանաւ ... սու Քրիստոս om. Բ.

16 TRÉ, 24 Novembre.

Fête de saint Clément, patriarche de Rome.

Le grand saint et vertueux patriarche Clément était romain d'origine et très versé dans la littérature profane hellénique. Après avoir échappé à un naufrage, il s'était rencontré avec l'apôtre Pierre et avait reçu de lui la prédication de la vraie science de Dieu. Il devint le prêcheur et le disciple de l'évangile du Christ, et l'écrivain des ordres et des canons des saints apôtres. Il fut sacré par saint Pierre pour le remplacer sur le siège de Rome.

Comme il prêchait ouvertement le Christ, on le saisit et on le mit en présence * de l'empereur idolâtre Domitien; il confessa la divinité du Christ. L'empereur ordonna de torturer cruellement le bienheureux avec des griffes; ensuite on l'embarqua sur un navire et on le conduisit au delà du Pont(-Euxin), on lui attacha une énorme pierre au cou et on le jeta à la mer. Cependant par ordre de Dieu le corps tomba sous une grande roche qui formait comme une voûte et il y fut conservé intact jusqu'aux jours du christianisme, à laquelle époque il se révéla à l'évêque de la localité.

եղև ցածար մինչև պիւմն : Եւ երթեալ եպիսկոպոսին եկա զծարմինն անարատ ի ներքոյ վիմին եւ ճածկեաց ի տեղւոջն յոյնմիկ ըստ հրամանի սրբոյն : Եւ լրբև ել եպիսկոպոսն եւ որբ ընդ նմա ճախն, զնայր ջուրն գիկի նոցա մինչև ի տեղի խոր, եւ դարձեալ ճածկեցաւ վիմն : Եւ յամենայն տարւոջ այն սրանչելիքն լինին եօթն տուրք յառաջ բան պիշտատկ Կղեմայ՝ յետ դառնոյ ծովն եւ բացախ տապանն, եւ ցածարաւ ծառնեն բազում ժողովուրդք, եւ եօթն օր յետ անինն ոչ դառնայ :

Արանչելիք զոր յետոյ եղև : Բ միտմ տարւոջ յարժամ ցածարեցաւ ծովն եւ ճախն ժողովուրդք սա տարբն յախան, եւ յետ հնկտոտան տուր ելին ամենեքան ըստ ստիարաթեանն, մնաց սրատանի մի յանկիւն վիմին, եւ ելեալ ծովն ճածկեաց պցածարն, եւ ի ճովեղբն խնդրեցին ճեղգրն պատանին, կարճէին թի, գիկի նոցա ել : Եւ յարժամ ոչ գովն սպային զնա յոյժ ասեցաւ եթէ. Բ ջուրն խեղդեցաւ : Եւ յամենայն շարաթ տուր սպին յեկեղեցին վասն հարսոյ նորա յիշատակի՝ եշխար եւ բաժակ եւ ձէթ, եւ բահանայն յիշատակիք զնա ընդ այլ մեռեալն : Եւ յարժամ մերձեցաւ սունն, եւ ջուրն դարձաւ անդէն, գնացին ժողովուրդքն ըստ ստիարաթեանն խեղովք եւ ճամեղեկօք

Lorsqu'on arriva au rivage, l'eau reflua en arrière et livra passage à sec jusqu'à la roche. L'évêque s'y rendit, retrouva le corps intact sous la roche, et l'inhuma à la même place, selon l'ordre du saint. A mesure que l'évêque et ceux qui l'accompagnaient se retirèrent, l'eau les suivit jusqu'à sa limite et de nouveau la roche fut recouverte. Chaque année ce même miracle a lieu sept jours avant la commémoration de Clément, la mer se retire, le tombeau se découvre et nombre de gens y pénètrent; sept jours après la fête, la mer ne se retire plus.

Voici les miracles qui eurent lieu dans la suite. Une année, que la mer était devenue à sec et que la foule s'était rendue en pèlerinage auprès du saint, le quinzième jour, lorsqu'ils furent partis selon l'usage, un jeune garçon resta dans un coin de la roche, et la mer revenue recouvrit l'emplacement resté à sec; les parents cherchèrent l'enfant sur le rivage, le croyant sorti derrière eux, et, ne le retrouvant plus, ils le pleurèrent beaucoup en disant : « Il s'est noyé dans les eaux. » Chaque samedi, ils offrirent à l'église pour la mémoire de son âme des hosties, du vin et de l'huile, et le prêtre le commémorait avec les autres défunts. Lorsque la fête approcha et que l'eau se retira de nouveau, les habitants, selon leur coutume, se rendirent avec de l'encens et des cierges auprès du saint; les parents

առ սարքն. չորան եւ ճաղքն՝ մանկանն եւ չուզէին ի ցամաքեալ տեղին ճախն, թերեւս գոցեն զմեռեալ ծարձին գուտկին իւրեանց, եւ ոչ գտին :

Եւ չորժամ գնացին ի տապանն՝ տեսին զբոլորն իւրեանց կենդանի նստեալ սա տապանի սրբոյն Կղեմայ, եւ զարհուրեալք զարմանալին եպիսկոպոսն եւ ժողովաբոյն, չարքանէին զպատանին թէ. որպէս սպրեցար ի ճովէս : Եւ նա ասէ. Ի կամարս չորժմ տապանս է ջուր ոչ եմուտ, եւ էր լոյս եւ խաւար ոչ լինէր, եւ ցամենացն շարաթ տայր ինձ այք ճի նշխար եւ ձէթ եւ զինի, եւ չափնայլ եւ ծինչեւ նոյն ժամ շարաթուն ոչ բաղցնուի : Եւ մեծապէս վառս ետան Եատուծոյ * որ տանէ սրանչեւիս ի ձեռն * A. F. 109
N. 31.

սրբոյ խրոյց եւ պատաննեցոյց զբերան Տերաւաճողացն որ ասէին եթէ. նեա մոհս 10
պատարագն չէ սգոտկար մեռելոյն :

Եւ ցամենացն աճի լուգանն, եպիսկոպոսն կանխեցա ի վերայ տապանին եւ կանն, եւ ի միւս այլ տարին չորժամ մտանն՝ գտանն զկանխեցն լուցեալ եւ զտաքեթեանք վառս տան Եատուծոյ, եւ երկրպագին սարք նշխարացն :

Կատարի աճն սրբոյն Կղեմայ Հատուց չալապետի՝ նոյնձերբի ԻԻ, եւ է բարեխօս կենդանեաց եւ մեռելոցսա Քրիստոս :

de l'enfant y allèrent également et scrutèrent l'endroit de la mer devenu à sec, dans l'espoir de retrouver le cadavre de leur enfant; mais ils ne le retrouvèrent point.

Lorsqu'ils furent arrivés près du tombeau, ils aperçurent leur fils vivant assis près du tombeau de saint Clément. L'évêque et les gens, émerveillés et effrayés, demandèrent à l'enfant : « Comment as-tu échappé à la mer? » Il répondit : « L'eau n'a pas pénétré dans la voûte où se trouve le tombeau; il y avait toujours de la lumière et jamais d'obscurité; un homme me donnait chaque samedi de l'hostie, de l'huile et du vin : j'étais rassasié et je n'avais plus faim jusqu'au samedi suivant à la même heure. » Ils rendirent grandement gloire à Dieu * qui accomplit des miracles par ses saints en confondant les langues des hérétiques qui disaient : « Après la mort le sacrifice n'est d'aucune utilité pour le défunt. » * A fol. 109
N. 31.

L'évêque fait allumer chaque année des lampes sur le tombeau avant de le quitter, et l'année suivante, lorsqu'on y pénètre, on trouve la lampe allumée; alors on rend grâces à Dieu avec joie et on se prosterne devant les saints restes.

La fête de saint Clément, patriarche de Rome, se célèbre le 24 novembre; il est l'intercesseur auprès du Christ pour les vivants et pour les morts.

* B
p. 266 a.

[B * Յայսմ առսր վկայութիւնն Յակովկայ դարսիկի բազմաանոջ վկայի :

Սուրբ եւ ամենազով վկայն Քրիստոսի Յակովիկ էր չառլս լարեպաշա թագաւորացն Մարտիրոսի եւ Արկադեոսի եղբոր խրոջ, եւ Պարսից արքային Յագիկերտի հրագաշտի : Սուրբն Յակովիկ ընտեկեր ի պարսիկս՝ ի բարպարին Բիթրայատ, ի գաւառին Էրզրումիսն :

Եւ էր աչք անուանի եւ քառասոր, եւ հաւատով բրիտանեայ ինրն եւ ծայր իւր, եւ սիրեցեալ լոյժ ի Յագիկերտէ արքայէ. եւ ի բարւոճ սիրոջն դարձայց զնա ի պիղծ հաւատն իւր :

Եւ իբրևս լսանն ծայրն եւ կինն զբեցին առ նա բանս տրամոպինս, եւ ուրացան զնա ասելով կի՞նէ. Աջ ունիցիս ընդ մեզ ժառանգութիւնն, զի որպէս թուրքի դու զՏէր Լստոսաճ՝ թողցուր եւ մեր զբեղ : Եւ չորժամ ընթերցաւ զԹուրքիմն՝ անկեալ ի զլջումն սխառ լոյ : Եւ ասեալ զիրս ընթեռնուր, վիշէր եւ զչար զորձն որ ուրացաւ զՔրիստոս, եւ թշուառացուցանէր զանձն իւր, եւ զամենայն օր կաւր ի սուգ :

Եւ լսաւ թագաւորն կի՞նէ զլջայցաւ ընդ դատնարն ի հաւատն նորա, կոչեսց զնա ի հարցումն : Իսկ Յակովիկ օրինաւոր սուրբ զգաւատախանին եւ ասէր. Խոստովանիմ

* B
p. 266 a.

[B : En ce jour, martyr de Jacobik¹, le martyr persan qui subit de nombreuses tortures.

Le saint martyr du Christ Jacobik (*Yakowik*), loué de tous, vivait aux jours des pieux empereurs Honorius et de son frère Arcadius, et du roi des Perses Haskert², l'adorateur du feu. Saint Jacobik habitait la Perse, dans la ville de Bethlapat, dans la province d'Elouzision³.

C'était un homme célèbre qui occupait un haut rang; il était de foi chrétienne ainsi que sa mère, très aimé du roi Haskert, lequel par la grande affection qu'il lui portait le convertit à sa foi impure.

Ce qui ayant appris, sa mère et sa femme lui écrivirent en des termes douloureux et le renièrent en disant : « Tu n'auras plus désormais de relations avec nous, car comme tu as abandonné le Seigneur Dieu, nous t'abandonnerons également. » Lorsqu'il eut lu la lettre, il se repentit et se mit à pleurer. Reprenant la lecture de la lettre, il se souvint de la mauvaise action d'avoir renié le Christ, se sentit malheureux en sa personne et passa toute la journée dans le deuil.

Le roi, ayant appris qu'il regrettait de s'être converti à sa foi, le manda pour l'interroger. Jacobik lui répondit judicieusement et dit : « Je confesse

1. Jacques l'interois. — 2. Yezdeger I II. — 3. Le texte grec dans *Biblioth. hagiogr.*, t. 1, p. 772, portait : « Βακπυρτζ, τῆς πόλεως τῆς Ἐλουζισίου ».

գրիստոս զոր ուրացան, Տաւառած չԱտուած զոր թողի, եւ դատարարանձ եւ ինքն զեւ որ կամօք իմովք մտրեցայ :

Յայնժամ խորհուրդ արարեալ թագաւորին թէ, որով ծախումք պահեց զեւ : եւ ասէ ամն ի պիղծ խորհրդակցաց խրոց . Ոչ վաչելէ, զմա միով ծախումք մեռանել՝ սլլ բազում եւ խիստ չարչարանօք : եւ հրամայեաց զՅակովիկ ընկենալ ի վերայ կրկրի մերկ, եւ սկսան մի ըստ միաջէ ի բռնիէ աջոյ ձեռինն կտորել զով մի մի մասն, եւ ապա զձախու ձեռինն, եւ ապա՝ զերկուց ստիցն դասան ծառսն : Կտրեցին եւ զերկու թափա ձեռացն եւ զերկու ոտան ի պճզուսն կտրեցին եւ զերկու բազական եւ զերկուսին որքան ի ձեկացն : Հատին եւ զերկու ձեռան ի թիկանցն եւ դարձան, եւ զամենայն չորսւածան ընկեցին որիւ եւ մնաց միայն փորն եւ բնջըն եւ զբախն : եւ սուրբն Յակովիկ յամենայն անգամոց կտրելն փաստ տաչք Աստուծոյ եւ չորսման հասան ամենայն չորք մարմնոյն՝ դաշտ չերկինս համբարձեալ ասոց . Ամէն :

Եւ մի ամն ի սիրելի ընկերաց խրոց զանակաւ ե՛ջատ զլլուխն. եւ աչնպէս բարի խոստովանութեամբ ասանկեաց զՏոյին խր ի ձեռս հրեշտակաց՝ նոյնմբերի ԻԳ :

Եւ կրթեալ բրիտանոնէց ժողովեցին զամենայն կտորեալ մարմինն, եւ ի մի տեղ ոչ թաղեցին փաստարկով զԱտուած, որ տաչ զորովին համբերել աչնպիսի չարչարանաց եւ խիստ ասնջանաց :]

le Christ que j'ai renié, je crois en Dieu que j'ai abandonné et je me condamne moi-même pour m'être laissé égarer par ma propre volonté. »

Alors le roi demanda conseil (pour savoir) de quelle mort le faire mourir. Un de ses abominables conseillers lui dit : « Il ne mérite pas de mourir d'une seule mort, mais par de nombreuses et cruelles tortures. » L'empereur ordonna de jeter Jacobik à terre, nu, et les bourreaux se mirent à lui couper un à un, à commencer par le pouce, les doigts de la main droite, ensuite ceux de la main gauche, puis les dix orteils des deux pieds. Ils lui coupèrent également les deux mains et les deux pieds à la hauteur des chevilles; puis les deux avant-bras et les deux jambes jusqu'aux genoux. Ils lui coupèrent ensuite les deux bras jusqu'aux épaules et les deux cuisses; toutes ces articulations furent jetées à part; il ne resta plus que le ventre, la poitrine et la tête. Saint Jacobik à chaque membre coupé rendait gloire à Dieu, et lorsque toutes les articulations du corps furent coupées, il leva les yeux au ciel et dit : « Amen. »

Un de ses chers compagnons lui trancha la tête à l'aide d'un couteau, et c'est ainsi qu'il rendit son âme en bonne confession entre les mains des anges, le 26 novembre.

Les chrétiens allèrent recueillir toutes les parties du corps brisé et les enterrèrent dans un lieu, glorifiant Dieu, qui donne la force de persévérer dans de telles tortures et de cruels tourments.]

Տրեի ժեկ և նոյնձրերի են : Տոն թարգմանչացն Հայոց Սահակոյ և Մեսրոպոյ
և այլոցն :

Մեծ և ստարկնի Հայրապետն Սահակ բարոճ բարխ կարգեաց և ուղղութեանց
պատճառ եկեա Հայոց աշխարհին առաւել ևս Հայերէն զպրութեանս, բանդն եկեալ
սո նա փորձապետն Մեսրոպ, ապաշէր զնա փոյթի սանել ըստ Հայկական բարբառոց : 5

Եւ ծոնայլ երկրքինն սո թապաօրն Վասնճապոստ, ապրեցոյցին նմա փան լնդրոցն :
Եւ նա ստայ. Մինչ էի ևս ի Մլխապետն Մեսրոպ, եկն սո իս երէց ձի ստարի,
Հարեւ անուն և ստայ. Է : եպիսկոպոս ձի Գանիկ անուն որ տարեալ է նշանապր
Հայերէն լեզուի : Երդ ստարեպոսը ' սո այն ևս լեբցոյք զգրին :

* V fol. 256
A¹ b.

Եւ ստարեն նախարար ձի Վասնթիմ անուն ևս լեբեալ զնշանապրին' տեսին զե ոչ
երբ ոչ զրա և զչարկապ լանից Հայոց :

Եպա ստարեն զփորձապետն Մեսրոպ աշակերտօր ի Մլխապետն, առաւելագոյն
տեղեկանալ : Եւ զնայեալ անդ ոչ ինչ աւել եպիս բուն գառաջինն :

Եւ լազոթն կայեալ Մեսրոպոյ անդին լնդրուածօրը Հայցէր չՄատուծոյ որ
անճարկերն ծարղկան ճարտար է նմա : Եւ լազանեցաւ նմա ի տեղեան թաթ ձեռին 15

17 TRÉ. 25 Novembre.

Fête des Traducteurs arméniens, Isaac et Mesrop et autres.

Le grand et vertueux patriarche Isaac institua nombre de bonnes œuvres, fut la cause de l'organisation du pays d'Arménie, tout particulièrement de la littérature arménienne, car c'est à lui que s'adressa le docteur Mesrop demandant sa sollicitude pour la langue arménienne.

Tous les deux s'étant présentés au roi Vbranchapouth lui parlèrent de cette question. Il leur répondit : « Pendant que je me trouvais dans la Mésopotamie des Assyriens, un prêtre syrien, du nom de Habel, vint me trouver et dit : Il y a un évêque, du nom de Daniel, qui a composé des lettres pour la langue arménienne. Or nous allons envoyer quelqu'un à cet homme et nous ferons venir cet écrit. »

* V fol. 256
A¹ b.

Ils envoyèrent un satrape nommé Vahridj qui rapporta l'écriture, mais ils s'aperçurent qu'elle ne rendait pas exactement les mots et les liaisons des termes arméniens.

C'est alors qu'ils envoyèrent le docteur Mesrop accompagné d'élèves en Mésopotamie pour se renseigner plus amplement. Il s'y rendit, mais n'eut rien de plus que le premier.

Mesrop, s'étant mis à prier, adressa d'ardentes supplications à Dieu, à qui les choses impossibles aux hommes sont possibles. Et, dans une vision, une

ճարգոյ՝ որ զբեր ի վերայ վիճի և զամենեցուն հանգամանսն ճանուցանէր Մեսրոպայ :

Եւ չարացեալ չարօրիցն՝ սակցձ զնշանադիրն հանցերձ Հոսիանայի ծիաչնուկեցա Սոմնատացոյ, որ էր սրուեստուար զրոյն : Եւ սակալ զղիրն սրախաթնամբ մեծաւ եկն առ սուրբն Սահակ : Եւ նորա ժողովեալ մանկունս բարունս, ուշկա և փոփեալաձայնս և երկարոյլիս, և զպրոցս կորցեալ յամենայն աշխարհս Հայոց ուսոյց առ հասարակ :

Եւ սորա ի թարգմանութիւն սրարաբեալ մեծին Սահակոյ՝ անձամբ լոկ կատարեր զգործն, զի չաժ սեղեակ էր յունկարն լեզուին և հանձարոյն : Եւ սկսեալ չառակայն * V fol. 110
r. 31.

Սոգոմոնի, զամենայն հին և զնոր կտակարանս թարգմանեաց ի հայ լեզուս : Եւ առաքեաց զՄեսրոպ ի Վիրս և չԼիւսանս սունել և նոցա լեզուին զիրս : Սուսոց և զնոսս և զորձաւ առ սուրբն Սահակ : Եւ առաքեն չաշակերաց իրեանց ի Կոստանդինուպոլիս և չԼիւնա, և չԵրուսողեմ և չԼիւբեկամոյղլիս ուսանել լեզուս և հանձարս և իմաստութիւնս զի լեցին թարգմանիչք : Արոց էին զլիսուարբ. Մովսէս Խորենացի և Կորիւն և Եղնակ, Էրձան և Յովսէփ, Վլեանց, Եղիշէ և Գաւրիթ. սրպէս և չնայ Ստեփանոս և սպր բարձր որբ էին որբ հողիւնկալք և մարգարէաշնորհք :

main d'un homme lui apparut, qui écrivit sur une pierre et expliqua à Mesrop toutes les particularités.

(Mesrop) s'étant relevé de la prière, créa les lettres en compagnie de Rhophanos, moine de Samosate, qui était artiste en écriture; puis, ayant pris l'écrit, il vint avec grande joie trouver saint Isaac. Celui-ci rassembla beaucoup d'enfants intelligents, ayant douce voix et long souffle, organisa des écoles dans tout le pays d'Arménie et répandit l'instruction partout.

Le grand Isaac s'occupa ensuite de traductions, se mettant à l'œuvre lui-même, car il était très versé dans la langue et l'esprit grecs. Il traduisit en langue arménienne, à commencer par les * Proverbes de Salomon, tout l'Ancien et le Nouveau Testament. * V fol. 110
r. 31.

Il envoya Mesrop au pays des Ibères et des Albaniens pour leur composer également une écriture propre. (Mesrop) les instruisit eux aussi et revint auprès de saint Isaac. Puis ils envoyèrent de leurs disciples à Constantinople, à Athènes, à Jérusalem et à Alexandrie pour y apprendre les langues, les sciences et les philosophies et devenir des traducteurs. Les principaux furent : Moïse de Khorène, Korioun, Eznak, Artzan, Joseph, Léonce, Elisée et David; plus tard ils envoyèrent également Étienne et beaucoup d'autres qui devinrent des gens éclairés par l'Esprit-Saint et doués des grâces de prophétie.

Արքայ սրարին զգիրս շարահանաց բարձունս և սղզի սղզի ձևօք և կերպարանօք չափաց : Արքայ խարզմանկցին զամենայն ձևկեաթիւնս զրոյ վարդապետաց և կեկեցոց և զգոսմաթիւնս վիպկցի Լատուծոյ և ժամանակաց, և զճառս ներշնչականս սէրունական սանկց և աստուածաճաճոց սրանց և կանանց և վհաննս ժողովոց, և զգիտութիւնս աստարական սրտեափոյ և բովանդակ իտի ստերով՝ զամենայն զիրս ներքնոց և սրտարնոց : Երարին և ինքեանք զիրս օրտակարս և պիտանիս, սորօք զարդարեցաւ կաթնովիկ, և կեկեցի, պաշտօնացեալ լատուն աստեօք, որպէս երբեմն Իսրայէլ չատրան Մովսիսի, և կամ սուրբ աստեղեղն լեռ ընդունելոյ զճօզին :

Չի չատոջ բան զպս՝ վարկին սաղ նշանագրովք յոն և ասորի զպրովեանք. զի ոչ աշտեա սրար ամենայն սղբաց Տէր, որպէս Իսրայէլի և Հաջոյ : Եւ կատարի սան սրբոց խարզմանչայն նշանների Թի :

Յարձ սուր վիրտութիւն Պետրոսի Եգիպտոցոս Տպրապեան :

Ասքը Տպրապեան Պետրոս կելս վարդապետ բարեպաշտութեան և բարոյ ճշմարիտ Տատոսցի Բրիտատի : Չար լուեալ ամբարխտ ինպատիւն Մարտիրոսոս, ա-

12 Վիպոթիսն] սրբոյ *add.* B. 13 բարոյ] բարոյոյ B.

Ceux-ci composèrent nombre de *Charakans*¹ sous diverses formes et mesures poétiques. Ils traduisirent tous les commentaires écrits par les docteurs de l'Église, les histoires des martyrs de Dieu et des époques, les discours panégyriques pour les fêtes du Seigneur, pour les personnes qui furent agréables à Dieu, hommes et femmes, et les canons des conciles: les traités de la science du calendrier, et pour ainsi dire tous les ouvrages ecclésiastiques et profanes. Ils composèrent eux-mêmes des ouvrages utiles et de valeur² dont fut parée l'Église catholique, rehaussée par des étoiles parlantes, comme autrefois Israël aux jours de Moïse, ou bien comme les saints apôtres après qu'ils eurent reçu l'Esprit.

Car auparavant les Arméniens se servaient de peu de caractères appartenant aux langues grecque et syriaque, et le Seigneur ne fit pas pour tous les peuples ce qu'il a fait pour Israël et l'Arménie. La fête des saints traducteurs se célèbre le 25 novembre.

En ce jour, martyre de Pierre, patriarche d'Alexandrie.

Le saint patriarche Pierre fut un docteur de la piété et un prédicateur de la vraie foi au Christ. Ce qu'ayant appris, l'empereur impie Maximien

¹ Hymne de l'office divin.

արեաց Տինգ զորականն ի բարսն Աղեկանցիիս զի հասցեն զգլխն Պետրոսի : և յբժամ զեացին զորապալարն, եկև խոսովութիւն և ազմակ ի ժողովարն և ասին. Կաւ է նախ ձեզ մնանել և արա հաչրապետիս ձերոց : և Երկեան զորապալարն ձեռն արկանել ի սուրբն, ալ արկին զնա ի բանց :

5 և բռեալ հերետիկոսն Արիոս, աչն զոր սուրբն Պետրոս արստեալ էր լեկեղեցեացն՝ փան չար ազանդն իւրոց, առարեաց ի բանցն բարեխոս բաճանաց և սարկաւազունս, և ձերս՝ պատուական զի զարձեալ վերակաշեցէ զնա յորոշմանն :

* A 160 116
V 30

10 Իսկ սրբոն բարեպետաւ ասէ զնոսա . Վասն Արիոսի ալաշէր զնա . Արիոս չտամ աշխարհիս և ի հանգերձեալն որոշեալ է ի փասաց Արդուն Աստուծոց : և ձի կար-
10 ձէր զնա անգում զայս ասելով, զի չպամ զիշերի չնա ալովիցն՝ եկէ ի զարմագման որպէս թէ ի բուն . և ասի ծանուկ ձի ամաց երկատասանից, բասար երեսօր փաշ-
15 լեալ որպէս զարեզակն, և զիցեալ էր պատմուծան սպիտակ, և Եր պատուեալ ի պարանցէն մինչև ցասն : և ևս ասացի . Տէր, սվ պատուեաց զբեզ : և ևս ասէ .
Արիոս, բայց զու զպոչ լեր, բանցի բարեխոսս սուրբ, առ բեզ . ձի հաւատար և ձի
15 ընդունիցիս զնա ի հապրգութիւն : Պատուիրեն և Արիպալի և Աղեկանցիս, որ զինի բոց ընդունեցոց են զամուս ըր, զի ձի և ներս ընդունիցին զնա ի հապրգութիւն :

1 զգլխն] զգլխի սրբոն *add.* B 5 աչն զոր] զի զնա B — լեկեղեցեացն] լեկեղեցեացն B 7 վերակաշեցէ] վերակաշեցեն B 10 զայս ասելով *om.* B 15 ընդունիցիս] ընդունիր B 16 ընդունեցոց] անեցոց B.

envoya cinq soldats à la ville d'Alexandrie pour trancher la tête à Pierre. Lorsque les soldats arrivèrent, une agitation et un tumulte gagnèrent la population, qui dit : « Il vaut mieux que nous mourions d'abord et notre patriarche ensuite. » Les soldats eurent peur de lever la main sur le saint, mais ils le jetèrent en prison.

Ce qu'ayant appris l'hérétique Arius, que saint Pierre avait expulsé des églises à cause de sa mauvaise secte, envoya à la prison des intercesseurs, prêtres, diacres et vieillards * respectables pour que Pierre le rappelât de
nouveau de son exclusion.

* A 160 116
V 30

Le saint, irrité, leur répondit: « Me priez-vous pour Arius? Arius est séparé de la gloire du Fils de Dieu en ce monde et dans l'autre. Ne me croyez pas cruel lorsque je dis cela, car cette nuit, après la prière, j'eus une vision comme si j'étais endormi, et je vis un enfant de douze ans, au visage lumineux, resplendissant comme le soleil, vêtu d'une tunique blanche qui était déchirée du col jusqu'aux pieds. Et je lui dis : « Seigneur, qui t'a déchiré ainsi? » Il me répondit : « Arius; seulement prends garde, car il va t'envoyer des intercesseurs, n'y crois pas et ne l'accepte point à la communion. Ordonne aussi à Achille et à Alexandre qui obtiendront ton siège après toi, de ne point l'admettre, eux aussi, à la communion. »

Եւ արամեայ նոցա տարրն Պատրոս թէ, սրչափ հարածեցա Վասն ճշմարիտ հաւա-
տայ ի Միջագետեա եւ Վասորիս եւ ի Փրննիկիա եւ ի Պատրեասին եւ ի կղզիս . եւ այնպէս
յուզարկեայ զնոսս :

Եւ տեսեալ զխառնութիւն ժողովրդեանն երկեաւ, ծի գուցէ խառնեացի ճարտի-
բասութիւն իւր . զի, զայր ի պրտպետն զի ի զիշերի երթիցեն արտաբայ ի հարաւա-
կողմն բանդին, եւ ճովեցեն զարմն բանդին եւ հանցեն զնա : Եւ զայն արարեալ
հանին զարրն ի բանդն ի զիշերի զայր ի ժողովրդին :

Եւ աքաղեայ զգորտեանն եւ զնայ ի ապան տեսարանչին Մարկոսի, եւ
զբեցա զհանդերձս արտաբային, եւ արթնեայ առ Եստուած լերկար : Եւ եկայ ի
վերայ ծորիւղ եւ ի կոսուս զար ձերանիր սմանք, այբ եւ կին ասնէին ի վաճառեալ .
եւ ազա տայ նոցա զի զհրամայեպան կատարեցեն, եւ պրտպուխն ոչ համարձա-
կեցան հարիանեալ զարրն : Եւ եկին հինգերեանն ձէն ծի հինգ զասնեան՝ զի ապէ
այն որ հասանն, զպոլս սրբոն : Եւ ձինն ի նոցանէ տեսալ զբանն եւ հինգ զասն-
եանն, եհաս պրտտուական զպոլս հալտապետին Եստուածոյ նոյնմբերի Ին :

Եւ ծարթինն կանգնեալ կայ բազում ժամս ի վերայ սոյն լաբոյ, ձինչեւ եկին
սմանք եւ բարձին զծարթինն եւ տարեալ լեկեցեցին եւ նստային չաթոսն լաբ, բան-

1 արամեայ] պատուիրեայ B 4 խառնեայ] խառնի B || 12 հինգերեանն]
հնգերին B || 13 զբանն եւ հինգ] զհինգ B 15 եւ ծարթինն ... եկին սմանք եւ] եւ արբ
երկիւրաճք B || 16 սարեալ] սարան B — բանդն տեսանէր ... հանգուցեալ օտ. B.

Saint Pierre leur raconta ensuite comment il avait été persécuté pour la
vraie foi en Mésopotamie, en Syrie, en Phénicie, en Palestine et dans les îles,
et les congédia ensuite.

Lorsque Pierre apprit l'agitation de la population, il eut peur de se voir privé
du martyre et il envoya secrètement dire aux soldats de se rendre la nuit
au côté sud de la prison, de percer le mur de la prison et de l'en faire
sortir. C'est ce qu'ils firent, et ils tirèrent le saint de la prison pendant la
nuit, à l'insu de la population.

Ensuite il pria les soldats de le laisser aller au tombeau de l'évangéliste
Marc, ou, ayant revêtu les ornements du sacrifice, il pria longuement Dieu. Il
se dressa sur des peaux et des étoffes que quelques vieillards, hommes et
femmes, avaient apportés pour les vendre, et dit aux soldats d'accomplir ce
dont ils avaient reçu l'ordre; mais ils n'osèrent point frapper le saint. Tous
les cinq sortirent chacun cinq deniers pour les donner à celui qui trancha-
rit la tête du saint. Un d'eux prit les vingt-cinq deniers et trancha la pré-
cieuse tête du patriarche de Dieu, le 25 novembre.

Le corps resta de longues heures debout sur ses pieds, jusqu'à ce que quel-
ques personnes, étant arrivées, enlevèrent le corps, l'emportèrent à l'église et

զի բարոճ ժամանակս չէր նստեալ չափուն, վասն զի տեսանէր ըստ ձեճ ի վերայ
աթուռն հանդուցեալ, ալ նստէր ի պատուանդանս ձիայն :

Եւ աչնայնս առեալ սարան ի հանգստարանն զոր ինչն շինեալ էր, եւ թաղցին
ձեճու արտասօր եւ օրհնութեամբ եւ սոբինուր :

5 Եւ ոչ զազարէ, հալոսպեան Քրիստոսի չառնելոյ նշանս՝ եւ արուեստս ի տեր ոչն * A fol. 111
ուր պատուական ծարձինն հանդուցեալ է :

Յայժմ աւուր կատարեցաւ արտի սրբուհի եւ կոչս վկայն Քրիստոսի խնամասուր
եւ փրկիտախոյն Կատարինեսս զուստր թագաւորացին :

10 [Ե՛ Ի Հայք լիշատակ սուրբ թարգմանչացն Սահակայ եւ Մեղրոսայ եւ ամենայն
թարգմանչացն հայոց չ] * B
p. 257 b.

Տրէի ժԷ եւ նոյեմբերի ԵԹ : Տոն փառասօրեալ վկային Քրիստոսի սուրբ Մեակեախոսի :

Սա էր չարեւելից կողմանէն, չազգէն Ակիւթալոսոյ, որլի Գորգիանոսի բարեպաշտի,

4 Եւ արթինք օմ. B | 5-6 Եւ ոչ զազարէ, ... հանդուցեալ է.] Եւ բարոճ նշանք լինելին ի
տեղոյն ուր պատուական ծարձինն հալոսպեան Քրիստոսի հանդուցեալ էր B | 8 Եւ փրկիտախոյն
օմ. B — թագաւորացին] ուձեճն Կոստ կոչեցերայ : Սորա վկայութեան տանն Մարտի ԵԷ
կատարի add. B.

11 Տոն ... Մեակեախոսի] Վկայս թիւն սուրբ եւ փառասօրեալ վկային Քրիստոսի Մեղրեախո-
սոսի B | 12 Սա էր] Սուրբ եւ ձեճ վկայն Քրիստոսի Մեղրեախոս՝ էր B.

le firent asseoir sur son siége, car il y avait longtemps qu'il n'y avait siégé,
parce que, ayant aperçu une grande lumière reposant sur le siége, il ne
s'asseyait que sur le marchepied.

Ensuite ils le transportèrent au tombeau qu'il avait fait construire lui-
même et l'inhumèrent avec force larmes, bénédictions et prières.

Le patriarche du Christ ne cesse point d'opérer des miracles et des
prodiges à l'endroit où repose son précieux corps.

* A fol. 111
11 25

En ce jour mourut par le glaive la sainte et virginale martyre du Christ,
la philosophie et sage Catherine, fille d'empereur.

[B * En Arménie, commémoration des traducteurs Isaac et Mesrop et de
tous les traducteurs arméniens.] * B
p. 257 b.

Il était des contrées de l'Orient, de la nation des Scythes, fils du pieux

և էր գորական ի գունգա Մարտիանոս, չառբա անգորիչա թագաւորացն Գեկոսի և Վարդերիանոսի :

Եւ չաչնձ ժամանակի եղև պատերազմն ընդ Հուսոնս և ընդ բարբարոսս : Եւ տեսանէ Մեսկեխոս ի անտեան գհրեշտակ Տեսան՝ օպիտակ պրեստոբ, ունկալ չաչուց ձեռինն սուսեր, և սակ. ց Մեսկեխոս. Մի երկնչիր և ձի վեհերիր : Եւ ետ նձա գուսերն և սակ. Եջտս գհևս երթիցես ի փախտստ խրեանց : Եւ ըստ բանի հրեշտակին գհևս երթևալ՝ չալթևաց թէձամեացն : Եւ սրտս գհա թագաւորն փան ըաջութեանն խրոց սարտեղատ : Եւ էր անաց բտան և հնդից, անձածրն փայլուչ և տակաւածրն վեղեցիկ, հերթն խորտուչ և կարծիր երեսոր :

* A 101. 111
r. 16.

Եւ ետամնձաւորք ձտանեցին գհա՝ սա Գեկոս արբայն եթէ. Աչ գոհէ սատուածոց ձերոց : Եւ հրամայեաց արկանել գհա ի բանց : Եւ վտ սուսբց կայուցին գհա տաւջի և հարբանէին եթէ. Բանես վրանս թագաւորին : Եւ նա անենևին ոչ հաւանցու : Եւ կաղեցին գհա ի չորս ցիցս և սրալ կրտսրեցին գձարծինն, և սխուցին ի ներք.ձ կաչձակուն հրոց, և ի հեղձանձ, արեանն շիջու հարն :

Եւ գարձուլ արկին գհա ի բանց : Եւ էջ սո նա հրեշտակ Տեսան և ետ նձա

5 սակ. ց Մեսկեխոս] սակ. գհա. Մերկեխիէ B — ձի երկնչիր և ձի վեհերիր : Եւ ետ նձա գուսերն և սակ. սո. B — 6 խրեանց] բարբարոսաց B || 14 հարն :] Եւ ըաձեալ անտի գե ձի վարդաղակի ձեռցի, գարձուլ արկին add. B — 15 և էջ սա նա] և երեւալ նձա ի տակեան B.

Gordien; soldat du corps des Martésiens (*Martison*)¹, aux jours des empereurs impies Dèce et Valérien.

A cette époque il y eut une guerre entre les Romains et les barbares. Mercure vit en une vision l'ange du Seigneur, vêtu de blanc, ayant une épée a la main droite, et celui-ci dit à Mercure : « Ne crains point et ne te décourage pas. » Il lui donna l'épée et dit : « C'est avec cela que tu les poursuivras dans leur fuite. » Il poursuivit en effet les ennemis, selon la parole de l'ange, et les vainquit. L'empereur le fit stratélate pour son courage. Il avait vingt-cinq ans, était bien proportionné de taille et beau de visage, il avait des cheveux blonds et des joues roses.

* A 101. 111
r. 16.

Les jaloux le dénoncèrent * à l'empereur Dèce et lui dirent : « Il ne sacrifie point à nos dieux. » Celui-ci ordonna de le jeter en prison. Quelques jours après ils le firent comparaître et lui demandèrent : « Accomplis-tu la volonté de l'empereur ? » Mercure ne consentit d'aucune manière. Alors ils l'attachèrent à quatre poteaux et lui déchirèrent le corps avec l'épée; ils étendirent sous lui des braises ardentes, mais le feu fut éteint par l'effusion du sang.

Ils le jetèrent de nouveau en prison. L'ange du Seigneur descendit auprès

1. Corporation militaire connue par ailleurs: *Sym. Cr.*: 77, στρετεύει τῶν Μαρτιέσιων.

ողջոյն եւ ողջացոյց զամենայն վերս նորա : Եւ Տանին ի բանդէն եւ կախեցին զլիւիւարս, եւ վէճ կապեցին ի պարանոցն եւ ամենեւին ոչ ֆրասեցաւ : Եւ ապա զանեցին զերանելին, եւ կապանօր չոգարեցին ի Կեսարիա Կապրոպոկիկացոց եւ Տառնն անդ զլլուխ սրբոյն՝ Նոյեմբերի ԻԶ :

5 Եւ եղև ճարձին նորա սպիտակ եւ բուրեաց հոտ խնկոց : Եւ բարանք ի կապաշտիցն հաստացին ի Քրիստոս : Եւ թաղեցին զսուրբն Մեակեախոս ի սեղի նշանաւոր, չորսւժ լինին բժշկութիւնք եւ նշանք մեծամեծք :

9 Զաս ետես ի սեպեանն մեծն Բասիլիոս զի ասք ամենապրբա՛նի Լատաւածածինն չերկուորեակ լիբինն. Կոչեցէք առ իս զՄեակեախոս, զի երթեալ արանցէ զՅուլիանոս որ սուրբապա եւ հաշտոցեաց զորդին իմ : Եւ չորժամ զարթեաւ սուրբն Բասիլիոս գնաց ի տապանն, եւ ոչ եղիտ զձարմինն՝ սրբոյն եւ ոչ զլէնն : Եւ չեա երկոց ժամու գործաւ, եւ եղիտ զձարմինն եւ զլէնն ի տապանին սրբիս եւ էրն շտաշտարոյն : Եւ ապա բուն զատակուսնն Յուլիանոսի Պարսիկս : Ելլ եւ Յուլիանոս ետես զսուրբն Մեակեախոս, որ Եհար զպեղարոյն ի կոզս իւր :

* A 60, 111
A 7 B.

1 Եւ ողջացոյց զամենայն վերս նորա] եւ բաժարեալ զորացոյց զնա B 2 եւ ամենեւին ոչ ֆրասեցաւ] եւ զբարթեանքն Կատաճոց մնաց կենդանի B 5-6 եւ եղև ճարձին ... Քրիստոս om. B || 8 Բասիլիոս] Կեսարաց եպիսկոպոստոսական adcl. B || 10 եւ չորժամ զարթեաւ սուրբն] եւ զարթեացաւ մեծն B 10-12 գնաց ի տապանն ... շտաշտարոյն :] սեղիս եւ ժողովրդեանն փանս ստամպեանն Յուլիանոսի՝ պատմելով նոցա զտեսիլն : B 13 Պարսիկս] սր կղեալ էր ի նմին աւար չորսւժ սուրբն Բասիլիոս զտեսիլն ետես, եւ ձիարան փաստ ետան Կատաճոց . եւ ասն մեծ կատարեցին զորն զարն adcl. B — Ելլ եւ Յուլիանոս ... ի կոզս իւր : om. B.

de lui, le salua, et lui guérit toutes ses plaies. Ils le firent sortir de la prison et le suspendirent la tête en bas ; ils lui attachèrent une pierre au cou, mais il n'eut aucun mal. Ils frappèrent ensuite le bienheureux et l'envoyèrent chargé de fers à Césarée de Cappadoce, où ils tranchèrent la tête du saint, le 26 novembre.

Son corps devint blanc et une odeur d'encens s'en dégagaa. Beaucoup d'entre les idolâtres crurent au Christ. On enterra saint Mercure dans un endroit célèbre où s'opèrent des guérisons et de grands prodiges.

Le grand Basile l'aperçut en une vision, dans laquelle la très sainte mère de Dieu, sur la montagne des Jumeaux, disait : « Appelez-moi Mercure, pour qu'il aille tuer Julien, lui qui a renié et blasphémé mon fils. » A son réveil, saint Basile se rendit au tombeau et n'y trouva plus ni le corps ni le corps et l'arme dans le tombeau, comme ils s'y trouvaient auparavant. On apprit ensuite la mort de Julien en Perse. Julien même avait aperçu saint Mercure lorsqu'il lui enfonça sa lance dans ses côtes.

* A 61, 111
A 7 B.

Ֆաթ սուր յիշատակ է, երանելոյն Ալիպոսի սխնակեցոյ :

Աս էր յասոր բարեպաշտ արքային Հերակլի, ի բարարին Ալիքիանուպոսի Պաժ-
փիլոպոսոյ, յորսձ էր ձերձ չանտարտտ տեղին սխն ձի ձեձ, եւ ի վերայ կանգնեալ
բարին : Եւ երթեալ երանելին Ալիպոս զբարին կարճանեալ եւ ինքն երեալ բնակեցաւ
ի վերայ աննն. եւ ձեձ եւ սասրինի ճղնութեամբ, բարթիկայ ի ձձեւայնի սառու-
ցեալ, եւ չանտարտին արեգակնակերեալ : Եւ բարսձ արանչելիս արարեալ խորագու-
թեամբ չանգեաւ ի Քրիստոս :

Տրևի մԹ եւ նոյնձրերի Իէ : Տան է նազովկոյ Պարսիկ :

Ֆասորս բարեպաշտ թագաւորացն Մարտոսի եւ Արիպետի եզրոբ խորոյ, եւ
Պարսից արքային Ֆաղկերսի որ պաշտէր զարեգակն եւ զլրակ, սուրբն Ֆադովկոս
բնակէր ի պարսկիս ի բարարին Բիթրարտոս, ի գուստին Ելուպիսոն : Եւ էր
անուանի եւ փառասոր, եւ չաւաստով բրիտանեալ ինքն եւ ձայր խր եւ կին խր, եւ
սխնակեալ չլճ Ֆաղկերսէ արքայէ, եւ ի բարսձ սիրոյն զարձայց զնա ի պլլլճ չաւասոն
խր :

1 Ալիպոսի սխնակեցոյ] Ալիպոսի սխնակեցի B 2 Պանփիլոպոսոյ] Պանփիլոպոսոցոյ
B 5 աննն] զան կերտատան սժժ. B.

En ce jour, commémoration du bienheureux Alypios le stylite.

Il vivait aux jours du pieux empereur Héraclius, dans la ville d'Adria-
nople de Pamphylie, près de laquelle, dans un endroit désert, se trouvait
une grande colonne sur laquelle était édifié un autel d'idôles. Le bienheureux
Alypios (*Alypos*) alla briser l'autel et, montant sur la colonne, y fixa sa demeure.
Il y vécut de grand ascétisme, plein de vertus, subissant le froid glacial
en plein air l'hiver, et la chaleur brûlante du soleil l'été. Il opéra beau-
coup de miracles et reposa en paix dans le Christ.

19 ԹԵՒ, 27 Novembre.

Fête de Jacobik le Persan.

Aux jours des pieux empereurs Honorius et son frere Arcadius, et du
roi des Perses Hazkert, qui adorait le soleil et le feu, vivait en Perse
saint Jacobik (*Yakoubkos*), dans la ville de Bethlapat, dans la province
d'Elouzision. Il était célèbre et occupait un haut rang; de foi chrétienne
ainsi que sa mere et sa femme, il était tres aimé du roi Hazkert, lequel,
par la grande affection qu'il lui portait, le convertit a sa foi impure.

Եւ լուեալ ձայրն իւր եւ կինն՝ գրեցին սա նա բանս արածագինս, եւ ուրացոն
 գնա ստելով կէմէ. Աչ ունիս ընդ մեզ ժառանգութիւն, զի որպէս թողեր զու գՏէր
 Աստուած բո, թողցուք եւ մեր գրեալ : Եւ յորժամ ընթերցաւ պիտուլին՝ անկեալ ի
 5 պղծումն եւ սկսաւ լալ : Եւ ստեալ պղբոն ընթեանոց, շիշէր եւ զչարաչար զործն որ

ուրացաւ գՐբխատս, եւ թշուաւացուցանէր զանձն իւր եւ զամենայն որ կապ ի սպի :
 Եւ լուաւ թողաւորն կթէ պղծացաւ ընդ գտանողն ի հաւատն նորո՝ կոչեաց զնա ի
 հարցումն : Իսկ Յակովկոս օրինաւոր տաչր պատասխանին եւ ասէր. Թոտաովանիմ
 գՐբխատս զոր ուրացայն եւ հաւատամ չԱստուած զոր թողի, եւ զաստպարանմ ես
 ինքնին զիս, որ կամօք խնովք մարերցայ :

10 Յաչնժամ խորհուրդ արարեալ թաղաւորին թէ՛ որով մտհուամք սպանցէ զնա : Եւ
 ասէ մի անն ի պղպձ խորհրդակցաց իւրաց. Աչ վախելէ զնա միով մտհուամք մեռանել,
 աչ բազում եւ խխաւ չարչարանօք : Եւ հրամայեալ ընկենալ զմեակոր մերկ ի վերայ
 Երկրի, եւ սկսան մի ըստ միաջէ, ի բռթնայ աջայ ձեռնին կտորել արով մի մի մասն, եւ
 ասպա զձախայ ձեռնին եւ ասպա զերկու ստինն ասան մաստունն. կտորեցին եւ զերկուս
 15 թաթն ձեռացն եւ զերկուս սոսն ի պճգունսն. կտրեցին եւ զերկուս բազուկոն եւ զեր-
 կուս սրբոն ի ձեկացն. եւ հասին զերկուս ձեռսն ի թիկանցն եւ զբարձոն, եւ զամն-

Sa mère et sa femme, l'ayant appris, lui écrivirent en des termes attristés
 et le renièrent en disant : « Tu n'auras plus désormais de relations avec
 nous, car de même que tu as abandonné ton Seigneur Dieu, nous t'aban-
 donnerons également. » Lorsqu'il eut lu la lettre, il se repentit et se mit à
 pleurer. Reprenant la lecture de la lettre, il se souvint de l'acte infâme
 d'avoir renié le Christ, se sentit malheureux en sa personne et passa toute
 la journée dans le deuil.

Le roi ayant appris qu'il regrettaît de s'être converti à sa foi, le
 manda pour l'interroger. Jacobik lui répondit judicieusement et dit : « Je
 confesse le Christ que j'ai renié, je crois en Dieu que j'ai abandonné et je
 me condamne moi-même de m'être laissé égarer par ma propre volonté. »

Alors le roi, demanda conseil (pour savoir) de quelle mort le faire
 mourir. Un de ses abominables conseillers lui dit : « Il ne mérite pas de
 mourir d'une seule mort, mais par de nombreuses et cruelles tortures. »
 Le roi ordonna de jeter Jacobik nu à terre, et les bourreaux se mirent à
 lui couper un à un, à commencer par le pouce, les doigts de la main droite,
 ensuite ceux de la main gauche, puis les dix orteils des deux pieds; ils lui
 coupèrent également les deux mains et les deux pieds à la hauteur des
 chevilles; puis les deux avant-bras et les deux jambes jusqu'aux genoux. Ils
 lui coupèrent ensuite les deux bras jusqu'aux épaules et les deux cuisses;
 toutes ces articulations furent jetées à part, il ne resta plus que le ventre, la

նայն գայրուածն ձգեցին սրիշ, եւ մնաց ծիւղն փորն եւ լանջքն եւ գլուխն : եւ սուրբն
Յակովկոս լամենայն անգամոցն կարեւն ասար փառս Մատուծոյ, եւ յորժամ հասան
ամենայն չօրը անդամոց մարմնոցն դաշս յերկինս համբարձեալ ասոց զամէնն :

Եւ ծի սնն սիրելի զնկերակցոց խրոց զանակաւ եհաստ զգլուխն, եւ այնպէս անուշա-
հասութեամբ աւանդեաց զհոգի խր ի ձեռս հրեշտակաց նոյնմբերի ՍԷ :

Եւ երթեալ բրիտաննէիցն ժողովեցին զամենայն կոտորեալ մարմինն, եւ ի ծի սեղուջ
թաղեցին փառստարերով զՔրիստոս որ ասչ համբերութիւն այնպիսի չարաչար եւ խիստ
տանջանայ :

* A fol. 112 * Յորժամ ասար վկայութիւն սրբոյն Տիրութիտի եւ Վաղերիանոսի եւ սրբուհոյն Կիկիկեայ :
r. b.

Սրբուհին Կիկիկեա էր ի բարբրէն Հասմայ, մեծասան եւ կոտորշտ ճեղոց 10
դասակ, եւ խօսեցան նմա այր զՎաղերիանոս երիտասարդ եւ մեծասուն :

Եւ ի ծիւծ ասար լուս Կիկիկիկոս զտէրունական բանն, եկաչք աս խ ամենայն
աշխատեալը, եւ բնանաորը եւ ես հանդուցից զձեկ, եւ սրպէս բարի երկիր բուսոց ի
սրտի խրոժ եւ հաստաց ի Քրիստոս եւ երթեալ զադա առ սուրբ կպխկադան Սեր-
բանոս, որ չեսոյ մարտիրոսացան, եւ մկրտեցաւ ի նմանէ :

poitrine et la tête. Saint Jacobik à chaque membre coupé rendait gloire à Dieu, et lorsque toutes les articulations des membres du corps furent coupées, il leva les yeux au ciel et dit : « Amen. »

Un de ses chers compagnons lui trancha la tête à l'aide d'un couteau, et c'est ainsi qu'il rendit son âme en bonne odeur entre les mains des anges, le 27 novembre.

Les chrétiens allèrent recueillir toutes les parties du corps brisé et les inhumèrent dans un lieu, glorifiant le Christ qui donne la persévérance à de telles tortures et à de cruels tourments.

* A fol. 112 * En ce jour, martyre des saints Tiburce et Valerien et de sainte Cecile.
r. b.

Sainte Cécile était de la ville de Rome, fille de parents riches et idolâtres, qui l'avaient fiancée à un jeune homme riche nommé Valérien. Un jour, Cécile entendit les paroles du Seigneur : *Venez à moi, vous tous qui êtes fatigués et aveablés, et je vous donnerai du repos*¹; ces paroles poussèrent dans son cœur comme dans une bonne terre, elle crut au Christ, alla trouver secrètement le saint évêque Urbain, qui fut martyrisé plus tard, et se fit baptiser par lui.

¹ L. Matth. xi, 28.

Եւ յարժամ եղևն հարսանիքն, եւ ծախն ի սենեակն երկօրեանն ծխան, ստե՛ Կիկիլիս
յ՛Վաղերիանոս . Այլ գեղեցիկ երկասարցի՝ կամիմ բան ինչ ի բէն վաստատման

ստեղծ էիլէ՛ երգեստ ինչ զի պահեցես ի բեց եւ ոչ ումեր չպտնեցես, ասացից
5 զիտրհարցն իմ : Եւ յարժամ վաստացաց զես ի կուսն երգածմը, ստե՛ Կիկիլիս .
Պիտասջիր Վաղերիանոս, զի եւ բարեկամ սնիմ հրեշտակ լերկից, եւ չոյ՛մ նախանձի
վասն սիրոց իմոց, եւ էիլէ՛ զիտասցէ էիլէ՛ զու վասն սարսկաներոց զկուսիլին իմ
ստեր զես՝ շարժի ի նախանձ, եւ ստժամայն շարժի, ի վերոց բս գրարկովին խը, եւ
կորնչի՝ պաշտաւ ճանկովիւնոց բո, բունկն երկնասորին Աստուծոց հրեշտակ է : Եւ
էիլէ՛ զիտէ՛ զի զկուսովիւնս իմ սնարատ պահես, նոյնպէս եւ նա սիրեցէ՛ զբեց պրկս
10 զես, եւ ցուցանէ՛ բեց զբիտս խը :

Իսկ Վաղերիանոս ընդ բանն արժանեցաւ, եւ չահի լիտլ ստե՛ . Եիլէ՛ կամիս զի
հաստացից բանից բոց՝ ցուց ինչ զհրեշտակն : Ետէ՛ Կիկիլիս . Եիլէ՛ հաստիս բանից
իմոց եւ լսես ինչ, լուսցիր սուպանան վերստին ճնկեկածրն, եւ հաստս ի մի
15 Աստուծ յարարոյն երկին եւ երկրի, եւ չոյնժամ կարոց լինիս տեսանել զհրեշտակն
իմ : Եւ նա հասանեցաւ բանից նորս :

Եւ ստե՛ Կիկիլիս . Երբիլջիր սու Սերբանոս եպիսկոպոսն եւ ասա էիլէ՛ . Կիկիլիս
սուարեաց զես, եւ պատմես նմա զամենայն գրանս իմ : Եւ յարժամ ճարքեցէ՛ զբեց

5 Վաղերիանոս] Վաղերիս B — եւ չոյ՛մ նախանձի ... ստեր զես] եւ չոյ՛մ սիր, զիս
վասն կուսովեան իմոց : Եւ էիլէ՛, ձերձեցիս զիս B ։ S եւ էիլէ՛, զիտէ՛ զի] Բաց էիլէ՛ B
12 հաստիս] հաստս B .

Lorsque les noces eurent eu lieu et que les deux fiancés pénétrèrent seuls dans la chambre, Cécile dit à Valérien : « O beau jeune homme, je veux te confier quelque chose, si tu me jures de le garder pour toi et de ne le dévoiler à personne : je te dirai toute ma pensée. » Lorsqu'il le lui eut assuré par un serment sur les idoles, Cécile lui dit : « Sache, Valérien, que j'ai un ami, un ange du ciel, qui est très jaloux amoureux de moi ; s'il savait que tu m'as prise pour déflorer ma virginité, sa jalousie se réveillerait et exciterait immédiatement sa colère contre toi, * et ton éclatante jeunesse périrait, car c'est l'ange du Dieu du ciel. Mais s'il savait que tu conserves intacte ma virginité, il t'aimerait comme moi et te montrerait sa gloire. »

Valérien devint triste à ces paroles, mais, saisi de crainte, il lui dit : « Si tu veux que je croie à tes paroles, montre-moi l'ange. » Cécile lui répondit : « Si tu consens à mes paroles et si tu m'écoutes, lave-toi dans les fonts d'une nouvelle naissance et crois en un seul Dieu, créateur du ciel et de la terre, et alors tu seras capable de voir mon ange. » Il consentit à ses paroles.

Cécile lui dit : « Tu iras chez l'évêque Urbain et tu lui diras : Cécile m'a envoyé. Et tu lui répéteras toutes mes paroles. Et lorsqu'il l'aura purifié

տորք առաքանան, եկեալք ի սենեակս յայս եւ տեսցես զհրեշտակն Տեանն, եւ լուսարեացէ գրեղ Տօբով եւ ծարմնով, եւ լինիս սիրելի նմա, եւ զամենայն խնկիրս քո նա կատարեացի :

Յայնժամ գնաց Վայկերխանս առ կալիսպոսն, եւ պատմեաց նմա զամենայնն, եւ մկրտեցաւ տղիւ ձօսք, եւ ուսաց նմա զամենայն խորհուրդս Տաւաոց, եւ առաքեաց 5
առ Կիկիկոս :

* A fol. 112
V^o b.

Եւ երբևալ նմա ի սենեակն, եւ ետես զԿիկիկոս յայօթն * եւ ձերձ կարով հրեշտակն Տեանն՝ հրեկն թևօք լրբես պոց վատեալ, սենեակ ի ձեռին լուրս՝ երկու պատկը՝ յորոց բոլոր անուշաճատութիւն լրբես պիտղի եւ զուշանի : Եւ ել զմինն ի Կիկիկոսն պատն եւ զմիսն ի Վայկերխանսի. եւ սակ. Չապ պատկպ պահեցէք 10
անորոսս եւ սնրիձ ծարմնով, եւ անուշաճատութիւն ծարկանցն ձի սպասեցէ. քանզի ի պատնէն Բառուճոյ բերի առ ձեզ, եւ ոչ սք տեսցէ պրոսս բայց ձեռն զօք : Երբ զոր ինչ կամիր խնդրեցէք վնեն :

Եւ յո՛ւս տրախ եկն ընդ բանս հրեշտակին, եւ խոնարհեալ երկիրպաղին Բառուճոյ : Եւ սակ Վայկերխանս. Ի՞՞՞ ձե՞՞՞ եւ առաջին խնդիրք այս են, զի զառպ կորպնն իմ 15

1 Տեանն om. B || 10 սակ] զնոսս add. B 12-13 քանզի ի պատնէն ... խնդրեցէք վնեն om. B 14 Բառուճոյ om. B.

par les saints fonts, tu reviendras dans cette chambre et tu verras l'ange du Seigneur, qui t'illuminera dans l'esprit et dans le corps, tu lui deviendras cher et il exaucera tous tes vœux. »

Valérien se rendit alors chez l'évêque et lui conta tout, il se fit baptiser en toute sincérité; l'évêque lui enseigna tous les mystères de la foi et le renvoya auprès de Cécile.

* A fol. 112
V^o b.

Il vint et pénétra dans la chambre, trouva Cécile en prières, * et près d'elle se tenait l'ange du Seigneur, aux ailes enflammées, brûlant comme une flamme et tenant dans sa main deux couronnes d'où émanait une odeur suave comme celle d'une rose et d'un lys. L'ange posa une de ces couronnes sur la tête de Cécile et l'autre sur celle de Valérien, et dit : « Conservez ces couronnes par un corps pur et sans souillure, et le parfum des fleurs ne tarira jamais, car je vous les ai apportées du paradis de Dieu; personne ne les verra, excepté vous seuls. Maintenant, demandez-moi ce que vous désirez. »

Ils furent grandement réjouis des paroles de l'ange et, s'étant prosternés, ils adorèrent Dieu. Valérien dit : « Mon grand et premier désir c'est que tu invites mon frère aîné Tiburce à l'appel du nom du Christ, comme

դՏիրութիւնս հրախրեցես ի կոչումն անուանն Քրիստոսի որպէս եւ զիս, որ եւ նա լուսաորեցի եւ հաւատացէ ի ձի Բատուած չորարդն երկնի եւ երկրի :

Ըստ հրեշտակն դուարի երեսօր. Սրպէս խնդրեցեր լինի այրպէս, եւ որպէս շահեցաւ զբեղ Կիկիլեա՝ շահիս եւ դու դՏիրութիւնս, եւ ի ձխախն գոցուիս մարտիրոսութեանն 5 ընկալջիբ : Եւ դաչս ասպեալ հրեշտակին վերացաւ լերկինս :

Եւ ի նմին ժամու եհաս Տիրութիւնս, եւ մտեալ ի սենեակն համբուրեաց զգրախ եղբորն եւ հարսինն եւ ասէ. * Չարմանած յոժ զի չաւորս չաչմիկ վարդի եւ շուշանի * A 50. 113
17 30.
հաս բուրեաց ի գլխաց ձերոց : Եւ ասէ ցնա Վաղերիանոս. Ես ազաչեցի փասն քո եւ հոտոտեցար գհոտ ծաղիանցդ, փասն զի մեր զճշմարիտ ծաղիկն տեսար, յոր եկիէ դու 10 հաւատաս յոր մեր հաւատացարն՝ տեսոյ լինիս եւ դու եւ ի հասոն փալեիս :

Ըստ Տիրութիւնս. Երբայի խախտ ընդ իս այժմ եկիէ ի լրջեաց : Ըստ Վաղերիանոս. Մեր ձինչու ցոյժմ որպէս ընդ երազով կացար. այժմ ճշմարիտ չորսութեամբ ապրեցար, եւ ստուխիս ի մեղ ոչ գոչ. բնեղն ստուածքն քոր պաշտէար ճշմարտապէս զեւր են : 15

Ըստ Տիրութիւնս. Եւ ստարի դաչս ճանեար : Ըստ Վաղերիանոս. Հրեշտակ Տեսան յաչտեաց ինձ եւ ստոց զիս, որ եւ դու եկիէ մարբիս ի կոց ազտեղութենէ կարալ լինիս եւ դու տեսանէլ զհրեշտակն :

2 հաւատացէ] հաւատայ B.

moi, afin qu'il soit illuminé et qu'il croie en un seul Dieu, créateur du ciel et de la terre. »

L'ange lui répondit, le visage souriant : « Qu'il soit fait selon ton désir, et comme Cécile l'a gagné, tu gagneras également Tiburce et vous recevrez ensemble les couronnes du martyr. » Ce disant, l'ange monta au ciel.

Au même instant arriva Tiburce, il pénétra dans la chambre, baisa la tête de son frère et de sa belle-sœur et dit : * « Je m'étonne beaucoup de * A 50. 113
17 30.
sentir qu'un parfum de rose et de lys se dégage de vos têtes aujourd'hui. » Valérien lui répondit : « J'ai prié pour toi et tu as senti le parfum des fleurs, mais nous, nous avons vu les véritables fleurs, et si tu crois à ce que nous avons cru, tu verras également les fleurs et tu jouiras de leur parfum. »

Tiburce lui dit : « Parles-tu comme dans un rêve ou bien sérieusement? » Valérien répondit : « Jusqu'à présent nous vivions comme dans un rêve, mais maintenant nous sommes sauvés par une vraie résurrection et il n'y a pas de mensonge en nous, car les dieux que nous adorions sont de véritables démons. »

Tiburce lui dit : « Et d'où as-tu connu cela? » Valérien répondit : « L'ange du Seigneur me l'a révélé et m'a instruit, et toi, si tu te purifies de la souillure des idoles tu te rendras capable de voir l'ange. »

Եւ Տիրարարիս . Եթէ հար է ինձ սեանել զհրեշտակն , ընդդ չամնա եւ ոչ փոխով ծարբեա զնա : Եւ Վարդերիանու . Եթի , խոտտանա ինձ եւ չանձն առնու զի զամենայն զիսսսն սրանա , եւ հաստատա ի ձի Կաստած որ յերկինս է , հար է :

Եւ Տիրարարիս . Աչ եմ իմանալ ճշմարտայէս զոր ստեալ : Մայնձոմ երանելին 5
* A 60 11 :
1 B . Կրկիլիսա ՚ րայեալ զրբան իւր սրամեալ զամենայն սաստաճալին խորհարգս բրիտ-
տանեւթեան , եւ չարանայէս երեւցոյց զնոր իսոյն խորեւթիւնն :

Եւ Տիրարարիս զեղարց իւր . Եսն ինձ թէ , չս երկնաց եւ ծարբեաց : Եւ նա
սաւ . Ես ծարգն Կաստածս Արբանս , որ է սաստաճալին աբօրն սրտուեալ : Եւ
Տիրարարիս . Եթի , զնա սաեա զոր բրխտանեալն եպիսկոպոս կաշն , եւ իշխանքն ձեւ
զաստարբանն զնա ի ծաշ , եւ նա զազանի զհաստն իւր սրաշտ : Եւ ձի րայե
10 զիտայել , եղարբան : փան նորա , եւ նախ զնա հրով աչբայել : եւ զնոյ շարանաշ սանէ :
Եւ Կեկիլիսա . Չարհարանք եւ ծաշ որ փան Կրխտար կեանք եւ չարխտանք :
Երթիջեր ընդ եղբոր րոյ :

Եւ ձեձու չոսարթեանք եւ ինզութեանք զնային սա Արբանս եպիսկոպոսն :
Եւ ձիւրայեա եւ զիւրայ զիւրայ րաստարթեանն , եւ աչնայի շարհս սուսա Տիրար- 15
արիսի Կաստածս , զի չամենայն սար զհրեշտակ Կաստածս սեանելք , եւ զամենայն

1 զհրեշտակն om. B — 3 հար է, om. B — 5 սաստաճալին om. B || 7 թ] թով B.

Tiburee répondit : « S'il n'est possible de voir l'ange, pourquoi le retardes-tu et ne me purifies-tu pas au plus tôt? » Valérien répondit : « Cela est possible, si tu me promets et si tu acceptes de renier toutes les idoles et de croire au seul Dieu qui est au ciel. »

* A 60 11 :
1 B . Tiburee dit : « Je ne comprends pas en vérité ce que tu dis. » Alors
la bienheureuse Cécile prit la parole et lui expliqua tous les divins mystères du christianisme, lui démontrant avec évidence la tromperie des vaines idoles.

Tiburee dit à son frère : « Dis-moi où je dois aller pour me purifier. » Il lui répondit : « Chez l'homme de Dieu Urbain, qui est honoré d'une divine vieillesse. » Tiburee répondit : « Ne parles-tu pas de celui que les chrétiens appellent évêque, que nos notables condamnent à mort, et qui continue secrètement le culte de sa foi? Si jamais l'évêque venait à savoir quelque chose de lui, il le ferait d'abord brûler dans les flammes et nous ferait périr de mort violente. » Cécile ajouta : « Les tortures et la mort subies à cause du Christ sont une vie éternelle. Va avec ton frère. »

Ils se rendirent avec grand empressement et joie chez l'évêque Urbain. Tiburee fut baptisé et fut revêtu d'un vêtement lumineux. Il reçut tant de grâces de Dieu que chaque jour il voyait l'ange de Dieu; il connaissait tous

գաղանիս գիտէր. և զոր ինչ խնդրէր չՄատուցչ սապր նմա, և բազում արանչելիս առնէր անուամբն Մատուցչ :

Եւ ընդ աւարան ընդ աշնտիկ Այծակիտս կարարքան Հատմայ չարչարէր և սպանանէր զորս գտաներ ըրիտօտնեալս, և ոչ սապր թոչլ թաղել՝ աչլ ընկենուլ շանց և սպաւաւց կերակուր : * Իսկ հարագաս կարարքն Տիրութալտս և Վարդերիմոս գաղա թաղէին գոսկերս ճարտիրոսացն :

Եւ զիտացեալ կարարքոսին հրամայեաց ըմբռնել զնոսս և կոպուցանել սուաջի իւր : Եւ նորս խոտտովանեցան համարձակութեամբր գամենասուրբր զերրորդութիւնն և յանդիմանեցին զմտրութիւնն կուոցն : Եւ նորս բարկացեալ հրամայեաց ըրովք տանջել զնոսս : Եւ սուրբն խնդացին ընդ տանջանան, և ամեն զմերձակայ յողովուրդն. Ով Հատմայ բազարացիք, զողջ լերուք ի պիղծ խարէութենէ, Այծակիտսի, զի որք զկուսն սրաշուն՝ զստխոնտիան ներութիւնան յառանգեցնն :

Եւ գահճապետն Մարգրիմոս հաւատաց ի Քրիստոս, և աչլ բազումք ընդ նմա : Եւ բարկացեալ Այծակիտս հրամայեաց և հատին զզուխ նոցա : Խոնպէս և զգահճապետին և գամենեցուց որք հաւատացին ի Քրիստոս Աստուած : Եւ սրբուհին կիկիլիս գաղանի թաղեաց զնոսս ի միասին :

Յաջեմամ կարարքան խնդիր արար սասցուածայ և ընչից կրկուց սուրբ կարարցն, բանցի չոջ մեծասուրբ էլին. և չրմամ ոչ գաին, վասն զի սուրբքն չառաջագոցն

1 գիտէր] գուշակէր B 14 հրամայեաց om. B 15 իՔրիստոս om. B.

les secrets et Dieu lui accordait tout ce qu'il demandait, et il opérait beaucoup de miracles au nom de Dieu.

A cette époque l'évêque de Rome, Almacius, torturait et tuait les chrétiens qu'il rencontrait, et il ne permettait pas qu'on les enterrât, mais les faisait jeter en pâture aux chiens et aux corbeaux. * Les deux véritables frères Tiburce et Valérien enterraient secrètement les ossements des martyrs.

L'évêque, l'ayant appris, ordonna de les arrêter et de les faire venir devant lui. Ils confessèrent avec hardiesse la très sainte Trinité et blâmèrent l'erreur des idoles. L'évêque, irrité, ordonna de les torturer avec de gros bâtons. Les saints sourirent des tortures et dirent aux assistants : « O citoyens de Rome, méfiez-vous de l'immonde tromperie d'Almacius, car ceux qui adorent les idoles hériteront des peines éternelles. »

Le chef des bourreaux Maxime crut au Christ et beaucoup d'autres avec lui. Almacius irrité, ordonna de leur trancher la tête, en même temps qu'au chef des bourreaux et à tous ceux qui crurent au Christ, Dieu. Sainte Cécile les enterra secrètement tous ensemble.

L'évêque fit alors rechercher les propriétés et les biens des deux saints frères, car ils étaient fort riches, mais on ne put les découvrir, car les saints

խաչակցին աղբատոց, Տրամաշեաց և տարան տափն գերանելին Կիլիկիա սրպէս
 * A 261, 113
 A 16. կին Կաղենախանսի և Տարան Տիրուբախանի, և խնդրէր զինչսն՝ նոցա. բննեաց և
 փանն Տաւատոցն :

Եւ նորա լլեկալ շորով սրբով Երաց գրերան խր և պատմեաց յատուածային
 գրոց քամենայն անձառ խորհարցոս սրբոց Երրորդութեանն : Եւ ի բանից նորա Տաւա- 5
 տոցին անձինք չտրեղհարիւր ընդ այր և ընդ կին և ընդ մանկանս, և գնացին առ
 եպիսկոպոսն և մկրտեցան :

Եւ ետարբան Տրամաշեաց զԿիլիկիա ի ջեսուցեակ բարանին արգիլել և գրուին
 գրուչութեամբ փակել : Եւ յոյժ տագնապեցաւ արտիկինն՝ Բրիտանոսի և ոչ մնաւ :
 Եւ լետ երկոց տարեցն բացին գրտարմիւսն և գտին գնա կենդանի չարօրն : Եւ յորժամ 10
 լուսաւ ետարբան տաւրեաց քահիճս զի Տաւոցին գլլուին նորա : Եւ բազում անգամ
 սրով սովորին բախեր գրտարմեցն և ոչ կարէր Տաւանել և արխանն Տեղաք յոյժ, և
 յորժամ կինն քահիճքն առանդեաց զՏաւին խր տա Բաւտամ՝ նոյնքերի Բէ : Եւ
 եպիսկոպոսն ինպեաց գնա ի մէջ ալլ մարտիրոսոցն :

S արգիլել] արգեկալ B 11-13 զի Տաւոցն ... նոյնքերի Բէ] և Տաւին գրտախ
 նորա : Եւ արգեկա բարի Տաւատով տանդեաց զՏաւին խր տա Բաւտամ՝ նոյնքերի Բէ : B ||
 11 սլլ] սարբ B.

les avaient fait distribuer d'avance aux pauvres; alors il ordonna de faire
 comparaître Cécile, comme femme de Valérien (*Valerianos*) et belle-sœur de
 Tiburce, et il l'interrogea à propos de leurs biens * et au sujet de sa foi.

* A 261, 113
 A 16.

Cécile, remplie du Saint-Esprit, prit la parole et expliqua d'après les
 écritures divines tous les mystères ineffables de la sainte Trinité. A ces
 paroles, quatre cents personnes, hommes, femmes et enfants, se convertirent,
 allèrent trouver l'évêque et se firent baptiser.

L'évêque ordonna d'enfermer Cécile dans un bain surchauffé et d'en garder
 la porte avec précaution. La servante du Christ eut beaucoup à souffrir, mais
 n'en mourut pas. Trois jours après, on ouvrit le bain et on la trouva vivante,
 en prières. Ce qu'ayant appris, l'évêque envoya des bourreaux pour lui
 trancher la tête. Le bourreau frappa plusieurs fois vigoureusement avec le
 glaive sur le cou, mais ne put le trancher, et le sang coula abondamment.
 Lorsque les bourreaux s'éloignèrent Cécile rendit son âme à Dieu, le
 27 novembre. L'évêque l'incluma parmi d'autres martyrs.

Տրէի Ի եւ նոյեմբերի ԽԸ: Վկայութիւն սրբոյն Երինարբոսի¹ :

* Սուրբն Երինարբոս էր չաճա Պրոկղէաբանոսի անորէն արքային եւ Մարտիմեայ գառաւորի : Երինարբոս լաճի՛մ էր եւ ծանուկ հասակու : Եւ ամին առաջի թագաւորին ետին խոստովանող կանաչա : Եւ տեսալ զնոսա Երինարբոս ի տանջանա վտան անուանն Քրիստոսի՛ հաւատաց եւ նա չՆստուած եւ եղև բրիտանեայ, եւ եկաց ի մէջ ստեղծին եւ սաէ. մառայ եմ եւ ես Քրիստոսի :

Եւ սուրբ կանաչքն խորեղին զրատուորն եւ սակն. Տուր ի մեզ գառաուսանն ըս եւ մեր զօհս մատուցուր նոյրա : Եւ սակալ զկուսան արկին ի բուրձ եւ տարեալ ընկեցին ի խորս լճին :

Եւ կացուցին առաջի գառբր կանաչան, եւ եղին մերձ եւ մեծաղին հանդերձս եւ ի միւս կողմն անօթն տանջանաց զի զոր կամեցին ընտրեցեն, եթէ զհանդերձան՝ կեանս եւ սրբկես, եթէ գտանջանարանս՝ չարհարանս եւ մա՛ս :

Եւ ծի ի սուրբ կանանցն ունէր երկուս գառկա, չանձն արար զնոսա Երինարբոսի, եւ սակալ զհանդերձան ընկեցին ի հուրն : Եւ հրամայեաց գառաւորն եւ բերեցին 15 զմարմինս սուրբ կանանցն՝ եւ արիւնն իբրև կաթն հեղուք, եւ էին մարմինք նոյրա

1. Desinit A.

20 TRÉ, 28 Novembre.

Martyre de saint Irénarchos¹.

* Saint Irénarchos vivait aux jours de l'empereur impie Dioclétien et du juge Maxime. Irénarchos était bourreau, encore jeune en âge. On avait mis en présence de l'empereur sept femmes confesseurs, Irénarchos les voyant dans les tortures pour le nom du Christ, crut lui aussi à Dieu, devint chrétien, se présenta au tribunal et dit : « Je suis, moi aussi, le serviteur du Christ. »

Les saintes femmes trompèrent le juge et lui dirent : « Livre-nous les dieux et nous leur offrirons des sacrifices. » Elles prirent les idoles, les mirent dans un sac, les emportèrent et les jetèrent au fond du lac.

On fit comparaître les saintes femmes, on plaça près d'elles d'un côté des vêtements de grand prix et de l'autre des instruments de tortures afin qu'elles choisissent ce qu'elles préféraient, ou les vêtements, la vie et les cadeaux, ou les tortures, les tourments et la mort.

Une des saintes femmes avait deux enfants : elle les confia à Irénarchos ; et, saisissant les vêtements, elles les jetèrent dans les flammes. Le juge ordonna alors de déchiqueter le corps des saintes femmes, le sang coula comme du

1. Desinit A.

լրբև գձին սպիտակ . եւ սպա արկին գնտա ի հուր . եւ հանեալ ի հրոջն հատին զգլխս նոցա :

Եւ կայացին զԻրինարբոս առաջն գատաւորին եւ բազում խոտածարբը եւ սգանուկեօր ոչ կարաց զարձուցանել յառաջին կոսպաշտութիւնն, այլ խոտովանէր զներն ծառայ Բրինաոսի : Եւ տարան զնա եւ ընկեցին ի մէջ լճին : Իսկ սուրբն Իրինարբոս անց անվնաս ընդ ջուրն եւ ել ի ցամաքն, եւ գնաց առ Ակակիոս բաշանայ եւ մկրտեցաւ, եւ զարձեալ եկաց առաջն գատաւորին :

Եւ բոբբոբեցին հուր եւ ընկեցին անց զԻրինարբոս եւ զբաշանայն Ակակիոս, եւ զերկուս ճանկունան զոր չանձնեալ էր սրբոջն Իրինարբոսի երանելի կինն որ ծարսիրտացաւ : Եւ երկու ճանկուններն եւ Ակակիոս աւժածայն մեռան : Եւ Իրինարբոս ի մէջ հրոջն սոխմէր, եւ ի շիջանել հրոջն հատին զգլխս նորա նոյնմբերի ԻԲ, եւ ընկարս զհոգի նորա հրեշտակ մեռան եւ տարաւ առաջն Աստուծոյ :

* Է
p. 261 b.

Եւ կին մի հաւատացեալ անուն Եղևիսա՝ ինտրեաց զմարմին սրբոջն ի ակփ նշանաւոր :

Յալամ աւուր զսրբոջն Փիլիմոնոսի գձեռան բեւեակցին ի գլուխն, եւ զերկուսին տան բեւեակցին ընդ միմեանս եւ բարշէին ընդ երկիր . եւ չաչնալիս տանջանան աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած յամս Արեղևանոսի արքայի :

lait et leur corps devint blanc comme neige; on les jeta ensuite dans le feu, puis, les ayant fait sortir des flammes, on leur trancha la tête.

On mit ensuite Irénarchos en présence du juge, qui avec force promesses et menaces ne parvint pas à le faire revenir à son ancienne idolâtrie; par contre il s'avoua serviteur du Christ. On l'emmena et on le jeta au milieu du lac. Saint Irénarchos traversa indemne l'eau et gagna les bords; il se rendit auprès du prêtre Acace, se fit baptiser et vint se présenter de nouveau au juge.

On alluma un bûcher et on y jeta Irénarchos avec le prêtre Acace et les deux enfants que la bienheureuse femme, qui fut martyrisée, avait confiés à saint Irénarchos. Les deux enfants et Acace moururent aussitôt. Irénarchos se mit à prier au milieu des flammes, et, lorsque le feu se fut éteint, on lui trancha la tête, le 28 novembre; l'ange du Seigneur accueillit son âme et la transporta devant Dieu.

* Une femme chrétienne, du nom d'Élise (*Elisia*), inflama le corps du saint dans un lieu célèbre.

En ce jour, on cloua les mains de saint Philémon (*Philimonos*) à sa tête; on cloua également ses deux pieds l'un sur l'autre et on le traîna par terre: c'est dans de telles tortures qu'il rendit son âme à Dieu, aux jours de l'empereur Aurélien.

Ի Հայք նուստատիք մեծի եկեղեցւոյն որ ի Վարդաշապատ. եւ վշատակ Թէոփոսի եպիսկոպոսի Թէոդոսուպոլեաց Հայոց :

Տրէի ԵՒ եւ նոյնձերի ԻԹ* : Յիշատակ է սրբոյն Տրդատոյ թագաւորին Հայոց եւ բուեր նորին Խորովելտոյ եւ Բշխեն արկնոյ :

5 Թագաւորն Տրդատ որպի էր Խորովու Հայոց արքայի : Եւ չնտ սպանման հօրն անու ի Կեսարեա վախատական տարեալ զնա ծառայելոյն ի Պարսից արքայէն : Եւ դրոյր նորա զԽորովելախա առ նախարար ծի անուն Օտաչ, եւ մտեալ բնակեցու չաճուրն Անի մինչեւ եկն Տրդատ վերստին պտակեալ ի Յոնոց արքայէն թագաւոր : Եւ առ իւր կլին զբուտար արքային Աբանոց զԱշխէն արկին, որ ամենայնիւ հաճանման էր սկսածեւ հասակին իւրոյ : Այլ բոյր նորա Խորովելախա կուտաթեամբ եկաց :

10 Եւ յորժամ սուրբն Հովհաննէս ընկերօրն իւր նահատակեցաւ, Խորովելտոց երեւեցաւ հրեշտակն եւ ասաց աւաբել եւ ամել ի վերսպէն զսուրբն Գրիգոր : Եւ յորժամ զպա սուրբն՝ ընդ առաջ ընթացաւ. նմա թագաւորն ի կերպարանս խոյլ լսպմութեամբ մարդկան :

15 * Իսկ սուրբն Գրիգոր ինդրեաց չէստուծոյ ստալ թագաւորին իմաստութիւն՝ չանասնեղէն կերպարանան բնել եւ իմանալ զկարգապետութիւնն : Եւ զվախուն օր վարդա-

* B.
p. 262 a.

En Arménie avant-fête de la consécration de la grande église à Valarchapat, et commémoration de Théodose, évêque de Théodosiopolis d'Arménie.

21 TRÉ, 29 Novembre.

Commémoration de saint Tiridate, roi d'Arménie, et de sa sœur Khosrowidoukht et de la reine Achkhene.

Le roi Tiridate était le fils de Khosroès, roi d'Arménie. Après l'assassinat de son père, il fut élevé à Césarée, où il fut conduit par des serviteurs qui échappèrent au roi des Perses. Un satrape du nom d'Ota prit sa sœur Khosrowidoukht, pénétra dans la forteresse d'Ani et y habita jusqu'au retour de Tiridate, couronné roi par l'empereur des Grecs. Tiridate épousa la fille du roi des Alains, la princesse Achkhène, qui égalait sa taille de géant de toute manière. Mais sa sœur Khosrowidoukht demeura vierge.

Lorsque sainte Rhipsime fut martyrisée avec ses compagnes, un ange apparut à Khosrowidoukht et lui dit d'envoyer chercher saint Grégoire du fond du puits. Tandis que le saint revenait, le roi accourut au-devant de lui, sous la forme d'un porc, accompagné d'une multitude de gens.

* Saint Grégoire pria Dieu de rendre la sagesse au roi, pour qu'il pût sous cette apparence d'animal écouter et comprendre la doctrine. Le roi se

* B.
p. 262 a.

պետութեանն ի գլխերի եւ ի սուրնչեան սա սաս նորա էր թագաւորն ձեճաւ հաւառ-
ձամբ եւ արտասուր չալլա :

Եւ գկնի փորցապետութեանն ետես սուրբն Գրիգոր զբանչելն տեսիլն շինութեան
վկայարանացն : Եւ ձեան ի գործ արկեալ տղաչեաց թագաւորն զն բժշկեցէ ձիան
զձեան եւ գտան սա ի սաստրել գործոչ շինութեանն : Եւ սուրբն Գրիգոր ապօքեալ
բժշկեաց : Իսկ նա սա գկին իւր եւ զբազն՝ եւ նորոք հանդերձ պատրաստէր գվիրս
սուրբ կուսանայն, ինքն փորէր բաճաւ, եւ նորա թեղանօր արտասրս կրէին զհոյն :

Եւ չարեւձ ել ի հանդիստ գվկազն սուրբն Գրիգոր, հրաման սա թագաւորն ի
նձանէ գնալ բերել սեան չարկայն : Եւ գնացեալ երկոյ աւսուր ձանսպարճ ի բարձր
բետն ի Մասիս՝ երարձ սլամբ անասչ բարինս ութ եւ երեք, յորոյ զմինն բազում
արանոյ անկար էր շարմել, իբրեւ փոխարէն հասուցանելով սրբոյն Հախիմեայ անկարոյ
սա փանայն :

Ետս սուրբն Գրիգոր ապօքն արար ի վերայ խաղաղեալ արբալին. եւ նա ի զարձան
հարեալ՝ փարկապակի ձորին խաղենի գերձաւ ի նձանէ. եւ թագաւորն փափկամօրթի
իբրեւ զձաստալ երեւիւր, զոր տեսեալ փասս ետան Եստուձոյ :

Յնա ոչտարիկ զնայ սուրբն Գրիգոր ի Կեսարիա, եւ սուեալ զքահանայական պա-

tint à ses pieds pendant les soixante jours que dura la doctrine, jour et nuit, avec de gros sanglots, des larmes et des gémissements.

Après la doctrine, saint Grégoire eut la magnifique vision de la construction des temples des martyres. Lorsqu'il se mit à l'œuvre, le roi le pria de lui guérir seulement les mains et les pieds pour qu'il pût aider à l'œuvre de construction. Saint Grégoire pria et le guérit. Le roi prit sa femme et sa sœur et en leur compagnie il prépara le tombeau des saintes vierges¹; le roi lui-même creusait avec une bêche et les femmes transportaient la terre au dehors dans les pans de leurs manches.

Lorsque saint Grégoire déposa les martyres dans leur tombeau, le roi reçut de lui l'ordre d'aller quêrir un seuil pour l'édifice. Il se rendit à trois journées de chemin, à la haute montagne du Masis², chargea sur son dos huit grosses pierres brutes et les apporta; une seule de ces pierres ne pouvait être déplacée par plusieurs hommes, comme compensation de son amour déréglé pour sainte Rhipsime.

Saint Grégoire pria ensuite pour le roi, qui avait l'aspect d'un pore, et celui-ci fut saisi d'un tremblement; aussitôt la peau de pore se détacha de lui, et le roi parut dans une peau tendre comme celle d'un jeune enfant; les rois en rendirent gloire à Dieu.

Saint Grégoire se rendit ensuite à Césarée, y reçut l'honneur sacerdotal.

1. Rhipsime et ses compagnes. — 2. Nom ancien de l'Ararat.

տին եկն եւ մկրտեաց զթագաւորն, հանդերձ ամենայն աշխարհաւն : Սովայն սուտեւ
 էր երկխաղ թագաւորին ի վերայ նոցա սրբ գային ի մկրտութիւն՝ ըսն զինքնակամ
 թծարութիւնն : Եւ այնուհետեւ սուտեւ զինքն թագաւորն հարպատ բուերին եւ
 բարեպաշտ թագուհեան յաշակերտութիւն եւ զնիկերցումն աստուածաշունչ գրոց, եւ ի
 5 ժուժկալութիւն պահոց եւ ազօրից՝ ի զիշերի եւ ի սուրնջեան ասանձ՝ ձանձրանարց
 խոկար ի հանդերձեալ կեանսն : Եւ խրատէր պապիսի զնախարարն եւ զամենայն
 իշխանսն սիրել զԱստուած ընդ հաւատոյն եւ գործովք բարեաց :

* 13
 p. 262 b.

Այլ զե խտամբակ էր կամք իշխանացն եւ անհամբոց ընդզիմանակին կամաց
 թագաւորին, եւ հեթանոսական չար սովորութեամբքն վարելն ոչ կարաց ներել
 10 թագաւորն : Այլ ընկեցեալ զբառն արբունի՝ զնայ ի միայնարան չտանձնարանսն սու
 սուրն Գրիգոր, մնար առ նա նովին վարուցն ժուժկալութեամբ գրաւում ժամանակս :

Իսկ իշխանքն վերտին կոչն զնա խտտացեալք ըստ կամոց նորս վարել, եւ
 խորշիլ քանկարց զիջտիեանցն պղծութեանց : Եկն սպա սկամայ կամօք, եւ գարձեալ
 վարէր զթագաւորական հոյսն :

Իսկ անօրն եւ գազանամիտ իշխանքն նեկարորք լետ վորք ժամանակի արուցին
 15 նմս զեւ մահու, եւ շիջուցին վնքեանց զջահն փայլեալ ճատպայթիւք աստուածպաշ-
 տութեանն : Եւ ի չքմեղս եղեալ՝ սուտեւ զնա թագաւորական պատուով բերեալ
 հանգուցին ի Քորդան, ուր լետոյ եւ սուրն Գրիգոր եղաւ :

* 13
 p. 262 b.

retourna et baptisa le roi et tout le pays en même temps. Cependant le roi
 craignait beaucoup, pour ceux qui venaient se faire baptiser, leur empresse-
 ment spontané. Aussi se livra-t-il dès lors, avec sa propre sœur et la pieuse
 reine, à l'étude et à la lecture des écritures inspirées par Dieu, avec persé-
 véranee dans les jeûnes et la prière, et se mit à songer sans * relâche jour
 et nuit à la vie future. Il conseilla en ce sens aux satrapes et à tous les
 princes d'aimer Dieu avec une foi accompagnée de bonnes œuvres.

Mais, comme la volonté des princes était insubordonnée et revêche,
 ils s'opposèrent à la volonté du roi, et se conduisirent d'après les mauvaises
 habitudes païennes, ce que le roi ne put tolérer. Il abandonna la couronne
 royale, s'éloigna dans la solitude auprès de saint Grégoire et demeura avec
 lui longtemps dans la même vie avec persévérance.

Les princes le rappelèrent, en lui promettant de se conduire selon ses
 désirs et d'abandonner le vice déréglé de la masturbation. Le roi retourna
 malgré lui et reprit les soucis du royaume.

Cependant les princes impies, brutaux et déloyaux, lui firent prendre peu
 de temps après un poison mortel et éteignirent du milieu d'eux le flambeau
 resplendissant de l'éclat du service de Dieu. Ils le regrettèrent, le transpor-
 tèrent avec les honneurs royaux, et le déposèrent à Fordan, où plus tard
 fut déposé également saint Grégoire.

Նախնայն և քոյր նորս և կինն՝ նովին ճգնագրան վարուք փոխեցան սա Քրիստոս :
 և ասենն զվիշարտակ սոյա՝ Նախներքի ԲԹ և Տրէի ԲԷ :

Եւ ինարարեաց սուրբն Տրքատ ամն չխան և վեց՝ ի փասս Աստուծոյ :

Յարձ սուր վարք և վարութիւն սրբոյն Ստեփաննոսի նոր վրայի :

* X fol. 115
 1. 10. * Ստեփաննոս արք կրօնաոր ճգնագրեաց վարուք և ուղարկատ հաստատվ ժողպէր 5
 լերկրի. բնակէր ի չորային լեռինն որ կոչէր Օրսիս՝ ընդ ձէջ Աստուանկինուպոլսի և
 Նիկիոնիցեաց : Բարեալ արդեարան նեղ և անձուկ խորձիթ ի կատարս լեռինն, շրտմ
 ճգնեցա սուարինասէր վարուք և հանկու Օրսենախնոս, որ սլմմ Օրսենախ լխան
 կոչի :

Եւ աջնչափ ցած արար զխոյն իւր երանելին Ստեփաննոս, և կարճ և նեղ որ 1
 գամենաչն սուրբս ի ծոնկս և ի կոր եկաց. և ոչ կարէր կանգնել զլլուխն իւր, և կամ
 գտան արեւել, և ոչ անձինն շարջ տալ. և ամփոփեալ լրբիւս զկոնկէլ՝ ալ աջնչէս
 և ատկախի ձի տակը հոյն և ըմպէր ջուր :

Եւ էր ի ժամանակս սուս բրխտամէլին և հերձուածուլ ինարարին Աստուծ
 Աստայինասի. սա թշնամի եղև սրտեկբաց և նշխարաց սրբոյ և սքեմի կրօնաւորաց : 1

7 Նիկիոնիցեաց] Նիկիոնիցայի Բ : 8 ճգնեցա] ճգնարեցա Բ || 12 այլ աջնչէս om. Բ ||
 14 Աստուայ] Աստուանկինոսի Բ.

* Incipit A.

Sa sœur aussi et sa femme, après une conduite ascétique, trépassèrent
 dans le Christ. On fête leur commémoration le 29 novembre, le 21 Tré.

Saint Tiridate régna cinquante-six ans pour la gloire de Dieu.

En ce jour, vie et martyre de saint Étienne, le nouveau martyr.

* X fol. 115
 1. 10. * Etienne, homme religieux, d'une conduite ascétique, brillait par sa foi
 orthodoxe dans le pays. il habitait dans une montagne aride appelée Oxia,
 entre Constantinople et Nicomédie. Il y avait choisi sa retraite dans une
 cabane étroite et toute petite au sommet de cette montagne, où Auxence
 s'était mortifié dans une vie pleine de vertus et était mort, montagne qui
 est appelée jusqu'aujourd'hui montagne d'Auxence.

Le bienheureux Etienne y construisit sa cellule mais si basse, si courte et
 si étroite qu'il ne pouvait y passer ses journées qu'à genoux et replié sur soi-
 même; il ne pouvait y dresser sa tête ni allonger ses pieds, ni se retourner;
 il était ramassé comme un tronc, et avec tout cela il ne mangeait qu'un peu
 de pain et buvait de l'eau.

Il vivait aux jours de l'empereur, fausement chrétien et hérétique, Cons-
 tantin Cavallinus, qui fut l'ennemi des images, des reliques des saints et de

* Incipit A.

և ուր գտանէին պատկեր տէրունական և կամ սրբոց՝ պղծելն. և գտակերս ծարսութեանս փշրելն և իրրեւ զփռշի հողմով հոտելն. և զարեգուս մերկացուցանելն, և զարեմն և զկնկուզն չերկիր կոխան առնելն :

Եւ էր տաղնոց մեծ և նկույթիւն ուզարատ ժողովրդեանն. և բարեմբ լեզուս 5 գտունն և զգորականութիւնն իւրեանց՝ փախչելն ի ըստրբէն, և ընտելելն ի լերինս՝ և լեռնաշէն չարս՝ օտարացեալ չագակցաց և զընդանեաց և ի գտակացն : Եւ բարեմբ չիշխանոց թողաւորին փախուցեալը՝ սպառնելն ի լեռան սրբոց՝ Օրբանդի, սա հռչակաւոր և հրեշտակակրօն միաշնակեացն Ստեփաննոս, և լինելն կրօնաւորք :

10 Զոր լուեալ շարագուս թողաւորն և չալ տրամեալ, նախ առարէ սա Ստեփաննոս բարեմբութեամբ զեմանոցն իւրոց հերձուածոցն զգտարիկոս՝ և մետրագօլիտս զև հանկարտութեամբ խօսեցի ընդ նմա ի զրոց պատուիրանաց, թերեւ ընկալցի զժողովն՝ զոր արար ընդդէմ տէրունական պատկերացն և նշխարաց սրբոց և սրեմն կրօնաւորաց. և ինքն զրեացէ ի տուժարն զոր անընդունելի սխնհարսին չեպիտրպօսն և

2 հողմով հոտելն՝ հողմով սփռելն B || 5 գտունն՝ զգտախ B — իւրեանց՝ և գտունն և զընտանիս *add.* B || 6 և զընդանեաց *om.* B || 11 զգտարիկոս՝ զգտարիկոս B — և զմետրագօլիտս *om.* B || 12 խօսեցի ի խօսեցի B || 13 տէրունական՝ տատաճային B.

L'habit des religieux. (Ses partisans) brûlaient l'image du Seigneur et des saints où ils les trouvaient; ils réduisaient en menus morceaux les ossements des martyrs et les jetaient au vent comme de la poussière; ils dépouillaient les moines de leur vêtement, jetaient à terre et foulaient aux pieds leur manteau et leur capuchon.

L'anxiété et la gêne étaient grandes dans la population orthodoxe; et beaucoup abandonnèrent leur maison ou l'état militaire, s'échappèrent de la ville, allèrent vivre dans les montagnes et se cachèrent dans les grottes, éloignés de leurs parents, de leurs familles et enfants. Plusieurs princes de l'entourage de l'empereur prirent la fuite, se réfugièrent à la montagne de saint Auxence, auprès du célèbre moine Étienne, à la vie angélique, et se firent moines.

Ce qu'ayant appris, l'empereur, qui avait le culte du mal, en fut fort attristé; il envoya auprès d'Étienne, pour lui parler en des termes doux, un patricien, son imitateur comme hérétique, et des métropolitains pour disputer avec lui paisiblement sur les Écritures et les canons, dans l'espoir qu'Étienne accepterait le concile que l'empereur avait fait convoquer contre les images du Seigneur, les restes des saints, le vêtement des moines, et qu'il signerait lui-même les actes, ainsi que l'avaient fait les faux évêques et les indignes prêtres de l'inacceptable synode, dans lequel ils avaient

անորժան բաճանաչին արարին . որ նորկեցին զսուրբն Պերճմնոս պատրիարքն եւ զորս ընդ նմա կացին չարգափոստովեան :

Իսկ երանելին Ստեփաննոս բոս կարգի խօսեցաւ ընդ նոսա ի Տին եւ ի նոր կտակարանաց , եւ չափնապէս երեւելոց զընդունելութիւն սրբոց պատկերաց եւ նշխարաց : Եւ Տամբարձեալ զձեռս իւր ի ներքս ի խցին եւ սաւ մեծաձաչն . Սր ոչ ընդունի եւ երկրարարէ պատուական պատկերի բո Վրխաստ Կառուած եւ նշխարաց սրբոց բոց , նկարեալ կեցիցի չափն կենդարմոս եւ ի Տանկերձերումն . եւ սրբ զբո Տուասարիմ զՏապաւեան զսուրբն Պերճմնոս ընկեցին չափն ոչ ընկեան եւ զու զնոսա չերեաց եւ ի փոսաց բոց . եւ սրպէս նորս զնա առարեցին չարտարս՝ առարեան եւ զու զնոսա ի առարարսան եւ ի գեհն Տրոն : Եւ զարձաւ ի նոսա եւ սաւ . Երթեալք յառարեչն ձեր , եւ զոր սեւեր եւ բաւլք պատմեցէք նմա . եւ ես պատրաստ եմ ի մեռանել չարագո Վրխաստի Կառուած ձերոյ ձորեղբորթեան պատկերին :

Եւ նորս իջեալ ի բնակն՝ զարձանալին ընդ սրանելի ճգնաթիւն երանելոյն Ստեփաննոսի , թի , սրպէս կր սրպէս գտաւեր , եւ կցեալ ճաւելին ի կուրծան , եւ աչքն չարտասուացն զբացեալ , եւ ձարմին իբրեւ զխալի շարացեալ , եւ սաւին ցմբմեանս . Դնչ մեզ զի չաճալիս ճգնոս սր , նորիք շաճեցար :

6 երկրարարէլ] երկրարարանէ , B — պատուական om. B — Կառուած om. B 7 կեցիցի] լիցի B 13 երանելոցն] սրբոց B.

anathématisé le patriarche saint Germain et tous ceux qui étaient restés avec lui dans l'orthodoxie.

Le bienheureux Étienne leur parla méthodiquement d'après l'Ancien et le Nouveau Testament et leur fit voir manifestement l'acceptation des saintes images et des reliques. Il éleva ensuite ses mains à l'intérieur de sa cellule et dit à haute voix : « Que celui qui n'accepte pas et ne vénère pas la précieuse image, ô Christ Dieu, ainsi que les restes de tes saints, soit anathématisé en cette vie et dans la vie future; ceux qui ont jeté à bas de son siège ton fidèle patriarche saint Germain, rejette-les toi aussi de ta présence et de ta gloire; et comme eux l'ont envoyé en exil, envoie-les toi aussi dans les ténèbres et dans la géhenne de feu. » Puis, se retournant vers eux, il leur dit : « Retournez chez celui qui vous a envoyés et rendez-lui compte de ce que vous avez vu et entendu; quant à moi, je suis prêt à mourir pour l'image de l'incarnation du Christ, notre Dieu. »

Ils descendirent de la montagne, émerveillés du magnifique ascétisme du bienheureux Étienne, qui ressemblait à une ombre, dont les genoux rejoignaient la poitrine, dont les yeux étaient affaiblis par les larmes, et le corps desséché comme un brin, et ils se dirent : « Malheur à nous, qui avons gagné les anathèmes d'un tel ascète! »

Եւ երթեալ պատմեցին թագաւորին զոր ինչ տեսին եւ բռան, եւ ասեն. Սի թագաւոր չս՛ի չալթեաց մեզ, եւ չալթիմք չաչնպիսի մարտչն :

Եւ Տրամաչեաց մեծաւ բարկութեամբ խտտալրաւ սրանց երանել ի բռանն զի Տանցին զնա չարկելական խցեն եւ ի բարչ իջուացեն ի ծովեզն, եւ գալլա զոր պատմեցին

5 առ նա կրօնաւորք՝ նաւով տարցեն ի բաղարն :

Յաչնեամ ելին ի բռանն՝ եւ տեսին այլ կրօնաւորքն եւ փախտան : Եւ կախալ զՍտեփաննոս բարչելով իջուցին ի բռանն, եւ կախալ զնա ի վերայ իշոյ տարան ի նաւն, եւ նաւեցին ի բաղարն, եւ արկին ի բանզ : Եւ ելլա անց բազում կապեալս կրօնաւորս եւ աշխարհականս զորս արկելեալ էին փասն ուղղափառ հաւատչն :

10 Եւ ընդ առաւտան Տանին ի բանզէ զերանելին Ստեփաննոս, եւ նորա խնդրեալ զահեկան մի չարկելեալ կապելոցն՝ պահեաց ի ներքոյ գտակին : Եւ բարձեալ տարան առաջի թագաւորին եւ նորա տեսեալ զնա չաչնպիսի կերպարանս ասէ. Սի այդ Աստուծայ, ոչ որպէս ասես եթէ գ՛րբիտոս անարկեմք, բա՛ւ լեցի. բայց պատկերքդ կուք են :

15 Ասէ Ստեփաննոս. Կուք են Արարմեայ, եւ Գրայ, եւ Արամազդայ, եւ Եփեստոսի, եւ Կոննայ, զոր ճեթանոր աստուած պաշտեն. բայց մեր ոչ այնպէս, այլ որպէս

4 խցեն] խոթին B — գտակեցեն] գտցեն B || 5 կրօնաւորք] կրօնիւր B ' 6 կախալ զՍտեփաննոս om. B " 12 կերպարան] կերպս B || 13 բայց] այլ B.

Ils allèrent rendre compte à l'empereur de ce qu'ils avaient vu et entendu et lui dirent : « O empereur ! il nous a complètement vaincus, nous avons été vaincus par un tel homme. »

(L'empereur) ordonna avec forte colère à ses hommes au cœur dur, de monter à la montagne, de sortir Étienne de la cellule où il se tenait enfermé, de le traîner jusqu'au bord de la mer, et d'embarquer tous les moines qu'ils trouveraient auprès de lui pour les conduire à la ville.

Lorsque ceux-ci montèrent à la montagne, les autres moines les aperçurent et prirent la fuite. Ils s'emparèrent d'Étienne et en le traînant le firent descendre de la montagne, puis l'ayant chargé sur un âne, le conduisirent au navire, s'embarquèrent à destination de la ville, et là le jetèrent en prison. (Étienne) y rencontra de nombreux autres détenus, moines et laïcs, qui étaient emprisonnés pour la foi orthodoxe.

Au matin, lorsqu'on le sortit de la prison, le bienheureux Étienne demanda un denier aux détenus et le cacha dans son bonnet. On le conduisit en présence de l'empereur, qui, le voyant dans un tel état, lui dit : « O homme de Dieu ! ce n'est pas comme tu dis que nous méprisons le Christ, loin de là, mais les images ne sont que des idoles. »

Étienne lui répondit : « Les idoles sont celles d'Apollon, de Zeus, d'Aramazd, d'Héphaïstos et de Chronos, que les païens adorent comme des dieux :

Բրիտտի ձարկգովնան կերպարան՝ հրաման առար ի սրբոց հարցն, պատուել
և կրկիր պագանել . որպես և գրեալ է սուրբն Բասիլնոս կիմէ . Պատի պատկերին
նորա է չորս անուն ապաւորեալ է :

Եւ սուրբն և ձեճն Խէոզոս չորժամ անարկցիին գպրնճի պատկերն իւր ի բարտրին
* A fol. 115
1° 31. Անտիոքոյ նրպես բարկաթնամբ հրամայեաց՝ սցրել գրոջոր բարտրն և կորճանել . 5
կիմ ոչ փութապես ընկնայեալ էր Փարլիմոսս Անտիոքոյ պատրիարքն, և բազում
աբաշանոր արձայց գրարկովին արբային : Եւ Յովհաննէս Սակերերանն ձինչպես
բաշանայն էր, փան աջիւր խորհրդոց գրեաց Գանդրիմոքոց գիրս բանեւեմէկ ճառ՝
գրս ընկնուան չեկեցեցիս չաուրս բառանորոցոց պաշոյն :

Եւ թագաւորն . Բրիտտոս փան անարգանաց պատկերի իւրոց ոչ բարկանայ ձեց : 10
Եւ նորա հանեալ գրահեկանն կոցոց խշխանացն և սակ . Ոչ է պատկերս և գիրս :
Եւ նորա սանն . Թագաւորիս ձեղոց : Եւ Ստեփաննոս . կիմ որ ոչ ընդունիցի գրահե-
կան՝ զինչ պատիժը են նմա : Եւ նորա սանն . Տանջանը և ճաշ :

Եւ նորա գճեան և գաշն չերկինս համարձեալ սակ . Փառք ներգովնանոց բո
Բրիտտոս՝ որ այս ճաշկանացոյ թագաւորս գրատկեր իւր պատուէ, և Գանձաշ թա- 15
գաւորից անարգէ : Եւ առաջն նորա ընկեց գրահեկանն չերկիր և կոխեաց :

1 հարցն] սուտրեց Ե .

mais nous autres, nous n'agissons pas de la même manière; nous avons reçu l'ordre des saints pères de nous prosterner devant les images et de les honorer, comme représentant l'incarnation du Christ; ainsi que l'a écrit saint Basile : L'honneur de l'image appartient à celui dont elle porte l'effigie.

* A fol. 115
1° 31. « Le saint et grand Théodose lorsqu'on insulta son effigie en bronze dans la ville d'Antioche, de quelle colère n'aurait-il pas ordonné de brûler toute la ville et de la ruiner, si le patriarche d'Antioche, Flavien, ne s'était empressé de détourner la colère de l'empereur par beaucoup de supplications! Jean Chrysostome étant encore prêtre écrivit à cette intention ses homélies sur les statues, vingt et une homélies, qu'on lit dans les églises pendant le carême de quarante jours. »

L'empereur lui répondit : « Le Christ ne s'indigne pas de nous à cause de l'insulte faite à son image. » Alors Étienne prenant le denier, le montra aux princes et dit : « De qui est cette image et cette inscription? » Ils lui répondirent. « De notre empereur. » Étienne dit : « Si quelqu'un n'accepte pas cette monnaie, de quelle peine est-il passible? » Ils lui répondirent : « Des tortures et de la mort. »

Étienne, élevant alors les mains et les yeux au ciel, dit : « Gloire à ton indulgence, Christ, parce que cet empereur mortel honore son image et méprise la tienne, roi immortel! » Et il jeta le denier à terre devant eux et le foula aux pieds.

Եւ զիմեցին իշխանքն ի վերայ սրբոյն, եւ լուսմբ եւ ոտիւր եւ զուարմոր պնչափ տանջեցին զնա՝ ծինչեւ կիսամահ եղեալ բարչեցին արտաքս եւ տարան ի բանդն : Եւ ասնն ցիտաբարն . եթէ չոմէ ի բանդին՝ բազումք՝ զառնան ի բանս նորա : Եւ

* A fol. 115
r. b.

5 Տրամաչեաց սպանանել զնա : Եւ երթեալ զահճայն բարչեցին ի բանդէն . եւ ծին ի բանդապետացն տեսալ փայտ եհար ուժգին զգաղաթն եւ Տեգաւ ուլղն . եւ աւանդեաց զՏոգին իւր սա Մատուած նոյններէր ի ԻՔ՝ : Եւ կրկնակի պատկացն արժանաւորեցաւ ի պատկոյէն Քրիստոսէ, ծին՝ զձգնողական վարուցն, եւ ծին՝ զձարտիրոսութեան :

10 Ի սմին աւուր կատարեցան մեծ տանջանոր վասն Քրիստոսի պատկերին ի նոյն Տրեմուածոյ արքայէն՝ սուրբն Պետրոս եւ Լինանասիոս ձգնաւոր կրօնաւորքն :

Տրէր ԻԲ եւ նոյններէր Լ : Տոն է Ընդդէր տարեոյն՝ եզրոր Պետրոսի վիճի :

Յորժամ սոին Տրաման աւարեալքն ի Քրիստոսէ, բարոյել ընդ ամենայն աշխարհս եւ մկրտել զՏեթմանոս ցանն Հօր եւ Սրբոյ եւ սուրբ Հոգոյն, եհաս վիճակ Մատթէոսի աւաբելոյն՝ երթալ յերկիրն ճարգակերաց, զոր ասնն ոմանք կիթ, Սինոպ բազարն իցէ

Les princes tombèrent sur le saint et le frappèrent à coups de poing, de pied et de bâton, à tel point qu'il tomba à terre à moitié mort, puis ils l'entraînèrent au dehors et le conduisirent en prison. Et ils dirent à l'empereur : « S'il s'attarde en prison, beaucoup se convertiront à ses paroles. »

* A fol. 115
r. b.

Les bourreaux se rendirent à la prison et l'entraînèrent au dehors, puis l'un des geôliers saisissant un bâton en frappa violemment le crâne, et le cerveau en jaillit; (Étienne) rendit son âme à Dieu, le 29 novembre. Il mérita une double couronne du Christ couronneur, l'une pour sa vie ascétique et l'autre pour son martyre.

En ce même jour moururent au milieu de grandes tortures pour l'image du Christ, par le même empereur hérétique, saints Pierre et Athanase moines ascètes.

22 TRÉ, 30 Novembre.

Fête de l'apôtre André, frère de Pierre Céphas¹.

Lorsque les apôtres reçurent l'ordre du Christ de prêcher par tout l'univers et de baptiser les païens au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit, le sort échut à l'apôtre Matthieu de se rendre dans le pays des anthropophages, que

1. L'arménien a traduit : frère de Pierre « rocher ».

ի ծովեղերն Պանոսսի : Եւ էին բնակիչք բազարին այնմիկ ծարղակերք, սաւէին զմե-
 * A fol. 115
 v. 26.
 սեարա խրեանց, եւ զոր կամէին կենդանի սաւել արբուցանէին թծրազկոս, եւ անկանէր
 ալն ի ծոսց . եւ չանէին քաջան եւ այնպէս դարձանէին զերեսուն օր . եւ ապա զենուն
 եւ սաւէին զմիսն՝ եւ զարխնն ըմպէին :

Եւ յըրձած եմուս Մատթէոս ի բազարն՝ կարան զնա սրպէս օտար սքր, եւ տարան 5
 ի բանան, եւ չանին քաջան եւ արբուցին զղեղն : Իսկ ստարեարն ոչ կուրացաւ Լատուծոյ
 չրամանուն եւ ոչ անկաւ ի խելաց . ալ աղօթէր եւ վառասորէր զԼատուած : Եւ
 եղև ձայն աս նա եւ սաւ . Մի երկնչեր Մատթէ, զի ես ընդ ընդ եմ . Տաճերեան սաւորս
 բան եւ չինդ եւ սաւարեցից քառարեան Լնդրէաս, եւ չանցէ զընդ եւ զծորեայ
 ծարղիկզ վարձուցէ չիս :

Եւ երեւցաւ Տէր Լնդրէի եւ սաւ . Երթիջլը լերկիրն ծարղակերաց եւ չան
 զՄատթէաս ի բանդին : Եւ ձանը չաճարեցաւ Լնդրէաս զչրամաղեարն նմա ի Տեսանէ,
 վասն չեստարութեանն սեղւոն, եւ վասն անկարութեանն ծարմուցն զի ալեւոր էր :
 Եւ երկիցս անքամ չրաճարեաց լերկեարն :

Եւ Տէր չատաստեաց զմիսս Լնդրէի եւ զնաց ի ծովեղերն, եղև նա ծի զոր Տէրն 15
 պատրաստեաց, եւ ինքնին Քրիստոս եղև ի կերպարանն նաւապետի՝ եւ չրեշտակը ի
 * A fol. 115
 v. 26.
 կերպարանն նաւախարաց : Եւ ստեսալ Լնդրէի ցնուտպետն նաւախարօրն՝ ոչ ձանեսա

d'anciens disent être la ville de Sinope au bord de la mer du Pont-(Euxin). Les habitants de cette ville étaient des anthropophages, ils mangeaient leurs
 * A fol. 115
 v. 26.
 morts, et au vivant * qu'ils voulaient manger ils donnaient à boire des remèdes somnifères : l'homme perdait sa raison, ils lui crevaient les yeux, le nourrissaient pendant trente jours, ensuite l'immolaient, mangeaient sa chair et buvaient son sang.

Lorsque Matthieu fit son entrée dans la ville, (les habitants) le saisirent comme étranger, le conduisirent en prison, lui crevèrent les yeux et lui donnèrent à boire le poison. Mais l'apôtre par ordre de Dieu ne devint point aveugle, ni ne perdit la raison, par contre il pria et glorifia Dieu. Une voix se fit entendre à lui : « Ne crains point, Matthieu, car je suis avec toi; patiente vingt-cinq jours et je t'enverrai l'apôtre André qui te délivrera et convertira à moi ces gens égarés. »

Le Seigneur ayant apparu à André lui dit : « Tu iras au pays des anthropophages et tu délivreras Matthieu de la prison. » André se sentit accablé par cet ordre du Seigneur, à cause de la distance du lieu et de la faiblesse de son corps, car il était âgé. Par deux fois il refusa de s'y rendre.

Le Seigneur raffermît l'esprit d'André, et il se rendit au bord de la mer, trouva un navire que le Seigneur avait préparé; le Christ lui-même prit les apparences du capitaine et les anges celles des matelots. André en regarda

գնտա : Եհայց եթէ. Ար կամիցիր նաւել : Նորա ասեն. Յերկիրն մարդակերաց : Ըստ Անդրէաս. Ըսէր եւ զիս ընդ ձեզ : Ըստ նաւապանն. Տոր զխորձ նախ : Ըստ Անդրէաս. Այ նախ զարձ ունիմ եւ ոչ հայց զի կերացց : Ըստ նաւապանն. Եւ որդևս երթիցես : Ըստ Անդրէաս. Ես աշտակերս եմ Յիսուսի, եւ հրաման առի ի վարդապետնն
 5 իմէ որ ինչ ոչ առից, ոչ գրամ եւ ոչ հայց, ուր եւ գնացից : Ըստ նաւապանն. Վասն հրամանի վարդապետին քո մուտ ի նաւս եւ տարացց զընդ ուր եւ կամիցիս, եւ եթէ բարցնուս՝ տայք ընդ հայց եւ ջուր :

Եւ չորժամ եմուս ի նաւն՝ սկսաւ Անդրէաս նաւապետին եւ նաւավարացն պատմել զբանձելիսն զոր արար Քրիստոս ի վերայ երկրի : Եւ մինչդեռ պատմէր ննջեաց : Եւ
 10 ընդ առաւտոն զարթուցեալ՝ գտաւ ի դռնն բազարին, եւ զիտաց զի աչն որ ի նախն էր՝ Տէրն էր հրեշտակոր, եւ զոհոթեամբ փառս ետ :

Եւ երեւցաւ նմա Տէր ի կերպարանս զեղեցիկ մանկան. եւ չառաջարջն տապ
 նմա զոր ինչ հանդերձեալ էր հանդիպել վարձանաց ի զարանտարաց մարգկանն
 15 բարբաբն, եւ զարձուցանել զնոսս չառուած զխառնիսն :

Եւ մտեալ Անդրէի ի բարաքն զնաց ի բանն ուր Մատթէոս էր, եւ աղբիւր...¹

1. Desinit A.

dant le capitaine et les matelots ne les reconnut point. Il demanda : « Pour quel pays faites-vous voile? » Ils lui répondirent : « Pour le pays des anthropophages. » André leur dit : « Prenez-moi avec vous. » Le capitaine répondit : « Donne-moi le prix du passage. » André lui dit : « Je ne possède ni le prix de passage, ni pain pour manger. » Le capitaine lui répondit : « Et comment veux-tu y aller? » André lui dit : « Je suis le disciple de Jésus, j'ai reçu l'ordre de mon maître de ne rien prendre avec moi, ni argent, ni pain, pour le pays où je dois me rendre. » Le capitaine lui répondit : « Entre dans le navire pour l'ordre de ton maître et je t'emmènerai où tu voudras; et si tu as faim je te fournirai du pain et de l'eau. »

Lorsqu'il se fut embarqué, André se mit à raconter au capitaine et aux matelots les miracles que le Christ avait opérés sur la terre. Tandis qu'il racontait, le sommeil le gagna. Le matin à son réveil, il se trouva à la porte de la ville et il reconnut alors que celui qui se trouvait dans le navire, c'était le Seigneur avec les anges, et il (lui) rendit gloire avec joie.

Le Seigneur lui apparut sous les apparences d'un bel enfant et lui prédit d'avance les épreuves par lesquelles il devait passer de la part des sauvages habitants de la ville, et qu'il les convertirait à la science de Dieu.

André fit son entrée dans la ville, se rendit à la prison où se trouvait Matthieu, et par ses prières¹...

1. Desinit A.

* 11
p. 265 b

B* Տօն ձեճաճանկէս եւ վկայութիւն սուրբ նախակոչ աշակերան Քրիստոսի եւ
սուսրեպն Ընդրէի կրօնն Պետրոսի, որ կոտորեցաւ ի Պատրաս քաղաքի :

Թաշաչարչար եւ նախակոչ աշակերան Քրիստոսի սուրբ սուսրեան Ընդրէաս՝ էր
որպի նախնանու՝ կրօնաբ Պետրոսի Վրժի, թագկն՝ Եւկիմակընձայ՝ ի Բեթիսայիկայ քաղաքէն
Գաղիլէացոց :

Սա՛ զտաճազպն աշակերտեցաւ սրբոյն նախնանու Սկրօշի. եւ նախ ստաճնոր-
ղեալ չարեցաւ չաշակերտութիւն Փրկչին, գործէ, վաղ ուրեմն լուեալ էր ի նախնանու
վարդապետն իւրծն :

Եւ իբրեւ ակննատես կղև ամենայնի աշխարհի՝ առեալ զկրօնաբ իւր զՍիմոն էսաճ
սա նիսուս. եւ ինքն Ընդրէաս էր առաջակոչ Տեսուն իբրեւ ձի յերեւելի աշակերտաց
անախ կրօն :

* 11
p. 265 a.

Իսկ յետ նախնանորջ Փրկչին առ Հայր՝ լցեալ Հոգով սրբով ընդ ոչ սուսրեանն
եճաս նմա վիճակ ելլալս : Եւ զնայեալ անդ շրջէր եւ քարոզէր գաւետարանն
քաղաքն նշանոր. եւ արուեստիւր, բժշկէր գալտամէսս, չարածէր պղես, եւ զարձու-
ցանէր զմարդիկ ի մորբութենն, կուց ի ճշմարիտ աստուածգլխութիւն, եւ լուսուսրէր
նորագլխանոր սուրբ առաքանին, կործանէր զբազինս կուց, եւ չաստատէր զկեղե-
ցիս :

* 11
p. 265 b.

B* Fête solennelle et martyre du premier disciple appelé par le Christ
et apôtre, André, frère de Pierre qui mourut dans la ville de Patras.

Le premier disciple appelé par le Christ et qui subit les tortures de la
croix, le saint apôtre André, était fils de Jonas, frère de Pierre Céphas, de la
tribu de Nephthali, de la ville de Bethsaïda de Galilée.

Il fut d'abord le disciple de saint Jean Baptiste, et guidé par lui, il devint
le disciple du Sauveur, dont il avait entendu parler auparavant par son
maître Jean.

Lorsqu'il fut le témoin oculaire de tout ce (que fit Jésus), il prit son frère
Siméon et le conduisit auprès de Jésus; André lui-même fut toujours aux
côtés du Seigneur comme un de ses plus remarquables disciples.

* 11
p. 265 a.

Après l'Ascension du Sauveur auprès de son Père, André fut rempli du
Saint-Esprit avec les autres apôtres, et il lui échut par le sort le pays de
Hellade. Il s'y rendit, parcourut le pays et y prêcha l'évangile par de nom-
breux signes et prodiges: il guérit les infirmes, chassa les démons, convertit
les gens de l'erreur des idoles à la vraie science de Dieu et les illumina par la
régénération des saints fonts baptismaux, renversa les autels des idoles et
édifia des églises.

Եւ չընթացս աւետարանին բարոյութեան եկն ի Թեսալոնիկէ, եւ ի յայտնութեանն Եսաուծոյ զէ՛մ եղեալ նաւեաց յաշխարհն ճարգակերաց, որ համարին լինել բնակիչք ասհճանացն Մինոս ըստարբը՝ Պանտոսական ծովուն, զործակից լինել Մատթևոսի աւետարանչի ի սերմանել զբանն կենաց չանանարարչ եւ զպանամխտ մարդիկ աշխարհին աշնմիկ : Ուր սուրբն Մատթևոս ասուագէր ի բանցս եւ ի հպարճանս՝

մերկ եւ բոկ շրջելով ի լերինս իբրեւ գալճեամն փախուցեալ ի վիշակամե՛ծ գազանաց : Եւ Ենդրէի յուցեալ ի Ջմիւստին բազար ճարգակերաց աշխարհին գրագրո՛ւմ եւ զճճամե՛ծ սրանչեկն, եւ կրեալ զգանազան չարչարանս, զարձոյց զբազումս ի վիւսպաշտ մոլորութեանն, եւ լուստարեաց հաւատով սուրբ Երբրոյութեանն :

Եւ անտի եկեալ ի Բիւզանդիա՝ բարոյէր զԲրիտոսս, եւ ուսուցանէր զճանապարհն փրկութեանն, եւ հաւատացին բազումք եւ զարձան ի Տէր : Չոււնայրեաց նոյս եպիսկոպոս զՄտարէոս գաշակերս իւր որ է ձի լեօթանասուն աշակերտացն՝ Բրիտոսի, եւ յանձն արար նճա զհաւատացեալսն :

Եւ անտի զարձաւ չեկլագս եւ ի Պատրաս, եւ հոգերուս փարգապետութեամբ՝ որսաց զբազումս յուկան աւետարանին բարոյութեանն. բակէր զճճանս վիւսց եւ հաստատէր զեկեղեցիս :

Եւ գտաւորն Էղիստէս եկեալ ի Պատրաս եւ տեղեկացեալ ամենայնի զոր

* B
p. 265 b.

Au cours de sa prédication de l'évangile, il vint à Thessalonique et, sur la révélation de Dieu, il s'embarqua et se dirigea vers le pays des anthropophages, qui sont censés être les habitants de la contrée de la ville de Sinope, sur la mer du Pont(-Euxin), pour y coopérer avec l'évangéliste Matthieu à semer la parole de la vie parmi les gens de ce pays, aux mœurs brutales et à l'esprit sauvage. Saint Matthieu y avait peiné dans la prison et dans les tortures, avait parcouru les montagnes, le corps et les pieds nus, à l'instar d'une gazelle fuyant devant les fauves meurtriers, dévorants.

André après avoir opéré de nombreux et grands miracles, et souffert des tourments variés, dans la ville de Myrné au pays des anthropophages, avait converti beaucoup de gens de l'erreur du culte des démons et les avait éclairés de la foi de la sainte Trinité.

De là il se rendit à Byzance, y prêcha le Christ, y enseigna la voie du salut, et beaucoup crurent et se convertirent au Seigneur. Il y sacra évêque Stachyos, son disciple, qui est l'un des soixante-dix disciples du Christ, et lui confia les fidèles.

De là il revint en Hellade et à Patras, et par sa doctrine, toute empreinte de l'Esprit, il attira beaucoup de païens dans les filets de la prédication évangélique : il renversa les temples des démons et édifia des églises.

Le juge Égiatès, venu à Patras et informé de tout ce qu'André y avait

* B
p. 267 b.

տաներ Անդրէաս, Տրամաշայ անկէ զնա : Զոր իրբն ամին առաջի իւր՝ ստէ, Էզկա-
տէս. Լսեմ՝ վասն ըս կիմ, մարեցոցանն զմոզմարցս ի պաշտամանէ աստուածոցն
գոր ինքնակարբ պաշտնն, զՏէս երկեալ միտց ուրար խաչեցելոց՝ գոր Տամբաւն յարու-
ցեալ. արդ ինչ զմնտի վարդապետութիւնդ, եւ մասն զոչս զից եւ տարեցիս. տպա
թիւ ոչ՝ զիտեան զի ի խաչ կաննես :

Իսկ սուրբ առարեան Անդրէաս աստուածախոս բարսղութեամբ սկսաւ պատմել
նմա զմարդկութիւն Փրկչին, եւ զխորհուրդ վրիտիկան մարդկան ի ձեռն խաչին
կեղեալ. լոցս արարեալ նմա եւ զանայնութիւն սուս աստուածոցն պաշտաման :

Լուեալ Էզկատէս զամենայն բանս սուրբ առարեայն, եւ տեսեալ զանշարժ պիտու-
թիւն նորս ի սէրն Քրիստոսի՝ որով արհամարհէր զամենայն տանջանս եւ զմահ, 10
Տրաման եւ աս ժամն արկանել զնա ի բանոց :

Եւ ի վազիւ անոր ամին զնա առաջի իւր. եւ միւսանկամ Տարցուփորձ արարեալ
իրբն կելիս ի նոյն միտս՝ լարկացաւ յոյժ, եւ Տրամաշայ զաջմայ տանել եւ ի խաչ
Տանել : Եւ տեսեալ Երանելին ի Տէսաստանէ, զխաչն կանկեալ՝ զովեաց յոյժ գգրու-
թիւն պատուական խաչին, եւ պատմեաց ժարկրդեան զշնորհն որ առաւ չԱստուծոյ 15
պրոց խաչին :

Եւ անպէն մերկացեալ զՏանկերձս իւր եւ զաջմայ, եւ նորս Տանին զնա ի խաչ,
տարածելով զբազմական եւ պրկելով ի վաչախ սասնոց բեւեաւոց՝ որպէս եւ պատուի-

accompli, ordonna de l'arrêter. Lorsqu'il fut mis en sa présence, Égiatès lui dit : « J'entends à ton sujet que tu détournes le peuple du culte des dieux que nos autocrates adorent, pour suivre un certain crucifié, que tu dis être ressuscité; or, abandonne cette vaine doctrine, et offre des sacrifices aux dieux et tu auras la vie sauve, autrement sache que tu monteras sur la croix. »

Mais le saint apôtre André, par sa prédication inspirée de Dieu, se mit à lui parler de l'Incarnation du Sauveur et du mystère du salut des hommes opéré par la croix, tout en lui révélant la vanité du culte des faux dieux.

Égiatès, après avoir écouté toutes les paroles du saint apôtre et vu la fermeté inébranlable dans l'amour du Christ avec laquelle il méprisait toutes les tortures et la mort, ordonna de le jeter immédiatement en prison.

Le lendemain on le lui présenta, et l'ayant interrogé à nouveau et l'ayant trouvé dans les mêmes intentions, de juge en fut fort irrité et ordonna aux bourreaux de l'emmener pour le crucifier. Le bienheureux, en apercevant de loin la croix dressée, fit les plus grands éloges de la puissance de la précieuse croix et prêcha au peuple les grâces qui furent données par Dieu à la sainte croix.

Il se dépoilla aussitôt de ses vêtements qu'il remit aux bourreaux, et ceux-ci le suspendirent à la croix, en lui étendant les bras et les attachant

բեալ էր Էզրատէս, զի զփորձ առցէ զմեզակ սանջանայ եւ ծի վազխազակի ճեպի :
Եւ աջնայս աւուրս շորս կախեալ է խաչին՝ զորովեանցն Աստուծոյ մնաց կենդանի,
եւ սուսցանէր զծոյրութիւնն հաստատուն կալ է հաստան Քրիստոսի :

Եւ լալին զնա ժողովուրդն եւ արանջէին ի գտաւորէն, եւ ամբոս արարեալ
5 զիմէին ի վերայ Էզրատեայ իջուցանել զնա ի խաչին : Իսկ ստարեայն՝ արդկեալ
զնառ ոչ եւ ինչ, չպս արարեալ նոցա իէ համբերութիւնն աւժամանակեայ նեղու-
10 թեանց՝ արժանի առնէ կենացն չախտենակեանցն :

Եւ ինքն երանելին յանամելէ չարչարանն սոյ կազ ցուարթեպին եւ օրջներ
զԱստուած : Եւ ծինչկեա ալօթէր ի վերայ խաչին՝ լոյս ճաճանչարկել յարացեայ
15 յերկնց եկն եւ փարեցաւ շարջանակի զնովաւ. եւ չոյնժամ աւանկեայ զչոպին իւր
աւ Աստուած՝ նոյնմբերի Է. եւ Տրէի ԲԲ :

Եւ արկին ամն ճեճազիլ Խարսիմիլա սնուն՝ բարեպաշտ յոյժ եւ երկեպոճ չԱ-
ստուծոյ՝ առեալ զճարմին սուրբ աւարերցն օճ ազնիւ ինկօր եւ լուրով, եւ գտանալ
ճարբը կատարի թագեայ չառանձին ստարանի ի Պատրաս բարբի : Եւ ապա ի ժա-
15 ճանակս Կոստանդեայ արքայի՝ սուրբ ճարմին նորս բերաւ ի Բիւզանդիա, եւ երաւ
գրատուով ի սոսճարի աւարերոց . չորմէ բազում նշանք լինին ի փասս Քրիստոսի :

fortement au bois sans les clouer, ainsi qu'Égiatès l'avait ordonné, afin
qu'André ressentit d'horribles tortures et ne mourût pas immédiatement. Il
resta ainsi vivant par la puissance de Dieu, suspendu à la croix, pendant quatre
jours, et il prêcha au peuple de rester inébranlable dans la foi du Christ.

Les témoins pleuraient et murmuraient contre le juge, et s'étant rassem-
blés, ils voulaient exiger d'Égiatès de le faire descendre de la croix. Mais
l'apôtre les en * empêcha et ne les laissa pas faire, leur faisant comprendre
que la patience des peines temporaires rend digne de la vie éternelle.

Quant au bienheureux, au milieu de ses souffrances atroces, il se montrait
gai et bénissait Dieu. Et tandis qu'il priait sur la croix, une lumière rayon-
nante jaillit du ciel et l'enveloppa complètement : c'est à ce moment qu'il ren-
dit son âme à Dieu, le 30 novembre, le 21 Tré.

Une dame noble, du nom de Maximilla, fort pieuse et craignant Dieu, prit
le corps du saint apôtre, l'oignit d'encens et d'huile parfumée, l'ensevelit dans
des linges propres et l'inhuma dans un tombeau à part, dans la ville de
Patras. Plus tard, aux jours de l'empereur Constance, son saint corps fut
apporté à Byzance, et déposé avec honneurs dans le temple des apôtres, où
s'opèrent de nombreux miracles pour la gloire du Christ.

Յայսմ սուր տօն եւ վկայութիւն սուր Տալապետացն Հայց սրբաց սրբոցն Գրիգորի՝
Երեստակոսի, Վրթանիսի, Գոսկանն, Գրիգորիսի եւ Գանիէի բաճանակն :

Սուրբ Տալապետըս ամուսնակար եղն սրբոցն Գրիգորի զբով ի նորին բարի
սրժմատոց շատախլ : Բանցի ի բարսն Անարայտոց ուր մնաւ սուրբն Գրիգոր՝
ամուսնացեալ ձեռս երկուս սրբիս . եւ ապա եկն ընդ Տրդատայ ի Հայք ուր եւ նաճատու-
կեցաւ :

Իսկ երեց սրբին՝ որո՞ւմ անուն էր Վրթանն,՝ զարգացեալ Տաուկաւ եմուտ ի կարդ
աշխարհի : Եւ զկրտսերն որ կոչէր Երեստակէս՝ առ մայրն իւր եւ զնաց կրօնաու-
րեցաւ ի կրօնանոց վանս, եւ արար զնա կրօնաւոր ի վանս արանց, որ մեծ եւ սաստիկ
ճգնութեամբ կայր չարգեանոց խցի :

Երբ շատ լուսասորելոց սրբոցն Գրիգորի զՀայք՝ լուս թագաւորն Տրդատ զտոցանէ,
եւ սուսրեաց երկս իշխանս ի Անարիս ամեւ պատուով առ ինքն, որ եկին զտին զՎրթ-
անէս ի բարար անոր ի բաճանալութեան սատրիճան երեալ : Եւ զնացեալ ազաչէին
զԵրեստակէս, եւ ոչ կարէին հանել ի վանացն : Եպա մոլովեալ եպիսկոպոսոց եւ
բաճանալոց հանին զնա բռնութեամբ զնալ ի գործ մշտութեան Կառուծոյ :

Եւ եկեալ նոցա չաշխարհն Հայց տա թագաւորն ուրախ եղև . եւ երեալ նորթ

En ce jour, fête et martyre des saints patriarches d'Arménie, les fils de saint
Grégoire : Aristakès, Verthanès, Houssik, Grégoris et le prêtre Daniel.

Ces saints patriarches occupèrent le siège de saint Grégoire, étant les
branches de sa bonne souche ; car saint Grégoire, dans la ville de Césarée où
il fut élevé, s'était marié et avait mis au monde deux fils : puis s'étant rendu
avec Tiridate en Arménie, il y fut martyrisé.

Son fils aimé, dont le nom était Verthanès, arrivé en âge, s'était marié : la
mère prit le fils cadet, qui s'appelait Aristakès, alla se faire religieuse dans
un couvent de vierges et fit de son fils un religieux dans un couvent d'hommes
où il vécut enfermé dans une cellule, dans un grand et austère ascétisme.

Après que saint Grégoire eut illuminé l'Arménie, Tiridate, ayant appris au
sujet de ces fils, envoya trois princes à Césarée pour les ramener avec hon-
neur auprès de lui. Les princes arrivèrent et trouvèrent Verthanès dans la
ville ayant la dignité de prêtre. Ils allèrent prier Aristakès, mais ne réus-
sirent pas à le faire sortir du couvent. C'est alors que les évêques et les prêtres,
s'étant assemblés le firent quitter de force le couvent pour aller travailler
dans la vigne de Dieu.

Ils virent dans le pays d'Arménie auprès du roi qui fut heureux, et qui
partit avec eux à la recherche de saint Grégoire dans les montagnes : ils le

հանդերձ ի ինկիր սրբոյն Գրեգորի ի լերինսն. զոր եկեալ զաին ծիաչն առանձին ի Մանեայ ազն ի Կարանաղեայ լեռոնն :

Եւ ազաւեայ զնա թագաւորն եւ ասէ. Սրովհետեւ ոչ կամիս զկեալն քո ընդ ձեզ՝ ինկրեմք ի բէն զե ձեռնադրեցես զորդի քո զԱրիստակէս փոխանակ քո ի քահանայապետութեան ավտոն : Իսկ նա հաճեալ էջ ի լեռնէն, եւ ժողով արարեալ եպիսկոպոսայ ձեռնադրեայ չաջորդ իւր զորդին իւր, որ էր ըստ ամենայն վարաց ծաբրութեան հուստար հօրն : Եւ առարեայ զնա փոխանակ իւր ի ժողովն 'եկեկաչի' որ ընդ այն ժամանակս եղև ի բակտունն արխանապոս պանդոզ :

Եւ զարձեալ Արիստակէս կանոնաւ ժողովոյն՝ սպաճառացոյցանէր զկարգս եկեղեցոյ ի ձէջ Հաչոյ աշխարհին, ոչլ եւ յանկիմանէր զամենայն յանցարարս :

Իսկ Արբեղացոս ոմն անուն՝ վերականցու չարբորդն Հաչոյ՝ վասն անիրաւ զորձոյ յանկիմանեալ ի սրբոյն՝ սպասէր նմա նենգութեամբ : Եւ ձինչ զայք երանելին ճանապարհաւ ի Ծովայ գաւառին, հանկիպեալ նմա Արբեղացոս՝ յանկարծակի եհար զնա սրով, եւ ձինչ այսր անգր աշակերտքն ազգեցին, նա զերծեալ զնայ փոխատական ի Տարսոն Կիլիկեացոյ՝ երկուցեալ ի Տրդատայ : Եւ երանելի Հաչրատեան փրայսկան խոստովանութեամբ առանկեայ զհօդին իւր սա Աստուած ի չիտուն ամի թագաւորութեանն Տրդատայ : Եւ բարձեալ զնշխարս աշակերտաց նորին՝ եկեալ եկին ձեճաւ պատուով ի Թիլն չիւրոճ աւանի :

trouvèrent vivant en solitaire dans la grotte de Mané, sur la montagne de Daranali.

Le roi pria saint Grégoire et lui dit : « Puisque tu ne veux pas vivre avec nous, nous te prions de sacrer ton fils Aristakès, à ta place, sur le siège patriarcal. » Il y consentit, descendit de la montagne, convoqua les évêques et sacra, pour lui succéder, son fils, qui, pour toute la pureté de ses mœurs, était l'égal de son père. Il l'envoya, à sa place, au concile de Nicée qui eut lieu à cette époque pour détruire la secte des Ariens.

Aristakès revint avec les canons du concile, rendit plus resplendissants les ordres de l'Église dans le pays d'Arménie et blâma tous les coupables.

Un certain Archélaüs, gouverneur de la quatrième Arménie, ayant été pour des actions injustes blâmé par le saint, attendit traitreusement une occasion favorable. Pendant que le bienheureux faisait route pour se rendre dans la province de Dzopkh, Archélaüs le surprit à l'improviste et le blessa de son épée; et tandis que ses disciples couraient par-ci et par-là pour en donner l'avis, Archélaüs prit la fuite et s'échappa à Tarse de Cilicie, par crainte de Tiridate. Quant au bienheureux patriarche, il rendit son âme à Dieu, en confession de martyr, la cinquantième année du règne de Tiridate. Ses disciples emportèrent ses restes et les déposèrent avec les grands honneurs dans son village à Thil.

* E.
p. 267 a

Ձկնի սորա չաջորդեաց զափնոն կամօր լիագուորին աւոյ եղբայրն Վրթանէս, որ նալին ճարտրութեամբն և աւուցանող վարդապետութեամբն վաղէք ի հալապետական ափնոն՝ ամենեցուն խրատիչ գորով և չանդիմանիչ :

Արդ յաւորան չաջնտիկ եկին զօրձակալը վերին կողմանցն արեւելից ի հիւսիսայ առ լիագուորն Տրդատ, և խնդրեցին իւրեանց եպիսկոպոս ի զարձէն սրբոյն Քրիզորի, զի մեծ է ասնն անուն նորս և հաշակատօր առ ամենեւեան : Սրց հաւանեալ ևս նոցա եպիսկոպոս զերէց սրբին Վրթանիսի զՔրիզորիս՝ որ էր ծանուկ հասակաւ և կատարեալ հաստամ :

Սա զնայեալ չաջնարձն չաջն՝ հալրենի ստարթնութեամբն վարէր : Բայց չորձած լուան զվախճան սրբոյն Տրդատայ բարբարոսըն՝ զոր նախ կշտամբեալ էր սուրբ հալապետան, ընկապրեալ ձիով սպանին զամենխմաստ ծանուկն ի Վասնխարեան զաշափն՝ մեծ ի Կոստպիտան ծովն. և այնպէս բարի խոտափնտութեամբ կատարեցաւ ի Քրիստոս : Եւ բարձեալ աշակերտաց նորս զմարմինն լերին ի վարք Սիւնիս՝ լիակցին զերանելին Վճարեանն աւանի :

Իսկ սուրբն Վրթանէս պատահեաց ի սուրբ Կարապետին վկայարանն ի Տարսն՝ յաւորն չորձն սպանալ լիագուորն, և կամէին սպանանել և զնա ընտկիչը լերինն : Մաջնամս աներեսոյթ զորութեամբ կապեցան ձեռք նոցա սրպէս առ եղևակուն. և նա

* E.
p. 267 a

Après lui succéda au siège, par la volonté du roi, son frère aîné Verthanes, qui brilla sur le siège patriarcal par la même pureté de vie et par l'enseignement de la doctrine, distribuant à tous ses conseils et au besoin ses reproches.

Or, à cette époque, les gouverneurs des hautes contrées de l'Orient et du Nord vinrent trouver le roi Tiridate, et le prièrent de leur donner un évêque de la famille de saint Grégoire, car sa réputation était grande et très répandue auprès de tous. Le roi ayant consenti, leur donna comme évêque le fils aîné de Verthanès, Grégoris, qui était encore jeune en âge, mais d'une foi accomplie.

Celui-ci se rendit dans ce pays et le gouverna avec les vertus de son père. Mais lorsque ces barbares, que le saint patriarche avait blâmés, apprirent la mort de saint Tiridate, ils foulèrent aux pieds de leurs chevaux et tuèrent le tout sage jeune homme dans la plaine de Vathnar, près de la mer Caspienne, et c'est de cette manière qu'il mourut dans le Christ en bonne confession. Les disciples emportèrent son corps dans la petite Sioumik et inhumèrent le bienheureux dans le village d'Amarian.

Quant à saint Verthanès qui se trouvait au temple du saint Précurseur dans la province de Taron, le jour où fut tué le roi, les habitants de la montagne voulaient le tuer également. Mais alors leurs mains furent liées par

դերձեալ ի նոցանէ ամբողջ՝ ոպք ձեձ սանոյր ի վերայ անխիտանութեան աշխարհին :
 Եւ չեա չնդեատասն ամի հապտապետութեանն փոխեցաւ չաշխարհէս սա Գրիտոս .
 եւ սաին զմարմին նորա բերին ի Քորդան : Եւ չաջորդեաց զաթոնի՝ նորին
 որդին, որ չոյժ հեանեալ եղև հարցն ստարինութեան :

Եւ ընդ այն ժամանակս ամբարշտն Յուլիանոս ստարեաց զգտակեր իւր ի շաչս
 սա թագաւորն Տիրան. զոր ստեալ եզ պատուով չարբունական եկեղեցւոյն : Իսկ
 ստարն Յուսիկ մտեալ * եւ ստեալ ձգեաց չտա իւր եւ մանրեաց եւ զբացուցեալ արբա- * 13:
 չին զխարամանկութիւն Յուլիանոսի՝ զի էր ընդ խւրն եւ զիւրաց պատկեր նկարեալ : p. 267 b.

Արուժ ոչ հաւանեալ Տիրանայ, այլ բորբորեալ շարութեամբ զոր ունէր ընդ հապտա-
 պետն վասն չանդիմանութեանն իւրոյ՝ հրամայեաց ջարտուիւր ձեձել զնա լերկար,
 մինչև ի հարկանեղն աւանդեաց զհոյզն իւր ի ձեռն Եստուձոյ :

Իսկ Տիրան չեա այնր ստարեաց եւ կոչեաց զմեձն Գանիէլ լիւր մեձարանէն,
 կամեցեալ նստուցանել ի հապտապետական աթոնն՝ զի աշտկերտ էր սրբոյն Գրիգորի :
 Եւ նա անիժանօք չանդիմանեաց զթագաւորն . եւ հրաման եա լսեղլլամաս՝ սանել
 15 զտարն . բայց անէձք սրբոյն վաղվագակի կատարեցաւ ի վերայ Տիրանայ :

Այլ զմարմին սրբոյ Յուսիկանն տարեալ ի Քորդան եղին սա հօրն իւրուժ, իսկ
 զԳանիէլ լիւրուժ մեձարանին ի շաչեաց զբախան :

une force invisible comme au temps d'Elisée, il s'échappa indemne de parmi eux et prit un grand deuil sur l'anarchie du pays.

Après quinze ans de patriarcat, (Verthanès trépassa de cette terre auprès du Christ; on prit son corps et on le transporta à Thordan. Son fils Houssik lui succéda sur le siège, et il fut le grand imitateur des vertus de son père.

A cette époque, l'impie Julien envoya son image en Arménie au roi Tiran, et celui-ci la fit poser avec honneur dans l'église royale. Mais saint Houssik y ayant pénétré * saisit l'image, la foula à ses pieds, la mit en morceaux, en faisant comprendre au roi la ruse de Julien, car en même temps que ses traits il y avait représenté aussi ceux des démons.

Tiran n'y consentit point, et emporté par la rancune qu'il nourrissait contre le patriarcat à cause de ses réprimandes, il ordonna de le frapper longuement à coups de bâtons, jusqu'à ce qu'il eût rendu, sous les coups, son âme entre les mains de Dieu.

Tiran envoya ensuite mander le grand Daniel de sa retraite, voulant le mettre sur le siège patriarcal, parce qu'il était le disciple de saint Grégoire. Mais (Daniel) blâma le roi en le maudissant. Le roi ordonna d'étrangler le saint. Toutefois les malédictions du saint s'accomplirent rapidement sur Tiran.

On transporta le corps de saint Houssik à Thordan, et on le déposa auprès de son père; quant à Daniel, on l'inhuma dans sa solitude, dans un jardin à Hatziats.

Եւ կատարի տան սուրբ Հաջրատկոտայ՝ Տրէի ԻԲ եւ Գեկանձրերի Ը, որք աչսպիսի վիպաութեամբ փոխեցան ի Քրիստոս սրտկապիրն :

Տրէի ԻԲ եւ Գեկանձրերի Ը : Տօն Կ, նաւուծայ ծարգարէին :

Սուրբ ծարգարէն նաւու՛ծ որ թարգմանի լմաստութիւն, կամ սրբութիւն, կամ ձխիթարութիւն, էր չեկեղանայ չաջնկոյս Վաստաւիմայ Ֆորգանանու ի Բեկիարբի՛մ ի 5
յեղէ Եմուանի :

Մարգարէացա չաուրս Եղեկիայ սրբալի՛ չորսձ ժամանակի ապն Իւրաչէլի ի
Վերսիլիւն փորեցա ի չ՛Մտրեստան եւ ի նիմուէ : Գուշակաց պարճ նոյս եւ
չուսպիր եղև ժողովրդան : Գուշակաց եւ պորճանունն թագաւորութեանն նիմու-
էացոյ՝ որ կատարեցա չեա ժամանակայ ի ձեաց Քաղկեացոյ, չրճամ սաին 10
յնիմուէ եւ բարձին պիտարարութիւնն չՄտրեստանեաց :

Սա էր չոյձ ստեղծաւս եւ պարեկաւ, ալ եւ իմաստն պրով չաշարճին Ֆուգայ՝
ձխիթարեաց ընդ եւաչեաց պրճակչա Երուսողեծի չաուրս Եղեկիայի՛ թէ ոչ ձոցէ
սրբայն նիմուէի չԵրուսողէ՛ծ : Մեսա խաղապութեամբ ըստասուն եւ ճինդ ամաց,

La fête de ces saints patriarches se célèbre le 22 Tré, le 1er décembre (*sic*) : ils trépassèrent après un tel martyre dans le Christ qui les couronna.

23 TRÉ. 1er Décembre.

Fête du prophète Nahum.

Le saint prophète Nahum, nom qui se traduit sagesse, sainteté ou consolation, était d'Ekesim d'an delà de Vatarim du Jourdain, à Bethabrim¹, de la tribu de Siméon.

Il prophétisa aux jours du roi Ézéchias, époque à laquelle le peuple d'Israël fut emmené en esclavage en ^{*} Assyrie et à Ninive. Il prédit leur retour et donna l'espoir au peuple. Il prédit également la ruine du royaume de Ninive qui s'accomplit plus tard par les Chaldéens, lorsque ceux-ci s'emparèrent de Ninive et firent disparaître le royaume des Assyriens.

Il était très orateur, modeste et doué d'une grande sagesse: se trouvant dans le pays de Juda, il consola avec Isaïe les habitants de Jérusalem aux jours d'Ézéchias et leur dit : « Le roi de Ninive n'entrera pas à Jérusalem. » Il mourut en paix à l'âge de quarante-cinq ans et fut enterré dans son pays. Il

1. La leçon primitive du grec devait être : *Είχεσι πέραν του Ἰορδάνου εἰς βεθαβρὴν ἐκ τῆς Σουμίων*. L'addition d'un *μ* à *Είχεσι* devant *πέραν* se trouve dans plusieurs mss. Vatarim et Bethabrim forment un doublet, dont le premier terme est une corruption du second et se trouve dans *Syn. Cr.* Βεθαβρείμ.

և թաղեցաւ չերկրի խորում. և էր ճորտօք բարբառնել, և երեսօրն ոչ չոյժ լի, բարձու-
հեր, ճաղատ, և ամենայն շնորհօք լի :

Յայժմ աւար յիշատակ և վարք սրբոյն Պօղոսի անապատականի :

Պօղոս անապատաւորն սուրբ՝ էր ի Թերաչ Եգիպտոսացոյ շուտրս ամբարիշտ
5 թաղաւորացն Իեկատի և Վարբրխանսի ի ժամանակին չորում ճարտիրոսացաւ Կո-
նստանդուլի շում, և Պարբրխանսի Կարբեղանիա. և բարձուծր ի Տաւատացեաց ժողովակն
վանս անուանն Բրիտտսի մեռանել :

Եւ էր չայժմ ժամանակի երանելին Պօղոս ամայ վիշտատանից, և սուսալ էր գհկի-
նական և վեգիպտական գրքաւթիւնն : Եւ ոչ սենէր Տայր և ճայր՝ այ բոյր մի էր նորս
10 սան կին, և բնակէին ի միտսին, և էին մեծատունը չոյժ : Եւ փութայր բեռայրն
ճատնել բունաւորացն գերանելին Պօղոս՝ զի իւր միտսն լիցի ժառանգութիւնն և ստու-
ցուածք նորս :

Եւ նորս գիտացեալ զչար խորհուրդան՝ եթող զամենայն ինչն ի նոսս և զնայ
զարտ ի ներքտարդն անապատն աւանձինն : Եւ գտեալ բարածերս մի վարք չորում

portait une barbe ronde, son visage n'était pas trop plein, il avait des cheveux
<crépus>, était chauve ¹ et possédait toutes les grâces.

En ce jour, commémoration et vie de saint Paul le solitaire.

Saint Paul le solitaire était de Thèbes en Égypte, aux jours des empereurs
impies Déce et Valérien, à l'époque où fut martyrisé Cornélius à Rome,
Cyprien à Carthage (*Karkhedonia*), et où beaucoup de fideles s'empres-
sèrent de mourir pour le nom du Christ.

Le bienheureux Paul avait à cette époque seize ans, il avait appris les
lettres hellènes et égyptiennes. Il n'avait plus de père ni mère, mais une seule
sœur mariée; ils vivaient ensemble et étaient fort riches. Son beau-frère
s'empessa de dénoncer le bienheureux Paul aux tyrans pour avoir à lui
seul son héritage et ses biens.

Paul, connaissant ses mauvais desseins, leur abandonna tous ses biens
et se retira secrètement et tout seul dans l'intérieur du désert. Il y trouva une

1. L'arménien a un texte impossible avec deux adjectifs qui se suivent, dont le
premier signifie « qui a beaucoup de cheveux », tandis que le deuxième est « chauve ».
La notice grecque donne la clef de cette contradiction : ὄλλος τὴν τρίχα, μικρὸν ὑποβάλλαρος,
c'est-à-dire : « Aux cheveux crépus, un peu chauve ». Le traducteur arménien a commis
un contresens sur ὄλλος, qui signifie à la fois « touffu, épais, dur » mais, en parlant des
cheveux, « frisé, crépu ».

էր ապիր բարեհաճ եւ հաճեցաւ բնակիլ անց որպէս Վատուծոյ պատրաստեալ նմա գտելն : Եւ մեծաւ ստարթութեամբ ճգնէր զամենայն տաւրս կենաց խրոյց . եւ կերակուր էր նորս եւ ՚զգետս չարմատենաց անտի :

* 4.
p. 268 b.

Եւ չորեաճ եղև հարիւր եւ երեքստասն ամաց ի ճննդեմէն խրմէ, եւ իննսուն եւ եօթն ամաց ի հրեշտակական վարացն, հանդիպի տեղեան սրբոյն Վատանի՝ բանդի բնակէր չալում անապատի արտաբոյ բան զՊօղոս, եւ կարծէր ոչ զայլ որ բան զինքն ի ներբարսոյն անապատի բնակիլ :

Եւ ի միտմ զիշերի ի գործացումն տեղեան տապա Վատանի եթէ. Իցէ բան զբոյ ներբարսոյն եւ լուսաղոն անապատաւոր կրօնաւոր՝ փութաջիւր երկեալ տեսանէլ զնա եւ խօսել ընդ նմա : Եւ ընդ առաւօտն երանելին Վատանիս առեալ զբարսոյն խր զիննաց չանապատն, եւ գտելն ոչ զիւր : Այլ ի ինամս Վատուծոյ չաւարով երկուսք եւ սակր եթէ. Արարես զճատան խր զոր չալանեաց զապցէ ինձ :

Եւ զնայեալ երկարսոյն տեսանէր ինձ մի զն կրանէր ի լեւոտն սակոյ շնչմամբ. եւ ընկեացեալ զինի նորս ետես զբարսոյն զն եմուս չալք մի, եւ մերձ եղեալ Վատանի տեսանէ լոչս չալին. եւ առեալ բար լախէր զմտան : Եւ լուեալ Պօղոսի զձայնն՝ երկեալ զնոյէր զբարսն : Եւ Վատան անկեալ սո աջն ալլին զկնց ժամ արագէր լուծալ, եւ Պօղոս ի ներբարսոս ձայնէր . ով իրես եւ փասն սք եկիր սքր :

* 4.
p. 268 b.

petite cavité dans un rocher, où il y avait une source d'eau douce, se plut à y fixer sa demeure comme si Dieu lui avait préparé cet endroit. Il y passa tous les jours de sa vie en grand ascétisme; il tirait sa nourriture et son vêtement des palmiers qui se trouvaient en ce lieu.

Lorsqu'il parvint à l'âge de cent et treize ans du jour de sa naissance, après avoir consacré quatre-vingt-dix-sept années à la vie angélique, il lui arriva de voir saint Antoine, qui habitait un autre désert en arrière de celui de Paul, tout en croyant qu'il n'y avait personne qui habitât un désert aussi reculé à l'intérieur que le sien.

Une nuit, dans une vision d'extase il fut dit à Antoine : « Il y a plus à l'intérieur que toi un moine solitaire meilleur que toi, empresse-toi d'aller le voir et de causer avec lui. » Au matin le bienheureux Antoine prit son bâton et s'achemina vers le désert, ne connaissant point l'endroit. Mais il s'en alla espérant dans la providence de Dieu et disait : « Il me montrera sûrement son serviteur qu'il vient de me révéler. »

Après avoir marché longtemps, il aperçut un léopard qui montait en halebaut la montagne; il courut derrière lui et vit le fauve pénétrer dans une grotte; Antoine s'approcha et aperçut de la lumière dans la grotte, il saisit une pierre et en frappa l'entrée. Paul, qui entendit le bruit, se leva et s'appuya fortement contre la porte. Antoine prosterné devant la grotte le pria durant six heures de lui ouvrir la porte, mais Paul lui cria de l'intérieur : « Qui es-tu, d'où viens-tu et pourquoi es-tu venu ici? »

Ըստ Անտոնիոս. Եւ գիտեմ զի ոչ եմ արժանի տեսեան բո, բայց եթէ ոչ տեսից՝ ոչ երթայց աստի. գրագանս ընդունիս՝ զճարդիկ զեւորդ ոչ տեսանես : Խնդրեցի եւ գտի՝ եւ բազկեմ զի բացցի ինձ. եւ եթէ ոչ հանդիպեացց՝ աստ ձեռանիմ աստջի զրանց բոց, թերեւս զճարձինս իմ ասրեալ թապեցես : Եւ այ բարուժ բանս պապատանայ ճապթեր, եւ հապիւ արեմն սունէր պատասխանի եւ ասէր եթէ. Ոչ որ աչպսխար պատճապեօք խնդրէ խնդիրս :

Եւ ասոք բացեալ եմտա Անտոնիոս՝ եւ զիրկս արկեալ զմիմեամբք գանուանս իւրաբանելու բոցն կռչէին. եւ չեա սրբոջ՝ ողջունին նստան : Եւ ասէ Պօղոս. Վասն էր աչգրան աշխատութեամբ խնդրեցեր տեսանել զտեսալ ձերունիս՝ զոր չեա սակաւ աւուր նայիս հող լեալ :

Եւ եհարց գարձեալ եթէ. Զիմորդ կան աղբք ձարդկան, եւ նրպես են թագաւորք երկրի : * Եւ չեա աչճարիկ ասէ Պօղոս. Վասն զի ժամանակ ննջման իմոջ հասեալ է, աստրեայ Աստուած զբեզ զի ծածկեացես հոգով զհոգս : Երդ մի չարպակք այ երթ փռիմով, եւ զհանդերձն զոր եա բեզ Աթանասիոս հաչբարպետն, բերջեր ի պատանս անձին իմոջ : Եւ գարձացեալ Անտոնիոս վասն անուանն Աթանասի եւ վասն հանդերձին՝ ջարուցեալ զիրկս արկ սրտաստօք, եւ հաճբարբք դաչս նորա եւ զձեռս, սրպես գԲրիտոսս ի նմա տեսաներով, եւ գարձաւ անպէն ի վանս իւր :

Եւ տեսեալ զնա աշտկերտացն հարցանէին. Ի՞նչ էիր աչչափ աւուրս հոյց : Եւ * Incipit A.

Antoine répondit : « Je reconnais ne pas être digne de te voir, mais si je ne te vois pas, je ne m'en irai point d'ici; tu reçois bien les fauves, pourquoi ne veux-tu pas voir les hommes? Je t'ai recherché et je t'ai trouvé, et maintenant je frappe pour qu'il me soit ouvert; si je ne te vois pas, je mourrai ici devant ta porte, peut-être voudras-tu emporter et enterrer mon corps. » Il le pria encore en d'autres termes suppliants et c'est à peine si Paul lui répondit et lui dit : « Personne ne fait une demande en des termes aussi menaçants. »

Puis il lui ouvrit la porte. Antoine entra et ils se jetèrent dans les bras l'un et de l'autre en s'appelant par leurs noms, et après ce saint salut ils s'assirent. Paul dit : « Pourquoi as-tu demandé avec tant de peine à voir un vieillard aussi pourri, qu'après quelques jours tu verras réduit en poussière? »

Il lui demanda encore : « Comment va le genre humain et comment sont les rois de la terre? »¹ Puis Paul ajouta : « Comme l'heure de mon repos est arrivée, Dieu t'a envoyé pour me couvrir de terre, moi devenu terre. Or, ne t'attarde pas, mais fais diligence et va chercher le vêtement que le patriarche Athanase t'a donné, apporte-le pour y envelopper mon corps. » Antoine, étonné de le voir citer le nom d'Athanase et parler du vêtement, se leva, l'entoura de ses bras avec larmes, lui baisa les yeux et les mains, comme apercevant le Christ en sa personne, et retourna de nouveau à son monastère.

Ses disciples le voyant arriver lui demandèrent : « Père, où étais-tu ces

¹ Incipit A.

* B; P. 269 a.

* A fol. 116 r. a.

* B; P. 269 a.

* A fol. 116 r. a.

նա սաէ : Պայ ինձ ձեզաորիս, զի անուամբ ձիւնն եմ կրօնաոր, բանզի տեսի զկեզես
և զՅովհաննէս չանապատին, տեսի և զՊօղոս ի գրախտին :

Եւ առեալ զգառածու ճանն չուզի անկեալ Երթեալ չանապատն, և ձեպէր Տասանկ
նոխ բան զխախտն Երաներ ոչն : Եւ զերիս աուրս Երթեալ տեսանէ յերրորդ ժամու
աւորն զուրո Տրեչտակայ և զասս առարկայ և ծարգարէից՝ զի՝ բարձեալ տա- 5
նէին զՊօղոս չերկինս՝ բան զձիւն սպիտակագոյն փայլեալ : Եւ անկա չերկիր և Տոյ
զգլխոսն արկեալ՝ բոյր և սրապր ստերով . Ընդէր թողեր զես Պօղոս Երանեկի . ընդէր
զնոցեր նախ բան զխիջկենն տալ ոչջոնն :

Եւ չարոցեալ ընթեանայր արալ բաս նմանութեան թուչոյ . Եհաս ձինչեւ ի տեղին
և ծաեալ չապն՝ տեսանէ զաւրին Պօղոս կանգնեալ ի վերայ ձեկացն և զձեոս տա- 10
բաձեալ չերկինս : Եւ կարծեցեալ Եթի կենդանի և ո իցէ, աբախ Եղև չոյժ, և կայեալ
ձերձ՝ ճանես Եթի Տանգուցեալ է . պատեայ զնա պատմածանան, և Եզ առաջի
բաս կարգի բրխտանէից՝ սագմոսիւք և օրհնութեամբ : Եւ արածէր չոյժ զի ոչ ունէր
ընդ ինքեան բրիչ օրով Տասեալ զերկիր՝ թաղեցէ զնա . և սարակուսեալ չանձն իւր
սաէր . Մեոսայց և Ես ձերձ ծարմնայ Պօղոսի :

3 չանապատն] ընդ անապատն B || 4 չերրորդ ժամու աւարն] ի տեղեան B 6 անկա]
անկեալ B 8 տալ] սարով B 9 չարոցեալ] զարթուցեալ B — թուչոյ] Եզջերով B
|| 13 Եւ արածէր . . . չանապատն և զնային om. B.

jours-ci.) » Il leur répondit : « Malheur à moi, pécheur, qui ne suis religieux que de nom, car j'ai aperçu Elie et Jean dans le désert, et j'ai vu Paul dans le paradis. »

Ayant pris le vêtement, il se remit en route et s'achemina vers le désert; il avait hâte d'arriver avant la mort du bienheureux. La troisième journée de marche, il aperçut à la troisième heure des légions d'anges, des groupes d'apôtres et de prophètes qui l'emportaient et conduisaient Paul au ciel, plus resplendissant que la neige toute blanche. Il tomba à terre, se jeta de la poussière sur la tête, pleura et gémit en disant : « Pourquoi m'as-tu quitté, bienheureux Paul? Pourquoi es-tu parti avant de me donner le suprême adieu? »

Il se releva, se mit à courir précipitamment comme un oiseau, arriva jusqu'à l'endroit, pénétra dans la grotte et aperçut saint Paul dressé sur ses genoux, les bras levés vers le ciel. Il le crut encore en vie et en ressentit une grande joie; mais lorsqu'il s'en fut approché, il reconnut qu'il était décédé. Il l'ensevelit avec le vêtement et l'étendit devant lui, selon la coutume des chrétiens, avec psalmodies et bénédictions. Et si s'attristait beaucoup de ne pas avoir une bêche sous la main, pour creuser le sol et l'inhumer, et se trouvant dans l'embarras, il dit : « Je veux mourir, moi aussi, près du corps de Paul. »

Եւ ձինչդու գաջս խորհէր՝ եկեալ երկու սախձը չանապատեն, եւ ձերձ երթնալ՝ լիցունք գրաս ճատային Աստուծոյ, եւ ողբալին սրպէս բանտ սրբ : Ասէ ցնաս Անդան . Պատն որոյ եկեալ էր, զհրամաձեարն ձեզ կրատարեցէր : Եւ սկանն սախըն վարել զերկիր, եւ բրեցին ըստ բուստրանի թաղմանն, եւ երթնալ սա Անտոնիոս՝ խնայելին վարձս ըստ վաստակոյն, խոնարհեցուցեալ զգլուխ իւրեանց զի օրհնեցին ի նմանէ : Եւ Անտոնի զձեռս յերկինս համբարձեալ ստէ : Տէր Աստուծ՝ որ եւ տերեւ ձի ի ճատոյ ոչ՝ անկանի ստանց զխառնեան բո եւ հրամանի, սոնք սոցս զպէսս իւրեանց : * A 161, 116
N° 2.

Եւ Անտոնի բարձեալ զգատուականն մարմինն Պօղոսի թաղեաց արժանապէս : Եւ որպէս ճատանգրոյ հայրենեաց որպի՛ սուեալ զարմաւենի պարեգտոն Պօղոսի, զոր խրոպը ձեռօրն հիւսեալ էր երանելին՝ զարձաւ ի վանս իւր եւ պատմեաց ոչակերտոց իւրոց զամենայն :

Եւ ի ամիկ Զատիկին եւ Պենտակոստէին զգեկոյր սուրբն Անտոնիոս զՊօղոսի զարձաւենի զվեանոն՝ սուսել բուն զգատամուձանս թագաւորականս :

Հանդեաւ սուրբ ձերբակն Պօղոս Դեկտեմբեր Ը : Յնս զպատեանն Վրխաստի սա եղև սուսջլն միայնասոր չանապատին :

15 Դեկտեմբերի Ը] եւ Տրեկի ԵԳ add. B : 16 միայնասոր] միայնակեաց B.

Pendant qu'il faisait ces réflexions, deux lions arrivèrent du désert, s'approchèrent, léchèrent les pieds du serviteur de Dieu, et gémirent comme s'ils étaient doués d'intelligence. Antoine leur dit : « Pourquoi êtes-vous venus ? Faites ce qui vous a été ordonné. » Alors ils se mirent à gratter le sol avec les pieds et creusèrent assez pour l'inhumation, puis, venant à Antoine, ils lui demandèrent la rétribution de leur travail, baissant la tête pour être bénis par lui. Antoine éleva ses bras vers le ciel et dit : « Seigneur Dieu, toi, sans la connaissance et la permission de qui aucune feuille ne tombe de l'arbre, * A 161, 116
N° 2.
donne à ces lions ce dont ils ont besoin. » Et il leur fit signe de la main de retourner de nouveau au désert ; et ils s'en allèrent.

Antoine, portant le précieux corps de Paul, l'enterra dignement, et, comme un fils, digne héritier de son père, il prit la tunique de Paul en feuilles de palmier, que le bienheureux avait tissée de ses propres mains, et retournant à son couvent, il rendit compte de tout à ses disciples.

Saint Antoine revêtait, les jours de fêtes de Pâques et de la Pentecôte, la tunique de Paul en feuilles de palmier, qui était pour lui supérieure aux vêtements royaux.

Le saint vieillard Paul reposa le 1er décembre. Il fut, après la venue du Christ, le premier anachorète du désert.

Յաչած աւար սուրբ վկայն Քրիստոսի Անանիա պարսիկն, ծառալ ի բազարն Ար-
տաւիլ, չանցիմանէր գրաշատեակա սրեղականն եւ կրակի, եւ խոտաովանէր զՔրիստոս
ձկայն Աստուած : Եւ կալեալ զնա բազարացիքն զան հարին ուժկին, աչնչափ մինչև
ստեղ սմանց իլ, մեռա : Եւ բարչեցին զնա արտաբոյ սրպէս մեռեալ : Եւ չեա ժամուց
բացեալ զբերան իւր սուր բարձր ձաչնիւ . Յոտն կայէր ամենեքեան * եւ ազնիցէր
առ Աստուած, զի տեսնեմ ահասպիկ սանգուխը չեքկիւ, չեքկինա հաստատեալ եւ
սրբ հրակերպանբ, զի երանեն ի վեր եւ սանց զիս . եկեաջեր ընդ մեզ եւ հանցուք
զբեզ ի բազար լի չուով եւ ուրարուքիւսմբ : Չաչս ասացեալ աւանկեաց զհոյին առ
Աստուած :

[Ե թ սմին աւար ի Հաչս չիշատակ սուրբ ձկնուորացն Թախիւչ եւ Վարտի, Գիւտի
եւ Թանասու :]

Տրէի ԹԵ եւ Գեկոսծերի Բ : Տահ Է, Թէուորոսի Լոխոխարսի :

Սուրբ Լոխոխարս եւ վկայն Քրիստոսի Թէուորոս էր ի բազարէն Աղեկանդիլայ,
եւ ուսուցանէր զբանն Աստուծոյ : Եւ կալեալ զնա բազարացիքն կապեցին, եւ պատկ
ի փշոց եղին ի զուխ նորա, եւ հարկանէին եղեգամբ զբազարն, եւ բարչեալ ընդ փո-
15

[չեա] ստիս add. B — Տ ասացեալ] ստեղով B — զհոյին] իւր add. B.
12 Տահ Է,] Վկազովիս սրբոյ B.

En ce jour le saint martyr du Christ Ananie, le Persan, entré dans la ville
d'Artavil, y blâma les ministres du soleil et du feu et confessa le Christ, seul
Dieu. Les habitants de la ville s'emparèrent de lui, le frappèrent cruellement,
à tel point que plusieurs personnes crurent qu'il était mort, puis ils le traînèrent
hors de la ville comme mort. Quelques heures après il ouvrit la bouche et dit
à haute voix : « Levez-vous tous * et priez Dieu, car voici que j'apperois une
échelle dressée de la terre au ciel et des hommes dans une apparence de feu
qui y montent et me disent : Viens avec nous et nous te conduirons à la
ville plein d'espérance et de joie. » Ce disant, il rendit son âme à Dieu.

[B En ce même jour, commémoration en Arménie des saints ascètes Tha-
toul, Varos, Goute et Thomas.]

24 րՈՒ. 2 Décembre.

Fête de l'évêque Théodore.

Le saint eveque et martyr du Christ Théodore était de la ville d'Alexan-
drie et enseignait la parole de Dieu. Les habitants le saisirent, le lièrent et lui
mirent sur la tête une couronne d'épines, lui frappèrent le crâne avec des

զոյս բազարին անգոսէկին, անարգէին, ծաղր եւ սպիւն աւնէին, եւ կտասկէին : Եւ ասարեալ ի ծովկարն արկին ի նաւ եւ Լաթն ասպարիսաւ հետ ի ցածարէն ընկեցին ի խորս ծովուն, եւ սլ խաղաղական Եհան զիս ի ծովէն ամբողջ :

Եւ զորձեալ կարան զիս, կապեցին եւ ասարան սա իշխան բազարին եւ հասին 5 զգլխիս նորս . եւ այնպէս բարբոք կատարեցաւ վասն անուանն Քրիստոսի Կեկոսէմբերի Բ :

Յայժմ ուտար ասն է Սոփոնիայ ծարգարէին :

Սոփոնիա էր ի ցեղէն Շմաւոնի, չարարակէ Կեսաթարայ : Սա ծարգարէացաւ վասն բազարին Երուսաղեմի՝ եւ վասն վախճանի նորին, եւ վասն վրկութեան ծովին 10 հեթանոսաց եւ անօթոց ամբարշտաց եւ գատաւորին ամենայնի Արդաչն Աստուծոյ : Սկուա եւ թաղեցաւ չարարակի խրուժ : * A 161. 117 17 20

1 սպիւն աւնէին եւ կտասկէին] սպիւն կտասկանոց սոսնէին B — 6 Կեկոսէմբերի B] եւ Տրէի ԵԿ add. B — 7 ասն է] չիշատակ B || 8 Սոփոնիա ... Կեսաթարայ] Սա բը ծարգարէն Սոփոնիա՝ սը թարգմանի գրատարութիւն Տեառն կաժ հանձար զարանի, էր սրբի Քուսի, ի ցեղէ Շմաւոնի, չարարակէ Սոփարաթարայ, յատրս Յովիսա բարեպաշտ արբային Յուլայ B 9 նորին] եւ Երազեի add. B || 10 ամբարշտաց] եւ վառաց արբարայ add. B — ամենայնի] ամենայն ճեւց B.

roseaux, et le trainant à travers les rues de la ville, l'insultèrent, l'injurierent, se moquèrent de lui et le tournèrent en ridicule. Ils le conduisirent ensuite au bord de la mer, l'embarquèrent sur un navire et le jetèrent au fond de la mer à une distance de sept lieues; l'air calme le rejeta indemne hors de la mer.

Ils le ressaisirent, le lièrent et le conduisirent auprès du gouverneur de la ville, et lui tranchèrent la tête; c'est d'une telle bonne fin qu'il mourut pour le nom du Christ, le 2 décembre.

En ce jour, fête du prophète Sophonie.

Sophonie était de la tribu de Siméon, de la propriété de Kessathar¹. Il prophétisa au sujet de la ville de Jérusalem², de sa fin, de l'entrée salutaire 15 des païens, de la honte des impies et du juge de toutes les choses, le Fils de Dieu. Il mourut et fut inhumé dans sa propriété. * A 161. 117 17 20

1. Les notices grecques sur Sophonie donnent diverses leçons, Σαργελαβη, Σαλεργελαβη, Σαλεργελαβη Syn. Cp. .

Տրևի Են եւ Գեղեճերի Գ : Տօն է Ընթացածայ ծարգարէին :

Ընթացած էր ի ցեղէն ճմառնի, չարարովէ, Բուսարարայ : Սա ետես գտաւ շարօն
 գերաբիւն եւ վասն աւերածոյն Երուսաղէմի, սրացաւ լոյժ : Եւ չորժամ եկն Կարապ-
 րանտար չերուսաղէմ՝ վախեալ չՍասակինէ եւ եղև պանդխտ չերկիրն Բանդակն :

Եւ իբրև գարձան Վարդապետի չերկիրն իւրեանց, եւ մնացորդը չըրէիցն որը էին
 չերուսաղէմ իջին չեղիպոտ, չաջնժամ գարձեալ եկն չերկիր իւր, եւ սրաշտըր պճըն-
 ձոր սպորակի իւրոյ : Եւ սո պտորակա եւ ծարգարէացաւ ընտանեաց իւրոց եւ առէ :
 Եւ երբնժ չերկիր չեալ եւ վարդապետի գամ, եւ երբէ չամեմ՝ գուր տարէր պճաշ
 չնժորացն :

Եւ երբնեալ նորա ի Բարերն ի ձեռն չըրէտակին որ երեւեցաւ նմա եւ առաջնոր-
 դեաց, եւ տարեալ պճաշ Գանիկին եւ գարձեալ եկն առ չնժորան : Եւ տարեալ ի առնէ
 ալ չարտակա՝ ոչ չամեալ ինչ ըստ ստիրական ժամն, ոչ ուժեր չաջնեաց վեղեալն :
 Եւ իմացաւ երբէ վարդապետի գարձի ժորտարին չերկիր իւրեանց, եւ չեա երկոց
 ամաց գարձան :

2 Բուսարարայ] եւ թարգմանի արգարացեալ կամ Տայր չարացեալ B . 3 Տեալ] չեառ-
 տան B - չամեմ] չամեցից B . 12 ըստ ստիրական] չամտրական B .

25 mai, 3 Décembre.

Fête du prophète Habacuc.

Habacuc était de la tribu de Siméon, de la propriété de Bousakhar¹. Il prévint la captivité et la ruine de Jérusalem et en prit un grand deuil. Lorsque Nabuchodonosor entra à Jérusalem, il s'enfuit à Ostrakiné² et s'exila dans le pays d'Ismaël.

Lorsque les Chaldéens retournèrent dans leur pays et que le restant des Juifs, qui se trouvaient à Jérusalem, descendirent en Égypte, Habacuc revint de nouveau dans son pays et servit la nourriture aux moissonneurs de sa propriété. Ayant su-si les mets, il prophétisa à sa famille et dit : « Je m'en vais dans un pays lointain et je retourne aussitôt : si je m'attarde, portez vous-même le manger aux moissonneurs. »

Il alla à Babylone par le moyen de l'auge qui lui apparut et le guida, porta les mets à Daniel, et revint de nouveau auprès des moissonneurs. Il alla leur chercher d'autres plats de la maison, ne s'étant attardé pas plus que l'heure habituelle, et il ne révéla à personne ce qui s'était passé. Il pressentit que le peuple serait bientôt de retour dans son pays : et, en effet, il retourna deux années après.

1. Βουσαρχα ou Βουζαρχα. 2. En grec : Οστράκινε; l'arménien donnerait plutôt : d's enfuit d'Ostrakiné.

Եւ եւ նշան որպիսի չի հրէաստան, եթէ ի կատարածի մարգարէիցն՝ Արդի Կատու-
 5 մոս չարիցէ եւ ստուպէ ի սաճարին, եւ որք հաստան ի նա՝ տեպն զպս, հայկեցեայք
 ի փառս Միսմնին. եւ որք ոչ լսն նմա՝ ելիցին ի խաւարի : Եւ վասն վախճանի
 սաճարին ստաց չառաջագոյն, եթէ չարեւծոյ պարպ աւերեցի : չաջնում վարպոյք
 10 սաճարին ի մանր ծակնս պատուեցի, ելեալ սուրբ Հոգւոյն ի սաճարէն, եւ խաւե-
 դպէսը երկու սնանց բարձցին, եւ ոչ սը վիտայէ, թէ ուր լինիցին. իսկ նորա ի հրեշ-
 տակայ բերցին չանապատն, ուր գառաջինն ի սկզբանէ կառուցաւ խորանն վկայա-
 թեան. նորք ծանկից Տէր եւ լուստորեցէ զվախուցեալսն չաճէն, եւ պատարեցէ
 զնոս չարգարութիւն չախանից :

* A fol. 117
r. b.

10 Մեռաւ խաղաղութեամբ եւ թաղեցաւ չաղարակի խրուճ ծիւղն :

Յայոճ սուրբ վարք Թէոփոլի Կիպրացոյ :

Պատուական այրս այս էր ի Կիպրոս կղզւոյն, եւ ի մանկութենէ հրամարեալ ի
 բազմաբոս կենցաղոյս, աւեալ զիսաջ իւր ըստ տէրունական հրամանին՝ պնայ զկնի
 Գրիստոսի : Եւ կամաւորապէս ստացաւ պապրասութիւն ննջէր ի վերայ բարանց, եւ

4 ազգաց] ազգէն B : 5-9 ելեալ սուրբ ... վկայութեան om. B : 10 ծիւղն] փառս-
 ւարակէս B : 11 վարք] երանելոյն add. B : 12 կղզւոյն] ի Թաքաւորութեան Կոստանդինու-
 add. B : 14 ստացաւ] ստացեալ B.

Il donna comme signe à ceux qui se trouvaient en Judée, qu'à l'accom-
 plissement des prophéties, le Fils de Dieu apparaîtra et enseignera dans le
 temple, et que ceux qui croiront en Lui, verront la lumière en regardant la
 gloire du Fils unique; mais que ceux qui ne l'écouteront pas, resteront dans
 les ténèbres. Pour la fin du temple il prédit qu'il sera ruiné par les nations
 venues de l'occident; à cette époque le rideau du temple se déchirera en
 menus lambeaux, l'Esprit-Saint quittera le temple, les chapiteaux des deux
 colonnes seront enlevés et personne ne saura où ils seront transportés,
 car ils seront transportés par les anges dans le désert, là où pour la première
 fois, au commencement, fut édifié l'autel du témoignage; c'est par eux que le
 Seigneur sera reconnu, et Lui, Il illuminera ceux qui auront fui devant le
 serpent et Il les abritera dans sa justice éternelle.

* A fol. 117
r. b.

Habacuc mourut paisiblement et fut enterré seul dans sa propriété.

En ce jour, vie de Théodule de Chypre.

Cet homme excellent était de l'île de Chypre; il avait, dès son enfance,
 renoncé à la vie pleine de plaisirs, pris sa croix selon le commandement du
 Seigneur et suivi le Christ. Il acquit, de sa propre volonté, la pauvreté, se

լոյժ տկարացոյց զճարձին իւր կարծրացոյն յաւժարութեամբ պահօր եւ արօրիւր եւ արեալեամբ :

Եւ սուան նճա շնորհ նախադիտութեան, զի զինկարցն յաւաջարոյն պատճէր, եւ զճիտս եւ * զխորհորդս ճարգկան իմանայր : Եւ յուցեալ զինքն սրպէս վիճար՝ յանկմանէր զգազանի ճիտս ճարգկան, եւ բազումը զարարէին ի ձեպաց վասն բանկոյ երանելոյն, սրբ եւ արաշխարութեամբ կեցուցին զանճինս իւրեանց : Եւ սպա ինքն սուարինի եւ ճղնագկան վարսը հանգեալ ի Քրիստոս՝ Գեկանճերքի Գ :

[Ե՛ Ի սմին աուր ճղնութիւն սարբ հօրն Թէոդորոսի սրարկի, եւ Կուսնկիտի բնոց նճա, սր ի ճանանակս Թէոդորոսի ձեճի վապկցին :

Յաջճ աուր սան է սարբ եւ ձեճ ճղնոսր հօրն ձերոց սրոց Մարկոսի, եւ լիշատակ Կոստանի վիպի, եւ Կլոյի զահճապետի եւ կնոջ նորս Բարեայ՝ եւ սրբոցն Յաստի եւ Վաստի՝ եւ Եօթանասուն զինուորացն ընդ նոսս :

Եւ յաջճ աուր հանգեալ ի Քրիստոս բարեպոլին եւ Երկիւզանէ լճատուծոյ տիկին Յիմի կրօնատրն, բոչն Լեւոն ինագուորին, եւ տիկին Մարկունն՝ բոչն Կեան ինագուհոյ, սրբ սաստապարգե սղբմութեամբ ճիւրիտութին զբարտեարան :]

[3 նախադիտութեան] եւ հոգեակտութեան *add.* B || 4 եւ զճիտս ... սրպէս վիճար *om.* B
5 զգազանի ճիտս] զգազանիս B — բազումը] ի ձեպարաց *add.* — վասն բանկոյ երանելոցն սրբ *om.* B — 7 ճղնագկան վարսը] ճղնութեամբ B — Գեկանճերքի Գ] եւ Տրի ին *add.* B.

coucha sur les pierres, et affaiblit beaucoup son corps par une abstinence très sévère, par les jeûnes, les prières et les veilles.

La grâce de la prescience lui fut accordée, car il prédisait d'avance ce qui devait arriver et connaissait la pensée * et les desseins des hommes. Il se montra comme un fou et blâma les secrètes pensées des hommes; beaucoup, sur les paroles du bienheureux, cessèrent de commettre des péchés et se sauvèrent par la pénitence. Théodule, après une vie pleine de vertus et d'ascétisme, reposa dans le Christ, le 3 décembre.

[B' En ce même jour, vie ascétique de notre saint père Théodore, le patrien, et de Cornélius avec lui, qui brillèrent aux jours de Théodosie le Grand.

En ce jour, fête du saint et grand ascète saint Marc, notre père, et commémoration du martyr Cassien, du bourreau Claude, de sa femme Hilaria et de ses fils Jason et Voron et de soixante-dix soldats avec eux.

En ce jour, reposa dans le Christ la princesse pieuse et craignant Dieu, Phémie, religieuse, sœur du roi Léon, et la princesse Marioume, sœur de la reine Kerame, qui consolèrent les nécessiteux par de généreuses largesses.]

Տրելի ե՞լ և Կեկոսեճրերի Կ : Վկայութիւն սրբուհոցն Վասիասայ կուսին :

Եզրախնին Քրիստոսի Վասիասալս դուստր էր առն ամբարշտի, սրոյ անուն էր Կրիսակորոս : Եւ վասն չոթ զեկեցկութեան պատկերին՝ շինեաց նմա հայրն իւր բարձրագոյն աշտարակ, զի անտես լիցի ի ծարրկանէ : Եւ կամէր տալ զնա առն, եւ այջիկն բանդի բրիտանեաց էր հաւատով ոչ հաւանեցաւ բանից հորն ամուսնանալ ընդ հեթանոսի, այլ անկրով զերկիւզն Եստուծոյ ի սրտի իւրում պողկեշտ վարուր պահէր զկուսութիւնն :

Եւ հայր նորա հրամայեաց շինել բազանիս առաջն աշտարակին, եւ լինել ի նմա երկուս բաւանցոյցս պատուհանաց. եւ զնոց ի ճանապարհ հետի : Եւ սրբոյն Վասիասայ իջեալ չաշտարակն տեսանել զբազանիսն, եւ տեսալ զպատուհանն՝ սակ զշինողն. Երկուսոյ բաւական ոչ են բազանեացց, արարէր ձիւս եւ այլ ըստ իւսոց Երրորդութեանն : Եւ ծուալ չաւարան ծարձարիանայ՝ նկարեաց ճատածը իւրով չարեակից կողմանէ, զխաչն տէրուսեակուն, որ եւ կայ ձինչեւ ցայսօր, նաեւ հետը գարշա-

* A fol. 117 v° b.

1 Վկայութիւն ... կուսին] Վկայութիւն սարբ եւ սրանչեկազարճ կուսին եւ բարեկալի վկային Վասիասայ, ընդ նմա եւ Յուսիանայ B 2 Վասիասալ] էր ի կողմանց արեւելից չկրեց բարբէլ՝ յաւարս Մարտիճիանոսի add. B — սրոյ] սրում B 10 երկուսոյ] ձիւսն add. B || 12 որ եւ կայ ... երեւին om. B.

26 TRÉ, 4 Décembre.

Martyre de la vierge sainte Barbe.

La servante du Christ Barbe était la fille d'un homme impie, dont le nom était Dioseore. Son père, à cause de la grande beauté de son visage, lui construisit une très haute tour, pour qu'elle fût invisible aux hommes. Il voulait la marier, mais la jeune fille, étant de foi chrétienne, ne consentit point aux projets de son père de se marier avec un païen, et comme elle possédait dans son cœur la crainte du Seigneur, elle conserva sa virginité par une vie pure.

Son père donna ordre de construire des bains devant la tour et d'y ouvrir deux lucarnes en place de fenêtres, et il partit pour un voyage lointain. Sainte Barbe, étant descendue de la tour pour visiter les bains, et remarquant les fenêtres, dit aux constructeurs : « Deux ne suffisent pas pour ces bains, faites-en encore une autre selon le nombre de la Trinité. » Puis pénétrant dans la piscine en marbre, elle dessina de son doigt, du côté de l'Orient, la croix du Seigneur, qui existe encore aujourd'hui, ainsi que les traces de

* A fol. 117 v° b.

զարացն լազանապէս երեւին : Եւ երեւալ անտի եմաւ լազարանն եւ կործանեաց զերոստ չօր իւրոյ :

Եւ զարձեալ չաք նորս ի ճանապարհէն եւ մտեալ ի լազանին եւ տեսեալ զերխ պատուհանն՝ բարեկացս լոյժ շինողացն, եւ ստէ ցնտտ. Աչ սպարէն երկուս պատուհանս ճրամաղցի տանել, զեազոյ երկս արարէր : Կանն շինողքն. Ըստ ճրամանի գտերն քս արարար զազոյ : Եւ ե՛ջարց զՎաստփախ զխորհուրոյ երկց պատուհանացն եթէ. Վասն եր ճրամաղցեր ազպէս տանել : Եւ նա ստէ. Յանուն սուրբ Երրորդութեանն չօր եւ Արքայ եւ սուրբ շօգուչն եւ միասնական ստուածութեանն :

Եւ արածեալ չաք նորս ե՛ջան սուրն զի սարանցէ վնս. եւ նորս փախուցեալ ի չօրէն ել ի բնան, եւ չաք նորս Տետամուտ եղեալ զնայ զկնի : Եւ տեսեալ երկու չախս ի լերինն զի արածէին զՏօտա իւրեանց, ե՛ջարց ցնտտ վասն գտերն իւրոյ : Եւ մինն ի չախուսց անտի եցուց զՎաստփախ, եւ նոյնժամացն ըաշացան ոչխարք նորս, եւ կան ի լերին անդ մինչեւ ցաշօր ի վիշտասկ արանչեկացն Կասուծոյ :

Եւ երթեալ ամբարիշան Գիտփորս ի ցուցեալ տեղին ըմբանեաց զերանել կոչն, եւ կրեալ զՏերացն ըարչէր գասի վաք լերինն : Եւ տարեալ արկ ի բանկ եւ ինքն զտամեաց գատուսրին : Եւ կոց ւցեալ ստաջն իւր զբոջն Գրիտասի Չարցանէր. եւ

12-13 եւ նոյնժամացն ... Կասուծոյ *om.* B.

ses pas qui apparaissent encore d'une manière évidente. Puis elle sortit de là, pénétra dans le palais de son père et brisa ses idoles.

Son père de retour du voyage, lorsqu'il visita les bains, aperçut les trois fenêtres, en fut fort irrité contre les constructeurs et leur dit : « Ne vous ai-je pas commandé de faire deux fenêtres et pourquoi en avez-vous construit trois ? » Les ouvriers lui répondirent : « Nous avons fait cela d'après les ordres de ta fille. » Le père interrogea Barbe sur la signification des trois fenêtres et dit : « Pourquoi as-tu ordonné de construire ainsi ? » Elle lui répondit : « Au nom de la sainte Trinité le Père, le Fils et le Saint-Esprit et de la divine consubstantielle. »

Son père en fut attristé, tira son épée pour la tuer, mais elle échappa à son père et se rendit à la montagne; son père la poursuivit, et courut après elle. Apercevant sur la montagne deux bergers qui gardaient leurs troupeaux, il les interrogea au sujet de sa fille. L'un des bergers lui ayant montré Barbe, ses moutons se pétrifièrent aussitôt: ils existent encore jusqu'aujourd'hui sur la montagne en souvenir du miracle de Dieu.

L'impie Dioscore, s'étant rendu à l'endroit désigné, s'empara de la bienheureuse vierge, la saisit par les cheveux et la trama sur la pente * de la montagne, il la conduisit en prison et alla en personne la dénoncer au juge. Celui-ci la vit en sa présence la brebis du Christ et l'interrogea; elle

ևս համարձակութեամբ ասաց պատասխանի, խտատվաներով գանուհ Տեառն մերոց
Յիսուսի Քրիստոսի և անպիմանելով գանաստաւած ծարարութիւն կոպն : Եւ ձապկե-
ցին զերանկէն զաւազանօր մինչև խորատկեցան սակերբ նորա, և արկին զարձակ
ի բանդ : Եւ երեսկուս նմա Տէր և զօրացոյց զնա և սլջացոյց զվերս նորա :

5 Եւ ի վաղիւն կացուցին առաջնի գատաւորին, աչքեցին զկարս նորա հրով և զվի-
կանան, և զզրտին հարկանելին առամբ : Եւ հրամայեաց մերի շրջեցուցանել ընդ
բազարին հրատարական, և ճաճիկաց Աստուած զմերկութիւն նորա, և սչ երես, ր
մարդկան :

10 Եւ ասրան զարտահին ի զեղօլ մի որ կաշէր Գիարասա, ի սեպի Արեւու՝ զի հասցեն
զզրտին : Եւ աղաչեաց զԱստուած զի ասցի : շնորհս անուան խրաչ և սակերաց՝ բժշկել
զամենեանան որք վտանդին ի ճարկէ, և ի ասարաստէ և հաւատով ազաւինին ի նա :
Եւ ձայն յերկնից լսելի եկեւ որ ասէր . Չամենայն խնորուածս քս կատարեցից, եկեալք
ի կայանս արքայութեան երկնից :

15 Եւ սուեղալ հայր նորա գտուսերն ձեռամբ խրով եհնաւ զզրտ ըստ սրտի հոգն Գառվա-
սեայ՝ Գեկտեմբերի Գ :

4 երեսկուս] լանուրջն add. B — և սլջացոյց զվերս նորա om. B — 6-8 և հրամայ-
եաց ... մարդկան om. B || 10-13 և աղաչեաց ... երկնից om. B — 11 սրտահոգն] երանկոյն
B — 15 Գեկտեմբերի Գ] և Տրէր 02 add. B.

répondit avec hardiesse en confessant le nom de Notre-Seigneur Jésus-Christ, et en blâmant l'erreur impie des idoles. On fustigea à coups de bâton la bienheureuse jusqu'à lui briser les os, et on la reconduisit en prison. Le Seigneur lui apparut, la fortifia et guérit ses blessures.

Le lendemain, on la présenta au juge, on lui brûla les côtes et le dos avec du feu et on lui frappa la tête avec un marteau. Le juge ordonna ensuite de la promener nue sur les places de la ville, mais Dieu couvrit sa nudité qui n'apparut pas aux hommes.

On emmena ensuite la sainte à un village appelé Dialassa, à un endroit dût Soleil (= Héliopolis) ¹, pour lui trancher la tête. Elle pria Dieu de donner grâce à son nom et à ses os pour guérir tous ceux qui, atteints de la petite vérole et de la lèpre, auraient recours à elle. Une voix du ciel se fit entendre qui lui dit : « J'exaucerai toutes tes prières, viens dans le repos du royaume des cieux. »

Son père, saisissant l'épée, trancha de sa propre main la tête à sainte Barbe, le 4 décembre.

1. Cette leçon de l'arménien correspond à celle du ms. *Gal. gr. 803*: *ἐν χωρίῳ καλούμένῳ Διολασσῶν ἐν τόπῳ Ἥλιου* au lieu de la leçon habituelle *ἐν χωρίῳ καλούμένῳ Γελασίῳ ἐν τόπῳ Ἡλιωπολεως*, cf. J. VILÉAU, *Passions des saints Écatherine et Pierre d'Alexandrie, Barbara et Auguste*,... Paris. 1897, p. 97.

115
116
* B
P 272 a

Եւ Տրաման ել չարբազն Տասեալ չարեկս սկսաւ չարչարել զբրիտանեացա : Ի
նմին աւար զբրտանցա ի գառաւոր, անտի եւ կին ձի Զաւլանէ անուն՝ փան առ ի
Քրիստոս Տաստայն : Եւ Տար անկեալ չեղինից աչբեայ զպիղծն Քրիտկորոս ի սպառ :

Եւ ձի անն ի Տաստայեկայն առեալ զնշխարն սրբաճի կանանցն թաղեայ ի սեղառ
միտ ձ սր կոչն Բրեւ : Եւ մինչև ցալսոր ժամանակի՝ սրբ սպաչն զԱստուած ջանուն
սրբայն Աստփասեայ, առ ժամայն բաժին չարան, ճարկի եւ տաղատար փասօրն Քրիս-
տոսի :

[Ե՛ Զալամ աւար չխոտակ Տերևոխանոսի եպիսկոպոսի Գորացոց, եւ ճգնա-
թիւն Զախաննու Քամակացոց մեծ վարդապետի :]

Տրէի Եւ եւ Քեկեմերիի Ե : Տան Լ սրբոյն Էթենադորոսի կրօնաօրի :

Ընդ աւարս ժամանակայ կոտորաչա սրբայն Քրիկլխանոսի՝ Երևախո անօրէն
կարբրան առեալ կաշառս նմա ինն Տարխր եւ Երեսուն տաղանդ սակոչ, առ իշխա-
նաթիւն ընեկլ գամենայն իշխանս, եւ սրբ ընդ իշխանութեամբ՝ չկարբանչեպ գաւառս
եւ ի բարտարս եկէ սրբ են սր սրաչանն զկոսս, եւ սրբ են սր սրճամարճեն զնոսա : Եւ

1 Եւ Տրաման ... զբրիտանեացա om. B 3 Եւ Տար ... սպառ om. B || 4 սրբաճի] սրբոց B 5-7 Եւ մինչև ... Քրիտոսի om. B.

10 Տան] Ախրաթիւն B.

118
119
* A 161
* B

Un ordre de l'empereur étant parvenu en Orient, le juge se mit à tor-
turer les chrétiens. En ce même jour fut décapitée par le même juge une
femme, nommée Julienne, à cause de sa foi dans le Christ. Mais le feu tomba
du ciel et brûla complètement l'abominable Dioscore.

Un des fidèles emporta les restes des saintes femmes et les inhuma à
l'endroit dit Soleil; et jusqu'aujourd'hui tous ceux qui invoquent Dieu au
nom de sainte Barbe guérissent aussitôt de la petite vérole et de la lèpre
pour la gloire du Christ.

[B' En ce jour, commémoration de Tereutianos, Evêque de Sour (Tyr ?),
et vie ascétique du grand docteur Jean Damascène.]

27 DÉC. 5 Décembre.

Fête de saint Athénodore, le moine.

Aux jours de l'empereur idolâtre Dioclétien, l'eparque impie Eusebios,
au demand en cadeau neuf cent trente talents d'or, obtint l'autorisation
d'interroger tous les princes et tous ceux qui étaient soumis à son autorité,
dans chaque province et dans chaque ville, pour reconnaître ceux qui ado-
raient les idoles et ceux qui les méprisaient. Il emporta avec lui deux charges

առեալ երկու բռնին անօխ ասնջանայ ի չարչարել գրբխատենազ, ել չարբազն, եւ հասեալ չարեւել՝ սկսաւ ասնջել գրբխատենազն :

Եւ եկեալ առ նա կրօնաւոր մի Եփեսացորս անուն՝ ի Միջագետաց Ասորոց, եւ համարձակութեամբ չանդիմանեաց զամբարշտութիւն եպարքոսին, եւ խոտտօխան * Վ 64, 118
X 31.

Եւ բռեալ Եփեսոս բարկացաւ չլժ, եւ հրամայեաց պատտել զպատմուճան կրօնաւորութեանն, եւ կոպեցին զերանելին չերկուս սինո՝ եւ զամբարջ ուլբեցին զմարմին նորա. եւ երկուս զեղարցուն հրացեալ եղին չանին նորա, եւ շանին արկին չլընդուն : Եւ հրեշտակ ճեան լիջեալ չերկնից շեջջջ զամենայն :

Եւ տեսեալ եպարքոսին՝ հրամայեաց կոպել դուրբն եւ արկանել ի բանդ . եւ լեռ երկուց աւուրց խորտակել զպատմուճան : Եւ երթեալ զբարեհանայն մախն ի բանդն, եւ տեսին զբաջ նահատակն Քրիստոսին՝ զի ունէր սարմուսարան ի ձեռին ի բրած եւ պաշաէր մեծաձայնապէս, եւ սեղան ամենալից եղեալ ասօջի նորա : Եւ սկսան զարձեալ զմնացեալ ասածուճան խորտակել եւ ոչ կարացին. եւ արեամբ լլնան լանջքն. նստան զի կերիցեն զկիւսկարն, եւ սեղանն անչաջտ եղև կերակրովն :

A [խոտտօխան եղև] խոտտօխանեցաւ B || 8 հրացեալ] հարեալ B 9 եւ հրեշտակ . . զամենայն] եւ զբռնութեամբն Քրիստոսին մնաց կենդանի B || 11 խորտակել] խորտակեցին B — մախն ի բանդն եւ om. B || 13 մեծաձայնապէս] բարձր ձայնի B — եւ սեղան . . . ասօջի նորա om. B || 14 եւ ոչ կարացին om. B || 15 նստան . . . կերակրովն om. B

d'instruments de torture pour tourmenter les chrétiens, prit congé de l'empeur et, arrivé en Orient, se mit à torturer les chrétiens.

Un moine de la Mésopotamie des Assyriens, du nom d'Athénadore, vint trouver l'éparque, blâma avec hardiesse son impiété et confessa * le nom de * Վ 64, 118
X 31.

Éleusios, l'ayant entendu, en fut fort irrité et ordonna de déchirer son habit religieux, puis on attacha le bienheureux à deux colonnes, on brûla son corps avec des flambeaux, on lui enfouça deux lances brûlantes dans les aisselles et on lui introduisit des broches dans les narines. L'ange du Seigneur, descendu du ciel, éteignit le tout.

Ce que voyant, l'éparque ordonna de fier le saint, de le jeter en prison et de lui briser les dents deux jours après. Les soldats pénétrant dans la prison aperçurent le vaillant champion du Christ tenant en mains un psautier et célébrant les offices à haute voix; une table bien garnie se trouvait devant lui. Ils se mirent de nouveau à lui briser les dents qui lui restaient, mais ils n'y parvinrent pas, et sa poitrine fut inondée de sang; ils se mirent à table pour manger, mais la table disparut avec les mets.

Եւ բարչեալ արտարս ի բանդէն, կապեցին չերկուս անիւս, եւ ընկեցին ի ձեջ բորբորեալ ճեղք : Եւ Տրեշտակ Տեառն լըջեալ չայտնապէս գանձին խորտակեաց եւ գչտրն շեջոյց . եւ եհան արտարս գաւորն ամբողջ ձարմնով : Եւ ապա արկին ի պարտեացն շրկեալ ճանբարզնս եւ արկին ի բանդ : Եւ Տրեշտակ Բատուծոյ ձանբեալ գըլըլ-վազան՝ անկան ի սրբանոցէն :

* A 161, 118
V. b.

Եւ չեա սչտարիկ՝ Տանեալ զնա ի վերայ բարձր վիճի ընկեցին ի խոնարհ, եւ ոչ չայնձանձ, վնասեցաւ : Եւ տեսեալ զբանձեղևն կասպաշտիցն՝ Տաւատացին ի Քրիստոս սպր իբրեւ սխտան : Եւ գաճիճն վերացուցեալ գտրն զի սպանցէ՛ գտրն Տատան ձեւրն ի թիկանց անտի, եւ ինքն անկաւ իբրեւ զձեռեալ : Եւ սուրբն Աթենագորս լըխամարտ բաձոր տանուկաց գչտլին իւր սա Բատուած՝ Դեկտեմբերի է : Եւ ձալն եղև չերկեց եւ ստէ . Աթենագորս փոխեցաւ չապակամացաւ կենցարչս ի բախտնտփան կեանսն : Եւ ամբարիշտրն կամեցան արել զմարմին սրբոյն, եւ Տար անկեալ չերկեց՝ սպրեաց զեարբրան : Եւ երբարբ սձանք ստեալ զհշխարս երանն-րն՝ ինպեցին սրատով ի նշանուոր տեղի :

1-3 եւ ընկեցին ... ամբողջ ձարմնով] եւ արկեալ ի Տար տանջեցին B || 3 արկին] եղին B | 4 եւ Տրեշտակ ... սրբանոցէն om B | 6 բարձր] բարձրագոյն B -- եւ ոչ չայնձանձ, վնասեցաւ] եւ խոնարին Բատուծոյ սարկեցաւ B || 8 գտրն զի սպանցէ] զձեռն զի սրով սպանցէ B | 9 Տատան ձեւրն ի թիկանց անտի] լուծան ջիւր բազկաց նորս B | 10 Դեկտեմբերի է] եւ Տրեմբե add. B | 11 եւ ձալն ... եւ ստէ] եւ սրովս B | 12-13 եւ ամբարիշտրն ... զեարբրան om. B.

Mors ils l'entraînèrent à l'extérieur de la prison, le lièrent à deux roues et le jetèrent dans une fournaise ardente. L'ange du Seigneur, descendu du ciel manifestement, brisa les roues, éteignit les flammes, et en sortit le saint, le corps indemne. Ensuite ils lui passèrent au cou des chaînes plus lourdes et le jetèrent en prison. L'ange de Dieu mit en pièces les chaînes qui lui tombèrent du cou.

* A 161, 118
V. b.

Après cela ils le conduisirent sur un haut rocher et le précipitèrent en bas, mais il n'en eut aucun mal. Les idolâtres, témoins des miracles, crurent au Christ, au nombre de quatre-vingts personnes environ. Le bourreau ayant levé le glaive pour tuer le saint, ses bras se détachèrent des épaules et il tomba comme mort. Saint Athénadore de sa propre volonté rendit son âme à Dieu, le 5 décembre. Une voix se fit entendre du ciel qui dit : « Athénadore a trépassé de cette vie mortelle à la vie immortelle. » Les impies voulurent brûler le corps du saint, mais le feu descendu du ciel brûla l'éparque. Quelques frères emportèrent les restes du bienheureux et les inhumèrent avec honneur dans un lieu célèbre.

Յայժմ աուր շիշտակ է սրբոյն Սարգի, որ յետ ժողովոյն Քաղկեդոնի :

Սա էր չաուրս Փորր Թէոփոսի բարեպաշտ սրբազին. և ուրիշտան ամաց լեալ զհաց չեբուտաղէժ կրօնաւորեաց : Եւ շրջեալ առ հռչակաւոր և աւրր հարսն անուպատին՝ ուստ և նորանէ զհրեշտակական վարս. և փորձեալ էր զիւաց ոչ չաղկեցաւ : 5 ճինեաց յանապատին վանս եօթն և ելից բազում կրօնաւորք : Եւ կեցեալ մեծաւ ճգնութեամբ և աւարինասեր վարուք ամս ութսուն, ճինչև չաուրս Յուստիանոսի սրբազի՛ որ զհինգերորդ ժողովն սրար, հանցեալ խաղաղութեամբ էր Քրիստոս :

169

Սա՛ ճինչդեա երիտասարդ էր՝ ետես խնձոր զեղեցիկ և ցանկացաւ ուտել, և վասն զի ոչ էր ժամ ճաշոյ՝ ընկէց չերկիր և կոխեաց սախբն, և ուխտ եղ անձինն ոչ երբէք ուտել խնձոր : Եւ ներքինի կամ ծանուկ անձօրոս ոչ բնակեցուցանէր էր վանորացն, այլ էր ներքսաջն աւարէր յանապատս : Ետես և վաղարսն պատկ յուսեղէն էր զլուխն Սարգի :

10

1 Յայժմ աուր . . . Քաղկեդոնի] Յայժմ աուր հոկոմն և ասն սարր և մեծ հորն հարանց Սարգի B 2 էր] կապարովկացի add. B 4 և փորձեալ . . . չաղկեցաւ om. B 8 զեղեցիկ] էր ճաւ add. B 11 յանապատս :] Սա կարգուսրեաց և զերուտաղէժի վանորեացն և կոչեցաւ ձեր, և սրար բազում սրանչեխ : Եւ էր ճիւղժ նուագի ետես add. B.

En ce jour, commémoration de saint Saba, qui vécut apres le concile de Chalcedoine.

Il vivait aux jours de Théodose le Jeune, le pieux empereur; à l'âge de dix-huit ans il se rendit à Jérusalem et s'y fit moine. Il visita ensuite les célèbres et saints pères du désert et apprit d'eux la vie angélique; éprouvé par les démons, il ne succomba point. Il construisit dans le désert sept couvents qu'il peupla de nombreux moines. * Après avoir vécu de grand ascétisme et d'une vie pleine de vertus pendant quatre-vingts ans, jusqu'aux jours de l'empereur Justinien qui convoqua le cinquième concile, il reposa paisiblement dans le Christ.

170

(Saba), étant encore jeune, aperçut des pommes superbes et eut envie d'en manger, mais comme ce n'était pas encore l'heure du diner, il les jeta a terre, les foula aux pieds et fit vœu en lui-même de ne plus jamais manger de pommes. Il n'admit jamais des eunuques ou des jeunes gens imberbes dans les couvents, mais les envoyait dans les déserts plus à l'intérieur. L'empereur même aperçut une couronne de lumière sur la tête de Saba.

Տրվի եմ և Գեղաներիքի ? : Վարդ Կրաներցն Կրկագարտի Մխանաց Լիկիացոց կախկարտի :

Մեծ և սրանչկազարձ Տայրապետն Կրկագարտն ձի էր չերկը Տարիւր և տասն և սիկ Տայրապետացն սրբի Կրկիւս, չատար սրբուն Կտատանկանտի ձեճի :

Եղև ի ժամանակն չայնտիկ խոտաթխն ի Փոխպետ ի Տալիպապայն. և տաբնաց թարսարն երկու սարսախառտ խորացոյցանել զխոտաթխն. որոց անուանին Էին Կեպտիանոս, Սերան և Կրկիլիանոս : Եւ Կրկիւս ի բարսին Մխանի կրկրարացեցին սարբ կախկարտին Կրկագարտի. և ձինչդեռ սրբն սա նմա էին պատմեցին Կրաներցն կթի, զտատար բարսրիս վճիւր ԵՏոս ի վերայ երկից արանցն՝ սպանանել զտատ չանկրտի :

Եւ իբրև լատո՝ ընկեցաւ փազվարակի և ԵՏոս ի տեղին, չաչնձ ժամու չորոճ զաճինձ զտատն ձերկացոյցեալ էր և կամէր Տատանել զլուխ նոցա : Եւ բուն Տարեալ զարուն բնիկց չերկիր, և վրկեաց զարն չանկրտի ձաճտանէն : Եւ սպանացեալ զտատարին կթի, Կրկիլի սա բարեպաշտ արբուն կթի, զխարկ կաշտանար թխրևս պատաստանս արդարոց : Եւ զտատարն զարմոցեալ և չտոս Կրաներցն

1 Վարդ . . . կախկարտի] Տոն և Տանգիստ սարբ և սրանչկազարձ Տարն ձերայ ձեճին և սրբոց կախկարտին Կրկագարտի Մխանի Լիկիացոց B — 2 Տայրապետն] Տայրապետ սպ B || 3 Կրկիւս] ժողովեցան *add.* B — ձեճի] սրբային *add.* B — 4 ի ժամանակն չայնտիկ] ընդ ժամանակն բնդ այնտիկ B || 6 Կեպտիանոս] Կեպտանիանոս B.

28 THE, 6 Décembre.

Vie du bienheureux Nicolas, évêque de Myre en Lycie.

Le grand patriarche thaumatourge Nicolas fut l'un des trois cent dix-huit évêques de Nicée, aux jours de saint Constantin le Grand.

A cette époque eurent lieu des troubles en Phrygie causés par les Tauriphales. L'empereur envoya pour apaiser ces troubles trois stratélates dont les noms étaient Népotien, Ursus (*Urson*) et Herpyllion (*Erphiltanos*). Ceux-ci se rendirent à la ville de Myre, se prosternèrent devant le saint évêque Nicolas, et pendant qu'ils étaient auprès du bienheureux, on lui raconta que le juge de la ville avait prononcé une sentence de mort injuste au sujet de trois personnes.

(Nicolas), aussitôt qu'il l'eut appris, se hâta et arriva à l'endroit au moment même où le bourreau, ayant degainé son épée, s'appretait à leur trancher la tête. Il saisit le poignet, jeta l'épée à terre et sauva ces hommes d'une mort injuste. De plus, il menaca le juge par ces paroles : « Je vais écrire au pieux empereur de quelle manière tu fausses, par des présents, le jugement de personnes innocentes. » Le juge, effrayé, se jeta aux pieds du bienheureux.

անկեալ՝ հացեր թողաթիւն, և պատճառս չօգէր. Աչ ևս, սակ, արարի, ալլ այս
անուն և այն : Ատ սուրբն . Աչ ալլ որ՝ բայց սակին և արծաթին :

Եւ գաջն անեալ երից սարսաղաւորացն փառս կառն Լատուծոչ, և գնացին գժու-
նադարչս իւրեանց : Եւ երթեալք ի Փոխգլխ՝ խաղաղացոյցին գաշխարհն, և վարձան
5 արախտիկամբ առ թագաւորն, և մեծաւ պատուով ընկաբաւ գնասա :

Եւ ոմանք չիշխանաց բարբրին շարժեալք ի նախանձ շարսիկան ընց պատիւ
նոցա՝ կառն կաշառս Երբարխոի կարբրոսին հապար և աթիսան լիար սակոյ՝ զի
չարախտեացէ՝ գտարաւրասն առ թագաւորն : Եւ առեալ գրակին ծառնեաց գնասա
արբբային եթէ . նենգութիւն մաշու խորհին փասն բո : Եւ հաւաստաց թագաւորն, և
10 առանց բնու թեան հրամայեաց ի բանց արկանել գնասա : Եւ եղեալ ի բանցին՝ աւարս
բարձուն, աթիպէին թշնամիք նոցա վեարբրոսն զի փութով կրբուցէ գնասա :

Եւ մտեալ առ թագաւորն սակ : ԹԻ՛ և ի բանցին լինեալ շարխ նիթին բաժ
թագաւորութեանց : Եւ հրամայեաց հաստնել զգլուխ նոցա : Եւ չերեկոյցին զէ կարբ-
բոսն առ բանդապետն զի ի վաղին հանցէ գնասա արատարչ կաղեալ ձեռօր, և սարբի,
15 ի տեղոյ սպանմանն : Եւ մտեալ նորա արատաւօր ի բանցն՝ պատմեաց նոցա : Եւ
լրբեւ բանն անկանէին մեծաւ հատուցանօր ստաջիլ ամենատես բնութեանն Լատուծոչ
և աւելին . Ով արբարաբաս Տէր, զխաղ ներեւ անիրաւացն հեղուլ զարգար արբեւս

Վ 601. 119
N° 20.

lui demanda pardon et prit prétexte en disant : « Ce n'est pas moi qui l'ai fait, mais tel ou tel. » Le saint lui répondit : « Ce n'est pas quelqu'un d'autre, mais l'or et l'argent. »

Ce qu'ayant vu, les trois stratélates rendirent gloire à Dieu, et poursuivirent leur voyage. Ils se rendirent en Phrygie, apaisèrent le pays et retournèrent avec joie auprès de l'empereur qui les reçut avec de grands honneurs.

Quelques-uns parmi les princes de la ville, excités par la jalousie et la méchanceté à propos des honneurs qui avaient été rendus aux stratélates donnèrent un cadeau de mille huit cents talents d'or à l'éparque Ablabios pour qu'il les calomniât auprès de l'empereur. Il accepta l'or et les dénonça à l'empereur en ces termes : « Ils complotent traitreusement la mort contre toi. » L'empereur le crut, et sans jugement ordonna de les jeter en prison. Et comme ils faisaient un long séjour dans la prison, * leurs ennemis pres-
169
N° 20.

sentaient l'éparque de les faire disparaître au plus tôt. L'éparque, s'étant présenté à l'empereur, lui dit : « Même en prison ils trament du mal contre ton règne. » L'empereur ordonna alors de leur trancher la tête. Le soir, l'éparque envoya des ordres au geôlier de les faire sortir le lendemain de la prison, les mains liées, et de les conduire à l'endroit de l'exécution. Celui-ci, étant entré, le leur raconta avec larmes. En l'apprenant, ils tombèrent avec de gros sanglots devant la nature de Dieu qui voit tout e

ձեր : Յիշէին եւ գտարն նիկողոսոս թէ սրպէս վրկեաց զերիս սրան զմիրաւ ճաճուանէն, եւ ձիարան սրգողեկէին ասելով . Սուրբ Մատուռն նիկողոսոս հասիր եւ ձեզ ջօղնական թիւն, սրպէս եւ նոյս զորս տեսար աչօք ձերովք, եւ վրկեան զձեզ ի գտան ճաճուանէս :

Եւ ջոյնձ զվէրի կրեւեալ սրբն նիկողոսոսի ջանարջս եւ ասէ զթագուորն . Արձակեան զերիս սարատեառան, զանկրաւարար զրգարտեալան, եթէ ոչ՝ պատերազմ ջարկիլ բեղ ի Գարբաթոյ, եւ ձարմինդ բս թնձեայ լիցի կերակար :

Եւ, թագուարն . Եւ ով ես դու որ ձուեր ջոյնձ ժամս ի սենեակս ի՞՞՞՞ եւ սպալիսի սպասնաս ինձ : Եւ, զնա կրանկէն . Եւ ե՞՞՞՞ նիկողոսոս՝ Միւսիս՝ Ափկայոց եպիսկոպոսն : Եւ ի նմին ժամս կրեւեալ եւ կարբոսին խօսեր ընդ նձա եւ աստեղտոյէս սպասեալք . ջանկրմանեաց զնա եւ վասն կաշատոյն զոր սձ . կցոյց եւ գտուարն անպէն :

Եւ ընդ ասուսան կոչեցեալ թագուարին վեպարբոսն՝ պատմեաց նձա զտեկին . նոյնպէս պատմեաց թագուարին եւ կարբոսն եւ հրամայեաց անէլ զսարատեառան սո աջի եւ աս . Կախարգանօք կամիր զերձանէլ ի ձեռաց իմոյ, եւ ձողական հարկեր ի տեկիս կարպոց զարհարեցոյցանէլ զնա :

† ճաճուանէս] սպաննանէս B — S Եւ,] զնա add. B — II սպանեալք] սպանեալօք B.

dirent : « O Seigneur! toi qui juges avec justice, comment permets-tu à des méchants de verser notre sang innocent ? » Ils se rappelèrent également saint Nicolas et de quelle manière il avait sauvé les trois jeunes gens d'une mort injuste: et ils se mirent à crier ensemble : « Saint de Dieu, Nicolas, arrive aussi à notre secours, comme tu l'as fait à ceux-là, dont nous avons été témoins de nos propres yeux, et sauve-nous de cette mort cruelle. »

La même nuit, saint Nicolas, apparaissant en rêve à l'empereur, lui dit : « Rends la liberté aux trois stratélates injustement calomniés: sinon, une guerre éclatera contre toi de Dyrhachium (Dorakhis) et ton corps sera donné en pâture aux oiseaux. »

L'empereur lui dit : « Et qui es-tu pour être entré à cette heure dans ma chambre et me menacer de la sorte ? » Le bienheureux lui répondit : « Je suis Nicolas, l'évêque de Myre en Lycie. » Au même instant il apparut également à l'éparque, lui fit des menaces plus graves encore et le blâma pour le cadeau qu'il avait accepté et lui désigna ceux qui lui avaient donné de l'or.

Le matin, l'empereur, ayant mandé l'éparque, lui raconta son rêve: l'éparque raconta également le sien à l'empereur, qui ordonna d'amener en sa présence les stratélates, et il leur dit : « Vous voulez par sorcellerie vous libérer de mes mains et vous entendez m'effrayer par des rêves dus à des influences magiques. »

Եսնն ցնա սորստեբարն . Մեր կախարդանս ինչ ոչ գիտեմք , բայց զոր ինչ է պատճեացուք թագաւորս թեանց բում : Եւ պատճեցին թագաւորին զեղեպան ի սրբոն նիկիտայուէ ի Միսիս բազարի : Ես նոն ազազակեցար , ասնե , չպսմ գիշերի բարեխոստնելով սա Աստուած . զի սրբէս գնտա փրկեաց չանիրա մաշտանէն նովա եւ զմեզ փրկեցէ չանիրա մաշտանէս ազօթիսը նորա :

Եւ ասէ թագաւորն . Երասեալ էր եւ զոր չպսմ մաշտանէ , բայց շնորհ մի սմեր պց նմա չատայէր սր երեւեցան ինձ եւ եա աբասէլ զմեզ : Ե՛շարց եւ զկերպարանս երեսոց նորա , եւ զճատակ արեցն : Եւ ասն . Ելեւոր է եւ կանց բնաթեամբ : Եւ թագաւորն . Երբարես ազգու էր սրբէս երեւեցա ինձ չպսմ գիշերի : Եւ եա ցնտա աւետարանս սակեառի եւ աշտանովս սակեղենս եւ ասարեաց սրբոն նիկորչոսի եւ ասէ . Երկիր սրբէր նմա սա չինէն , եւ ասացէր կիթ . Զճրամայեպան մեզ ի բում սրբաթեանէզ կատարեցար , արզ ընկալ զընծայս սա ի մէնջ . եւ չիւնս զմեզ չապիս : Եւ նորա ասեալ մեճաւ ուրախութեամբ զնային սա երանելին եւ պատճեցին նմա զեղեպան : Եւ բաւալ փասս եա Աստուծոց :

Եւ այ բազում սրանչեղևս կատարեաց սարբն նիկորչոս ի կեանս իւրսմ , ի ճովս

5 չանիրա մաշտանէս *om.* B 9 ցնտա] ի կտա B 15 Եւ այ բազում սրանչեկնս չիւտասկի նորա] եւ չեա բազում սրանչեկապարծաթեանցն եւ նշանացն զոր սար սարբն

Les stratélates lui répondirent : « Nous ne connaissons pas les moyens des sorciers, mais nous raconterons à ta majesté ce qui est. » Ils narrèrent à l'empereur les faits concernant saint Nicolas de la ville de Myre, et ils ajoutèrent : « C'est en lui que nous avons prié cette nuit et nous l'avons pris pour intercesseur auprès de Dieu, car de même qu'il a délivré ceux-là d'une mort injuste, il nous délivrera de cette mort injuste par lui-même et par ses prières. »

L'empereur leur dit : « Vous êtes délivrés, vous aussi, d'une telle mort, toutefois ne rendez pas grâces à d'autres qu'à lui, qui m'est apparu et m'a fait vous délivrer. » Il s'informa auprès d'eux des traits de son visage et de son âge. Ils lui répondirent : « C'est un vieillard qui est chauve. » L'empereur dit : « En effet, c'est bien ainsi qu'il m'est apparu cette nuit. » Il leur remit un évangile avec reliure en or et des candélabres en or, puis il les envoya à saint Nicolas en leur disant : « Prosternez-vous devant lui de ma part et dites-lui : Nous avons accompli ce que ta sainteté nous a ordonné, or accepte maintenant ces présents de notre part et souviens-toi de nous dans les prières. » Ils prirent ces objets, se rendirent avec grande joie auprès du bienheureux et lui racontèrent tout ce qui s'était passé. Et celui-ci en l'apprenant rendit gloire à Dieu.

Saint Nicolas opéra durant sa vie beaucoup d'autres miracles encore, sur

և ի ցածարի, ի բազարս և ի գատաս, առաերարէս և ս զինի փոխմանն չատեացս, գոր արար և սանն, միշս, և մինչև ցարտը ժամանակի. զի սոյ կարտոցէ պատմել չարագո արագահաս օրնախմտութեանն նորս. որ նախ ժամանել, ամենեցուն որ կարգան առ նս չարարանչիբ փորձովիլնս, ի գատաստանս, ի նեղագո ի բնաւորաց, չղեկածութիւնս ի ծովս, չարատութիւն, ի սովս, ի մորբեարան ի ճշմարիտ ճանապարհէն, չարգիլեաց ի բանդի, ի ձեռնագ Կանոնց և որք չամբութեան և ս, ի պատերարցմունս բարբարոսաց, և չամենայն փտանգս նեղութեանն, որք կարգան՝ դանտն նորս, արագագլ, ս հասանն, նպոս գրկութիւն ի Տեսանն, բարեխոսութեամբ նորին :

* V 64, 120
174.

'Նիկողոսոս' չարանեց նմա Բատուած զփոխունն իւր ի լերկնային Կանոնութիւնն : և մինչ անկեալ կարք ի ծախմանն, մատուտ առ նս կին մի բանտս, և սուրբն կերեալ սղջացոց զնս : Բարս ի ժամ փոխմանին ստեղծալ զհրեշտակս Բատուոց կերեալ չամարունն սուրբ հոգոցն իւրոց, կանգնեցաւ և սկսաւ ստել զբերանն սոցմանն. Երկոց Տէր չատոցոց : և և կերեալ զամենայն անդամն նշանաւ սուրբ խաչին՝ իբրև Կանոս որ իշխանութեամբ առանկաց զհոգին իւր սուրբ որպէս խանկ անաչ ի փտս Բատուոց : Եսկ կարարքն ահիւ և արատաս որ բարձեալ զմարմինն պմանաւ որ պատասով իկայեցին. չարմ, և բարս մ նշանք կզին՝ զի անպէն նախնածայն մերձեալք ի նս բարս մ հիւանդք բռչկեցան : Էջր մի հախմանն սանն՝ տնեյով գիկարեալ պատկեր սրբոցն՝ սպատասուրէր նմա պատասով. և զէպ կելու նմա նսեալ ի Կրանս, և չղեկածութեանն, փտանկեալ՝ կիկոց զնան և Կնուս ի կար մի փորբիկ, և սցնաւ կանոնցս կրանել ի ցածար. և զիկոցեալ սկեցն ընդմեայ զկուրն : և նս՝ սլլ սչ լնչ կարաց ստել չարաց իջաներն չատակս ծովան, բաց գագս միայն . Սուրբ 'Նիկողոսոս' օրնեան : և նոյննամայն զբիլէ, սուրբն էջ սս նս ի խորս ծովան, և Եհան գարն ի ցածար : և սլլ բարս մ սրանչկիւս արար սուրբն 'Նիկողոսոս', որ և զբեալ է ի կատարեալ պատմութեանն իւրս մ :

և որք կարցան սս Տէր բարեխոս տնեյով գատրբն՝ ի ծովս և ի ցածարի, ի բազարս և ի գատաս, չարարանչիբ փորձովիլնս՝ ի գերութիւնս, ի գատաստանս, ի նեղութիւնս ի բնաւորաց, չարեկածութիւնս ի ծովս, չարատութիւն, ի սով, ի մորբութիւնս ի ճշմարիտ ճանապարհէն, ի բանդարկութիւնս, ի պատերարցմունս բարբարոսաց՝ ծովս և ցածարի, և չամենայն փտանգս նեղութեան, արագագլ, ս հասանն, գրկութեան :

Հանգեաւ սրանչկեարարմ սուրբն Բատուոց 'Նիկողոսոս'՝ Եկեղեցիբերի ? : Թ.

mer comme sur terre, dans les villes et les provinces, et surtout après son trépas de cette terre, miracles qu'il a faits et fait toujours, jusqu'aujourd'hui à notre époque, car qui peut décrire les manières par lesquelles il arrive promptement au secours de quelqu'un, puisqu'il vient au secours de tous ceux qui ont recours à lui, dans toutes sortes de peine, devant les tribunaux, maltraités par les tyrans, en danger de naufrage sur mer, dans la pauvreté, dans la famine, dans l'égarément hors de la vraie voie, dans la prison, femmes en couche, et même stériles, durant les incursions des barbares et dans toutes sortes de danger et péril. A tous ceux qui invoquent son nom, le salut du Seigneur arrive promptement par son intercession.

Հանգևաւ արանչեպօղբօ սուրբն Աստուծոյ 'Պիկղայոս' Պեկաներբի Զ, որ և հրեշտակք անակկց լինին ընդ ծարգիկ չաւսը վիշտակի նարս :

Տրէի ԲԹ և Պեկաներբի Է : Տօն Է և վարք Եմբրոսիոսի Էպիսկոպոսին Միգրս բարբին :

5 Եմբրոսիոս էր սպ հանձարեղ և խնաստուն, հմուտ աստուածաշունչ գրոց և արտարին խնաստուիրովեանն վասն որոչ պատուեալ երև ի մեծէն Կաստանդիանոս, ի գատուսրական իշխանութիւնն : Եւ էր հոգարարձու բարբայց և գատուոց : Եւ էր արգար ի գատուսրովեանն իբրած և վրէժխեղիր արինացն Աստուծոյ : Եւ երարձ
10 գամենայն անիրաւութիւնս վիշխանոց և ի գործակարաց արբունի և աշխարհի : Եւ ինքն ծարսր էր վարուք ի բովք՝ նախ բան գմկրտելն վերստին ծննդեանրն :

Եւ չնտ որբոց մեծին Կաստանդիանոսի և չանցուսրին Յուլիանոսի՝ թաղուորեաց Յովրիանոս : Եւ չայնձ ժամանակի գորացեալ էր հերձաւան Արխաի, և չարախարն

3 Տօն Է և վարք Եմբրոսիոսի՝ Վարք Էրանեպն Եմբրոսիոսի B 4 բարբարին՝ որ չարե-
ծատտ *add.* B 5 էր *om.* B 6 խնաստուիրովեանն՝ խնաստովեանն B 9 արբունի՝ և
աշխարհի *add.* B 11 չանցուսրին՝ չանցողին B.

Le saint de Dieu, Nicolas le thaumaturge, reposa le 6 décembre; les anges s'associent aux hommes pour en célébrer la fête le jour de sa commémoration.

29 TRÉ, 7 Décembre.

Fête et vie d'Ambroise, évêque de la ville de Milan.

Ambroise était un homme intelligent et sage, versé dans les Écritures inspirées de Dieu et dans la philosophie profane, c'est pourquoi il fut honoré par le grand Constantin¹ de la fonction de juge; il était administrateur de villes et de provinces. Il était juste dans sa magistrature et zélé pour les lois de Dieu. Il fit disparaître toute injustice de la part des princes et des agents de l'empereur et du gouvernement. Il était pur de mœurs même avant sa régénération par le baptême.

Après les fils du grand Constantin et Julien le coupable, régna Jovien. A cette époque le schisme arien était devenu puissant et les hétérodoxes

1. Lorsque Constantin mourut en 337, Ambroise n'était peut-être pas né, il avait au maximum quatre ans. *Syn. C p.* parle de Constance (Κωνσταντίνος) et Constant, les fils de Constantin le Grand.

* A 161 129 ^{A 161} անէին գափառ եպիսկոպոսութեանն չարարանչիւր բազարս * որ եւ Միլոյա բազարին
Եւրսենափոս անն արիտեան՝ եկև եպիսկոպոս :

Եւ չեռ ժամանակի ինչ վախճանեցաւ, եւ բազարն ընդ երկուս բաժանեցաւ . բանդի
արիտեանքն ճատացան, ինչ գոմն չարեանց կողմանէն ի ձեռնադրութիւն, եւ ուղղա-
փառքն զայ անն չարեանց գատուէն : Եւ եկև խաւովութիւն մեծի բազարին զի ոչ
Հասանէին միմեանց : Եւ զայ լուեայ Ամբրոսիոս Երկեա՝ փանս պատերազմ լինելոց,
եւ վախճանակի անդր Հասեալ խաղաղացոյց զերկոսին կողմանն : Իսկ նոցա միարան
աղաղակեալ զԱմբրոսիոս լինել եպիսկոպոս բազարին, բայց նա Հակառակէր ընդդէմ
ինկրոպոսն : Եւ ժողովարդ բազարին զրէին սա թաղաւորն Հասանցուցանել զԱմբրո-
սիոս : Եւ Հասեալ Տրաման չարբազն՝ նախ մկրտեցին զնա, եւ սարս տարեալ ի Հսոմ՝
ձեռնադրեցաւ չափառ եպիսկոպոսութեան նմին բազարի :

Եւ թաղաւորեաց բարեպաշտն Վաղենդիանոս ի Հսոմ, եկացս ամբարշտին Վաղէսի՝
որ ի Կոստանդնուպոլիս : Եւ սուրբն Ամբրոսիոս ձարբեաց զբազարն Մեղրիւս, եւ
զրէթի կամեանչն բազարս արեւմտից չարիտական ապանդէն :

Եւ Վաղենդիանոս վախճանեալ՝ առնաւ միաշնձան զիշխանութիւնն պղպծն Վաղէս,
15

* A 161 129 ^{A 161} որ էր Հարցոյ աղանդչն Արիտի . եւ չարոց Տարածանս եկեղեցոյ եւ Հարց՝ ուղղա-
փառաց : Եւ չեռ ժամանակի ինչ երթեալ ի պատերազմ ի Գոթն, եկև վախճել նմա եւ

1 ՎՄիլոյա] Մեղրեան B 7 զերկոսին] զերկոսեան B — նոցա միարան] նորա B ||
9 զրէին] զրեն B 14 բազարս արեւմտից] արեւմաստ B || 15 Վաղենդիանոս] Վաղեն-
տեայ B 17 Գոթն] Գոթսն B.

* A 161 129 ^{A 161} occupaient dans chaque ville le siège épiscopal, c'est ainsi qu'à Milan
siégeait un évêque arien nommé Auxentius.

A la mort de celui-ci, quelque temps après, la ville fut partagée en deux partis : les ariens présentèrent pour le sacre un des leurs tandis que les orthodoxes en présentèrent un autre de leur parti. Il y eut un grand trouble dans la ville parce qu'ils ne s'entendaient point entre eux. L'ayant appris, Ambroise craignit qu'il n'y eût une émeute, et il s'empressa d'y aller pour mettre la paix entre les deux partis. Alors ceux-ci unanimement réclamèrent Ambroise comme évêque de la ville, mais il s'opposa à leur demande. La population de la ville écrivit à l'empereur de persuader Ambroise. Un ordre de l'empereur arriva; on le baptisa d'abord, puis on le conduisit à Rome et il y fut sacré pour le siège épiscopal de cette ville.

A cette époque régnait à Rome le pieux Valentinien, frère de l'impie Valens qui régnait à Constantinople. Saint Ambroise purifia la ville de Milan comme presque toutes les villes de l'Occident de la secte des ariens.

A la mort de Valentinien, l'abominable Valens, partisan de la secte arienne, s'empara de tout le royaume et souleva une persécution contre l'Eglise et les pères orthodoxes. Quelque temps après, il partit en guerre contre les Goths,

ծառայ ի ծարայ չարքի թաղել : Մանուցեայ թշնամեացն պրեցին զնա ի նսին, և ընկարա սոս ցոս հաւատչեայ չախտեական զեհնե՝ ըստ արժանի ամբարշտութեանն :

Եւ յնա նորա թագաւորէ : Գրատիանոս, և սպա Մեծն Թէոդոս ի Սպանիայ ոգրափառ հաւատով : Ի սկզբան թագաւորութեանն՝ նախ զեկեղեղիս սկսաւ ձաբրել չանհան-
5 ձար պղանդիցն, և դարձայց գամենայն հարս սուրբ չիւրարանչելի ակնոս : Եւ արար սխեհարս ուղղափառ եպիսկոպոսաց ի Կոստանդինուպոլիս ընդլեմ հոգեմարտին Մակեդոնի :

Եւ ընդ սուրան ընդ աշնտիկ ի բազարին Թեսալոնիկեցոց ելել խախտիւն ընդ իշխանս արքունի և ընդ բազարացիսն, և ընդլիմոցան հրամանաց թագաւորին :
10 Զոր լուեայ մեծին Թէոդոսի բորբոքեցաւ ի սրամտաթիւն և հրամայեայ սոր շարմել ի վերայ հախաւսկոպաց ժողովրդեանն : Եւ զինուորին հասարակարար կոտորեցին գանձեր և զմեղանչական . և մնան արք իրբւ եօթն հազար ի միւս մ աւար :

Զոր լուեայ երանելոյն Էմբրոսի արամեցաւ չլցմ, և սղալ ի վերայ աշխրան բրիտանէիցն կորստան : Եւ ելել՝ զնալ թագաւորին Թէոդոսի ի բազարն Մկրտա :

15 Եւ ի միւս մ աւարանական տանից աւարն կամեցեայ արբալին ժառանկ չեկեղեղին՝ չորս մ սուրբն Էմբրոս հովուէր : Բոկ բաջ հովուապետին ելեայ ընդ սաւջ՝ արդել զիւղաւորն ի գրանէ, սրահից եկեղեցւոյն, և առ . Արով համարձակութեամբ ժառանկ չանդրիս

* A fol. 121
r^o u.

1 թաբչել] ի պատերազմին *add.* B 11 հասարակարար] առ հասարակ B 14 Մկրտա] Մկրտան B 15 սուրբն *om.* B - չորս մ] գոր B.

mais dut prendre la fuite et entra pour se cacher dans un grenier de paille. Les ennemis l'ayant su y mirent le feu et l'y brûlèrent; c'est ainsi qu'il obtint ici-bas un avant-goût de l'enfer éternel, digne de son impiété.

Après lui régna Gratien, puis le grand Théodose d'Espagne, de foi orthodoxe. Celui-ci au début de son règne commença par purifier les églises de la secte absurde, et fit revenir tous les saints pères à leurs sièges respectifs. Il fit convoquer un synode d'évêques orthodoxes à Constantinople contre Macédonius le pneumatomaque.

A cette époque eut lieu un conflit dans la ville de Thessalonique entre les magistrats impériaux et les habitants de la ville, qui s'opposaient aux ordres de l'empereur. L'ayant appris, Théodose le Grand en fut extrêmement irrité, et ordonna de frapper par l'épée tous ceux qui s'opposaient parmi le peuple. Les soldats massacrèrent sans distinction les innocents et les coupables; sept mille personnes environ périrent en un seul jour.

Le bienheureux Ambroise en fut très alligé et prit le deuil sur la perte de tant de chrétiens. Or il arriva que l'empereur * Théodose se rendit à
Milan. Le jour d'une des fêtes du Seigneur, l'empereur voulut entrer dans l'église dont saint Ambroise était le pasteur. Mais le vaillant pasteur, se portant au-devant de l'empereur lui interdit la porte. Le vestibule de l'église

* A fol. 121
r^o u.

ի տան՝ Տևաոն որ գոյնչափ արխեա աննկոյց Տեղեր լերկրի դա ընդ սպանութեանն, և պանդեղեաթեանկ չաւերս մերան : Սր ստիւք չաճախես կրկել գրաւիթ Աստուծոյ, կամ դոր ձեռս տարածես չաղփես որ ը և արեանք, կամ որով բերանով ժպրհա չարորկել ի սէրուանիս խորհրդոն՝ չրմէ և լ աներա Տրաման վեհման բրխատնեկց : Ի բայց գնս ի սրաշից տանն Աստուծոյ, զի մի կրկին շարմեցես ի վերայ քս պատուին բարեութեան նպատ :

Եւ բուեալ լիարտարին գանութներ չամարձակաթիւն կրաներոն՝ չարոց չանեալ չատչեաց գաւնտար, և ոչ լնչ տուեալ պատասխանի ընդլիմանարով առ ի չանդիմանութեան կամ արգարանարով առ մեղանն, որպէս ստիւք ևն սմանք տանել ի ծարդիանն : Այլ գրաւին խմարհեցուցեալ և Տեղարար արտասուերով, դարձաւ չարարան իւր և ի վերայ ձախրոց նստաւ և սղար, և կրճեր գանձն իւր մեծաւ պղծմանք, վանն անարարս պեւանցն զոր Տեղաւ :

Եւ չեա սմոյց աթից եհաս տնն ճնեղեան և չալանութեան Տևաոն մերոց Յիսուսի Միխատտի : Եւ մի սմն ի պատուար իշխանացն՝ Ռուսիկեսս սնանն ժողտարտո՝ Եմուս առ լիարտարն, և սեւեալ գաչան պատուցեար ի բալուս բարն՝ և գհերն և

Տ ընդլիմանարով ընդլիմանարով B — 11 նստալ նստեալ — իւր om. B.

et lui dit : « De quelle hardiesse oses-tu entrer dans la maison du Seigneur, toi qui as répandu à terre par ta tuerie tant de sang innocent et qui viens encore ajouter l'audace à tes péchés ! De quels pieds oses-tu fouler le vestibule de Dieu, et quelles mains vas-tu élever en prières, elles qui sont trempées dans le sang ! De quelle bouche oses-tu communier du mystère du Seigneur, de celle d'où sortit l'ordre injuste d'immoler des chrétiens ! Éloigne-toi du vestibule de la maison de Dieu, afin de ne pas exciter une deuxième fois sa colère indignée contre toi. »

L'empereur, après avoir écouté la vaillante hardiesse du bienheureux, eut un soupir d'angoisse amère : il ne répondit pas, ni pour s'opposer au blâme ni pour excuser son péché, comme d'autres parmi les hommes ont l'habitude de faire. Par contre, il baïssa la tête, et pleura doucement et retourna à son palais : il s'assit sur de la cendre, gemit et frappa sa poitrine avec grande contrition pour le sang innocent qu'il avait fait couler.

Huit mois après arriva la fête de la Nativité et de l'Épiphanie de Notre Seigneur Jésus-Christ. Un des princes dignitaires, du nom de Rutin, magister, se étant présenté à l'empereur, remarqua ses yeux enflés par les nombreuses larmes qu'il avait versées, ses cheveux et sa barbe étaient mélangés de

գճարուս ճաճուղեալս ճոխրով, երայ դառնապէս եւ սաէ. Եւ երթնաց սա բաճանադր-
պեան Աստուծոյ, եւ ճաղթնեցից չորագոս արբաշից :

Ատէ թագաւորն. Քաջ տեղեակ եմ արխաթեանն Աճրբախտի, զի վասն աճի Տեասն
ոչ գարճուրի ի թաղաւորական լոնտաթենէ : Ատէ Թուփինտս. Եւ երթնաց նախ՝ եւ
Տաւանեցուցից զնա ճուճանել զբլեց լեկեղեցին :

Եւ չորճամ զնաց՝ տեսեալ զնա Աճրբախտս, սաէ. Թվ Թուփինտս ճաղխտորխանտս,
կամիս կրկին շարճել զբարբաթիւնն Աստուծոյ ի վերայ թագաւորին քո : Յոչց ինձ
պարտուղ ապաշխարութեանն՝ թէ որով արդարութեան ջնջմաւ ճարբեաց պարխնաշա-
պախ ճակատ իւր Թէոդոս, կամ զճեսան լցեալ արեամբ, կամ զսպանոց Տրամանատս
թերուն, որ սասնայ Տրամանի Աստուծոյ զաշերան ըրխտանեցից անճինս էարկ ընդ Տոբով :
Չաշեր թարց եւ սորոց կանանց եւ որբոց եւ ապակցաց կորուսերոցն Տնէն անպաղար
չականջս Տեասն գորթութեանց : Վասն որոց՝ Տրամանաւն Աստուծոյ եւ իմով կամաւ՝ * Վ fol. 121
Թէոդոս թագաւոր ընդ սեամբ արաճից եկեղեցուոյ ոչ ճոցէ. սարս թէ բանաթեամբ ինչ
գորճ զճատս աճէք, պատարաստ եմ ի ճեսանել : Եւ գալս լուեալ Թուփինտս՝ զի սո
թագաւորն երթ. ԱնՏնարին է բլեց սաս ճասանել :

Եւ գալս լուեալ թագաւորին սաէ. Եւ երթնաց սա Տաթին իմաստուն եւ արի եւ

2 Աստուծոյ] սորբ B | 4 երթնաց] երթեալ B | 5 լեկեղեցին] լեկեղեցուոյն B || 12
կամաւ] կամոր B.

cedre; il ne put retenir ses larmes et dit : « J'irai moi-même chez le pontife
de Dieu et je le prierai pour toi, empereur. »

L'empereur lui répondit : « Je connais trop bien le courage d'Ambroise, il
n'a, à cause de la crainte du Seigneur, aucune peur de la tyrannie de l'em-
pereur. » Rufin lui dit : « J'irai d'abord pour le persuader de te laisser péné-
trer dans l'église. »

Lorsqu'il s'y fut rendu, Ambroise, le reconnaissant, lui dit : « O magister
Rufin! tu veux pour la seconde fois exciter la colère de Dieu contre ton
empereur. Montre-moi le fruit de sa pénitence pour que je sache par quel
linge de justice Théodose a essuyé son front couvert de sang, ou ses mains
trempées dans le sang, ou sa langue qui a, sans la permission de Dieu, donné
l'ordre homicide d'envoyer sous terre tant de personnes chrétiennes. Les
voix des pleurs et des gémissements des femmes, des enfants, des parents
et des gens perdus résonnent incessamment aux oreilles du Seigneur des
puissances. C'est pourquoi՝ par ordre de Dieu et par ma volonté, l'empereur
Théodose ne pénétrera pas sous les colonnes du vestibule de cette église,
mais si vous songez à faire acte de violence je suis prêt à mourir. » Rufin,
après avoir entendu cela, envoya dire à l'empereur : « Il est impossible pour
toi de pénétrer ici. »

L'empereur, en apprenant cela, dit : « J'irai moi-même chez le pasteur sage

գոր ինչ զիցէ ի վերայ իմ բեռինս արաշխարարական բարձից : Եւ չորժամ մերձ եղև ի գաւթին եկեղեցոյն, եւ ընդ առաջ նորա սուրբն Ամբրոսիոս : Եւ տեսեալ զնա մեծին Քրիստոսի՝ անկեալ չերկիր ի վերայ երեսաց խրոց հաչցէր լուծանիլ ի կազանաց նորա :

Ատէ Ամբրոսիոս . Արհամարհեցեր գորէնս հաւատոց, բանպէ բանութեամբ եկիր եւ ոչ հրամանուն Աստուծոյ : Ատէ ինպրոտն . Ոչ լսասանամ եւ ոչ ընդդէմ գտանամ կանանաց եկեղեցոյն, եւ ոչ բռնադատեմ շնորհութեամբ կոխեալ զգաւթին Տեառն Աստուծոց, այլ արաչեմ բանալ ինձ բեռն ըստ չափոց հրամանին գոր սուեր, որով եւ բացցես գրուսն սորմութեան ծարգասիրին Քրիստոսի, ըստ ասացելումս թէ . Որ բախէ՝ բացցիր նձս . եւ գորձեալ թէ . Որ գոչ առ իս՝ ոչ հանկց արտարս :

Ատէ բահանալուական Աստուծոյ . Չոր արեօք արաշխարարութիւնն չափեցեր ընդ ¹ ճանրաթիւն մեզացն, կամ որով զեզով գոչնքան խորին ² եւ խլլալովեալ վէրք անօրէնութեան բժշկեցեր : Ատ, արբացն . Կոս ես բմիչի հոգոց որ եւ գլեկն իսկ ընկարար ի բժշկապետէն Քրիստոսէ . արդ՝ զիցես ի վերայ վերաւորեալ անձին իմոց, որպէս եւ սխորմեա գաղկանդին հոգեւորական :

Ատէ երջանկին Ամբրոսիոս . Որովհետեւ ճանեար դանօրէնութիւնն գոր գործեցեր, արդ՝ գրեւն նոր նաւմաս օրինալուական՝ բոլին ձեռամբոյ, զի ի բարկանալն վալ-

13 անձին] ծարմնոց B.

et courageux, et je supporterai tout le fardeau de pénitence qu'il voudra m'imposer. » Lorsqu'il fut près du vestibule de l'église, saint Ambroise se porta au-devant de lui. Théodose le Grand en l'apercevant se jeta face contre terre et le pria de le délivrer de ses liens.

Ambroise lui dit : « Tu as méprisé les lois de la foi, car tu es venu ici par violence et non pas par ordre de Dieu. » L'empereur lui répondit : « Je ne m'obstine point et ne m'oppose point aux règles de l'Eglise, je ne m'efforce point audacieusement de fouler le vestibule du Seigneur Dieu, seulement je te prie de me charger du fardeau, selon la mesure que tu as reçue, pour m'ouvrir la porte de la pitié du Christ ami des hommes, selon la parole : *A celui qui frappe, ouvre-lui la porte* ¹, et encore : *Celui qui vient à moi, je ne le mettrai pas dehors* ². »

Le pontife de Dieu lui demanda : « Quelle est la mesure de pénitence que tu as jugée équivalente à la gravité de tes péchés, ou bien par quel remède as-tu guéri la plaie si profonde ³ et si purulente de ton iniquité ? » L'empereur lui répondit : « C'est toi qui es le médecin des âmes et tu en as reçu le remède du suprême médecin le Christ, or, applique sur ma personne blessée tel remède spirituel que tu jugeras bon. »

Le bienheureux Ambroise lui dit : « Puisque tu as reconnu l'iniquité que tu as commise, tu édicteras maintenant de ta main une autre disposition de

¹ M. Ath. vii. 7. Luc. xi. 9. ² Jean. vi. 37.

վարակի վճիռ ոչ ապցես, այլ ներեցես զաւուրս երեսուն, մինչև ըննութեամբ ի վերայ հասեալ ճշմարտութեան իրացն, չաչանի լիցին իրաւունք զատաստանին :

Եւ լաեալ զայս բարեպաշտ արքային, ուրախութեամբ ընկալաւ զհրամայեալսն ի նմանէ եւ ինքնին ձեռամբ իւրով զրեաց զնստմանն, զի ոչ չազիտհարեցէ բարկութիւնն զներումն, այլ ձանաւանց չազիեցէ ներումն բարկութեանն, եւ զաւուրս երեսուն զզուշտութեամբ պահելով զվնասասպարսան, ապի վճիւր բառ արժանեացն :

Եւ զայս արարեալ թագաւորին՝ լուծեալ զնա ի կապանաց,՝ եմոճ ի սարբ կէկղեցին : Իսկ հաւատացեալ արքայն՝ ոչ ի ծառնէն համարձակութեամբ ազովէր, այլ ի վերայ երեսաց իւրոց սնկեալ՝ թանաք արաստօր զատակս կէկղեցոյն, եւ հաւաճմամբ մեծաւ կոծէր զկուրճան, եւ՝ զհերան եւ զծորուն ճոյղբ, եւ զձակտան՝ չարկանելով ընդ մարմարինեաց սպիցն, մինչև ժողովրդանն սմնեցուն սգրակից լինել եւ ի ձայն աղիողորմ հասաչել ընդ նմա : Եւ այնպէս կացեալ մինչև ի ժամ հաղորդութեանն ի տեղոջ միում առանձինն յանկիւնս կէկղեցոյն : Բանցի ոչ ետ նմա թոյլ մերձեալ ի խորանն սուրբ՝ ըստ օրինի թագաւորաց :

Եւ այլիս էր բայ՝ հովութն ջան նահատակութեան սա մեղուցելոյն զարձ, եւ այնպիսի ծղորեկոյն հնազանդութիւն եւ խոնարհութիւն :

Իսկ ինքնակալն Թէոփոս իրրեւ զարձաւ ի Կոստանդնուպօլիս, եւ չաւուրս տէրու-

16 եւ խոնարհութիւն om. B. | 17 չաւուրս] չաւուր B.

loi que dorénavant au moment de ta colère tu ne prononceras plus aucune sentence, et que tu attendras trente jours, afin qu'après examen, la vérité des faits étant établie, les droits de la justice soient reconnus. »

Le pieux empereur accepta avec joie ce qu'Ambroise lui avait ordonné; il écrivit de sa propre main une loi pour que la colère ne devançât pas la clémence, mais que par contre la clémence primât la colère, et qu'après avoir surveillé avec vigilance les coupables pendant trente jours on émit ensuite la sentence selon le mérite.

Ce faisant, l'empereur fut délivré des liens et Ambroise le fit entrer dans la sainte église. L'empereur fidèle y ayant pénétré ne pria point avec assurance, mais il se jeta face à terre, mouilla de ses larmes le parterre de l'église, frappa sa poitrine secouée de gros sanglots, arracha ses cheveux et sa barbe, donna de son front contre les dalles de marbre, de sorte que tout le peuple impressionné prit part à ses gémissements et sanglota avec lui d'une voix déchirante. Il resta dans cette attitude jusqu'au moment de la communion, dans un coin à part de l'église, car Ambroise ne lui avait pas permis de s'approcher du saint autel selon la coutume des empereurs.

Tel fut l'effort héroïque du brave pasteur pour la conversion du pécheur, telle fut aussi l'obéissance et l'humilité de l'égaré.

Quant à l'autocrate Théodose, lorsqu'il retourna à Constantinople et qu'il

նական անկիցն զնայ չեկեղեցին, ոչ եմուտ ըստ ստորոթեանն ընդ հայրապետին ներ-
ստախտի ի խորանն ալ կայեալ արասրջ՝ չաջակողմեանն խորանին, սաէ . Զայս մեծն
ի բաշանապետան Ըմբրտիտս եղոց ինչ տեղի սպոթից : Եւ պատմեաց ամենեցուն
սս հասարակ զեղեարն ի սրբոյն :

Էլս փառակ եւ ջան երաներոյն, եւ այս ուզգութիւն նորին . զի որպէս զջահ
բասց փայեաց չեկեղեցի, նախանձաւ որ զբալ ուզգութաս հաստաց եւ տապալիչ
հերձաւածորայն գասոց՝ արխտակնայն եւ եւնովասայն, զորս իբրեւ զբաշն անչայս
արար չեկեղեցոյ :

* A fol. 122
r. b.

Քրեայ՝ եւ ձասս բազմա չորագո ուզգութաս հաստաց, զորս եկեղ մեզ սա ի
իշտասկ չախանակն : Եւ ինքն ի խորին հասեալ ձերսթիւն՝ ննջեաց խորագու-
թեամբ ի Քրիտոսս Պեկոսեմբերի Է, եւ եղա չեկեղեցոյ Մկրտչ բաղարին :

Տրէլ Է եւ Պեկոսեմբերի Ը : Տոն Է սրբոյն Երբաջանա եւ Բարենայ :

Սրբա աշտկերար էին սուրբ Յովսէփեանց ստաջնորագայն շայոց որ ի պարսկի վա-
չկին : Եւ եկեալ սա նաս Պենչուրոյ հրամանաւ Յագեթաթի Պարսից արքայի բնա-
պատեր զնոսս ուրանալ զՔրիտոսս եւ սպասիլ ի կապանայ : Եւ սուրբն Լասուծոյ
հաստասուն կայեալ ի հաստան՝ համարձակութեամբ խոստովանեցան զՔրիտոսս : Եւ

Ա տանկն՝ տանի B -- ներստախտի ներստայ B 7 եւնովասայն եւնովասայն եւ
այոց շատափասայն add. B : Ա Քրիտոսս՝ Յիտոսս ի Տեր մեր add. B.

se rendit les jours de fête du Seigneur à l'église, il ne pénétra point avec le patriarche Nectaire dans l'enceinte de l'autel, mais il resta en dehors, à droite de l'autel, et dit : « Cette place de prière m'a été indiquée par le grand pontife Ambroise. » Il raconta à tout le monde ce que le saint lui avait fait.

Tels furent l'œuvre et le zèle du bienheureux ainsi que sa direction; il brilla comme un flambeau de lumière dans l'Église, zélé comme il fut pour la foi orthodoxe, destructeur des sectes schismatiques des ariens et des anoméens, qu'il dispersa de l'Église comme de la poussière.

* A fol. 122
r. b.

Il écrivit sur la foi orthodoxe beaucoup d'homélies qu'il nous a léguées comme un souvenir éternel. Parvenu à une vieillesse très avancée, il s'endormit paisiblement dans le Christ le 7 décembre¹, et fut déposé dans l'église de la ville de Milan.

30 166. 8 Décembre.

Fête des saints Abraham et Khorène.

Ils étaient les disciples de saint Joseph et ses compagnons, les prélats d'Arménie, qui furent martyrisés en Perse. Denchapouh, sur l'ordre de Hazerker, le roi des Perses, s'étant présenté à eux, les invita à renier le Christ pour être délivrés des liens. Les saints de Dieu demeurèrent fermes dans la foi et confessèrent avec hardiesse le Christ. On les frappa vigoureusement, à

1. Le 7 décembre est l'anniversaire de la consécration de S. Ambroise et non celui de sa mort.

գան հարեալ գնտա սասաիկ՝ մինչև բազմոց կարծել թի մեռան, և հասեալ
 գովանջն նոցայ և գճինդ սլլ վրայիցն՝ և առարեաց գնտա ՅՆարեասան, զի կապցին
 ի մշակութեան արբունի : և Երթեալ նոցա սնոր, բրիտանեալք աշխարհին կապեալ
 նոցա Կաշխատոր՝ արձակեցին ի կապանայն : և նորս շրջէին և մուրանային՝ ի
 5 բրիտանեկցն և տանէին կապեալ նախարարացն Հաջոյ՝ որ էին ի կապանս վասն
 հաւատոցն Քրիստոսի ի նիւշապոհ բարբառի. և սպարէս արարեալ գասան ամ
 վախճանեցա սուրբ Խորէն և թագեցա :

Իսկ երանելին Կրրոհամ կաշք ի նոցն բարեկործութիւն ապա սպաշեցին գնտ
 լէլսանըն Հաջոյ որ էին ի կապանս զի գնտայէ նա չաշխարհին Հաջոյ, և ձխիթարեալ,
 10 գնտա : և կապեալ միաճական ճգնութեամբ՝ հանդեա ի Քրիստոս Բեկեաների Ք,
 ի վառս Քրիստոսի որհնելոցն չախտան :

Յայժմ առ բարբ Պատապխտի ճգնասորի :

Երանելին Պատապխտս ճնեալ էր ի Թիւսա բարբառի, որ այժմ կոչի Աթենա, և
 սնեալ չեղիպտացոց գաւառի : Աւղիկաց և զկեանս լւր արժանաւորագէս ըստ
 15 կամայն Ըստուճոյ, առարկեառք և ճգնողական վարուք աշխարհն՝ մինչ զի առան
 նմա շնորհք նշանաց և սքանչելեաց և արուեստից. զի գճիւմագս բժշկէր և զկոյրս

12 վարբ] Երանելոցն *add.* B — 13 երանելին] երանելի հայրն B — որ այժմ կոչի] որ է
 B — 14 չեղիպտացոց գաւառի] չեղիպտոս և չանապատս եղիպտացոց բնակեալ B
 16 շնորհք] ի Տեառնէ *add.* B — և արուեստից *om.* B

tel point que beaucoup les considérèrent comme morts : on leur coupa les
 oreilles et à cinq autres martyrs également, puis Denchapouh les envoya en
 Assyrie, pour travailler à la culture dans les domaines du roi. Ils s'y rendirent
 et, les chrétiens du pays s'étant portés garants d'eux, on les délivra de
 leurs liens. Ils parcoururent le pays en mendiant * auprès des chrétiens des
 10 aumônes, qu'ils rapportèrent aux satrapes arméniens comme eux dans les
 liens pour la foi du Christ, dans la ville de Nuchapouh (= Nichabour). Saint
 Khorène, après avoir vécu ainsi dix années, mourut et y fut enterré.

Quant au bienheureux Abraham, il continua l'œuvre bienfaisante; plus
 tard les princes arméniens, qui se trouvaient dans les liens, le prièrent de se
 rendre dans le pays d'Arménie pour consoler les parents, les familles au sujet
 de ceux qui étaient dans les liens. Il vécut d'une vie solitaire et ascétique et
 reposa dans le Christ le 8 décembre, pour la gloire du Christ éternellement béni.

En ce jour, vie de l'ascète Patapios.

Le bienheureux Patapios était né dans la ville de Thyas, appelée aujourd'hui Athènes; il fut élevé dans une province de l'Égypte. Il dirigea sa vie
 dignement selon la volonté de Dieu, par une conduite pleine de vertus et
 d'ascétisme, à tel point qu'il lui fut accordé des grâces de signes, de

բառաւորէր անուամբն Քրիստոսի : Եւ զայց ծի ջրգողեալ, եւ զկին ծի սրոյ ի տախան
վեր անբժշկելի երեալ՝ զոր կարկինտ կոչեն՝ ասող ջապոցց աղօթիւր : Եւ զԼաւնայի
ծիւց պատահեալ յոժ յանդիմեղելոջ՝ զի հակառակ էր սրբոյն եւ անարգէր զնա, եւ

* A fol. 122
V. b.

Եւ նշանաւ խաչին հարածեաց զգեւն, եւ զպոյն բժշկեաց :
Եւ զնայեալ ի Կոստանդինուպօլս բնակեաց ի վանն զոր Եղիստայուց կոչեն, 5
ձեճ եւ աստիկ ձգնուիւածը, ծինչ զի գործնալի ընել համօրէն թագաւորական
բողոքին բնակչաց :

Եւ ի ժամ վախճանին բարձր բանս օրտակարս խօսեցաւ ընդ ժողովրդեանն, երկնք
ի Տեառն, եւ ասել զկամս նորա, եւ փրկիլ ի չախանեական նեղութիւնն : Եւ
հանդուս ի Քրիստոս՝ Գեղեճնիքի Է, եւ Լոյին զնա ի վանն չորս ձ գնեցաւն : 10

Յայնմ ասար սուրբ վրացն Քրիստոսի Մարինոս բարձր ասնջանս շարձարանոց
կրեաց ի Հոսմ բողոքի, ի Մակիմոս կոստպարիշտ սրբալէն. եւ ոչ ուրացաւ զՔրիս-
տոս օլլ վառնեաց ճշմարտ Բառուած : Եւ յոժամ տարան ի սպանանել՝ աղօթեաց
աս Տէր, եւ նախ զհոյին ասանկեաց, եւ սպա հատին զգլուխն :

* B.
P. 278 a

[B՝ Յիշատակ սրբոց ասարեւոյն Քրիստոսի սրբ Էին շտակերտայն կարգի, սո
վեթանանայն զգլով, Կեփալի, Սոթիւնեար, Ապոլլոսի, Տիւրիկու, Եպափորդիտու,
Կեսարայի, Սեւերիոսու եւ Եղիստի :

2 երեալ] լեալ B 10 հանդուս] խաղաղութեամբ add. B 12 կոստպարիշտ] կոստպաշտ
B — սրբալէն] գոստարեկն B 14 նախ om. B.

miracles et de prodiges, car il guérit les malades, donna la vue aux aveugles
au nom du Christ. Il guérit également par ses prières un hydropique, et une
femme atteinte d'une plaie incurable dans les seins appelée carcinome. Ayant
recontre un possédé du démon très audacieux qui s'opposait au saint et
l'injurait, il en chassa le démon par le signe de la croix et guérit l'homme.

* A fol. 122
V. b.

Il se rendit à Constantinople et habita le couvent dit égyptien; il y vécut
d'un si grand et rigoureux ascétisme, qu'il devint l'étonnement de tous les
habitants de la ville impériale.

A l'heure de sa mort il prononça bien des paroles utiles au peuple, d'avoir
a craindre le Seigneur et d'accomplir sa volonté pour être sauvé de la peine
éternelle. Il reposa dans le Christ le 8 décembre, et on le déposa dans le cou-
vent où il avait vécu d'ascétisme.

En ce jour le saint martyr du Christ Marinos subit de nombreuses tortures
dans la ville de Rome par l'empereur impie Maerius, mais il ne renia point
le Christ, et confessa le vrai Dieu. Lorsqu'on le conduisit à l'endroit d'exécu-
tion pour le tuer, il pria le Seigneur, rendit son âme d'abord, puis on lui
trancha la tête.

* B.
P. 278 b

[B՝ Commémoration des saints apôtres du Christ qui furent du rang des
disciples étant parmi les soixante-dix : Céphas, Sosthène, Apollon, Tychique,
Epaphrodite, César, Onésiphore et Evode.

Սաբր ստարեայրս այտորիկ ձեռնադրեայր շատրերոյն՝ շրջեցան ընդ նոսս յաշխարհ՝ սպասաւորելով յաւետարանն . Կորս ի բազում տեղիս աստուածալինն Պօղոս վըէ՛ և զգովութիւն նոցա յաշտ սանն : Նոյնպէս և Ղուկաս ի զորձս ստարերոյն վըէ՛ վնտաս : Քանզի յամենայնէ զորձակից եղևն Պօղոսի և ընկեացակիցր, և 5 բազում վշտաց և նեղութեանց համբերեցին, հանապազօր փասն Տեասն մեռանելով և խաչակից լինելով Քրիստոսի, Կանաքան չարչարանօրն և հարածանօր ի հեկեմանաց, և բրանաջան աշխատանօր ի քարտղութիւն լանին լուսաւորեցին զաշխարհ :

Եւ աչապէս յետոյ եպիստոպոսք ձեռնադրեցան չալ և ալ տեղիս, որք և բարխօք ձգնութեամբ պահեցին զեկեղեցիսն իւրեանց, և տարածեալ ափուեցին յամենայն 10 երկիր զաւետարանն :

Եւ Կանաքան չարաչար կրից համբերեցին ի հեկեմանաց և ի հրէից փասն աւետարանին Քրիստոսի, որպէս բաջ Տովիւր ի վերայ հասկնց գնելով Կանձինս իւրեանց, և աչապէս կատարեցան ի Քրիստոս :

Եւ չալսմ աւուր սան է Արբաշաձու և Խորենայ վկայցին :

Սորս աշակերտք էին սարք Յովսեփեանցն աւաջնորդացն Հաչոց որ ի Պարսիկս վկայցին : Եւ եկեալ առ նոսս Գեւորգա՛հ հրամանաւ պարսից արքայի ստիպէր 15 վնտաս ուրանալ զՔրիստոս և տեսեալ զի ոչ հաւանէին՝ հրամայեաց բրածեծ սանել, և ի խիստ պատասխանելն՝ ևս ըարչել սաստիկ ի վերայ ըարանց : Եւ սպա հասեալ

Ces saints apôtres, ordonnés par les apôtres, parcoururent avec eux le monde pour le service de l'évangile; le divin Paul les mentionne en plusieurs endroits et en exprime les éloges, Luc les cite également dans les Actes des Apôtres. Car ils furent en tout les collaborateurs de Paul et ses compagnons de voyage, ils endurèrent de nombreuses peines et afflictions, mourant chaque jour pour le Seigneur, partageant la croix du Christ par des tourments variés et des persécutions de la part des païens, illuminant le monde par des efforts laborieux et par la prédication de la parole.

C'est ainsi que plus tard ils furent sacrés évêques en différents endroits et conservèrent leurs églises par un parfait ascétisme, tout en propageant l'évangile à travers le monde.

Ils eurent à souffrir de cruelles souffrances de la part des païens et des Juifs pour l'évangile du Christ, tout en se dévouant comme de braves pasteurs à leurs ouailles, et moururent ainsi dans le Christ.

En ce jour également, fête des martyrs Abraham et Khorène.

Ils étaient les disciples de saint Joseph et ses compagnons, les prélats de l'Arménie, qui furent martyrisés en Perse. Denchapouh, venu auprès d'eux sur l'ordre du roi de Perse, les obligea à renier le Christ, mais vu qu'ils n'y consentaient point, il ordonna de les frapper à coups de bâtons, et sur leurs réponses sévères, il les fit traîner cruellement sur des pierres. Ensuite il leur

գովանէսն և գունչան, և առարեայ Վարդապետան կալ ի ծշակութիւն արբուսի ընդ ալ խոտտովանող վկայան :

Եւ գնացեալ նոցա մեծաւ ուրախութեամբ վասն յուսոյն Քրիստոսի ի Բարկան, տեսին գրագունս ի նախարարացն Տալոց անդ՝ եղեալ ի բանդ և ի շարճարանս վասն Քրիստոսի չաւատցն. և սպասաւորէին նոցա գանս տասն : Նըջէին և գտաւրս սորթմովեան տանէին նախարարացն Տալոց որ էին ի կապանս ի Նիւշապուճ բաղաբի : Եւ այսպէս արարեալ գտանս ամ վախճանեցաւ սուրբն Բարկն և անդէն ինպէս :

Իսկ Երրասմ կայր ի նոյն պաշտան առաքինութեան ապա վաւ երկրաստան ամաց աղաչեցին զնա կապեալին զնալ յաշխարհն Տալոց՝ և մխիթարել զնոսս ի զիմաց կապեցոյն : Իսկ նա յանձն առ զժուարաւ, որ իբրեւ եմուտ ի Տալը՝ ընդ սուսջ ընկեացան նմա մեծամեծք և փոքունք և պատուէին որպէս զՏրէշտակ :

Իսկ նա յըմամ խոտեցաւ ընդ ամենեւեան և մխիթարեաց, զնաց զազարեայ ի նեղ խցիան միում, և մեծաւ Տղտութեամբ և անզարար սորթիւր վատակէր, որ և չաւկելիւնդ և առ ամենեւեան, բանպի բազումք գային և գտանէին ի նմանէ կրճկութիւն Տալոց և ծարմոց :

Եւ այնպէս կատարեցաւ ի նմին խցին, և փոխեցաւ առ Ետտուած յոյն ամենեւեան : Եւ մեծաւ պատուով մոզովեցան եպիսկոպոսք և արք և ամփոփեցին զգատուական ծարմինն ի վաստ Քրիստոսի :]

fit couper les oreilles et le nez et les envoya en Assyrie pour travailler à la culture des domaines royaux avec d'autres martyrs confesseurs.

Ils se rendirent à Babylone avec grande joie pour l'espérance du Christ, y retrouvèrent nombre de satrapes arméniens condamnés à la prison et aux tortures pour la foi du Christ, et les servirent durant dix années. Ils parcoururent le pays, recueillirent des aumônes qu'ils rapportèrent aux satrapes arméniens condamnés aux liens dans la ville de Nuchapouh. Saint Khorène y vécut ainsi dix années, mourut et y fut enterré.

Quant à Abraham, il continua cette charge bienfaisante : puis, douze ans après, les détenus le prièrent de se rendre en Arménie pour consoler les leurs de la part des détenus. Il accepta avec beaucoup de difficultés, et lorsqu'il pénétra en Arménie, les grands et les petits accoururent au-devant de lui et l'honorèrent comme un ange.

Mais lui, après avoir parlé avec tous et les avoir consolés, il se retira dans une étroite cellule, s'y astreignit à un grand ascétisme et à d'incessantes prières et eut une grande réputation auprès de tout le monde, car tous s'empressèrent et trouvaient auprès de lui la guérison de leur âme et de leur corps.

Il mourut ainsi dans la même cellule et trépassa à Dieu, qui est l'espérance de tous. Les évêques et les habitants du pays rassemblés inhumèrent avec de grands honneurs son précieux corps, pour la gloire du Christ.]

ERRATA AU T. XVI, FASC. I.

- Page [522], l. 8. lire *Կոստանդնուպոլսոյ* au lieu de *սոստանդնուպոլսոյ*.
Page [538], var. 1, lire 6 au lieu de 24.
Page [546], l. 17, lire *Եւ* au lieu de *Ե*.
Page [549], l. 11, lire *բորբորեալ* au lieu de *բորբորեալ*.
Page [549], l. 12, lire *Էին* au lieu de *Էրհ*.
Page [558], l. 10, lire *Էրմեալ* au lieu de *Էրբեալ*.
Page [580], var. 5, lire 7, s. 12 au lieu de 11, 12, 18.
Page [583], var. 6, lire *Փիլեծոն* au lieu de *Փիլիծոն*.
Page [591], var. 3, lire 11 au lieu de 119.
Page [607], l. 6, lire *գոեզանովն* au lieu de *գոեզանովն*.

LE SYNAXAIRE ARABE JACOBITE

(RÉDACTION COPTE)

IV

LES MOIS DE BARMAHAT, BARMOUDAH ET BACHONS

TEXTE ARABE PUBLIÉ. TRADUIT ET ANNOTÉ

PAR

RENÉ BASSET

Correspondant de l'Institut
Doyen de la Faculté des lettres d'Alger

Manuscrits :

- A Paris, Bibliothèque Nationale, Fonds arabe 256 ff. 151-218^v.
B — — — — — 4870 ff.

Ouvrages cités :

- Assemani, *Bibliothecae medicae codicum mss. Orientalium catalogus*, Florence, 1742, in-F°, n° 115, pp. 164-187.
Ludolf, *Commentarius ad historiam Aethiopicam*, Francfort-sur-le-Main, 1691, in-F°, pp. 389-436.
Maï, *Scriptorum veterum nova collectio*. Tome IV, Rome, 1831, pp. 92 et suiv.
Malan, *The calendar of coptic Church*, Londres, 1873, in-8°.

La pagination entre crochets fait suite aux fascicules suivants de la Patrologie Orientale :

- Tome I, fasc. 3, pp. 41 à [166], mois de Tout et de Babel.
Tome III, fasc. 3, pp. 167 à 470, mois de Hatour et de Kihak.
Tome XI, fasc. 5, pp. 471 à 1826, mois de Toubch et d'Amchir.

* بسم الاب والابن والروح القدس الاله¹ الواحد² له المجد دائما امين * f. 151 r

نبتدى³ بمعونة الله سبحانه بنسخ ما رتبته الاسقف الاب انا ميخائيل اسقف اتريب
ومليح وغيره من الاباء من الجزء الثانى من كتاب السنكسارى بركة صلواتهم تكون معنا امين

شهر برمهاث المبارك⁴ ايامه متساوية مع الليل لانه الاعتدل الربيعي⁵

اليوم الاول منه⁶

قال⁷ في⁸ مثل⁹ هذا اليوم ننيح الاب¹⁰ القديس بركيسوس اسقف بيت المقدس هذا

بمتدى بعون اللدنعالى وحسن B *Pro hoc initio, B habet* — 1. B. الد. — 2. B. واحد. — 3. *Pro hoc initio, B habet* — 4. *Desunt*
ترفيئد بنسخ السنكسار بحرى من اول شهر برمهاث الى اخر شهر مسرى
haec tria verba in B. — 5. *Desunt haec verba in B ab* اولاد. — 6. *Deest in B.* — 7. *Haec*
commemoratio deest in Ludolf. — 8. *Deest in B.* — 9. *Deest in A.* — 10. *Deest in B.*

*Au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit, le seul Dieu : louange à lui * f. 151 r
continuellement! Amen.

Nous commençons¹, avec l'aide de Dieu, qu'il soit loué, la copie de ce
qu'a rédigé notre père, l'évêque Michel (*Mikhayil*), évêque d'Atrib et de
Malidj; ainsi que d'autres pères, le tome second du livre du *Synaxaire*, que
leur prière soit avec nous! Amen.

MOIS DE BARMAHAT LE BÉNI.

Ses jours sont égaux aux nuits, car c'est l'équinoxe du printemps².

PREMIER JOUR (25 février³).

³A pareil jour mourut le saint père Narcisse (*Barkisous*)⁴, évêque de Jérusalem.

1. Cette doxologie est remplacée par la suivante dans B : Nous commençons avec
l'aide de Dieu très-haut et la bonté de son secours la copie du Synaxaire depuis le
premier jour du mois de Barmahât, jusqu'à la fin du mois de Mesoré. — 2. Cette
phrase manque dans B. — 3. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 4. Malan,
Barcasius, Assemani Praxius.

الاب قدم علي بيت المقدس في ايام الاسكندرس¹ قيصر الذي كان مجبا للنصارى وكان هذا الاب قدسيا كاملا في جميع انحاءة فلما انتخب لكرسي² اورشليم³ ورعى شعبا رعاية⁴ رسولية فلم يلبث⁵ الا قليلا الى ان مات الاسكندرس وقاد⁶ بعده مكسيموس⁷ قيصر فانار على المسيحين⁸ جهادا عظيما وقتل خلقا كثيرا⁹ من الاساقفة وغيرهم فهرب¹⁰ بعضهم وترك كرسية فهرب هذا الاب الى البرية ولما لم يجدوه شعبه قدموا عليهم اسانا¹¹ اسمه ديوس ثم تبيح ديوس وقدموا اخر يسمى¹² اغردينوس¹³ فلما سكن الاضطهاد اتى هذا الاب¹⁴ بركيسوس الى اورشليم¹⁵ فوجدهم قد قدموا اغردينوس¹⁶ ففرح به شعبه وسأله اغردينوس¹⁷ ان يعود الى كرسية¹⁸ فلم يفعل¹⁹ فسأله²⁰ ان يبقى معه في القلاية فبالجهاد مكث معه سنة²¹ ثم توفي اغردينوس²² وبقي القديس بركيسوس وكان قد ضعف²³ وكبر جدا²⁴ فسأهم ان يقدموا اخر عليهم فابوا فاتفق ان انسان اسمه الاسكندرس استقفا

1. *Haec verba ab* بيت المقدس *desunt in B.* — 2. B. للكوسى. — 3. B. بلوشايم. — 4. B. *addit* حسنة. — 5. B. دبث. — 6. B. راعاه. — 7. B. مكسيموس. — 8. B. البرممن. — 9. A. عظيما. — 10. A. وجرى. — 11. A. انسان. — 12. *Haec verba ab* دبتس ثم *desunt in B.* — 13. B. اغردينوس *et addit* بد. ففرح. — 14. *Deest in B.* — 15. B. ب. اورشليم. — 16. B. اورغردينوس. — 17. *Deest in B.* A. اغردينوس. — 18. B. شعبه. — 19. B. *addit* ذلكت. — 20. B. رساله. — 21. B. *addit* واحدا. — 22. A. غردينوس. — 23. *Deest in B.* — 24. B. كبير.

salem (*Bait el-Moqaddas*). Ce père exerçait son autorité sur Jérusalem au temps d'Alexandre César (*El-Iskandaros Qaizar*) qui était favorable aux chrétiens. Ce père était saint et parlait dans ses intentions. Quand il fut choisi pour le siège de Jérusalem (*Ourichalim*), il garda son troupeau d'une manière apostolique. Il s'écoula peu de temps jusqu'à ce qu'Alexandre mourut. Après lui s'éleva Maximin (*Maksimianous*) César qui souleva contre les chrétiens une violente persécution, et tua un nombre considérable d'évêques. Une partie d'entre eux s'enfuit et abandonna son siège. Ce père prit la fuite dans le désert. Comme son peuple ne le trouvait pas, il vint à sa place un autre homme appelé Diyouc, puis celui-ci mourut et fut remplacé par un autre du nom de Gordien (*Aghordianous*). Quand la persécution s'apaisa, Narcisse revint à Jérusalem et trouva qu'on avait élevé Gordien de qui son peuple était content. Celui-ci lui demanda de reprendre son siège; il ne le fit pas, mais il lui demanda de rester avec lui dans sa cellule. Il demeura une année; puis Gordien mourut. Saint Narcisse demeura, faible et très âgé; il demanda aux gens d'en mettre un autre à leur tête; ils refusèrent. Il arriva qu'un homme du nom

على التبادوية جاء الى بيت المقدس ليصلي فيه¹ ويعيد² فلما قضى فطره وفرغت ايام العيد وقصد العودة الى بلاده واذا بصوت عظيم في بيعة يقول اخرجوا الى باب المدينة الفلاني فاول من يدخل³ من الباب⁴ امسكود واقوه مع بركيوس⁵ ليسانده فلما ان خرجوا من الباب تلتقوا الاسكندرس⁶ فمسكوه قهرا واقاموه مع الاب بركيوس ليسانده⁷ فمكث معه⁸ الى ان تسيح فكانت⁹ مدة مقام هذا الاب في الاسقفية من اول تقدم الى ان تسيح¹⁰ سبعة¹¹ ونلائين¹² سنة وكانت جملة حياته مائة وستة¹³ عشر سنة صلاته¹⁴ معنا¹⁵ امين وفيه ايضا تذكار انا مرقورة الاسقف بركاته تكون معنا ومع الناسخ والمهتم امين¹⁶ وفيه¹⁷ ايضا¹⁸ استشهد القديس الاسكندرس¹⁹ هذا كان من مدينة رومية فعاقه مكسيمانوس الملك²⁰ الكافر لاجل تمنعه التضحية للانصام فلعله بيده ثم ربط في رجليه حجرا ثقيلًا

1. بركرس. — 2. B ويعيد. — 3. B. دخل. — 4. باب المدينة B. — 5. بركس A. — 6. الاسكندرس A. — 7. *Haec verba ab* فلما ان *desunt in B.* — 8. *Deest in B.* — 9. B. وكانت. — 10. *Haec verba ab* من اول *desunt in B.* — 11. B. ثلاث. — 12. B. ونلائين. — 13. B. وست. — 14. *Haec verba ab* بركاته برحمنا بصلاد B. — 15. *Deest in B.* — 16. *Haec verba ab* بركاته *desunt in A.* — 17. *Haec commemoratio diei secundae in B* adscribitur. — 18. B. في ميل. — 19. الاسكندرس B. — 20. *Deest in A.*

d'Alexandre, évêque de Cappadoce (*El-Qabbâdouyyah*), vint à Jérusalem pour y prier et célébrer la fête. Lorsqu'il eut accompli son dessein, que les jours de la fête furent terminés et qu'il songeait à revenir dans son pays, on entendit dans l'église une voix forte qui disait : « Le premier qui entrera par telle porte, saisissez-le et établissez-le avec Narcisse pour l'aider. » Lorsque les gens sortirent par la porte, ils rencontrèrent Alexandre, le prièrent de force et l'établirent comme auxiliaire de notre père Narcisse avec qui il resta jusqu'à ce qu'il mourut. La durée du temps passé par ce père dans l'épiscopat, depuis le moment où il y fut élevé jusqu'à sa mort, fut de trente-sept ans et la durée totale de sa vie, de cent onze ans. Que sa prière soit avec nous! Amen.

En ce jour aussi a lieu la commémoration d'Anbâ Mereure (*Marqourah*). Que ses bénédictions soient avec nous, avec le copiste et avec celui qui montre du zèle! Amen.

En ce jour aussi mourut martyr saint Alexandre (*El-Iskandaros*); il était de la ville de Rome (*Roumyah*). L'empereur infidèle Maximin (*Maksimanyous*) le châtia parce qu'il refusait de sacrifier aux idoles; il le suspendit par la main, puis attachâ à ses pieds une lourde pierre. Ensuite, on le

ثم ضربوه¹ وجرّدوا جنبه وجمال على وجهه مشاعل نار فلما لم² ينطاع³ ولا شى من هذه⁴ العقوبات⁵ امر بضرب رقبتة ونال اكليل الشهادة شفاعته تكون معنا امين

اليوم الثانى من برمهات

في 7 مثل⁸ هذا اليوم استشهد القديس الطوباني انبا مكرائى⁹ الاسقف كان هذا الاب¹⁰ من اهل اشمون خريسات¹¹ من¹² اكابرها فجعل اسقفا على مدينة ققيوس ولما كان في¹³ زمان الاضطهاد خرج والى من قبل المالك لتلك البلاد يسمى يوفانيوس¹⁴ فبلغه خبر الاسقف¹⁵ القديس فارسل ليحضره فدخل الى المذبح المقدس ورفع يديه¹⁶ وصلى ثم وضع اوائى الهيكل وبداته التى للقداس¹⁷ فى مكان فى الهيكل ثم طاب من¹⁸ المسيح ان¹⁹ يحرس بيعته ثم صرخ يكما²⁰ قائلا يا ابواب ابنة صهيون التى²¹ لم يدعوا النور

1. B. فامر. — 2. B. فما. — 3. B. انطاع. — 4. B. هذا. — 5. B. كلها. — 6. B. فامر.
— 7. *Hanc commemoratio in B diei tertiae adscribitur.* — 8. *Deest in A.* — 9. B.
تكريرة. — 10. *هذا الاب. desant in B.* — 11. B. فرسان. — 12. B. ومن. — 13. *Deest in B.*
— 14. بوفانيوس. — 15. B. الاسقف. — 16. B. يدها. — 17. B. للقداس. — 18. B. سال السيد.
— 19. B. *addit* يحصر. — 20. B. *addit* عظيم. — 21. B. الذى.

frappa, ou mit ses flanes à nu et on plaça sur son visage des torches allumées. Comme il ne cédait à aucune de ces tortures, l'empereur ordonna de lui trancher la tête et il reçut la couronne du martyr. Que son intercession soit avec nous! Amen.

DEUXIÈME JOUR DE BARMAHAT (15 février).

1. A pareil jour, mourut martyr le bienheureux saint Anbâ Macrobe (*Makraoui*)² l'évêque. Ce père était des gens d'Achmoun Kharisât, d'entre les principaux de la ville. Il fut fait évêque de la ville de Pchati (*Niqqous*). Quand arriva le temps de la persécution, le gouverneur, nommé Youfanous, alla dans cette ville, de la part de l'empereur. Il apprit des nouvelles du saint évêque et l'envoya chercher. Macrobe entra dans le sanctuaire, leva les mains au ciel, pria et plaça les vases du temple et ce qui servait au saint sacrifice dans un endroit de l'église, puis il demanda au Messie de la protéger. ensuite il cria en pleu-

1. Cette commémoration est placée par B au troisième jour de Barmahât. — 2. *Malan Macraui*, *Eudolf Macareus*, *Assemani Macrusius*.

يطلع عليهم ثم¹ خرج مع الرسل² الى الوالى فتقصى³ منه عن اسمه ومدينته⁴ فلما علم انه اسقف المدينة امر⁵ ان يضرب ويهان وان تذاب خل وجير⁶ وتطرح⁷ في حلقه ففعل به ذلك ولم يناله الم بالجملة⁸ وبعد ذلك سيره الى ارمانوس والى الاسكندرية فامر ذلك⁹ بحبسه فاجرى الله¹⁰ على يديه¹¹ ايات¹² كثيرة¹³ ومن جملة ذلك كان ليولياس الاقمصى¹⁴ ولدا¹⁵ اسمه وخارسطس¹⁶ وكان قد انفلج في يديه ورجليه فصلى عليه القديس فشفى بعد ان صلى عليه¹⁷ وقدم¹⁸ في بيت يولياس وقربهم وقرر معه¹⁹ انه يتم²⁰ بجسده ويكتب سيرته فلما بلغ ارمانوس²¹ ما يصنعه القديس من الايات²² امر²³ ان يعذب²⁴ بانواع العذاب بالعصر ويقطع²⁵ الاعضاء ويلقى²⁶ للاسد الضارية وان يغرق في البحر وان يوضع في اتون النار وكان صابرا²⁷ على²⁸ هذا جميعه غالبا بقوة المسيح وكان له اخت عذراء خادمة

1. B addit. — 2. B. الرسول. — 3. B. فاستقصى. — 4. B. وعن مدينته. — 5. B. فامر. — 6. Pro. A habet. خل وجير. — 7. B. ويسكب. — 8. Haec verba ab desunt in A. — 9. B. بذاتك. — 10. B. بعالي. — 11. A. يده. — 12. A. اياتا. — 13. B. addit. عظيمة. — 14. A. الاقمصى. — 15. Deest in A. — 16. B. او خارسطس. — 17. Haec duo verba desunt in A. — 18. A. قدس. — 19. B. معهم. — 20. B. يتم. — 21. A. ارمانوس. — 22. B. addit. بانواع. — 23. B. فامر. — 24. B. يعذب. — 25. B. وتقطع. — 26. B. وان يلقي. — 27. Deest in B. — 28. B. في.

rant : « O portes de la fille de Sion (*Şahyoun*) qui ne laissent pas la lumière monter sur elles ! » Puis il partit avec les envoyés pour retrouver le gouverneur. Celui-ci lui demanda son nom et sa ville. Quand il sut qu'il en était l'évêque, il ordonna de le frapper, de l'humilier, de verser sur lui du vinaigre et de la chaux, d'en laisser sur son cou, ce qui fut fait : le saint ne ressentit aucune douleur. Après cela, il l'envoya à Arménios (*Armányous*), gouverneur d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*), qui ordonna de l'emprisonner. Dieu fit arriver par lui de nombreux miracles, entre autres celui-ci : Jules d'Apfalhas (*Youlyós el-Apfahasi*) avait un fils nommé Eucharistos (*Aoukháristos*) qui était paralysé des mains et des pieds. Le saint pria sur lui et il guérit; ensuite il offrit le saint sacrifice dans la maison de Jules, donna aux gens la communion et le décida à s'occuper de son corps et à écrire sa vie. Quand Arménios fut informé des miracles que le saint avait faits, il ordonna qu'il subit toutes sortes de tourments par la pression, par l'amputation des membres, qu'on le jetât aux lions féroces, qu'on le noyât dans la mer, qu'on le mit dans un four allumé. Il supporta tout cela et triompha par la force du Messie.

الكنيسة¹ تدعى مريم واخوين يدعى احدهما² يونس³ والاخر اسحق حضروا اليه وهو في السجن وبكوا قدامه قائلين ان⁴ كنت لنا ابا بعد ابانا فكيف تمنى فتركنا ايتاما⁵ فعزاهم⁶ وارسلهم⁷ الى ييوهم⁸ وان يولياس اشار على الوالى قائلًا اكتب قضية هذا الشيخ تستريح منه قبل قوله وامر توخذ رأسه فلما ان اخذت رأسه المقدسة اخذ يولياس جسده المقدس ولفه في لفائف فاخذ⁹ مذهب¹⁰ وجعل صليب على صدره وسيره¹¹ وصحبه¹² غلامه الى بلدة قيقوس فطاب الهوا للمركب فارست قبالة اشمون جريسات¹³ فطلبوا ان يعوموا المركب فلم يستطيعوا ولما تعبوا خرج صوت من الجسد يقول هذا هو الموضوع الذى سر الرب ان يكون¹⁴ جسدى فيه فاعلموا اهل البلد بذلك فخرجوا اليه¹⁵ حاملين سعف¹⁶ النخل وحملوه بكرامة عظيمة الى ان وضعوه في بلادهم وكانت جملة حياته مائة احد¹⁷ وثلاثين¹⁸ سنة منها ثمانية سنين الى ان اكمل رنب الشمسية ثم تقدم قسيسا فاقام ثلاثين¹⁹ سنة وجعل اسقفًا²⁰ فاقام في الاسقفية تسعة وثلاثين²¹ سنة وكمل²² جهاده الحسن

1. B. الكنيسة. — 2. B. احمد. — 3. B. يونس. — 4. B. انت. — 5. *Deest in A.* — 6. B. *addit* القديس. — 7. B. منار لهم. — 8. B. فاخر. — 9. B. ثم ارسله. — 10. B. صحبه. — 11. B. فارست. — 12. B. زعت. — 13. B. وراحد. — 14. B. وثلاثين. — 15. B. ثلاثين. — 16. A. اسقف. — 17. B. ثلاثين. — 18. B. واکمل.

Il avait une sœur vierge qui servait l'église et qu'on appelait Marie (*Maryam*), et deux frères, l'un nommé Jonas (*Younes*) et l'autre Isaac (*Isḥaq*). Ils vinrent le trouver quand il était en prison, et pleurèrent devant lui en disant : « Tu as été pour nous un père après le nôtre : comment pars-tu, nous laissant orphelins!... » Il les consola et les renvoya dans leurs demeures. Jules donna ce conseil au gouverneur : « Écris le jugement de ce vieillard, tu en seras délivré. » Il accepta et ordonna de le décapiter. Quand on eut tranché sa tête sainte, Jules prit son corps sacré, l'enveloppa dans des linceuls magnifiques et dorés, plaça une croix sur sa poitrine et l'envoya avec ses serviteurs dans son pays de Pehati (*Nigous*). Le vent fut favorable au bateau et il mouilla devant Aehmou Djarisât. Lorsqu'on voulut partir, ce fut impossible, et quand on faisait des efforts, une voix sortit du corps disant : « Ceci est l'endroit où Dieu sera content que soit mon corps. » * On en informa les gens de la ville; ils vinrent avec des branches de palmier, l'emportèrent avec de grands honneurs et le déposèrent dans leur pays. La durée totale de sa vie fut de cent trente et un ans, desquels il exerça les fonctions de diacre pendant huit ans, puis il fut ordonné prêtre, ce qu'il fut pendant trente ans; il fut fait évêque et demeura dans l'épiscopat trente-neuf ans. Alors sa belle lutte fut terminée et

واخذ اكايل الحياة¹ من ربنا يسوع المسيح بركة صلواته² وشفاعته تكون معنا³ امين⁴

اليوم⁵ الثالث من شهر⁶ برمات

في⁷ هذا اليوم تبيح الاب المغبوط انا قسما البطريرك على كرسى مرقس كان هذا الاب ارا طاهرا غنيفا كثير الرحمة وكان عالما بكتب الشريعة وشروحها فاختر لرياسة البطريركية فلما تقدم رعى اعته بخوف الله وحسن السياسة وكان ما يفضل عنه مما هو واجب له يعطيه للمساكين ويصرف منه في عمارة الكنائس فلم يدعه الشيطان بلا حزن لما رأى سيرته الصالحة بل سبب له وجعا وهو انه قدم مطرانا على بلاد الحبشة اسمه بطرس فلما وصل المطران الى كرسيه وجلس ايام تمرض ملك الحبشة فاستحضر المطران المذكور واستحضر ولدين كانوا له وشال تاج الملك من على رأسه ودفعه للمطران وقال له انا ذاهب الى

جميعا ومع التاسع¹ B addit. — 2. B. — 3. *Deest in A.* — 4. B addit. — 5. *Deest in A.* — 6. *Deest in A.* — 7. *Hæc commemoratio deest in B et Ludolf; Assemani addit commemorationem S. Hadidi quæ diei sequenti adscribitur a Malan.*

il reçut de Notre-Seigneur Jésus la couronne de vie. Que la bénédiction de ses prières et son intercession soient avec nous! Amen.

TROISIÈME JOUR DE BARMATH 27 février .

¹En ce jour mourut notre père, le bienheureux Aubâ Cosmas (*Qosmâ*), patriarche sur le siège de Marc (*Marqos*) (921-933); il était vertueux, pur, chaste, très miséricordieux, instruit dans les livres de la loi et dans leurs commentaires; il fut choisi pour exercer le patriarcat. Quand il fut nommé, il garda son troupeau avec la crainte de Dieu et une sage direction. Il donnait aux pauvres le superflu de ce qui lui était nécessaire et le dépensait pour entretenir les églises. Satan (*Ech-Charân*) ne le laissa pas sans affliction. Voyant sa conduite vertueuse, il lui causa de la douleur : voici comment. Il avait consacré comme métropolitain d'Abyssinie (*El-Habachah*) un homme nommé Pierre (*Botros*). Quand celui-ci fut arrivé à son siège et y fut resté quelques jours, le roi d'Abyssinie tomba malade. Il le fit venir ainsi que deux fils qu'il avait, ôta la couronne royale de sa tête et la remit au métropolitain en lui

1. Cette commémoration manque dans B et Ludolf. Assemani ajoute la commémoration de saint Hadid que Malan place au jour suivant.

المسيح فالذى تعرف انه يصلح للملك بعدى توجه فلما تبيح الملك فرأى المطران والوزراء ان الصغير يصلح للملك اكثر من الكبير فتوجه ملكا فجلس ملكا واستقر ايما دخل الشيطان فى اثنين قليلين الخوف من الله فاتفقا ان يدعى احدهما ذاته مطران ويصير الاخر تلميذا له واتيأ الى بلاد الحبشة ثم زوروا كتب عن البطريرك وقالوا فيها انه قد بلغنا ان قد وصل عندكم انسان اسمه بطرس يذكر انه مطران ونحن ما ارسلناه بل هو كذاب وان الواصل بهذا الكتب مينا هو المطران ثم كتبوا فى الكتب وقد بلغنا انه ملك ابن الملك الصغير وترك الكبير وهذا ما يحل لانه ظلم ثم دخلوا الى البلاد وقدموا الكتب لابن الملك الكبير ففرح بها ثم جمع الوزراء واكابر الدولة وقرأ عليهم الكتب المزورة فنفوا بطرس المطران واجلسوا مينا الكذاب ونزعوا الملك من الملك وتوجوا اخيه الكبير ملكا فلما وصلت هذه الاخبار الى الاب البطريرك حزن حزنا عظيما وكتب كتب وارسلها يحرم مينا فاحرم وقتل¹ وطلب الاب بطرس المطران فلم يوجد ولم يرض الاب البطريرك ان

1. A رقبيل.

disant : « Je vais aller vers le Messie; celui que tu trouveras le plus digne de régner après moi, couronne-le. » Le métropolitain et les ministres furent d'avis que le plus jeune méritait de régner plus que l'aîné; il le couronna roi et celui-ci s'assit sur le trône et y demeura quelques jours. Satan s'introduisit dans deux hommes qui craignaient peu Dieu. Ils convinrent que l'un d'eux serait appelé métropolitain et l'autre son disciple, et allèrent en Abyssinie.

1. 153 C. Puis ils fabriquèrent des lettres du patriarche où ils disaient : * « Nous avons appris qu'il est arrivé chez vous un homme du monde, Pierre; nous ne l'avons pas envoyé, c'est un imposteur. Bref, par ces lettres, c'est Ménas (*Mind*) qui est le patriarche. » Puis ils écrivirent encore : « Nous avons appris qu'il a fait régner le plus jeune fils du roi en laissant de côté l'aîné; cela n'est pas permis, car c'est une injustice. » Puis ils entrèrent dans le pays et présentèrent les lettres au fils aîné du roi, qui en fut joyeux. Il assembla les ministres et les principaux de l'état et leur lut les lettres fausses. Ils déposèrent le métropolitain Pierre, installèrent Ménas l'imposteur, détrônèrent le roi et couronnèrent son frère aîné. Quand ces nouvelles arrivèrent à notre père le patriarche, il ressentit un vif chagrin et écrivit des lettres et les envoya pour excommunier Ménas : il fut excommunié et mis à mort. On chercha le métropolitain Pierre et on ne le trouva pas. Notre père le

يقدم عليهم احد ولا البطريك الذى بعده الى ان مضت خمسة بطارقة وكانت ايام هذا الاب جميعها مملوءة سلامة ودعة لولا هذا السبب الذى جرى بالحشة واقام على الكرسي اثنين عشر سنة وتيسح بسلام صلاته معنا امين

¹ اعلموا يا اخوة انه في مثل هذا اليوم استشهد القديس برفوريوس هذا كان له الذكر الجميل معروف وارزاق متسعة وساتين وعبيد وجوار وصدقات² كثيرة وكل الذخائر والنحف الذى تباع في المدينة ما كان احد يقدر يشتريهم الا هو وحده وجميع السامسة يعرضون عليه جميع ما يباع في المدينة وكان يفتقد المسجونين ويوفى عنهم الديون ولما تمادى عليه الحال وهو يعمل هذا المعروف وصدقات عظيمة غار العدو عليه من كل ناحية وصار يزيد عليه فلما جاء زمان الاضطهاد على المسيحيين ونادوا في كل مكان بعبادة الاصنام اضطرب هذا المغبوط وخاف وقام صلّى وطلب من الله المعونة فحلت عليه روح

1. *Haec commemoratio quartae diei adscribitur in B qui relationem amplio- rem praebet. Deest in Ludolf et Assemani. In A est relatio simplicior quae sequitur* وقد ورد استشهاد القديس برفوريوس الذى من بانيس (بانيس) *lege* شفاعد معنا امين صدقات. — 2. B

patriarche ne consentit pas à en consacrer un autre, non plus que son successeur, jusqu'à ce que cinq patriarches se succédèrent. Les jours d'Anbâ Cosmas furent remplis de tranquillité et de quiétude sauf cette affaire arrivée en Abyssinie. Il resta sur son siège pendant douze ans et mourut en paix. Que sa prière soit avec nous! Amen.

¹ Sachez, mes frères, qu'à pareil jour, saint Porphyre (*Barfouryous*)² souffrit le martyre. Il jouissait d'une bonne réputation: il était connu, possédait de grandes ressources, des vergers, des esclaves, des servantes, faisait de nombreuses aumônes; personne que lui ne pouvait acheter toutes les choses précieuses et de grand prix qu'on vendait dans la ville; tous les courtiers lui présentaient tout ce qui était à vendre dans la ville; il visitait les prisonniers et payait leurs dettes. Lorsque cette situation se fut prolongée, alors qu'il répandait ces bienfaits et de grandes aumônes, l'ennemi l'attaqua de tous les côtés et redoubla ses attaques contre lui. Lorsque arriva le temps de la persécution contre les chrétiens et qu'on proclama partout d'adorer les idoles, ce bienheureux fut dans l'inquiétude et la crainte, il alla prier et demanda à Dieu de l'aider. L'esprit du martyr descendit sur lui, il se tint

1. Cette commémoration est abrégée de la façon suivante dans A : En ce jour mourut martyr saint Baroufoumous qui était de Bānyās (*Nānyās*). Que son intercession soit avec nous! Amen. B la donne d'une façon plus détaillée et la place le 4 de barmahāt. Elle manque dans Ludolf et Assemani. — 2. Malon *Barqonies*, *Bar Foumous*.

الشهادة ووقف برا باب داره وقال يا رب هوذا انا اترك باب دارى مفتوح من اجل اسمك
عزى دنى وكون معى يا الهى حين اكمل جهادى وفيما هو قايم برا باب داره واذا بالامير
جائز فصرخ قائلا انا نصرانى مسيحي قدموه اليه فقال له الامير ايا الناخوذة
برفوروس لما تكلمت هكذى من ذاتك ولا طلبك احد امضى وادخل دارك فما كلمك
احد فازداد سياحا انا نصرانى مومن بالمسيح وللموت غضب الوالى وامر باخذ رأسه
المقدسة بحد السيف ونال الحياة الابدية فى ملكوت السموات واما اهل البلد فحزنوا
عليه حزنا عظيما واخذوا جسده المقدسة واكفوه باكناف حسنة ودفوه الرب الاله يرحمنا
بصلاته نحن وكاتبه امين

اليوم الرابع من برمات

فى¹ هذا اليوم اجتمع مجمع بجزيرة بنى عمر على قوم يقال له الاربعشرية وهو لا
كانوا يعملوا عيد الفصح المجيد مع اليهود فى الرابع عشر من هلال نيسان فى اى يوم
اتفق من ايام الجمعة فمنهم اسقف الجزيرة ثم ارسل الى سرايون بطريك انطاكية والى

1. *Haec commemoratio deest in B et Ludolf.*

debout à la porte de sa maison et dit : « Seigneur, voici que je laisse ouverte
la porte de ma maison en ton nom. Aide-moi et sois avec moi. » Il arriva que
le gouverneur passa à ce moment. Le saint cria : « Je suis chrétien, adora-
teur du Messie. » On l'amena au gouverneur qui lui dit : « Insensé Porphyre,
pourquoi parles-tu ainsi de toi-même? personne ne te recherche; va et rentre
dans ta maison, personne ne te parle. » Il redoubla ses cris : « Je suis chrétien,
croyant au Messie! » Alors le gouverneur s'irrita et ordonna de lui couper
la tête avec le tranchant d'une épée. Il reçut la vie éternelle dans le royaume
des cieux. Les gens de la ville ressentirent un grand chagrin; ils prirent
son saint corps, l'enveloppèrent dans de beaux voiles et l'enterrent. Que
le Seigneur Dieu nous fasse miséricorde par ses prières! Amen.

QUATRIÈME JOUR DE BARMATH 28 février.

'Eu ce jour se réunit un concile à Djazirah Benî Omar contre les gens
que l'on appelait Quartodecimans. Ils célébraient, comme les Juifs (*El-Yahoud*),
la fête de la Pâque glorieuse le 14 du mois lunaire de Nisan, quelque jour de
la semaine qu'il tombât. L'évêque de Djazirah le leur défendit; puis il envoya

1. Cette commémoration manque dans B et Ludolf.

دمقراطيس بابا رومية والى دمتریوس بطريرك الاسكندرية والى شيماسخ اسقف بيت المقدس * f. 133 v. واعلمهم بدعة هولاء القوم فسير كل منهم رسالة يذكر فيها ان لا يعمل الفصح الا فى يوم الاحد الذى بعد عيد اليهود ويحرم من يتعدى هذا ويخالفه فاجتمع فى هذا المجمع ثمانية عشر اسقفا وقوت قدامهم الرسائل المقدسة واستحضروا هولاء المخالفين وقوت عليهم الرسائل فرجع منهم قوم عن سوء رأيهم وقيموا قوم على ظلالتهم فاحرموا ومنعوا وتقرر قدامهم عمل الفصح كاوامر الرسل القديسين القائلين ان من يعمل يوم قيامة الرب فى غير يوم الاحد فقد شارك اليهود فى اعيادهم واقترب من المسيحين فالرب يحرسنا ويخلصنا من غواية الشيطان امين

وفيه¹ ايضا شهادة الطوباني هابولوس الامير فى مدينة برجى من اعمال بمقلية هذا القديس من اجل محبته فى السيد المسيح وعبادته له قبض عليه برنباخس الامير من

1. *Hæc commemoratio deest in B et Ludolf.*

vers Sérapion (*Sarabyoun*), patriarche d'Antioche (*Antakyah*), vers Démocrates (*Dimoqratis*), pape de Rome (*Roumyah*), vers Démétrios (*Damatryous*), patriarche d'Alexandrie et vers Symmaque (*Chimakhos*), évêque de Jérusalem (*Beit el-Maqdis*), * f. 133 v. pour les informer de l'innovation de ces gens. Chacun d'eux envoya une épître où il mentionnait que la Pâque ne devait être célébrée que le dimanche qui suivait la fête des Juifs, et où il excommuniait quiconque passerait outre ou résisterait. Dix-huit évêques se réunirent dans ce concile, devant qui on lut les saintes épîtres. On fit comparaitre ces dissidents et on leur lut les lettres. Il y en eut qui renoncèrent à leur opinion mauvaise, tandis que d'autres persistaient dans leur erreur. Ils furent excommuniés et interdits : on fixa devant eux la célébration suivant les instructions des saints apôtres qui disent : « Quiconque célébrera le jour de la résurrection du Seigneur un autre jour que le dimanche s'associe aux Juifs dans leurs fêtes et se sépare des chrétiens. » Que Dieu nous garde et nous préserve de l'égarement de Satan! Amen.

¹ En ce jour eut lieu le martyre du bienheureux Hâboulyous² le prince, dans la ville de Perga (*Bardji*), dans les districts de Pamphylie (*Bamfilyah*). A cause de son amour pour Notre-Seigneur le Messie et de son adoration pour lui, ce saint fut arrêté par Barnabâkhas le gouverneur, de la part de Dioclétien (*Diqlî-*

1. Cette commémoration manque dans B et Ludolf. — 2. *Malan Hagulius, Hanulius, Assemani Julius ducis Pergæ.*

قبل ديقلاديانوس فلما حصل بحضرته وجاهر بالايمان بالمسيح ورتل باصوات هبة وارسل
 للسيد المسيح التمجيد ودم الاصنام ولعنبا امر ان يصلب على خشبة فصبح السيد المسيح
 الذي اهله للشهادة على اسمه ثم اسلم الروح بيد الرب يسوع المسيح الذي له المجد
 الى الابد امين

اليوم الخامس من برمهات

في¹ هذا اليوم تنيح الاب القديس التاسك العابد انا سرايامون قمص دير ابو يحسن
 ومكث هذا القديس ترهب من صغره في كنيسة القديس ابو يحسن ومكث في العبادة وخدمه
 الشيوخ اثنين وثلاثين سنة ثم تقدم قمص على الدير المذكور فتزايد في بره ونسكه وكان
 صائم في طول نهاره من حيث ترهب الى ان تنيح فلما مكث في القمصية عشرون سنة
 حبس نفسه في كنيسة فلم يرجع احد ينظره الى كمال عشر سنة وكان في هذه المدة لا
 ينظر الا في يومى السبت والاحد لا غير ولما دنت وفاته ظهر له ملاك الرب في المنام

1. *Haec commemoratio deest in B et Ludolf.*

dyânous. Arrivé en sa présence, il proclama la foi dans le Messie, déclama d'une voix éclatante, adressa à Notre-Seigneur le Messie sa glorification, blâma les idoles et les maudit. L'empereur ordonna de le crucifier sur une poutre. Il loua le Messie qui l'avait jugé digne d'être martyrisé pour son nom, puis rendit l'âme entre les mains de Notre-Seigneur Jésus le Messie, gloire à lui éternellement! Amen.

CINQUIÈME JOUR DE BARMAHAT 1er mars.

¹ En ce jour mourut le saint père, l'ascète, le dévot Anbâ Sarapamon *Sarabimoun*², higoumène du couvent d'Abou Yoüannes. Dès sa jeunesse, ce saint se fit moine dans l'église d'Abou Yoüannes. Il resta à adorer Dieu et à servir les vieillards pendant trente-deux ans. Puis il fut nommé higoumène de ce couvent et redoubla de piété et de dévotion. Il jeûnait toute la journée, depuis le temps où il se fit religieux jusqu'à sa mort. Quand il fut resté vingt ans dans les fonctions d'higoumène, il s'enferma dans une église où personne ne vint le voir jusqu'à ce que dix ans se fussent accomplis. Pendant ce temps, il ne rompait le jeûne que les deux jours du samedi et du dimanche, pas plus. Quand sa mort fut proche, l'ange du Seigneur lui

1. Cette commémoration manque dans B et Ludolf — 2. Malan et Assemani *Serapion*.

وثأوه صليب من نار وقال له خذ هذا بيدك فقال كيف أستطيع أن امسك النار بيدي فاجابه الملاك قائلا لا تخف فما جعل المسيح لها عليك سلطان فمد يده واخذ الصليب من الملاك فقال له الملاك تقوى وتقرب فالى ثلاثة ايام آتى وآخذك فلما استيقظ أعلم الشيوخ بالروبا فودعوه وبكوا وسألوه ان يذكرهم وهو ايضا سألهم ان يديموا ذكره في صلواتهم ثم تيسح بسلام في ثالث يوم والشيوخ حضار عنده صلواته تكون معنا امين وفيه¹ ايضا ذكر القديسة اوطوكية التي تفسيرها مسرة هذه القديسة كانت سامرية المذهب وكانت من اهل علبك وكان اسم ابيا يونان وكان اسم امها حكيمة فعاشت في اول عمرها بالفسق والنجاسة وكانت تحسن وجهها وجمال شخصها تعرقل كثيرين وتوقعهم في الخطيئة فاقنتت من هذه النجاسة مالا كثيرا فسمع بخبرها راهب قديس من اهل القدس يسمى جريانس فدخل الي عندها في صورة من عادته ان يدخل اليها ولما صار في البيت اخذ

1. *Haec commemoratio deest in B et Ludolf.*

apparut en songe et lui remit une croix de feu en lui disant : « Prends-la dans ta main. » — Il lui répondit : « Comment puis-je saisir le feu avec ma main ? » — L'ange lui répliqua par ces paroles : « Ne crains pas ; le Messie n'a donné au feu aucun pouvoir sur toi. » — Alors il étendit la main et reçut la croix de l'ange. — Celui-ci lui dit : « Sois fort et communie, car dans trois jours, je viendrai te prendre. » Lorsqu'il s'éveilla, il fit connaître son rêve aux vieillards. Ceux-ci lui firent leurs adieux, pleurèrent et lui demandèrent de se souvenir d'eux. De son côté, il leur demanda de le mentionner toujours dans leurs prières. Ensuite il mourut en paix le troisième jour, en présence des vieillards. Que ses prières soient avec nous ! Amen.

¹ En ce jour aussi a lieu la commémoration de sainte Eutychia *Αουτυχία*² qui signifie « joie ». Cette sainte était de secte samaritaine et des gens de Ba'albek. Le nom de son père était Younan, celui de sa mère Ijakimah. Au commencement de sa vie, elle vécut dans la débauche et la corruption ; elle était belle de visage et accomplie de sa personne, elle égarait beaucoup de gens et les faisait tomber dans le péché ; elle acquit par cette impureté une fortune considérable. Un saint moine de Jérusalem *El-Quds* nommé Germain *Djirmānos* en entendit parler. Il entra chez elle sous l'apparence d'un de ceux qui en avaient l'habitude. Quand il fut dans sa maison, il commença à

1. Cette commémoration manque dans B et Ludolf. — 2. Malan *Eudocia*, Assemani *Eudocia*.

في وعظها باقوال رهيبة مخيفة فاذاكرها بجهنم وبالظلمة وبالودود واصناف العقوبات الرهيبة فاجابته فهل بعد الموت تقام هذه الاجساد بعد ان تصير تراب وتحاسب فقال نعم فقالت وايش دليل قولك ولم تات به التورة التي اعطاها الله لموسى النبي ولا اباى ما يقولوا هذا فابنت لها ذلك بالبراهين الشرعية والعقلية فلما ثبت قوله في عقلها والتحق قلبها فقالت فان انا * 1. 154 v. رجعت عن زناى اترى يقبلنى الله فاجابها ان امنتنى بالمسيح انه قد جاء الى العالم وقد حمل خطاياهم بصلبه عنهم وتبتى من الان توبة صادقة وتعمدتنى فانه يقبلك ولا يذكر لك شيا مما صنعت بل تكونين كما ولدنى من بطن امك فانفتحت قلبها للإيمان وسأت اتمام ذلك فاحضرها قدام اسقف بعلبك وقوت قدماه بالثالوث المقدس وتبجسد الله الكلمة وصلبه فوقف وصلبى على الماء ليعمدها ففتح الرب الحانظ¹ عقلها فاجبرت ملاكا مضيا يجذبها الى السماء وملائكة اخر مسرورين بذلك ثم ابصرت شخصا مفزعا امودا قبيح المنظر يجذبها منهم وهو حنق عليها فزادها ما رأت رغبة في العمداء والتوبة فلما تعمدت فريقت ما كانت

1. الحافظ.

L'exhorter par des paroles effrayantes, terribles: il lui mentionna l'enfer, les ténèbres, les vers, et toute espèce de tourments redoutables. — Elle lui répondit: « Est-ce qu'après la mort, ces corps subsisteront après être réduits en poussière et leur demandera-t-on des comptes? — Oui, » répondit-il. — « Et où est la preuve de ta parole, car elle ne se trouve ni dans la Torah (*Tourah*) que Dieu a donnée au prophète Moïse (*Moussa*) et nos pères ne nous en ont jamais parlé. » Il l'appuya par des preuves légales et spirituelles. Quand il eut affermi son dire dans son esprit et qu'il se fut attaché à son * 1. 154 v. intelligence, elle lui dit: « Je renonce à ma vie de débauches, penses-tu que Dieu m'acceptera? » — Il lui répondit: « Si tu crois que le Messie est venu dans le monde et a enlevé les péchés des hommes par sa croix, si tu te repens dès maintenant d'un repentir sincère et si tu te fais baptiser, il l'acceptera, ne mentionnera jamais rien de ce que tu as fait, mais tu seras comme quand tu es née du ventre de ta mère. » Son cœur s'ouvrit à la foi et elle lui demanda de compléter cela. Il l'amena devant l'évêque de Ba'albek: elle confessa devant lui la sainte Trinité, l'incarnation du Verbe et son crucifiement. Puis il se tint debout et pria sur l'eau pour la baptiser. Dieu ouvrit les regards de son intelligence; elle vit un ange de lumière qui la tirait vers les cieux, tandis que d'autres anges se réjouissaient. Puis elle vit un être effrayant, noir, laid d'aspect qui la tirait d'entre eux et il était irrité contre elle. Ce qu'elle vit augmenta son désir d'être baptisée et de se repentir. Quand elle fut baptisée, elle partagea tout ce qu'elle avait acquis — et de quelle triste

جمعته بس الجمع على الفقراء والمساكين وذهبت الى دير راهبات ولبست فيه زي الرهبنة وجاهدت فيه جهادا كاملا فدخل الشيطان في بعض عشاقها فمضى واعلم الامير فامر باحضارها فلما حضرت وجدت في منزله جنازة وبكاء على انه فدخلت اليه وصأت وطلبت من السيد المسيح في السعي فقامته فامن الامير بالمسيح على يدها ثم احد الامراء¹ اخر يسمى ديوجانس سمع بخبرها فاستحضرها فابصرت امامه جندي عينه عمية فصلت وصلبت عليها فابصرت فاطلقها الامير ثم من بعد مدة تولى امير اخر يسمى بيكفيوس فبلغه خبرها فاستحضرها فسألت السيد المسيح ان يجعل لها حظ مع الشهداء فامر الامير بقطع رأسها بالسيف فضرب عنقها ونالت اكليل الشهادة شفاعتها وصلاتها تكون مع جميعنا امين

اعلموا² يا اخوة انه في مثل هذا اليوم تنيح التمسيس الجليل ماري بطرس وهذا الاب كان طول زمانه سائما وكان يجس نفسه ويلزم الصلوات الليل والنهار فاوجهه الله عالم الغيب واى مريض ياتى اليه يصلى على الماء والزيت ويدهن فينال الصحة والشفاء

1. A. Amal. — 2. *Hæc commemoratio deest in A. Malan, Mat, Assemani et Ludolf*

façon! — entre les pauvres et les malheureux, puis alla dans un couvent de religieuses où elle prit l'habit monastique et montra un zèle accompli. Le démon entra dans l'un de ses amoureux; il alla informer le gouverneur; celui-ci la fit comparaitre. Quand elle arriva, elle trouva dans sa demeure un cortège funèbre et des pleurs sur son fils. Elle entra, pria, implora Notre-Seigneur le Messie pour le jeune homme et le ressuscita. Le gouverneur eut au Messie par elle. Puis un autre gouverneur nommé Diogène (*Diouljânis*) entendit parler d'elle et la fit venir. Elle vit devant lui un soldat borgne d'un œil; elle pria, fit le signe de la croix sur l'œil et le fit voir. Le gouverneur la relâcha. Après cela, gouverna un autre du nom de Bikfyous; il apprit son histoire et la fit venir. La sainte demanda au Messie de lui assigner une place avec les martyrs. Le gouverneur ordonna de lui couper la tête avec le tranchant de l'épée. Elle fut décapitée et reçut la couronne du martyr. Que son intercession et sa prière soient avec nous tous! Amen.

¹ Sachez, mes frères, qu'à pareil jour mourut le prêtre glorieux Mari Pierre (*Botros*). Ce saint jeûna pendant toute sa vie, il se clôturait et, nuit et jour, était assidu à ses prières. Dieu, qui connaît les choses secrètes, lui accorda ceci: quand un malade irait le trouver, il prierait sur de l'eau et de l'huile et l'en oindrait, et, par sa prière, ce malade obtiendrait la santé et la guérison.

1. Cette commémoration manque dans A, Malan, Mat, Ludolf et Assemani.

بصلاته وكان لما كثرز قسيس بعد الكلفة العظيمة بغير ارادته لم يبطل رفع البخور ولا يوم
والقداس المرتب وكانوا اهل المدينة فرحانين به ويقولون في نفوسهم ان الله يوهبنا غفران
خطايانا بصلواته وتضرعاته ومن عوائده الجميلة اذا ما سمع بانين مختصمين يضرب لهم
المطونة ويصاح بينهم وكان هذا القديس كامل بكل الصفات الجميلة وبينما هو يصلى ذات
ليلة ظهر له بطرس رأس الرسل وقال له السلام لك يا من حفظت الكهنوت بلا عيب
السلام لك وعليك يا من صلواته وقداسته قد صعدت كالرائحة الطيبة العطرة اما هو لما رأه
فرع وخاف منه فقال له انا هو بطرس رأس الرسل لا تخاف ولا تجزع لان الرب ارسلني
لاعزيتك واعرفك انك تنتقل من اعاب هذا الدنيا الى الملكوت الابدية فابشر بذلك
وتعزى وفرح بذلك وقال اذكرني يا ابي ولما قال هذا تسيح بسجد وكرامة وسعادة تامة
الرب الاله يرحمنا بصلواته وبركاته نحن وبني¹ المعمودية امين

1. B. ويدس.

Quand il fut ordonné prêtre, après de grandes difficultés et contre sa volonté, il ne négligea jamais de présenter de l'encens un seul jour ni de célébrer le saint sacrifice prescrit. Les gens de la ville étaient contents de lui et disaient en eux-mêmes : « Dieu nous donne le pardon de nos péchés par ses prières et ses humbles supplications. » C'était une de ses louables habitudes, quand il voyait deux personnes se disputer, de se prosterner devant elles et de les réconcilier. Ce saint arrivait à la perfection dans toutes sortes de belles qualités. Une nuit qu'il priait, Pierre, le chef des apôtres, lui apparut et lui dit : « Salut à toi, qui as conservé la prêtrise sans défaut, salut à toi ; attention, toi dont les prières et la sainteté montent comme un parfum exquis et pénétrant. » Quant au saint, en le voyant, il fut saisi de peur et de crainte. — « Je suis Pierre, chef des apôtres, continua-t-il, ne crains pas, n'aie pas peur, car le Seigneur m'a envoyé pour te faire connaître que tu passeras des fatigues de ce monde au royaume éternel. » Il en fut joyeux, se consola et s'en réjouit : « Souviens-toi de moi, ô mon père, » dit-il. En disant ces mots, il mourut avec gloire, honneur et bonheur parfaits. Que le Seigneur Dieu nous fasse miséricorde par ses prières et ses bénédictions, à nous et aux enfants du baptême ! Amen.

اليوم السادس من برمهات

* c. 155 r. 1 في هذا اليوم استشهد * القديس ديسقورس الشهيد² في زمان العرب هذا القديس كان من اهل مدينة الاسكندرية فجزت له اسباب خرج بها من دينه ودين ابائه ودخل في دين العرب⁴ ومكث فيه مدة من الزمان وكانت له³ اخت في مدينة الفيوم متزوجة رجل مسيحي فلما سمعت بفضيته⁶ وما جرى عليه حزنت⁷ حزنا⁸ عظيما⁹ ثم ارسات له وهي تقول لقد كنت اشتي¹⁰ ان ياتيني خبرك انك¹¹ توفيت وانت مسيحي فكنت افرح بذلك ولا ياتيني خبرك بانك قد¹² تركت المسيح الهك ثم قالت¹³ له اقوالا¹⁴ كثيرة وفي الاخر¹⁵ قالت له اعلم¹⁶ ان هذا الكتاب اخر¹⁷ صالة¹⁸ بيني وبينك فمن الان لا توريني وجهك ولا تكاتبني بكتابك¹⁹ فلما وقف على كتابها بكى بكاء مرا ولطم وجهه وتنف لحيته ثم قام

1 Haec commemoratio deest in Ludolf; hanc transfert B in diem octavam et addit اخره يا اعلموا. — 2. B addit جنل. — 3. B. استشهد. — 4. B Haec verba a من دين desunt in B. — 5. B. وكان له. — 6. B. فضيسته. — 7. B. فحزنت. — 8. Deest in B. — 9. B. وفالته. — 10. B addit يا اخي. — 11. B addit ود. — 12. B. ووات بركت. — 13. B. وفالته. — 14. B. افوال. — 15. B. الاخر. — 16. A. واعلم. — 17. Deest in B. — 18. B. عظالعه. — 19. B. بكتابهك. — 20. B addit كدرا.

SIXIÈME JOUR DE BARMAHAT 2 mars.

'En ce jour mourut martyr * saint Dioscore (*Disqouros*) au temps des * c. 155 r. Arabes (*El-Arab*). Ce saint était des gens de la ville d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*). Pour certaines raisons, il abandonna sa religion et celle de ses pères et embrassa celle des Arabes et y resta quelque temps. Il avait une sœur dans la ville de Phiom (*Fayoum*), mariée à un chrétien. Quand elle apprit son aventure et ce qui lui était arrivé, elle ressentit un grand chagrin, puis elle lui envoya dire : « J'aurais préféré recevoir la nouvelle de ta mort quand tu étais chrétien, et je m'en serais réjouie, plutôt que d'apprendre que tu avais abandonné le Messie, ton Dieu. » Elle ajouta beaucoup de paroles et termina par ces mots : « Sache que cette lettre est la fin de nos relations : désormais, ne montre plus ton visage et n'écris plus. » Quand il en prit connaissance, il pleura amèrement, se frappa le visage, s'arracha la

1. Cette commémoration manque dans Ludolf, elle est reportée par B au 8 de barmahat.

في الحين فشد¹ وسطه بالزناز ثم صلى صلاة طويلة وتضرع وتضرعا زائدا ورشم نفسه² بالصليب ثم خرج مشى في المدينة فلما رأوه الناس تعجبوا³ ثم امسكوه⁴ وقدموه للمتولي فسأله عن ذلك فقال له انا رجل مسيحي واموت مسيحي⁵ ما اعرف شيئا غير هذا فاجابه ما انت تركت دين النصارى ودخلت في ديننا فاجابه قائلا⁶ انا ولدت مسيحي واموت مسيحي فهده كثيرا فلم يرجع عن رأيه فضربه ضربا كثيرا⁷ موجعا ثم حبسه وارسل فشاورة⁸ عليه ملك مصر وقتئذ فامر⁹ ان يعرض¹⁰ عليه الخروج من ديانة¹¹ النصارى والدخول في ديانة¹² الملك فان اطاع تخلع¹³ عليه وآلا فتحرقة¹⁴ فاخرجه من الحبس¹⁵ واعرض عليه الجحود فابى وقال قد قلت لك¹⁶ ولمولاك¹⁷ اننى¹⁸ مسيحي ولدت مسيحي واموت فامر¹⁹ باحراقه فحفر²⁰ له في ظاهر المدينة حفرة كبيرة وامدبت²¹ حطب ووقدت²² بعد

1. B. شد. — 2. B. ذاته. — 3. B. addit منه. — 4. B. امسكوه. — 5. *desunt* in A. — 6. *Deest* in B. — 7. *Deest* in B. — 8. B. بشاور. — 9. B. بامر. — 10. *Pro his verbis* B. *habet* اعرض ليثل لد اعرض. — 11. B. دين. — 12. B. دين. — 13. B. اخلع. — 14. *Pro* للميراث B. *habet* فاحرقه والا فاحرقه. — 15. B. السجن. — 16. *Deest* in B. — 17. B. ولمولاك. — 18. *Deest* in B. — 19. B. addit الملك. — 20. B. فحفرها. — 21. B. رملها. — 22. B. واوردوا فيها النيران ولما اليهت امره فيها.

barbe, puis il se leva sur-le-champ, attacha la ceinture (des chrétiens) autour de sa taille, fit une longue prière, s'humilia grandement, se marqua d'une croix et sortit par la ville. En le voyant, les gens furent étonnés, puis ils l'arrêtèrent et le présentèrent au gouverneur. Celui-ci l'interrogea. Le saint lui dit : « Je suis chrétien et je mourrai chrétien; c'est tout ce que je sais. » — « N'as-tu pas abandonné la religion des chrétiens et embrassé la nôtre ? » Il répliqua : « Je suis né chrétien et je mourrai chrétien. » Le gouverneur proféra des menaces contre lui, sans le faire renoncer à son projet, il lui appliqua des coups nombreux et douloureux, puis il l'emprisonna et envoya consulter à son sujet le roi d'Égypte (*Méris*) d'alors. Celui-ci lui ordonna de lui proposer d'abandonner la religion des chrétiens pour embrasser la sienne : s'il obéissait, il serait revêtu d'une pelisse d'honneur, sinon, il serait brûlé. Le gouverneur le fit sortir de prison et lui proposa de renier sa foi, mais il refusa : « Je t'ai dit, ainsi qu'à ton maître, que je suis né chrétien et que je mourrai chrétien. » Alors il ordonna de le brûler. On creusa hors de la ville une grande fosse qui fut remplie de bois et allumée après que les gens de la ville eurent porté de nombreux coups au saint et l'eurent piqué avec

* f. 135 v. — ان ضرب من اهل المدينة¹ ضربا^{*} كثيرا ونغز² بالسكاكين فنال اكايل الشهادة في ملكوت السموات صلاته³ تكون معنا امين⁴
 وفيه ايضا ذكر نياح⁵ القديس تاووطس⁶ اسقف مدينة قرنتية⁷ التي في جزيرة قبرص
 هذا القديس بسبب اقراره بالمسيح استحضره بولس متولى الجزيرة من قبل⁸ ديقلايانوس⁹
 وطلب منه ان ينكر المسيح ويقدم البخور للاصنام فلما لم يطاوعه عراه وضربه ضربا موجعا
 بسياط من جلد البقر ثم علقه وجرد جسمه ثم بسطه على سرير من حديد محمى فام يناله
 من ذلك¹⁰ بوس ثم سمر رجله بمسامير ثم¹¹ جرود الى الحبس فمكث فيه الى ان اهلك¹²
 الله ديقلايانوس¹³ وتملك¹⁴ البار قسطنطين فاطلقه من جملة المحبوسين فرجع الى كرسيه
 ورعى رعيته¹⁵ التي اوتمن عليها ثم تمنح¹⁶ بسلام صلته¹⁷ معنا امين

1. B البلد. — 2. B رطعن. — 3. B addit روبركاند. — 4. *Hanc commemorationem transfert B in diem octavam.* — 5. B يياحة. — 6. A قاروطس. — 7. A قرنتية. — 8. *Deest in B.* — 9. B ديقلايانوس *et addit الكافر*. — 10. *desunt in B.* من ذلك. — 11. *Deest in B.* — 12. B اهلكه. — 13. A ديقلايانوس. — 14. B addit بعد الملك. — 15. B ورعيه. — 16. B addit تكون. — 17. *Hanc commemorationem quae dicitur in Ludolf transfert B in diem octavam.*

des couteaux. Il obtint la couronne du martyr dans le royaume des cieux. * f. 135 v.
 Que sa prière soit avec nous! Amen.

¹En ce jour aussi a lieu la commémoration de saint Théodote (B *Thoudotos*, A *Taouzhonchos*), évêque de Cérynes (A *Qaranatyah*, B. *Qournatyah*)² qui est dans l'île de Chypre (*Qobros*). A cause de sa fidélité constante au Messie, Paul (*Boulos*), gouverneur de l'île pour Dioclétien (A *Diqlätÿanos*, B *Diqlätÿânos*), le fit venir et lui demanda de renier le Messie et d'offrir des parfums aux idoles. Comme il n'obéit pas, il le fit dépouiller et frapper de coups douloureux avec des fouets de cuir de bœuf. Puis il le suspendit, le corps nu, l'étendit sur un siège de fer brûlant, sans que le saint éprouvât du mal. Ensuite il lui fit clouer les pieds avec des clous et on le traîna à la prison. Il y resta jusqu'à ce que Dieu fit mourir Dioclétien; alors régna le vertueux Constantin (*Qosfanÿin*) qui le relâcha parmi la foule des prisonniers. Il revint à son siège, garda le troupeau qui lui avait été confié et mourut en paix. Que sa prière soit avec nous! Amen.

1. B reporte au 8 de barmahat cette commémoration qui manque dans Ludolf.
 2. *Assemani Cyprina.*

اعلموا¹ يا اخوة ان في مثل هذا اليوم ملكوا الحبش الغريب الديار المصرية وكانوا يطاردوا جماعة النصارى بكل البلاد وكان جبل اسيوط دير فيه تسعة وثلاثون عذراء والريسة الذى عليهم كمال اربعين وهؤلاء العذارى كانوا في صلوات كثير وسهر دائم وصوم² ومطانوات يطلبوا من الله النجاة والرحمة وكان الله قد وهبهم موهبة الشفاء وكانت كل امرأة بها مرض تنجى الى عندهم تنال الشفاء بصلواتهم الطاهرة واتصل امرهم الى الغز فاتوا الى الدير فخافوا العذارى الرهبانات وطلبوا من الله ان ينجيهم من التجارب والمصاب وان الغز داروا على الدير يريدوا يأخذوا العذارى ويطلقوا الى بلادهم بهم ليشروجوهم فاما العجوز الريسة عليهم قالت لهم اطلبوا يا اولادى خلاص نفوسكم من هؤلاء الظالمة الاشرار وانظفروا كيف يكون خلاصكم وكان في ذلك الوقت بكاء عظيم لاجل ان الجند احاطوا بالدير من كل جانب وانهم دقوا الباب بانزعاج عظيم وان راهبة صغيرة في الدير قالت للريسة يا سيدتى اسمعى ما اقوله لك القى كل واحدة منا في حصىر واطلقى فيها النار نروح للرب قربانا زكيا ولما سمعوا قول الصبية قالوا للريسة اتبها المباركة عجلنى بما قالته هذا الاخت

1. *Haec commemoratio deest in A.* Malan, Ludolf, Assemani, Mai. — 2. *B iterum praebet* وصلوات.

¹ Sachez, mes frères, qu'à pareil jour, les Éthiopiens (*El-Habach*) s'emparèrent de l'ouest de l'Égypte (*el-diâr el-Misryah*), attaquant la multitude des chrétiens dans toutes les provinces. Il y avait dans la montagne de Syout (*Osgout*) un couvent où étaient trente-neuf vierges; la supérieure, au-dessus d'elles, formait le chiffre de quarante. Par les nombreuses prières, les veilles continuelles, les jeûnes et les actes de piété, elles demandaient à Dieu le salut et la miséricorde. Dieu leur avait accordé le don de guérison; toute femme malade venait chez elles et était guérie par leurs prières pures. Les Glozz en eurent connaissance et vinrent au couvent. Les vierges religieuses eurent peur et demandèrent à Dieu de les préserver des épreuves et des calamités. Les Glozz entourèrent le couvent, voulant les enlever et les emmener dans leur pays pour les épouser. La vieille supérieure leur dit: « Mes enfants, cherchez à vous sauver de ces méchants tyrans par quelque moyen. » Il y eut alors de grands pleurs parce que les ennemis entouraient le couvent de tous côtés et frappaient à la porte avec un grand fracas. Une jeune religieuse du monastère dit à la supérieure: « Madame, écoute mes paroles: place chacune de nous dans une natte et mets-y le feu. Nous irons vers le Seigneur comme un sacrifice pur. » Quand elles entendirent les paroles de la jeune fille, elles

1. Cette commémoration manque dans A. Mai, Assemani, Malan, Ludolf.

المباركة وانها اسرعت وفت كل واحدة في حصير من العذارى وقالت يا سيدى اقبل قربانا اليك لان هولاء خرجوا من بلادهم طالبين خلاصهم فموتهم هكذا اخير من يفسدوا فيهم هولاء المخالفين ولا تجعل على يا رب هذا الخطيئة وانها اطلقت النار فطلع العجاج الى السماء وانهم عبروا الجند فوجدوا النار اكلت العذارى جميعا وانهم غضبوا على الريبة وقالوا ما عمل هذا القضية الا انتى قد طاعت الى القصر فقالوا لها انزلى نحن ما نكلمك وانها التت نفسها من اعلا القصر الى اسفل واسلمت روحها بيد الرب الاله يرحمنا الرب
بصلاتهم¹

اليوم السابع من شهر² برمهاث

في³ هذا اليوم استشهدوا القديس فيليمون⁴ وابلايوس⁵ هذا فيليمون كان مغنيا⁶ لاريانوس والى انصنا وابلايوس كان⁷ مزمرا وكانا صديقين لبعضهما بعضا⁸ فاشتبهوا الشهادة فاخذ فيليمون⁹

1. *Addit Ludolf commemorationem Theodosii imperatoris.* — 2. *Deest in A.* — 3. *Haec commemoratio deest in Ludolf. B addit* ان اعلمنا يا احرة¹. — 4. *B addit* مثل². — 5. *B* فليجرن. — 6. *A* مغنيا. — 7. *Deest in A.* — 8. *B* بعض. — 9. *B* فليجرن.

dirent à la supérieure : « O femme bénie, hâte-toi de faire ce qu'a dit cette sœur bénie. » Elle s'empressa de rouler chacune d'elles dans une natte et dit : « Seigneur, reçois cette offrande, car celles-ci ont quitté leur pays, cherchant le salut, et cette mort vaut mieux pour elles que d'être souillées par ces mécréants; ne me l'impute pas à faute, ô Seigneur. » Puis elle mit le feu et les tourbillons de fumée montèrent jusqu'au ciel. Les ennemis y pénétrèrent et trouvèrent que le feu avait consumé toutes les vierges. Ils s'irritèrent contre la supérieure et dirent : « C'est toi seule qui as commis cet acte. » Elle monta au couvent et ils lui dirent : « Descends et écoute nos paroles. » Elle se précipita du haut de la tour vers le sol et remit son âme entre les mains de Dieu Notre-Seigneur. Que le Seigneur ait pitié de nous par leurs prières¹ !

SEPT DE BARMAHAT (3 mars).

² En ce jour moururent martyrs saint Philémon (*Filimoun*) et Apollonios (*Ablanyons*)³. Ce Philémon était musicien d'Arien (*Arganous*), gouverneur d'Antinoë (*Ansinâ*) et Apollonios était joueur de flûte : tous deux étaient de sincères amis l'un pour l'autre. Ils désirèrent le martyre. Philémon prit ses instruments

1. Ludolf ajoute la commémoration de l'empereur Theodose. — 2. *B* reporte au 9 de barmahat cette commémoration qui manque dans Ludolf. — 3. Malou *Abelabius*.

إله الزمر الذي له واعطاهما لابلايوس والبس ثياب الابلايوس ودخل الى الوالى واعترف¹ بالمسيح فامر ان ينشوه ففعلوا² ثم دخل الابلايوس مدته باقة الزمر فاعترف بالمسيح فغضب ذلك على الوالى فلما تنفوس فيه وعلم انه الابلايوس المزمر وان قبلهمون فرط فيه الفرط غضب وامر³ ان ينشبهوا الاخر فرجعت نشابة على عين الوالى فافقعتها⁴ فلما القديسين فانهم اكملوا جهادهم⁵ فقالوا⁶ اكليل الحياة صلواتهم⁷ معا امين⁸

اعلموا⁹ يا اخوة¹⁰ ان في مثل هذا اليوم استشهدت القديسة مريم هذا القديسة ام تكن اولاً تعرف السيد المسيح وقيل انها كانت محبة للنجاسة والسرة الردية فاجتمع بها مض القديسين لما اراد الله رجوعها وتوبتها فوعظها ذلك الرجل القديس وعطا كثير وعرفها الايمان بالسيد المسيح وعرفها ان النفس لا بد ان تعطى جوابا عن جميع اعمالها في يوم

1. B addit. اذ. — 2. Deest in A. — 3. B. زامر. — 4. B. فعلوا. — 5. B addit. الحسن. — 6. B. ودالوا. — 7. B addit. نكروا. — 8. B addit. الى النفس الاخر. — 9. Hanc commemorationem quae deest in Ludolf, transfert B in nonam diem, idem Amélineau. — 10. Hanc commemorationem quae deest in A. Mai, Malan, Assemani, Ludolf. — 11. B. اياخرة.

de musique et les donna à Apollonios dont il revêtit les habits, puis entra chez le gouverneur et confessa le Messie. Arien ordonna de le percer de flèches, ce qu'on fit. Ensuite Apollonios entra avec les instruments de musique et confessa le Messie; cela fut surprenant pour le gouverneur. Lorsqu'il l'eut examiné et qu'il eut reconnu que c'était Apollonios le joueur de flûte et que Philemon avait pris les devants, il s'irrita et ordonna de percer de flèches l'autre musicien, mais l'une d'elles revint sur l'œil du gouverneur et le lui creva. Les deux saints accomplirent leur lutte et reçurent la couronne de vie. Que leurs prières soient avec nous! Amen.

¹ Sachez, mes frères, qu'à pareil jour mourut martyre sainte Marie (*Maryam*). Au commencement, cette sainte ne connaissait pas Notre-Seigneur le Messie. On dit qu'elle aimait la débauche et la mauvaise conduite. Un saint se rencontra avec elle quand le Seigneur voulut sa conversion et son repentir. Ce saint homme lui adressa de nombreuses exhortations; il lui enseigna la foi en Notre Seigneur le Messie et lui apprit que l'âme devait infailliblement répondre de toutes ses actions au jour de la résurrection et qu'après

11. Commemoration manque dans A. Mai, Malan, Assemani, Ludolf.

القيامة وانها بعد الموت وفراق هذا الدنيا سوف تحاسب فقالت له ايش دليل قولك ولم تبت به التورة الذي اعطاه الله لموسى النبي ولا اباي ا ما يقولوا هذا فابنت لها ذلك بالبراعين الشرعية والعقاية فلما ثبت ذلك في عقلها والتصق بها فقالت انا رجعت عن زنائي ترا يقبلني به فجاب ان امنتى بالمسيح انه قد جاء الى العالم من
 قطع رأسها بحد السيف فضرِب عُنُقها ونالت اكليل الشهادة شفاعتها تكون معنا ومع كاتبه امين

اليوم الثامن من برمبات

في هذا اليوم تنيح الاب القديس يوليانوس بطريرك الاسكندرية هذا القديس كان قسا
 بمدينة الاسكندرية وكان علما فاضلا حتى لم يوجد في ارض مصر في زمانه مثله فقدم بطريركا فوضع في مقامه مقالات وميامر عديدة وكان مداوما لتعليم الشعب ووعظهم وافقدهم وكانت جملة مقامه على الكرسي الرسولي عشر سنين ثم تنيح بسلاخ صلواته تكون معنا امين

1. B. ولاياتى. — 2. Haec commemoratio drest in B, Ludolf, Malan.

sa mort et sa séparation d'avec ce monde, elle rendrait des comptes. Elle lui dit : « Quelle est la preuve de tes paroles, car la loi que Dieu a donnée a Moïse (*Mousa*) ne le rapporte pas et mes peres n'en parlent pas. » Il la confirma par des preuves légales et spirituelles. Lorsque cela fut affirmé dans son intelligence et s'y fut fixé, elle lui dit : « Je renonce à mon adulerer ; puisse Dieu me recevoir ! » Il lui répondit : « Tu crois que le Messie est venu dans le monde (*Lacune*).
 (il ordonna) de lui couper la tête avec le tranchant de l'épée. On la lui trancha et elle reçut la couronne du martyr. Que son intercession soit avec nous et avec l'écrivain Amen!

HUIT DE BARMAHAT 4 mars .

'En ce jour mourut notre père saint Julien (*Yulyjanous*), patriarche d'Alexandrie (*El-Iskandaryyah*) (179-189). Ce saint était prêtre * dans la ville
 d'Alexandrie; il était savant et plein de mérites, si bien que de son temps on n'en trouvait pas de pareil à lui dans la terre d'Égypte (*Misr*). Il fut proclamé patriarche et pendant son patriarcat il composa beaucoup de sermons et d'homélie. Il était assidu à instruire le peuple; il l'exhortait et le visitait. Il resta dix ans sur le siège apostolique, puis il mourut en paix. Que ses prières soient avec nous! Amen.

1. Cette commémoration manque dans B, Ludolf et Malan.

وفي¹ هذا اليوم ايضا استشهد اريانوس والى انصنا لان بعد ان استشهد القديس فيليمون وابلايوس قال له احد المومنين لو اخذت من دمهم ووضعت على عينك لاجبرت فاخذ من دمهم ووضع على عينيه فابصر للوقت فلحقه ندم عظيم على ما فرط منه من عذاب القديسين فكسر اصنامه وامن بالمسيح ولم يعد يعذب احد من المومنين فلما اتصل خبره الى ديقلاتيانوس ارسل احضره واستعلم منه السبب الذي به رجع عن عبادة الهته فبدأ يقص عليه² الايات والعجائب الذي اجرهم الله على يدي قديسه وكيف حالهم في العذاب وتقطع الاعضاء يعودوا الى الصحة فاغاضه³ قوله فامر ان يعذب عذابا عظيم ثم امر ان يطرح في جب ويطبق عليه حتى يموت فارسل المسيح ملاكته ونشله من ذلك الجب واوقفه عند مرقد الملك فاستيقظ الملك ولما رآه الملك ارتعد ولما علم انه اريانوس دهش ثم امر ان يجعل في كيس شعر ويغرق في البحر ففعلوا ذلك فاسلم الروح وهو في ذلك الكيس وكان القديس عندما عزم على وداع اهله وغلمانه اعلمهم ان الرب قد

1. *Haec commemoratio deest in B.* — 2. *ع. لجم.* — 3. *أ. فاغاضه.* — 4. *أ. يعذاب.*

¹ En ce jour aussi mourut Arien (*Arginons*), gouverneur d'Antinoë (*Antinô*). Après qu'il eut martyrisé saint Philémon (*Filimoun*) et Apollonios (*Ablangous*), un des fideles lui dit : « Si tu prenais de leur sang et si tu l'appliquais sur ton oeil, tu y verrais. » Il le fit et recouva la vue sur-le-champ. Il éprouva un grand repentir pour avoir tourmenté les saints à l'excès, il brisa ses idoles, crut au Messie et ne recommença plus à torturer un seul des fideles. Quand son histoire parvint à Dioclétien (*Diqlâtiginous*), il l'envoya chercher et voulut savoir la raison pour laquelle il avait renoncé à adorer ses dieux. Il commença à lui raconter les merveilles et les miracles que Dieu avait accomplis par les mains de ses saints, quel était leur état au milieu des tourments, comment, leurs membres coupés, ils recouvraient la santé. Son discours irrita l'empereur qui ordonna de lui faire subir de grandes tortures. Ensuite il le fit jeter dans une citerne qu'on ferma sur lui jusqu'à ce qu'il mourût. Le Messie envoya son ange qui l'en tira et le plaça auprès du lit de l'empereur. Celui-ci s'éveilla et trembla en le voyant. Quand il eut reconnu Arien, il fut troublé, puis ordonna de le placer dans un sac de crin et de le noyer dans la mer, ce qu'on fit; il rendit l'âme dans ce sac. Tandis que le saint faisait ses adieux à sa famille et à ses serviteurs, il les avait avertis que le Seigneur lui avait appris en songe qu'il s'occuperait de son corps et

1. Cette commémoration manque dans B et Ludolf.

اعلمه في روبا الليل انه يتم بجسده ويعيده الى بلده وقال لهم اطرحوا جسدي في ساحل الاسكندرية فلما طرحوه في البحر امر الرب درفيل قد حمله واتى به الى الاسكندرية وطرحه على البر فاخذوه غلمانا واتوا به الى انصنا وجعلوه عند اجساد القديسين فيليمون وابلانيانوس واكمل جهاده جيذا واخذ التاج السماوي شفاعته وبركاته تكون مع جميعنا امين وفيه ايضا تيسح القديس متياس الرسول احد الاثني عشر الرسل الذي صار عوضا من يهودا وذلك بعدما بشر في البلدان التي مضى اليها وردداهم الى معرفة الرب وكان قد مضى الى المدينة التي ياكلون اهلها الناس لان طعامهم كان لحوم العرب وكانت عادتهم اذا اصطادوا غريبا يلقعوا عينيه ويجعلوه في السجن ويكتبوا تاريخ يوم اخذوه ويضعوه الحشيش حتى اذا كملت له ثلثين يوما اخرجوه واكلموه فلما دخل التلميذ وبشر فيهم مسكود وفعلموا به هذا السحال وقلعوا عينيه وقبل ان يكمل له ثلاثين يوما ارسل الرب اليه اندراوس وتلميذه واتوا الى السجن ورأوا تلك الاحوال والمسجونين فعلموا بهم اهل المدينة وطلبوا مسكهم وكان

1. *Haec commemoratio quae deest in B et Ludolf adscribitur ab Assemani diei nonae.*

le ramènerait à son pays. « Jetez mon corps, dit-il, sur le rivage d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*). » Quand on l'eut jeté dans la mer, le Seigneur ordonna à un dauphin de le porter, de l'amener à Alexandrie et de le rejeter sur le rivage. Ses serviteurs le prirent, le portèrent à Antinoë et le déposèrent près des corps des saints Philémon et Apollonios (*Ablàngînous*). Il termina glorieusement sa lutte et reçut la couronne céleste. Que son intercession et sa bénédiction soient avec nous tous ! Amen.

En ce jour aussi mourut saint Mathias (*Matyâs*) l'apôtre, un des douze apôtres, qui remplaça Judas (*Yahoudâ*), après avoir prêché la connaissance du Seigneur dans tous les pays où il alla. Il se rendit dans la ville dont les habitants mangeaient les hommes, car leur nourriture était la chair des Arabes. Ils avaient coutume, quand ils prenaient un étranger, de lui arracher les yeux, de le mettre en prison, de noter la date du jour de sa capture et de le nourrir d'herbe jusqu'à ce que trente jours fussent accomplis; alors, ils le tiraient de prison et le mangeaient. Lorsque le disciple pénétra chez eux et annonça l'Évangile, ils le saisirent, le traitèrent de même et lui arrachèrent les yeux. Avant que les trente jours fussent accomplis, le Seigneur lui envoya André (*Andràous*) et son disciple : ils allèrent à la prison et virent cette situation et les prisonniers. Les gens de la ville le surent et voulurent les saisir, excités

1. Cette commémoration manque dans B et Ludolf. Assemani la reporte au 9 de barmahât.

الشیطان یحتمهم علی قتلهم¹ فسألوا الرسل الرب فانبع عین ماء من تحت عمود فی السجن ففاض فی المدینة وعلا [الی] ان بلغ اعناق الناس فلما ضاق بهم الامر وابسوا من الحیاة اتوا الی الرسل القديسين واعترفوا بخطاياهم فقالوا لهم امنوا بالرب يسوع المسيح وانتم تخلصوا فامنوا باجمعهم فوعظوهم وعلموهم سر تجسد تدبير المسيح بعد انصرفت تلك المیاء بصلاتهم وبعد ذلك عمدوهم باسم الثالوث الاقدس وسألوا المسيح فنزع منهم الطبع الوحشی وصاروا ودعا یاكلوا طعام البشر وقسموا لهم اسقفا وكنیة واقاموا عندهم مدة ثم خرجوا من عندهم وهم یسلموهم العودة سرعة الیهم فاما * مثناس² الرسول فانه دخل الی * f. 107 r. مدینة دمشق ونادی فیها باسم المسيح فاخذوه ووضعوه علی سریر حدید واوقدوا تحته النیران سبعة ايام وسبعة لیالی ولما اتوا یبصروه وجدوا وجهه یتلأ بالنور كالشمس ولم تتسلط النار علی شی من جسده ولا شعر رأسه ولا ثیابه فتعجبوا عجابا عظیما ثم اوقدوا تحت السریر النار الی کمال اربعة عشرين یوما وبعد ذلك اخرجوه من النار سالما فامنوا کلهم بالرب يسوع

1. A. دتلد. — 2. A. مثناس.

par Satan (*Ech-Chaitân*) à les tuer. Les apôtres implorèrent le Seigneur qui fit jaillir, au-dessous des colonnes, dans la prison, une source d'eau. Celle-ci déborda dans la ville et monta au point qu'elle atteignit le cou des gens. Quand ils furent dans la détresse et désespérèrent de leur salut, ils vinrent trouver les saints apôtres, confessèrent leur faute. « Croyez à Notre-Seigneur Jésus (*Yasou'*) le Messie, leur dirent les apôtres, et vous serez sauvés. » Ils crurent tous. Les saints les prêchèrent, leur enseignèrent le mystère de l'Incarnation du Messie, après quoi les eaux disparurent par leurs prières. Ensuite ils les baptisèrent au nom de la très sainte Trinité et implorèrent le Messie qui leur enleva leur caractère sauvage; ils cessèrent de manger la chair humaine. Les apôtres leur consacèrent un évêque et des prêtres et restèrent quelque temps chez eux. Puis ils partirent tandis que les nouveaux chrétiens leur demandaient de revenir rapidement chez eux. Quant à * Mathias l'apôtre, il entra dans la ville de Damas (*Dimachq*) et y prêcha le nom du Messie. On l'arrêta et on le plaça sur un siège de fer sous lequel on alluma du feu pendant sept jours et sept nuits. Quand on vint le voir, on trouva son visage brillant de lumière comme le soleil; le feu n'avait porté atteinte à aucune partie de son corps, ni à aucun cheveu de sa tête, ni à ses vêtements. On en ressentit un grand étonnement, puis on alluma du feu sous le siège jusqu'à l'expiration de vingt-quatre jours. Ensuite on l'en retira sain

المسيح على يدى الرسول القديس متىاس¹ وعمدهم وقسم لهم كهنه واقام عندهم ايام كثيرة وهو يشتمهم على الايمان بالمسيح وبعد ذلك تنيح نياحا حسنا فى مدينة من مدائن اليهود تسمى غافالون وفيها وضع جسده صلواته تكون معنا امين²

اليوم العاشر من برمات

فى³ هذا اليوم كان ظهور الصليب الكرم الذى لربنا يسوع المسيح دفعين الدفعة الاولى على يد هيلانة الملكة ام قسطنطين لان هذه⁴ الطوبانية كانت قد اندرت على نفسها اى وقت دخل ابنها الى الايمان مضت الى يروشلیم واطهرت الصليب المقدس ونبت تلك المواضع المقدسة فلما جرى لقسطنطين ما جرى مما هو مكتوب فى يومى⁵ تملكه ونياحته سارت القديسة هيلانة الى يروشلیم ومعها عسكر عظيم⁶ وتقضوا على⁷ الصليب ولما لم تجد من يعلمها به اخذت⁸ شيخ⁹ من اليهود وضيق عليه بالجوع والعطش فاشار اليها المكان¹⁰

1. A. متىاس. — 2. A. *refert hic brevis commemorationem s. Juliani, patriarchae Alexandriae.* — 3. B. *addit* حدث. — 4. B. هذا. — 5. B. يوم. — 6. A. عسكرا عظيما. — 7. B. عن. — 8. *Pro his verbis a* ولما B. *habet* فاحذرن. — 9. B. *addit* من. — 10. *Deest in A.*

et sauf. Tous crurent au Seigneur Jésus le Messie par les mains de son saint apôtre Mathias. Il les baptisa, leur consacra des prêtres et resta chez eux beaucoup de jours, en les fortifiant dans la foi au Messie. Ensuite il mourut d'une belle mort dans une des villes des Juifs (*El-Yahoud*) nommée Phalaeon (*Ghâfâloun*) et son corps y fut déposé. Que ses prières soient avec nous! Amen¹.

DIX DE BARMAHAT 6 mars .

En ce jour eut lieu deux fois l'apparition de la croix illustre de Notre-Seigneur Jésus (*Yasou*) le Messie; la première fois par les soins d'Hélène (*Hilânah*) l'impératrice, mère de Constantin (*Qasstantin*). En effet, cette sainte avait fait vœu d'aller à Jérusalem lorsque son fils embrasserait la religion chrétienne, de retrouver la sainte Croix et d'y bâtir des sanctuaires. Quand il arriva à Constantin ce qui était écrit, aux deux jours de sa royauté et de sa mort, sainte Hélène alla à Jérusalem (*Yarouchalim*), ayant avec elle une armée considérable, et rechercha la Croix. Comme elle ne trouvait personne pour l'en informer, elle prit un vieillard d'entre les Juifs (*El-Yahoud*), et le

1. A. reproduit ici, d'une façon plus brève, la commémoration de saint Julien, patriarche d'Alexandrie.

بنظيف¹ الجاجلة ولم يكن يعلم مكانه واما هي فاشارت بتفليف الجاجلة فصعد لهم ثلثة صلبان ولما لم يعرفوا² منهم³ صليب⁴ المسيح فاحضروا ميتا وجعلوا عليه احد الصلبان⁵ فلم يقم والاخر ولما وضعوا عليه الثالث قام⁶ لوقته⁷ فعلموا انه صليب المسيح فسجدت له الملكة وكل الشعب المؤمن وقد وجد في بعض النسخ ان الذي سيرته هو الصليب والذي بقى هي القرمة الذي كان فيها الصليب ثم سيرت بعضه الى ابنا مع المسامير⁸ واسرعت⁹ في عمارة البيع المذكورة في السادس عشر من توت ولما ان كان على ايام هرقل الملك لما ان ملكوا الفرس ارض مصر ولما ان¹⁰ ردوا الى بلادهم عبر احد الولاة الى ارض القدس ودخل كنيسة الصليب فابصر فيه نيا يتلألا قدام القطعة المنقطعة¹¹ منه فمد يده ليأخذها فخرجت منها¹² نارا واحرقت يده فاعلموه النصارى قضية الصليب وانه لا يقدر يمسكه الا مسيحي فاخذ شماسين جعلهما يرسمه فاخذوا¹³ القطعة وجعلوها¹⁴ في

1. A et B بنضفت. — 2. Deest in A. — 3. B addit فخلص. — 4. B addit الثاني. — 5. B ضم. — 6. Deest in A. — 7. Haec verba ab μ praemittit B ante رجد. — 8. B وسرعت. — 9. Deest in B. — 10. B الخطرعة. — 11. Deest in B. — 12. B واخذوا. — 13. B جعلوها.

contraignit, par la faim et par la soif, à lui indiquer l'endroit dans le dépotoir du Golgotha (*El-Djaljalah*). Il ne connaissait pas la place : quant à elle, elle indiqua le dépotoir du Golgotha. Trois croix furent déconvertes; comme on ne savait¹ quelle était celle du Messie, on fit apporter un mort et on plaça sur lui la première et la seconde, sans qu'il se levât. Quand on eut placé sur lui la troisième, il se dressa sur-le-champ et on reconnut que c'était celle du Messie. L'impératrice se prosterna ainsi que tout le peuple des fidèles. On trouve dans quelques copies que ce qu'elle envoya fut la Croix et que ce qu'elle garda fut l'enveloppe dans laquelle elle était; puis elle en adressa une partie à son fils avec les clous. Elle s'empressa de construire les églises mentionnées le 16 de Tout. Quand on fut au temps d'Héraclius (*Heraql*) l'empereur, et lorsque les Perses (*El-Fars*) s'emparèrent de la terre d'Égypte (*Misr*) et qu'ils revinrent dans leurs pays, un de leurs officiers passa par Jérusalem (*El-Qods*), entra dans l'église de la Croix et y vit une lumière briller devant un fragment séparé. Il allongea la main pour le prendre, mais il en sortit un feu qui la brula. Les chrétiens l'informèrent de l'aventure de la Croix, et lui apprirent que personne ne pouvait la toucher sinon un chrétien. Il prit des diacres

صندوق وسبى¹ قوما من يروشلیم ثم عاد² الى بلاده فلما سمع ملك الروم بذلك عاد الى الفرس وتحارب³ معهم وقتل منهم خلقا كثيرا⁴ وطاف اكثر البلاد الذى لهم فلم يجد الصليب لان الامير الذى اخذ جاب الشماسين الى مكان⁵ في بستان قبالة داره حفروا⁶ له حفرة كبيرة ودفن فيها القطعة التى⁷ من الصليب ثم قتل الشماسين وكانت حبية من بنات الكهنة مسبية عنده كانت⁸ بالاتفاق⁹ تطلع من طاق فابصرت¹⁰ ما عمل فأتت الى هرقل ملك الروم واعلمته بذلك ففرح لما سمع بموضعه¹¹ ثم قام واخذ بعض¹² عسكره¹³ والاساقفة¹⁴ والكهنة وتبعوا الصبية الى المكان فحفروا واصعدوا الصليب¹⁵ ولفه الملك فى غفارته بعد ان سجد له وكل الشعب وكان^{*} ذلك ايضا فى العاشر من برمات ثم اخذ الى مدينة القسطنطينية ولربنا التسبيح والتقدیس الى ابد الابدین¹⁶ امین

1. B الملك. — 2. B عاد. — 3. B بحارب. — 4. *Deest in A.* — 5. B من الله. — 6. B حفروا. — 7. B الذى. — 8. B وكانت. — 9. B addit. — 10. B فابصر. — 11. B addit. — 12. B addit. — 13. B واخذ. — 14. B الاساقفة. — 15. B addit. — 16. *Pro his verbis a* واربتنا *B habet* المقدس نكرين معنا ومع كابه الى الابد.

qu'il établit pour le servir; ils placèrent le fragment dans une caisse. Il emmena captifs des gens de Jérusalem et revint dans son pays. Quand l'empereur des Grecs (*Er-Roum*) l'apprit, il fit de nouveau la guerre aux Perses, en tua une quantité considérable et parcourut la plus grande partie de leurs provinces sans trouver la Croix. En effet, le prince qui l'avait prise avait amené les deux diacres dans son pays, en face de sa maison; ils avaient creusé une grande fosse, et avaient enterré le fragment de la Croix, puis ils les avait tués. Il y avait une jeune fille des enfants des prêtres, captive chez lui; elle regardait par hasard par une fenêtre et vit ce qu'il faisait. Elle alla trouver Héraclios, empereur des Grecs, et l'en informa. Il se réjouit quand il entendit mentionner la place de la Croix, prit plusieurs soldats, des évêques et des prêtres; ils suivirent la jeune fille jusqu'à cet endroit, creusèrent et tirèrent la Croix; l'empereur l'enveloppa dans son manteau, après s'être prosterné devant elle ainsi que tous les fidèles. * Cela eut lieu aussi le 10 de barmahat. * f. 158 r. Ensuite il l'emporta à Constantinople (*El-Qostantinyah*). Que Dieu soit loué et sanctifié dans les siècles des siècles! Amen.

اليوم الحادى عشر من برمهات

ل¹ فى هذا اليوم استشهد القديس بسيلالوس³ الاسقف هذا القديس قدمه القديس ارمون بطريرك اورشليم اسقفا⁴ مع⁵ عدة اساقفة ليس على كرسى معين بل ارسلهم يكرزون⁶ بندا⁷ الرسل فى البلاد التى ليس فيها مومنين فدخل هذا القديس الى بلاد الكفرة واكرز⁸ فيها بانجيل المسيح فطردوه وضربوه فى كل بلد فلما دخل الى شرحونة¹⁰ ونادى فيها بالبخارة فامن بها قوم¹¹ وطردوه الكفار الذين¹² فيها فخرج الى ظاهر¹³ البلد وسكن فى مغارة وكان مداوما الابتال¹⁴ الى الله بالصلاة ان¹⁵ يقبلوا الى الله ويؤمنوا بانه الوحيد واتفق ان ابن متولى البلد مات وكان وحيد فجزن عليه كثيرا فرأى فى المنام ابنه واقفا قدامه وهو يقول له استدعى القديس بسيلالوس¹⁶ واسأله ان يصلى الى المسيح من اجلى فلما¹⁷ انتبه قام¹⁸ واخذ معه كبار المدينة واتى الى مغارة القديس وسأله ان يدخل

1. *Hæc commemoratio deest in Ludolf.* — 2. B *addit* مثل. — 3. A et B بسيلالوس. — 4. B اسقف. — 5. A على. — 6. B يكرزوا. — 7. A بندا. — 8. *Deest in B.* — 9. A وكرز. — 10. B شرحونة. — 11. A فيها قوما. — 12. A الذين. — 13. B ظاهر. — 14. B الابتال. — 15. *desunt in B.* — 16. A, B بسيلالوس. — 17. *Deest in B.* — 18. B واقفا.

ONZE DE BARMATH (7 mars).

¹ En ce jour mourut saint Basilee (*Basiliens*, A et B *Bustaliens*)². Ce saint avait été consacré par saint Armon, patriarche de Jérusalem (*Ourichalim*), avec une foule d'évêques dont aucun n'était désigné pour un siège, mais il les envoya porter l'appel des apôtres dans les pays où il n'y avait pas de croyants. Ce saint entra dans la contrée des infidèles et y annonça l'évangile du Messie; on le chassa et on le frappa dans tout pays. Quand il entra à Charçounah et y annonça la bonne nouvelle, des gens crurent en lui. Les infidèles qui étaient dans la ville le chassèrent. Il partit au dehors et habita dans une caverne. Il suppliait continuellement le Seigneur avec des prières pour qu'ils allassent à lui et crussent en son fils unique. Il arriva que le fils du gouverneur de la ville mourut : c'était son unique enfant; il en ressentit un violent chagrin. Il vit en songe son fils debout devant lui et lui disant : « Cherche saint Basilee et demande-lui de prier pour moi le Messie. » Dès qu'il s'éveilla, il se leva, prit avec lui les grands de la ville, alla à la caverne

1. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 2. Assemani *Nilus*.

الى المدينة ويصلي من اجل ابنه فاجاب سؤلهم ودخل المدينة وصلى على قبر الصبي فقام¹ قدامهم جميعهم فامن الامير واهله واكثر اهل المدينة وتعمدوا من يد² القديس وكان في المدينة جماعة يهود³ فاحتموا القديس فاجتمعوا بالذين لم يؤمنوا من اهل البلد واغروا قلوبهم على القديس فوثبوا عليه وضربوه وسحبوه في المدينة الى ان اسلم روحه بيد الرب الذي له المجد الى الابد⁴ امين

اليوم الثاني عشر من برمهات

* f. 158 v.
في⁵ هذا اليوم نعيد لبتولية القديس الجليل * دمتريوس⁶ بطريرك⁷ الاسكندرية وذلك ان القديس يولياناوا البطريرك⁸ قبله لما كانت ليلة نياحته ظهر له ملاك الرب وقال له انت ماض⁹ الى المسيح فالذي يدخل الى عندك غدا¹⁰ ومعه عنقود غناب هو الذي يصلح بطريركا بعدك فلما كان¹¹ في الغد دخل هذا القديس ومعه قطف¹² غناب¹³

1. B وقال. — 2. B هذا. — 3. *Haec verba a وكان desunt in B.* — 4. *Pro الايد* الى B *habet* دابا. — 5. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 6. B ديمتريوس. — 7. B *addit* مدينة. — 8. *Haec verba a وذلك desunt in B.* — 9. B ماض. — 10. A اغدا. — 11. *Haec verba a يصلح desunt in B.* — 12. B عنقود. — 13. B *addit* كبر.

du saint et lui demanda d'entrer en ville et de prier pour son fils. Il lui accorda sa demande, entra en ville et pria sur le tombeau du jeune homme qui se leva sur-le-champ devant tous. Le prince, sa famille et la plupart des gens de la ville crurent et furent baptisés de la main du saint. Il y avait à Charçounah une foule de Juifs (*Yahouh*) qui détestèrent Basilee. Ils s'unirent aux habitants de la ville qui ne croyaient pas et excitèrent leurs cours contre lui. Ils se jetèrent sur lui, le frappèrent et le traînèrent dans la ville jusqu'à ce qu'il rendit son âme entre les mains de Dieu, à qui soit la louange dans l'éternité! Amen.

DOUZE DE BARMALAT (8 mars).

* En ce jour nous célébrons la virginité du glorieux saint * Démétrios * f. 158 v. (*Dimitryous*), patriarche d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*) (149-231). Le patriarche saint Julien (*Youlyanou*) (179-189) qui le précéda vit la nuit de sa mort un ange du Seigneur qui lui dit : « Tu vas aller vers le Messie; celui qui demain entrera chez toi ayant une grappe de raisin, c'est lui qui conviendra comme patriarche après toi. » Le lendemain, Démétrios entra chez lui,

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

فمسكه الاب وقال للشعب هذا بطرككم¹ بعدى وحكى لهم ما قاله الملاك فمسكوه وجعلوه² بطيركا وكان متزوجا ولم يكن تقدم على كرسى الاسكندرية³ بطيركا متزوجا سوى هذا القديس فدخل الشيطان في عوام الناس وصاروا يتكلموا فيه وينموا من عمله لاجل زيجته فظهر ملاك الرب للقديس دمترىوس وقال له ان⁴ بعض الشعب يخسر⁵ من اجلك والواجب ان تنزع الشك من قلوبهم وتظهر لهم سيرتك مع زوجتك فتكره هذا الشيء فقال له الملاك ما الواجب ان تخلص نفسك ويهلك⁶ غيرك⁷ بسببك اذ كنت راعيا فاجتهد في خلاص شعبك فلما كان في الغد وهو اليوم الثاني عشر من⁸ برمات خدم خدمة القديس ثم امر الشعب ان يتوقفوا الى ان يجتمع بهم ثم امر ان توقد⁹ نار¹⁰ في وسط الكنيسة ثم سير الى بيت النساء ثم احضر¹¹ زوجته فتعجب الشعب من عمله لانهم لم يدروا ايش يعمل ثم قام وصلى ومشى ووقف على النار وهى تتقد¹² ثم اخذ منها بيده ووضع على¹³ طرف غفارته ثم صلى ساعات وهو قائم على النار والنار فى الغفارة ثم

1. A. B. بطرككم. — 2. *Haec verba a* بعدى *desunt in B.* — 3. A et B *addunt* بعد. — 4. *Deest in A.* — 5. B. يحضر. — 6. B. تهلكت. — 7. *Deest in B.* — 8. B. *addit* شهر. — 9. بوقدوا. — 10. A. نار. — 11. B. واستحضر. — 12. B. يتقد. — 13. B. فى.

ayant une grappe de raisin. Julien le saisit et dit aux fidèles : « C'est celui-ci qui sera votre patriarche après moi », et il leur raconta les paroles de l'ange. Ils le saisirent et l'établirent patriarche. Or il était marié et antérieurement aucun patriarche marié ne s'était assis sur le siège d'Alexandrie, excepté ce saint. Satan (*Ech-Chaïtân*) pénétra dans le commun des gens qui commencèrent à parler et à blâmer Démétrios de ce qu'il avait fait, à cause de son mariage. Un ange lui apparut et lui dit : « Quelques fidèles commettent un péché à cause de toi ; il convient que tu enlèves le doute de leur cœur, que tu leur montres quelle est ta conduite avec ta femme et que tu leur inspires de l'aversion pour cela. » L'ange ajouta : « Il ne faut pas que tu te sauves et que d'autres périssent à cause de toi, car tu es un pasteur ; fais tous tes efforts pour sauver ton peuple. » Le lendemain, c'était le donze de barmahât, il célébra le saint sacrifice et il ordonna aux fidèles d'attendre qu'il se fût joint à eux. Ensuite il fit allumer un feu au milieu de l'église et envoya au gynécée chercher sa femme. Le peuple était étonné de son action, car on ne savait pas ce qu'il voulait faire. Il se tint debout, pria et marcha jusqu'à ce qu'il s'arrêtât sur le feu allumé ; il prit un tison dans sa main, le plaça sur le bord de son vêtement, puis il pria quelques heures, debout au-dessus

استدعى زوجته فألقب النار في ازارها ثم صلى ايضا وقتنا طويلا¹ ولم يتحرق شيء² من الازارين فتعجب الشعب ثم سألو الاب بطريك ان يعرفهم لم فعل³ هذا فأعلمهم سيرته مع زوجته وكيف ازوجه ابوه بغير رأيه⁴ ولا زوجته ايضا⁵ كانت تشتبه الزواج وان لهم ثمانية واربعون⁶ سنة منذ تزوجوا وهم يناموا⁷ على فراش واحد وتحت⁸ ازار واحد ولم يعرفها معرفة⁹ الرجال للنساء يوما¹⁰ قط وان في طول هذه¹¹ المدة ينزل ملاك الرب في كل ليلة ويستمرهما¹² بجناحيه¹³ ولم يظهر هذا لاحد في طول هذه المدة لولا ان الرب امره بهذا فتعجب¹⁴ الشعب مما رأوا وسمعوه¹⁵ وسبحوا السيد المسيح وسألوه ان يغفر لهم ما اخطوه اليه بسببه فبسط عذرهم وغفر لهم¹⁶ وبارك عليهم وسرحهم الى بيوتهم¹⁷ معجدين الاب¹⁸ والابن والروح القدس ومذيعين ما رأوه من عجائب القديس صلواته معنا¹⁹ امين

1. B. وقت طويل. — 2. A. شيئا. — 3. B. ما يعجل. — 4. *Haec verba a* فاعلمهم *desunt in* B. — 5. B. وبعرفة. — 6. B. وبعرفة. — 7. A. ينال. — 8. B. تحت. — 9. B. وبعرفة. — 10. B. بزم. — 11. B. جدا. — 12. B. ويستمرهم. — 13. B. بجناح. — 14. B. جمع. — 15. B. وما سمعوا. — 16. *Haec verba a* ما اخطوه *desunt in* B. — 17. B. منازلهم. — 18. B. الاب. — 19. *Pro his verbis a* ومذيعين *B habet* الى الابد.

des flammes et le feu dans son vêtement. Puis il appela sa femme et versa du feu dans sa robe; il pria encore un long temps sans qu'aucun des vêtements fût brûlé. Le peuple fut étonné et demanda à notre père le patriarche de lui faire connaître pourquoi il avait agi ainsi. Il leur apprit sa conduite avec son épouse; comment son père l'avait marié sans son consentement; * que sa femme ne voulait pas non plus du mariage; qu'il y avait quarante-huit ans qu'ils étaient mariés, dormant sur le même lit et sous la même couverture, sans qu'il l'eût jamais connue comme les hommes connaissent les femmes; que, pendant tout ce temps, l'ange du Seigneur descendait chaque nuit et les couvrait de ses ailes; qu'il n'aurait rien révélé de tout cela à personne pendant cette durée si le Seigneur ne le lui avait ordonné. Les fidèles s'étonnèrent de ce qu'ils avaient vu et entendu, louèrent Notre-Seigneur le Messie et demandèrent au patriarche de leur pardonner la faute qu'ils avaient commise à cause de lui. Il accepta leurs excuses, leur pardonna, les bénit et les renvoya à leurs demeures, louant le Père, le Fils et le Saint-Esprit et ébruitant les miracles qu'ils avaient vus de ce saint. Que sa prière soit avec nous! Amen.

وفيه¹ ايضا ذكر القديس ملاخى الشهيد بالشام بارض فلسطين صلاته وبركاته تشملنا امين

اليوم الثالث عشر من برمات

في² هذا اليوم نعيد لتذكّار حضور الابهات القديسين ابو مقار الكبير وابو مقار الاسكندراني من النفى من الجزيرة بعد رجوع اهلها الى الايمان بالسيد المسيح وعملوا فيهم من الايات والاعاجيب ما لا يحصى عدده حتى امنوا بعد كفرهم وعملوا لهم برأى الاله وحضوره عندهم في كنيستهم هو وتلاميذه الاطهار والشاروبيم والسارافيم وسائر الملائكة النورانيين ولما قدموا القاديسين بعد عمادهم ساعدوهم التلاميذ وكان بولس قرأ فصل من رسائله ويوحنا قرأ القتاليقون ولوقا قرأ الابركسيس وداوود النبي قرأ المزمور والسيد الاله المخلص ربنا والاهنا يسوع المسيح قرأ الانجيل وابو مقار الكبير خدم القديس برأى الاله ورفيقه خدم معه شماس وساعدوهم التلاميذ في قربان الشعب هكذا مدة سبعة ايام

1. *Haec commemoratio deest in B, Maï, Assemani.* — 2. *Haec commemoratio deest in B, Maï, Malan, Assemani.*

¹ En ce jour aussi a lieu la commémoration de saint Malachie (*Malîkhi*)² en Syrie, dans la terre de Palestine. Que sa prière et sa bénédiction nous embrassent tous! Amen.

TREIZE DE BARMAHAT 9 mars.

³ En ce jour nous célébrons l'arrivée des deux saints pères Macaire (*Abou Maqar*) l'ancien et Macaire d'Alexandrie (*El-Iskandarani*) de leur exil de la péninsule après le retour de ses habitants à la foi dans Notre-Seigneur le Messie. Ils firent des prodiges et des miracles innombrables, si bien que les gens crurent après avoir été infidèles. Ils agirent suivant le dessein de Dieu : il assista à leur fête dans leur église, lui, ses disciples purs, les chérubins, les séraphins et les autres anges de lumière. Quand ils célébrèrent le saint sacrifice après leur baptême (2), les disciples les assistèrent; Paul (*Boulos*) lut un chapitre de ses Épîtres, Jean (*Youhanna*) l'Épître catholique; Luc (*Louqâ*) les Actes (*El-Abraksis*), David (*Dâououd*) le prophète récita les Psaumes, notre Maître, Dieu le Sauveur, notre Maître et notre Dieu, Jésus le Messie lut l'Évangile : Macaire l'ancien célébra le saint sacrifice à l'intention de Dieu; son compagnon lui servit de diacon : les disciples l'assistèrent dans

1. Cette commémoration manque dans B, Maï, Assemani. — 2. *Ludolf Mabîdji.* — 3. Cette commémoration manque dans B, Maï, Malan, Assemani.

وبعد ذلك * سأل ابو مقار السيد ان يقدم لهم بطرك فاجابه السيد انت المستحق عندي لهذه الدرجة فبكا وامتع وسأل الاله ان يكون عند اولاده الرهبان بيرة شيهات قبل سؤاله و اشار له تقدمه انسان من الذين امنوا اسمه يوحنا وقال السيد المسيح للقديس مرقص الانجيلي ان يكرزه بطركا وسمعوا الشعب اصوات كثيرة تقول مستحق مستحق يوحنا البطريرك ابن ابو مقار المصري وكان القديس ابو مقار سأل الرب ان يكشف ليوحنا البطريرك نظره ونظر الطغمة الروحانية فكشف له ذلك وقوى ايمانه وعمل لهم كهنة نقل القديس ابو مقار بصلاته الماء المالح من الذي عندهم لما عمدهم فيه الى حلاوة صادقة وهو الى الان باقى وكان مع القديسين قارورة دهن ميرون احضروها معهم الى الجزيرة كما اعلمهم الروح القدس وظهر السيد المخلص والملائكة النورانيين والتلاميذ الاطهار وسائر الطغمة الروحانية ايضا على النهر وقت العماد ولما سكب الميرون في الماء بقى كانه نجوم زاهرة مضية ولما كمل ايمانهم وثبت حالهم ارسل الله الشارويم الى الابهاء القديسين حملهم على اجنحتهم واتى بهم الى الاسكندرية واجتمعوا بالبطريرك والشعب واعلموهم بجمع ما صنعه الله على ايديهم ثم حملهم من مدينة الاسكندرية الى بيرة شيهات وصرخ الشارويم

la communion des fidèles; cela dura sept jours. Ensuite * Macaire demanda * au Seigneur de mettre à leur tête un patriarche. Il lui dit : « Pour moi, c'est toi qui es digne de cette charge. » Le saint pleura, s'en défendit et demanda à Dieu de rester auprès de ses fils, les moines, dans le désert de Scété (*Chihât*). Le Seigneur agréa sa demande et lui indiqua de consacrer un des croyants, nommé Jean (*Youhannâ*). Le Messie dit à saint Marc (*Marqos*) l'évangéliste de le sacrer patriarche. Le peuple entendit de nombreuses voix dire : « Il est digne, il est digne, il est digne, Jean, fils de Macaire l'Égyptien. » Saint Macaire avait demandé au Seigneur de découvrir à Jean le patriarche sa préférence et celle des milices spirituelles : Il le fit, fortifia sa foi et leur créa des prêtres. Par sa prière, saint Macaire changea l'eau salée qui était chez eux lorsqu'il les baptisa, en une eau douce et sucrée et elle l'est restée jusqu'à présent. Il y avait avec les deux saints une bouteille d'huile de myrrhe, qu'ils avaient apportée avec eux dans l'île selon l'enseignement du Saint-Esprit. Notre-Seigneur le Sauveur, les anges de lumière, les très purs disciples et toutes les milices spirituelles apparurent aussi près du fleuve au moment du baptême. Quand il versa la myrrhe dans l'eau, elle resta comme des étoiles brillantes et filantes. Lorsque leur foi fut complète et leur situation affermie, Dieu envoya vers les deux saints pères des chérubins qui les portèrent sur leurs ailes et les amenèrent à Alexandrie où ils se

قائلا يا اولاد ابو مقار اخرجوا للقاء ابوكم الروحاني فخرج للقاء خمسين الف راهب
مشايخ حاملين عكاكيزهم وفرحوا في مثل هذا اليوم وعيد لهم ولهذا النفي كتاب مفصل
فيه جميع * ما جرى للقدسين بالجزيرة صلواتهم وبركاتهم تكون معنا وشفاعتهم تخلصنا الى
• f. 160 r. الابد امين

وفيه ايضا استشهدوا القديسين الاربعة عشر شهيد بمدينة سبسطية هولاء كانوا على زمان
الملك الفيانوس² ويسمى ليتيكي هذا كان من قواد قسطنطين³ فملكه على بعض بلاد الروم
ووضاه على النصارى ان يكرمهم ويعزهم فلما وصل الى البلاد عبد الاصنام فطالب⁴ اهل
البلاد بعبادتها⁵ فقاموا عليه وشموا الهته وفي تلك الليلة اتفقت اربعين نفسا⁶ بعضهم اجناد
واولاد اجناد⁷ وقروا بينهم⁸ ان يتقدموا اليه ويستشهدوا على يديه ولما ناموا ظهر لهم ملاك
الرب في الرويا وقواهم وثبت قلوبهم واصبحوا وقفوا⁹ امام حاجبه يسمى اغريغولوس¹⁰

1. وطلب B. — 2. الملك B. — 3. الفيانوس الملك B. — 4. في مثل هذا اليوم B. —
5. روفترا B. — 6. بينهم A. — 7. اولاد واجناد اولاد A. — 8. رجال B. — 9. بعبادتهم A. —
10. اغريغولوس B.

réunirent avec le patriarche et les fidèles qu'ils intruisirent de tout ce que
Dieu avait fait par leurs mains. Puis ils les portèrent de la ville d'Alexandrie
dans le désert de Scété. Le chérubin poussa un cri en disant : « Enfants de
Macaire, sortez à la rencontre de votre père spirituel. » Cinquante mille vieux
moines sortirent à sa rencontre, portant leurs bâtons, se rejoirent à pareil
jour et leur firent fête. Sur cet exil, il y a un livre abrégé qui renferme tout
• f. 160 r. ce qui arriva * aux deux saints dans l'île. Que leurs prières et leurs bénédic-
tions soient avec nous et que leur intercession nous sauve jusqu'à la fin des
siècles! Amen.

En ce jour également, les quarante saints subirent le martyre dans la
ville de Sébaste (*Sebastyah*). Ils vivaient au temps du roi Alfyanous, appelé
Licinius (*Litiki*), qui était un des officiers de Constantin (*Qostantin*).
Celui-ci l'établit sur une partie de l'Asie Mineure (*Er-Roum*) et lui recom-
manda d'honorer et de vénérer les chrétiens. Quand il fut arrivé, il adora
les idoles et demanda aux gens du pays de les servir. Ils se dressèrent
contre lui et injurièrent ses dieux. Cette nuit, quarante personnes, gardes
et fils de gardes, se concertèrent et prirent la résolution de se présenter
devant lui et de mourir martyrs par ses mains. Quand ils se furent
endormis, l'ange du Seigneur leur apparut en songe, les fortifia et affermit
leurs cœurs. Au matin, ils se tinrent devant son chambellan appelé Agricola

واعترفوا بالسيد المسيح¹ فاخذهم وهددهم فلم يخافوا منه فامر ان يرحموا بالحجارة وكانت
 الحجارة تعود² الى مرسلها وكانت³ بجانبهم⁴ بركة ماء تلج⁵ وكانت قد جمدت⁶ فامر ان
 يطرحوا⁷ في⁸ البركة الثلج وكانت بالقرب منهم حمام⁹ فشققت اعضاؤهم¹⁰ من البرد¹¹
 وان احدهم خاف فطلع من البركة ودخل في الحمام فمات وهلك ولم يحصل له مقصود وان
 بعض الحراس¹² رأى اربعين اكليل قد نزلت من السماء¹³ واستقرت منها تسعة وثلاثين على
 تسعة وثلاثين قديس¹⁴ وبقي اكليل معلق مع الملاك وان بعض الاجناد قام فنزع¹⁵ ثيابه
 ونزل البركة مع القديسين واخذ الى الاكليل الذي كان معلقا¹⁶ وكان منهم صبيان وكانت امهاتهم
 تقويم وتبتهم¹⁷ فلما مكثوا في البركة زمانا ولم يموتوا عزم الملك ان¹⁸ يكسر ساقاتهم
 ليموتوا فاخذ الرب¹⁹ نفوسهم ولم يمكنه²⁰ ان يكسر لهم²¹ عظم ثم امر ان يحملوا على

1. B. — بتلك المدينة البسطية B. 4. — وكان A. 3. — ترجع B. 2. — بالمسيح B. 1.
 5. B. — يطرحونهم B. 7. — رددت من كثرة الجراد بالقرب منها حمام B. 6. — جليد
 8. B. — اعضوهم B. 10. — وكانت بالثوب *desunt in B.* — تلكت B. 9. — *Haec verba*
 11. B. — وان منها تسعة وثلاثين B. 14. — السمارات B. 13. — الحراس B. 12. — الثلج والبرد
 16. A. — نزع. 15. — استقرت على الروس التسعة وثلاثين شهيد الذين في بركة الثلج
 17. B. — يموتهم ويتهتهم B. 17. — معلق. — يمكنهم B. 20. — الموت B. 19. — على ان B. 18. — يقويم ويتهتهم B. 17. — يكسروا لهم القديسين B. 21.

(Aghrighoulâous) et confessèrent Notre-Seigneur le Messie. Il les arrêta et les menaça, mais ils ne craignirent rien. Il ordonna de les lapider avec des pierres, mais celles-ci revenaient sur ceux qui les lançaient. Il y avait dans leur voisinage un étang d'eau de neige qui était congelée; il ordonna de les y jeter. Auprès était un bain. Leurs membres étaient déchirés par le froid. L'un d'eux eut peur; il remonta de l'étang, entra dans le bain, mais il mourut et n'atteignit pas le but. Un des gardes vit quarante couronnes descendre du ciel; trente-neuf s'arrêtèrent sur les trente-neuf saints, une resta suspendue avec l'ange. Un des gardes se leva, enleva ses vêtements et descendit dans l'étang avec les saints; il reçut la couronne qui était suspendue. Il y avait avec eux des jeunes gens que leurs mères fortifiaient et encourageaient. Quand ils furent restés longtemps dans l'étang sans mourir, le roi décida de leur rompre les jambes pour les faire mourir. Le Seigneur reçut leurs âmes et il n'eut pas à leur briser un os. Puis il ordonna de les transporter sur un chariot et de les jeter dans la mer après les avoir brûlés.

العجل ويرموا في البحر بعد ان يحرقوا فلما حملوا وجد منهم صبي صغير ولم يمض فلم يحملوه على العجل فحملته امه وطرحته¹ مع القديسين فمنعوا لانه حي فمات على عنقها² فطرحته على العجل مع الاموات واخرجوهم خارج بسببية ورموهم في النار فلم تعمل النار فيهم شيء ثم³ رموهم في البحر ثم في اليوم الثالث⁴ ظهروا القديسين لاسقف بسببية وقالوا له⁵ هلم الى النهر تجد⁶ اجسادنا فاحملهم⁷ فقام⁸ واخذ بعض الكهنة وخرج ليلا الى النهر⁹ فوجد¹⁰ اجسادهم قد اجتمعوا كانهم النجوم الزاهرة¹¹ فاخذهم ولم يضع منهم شيئا ثم انه وضعهم¹² في موضع جيد وصار¹³ ذكرهم شائعا في كل الاقطار صلواتهم وبركاتهم تحل علينا¹⁴ امين¹⁵

وفيه¹⁶ ايضا تسيح الاب¹⁷ ديونيسيوس¹⁸ بطريك مدينة الاسكندرية هذا¹⁹ الاب كان ابن ابوين كافرين على رأى الصابئة²⁰ وكان قد تعلم علوما كثيرة لان ابوه كان من جنس

1. *Haec verba a* فحملته *desunt in A.* — 2. *B* احملهم. — 3. *Pro his verbis a* ورموهم *B* *habet* وقالوا (؟) في النار. — 4. *Pro his verbis a* ثم *B* *habet* هذا. — 5. *Deest in B.* — 6. *B* فتجد. — 7. واحملهم *B*. — 8. *Deest in B.* — 9. *B* فالتوا له. — 10. *B* تكلم معنا. — 11. *B* فوجدوا. — 12. *A* وضعه *B* وضعهم. — 13. *B* وصاروا. — 14. *B* وضعهم. — 15. *B* *addit* رجع بنى المعبرية اجتمع. — 16. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 17. *B* *addit* ابنا القديس ابيا. — 18. *A* ديونيسيوس. — 19. *B* فهذا. — 20. *Quae sequuntur brevius narrantur in B* وان الله المحسب باليسوع اجذب اليه هذا القديس عند صعوده وبع

Quand on les transporta, on trouva parmi eux un jeune homme qui n'était pas mort. On ne le chargea pas sur le chariot; sa mère le porta et l'y jeta avec les saints. On l'en empêcha parce qu'il était vivant, mais il mourut sur son cou et elle le jeta sur le chariot avec les morts. On les transporta hors de Sébaste et on les lança dans le feu qui ne leur fit rien, puis on les précipita dans la mer. Le troisième jour, les saints apparurent à l'évêque de Sébaste et lui dirent : « Va vers le fleuve, tu trouveras nos corps, emporte-les. » Il se leva, emmena quelques prêtres et partit de nuit vers le fleuve. Il trouva les corps réunis, pareils à des astres brillants. Il les prit sans que rien y manquât et les déposa dans un endroit honorable. Leur mention se répandit dans tous les pays. Que leurs prières et leurs bénédictions descendent sur nous! Amen.

¹En ce jour mourut notre père Denys (*A* *Dyonisis*, *B* *Dyonisjons*), patriarche d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*) (247-264). Ce saint était né de parents

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

كريم فاعتم به في صغره كثيرا الى ان صار معلما الصابة فينما هو في بعض الايام جالس اذ عبرت به عجوز نصرانية ومعها كراسة من رسائل بولص فقالت له تشتري مني هذه الكراسة فلما تناولها منها وقنف عليها وجد فيها شيئا غريبا وعلما عجيبا فقال للعجوز بكم تبسعينى هذه فقالت له بقيراط ذهب فدفع لها ثلاثة قراريط وقال لها امضى وفقشى لى على بقسيتهم فان وجدتي شيئا حبيبه وخذى ثمنه فانت بثلاثة كرايس اخر فدفع لها تسعة قراريط ثم قرأهم فوجد الكتاب ناقص فطلب منها بقيته فقالت له اتنى وجدت هولاء في كنب ابائى فاذا اردت * الكتاب كامل اطلبه من اهل البيعة المسيحية فقال لها واذا طلبته ما ينعونى قالت لا فمضى وطلب رسائل بولص من احد الكهنة فدفعها له فقرأها وحفظها غائبا

الايمان بالمسيح وكان له صفات كثيرة جميلة مكملة بالفصائل ودعى بارادة الله الى البطارية ورعا رعية المسيح احسن رعاية ونال من عباد الاوثان المخالفين احزان كثيرة ولم يزال صابرا شاكرا السيد المسيح الى ان بطلت عبادة الاوثان.

infidèles suivant la doctrine des Sabiens (*Es-Sābūh*)¹. Il avait appris de nombreuses sciences, car son père était d'une noble famille et avait pris beaucoup de soin de lui depuis sa naissance, jusqu'à ce qu'il devint un docteur des Sabiens. Tandis qu'un jour il était assis, voici que passa une vieille femme chrétienne ayant des cahiers des épîtres de Paul (*Bouloṣ*). « Veux-tu m'acheter ces cahiers? » lui demanda-t-elle. Il les prit, les examina, y trouva des choses admirables et une science prodigieuse et dit à la vieille : « Combien me les vends-tu? » — « Un *qirāṭ* d'or. » — Il lui en remit trois en lui disant : « Va me chercher le reste : si tu trouves quelque chose, apporte-le-moi et reçois-en le prix. » Elle lui apporta trois autres cahiers. Il lui donna neuf *qirāts*, les lut et trouva le livre incomplet. Il lui demanda le reste; elle lui répondit : « J'ai trouvé cela dans les livres de mes pères; si tu veux le livre complet, demande-le aux gens de l'église du Messie. » — « Si je le leur demande, ils me le refuseront. » — « Non. » répondit-elle. Il alla demander les Épîtres de Paul à un prêtre qui les lui remit, les lut, les apprit par cœur au sens interne et externe et crut au Mes-

1. Ce qui suit est ainsi abrégé dans B : Dieu qui aime le genre humain attira à lui ce saint depuis sa jeunesse; il suivit la foi du Messie. Il avait de nombreuses qualités belles et parfaites en mérites. Il fut appelé par la volonté de Dieu au patriarcat; il fit la meilleure garde autour du troupeau du Messie et éprouva de nombreux chagrins de la part des adversaires idolâtres. Il ne cessa d'être patient et reconnaissant envers Notre-Seigneur le Messie jusqu'à ce que le culte des idoles fut aboli.

ظاهرا وامن بالمسيح ثم اجتمع بالقديس ديمتريوس البطريك فعلمه ما يحتاجه وعمده وصار كاملا في علم البيعة فصبه القديس ديمتريوس البطريك معلما لابناء البيعة ثم لما تقدم الاب ياركلا بطريكاً جعله نائبه في الاسكندرية ليحكم بين المومنين وفوض له جميع امور البطريكية ليديرها فلما توفي القديس ياركلا اتفق رأى كل الشعب على تقدمته فرعا رعيته رعاية مسيحية ولقي في ايامه احزانا شتى وذلك ان تقدم في زمان فيلبس الملك وكان مجبا للنصارى فلما وثب عليه داكوس وقتله وجلس موضعه فثار على المومنين بلايا عظيمة وقتل شهداء كثيرين من البطاركة والاساقفة وسائر المومنين وهرب منه جماعة من القرع ودخلوا الى البرارى وماتوا فيها ومسك جنده هذا الاب وها بود كثيرا ثم هلك هذا الكافر وملك بعده غرلاوس فهدى الاضطهاد عن بنى المعمودية كل ايام هذا الملك فلما مات وملك بعده ولاريوس اتى ايضا الاضطهاد الى البيعة فقبض نوابه على هذا الاب وعاقبه عقوبات كثيرة وعلقوه وطالبوه بالسجود للاصنام فاجابهم نحن نسجد للاب وابنه يسوع المسيح فهده الملك كثيرا وقتل امامه جماعة فلم يردعه شيئا من هذا فنفاه مدة ثم

sie. Puis il alla trouver saint Démétrios (*Dimétriyous*) le patriarche qui lui apprit ce qu'il lui fallait et le baptisa : Il devint accompli dans la connaissance des choses ecclésiastiques ; le patriarche l'établit comme maître pour les enfants de l'église, afin qu'il jugeât parmi les fidèles. Lorsque saint Héraclas (*Yariklä*) devint patriarche (241-247), il lui confia les affaires du patriarcat pour les administrer. A la mort de ce saint, l'opinion de tous les fidèles s'accorda à l'élever au patriarcat. Il gouverna son troupeau d'une façon chrétienne et, de son temps, éprouva de nombreux chagrins. Il fut élu patriarche du temps de l'empereur Philippe (*Filibos*) qui aimait les chrétiens. Quand Décins (*Däkyous*) se souleva contre lui, le tua et s'assit à sa place, il causa de grands maux aux fidèles, fit périr de nombreux martyrs parmi les patriarches, les évêques et tous les croyants. Une foule s'enfuit par crainte dans les déserts et y mourut. Ses gardes arrêtèrent ce père et lui firent beaucoup de menaces. Puis cet infidèle périt et après lui régna Gallus (*Charlalaous*). Chaque jour, cet empereur dirigea la persécution contre les chrétiens. Après sa mort, Valérien (*Onaliryous*) lui succéda et la persécution atteignit encore l'Église. Ses lieutenants arrêtèrent ce père, lui firent subir successivement de nombreux châtements, le pendirent et lui demandèrent de se prosterner devant les idoles. Il leur répondit : « Nous nous prosternons devant le Père et son Fils, Jésus (*Yasou*) le Messie. » L'empe-

استعاده من النفي فقال له بلغنا أنك تنفرد وتقدس فأجابه نحن ما ندع صلاتنا ليلا ولا نهارا ثم التفث الى الشعب الذي معه وقال لهم امضوا وقدموا وان كنت غائبا عنكم بالجسد فانا حاضرنا معكم فأغتاظ¹ الامير واعاد نفيه فآثار الله على هذا الكافر تأثيرات من البربر فسلم الملك لابنه وكان حكيما حليما فاطلق² المعتقلين من المومنين واستعاد من كان في النفي فكتب³ للبطريك ولسائر الاساقفة كتابا بالامان ان يفتحوا بيهم ولم يعترض لهم احد فعاش هذا الاب بقية حياته في هدو وسلامة وظهر في ايام هذا الاب بدع كثيرة في الدين من ذلك ان قوما ظهروا في اعمال ارايا يروا بسوء رأيهم ان النفس⁴ تموت مع الجسد ثم تقوم في⁵ القيامة معه فجمع عليهم " مجمع وقطعهم واخرين ايضا⁷ على بداعة اورجانس وسليوس ولما ظهر بولا بطريك انطاكية الساميساكي فكفر بالايمان⁸ واجتمع عليه مجمع بانطاكية ولم يقدر الاب ان يحضره لاجل كبره فارسل رسالة مملوءة من كل

1. A. فاعاض. — 2. B. فكسب ملك الزمان كتب باطلاق. — 3. B. رككب. — 4. B. النفس. — 5. B. ييم. — 6. B. addit الاب. — 7. Deest in B. — 8. B. بالابن.

reur lui fit de nombreuses menaces, tua une foule de gens devant lui, mais rien de tout cela ne réussit à l'effrayer. Alors il l'exila pendant quelque temps, puis lui permit de revenir de son exil et lui dit : « Nous avons appris que tu t'isoles et que tu célèbres les offices. » Le patriarche lui répondit : « Nous n'abandonnerons notre prière ni nuit * ni jour, » puis il se tourna * t. 161 v.º vers les fidèles qui étaient avec lui et leur dit : « Allez, célébrez le saint sacrifice; si de corps je suis absent, je suis présent en esprit. » Le prince s'irrita et le renvoya en exil. Dieu excita contre cet infidèle des soulèvements des Barbares (*El-Berber*); il remit l'empire à son fils. Celui-ci était sage et doux¹; il relâcha les fidèles emprisonnés, fit revenir ceux qui étaient en exil et écrivit au patriarche et à tous les évêques une lettre de sécurité, pour ouvrir leurs églises sans que personne s'y opposât. Ce saint vécut le reste de son existence dans la tranquillité et la paix. De son temps apparurent de nombreuses hérésies dans la religion: ainsi on vit dans les districts d'Arabie (*Arabyi*) des gens soutenir, dans l'erreur de leur esprit, que l'âme meurt avec le corps et qu'elle ressuscite avec lui à la résurrection. Il réunit contre eux un synode et les excommunia. D'autres aussi suivaient l'erreur d'Origène (*Ourijlânos*) et Sabellius (*Salyous*?). Lorsque apparut Paul (*Boulâ*) de Samosate (*Es-Somaisâti*), patriarche d'Antioche (*Antâkyah*), et qu'il fut infidèle à la foi, un concile fut réuni contre lui dans cette ville. Ce père n'y put

1. Ici reprend le récit de B.

حكمة ونعمة وبين فيها الرأي الصحيح ولما بلغ الى¹ شيخوخة صالحة انتقل الى الاب² الرحوم بعد ان اقام على الكرسي الرسولي سبعة عشر سنة صلاته تكون معنا وتحرسنا³ امين

اليوم الرابع عشر من برمهات

⁴ في هذا اليوم استشهد القديس شنودة البهنساوي هذا القديس سعى به الى الامير مكسيموس المتولي من قبل ديقلاديانوس انه مسيحي فاستحضره وسأله عن معتقده فاقرا⁵ بالمسيح انه⁶ الحق فامر ان يسقط على الارض ويضرب بالمطارق التي بيد الجند ففعل به ذلك الى ان تهرأ لحمه فكان دمه يرى جازيا⁸ على الارض ثم جروه برجله⁹ فارموه¹⁰ في حبس مظلم متن الرائحة فظهر له ملاك¹¹ الرب ميخائيل وقوا¹¹ وصحح جسمه وشفا¹² جراحاته وقال له تقوى ولا تخف¹² فلك اكليل ممجد¹³ معد لاجل اتعابك وسوف تال¹⁴

1. *Deest in B.* — 2. B. الرب. — 3. *Deest in B.* — 4. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 5. B. *addit* مثل. — 6. B. *addit* اعاده. — 7. B. اللاد. — 8. B. بيجوت. — 9. B. برجله. — 10. B. وارموه. — 11. B. وفره. — 12. B. اقترا ولا تخافى. — 13. B. مجد. — 14. B. *addit* اعاباو.

assister à cause de son grand âge; il envoya une lettre remplie de toute sagesse et de toute grâce, où il exposait l'opinion orthodoxe. Quand il parvint à une vieillesse respectable, il s'en alla vers le Père miséricordieux après être resté dix-sept ans sur le siège apostolique. Que sa prière soit avec nous et nous protège! Amen.

QUATORZE DE BARMAHAT 10 mars.

¹ En ce jour mourut martyr saint Sinouti (*Chenoudah*) de Bahnasah (*El-Bahnasâouï*). Ce saint fut dénoncé au prince Maxime (*Maksimous*) qui gouvernait pour Dioclétien (*Diqlâdyanous*). Il le fit venir et l'interrogea sur sa foi. Il affirma que le Messie était la Vérité. Le gouverneur ordonna de l'étendre à terre et de le frapper avec les massues qui sont dans la main des soldats. On le fit au point que sa chair était en charpie et qu'on voyait son sang couler sur la terre. Puis on le traîna par un pied et on le jeta dans une prison² obscure et infecte. L'ange³ du Seigneur Michel (*Mikhaïl*) lui apparut, le fortifia, rétablit son corps sain et sauf, guérit ses blessures et lui dit : « Sois fort et ne crains pas, une couronne glorieuse t'est réservée à cause de tes

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

عذابا شديدا¹ وانا اكون معك كما رسم لى الرب ثم غاب عنه فلما اصبح النهار قال الامير للجنود² افتقدوا³ ذلك المخالف للملوك ان كان مات فارموه فلما اتوا وجدوه واقفا⁴ يصلى فاعلموا الامير فاستحضروه⁵ وتعب⁶ من حياته ثم عراه وابصر جسمه صحيحا⁷ فهت وقال ان هذا سحر قوى ثم امر ان يعلق منكس ويوقد تحته نار ففعل به ذلك ثم عصر بالهنازين وضرب ايضا بالسياط ضربا موجعا فلما تعب الامير من عقابه⁸ امر ان يلعب عليه⁹ بالسيوف ويقطع¹⁰ ورمى للكلاب¹¹ فلم تقره¹² ولما ان¹³ كان الليل اخذوا¹⁴ المومنين جسده¹⁵ سرقة ولفوه فى اكفان جدد¹⁶ وطيبوه باطياب كثيرة¹⁷ ثم وضعوه فى تابوت ودفنوه¹⁸ صلاته¹⁹ تكون معنا امين

وفيه²⁰ ايضا استشهد²¹ القديسين²² اوخانيوس²³ واغاتودرس²⁴ والبيديوس²⁵ هولاء القديسين

1. A عذاب شديد. — 2. B الاجناد. — 3. B وانظروا الجسم. — 4. A راقب. — 5. B راقب. — 6. B راقب. — 7. A راقب. — 8. B عذابه. — 9. A راقب. — 10. Deest in A. — 11. B راقب ذلكت. — 12. B راقب الكلاب. — 13. Deest in B. — 14. A اخذ. — 15. Deest in A. — 16. B جديدة. — 17. B راقب. — 18. B راقب. — 19. B راقب. — 20. Haec commemoratio deest in Ludolf et Assemani. — 21. B راقب. — 22. A القديس. — 23. B راقب. — 24. B راقب. — 25. B راقب.

souffrances; tu éprouveras un châtiement douloureux, mais je serai avec toi comme me l'a prescrit le Seigneur. » Puis il disparut. Le lendemain, le prince dit aux soldats : « Voyez si ce rebelle aux rois est mort, jetez-le. » Quand ils vinrent, ils le trouvèrent debout, priant. Ils en informèrent Maxime, qui le fit venir et fut contrarié de ce qu'il vivait. Il le fit dépouiller, vit que son corps était intact et fut stupéfait. « C'est un puissant magicien, » dit-il. Il ordonna de le suspendre la tête en bas et d'allumer du feu sous lui. On le fit. Puis il le fit écraser sur des chevalets et frapper cruellement à coups de fouet. Quand le prince fut fatigué de le tourmenter, il ordonna de lui porter des coups d'épée et de le couper en morceaux, puis il le jeta aux chiens, mais ils n'en approchèrent pas. La nuit, les fidèles enlevèrent furtivement son corps, l'enveloppèrent dans des linceuls neufs, le parfumèrent avec de nombreux aromates, puis ils le placèrent dans un cercueil et l'enterrirent. Que sa prière soit avec nous! Amen.

‘En ce jour moururent martyrs les saints Eugène (A *Aoukhanyous*,

1. Cette commémoration manque dans Ludolf et Assemani.

كانوا مسيحيين من اباؤهم واجدادهم سالكين في طريق الله ومتأدبين بكل علم الاهي فاختارهم القديس ارموس¹ بطريك اورشليم وقدمهم اساقفة على غير كراسى بل ارسلهم يكرزون² ويشرون³ بالانجيل فبشروا في مدن كثيرة فمسخهم الكفار في بعض المدن فضربوهم⁴ وهم يجذبونهم⁵ على الارض الى ان تنيحوا شفاعتهم⁶ معنا امين

اليوم الخامس عشر من يرميات

⁷ في 8 هذا اليوم تنيحت القديسة البارة المجاهدة سارة الراهبة⁹ هذه¹⁰ الناسكة كانت من بلاد الصعيد ابنة ابرين عابدين السيد¹¹ المسيح¹² وكانت لهم ثروة¹³ جزيلة ولم يكن لهما سواها¹⁴ فادبا هذه¹⁵ القديسة وربياها¹⁶ بكل حكمة¹⁷ مسيحية * وعلمها الكتابة وكانت مداومة * ^{v. 162} قراة الكتب البيعية¹⁸ وخاصة اخبار الرهبان ولاجل مداومتها في قراتهم اشتاقت الى السيرة

- 1. B. ارموس. — 2. B. بكرزوا. — 3. B. ويشروا. — 4. A. فضربونهم. — 5. B. يجذبونهم. — 6. B. عيالونهم وبنوكالهم بكرون. — 7. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 8. B. *addit* مثل. — 9. B. سارة البارة. — 10. B. هذا. — 11. *Deest in B.* — 12. B. للمسيح. — 13. B. سارة. — 14. *Haec verba a جزيلة desunt in B.* — 15. B. هذا. — 16. B. وربياها. — 17. B. فلسفة. — 18. B. كتب البيعة.

B *Loudjilygous*), Agathodore (A *Aghâtouloros*, B *Aghaboudous*) et Elpidius (B *Bâlibouyous*). Ces saints étaient chrétiens depuis leurs pères et leurs aïeux, marchant dans la voie de Dieu, instruits dans toutes les sciences divines. Saint Hermus (B *Armons*, A *Argous*), patriarche de Jérusalem (*Ouirchilim*), les choisit et les sacra évêques sans sièges, mais il les envoya prêcher et annoncer l'Évangile. Ils l'annoncèrent dans des villes nombreuses. Les idolâtres les saisirent dans une ville, les frappèrent en les traînant sur la terre jusqu'à ce qu'ils moururent. Que leur intercession soit avec nous! Amen.

QUINZE DE BARMAHAT (14 mars).

^{v. 162} ¹ En ce jour mourut la sainte et vertueuse athlète Sarah. Cette religieuse était de la Haute-Égypte (*Eÿ-Sa'id*), fille de parents pieux envers Notre-Seigneur le Messie. Ils possédaient une fortune considérable et n'avaient pas d'autres enfants qu'elle. Ils élevèrent cette sainte, lui enseignèrent toute la sagesse chrétienne et lui apprirent l'écriture. Elle était assidue à lire les livres ecclésiastiques, et particulièrement l'histoire des moines. A la

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

الروحانية النسكية فصعدت الى بعض ديارات الرهبانات العذارى¹ الذي قبي² الصعيد ومكثت فيها سنين تخدم العذارى ثم لست فيه زى الرهينة فمكثت فيه مجاهدة لشیطان الشهوة ثلثة عشر سنة حتى ان الشيطان لما ان غلب منها³ وكل وضجر من ثباتها ومحبتها في الطهارة قصد⁴ ان یسقطها بالكبريا فظهر لها وهى على سطح قلايتها تصلى وقال لها ابشرى يا سارة فقد غلبت الشيطان فاجابته اتى⁵ امرأة ضعيفة ما استطیع⁶ ان اغلبه ولا یغلبه ويطرده عنى الا⁷ المسيح وكانت هذه القديسة تقول للعذارى⁸ التى معها اقوالا كثيرة⁹ نافعة منها قالت اتى¹⁰ لم اضع رجلى على درجة السلم وارفعها الى الاخرى الا واصور اننى اموت قبل اصعدھا¹¹ حتى لا یغرنى¹² العدو بطول¹³ الامل وقالت¹⁴ ایضا جيدا ان یفعل الانسان رحمة ولو انها من اجل الناس فبمداومتها¹⁵ سیاتى الى رضا الله وقالت اقوالا كثيرة مكتوبة في اخبار المشائخ¹⁶ الرهبان ومكثت هذه القديسة مجاهدة جهادا عظیما وكانت في قلاية على حافة¹⁷

1. B. — 2. B. — 3. B. — 4. B. — 5. B. — 6. B. — 7. B. — 8. B. — 9. B. — 10. B. — 11. B. — 12. B. — 13. B. — 14. B. — 15. B. — 16. B. — 17. B. — 1. B. — 2. B. — 3. B. — 4. B. — 5. B. — 6. B. — 7. B. — 8. B. — 9. B. — 10. B. — 11. B. — 12. B. — 13. B. — 14. B. — 15. B. — 16. B. — 17. B.

suite de cette lecture continuelle, elle désira la vie spirituelle et ascétique. Elle alla dans un couvent de vierges dans la Haute-Égypte et y demeura deux ans à les servir. Puis elle revêtit l'habit monastique et y resta treize ans à lutter contre le démon de la concupiscence. A la fin, Satan (*Ech-Chaqtân*) vaincu et abattu par elle, écrasé par sa fermeté et son amour pour la pureté, résolut de la faire succomber par l'orgueil. Il lui apparut tandis qu'elle priait sur la terrasse de sa cellule et lui dit : « Réjouis-toi, Sarah; tu as vaincu Satan. » Elle lui répondit : « Je suis une faible femme incapable de triompher de lui; il n'a été vaincu et repoussé loin de moi que par le Messie. » Cette sainte disait aux vierges qui étaient avec elle de nombreuses paroles salutaires, ainsi : « Je n'ai jamais mis le pied sur le degré d'une échelle et je ne l'ai pas levé vers l'autre, sans me figurer que je mourrais avant de l'avoir monté, afin que l'ennemi ne me trompe pas par de longs espoirs. » Elle disait aussi excellemment : « Si un homme pratique la chasteté même en vue des gens, en la pratiquant continuellement il arrivera à satisfaire Dieu. » Elle a dit de nombreuses paroles qui ont été écrites dans les récits des anciens moines. Cette sainte resta à livrer un violent combat: elle avait, sur le bord du fleuve, une cellule où elle

النهر مكثت فيها¹ ستين سنة ما ابصرها احدا يوما² تشرف³ عليه ولما كبرت هذه⁴ القديسة ووصلت الى الثمانين⁵ سنة انحلت من رباط هذا العالم وذهبت⁶ الى النعيم الدائم صلاتها⁷ معنا امين

وفيه⁸ ايضا تذكار⁹ هلياس الشهيد¹⁰ من اهل اهناس صلاته وبركاته¹¹ تكون معنا امين

اليوم السادس عشر من برمهات¹²

13 في¹⁴ هذا¹⁵ اليوم تنيح الاب^{*} البطريك¹⁶ القديس انا خاييل بطريك الاسكندرية[†] في 163 م. هذا الاب كان راهبا بكنيسة القديس ابو مقار وكان عبدا زاهدا فلما تنيح الاب انا تاودورس¹⁷ البطريك مكثت الابهاء الاساقفة مجتمعين بمصر اياما كثيرة وهم يتحجروا¹⁸ من¹⁹ يصلح لهذه الرتبة الى ان اعلمهم انسان²⁰ قديس بهذا الاب فيه نعمة النبوة فقال اتى²¹ كنت بيعة

1. A فيد. — 2. *Deest in B.* — 3. B تشوق. — 4. B هذا. — 5. B قربب الثمانون. — 6. B ومضت. — 7. B *addit* تكون. — 8. *Haec commemoratio deest in Malan, Assemani.* — 9. ايضا تذكار *desunt in A.* — 10. B الشهيد هلياس. — 11. *deest in B.* — 12. A مند. — 13. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 14. B *addit* مثل. — 15. *Deest in B.* — 16. *Deest in B.* — 17. B تاودورس. — 18. B مستحجرون. — 19. B فيمن. — 20. A انسانا; B *addit* اخر. — 21. B اتى.

demeura soixante ans sans que personne la vit regarder au-dessus. Lorsqu'elle eut vieilli, qu'elle eut atteint quatre-vingts ans, elle quitta le monastère de ce monde et s'en alla vers la félicité durable. Que sa prière soit avec nous! Amen.

¹ En ce jour aussi a lieu la commémoration du martyr Hélias des gens de Huïs (*Ahuïs*). Que sa prière et ses bénédictions soient avec nous! Amen.

SEIZE DE BARMATH 12 mars.

² En ce jour mourut notre père, le saint patriarche Khâyil, ^{*} patriarche † 163 M. d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*) (743-767). Ce père était moine à l'église de Saint-Macaire (*Abou Maqâr*); il était pieux, dévot. Lorsque mourut notre père, le patriarche Anbâ Théodore (*Tâoudourous*) (727-738), nos pères les évêques restèrent longtemps réunis à Mîsr, ne sachant qui convenait à cette charge, jusqu'à ce qu'un saint homme, rempli de la grâce prophétique, leur fit con-

1. Cette commémoration manque dans Malan. Assemani. — 2. Cette commémoration manque dans Ludolf.

التقديس ابو مقار احمى الى ان جاء صوت من السماء يقول ان خاييل¹ مستحق لهذا² الرتبة فشكروه³ الاساقفة جميعهم⁴ وذكروا ان⁵ له فضائل كثيرة وانفقوا عليه واخذوا من متولى مصر⁶ كتاب ليحضره من الدير ولما ان⁷ توجهوا الى الجزيرة⁸ وجدوه مشائخ الرهبان جاي في شغل⁹ فمسكوه وقبدهه واوسموه بطريركا¹⁰ في اليوم السابع عشر من توت وكان لاهل الاسكندرية سنتين ولم تمطر عليهم مطرة الا يسير¹¹ فمطرت في ذلك اليوم وثانية وثالثة مطرا غزيرا وجرت في ايام هذا الاب على المومنين شدائد عظيمة¹² وخرجت جماعة من المومنين هجوا من البلاد المصرية والذي احصى¹³ ممن كفر بالمسيح اربعة وعشرين الف انسا¹⁴ وكان البطريرك من ذلك في¹⁵ حزن عظيم¹⁶ جدا الى ان اهلك الله من كان سبب ذلك¹⁷ وفي زمان هذا الاب قام على الملكية¹⁸ بطريرك اسمه قسما وجرت بينه وبين هذا الاب مناظرات في ذكر الاتحاد بين¹⁹ طبيعتي المسيح وكتب الى²⁰

1. A كليل. — 2. B اذذا. — 3. B فب. — 4. B كلهم. — 5. *Deest in B.* — 6. B وجدوه قد جاء وكانوا مشائخ الرهبان. — 7. *Deest in B.* — 8. A الجزيرة. — 9. B وكانوا مشائخ الرهبان. — 10. B بطريرك. — 11. A يسيرا. — 12. B كثيرة. — 13. *Deest in B.* — 14. B انسا. — 15. *Deest in B.* — 16. *Deest in B.* — 17. B في هذه. — 18. B الملكية. — 19. B وبين. — 20. AB له.

naître ce père. « J'étais à prier dans l'église de Saint-Macaire, dit-il, quand une voix vint du ciel, disant : « Khâyil est digne de cette charge. » Tous les évêques s'empressèrent de le remercier, mentionnant qu'il y avait en lui de nombreuses vertus, s'accordèrent sur lui et reçurent du gouverneur de Mişr une lettre pour le faire venir de son couvent. Quand ils arrivèrent à Ghizeh (*El-Djizah*)¹, les moines âgés le trouvèrent se rendant à une occupation. Ils le saisirent, le lièrent, et le sacrèrent patriarche le 17 de Tout. Depuis deux ans, les gens d'Alexandrie n'avaient eu que peu de pluie; mais ce jour, le lendemain et le surlendemain, il plut abondamment. Du temps de ce père, il arriva aux chrétiens de grandes persécutions. Une foule de croyants s'enfuirent du pays d'Égypte (*El-Mişryah*) et parmi ceux qui furent infidèles au Messie, on compta vingt-quatre mille personnes. A cause de cela, le patriarche ressentit un très grand chagrin jusqu'à ce que Dieu fit périr celui qui en était la cause. Du temps de Khâyil, il s'éleva sur les Melchites un patriarche du nom de Cosme (*Qosmâ*); il y eut entre lui et ce père des contestations sur la mention de l'unité entre les deux natures du Messie. Cosme, le patriarche des Melchites, lui écrivit une

1. A *El-Bohairah.*

قسما بطريرك الملكية خظة ان¹ المسيح بعد الاتحاد طبيعة واحدة متجسدة كما قال كيرلس وكتب اساقفة خطوطهم بذلك² وذكر في الخط انه لا يجب ان يقال في المسيح من³ بعد الاتحاد⁴ طبيعتين مفترقتين ولا اثنين ولا شخصين فاصطالحا⁴ على ذلك واستقر⁵ الامر ان تكون⁶ كنيسة واحدة ورضى قسما بطريرك الملكية ان⁷ يصير اسقفا على مصر واتفق جميعهم على ذلك فافسد⁸ بينهم رجل ملكى يسمى انسطاطيوس⁹ من اهل الاسكندرية فانه¹¹ طلب ان يجعل اسقفا فما رضى به فلما لم¹² يتفقوا رضى قسطنطين¹³ اسقف مصر ودخل تحت طاعة انا خايل واما سيرة هذا الاب فلقى شداوند كثيرة من الملوك¹⁴ الظلمة وعوقب عقوبات كثيرة¹⁵ بالضرب الكثير والجس الطويل والتكبير¹⁶ بالحديد وقدم¹⁷ الى ضرب الرقبه عدة مرار والرب ينجه لرعاية شعبه ثم اطلق¹⁸ الى ان¹⁹ يمضى الى الصعيد ليتصدق ويحجب له²⁰ فمضى وضع هناك ايات كثيرة

1. B. بان. — 2. *Deest in B.* — 3. B. فمن. — 4. B. واصطالحا. — 5. B. وتقرر. — 6. B. بصر. — 7. B. اند. — 8. B. فاشدد. — 9. A. انسطاطيوس. — 10. B. فمن. — 11. *Deest in B.* — 12. *Deest in A.* — 13. B. قسما ان يصير. — 14. *Deest in B.* — 15. B. شديدة. — 16. B. لينجا من. — 17. B. وتقدم. — 18. B. انطلق. — 19. *desunt in B.* الى ان. — 20. B. تلك الرقت.

épître, d'après laquelle, après l'union, le Messie était une nature unique, incarnée, comme l'a dit Cyrille (*Kirlos*). Des évêques écrivirent des mandements là-dessus. Il est mentionné dans l'écrit : « Il ne convient pas de dire qu'après l'union, le Messie soit deux natures séparées, ni deux personnes. » Ils firent la paix là-dessus et le projet s'établit de n'avoir qu'une seule église. Le patriarche melchite Cosme accepta de devenir évêque sur l'Égypte. Tous s'accordèrent là-dessus. Mais, parmi eux, un melchite nommé Anastase (*B Anastations, A Anastatious*), des gens d'Alexandrie, jeta le trouble; il voulait être fait évêque. On n'accepta pas et, comme on ne s'accordait pas, Constantin (*Qosstantin*) fut agréé comme évêque de Miṣr et se rangea sous l'obéissance d'Anbâ Khâyil. Quant à la conduite de ce père, il éprouva de nombreux malheurs de la part des rois tyranniques; il subit de nombreux châtiments par des coups fréquents, un long emprisonnement et la mise aux fers. Il fut plusieurs fois sur le point d'avoir la tête tranchée : le Seigneur le sauva pour garder son peuple. Puis il fut relâché et alla dans la Haute-Égypte (*Es-Sa'ûd*) pour Il partit, y fit de nombreux miracles et ramena à la foi

ورد كثيرين الى الايمان¹ ممن خرج من دينه ولما اتصل خبر هذا الاب وما جرى عليه² لملك الحبشة احتفى له وغزا اهل مصر ووصل الى الصعيد وكان معه مائة الف فرس ومائة الف جمل ونهب بلاد كثيرة فلما علم ملك³ مصر⁴ ان ذلك⁵ بسبب البطريك اطلقه واكرمه وارسل الاب الى ملك الحبشة يبارك عليه ويعرفه انه قد تخلص وبأمره ان لا يتعدى⁶ الى مكانه بل يمضى⁷ الى بلاده فلما قرأ⁸ الكتاب ارتحل راجعا ولما كمل هذا الاب سعيه وجهاده انتقل الى الرب يرحمنا بصلواتهم اجمعين⁹ امين

اليوم السابع عشر من برمهات¹⁰

¹¹ في¹² هذا اليوم تبيح الاب¹³ البار الصديق العازر حبيب الرب الذي اقامه الرب¹⁴ من بعد ان مات باربعة ايام¹⁵ هذا البار¹⁶ كان من بنى اسرائيل وكانت مرتا ومريم التي¹⁷ دهنت

1. اتصل الى B. — 2. B addit والعذاب. — 3. B addit من الحبس والعذاب. — 4. B addit الى الايمان. — 5. B addit علم صاحب. — 6. B addit ذلك. — 7. B addit وان هذا. — 8. B addit يتعدى. — 9. B addit يعود. — 10. B addit الذي احب بركة هذا الاب تكون معنا ومع كاتبه B habet Pro his tribus verbis. — 11. B addit قروا. — 12. B addit. — 13. B addit مثل. — 14. B addit. — 15. B addit. — 16. B addit. — 17. B addit. — 18. B addit. — 19. B addit. — 20. B addit. — 21. B addit.

beaucoup de ceux qui étaient sortis de sa religion. Quand l'histoire de ce père et de ce qu'il avait éprouvé arriva au roi d'Abyssinie (*El-Itabachah*), il s'irrita et fit une expédition contre les Égyptiens. Il arriva en Haute-Égypte, ayant avec lui cent mille chevaux et cent mille chameaux, et pilla de nombreuses contrées. Lorsque le roi d'Égypte apprit que c'était à cause du patriarche, il le relâcha et l'honora. Notre père envoya vers le roi d'Abyssinie pour le bénir, l'informer qu'il avait été délivré et lui prescrire de ne pas s'avancer jusqu'à sa résidence, mais d'aller dans son pays. Quand il reçut la lettre, il s'en retourna. Lorsque ce père eut terminé ses efforts et sa lutte, il fut transporté près du Seigneur : Puisse-t-il avoir pitié de nous tous par ses prières! Amen.

DIX-SEPT DE BARMALAT (13 mars).

¹ En ce jour mourut notre vertueux père, le juste Lazare (*El'azar*), l'ami du Seigneur qui le ressuscita quatre jours après sa mort. Ce juste était des Israélites (*Bani Israyil*); Marthe (*Martā*) et Marie (*Maryam*) qui oignent le Seigneur

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

السيد بالطيب كانتا¹ الاثنتين² اختاه³ * وكانوا جميعهم تلاميذا⁴ لرنا يسوع المسيح * f. 164 r. وكان مجبا فيهم لما فيهم من الفضائل⁵ وكانوا جميعهم لم يتعاقوا بزواج⁶ فلما حان ان يوفي⁷ هذا البار الدين المقرر على الطبيعة البشرية وان يشرب الكاس الذي لا بد ان يشربه سائر البشر⁸ فاوفاه⁹ في¹⁰ مثل هذا اليوم والرب سبحانه فانه عالم من اول الدهر بان هذا الصديق تنيح في مثل هذا اليوم وانه سيقمه وانما تركه يموت ومكث الى ان اتت عليه¹¹ اربعة ايام ليستن ويقمه فيحينئذ¹² تعظم¹³ الاية ويعاين ايضا ذاك¹⁴ في هذه¹⁵ المدة منازل الصالحين والطالحين¹⁶ وحينئذ¹⁷ اتى الرب له المجد واقامه كما شهد بذلك يوحنا التاولوغس اذ يقول¹⁸ ان¹⁹ الرب دعاه من بعد اربعة ايام فخرج وبداه ورجلاه ملفوفين كما تكون الموتى وكان خروجه وهم ملفوفين اية²⁰ مثل اقامته والسبب في اخراجه وهم ملفوفين ولم يامن بحله من داخل²¹ القبر ليتحقق موته ليلا يظن ان ذلك كان حيلة باتفاق

1. منجل الفضائل التي فيهم B. — 2. تلاميذ B. — 3. خرائد B. — 4. كانتا B. — 5. يتزوا. — 6. ولم يكن احد منهم يعلق بزواج B habet وكانوا Pro his verbis a — 7. يتزوا B. — 8. الناس B. — 9. فانزاه A. — 10. Deest in B. — 11. Deest in B. — 12. حينئذ. — 13. B. وحينئذ A. — 14. ارضا ذلك A. — 15. هذا B. — 16. الصديقين والصالحين B. — 17. B. وحينئذ. — 18. Deest in B. — 19. Deest in B. — 20. B. اعد. — 21. B. جرى.

* f. 164 r. avec un parfum, étaient toutes deux * ses sœurs. Tous étaient les disciples de Notre-Seigneur Jésus (Yasou') le Messie qui les aimait à cause des vertus qu'ils possédaient. Aucun n'était engagé dans les liens du mariage. Quand vint le moment où ce juste devait payer la dette imposée à la nature humaine et boire la coupe que toutes les créatures doivent absolument boire, le Seigneur — qu'il soit loué — vint à lui, car il savait depuis le commencement des temps que ce saint mourrait à pareil jour et qu'il le ressusciterait. Il le laissa mourir et demeura jusqu'à ce que quatre jours se fussent passés, qu'il sentit mauvais et qu'il le ressuscitât — le miracle serait considérable — et pour que, pendant ce temps, il vit les demeures des bons et des méchants. Alors le Seigneur — gloire à lui — vint et le ressuscita comme le témoigne Jean (Youhannâ) le théologien, quand il dit : « Le Seigneur l'appela après quatre jours; il sortit, les pieds et les mains enveloppés comme sont les morts. » La sortie avec les mains et les pieds enveloppés est un miracle comme sa résurrection. La raison de sa sortie en cet état, — or il ne lui avait pas ordonné de les délier à l'intérieur du tombeau, — c'était que sa mort fût certaine, pour qu'on ne crût

1. l'Évangile de Jean, ch. xi.

بينهما¹ فامرہ الرب ان يخرج وهو ملفوف على حاله ولباذه عظمت الاية ولو افرضنا ان يقال بعد ذلك انه كان حيا فكيف كان يخرج وهو ملفوف اليدين والرجلين مغطا للوجه فلربنا² يسوع المسيح القادر على كل شيء³ المجد الى الابد امين وفيه⁴ ايضا تذكار جرجس العابد وبلاسيوس⁵ الشهيد ويوسف الاستقف بركاتهم الجميع تكون معنا امين

اليوم الثامن عشر من برمات⁶

في⁷ هذا اليوم استشهد⁸ القديس ايسيدراس⁹ رفيق سنا¹⁰ من الاجناد المجردة مع والي الفرما من اهل دقناس¹¹ وكان هذا القديس ايسيدراس صديقه يعمل صنعة الصوف وكانا * كلاهما يصدقان * بما يكسده فابصر¹² في¹³ بعض الليالي روبا كان امرأة عذرى معها اكاليل تضعهم على رؤسهما فلما استيقظا¹⁴ علما بعضهما بعض بالمنام ففرحا بذلك فاقبنا¹⁵ وعلما

1. A بينهما. — 2. B ربونا. — 3. B *addit* له كآيد له خطايا وبخطايا كآيد له. — 4. *Haec commemoratio deest in A*, Ludolf, Assemani. — 5. بلاسيوس. — 6. A برمات. — 7. B *addit* مثل. — 8. B شهادة. — 9. B ايسيدراس. — 10. B سينا *et addit* (sic). — 11. AB دقناس. — 12. B فابصر. — 13. *Deest in B*. — 14. B استيقظا. — 15. *Deest in B*.

pas que c'était une ruse convenue entre eux. Le Seigneur lui ordonna de sortir ainsi enveloppé pour que le miracle fut grand. Et si on nous prétend après cela qu'il était vivant, comment serait-il sorti, les pieds et les mains enveloppés et le visage voilé? Gloire éternellement à Notre-Seigneur Jésus le Messie, le tout-puissant! Amen.

¹ En ce jour a lieu aussi la commémoration de Georges (*Djirdjis*) l'ascète, de Blaise (*Balásious*)² le martyr et de Joseph (*Yousof*) l'évêque : Que leurs bénédictions à tous soient avec nous! Amen.

DIX-HUIT DE BARMAHAT 14 mars .

En ce jour mourut martyr saint Isidore (A *Isidàris*, B *Isidàrous*), compagnon de Sinà, des soldats détachés avec le gouverneur de Péluse (*El-Faramà*), des gens de Takinach (*Dafnàs*). Ce saint travaillait la laine et tous deux faisaient l'aumône * de leur gain. Une nuit, ils virent en songe une * virginie tenant des couronnes qu'elle plaçait sur leurs têtes. Quand ils s'éveillèrent, ils se firent connaître mutuellement leur rêve, ils se réjouirent et

1. Cette commémoration manque dans A, Ludolf, Assemani. — 2. B *Balányous*.

ان الرب قد دعاهما للشهادة¹ فاتوا الى الوالى فحل سنا منطلقه² وطرحها قدماه واعترفا كلاهما بالمسيح فامر باعتقالهما فارسل الرب ملاكهما وعزاهما فارسل الوالى (الى) سنا³ الى مدينة⁴ الاسكندرية وترك ايسيدراس وبعد هذه رجع والى الاسكندرية⁵ اعاد سنا⁶ الى القرما ففرحا باجتماعهما وقص كل منهما ما جرى عليه فعذبهما الوالى⁷ عذابا يما⁸ ثم امر ان يحفر حفيرا⁹ للقديس ايسيدراس¹⁰ ويرموه في النار¹¹ فسأل الاجناد ان يتصبروا¹² عليه قليل حتى يصلى وصلى¹³ وطالب من المسيح ان يقبل نفسه¹⁴ ويهتم بجسده ثم تقدم الى الحفرة النار وطرح ذاته فيها فاسلم الروح بيد الرب ولم ينال جسده شيء¹⁵ من الفساد ولا تغير عن حاله وكانت والدة القديس سنا تبكى عليه لفراقه¹⁶ من رفيقه ثم حملوا جسده ووضعوه في مكان الى ان انتقضى الاضطهاد وعند نياحة القديس

1. الى الشهادة B. — 2. منطلقه A. — 3. سينا B. — 4. *Deest in B.* — 5. *Haec verba a desunt in B.* — 6. *Deest in B.* — 7. وان الوالى عذبهما B. — 8. عظيما B. — 9. B. — 10. ايسيدراس B. — 11. B *addit* فيد B. — 12. يتصبروا B. — 13. B. — 14. B *et addit* روجه B. — 15. شيئا B. — 16. لفراقه B.

furent convaincus que le Seigneur les appelait au martyre. Ils allèrent trouver le gouverneur; Sinâ défit sa ceinture et la jeta devant lui: tous deux confessèrent le Messie. Il ordonna de les enchaîner; le Seigneur envoya son ange qui les consola. Le gouverneur envoya Sinâ à la ville d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*) et laissa Isidore. Au bout d'un certain temps, le gouverneur d'Alexandrie renvoya Sinâ à Péluse. Tous deux se réjouirent de leur réunion et se racontèrent mutuellement ce qui leur était arrivé. Le gouverneur leur fit subir des châtiments douloureux, puis il ordonna de creuser une fosse pour saint Isidore et de le jeter dans le feu. Il demanda aux soldats d'attendre un peu jusqu'à ce qu'il eût prié. Il pria et demanda au Messie de recevoir son âme et de s'occuper de son corps; puis il s'avança vers la fosse enflammée, s'y jeta et rendit son âme entre les mains du Seigneur: son corps ne souffrit aucun dommage ni aucune altération. La mère de saint Sinâ pleurait sur lui à cause de sa séparation d'avec son ami. On emporta son corps et on le déposa dans un endroit jusqu'à la fin de la persécution. Lors de la mort de saint Isidore, la mère de saint Sinâ vit une troupe d'anges qui emportaient

اسيدراس¹ رأت ام القديس سنا² جماعة من الملائكة وقد اخذوا نفس القديس اسيدراس³ وصعدوا بها بمجد عظيم شفاعته تكون⁴ مع بنى المعمودية⁵ امين

اليوم التاسع عشر من برمات⁶

⁷ في⁸ هذا اليوم تنيح القديس المبشر ارسطابولس الرسول هذا القديس كان من جملة السبعين الذين انتخبهم الرب وارسلهم يكرزون⁹ قبل الامم ونال مع التلاميذ ما نالوه وصحب التلاميذ وخدمهم ونادى معهم بالبشرى المحيية¹⁰ ورد كثيرين الى طريق الخلاص ودخل بهم في الايمان بالمسيح^{*} وعمدهم وخلصهم¹¹ ثم¹² افادهم من الوسايا الالهية فقامته التلاميذ اسقفا على ابرطانيا¹³ فمضى اليها وبشر فيها وعمدهم ووعظهم¹⁴ وصنع امامهم ايات كثيرة وناله من اليهود واليونانيين شدايد كثيرة¹⁵ وطرد منهم مرارا عديدة¹⁶ ورجم

1. B اسيدروس. — 2. B سينا. — 3. B اسيدروس. *Haec verba a* رأت *desunt in A.* — 4. *Deest in B.* — 5. B معنا. — 6. مند. — 7. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 8. B *addit* مثل. — 9. B يكرزوا. — 10. *Pro his verbis a* وصحب *B habet* من الثرة والنعمة. — 11. B وخلصهم. — 12. B بما. — 13. B ابرطانيا. — 14. B ورضعهم. — 15. *Haec verba a* دالذ *desunt in B.* — 16. A مرارا.

l'âme du premier et la transportaient avec une grande gloire. Que son intercession soit avec les chrétiens! Amen.

DIX-NEUF DE BARMAHAT (15 mars).

'En ce jour mourut le saint porteur de la bonne nouvelle, Aristobule (*Aristoboulos*) l'apôtre. Ce saint était des soixante-dix que choisit le Seigneur et qu'il envoya prêcher devant les nations. Il reçut avec les disciples ce qu'ils reçurent, les accompagna, les servit, prêcha avec eux l'Évangile vivificateur, ramena beaucoup dans la voie du salut, les fit entrer dans la foi du Messie, * les baptisa et purifia leurs âmes; puis il leur prodigua les recommandations divines. Les disciples le consacrèrent évêque sur Abritânis (*B Abrâtâni*). Il alla dans ce pays, annonça l'Évangile, baptisa les habitants, les exhorta et fit devant eux beaucoup de miracles. Il éprouva de nombreux maux de la part des Juifs (*El-Yahoud*) et des Grecs (*El-Youningin*); il fut

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

بالحجارة ولما أكمل سعيه وتيسح بسلام وقد ذكره بولس الرسول¹ في سألته الى رومية² صلاته تكون معنا امين

وفيه³ ايضا ذكر سبعة من الشهداء وهم الاسكندروس⁴ والاسكندروس المصري واغابيوس⁵ من غزة وتيمولاوس⁶ من البنطس وديوناسيوس من اطرابلس ورومالوس⁷ وبلبيوس⁸ كانا من قرى مصر هولاء ارتبطوا بالمحبة المسيحية واتوا الى والي¹⁰ قيسارية فلسطين واعترفوا امامه¹¹ بالمسيح¹² نالوا اكليل الشهادة في زمان ديتلاديانوس صلواتهم¹³ تكون معنا امين

اليوم العشرون¹⁴ من برمهات

¹⁵ في¹⁶ هذا اليوم تيسح الاب¹⁷ ابا خاييل بطريك الاسكندرية هذا الاب كان ذو خصال

1. B. — 2. *Epistola ad Romanos*, xvi, 11. — 3. *Haec commemoratio deest in Ludolf et Assemani*. — 4. B. الكندروس. — 5. A. اغابوس. — 6. B. تيمولاوس. — 7. *Deest in B.* — 8. B. ربلبيوس. — 9. B. وكانا. — 10. *Deest in B.* — 11. B. اعلم الملك. — 12. B. باسم المسيح. — 13. B. شغاعيم. — 14. B. العشرون. — 15. *Haec commemoratio deest in Ludolf*. — 16. B. *addit* حمل. — 17. B. *addit* القديس.

chassé par eux à plusieurs reprises et lapidé avec des pierres. Quand il eut terminé sa lutte, il mourut en paix. L'apôtre Paul (*Boulos*) l'a mentionné dans son Épître aux Romains¹ (*Roumyah*). Que sa prière soit avec nous! Amen.

² En ce jour aussi a lieu la commémoration de sept martyrs. Ce sont Alexandre (A *El-Iskandarous*, B *Alkandarous*), Alexandre l'Égyptien (*El-Miṣrī*), Agapius (B *Aghābiouss*, A *Aghābiouss*) de Gaza (*Ghazzali*), Timolaos (*Timoulāouss*) du Pont (*El-Bouṭos*), Denys (*Dyonousyous*) de Tripoli (*Atrabolos*), Romulus (*Roumilouss*) et Valésius (A *Balisyous*, B *Balyous*) : ceux-ci étaient des villes d'Égypte (*Miṣr*). Attachés par l'amour chrétien, ils allèrent trouver le gouverneur de Césarée de Palestine (*Qaisāryah Falastīn*) et confessèrent le Messie devant lui. Ils reçurent la couronne du martyr au temps de Dioclétien (*Dihlādīyānous*). Que leurs prières soient avec nous! Amen.

VINGT DE BARMAHAT (16 mars).

En ce jour mourut notre père Anbā Khāyil, patriarche d'Alexandrie (*El-*

1. xvi, 11. — 2. Cette commémoration manque dans Ludolf, Assemani. — 3. Cette commémoration manque dans Ludolf.

جميلة فناله في بطركيته احزان¹ عظيمة منها ان اسقف سخا كان جاهلا شريرا² مجبا لمجد³ الدنيا وكان بدناشر⁴ الذي في كرسيه بيعة قد جددت تحتاج التكرين فسألته اراخته⁵ البلاد⁶ الذين⁷ اهتموا بالكنيسة ان يسيروا الى الاب البطريك واساقفة الناحية⁸ باخذ بركتهم وتكرين بيعتهم ولما ان جاوا بخلاف ما ظن⁹ الاسقف تركهم في البيعة وخرج زعم ليهم لهم ولم¹⁰ يتذكر قول الرب ان الذي يحتاج اليه يسير¹¹ فلما¹² فات القداس وهو غائب وزاد في الغيبة سألت الاساقفة * والمشائخ الاب البطريك ان يقدم القداس ليقرأوا بعض الكتب الى ان ياتي الاسقف ولما لجوا عليه قام بدالة البطريكية وقدم القداس¹³ فلما بلغ الاسقف ذلك دخل فيه الشيطان¹⁴ وجاء الى البعة وخطف القران من على البيكل فكسره¹⁵ ورماه وخرج مغضبا فاستدعا الاب قريانا¹⁶ اخر وقدم عليه وفي الغد جمع الاساقفة

1. A احزانا. — 2. *Deest in B.* — 3. *B addit* جدا. — 4. A يدناشر. B بدناشر. — 5. B باطن. — 6. *Deest in B.* — 7. A الذي. — 8. B المجاورين اجم. — 9. B اراخته. — 10. *Deest in B.* — 11. A يسيرا. — 12. B ولما. — 13. B القداس. — 14. *B addit* حرام. — 15. B وكسره. — 16. B قريانا.

Iskandaryah (881-899). Ce père était doué de belles qualités, mais il éprouva de grands chagrins pendant son patriarcat. Entre autres, l'évêque de Skhōon (*Sakhā*) était ignorant, méchant, aimant une basse gloire. Il y avait à Tanoucheh (*Danouâcher*), dans son diocèse, une église qui avait été reconstruite et qu'il fallait consacrer. Les magistrats du pays qui avaient la charge de l'église lui demandèrent la permission d'aller trouver notre père le patriarche et les évêques des environs pour recevoir leur bénédiction et consacrer l'église. Lorsqu'ils vinrent contrairement à ce qu'il pensait, il les laissa dans l'église et sortit, prétendant s'occuper d'eux, sans se rappeler la parole du Seigneur : « Que celui dont on a besoin vienne. » Comme l'heure de la messe était passée et comme il était toujours absent, et son absence se prolongeait, les évêques et les vieillards demandèrent * à notre père le patriarche d'offrir le saint sacrifice pour faire quelques lectures jusqu'à ce que l'évêque arrivât. Comme ils insistaient auprès de lui, il se leva avec les insignes du patriarcat et célébra le saint sacrifice. Quand l'évêque l'apprit, Satan (*Ech-Chaitan*) entra en lui, il vint à l'église, saisit l'hostie sur l'autel, la brisa, la jeta et sortit furieux. Notre père demanda une autre hostie et dit la messe avec elle. Le lendemain, il rassembla les évêques qui étaient avec lui, les prêtres et les

الدين¹ معه والكهنة والعلماء وقطع ذلك² الاسقف وقدم غيره³ فدخل فيه الشيطان فمضى الى متولى مصر ورفع عليه رفاة وذكر ان عنده مالا كثيرا وان المتولى احضره وطلب منه مال البيعة واوانيا فاي ان يعطيها له وقال له اما جسدى فبين يديك واما روحى فبيد الخالق فامر بتخشيبه وحبسه فاقام معتقل فوق السنة وهو فى هذه المدة صائم ولا يأكل سوى خبزنا وباقلا مسلوق وملح وبعد ذلك ضمن عليه واخرجه ليزن عشرين الف ديناراً

1. B. الذى. — 2. *Deest in A.* — 3. *Quae sequuntur usque ad finem absunt in B* وكان لهذا الاب غيرة روحانية وكان محتلياً من روح الطهارة *cujus narratio multo brevior est* والحكمة وصبر هذا الاب على شدادت كثيرة وكان مداوما لرعظ الشعب وتعليمها بلا ملال وكان لهذا الاب فضائل كثيرة وحسب سيرة ابائنا الرسل فى البشرى واكرامه والانداز باسم المسيح والايمان باسم القدوس وصار هذا الاب فى بطركية بكل سيرة حسنة بكل القرائين الرسولية وكان ورعا متزجدا ناسكا كامل الصفات الحسنة ورعى رعية الرب بلا عيب ولا ضرر فى شى من التعليم ولا المراعات فى طول زمانه وارضى الرب فى زمان رياسته واخبروا تقيح الى الرب بسلام من الرب يرحمنا بصلاته ويوحى كايه امين.

docteurs, déposa cet évêque et en sacra un autre¹. Satan (*Ech-Chaïtan*) entra en lui; il alla trouver le gouverneur de l'Égypte (*Misr*), fit des rapports contre le patriarche et raconta qu'il possédait de grandes richesses. Le gouverneur de l'Égypte le fit venir et lui demanda les biens et les meubles de l'église. Il refusa de les lui donner et lui dit : « Pour mon corps, il est entre tes mains; pour mon âme, elle est entre celles du Créateur. » Le gouverneur ordonna de le mettre en croix et l'emprisonna. Il demeura enchaîné plus d'un an; pendant ce temps, il jeûnait et ne mangeait qu'un pain, des légumes cuits et du sel. Après cela, le gouverneur prit des cautions et le relâcha pour qu'il lui payât vingt mille dinars. Il écrivit un billet aux cautions et put payer dix mille

1. A partir de ce passage, B donne pour terminer la vie de Khâyil un texte différent et beaucoup plus court : Ce père avait un zèle spirituel; il était rempli de l'esprit de pureté et de sagesse; il supporta de nombreuses peines; il était assidu à prêcher le peuple et à l'instruire sans se lasser. Il avait de nombreuses vertus; il imitait la conduite de nos pères les apôtres dans l'annonce de l'Évangile, dans ses prédications, dans ses avertissements au nom du Messie, dans la croyance en son saint nom. Pendant son patriarcat, ce père vécut d'une belle vie suivant toutes les règles apostoliques. Il était chaste, pieux, dévot, rempli de belles qualités; il garda le troupeau du Seigneur sans faute et sans manquer à quoi que ce fût pour l'enseignement et la prédication pendant toute sa vie. Il contenta Dieu par ses actions pendant son patriarcat et finalement il mourut en paix dans le Seigneur. Puisse Dieu, par sa prière, avoir pitié de nous et de l'écrivain! Amen.

وكتب على الضمياء حجة فوزن منها عشرة الف ديناراً واخذ بعضها من الاساقفة وبعضها جباة من المؤمنين ومن رهبان البرية ثم استلف من اهل الاسكندرية وباعهم الى ان كملت العشرة الف دينار وكتب خظة لاهل الاسكندرية بالف دينار في كل سنة واما العشرة الف الاخرى فانه قصد ان يتصدقها من اهل البلاد يده فمضى الى بلبس ليتدى بها فاقام فيها يوم فدخل راهبا مسكينا عليه ثوبا عتيقا فاخذ بركة الاب ثم جلس عند الباب بجانب عليه ولا يزن شيئا فاعلم التلميذ الاب فطلب الراهب فما وجده وقبل كمال الاربعين يوم مات الامير موتة سوء وقام ولده بعده في مكانه فرد الخط على الاب البطريك وقطعه كما قال الراهب ثم حصل للاب حزنا عظيما على ما جرى منه وعليه ثم تنيح بسلام بعد ان اكمل في البطركية تسعة وعشرين سنة صلاته معنا امين

وفيه² ايضا اقام الرب العازر الصديق من بين الاموات وامن به كثيرا لعظم هذه الاية فله المجد دائما امين

1. A. البطركى. — 2. *Haec commemoratio deest in B.*

dinars; il en tira une partie des évêques et l'autre partie, il la leva sur les fidèles et les moines du désert; ensuite il se fit payer par les gens d'Alexandrie le quart de leur fortune et leur écrivit une cédule pour mille dinars chaque année. Quant aux dix mille autres dinars, il résolut de les percevoir lui-même sur les gens du pays. Il alla à Belbeïs pour commencer par là; il y resta un jour. Un pauvre moine entra chez lui, couvert d'un vêtement usé, reçut sa bénédiction, s'assit près de la porte à côté de * son disciple et lui dit : « Dis * f. 166 r. au père que sa poitrine ne soit pas oppressée, car d'ici quarante jours, il sera délivré et reprendra l'écrit qui l'engage, qu'il ne paiera rien. » Le disciple en informa le patriarche, il chercha le moine et ne le trouva pas. Avant l'expiration des quarante jours, l'émir mourut de male mort; son fils lui succéda; il rendit l'écrit au patriarche et le déchira comme avait dit le moine. Le père éprouva un grand chagrin de ce qui était arrivé par lui et contre lui. Puis il mourut en paix après avoir occupé le patriareat vingt-neuf ans. Que sa prière soit avec nous! Amen.

'En ce jour aussi, Dieu ressuscita Lazare (*El-'Azir*) le juste et beaucoup crurent en lui à cause de la grandeur de ce miracle. Gloire à lui éternellement! Amen.

1. Cette commémoration manque dans B.

¹ وفيه ايضا تكريم بيعة القديس انا اسقن بركه علينا امين

اليوم الحادى والعشرون من برهات

في ² هذا اليوم حضر ربنا يسوع المسيح مع تلاميذه في بيت عنيا لما كان العازر الذى اقامه من بين الاموات احد المتكبين معه³ وكانت مرثا اخته تخدم الجمع الحاضر معه ومريم اخته الاخرى تدهن قدميه بالطيب وتمسحها بشعرها⁴ فمدحها الرب واثار بذكر موته القريب فقال لها احفظيه ليوم دفنى⁵ وبقوله ان المساكين عندكم في كل حين وانا لست عندكم في كل حين يرمز بقرب⁶ صلبه وموته⁷ وفيه⁸ تشاوروا⁹ عظماء الكهنة ان يقتلوا العازر لاجل ان كثيرين من عظم الاية¹⁰

1. *Haec commemoratio deest in B et Ludolf.* — 2. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 3. *Evang. Joannis, XII, 2.* — 4. *Haec verba a مريم و برهات desunt in B.* — *Evang. Joannis, XII, 3.* — 5. *Evang. Joannis, XII, 7.* — 6. *Pro B habet بهذا الكلام على بنجرب* — *Evang. Joannis, XII, 8.* — 7. *B addit بد كايده والمبتم* — 8. *Haec commemoratio deest in Malan, Ludolf, Assemani.* — 9. *B addit ايضاً* — 10. *B addit الذى ظهرت بان سيدنا انا من الاموات من بعد قيامه في القبر مع الاصوات التى ظهرت بان سيدنا انا بربنا البيت اربعة ايام بهذا البيت.*

¹En ce jour aussi eut lieu la consécration de l'église de saint Asqaroum². Que sa bénédiction soit avec nous! Amen.

VINGT ET UN DE BARMAHAT 17 mars.

¹En ce jour, Notre-Seigneur Jésus (Yasou) le Messie se trouva avec ses disciples à Béthanie (Baït 'Anyà), lorsque Lazare (El-'Azir) qu'il avait ressuscité d'entre les morts fut parmi ceux qui étaient couchés avec lui³. Sa sœur Marthe (Martá) servait la réunion des assistants, tandis que son autre sœur Marie (Maryam) oignait ses pieds avec des parfums et les essuyait avec ses cheveux⁴. Le Seigneur la loua et fit allusion à sa mort prochaine en disant : « Garde-les pour le jour de ma sépulture⁶ » et aussi par ces paroles : « Il y aura toujours des pauvres parmi vous, mais je ne serai pas toujours parmi vous⁷. »

²En ce jour, les princes des prêtres conspirèrent de tuer Lazare (El-'Azir),

1. Cette commémoration manque dans B et Ludolf. — 2. Malan Sakran, Assemani *Ascalonis.* — 3. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 4. *Évangile de Jean, XII, 2.* — 5. *Évangile de Jean, XII, 3.* — 6. *Évangile de Jean, XII, 7.* — 7. *Évangile de Jean, XII, 8.* — 8. Cette commémoration manque dans Malan. Ludolf, Assemani.

كانوا يؤمنوا برنا يسوع المسيح¹ الذي له المجد² والقدر³ والعظمة الى اخر الدهر كلها امين وفيه⁴ ايضا ذكر القديسين تاوضوروس وكليثاوس الشهداء وما شو^(?) من الاعاب على اسم مخلصنا بانواع مختلفة وفي الاخير نالوا اكليل الشهداء وورثوا السفارة الابدية في ملكوت السموات بركاتهم معنا امين

اليوم الثاني والعشرون من برمبات⁴

في⁵ هذا⁶ اليوم تنيح الاب القديس الروحاني انبا كيرلس⁷ اسقف اورشليم⁸ هذا القديس نشا في علم البيعة^{*} وكان فيه⁹ ماهرًا فلما تنيح الاب مكسيموس اسقف اورشليم¹⁰ اختير هذا الاب من بعده للرتبة¹¹ فرعا شعبه¹² ابها¹³ رعاية واجودها وحرسهم من الذباب المتانية¹⁴ والاربوسية فلما اجتمع المجمع بسريديقى حضر هذا الاب وعانده¹⁵

1. *Evang. Johannis*, XII, 10-11. — 2. *Quae sequuntur desunt in B.* — 3. *Haec commemoratio deest in A.* Ludolf. — 4. A. جند. — 5. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 6. B. *addit* حنل. — 7. B. كيرلس. — 8. B. يورشليم. — 9. A. فيها. — 10. B. يورشليم. — 11. B. من بعده. — 12. B. للرتبة. — 13. B. رعية المسيح. — 14. B. المتانية. — 15. *Deest in B.*

car, à cause de la grandeur du miracle, beaucoup croyaient en Notre-Seigneur Jésus¹ (Yasou²) le Messie, à qui soient la gloire, la puissance, la grandeur jusqu'à la fin de tous les temps! Amen.

²En ce jour aussi a lieu la commémoration des deux saints Théodore (Tâoudhourous) et Timothée (Klyatiou), les martyrs, et de ce qu'ils souffrirent (?) de tourments de toute sorte pour le nom de notre Sauveur : à la fin ils reçurent la couronne du martyr et héritèrent d'une place (?) éternelle dans le royaume des cieux. Que leurs bénédictions soient avec nous! Amen.

VINGT-DEUX DE BARMAHAT (18 mars).

³En ce jour mourut le saint père spirituel Anbâ Cyrille (A Kirlos, B Kirlos), évêque de Jérusalem (A Ourichalim, B Yarouchalim); ce saint occupait un haut rang dans la science de l'Église^{*} et il y était habile. Quand mourut notre père Maxime (Maksimons), évêque de Jérusalem, il fut choisi pour lui succéder dans cette charge. Il garda son troupeau de la façon la plus prudente et la plus noble et le défendit contre les loups mortels^(?) ariens. Lorsque le concile de Sardique (Sardiqi) se réunit, ce père y assista, lutta contre Arius (Aryous). Acace (Akakyou) fut déposé du siège de Césarée (Qaişa-

1. *Évangile* de Jean, XII, 10-11. — 2. Cette commémoration manque dans A. Ludolf. — 3. Cette commémoration manque dans Ludolf.

اريسون ونفى اكاكيوس من كرسي قيسارية فذهب¹ اكاكيوس الى قسطنطينوس² الملك ابن قسطنطين³ الكبير فشكا له ما جرى عليه من المجمع وبخاصة من هذا القديس كيرلس فارسل ونفى كيرلس من اورشليم وجماعة اساقفة من كراسيم⁴ فجاهد القديس الى طرسوس واجتمع بسلاوانس⁵ اسقفها فعاذده⁶ وساعده فلما اجتمع المجمع بسلوكية كان هذا المعظم احد المجتمعين فيه⁷ ولعنوا اكاكيوس⁸ فذهب ايضا اكاكيوس الى الملك وعرفه ما جرى عليه واغرى قلبه على الاب كيرلس فارسل ايضا ونفاه ولما مات قسطنطينوس وملك ابنه قسطنس رد الاب الى كرسيه ورد كل الاساقفة الذين⁹ نفاهم ابود فعاش في هدو¹⁰ وسلامة بقية ايامه ولما ملك¹¹ تاوضوسيس الكبير¹² جمع¹³ مجمع¹⁴ المائة وخسين بمدينة القسطنطينية على مقدونيوس¹⁵ حضر هذا الاب فيه وقاوم مقدونيوس وسليانوس¹⁶ وابوليناريوس¹⁷ ولعنهم واتباعهم وازاف الى الايمانة التي¹⁸ وضعها التثمانية وثمانية

1. B. بنفى. — 2. B. قسطنطين. — 3. B. *addit* الملك. — 4. B. كراسيم. — 5. B. بيلرس.
6. B. فعازده ذلك. — 7. A. وعد. — 8. *Deest in B.* — 9. A. الذي. — 10. B. هدوا.
— 11. B. يملك. — 12. *Deest in B.* — 13. B. وجمع. — 14. A. المجمع. — 15. B. *addit*
الذي. — 16. B. وابوليناريوس. — 17. A. سبلسوس. — 18. A. وسليانوس وابوليناريوس.

ryah); il partit trouver l'empereur Constance (A *Qostantinos*, B *Qostantin*), fils de Constantin (*Qostantin*) le grand, et se plaignit à lui de ce qu'il avait éprouvé de la part du concile, et particulièrement de saint Cyrille. L'empereur envoya exiler celui-ci de Jérusalem et tous les évêques de leur siège. Le saint se rendit à Tarse (*Tarsous*), s'unît à Silvain (A *Silouinos*, B *Bouios*), évêque de cette ville, qu'il aida et assista. Lorsque le concile se réunit à Séleucie (*Saboukyah*), ce vénérable saint fut au nombre de ceux qui s'y trouvèrent. Ils mandèrent Acace qui alla encore trouver l'empereur, l'informa de ce qui était arrivé et excita son cœur contre notre père Cyrille. Constance l'envoya chasser de son siège; mais lorsqu'il mourut et qu'il eut pour successeur son fils Qostas (*lisez* son neveu Julien), celui-ci rappela sur leurs sièges Cyrille et tous les évêques que son père (*lisez* son oncle) avait exilés. Le patriarche vécut dans la paix et la tranquillité le reste de ses jours. Quand régna le grand Théodose, il rassembla un concile de cent cinquante évêques dans la ville de Constantinople (*El-Qostantinyah*) contre Macédonios (*Maydoungous*): ce père y assista et combattit Macédonios, Sabellios (*Sabalsious*) et Apollinaire (B *Aboulinaryous*, A *Aboutyaryous*), maudit leurs partisans et fit pencher vers la

عشر من عند¹ نومن² بالروح القدس الى اخرها وصنف هذا الاب من الروح القدس³ ميامر عديدة وعظمت وصنف⁴ كتاب يحوى ثمانية عشر مقالة وفسر فيه الامانة وهو كتاب نافع جدا مملوا من كل حكمة واقام على الكرسي ثلثة وثلاثين سنة وتنيح * بسلام⁵ صلواته⁶ معنا امين

وفيه⁷ ايضا تذكار نياحة الاب الاسقف المكرم الكامل بكل المعاني صاحب الشيخوخية الحسنة والذكر الجميل ايننا ابنا ميخائيل اسقف كرسى تقادة الرب يرحمنا بصلاته وطلباته الى الابد امين

اليوم الثالث والعشرون من برمهات

في⁸ هذا⁹ اليوم تنيح النبي العظيم دانيال هذا الصديق كان من بيت¹⁰ يوناخير فلما سبا بختنصر اورشليم في السنة السادسة عشر من مملكته اخذ يوناخير ابن يواقيم وبنيه ودانيال

1. A حد. — 2. B ونومن. — 3. *Haec verba a* اخرها *desunt in B. A addit* الخلة فيد. — 4. B *addit* هذا. B الكتاب الذى. — 5. B *addit* من الرب. — 6. B *addit* تكرر. — 7. *Haec commemoratio deest in A, Ludolf, Assemani, Maï et Malan.* — 8. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 9. B *addit* مثل. — 10. B بنت

foi qu'avaient établie les 318 pères (à Nicée), d'après laquelle nous croyons au Saint-Esprit. Sous son inspiration, le père composa de nombreuses homélies et des sermons; il est l'auteur d'un livre qui contient dix-huit catéchèses, et dans lequel il expliqua la foi; c'est un livre très utile, rempli de toute sagesse. Il occupa le siège pendant trente-trois ans et mourut * en paix; que sa prière * t. 167 f. soit avec nous! Amen.

¹En ce jour aussi a lieu la commémoration de la mort de notre père, l'évêque vénéré, accompli dans toutes les sciences mystiques, doué d'une belle vieillesse et d'une glorieuse réputation, notre père Anbâ Michel (*Mikhâyîl*), évêque de Naqâdah. Que le Seigneur nous fasse miséricorde par ses prières et ses instances! Amen.

VINGT-TROIS DE BARMAHAT (19 mars).

²En ce jour mourut le grand prophète Daniel (*Dānyâl*). Ce juste était de la famille de Younâkhir. Quand Nabuchodonosor (*Bokhtnaşr*) s'empara de Jérusalem (*Ourichalim*), la seizième année de son règne, il prit Younâkhir fils

1. Cette commémoration manque dans A, Ludolf, Assemani, Maï et Malan. — 2. Cette commémoration manque dans Ludolf.

ابن عمته¹ وسبا معهم خلقاً² عظيماً³ من بني اسرائيل واخذ كل اموال وجدتها في بيت الملك وفي بيت الله⁴ كما تنبأ اشعيا لحزقيا⁵ الملك⁶ وكان هذا⁷ النبي صغير السن فاظهر كل سيرة فاضلة كاملة⁸ وحلت عليه روح الله وتنبأ في بابل وفي السنة الرابعة من السبي ابصر بختنصر رويًا صعبة في منظرها وتاويلها فارحفته جدا ولما اتته نسيها فاجمع⁹ كل حكماء بابل فطلب¹⁰ منهم¹¹ ما رآه وتاويله فلم يعلموا الرويا فضلًا عن تفسيرها فرسم بقتلهم فلما سمع دانيال السبب¹² لان سيد الشرط اراد قتله وقتل اصحابه¹³ امر بتأخير الامير الى ان ينسى¹⁴ الملك برويا ثم صلى دانيال هو وورثته¹⁵ الى الله وتضرع¹⁶ اليه ان يعرفه تفسير رويًا الملك فوحى الله اليه بها فدخل الى الملك وقص عليه المنام ثم شرحها له¹⁷ وبين¹⁸ فيها انه تنبى عن الملوك الذي يملكون¹⁹ بعدد وما يحدث بكل واحد منهم

1. B. — 2. B. خلق. — 3. *Deest in B.* — 4. B. بيت الله. — 5. B. فاجمع. — 6. *IV Reg.*, ch. *xx*, 17. — 7. *Deest in A.* — 8. *Deest in B.* — 9. B. فاجمع. — 10. B. رطلب. — 11. A. منذ B. *addit* معرفة. — 12. *Deest in B.* — 13. A. منذ. *In B* ولما علم B. *habet* امر¹⁴. — 14. *Pro his verbis a* امر¹⁵. — 15. A. اما دانيال السبب من سيد الامجد. — 16. B. وتضرع. — 17. B. اليها. — 18. B. *addit* له. — 19. B. يملكون.

de Joakin (*Youâqim*), ses fils et Daniel, fils de sa tante. Il emmena captif avec lui un peuple considérable d'entre les Israélites (*Bani Israyil*) et s'empara de toutes les richesses qui étaient dans le palais et dans le temple, ainsi qu'Isaïe (*Ish'ayâ*) l'avait prédit au roi Ézéchiâs (*Hizâqyah*)¹. Ce prophète était jeune et montra une conduite méritoire et accomplie. L'esprit de Dieu descendit sur lui et il prophétisa à Babylone (*Bâbil*). La quatrième année de la captivité, Nabuchodonosor eut un songe effrayant pour la vue et l'interprétation, qui l'épouvanta beaucoup. Quand il s'éveilla, il l'avait oublié. Il réunit tous les sages de Babylone et leur demanda ce qu'il avait vu et son explication. Comme ils ne le connaissaient pas, loin de l'expliquer, il les condamna à mort. Quand Daniel fut informé de la raison pour laquelle le chef de la police voulait le tuer ainsi que ses compagnons, il demanda un répit à l'officier jusqu'à ce qu'il eût expliqué le songe du roi. Puis il pria Dieu, lui et ses compagnons, et s'humilia devant lui pour qu'il lui fit connaître l'explication du songe du prince. Le Seigneur la lui révéla. Il entra chez le roi, lui raconta son rêve, lui en expliqua le sens et lui démontra clairement qu'il s'agissait des rois qui régneraient après lui et de ce qui arriverait à chacun d'eux.

1. *IV Rois*, *xx*, 17.

شرحاً مخلصاً¹ فاستحسن² بقول دانيال وسجد له ورسم له بقرايين وعطايًا وفضله
 عن كل حكماء³ بابل ثم رأى الملك⁴ مناما⁵ اخر⁶ ففسرها⁷ له ايضاً وعرفه ان الله⁸
 لاجل تكبيره سيخرجه⁹ من بين البشر ويسكنه مع الوحوش في البراري سبعة سنين
 ياكل فيها العشب مثل البهائم ثم يعيده الى ملكه فتتم نبوته ثم من بعد¹⁰ موت بختنصر
 فسر¹¹ لبلطاشار ابنه ما كتب له الملاك¹² على الحائط عند ما شرب على اية بيت¹³
 الرب فاعلمه¹⁴ ان المكتوب معدود وموزون ومبسوط وان تفسيره ان الله قد اعد ملكك¹⁵
 الى غيرك لانه وزنك ووجدك ناقصا وان ملكك منبسطا¹⁶ الى ملك مادي وملك فارس
 وتمت نبوته واورد الله في الرويا الملوك¹⁷ الاتيين من بعده¹⁸ الى اخر الزمان والمسيح
 الدجال¹⁹ ورأى مجد الله وعظمته وابصر شرف المسيح والاهيته²⁰ وتبا على مجيه ووجد
 لذلك سنيًا فعد كماها كما تبا وقال ان المسيح ياتي ويقتل ولا يكون لها مخلصا بعده

1. مخلصاً. B. — 2. B addit الملكت. — 3. Deest in A. — 4. A منام. — 5. A اخرى. —
 6. وفسرها. B. — 7. اند. B. — 8. B addit اللد. — 9. Pro his verbis a نيرتد B habet. —
 10. Deest in A. — 11. Deest in B. — 12. B واعلمه. — 13. B ملكت. — 14. Haec verba a
 الدجال. B. — 15. Deest in B. — 16. B addit من الملكت. — 17. B الجدل. —
 18. ولا مرتد. A.

Nabuchodonosor accueillit bien la parole de Daniel, se prosterna devant lui, lui assigna des offrandes et des revenus et l'établit au-dessus de tous les sages de Babylone. Puis il eut un autre songe que Daniel lui expliqua aussi. Il lui fit connaître qu'à cause de son orgueil, Dieu le ferait sortir d'entre les créatures humaines et le ferait habiter pendant sept ans dans le désert avec les bêtes sauvages, mangeant de l'herbe comme les animaux; ensuite qu'il le ramènerait à sa royauté. La prophétie s'accomplit. Après la mort de Nabuchodonosor, il expliqua à son fils Balthasar (*Bal'âchâr*) ce qu'écrivait l'ange sur la muraille tandis qu'il buvait dans les vases du temple. Il lui apprit que ce qui était écrit était : compté, pesé, dispersé, c'est-à-dire : Dieu a transmis ton royaume à un autre, car il l'a pesé et l'a trouvé inférieur : ta royauté a été transférée à celles des Mèdes (*Mâdi*) et des Perses (*Fâris*). Sa prophétie s'accomplit. Dieu lui fit voir en songe les rois qui devaient venir après lui jusqu'à la fin des temps, le Messie et l'Antichrist. Il vit la gloire de Dieu et sa puissance, et contempla la gloire du Messie et sa divinité. Il prédit sa venue et en détermina les années et lors de leur accomplissement, il

وان بيت المقدس يخرب بعد قتل المسيح وتبطل القرابين والذبايح وقد تم ذلك جميعه وكان بابل صنم وضيفته في كل يوم اثني عشر مكيال¹ دقيق واربعين كبشا وستة اجاحين خمر وكان الملك كورش الفارسي يسجد له كل يوم وكان يظن ان الصنم يأكل ويشرب² ما يوحذ بسببه فهاه دانيال عن ذلك واعلمه ان الصنم لما يأكل ولما يشرب فغضب الملك واستعلم من كهنه الصنم فقالوا له ان ييل³ الصنم يأكل ذلك ثم وضعوا الطعام قدام الملك عند المساء وخرجوا فاستحضر دانيال رماد ونشره في مكان⁴ قدام الملك⁵ ثم اهتم⁶ الملك المكان بختمه⁷ فخرج خدام الصنم من سرداب تحت الارض واخذوا ذلك وفي الغد فتح الملك فما وجد الطعام فصاح عظيما⁸ انت بابل⁹ فضحك دانيال واورى الملك اثر مشى الرجال على الرماد قتل الملك الخدام واكسر¹⁰ الصنم وقتل ايضا دانيال الثعالب الذي كانوا اهل بابل يعبدونه ورمى هذا النبي في جب السباع¹¹ دفعتين فاقام فيه

1. B مكبريل. — 2. *Haec verba a يسجد desunt in B.* — 3. *Deest in B.* — 4. في مكان *deest in B.* — 5. B *addit* فخرجوا — 6. B اهتم. — 7. B *بختمه المكان*. — 8. B *عظيم*. — 9. A *بابل* — 10. B *وكسر*. — 11. B *الذي للسباع*

prophétisa et dit : « *Le Messie viendra et sera tué* » ; elle n'aura plus de sauveur après lui ; Jérusalem sera ruinée ; après la mort du Messie les offrandes et les sacrifices sont anéantis. » Tout cela s'accomplit. *Il y avait à Babylone une idole, dont l'entretien quotidien était de douze mesures de farine, de quarante moutons et de six amphores de vin. Le roi Cyrus (Kourach) le Persan (El-Fârisi) se prosternait chaque jour devant elle² et croyait que l'idole mangeait et buvait ce qu'on prenait à cause d'elle³. Daniel lui soutint le contraire et l'informa que l'idole ne mangeait ni ne buvait⁴. Le roi s'irrita et questionna les prêtres de l'idole⁵. Ils lui dirent : « Bel (Bil) mange cela. » Au soir, ils présentèrent la nourriture devant le roi et sortirent. Daniel fit apporter de la cendre et la répandit en cet endroit devant le prince, puis Cyrus scella cette place avec son anneau⁶. Le lendemain, il ouvrit la porte et ne trouva pas de nourriture ; il poussa un grand cri : O Bel⁷. Daniel rit et lui montra la trace de la marche des hommes sur la cendre⁸. Le roi tua les serviteurs et brisa l'idole⁹. Daniel tua aussi le dragon qu'adoraient les gens de Babylone¹⁰. Ce prophète fut jete deux fois dans la fosse aux lions ; une première*

1. *Daniel*, ix, 26, 27. — 2. *Daniel*, ix, 2, 3. — 3. Cf. *Daniel*, ix, 5. — 4. Cf. *Daniel*, ix, 6. — 5. *Daniel*, ix, 7. — 6. Cf. *Daniel*, ix, 13. — 7. Cf. *Daniel*, ix, 17. — 8. Cf. *Daniel*, ix, 18-20. — 9. Cf. *Daniel*, ix, 21. — 10. Cf. *Daniel*, ix, 22-26.

* f. 168 r
 دفعة يوم وليلة¹ ودفعة² ستة * أيام والجب مطبوق عليه³ ولم يرمى له⁴ شي⁵ ياكلوه⁶
 المدّة⁷ وحرسه الله⁸ سالما وحمل الله حقوق النبي من يروشليم⁹ ومعه غذا كان قد صنعه
 للحاصدين¹⁰ فوضعه¹¹ على الجب ببابل وصعد دانيال واكل معه¹² وتعزى من كلام حقوق
 ومكث دانيال في بابل الى السنة التي رجع فيها بنو¹³ اسرائيل الى يروشليم¹⁴

اليوم الرابع والعشرون منه¹⁵

¹⁶ في¹⁷ هذا اليوم تبيح الاب القديس ابنا مقارة البطريرك بمدينة¹⁸ الاسكندرية هذا القديس
 نشأ من ضيعة تعرف¹⁹ بشيرا فزهد في هذا العالم من صغره واشتاق الى سيرة الرهبنة فدخل الى
 جبل²⁰ شيهات وترهب بكنيسة القديس مقاريوس وانجح في الرهبنة وظهرت له دلانل صالحة
 فلما تبيح ابنا كسما²¹ اتفق رأى الاساقفة على تقدمة هذا الاب تقدم²² من غير ان يهوى

1. الي كدال *desunt in A qui addit* — 2. *desunt in A qui addit* — 3. *B addit*
 4. *A* — 5. *A* — 6. *A* — 7. *B* — 8. *B addit* — 9. *A*
 10. *B* — 11. *B* — 12. *B* — 13. *B* — 14. *B*
 15. *desunt in B* — 16. *Haec commemoratio desunt in Ludolf* — 17. *B addit*
 18. *B* — 19. *B* — 20. *B* — 21. *B* — 22. *Haec*
verba a تقدم على desunt in B.

fois il y resta un jour et une nuit, une autre fois six * jours. Elle était fermée * f. 168 r
 par un couvercle et pendant tout ce temps on ne jeta rien à manger aux ani-
 maux. Dieu conserva Daniel sain et sauf et transporta de Jérusalem le prophète
 Habacuc (*Habayouq*) avec la nourriture qu'il avait préparée pour les
 moissonneurs. Il le déposa sur la citerne à Babylone. Daniel monta, mangea
 avec lui et fut consolé par les paroles d'Habacuc¹. Il demeura à Babylone
 jusqu'à l'année où les Israélites (*Banou Isrâ'ijil*) revinrent à Jérusalem.

VINGT-QUATRE DE BARMATH (20 mars).

² En ce jour mourut le saint père Anbâ Macaire (*Maqârâb*), patriarche
 de la ville d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*) (933-953). Il était d'un village
 appelé Chirâ; dès sa jeunesse, il mena dans le monde une existence ascétique
 et désira la vie monastique. Il entra dans la montagne de Scété (*Chibât*),
 prit l'habit dans l'église de Saint-Macaire (*Maqâr'youc*), fut heureux dans sa
 vie de couvent et donna des preuves de sa vertu. Quand mourut Anbâ Cosme
 (*Qosmâ*), l'opinion des évêques fut d'accord pour nommer ce père patriarche.

1. Cf. *Daniel*, ix, 30-38. — 2. Cette commémoration manque dans Lu 101f.

ذلك ولما خرج من مدينة الاسكندرية قاصد الطلوع الى الديارة كالعادة عبر على ضيعته التي ولد¹ فيها وكانت والدته في² الحياة وكانت بارة طاهرة خائفة من الله زاهدة في³ مجد هذا العالم طالبة⁴ مجد السمايين⁵ محبة فيه⁶ فطلع هذا⁷ الاب الضيعة يسلم⁸ على والدته فلما سمعت به لم تخرج اليه ولما دخل الى البيت ووجدها⁹ قاعدة تغزل وما¹⁰ قامت اليه ولا سلمت عليه فظن انها ما عرفته فقال لها انا ابنك لم لا تسلمي على فاجابته¹¹ اما انا فقد عرفتك واما انت فما اظن انك قد عرفت اسمك ولا¹² نفسك فانا كنت اشتي ابصرك ميتا ولا¹³ ابصرك¹⁴ بطيركا¹⁵ لانك بالامس كنت مطلوب بخطية نفسك فقط وانت اليوم مطلوب بكل رعبتك ثم بكيا كلاهما فدخل كلامها في قلبه وكان في كل يوم يتذكره¹⁶ وينهد في سيرته واصلاح^{*} رعيته منها لهم بالقراءة والمواعظ متحرزا^{*} في وضع يده على من يقدمه من الاساقفة والكهنة ولم يكن يتعرض لاحد شيئا من اموال

محبة فيد. — 6. السمايين B. — 5. مشافد الي B. — 4. كارجة B. — 3. فيجا A. — 2. تبالد B. — 1. *desunt in B.* — 7. *deest in A.* هذا. — 8. B. ويسلم. — 9. فرجدها B. — 10. فما B. — 11. *deest in B.* فاجابته. — 12. *desunt in B.* اسمك ولا. — 13. B. ولا اشتي ان. — 14. B. ابصرك. — 15. بطركا A. — 16. يذكر B. انظر ك.

Il fut nommé sans l'avoir désiré. Quand il partit de la ville d'Alexandrie, dans l'intention de monter aux monastères, suivant l'habitude, il passa par le village où il était né et où sa mère était encore en vie : elle était vertueuse, pure, craignant Dieu, dédaignant la gloire de ce monde et recherchant celle des ciels et l'aimant. Ce père monta au village pour saluer sa mère. Quand elle apprit son arrivée, elle ne sortit pas au-devant de lui et, quand il entra dans la maison, il la trouva assise, filant; elle ne se leva pas et ne le salua pas. Il crut qu'elle ne le reconnaissait pas et lui dit : « Je suis ton fils; pourquoi ne me salues-tu pas? » — Elle lui répondit : « Pour moi, je t'ai reconnu, mais pour toi, je ne crois pas que tu connaisses ton nom ni ton âme; je préférerais te voir mort et non patriarche car hier, tu n'étais responsable que de tes fautes personnelles, et aujourd'hui tu l'es de tout ton troupeau. » Ensuite ils pleurèrent tous deux et cette parole pénétra dans son cœur : chaque jour, il se la répétait; il s'appliquait à sa conduite et à perfectionner son peuple en l'avertissant par la lecture et les prédications, prenant toutes les précautions quand il imposait les mains en consacrant des évêques ou des prêtres: il n'offrit jamais à personne une part des biens d'église ni de ce

* f. 168 v.

البيع ولا مما حرم عليه اخذه وكان لا¹ يقدم احدا الا بتزكية الكاهنة المباركين وكان مداوما توصية² الاساقفة والتسوس برعاية الشعب³ وحراستهم⁴ بالميامر والمواعظ واقام⁵ على الكرسي الرسولي عشرون سنة في هدو وسلامة والبيعة⁶ على يده مستقيمة والصلوات⁷ والقداصات قائمة مستمرة ثم تبيح بسلام⁸ صلاته معنا امين⁹

اليوم الخامس والعشرون من برمهات¹⁰

¹¹ في¹² هذا اليوم تبيح¹³ المعظم¹⁴ الرسول¹⁵ اونسوفوروس¹⁶ الواحد من السبعين تلميذ الذي انتخبهم الرب هذا كان¹⁷ من بنى اسرائيل من سبط بنيامين ابن ابوين حافظين التاموس قتبغ المخلص من جملة من تبعه لينظر اعماله في عظم اياته ويسمع تعليمه فلما اقام هكذا اياما¹⁸ وهو ينظر في كل وقت آيات مختلفة اتفق انه كان معه حاضرا¹⁹ من

1. B. — 2. B addit. — 3. B. — 4. B. — 5. B. — 6. B. — 7. A. — 8. B addit. — 9. Hic adjicit B commemorationem trium martyrum quae jam ad h' Barmahat refertur. — 10. A. — 11. Haec commemoratio deest in Ludolf. — 12. B addit. — 13. B. — 14. B. — 15. Deest in B. — 16. B. — 17. A. — 18. B. — 19. A. — 20. B. — 21. A. — 22. B. — 23. B. — 24. B. — 25. B. — 26. B. — 27. B. — 28. B. — 29. B. — 30. B. — 31. B. — 32. B. — 33. B. — 34. B. — 35. B. — 36. B. — 37. B. — 38. B. — 39. B. — 40. B. — 41. B. — 42. B. — 43. B. — 44. B. — 45. B. — 46. B. — 47. B. — 48. B. — 49. B. — 50. B. — 51. B. — 52. B. — 53. B. — 54. B. — 55. B. — 56. B. — 57. B. — 58. B. — 59. B. — 60. B. — 61. B. — 62. B. — 63. B. — 64. B. — 65. B. — 66. B. — 67. B. — 68. B. — 69. B. — 70. B. — 71. B. — 72. B. — 73. B. — 74. B. — 75. B. — 76. B. — 77. B. — 78. B. — 79. B. — 80. B. — 81. B. — 82. B. — 83. B. — 84. B. — 85. B. — 86. B. — 87. B. — 88. B. — 89. B. — 90. B. — 91. B. — 92. B. — 93. B. — 94. B. — 95. B. — 96. B. — 97. B. — 98. B. — 99. B. — 100. B.

qu'il était défendu de prendre; il ne consacrait personne que sur le témoignage des prêtres bienheureux; continuellement, il exhortait les évêques et les prêtres à veiller sur leur troupeau et à le garder par les homélies et les sermons. Il resta vingt ans sur le siège apostolique, en paix et en tranquillité. L'église se maintint grâce à lui; les prières et les offrandes durèrent sans interruption. Il mourut en paix. Que sa prière soit avec nous! Amen¹.

VINGT-CINQ DE BARMAHAT (21 mars).

² En ce jour mourut l'apôtre vénéré Onésiphore (A *Onisoufouros*, B *Ounisoufouros*)³, un des soixante-dix disciples que choisit le Seigneur. Ce saint était des Israélites (*Banou Israël*), de la tribu de Benjamin (*Benyamin*), fils de parents qui savaient la loi par cœur. Il fut l'un de ceux qui suivaient le Sauveur pour voir ses actions dans la grandeur des miracles et entendre son enseignement. Quand il fut resté ainsi quelque temps, voyant à chaque mo-

1. B ajoute la commémoration de trois saints, déjà donnée au 12 de barmahat. — 2. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 3. Assemani, *Nicephorus Mar Crescens*.

جملة المجمع عندما أقام الرب ابن الأرملة بنائين فما تأخر بعد هذه² الآية ولا طلب معها دليل آخر بل للحين³ ترك الاستثناء بسراج الناموس اليهودى وقصد شمس البر وتقدم الى الرب يسوع وأمن به من كل قلبه⁴ وقصد خلاص نفسه وتعمد من يده فلما قبل نعمة المعزى بعليّة صهيون حيث كان صحبة التلاميذ تبع التلاميذ⁵ وخدمهم وبشر في بلاد كثيرة فاقامه الرسل اسقفا على كوراتاس⁶ وبشر⁷ فيها وعمد أهلها وانار نفوسهم بتعليمه ووعظه وكان⁸ يشفى نفوسهم واحسامهم ولما أتم سعيه وحصل اكليل المجد تبيح⁹ بعد ان وصل الى سبعين سنة منها احدى واربعين سنة¹⁰ مسيحيا وتسعة وعشرين سنة يهوديا.¹¹ ذكره الرسول بولس في رسالته الى طيماتاوس وفي غيرها وسلم عليه صلواته وشفاعته¹¹ معنا مين

1. *Deest in B.* — 2. B. هذا. — 3. B. بالحسين. — 4. *Haec tria verba desunt in A.* — 5. *desunt in B.* تبع التلاميذ. — 6. B. كورا ينيس. — 7. B. فيسبر. — 8. B. *addit* فيهم. — 9. B. برفذبح. — 10. *Haec verba a منها desunt in A.* — 11. *Deest in B qui addit* بكرن.

ment des miracles divers, il lui arriva d'être présent parmi tous ceux qui se trouvaient là lorsque le Seigneur ressuscita à Naïm (*Nāyin*) le fils de la veuve, Après ce prodige, il ne tarda plus et ne demanda pas d'autre preuve, mais, sur-le-champ, il renonça à être éclairé par la lampe de la loi juive et se dirigea vers le soleil de la vérité; il s'avança vers Notre-Seigneur Jésus (*Yasou'*) et crut en lui de tout son cœur; il rechercha le salut de son âme et fut baptisé de sa main. Quand il eut reçu la grâce du consolateur sur la hauteur de Sion (*Sahyoun*) alors qu'il était en compagnie des disciples, il suivit ceux-ci, les servit et annonça l'Évangile dans de nombreux pays. Les apôtres l'instituèrent évêque à Kourâtânās¹; il y prêcha, baptisa les habitants, illumina leurs âmes par son enseignement et sa prédication; il guérissait leurs âmes et leurs corps. Quand il eut terminé sa lutte et reçu la couronne de gloire, il mourut après avoir atteint soixante-dix ans dont il passa quarante et un dans le christianisme et vingt-neuf dans le judaïsme. L'apôtre Paul le mentionne dans son épître à Timothée (*Timôtâous*)² et ailleurs³ et il le salue. Que sa prière et son intercession soient avec nous! Amen.

1. B. Kourainous. — 2. *H^e Epître à Timothée*, iv, 19. — 3. *H^e Epître à Timothée*, i, 16.

اليوم السادس والعشرون من برمات¹

² في هذا اليوم تبيحت القديسة الطوبانية ابراكسيه¹ العذراء هذه⁵ كانت ابنة اناس عظماء من بيت المملكة من مدينة رومية من جنس انوريوس⁶ الملك فعند نياحة ابيها⁷ املكها الملك⁸ على ابن بعض عظماء البطارقة واتفق ان والدتها اتت الى ديار⁹ مصر لتأخذ ما يتحصل¹⁰ لها من اجرة رباغ وغللات بساتين¹¹ خلفهم زوجها فاحذت هذه¹² القديسة معها وكانت قد باقت الى تسع سنين فلما وصلوا بلاد¹³ مصر نزلوا¹⁴ ببعض ديارات العذارى¹⁵ الى ان ينجزا¹⁶ اشغالها وكانت رهبانات ذلك الدير على غاية النسك ولا يأكلون شيئا من الزهومات ولا زيتا ولا فاكهة ولا يذوقون خمرا ولا ينامون¹⁷ الا على الارض فاحبت الصبية الدير وانست¹⁸ الى الخديمة التي فيه فقالت لها تارك الخديمة¹⁹

1. عند A. — 2. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 3. B *addit* مثل. — 4. A. بروكسيه.
 — 5. B. هذا القديسة. — 6. A. انوريوس. — 7. A. يباحند. — 8. *Deest in B.* — 9. B. لديار.
 10. B. يحصل. — 11. B. بساتين. — 12. B. هذا. — 13. B. الى ديار. — 14. B. نزلوا. — 15. B.
 16. B. ينجزا. — 17. A. تنجرا. — 18. B. *addit* فيه. — 19. *Deest in B.*

VINGT-SIX DE BARMAHAT (22 mars).

'En ce jour mourut la sainte, la bienheureuse Euphrasia (Euphraxia) (B *Abraksyah*, A *Braksyah*)², la vierge. Elle était fille de gens considérables de la famille impériale de la ville de Rome (*Roumyah*), et de la parenté de l'empereur Honorius (B *Anouryous*, A *Abouryous*). Lors de la mort de son père, l'empereur la maria au fils d'un de ses principaux patrices. Il arriva que sa mère alla en Égypte (*Misr*) pour recueillir ce qui lui revenait du prix de champs et de récoltes de vergers qu'avait laissés son mari. Elle prit avec elle cette sainte qui avait atteint l'âge de neuf ans. Quand elles arrivèrent en Égypte, elles descendirent dans un couvent de vierges, jusqu'à ce qu'elles eurent mené à bonne fin leurs affaires. Les religieuses de ce couvent vivaient dans un extrême ascétisme, ne mangeant ni choses grasses, ni huile, ni fruits, ne goûtant pas de vin, ne dormant que sur la terre. La jeune fille aima le couvent et se lia avec une servante qui s'y trouvait. Celle-ci lui dit : « Promets-moi de ne plus sortir de ce monastère et de ne pas

1. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 2. Malan *Praxia*, Assemani et Mai *Apraxia*.

عاهدني¹ انك لا تعودى² تخرجى من هذا³ الدير ولا تطلبى ليلىك⁴ فعاهدتها على ذلك فلما قضت⁵ والدتها اشغالها⁶ وقصدت⁷ العودة الى بلادها طلبت ان تاخذ القديسة معها فلم تفعل وقالت انا قد اندرت واوقفت نفسى للمسيح ولا لى حاجة الى عرس هذا العالم⁸ انا لى عرس حقيقى هو الرب⁹ يسوع المسيح فلما علمت¹⁰ والدتها¹¹ انها ما توافقها في¹² المضى معها فرقت هي¹³ مالها على المساكين واقامت معها¹⁴ في الدير عدة سنين ثم تبيحت فلما سمع الملك ان امها تبيحت سير¹⁵ يطلب الصبية ليملكها¹⁶ فارسلت تعرفه بانها قد اندرت نفسها للمسيح¹⁷ ولا تقدر تخلف¹⁸ التذر¹⁹ فبكى الملك وتعجب من حكمتها مع صغر²⁰ سنها ثم انها تعبدت تعبدًا زائدًا وكانت تصوم يومين يومين²¹ ثم ثلاثة ثم اربعة ثم اسبوعا وفي الاربعين يوم المقدسة لا تأكل²² طيخا فحصدتها الشيطان وضربها في رجلها ضربة اقامت متالمة منها²³ زمانا كبيرا الى ان تحزن الرب عليها وشفافها وكان الرب قد انعم عليها باشفا المرضى وكان لها طاعة عظيمة للرئيسة وللخوات²⁴ فكانت محبوبة من الكل وفي بعض

* f. 169 v.

1. B. فعاهدني. — 2. B. عدوى شى. — 3. *Deest in A.* — 4. B. ليلىك. — 5. B. انقضت. — 6. B. اشغالها. — 7. B. وطلبت. — 8. B. بل دالت. — 9. B. *addit* الفانى. — 10. *Pro* الرب. — 11. B. *addit* سببت. — 12. B. *Deest in B.* — 13. B. امها. — 14. B. على. — 15. B. *addit* كل. — 16. B. *Deest in A.* — 17. B. ارسل. — 18. A. لملكها. — 19. B. للمسيح. — 20. B. *Deest in A.* — 21. B. يومين. — 22. B. لداكل. — 23. *Deest in B.* — 24. B. والخوات.

rechercher ton mari. » Elle le lui promit. Quand sa mère eut terminé ses affaires et eut résolu de regagner son pays, elle voulut prendre sa fille avec elle, mais elle refusa et répondit : « J'ai fait un vœu et je me suis consacrée au Messie; je n'ai nul besoin d'un fiancé de ce monde; j'ai un époux mystique, c'est le Seigneur Jésus (Yasou) le Messie. » Quand sa mère reconnut qu'elle ne l'accompagnerait pas dans son voyage, elle distribua sa fortune aux pauvres et resta avec elle dans le couvent plusieurs années; puis elle mourut. Lorsque l'empereur apprit sa mort, il envoya demander la jeune fille pour la marier. Elle lui fit connaître qu'elle s'était vouée au Messie et qu'elle ne pouvait contrevenir à son vœu. * L'empereur pleura et admira sa sagesse malgré son jeune âge. Elle pratiqua de plus en plus ses dévotions, joignant tous les deux jours, puis trois, puis quatre, puis une semaine : pendant les quarante jours consacrés, elle ne mangeait rien de cuit. Satan (*Ech-Chaïtân*) la haït et la frappa au pied d'un coup dont elle souffrit pendant longtemps jusqu'à ce que le Seigneur eut compassion d'elle et la guérit. Dieu lui avait accordé la faveur de guérir les malades. Elle avait une grande

* f. 169 v.

الليالي رأيت الرئيسة كان قصورا مبسوطة واكاليد موضوعة فكانت¹ متعجبة² لمن هولاء³ فقيل⁴ لها لابرأكسية أنتك وهي تجي الآن لهولاء⁵ فقضت الام الرويا على الخوات واوستهم ان لا يعلموا ركسية وان الرب اراد ان تسيح ابركسية⁶ فمرضت بحمي⁷ قليل⁸ فاجتمعت اليها⁹ الخوات والرئيسة والخديمة وسألوها ان تذكرهم ثم تنيحت بسلام فبكوا عليها الخوات وحننوا كثيرا اعدتهم تلك¹⁰ القديسة ثم تنيحت بعدها¹¹ الخديمة صاحبها وبعدها بيسير مرضت الام فجمعت الخوات وقالت لهم انظروا من تقبموها عليكم اما لاني انا ماضية الى الرب لان ابركسية شفت في فاغلقوا على الباب واذهبوا فلما اغلقوا الباب¹² عليها واتوا باكر¹³ ليفتقدوها¹⁴ وجدوها قد تنيحت صلوات الجميع تحفظنا وتحرسنا من جميع ضربات العدو الشرير الى النفس الاخير وارينا المجد دائما ابدا¹⁵ امين

الى حاجنا B 5. — فقال B 4. — هولاء لمن B 3. — لمعجبة A 2. — وكادت B 1. —
 — عليها B 9. — فليلد B 8. — بحمة B 7. — *desunt in B* وان الرب *Haec verba* —
 — بكره B 13. — *Deest in B*. — ربعدها تنيحت الخديمة B 11. — *Deest in B*. — وليفتقدنها
 بكرن معنا *B habet* بحفظا *Pro his verbis a* 15.

obéissance à la supérieure et aux sœurs et était aimée de chacune. Une nuit, la supérieure vit des châteaux immenses et des couronnes préparées. Comme elle se demandait avec étonnement à qui elles étaient destinées, une voix lui dit : « A Euphrasie ta fille, et bientôt elle y viendra. » Elle raconta le songe aux sœurs et leur recommanda de ne pas en informer la sainte, car le Seigneur voulait qu'elle mourût. Elle tomba malade d'une fièvre légère; les sœurs, la supérieure et la servante se rassemblèrent près d'elle et lui demandèrent de les mentionner. Puis elle mourut en paix. Les religieuses la pleurèrent et ressentirent un grand chagrin de l'avoir perdue. Ensuite, sa compagne, la servante, mourut après elle, et peu de temps après, la supérieure tomba malade. Les sœurs se rassemblèrent autour d'elle et elle leur dit : « Voyez qui vous mettez à votre tête; pour moi, je vais aller retrouver le Seigneur, car Euphrasie a intercédé pour moi; fermez la porte sur moi et partez. » Lorsqu'elles eurent fermé la porte sur elle et qu'elles furent revenues de bon matin pour la visiter, elles trouvèrent qu'elle était morte. Que leurs bénédictions à toutes nous protègent et nous garantissent des coups de l'ennemi méchant jusqu'à notre dernier soupir! Gloire éternellement à Notre-Seigneur! Amen.

اليوم السابع والعشرون من برمهات¹

في² هذا اليوم تنيح الاب المغبوط سراج البرية اب جميع الرهبان القديس³ ابو مقار العظيم⁴ هذا القديس كان من اهل⁵ ششوير⁶ من اعمال منوف وكان⁷ ابويه صالحين * c. 170 r. بارين وكان ابوه يسمى ابراهيم ولم يكن له ولدا فظنهم له⁸ روبا من قبل الرب واعلمه ان الرب⁹ يرزقه ولدا يكون ذكره شاتعا¹⁰ في¹¹ الارض ويرزق بنون روحانيين وبعد قليل رزق هذا القديس وسماه مقارة الذي تفسره¹² الطوباني وكانت فيه¹³ نعمة الله¹⁴ من صغره وكان طائعا لابائه فلما كملت¹⁵ قامته اراد ابويه ان يزوجه¹⁶ وكان عمو يكره هذا فانصبه¹⁷ ان يفعل هولاء¹⁸ وازوجه¹⁹ فلما دخل الى خجائه جعل²⁰ نفسه مريضا فقام²¹ مدة²² وهو كذلك وبعد هذا طالب من ابيه ان يطلق له العنق الى البرية ليتفصح²³ قليل

1. A. جند. — 2. B. addit. بميل. — 3. B. ابريا. — 4. الكبير. — 5. *Deest in B.* — 6. B. ججوير. — 7. B. وكانا. — 8. B. اجندا et omittit. روبا. — 9. *Deest in B.* — 10. *Deest in B.* — 11. B. addit. اطار. — 12. A. addit. اسمد. — 13. *Deest in B.* — 14. B. addit. عليل. — 15. B. addit. ايلم. — 16. A. يزوجوه. — 17. A. فاكروه. — 18. B. ارادهم. — 19. B. فجعل. — 20. B. جدام وهو كذلك. — 21. B. addit. ايلم. — 22. B. addit. جدمس.

VINGT-SEPT DE BARMAHAT 23 mars .

En ce jour mourut le père bienheureux, la lampe du désert, le père de tous les moines, saint Abou Macaire (*Maqâr*). Il était des gens de Chechouir¹, * c. 170 r. * des districts de Manouf. Ses parents étaient vertueux et pieux. Son père se nommait Ibrahim. Il n'avait pas d'enfant. Un songe lui apparut de la part du Seigneur et l'informa que Dieu le gratifierait d'un fils dont la renommée se répandrait sur la terre et qu'il aurait des fils spirituels. Peu après, il fut gratifié de ce saint et le nomma Macaire (*Maqârâh*) qui signifie bienheureux. La grâce de Dieu fut en lui depuis sa jeunesse: il obéissait à ses parents. Quand sa croissance fut accomplie, ils voulurent le marier. Il y répugnait, mais ils le contraignirent à faire leur volonté et ils le marièrent. Quand il entra dans la chambre nuptiale, il fit le malade et demeura ainsi quelque temps. Ensuite, il demanda à son père de le laisser aller dans le désert pour être soulagé un peu de sa maladie. Chaque jour, il demandait au Messie dans

1. B. *Djidjoir*.

من المرض¹ وكان كل يوم يسأل² المسيح في صلاته ان يعمل له ما يرضيه³ فلما صار في البرية ابصر روبا كان⁴ كارويم ذي⁵ ستة اجنحة قد مسك⁶ يده واصعد الى رأس الجبل⁷ واوراد كل البرية شرقا وغربا طولا وعرضا وقال له ان الرب قد اعطاك هذا الجبل ميراثا لك ولبنوك¹⁰ ولما عاد من البرية وجد الصبية قد مرضت وماتت وهي عذراء¹¹ بحالها فشكر¹² المسيح كثيرا ثم مات اوبيه بعد ذلك ففرق كلما خلفوه على الفقراء والمساكين ولما اهل ششوبر¹³ لما رأوا طهر القديس وعفاه¹⁴ جعلوه قسا عليهم فبنوا¹⁵ له موضح خارج¹⁶ البلد وكانوا ياتوا اليه ويتقربوا منه واقاموا له خديما¹⁷ برسم ما يحتاجه ويبيع عمل يديه¹⁸ فاشفق لصبية انها زنت¹⁹ مع شاب فكذبت²⁰ على هذا القديس انه الفاعل ذلك بها فاخذوا القديس وامتنوه والدوه وضربوه وهو صابر على ذلك²¹ فلما حان وقت ميلاد الصبية فتعسر عليها الولادة²² وقاربت ان تموت فعلمت ان ما اصابها هذا²³ الا

وكان مدلولها هذا الطلبة كل يوم في B addit. — السيد B addit. — المرض B. — جلاله. — وكان B. — ذر B. — امسك B. — جبل B. — وطولا A. — Deest in B. — حجرو B. — السيد B addit. — بتول B. — من بعثت B addit. — وعند B. — فبنوا B. — خارجا B. — Pro his verbis B habet له وكان له. — الدروب B. — وكذبت B. — زنت B. — ودده B. — حديثه B. — ذلك B. — الايلاء B.

ses prières de lui faire ce qu'il voudrait. Quand il fut dans le désert, il eut une vision : il lui sembla qu'un chérubin (*Karoubim*) à six ailes le prenait par la main, le faisait monter au sommet de la montagne et lui montrait tout le désert, à l'est et à l'ouest, en long et en large et lui disait : « Le Seigneur t'a donné cette montagne en héritage pour toi et tes fils. » Quand il revint du désert, il trouva sa femme malade; elle mourut vierge d'état; il remercia beaucoup le Seigneur. Ensuite ses parents moururent; il distribua aux pauvres et aux malheureux tout ce qu'ils avaient laissé. Quand les gens de Chechour virent la pureté et la chasteté de ce saint, ils l'établirent prêtre chez eux et lui bâtirent une habitation hors de la ville. Ils allaient le trouver et recevaient de lui la communion. Ils lui constituèrent un serviteur pour ses besoins; il vendait l'œuvre de ses mains. Il arriva qu'une jeune fille forniqua avec un jeune homme et elle accusa faussement le saint d'être le coupable. On le saisit, on se jeta sur lui, on le fit souffrir, on le frappa, il supportait cela. Quand le moment de l'accouchement fut arrivé pour la jeune fille, il fut excessivement pénible et elle fut près de mourir. Elle recon-
* t. 170 v.

بسبب كذبتها على القديس فاقرت بزناها وكذبها على القديس فلما بلغ القديس ان اهل البلد يريدون¹ ان ياتوه ويستغفروا منه ذكر الرويا التي² راها في البرية³ ثم ظهر⁴ له ذلك⁵ الشارويم⁶ ولم يزل يتقدمه الى ان اصعده الى البرية بوادي هيبب فقال له للملاك⁷ يا سيدى حدد لى مكان⁸ اسكن فيه⁹ فاجابه لا ليلا تخرج من المكان الذى احدهد لك فتكون مخالفا لقول الرب بل البرية كلها لك اى موضع اردت اسكن فيه فسكن في البرية الدخلاية موضع دير القديسين¹⁰ ولما اتوه القديسين¹¹ مكسيموس ودومايوس سكنوا قروب منه فلما¹² تيجوا امره الملك ان ياتي الى المكان الذى هو اليوم ديريه وقال له ان ذلك المكان¹³ يدعى على اسم اولادك¹⁴ الروم وهو الذى يدعى اليوم دير برموس¹⁵ ثم ان القديس عمل عبادات وجاهادات كثيرة وكانوا الشياطين يحاربوه حربا عظيما فقام واتى الى الموضع الذى فيه انا¹⁶ انطونيوس ولما راه من بعد¹⁷ قال هذا اسرايلى حقا لا غش فيه ثم عرفه القتال الذى للشياطين والبسه الاسكيم وطلب ان¹⁸ يقيم عنده فام يده¹⁹ بل²⁰

ذلتك لد A. — 1. B. يظهر. — 2. القديس. — 3. B. Addit. — 4. القديس. — 5. B. يظهر. — 6. A. الشارويم. — 7. A. الملائكة. — 8. B. المكان. — 9. A. Addit. — 10. B. Addit. — 11. B. Addit. — 12. B. ولما. — 13. Haec verba h. desunt in B. — 14. B. اولاد. — 15. B. البرموس. — 16. B. انا. — 17. B. بعد. — 18. B. يطلب. — 19. B. يده. — 20. B. Deest in B.

avoua sa fornication et sa calomnie. Quand Macaire apprit que les gens de la ville voulaient venir le trouver et lui demander pardon, il se rappela la vision qu'il avait eue dans le désert. Puis ce chérubin lui apparut et ne cessa de le précéder que lorsqu'il l'eut fait monter dans le désert, à Ouadi Habib. Alors il dit à l'ange : « Détermine-moi un endroit où j'habiterai. » — Il lui répondit : « Non, pour que tu ne sortes pas de celui que je t'assignerai et que tu ne contreviennes pas à la parole du Seigneur; mais le désert tout entier est à toi; habite-le en tel lieu que tu voudras. » Il habita dans le désert intérieur à l'endroit du couvent des saints. Quand les saints Maxime (*Maksimous*) et Doumatyous vinrent le trouver, ils habitèrent près de lui. Quand ils moururent, l'ange lui ordonna d'aller à l'endroit où est aujourd'hui son couvent et lui dit : « Cette place sera appelée du nom de tes fils, les Romains (*Roum*) »; c'est celle qu'on appelle aujourd'hui Dair Barmous. Puis il fit de nombreuses adorations, livra beaucoup de luttes : les démons lui faisaient une guerre violente. Il se leva et alla à l'endroit où était Anba Antoine (*Antoumpons*). Quand celui-ci le vit de loin, il dit : « Voilà un véritable Israélite (*Isra'ili*) sans fraude. » Puis Macaire lui fit connaître sa lutte contre

قال¹ له يقيم² كل انسان في الموضع الذى اتخذه له الرب³ ثم انه مضى الى موضعه وسكن فيه⁴ وشاع ذكر هذا القديس⁵ في سائر⁶ الارض واحرى الله على يديه آيات عظيمة منها ان⁷ صاحب⁸ انطاكية سير⁹ له ابنته¹⁰ وبها¹¹ روح نجس فاتته¹² بزى¹³ صبي فعرفها انها بنت¹⁴ ثم شفاهها¹⁵ وسيرها الى ابيها¹⁶ وكانوا دفعوا له ذهبا¹⁷ فلم ياخذه منه¹⁸ وكان في¹⁹ اوسيم راهب²⁰ قد اظلم²¹ الناس يقول ان ليس قيامة²² وكانوا يقبلوا²³ قوله²⁴ فاتي اسقف اوسيم وشكا الى القديس حال الشعب مع المتوحد²⁵ وسأله مسألة

1. B وقال . — 2. *Desunt* له يقيم *in B*. — 3. B الذى حددده الله . — 4. *Haec verba a* وسكن فيه *B habet* . — 5. *Pro his verbis B habet* اسمه . — 6. B كل اقطار . — 7. *Pro his verbis a* واحرى *B habet* بد . — 8. B وتصوروا الروحانية واشباة وانرا البد كثيرين وتوجيرا ففتح . — 9. B مدينة . — 10. B ابيها . — 11. B ابيها . — 12. B ابيها . — 13. *Haec tria verba desunt in B*. — 14. B فشفاهها *et addit quae supra referantur* انطاكية ملكت انطاكية . — 15. *Haec tria verba desunt in B*. — 16. *Pro his quatuor verbis B habet* كثير . — 17. B منده شبيها . — 18. B وقال ان سكان هذا الموضع لا يحتاجوا الى شبيها من هذا ولم يدعهم يبايوا في هذا الجبل بل فسفهم فباعوا بد كل الناس وكل من عنده مريض جاء به اليد فيصل على الزيت ويدعهم منده وقال B . — 19. B اظلم . — 20. B اظلم . — 21. B اظلم . — 22. B اظلم . — 23. B اظلم . — 24. *Pro his verbis a* وشكا *B habet* الى القديس مقاريس وعرفد احوال الشعب ان قلوبهم قد اطاعت بقول هذا الرجل وكان اسد رفا .

les démons et, ayant reçu de lui le froe, il lui demanda de rester près de lui. Antoine ne le lui permit pas, mais il lui dit : « Que chacun reste au lieu que le Seigneur lui a assigné. » Puis il partit, retourna à son habitation et y demeura. La réputation de ce saint se répandit dans toute la terre et Dieu accomploit par ses mains de grands miracles. Ainsi, le gouverneur d'Antioche (*Antākiyah*) lui envoya sa fille^{*} en qui était un esprit méchant. Elle vint à lui vêtue comme un jeune homme; il reconnut qu'elle était une fille, la guérit et la renvoya à son père. On lui remit de l'or, mais il n'accepta pas¹. Il y avait à Bouchim (*Aousim*) un moine qui égarait les gens en disant : « Il n'y a pas de résurrection. » Ils acceptaient ses paroles. L'évêque de Bouchim vint trouver le saint, se plaignit à lui de la conduite du peuple envers le moine et le pria instamment de l'aider. Quand il fut allé avec lui vers ce religieux, il vit

1. B ajoute : « en disant : « Les habitants de cet endroit n'ont pas besoin de cela », et il ne les laissa pas passer la nuit dans la montagne, mais il dédaigna. Tous les gens se succédaient auprès de lui; quiconque était malade, on le lui amenait; il pria sur de l'huile, l'en oignait et Dieu accordait la guérison. »

كثيرة¹ ان يغيبه فلما ان اتى معه الى المتوحد رأى ان فيه روح نجس شيطان ولما خاطبه في هذا قال اتى² لا اومن ان الموتى يقوموا³ واشتهي⁴ ان⁵ تقسموا لى انسان من المقابر فصلى القديس وطلب من الرب فقام انسان من⁶ الكفار الاولين فامن المتوحد واما⁷ الذى اقامه فسأل القديس ان يعمد فعمده واقام عنده ست⁸ سنين فتبيح ثم ان⁹ القديس دخل الى البرية الجوانية ليعلم ان كان فيها احدا قبله فرأى¹⁰ شخصين عرايا فخاف منهم لانه ظنهما¹¹ شياطين فطمنا قبله وصليا قدماه الباتارحون (παταρχοὶ) وديعا¹² باسمه فعرف انهما¹³ قديسين فتقصوا منه عن امور العالم فاجابهم ثم سألهما¹⁴ ان كانا يبردا من¹⁵ الشتاء ويحترأ¹⁶ فى الصيف فاجاباه¹⁷ ان الرب قد بردنا ولنا اربعين سنة لا نبرد ولا نحترأ¹⁹ فتبارك منهما وعاد الى مكانه ولما كبروا الاخوة حفر¹⁹ لهم بير وبناها الى الوسط ولما نزل اليها القديس²⁰ ليغتسل اردموها عليه الشياطين فجأوا الرهبان وشاله²¹

ويخصر معد وابصر الروح النجس B habet فلما ان 1. B كبير. — 2. Pro his verbis a الذى. — 3. B تقدم. — 4. Deest in B. — 5. B لم. — 6. B addit الذى فيد ساكن فقال اتى. — 7. B فاما. — 8. A ستة. — 9. Deest in B. — 10. A فرايا. — 11. B ظن فصلب بقلبد وعلى فذامهم البايرومون البانومون B habet فطمنا 12. Pro his verbis a انهم. — 13. B دعاء. — 14. A سالهم. — 15. B في. — 16. B ويحترأوا. — 17. B فاجاباه. — 18. B فحفرها. — 19. B شاله. — 20. Deest in B. — 21. A وشاله.

qu'il y avait en lui l'esprit mauvais de Satan et lorsqu'il lui parla à ce sujet, l'autre lui dit : « Je ne crois pas que les morts ressuscitent et je désire que tu en ressuscites un des tombeaux. » Le saint pria et implora le Seigneur : un des anciens infidèles revint à la vie et le moine crut (à la résurrection). Quant à celui que Macaire avait ressuscité, il demanda au saint de le baptiser; il le fut et demeura près de lui pendant six ans, puis il mourut. Ensuite Macaire entra dans le désert intérieur pour savoir s'il s'y trouvait quelqu'un avant lui. Il vit deux personnes nues et en eut peur, car il crut que c'étaient des démons. Elles se penchèrent devant lui, récitèrent l'oraison dominicale et lui demandèrent son nom. Il reconnut que c'étaient des saints. Ils l'interrogèrent sur les choses du monde et il leur répondit. Puis il leur demanda s'ils souffraient du froid en hiver et de la chaleur en été. Ils lui répondirent : « Le Seigneur nous a rafraîchis et il y a quarante ans que nous n'avons ni froid ni chaud. » Il reçut leur bénédiction et s'en retourna à sa demeure. Lorsque les moines se multiplièrent, il creusa pour eux un puits et le maçonna au milieu. Quand il descendit pour se laver, les démons le lapidèrent; les religieux vinrent l'en retirer. Lorsque le Seigneur voulut qu'il mourût, il lui envoya le chérubin

منها ولما اراد الرب نياحته ارسل له¹ الشارويم الذي كان يفتقده فقال له استعد فاننا ناتي اليك وناخذك ورأى الاب انطونيوس والاب² بخوميوس وجماعة من القديسين واخذ القوات الى ان اسلم الروح وكان له سبعة وتسعين سنة وشهد القديس بنودة تلميذه انه رأى نفس الصديق عند صعودها الى السماء والشياطين يصيحون³ خلفه قائين غلبتنا يا مقاريوس فقال⁴ الى الان فلما وصل⁴ باب السماء داخلا صاحوا باعلى اصواتهم⁵ غلبتنا يا مقاريوس فقال تبارك الرب يسوع المسيح الذي خلصني من ايديكم وكان قد اوصى اولاده ان يخفوا جسده فاتوا اقوام من اهل ششور⁶ بلده واعطوا⁷ تلميذه⁸ يوحنا مال الذي كان القديس ينيه⁹ ان لا يحب المال واراهم¹⁰ جسد القديس ابو مقار ثم اخذوه¹¹ الى بلدهم ونوا له¹² كنيسة وقام فيها نحو¹³ المائة وستين سنة الى ايام مملكة العرب بعد بناء القلالي¹⁴ طلعا بجسده فاما يوحنا تلميذه لاجل محبته للمال تجدم بعد نياحة الاب مقاريوس¹⁵ صلاته¹⁶ تكون معنا¹⁷ امين

1. B addit الرب. — 2. A يصيحوا. — 3. B قال. — 4. B دخل. — 5. A صوتهم. — 6. B فارادهم. — 7. B اعطوا. — 8. Deest in B. — 9. B addit كل وقت. — 10. B فارادهم. — 11. B اخذوه. — 12. B طيد. — 13. B فوق. — 14. A التلاية. — 15. B القديس. — 16. B روبركاند. — 17. B addit ومع كاتبه.

qui le visitait; il lui dit : « Prépare-toi, car nous allons venir te prendre. » Il vit saint Antoine, saint Pakhôme (*Bakhoumyous*) et une foule de saints, et reçut des forces jusqu'à ce qu'il rendit l'esprit. Il avait soixante-dix-neuf ans. Son disciple Paphnuce (*Babnoudah*) vit l'âme de ce juste monter au ciel, tandis que les démons criaient derrière lui : « Tu nous as vaincus, Macaire. » — Il leur disait : « Jusqu'à présent. » Lorsqu'il arriva à l'intérieur de la porte du ciel, ils crièrent de leur plus haute voix : « Tu nous as vaincus, Macaire. » Il leur dit : « Que soit béni Notre-Seigneur Jésus le Messie qui m'a délivré de vos mains. » Il avait recommandé à ses fils spirituels de cacher son corps. Les gens de Chechouir, son pays, vinrent et donnèrent à son disciple Jean (*Youhannâ*) l'or qu'il lui avait prescrit de ne pas aimer, et il leur montra le tombeau du saint. Ils l'emportèrent dans leur ville et lui bâtirent une église où il demeura environ cent soixante ans, jusqu'au temps de la domination des Arabes, après la construction des cellules (2); on emporta son corps. Quant à son disciple Jean, à cause de son amour pour les richesses, il fut attaqué d'éléphantiasis après la mort de notre père Macaire. Que sa prière soit avec nous! Amen.

وفيه¹ أيضا صلب ربنا يسوع المسيح² بالجسد من اجل خلاص العالم واطلمت الشمس لمعاينتها خالقها معلقا بارادته محتجبا بالجسد الهزكي³ وكانت مدة ظلمتها من الساعة السادسة الى الساعة التاسعة فلما كان في هذه⁴ الساعة⁵ امال الرب⁶ رأسه يهواه واسلم⁷ النفس ففارقت تلك⁸ النفس الجسد ومضت الى الجحيم متحدة باللاهوت وكانت النفس في الجحيم تفك المعتقدين⁹ وكان متعاليا فوق السموات حاضرا¹⁰ مع الاب والروح القدس فسبحانه وجلت قدرته الذي فداننا¹¹ بذاته وفتح لنا^{*} باب ملكوته فله السبح والمجد[†] والقوة [و]العظمة الى ابد الابد¹² امين

اليوم الثامن والعشرون من برمهات

¹³ في¹⁴ هذا اليوم تنيح¹⁵ القديس قسطنطين هذا كان ابوه يدعى قونسطا الملقب

1. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 2. B addit له المجد. — 3. B العربي. — 4. B هذا. — 5. B addit التاسعة. — 6. *Deest in B.* — 7. B addit الروح بارادته اسلم. — 8. *Deest in B.* — 9. *Haec verba a desunt in B. A rursus :* وهي متحدة باللاهوت. B addit فتول الرسول اند مات بالجسد ومضى بالروح ففى الوقت الواحد كان الجسد على الصليب. — 10. B حاضر. — 11. B انى. — 12. *Pro his verbis a B habet* له مجد. — 13. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 14. B هذا. — 15. B addit البار.

¹ En ce jour aussi fut crucifié corporellement Notre-Seigneur Jésus (*Yasou*) le Messie pour le salut du monde. Le soleil s'obscurcit par sympathie pour son créateur, suspendu volontairement, caché dans un corps pur. Ces ténèbres durèrent depuis la sixième jusqu'à la neuvième heure. A ce moment, le Seigneur pencha sa tête et rendit l'âme. Celle-ci quitta le corps et alla dans l'enfer, unie à la divinité : là elle délivra ceux qui étaient enchaînés. Il remonta au-dessus des cieux, présent avec le Père et le Saint-Esprit. Louange à lui ; que sa puissance qui nous a rachetés par sa personne et nous a ouvert^{*} la porte de son royaume, soit glorifiée : à lui soient la gloire, la force et la grandeur dans les siècles des siècles ! Ainsi soit-il.

VINGT-HUIT DE BARMAHAT (24 mars).

² En ce jour mourut saint Constantin (*Qostanṭin*). Son père se nommait

1. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 2. Cette commémoration manque dans Ludolf.

بالاخضر وكانت امه تدعى هيلانة وكان قونسط¹ ملك على البرنطية وكان مكسيمانوس ملكاً² على رومية وديقلاديانوس ملكاً³ على انطاكية وارض مصر وكان هذا قونسطا على ملة اليونانيين الا انه كان خيراً قليل الشر محباً في الخير وفيه حنة ورأفة فاتفق⁴ انه مضى الى الرها⁵ فرأى اهلانة فتزوج بها⁶ وكانت مسيحية فجلت منه بهذا الملك قسطنطين ثم تركها في الرها ومضى الى البرنطية فولدت قسطنطين وربته تربية حسنة وادبته بكل ادب⁷ وكانت تزرع في قلبه الرحمة والحنة⁸ على المسيحيين ولم تجسر ان تعمده ولا علمته انها مسيحية فكبر وتفرس¹⁰ فقام من الرها وجاء الى ابيه ففرح به لما رأى من النعمة والحكمة¹¹ والفروسية فملكه وتوجه ثم بعد سنين توفي ابيه فتسلم¹² المملكة جميعها ونشر العدل والانصاف وقطع عن الناس مظالم الملوك¹³ فطاعته¹⁴ الناس واحبوه¹⁵ فوصل خبر عدله الى سائر البلاد فارسلت اليه اكابر رومية يسألوه ان ياتي وينجدهم من ظلم

1. *Haec verba a* الماتقب *desunt in A.* — 2. B. حاكك. — 3. A. حاكك. — 4. *Deest in B.* — 5. B. *addit* لد. — 6. B. *addit* البرنطية الى الرها. — 7. *Pro* فروسى B. *habet* ببلاية. — 8. *Haec verba a* فحبات *desunt in B.* — 9. B. والخنزير. — 10. *Deest in B.* — 11. B. *et addit* من الحكمة. — 12. B. وتسلم. — 13. B. *addit* قبله. — 14. A. الذين. — 15. B. فاطاعتهم.

Constance (*Qounstâ*) et était surnommé Chlore; sa mère s'appelait Hélène (*Hilânah*). Constance régnait sur la Bretagne (*El-Brintyah*); Maximin sur Rome (*Roumyah*); Diocletien (*Diqlâdyânous*) sur Antioche (*Anṭakyah*) et la terre d'Égypte (*Misr*). Ce Constance était de la religion des Grecs (*El-Youânûyin*), mais il était bon et sans méchanceté, aimant le bien et ayant pour lui du penchant et de l'inclination. Il arriva qu'il alla à Édesse (*Er-Rohâ*); il vit Hélène et l'épousa. Elle était chrétienne et devint enceinte de cet empereur Constantin. Puis il la laissa à Édesse et partit pour la Bretagne. Elle mit au monde Constantin, l'éleva bien et l'instruisit dans toute science. Elle sema dans son cœur la miséricorde et la compassion pour les chrétiens, mais n'osa pas le baptiser et ne lui apprit pas qu'elle était chrétienne. Il grandit, devint un bon cavalier; puis il partit d'Édesse et alla retrouver son père: Celui-ci se réjouit de voir la grâce, la sagesse et l'habileté à l'équitation qui étaient en lui; il le fit empereur et le couronna. Puis il mourut quelques années après en lui laissant tout l'empire. Il répandit la justice et l'équité, délivra le peuple des injustices impériales; les gens lui obéirent et l'aimèrent. Sa réputation de justice arriva dans tous les pays. Les grands de Rome lui écrivirent pour lui demander de venir les sauver de la tyrannie de Maxence

مكسيموس¹ فلما قرأ كتبهم² اغتم لها³ وما اصابهم⁴ وما هم فيه وبقي متحيرا متفجرا⁵ ماذا يصنع⁶ لينقذهم من حزنهم فبينما هو في البلدان⁷ في نصف النهار رأى⁸ ظهر له صليب⁹ مركب¹⁰ من كواكب¹¹ مضيئة وعليه مكتوب¹² باليونانية نيكاس كاطاوطن الذي تفسيره بهذا تغلب فتعجب بكونه¹³ (νικᾶς κατὰ τὸν) وغاب ضياء الشمس وتفكر¹⁵ في المكتوب عليه * ثم اوراد لوزراء وكبراء¹⁶ مملكته فتعجبوا ولم يعلموا ما * f. 172 v. السبب الموجب¹⁷ لظهوره وفي تلك الليلة ظهر له ملاك الرب¹⁸ في الرويا وقال له اعمل مثل العلامة التي رأيتها تغلب بها اعداك فلما انتبه تقوى قلبه ثم عمل¹⁹ صليبا وجعله فوق بندد وامر ان يرسم²⁰ به في عود السلاح صليبا وذلك في سابع سنة من مملكته بالبرنطية ثم جمع عسكره وخرج لتجدة اهل الرومية فوصل الخبر الى مكسيموس²¹ فعمل جيسرا على البحر وعدا الى بر قسطنطين ثم التقيا²² وتحاربا كل لما تقدمت علامة انكسر

1. B. مكسيموس. — 2. A. الكتب. — 3. B. لاصابهم. — 4. Deest in B. — 5. B. متفكر متحير. — 6. B. addit له. — 7. في البلدان. — 8. Deest in B. — 9. A. صليبا. — 10. A. مركبا. — 11. B. كركب. — 12. A. مكتوبا. — 13. Lege 'Ev τοῦτοις νίκαι (Socrates, *Hist. eccles.*, I, II; Sozomène, *Hist. eccles.*, I, III. *Pro his verbis a اليونانية* B habet عجب. — 14. B. لكرند. — 15. B. رونفوس. — 16. لوزراء كبير. — 17. B. في. — 18. Deest in B. — 19. B. addit له. — 20. A. يدعي. — 21. B. مكسيموس. — 22. A. والتقا.

(Maksimous). Quand il eut lu leur lettre, il s'en préoccupa, ainsi que de ce qu'il leur arrivait et de la situation où ils étaient. Il demeura inquiet, en réfléchissant à ce qu'il ferait pour les tirer de leur peine. Tandis qu'il était dans le pays, au milieu du jour, il vit apparaître une croix composée d'étoiles brillantes sur laquelle était écrit en grec : *Nikas kataoutin (en toutó nika)*, ce qui signifie : « Tu triomphes par elle. » Il s'étonna que cette croix vainquit la lumière du soleil et réfléchit à ce qui était écrit dessus. * Puis il la montra à ses ministres et aux grands de son empire; ils l'admirent sans savoir la raison de son apparition. Cette nuit, un ange du Seigneur lui apparut en songe et lui dit : « Fais l'image du signe que tu as vu; tu vaincras tes ennemis. » Quand il s'éveilla, son cœur fut fortifié; puis il fit une croix qu'il plaça au-dessus de son drapeau et ordonna de marquer d'une croix le bois des armes : cela se passait dans la septième année de son règne en Bretagne. Ensuite il ressembla ses troupes et partit au secours des gens de Rome. La nouvelle en arriva à Maxence; il fit un pont sur la mer et passa vers le pays de Constantin. Les deux armées se rencontrèrent et se livrèrent bataille. Chaque fois que le signe

عسكر مكسيموس¹ فقتل² من عسكره مقتلة عظيمة ثم هرب مكسيموس³ ببقية⁴ عسكره وركب الجسر ليتحصن برومية فانقطع⁵ به الجسر وهلك كفرعون⁶ ودخل قسطنطين الى رومية فاستقبله اهله بالشموع والملاهي والتاجات المرصعة بالجواهر وكانت⁷ شعراءهم يمدحون الصليب وينعتونه بمخلص مدينتهم⁸ ثم عيدوا⁹ الصليب سبعة ايام ولما ان استقر بالرومية تعمد¹⁰ واكثر عسكره من يد القديس سلبطرس البابا في السنة الحادية عشر من مملكته وهي الرابعة من بعد ان ظهر الصليب المجيد فتملك حينئذ كانت¹¹ مملكة مسيحية ثم ارسل الى سائر مملكته باطلاق المعتقلين من اجل¹² الايمان وان يكرموا المسيحيين ولا يهانوا وان يدفع للكهنة اموال البرابي واوقافها وان يرتب اجناد مسيحيين¹³ يروءوا على الذين من الامم ورسم ان لا يعمل احد عملا¹⁴ في اسبوع الالام والذي بعده كاوامر الرسل ثم ارسل هيلانة امه الى بيت المقدس في ابغى¹⁷ عود الصليب

1. B. مكسيمانوس. — 2. وقتل. — 3. B. مكسيمانوس. — 4. B. وبقية. — 5. B. وانقطع. — 6. B. addit الزمان في ذلك الزمان. — 7. B. ركانا. — 8. Deest in A. — 9. B. عيد. — 10. Haec verba a desunt in B. — 11. Deest in B. — 12. A. منجل. — 13. Haec verba a ولا يهانوا. — 14. B. عملا احدا. — 17. B. ابغى.

s'avancait, les troupes de Maxence étaient vaincues. Il y eut un grand carnage de ses soldats; puis il s'enfuit avec le reste de son armée et passa sur le pont pour se fortifier à Rome; mais il se rompit et Maxence périt comme Pharaon (*Far'oun*). Constantin entra à Rome; les habitants vinrent à sa rencontre avec des cierges, des instruments de musique et des diadèmes incrustés de pierreries. Leurs prêtres célébraient la croix et le représentaient comme le sauveur de leur ville. Les fêtes durèrent sept jours. Quand il fut établi à Rome, il fut baptisé ainsi que la plus grande partie de son armée par le pape saint Silvestre (*Silbastros*) dans la onzième année de son règne, la quatrième depuis l'apparition de la croix glorieuse. Alors il régna en chrétien. Il envoya dans tout son empire des ordres pour délivrer les prisonniers pour la foi, pour honorer les chrétiens, ne pas les mépriser, remettre aux prêtres les richesses des temples et des fondations, relever le nombre des soldats chrétiens et leur donner des charges au-dessus des païens. Il défendit de travailler dans la semaine sainte, et celle qui suit, selon les prescriptions des apôtres. Puis il envoya sa mère Hélène à Jérusalem (*Bait el-Magdis*) à la recherche du bois de la Croix en qui est la prospérité. Dans la dix-septième année de son règne, il rassembla le saint Concile des 318 pères à Nicée (*Niqyah*)

الذى كان به نجاحة وفي السنة السابعة عشر من مملكته جمع المجمع * المقدس الثمناية * 1731
 وثمانية عشر بنقية¹ بترتيب امور المسيحيين باحسن² نظام واجوده³ ثم اهتم بالبرنظية
 وبنها مدينة عظيمة ودعاها القسطنطينية على اسمه ونسبها للسيدة وجعلها بكل الجمال
 الجسماني والروحاني وذلك انه جمع لها⁴ اجساد كثير من اجساد الرسل القديسين ولما
 سار هذا⁵ السير الصالح وات نيافته تمرض بنيقوميديّة وتنيح بها ثم حمل في⁶ تابوت
 من ذهب الى مدينة القسطنطينية فخرج البطريرك والكهنة وسائر الشعب وتلقوه وجزروه
 بالصلوات والقرات والاغاني الروحانية ووضع في هيكل الرسل القديسين⁷ وكانت مدة
 حياته خمسة وسبعين سنة منها اثنين وثلاثين سنة ملك اولها خمسة الف وثمانية واربعه
 وثلاثين للعالم ولربنا المجد والقوة والعظمة وعلينا رحمته ونعمته الى الابد⁸ امين

اليوم التاسع والعشرون من بروهات⁹

في¹⁰ هذا اليوم كانت البشارة الممتلية¹² خلاص على يد الملاك الكريم¹³ جبرائيل¹¹

1. *Deest in A.* — 2. *B. على احسن.* — 3. *B. واجودود.* — 4. *B. اجهم.* — 5. *B. بنذا.* —
 6. *Deest in B.* — 7. *B. والقديسين.* — 8. *Pro his verbis a وربنا B habet الملكت*
بركة هذا الملكت B وربنا — 9. *A. مند.* — 10. *Haec commemoratio deest in Malan.* — 11. *B*
addit معننا — 12. *B. الممتلية.* — 13. *B. الجلال.* — 14. *B. غبريال.*

f. 173 r. * pour régler dans le plus bel ordre les affaires chrétiennes. Puis il s'occupa
 de la Bretagne (*sic*) et y bâtit une grande ville que, de son nom, il appela
 Constantinople (*El-Qostantinyah*). Il la consacra à Notre-Dame et l'orna de
 toutes sortes d'embellissements matériels et spirituels; ainsi il y rassembla
 de nombreux corps des saints apôtres. Après qu'il eut mené cette vie vertueuse,
 lorsque la mort approcha, il tomba malade à Nicomédie (*Niqoumidyah*) où il mourut.
 Puis on le transporta dans un cercueil d'or dans la ville de Constantinople. Le patriarche,
 les prêtres et tout le peuple sortirent à sa rencontre, le reçurent et l'ensevelirent avec des prières,
 des exhortations et des chants spirituels; il fut placé dans l'église des Saints-Apôtres. La
 durée de sa vie fut de soixante-quinze ans, desquels il en régna trente-deux,
 dont le premier est l'an 5834 du monde. A Dieu est la gloire, la puissance,
 la grandeur; que sa miséricorde et sa grâce soient sur nous! Amen.

VINGT-NEUF DE BARMAHAT 25 mars .

¹ En ce jour eut lieu l'annonciation pleine de salut par l'ange glorieux

1. Cette commémoration manque dans Malan.

للعذراء القديسة مريم كما شهد بذلك الانجيل المقدس انه لما كان في الشهر السادس يعني من¹ بعد جبل اليبضات² ارسل جبرائيل الملاك الى مدينة في³ الجليل تدعى ناصرة الى عذراء مخطوبة لرجل اسمه يوسف من بيت داوود واسم العذراء مريم فلما دخل اليها الملاك قال لها السلام لك يا ممتلئة نعمة الرب معك ولما ارتجت من كلامه وسلامه قال لها لا تخافي قد⁴ وجدتي نعمة قدام الله وانتي تجلي⁵ وتلدين⁶ ابنا ويدعى اسمه يسوع ويكون عظيما وابن العلي⁷ يدعى ويعطيه الرب الاله كرسي داود ابيه ولا يكون لملكه انتقضاء⁸ فاجابته كيف يكون لى هذا اى كيف اجبل وانا لم اعرف رجلا فاجابها⁹ روح القدس تحل عليك وقوة العلي تظلك¹⁰ اى¹¹ روح القدس يقوم لك مقام الزرع¹² لان المولود منك قدوس وابن الله¹³ يدعى¹⁴ ثم اقام¹⁵ عندها دليلا لتصدق¹⁶ بشارته فقال هوذا اليبضات نسيبتك جلي¹⁷ بابن على كبر سنها تلك التي¹⁸ تدعى عاقرا اى ان كان استعظمتي

1. *Deest in B.* — 2. *Evangelium Lucae*, II, 26-38. — 3. *Deest in B.* — 4. *B* قد. — 5. *B* تقبلين حبلا. — 6. *A* وتلدى. — 7. *B* العالى. — 8. *B* تظلك. — 9. *Deest in B.* — 10. *B* *addit* البشرى. — 11. *B* العالى. — 12. *Deest in B.* — 13. *B* فام. — 14. *B* بصدق. — 15. *B* الذى.

Gabriel (A *Djebriyil*, B *Ghabryäl*) à la sainte Vierge Marie comme le témoigne le saint Évangile¹ : Dans le sixième mois, c'est-à-dire après la conception d'Élisabeth (*Alidhâbat*), l'ange Gabriel fut envoyé dans une ville de Galilée (*El-Djalil*), appelée Nazareth (*Nâsirah*), vers une vierge fiancée à un homme nommé Joseph (*Yousof*) de la famille de David (*Dâoud*), le nom de la vierge était Marie (*Maryam*). Lorsque l'ange entra chez elle, il lui dit : « Salut à toi, pleine de grâce : le Seigneur est avec toi. » Comme elle tremblait à cause de ses paroles et de son salut, il lui dit : « Ne crains pas ; tu as trouvé grâce devant Dieu, tu seras enceinte et tu enfanteras un fils qui sera appelé Jésus (*Yasou'*) ; il sera grand ; on l'appellera fils du Très-Haut ; le Seigneur Dieu lui donnera le trône de David son père ; il n'y aura pas de terme à son règne. » Elle lui répondit : « Comment cela m'arrivera-t-il ? — c'est-à-dire : comment serai-je enceinte — alors que je n'ai pas connu d'homme. » — Il lui répondit : * « Le Saint-Esprit descendra sur toi et la force du Très-Haut² te couvrira, c'est-à-dire : Le Saint-Esprit sera pour toi comme la semence ; car celui qui naîtra de toi sera saint et on l'appellera Fils de Dieu. » Puis il demeura auprès d'elle comme guide pour que l'annonce se réalisât. Il lui dit : « Voici Élisabeth, ta parente, qui est enceinte d'un fils malgré son grand âge, elle qu'on

1. *Évangile de Luc*, I, 26-38.

حبلك من غير زرع وانتي شابة متيية لقبول الزرع فاعظم من هذا جبل عاقر¹ مع
الكبر لان² ليس عند الله امر عسير عند ذلك اجابته هانذا عبدة للرب فيكن³ لي
كقولك⁴ فعند قبولها لهذا⁵ الحبل الالهي نزل الابن الوحيد اقنوم⁶ الله الكلمة احد الثلاثة⁷
الاقانيم الازلية وحل في احشائها حلولا لا يدركه البشر واتخذ منها في الوقت بانسانية كاملة
اتخاذا كاملا⁸ لم يكن بعده افتراق فهذا اليوم⁹ هو بكر الاعياد وفيه ابتداء خلاص العالم¹⁰
وفيه¹¹ ايضا كمال الخلاص بالقيامة المجيدة لان ربنا له المجد لما اكمل تدبيره على
الارض في مدة ثلاثة وثلاثين سنة وتالم بارادته في مثل السابع والعشرين من هذا الشهر قام
من بين الاموات في مثل هذا اليوم الذي فيه بشرت اهل العالم بالتجسد الذي كانوا
ينتظروه هو اليوم الذي تابشرت فيه الاحياء والاموات ويقفوا بالخلاص من¹² الجحيم كان

1. B عاقر. — 2. B لاد. — 3. B فليكن. — 4. B لشريك. — 5. *Drest in A.* — 6. A
ضم. — 7. B الثلث. — 8. B كلامد. — 9. B *addit* القدس. — 10. *Hic rursus praebe-
t A commemorationem S. Eutychie quae jam occurrit ad quintam diem Barmahit.* —
11. *Haec commemoratio deest in Assemani.* — 12. *Hic incipit hujus commemorationis
fragmentum in A* أن كان الخلاص.

avait appelé stérile. » c'est-à-dire : Si tu trouves extraordinaire d'être enceinte sans semence, alors que tu es jeune et propre à la recevoir, la grossesse d'une femme stérile, malgré son grand âge est plus extraordinaire encore, car il n'y a rien de difficile à Dieu. *Elle lui répondit : « Voici la servante du Seigneur, qu'il m'arrive selon ta parole. »* Lorsqu'elle reçut cette grossesse divine, le Fils unique, l'Hypostase de Dieu, le Verbe, une des trois personnes éternelles, descendit dans ses entrailles sans être touché par la chair et reçut d'elle à ce moment une humanité complète, de laquelle il ne se sépara plus ensuite. Ce jour est le commencement des fêtes; c'est le début du salut du monde¹.

²En ce jour, le salut fut accompli par la résurrection glorieuse; car lorsque le Seigneur (gloire à lui) eut achevé son projet sur la terre, dans l'espace de trente-trois ans, qu'il eut souffert par sa volonté le 27 de ce mois, il ressuscita d'entre les morts à pareil jour, où les gens de ce monde avaient appris son incarnation qu'ils attendaient, c'est le jour où les vivants et les morts se rejoignent de cette nouvelle et furent certains d'être³ sauvés de l'enfer. Cela

1. A reproduit ici la commémoration de sainte Eutychie déjà donnée le 5 de barmahit. — 2. Cette commémoration manque dans A, Assemani. — 3. Ici commence dans A le fragment de cette commémoration.

في يوم الجمعة الى¹ ان في² يوم الاحد تحققت الاحياء ذلك وتيقنوا قيامتهم بقيامة³ جسم المسيح الذي هو رأسهم كما يقول الرسول ان المسيح⁴ بدو المنضجين فلعظم رحمته ورأفته نسأله ان يفضل ويغفر خطايانا وخطايا كاتبه⁵ له المجد الى ابد الابد⁶ امين

اليوم الثلثون⁷ من شهر برمات⁸

ينبغي لنا ان نعيد في مثل هذا¹ اليوم للملاك الجليل غبريال الذي من عظم منزلته عند الله استحق ان يحمل البشارة¹⁰ بانه الى مريم⁷ والدته فلاجل ما اسدى الله اليها هذه¹¹ النعمة العظيمة الجليلة على يده يجب علينا اكرامه¹² وتبجيله وهو ايضا حمل البشارة الى دانيال بالمسيح ايضا اذ ظهر له لما كان مصليا وطالبا من اجل¹³ عودة الشعب من السبي ومن اجل مجي المخلص فظهر له¹⁴ وحد¹⁵ له اسابيع واعلامه ان عند تمامها ياتي المسيح

1. A الا. — 2. *Deest* in B. — 3. B بقيام. — 4. *Haec verba a* الذي *desunt* in B. — 5. *Haec verba a* نسأله *desunt* in A. — 6. A الابد. — 7. B اللاتين. — 8. *Haec tria verba desunt* in A. — 9. *Haec tria verba desunt* in B. — 10. A دايد. — 11. B بهذا. — 12. B الكرامة. — 13. A منجل. — 14. A *addit* المستخلص. — 15. A ووجد.

dura du vendredi au dimanche. Les vivants en furent assurés et furent certains de leur résurrection par celle du corps du Messie qui est leur chef comme a dit l'apôtre : Il est leur chef et c'est lui qui fait lever ceux qui sont couchés. Par la grandeur de sa miséricorde et de sa bonté, nous lui demandons de nous favoriser et de nous pardonner nos péchés et ceux du scribe. Gloire à lui dans les siècles des siècles! Amen.

TRENTE DE BARMAHAT 26 mars .

Il convient que nous célébrions en ce jour la fête de l'ange glorieux Gabriel (*Ghabryâl*). Par la grandeur de son rang auprès de Dieu, il mérita de porter la bonne nouvelle de son fils à Marie (*Maryam*)^{*} sa mère, et, parce que Dieu nous^{*} a prodigué par ses mains cette grande et glorieuse faveur, il nous convient de l'honorer et de le vénérer. C'est lui aussi qui porta la bonne nouvelle du Messie à Daniel (*Dányâl*) quand il lui apparut alors qu'il priait et implorait Dieu pour le retour du peuple de la captivité et à cause du Messie¹. Il lui apparut, lui fixa les semaines et lui apprit qu'à leur expiration, le Messie viendrait, le pur

1. Cf. Daniel, ix.

طهر الاطهار ويقتل ولا يكون لاورشليم ناصرا¹ بعدد ثم تبطل الذبائح والتقربان الذي لبني اسرائيل فاذا² قد ولاة المسيح خلاص نفوسنا³ فيجب⁴ التعيد له وبذل السؤال لديه ان يديم التشفع لاجلنا لينقذنا الرب من يد الشيطان عدونا وبعضنا في كل امورنا وفيه⁵ ايضا تذكر شمشون⁶ احد قضاة بني اسرائيل هذا⁷ البار كان⁸ اسم ابيه منوح⁹ من سبط دان وكانت امه عاقرا فاتاما ملاك الرب وبشرها بميلاده وامرها ان تتجنب¹⁰ النجاسات من الاطعمة¹¹ وشرب المسكرات ما دامت به حاملة¹² ولا تعلق له رأس فانه يكون نذر الله وعلى يديه يكون خلاص¹³ لبني¹⁴ اسرائيل من اهل فلسطين فلما اعلمت بعلمها بما كان سأل الله ان يريه الملاك فظهر له وقال له اوص¹⁵ المرأة ان تتوصى بما قلت لها فجلت وولدت هذا الصديق وبارك الرب عليه وحلت عليه روح الله فوثب تارة على اسد وفسخه وتارة قتل من اهل فلسطين ثلثين رجلا واحرق زرعهم فقاموا على بني

1. A. داعرا. — 2. B. *addit* كان. — 3. B. امرر حلادا. — 4. A. *addit* لديد. — 5. *Haec commemoratio deest in Assemani et Ludolf.* — 6. B. *addit iterum* ايضا. — 7. B. ركبان. — 8. *Deest in B.* — 9. B. نوح. — 10. B. تجنب. — 11. B. والاطعمة. — 12. B. حبلا. — 13. A. خلاصا. — 14. B. بنى. — 15. B. اوصى.

des purs, qu'il serait mis à mort et qu'après lui il n'y aurait plus d'aide à Jérusalem (*Ourichalim*), ensuite que les sacrifices et les offrandes des Israélites (*Bani Isrâïlil*) seraient abolis. Puisque le Messie l'a chargé du salut de nos âmes, il convient que nous célébrions sa fête et que nous lui adressions de nombreuses demandes pour qu'il intercède continuellement en notre faveur, afin que le Seigneur nous sauve de la main de Satan (*Ech-Chaûân*) notre ennemi et qu'il nous assiste dans toutes nos affaires.

¹ En ce jour aussi a lieu la commémoration de Samson (*Chimchon*), un des juges des Israélites (*Banou Isrâïlil*). Le nom du père de cet homme vertueux était Manouah (B. *Nouh*), de la tribu de Dan (*Dân*); sa mère était stérile. L'ange du Seigneur vint la trouver et lui annonça la bonne nouvelle de sa naissance et lui ordonna de se garder des souillures de la nourriture et de boissons enivrantes tant qu'elle serait enceinte, de ne pas raser la tête de son fils, car il serait voué à Dieu et par lui aurait lieu la délivrance des Israélites des Philistins (*Filistin*). Quand elle en informa son mari, il demanda à Dieu de lui faire voir l'ange. Celui-ci lui apparut et lui dit : « Recommande à ta femme d'observer ce que je lui ai dit. » Elle devint enceinte et mit au monde ce juste. Le Seigneur le bénit et l'esprit de Dieu descendit sur lui. Une fois, il s'élança contre un lion et le déchira. Une autre fois, il tua trente Philistins et brûla leurs moissons. Ils se levèrent contre les gens de Juda (*Yahoudâ*)

1. Cette commémoration manque dans Ludolf, Assemani: cf. *Juges*, XII-XVI.

يودا ليحاربوهم ويعطوهم شمشون فاعلموه بقول اهل فلسطين¹ فقال احلفوا انتم لي
تسلموني² لهم ولا تقتلوني ولما حلفوا له سلم ذاته لهم فكتفوه بسلسلتين من حديد
فقطعت³ فلسطين³ فوثبوا عليه ليقتلوه فحلت عليه روح القوة من الرب⁴
من الخيالة ولما⁵ عطش واشرف على الموت¹⁰ سأل¹¹ الله ان ينبع له ماء عذبا من
الفك فشرب وتقوى ولما حرسوا عليه وهو داخل غزوة ليمسكوه فقام في الليل وفكّ باب
غزوة وحمله على كتفه على¹² رأس الجبل وبعد ذلك ارسلوا الى زوجته ووعدها¹³ بعتايا
جزيلة ان تستعلم منه بما يتقوى ولما اعد لها ان قوته في شعره لانه¹⁴ نذر الله اعلمت
اعداءه فكمنوا له ولما نام دخلوا¹⁵ وحلقوا رأسه¹⁶ فضعفت قوته فقيده وعضوا به¹⁷ الى
بلادهم واهانوه واعموا عينيه وبعد هذا نبت¹⁸ شعره وعادت اليه قوته فدخل الى البريا في¹⁹

1. *Haec verba a تلمش desunt in B.* — 2. B. تمسكوني. — 3. *Deest in A.* — 4. B. الله.
— 5. B. رططع. — 6. B. مثل الخيط الكتان. — 7. *Deest in B.* — 8. B. المحترق. — 9. B
— 10. B. واشرف الموت عليه. — 11. B. فسأل. — 12. B. الى. — 13. B. واوعدها. —
14. B. وولده. — 15. B. *addit* عليه. — 16. B. اشعره. — 17. *Deest in A.* — 18. B. اذبت
ذلت. — 19. *Deest in B.*

pour leur faire la guerre et se faire livrer Samson. Ils l'informèrent des paroles
des Philistins ; il leur dit : « Jurez-moi que vous me livrerez à eux et que
vous ne me tuerez pas. » Quand ils lui eurent juré, il se livra lui-même, ils le
lièrent avec deux chaînes de fer et le remirent aux Philistins * qui s'élançèrent * t. 173 r.
sur lui pour le tuer. L'esprit de la force descendit du Seigneur sur lui ; il
rompit les deux chaînes comme un fil brûlé ; puis il trouva une mâchoire
d'âne et tua avec elle mille cavaliers. Comme il avait soif et comme il était
sur le point de mourir, il demanda à Dieu de lui faire jaillir de l'eau douce
de la mâchoire. Il but et reprit ses forces. Comme les ennemis le guettaient
pour se saisir de lui, alors qu'il était à l'intérieur de Gaza (*Ghazah*), il se leva
pendant la nuit, arracha une porte et la porta sur son épaule au sommet
de la montagne. Ensuite, ils envoyèrent promettre à sa femme de lui donner
des présents considérables si elle apprenait de lui comment il était si fort.
Quand il lui eut appris que sa force résidait dans ses cheveux, car il était voué
à Dieu, elle en informa ses ennemis qui usèrent de ruse envers lui. Lorsqu'il
fut endormi, ils entrèrent et lui rasèrent la tête. Sa force s'affaiblit ; ils le
lièrent, l'emmenèrent dans leur pays, l'humilièrent et l'aveuglèrent. Ensuite

يوم عيد الصنم وكان اجتمع جميع اهل غزة¹ فوقف في وسط البريا² واحقن عمود يمينه وعمود بيساره ثم جمع يديه وقال على وعلى اعدائ³ فسقطت العمودين⁴ وسقط البريا لسقوطهم فمات كل من كان فيه⁵ وكان الذين ماتوا بهذه⁶ القتلة اكثر من⁷ الذين قتلهم من⁸ طول عمره ثم مات هو ايضا في⁹ جملتهم لانه رأى ان بموته يموت خلق كثير من اعداء الله ليس بعظيم فكان جملة¹⁰ ما حكم في بني اسرائيل عشرين سنة ثم تنيح¹¹ سلام ولربنا المجد دائما وعلينا رحمته ونعمته الى الابد¹² امين

ايها القارى اذكر الناسخ الخاطى يذكرك المسيح الروحانى والسبح لله دائما الى ابد
الابدين امين¹³

تم وكمل شهر برمات المبارك سلام من الرب وعلينا رحمته الى الابد امين¹⁴

1. *Haec verba a* وكان *desunt in B.* — 2. *Haec verba a* فوقف *desunt in A.* — 3. *Haec verba a* وسقط *desunt in B.* — 4. *Haec duo verba desunt in A.* — 5. *A.* فيه. — 6. *B.* بهذه. — 7. *B.* addit كل. — 8. *Deest in B.* — 9. *B.* من. — 10. *B.* فجملة. — 11. *desunt in B.* ثم تنيح. — 12. *Pro his verbis a* ولربنا *B.* *habet* المعصودية. — 13. *Haec verba a* امين *desunt in B.* — 14. *Haec verba a* ثم *desunt in A.*

ses cheveux repoussèrent et la force lui revint. Il entra dans le temple le jour de la fête de Fidole; tous les habitants de Gaza y étaient rassemblés; il s'arrêta au milieu, saisit une colonne à sa droite et une à sa gauche, puis il réunit ses mains et dit : « Sur moi et sur mes ennemis. » Les colonnes tombèrent et leur chute fit écrouler le temple : Tous ceux qui s'y trouvaient périrent et le nombre dépassa celui des Philistins qu'il avait tués pendant toute sa vie. Puis il mourut lui aussi dans leur foule, car il avait pensé que, si par sa mort il périsait un nombre considérable d'ennemis de Dieu, sa perte ne serait pas d'une grande importance. La durée de sa judicature sur les Israélites fut de vingt ans. Puis il mourut en paix. Gloire à Dieu éternellement; à nous sa miséricorde et sa grâce jusqu'à la fin! Amen.

¹ O lecteur, souviens-toi du copiste pécheur; le Messie spirituel se souviendra de toi; louange continuelle à Dieu jusqu'à la fin des temps! Amen.

² Le mois béni de Barmahât est terminé et achevé avec la paix du Seigneur; sur nous soit sa bénédiction jusqu'à la fin! Amen.

1. Cette phrase manque dans B. — 2. Cette phrase manque dans A.

* بدأ شهر برمودة المبارك
اليوم الاول منه²

* E. 175 v°.

في³ هذا اليوم⁴ تذكّر الاب القديس سلوانس هذا⁵ الطوباني كان⁶ من صغره تهرب⁷ عندا⁸ القديس مقاريوس بوادي هبيب وسار في كل⁹ طريق ضيقة واجهد نفسه بالصوم الطويل والسهر الكثير والاتضاع والمحبة وصار ابا عظيما وكان الله يظهر له المناظر الالهية ويوحى اليه باشيء من ذلك انه في بعض الاوقات خطف عقله فسقط على وجهه زمانا طويلا¹⁰ ولما رفع رأسه سأله الاخوة الذين كانوا عنده ان يعرفهم ما به فلم يرد¹¹ ان يقول بل كان ساكتا باكيا فلما¹² الجوا عليه وسأله قال لهم انني¹³ خطفت بعقلي الى الفردوس والى موضع العذاب ورأيت كثيرين¹⁴ من الرهبان يساقون الى جهنم وكثيرين¹⁵ من العلمانيين ماضيين ا كوت فلم لا ابكي على روحى ثم غطا وجهه من ذلك اليوم بالقنسوة وكان يقول¹⁶

1. B. اليوم الاول. — 2. *Haec tria verba desunt in B.* — 3. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 4. *Haec tria verba desunt in B.* — 5. B. القديس. — 6. B. تهرب. — 7. *Deest in B.* — 8. B. addit ابونا. — 9. *Deest in B.* — 10. B. زمان طويل. — 11. B. يريد. — 12. B. ولما. — 13. B. اني. — 14. B. كثير. — 15. B. كثير. — 16. B. وقال.

* MOIS BÉNI DE BARMOUDAH.

* E. 175 v°.

PREMIER DE BARMOUDAH (27 mars).

¹ En ce jour a lieu la commémoration de notre père saint Silvain (*Silouanos*). Dès sa jeunesse, ce bienheureux avait embrassé la vie monastique auprès de saint Macaire (*Maqariyous*) à Ouâdi Habib; il suivit une voie étroite et s'exerça par de longs jeûnes, de fréquentes veilles, l'humilité et la charité. Il devint un supérieur important. Dieu lui montra des spectacles divins et lui en fit des révélations. Une fois, il fut ravi en esprit et tomba sur la face pendant longtemps. Quand il leva la tête, les frères qui étaient près de lui lui demandèrent de lui faire connaître ce qu'il avait. Il ne voulut pas parler mais demeura silencieux à pleurer. Comme ils insistaient et l'interrogeaient, il leur dit : « J'ai été ravi en esprit au paradis et au lieu du châtiment; j'ai vu beaucoup de moines poussés vers l'enfer et beaucoup de gens du monde allant vers le royaume céleste; pourquoi ne pleurerai-je pas sur moi-même ? »

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

ما ارید ان¹ ابصر هذا النور الوقتی وبعده امضى الى الظلمة الدائمة وكان هذا الشيخ عمالا روحانيا وجسمانيا وكان يوصی تلاميذه ان يداوموا عمل ايديهم وان² يصدقوا بما يفضل عنهم وفي³ بعض الاوقات راد⁴ راهب كسلان لما ابصر⁵ الشيخ وتلاميذه يعملون بايديهم قال للشيخ⁶ لا تعملوا⁷ للطعام الثاني فانه مكتوب ان مريم اختارت لنفسها نصيبا صالحا⁸ الذي لا ينزع منها⁹ فلما سمع¹⁰ الشيخ كلامه¹¹ قال لتلاميذه¹² اعط¹³ الاب كتابا¹⁴ يقرأ فيه وادخله الى¹⁵ الكنيسة¹⁶ واغلق عليه ليقرأ ولا تدع عنده شيئا يوكل * ففعل التلميذ ذلك ولما¹⁷ اتت الساعة التاسعة افطر الشيخ وتلاميذه ولم يدعوا الراهب * f. 176 r.

ولما فات وقت الاكل والراهب عينا¹⁸ للباب ينتظر من يدعوه التهب¹⁹ بالجويع فخرج²⁰ وقال للشيخ ما افطر²¹ الاخوة اليوم يا ابي فاجابه نعم فقال لم لم²² تدعوني فاجابه انت انسان روحاني ما تحتاج الى طعام جسماني لانك اخترت النصيب الصالح ونحن قوم جسدانيين

1. *deest in B.* — 2. *Deest in B.* — 3. *B.* في. — 4. *B.* راد. — 5. *B.* رأى. — 6. *A.* السخ. — 7. *B.* يعملوا. — 8. *B.* صالح. — 9. *Evangelium Lucae*, x, 42. — 10. *B.* سمع. — 11. *Deest in B.* — 12. *Deest in B.* — 13. *B.* اعطى. — 14. *B.* الاصح كتاب. — 15. *Deest in B.* — 16. *B.* كنيسة. — 17. *B.* كذلك فلما. — 18. *A.* عينا. — 19. *B.* والتهب. — 20. *A.* خرج. — 21. *B.* افطروا. — 22. *deest in B.* فقال لم لم.

Puis, à partir de ce jour, il se voila le visage avec un bonnet; il répétait : « Je ne veux pas voir cette lumière passagère pour aller ensuite vers les ténèbres durables. » Ce cheikh était un travailleur spirituel et temporel; il recommandait à ses disciples de travailler continuellement de leurs mains et de faire l'aumône de ce qu'ils avaient en plus. Une fois, un moine paresseux le vit, lui et ses disciples, travailler de leurs mains : « Ne travaillez pas, dit-il, pour une nourriture périssable, car il est écrit : *Marie (Maryam) a choisi la meilleure part et elle ne lui sera pas enlevée*¹. » Quand il entendit ces paroles, le supérieur dit à son disciple : « Donne au père un livre à lire, fais-le entrer à l'église, ferme la porte sur lui pour qu'il lise, et ne lui laisse rien à manger. » * f. 176 r.

* Le disciple le fit. Quand arriva la neuvième heure, le supérieur et ses disciples rompirent le jeûne et n'appelèrent pas le moine. Quand le temps du repas fut passé, celui-ci qui avait les yeux fixés vers la porte, attendant qu'on l'appelât, fut consumé par la faim, sortit et dit au supérieur : « Mon Père, les moines ne déjeunent-ils pas aujourd'hui? — Si, » répondit Silvain. — « Pourquoi ne m'as-tu pas appelé? — Tu es un homme spirituel, tu n'as pas besoin d'une nourriture corporelle, puisque tu as choisi la meilleure

1. *Evangile de Luc*, x, 42.

محتاجون الى الغداء الجسداني¹ وله نعمل بايدينا فعلم الاخ انه قد² اخطأ في قوله ف ضرب مطاوعة واستغفر فاجابه الشيخ³ يا ابني فلا بد ان نحتاج⁴ الى مرتا لان بمرتا مدحت مريم فاقتمع الاخ بهذا⁵ وصار مداوما للعمل⁶ بيديه ويصدق⁷ بما يفضل عنه ووضع هذا الاب اقوالا نافعة في الجهاد الروحاني ولما كمل⁸ عمره في شيخوخة صالحة اعلمه الله تعالى⁹ يوم نياحته قاستدعى الرهبان¹⁰ الذي بقره وتبارك منهم وسألهم ان يذكروه ثم تنيح بسلام حالته¹¹ معنا امين

وفيه¹² ايضا ثارت عريان الصعيد وملكوا كنيسة ابو مقار والقلالي ونهبوا جميع ما فيها وفي بقية الديار فاجتمعت¹³ الرهبان وصلوا وتشفقوا بالاباء القديسين فطردهم¹⁴ السيد المسيح في اسرع وقت وانكسروا هاربين من غير ان يطردهم احدا سوى قوة المسيح وشكروا الرهبان¹⁵ على ذلك كثيرا

1. *Haec verba a* لانتك *desunt in B.* — 2. *Deest in B.* — 3. *B addit* فاذلا — 4. *B* تحتاج. — 5. *B* هذا. — 6. مداوم العمل *B*. — 7. ويصدق *B*. — 8. اكمل *B*. — 9. *B* سجده. — 10. *B* بالرهبان. — 11. *B* شفقتهم. — 12. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 13. *B* ردت. — 14. *B* فاجتمعوا. — 15. *B addit* عنهم. — 15. *Deest in A.*

part; nous sommes des gens corporels et nous avons besoin d'une nourriture corporelle; c'est pour elle que nous travaillons de nos mains. » Le religieux reconnut qu'il avait péché en parole; il se prosterna et demanda pardon. Le supérieur lui dit : « Mon fils, nous avons absolument besoin de Marthe maintenant, car c'est grâce à elle que Marie est louée. » Le moine en fut satisfait et devint assidu à travailler de ses mains et à faire l'aumône de son superflu. Ce père composa des préceptes utiles pour la lutte spirituelle. Quand son âge fut accompli dans une vieillesse vertueuse, Dieu très-haut lui fit connaître le jour de sa mort; il fit venir les moines de son voisinage, reçut leur bénédiction et leur demanda de se souvenir de lui, puis il mourut en paix. Que sa prière soit avec nous! Amen.

¹ En ce jour aussi, les Arabes (*'Orbân*) de la Haute-Égypte (*Eṣ-Ṣa'ūd*) s'emparèrent de l'église de notre père Macaire (*Abou Maqar*) et des cellules et pillèrent tout ce qui s'y trouvait ainsi que dans le reste des couvents. Les moines se réunirent, prièrent et demandèrent l'intercession des saints pères. Le Seigneur Jésus (*Yasou'*) chassa les Arabes dans le plus bref délai; ils furent dispersés et mis en fuite, mais personne, sinon la force du Messie, ne les chassa. Les moines en firent beaucoup d'actions de grâces.

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

وفيه أيضا على ما ورد دلالات الاسكندرية وبعض الصعيد بعيد لهرود اخو موسى واما ما وردا التوراة فان فيها انه تنيح في ثالث يوم من الشهر الثاني من خروج بني اسرائيل من مصر فيكون ثمانية * من بشنس واشهر اليهود بتدور (?) وقد تمكن انه في تلك السنة * c. 176 v. ان كان اول يوم من برمودة هذا الصديق² كان³ من سبط لاوى واجرى الله على يديه ايات كثيرة بارض مصر وانتخبه الله وبنه كهنة له وافرض لهم اعشار بني اسرائيل والتقريبين ولما قام عليه بنى قورح ابادهم الله بان امر الارض فانفتحت ولمعتهم ولما ارضى الله تعالى⁴ سيرته وحفظ شريعته انتقل الى الله الذى له المجد الى الابد امين

اليوم الثاني من شهر برمودة

في⁵ هذا اليوم استشهد القديس اخرسطافارس⁷ الذى كان وجهه وجه كلب هذا⁸ كان من بلاد الذين كانوا⁹ يأكلون الكلاب والناس فانقطع¹⁰ في الحرب وكان ابوه قد امن على

1. B addit في. — 2. *Haec verba a رقد desunt in A.* — 3. A وكانوا. — 4. *Deest in B.*
5. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 6. B addit مثل. — 7. B اخرسطافورس. — 8. B
واقطع. — 9. *Deest in B.* — 10. B واقطع.

D'après ce que rapportent des documents (?) d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*) et quelques-uns de la Haute Égypte (*Eÿ-Sa'id*), on célèbre en ce jour la fête d'Aaron (*Haroun*), frère de Moïse (*Mousa*); suivant la Thora (*Eth-Thourah*), il mourut le 3 du deuxième mois où les enfants d'Israël (*Israïil*) sortirent d'Égypte (*Misr*), c'est-à-dire le 8e de bakhons le mois des Juifs (*El-Yahoud*) qui suivaient un cercle; il est possible que cette année, ce fut le premier de barmoudah. Ce juste était de la tribu de Lévi (*Léoui*); Dieu fit par ses mains de nombreux miracles dans la terre d'Égypte; il les choisit, lui et ses fils, pour ses prêtres et leur assigna les dîmes et les sacrifices des Israélites¹. Lorsque les fils de Coré (*Qourah*) se levèrent contre lui, Dieu les anéantit en ordonnant à la terre de s'ouvrir et elle les engloutit². Après qu'il eut satisfait Dieu très-haut par sa conduite et son observation de sa loi, il fut transporté vers lui. Gloire à Dieu éternellement! Amen.

DEUX DE BARMODAH 28 mars.

³ En ce jour mourut martyr saint Christophe (A *Akhrastáfuros*, B *Askhrastafouros*) qui avait un visage de chien. Il était du pays de ceux qui mangent

1. Cf. *Nombres*, xviii, 21-29. — 2. Cf. *Nombres*, xvi, 1-35. — 3. Cette commémoration manque dans Ludolf.

يد الرسول ميثاس فلما اسر لم¹ يكن يعرف بلغة القوم الذي اسرود² فابتهل الى الله جل اسمه³ فاطلق لسانه بلغة القوم الذي كان معهم فويخ من كان يضطهد المسيحين فضربه مقدم العسكر فقال القديس⁴ له لولا ان⁵ وصية المسيح تدلنتي⁶ وتضبط نهضتي لما كنت انت وعسكرك تخلصوا مني⁷ فارسل القائد واعلم الملك بقضيته فارسل وراه مأتي جندي فحضر معهم⁸ باختياره غير مقهور وكان بيده عصا⁹ فصارت فروعا فافرغت ولما ان عاز¹⁰ الجند الخبز فصالي¹¹ فكثرت عندهم فتعجبوا وامنوا بالمسيح فلما¹² حصلوا بانطاكية تعمد¹³ بيد انا بولا بطريك انطاكية فلما حضر¹⁴ قدام داكوس خافه ورام ان يخدعه بملاطفته فاسل اليه مراتين¹⁵ حسان الوجه في الغاية خاطبين فلنا * من الملك انهما يقدران يستميلاد بالشهوة فوعظهما القديس فأمننا على يده¹⁶ وتابا واستشهدا¹⁷ وهكذا المايتي جندي اعترفوا قدام الملك بالمسيح¹⁸ فامر بضرب اعناقهم فشمته¹⁹ القديس وقال

1. B. كم. — 2. الذي اسرود *decunt in A.* — 3. B. ذكره. — 4. *Deest in B.* — 5. *Deest in B.* — 6. A. تدلتي. — 7. *Haec duo verba desunt in A.* — 8. *Deest in A.* — 9. B. *addit* — 10. حصل. — 11. A. حصل. — 12. B. غوروا. — 13. A. حصل. — 14. B. حصل. — 15. B. امرائين. — 16. B. يدده. — 17. B. واستشهدوا. — 18. *Deest in B.* — 19. B. فشمته.
* عين ان شتم.

les hommes et les chiens. Il fut pris à la guerre; son père avait cru par le moyen de l'apôtre Matthias (*Matyâs*). Quand il fut fait prisonnier, il ne connaissait pas la langue des gens qui l'avaient pris. Il implora Dieu avec ferveur — que son nom soit glorifié; — il le fit parler dans le langage des gens avec qui il était. Il réprimandait ceux qui injuriaient les chrétiens; le chef des soldats le frappa. Le saint lui dit : « Si ce n'était la recommandation du Messie qui me guide et retient mon impétuosité, toi et tes soldats vous ne vous délivriez pas de moi. » Le chef envoya informer le roi de son aventure; il fit partir après lui deux cents gardes. Il se présenta avec eux de sa propre volonté sans y être forcé. Il avait dans sa main un bâton qui devint des branches qui portèrent des fruits. Lorsque le pain manqua aux soldats, il pria et ils en eurent en abondance. Ils s'en étonnèrent et crurent au Messie. Quand ils arrivèrent à Antioche (*Antâkyah*), il fut baptisé par Anbâ Paul (*Boulâ*), patriarche de cette ville. Lorsqu'il comparut devant Dèce (*Dâkyous*), celui-ci eut peur de lui et chercha à le séduire par des flatteries. Il lui envoya deux femmes excessivement belles et pécheresses, dans l'espoir * qu'elles pourraient l'entraîner à la débauche. Le saint les prêcha et * f. 177 r. elles crurent par son intermédiaire, elles se repentirent et moururent mar-

له يا قابل فعل الشيطان وطايعا له فامر ان يطرح¹ في قدر كبير ويوقد² تحته ففعل به ذلك ولم يناله بوس بل كان يعظ³ الناس وهو في القدر ولما راوه الناس والجمع وهو يتكلم ويعظ وهو سالم تعجبوا وامنوا بالمسيح وتقدموا ليخرجوا القديس⁴ من القدر⁵ فأمر الملك بتقطيعهم⁶ بالسيوف فلعب عليهم بالسيوف وأمر⁷ الملك ان يعلق في عنق القديس حجرا⁸ ثقيلًا ويلقى في جب فانتشله ملاك الرب وهو⁹ سالما فلما ان تحير الملك في قضيته¹⁰ امر بضرب عنقه¹¹ فضربت ونال اكليل الشهادة صلواته تكون معنا امين¹²

اليوم الثالث من شهر برمودة

¹³ في ¹⁴ هذا اليوم تنيح الاب القديس يوحنا اسقف يروشلیم¹⁵ هذا القديس كان اباه

1. ليخرجه للقديس A. — يطرحوا القديس B. — 2. ويقدوا B. — 3. يعظ B. — 4. ليخرجه للقديس A. — 5. *Haec verba a desunt in B.* — 6. ان يقطعهم B. — 7. فامر B. — 8. حجرا B. — 9. *Deest in B.* — 10. B امرد. — 11. B رقتته. — 12. *Haec verba a desunt in A.* — *Hic addit Assemani commemoratio S. Hilemi var. Ghlam Aegyptii quae deest in A, B, Ludolf, Maï et Malan.* — 13. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 14. B addit مثل. — 15. B اورشليم.

tyres. De même, les deux cents gardes confessèrent le Messie devant le roi. Il ordonna de leur trancher la tête. Le saint l'injuria et lui dit : « O toi qui acceptes l'œuvre de Satan et qui lui obéis ! » Dèce ordonna de le jeter dans une grande chaudière et d'allumer du feu au-dessous. On le fit, mais il ne ressentit aucun mal. Au contraire, il exhortait les gens tandis qu'il était dans la chaudière. Quand la foule le vit, qu'il parlait, qu'il prêchait et qu'il était sain et sauf, elle crut au Messie et s'avança pour le tirer de la chaudière. Le roi ordonna de découper les gens à coups de sabre et de les passer au fil de l'épée. Puis il fit suspendre au cou du saint une lourde pierre et le fit jeter dans une citerne. L'ange du Seigneur l'en retira sain et sauf. Dèce, stupéfait de son aventure, ordonna de lui trancher la tête. On la lui coupa et il reçut la couronne du martyr. Que ses prières soient avec nous ! Amen !

TROIS DE BARMOUDAH (29 mars).

² En ce jour mourut le saint père Jean (*Youhannâ*), évêque de Jérusalem

1. Assemani ajoute ici la commémoration de saint Halem (var. Ghlam) l'Égyptien qui manque dans A, B, Maï, Malan et Ludolf. — 2. Cette commémoration manque dans Ludolf.

يهود حافظين¹ شريعة التوراة فلما كبر هذا القديس علما علم² الشريعة وكان فيها ماهرا وكان يجادل المسيحيين وينظرهم وباحثهم فثبت عنده مجى المسيح وانه الاله حق فامن على يد يسطس اسقف³ القدس وقدمه شماسا صغيرا ثم انه⁴ نعى في الفضيلة والعلم الى ان استحق رتبة الاسقفية على اورشليم فلما⁵ ملك اندريانوس الملقب باليا هذا امر بابتناء⁶ ما انهدم من اورشليم⁷ وان يسمى باسمه ايليا ثم بنا على باب هيكل⁸ اليهود برجاً⁹ وعمل¹⁰ على بابه لوحاً¹¹ من رخام وكتب فيه اسمه ايليا وامتلت¹² اورشليم من اليهود والامم * ولما¹³ اجبروا الامم النصرى¹⁴ ياتون الى الجبلجة ويصلون فيها¹⁵ منعوهم ونوا هناك هيكل¹⁶ على اسم الزهرة¹⁷ ومنعوا¹⁸ المسيحيين من العبور في ذلك الموضع فلقى هذا القديس من الامم السكان بيورشليم¹⁹ بلايا كثيرة²⁰ واحزاناً جزيلة وضرب عدة مرارا²¹ فسأل الرب ان يقبل نفسه فتنيح بعد ان اقام على الكرسي سنتين²² صلاته²³ معنا امين

1. B وحافظين. — 2. *Deest in B.* — 3. A *addit* بيورشليم. — 4. *Deest in B.* — 5. B ولما. — 6. B اينما. — 7. B اورشليم. — 8. B الهيكل. — 9. A برج. — 10. *Deest in A.* — 11. A. — 12. B *addit* في زماند *et omittit* بيورشليم. — 13. B ولما. — 14. *Deest in A.* — 15. *Deest in B.* — 16. *Deest in A.* — 17. B البرجر. — 18. B *addit* ايضاً. — 19. B فكون. — 20. B غظيمة. — 21. B *addit* وجرحه. — 22. A سنتين. — 23. B *addit* يكون.

(*Yarouchalim*). Les parents de ce saint étaient juifs (*Yahoud*) et observaient la loi de la Thorah (*Tourah*). Quand il eut grandi, ils lui enseignèrent la science de la loi; il y devint habile. Il combattait les chrétiens, discutait contre eux et disputait avec eux. Il eut la certitude que le Messie était venu et qu'il était le vrai Dieu. Il crut en lui par l'intermédiaire de Juste (*Youstos*), évêque de Jérusalem (*El-Qods*). Celui-ci le consacra diacre inférieur. Puis il crut en mérite et en science, tellement qu'il mérita la dignité d'évêque de Jérusalem. Lorsque régna Adrien (*Andryânous*), surnommé Aelius (*Hlyá*), il ordonna qu'on rebâtît ce qui était détruit à Jérusalem et il la nomma de son nom, Aelia. Puis il fit construire sur le temple des Juifs une tour sur la porte de laquelle il plaça une tablette de marbre et écrivit dessus le nom d'Aelia. Jérusalem fut remplie de Juifs et de gentils. Quand * ceux-ci virent les chrétiens venir au Golgotha * f. 177 v. (*El-Djaldjalab*) et y prier, ils les en empêchèrent, y construisirent un temple sous l'invocation de Vénus (*Ez-Zohrab*) et interdirent aux chrétiens de passer cet endroit. Le saint éprouva des gentils qui habitaient Jérusalem de nombreuses souffrances et beaucoup de chagrins : ils le frappèrent un certain nombre de fois. Il demanda au Seigneur de recevoir son âme. Il mourut après être resté deux ans sur son siège. Que sa prière soit avec nous! Amen.

وفيه¹ ايضا تنيح الاب القديس البكر الطاهر انبا ميخائيل بطريرك المدينة العظيمة² الاسكندرية هذا الاب اشتاقت نفسه الطاهرة³ الى السيرة الفاضلة⁴ التي هي سيرة الرهبنة فترهب في كنيسة القديس مقاريوس ومكث في البرية الى ان صار شيخا ورأس على رهبان كثيرة⁵ وسلك في طول زمانه في سلوك صالح⁶ ولله⁷ مرضيا وجاهدا جهادا عظيما⁸ اما⁹ في هذا¹⁰ العالم الى ان استحق رتبة البطريركة¹¹ التي هي خلافة مسيحية واما في الدهر الآتي فالى¹² النعم السماوية فلما ان¹³ اتفق خلوه الكرسي من رأس يسوسه مكثت الاساقفة والكهنة وعلماء الاراخنة ثلثة اشهر وهم يتحيروا ويبحثوا عن من يصلح لهاذد المرتبة وبعد الكشف والبحث الشديد انتخبت¹⁴ ثلاثة اناس¹⁵ مشهود لهم بالدين والعلم ثم كتبت اسماؤهم في ثلاثة رقع مع رقعة فيها اسم¹⁶ المسيح وختبوا¹⁷ في الشمع¹⁷ ورفعوا على¹⁸ الهيكل ومكثوا¹⁹ الاساقفة والكهنة والرهبان ثلثة ايام وثلاثة ليال يصلون ويقادسون

1. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 2. B مدينة. — 3. B الصالحة. — 4. B اوصالند. — 5. B كبير. — 6. B سلوكا صالحا. — 7. B لله. — 8. *Deest in B.* — 9. B رونال. — 10. *Deest in B.* — 11. *Pro his verbis a A habet البطريركية* ان استحق. — 12. B رونال. — 13. *Deest in B.* — 14. B وانفندب. — 15. B نفر. — 16. B *addit السيد*. — 17. B عملوا. — 18. B في. — 19. B رادامرا.

¹ En ce jour aussi mourut le saint père, vierge et pur, Anbà Michel (*Mikhâyil*), patriarche de la grande ville d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*) (1146). L'âme vertueuse de ce père désira la vie méritoire qui est la vie monastique; il prit le froc dans l'église de Saint-Macaire (*Maqârîyous*) et demeura dans le désert jusqu'à ce qu'il devint le supérieur et l'abbé de nombreux moines. Pendant toute sa vie, il suivit le chemin de la vertu, satisfit Dieu et fit de grands efforts, soit dans ce monde jusqu'à ce qu'il fut jugé digne du rang de patriarche — qui est le khalifat chrétien — soit dans le temps futur et jusqu'aux faveurs célestes. Quand arriva la vacance du siège, privé du chef qui gouvernait, les évêques, les prêtres, les docteurs d'entre les magistrats restèrent trois mois étourdis et cherchant qui conviendrait à cette dignité. Après des recherches et des enquêtes difficiles, ils choisirent trois personnes dont la religion et la science étaient attestées. Ils écrivirent leurs noms sur trois billets avec un portant celui du Messie et les mirent dans une boîte qui fut portée sur l'autel. Les évêques, les prêtres et les moines attendirent trois jours et trois nuits priant, offrant le saint sacrifice et s'humiliant devant Dieu pour qu'il leur installât un pasteur vertueux, un prêtre sûr. Au bout de

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

ويتضرعون الى الله¹ ان يقيم عليهم راعيا صالحا وكاهنا امينا وبعد ثلاثة ايام استدعوا طفلا صغيرا فسال الشمعة التي² فيها اسم هذا الاب فعلم كل احد³ ان الله قد انتخبه * f. 178 r. فساخوا باجمعهم⁴ مستحق مستحق⁵ ثم قدم⁶ للوقت فسار^{*} في البطركية بكل سيرة تليق بها واتخذ له كاتب برسم كتب⁷ الكتب الى سائر البلاد والى سائر الاساقفة بوغظ الشعب وتعليمهم وردع الخطاة منهم ومنع المصريين على⁸ خطاياهم فخافته كل الرعية لانهم⁹ تحققوا ان الله معه وكان نزه¹⁰ نفسه¹¹ غير مشتى لشي من¹² العالم ولا مجده ولا مقتنياته مجتهدا في ابرار المساكين وعمارة البيع¹³ بكل ما كان¹⁴ يفضل عنه ولم¹⁵ يكمل هذا الاب على الكرسي سنة بل دونها وتنيح بدير ابو مقار¹⁶ بركاته تحل علينا¹⁷ امين¹⁸

1. B. الرب *et addit* (?) بشماند (?). — 2. B. الذى. — 3. B. احدا. — 4. B. جميعهم. — 5. *Deest in B.* — 6. B. تقدم. — 7. B. كتاب. — 8. B. من هم. — 9. B. علموا. — 10. B. نزل. — 11. B. ولا. — 12. B. *addit* هنا ملاذ. — 13. B. الكنائس. — 14. B. مكان. — 15. B. *addit* بسلام. — 16. B. *addit* بسلام. — 17. *Pro his tribus verbis B habet* معاً تكون. — 18. *Hic addit Assemani martyrium S. Deusdedit* رزق الله.

trois jours, ils firent venir un jeune enfant qui souleva la boîte dans laquelle était le nom de notre père Mikhayil. Chacun reconnut que Dieu l'avait choisi. Tous crièrent : « Il est digne! il est digne! Il est digne! » Ensuite, il fut sacré * sur-le-champ, suivit toute route convenable dans le patriarcat, se choisit * f. 178 r. un secrétaire pour écrire les lettres à tous les pays et à tous les évêques, prêchant le peuple et l'instruisant, éloignant de lui le péché, défendant les Égyptiens (*El-Miṣryin*) contre leurs fautes. Tous les fidèles le craignaient, certains que Dieu était avec lui. Il se garda de désirer quoi que ce fût de ce monde, ni sa gloire, ni ses biens; il était plein de zèle pour les pauvres vertueux et pour construire les églises avec son superflu. Il ne passa pas une année entière, mais moins, sur le siège du patriarcat et mourut au couvent d'Abou Macaire (*Maqâr*). Que ses bénédictions descendent sur nous! Amen¹.

1. Assemani ajoute ici le martyre de saint Dieudonné.

اليوم الرابع من شهر برمودة

1 في 2 هذا اليوم استشهد³ القديسين⁴ بقطر وداكيوس⁵ وإيريني⁶ وجماعة كثيرة⁷ نساء ورجال وعذارى هولاء القديسون⁸ كانوا في مملكة قسطنطين⁹ قد¹⁰ هدموا برابي كثيرة وكسروا اصنامها وحرقوها ونوا اكثر¹¹ البرابي¹² بيع وهياكل على اسم السيدة والدة الاله واسماء القديسين¹³ فلما مات قسطنطينوس ابن قسطنطين ومملك يوليانوس الكافر واقام¹⁴ عبادة¹⁵ الاصنام ونا البرابي واحسن الى كهنتها وقتل كثيرين¹⁶ من المسيحيين¹⁷ فرجع اليه خبر هولاء القديسين وما¹⁸ عملوا بالبرابي والاصنام فقبض عليهم¹⁹ وعاقبهم عقوبات كثيرة في ايام متفرقة بالضرب والتعليق وجرد اللحم بامشاط حديد²⁰ وفي الاخر²¹ اخذت رؤوسهم ونالوا اكليل الشهادة شفاعتهم تكون معنا

1. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 2. B *addit* مثل. — 3. B *استشهدوا*. — 4. A القديسين. — 5. B *بركاليوس*. — 6. B *رايريني*. — 7. B *كثير*. — 8. B *القديسين*. — 9. B *addit* القديسون. — 10. B *رفد*. — 11. *Haec verba a كثيرة desunt in B.* — 12. B *برابي*. — 13. A *القديسون*. — 14. B *ادام*. — 15. B *addit* من. — 16. B *اكثر*. — 17. B *فلما*. — 18. A *ولما*. — 19. B *addit* رخصتهم. — 20. *Pro his verbis B habet* وجرد اللحم بامشاط حديد. — 21. *Pro* ثم اخيرا B *habet* وفي الاخر. ثم اخم اجسادهم.

QUATRE DU MOIS DE BARMOUDAR 30 mars.

1 En ce jour moururent martyrs les saints Victor (*Biqtor*), Dèce (*Dakyou*)², Irène (*Irini*)³ et une foule considérable d'hommes, de femmes et de vierges. Sous le règne de Constantin (*Qustanfin*), ces saints avaient détruit beaucoup de temples, brisé et brûlé leurs idoles, transformé la plupart des temples en églises et en chapelles, sous l'invocation de la sainte mère de Dieu et des saints. Lorsque Constance (*Qustanfinous*), fils de Constantin, fut mort et que régna Julien (*Youlyanous*) l'infidèle, qu'il releva le culte des idoles, bâtit les temples, favorisa leurs prêtres et tua beaucoup de chrétiens, on lui rapporta l'histoire de ces saints et ce qu'ils avaient fait aux temples et aux idoles. Il se saisit d'eux, les châtia par de nombreux tourments, pendant divers jours, en les frappant, les pendant, leur déchirant la chair avec des peignes de fer. A la fin, il leur fit trancher la tête et ils reçurent la couronne du martyre. Que leur intercession soit avec nous! Amen.

1. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 2. B *Kilyous*. — 3. B *Ibrini*, Malan *Irimo*.

اليوم الخامس من شهر برمودة المبارك¹

في² هذا اليوم تسيح النبي العظيم³ حزقيال ابن يودى⁴ الكاهن هذا الصديق كان
كاهنا ونبيا وسبى الى بابل في سبى يختصر وحلت عليه روح النبوة وهو في ارض بابل
وذكر في نبوته اقوالا عجيبة منها انه تنبا على ميلاد السيدة والدة الاله وقهاها⁵ بعد الولادة
عذرى⁶ * قال⁷ انى رأيت في المشرق⁸ بابا مغلقا⁹ وقال لى الرب هذا الباب يكون
مغلقا¹⁰ لا يفتح ولا يدخل¹¹ فيه ولا يخرج الا الرب الاله اسراييل يدخل فيه ويخرج
منه وهو مغلق¹² وتبا على ماء¹³ المعمودية الذى يقدس¹⁴ نفس الانسان وجسمه ويقلع¹⁵
منه القاب الحجرى ويجعله¹⁶ ابنا لله بحلول¹⁷ روح القدس عليه¹⁸ ووعظ¹⁹ الشعب وبكت
الكنهنة على تركهم تعليم الشعب²⁰ وحذّروهم من التغافل عنهم وابان لهم ان الله يظلب

1. *Pro his tribus verbis A habet* مند. — 2. *B addit* مثل. — 3. *Deest in B.* — 4. *B*
يرى. — 5. *B addit* حاليًا على. — 6. *Deest in B.* — 7. *B* وقال. — 8. *A* المشرق. — 9. *B*
مغلقًا. — 10. *Haec verba a* وقال *desunt in B.* — 11. *B* لا يفتح ولا يدخل. — 12. *Ezechiel*,
XLIV, 1-2. — 13. *Deest in B.* — 14. *B* الذى يقدس. — 15. *B* ويقلع. — 16. *B* ويجعله. —
17. *B* بحلول. — 18. *Cf. Ezechiel*, xxxvi, 25; *B* على. — 19. *B* ووعظ. — 20. *Haec verba a*
desunt in B.

CINQ DU MOIS BLNI DE BARMOUDAH 31 mars.

En ce jour mourut le grand prophète Ézéchiél (*Hizquîl*), fils de Bouzi (A *Youli*, B *Youri*). Ce juste était prêtre et prophète, il fut emmené prisonnier à Babylone (*Bâbil*) lors de la captivité de Nabuchodonosor (*Bakhtnasr*). L'esprit de prophétie descendit sur lui tandis qu'il était sur la terre de Babylone. Il prononça des discours admirables. Ainsi il prophétisa que Notre-Dame, mère de Dieu, enfanterait et qu'elle resterait vierge après l'accouchement. * Il dit : « *J'ai vu à l'Orient une porte fermée. Le Seigneur m'a dit : * E. 178 v. Cette porte sera fermée; personne n'y entrera ni n'en sortira; mais le Seigneur, Dieu d'Israël (Isrâgîl), y entrera et en sortira; elle sera fermée* ». » Il prophétisa sur l'eau du baptême qui sanctifie l'âme de l'homme et son corps, arrache le cœur de pierre et en fait un fils pour Dieu par la descente de l'Esprit-Saint². Il prêcha le peuple, blâma les prêtres d'abandonner l'instruction des fidèles, les mit en garde contre la négligence, leur montra que

1. *Ezechiel*, XLIV, 1-2. — 2. *Cf. Ezechiel*, xxxvi, 25.

نفوسهم منهم متى لم يعلموهم وينبؤهم¹ وتنبأ على القيامة وبين ان² الاجساد ستقوم بارواحها التي كانت متحدة بها وتعال ما تستحقه³ وقال اقوالا كثيرة ينتفع بها⁴ من يقف عليها واطهر الله على يديه ايات عدة ولما عبد بنو اسرائيل الاصنام يابل بكتهم على ذلك فوثب عليه رؤوسايمهم وقتلوه وسبوا نفسه⁵ وسبق نبوته تجسد المسيح بخسماية وسبعة⁶ وسبعين سنة وكانت نبوته مدة عشرين سنة شفاعته تكون معنا⁷

اليوم السادس من شهر برمودة

⁸ في لهذا اليوم تبيحت القديسة السائحة مريم القبطية هذه كانت من بلاد مصر من مدينة الاسكندرية ابنة ابون مسيحين فلما بلغت اثني عشر سنة اختدعها¹⁰ عدو البشر فجعلها له فيخا وشركا فاصطاد بها نفوسا كثيرة لا تحصى وذلك انها ابدات نفسها للفسق بلا اجرة عنه بل محبة منها في الخطية المهلكة ومجالسها¹³ فمكثت على هذه الطريقة النجسة¹⁴

1. *Ezechiel*, xxxiv. — 2. *Deest in A.* — 3. Cf. *Ezechiel*, xxxvi. — 4. *B* منبأ. — 5. *desunt in B.* وسبوا نفسه. — 6. *B* وسبعة. — 7. *desunt in B.* وسبق نبوته. — 8. *Hæc commemoratio deest in Ludolf.* — 9. *B* فمكثت. — 10. *B* اخضعها. — 11. *B* نفوس. — 12. *B* جسدا. — 13. *B* فمكثت. — 14. *B* ابدت.

Dieu leur demanderait des comptes pour n'avoir pas instruit et averti¹. Il prophétisa la résurrection, montra que les corps ressusciteront avec les âmes qui leur étaient unies et qu'ils recevront ce qu'ils méritent². Il prononça de nombreux discours utiles à ceux qui y feront attention. Dieu fit voir par lui de nombreux miracles. Quand les Israélites adorèrent les idoles à Babylone, il leur en fit des reproches : leurs chefs se jetèrent sur lui, et le tuèrent. Sa prophétie devança de 577 ans l'incarnation du Messie; elle dura vingt ans. Que son intercession soit avec nous! Amen.

SIXIÈME MOIS DE BARMOUDAH (4er avril).

³ En ce jour mourut la sainte errante, Marie l'Égyptienne (*Maryam el-Qoblyah*). Elle était du pays d'Égypte (*Misr*), de la ville d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*), fille de parents chrétiens. Quand elle eut atteint onze ans, l'ennemi du genre humain la trompa et fit d'elle un piège et un filet par lesquels il prit des âmes innombrables. Elle se donnait à la débauche, sans salaire.

1. Cf. *Ézéchiel*, xxxiv. — 2. Cf. *Ézéchiel*, xxxvii. — 3. Cette commémoration manque dans Ludolf.

سبعة عشر سنة وغرامها يتزايد¹ في هذا الفن النجس فاتفق في محبة² الله المحب للبشر ان اراها قوما يحجون الى البيت المقدس فتحركت فيها³ الفكرة ان تسافر معهم فركبت مع جماعة كبيرة⁴ في البحر⁵ ولما بدوا في السير طلبوها البحرية باجرة المركب⁶ ولما لم⁷ يكن لها ما تعطيه لهم ابدلت جسدها لهم ولما ان وصلت الى البيت المقدس داومت على النجس ايضا ولما ارادت الدخول من باب القيامة المقدسة منعها القوة⁸ الالهية من الدخول وكانت كلما ارامت الدخول مع من يدخلها تمنع من الدخول⁹ ولما جرى لها ذلك عدة مرار فظنت ان¹⁰ منعها بسبب نجاستها فرفعت عينها¹¹ وهي منكسرة القلب فرأت ايقونة السيدة شفيعة المسيحيين¹² فبكت وسألها¹³ قائلة لها اضمينيني¹⁴ يا والدة الاله اتى متى¹⁵ دخلت وكملت العيد عمات جميع ما تامرنني به ولما قالت هذا وهي باكية تمكنت من الدخول ولما قضت امور العيد رجعت الى عند ايقونة السيدة وصات قدامها صلاة

1. A. ترايدا — 2. B. من محبة — 3. A. فبد — 4. B. كثرة — 5. *desunt in B.* في البحر — 6. *Haec verba a* ولما *desunt in B.* — 7. *Deest in A.* — 8. B. بدت — 9. *Haec verba a* وكانت *desunt in B.* — 10. A. اند — 11. B. عينها — 12. *Deest in B.* — 13. فبكت — 14. *desunt in B.* يا والدة — 15. *Haec verba a* اضمينيني — 15. *desunt in B.*

mais par amour et par habitude du péché mortel. Elle resta dix-sept ans dans cette voie coupable. Par la charité de Dieu qui aime le genre humain, il arriva qu'il lui fit voir une troupe qui allait en pèlerinage à Jérusalem (*El-Bait el-Maglis*). Elle conçut la pensée de partir avec elle, et elle partit par mer avec une foule considérable. Quand le voyage fut commencé, les matelots lui demandèrent le prix du passage. Comme elle n'avait rien à leur donner, elle leur prodigua son corps. Elle continua cette conduite coupable jusqu'à ce qu'elle arriva à Jérusalem. Lorsqu'elle voulut entrer par la porte sacrée de la Résurrection, la force divine l'en empêcha. Toutes les fois qu'elle essayait d'y pénétrer avec ceux qui y entraient, l'accès lui en était interdit. Quand cela fut arrivé plusieurs fois, elle crut que son libertinage en était la cause. Elle leva les yeux, le cœur brisé, et vit l'image de Notre-Dame, compatissante aux chrétiens. Elle pleura et l'implora en disant : « Protège-moi, ô mère de Dieu; lorsque je serai entrée et que j'aurai célébré entièrement la fête, je ferai ce que tu m'ordonneras. » Après qu'elle eut dit cela en pleurant, elle put entrer. Quand elle eut terminé les cérémonies de la fête, elle revint vers l'image de Notre-Dame, fit devant elle une longue prière en versant

طويلة بكما مر وتضرعت اليها ان ترسلها¹ الى حيث خلاص نفسها فاتاها صوت من ناحية الايقونة² ان عبرتي³ الى⁴ الاردن ستجدين نياحا وخالصا فقبلت القول ثم صلت⁵ وتشفعت بالقوة وخرجت وعند خروجها وجدت من دفع لها ثلاثة فلوس⁶ فاشترت بهم خبزا ثم عبرت⁷ الاردن فمكثت في البرية سبعة واربعين سنة منها سبعة عشر سنة وهي تقاتل من العدو بمحبة النجاسة التي كانت فيها وثلاثين سنة وهي مضية في السياحة⁸ ومكث القليل⁹ الخبز الذي اشترته¹⁰ وهي تقوت¹¹ منه مدة كبيرة من بعد يومين او ثلثة ولما فرغ كانت تقنات من الحشيش¹² وفي سنة الخامسة والاربعين من سياحتها خرج القديس زوسيم¹³ القس الى بركة الاردن ليكمل فيها الاربعين المقدسة¹⁴ لانه كان عادة دير¹⁵ ان يخرج¹⁶ رهبانه في الاربعين يوم¹⁷ الصيام الى البرية ليتسكوا فيها فلما خرج سال الرب ان يريه من ينتفع به فينما هو سائح¹⁸ رأى هذه¹⁹ القديسة من بعد فظنها²⁰ شيطان فلما صلى ظهر له انها انسان فطلبها فهربت منه ولما الزم²¹ نفسه في طلبها نادته يا زوسيم ان شئت تخاطبني

1. B. يرشدها. — 2. B. *addit* ليا. يقول ليا. — 3. B. عبرة. — 4. *Deest in B.* — 5. صلت. *deest in A.* — 6. A. افلس. — 7. A. *addit* بهم. — 8. *Haec verba a* وثلاثين *desunt in B.* — 9. *Pro* القليل *B. habet* ومكث بذلك. — 10. B. *addit* معها. — 11. B. *addit* ييسر. — 12. B. بالحشيش. — 13. B. الصرم. — 14. *Deest in B.* — 15. B. سائح. — 16. B. هذا. — 17. B. وظنرا. — 18. A. الر.

des larmes amères et s'humilia devant elle pour qu'elle l'envoyât là où serait le salut de son âme. Une voix venant de l'image lui dit : « Si tu passes vers le Jourdain (*El-Ordonn*), tu trouveras le repos et la délivrance. » Elle accueillit cette parole, pria, demanda l'intercession de l'image et partit. A son départ, elle trouva quelqu'un qui lui donna trois oboles dont elle acheta du pain. Elle passa le Jourdain et demeura dans le désert pendant quarante-sept ans, desquels sept ans où elle eut à lutter contre l'ennemi à cause de l'amour de la débauche qui était en elle, et trente années qu'elle passa en courses. Il restait un peu du pain qu'elle avait acheté; elle s'en nourrit pendant longtemps, chaque deux ou trois jours. Quand elle l'eut terminé, elle mangea de l'herbe. Dans la quarante-cinquième année de sa vie errante, le prêtre saint Zosime (*Zousimâ*) alla dans le désert du Jourdain pour y passer les quarante jours consacrés, * car c'était la coutume des moines de ce convent de sortir les quarante jours de jeûne dans le désert pour y faire des dévotions. Quand il partit, il demanda au Seigneur de lui faire voir quelqu'un qui lui fût utile. Tandis qu'il errait, il aperçut de loin cette sainte : il crut que c'était un démon (*Charân*). Lorsqu'il eut prié, il lui apparut que c'était un être humain : il la rechercha, mais elle s'enfuit loin de lui. Comme il

فأرم شيئا استتر به لاني عارية فتعجب لما دعته باسمه ولما رمى لها ما استترت به جأت إليه وضربا المطاوعة لبعضهما البعض¹ وسألته ان يصلي عليها لانه² كان³ كاهنا ثم سأها بمطانوات ان تعرفه جميع سيرتها فقصت عليه جميع ما جرى لها من اول عمرها وإلى ذلك الوقت ثم سأته ان ياخذ في العام الآتي شيئا⁴ من جسد المسيح ويأتيها به ولما كان بعد سنة اخذ من الجسد المقدس في كأس واخذ معه شيء من قطين وتمر وعدس مبلول واتي إلى شاطي الاردن واذا القديسة قد⁵ اتت تمشي على الاردن⁶ فلما على بعضهما بعض وصليا ثم قربها واخرج لها التمر والقطين والعدس وسأها ان تتناول⁷ منه فتناولت باصبعها يسير من العدس على صورة البركة ثم⁸ سأته ان يأتيها في العام الآتي ولما كان في السنة الاخرى عبر الاردن فوجدتها قد تنيحت وعند رأسها مكتوب ادفن مريم المسكينة في التراب الذي منه اخذت فتعجب من الكتابة ورأى عند رجلها اسد يحرسها ولما هم ان يحضر لها جاء الاسد وحضر لها ودفنها القديس ثم رجع إلى دير⁹ فاخبر الرهبان سيرة

1. B بعث. — 2. B اد. — 3. Deest in A. — 4. B شى. — 5. Deest in B. — 6. B فبعد ذلك. — 7. B تناول. — 8. B. — 9. القديسة اتت إلى شاطي.

s'attachait à sa poursuite, elle lui cria : « Zosime, si tu veux t'entretenir avec moi, jette-moi quelque chose pour me couvrir, car je suis nue. » Il s'étonna d'être appelé par son nom. Quand il lui eut jeté de quoi se couvrir, ils se prosternèrent l'un devant l'autre; elle lui demanda de prier sur elle parce qu'il était prêtre. Puis il la sollicita avec des salutations de lui faire connaître toute son histoire; elle lui raconta tout ce qui lui était arrivé depuis le commencement de sa vie jusqu'à ce moment. Elle lui demanda ensuite de prendre l'année suivante un peu du corps du Messie et de le lui apporter. Au bout de l'année, il prit du corps sacré dans un verre; il emporta aussi des pois chiches, des dattes et des lentilles humectées et alla au bord du Jourdain. La sainte était venue en marchant sur le fleuve. Ils se saluèrent l'un l'autre et prièrent. Puis il la communia, sortit les pois chiches, les dattes et les lentilles et lui demanda d'en prendre. Elle prit avec ses doigts quelques lentilles en manière d'eulogies. Puis elle le pria de venir l'année suivante. Quand on fut à l'autre année, il traversa le Jourdain et la trouva morte. Auprès de sa tête était écrit : « Enterre Marie la malheureuse dans la terre d'où elle a été prise. » Il s'étonna de cette inscription et vit à ses pieds un lion qui la gardait. Quand il songea à l'enterrer, le lion vint creuser une fosse. Le saint l'ensevelit, puis il revint à son couvent et raconta

القديسة من اولها الى اخرها وكانت جملة حياتها ستة وسبعين سنة بركة¹ صلواتها² تكون³ معنا امين

وفيه³ ايضا⁴ ظهر الرب له المجد لتوما اليوم الثامن من القيامة واوراد اثار⁵ المسامير
واخذ يده ووضعها في جنبه الالهي⁶ فقال توما ربي والاهي فاجابه لما رأيتني امنت طوبى
لمن يؤمن بي ولم يراني⁷ وقد ورد ان توما عند ما وضع يده في جنب الرب كادت يده⁸
ان تحترق من نار اللاهوت وعند اعترافه بالالوية برات من الم الاحتراق فلرنا المجد دائما
الى الابد⁹

اليوم السابع من شهر¹⁰ برمودة

¹¹ في¹² هذا اليوم تنسح القديس¹³ الصديق العظيم يواقيم ابو¹⁴ السيدة والدة الاله¹⁵ هذا
البار سمي بثلاثة اسماء وهي يواقيم ويوناخير¹⁶ وصادوق وكان من نسل داوود من سبط

1. *Deest in B.* — 2. B. صلواتها¹. — 3. *Haec commemoratio deest in Ludolf, Malan.* —
4. *Deest in B.* — 5. B. اثار⁵. — 6. Cf. *Evangelium Johannis*, xx, 27. — 7. *Evangelium
Johannis*, xx, 28-29. — 8. *Deest in B.* — 9. *Pro his verbis B habet* معنا⁸ تكون³.
— 10. *Deest in B.* — 11. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 12. B *addit* مثل.
— 13. *Deest in B.* — 14. *Pro* ابو¹⁴ *B habet* الست¹⁴. — 15. B. الاله¹⁵. — 16. A. يرينا¹⁶.

aux moines la vie de Marie depuis le commencement jusqu'à la fin. La durée
* f. 180 r. totale de sa vie fut de soixante-seize ans. Que la bénédiction de ses
prières soit avec nous! Amen.

¹En ce jour le Seigneur — gloire à lui — apparut à Thomas (*Toumâ*),
le huitième jour de la résurrection, lui fit voir les traces des clous, lui prit la
main et la plaça dans son côté sacré². *Thomas dit* : « (Tu es) mon Seigneur, mon
Dieu. » *Il lui répondit* : « Lorsque tu m'as vu, tu as cru : heureux celui qui croit
sans m'avoir vu³ ! » Il arriva que, lorsque Thomas plaça sa main dans le côté
du Seigneur, elle faillit être brûlée par le feu de la divinité : quand il confessa
Dieu, elle fut guérie de la douleur du feu. Gloire éternellement à Notre-Sci-
gneur! Amen.

SEPT DE BARMOUDAH | 2 avril .

¹En ce jour mourut le saint, le juste, le grand Joachim (*Youâqim*), père de
Notre-Dame, mère de Dieu. Cet homme vertueux fut appelé de trois noms

1. Cette commémoration manque dans Ludolf et Malan. — 2. Cf. *Évangile de Jean*,
xx, 27. — 3. *Évangile de Jean*, xx, 28-29. — 4. Cette commémoration manque dans
Ludolf.

يهوذا لانه كان ابن يوتام ابن اليعازر ابن اليود الذى يصعد فى النسب الى سليمان ابن داوود الملك الذى اوعده الله ان نسله يملك على بنى اسرائيل الى الابد هذا الصديق كانت حنة زوجته عاقرا وبمداومته اياها¹ الصلاة² والطلبه رزقهما الله ثمرة صالحة حلوة اشبعت كل اهل العالم ونزعت من افواههم مرارة العبودية واستحق ان يدعا ابا للمسيح³ من حيث التجسد العجيب الغريب وبعد ان اقر الله عينه بمولد السيدة وفرح قلبه وقدم قربانه وزال عنه العار من بين ابناء جنسه وبعد ان افضمتها⁴ وحملتها الى الهيكل كما كان⁵ انذر لله وعاش بعد ذلك اياما⁶ قلائل⁷ وتنيح بسلام شفاعته معنا امين⁸ وفيه ايضا تذكار اغايس⁹ وتاوودورة الشهداء وتذكار القديس¹⁰ ابو مقروقة¹¹ ولد ابو موسى صاحب دير البلينا شفاعتهم¹¹ معنا امين

1. B. وياباها. — 2. B. الصوم. — 3. B. اب لوالده. — 4. B. فطمتها. — 5. Deest in B. — 6. B. ايام. — 7. Haec commemoratio deest in Ludolf. — 8. A. اغايس. — 9. A. القديسين. — 10. B. مقروقة. — 11. B. addit الجميع.

qui sont : Joachim, Younâkhir et Sadoc (*Sâdouq*). Il était de la descendance de David (*Dâououd*), de la tribu de Juda (*Yahoudâ*), car il était fils de Youtâm, fils d'Éléazar (*El'gâzer*) fils d'Elyoud qui remonte pour sa généalogie à Salomon (*Solaimân*), fils du roi David. Dieu promit à celui-ci que sa descendance régnerait à perpétuité sur les Israélites (*Bani Isrâ'îl*). Anne (*Annah*), femme de ce juste, était stérile; mais grâce à leur prière et leurs demandes continuelles à tous deux, Dieu leur accorda un fruit vertueux et doux qui rassasia tous les gens de ce monde et enleva de leur bouche l'amertume de l'esclavage. Il mérita d'être appelé père du Messie, à cause de l'admirable et prodigieuse incarnation. Après que Dieu eut rafraîchi ses yeux par la naissance de Notre-Dame, son cœur se réjouit, il offrit des sacrifices, sa honte cessa parmi les gens de sa race. Après que sa mère l'eut sevrée et portée au temple puisqu'il l'avait vouée à Dieu, il vécut encore un petit nombre de jours et mourut en paix. Que son intercession soit avec nous! Amen.

¹ En ce jour aussi a lieu la commémoration d'Agapius (*Aghibios*) et de Théodora (*Tâoudourah*) les martyrs et celle de notre père Macrobe ² (*Maqroufyous*), fils spirituel de notre père Moïse (*Mousa*), supérieur du couvent d'El-Baliâ. Que leur intercession soit avec nous! Amen.

1. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 2. A. *Maqroufah*, Malan *Macarusius*, Maï et Assemani *Macrobis*.

* اليوم الثامن من برمودة *

في هذا اليوم استشهدت³ القديسات الثلاثة وعن اغابي³ وايراني¹ وشيونية⁵ هولاء القديسات العذارى كن من اهل تسالونيقية⁶ وكن⁶ عابدات للمسيح⁷ عن ابائهن⁸ فاخترن⁹ البتولية والعفاف واتفقن اتفاقا مسيحيا وسكن في الفضيلة سلوكا¹⁰ يفوق طاقة شهبين ومزاجهن وكن مداومات الاصوام المتصلة ومواضبات الصلوات والسهر¹¹ مترددات الى ديارات¹² متسكات¹³ مع الرهبانات فلما¹⁴ تملك مكسيميانوس الكافر واثار¹⁵ عبادة الاصنام¹⁶ وسفك دما كثير¹⁷ طاهرة فحفن هولاء القديسات فبهرن¹⁸ الى الجبل¹⁹ واستخفين في مغارة ومكن فيها مداومات نسكهن وعبادتهن وكانت امرأة عجوز²⁰ مسيحية تفتقدهن في كل اسبوع بما يحتاجوه وتبع ما²¹ يعملوه بايديهم وتصدق عنهن²² بما يفضل عنهم فراهم

1. *Haec commemoratio deest in* Ludolf. — 2. B. استشهدرا. — 3. A. اغابي. — 4. B. انفتن اتفاقا مسيحيا وسكن في الفضيلة. — 5. A. وسيونية. B. وسرونية. — 6. B. *addit* في النضلة. — 7. A. وابويني والغفان. — 8. A. ابائهم. — 9. B. واخترن. — 10. *Pro his verbis a* والغفان. — 11. B. *habebat* روتادورا فيينا. — 12. A. السهرات. — 13. B. متسكات. — 14. B. ولما. — 15. B. اثار. — 16. B. الاصنام. — 17. B. كثر. — 18. B. كثر. — 19. B. الجبال. — 20. B. عجوزة. — 21. A. بما. — 22. A. عنهم.

¹En ce jour moururent martyres trois saintes qui sont Agapè (*Aghâbi*)², Irène (*Irâni*)³ et Chionia (*Syounyah*)⁴. Ces vierges saintes étaient des gens de Thessalonique (*Tasalouniqyah*); elles adoraient le Messie loin de leurs parents; elles avaient choisi la virginité et la chasteté, elles vivaient dans une union chrétienne; elles suivaient dans la vertu une route au-dessus des forces de leurs pareilles et de leur tempérament; elles pratiquaient continuellement des jeûnes prolongés, des prières assidues et des veilles; elles visitaient fréquemment les couvents et participaient aux austérités des religieuses. Lorsque régna Maximien (*Maksimyanous*) l'infidèle, qu'il rétablit le culte des idoles et versa en abondance le sang pur, ces saintes eurent peur, s'enfuirent vers la montagne et se cachèrent dans une caverne où elles demeurèrent, continuant leurs austérités et leurs dévotions. Une vieille femme chrétienne les visitait chaque semaine, leur apportait ce dont elles avaient besoin, vendait

1. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 2. A. *Aghâni*, Malan *Agapia*. — 3. B. *Abrini*. — 4. B. *Sounyah*, A. *Sabounyah*, Malan *Sigamia*.

بعض الاشرار تكاثر الخروج من المدينة الى الجبل فتبعها من بعد من حيث لا تراه الى ان رآها وقد¹ دخلت المغارة فاحتبى الى ان خرجت لانه ظن ان لها فيها شيئا مخيا² فلما ان³ بعدت⁴ عن المكان دخل الى المغارة فوجد الجواهر النفيسة عرائس المسيح وهن قائمات مصليات فريظهن وجذبين الى عند والى تسالونيقية فلما سألهن عن ايمانهن واقرن انهن⁵ مسيحيات عابدات الذي⁶ صلب من اجلهن فحنق الوالى لقوة جوابهن وامر بضربهن فضربهن ضربا موجعا فلما لم يطاوعنه⁷ على كفره امر برميهن في النار فريظن ورمين في النار فاسلمن⁸ الروح⁹ فيها¹⁰ ونان اكليل الشهادة والسعادة في ملكوت السموات¹¹ * f. 181 r.

وفيه¹² ايضا استشهدوا مائة وخمسين شهيد في ساعة واحدة على يد ملك الفرس لانه كابس بلاد المسيحيين المناخمة لحدوده فسبى منهم سبا الى بلاده ولما لم يطاوعوه على

1. B قد. — 2. A شى مخبى. — 3. *Deest in A.* — 4. A ابعدت. — 5. B بانهن. — 6. B للذتى. — 7. *Haec verba a desunt in B.* — 8. A راسلمن. — 9. B ارواحهن. — 10. *Pro B habet* الرب فيها. — 11. *Haec verba a desunt in B.* — 12. *Haec commemoratio deest in A et Ludolf.*

le travail de leurs mains et faisait de leur part l'aumône de leur superflu. Un méchant la vit sortir fréquemment de la ville vers la montagne; il la suivit de loin de façon à ne pas être aperçu jusqu'à ce qu'il la vit entrer dans la grotte. Il se cacha jusqu'à ce qu'elle sortit, car il croyait qu'elle y avait quelque chose de caché. Quand elle se fut éloignée de cet endroit, il entra dans la caverne et trouva ces pierres précieuses, les fiancées du Messie, debout et priant. Il les lia et les traîna jusque chez le gouverneur de Thessalonique. Lorsqu'il les eut interrogées sur leur religion et qu'elles eurent déclaré qu'elles étaient chrétiennes, adorant celui qui fut crucifié à cause d'elles, le gouverneur, irrité de la force de leur réponse, ordonna de les frapper. Elles furent battues cruellement. Comme elles ne lui obéissaient pas dans son impiété, il ordonna de les jeter dans le feu; elles furent liées et jetées dans le feu et y rendirent l'âme; elles reçurent la couronne du martyr et du bonheur dans le royaume des cieux. Que leur intercession soit avec nous! Amen.

* f. 181 r.

¹ En ce jour aussi moururent cent cinquante martyrs en une heure, de la main du roi des Perses (*El-Fors*); il attaqua le pays des chrétiens voisin de ses frontières et ramena des prisonniers dans son pays. Comme ils n'obéissaient pas à ses ordres d'adorer le soleil et les étoiles, il ordonna de leur

1. Cette commémoration manque dans A et Ludolf.

عبادة الشمس والكواكب امر بضرب اعناقهم ونالوا اكليل الشهادة شفاعتهم تكون معنا امين

اليوم التاسع من برمودة

1 في هذا اليوم تنيح الاب العابد المجاهد¹ زوسيم² الراهب هذا القديس كان من اهل فلسطين ابن ابوين مسيحين قديسين فلما ورثا³ هذا القديس وربا خمس سنين دفعاه الى احد مشايخ الرهبان القديسين ليرييه⁴ تربية⁵ مسيحية ويعلمه العلوم الشرعية وترتيب البيعة المسيحية فسلمه الشيخ⁶ ابنا روحانيا وادبه بكل فن من الادب ثم جعله راهبا وشماسا فنى في الفضيلة نمو زائدا وكان ملازما للتسبيح والقراءة نهاره وليله وحيث كان يعمل بيديه⁷ وحيث كان ياكل لم يبطل التسبيح في كل ذلك ولما اكمل له في الدير خمسة وثلاثين سنة قدم قسا وتزايد نسكه وزهاده وجهاده⁸ ولما اكمل له في التسيية ثلاثة عشر سنة وهو متزايد في العبادة غالبا في جهاده زرع العدو المناصب في قلبه فكرة شريرة

1. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 2. *B addit* مثل. — 3. *B addit* التس. — 4. *B* ورثا. — 5. *B* ليرييه. — 6. *B addit* حسنة. — 7. *Deest in B.* — 8. *Haec verba a* وحيث *desunt in B.* — 9. *Deest in A.* — 10. *Haec verba a* ولما *desunt in B.*

trancher la tête et ils reçurent la couronne du martyr. Que leur intercession soit avec nous! Amen.

NEUF DE BARMOUDAI 4 avril .

¹ En ce jour mourut notre père le pieux, le zélé Zosime (*Zosimâ*), le moine. Ce saint était des gens de Palestine (*Falastîn*), fils de parents chrétiens et saints. Quand ils eurent ce fils, ils l'élevèrent pendant cinq ans, puis le remirent à un des supérieurs de saints religieux pour lui donner une éducation chrétienne et lui enseigner les sciences religieuses et les règlements de l'Église; il le remit au supérieur Anbâ Rouhanyî (*le père spirituel*). Celui-ci l'instruisit dans toutes les lettres, puis le fit moine et diacre. Il grandit de plus en plus en mérite; il était assidu à louer Dieu et à lire jour et nuit : lorsqu'il travaillait de ses mains, lorsqu'il mangeait, il ne cessait en tout cela de louer Dieu. Lorsqu'il eut passé trente-cinq ans dans le couvent, il fut ordonné prêtre; sa dévotion, ses austérités et son zèle argumentèrent. Lorsque les treize ans de sa prêtrise furent accomplis, et il redoublait de piété et accroissait son zèle. L'ennemi acharné sema une mauvaise pensée dans son

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

وهي انه قد فاق نساك زمانه وكان يقول في قلبه¹ ترى² هل بقي سنن من العبادة لم ادخل فيه فما غفل المسيح عنه بل ارسل له ملاك يأمره ان يحضر³ الى الدير الذي في⁴ قرب الاردن فقام وجاء اليه فوجد فيه شوخا⁵ قديسين كاملين في سيرتهم فعلم انه كان مقصرا⁶ عنهم وان في العالم من هو اكمل منه فسكن عندهم وجاهد معهم سنين وكانت لهم عادة اذا كانت الاربعين المقدسة يصومون في الدير⁷ الاسبوع الاول ويتقربون ثم يخرجون من الدير وهم يتقرون المزمور السادس والعشرون فاذا استكمل خروجهم يصلون على باب الدير جميعا⁸ يودعوا بعضهم البعض وبارك عليهم الرئيس ثم يتفرون⁹ في البرية يجاهد¹⁰ كل منهم على حدة ولا احد¹¹ يبصر وجه الاخر واذا ابصر احدهم رفته قد قرب اليه هرب منه من الجهة^{*} الاخرى فصار القديس زوسيم كل عام يخرج معهم يسبح في البرية ويسأل الله ان يريه من يتفنع منه فوجد في بعض¹² سياحته القديسة مريم القبطية¹³ واستعلم منها سيرتها وسبب سياحتها¹⁴ ثم طلبت منه القران فاتاها به وقربها ثم

1. قلبه. — 2. *desunt in B.* — 3. *B.* انرى. — 4. *deest in A.* — 5. *B.* شيخ. — 6. *B.* مقصرا. — 7. *Deest in A.* — 8. *A.* جميع. — 9. *A.* يتفرون. — 10. *A.* يجاهدوا. — 11. *Deest in B.* — 12. *Deest in B.* — 13. *B.* المصرية. — 14. *B.* وخبر سياحتها.

cœur, c'est qu'il surpassait les ascètes de son temps, et il disait en lui-même : « Reste-t-il une dévotion que je n'aie pas pratiquée ? » — Le Messie ne le négligea pas, mais il lui envoya un ange pour lui ordonner de se rendre dans un couvent qui était dans le voisinage du Jourdain (*El-Ordoun*). Il se leva, y alla et y trouva de saints vieillards dont la conduite était parfaite. Il reconnut qu'il leur était inférieur et qu'il y avait plus accompli que lui en ce monde. Il habita parmi eux et pendant des années, rivalisa de zèle avec eux. Ils avaient cette coutume : quand arrivaient les quarante jours consacrés, ils jeûnaient la première semaine et communiaient, puis ils sortaient du couvent en récitant le vingt-sixième psaume. Quand leur sortie était terminée, ils priaient ensemble à la porte du couvent, se faisaient réciproquement leurs adieux et le supérieur les bénissait. Puis ils se dispersaient dans le désert, chacun faisant ses efforts suivant sa mesure ; aucun ne regardait le visage d'un autre. Quand l'un d'eux voyait son compagnon s'approcher de lui, il fuyait d'un autre côté. Saint Zosime sortait chaque année avec eux pour errer dans le désert. Il demandait à Dieu de lui faire voir quelqu'un qui lui serait utile. Dans une de ses courses, il trouva sainte Marie (*Ma yam*) l'Égyptienne (*El-Qobtyah*), il lui demanda de lui faire connaître sa vie et la cause de son existence

افتقدها في العام¹ الاخر فوجدها قد تنيحت فواراها بالتراب² وقضى على رهبان الدير سرتها ولما كملت له ثمانيه وتسعين سنة تسيح منها³ خمسة وستين سنة قبل دخوله الى البرية وثلاثة وثلاثين سنة⁴ ناسكا مجاهدا شفاعته وصلاته تحرسنا مع بني المعمودية⁵ امين وفيه⁶ ايضا ظهرت اية عظيمة على يد اينا⁷ القديس سينوثيوس⁸ البطريك بالاسكندرية وهي انه كان قد صعد الى البرية ليصوم بالديارة مع الرهبان فلما كان اسبوع الزيتونية حشدت العريان وجاءوا الى البرية لينهوا الديارة ووقفوا على الصخرة شرقي البيعة وسيوفهم مجردة بايديهم ليعروا⁹ الناس فاجتمع اليه الاساقفة والرهبان وشكوا ذلك فطلبوا الخروج من البرية قبل الفصح فقال لهم اما انا فما افارق البرية الى ان اكمل الفصح¹⁰ ولما ان كان يوم الخميس الذي للفصح تزايد امرهم ولما رأى قلق الشعب اخذ عكازه الذي عليه

1. A. العالم. — 2. A. التراب. — 3. A. غرجا. — 4. *Haec verba a خمسة desunt in A.* — 5. *Pro his verbis a* رسلاند B *habet تحرسنا* معنا صلاند. — 6. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 7. A. ابنا. — 8. B. سينثيس. — 9. A. ليغزوا. — 10. *Haec verba a فقال deest in A.*

errante. Ensuite elle lui demanda la communion. Il la lui apporta et la communia. Puis il revint la voir l'année suivante et la trouva morte. Il l'enterra et raconta son histoire aux moines du couvent. Quand ses quatre-vingt-dix-huit ans furent accomplis, il mourut. Il en avait passé soixante-cinq jusqu'à son entrée dans le désert, et trente-trois dans la dévotion et la lutte. Que son intercession et sa prière nous protègent, ainsi que les enfants du baptême! Amen.

¹En ce jour aussi apparut un grand miracle par l'intermédiaire de notre père, saint Chenouti (*Sinoutyous*), patriarche d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*) (859-881). Il était monté dans le désert pour jeûner dans le couvent avec les moines. Lorsqu'on fut dans la semaine sainte, les Arabes nomades (*El-'Orbân*) se rassemblèrent et vinrent dans le désert pour piller le couvent. Ils s'arrêtèrent sur un rocher, à l'est de l'église, leurs épées nues dans les mains, pour dépouiller les gens. Les évêques et les moines se rassemblèrent près de lui, se plaignirent et lui demandèrent de partir du désert avant la Pâque. Il leur dit : « Pour moi, je ne quitterai pas le désert jusqu'à ce que la Pâque soit terminée. » Quand on fut au vendredi de la Pâque, l'affaire s'aggrava. En voyant le trouble du peuple, le patriarche prit son bâton sur lequel était

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

علامة الصليب وبدأ يريد الخروج اليهم قائلاً ان الاجود لي¹ ان اموت ولا² شعب الله
فمكوه الاساقفة والرهبان ومنعوه من الخروج فقتوى قلبهم وعزاهم ثم خرج الى العرب
والعكاز بيده فعندما رأوه رجعوا الى ورائهم هارين كان عسكرياً عظيماً³ قد⁴ اتاهم ولم
يرجعوا من ذلك اليوم يضرروا بالمواضع المقدسة شفاعة هذا القديس تكون معنا⁵ امين

اليوم العاشر من برمودة⁶

في⁷ هذا اليوم تنيح الاب القديس المجاهد ابنا ايساك تلميذ الاب الكبير⁹ ابنا
ابلوا هذا القديس زهداً¹⁰ في هذا العالم من صغره وجحد لذاته وطاع الى جبل¹¹ شيهات
وترهب وتعلم للاب القديس * ابنا ابلو فمكث في خدمته خمسة وعشرين سنة فاجهد¹²
نفسه فيها جهاداً اذاب¹³ فيه جسمه وقتل اهوية جسده وملك فيها على استقامة¹⁴ عزمه

1. *Deest in A.* — 2. *A* مع. — 3. *B* عسكر كثير. — 4. *Deest in B.* — 5. *Pro* معنا
B *habet* احزاننا من احزاننا. — 6. *A* عند. — 7. *Haec commemoratio deest in*
Ludolf. — 8. *B* *addit* مثل. — 9. *Deest in B.* — 10. *B* نوجد. — 11. *B* بريدة. — 12. *B*
واجهد. — 13. *A* ذاب. — 14. *A* استقام.

la marque de la croix et se tint prêt à sortir vers les Arabes en disant :
« Il vaut mieux que je périsse et non le peuple de Dieu. » Les évêques et
les moines le retinrent et l'empêchèrent de sortir. Il fortifia leurs cœurs et les
consola. Puis il sortit vers les Arabes, son bâton dans sa main. En le voyant,
ils s'en retournèrent derrière eux en fuyant comme si une armée immense
marchait contre eux. A partir de ce jour, ils ne revinrent plus commettre de
dommages dans les lieux saints. Que l'intercession de ce saint soit avec
nous ! Amen.

DIX DE BARMOUDAH (5 avril).

'En ce jour mourut le saint père, le zélé Anbâ Isaac (*Isaïk*), disciple de
notre père le grand Aboulou². Dès son enfance, ce saint pratiqua l'ascétisme
en ce monde; il combattit sa nature, alla à la montagne de Scété (*Chihât*),
prit le froc et devint le disciple du saint père * Anbâ Aboulou. Il demeura * f. 182 r°
à son service pendant vingt-cinq ans et il y montra un tel zèle que son corps
fondit et qu'il tua les passions charnelles. Il y affermit sa résolution: il

1. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 2. Malan *Aphlah*, Maï et Assemani
Apollon.

واتفق من¹ جملة ذلك الهدوء في الصلوات والقداسات وكان فيها لا يزال قائما مكتفا يديه مطامن الرأس باكيا الى حيث يفرغ القداس والصلاة وكان اذا خرج من القداس ما يعود يجتمع باحد في ذلك اليوم ولا يدع باب قلايته مفتوحا حتى لا يدخل احدا اليه ولما سألوه لما لا تكلم من يريد كلامك وانت في الصلاة والقداس فاجاب قائلا لكل² شيء³ وقت مخصوص به ولما دنت وفاته اجتمع عنده جماعة رهبان⁴ ليأخذوا صلواته فسألوه⁵ لم كنت تهرب من الناس فاجابهم⁶ ماكنت اهرب من الناس بل من الشيطان لان الانسان اذا ما⁷ مسك مصباح موقودا⁸ ووقف في الهوى انظفي وهكذا نحن⁹ اذا ما استضاء عقلنا من الصلاة والقداس ان نحن اجتمعنا¹⁰ نتحدث انظلم عقلنا ولما اكمل القديس سيرته الروحية واراد الرب نياحته¹¹ من اتعابه تمرّض جسده يسيرا¹² ثم تنيح بسلام¹³ صلواته تكون معنا مين

وفيه¹⁴ ايضا تنيح الاب القديس ابا غبريال المعروف بابن تريك بطريك مدينة

1. B — 2. B دل. — 3. B addit لد. — 4. Deest in B. — 5. Deest in B. — 6. B داجاب. — 7. Deest in B. — 8. B مقد. — 9. B addit ايضا. — 10. B واجتمعنا et omittit. — 11. Haec tria verbum desunt in A. — 12. B يسير. — 13. B addit من الرب. — 14. Haec commemoratio deest in Ludolf.

résulta de tout cela le repos dans les prières et les offices religieux. Il ne cessait de se tenir debout, les mains jointes, la tête basse, versant des larmes jusqu'à ce que le saint sacrifice et la prière fussent finis. Quand il en sortait, il ne se réunissait à personne ce jour-là et ne laissait pas ouverte la porte de sa cellule pour que personne ne pût entrer. Lorsqu'on lui demandait : « Pourquoi ne parles-tu pas à celui qui veut l'entretenir, alors que tu es en prières ou à l'office ? » il répondait : « Toute chose a un temps déterminé. » Quand sa mort approcha, une troupe de moines se réunit près de lui pour qu'il priât pour eux. Ils lui demandèrent : « Pourquoi fuyais-tu les hommes ? — Ce n'est pas eux que je fuyais, répondit-il, mais Satan (*Ech-Chaïtân*), car lorsque l'homme tient une lampe allumée et se trouve dans un courant d'air, elle s'éteint. Il en est de même de nous, quand notre intelligence est éclairée par la prière et le saint sacrifice, si nous nous réunissons pour causer, elle est obscurcie. » Quand ce saint eut achevé sa vie spirituelle et quand le Seigneur voulut qu'il se reposât de ses fatigues, son corps tomba légèrement malade, puis il mourut en paix. Que sa prière soit avec nous ! Amen.

¹ En ce jour aussi mourut le saint père Aba Gabriel (*Ghabryîl*), connu sous

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

الاسكندرية هذا القديس كان من اكابر مدينة¹ مصر واراخنتها وكان كاتبنا ناسخا عالما فاضلا قد نسخ بيده كتابا² كثيرة قبطيا وعربيا³ فادرك اكثرها وفهم معانيها⁴ وتفاسيرها واختير⁵ من مقدمى الشعب وروسائهم لكرسى البطريكية وكان فى البرية شيخ قديس⁶ سريانى يسمى ابنا يوسف عليه نعمة من الله ويبصر بروح القدس ويخبر بما يكون قبل كونه فاجتمعت⁷ عنده مشايخ الرهبان وسالوه ان يعرفهم من يصلح لهذه⁸ الرتبة⁹ فأجابهم انسان¹⁰ يعرف بابن تريك فدخلوا الرهبان * واعلموا الاساقفة بذلك فرضوا¹¹ به وانفقوا عليه وقدموه¹² وعند طلوعه الى البرية اضاف الى الاعتراف الذى هو¹³ اخر القديس فصار¹⁴ واحدا مع لاهوته فانكر بعض الرهبان قولها خشية من ان يتوهم الغير عالم امتزاج فقالوا¹⁵ لم تجر عادتنا بهذه¹⁶ الكلمة وبعد بحث شافى رتبة بعد ان اضيف بعدها بلا افتراق ولا امتزاج ولا اختلاط فقبلت¹⁷ وقيت الى اليوم ورثب هذا الاب فى ايامه اشياء كثيرة حسنة ومنع ان تدفن

1. *Deest in B.* — 2. A كتب. — 3. A قبطى وعربى. — 4. *Deest in A.* — 5. B فاختير. — 6. A شيخا قديسا. — 7. B واجتمعت. — 8. B لهذا. — 9. B *addit* الجميلة. — 10. A انسانا. — 11. B فرضوا. — 12. *Deest in A.* — 13. *Deest in B.* — 14. B رصار. — 15. B *addit* له. — 16. B بهذا. — 17. *Deest in B.*

le nom d'Ibn Toraik, patriarche de la ville d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*) (1132-1146). Ce saint était des principaux personnages et des magistrats de la ville du Vieux-Caire (*Misr*). Il était scribe, copiste, savant, plein de mérite. Il copia de sa main beaucoup de livres coptes et arabes; il saisit le sens de la plus grande partie, en comprit la signification et les commentaires. Il fut choisi par les chefs et les principaux des fidèles pour le siège de patriarche. Il y avait dans le désert un saint vieillard syrien nommé Anbâ Joseph (*Yousof*) sur qui était la grâce de Dieu, il voyait par l'Esprit-Saint et annonçait les événements avant qu'ils ne fussent arrivés. Les supérieurs des moines se réunirent auprès de lui et lui demandèrent de leur faire connaître qui convenait à cette dignité. Il leur répondit : « Un homme appelé Ibn Toraik. » Les moines entrèrent * et informèrent les évêques qui furent satisfaits, s'accordèrent sur * f. 182 v. lui et le sacrèrent. Lorsqu'il monta au désert, il ajouta la confession qui est à la fin de l'élévation et resta isolé avec sa formule. Quelques moines refusèrent de la prononcer, de crainte qu'un ignorant ne comprit pas l'union (du corps et de la divinité de Jésus-Christ dans l'eucharistie) et lui dirent : « Notre coutume n'est pas de prononcer cette parole. » Après une discussion salutaire, la formule « sans division, sans mélange ni confusion » fut acceptée et prononcée jusqu'aujourd'hui. De son temps, ce père établit de nombreux et

الموتى بباطن الكنائس بمصر والقاهرة واحرم كل¹ من عنده سرية ولا يخرجها ورتب² قوانين اخر واحكام فى الموارث وغيرها وهى ثابتة الى اليوم ووضع تفاسير ولخص³ معانيها كثيرا وقدم فى ايامه ثلثة وخمسين اسقفا وكهنة كثير ولم يقال عنه انه اخذ من احد درهم واحد ولما تعرض له سلطان الوقت طاب⁴ منه مالا⁵ مصادرة ورسم عليه ولما علمت⁶ المقدمين من شعبه انه لم يأخذ من احد شيئا ولا تعرض لشيء⁷ من اموال البيع ولا اوقاف الكنائس⁸ والمساكين⁹ فعند ذلك تقسطوا فيما بينهم الف مثقال من¹⁰ ذهب وزوها عنه ولما قوت نيافته اراد¹¹ الله ان يظهر فضيلته¹² للناس فمرض¹³ يسيرا فرأى كان جماعة من الكهنة والرهبان حاملين بايديهم¹⁴ صلبان ووجاهر واناجيل فسلموا عليه وقالوا له نحن حيننا نفتقدك ثم نعود اليك بعد كمال سنة وأأخذك معنا فلما اتته اعلم الاساقفة والكهنة الذين كانوا عنده ثم عوفى من تلك المرضة وبعد كمال سنة¹⁵ تنيح بعد ان مرض يسير ومدة مقامه على الكرسي اربعة عشر سنة صلاته تكون¹⁶ معا¹⁷ امين

1. *Deest in B.* — 2. *B addit* فيها. — 3. *B* شخص. — 4. *B* وطاب. — 5. *A* مال. — 6. *B* فعلت. — 7. *B* اشيا. — 8. *Deest in B.* — 9. *B* المساكين. — 10. *Deest in B.* — 11. *B* امر. — 12. *B addit* وفضل. — 13. *B* فمرض. — 14. *Deest in A.* — 15. *B* السنة. — 16. *Deest in B.* — 17. *B addit* ومع التاسع.

excellents règlements; il défendit d'enterrer les morts à l'intérieur des églises au Vieux-Caire (*Misr*) et au Caire (*El-Qahirah*); il interdit quiconque aurait une concubine et ne la chasserait pas; il institua d'autres règles et des lois pour les héritages, elles sont encore en vigueur aujourd'hui. Il composa des commentaires et donna complètement leurs significations nombreuses. De son temps, il sacra cinquante-trois évêques et beaucoup de prêtres; on ne dit pas de lui qu'il ait jamais reçu de quelqu'un un seul dirhem. Lorsque le sultan de l'époque entreprit de lui demander avec instances des sommes d'argent et les lui eut fixées, comme les chefs de ses fidèles savaient qu'il n'avait rien reçu de personne et qu'il ne s'était rien approprié des richesses des églises ou des fondations pieuses des églises et des pauvres, ils se répartirent suivant ce qu'ils possédaient mille mithqals d'or et les payèrent à sa place. Quand sa mort approcha, il fut atteint d'une légère maladie; il vit comme une troupe de prêtres et de moines, portant des croix, des encensoirs et des évangiles, le saluer et lui dire: « Nous sommes venus te visiter; nous reviendrons l'année finie et nous te prendrons avec nous. » Quand il s'éveilla, il en informa les évêques et les prêtres qui étaient auprès de lui. Puis il guérit, mais, après la fin de l'année, il mourut après une courte maladie. Il resta quinze ans sur le siège de patriarche. Que sa prière soit avec nous! Amen.

اليوم الحادى عشر من برمودة¹

² في هذا اليوم تسيحت القديسة الطاهرة الام⁴ تاودرة هذه⁵ القديسة كانت من اولاد اكابر الاسكندرية واغنياها وكانا مسيحين فاشتاقت الى العبادة لله والجهاد على اسمه⁶ وكان والداه⁷ قد اهما لها بحلى كثير وحمل جزية⁸ قيمتها لانها كانا يوملان زيجتها ولم يكن لهما سواها فلما لم تهوى ذلك اخذت جميع ما عمل بسببها⁹ وسلمته الى من¹⁰ اباعه وفرقت منه على المساكين واثبت بيعه بظاهر الاسكندرية من الجبة الغربية ثم اتت الى الاب القديس اتناسيوس البطريك فقص شعرها ورهبها في بعض الديارات بظاهر الاسكندرية فسكت نسكا زائدا وجاهدت جهادا روحانيا فاستحقت نظر¹¹ الرويات وكانت تنظر الملائكة والشياطين وتميز بينهم واعطيت تمييز الافكار وامتحانها وكان القديس اتناسيوس يفرح بها ويستدعيها الى عنده ويذهب الى عندها وكان يقبل¹² جميع افكارها وكان يفتنّها بحيل¹³ العدو¹⁴

1. A. برمودات. — 2. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 3. B. *addit* مثل. — 4. *Deest in B.* — 5. B. هذا. — 6. B. *addit* المقدس. — 7. B. والدتها. — 8. B. جزيل *et addit* — 9. B. لهما. — 10. بمن. — 11. *Deest in B.* — 12. B. تعرض عليه. — 13. A. وكادت تعرض عليه. — 14. B. والشيطان واانه. —

ONZE DE BARMOUDAH (6 avril)

¹ En ce jour mourut la sainte, la pure, la mère Théodora (Théodourah). Les parents de cette sainte étaient des principaux et des riches d'Alexandrie (El-Iskandaryah). Ils étaient chrétiens. Elle désira vivement servir Dieu et lutter pour son nom. Ses parents s'occupaient de lui donner de nombreux bijoux et des vêtements de grand prix parce qu'ils espéraient la marier; ils n'avaient qu'elle. Mais comme cela ne lui plaisait pas, elle prit tout ce qu'on avait fait à cause d'elle, le livra à quiconque l'achetait et en distribua la valeur entre les pauvres. Elle bâtit une église hors d'Alexandrie, du côté occidental. Puis elle alla trouver le saint père Athanase (Atanasyous) le patriarche; il lui coupa les cheveux et la fit religieuse dans un couvent hors d'Alexandrie. Elle redoubla d'austérités et montra un zèle spirituel. Elle mérita d'avoir des visions divines; elle voyait les anges et les démons et les distinguait les uns des autres; elle reçut le don de discerner les pensées et de les examiner. Elle réjouissait saint Athanase qui la faisait venir chez lui et lui-même allait chez elle; il accueillait toutes ses pensées et lui faisait

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

ومصانده ولما نفى القديس من كرسى الاسكندرية كتابها بميامر كثيرة¹ فمكثت هذه القديسة الى سن الشيخوخة وهي ثابتة في الجهاد الروحاني ورأت² من بطارقة الاسكندرية³ خمسة وهم⁴ الاسكندروس واثناسيوس وبطرس وطيماتاوس وتاوفيلس ووضعت هذه⁵ الام اقوالا كثيرة نافعة بعضها انشاتهم بالنعمة التي فيها وبعضها مما تعلمته من هولاء الابهاء البطارقة وقالت لمن سألها اذا ما حدثه انسان حديث ردى هل يجب له ان يقول اسكت او ينتبه ويسد اذنيه فاجابته ما يجب شئ من هذا بل يجب ان لا يستلذ لسماعه⁶ كمثل ما وضع انسان قدامك مايدة عليها اطعمة كثيرة جيدة وردية ما يمكنك ان تقول شيل هذا من قدامى لانه موديا⁷ لى بل تتركه وتأكل من غيره وقالت ليس ينطاع الشيطان ويذل * شئ مثل الصوم والانتضاع ووصلت هذه القديسة الى المائة سنة * F. 183 v. وتنيحت بسلام صلاتها تكون⁸ معنا امين وفيه⁹ ايضا تذكار يوحنا اسقف غزة شفاعته معنا امين

1. بعدد ميامر B. — 2. فرات B. — 3. *Deest in B.* — 4. *Deest in B.* — 5. B. جدا. — 6. B. سماعه. — 7. B. مودتى. — 8. *Deest in B.* — 9. *Haec commemoratio deest in B, Malan.*

reconnaitre les ruses et les pièges de l'ennemi. Lorsque le saint fut banni du siège d'Alexandrie, il lui écrivit de nombreuses exhortations. Elle demeura, jusqu'à un âge avancé, ferme dans le combat spirituel; elle vit cinq patriarches d'Alexandrie, à savoir Alexandre (*El-Iskandarous*) (295-326), Athanase (326-372), Pierre (*Botros*) (372-380), Timothée (*Timâtious*) (380-385) et Théophile (*Tîoufîlos*) (385-412). Cette mère est l'auteur de nombreux traités utiles, elle composa les uns par la grâce qui était en elle et les autres d'après les enseignements qu'elle avait reçus de ses pères, les patriarches. Elle répondit à quelqu'un qui lui demandait : « Si l'on tient à quelqu'un des propos vils, doit-il dire : Tais-toi; ou chasser celui qui parle et se boucher les oreilles? — Rien de tout cela; on ne doit pas prendre plaisir à les entendre; c'est comme si un homme place devant toi une table chargée de nombreux mets excellents et mauvais; on ne peut pas dire : Ote cela de devant moi, car cela m'est désagréable, mais tu le laisses et tu manges autre chose. » Elle dit aussi : « On ne doit pas obéir à Satan (*Ech-Chaïtan*), mais l'humilier * par des pratiques telles que le jeûne et l'humilité. » Cette sainte arriva à l'âge de cent ans et mourut en paix. Que sa prière soit avec nous! Amen.

* En ce jour aussi a lieu la commémoration de Jean (*Youhanna*), évêque de Gaza (*Ghazah*). Que son intercession soit avec nous! Amen.

1. Cette commémoration manque dans B. Malan.

اليوم الثاني عشر من برموده¹

² في هذا اليوم تبيح الاب القديس الاسكندرس⁴ بطريك القدس هذا القديس⁵ كان قدم⁶ اسقفا على قبادوقية وجاء الى يروشلیم يسجد⁷ فيها ويتبارك من الانارات⁸ المقدسة ويعود الى كرسية وكان بيروشلیم اسقف⁹ قديس¹⁰ يسمى¹¹ بركيوس¹² وكان قد كبر وكان قد¹³ تعدى¹⁴ المائة وعشرة سنين وقصد ترك الاسقفية عدة مرار فلم يتركه شعبه فلما قضى هذا القديس الاسكندرس¹⁵ وطرد وعزم على العودة الى القبادوقية اسمع الله اهل يروشلیم¹⁶ صوتا سماويا¹⁷ يقول لهم اخرجوا الى الباب فمن يدخل فيه اولا امسكوه وقيموه عليكم اسقفا فخرجوا¹⁸ الى الباب فوجدوا هذا الاب الاسكندروس فمسكوه فتمنع¹⁹ فقال اتى اسقف²⁰ على قبادوقية وما يمكنى انى اترك رعيتى التى

1. A مند. — 2. *Hic inserit Maī commemorationem S. Michaēlis. Commemoratio S. Alexandri deest in Ludolf.* — 3. B *addit* مثل. — 4. A. اسكندروس. — 5. B الاب. — 6. B قام. — 7. B يسجد. — 8. A الانارات. B *addit* السبديّة. — 9. A اسقفا. — 10. A قديسا. — 11. B اسمد. — 12. B بركيوس. — 13. *desunt in B.* وكان قد. — 14. B وتعدا. — 15. A فامتنع. — 16. B فخرجوا. — 17. B سمايا. — 18. B فخرجوا. — 19. B فامتنع. — 20. A اسقفا.

DOUZE DE BARMOUDAH 7 avril.

¹ En ce jour mourut le saint père Alexandre (*El-Iskandaros*)², patriarche de Jérusalem (*El-Qods*). Ce saint fut sacré évêque de Cappadoce (*Qabadouyyah*) et vint à Jérusalem (*Yarouchalim*) pour s'y prosterner, recevoir la bénédiction des saintes reliques et revenir à son siège. Il y avait à Jérusalem un saint évêque nommé Praxias (*Barksyous*)³, qui était vieux et avait dépassé cent dix ans. Il eut plusieurs fois l'intention d'abandonner l'épiscopat, mais son peuple ne le laissa pas. Quand saint Alexandre, ayant terminé son affaire, voulut revenir en Cappadoce, Dieu fit entendre aux gens de Jérusalem une voix céleste qui leur disait : « Sortez vers la porte et le premier qui entrera, saisissez-le et établissez-le à votre tête comme évêque. » Ils partirent vers la porte, trouvèrent ce père Alexandre et le saisirent malgré sa résistance : « Je suis évêque de Cappadoce, disait-il : je ne puis pas abandonner le trou-

1. Maī ajoute ici la commémoration de l'archange saint Michel. Celle de saint Alexandre manque dans Ludolf. — 2. A *Askandarous.* — 3. B *Barkyous.*

اقامني المسيح عليها وارعى غيرها اذ كانت قد حسبت لي مثل زوجة فلا يحل لي تخليتها فاعلموه بالصوت الذي سمعوه وان الله شاء واراد¹ بهذا² فلما تحقق³ عنده ان ذلك من ارادة الله واثارت عليه⁴ الابهاء المجتمعين في العيد بذلك قبل قولهم وكتب كتبنا الى اهل بلده⁵ يصف لهم ما جرى له ويستعذر منهم ويستغفر لهم⁶ ويطلق لهم ان يقدموا استقفا عوضه وارسل الرسالة مع من كان حاضرا من⁷ بلده ثم مكث هو مع بركسيس الشيخ فوق الخمس سنين ثم تنيح الاب بركسيوس⁸ وتسلم هو رعية⁹ يروشليم ورعاهم رعية روحانية رسولية فقبض عليه مكسيمانوس¹⁰ الكافر وعاقبه عقوبات كثيرة مختلفة ثم¹¹ حسبه لينظر ماذا¹² يفعل فيه فيجعل الله بهلاكه واطلق الاب من الحبس لما ملك غورديانوس * وسكن الاضطهاد على¹³ المسيحيين قليلا ثم مات وملك فيلبس وكان مومنا بالله. ^{f. 184 r.} فاطلق من بقى من المعترفين¹⁴ واكرمهم فحصل الاب في سلامة وهو الى ان قفز داكويوس على فيلبس فقتله¹⁵ وتسلم الملك فاضطهد المسيحيين واخذ هذا الاب وجماعة كبيرة

1. *Deest in B.* — 2. *B* بهذا *et addit* واراد. — 3. *B* تحققوا. — 4. *Deest in B.* — 5. *B* بلاد. — 6. *Deest in A.* — 7. *B* *addit* اجل. — 8. *B* بركسيس. — 9. *B* *addit* مدينة. — 10. *A* مكسيمانوس. — 11. *B* *addit* انه. — 12. *B* ما. — 13. *B* عن. — 14. *A* المومنين. — 15. *B* وقتله.

peau sur lequel le Messie m'a établi pour en garder un autre, car mon église est considérée pour moi comme une épouse et il ne m'est pas permis de l'abandonner. » On lui fit connaître alors la voix qu'on avait entendue et la volonté de Dieu en cela. Lorsqu'il fut certain que Dieu le voulait et comme les pères rassemblés pour la fête le lui conseillaient, il accepta, écrivit des lettres aux gens de son pays, leur dépeignant ce qui lui était arrivé, s'excusant auprès d'eux, leur demandant pardon et les laissant libres de sacrer un autre évêque à sa place; il envoya la lettre avec ceux de son pays qui étaient présents. Ensuite, il demeura plus de cinq ans avec le vieux Praxias; celui-ci mourut et Alexandre reçut le troupeau de Jérusalem qu'il garda d'une façon spirituelle et apostolique. Maximin (*Maksimânous*) l'infidèle l'arrêta et lui fit subir des tourments nombreux et variés. Ensuite il l'emprisonna pour examiner ce qu'il ferait de lui. Mais Dieu hâta sa perte et le père fut ^{f. 184 r.} délivré de sa prison. Ensuite régna Gordien (*Ghordyânous*) qui apaisa un peu la persécution contre les chrétiens. Puis il mourut et après lui régna Philippe (*Filibos*) qui croyait en Dieu. Il relâcha les confesseurs qui restaient et les honora. Ce père jouit de la sécurité et de la tranquillité jusqu'à ce que Dèce (*Daqyous*) se souleva contre Philippe qu'il tua; la royauté lui appartint et il persécuta les chrétiens. Il saisit ce père et une grande foule des chefs de

من رؤوسا البيعة فعاقيهم من كل صنف من العقاب وبخاصة هذا الاب فانه ضربه ضربا
 وحيدا¹ بدبايس محددة² الى ان اكسر³ اضلاعه في جوفه ثم ان امر ان يجزّ برجله
 الى الحبس ويرميه فيه فلم يزل مرميا في الحبس يعترف بالمسيح الى ان اسام نفسه⁴
 الى⁵ الاب⁶ الرحم⁷ ونال الملكوت المعدة للقديسين صلاته تكون معنا⁸ امين
 وفيه⁹ ايضا تذكار¹⁰ انطونيوس اسقف طموية بركاته تحل¹¹ علينا¹² امين

اليوم الثالث عشر من برمودة¹³

¹⁴ في¹⁵ هذا اليوم استشهدا¹⁶ القديسين الراهبين النساك انا يشوع وانا يوسف تلميذ¹⁷
 الاب القديس ميلوس الذين استشهدا¹⁸ بجبل خراسان وسيرد صفة استشهادهم في الثامن
 وعشرين من الشهر وهو اليوم استشهد فيه ابوهما الروحاني صلاتهما تكون معنا امين

— 1. الرب B. — 2. ببذ B. — 3. الروح B. — 4. افسد B. — 5. رجعا B. —
 6. Deest in B. — 7. Pro B habet المعبردية B معنا — 8. Haec commemoratio deest in
 Malan. — 9. B addit القديس. — 10. Deest in B. — 11. B معنا. — 12. A مند. — 13. Haec
 commemoratio deest in Ludolf. — 14. B addit مثل. — 15. استشهدوا B. — 16. A تلميذين.
 — 17. استشهدوا B. — 18. B استشهدوا.

l'Église et leur fit subir, particulièrement à ce père, toutes sortes de tourments.
 Il le frappa de coups douloureux avec des masses ferrées au point qu'il lui
 brisa les côtes dans la poitrine. Puis il ordonna de le traîner par le pied
 jusqu'à la prison et de l'y jeter. Le saint, précipité dans le cachot, ne cessa
 pas de confesser le Messie jusqu'à ce qu'il rendit son âme au Père miséricor-
 dieux; il reçut la royauté destinée aux saints. Que sa prière soit avec nous!
 Amen.

¹ En ce jour a lieu la commémoration d'Antoine (*Anfounyous*), évêque de
 Thmoui (*Tomouyâh*). Que ses bénédictions descendent sur nous! Amen.

TREIZE DE BARMOUDAH (8 avril).

² En ce jour moururent martyrs les deux saints moines, les ascètes Anbâ
 Jésus (*Yachou'*) et Anbâ Joseph (*Yousof*), disciples du saint père Milios (*Mi-
 lyous*). Ils furent martyrisés à la montagne de Khorasan. La description de
 leur martyre sera donnée au 23 de ce mois; c'est le jour où leur père spiri-
 tuel subit le martyre. Que leur prière soit avec nous! Amen.

1. Cette commémoration manque dans Malan. — 2. Cette commémoration manque
 dans Ludolf.

وفيه¹ تبيحت أيضا ديونيسية الشماسة من الرسولات الذي اقاموهم التلاميذ
وفيه أيضا ذكر مديوس² الشهيد صلاة الجميع تحرسنا³ اجمعين⁴

اليوم الرابع عشر من برمودة

في⁵ هذا اليوم تنيح الروحاني⁷ مكسيموس بطريرك مدينة الاسكندرية هذا كان
انسانا⁸ خائفا من الله في جميع احواله واموره وكان من اهل الاسكندرية ابن ابوين
مسيحيين فتعلم الخط اليوناني وتفقه في نحو وعلمه فصار كاملا في اليونانية قد⁹ تعلم
علوم البيعة وقدمه الاب ياركلا¹⁰ شماسا على بيعة الاسكندرية ثم قدمه الاب ديونوسيوس¹¹
قسيسا وكان ينجح في كل فضيلة وفي كل¹¹ رتبة يقدم عليها¹² ولما تنيح الاب

1. *Haec commemoratio deest in A, Ludolf et Malan.* — 2. B مديس. — 3. B معنا. —
4. B تكرون; A ابن. *Haec commemoratio deest in Assemani, Ludolf et Malan.* — 5. *Haec
commemoratio deest in Ludolf.* — 6. B addit مثل. — 7. B addit القديس. —
8. B انسان. — 9. B ثم. — 10. B ديوناسيوس. — 11. *Haec verba a شماسا desunt in B.*
— 12. *Haec verba a فضيلة desunt in B; A اليها.*

¹ En ce jour aussi mourut Denise (*Dyonisyah*) la diaconesse, une de celles
qu'instituèrent les disciples.

² En ce jour aussi a lieu la commémoration de saint Midius (*Midyous*)³. Que
leur prière à tous nous protège tous! Amen.

QUATORZE DE BARMOUDAH (9 avril).

¹ En ce jour mourut le père spirituel Maxime (*Maksimous*), patriarche de la
ville d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*) (265-282). C'était un homme craignant
Dieu dans toutes ses situations et toutes ses affaires. Il était des gens
d'Alexandrie, fils de parents chrétiens. Il apprit l'écriture des Grecs; il étudia
leur grammaire et leur science et devint accompli en grec. Il était instruit
dans les sciences ecclésiastiques et notre père Héraclas (*Yarakli*) l'établit
comme diacre sur l'église d'Alexandrie. Puis notre père Denys (*Dionysious*)⁵
l'ordonna prêtre. Il réussissait dans toutes les affaires et toutes les charges
auxquelles il était préposé. Lorsque mourut notre père Denys, il fut choisi

1. Cette commémoration manque dans A, Ludolf et Malan. — 2. Cette commémora-
tion manque dans Assemani, Ludolf et Malan. — 3. B *Midyis*. — 4. Cette commémora-
tion manque dans Ludolf. — 5. B *Dionysious*.

١٨٤ v. * ديونوسيوس^١ اختير من الآباء الاساقفة العلماء * على التقدمة على الكرسي الرسولي فقدم برأى الله وكان الاب ديونوسيوس^٢ توفيق^٣ قبل ان يتجرى^٤ من امر مجمع انطاكية المجتمع على بولس الشميساطى فلما ان جلس هذا الاب على الكرسي المرقص وصلت رسايل، من مقدمى المجمع بحال قضية المجمع وما جرى فيه من حرم بولس الشميساطى واشياعه فقراهم على كهنه الاسكندرية ثم كتب هو ايضا^٥ رسالة اخرى من قبله وارسل الجميع الى سائر اعمال^٦ مصر والحبشة والنوبة مضمنة ان تصلوا الى الله ان يزول من العالم بدعة بولا^٧ الشميساطى فقبل الله سوالهم فلم يمر على ذلك الآ زمان يسير^٨ الى ان اهلك الله بولا وبطلت امانته الفاسدة وفي ايام هذا القديس ظهر انسان من^٩ المشرق اسمه ماني قال عن نفسه انه البارقليط روح القدس وجاء الى ارض الشام وجادله اسقف قديس^{١٠} اسمه^{١١} ارشلاوس ولما قهره واظهر ضلالته نفاه من بلاده فعاد الى ارض الفرس وادعى بالنبوة فأخذ بهرام ملك الفرس فشقه نصفين واخذ من اتباعه مايتى انسان^{١٢} فدفعهم

1. B. ديوناسيوس. — 2. B. ديوناسيرس. — 3. B. تنيب. — 4. B. يخرج. — 5. *Deest in B.*
 — 6. *Pro* B سائر اعمال *habet* ديوار. — 7. B. بولس. — 8. A. زمانا يسيرا. — 9. B. *addit*
 مايتين نفس. — 10. A. اسقفا قديسا. — 11. B. ييسى. — 12. B. مانيتين نفس.

par nos pères, les savants évêques, * pour être élevé au siège apostolique. Il * ١٨٤ v. fut consacré suivant le dessein de Dieu. Notre père Denys était mort avant le règlement de l'affaire du concile d'Antioche (*Anṭākyaḥ*) réuni contre Paul (*Boulos*) de Samosate (*Ech-Chomaisāṭi*). Quand ce père s'assit sur le siège de Marc, il lui arriva des lettres des chefs du concile relativement à sa décision et à ce qui s'y était passé, concernant l'excommunication de Paul et de ses adhérents. Il les lut aux prêtres d'Alexandrie, puis il écrivit lui aussi une autre épître de sa part et envoya le tout à toutes les provinces d'Égypte (*Misr*), en Abyssinie (*El-Habachah*) et en Nubie (*En-Noubah*). En voici le contenu : « Priez Dieu qu'il détruise dans ce monde l'hérésie de Paul de Samosate. » Dieu agréa leur demande et il ne s'écoula que peu de temps avant qu'il fit mourir Paul et anéantit sa croyance mauvaise. A l'époque de ce saint parut en Orient un homme nommé Manès (*Māni*) ; il disait de lui qu'il était le Paraclet (*Bāraqliṭ*), le Saint-Esprit. Il vint dans la terre de Syrie (*Ech-Chām*) et fut combattu par un saint évêque nommé Archélaos (*Arche-lāous*). Quand celui-ci l'eut vaincu et eut démontré son erreur, il le chassa de son pays. Manès retourna en Perse (*El-Fors*) et prétendit être prophète. Behrām, roi de Perse, le prit et le fendit en deux parties. Il saisit aussi deux

في الاض الى اوساطهم منكسين الى ان ماتوا وقال قد زرعت بستان من الناس واما هذا الاب لم¹ يزل² مجاهدا وحارسا لرعيته ومثباتا لهم بالمواعظ والتنبيهات من اضطهاد الكفرة والمخالفين³ الى ان تنيح بعد ان اقام على الكرسي سبعة عشر سنة صلاته⁴ معنا امين

اليوم الخامس عشر⁵ من شهر برمودة⁶

في هذا اليوم نعيد لتذكار اول هيكل كرتز للنصارى يعاقبة بارض مصر على اسم القديس مار نيقولوس اسقف ميرا احد التلمائية وثمينة عشر كرز هذا الهيكل بظاهر نجر الاسكندرية بالكنيسة المعروفة بالقديس ابو شنودة شرقي النجر المذكور وهذا القديس فعظم جدا واعترف قدام نواب ديقلادبانوس ونالته عقوبات كثيرة وايقاد الله الى ان حضر

1. B. فلم. — 2. B. يزال. — 3. A. وارا. — 4. B. addit تكون. — 5. Deest in B. — 6. A. عند. — 7. Haec commemoratio deest in Ludolf.

cents de ses adhérents, les fit enterrer la tête en bas jusqu'à mi-corps et dit : « J'ai planté de gens un verger. » Quant à ce père, il ne cessa de lutter, de garder son troupeau et de l'affermir par des exhortations et des avertissements contre l'oppression des infidèles et des adversaires jusqu'à ce qu'il mourut après être resté quinze ans sur le siège de patriarche. Que sa prière soit avec nous ! Ainsi soit-il.

QUINZE DE BARMOUDAH 40 avril.

¹En ce jour, nous célébrons la fête de la première église qui fut consacrée pour les chrétiens Jacobites (*El-Ya'âqibah*) dans la terre d'Égypte (*Misr*) sous l'invocation du saint Mar Nicolas (*Niqoulâous*), évêque de Myrrhe (*Mira*), un des 318 (Pères du concile de Nicée). Cette église fut consacrée hors du district d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*), avec une église connue sous le nom de saint Abou Chenouti (*Abou Chenoudah*) à l'est de ce district. Ce saint était très grand et confessa (le Christ) devant les lieutenants de Dioclétien (*Diqladyânous*). Il subit de nombreux tourments et Dieu le laissa vivre jusqu'à ce qu'il assista * au saint concile des 318. Quant à ses miracles et à

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

* f. 185 r.
ذائعة في اطراف¹ الدنيا شفاعته² معنا³ امين

وفيه⁴ ايضا تذكّار القديس اغابس الرسول احد السبعين تلميذ الذي ذكر كتاب اعمال الرسل انه تنبا لبولس بما يناله⁵ وهو تنبا بورود الغلا العظيم الذي كان في زمان اقلوديوس قيصر وتم قوله وجاء الغلا والوبا واهلكت... كثيرين وقد تضمن اليوم الرابع من امشير قصة هذا القديس عملاته تكون [معنا امين]

وفيه⁶ تذكّار⁷ القديسة الاسكندرة الملكة هذه⁸ كانت زوجة داديانوس الملك فلما تلاهى بالقديس ماري جرجيس انه يعجز للالهة قبل رأسه دخل به⁹ الى داره فضلى وقرأ شيء من المزامير امامها فسألته تفسير¹⁰ ذلك ففسره¹¹ لها ثم بين لها الاهية المسيح فدخل كلامه في قلبها وامنت بالمسيح¹² ولما استهزا القديس به واهلك الصنم فامر الارض بابتلاعهم¹³

1. B. اطرن. — 2. B addit نكرون. 3. — B addit ذائفة. 4. — 4. Haec commemoratio deest in A et Ludolf. — 5. Actus Apostolorum, xxi, 10-11. — 6. Haec commemoratio deest in Ludolf. — 7. B addit ايضا. — 8. B. جدا. — 9. B. وادخل. — 10. Haec verba a وقرأ desunt in B. — 11. A. ففسره. — 12. Haec verba a فدخل desunt in B. — 13. A. بابتلاعهم B, فالالعه.

ses secours, ils sont très nombreux, célèbres et répandus dans toutes les parties du monde. Que son intercession soit avec nous! Amen.

¹ En ce jour aussi a lieu la commémoration de saint Agabus (*Aghibos*), l'apôtre, un des soixante-dix disciples que mentionne le livre des *Actes des Apôtres* comme ayant annoncé à Paul (*Boulos*) ce qu'il souffrirait². Il prédit aussi l'arrivée de la grande famine qui eut lieu du temps de Claude César (*Agloudyous Qaisar*). La famine et la peste arrivèrent et firent périr beaucoup de... Le quatrième jour d'amahir contient l'histoire de ce saint. Que sa prière soit [avec nous! Amen].

³ En ce jour a lieu la commémoration de la reine sainte Alexandra (*El-Iskan-darah*), femme du roi Tatien (*Dadyânous*). Quand le saint Mar Georges (*Djirdjis*) le raila d'encenser les dieux, elle fit entrer dans sa maison (le saint), pria, puis lut quelque chose des Psaumes devant elle. Elle lui en demanda l'explication : il la lui donna et lui démontra la divinité du Messie. Lorsque le saint se moqua de lui, détruisit les idoles et ordonna à la terre de les engloutir, le roi fut couvert de honte et alla s'en plaindre à cette sainte.

1. Cette commémoration manque dans A et Ludolf. — 2. *Actes des Apôtres*, xxi, 10-22. — 3. Cette commémoration manque dans Ludolf.

افتضح الملك ودخل شكاً ذلك¹ بهذه² القديسة فقالت له ألم اقول لك لا تعاند الجليليين فان³ الهم قوى فاشتد حنقه وامر ان⁴ يعاقبها فعوقبت وتنيحت⁵ صلاتها⁶ تكون مع جميعنا⁷ امين

اليوم السادس عشر من شهر برمودة⁸

⁹ في¹⁰ هذا اليوم استشهد القديس انقنيوس¹¹ الكبير اسقف مدينة برغامة تلميذ يوحنا الانجيلي التاولوغوس هذا القديس كان في زمان طوماتيوس ابن اسبايانوس الذي اخرب بيت¹² المقدس هذا الملك اباد اليهود من مملكته حتى لم يكن يظهر فيها يهود وقتل كثيرين¹³ من اولاد الملوك خوفاً على نفسه ومملكه فبلغه ان النصراني يقولون ان المسيح ملكهم وانهم¹⁴ جنس عظيم جدا فخاف وقتل كثير من المومنين¹⁵ وهرب منه يوحنا التاولوغس¹⁶ وارسل الى يروشليم فاحضر اولاد يهوذا ابن يوسف مقيدين الى رومية ولما

1. A بذلك. — 2. *Deest in A.* — 3. B لان. — 4. *Deest in A.* — 5. B *addit* بسلام. — 6. B *بشأتها*. — 7. B *معنا* ومع كابد. — 8. A *منه*. — 9. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 10. B *addit* عند. — 11. B *انقنيوس*. — 12. B *البيت*. — 13. B *كثير*. — 14. *Deest in B.* — 15. B *من المومنين خلق كثير*. — 16. B *التاولوغس*.

Elle lui répondit : « Ne t'avais-je pas dit de ne pas t'attaquer aux Galiléens, leur Dieu a une grande force. » Il lui serra la gorge et ordonna de la tourmenter. Elle subit des tortures et mourut. Que sa prière soit avec nous tous ! Amen.

SEIZE DE BARNOUDAH 11 avril).

¹En ce jour mourut martyr saint Antipas² le grand, évêque de la ville de Pergame (*Barghamah*)³, disciple de Jean (*Yohannâ*) l'évangéliste, le théologien. Ce saint vivait au temps de Domitien (*Toumâtigous*), fils de Vespasien (*Asbâsyânous*) qui détruisit Jérusalem (*Yarouchalim*). Cet empereur extermina les Juifs (*El-Yahoud*) de son royaume, de telle sorte qu'il n'en parut plus un seul. Il tua beaucoup de princes par crainte pour lui-même et sa royauté. Il apprit que les chrétiens disaient que le Messie était leur roi, qu'ils formaient une race considérable, et eut peur. Il tua beaucoup de fidèles; Jean le théologien prit la fuite. L'empereur envoya à Jérusalem chercher les fils de Juda (*Yahoudza*) fils de Joseph (*Yousof*), qu'on amena enchaînés à Rome (*Roumyah*).

1. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 2. A *Atyonus*, B *Antinous*, Malan *Antius*, Assemani *Alerius*. — 3. Assemani *Bergami*.

سألهم عن ملك المسيح اجابوه ان ملكه سماوى¹ وان المسيح في السماء وهو² عتيد ان ياتي في اخر الزمان ليدين الاحياء والاموات ويجازي كل احد كتحو اعماله³ فخاف لما سمع هذا القول وترك⁴ اضطهاد المسيحيين وامر باكرامهم وكان من جملة من استشهد على يديه⁵ هذا القديس فانه عوقب عقوبات كثيرة شديدة على⁶ انه ينكر المسيح فما ازداد⁷ في⁸ العقاب الاعتراف والايمان واخيرا جعل في ثور نحاس ووقد تحته الى ان⁹ حمى حما شديدا وهو داخله يسبح ويقدم ويشكر لله الذي ان يستشهد على اسمه القدوس ثم طلب¹⁰ من الله في شفاء كدمن يذكر اسمه من¹¹ سائر امراضه الجسمانية الى ان تنيح داخل الثور النحاس ولما رموه الكفار واخذوا المومنين اعضاء المقدسة بتمجيد¹² كثير ووضعوها في البيعة وكان قد وصل له وهو في السجن رسالة من القديس يوحنا الانجيلي يعزيه فيها ويقويه ويسميه فيها كاهنا امينا وراعيا صالحا ودعا شهيذا وعرفه¹³

1. B. سمايين. — 2. B. روانه. — 3. B. عدله. — 4. B. تركه. — 5. B. يد. — 6. B. وشديدا. — 7. B. زاد. — 8. *Deest in B.* — 9. B. حتى اند. — 10. B. وطلب. — 11. B. لاق. — 12. B. *addit* واكرام. — 13. A.

Quand il les interrogea sur le royaume du Messie, ils lui répondirent que c'était un royaume céleste, que le Messie était dans les cieux, qu'il était prêt à venir à la fin des temps pour juger les vivants et les morts et récompenser chacun suivant ses actions. En entendant ces paroles, il eut peur, cessa de persécuter les chrétiens et ordonna de les honorer. Parmi ceux qui souffrirent le martyre * par ses mains fut ce saint. Il subit des tortures violentes et nombreuses pour renier le Messie, mais les tourments ne faisaient qu'accroître sa confession et sa foi. A la fin, on le mit dans un taureau d'airain, et on alluma au-dessous du feu jusqu'à ce qu'il fût extrêmement brûlant. Il était à l'intérieur, louant Dieu, proclamant sa sainteté et le remerciant de l'avoir jugé digne d'être martyrisé pour son saint nom. Il demanda à Dieu la guérison de toutes les maladies corporelles et spirituelles pour quiconque mentionnerait son nom. Il mourut à l'intérieur du taureau d'airain. Quand les païens le jetèrent, les infidèles recueillirent ses membres sacrés avec une grande pompe et les placèrent dans l'église. Tandis qu'il était en prison, il lui arriva une lettre de saint Jean l'Évangéliste, le consolant, le fortifiant et l'appelant prêtre sûr et pasteur vertueux. Il le nommait martyr, l'informait du genre de son martyre et lui apprenait qu'il était compté avec les apôtres mourant pour la foi. On dit que, jusqu'à aujourd'hui, il jaillit des membres

صورة الشهادة وانه قد أخذ مع الرسل المستشهدين وقد قيل ان اعضاء هذا القديس الى الان¹ ينبع منهم² دهنًا طيبًا³ ذكيًا لمنفعة كل من يقصده⁴ شفاعته معنا⁵ امين

اليوم السابع عشر من برمودة

⁶في هذا اليوم استشهد القديس يعقوب الرسول اخو يوحنا ابن زبدي وذلك من بعد ما نادا في مدينة انديّة⁷ وعمل فيهم الايات الباهرة الى ان ردهم الى معرفة الله تعالى ثم خرج الى بلدان كثيرة فنادى فيهم بشرى المسيح ودعاهم الى الايمان به ووصاهم⁸ ان يعطوا من بكور غلاتهم واولاد اثمارهم وان يصدقوا على الفقراء والمحتاجين⁹ والضعفاء وكانوا من تحت سلطان هيرودس الملك لما بلغه من الرسول هذا غضب جدا وارسل احضره وقال له انت الذي تامر ان يودوا الجزية لقيصر ولا يعطوا الخراج للملك بل

1. بامانة *Deest in B.* — 2. معنا *B.* — 3. *Deest in B.* — 4. *B. addit* — 5. *Pro* معنا *B. habet* وصلواته الى النفس الاخيرة *B.* — 6. *A. refert hanc commemorationem ad sequentem diem.* — 7. *B. addit* مثل. — 8. ابرية *B.* — 9. *Deest in B.* — 10. على المساكين *B.*

de ce saint une huile parfumée, pure et salutaire pour qui s'y rend. Que son intercession soit avec nous! Amen.

DIX-SEPT DE BARMOUDAH 12 avril.

¹ En ce jour mourut saint Jacques (*Ya'qoub*) l'Apôtre, frère de Jean (*Youhannâ*), fils de Zébédée (*Zabadi*), et cela après qu'ils eurent prêché dans la ville d'Andyah² et fait des miracles éclatants jusqu'à ce qu'ils eurent ramené les habitants à la croyance en Dieu très-haut. Puis il partit pour de nombreux pays, y annonça la bonne nouvelle du Messie, conseilla aux gens de donner les prémices de leurs récoltes et les premiers de leurs fruits et de faire l'aumône aux pauvres, aux malheureux et aux misérables. Ils étaient sous l'autorité du roi Hérode (*Hiroudis*). Quand il apprit cela de l'apôtre, il s'irrita beaucoup, le fit venir et lui dit : « C'est toi qui ordonnes aux gens de ne pas apporter la dime à César (*Qaiṣar*) et de ne pas payer l'impôt au roi, mais de dépenser tous leurs soins en aumônes aux églises et aux pauvres. Puis il

1. *A. reporte cette commémoration au jour suivant et place ici celle de saint Arsène.*
— 2. *B. Abryak.*

يصرفوا همتهم للصدقة¹ والبيعة² والمحتاجين ثم اغتاط³ عليه وضربه بالسيف من يده ونزع⁴ رأسه ونال اكليل الشهادة الغير مضمحل⁵ وكان قلق عظيم في يروشلیم واخذ بطرس رأس الرسول اعتقله وكان يظن ان من بعد الفصح يسلموه ليقتلوه⁶ وان ملاك الرب ضربه فصار حيفة وتدود ولما مجد نفسه ولم يمجّد الاله واما وجسم القديس يعقوب فاخذته⁷ قوم⁸ من المومنين فكفنوه ودمنوه عند الهيكل شفاعته تكون * معنا امين

اليوم الثامن عشر من برمودة

⁸ في هذا اليوم استشهد القديس الجليل ارسانيوس مملوك القديس سوسنيوس هذا القديس لما كان ديقلاديانوس يعاقب في القديس سوسنيوس غمز والدده على هذا القديس ارسانيوس¹⁰ فقال للملك ان لسوسنيوس غلاما اسمه ارسانيوس وهو على رأيه لا يعبد الالهة بل¹¹ المسيح فأمر الملك باحضاره فلما حضر استعلم منه معتقده فأقر بالمسيح

1. A. بالبيع. — 2. A. اغتاض. — 3. B. فنزع. — 4. B. ليقتل. — 5. B. فاما. — 6. B. اخذه. — 7. A. فوما. — 8. *Hanc commemorationem quae deest in Ludolf, refert A ad 17^m diem.* — 9. B. addit. — 10. *Pro his verbis a غمز B habet اسم ارسانيوس* غمز. — 11. B. addit. يعبد.

s'irrita contre lui, le frappa de sa main avec une épée et lui trancha la tête. Le saint reçut la couronne durable du martyr. Il y eut un grand trouble dans Jérusalem (*Yarouchalim*). Il fit arrêter et mettre aux fers Pierre (*Botros*), le chef des apôtres, et croyait le livrer après la Pâque, pour qu'on le tuât, mais l'ange du Seigneur le frappa; il devint une charogne et fut mangé des vers, parce qu'il s'était loué lui-même et n'avait pas loué Dieu. Quant au corps de saint Jacques, une troupe de fidèles le recueillit; on l'ensevelit et on l'enterra près du Temple. Que son intercession soit avec nous! Amen.

* f. 186 r.

DIX-HUIT DE BARMOUDAH (13 avril).

¹ En ce jour mourut martyr le saint glorieux Arsène², esclave de saint Sisinnius (*Sousnyous*). Lorsque Dioclétien (*Diqladyânous*) torturait celui-ci, son père dénonça saint Arsène à l'empereur en lui disant : « Sisinnius a un esclave nommé Arsène qui est de la même opinion; il n'adore pas les dieux, mais le Messie. » Dioclétien ordonna de le faire venir. Quand il fut devant

1. Le ms. A reporte au 17 cette commémoration qui manque dans Ludolf. — 2. A. B. *Aousányous*, Malan *Eustathius*, Assemani *Eusabius*, Mai *Arsenius*.

واعترف بالاهيته فخاطبه¹ الملك كثيرا وبكته على تركه عبادة الاله الذي له فويحه القديس ارسانيوس على تركه عبادة الله الاله الحقيقي فازداد الملك عليه غضبا وحقنا وأمر بضرب عنقه قدام سيده فضرب عنقه ونال اكليل الشهادة شفاعته تكون معنا امين²

اليوم التاسع عشر من شهر³ برمودة

⁴ في هذا اليوم استشهد القديس سمعان الارمني اسقف بلد⁶ القرس ومائة وخمسين شهيد معه هذا القديس كان في مملكة سابور⁷ ابن هرمز الملقب بالاكثاف لانه اذ كان قهر ملكا واسره يخلع اكنافه فاحدث هذا على المومنين⁸ حوادث⁹ كثيرة وجار عليهم جورا¹⁰ عظيما فارسل اليه هذا القديس رسالة يقول له فيها¹¹ ان الذين¹² اتباعهم السيد المسيح بدمه¹³ قد تخلصوا من عبودية البشر وصاروا عبيدا للمسيح وحده فلهذا ما يلزمهم

1. B خطبه. — 2. *Pro his verbis B habet* وتعصدنا *lege* تحمصنا (تحمصنا). — 3. *Deest in A.* — 4. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 5. B *addit* مثل. — 6. B بلاد. — 7. B سايار. — 8. A للمومنين. — 9. A حادثات. — 10. *Deest in A.* — 11. *Deest in B.* — 12. A الذي. — 13. *Deest in A.*

lui, il lui demanda de lui faire connaitre quelle était sa foi. Le saint proclama le Messie et confessa sa divinité. L'empereur lui parla longuement, disputa avec lui pour qu'il abandonnât le culte de son dieu. Saint Eusèbe le blâma d'abandonner l'adoration de Dieu, du Dieu réel. La colère et la fureur de l'empereur s'accrurent, il ordonna de trancher la tête au saint devant son maître. On la lui coupa et il reçut la couronne du martyr. Que son intercession soit avec nous! Amen.

DIX-NEUF DE BARMOUDAH 14 avril.

¹ En ce jour mourut martyr saint Siméon (*Sim'ân*), l'Arménien, évêque du pays des Perses (*El-Fors*), avec 150 martyrs avec lui. Ce saint était dans le royaume de Sabour, fils de Hormoz, surnommé *[Dzou 'aktâf]*, parce que, quand il avait vaincu et pris un roi, il lui enlevait les épaules. On lui fit beaucoup de récits contre les croyants et il exerça contre eux une violente tyrannie. Ce saint lui envoya une lettre où il lui disait : « Ceux que Notre-Seigneur le Messie a rachetés au prix de son sang se sont affranchis de l'adoration des créatures et sont devenus les serviteurs du Messie, c'est pourquoi ils ne peuvent être

1 Cette commémoration manque dans Ludolf.

* c. 186 v. * ان يكلفوا خراجا ولا غريما * اكثر مما افرض¹ عليهم لكنهم اختاروا ان يموتوا من اجل المسيح الذى سفك دمه عنهم ولا يتعدون للمتعديين للشريعة فلما وقف سابور على رسالته اغتاط² كثيرا واستحضره وربطه بسلسلتين ورماد في³ السجن⁴ فوجد في السجن⁵ قوما⁶ قد كفروا وعبدوا الشمس وهم محبوسين بسبب اخر فوعظهم وعلمهم واقروا بالمسيح وضربت اعناقهم ثم استحضر⁷ القديس من السجن⁸ ومعه مائة وخمسين نفسا قشطهم القديس الى ان ضربت اعناقهم وان احدهم⁹ فزع وهم باليجود فنشطه احد التيام وقال له لا تفرغ¹⁰ فليست الضربة¹¹ شيئا اذا¹² غمضت عينيك تجعل في عدة الشهداء وعمز على ذلك الذى نشطه وكان اسمه باسيق فقطع¹³ لسانه وسلخ جلده وتنيح¹⁴ وبعد ذلك استحضر القديس واستعرض عزمه فلما لم ينثنى عن رأيه فضرب رأسه ونال أكليل الشهادة وكان عمره مائة وسبعة وعشرين سنة صلاته تحرسنا جميعنا¹⁵ امين¹⁶

1. B. يفرض. — 2. A. اغتاض. — 3. *Deest in A.* — 4. B. الحبس. — 5. B. الحبس
 et iterum الحبس. — 6. B. قوم كانوا. — 7. B. استحضروا. — 8. B. الحبس. —
 9. B. واحد منهم. — 10. B. لا تزوج نفسك. — 11. A. فليستنا الطريقة. — 12. B. ما. — 13. B
 تكون معنا ومع كاتبه B *habet* تحرسنا جميعنا¹⁵. — 14. B. فتنح. — 15. B. وقطع
addit Assemani commemorationem Davidis monachi a Mahometanis caesi.

astreints à payer des impôts ou des taxes * plus que ce qui leur a été prescrit, * c. 186 v. * mais ils ont préféré mourir à cause du Messie qui a versé son sang pour eux et ne servent pas ceux qui sont hostiles à leur loi. » Quand Sabour prit connaissance de sa lettre, il entra dans une violente colère, le fit venir, le lia avec deux chaînes et le jeta en prison. Il y trouva des gens qui étaient infidèles et adoraient le soleil; ils étaient emprisonnés pour une autre raison. Il les prêcha, les instruisit et ils reconurent le Messie; on leur trancha la tête. Puis le roi fit venir le saint de sa prison et avec lui 150 personnes que Siméon animait jusqu'à ce qu'elles furent décapitées. L'un d'eux ayant peur et songeant à renier, un de ceux qui se tenaient là l'encouragea par ces paroles : « Ne crains pas, les coups ne sont rien; le temps de cligner de l'œil et tu seras du nombre des martyrs. » Alors celui qu'il encourageait cligna de l'œil; son nom était Bâsiq; on lui coupa la langue, on l'écorecha et il mourut. Ensuite le roi fit venir ce saint et l'interrogea sur son dessein. Comme il ne voulait pas renoncer à son sentiment, Sabour lui fit trancher la tête. Il reçut la palme du martyre à l'âge de cent vingt-sept ans. Que sa prière nous protège tous! Amen¹.

1. Assemani ajoute ici la commémoration du moine David, tué par les Musulmans

اليوم العشرون¹ من شهر² برمودة

في³ هذا اليوم استشهد القديس بنودة⁴ الذي من دندرا وهي الذي يقال لها البندرة هذا القديس كان متوحدا⁵ قديسا فظهر له ملائكة الرب وقال له البس ثياب القديس وانزل من⁶ هذا الحبس وترايا للوالي وكان اريانا الوالي قد ارسا بالمركب على البلد وطلب المتوحد فلم يجده فاتاه⁷ هو⁸ برجليه⁹ وصرخ هو باعلى صوته قائلا انا نصراني علانية مومن بالسيد المسيح فلما عرف انه المتوحد المشهور الذي طلبه امر ان يعذب عذبا عظيما فقيوده بالحديد ثم طرحوه في خزانة مظلمة¹⁰ فاشرق عليه¹¹ نور سماويا وظهر له ملائكة الرب وابراه من المه¹² وعزاد وكان بالمدينة رجل مؤمن¹³ يسمى كيرلس وزوجته ونبيه¹⁴ واثني عشر صبيا الجميع وعظّم القديس وبتهم فاستشهدوا بضرب الرقبة فغضب¹⁵ الوالي وأمر ان يعلّق في رقبة عظيما¹⁶ ويغرق في البحر فعام¹⁶ القديس مع

1. B. العشرين. — 2. من شهر. — 3. Haec commemoratio deest in Ludolf. — 4. A. شودة. — 5. B. addit وكان. — 6. Deest in B. — 7. B. فاني. — 8. B. addit ماشيا. — 9. B. برجليه. — 10. Deest in B. — 11. A. عليهم. — 12. B. الامد. — 13. B. رجلا. — 14. B. وابنته. — 15. Pro his verbis a B. في رقبته. — 16. A. وطام.

VINGT DE BARMOUDAH (15 avril).

'En ce jour mourut martyr saint Paphuti (*Babnoudah*)², qui était de Tentyri (*Dendera*) qui est appelée El-Benderah. C'était un saint ermite. L'ange du Seigneur lui apparut et lui dit : « Revêts des habits de fête, descends de cette prison et montre-toi au gouverneur. » Arien (*Argân*) le gouverneur s'était arrêté avec son bateau dans le pays, cherchant le solitaire sans le trouver. Celui-ci vint à pied devant lui et cria de sa plus haute voix : « Je suis chrétien ouvertement, croyant en Notre-Seigneur le Messie. » Quand le gouverneur sut que c'était le célèbre ermite qu'il cherchait, il ordonna de lui faire subir de grands tourments : on le lia avec deux chaînes de fer et on le jeta dans un cachot obscur. Une lumière céleste brilla sur lui ; l'ange du Seigneur lui apparut et le délivra de sa souffrance et le consola. Il y avait dans la ville un croyant appelé Cyrille (*Kirlos*) avec sa femme et sa fille³ et douze fils. Le saint les exhorta et les affermit : ils moururent martyrs par la décapitation. Le gouverneur irrité ordonna de lui suspendre au cou une

1. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 2. A. *Chenoudah*, Mai et Assemani *Bennodius*.

الحجر ثم أمر ان يعلق على نخلة فطرحت النخلة للوقت اثنين عشر عرجونا¹ وصارت تذكارة² الى اليوم ثم اسلم القديس الروح ونال اكليل الشهادة³ صلاته تحفظنا⁴ امين

اليوم الحادى والعشرون من برمودة

٦في هذا اليوم تنيح القديس بروتاوس هذا الاب الفاضل كان واحدا⁷ من اصحاب رأى والعالم في⁸ مدينة العلماء اثناس وكان من جملة شيوخ العلماء الذى فى مدرستها فاجتمع بالرسول بولس¹⁰ وجرت بينهم خطوبات¹¹ ومباحثات اقتضت¹² به الى ان امن على يديه فعمده¹³ الرسول وعلمه¹⁴ فرائض الشريعة المسيحية ثم وضع اليد عليه قسا على مدينة اثناس فاجتمع هذا القديس بالقديس¹⁵ ديوناسيوس الابراواجيتيس¹⁶ اجل علماء اثناس¹⁷ ايضا¹⁸ وبين له الايمان بالمسيح وصرده وفقهه وحضر هذا القديس يوم نياح السيدة ثم

1. A عرجون. — 2. A تذكارا. — 3. B الحياة. — 4. B addit من كل شر. — 5. *Hic inserit Mai commemorationem sanctae Mariae Deiparae.* — 6. B addit مثل. — 7. B واحد. — 8. B من. — 9. *Deest in B.* — 10. B بولس. — 11. B خطوب. — 12. A اقتضت. — 13. *Deest in B.* — 14. B فاعلم الرسول. — 15. *Deest in B.* — 16. B الابراوجيس. — 17. *Deest in B.* — 18. *Deest in B.*

énorme pierre et de le jeter dans le fleuve; il surnagea malgré la pierre. Ensuite Arien le fit pendre à un palmier : celui-ci poussa douze régimes [de dattes] et le souvenir s'en est conservé jusqu'à présent. Puis le saint rendit l'âme et reçut la couronne du martyre. Que sa prière nous protège! Amen.

VINGT ET UN DE BARMOUDAH 16 avril .

¹En ce jour mourut saint Hiérothée (*Yarouthous*)². Ce père excellent était un des hommes d'intelligence et de science dans la ville des savants, Athènes (*Athans*); il était de la foule des chefs des docteurs de son université et se trouva avec l'apôtre Paul (*Boulos*). Il y eut entre eux des conversations et des discussions dont le résultat fut qu'il crut par l'intermédiaire de l'apôtre. Celui-ci le baptisa et lui enseigna les obligations de la loi chrétienne. Ensuite, il lui imposa les mains en qualité de prêtre de la ville d'Athènes. Ce saint se rencontra avec saint Denys (*Diounisios*) l'Aréopagite (A *El-Abrouadjitis*, B *El-Abraboukhos*), le plus illustre des savants d'Athènes; il lui exposa la foi au Christ et lui ouvrit les yeux et l'intelli-

1. Mai ajoute ici la commémoration de la Sainte Vierge. — 2. Malan *Beruthaus*, Assemani, *Protocus*.

قام في وسط التلاميذ وعزاهم بمرتبات رتبها ونظمها وانشدتها من فيه بالالحن بالموسيقية ورد جماعة من اليهود والامم الى معرفة المسيح وتجر في النعمة التي نالها اربح تجارة ولما قصدت الرسل ان توضع² عليه اليد اسقفا سأل الاعفا من هذا وقال ليت اني اقدر اقوم بحقوق القيسية ولما حصل النعم السماية بعلمه وعمله ووعظه وتعليمه انتقل الى الرب الذي له المجد دائما³ صلواته تكون معنا⁴ امين

اليوم الثاني والعشرون⁵ من برمودة

⁶ في هذا اليوم تنيح القديس ابو اسحق⁷ من هورين من اعمال⁸ شياس⁹ هذا كان من ابوين طاهرين وكان اسم¹⁰ ابيه¹¹ ابراهيم وامه سوسنة فتنحيت امه¹² وبقي عند ابيه يريه¹³ ولما كبر صار¹⁴ يرعى الغنم لابيه فتزوج ابيه واتفق ان حدث غلاء عظيم وكانت

1. *Haec verba a* بصرده *desunt in B.* — 2. B. وضع. — 3. B. الابد. — 4. *Haec tria verba desunt in B.* — 5. B. والعشرين. — 6. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 7. B. *addit* مثل. — 8. B. بياس. — 9. *Haec duo verba desunt in B.* — 10. B. شياس. — 11. A. ابرد. — 12. B. والدته. — 13. *Deest in B.* — 14. B. عار.

gence. Ce saint était présent le jour de la mort de Notre-Dame; puis il se leva au milieu des disciples, les consola par des prières qu'il avait rangées et coordonnées et fit entendre des airs de musique. Il ramena beaucoup de Juifs (*El-Yahoud*) à la connaissance du Messie et retira le plus grand avantage de la grâce qu'il reçut. Lorsque les apôtres voulurent lui imposer les mains comme évêque, il demanda qu'on le lui épargnât en disant: « Si seulement je pouvais m'acquitter de mes devoirs de prêtre! » Après que les grâces célestes eurent été répandues par sa science, ses actes et ses prédications, il alla retrouver le Seigneur, à qui est la gloire éternellement. Que sa prière soit avec nous! Amen.

VINGT-DEUX DE BARMOUDAH 17 avril.

¹ En ce mois mourut le saint Abou Isaac (*Isḥaq*) de Hourin, d'entre les districts de Chabàs. Ce saint était né de parents vertueux et le nom² de son père était Abraham (*Ibrāhīm*) et celui de sa mère Suzanne (*Sousannah*). Celle-ci mourut et il resta avec son père qui l'éleva. Quand il eut grandi, il fit paître les troupeaux de son père qui se maria. Il arriva qu'une grande

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

امرأة أبيه تبغضه وتعطيه خبزاً قليلاً وكان هو يفرق خبزه على الرعيان ويصوم نهاره اجمع¹ وكان عمره يومئذ خمس سنين² فلما بلغ أبيه انه يفرق خبزه ويقدم صائماً فجاء³ ليصبره ولما⁴ علم هذا القديس بهذا⁵ ربط في عباته ثلثة قلتيلات يشبهوا الخبز حتى يظن⁶ ابود⁷ اذا راهم مربوطين⁸ انهم خبز فلما اتى ابوه وحل طرف العباة⁹ وجدهم¹⁰ خبزاً فتقصى من الذى قال له ان كان فترق اليوم شيئاً فقال له انه فرق¹¹ وحاج من شهد بذلك فتعجب ووجد الله فلما¹² كبر القديس مضى وترهب عند رجل¹³ قديس يسمى¹⁴ ايليا فاقام عنده مدة ولما تيسح ابنا ايليه¹⁵ مضى الى جبل برنوج اقام عند شيخ¹⁶ يدعى ابنا زخارياس وكان يصنع عبادات كثيرة وكان ابوه يطوف عليه ولما اتى الى جبل برنوج ووجده طلبه¹⁷ ان يعود¹⁸ معه فابا فاشار الاب عليه ان يعود مع والده الى ان تيسح فمضى معه ولم يقم الا قليلا الى ان¹⁹ تيسح والده²⁰ ففرق كما اخلفه ابوه²¹ ثم

1. *Deest in B.* — 2. *B* خمسین سنة. — 3. *B* جاء. — 4. *B* فلما. — 5. *Deest in A.* — 6. *Deest in B.* — 7. *A* ايد. — 8. *Haec tria verba desunt in B.* — 9. *A* طرفه. — 10. *B* فرجدهم. — 11. *A* فرقه. — 12. *B* ولما. — 13. *B* رجلا. — 14. *B* يدعى. — 15. *Haec verba a desunt in A.* — 16. *B* شيخا. — 17. *B* طالبه. — 18. *B* بالعود. — 19. *deest in A.* — 20. *B* *addit* ذلك بعد ذلك. — 21. *Pro* اخلفه ايرد *B* *habet* له.

famine survint. Sa belle-mère le détestait et lui donnait peu de pain qu'il distribuait aux bergers, tandis que lui jeûnait toute la journée : il était alors âgé de cinq ans. Quand son père apprit qu'il distribuait son pain et restait à jeun, il partit pour le voir. Lorsque ce saint le sut, il attacha dans son vêtement trois pierres qui ressemblaient à du pain, afin qu'en les voyant, son père erût que c'en était. Lorsqu'il fut arrivé près de lui et qu'il eut ouvert le pan de son manteau, il trouva du pain. Il lui demanda si, ce jour-là, il avait partagé quelque chose. Le saint lui répondit qu'il en avait distribué et il amena des gens en témoignage. Son père fut étonné et loua Dieu. Quand il fut grand, il partit et prit le froc près d'un saint appelé Élie (*Ilyá*), auprès de qui il demeura quelque temps. Lorsque Anbà Elie mourut, Abou Isaac partit pour la montagne de Pernoudj (*Barnoudj*), où il resta près d'un vieillard appelé Anbà Zacharie (*Zakháryás*), et y fit de nombreux actes de dévotion. Son père était à sa recherche. Quand il arriva à la montagne de Pernoudj, et quand il le trouva, il lui demanda de revenir avec lui. Le saint refusa, mais son père [spirituel] lui conseilla de revenir avec son père jusqu'à ce qu'il mourût. Il partit avec lui, mais il se passa peu de temps jusqu'à sa mort. Le saint distribua tout ce qu'il avait laissé, se construisit une habita-

بنا له مكانا بعيدا¹ من المدينة وتفرد² فيه واحد نفسه في عبادات متصلة واصوام دائمة وسهرانات الى ان تنيح بسلام فجعلوه في مكان ونسى المكان ولما كان بعد سنين اراد الرب ان يظهره فاطهر لقوم حصادين سراجا³ يضيء فوق قبره مدة ثلاثة ايام واذا اتوا الى المكان ليروه⁴ خفى عنهم الى ان شاع الخبر⁵ وذاع وظهر لهم المكان ووجدوا الجسد فوق القبر بعد ان ظهر في الحلم لاقوام مسيحيين فعرفهم بجسده⁶ فاخذوه بكرامة عظيمة وحملوه على جمل ولم يزل يسير الى ان اتى الى⁷ بين هورين ونشرت فبرك⁸ الجمل هناك ولم يبرح فضربوه انه يقوم فما قام⁸ فعرفوا ان ارادة الرب ان يبتنوا⁹ له هناك مكان فوضعوه ونوا عليه كنيسة صلاته تكون¹⁰ معنا امين وفيه¹¹ ايضا تنيح الاب الاسكندروس بطريك الاسكندرية هذا الاب كان من مدينة الاسكندرية ابن ابوين مسيحيين هذا نشأ في خدمة البيعة وترى فيها لان الاب مكسيموس

1. *Pro his verbis a B habet* بعيد لم تترجم بعيد. — 2. B تفرد. — 3. A سراج. — 4. *Deest in A*. — 5. A طهر. — 6. B جسده. — 7. *Deest in B*. — 8. B فلم يتم. — 9. B يبتنوا. — 10. *Deest in B*. — 11. *Haec commemoratio deest in A, Ludolf.*

tion loin de la ville, y vécut solitaire, se consacrant à des dévotions ininterrompues, à des jeûnes continuels et à des veilles jusqu'à ce qu'il mourut en paix. On le plaça dans un endroit qu'on oublia. Au bout de quelques années, le Seigneur voulut le révéler. Il fit apparaître à des moissonneurs une lampe qui brillait au-dessus de sa tombe pendant trois jours. Lorsqu'ils vinrent à cet endroit pour la voir, elle disparut. La nouvelle s'en répandit et s'ébruita : cet endroit apparut et on y trouva le corps au-dessus de la tombe, après que des chrétiens l'eurent vu en songe. Il leur lit reconnaître le corps ; ils le prirent avec un grand respect * et le chargèrent sur un chameau qui ne cessa de marcher jusqu'à ce qu'il arriva entre Hourin et Nachart. Il s'y agenouilla et ne bougea plus. On le frappa pour le faire lever, mais il ne se leva pas. On reconnut que la volonté était qu'on construisit là une demeure au saint. On le déposa là et on lui bâtit une église. Que sa prière soit avec nous ! Amen.

* En ce jour aussi mourut notre père Alexandre (*El-Iskandarous*), patriarche d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*) (312-344). Ce père était de la ville d'Alexandrie, fils de parents chrétiens. Il grandit dans le service de l'église et y fut élevé, car il fut consacré lecteur par notre père Maxime (*Maksimaous*), diacre

1. Cette commémoration manque dans A et Ludolf.

قدمه اغنسطس وقدمه الاب تاونا شامسا وقدمه الاب بطرس قسيبا وكان نشأ طاهرا بكرا فلما ان كان قرب استشهاد الاب بطرس دخل اليه هذا الاب وارشيلا الذى قدم قبله الى الحبس وسألوه في اريوس ان يحله لاجل سؤاله لهما فاعاد واحرم اريوس امامهما وعرفهما ان السيد المسيح قد ظهر له وامره بذلك واعلمه ان ارشيلا يصير [بطريكاً] بعده وبعد ارشيلا هذا الاب واثار بذلك امام كهنة الاسكندرية واوصاهم ان لا يقبلاني اريوس ولا يكون له معهما شركة ولما ان اشهد قدم ارشيلا فخالف وقبل اريوس قدمه كاهنا فلم يتم سوى ستة اشهر ثم قدم هذا الاب ولما جلس على الكرسي فقدم اليه مشائخ الشعب وسألوه ان يقبل اريوس فاي وزاده حرما وقال ان الاب بطرس امرني ولا ارشلا ان لا نقبل اريوس وقال ان السيد المسيح احرمه ولا يكون له معكم شركة ولما خالف ارشيلا وقبله نزع الله من الكرسي سريعا وانا لا اقبله ثم نفاذ ونفى معه شيعته فذهب اريوس واشتكى لتسطنطين الملك وذكر ان هذا القديس منعه ظلما فجمع له المجمع المقدس الثلثماية وثمانية عشر ببنية وكان هذا الاب مقدم المجمع فخادل اريوس وبين كفره بالفاظ قليلة في كميتها

1. B. وارسلوه.

par notre père Théonas (*Táouná*) et prêtre par notre père Pierre (*Boiros*). Il grandit dans la pureté et la virginité. Lorsque le martyr de notre père Pierre fut proche, ce saint et Achillas (*Archilá*), qui fut patriarche avant lui, entrèrent dans la prison et lui demandèrent de déposer Arius (*Aryous*) à cause de la question qu'il leur avait posée. De nouveau, il l'excommunia devant eux et leur fit connaître que Notre-Seigneur le Messie lui avait apparu, le lui avait ordonné et l'avait informé qu'Achillas serait patriarche après lui et ce père après Achillas. Il leur avait prescrit cela devant les prêtres d'Alexandrie et leur avait recommandé de ne pas accueillir Arius et de ne pas avoir de commerce avec lui. Lorsqu'il eut subi le martyre, Achillas fut sacré patriarche; il lui désobéit, accueillit Arius et l'ordonna prêtre. Il ne dura que six mois, puis ce père fut sacré patriarche. Quand il fut assis sur le siège du patriarcat, les chefs des fidèles vinrent le trouver et lui demandèrent d'accueillir Arius, mais il refusa et redoubla l'excommunication en disant : « Notre père Pierre m'a ordonné et à Achillas de ne pas accueillir Arius et nous a dit : Notre-Seigneur le Messie l'a excommunié; n'avez pas de commerce avec lui. Quand Achillas lui a désobéi et a accueilli Arius, Dieu l'a arraché rapidement du siège de patriarcat; moi, je ne l'accueillerai pas. » Puis il le chassa ainsi que ses subalternes. Arius alla se plaindre à l'empereur Constantin (*Qostantin*) et raconta que ce saint l'avait écarté injustement. Il rassembla le saint

جلیلة فی عظمتها واحرم من یقول [بقوله] ونطق بالامانة التي اجراها الله على لسانه مع بقية الاباء ووضع القوانين والشرائع والاحكام التي بيد سائر النصارى الى الان ورتب الصوم وعيد الفصح ثم رجع الى كرسيه فائزا غالبا فرعى برعيته بالنعمة والسلامة ثم تنيح وكان جملة مقامه على الكرسي ستة عشر سنة صلاته تحرسنا وتحفظنا من شداثنا امين وفيه² ايضا نياحة الاب مرقس هذا الاب كان من اهل الاسكندرية وكان بكرا طاهرا عالما فاضلا فصيّر بطريرك الاسكندرية وهو الثاني في الاسم فقدم الاب يوحنا شماسا وكان كاهنا جيّدا على الغاية وكان يطرب بكنهوته ويحسن نعمته ومعرفته بالقراءة كل من يسمعه ثم ابقاه الاب يوحنا في قلايته وسلم له تدبير البطريركية وكان لا يعمل شيئا الا برأيه ثم البسه الاسكيم في الهيكل فاتي بعض المشائخ يوم لبسه الاسكيم وقال امام الجمع هذا الشماس الذي اسمه مرقس سيستحق ان يجلس على كرسي ابيه مرقس فلما كان عند نياح

1. حرجنا. — 2. Haec commemoratio deest in A.

Concile des 318 Pères à Nicée (*Niqyah*) et ce saint en fut le chef. Il combattit Arius dans des paroles brèves dans leur expression, magnifiques dans leur grandeur. Il prononça avec tous les Pères la profession de foi que Dieu fit descendre sur sa langue; il établit les règles, les lois et les règlements qui sont jusqu'aujourd'hui entre les mains de tous les chrétiens. Il régla le Carême et la fête de Pâques, puis il revint à son siège vainqueur et victorieux, garda son troupeau avec la grâce et la sécurité, puis il mourut. Il demeura seize ans sur le siège de patriarche. Que sa prière nous défende et nous protège contre nos maux! Amen.

¹En ce jour aussi arriva la mort de notre père Mare (*Marqos*). Il était des gens d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*); il était vierge, pur, instruit, vertueux et devint patriarche d'Alexandrie (799-819); il fut le deuxième du nom. Le patriarche Jean (*Yuhannâ*) le consacra diacre. Il fut un prêtre excellent. Il était ému par ses fonctions sacerdotales et charmait par la beauté de son chant et sa connaissance de la récitation quiconque l'entendait. Puis notre père Jean le fit demeurer dans sa cellule et lui remit l'administration du patriarcat; il ne faisait rien sans son conseil. Ensuite il le revêtit dans l'église de l'habit monastique. Le jour où il revêtit le froc, un vieillard vint dire devant la réunion: « Ce diacre qui se nomme Mare est digne de s'asseoir sur le siège de son père Mare (l'apôtre). » Lorsque arriva la mort de notre

1. Cette commémoration manque dans A.

الاب يوحنا اشار على الاساقفة بتقدمة هذا الاب ففرحوا به وقدموه هذا بعد ان هرب منهم الى البرية فسيروا اخذوه وقدموه بطريركا واهتم البيع في زمانه اهتماما بليغا وعمّر ما خرب منهم وازال في زمانه بدع المخالفين الذين قد ظهروا بمصر وتفرّدوا بضيعة وحدهم فردهم الى حيرة الغنم واطهر الله له على يد هذا الاب ايات كثيرة وابرى مرضى عدة واخرج من اناس شياطين وقال لبعضهم ان هذا ما اصابك الا بكونك كنت تجسر على السرائر المقدسة بهجلا ولا كنت تحفظ نفسك من الكلام الباطل الذي يخرج من فيك وفي ايامه سبوا المغاربة روم كثير واتوا بهم الى الاسكندرية واباعوهم محزون لذلك كثير واستلدف ديريته دينا (?) وتصدق من المومنين واشترى منهم بثلاث الف دينار وكتب لهم اوراق الحرية وقال لهم من راح منكم الى بلاده والذي اقام ازوج من كان منهم غريب واقام بهم وبعد ان اهتم هذا الاب ببيعة ابو صوتير التي بالاسكندرية وجددها اثار العدو في المدينة فتن واحرقت فرجع هذا الاب اهتم بها ايضا فلما اراد الرب نياحته تمرّض فلما كان ليلة الفصح ظهر له القديس مرقس الانجيلي وبشره بالنعمة المعدة له واعلم ان بعد تناول السرائر

père Jean, il conseilla aux évêques de sacrer le saint. Ils se réjouirent et l'élevèrent à la dignité de patriarche après qu'il se fut enfui loin d'eux dans le désert. Ils envoyèrent vers lui, le saisirent et le sacrèrent patriarche. Il donna les plus grands soins aux églises de son temps, rebâtit celles qui avaient été ruinées, fit cesser les doctrines des hérétiques qui avaient apparu de son temps en Égypte (*Misr*) et qui s'étaient isolés dans un village et les ramena au bercail du troupeau. Dieu fit accomplir par ce saint de nombreux miracles; il guérit beaucoup de malades, chassa des gens les démons et dit à l'un d'eux : « Le mal ne t'a atteint que parce que tu as été audacieux contre les saints mystères par ignorance et que tu ne t'es pas gardé des paroles vaines qui sont sorties de ta bouche. » De son temps, les Maghribins (*El-Maghâribah*) prirent beaucoup de Grecs (*Roum*), les amenèrent à Alexandrie et les vendirent. Il en fut grandement alligé, emprunta à ses couvents, demanda l'aumône aux croyants et racheta des prisonniers pour 3.000 dinars. Puis il leur écrivit des feuilles de libération et leur dit : « Celui d'entre vous qui s'en ira dans son pays (*Lucune*) et celui qui sera resté (*Lucune*); je marierai quiconque d'entre vous est étranger. » Il demeura avec eux. Ce père s'occupa ensuite de l'église d'Abou Sôter (*Soufîr*) qui est à Alexandrie, et la reconstruisit. L'ennemi souleva des troubles dans la ville et l'église fut brûlée. Le patriarche s'en occupa de nouveau. Quand le Seigneur voulut sa mort, il tomba malade. La nuit de Pâques, saint Marc l'évangéliste lui

المقدسة يسلم الروح فانتبه واعلم الاباء الاساقفة الذى عنده ورسم بالقداس ثم تناول السرائر المقدسة وقال لهم انا اودعكم جميعا ثم اسلم الروح وكانت مدة مقامه على الكرسي عشرين سنة صلواته تكون معنا امين

¹ وفيه ايضا تيسح² انا خايل كان هذا راهبا قديسا ثم تقدم ايغومانس على كنيسته القديس ابو يحسن فقدم⁴ بطريركا وسار سيرة روحانية الهية⁷. ولما اتى⁶ الصوم المقدس⁷ صعد الى البرية ليصوم فيها واftكر⁸ سيرته حيث كان في البرية متوحدا فسأل الله يبكا وتضرع⁹ قائلا يا رب انت تعلم اتى¹⁰ لم ازل¹¹ اهوى الوحدة وان ليس لى طاقة بهذا الذى دخلت فيه فتقبل الرب دعاه ولما كان بعد الفصح دعاه الرب فتيسح ولم يقم¹² الا يسيرا بركاته تسلطنا امين¹³

اليوم الثالث والعشرون من برمودة¹⁴

في هذا اليوم استشهد القديس الجليل ماري جرجس هذا كان ابوه يسمى انسطاسيوس

1. *Haec commemoratio deest in Ludolf et Assemani.* — 2. B *addit* الاب. — 3. A *اغبرنا*. — 4. B *فقدم*. — 5. *سيرا الاحياء* B. — 6. B *addit* الى. — 7. *Deest in B.* — 8. B *وافتكر*. — 9. *Haec verba a* حيث *desunt in B.* — 10. B *انى*. — 11. B *ازال*. — 12. B *يقيم*. — 13. *Pro his tribus verbis B habet* صلواته تكون. — 14. A *عند*.

apparut, lui annonça la grâce qui lui était réservée et lui apprit qu'après avoir reçu les saints mystères, il rendrait l'âme. Il s'éveilla et en informa nos pères les évêques qui étaient près de lui, demanda la communion, l'eucharistie et leur dit : « Je vous fais mes adieux à tous, » puis il rendit l'esprit. Il avait été vingt ans sur le siège de patriarche. Que sa prière soit avec nous ! Amen.

¹ En ce jour aussi mourut Anbâ Khayil (850-851). C'était un saint moine, il fut préposé comme hégoumène à l'église de Saint Abou Jean (*Yohannes*) ; puis il fut sacré patriarche et mena une vie spirituelle et divine. Quand arriva le carême, il monta dans le désert pour y jeûner. Il réfléchit à sa vie tandis qu'il était solitaire et implora Dieu en pleurant et en s'humiliant : « Seigneur, dit-il, tu sais que je n'ai pas cessé d'aimer la solitude et je n'en ai pas le pouvoir dans ma situation. » Le Seigneur accueillit sa prière. Après Pâques, il l'appela et Khayil mourut ; il ne resta que peu de temps patriarche. Que sa bénédiction nous sauve ! Amen.

VINGT-TROIS DE BARMOLDAR 18 avril.

En ce jour mourut martyr le saint glorieux Mâri Georges (*Djirdjis*). Son

1. Cette commémoration manque dans Assemani et Ludolf.

من القبادوقية واسم امه تآوبستا¹ من فلسطين فلما صار له عشرون² سنة تسيح ابوه³ وقام⁴ الى⁵ الملك داديانوس ليأخذ موضع ابيه فوجد الملك قد اقام عبادة الاصنام ففرق كلما معه على المساكين وعشق غلمانه واتى الى الملك واعترف بالمسيح فاطلف⁶ به واوعده بالجوائز كثيرة⁷ فلم يلتفت اليها فعاقبه عاقوبات كثيرة⁸ والرب يقويه⁹ ويشفي جميع¹⁰ حراحاته واعلمه انه يموت ثلث¹¹ دفعوع والرب يقيمه¹² والدفععة الرابعة ياخذ فيها اكليل¹³ الشهادة ووعده¹⁴ ان يجعل اسمه شائعا في كل الارض وانه يقيم سبع سنين في العذاب ويرسل¹⁵ له ملائكته لخدمته واما الملك فلما تحير فيما يعلمه مع القديس¹⁶ من كثرة ما يعذبه ولا يلين فاحضر¹⁷ ساحرا قويا * اسمه اتاسيوس فحجر قدحا واعطاه¹⁸ له ليشربه ليظن¹⁹ انه²⁰ يموت عند شربه ولما شربه²¹ ولم ينصر²² منه فاهن الساحر²³ بالمسيح وأخذ الشهادة فعند ذلك احضر الملك معصرة لها اسنان كالمنشر وامر بعصره فلما عصر

1. B. تآوبستا. — 2. B. عشرون. — 3. B. والده. — 4. B. فقام. — 5. B. واتى. — 6. B. فاطلف. — 7. عظيمة. — 8. B. كثير. — 9. B. يقويه. — 10. *Deest in B.* — 11. A. ثلثة. — 12. B. والرب. — 13. *desunt in B.* — 14. B. وادعد *et addit* الارب. — 15. B. *desunt in A.* — 16. B. اكليل فيها. — 17. B. احضر. — 18. B. اعطاه. — 19. B. يشرب ظن. — 20. B. ام. — 21. B. ولما شربه. — 22. *desunt in B.* — 23. B. امن.

père se nommait Anastase (*Anastasyous*) de Cappadoce (*Qabâdouyyah*) et sa mère Théopiste (*Tâoubistâ*)¹ de Palestine (*Falastîn*). Quand il eut vingt ans, son père mourut; il se rendit chez le roi Taticn (*Dâdyânous*) pour occuper la charge paternelle. Il trouva que ce prince pratiquait le culte des idoles. Il distribua tout ce qu'il avait aux pauvres, affranchit ses serviteurs, alla trouver le roi et confessa le Messie. Taticn le flatta et lui promit de nombreuses récompenses qui ne le touchèrent pas; il lui fit subir beaucoup de tortures. Le Seigneur le fortifiait et guérissait toutes ses blessures. Il l'informa qu'il mourrait trois fois et qu'il ressusciterait, mais qu'à la quatrième, il recevrait la couronne du martyr; il lui promit de rendre son nom célèbre par toute la terre; il lui annonça qu'il resterait sept ans dans les tortures et que lui-même enverrait ses auges pour le servir. Le roi stupéfait de ce qu'il apprenait avec ce saint du grand nombre des tourments, sans pouvoir le fléchir, fit venir un magicien puissant * nommé Athanase (*Atânasyous*); il enchanta une

1. B. Tâoughnistâ.

اسلم الروح فاقامه السيد المسيح وعاد الى المدينة ولما رأود الجموع امن كثيرا منهم ونالوا اكليل الشهادة وكانت¹ عدتهم² ثلثة³ الف وسبعماية⁴ نفس⁵ ولما حضر امام⁶ الملك وكان قد اجتمع اليه سبعين ملكا وهم جلوس على الكرسي فقالوا للتديس نريد منك تجعل الكراسي⁷ يورقوا ويشمروا⁸ فقال⁹ المسيح فيهم فاورقوا وائمروا⁷ فطبخه⁸ في⁹ مرجل نحاس ورمى على الجبل فاعاد¹⁰ الرب اليه نفسه وعاد الى الملك ونادى باسم المسيح¹¹ فتعجبوا¹¹ وكان بالقرب منهم حفرة فيها عظام اموات دائرة فقال له الملك والملوك الذين معه انت قمت من الاموات يا جرجس ولكن نريد منك انك تقيم لنا اموات من هذا النواوس اعنى المقبرة¹³ فان¹⁴ اعدت لنا الاموات¹⁵ امنا بالاهك¹⁶ وعرفنا¹⁷ ان الالهك حق¹⁸ فصلى¹⁹ الى الله واقام لهم²⁰ من ذلك النواوس²¹ امواتا رجال ونساء وصبان وبشروا²² بالمسيح واخبروهم²³ بخبرهم وبالعداب²⁴ ثم عادوا فماتوا فلما ابصروا ذلك²⁵ قالوا انهم

1. A. وكان. — 2. B. ثلث. — 3. *Desert in B.* — 4. B. الى. — 5. *Haec verba a* فقالوا *desunt in B.* — 6. B. *addit* السيد. — 7. A. يورقوا B. *addit* الملكت *desunt in B.* — 8. A. فلم يامن الملكت B. *addit* طبخه. — 9. B. من. — 10. A. فعاد. — 11. B. بالمسيح. — 12. B. *addit* من ذلك. — 13. *Pro his verbis a* بالقرب A. *habet tantum* فقالوا له. — 14. A. ان. — 15. A. اموات. — 16. *desunt in A.* — 17. A. عرفنا. — 18. A. *addit* بد. — 19. B. *addit* وامننا. — 20. B. *addit* امواتا بالاهك. — 21. *Haec tria verba desunt in B.* — 22. B. *addit* بشروا. — 23. B. *addit* بخبرهم. — 24. B. والعذاب. — 25. B. *addit* فلما ابصروا ذلك.

comme une scie et ordonna de l'y écraser. Quand il fut broyé, il rendit l'âme. Le Seigneur le ressuscita et il revint vers la ville. Quand la foule des gens le vit, plusieurs d'entre eux crurent et reçurent la couronne du martyre. Ils étaient au nombre de 270 personnes. Quand le saint fut devant le prince autour de qui s'étaient rassemblés 70 rois assis sur des trônes, ils dirent au saint : « Nous te demandons de faire porter à ces sièges des feuilles et des fruits. » Il implora le Messie : des feuilles et des fruits poussèrent. Tatien le fit cuire dans une marmite d'airain et jeter sur la montagne. Le Seigneur lui rendit la vie, il revint vers le roi et proclama le nom du Messie. Ils en furent étonnés. Il y avait dans le voisinage une fosse remplie d'os de morts oubliés. Le roi et ceux qui étaient avec lui dirent au saint : « Tu es ressuscité d'entre les morts, Georges; nous te demandons de ressusciter les morts de ce *naos* (Je veux dire un cimetière). — Si tu le fais, nous croirons à ton Dieu et nous reconnaitrons qu'il est le Dieu réel. » Il le pria et il leur ressuscita du *naos* des morts, hommes, femmes et enfants. Ils annoncèrent le Messie, donnèrent des nouvelles de l'enfer et des châtements, puis ils moururent une

أرواح شياطين ومن حيرتهم فيما يعملوه بالقدّيس اودعوه عند امرأة فقيرة فلما ان خرجت
 الامرأة لتتصدق خبزا احضر له ملاك الرب مائدة عليها من جميع¹ الخيرات² وكان في
 دارها³ عود⁴ يابس⁵ ففصل⁶ فجمعه⁷ الله شجرة عالية فلما حضرت الامرأة⁸ ورأت
 الاعجوبة⁹ العظيمة في طلوع الشجرة وفي المائدة تعجبت واحضرت له ابنا¹⁰ وكان اعمى
 اطروش اخرس¹¹ مفلوج وسألته ان يريه فعرفها طريق الله فامنت بالمسيح وحينئذ¹² صلب
 على وجه الطفل فابصر وقال¹³ اتنى محتاج اليه¹⁴ في وقت اخر يمشى ويسمع ويتكلم
 ولما عبر¹⁵ الملك وابصر¹⁶ الشجرة استغربها وسأل عنها^{*} فقيل له انها¹⁷ في دار الامرأة
 التي عندها جرجس الجليلي فلما افتكر القدّيس احضره وامر ان يضرب ويعصر¹⁸ فمات
 في¹⁹ ثالث دفعة رموده خارج المدينة²⁰ فاقامه الرب وعاد الى الملوك²¹ فاحتر الملك في²²

1. B: عودا. — 2. B: كثير. — 3. B: دار الامراء. — 4. A: عودا. — 5. A: يابسا. — 6. B: ففصل اسنود عليه القدّيس في وقت الصلاة. — 7. B: فصار.
 — 8. B: الامرأة. — 9. B: العجيبة. — 10. *Haec tria verba desunt in B.* — 11. B: واطروش
 — 12. A: حينئذ. — 13. B: ادنيا. — 14. *Haec tria verba desunt in B.* — 15. B:
 جا جائز. — 16. B: وياصب. — 17. *Deest in A.* — 18. B: وياصب. — 19. *Deest in B.* — 20. *Haec
 tria verba desunt in B.* — 21. B: الملك. — 22. *Deest in B.*

seconde fois. A cette vue, les rois dirent : « Ce sont des esprits de démons. » Dans leur trouble de ce qu'ils feraient au saint, ils le déposèrent chez une femme pauvre. Lorsqu'elle sortit pour mendier du pain, l'ange du Seigneur lui apporta une table couverte de toutes sortes d'excellentes choses. Il y avait dans sa maison un arbre desséché; le saint pria et Dieu en fit un arbre élevé. Lorsque la veuve arriva et qu'elle vit le grand prodige de la croissance de l'arbre et ce qu'il y avait sur la table, elle s'étonna. Elle lui amena son fils qui était aveugle, sourd, muet et paralytique et lui demanda de le guérir. Il lui fit connaître la voie de Dieu, et elle crut au Messie. Alors il fit le signe de la croix sur le visage de l'enfant qui recouvra la vue. Puis il dit : « J'aurai besoin de toi; dans un autre moment il entendra, il marchera et il parlera. » Lorsque le roi passa par là et qu'il vit l'arbre, il s'en étonna et fit des questions à son sujet. On lui dit : « Il est dans la maison de la femme * f. 189 r. chez qui est Georges le Galiléen (*El-Djalili*). » Quand il se rappela le saint, il ordonna de le frapper et de le broyer; il mourut pour la troisième fois et on le jeta hors de la ville. Le Seigneur le ressuscita et il retourna vers les rois. Tatien le châtia avec fureur. Puis il se mit à le flatter et à lui promettre de

عذابه ثم بدأ يلاطفه ووعده¹ ان يزوجه ابنته ويجعله الثاني في مملكته فتلاهي به القديس² واوعده ان يبخر للالهة ففرح³ وظن انه يفعل⁴ فقبل رأسه واتي به الى قصره فقام القديس يصلي وقرأ المزامير⁵ والماكمة⁶ تسمعه فتقصت منه⁷ شرح ما قرأه فبدأ يعرفها⁸ ويفهمها من حين⁹ خلق الله العالم والى تجسد المسيح فدخل كلامه⁹ في قلبها وامنت بالسيد المسيح فلما كان بالغداة نادى مناديا باجتماع الناس ليصروا¹⁰ جرجس يبخر للالهة فلما سمعت¹¹ الامراة¹² الارملة خرجت مع الجمع لتعابه فلما ابصرها تبسم وقال لولدها امضى الى ابلون وامره بالحضور التي باسم يسوع المسيح¹³ فسمع الطفل¹⁴ ومشى وتكلم ومضى الى ابلون وقال¹⁵ ما قاله له¹⁶ القديس فاخرج الشيطان الوطن الذي كان ساكنا فيه واتي الى القديس واقر قدام الجمع ان¹⁷ ليس هو¹⁸ الاله¹⁹ بل²⁰ مضل للناس فامر القديس للارض²¹ ان تبعله فابتلعه فلما رأى الملك ذلك

1. B. واعدده. — 2. *Haec verba a* ويجعله *desunt in B.* — 3. B. *addit* الملك. — 4. *Haec tria verba desunt in B.* — 5. B. مز اميرد. — 6. B. فضالت مند من. — 7. B. يعلمها. — 8. *Deest in B.* — 9. B. كليلد. — 10. B. يعصر. — 11. B. *addit* تلكت. — 12. *Deest in B.* — 13. *Haec verba a* الى *desunt in B.* — 14. *desunt in B.* فسمع الطفل. — 15. B. *addit* له. — 16. *Deest in B.* — 17. B. ايد. — 18. *Deest in B.* — 19. B. *addit*. — 20. *Deest in A.* — 21. B. الارض.

le marier avec sa fille et de le faire le second après lui dans son royaume. Le saint se jura de lui et lui promit d'offrir de l'encens aux dieux. Le roi se réjouit, croyant qu'il le ferait, lui embrassa la tête et l'emmena dans son palais. Georges se mit à prier et à réciter les Psaumes. La reine l'entendait; elle lui demanda l'explication de ce qu'il récitait. Il commença à l'instruire et à lui expliquer depuis le moment où Dieu créa le monde jusqu'à l'incarnation du Messie. Ses paroles entrèrent dans le cœur de la reine qui crut à Notre-Seigneur. Le lendemain, un crieur public avertit les gens de se réunir pour voir Georges offrir de l'encens aux dieux. Quand la veuve apprit cela, elle sortit avec la foule afin de le contempler. En la voyant, il sourit et dit à l'enfant: « Va vers Apollon (*Aboloun*) et ordonne-lui de venir à moi, au nom de Jésus (*Yasou*) le Messie. » L'enfant entendit, partit et répéta à Apollon ce qu'il lui avait dit. Le démon fit sortir l'idole dans laquelle il habitait, alla trouver le saint et déclara devant la foule qu'il n'était pas dieu, mais qu'il trompait les gens. Georges ordonna à la terre de l'engloutir et elle l'engloutit. A cette vue, le roi fut converti de honte ainsi que tous ceux qui étaient avec lui. Il entra chez la reine, rempli de colère contre le saint; elle lui dit: « Ne l'avais-je pas dit de ne pas lutter contre les chrétiens, car leur Dieu est

افتضح¹ وكل² الذين معه ودخل الى الملكة وهو مملوء³ حنقا على القديس فقالت له الملكة ألم اقول لك لا تعاند الجليليين⁴ لان الهم قوي فاشتد حنقه وعلم ان القديس قد⁵ امالها اليه فامر ان يخرجوها⁶ ويحجزوها الى خارج المدينة⁷ وان يشعلوا جسمها بامشاط حديد⁸ واستشهدت ونالت اكليل الحياة ولما تحيروا الملوك في امر القديس وتشاوروا⁹ على الملك داديانوس ان يكتب قضية القديس ليستريح منه ليلا يزداد فضيحة على فضيحة¹⁰ فلما^{*} خرج الامر باخذ رأسه فرح ثم سأل¹¹ المسيح ان تنزل نار¹² من السماء وتهاك السبعين ملك ليهدي الاضطهاد عن ابناء البيعة ثم ظهر له¹³ الرب ووعده¹⁴ بمواعيد عظام ثم مد عنقه واخذت رأسه المقدسة فاخذ¹⁵ احد عبده¹⁶ المومنين جسده ولفه¹⁷ في غفارته ثم مضى به الى بلده وبنا عليه بيعة حسنة شفاعة تحفظنا¹⁸ امين¹⁹

1. B. فافتضح. — 2. B. اجمع. — 3. B. ممتلئ. — 4. B. الجليليين. — 5. *Deest in B.* — 6. B. *addit* الى الخارج. — 7. *Haec tria verba desunt in B.* — 8. *Deest in A.* — 9. B. اشاروا. — 10. *desunt in B.* على فضيحة. — 11. B. *addit* السيد. — 12. A. ذارا. — 13. B. *addit* ملائ. — 14. B. وواعده. — 15. B. واخذ. — 16. *Deest in B.* — 17. A. ولفته. — 18. B. *addit* وتحررنا من شدائدنا والتاسع المسكين. — 19. *Ludolf addit commemorationem S. Kom.*

puissant? » Sa colère redoubla; il reconnut que le saint l'avait attirée vers lui. Il ordonna de la faire sortir et de l'emporter au dehors et de déchirer son corps avec des peignes de fer. Elle mourut martyre et reçut la couronne de vie. Quand les rois se furent acharnés après le saint, ils conseillèrent à Tatiens d'écrire sa condamnation pour être délivré de lui, de peur que Georges n'ajoutât honte sur honte. * Quand l'ordre de lui trancher la tête partit, il fut joyeux, puis il demanda au Messie de faire descendre du ciel un feu qui ferait périr les 70 rois, afin que la persécution contre les chrétiens s'apaisât. Le Seigneur lui apparut et lui fit de grandes promesses. Ensuite il tendit le cou et on coupa sa tête sacrée. Un de ses serviteurs fidèles recueillit son corps, l'enveloppa dans son voile, l'emporta dans son pays et lui bâtit une belle église. Que son intercession nous garde! Amen¹.

1. Ludolf ajoute la commémoration de saint Kom.

اليوم الرابع والعشرون من برمودة

في¹ هذا² اليوم استشهد القديس سينا³ رفيق ايسيدروس⁴ المذكور في اليوم⁵ الثامن عشر من برمهات وذلك⁶ بعدما عذب القديس مع رفيقه ايسيدروس⁷ واستشهد ذلك⁸ وبقي هذا⁹ في السجن فعزل والى القرما وتولى غيره بوضيعة ان لا يبقى احد ممن يذكر اسم المسيح فعرف قضية¹⁰ سينا¹¹ وانه من اكابر الاجناد وانه قد¹² عذب عذابا عظيما ولم يرجع عن رايه فامر بضرب عنقه¹³ فلما تم شهادته واخذت رأسه المقدسة ونال اكليل الشهادة فماتت والدته ملائكة وقد اخذوا نفسه كما عاينت¹⁴ في استهاد ايسيدروس¹⁵ القديس¹⁶ ثم أخذوا جسده وكفنوه ووضعوه مع جسد القديس ايسيدروس¹⁷ صديقه صلاتهما¹⁸ تكون

1. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 2. B *addit* مثل. — 3. A سينا. — 4. A ايسيدروس. — 5. *Deest in B.* — 6. B *addit* عن. — 7. A ايسيدروس. — 8. B ذلك. — 9. B *addit* القديس. — 10. B *addit* القديس. — 11. A شايها. — 12. *Deest in B.* — 13. B ايسيدروس. — 14. B *addit* ذلك. — 15. A ايسيدروس. — 16. *Deest in B.* — 17. A ايسيدروس. — 18. B عن لانيهم.

VINGT-QUATRE DE BARMOUDAH (19 avril).

¹En ce jour mourut martyr saint Sinà², compagnon d'Isidore (B *Isidàrous*, A *Isidaràis*), mentionné le 18 de Barmahat. Après que ce saint et son ami Isidore eurent éprouvé des tourments, que l'un eut été martyrisé et que l'autre resta en prison, le gouverneur de Péluse (*El-Faramà*) fut destitué et remplacé par un autre avec la recommandation de ne pas laisser subsister quiconque mentionnerait le nom du Messie. Quand le nouveau gouverneur fut informé de l'histoire de Sinà³ et apprit qu'il était des principaux de l'armée, qu'il avait déjà éprouvé des tourments sans changer d'opinion, il ordonna de lui trancher la tête. Lorsque le martyr fut accompli et qu'on lui eut enlevé la tête, il reçut la couronne du martyr. Sa mère vit des anges l'enlever, comme elle l'avait vu lors du martyr de saint Isidore : puis on prit son corps, on l'enveloppa dans un linceul et on le déposa à côté de celui de son ami saint Isidore. Que leurs prières soient avec nous tous! Amen. Leurs corps sont encore aujourd'hui dans la ville de Djemuouti

1. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 2. Mai *Sisa*, Assemani *Sinatus*. — 3. A. *Chaba*.

مع جميعنا¹ امين واجسادهما² اليوم بمدينة سنود يعيد لهما فيها وظهر منهم ايات واعاجيب³ لمن يقتصدها بامانة بركاتهم تحل علينا امين⁴
 وفيه⁵ ايضا تتيح الاب القديس⁶ انبا سنوتوس⁷ بطريرك الاسكندرية هذا القديس
 تهرب من صغره بكنيسة القديس⁸ مقاريوس ثم رقى في الفضيلة والعبادة فصار مدبرا واقنوما⁹
 للكنيسة فاختير للبطريركية¹⁰ برضى كل الشعب والاساقفة فالثه شدائد كثيرة واحزان¹¹ متواترة
 واضطهاد من الملوك وصور^{*} ولم يكن معه شيء¹² واجرى الله على يديه ايات كثيرة
 واشفى امراض جمعة واخرج من اقوام شياطين¹³ وامطر الله بصلاته امطارا عظيمة¹⁴
 لاهل مريوط لانهم قد جدبوا ثلثة سنين من¹⁵ عدم المطر ونشفت الابار وكادوا ان يهلكوا
 عطشا فلما جاء الاب ليعيد في كنيسة القديس ابو مينا شكوا اهل المكان¹⁶ من عدم الماء
 فعزاهم وصبرهم ولما اكمل القديس¹⁷ طلب من الله ان يرحم خليقته ولما كان عند مغيب

بركاند 1. *Haec verba a* — 2. *راجسادهم B.* — 3. *عجائب B.* — 4. *Haec verba a*
desunt in B. — 5. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 6. *Deest in B.* — 7. *A* اينبا
 — 8. *B.* الاب. — 9. *B.* وفتوما. — 10. *B.* فاختار للبطريركيد. — 11. *B.* واحزان. —
 12. *B.* شيئا. — 13. *Haec verba a* واشفى *desunt in A.* — 14. *B.* غزبرا. — 15. *Deest in B.* —
 16. *desunt in B.* اهل المكان. — 17. *B.* القديس.

(*Samannoud*) et ils ont produit des miracles et des prodiges pour quiconque se dirige vers eux avec foi. Que leurs bénédictions descendent sur nous! Amen.

En ce jour aussi mourut le saint père Anbà Chenouti (*Sanoutyous*), patriarche d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*) (859-881). Il se fit moine dès sa jeunesse à l'église de Saint-Macaire (*Maqaryous*), puis il grandit en mérite et en dévotion et devint administrateur et économiste de cette église. Il fut élu patriarche du consentement unanime des fidèles et des évêques. Il éprouva de nombreux malheurs, des chagrins continuels et la persécution des rois et fut en proie à leurs exigences * alors qu'il ne possédait rien. Dieu fit arriver * f. 190 r.
 par ses mains de nombreux miracles; il guérit des maladies graves, chassa des gens les démons et, à sa prière, Dieu fit tomber des pluies considérables sur les gens de Mariotis (*Maryout*), car ils étaient privés d'eau depuis trois ans, les puits étaient desséchés et ils étaient presque morts de soif. Quand ce père vint célébrer la fête dans l'église de Saint Abou Ménas (*Mina*), les gens de l'endroit se plaignirent à lui de manquer d'eau. Il les consola et leur fit prendre patience. Quand la cérémonie fut finie, il demanda à Dieu d'avoir pitié de ses créatures. Au coucher du soleil, la pluie tomba par gouttes, puis

الشمس بدت المطر تنزل تقطاً ثم بطلت فقال هذا الاب يا ربى¹ والاهى² يسوع المسيح
 العنى ان تريد ترحم شعبك فارحم بغنا يشبه رحمتك ليمتلوا من مسرتك وبركتك قال هذا لم
 دخل مخدعه ليصلى صلاة النوم ثم سأل الرب ان يذكر شعبه فلما تمت صلاته حدث رعد
 وبروق³ ونزل غيث كالسيل الشديد⁴ وامتلأ⁵ منه البقاع والكروم والاجاب وبقي في الارض
 ثلثة سنين عوض تلك السنين الجدبة⁶ ودفعة اخرى حشدوا عربان الصعيد ونزلوا الديارة⁷
 ليقتلوا كلمن فيها وينهبوها اخذ هذا الاب صليبه وخرج لهم فحين ابصروا الصليب تآخروا
 ولم يوذوا احد في تلك الدفعة وطرد بتعليمه الكفر في بلاده ورعيته وذلك ان كان
 بالبلاد⁸ من⁹ يقول ان المتالم عنا انسانا¹⁰ خلوا من الاله فكتب¹¹ هذا الاب¹² رسالة
 وارسلها في ايام المقدس الى سائر البلاد يكرز فيها ان المتالم عنا هو¹³ الله الكلمة في
 جسده من حيث لم يفترق منه لان الطبيعتين الذى صاروا واحدا¹⁴ من الابتداء لم
 يفترق بالجملة بامر من سائر الامور ولا في حين الالم¹⁵ والموت لم يفترقا ولما قرئت

1. B. رب. — 2. *Deest in B.* — 3. B. وبروق. — 4. *Deest in B.* — 5. B. وامتلأت. — 6. B.
 السجديب. — 7. B. للديارة. — 8. B. في البلاد. — 9. *Deest in B.* — 10. *Deest in B.* —
 11. *Deest in B.* — 12. *Deest in B.* — 13. *Deest in B.* — 14. B. واحد. — 15. B. الالام.

cessa. Alors ce père dit : « Mon Seigneur et mon Dieu, Jésus (*Yason*) le Messie, le riche par excellence, si tu veux avoir pitié de ton peuple, aie pitié de lui (et accorde-lui) une richesse pareille à ta miséricorde pour qu'il soit rempli de ta joie et de ta bénédiction. » Après ces paroles, il entra dans sa chambre pour faire la prière du sommeil, et demanda au Seigneur de se rappeler son peuple. Quand il eut fini de prier, il arriva du tonnerre et des éclairs, et il tomba une pluie pareille à un torrent violent; les fonds de terrain, les vignes, les cisternes furent remplis et la terre resta trois ans (couverte d'eau) au lieu de trois années de sécheresse. — Une autre fois, les Bédouins (*Orban*) de la Haute-Égypte (*Ey-Sa'id*) se rassemblèrent et descendirent vers les couvents pour tuer tous ceux qui y étaient et les piller. Ce père prit sa croix, et sortit vers eux. Quand ils virent la croix, ils reculèrent, sans faire de mal à personne cette fois-là. — Par son enseignement, il chassa l'impunité de ses provinces et de son troupeau. Il y avait dans le pays des gens qui disaient : « Celui qui a souffert pour nous est un homme et non un dieu. » Ce père écrivit une lettre qu'il envoya pendant le saint carême dans toutes les provinces. Il y prêchait que celui qui avait souffert pour nous était Dieu le Verbe, incarné puisqu'il ne se sépare pas de son corps, car les deux natures, qui n'en font qu'une depuis le commencement, ne se séparent pas suivant ce qui se passe dans toutes les choses ni dans la douleur ni dans la mort. Quand

هذه الرسالة في سائر البلاد فرح الشعب المسيحي كثيرا بها وظهر ايضا قوم ملاعين
 فقالوا بلسانهم المستحق القطع ان طبيعة اللاهوت ماتت وكانوا هولاء اهل البلينا واساقفتهم
 فلما بلغ هذا الاب خبرهم حزن جدا وكتب كتابين فيها طبيعة الله الكلمة غير مدروكة
 ولا ملمومة وان الالم لم يدخل² الا على الطبيعة البشرية المتحدة فيه³ كما ان³ لا تفرق
 الله الكلمة من الجسم المتالم بل نعتقد انه كان متحدا⁵ به حين الالم⁴ هكذا ايضا
 تنزه ونبرى اللاهوت من الالم⁷ والموت الحاليين⁸ بالجسد المتالم ولما وصلت رسائله⁹
 الى هولاء القوم رجعوا عن ضلالتهم¹⁰ واعترفوا بالايمان الحق واتت الاساقفة الذي
 لهم واعترفوا¹¹ بالاعتراف الصحيح وسألوا منه¹² المغفرة فامرهم ان يضربوا المطاونه في
 وسط الاساقفة والرهبان والشعب ويستغفروا منهم¹³ كفرهم ففعلوا ذلك وغفرهم وكان هذا الاب
 كثيرا للاهتمام¹⁴ في البيع وعمارتها¹⁵ وبمواضع الغراء وما¹⁶ يفضل عنه يتصدق¹⁷ به وسار
 سيريا صالحا والله رضىا ثم تبيح بسلام شفاعته معنا امين¹⁸

وقال *et addit* باللد الكلمة *B habet* فيد *B* — 3. *Pro* الالم لم تدخل *B* — 2. هذا *B* — 1. فيها
 الاحمال *A* — 9. الالم *B* — 7. الالم *B* — 6. متحد *B* — 5. انتا *B* — 4. فيها
 الايمان *B* — 11. *Hæc verba a* الايمان *desunt in B* — 12. *A*
 وبها *A* — 16. بالبيع وبعمارتها *B* — 15. كثيرا للاهتمام *A* — 14. ويستغفروا *B* — 13. وسالوا
 صلاتنا تحرسنا وتحفظنا وتكون معنا امين *B habet* شفاعته *Pro his verbis a* — 18. يتصدق — 17.

cette lettre fut lue dans toute la contrée, le peuple se réjouit. Il apparut
 aussi une troupe de réprouvés disant dans leur langue : « Il mérite * d'être * f. 190 v.
 déposé pour avoir dit que la nature divine est morte. » C'étaient des gens
 d'El-Ballianà et leurs évêques. Quand la nouvelle en parvint à ce père, il en
 fut très alligé et écrivit deux lettres pour démontrer que la nature divine du
 Verbe était hors d'atteinte, impalpable, à l'abri de la souffrance, que la
 douleur n'y avait accès que par la nature humaine, laquelle était unie en lui,
 de même que nous ne séparons pas Dieu le Verbe de son corps exposé à la
 souffrance, mais nous croyons qu'ils étaient unis en lui au moment de la
 douleur, de même nous écartons et nous éloignons la divinité de la souf-
 france et de la mort qui sont descendues sur son corps souffrant. Quand ces
 lettres arrivèrent à ces gens, ils renoncèrent à leur erreur et confessèrent
 la foi orthodoxe. Les évêques qu'ils avaient virent, firent une déclaration
 exacte et lui demandèrent leur pardon. Il leur ordonna de se prosterner au
 milieu des évêques, des moines et du peuple et d'implorer leur pardon pour
 leur infidélité. Ils le firent et il leur pardonna. Ce père avait beaucoup de
 sollicitude pour les églises et leur construction et pour les asiles des étran-
 gers. Il faisait l'aumône de son superflu ; il mena une vie vertueuse et agréable
 à Dieu, puis il mourut en paix. Que son intercession soit avec nous ! Amen.

اليوم الخامس والعشرون من برمودة¹

في² هذا اليوم استشهدت القديسة سارة وولديها³ هذه⁴ كانت من هل انطاكية زوجة انسان اسمه سقراطس من جملة قواد ديقلاديانوس وهذا⁵ كان مسيحي ثم كفر وقيت هذه⁶ القديسة مسيحية وكان يتظاهر لها انه محب لدين⁷ المسيح وانه لم يجحد الا خوفاً من عقاب الملك وكانت هذه⁸ القديسة قد رزقت منه ولدين وما استطاعت ان تعمدهم بانطاكية خوفاً من الملك ومن زوجها ولمحبته في المسيح واجتهادها في عمادهم أخذتهم وأخذت غلامين من غلمانها وركبت مركباً¹¹ قاصدة مدينة الاسكندرية فاراد الله ان يظهر عظم امانتها للاجيال الاتية فهاج¹² في¹³ البحر ريحا شديدا حتى كادت تغرق المركب * فخشيت *¹⁴ المرأة ان يموتوا¹⁴ ولديها بغير¹⁵ عماد فتهدت¹⁶ وصلت صلاة طويلة ثم شرطت نديها

1. A عند. — 2. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 3. *Deest in B.* — 4. B جذأ. — 5. B جذأ. — 6. *Deest in B.* — 7. B للسيد. — 8. B جذأ. — 9. A عند. — 10. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 11. *Deest in B.* — 12. B جذأ. — 13. B رجذأ. — 14. *Deest in B.* — 15. B للسيد. — 16. B جذأ. — 11. A مركب. — 12. B فهاج. — 13. *Deest in B.* — 14. B يعرق. — 15. B بلا. — 16. A تهدت.

VINGT-CINQ DE BARMOUDAH (20 avril).

¹En ce jour eut lieu le martyre de sainte Sarah et de ses deux enfants. Elle était d'Antioche (*Antakyah*), mariée à un homme nommé Socrate (*Soy-râtis*)², de la foule des officiers de Dioclétien (*Diqlâdyânous*). Il était chrétien, puis il devint infidèle; cette sainte resta chrétienne. Il lui feignait qu'il aimait la religion du Messie, et qu'il ne la reniait que par crainte des châtiments de l'empereur. Cette sainte avait eu de lui deux enfants et elle n'avait pu les baptiser à Antioche par crainte de l'empereur et de son mari. Dans son amour pour le Messie et son zèle pour leur baptême, elle les prit, emmena deux de ses serviteurs et s'embarqua sur un vaisseau allant à Alexandrie (*El-Iskandaryah*). Dieu voulut montrer la grandeur de sa foi aux générations futures; il fit souffler sur la mer un vent violent tellement que le vaisseau fut sur le point d'être englouti. * La femme craignit que ses enfants mourussent sans baptême, elle soupira, fit une longue prière, puis elle

1. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 2. Malin *Socratias*, par confusion avec le nom du mari.

اليمن وأخذت¹ من الدم وصلت به علي² حسين ولديا وقلبهما ثم غطسهما في البحر ثلاث³ غطسات بسم الاب والابن والروح القدس وبعد ان⁴ فعلت هذا فسكن⁵ الريح⁶ وعدى البحر⁷ فلما⁸ وصلت الى الاسكندرية قدمتهما⁹ الى الاب بطرس البطريرك ليعمدهما مع اولاد المدينة فاما عمد¹⁰ بعض الاطفال¹¹ واخذ¹² ولديا ليعمدهما¹³ جمد الماء فتركهما واخذ غيرهما فعند ذلك¹⁴ انحل الماء ثم عاد¹⁵ اخذهما¹⁶ في الماء فجمد الماء ايضا هكذا ثلثة دفعو¹⁷ فتعجب واحضر¹⁸ والدتهم¹⁹ وسألها²⁰ عن حالهما²¹ واعلمته²² بقضيتها وكيف هاج عليها البحر وكيف عمدتهما²³ فسألته²⁴ ان يغفر لها ما تجاسرت عليه فظن القديس قلبها واعلمها²⁵ ان المسيح هو الذي عمد ولديا بيده الالهية عند ما²⁶ عمدتهما في البحر ولما كملت ولديا بالعمودية²⁷ المقدسة الالهية عادت²⁸ الى زوجها الى انطاكية فعند وصولها اليه اكر عليها ما فعلته ثم مضى الى الملك واعلمه بما عملت²⁹

1. B. فأخذت. — 2. *Deest in B.* — 3. B. ثلاث. — 4. B. ما. — 5. B. سكن. — 6. B. البحر. — 7. B. الريح. — 8. B. ولما. — 9. B. فد نهيت. — 10. *Pro* فلما عمد B. *habet*. — 11. B. *addit* ولما. — 12. B. وخذ. — 13. B. يعمدهما. — 14. B. ولما. — 15. *desunt in A.* ثم عاد. — 16. B. اخذهم. — 17. *Haec verba a* فجمد *desunt in B.* — 18. A. واستحضرها. — 19. *Deest in A.* — 20. A. وسألها. — 21. B. امرحما. — 22. B. فاعلمد. — 23. B. عمدتهم. — 24. B. وسألته. — 25. *Deest in A.* — 26. B. وعمدتها. — 27. *Pro his verbis a* ولما B. *habet*. — 28. B. وعادت. — 29. B. صنعت.

déchira son sein droit, prit du sang, en marca d'une croix le front de ses enfants et les plongea trois fois dans la mer au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit. Après qu'elle l'eut fait, le vent se calma et la mer s'apaisa. Quand elle arriva à Alexandrie, elle les présenta à notre père Pierre (*Boïros*) le patriarche pour les baptiser avec les enfants de la ville. Lorsqu'il en eut baptisé quelques-uns et qu'il prit les siens, l'eau se solidifia; il les laissa et en prit d'autres: l'eau redevint liquide. Il voulut les y remettre, l'eau se solidifia de nouveau et ainsi par trois fois. Il s'en étonna, fit venir la mère et l'interrogea au sujet des enfants. Elle lui raconta ce qui s'était passé, comment la mer avait été agitée, comment elle les avait baptisés et lui demanda pardon de ce qu'elle avait osé. Le saint rassura son cœur et lui apprit que c'était le Messie qui avait baptisé ses enfants de sa main divine. Après qu'ils eurent reçu le baptême saint et divin, elle revint vers son mari à Antioche. A son arrivée, il renia ce qu'elle avait fait, puis il alla trouver l'empereur et l'informa des actions de sa femme. Dioclétien la fit venir et lui

فاستحضرها الملك وقال لها لماذا مضيتي الى الاسكندرية لتزني مع النصارى فالجابته
 القديسة¹ ان النصارى لا يزنا ولا يعبدوا اصنام ومهما ارادت بعد هذا ما فعلته فانك لا تسمع
 من كلمة اخرى فقال لها عرفيني ما كان منك بالاسكندرية فلم تجبه بكلمة فامر
 بشد يديها الى خلفها ويجعل ولديها على بطنها ويحرقوا الثلاثة بالنار فحولت القديسة وجهها
 الى الشرق. وصلت بدموع² ثم احترقت³ وولديها ونالوا اكليل الشهادة شفاعتهم⁴ تكون
 معنا⁵ امين

وفيه⁶ ايضا تذكار القديس بنودة المتوحد والقديس تاودورس العابد ومائة شهيد استشهدوا
 ببلاد العجم صلاة الجميع معنا امين⁷

اليوم السادس والعشرون من برمودة

في⁸ هذا اليوم استشهد القديس سوسنيوس هذا القديس كان اسم ابيه¹ سوسبطرس

1. *Deest in B.* — 2. *Deest in A.* — 3. *B addit* جمى. — 4. *A* شذاعتها. — 5. *B addit*
 والناسخ المسكين. — 6. *Haec commemoratio deest in A et Ludolf.* — 7. *Hic addit Ludolf*
commemorationem juvenum Ephesi. — 8. *B addit* مثل. — 9. *A* ابيه.

dit : « Pourquoi es-tu allée à Alexandrie pour forniquer avec les chrétiens ? »
 La sainte lui répondit : « Les chrétiens ne forniquent pas et n'adorent pas
 d'idoles ; après cela, tout ce que tu voudras, je ne le ferai pas et tu n'entendras
 pas de moi une autre parole. » Il reprit : « Fais-moi connaître ce que tu
 as fait à Alexandrie. » — Elle ne répondit pas un seul mot. Alors il ordonna
 de lui attacher les mains derrière elle, de mettre ses enfants sur son ventre
 et de les brûler tous les trois. La sainte tourna son visage vers l'Orient, pria
 avec des larmes, puis elle fut brûlée avec ses enfants. Ils reçurent la couronne
 du martyr. Que leur intercession soit avec nous ! Amen.

¹ En ce jour aussi a lieu la commémoration de saint Paphuuce (*Babnoudah*) Permite, de saint Théodore (*Téoudouros*) le dévot et des cent martyrs
 qui furent martyrisés dans le pays de Perse (*El-Adjam*). Que la prière de tous
 soit avec nous ! Amen².

VINGT-SIX DE BARMOUDAH (21 avril).

En ce jour mourut martyr saint Sousuyos (*Sousnyous*). Le nom du père

1. Cette commémoration manque dans A et Ludolf. — 2. Ludolf ajoute la commémoration des jeunes gens d'Éphèse.

* t. 191 v.
 وكان من خواص الملك * ديقلاديانوس فظهر له ملائكة الرب وقوى عزيمته¹ على الشهاد
 فبقى هذا الامر في خاطره فاتفق ان الملك جرده الى مدينة نيقوميديّة ثم سير اليها
 سجل بتجديد عبادة الاوثان فلما رأى القديس ذلك حزن جدا ثم ارسل خلف رجل
 قسيس فتعلم منه علوم البيعة وعمده ثم عاد الى انطاكية فوجد اختا له قد² ولدت ولدا
 مختلف الخلقه وكان قد ولدت قبله بنتا³ وقتلتها فشربت دما فسكن الشيطان فيها وصارت
 بالسحر تتخايل في زى الطير والثعبان واي طفل ولد لاهل البلد نزلت اليه وقتلته وشربت
 دمه فلما رأى القديس ذلك اخذ رمحا⁴ بيده وقتل اخته وابنها لانه ابن الشيطان وزوجها
 وابيه لانهم سحره ثم عاد الى نيقوميديّة الى ذلك القسيس وعرفه فلما عاد الى مدينته
 وعلم⁵ ابوه حاله اراد قتله وسعى فيه عند الملك وكان القديس قد دخل الى هيكل الاوثان
 وامرهم بقوة المسيح ان يهبطوا الى الهاوية فاطبقت الارض فاها⁶ وابتاعهم⁷ فشاع الخبر
 عليهم⁸ يهلك الهتهم من قبل القديس مع سعاية ابيه⁹ فيه¹⁰ فحقق الملك وامر ان

1. B عزمه. — 2. *Deest in B.* — 3. A بنت. — 4. A رمح. — 5. B راعاهم. — 6. A *addit*
 عليهم. — 7. *Deest in A.* — 8. *Deest in B.* — 9. A ابوه. — 10. *Deest in B.*

de ce saint était Sosipater (*Sousibatros*) : il était un des familiers de l'empe-
 reur * Diocletien (*Diqladiyanous*). L'ange du Seigneur lui apparut et fortifia * t. 191 v.
 son dessein du martyre : cette chose lui resta dans l'esprit. Il arriva que
 l'empereur l'envoya en expédition dans la ville de Nicomédie (*Niqoumidyah*).
 Puis il expédia un édit pour le rétablissement du culte des idoles. A cette
 vue le saint fut très alligé, puis il envoya chercher un prêtre, apprit de
 lui les sciences de l'Église et fut baptisé par lui. Il revint ensuite à Antioche
 et trouva qu'une sœur qu'il avait, était accouchée d'un fils d'un visage hideux.
 Avant lui, elle avait déjà mis au monde une fille, l'avait tuée et avait bu
 son sang. Le démon (*Ech-Chaitân*) s'était établi en elle; par la magie elle
 prenait la forme d'un oiseau ou d'un dragon. Quand il naissait un enfant
 chez les habitants de la ville, elle descendait vers lui, le tuait et buvait son
 sang. Lorsque le saint vit cela, il prit sa lance dans sa main, tua sa sœur,
 son fils, car c'était l'enfant de Satan, son mari et son père, parce que
 c'étaient des magiciens. Puis il revint vers ce prêtre, à Nicomédie, et l'en
 informa. Quand il retourna dans sa ville et que son père apprit ce qui en
 était, il voulut le tuer et le dénonça à l'empereur. Le saint était entré dans
 un temple d'idoles et leur avait ordonné, au nom du Messie, de descendre
 dans l'abîme. La terre couvrit leur face et les engloutit. Le bruit se répandit
 de la perte de leurs dieux, outre les calomnies de son père à son sujet. L'em-

يعذب بأشدّ عذاب فضرب القديس¹ بالدبابيس وعصر في المعصرة² وسحق بالنورج ثم جفف به المدينة وكان الرب يقويه ويصبره وملاكه يستقده وبعد ذلك امر بأخذ رأسه المقدسه ونال اكليل الفرخ في الملكوت³ الابدية واستشهد في مدة عقاب هذا القديس الف ومائة وتسعين شهيداً صلواتهم وبركتهم الجميع تحرسنا من فخاخ العدو الشرير الى النفس الاخير⁵ امين

اليوم السابع والعشرون⁶ من برمودة المبارك⁷

في⁸ هذا اليوم استشهد القديس الجليل بقطر هذا القديس⁹ كان يقال * ابوه¹⁰ رومانوس وزير الملك ديقلايانوس ومشيده وكان على رأى الملك في عبادة الاوثان وكان اسم امه مرتا وكانت مسيحية فلما نشأ الطفل بقطور تقدم الى عند الملك فصار¹¹ الثالث في المرتبة وكان عمره يومئذ عشرين سنة وكان زاهدا في هذا العالم ومجده وكان لا يأكل لحما¹² ولا يشرب خمرا¹³ ويصوم دائما¹⁴ ويصلى صلوات كثيرة¹⁵ بلا فتور في الليل والنهار

1. *Deest in B.* — 2. *B. بالمعصرة.* — 3. *B. ملكوت السموات.* — 4. *B. قديس.* — 5. *Pro his verbis a بركتهم B. habet* بركتهم جمعين المعبردة بجمعين. — 6. *B. عشرين.* — 7. *Deest in B.* — 8. *B. addit* مثل. — 9. *Deest in B.* — 10. *A. لا يده.* — 11. *B. وعار.* — 12. *B. لحم.* — 13. *B. خمرة.* — 14. *B. دائم.* — 15. *A. صلاة كبر.*

peure se mit en colère et ordonna de lui infliger les plus durs châtements. Le saint fut frappé à coups de massue, broyé dans un pressoir, déchiré par des fourches, puis traîné par la ville : le Seigneur le fortifiait, lui donnait la patience, et son ange le visitait. Après cela, il ordonna de trancher sa tête sacrée; il reçut la couronne de joie dans le royaume éternel. Pendant le supplice de ce saint, mille cent quatre-vingt-dix martyrs furent mis à mort. Que leur prière et leur bénédiction à tous nous préserve des filets de l'ennemi acharné jusqu'au dernier souffle! Amen.

VINGT-SEPT DE BARMATH LE BÈNI 22 avril.

En ce jour mourut martyr le saint glorieux Victor (*Biqtor*). Le père de ce saint se nommait * Romanos (*Roumânous*), ministre de l'empereur Dioclétien (*Diqladyânous*) et son conseiller. Il était contraire à l'opinion du prince sur le culte des idoles. Le nom de sa mère était Marthe (*Martâ*); elle était chrétienne. Quand le jeune Victor eut grandi, il se présenta chez l'empereur et

ويقتد المحبوسين والضعفاء والمساكين ولما قتلت القديسة تاودورة¹ ام القديس² قزمان وداميان³ لم يجسر احد ان يدفنها⁴ من خوف الملك فاتي القديس بقطر وحمل جدها⁵ ودفنه⁶ ولم يمه امر⁷ الملك وكان يبكت ابوه⁸ دفعه كثيرة لاجل عبادة الاوثان فسعا به ابوه عند الملك فلما احضره حل منطقته ورمها في وجهه قائلا خذ لك⁹ العطية التي اعطيتني ثم شتم الملك واوثانه فاشار ابود على الملك ان سيره الى الاسكندرية يعذب هناك فاخرجه واجمده في فيه¹⁰ وكانت امه تودعه ببكاء كثير¹¹ فاوصاها على المساكين والمنقطعين¹² والارامل فلما وصل الى¹³ الاسكندرية الى ارمانوس¹⁴ عذبه عذابا كثيرا¹⁵ فظهر له ملاك الرب وعرج بنفسه الى السماء واوراه المساكين النورانية واعاده الى جسده ثم ان الوالي عذبه¹⁶ بالكبريت والزفت ووضع على سريره من حديد

1. A تاوردا. — 2. B القديس. — 3. *Deest in B.* — 4. B يدفنها. — 5. B جسدها. — 6. B ودفنها. — 7. *Deest in B.* — 8. B ابيد. — 9. B *addit* هذا. — 10. B غمد. — 11. B عظيم. — 12. B والمتصيقين. — 13. B *addit* مدينة. — 14. A ارمانوس. — 15. B عظيما. — 16. B *addit* ايضا.

devent le troisième en dignité : il était alors âgé de vingt ans. Il était détaché de ce monde et de sa gloire ; il ne mangeait pas de viande ; il ne buvait pas de vin, jeûnait continuellement, faisait de nombreuses prières sans interruption la nuit et le jour, visitait les prisonniers, les malheureux et les pauvres. Lorsque sainte Théodora (*Tâoudourah*)¹, mère des saints Côme (*Qozmân*) et Damien (*Dâmyân*) fut tuée, personne n'osa l'ensevelir par crainte de l'empereur. Saint Victor vint emporter son corps et l'enterra sans se soucier de l'ordre impérial. A plusieurs reprises, son père le réprimanda à cause du culte des idoles et il le dénonça à l'empereur. Quand celui-ci l'eut fait venir en sa présence, il dénoua sa ceinture et la lui jeta au visage en disant : « Prends ce don que tu m'avais fait. » Puis il injuria l'empereur et ses idoles. Son père conseilla à Dioclétien de l'envoyer à Alexandrie (*El-Iskandaryah*) pour l'y torturer. On l'emmena : on lui mit un mors à la bouche : à sa mère qui lui disait adieu avec beaucoup de larmes, il recommanda les pauvres et les malheureux et les veuves. Quand il arriva à Alexandrie près d'Arménios (*Armânious*), celui-ci lui fit subir de nombreux tourments. L'ange du Seigneur lui apparut, emporta son âme au ciel, lui montra les demeures de lumière et la ramena à son corps. Puis le gouverneur le tortura avec du soufre et de la poix, le plaça sur un siège de fer brûlant ; il fut jeté dans le

1. A *Tâoudoudâ*.

محمى¹ وطرح في مستوقد الحنّام وغير ذلك والرب يقويه ويصبره ويسير² اليه ملاك³
 فيشفيه ثم ان الوالى سيرد الى اننا فعذب³ وقطعوا لسانه وجعلوا في اجنابه مسامير محمية
 والرب يقويه ثم حسوه في جوسق حراب ليموت فيها وكان يعرف صنعة⁴ النجارة وكان
 * L. 192 v. يعمل كراسى⁴ ويبيعهم ويتقات منهم بالبعض ويصدق بالبعض⁵ فاتي بعض الولاة ونزل
 حول الجوسق فغرقوه بخبر القديس وانه ابن الوزير رومانوس فاستحضره ولطف به كثيرا
 فلم ياتقت له⁶ فامر⁷ بعذابه وان يسالوا عروقه وان يضرب⁸ وان يعلق ويعلق⁹ في بدنه
 حجار¹⁰ ثقال وان يطرح في اتون النار وان يغلى زيت وزفت ويسكب عليه ويعصر
 ويسعط¹¹ بالخل والجير وقلعت عيناه وعلق منكس والرب يقويه ويصبره ويرد اليه اعضاء
 وكانت حبية عمرها خمسة عشر سنة كانت تبصره من طاق وهو معذب فرأت ملائكة
 وبأيديهم اكليل¹² وضعود¹³ على رأس القديس فاعترفت¹⁴ امام الوالى وحدثت الصبية¹⁵ بما

1. B. — 2. B. — 3. B. — 4. كراسيا B. — 5. بالباضي B. — 6. B. — 7. B. — 8. B. — 9. في قيد B. — 10. A et B. — 11. B. — 12. B. — 13. B. — 14. B. — 15. B. —
 * L. 192 v. الحجارة. — واعترفت B. — وقد وضعهم B. — بايديهم اكليل B. — وليسعط B. — حجارة
 — الحجوع B. — 15.

four d'un bain et subit d'autres supplices. Le Seigneur le fortifiait, lui faisait
 prendre patience et lui envoyait son ange qui le guérissait. Puis il le fit partir
 pour Autinoé (*Anšindā*) et le tortura; on lui coupa la langue; on enfonça dans
 ses côtés des clous brûlants; le Seigneur le fortifiait. Puis on l'enferma dans
 * L. 192 v. une tour en ruines pour qu'il y mourût. Il connaissait le métier * de char-
 pentier; il faisait des sièges, les vendait, se nourrissait avec une partie du
 prix et distribuait le reste en aumônes. Un gouverneur arriva et s'arrêta près
 de la tour. On lui apprit l'histoire du saint, comment il était fils du ministre
 Romanos. Il le fit venir, le traita bien, mais Victor ne se tourna pas vers lui.
 Alors il ordonna de le châtier: on lui arracha les veines; il fut frappé, on le
 suspendit et on attacha de lourdes pierres à son ventre; il le fit jeter dans un
 four allumé, fit bouillir de l'huile et de la poix qu'on versa sur lui; il le fit
 broyer et arroser avec du vinaigre et de la chaux; on lui arracha les yeux
 et on le pendit la tête en bas; le Seigneur le fortifiait, lui faisait prendre
 patience et lui rendait ses membres. Il y avait une jeune fille âgée de quinze
 ans qui regardait d'une fenêtre pendant qu'on le torturait. Elle vit des anges
 tenant une couronne qu'ils placèrent sur la tête du saint. Elle confessa le
 Messie et raconta ce qu'elle avait vu. Le gouverneur ordonna de lui trancher

رأت فامر الوالى باخذ رأسها واخذت¹ رأس القديس بقطر ايضا² وثلاثة اكليل الحياة في ملكوت السموات بركتهم تحل علينا³ امين

اليوم الثامن والعشرون من برموره

في⁴ هذا اليوم استشهد القديس ميلوس هذا الاب كان ناسكا ومجاهدا⁵ قد قطع طول زمانه ساكن في المغاير والجبال فسكن هو وتلميذيه له بجبل خراسان فخرجا ولدين لملك خراسان⁶ ومعهم مماليك ونصبوا شبكا ليصيدوا بها الوحش ويقتلوهم⁷ بالحشوت فساروا مسافة اربعين ميلا ونصبوا الشباك ولما ضموا الشباك حصل القديس داخلها وكان لابسا ثوبا⁸ من شعر وشعره قد طال زائدا فلما⁹ رأوه الولدين¹⁰ خافا¹¹ منه وسألوه انت من الانس او روح فاجابهم انا انسان¹² خاطى ساكنا في هذا الجبل ساجدا للرب يسوع المسيح ابن الله الحي فاجابوه ليس اله الا الشمس والنار فتقدم وصحى¹³ لها ليلا نقتلك فاجابهم ان هذه

1. B. واخذ. — 2. *Deest in B.* — 3. A. ودالرا. — 4. *Pro his tribus verbis B habet* — 5. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 6. B. *addit* الصلاة معنا ومع الناس المسكين. — 7. *Haec verba a* فخرجا *desunt in B.* — 8. A. ريتنلون. — 9. B. مثل صحادا. — 10. B. مثل. — 11. B. ولما. — 12. B. ولدى الملك. — 13. B. خافوا. — 14. B. اساسا.

la tête; on coupa aussi celle du saint et ils reçurent la couronne de la vie dans le royaume des cieux. Que leur bénédiction descende sur nous! Amen.

VINGT-HUIT DE BARMOUDAH (23 avril).

¹ En ce jour mourut martyr saint Milios (*Milyons*): ce père était un ascète zélé; il passa sa vie à habiter dans les cavernes et les montagnes; il demeura, lui et ses deux disciples, dans la montagne du Khorasan. Les deux fils du roi de ce pays partirent ayant avec eux des esclaves et dressèrent un filet pour prendre les bêtes sauvages et les tuer avec des flèches. Ils allèrent à une distance de quarante milles et tendirent le filet. Lorsqu'ils le replièrent, ce saint arriva à l'intérieur; il était couvert d'un vêtement de poil et ses cheveux étaient excessivement longs. En le voyant, les fils du roi eurent peur de lui et lui demandèrent: « Es-tu de la race humaine ou un esprit? » Il leur répondit: « Je suis un homme, un pécheur, habitant dans cette montagne, adorant Notre-Seigneur Jésus (*Yasou*) le Messie, fils du Dieu vivant. » Ils lui répliquèrent: « Il n'y a d'autre Dieu que le soleil et le feu. Avance-toi et sacrifie² lui, sinon nous te tuons. » Il reprit: « C'est une créature et vous êtes dans

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

مخلوقة وانتم خالين¹ وانا اسألکم ان تعترفوا بالاله الحقيقي خالق جميع الموجودات² كلها فاجابوه ان تزعم ان المصلوب من اليهود لها قتال نعم فذلك³ الذي غاب⁴ الخطية وقتل الموت هو الاله فمسكوه والتلميذين الذين⁵ معه وعذبوهم ثم قتلوا التلميذين الذين⁶ معه بضرب العنق واما الشيخ فمكثوا يعذبوه مدة مقامهم في الصيد وهي⁷ اسبوعين متوالية وفي اليوم الخامس عشر اقاموه في الوسط ووقفوا احدهم⁸ امامه⁹ والاخر خلفه¹⁰ ثم رموه بالنشاب فقال لهما من اجل انكما اتفقتما اثنيكما على قتل من لم يوزيكما غدا في مثل هذا الوقت تبيكما¹¹ امكما وسباهكما¹² تموتان فما التفتوا لقوله ولم يزلوا يرميانه بالنشاب الى ان تسيح وفي الغدا اتيا ليصيذا كعادتهما فتراكضا ورايا¹³ حمار الوحش¹⁴ ورموه بالسهم واعاد الله السهم في قلبيهما¹⁵ فماتا¹⁶ كقول هذا القديس وهذا الاب اظهر الله على يديه ايات عظام منها انه عبر دفعة بقوم قد¹⁷ مسكوا راهبا واثموه بقتيل فضلى واقام الميت وقال انه اودع القسيس¹⁸ مالا¹⁹ فقتله

1. A. خالين. — 2. *Pro* جميع الموجودات *A habet*. — 3. B. ذاسى. — 4. A. غاب. — 5. B. الذى. — 6. B. الذى. — 7. B. يوم. — 8. A. وقت. — 9. A. احد الولدين. — 10. A. معه. — 11. B. وراءه. — 12. B. بعدكما. — 13. B. وبشباكما. — 14. A. ورا. — 15. A. وحش. — 16. B. مالا. — 17. B. مالا. — 18. *Deest in B.* — 19. B. القسيس. — 20. A. مال.

Erreur: je vous demande de reconnaître le Dieu réel, créateur de tous les êtres. » — Ils lui répondirent : « Tu prétends que le Juif (*El-Yahoud*) crucifié est Dieu ! » — « Oni, répondit-il : c'est lui qui a vaincu le péché et tué la mort : il est Dieu. » Ils le saisirent ainsi que les disciples qui étaient avec lui, les torturèrent, puis ils firent périr les disciples en leur tranchant la tête. Quant au vieillard, ils demeurèrent à le tourmenter pendant tout le temps qu'ils passèrent à la classe, c'est-à-dire deux semaines de suite. Le quinzisième jour, ils le firent tenir au milieu d'eux, se placèrent l'un devant lui, l'autre derrière lui et lui tirèrent des flèches. Il leur dit : « Pourquoi vous accordez-vous tous deux pour tuer celui qui ne vous a pas fait de mal ? Demain, à pareil moment, votre mère vous pleurera et vous mourrez par vos traits. » Ils ne firent pas attention à ses paroles et continuèrent de lui lancer des flèches jusqu'à ce qu'il mourut. Le lendemain, ils allèrent chasser suivant leur habitude; ils poursuivirent un onagre qu'ils avaient vu et lui tirèrent des flèches, mais Dieu les renvoya dans leurs coeurs et ils moururent, suivant la parole de ce saint. Dieu fit apparaître par les mains de ce père de grands prodiges, desquels celui-ci : Une fois, il passa près de gens qui avaient arrêté un moine et le soupçonnaient de meurtre. Il pria et ressuscita le mort.

وارماد هنا¹ ثم سأل القديس ان ياخذ المال² من القسيس يعطيه لبنته فاجابه القديس ارقد
بسلام³ الى ان ياتي السيد المسيح وقيمك صلاة هذا الاب تكون معنا⁴ امين

اليوم التاسع والعشرون⁵ من برمودة

في⁶ هذا اليوم تنيح القديس ارستطوس الرسول هذا القديس كان من السبعين
تلميذ قد⁷ قبل نعمة⁸ روح القدس حيث كان مع التلاميذ بعليّة صهيون⁹ وتكلم معهم
باللغات وخدمهم وكرز معهم¹⁰ وتالم معهم دفعوع كثيرة فانتخبه الرسل اقبونوا للكنيسة باورشليم¹¹
فاقام يهدد الخدمة مدة ثم¹² وضعوا اليد عليه استقفا على مدينة باناطس فكرز بها الشيخ
واضاء عقول¹³ اهلها بمعرفة¹⁴ الثالوث المقدس وهدم براى كثيرة ونا بيع للمسيح وضع ايات
كبيرة معجزة فاقلب¹⁵ مياد مالحة عذبة وانبت اخشابا يابسة وجعلها تثمر واشفى علل صعبة

1. B اجنا. — 2. *Deest in B.* — 3. *Deest in B.* — 4. B *addit* التاسع المسكين. —
5. B والعشرين. — 6. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 7. B *addit* مثل. — 8. B
وتكلم. — 9. *Deest in B.* — 10. بعليّة صهيون *desunt in B.* — 11. *Haec verba a*
desunt in B. — 12. B اورشليم. — 13. B *addit* جميع. — 14. B لمعرفة. — 15. B واقلب.

Celui-ci lui dit qu'il avait confié de l'argent à un prêtre qui l'avait tué
et jeté là. Puis il demanda au saint de reprendre l'argent au prêtre et de le
donner à sa fille. Milius lui répondit : « Repose en paix jusqu'à ce que vienne
Notre-Seigneur le Messie et qu'il te ressuscite. » Que la prière de ce père soit
avec nous ! Amen.

VINGT-NEUF DE BARMOUDAH (24 avril).

'En ce jour mourut saint Érasme (*Arastous*) l'apôtre; ce saint était des
soixante-dix disciples : il reçut la grâce de l'Esprit-Saint quand il était avec
eux dans le cénacle de Sion (*Sihoun*) et parla les langues avec eux; il les
servit, prêcha avec eux et, à plusieurs reprises, souffrit avec eux. Les apô-
tres le choisirent comme économiste pour l'église de Jérusalem (*Ourichalim*) :
il demeura quelque temps dans cet office, puis ils le sacrèrent évêque de la
ville de Banaṭas; le vieillard y prêcha et éclaira les esprits de ses habitants
par la connaissance de la sainte Trinité; il y fit de nombreux prodiges extra-
ordinaires, changea l'eau salée en eau douce, fit verdoyer des poutres sèches.

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

وتنسيح بسلام بعد ان وصل الى شيخوخة حسنة وقد ذكر بولس الرسول¹ وسلم عليه في
سالتين² صلاته تكون³ معنا امين
⁴ وفيه ايضا تنسيح القديس اكاكيوس اسقف اورشليم هذا كان قد نشأ بار واخطبده زمانا
طويلا واجرى الله على يديه آيات وعجائب ثم تنسيح بسلام صلاته معنا امين

اليوم الثالثون من برمودة

في⁵ هذا اليوم استشهد القديس العظيم⁶ مرقس⁷ الانجيلي⁸ اول بطاركة
الاسكندرية وكان اسم ابوه ارستوبولس من اعمال الخمس مدن واسم امه مريم وهي
المذكورة في قصص التلاميذ وكان اسم هذا الرسول اولاً يوحنا كما يقول الكتاب ان الرسل
كانوا يصلون في بيت مريم ام يوحنا المدعو مرقس⁹ وهذه¹⁰ الامراة كانت موسرة فعلمت

1. B الرسول بولس. — 2. II *Ep. ad Timotheum*, iv, 20. — 3. *Deest in B.* — 4. *Haec commemoratio deest in A, Ludolf.* — 5. B *addit* مثل. — 6. *Deest in B.* — 7. B مرقس.
— 8. B *addit* الرسل. — 9. B مرقس. Cf. *Actus apostolorum*, xii, 12-15. — 10. B وهذا.

leur fit porter des fruits et guérit des maladies graves. Il mourut en paix après être arrivé à une belle vieillesse. L'apôtre Paul (*Boulos*) l'a mentionné et l'a salué dans deux épîtres¹. Que sa prière soit avec nous! Amen.

²En ce jour aussi mourut saint Acace (*Akakyos*)³, évêque de Jérusalem (*Ourichalim*). Il avait grandi innocent et fut longtemps persécuté. Dieu fit arriver par ses mains des miracles et des prodiges, puis il mourut en paix. Que sa prière soit avec nous! Amen.

TRENTE DE BARMOUDAH (25 avril).

En ce jour mourut le grand saint Marc (*Maryos*) l'évangéliste, le premier patriarche d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*). Le nom de son père était Aristobule (*Aristoboulos*) de la Pentapole (*El-Khoms modon*); celui de sa mère, Marie (*Maryam*); elle est connue dans les histoires des disciples. Cet apôtre s'appelait d'abord Jean (*Youhanna*) comme le dit le Livre¹: *Les Apôtres priaient dans la maison de Marie, mère de Jean*. Cette femme était riche; elle enseigna à son fils le grec (*el-goungah*), le latin (*el-afrandjyah*) et l'hébreu (*el-'ibrâ-*

1. II *Épître à Timothée*, iv, 20. — 2. Cette commémoration manque dans A et Ludolf.
— 3. *Maï Adochiûs.* — 4. *Actes des Apôtres*, xii, 12-15.

ابنهما مرقس¹ باليونانية والافرنجية والعبرانية² ولما كبر اخذه برنابا معه في البشارة ولما مضى صجبة بولس ولما رأى ما حل بهم من الضرب والاهانة تركهم في⁴ بمفيلية⁵ وعاد الى يروشلیم⁶ ولما عادوا الرسل الى يروشلیم وحدثوا بعودة الامم وما اجراد الله على ايديهم من الايات ندم على ما فرط منه ثم طلب⁷ العودة معهم فلم ينعل بولس يأخذه من اجل انه تركهم فأخذه برنابا لكونه⁸ قريبه وبعد⁹ نياحة برنابا مضى الى بطرس برومية وصار له تلميذا¹⁰ وهناك كتب انجيله املا له بطرس وبشر به في رومية ثم مضى بامر المسيح والرسل الى الاسكندرية فبشر¹¹ فيها وفي¹² مدائن افريقية وفي برقة والخمس مدن¹³ فغدا¹⁴ دخوله الى الاسكندرية انقطع شمع¹⁴ حزانا¹⁵ وكان عند باب المدينة خراز فاعطاه الحذا ليصلحه وفيما هو يثقب بالشفاء¹⁶ انجرح اصبعه فقال ايس تاولس¹⁷ الذي تاوله¹⁸ واحد¹⁹ هو الله فقال له القديس مرقس هل تعرفون²⁰ الله فقال لا وانما نسمى اسمه ولا نعرفه

1. B مرقس. — 2. A العربية. — 3. B البشوى. — 4. *Deest in A.* — 5. B بمفيلية. — 6. B يروشلیم. — 7. B فطلب. — 8. B *addit* كان. — 9. B بعد. — 10. B تلميذ. — 11. B وبشر. — 12. A في. — 13. B وفي الخمس مدن. — 14. B شمع. — 15. B حزانه. — 16. B بالخراز. — 17. A *desunt in B.* — 18. *Haec verba a* ايس تاولس. — 19. A واحدا. — 20. A تعرفوا.

nyah). Quand il fut grand, Barnabé (*Barnabâ*) le prit avec lui pour annoncer l'évangile lorsqu'il partit en compagnie de Paul (*Boulos*). Quand Marc vit les coups et les humiliations qu'ils recevaient, il les laissa en Pamphylie (*Bamfyliah*) et s'en retourna à Jérusalem (*Yarouchalim*). Lorsque les apôtres y revinrent et qu'ils racontèrent la conversion des gentils et les miracles que Dieu avait opérés par leurs mains, il se repentit de ce qu'il avait fait et demanda à retourner avec eux. Paul ne voulut pas le prendre parce qu'il l'avait abandonné, mais Barnabé l'emmena parce qu'il était son parent. Lui mort, Marc alla trouver Pierre (*Petros*) à Rome (*Roumyah*) et devint son disciple. Il y écrivit son évangile que Pierre lui dicta et l'annonça dans la ville. Puis, sur l'ordre du Messie et des Apôtres, il partit pour Alexandrie où il annonça l'Évangile ainsi que dans les villes d'Afrique (*Ifriyyah*), Barca (*Barqah*) et la Pentapole. A son entrée dans Alexandrie, la courroie de sa chaussure se rompit : il était près de la porte de la ville. Il y avait là un savetier à qui il donna sa chaussure pour la réparer. Tandis qu'il la recousait avec une alène, il se blessa au doigt et dit : *Eis tious*, ce qui signifie « Dieu unique ». Saint Marc lui dit : « Connaissez-vous Dieu ? » — « Non, nous nommons seulement son nom; nous ne le connaissons pas. » Alors le saint lui exposa (tout

فبدأ القديس ينص عليه من بدء الخليقة اعنى¹ بدؤ ما خلق الله السماء والارض ومخالفة ادم ومجى الطوفان وارسال موسى وخروج بنى اسرائيل من مصر واعطاهم الشريعة وسبى بابل وتجدد المسيح ونوبات الانبياء الشاهدة بحجيه ثم تفل على الارض وعمل بالطين على يد الخراز فشفيت للوقت وكان اسمه ايناوس² فصعد به الى منزله واحتضر اولاده وحجسه³ كلهم فونظهم الرسول⁴ وعمدهم باسم الاب والابن والروح القدس ولما كبروا المومنين باسم المسيح وسمعت اهل المدينة بالقديس فطلبوا قتله ثم انه اقسام ايناوس⁵ اسقفا واولاده⁶ قسوس وشمامسة وخرج الى برقه⁷ والخمس مدن وبشر فيهم⁸ وبتهم على الايمان واقام عندهم سنتين⁹ وقسم لهم اساقفة وقسوس¹⁰ وشمامسة ثم عاد الى الاسكندرية فوجد المومنين قد¹¹ ازدادوا ونوا لهم كيسة في الموضع المعروف بدار البقر عند البحر وكانوا الكفرة يطبوه بكل جهدهم ليقتلوه وكان يخرج في كل وقت يفقد تلك المدائن ويدخل الى الاسكندرية سرا فاتفق انه حضر الى البيعة وعيّد القيامة في تسعة

1. *Haec verba a* من *desunt in B.* — 2. B. ايناوس. — 3. A. وحجسهم. — 4. A. *addit* وبشر فيهم. — 5. B. ايناوس. — 6. B. وبنود. — 7. B. *addit* الى. — 8. B. وبشر فيهم. — 9. A. سنتين. — 10. A. وقس. — 11. *Deest in B.*

depuis le commencement du monde, c'est-à-dire la création par Dieu du ciel et de la terre, la désobéissance d'Adam, l'arrivée du déluge, la mission de Moïse (*Mousa*), la sortie d'Égypte (*Misr*) des Israélites (*Bani Isrâ'îl*), le don de la Loi qu'ils reçurent, la captivité de Babylone (*Bâbil*), l'Incarnation du Messie, les prophéties des prophètes témoignant de sa venue. Ensuite il cracha sur la terre et appliqua la boue sur la main du savetier, qui guérit sur-le-champ : Son nom était Anianus (*Anjânous*)¹. Il emmena le saint dans sa maison, fit venir ses enfants et toute sa famille. L'apôtre les exhorta et les baptisa au nom du Père, du Fils et de l'Esprit-Saint. Lorsque les croyants au nom du Messie firent multipliés et que les gens de la ville eurent entendu parler du saint, ils voulurent le tuer. Alors il consacra Anianus comme évêque et ses enfants comme prêtres et diacres : puis il partit pour Barca et la Pentapole où il annonça l'Évangile. Il affermit les gens dans la foi et y resta deux ans. Il leur consacra des évêques, des prêtres et des diacres, ensuite il revint à Alexandrie. Il trouva que les fidèles s'étaient multipliés, qu'ils s'étaient bâti une église à l'endroit appelé le Boucoléon (*Dâr el-Baqar*) près de la mer. Les infidèles le recherchaient avec tout leur zèle pour le tuer. A chaque moment, il visitait ces villes et rentrait secrètement à Alexan-

1. B. *Anjânou*.

وعشرين من برمودة وحواليه جماعة الشعب فدخلوا الكفار ورموا الجبال في حقله¹ وجرود في كل المدينة وهم قائلين² جبروا التيتل^(?) في دار³ البقر⁴ فلطخت ارض المدينة من دمه المقدس فلما كان في الليل ظهر له السيد المسيح بالشكل الذي كان به مع التلاميذ واعطاه⁵ السلام ووعده⁶ بمساواته مع اخوته التلاميذ فابتهجت نفسه وفرحت وفي الغد ايضا ربطوا في عنقه الجبال وحجفوا به المدينة كلها وعند انقضاء النهار اسلم الروح فاطلقوا ناراً⁷ عظيمة وجعلوا⁸ فيها جسده فحدثت زلازل وامطار وبروق حتى تراهبوا الناس عنه فوجد⁹ قوم¹⁰ من المومنين السبيل الى اخذ جسده وهو سالم ولم ينال شيء¹⁰ من الفساد وكفوه¹¹ جيدا وجعلوه في مكان مخفي بركاته وشفاعته تحفظنا¹² اجمعين امين

امين امين والسبح لله دائما ابد اسرمدا

ايها القارى اذكر الناقل ذلك الخاطي ليتذكرك المسيح الرب السماوي ولربنا المجد امين¹³
 كمل¹⁴ شهر برمودة¹⁵ بسلام من الرب ولله الشكر والمئة على كل حال

1. A. خلقت. — 2. B. يقرلوا. — 3. A. فتلت. — 4. A. واعطاهم. — 5. B. ووادد. — 6. B. فكلفوه. — 7. B. فبشوا. — 8. A. فبشوا. — 9. A. فبشوا. — 10. A. فبشوا. — 11. B. فبشوا. — 12. A. فبشوا. *Pro his verbis a B. habet* بركاته تكريم معنا ومع الناس المسكين. بتولنا. — 13. *Haec verba a B. desunt in B.* — 14. B. فبشوا. — 15. B. فبشوا. المباركة.

drie. Il arriva qu'il était à l'église et célébrait la fête de la Résurrection le 29 de barmoudah, entouré de la masse des fidèles. Les infidèles y entrèrent, lui jetèrent des cordes autour du cou et le traînèrent par toute la ville en criant : « Traînez le taureau (?) dans la demeure * des bœufs (*de Boukoléon*) » ; * l. 194 v. le sol fut éclaboussé de son sang sacré. La nuit, Notre-Seigneur le Messie lui apparut avec l'aspect qu'il avait avec ses disciples. lui donna le salut et lui promit qu'il serait estimé au même prix que les disciples ses frères. Son âme fut joyeuse et contente. Le lendemain, on lui attacha des cordes au cou, on le poussa dans toute la ville et à la fin du jour, il rendit l'âme. On alluma un grand feu et on y mit son corps. Alors arrivèrent des tremblements de terre, des pluies et des éclairs : les gens s'enfuirent ; une troupe de fidèles trouva le moyen d'enlever le corps qui était intact et n'avait éprouvé aucun dommage. Ils lui firent de belles funérailles et le placèrent dans un endroit caché. Que ses bénédictions et son intercession nous protègent tous ! Amen.

Amen, amen, louange à Dieu éternellement et à toujours. O lecteur, souviens-toi du transcritteur, le pécheur, pour que le Messie, le Seigneur céleste, se souviene de toi. Louange à Notre-Seigneur ! Amen.

Le mois de barmoudah est terminé avec le salut de la part de Notre-Seigneur. Remerciements et grâces à Dieu en toute circonstance.

* F. 195 F.

* شهر بشنس المبارك ساعته اربعة عشر ساعة ثم يتزايد¹

اليوم الاول منه

في هذا اليوم كان ميلاد السيدة البتول² الطاهرة مريم والدة الاله الذي كان بها خلاص جنس البشا وكان ابوها الشيخ الكريم³ يسمى يواقيم لم يرزق ولدا وكان متجع⁴ القلب جدا⁵ لانه لم يقدم قرانته⁶ لله لعدم الولد اذ كانت سنة الكهنة ان لا يقدموا قرابين للعواقر وكذلك امها البارة حنة فاطلع الرب على ضميرهم وحسن سيرتهم وصالح⁷ سيرتهم ودبر⁸ تبارك اسمه ان يكون الخلاص من زرعهم فينما يواقيم قائما في الجبل⁹ وقد اكمل اربعين يوما¹⁰ ظهر له ملاك الرب وبشره ان الرب يعطيه زرعاً ويكون¹¹ منه خلاص العالم فنزل من الجبل وهو على يقين ثابت¹² لما سمعه من الملاك واعلم زوجته بالرويا¹³.

1. Haec verba a ساعته desunt in B. — 2. Deest in B. — 3. B. المكرم. — 4. B. متجعج. — 5. Deest in B. — 6. B. قرانته. — 7. صالح desunt in A. — 8. A. دبر. — 9. B. addit. — 10. A. addit. — 11. B. يكون. — 12. A. يقيناً ثابتاً. — 13. B. الرويا.

* F. 195 F.

* MOIS BÉNI DE BACHONS.

Les heures de ce mois sont de quatorze, puis il croit.

PREMIER DE BACHONS 26 avril.

En ce jour eut lieu la naissance de Notre-Dame, la vierge pure, Marie (*Maryam*), mère de Dieu, par qui a lieu le salut du genre humain. Elle avait pour père le vieillard vénérable nommé Joachim (*Yoaqim*); il n'avait pas d'enfant et son cœur était grandement alligé, car son offrande à Dieu n'était pas acceptée à cause de sa privation d'enfants. C'était la coutume des prêtres de ne pas admettre les offrandes des gens stériles : telle était sa mère, la vertueuse Anne (*Hannah*). Lorsque Dieu commut ce qui était en leur esprit, la beauté de leur vie et les vertus de leurs pensées, il résolut — que son nom soit béni — que de leur postérité sortirait le salut. Tandis que Joachim était dans la montagne, quarante jours s'étant écoulés, l'ange du Seigneur lui apparut et lui annonça que Dieu lui donnerait une descendance, d'où viendrait le salut du monde. Il descendit de la montagne, certain et assuré de ce qu'il avait entendu de l'ange, et annonça sa vision à son épouse. Elle

فشكرت الله وامنت ان قوله¹ حق فاندرت² نذرا ان الذي تلده تجعله خادما لله وفي³ بيته ملازما طول⁴ حياته وبعد هذا حبات وولدت هذه⁵ القديسة وسمتها مريم الذي تفسيرها السيدة وتفسيرها⁶ ايضا النعمة وبالحق انها سيده كل العالم ومملكة⁷ جميع نساء العالمين⁸ وبها لنا النعمة شفاعتها تحفظنا يوم الدينونة قدام ابنها الحبيب بقولنا اجمعين⁹ امين

اليوم الثاني من بشنس¹¹

في¹² هذا اليوم تبيح¹³ ايوب الصديق هذا الذي كان بارا¹⁴ في حيله صديقا في عصره كما شهد عنه الاله في كتبه¹⁵ انه لم يكن احد في عصره ابر منه¹⁶ فقصده ابليس وطلب من الله ان يملكه منه ومن رزقه فسمح له بذلك¹⁷ لعلمه تعالى بصبر ايوب وانه يكون مثالا * 1. 195 v° وانموذجا لمن ياتي بعده كما يقول الكتاب قد سمعتم صبر ايوب ورأيتم اخر صنع¹⁸ الله

1. B. — 2. B. واذرت. — 3. B. في. — 4. B. addit ايام. — 5. B. هذا. — 6. B. شفاعتها. B. شفاعتها. — 7. A. ملكة. — 8. B. النساء. — 9. Deest in B. — 10. Pro his verbis a habet. — 11. A. منه. — 12. B. addit مثل. — 13. B. ببركانها تكون معنا ومع الناس المسكين. — 14. A. بارا. — 15. B. كتابه. — 16. Cf. Job, 1, 1. — 17. B. بعد. — 18. B. ما صنع ذلك.

remercia Dieu, eut que ce qu'il lui disait était vrai et fit le vœu que l'enfant qui naîtrait d'elle serait voué au service de Dieu et attaché à son temple toute sa vie. Ensuite, elle devint enceinte et mit au monde cette sainte et la nomma Marie, dont le sens est « la dame » et aussi « la grâce », car en réalité elle est la dame de tout l'univers et la reine de toutes les femmes des mondes : c'est par elle que nous recevons la grâce. Que son intercession nous protège au jour de la rétribution, devant son fils, aimé dans nos paroles à tous ! Amen.

DEUX DE BACHONS (27 avril).

En ce jour mourut Job (*Ayoub*) le juste. C'est lui qui était vertueux dans sa génération, juste dans son siècle, comme le témoigne Dieu dans ses livres : Il n'y eut pas de son temps un plus vertueux que lui¹. Le diable (*Iblis*) l'envia et demanda à Dieu de le rendre maître de lui et de sa fortune. Le Très-Haut le lui permit, car il connaissait la patience de Job et il savait qu'il serait un modèle² et un exemple pour ceux qui viendraient après lui, comme le dit * 1. 195 v°.

1. Cf. Job, 1, 1.

إليه¹ هذا الذي في يوم واحد² هلك بنوه وناته ومواشيه وجميع ماله وليس ذلك فقط بل وحتى جسده فان العدو ضره بضربة الجذام من رأسه الى قدميه³ وكان في ذلك جميعه شاكرا⁴ لله⁴ ولم يتدمر يوما⁵ قطلولا جَدَف على خالقه بل هذا وحده الذي قاله انه لعن اليوم الذي ولد فيه⁶ وكان يقول في عدم اولاده وماله الرب اعطا والرب اخذ⁷ واقام هكذا ثلاثين سنة مطروح على كوم⁸ واشتد ما كان عليه تبكيت اصداقه الثلاثة وزوجته لانها اشارت عليه بالتجديف فلم يطيعها⁹ فانسبك كما يسبك الذهب في الكور وكلمه الرب من الغمام واشفاه من مرضه واضعف¹⁰ كلما كان له¹¹ وولد بنون اخرين وعاش الى شيخوخة¹² مسنة ثم تبيح بسلام بركته¹³ تكون¹⁴ معنا¹⁵ امين وفيه¹⁶ ايضا تبيح تاودورس تلميذ الاب بخوميوس اب الشركة الروحانية هذا القديس تهرب من صغره عند الاب بخوميوس واظهر نسكا وجهادا واكمل الطاعة وكان طائعا للقديس

1. بعد B. — 2. بيروا واحدا B. — 3. شاكرا B. — 4. اللد B. — 5. يوم B. — 6. Job, iii, 3. — 7. Job, i, 21. — 8. الكوم A. — 9. بطاربتيا B. — 10. وعذائف B. — 11. B. addit بسلام. — 12. A. بشيخوخة. — 13. B. addit وصلاته. — 14. Deest in B. — 15. B. addit ومع التاسع. — 16. Haec commemoratio deest in A.

le Livre : Vous avez appris la patience de Job et vous avez vu comment Dieu finit d'agir envers lui : c'est lui qui perdit en un seul jour ses fils, ses filles, ses troupeaux et toute sa fortune : ce ne fut pas tout, même son corps ne fut pas épargné, car l'Ennemi le frappa de la lèpre depuis la tête jusqu'aux pieds. En tout cela, il louait Dieu et ne murmura pas un seul jour contre lui ; il ne blasphéma par contre son Créateur, mais tout ce qu'il dit, ce fut : « *Mandit soit le jour où il naquit* », et il disait, lors de la perte de ses enfants et de ses richesses : « *Le Seigneur avait donné, le Seigneur a repris* ». Il resta ainsi pendant trente ans étendu sur un tas de décombres. Ce qui fut plus pénible encore, ce fut l'apostrophe de ses amis et de sa femme, car elle lui conseillait de blasphémer, mais il ne l'écouta pas. Il fut éprouvé comme l'Or est éprouvé dans le fourneau. Dieu lui parla du nuage, le guérit de sa maladie, lui rendit au double tout ce qu'il avait possédé. D'autres fils lui naquirent ; il vécut jusqu'à une belle vieillesse, puis mourut en paix. Que sa bénédiction soit avec nous ! Amen.

³ En ce jour aussi mourut Théodore (*Tioudouros*), disciple de notre père Pacôme (*Bakhoumyos*), supérieur de la communauté spirituelle. Il prit, dès

1. Job, iii, 3. — 2. Job, i, 21. — 3. Cette commémoration manque dans A.

بخوميوس كما يطيع الاله ولهذا كان القديس بخوميوس يحبه وكان فيه نعمة وتعزية لجميع الاخوة الذى فى الشركة وكان له حكمة ومعرفة حتى الاب بخوميوس جعله يعظ الاخوة وهو بعد سبى وبعد ان تيسح الاب بخوميوس¹ تولى هذا القديس تدبير الشركة مكان القديس بخوميوس وكان هذا القديس كثير الاتضاع فهرب من المجد الباطل¹ واكمل سعيه وتم خدمته ومضى الى الرب الذى احبه وهو لابس اكليل القداسة صلاته تكون معنا ومع الناسخ امين²

اليوم الثالث من بشنس³

فى⁴ هذا اليوم تيسح القديس الرسول ياسن⁵ هذا التلميذ كان⁶ من جملة السبعين الذين⁷ انتخبهم الرب وكرز⁸ من التلاميذ وقبل الام⁹ المخلص وضع¹⁰ ايات وعجائب ثم تدرع بالقوة والنعمة يوم احد العصرة وسار فى البشارة وكان مولده فى طرسوس وهو اول

1. B. البطال. — 2. *Hic addit Assemani commemoratio S. Philothei quae desit in AB, Ludolf, Maï et Malan.* — 3. B. مند. — 4. B. *addit* مثل. — 5. A. ياسون. — 6. *Hæc tria verba desunt in B.* — 7. A. الذى. — 8. B. يكرز. — 9. A. قبل الامر. — 10. B. راسخ.

sa jeunesse, le froc auprès de lui, montra de la dévotion, du zèle et une obéissance parfaite. Il obéissait au supérieur comme à Dieu, aussi était-il aimé de lui. Il y avait en lui de la grâce et de la consolation pour tous les frères qui étaient dans la communauté, ainsi que de la sagesse et de la science, aussi notre père Pacôme le chargea de leur prêcher, et il était encore jeune. Après la mort du saint père, il fut chargé à sa place de l'administration du couvent; il était extrêmement humble et fuyait la vaine gloire. Il accomplit sa tâche, acheva son service, partit retrouver le Seigneur qui l'aimait et reçut la couronne de la sainteté. Que sa bénédiction soit avec nous et avec le copiste! Amen¹.

TROIS DE BACHONS 28 avril).

En ce jour mourut le saint apôtre Jason (*Yâson*)², il était des soixante-dix disciples que choisit le Seigneur et il prêcha avec eux. Il ressentit les douleurs du Sauveur et fit des miracles et des prodiges. Puis il fut revêtu de la force et de la grâce le dimanche de la Pentecôte et partit en prédication.

1. Assemani ajoute ici la commémoration de saint Philothée qui manque dans A. B, Ludolf, Ma et Malan. — 2. A. *Bâson*, Malan *Basan*.

من امن من طرسوس ثم تبع بولس في¹ البشارة وحال معه بلاد كثيرة ومسك مع بولس
 وشيلا في تسالونيقى² وسجوه واحضروه الى متولى تسالونيقية ثم بولس قد وضع اليد عليه
 اسقفا على بلده طرسوس فرعى كنيسة ابن الله احسن رعاية واجودها ولما بتهم في الايمان
 ورتبهم على الاعمال سار الى الغرب³ وبشر فيه بشارة⁴ الانجيل فوصل الى
 * مدينة تسمى كركوراس⁵ فبشر فيها⁶ ونا فيها كنيسة⁷ على اهم الرسول استافانوس⁸ رئيس
 الشماسة فلما علم بذلك⁹ والى المدينة مسكه وحبه فوجد في الحبس¹⁰ سبعة لصوص
 فلمهم الايمان وعمدهم¹¹ ونادوا بانهم مسيحيون¹² فطرحهم الامير في قدر¹³ فيه¹⁴ زفت
 وكبرت¹⁵ فقالوا فيها اكليل الشهادة ثم اخرج الرسول من الحبس وعاقبه عقوبات كثيرة فلم¹⁶
 يناله منها¹⁷ بوس ابصرته ابنة الملك من طاق فامت¹⁸ وقلعت حليها وزينتها وفرقتها¹⁹ على

1. A. من. — 2. B. نسالونيقية. — 3. B. المغرب. — 4. A. بيشارة. — 5. B. كوراس. — 6. B. addit الانجيل. — 7. B. يبعد. — 8. B. استافانوس. — 9. B. فلم على. — 10. B. السجن. — 11. Pro his verbis a habet فعلمهم وعلمهم. — 12. B. مسيحيين. — 13. B. قدر. — 14. Deest in B. — 15. A. رفيا وكبريا et املاة. — 16. B. فلما لم. — 17. Deest in A. — 18. B. وامت. — 19. B. وفرقتها.

Il était né à Tarse (*Tarsous*) et ce fut le premier de cette ville qui crut. Puis il suivit Paul (*Boulos*) dans sa prédication, parcourut avec lui beaucoup de pays et fut arrêté avec lui et Silas (*Chilî*) à Thessalonique (*Tasaloniqi*). On les traîna et on les fit comparaitre devant le gouverneur de la ville. Paul lui avait imposé les mains comme évêque de sa ville de Tarse. Il garda de la meilleure et de la plus excellente manière l'église du Fils de Dieu. Lorsqu'il eut affermi les gens dans la foi et qu'il eut réglé leurs actions, il partit pour * f. 196 r. Fouest où il prêcha l'Évangile. Il arriva à * une ville appelée Corcyre (*Karkouras*)¹, y annonça la bonne nouvelle et y bâtit une église sous l'invocation de l'apôtre Étienne (*Istâfînous*)², chef des diacres. Lorsque le gouverneur de la ville l'apprit, il l'arrêta et l'emprisonna. Le saint trouva dans la prison sept larrons à qui il enseigna la foi et qu'il baptisa. Ils proclamèrent qu'ils étaient chrétiens; le gouverneur les jeta dans un chaudron où il y avait de la poix et du soufre; ils reçurent la couronne du martyre. Puis il tira l'apôtre de la prison et lui fit subir de nombreux tourments, sans qu'il éprouvât aucun mal. La fille du roi le voyait de sa fenêtre, elle crut, se dépouilla de ses parures et de ses ornements, les distribua aux pauvres et confessa qu'elle

1. B. *Kouras*. — 2. B. *Istâfînous*.

المساكين واقترت¹ انها مسيحية مؤمنة بالاله ياسن فغضب ابوها وامر برميها في الحبس ثم دخن عليها ورميت بالنشاب فاودعت نفسها بيد المسيح ثم انه² سير القديس ياسن الى جزيرة ومعه شهداء اخر³ وركب هو في مركب وبعض جنده معه ليضئ ليعاقبهم هناك فعرفه الله وكلمن معه فشكر القديس الرب ثم تخلى ومكث⁴ يكرز ويعلم مدة من السنين ققام⁵ متولى اخر فاستحضر القديس ومن⁶ معه وملا لهم حوض كبير من الزيت والشمع⁷ ووقد تحته الى ان ذاب ثم طرح القديس ياسن فلسه المسيح ومن معه⁸ ولم ينالهم⁹ بوس فلما رأى الامير ذلك امن بالمسيح وكل اهل بيته وكل اهل البلد فعمدهم الرسول وعلمهم وصايا الانجيل وايتى لهم كنايس وفعل الرسول فيهم ايات كثيرة معجزة وتيسح في شيخوخة حسنة وسيرة مرضية شفاعته تكون معنا¹⁰ امين

1. B واقترت. — 2. *Deest in B.* — 3. *Deest in B.* — 4. B *addit* مدة. — 5. B دام. — 6. B والذين. — 7. B وشمع. — 8. *desunt in B.* ومن معد. — 9. B ينالهم. — 10. B *addit* ومع الناسن المسكين.

était chrétienne, croyant au Dieu de Jason. Son père irrité la fit jeter en prison, puis il s'enflamma de colère et fit tirer des flèches contre elle. Elle rendit son âme entre les mains du Messie. Puis il fit partir pour une île Jason ayant avec lui d'autres martyrs; il s'embarqua sur un vaisseau avec un de ses gardes qui devait aller les torturer. Dieu l'instruisit ainsi que tous ceux qui étaient avec lui. Le saint remercia Dieu et resta à prêcher et à instruire pendant quelques années. Puis arriva un autre gouverneur; il le fit venir et tous ceux qui étaient avec lui; il remplit pour eux une grande citerne de poix et de cire, fit allumer du feu au-dessous jusqu'à ce qu'elles fondirent, puis il y jeta saint Jason. Le Messie le sauva ainsi que ceux qui étaient avec lui et ils n'éprouvèrent aucun mal. A cette vue, le gouverneur crut au Messie ainsi que tous les gens de sa famille et tous les habitants de la ville. L'apôtre les baptisa et les instruisit des préceptes de l'Église; il leur bâtit des églises et fit parmi eux des miracles extraordinaires. Puis il mourut dans une belle vieillesse et une conduite excellente. Que son intercession soit avec nous! Amen.

اليوم الرابع من شهر بشنس

في هذا اليوم تبيح الاب القديس انبا يوحنا بطريرك الاسكندرية هذا الاب كان من اولاد المومنين من اهل مدينة الاسكندرية² وترهب³ من صغره باسقيط ابو مقار فاختير للرياسة بعد الاب⁴ اتاسيوس برضا جماعة الاساقفة والعلماء⁵ فاخذ قهرا من حيث لا يهوى⁶ هذا فسألوه⁷ بسؤال⁸ كثير ان لا يترك غيره يستولى على الرعية ويوذبا ولما رأى سؤال الاساقفة والكهنة⁹ والمشائخ له استحى منهم وقال لعل هذه ارادة المسيح¹⁰ فلما جلس على الكرسي اهتم بالرعية اهتماما زائدا بالتعليم والقرآء والتثبت على الامانة المقدسة وقدم الاساقفة والكهنة والعلماء وكان الملك¹¹ زينون¹² البار بالقسطنطينية وكان مؤمنا¹³ قديسا فشد من هذا القديس وسط يده على البلاد فانتشر الايمان المستقيم في سائر اعمال مصر ثم ان الملك ارسل في تلك الايام الى بركة القديس مقاريوس مراكب قمح وخمر وزيت ومال

1. B addit مثل. — 2. *Haec verba a* كل *desunt in A.* — 3. A نرجب. — 4. B addit اريا. — 5. B سالوه. — 6. B سؤال. — 7. *Deest in B.* — 8. B اللد. — 9. B addit بالقسطنطينية يومئذ. — 10. B addit الملك. — 11. *Deest in B.* — 12. B مومن.

QUATRE DE BACHONS (29 avril).

En ce jour mourut le saint père Anbâ Jean (*Youhannâ*), patriarche d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*) (484-503). Ce père était des enfants des fidèles, parmi les gens d'Alexandrie ; il prit de bonne heure l'habit monastique d'Abou Macaire (*Maqâr*). Il fut choisi pour le rang de patriarche après la mort d'athanase (*Atanâsiyous*), du consentement de tous les évêques et des docteurs. Il fut pris de force, car cela ne lui agréait pas. On lui demanda instamment de ne pas laisser un autre s'emparer de la conduite du troupeau et le faire souffrir. Quand il vit les instances des évêques, des prêtres et des vieillards auprès de lui, il eut honte et dit : « Peut-être est-ce la volonté du Messie. » Lorsqu'il fut assis sur le siège de patriarche, il employa une sollicitude croissante à instruire le peuple, à lui lire, à le fortifier dans la sainte foi ; il consacra des évêques, des prêtres et des docteurs. L'empereur Zénon (*Zainoun*) était à Constantinople (*El-Qosantinyah*) ; il était croyant et saint ; il fut raffermi par le patriarche, étendit la main sur les pays et la foi orthodoxe se répandit dans toutes les provinces d'Égypte (*Misr*). A cette époque, l'empereur envoya au couvent de saint Macaire (*Maqârions*) des vaisseaux de blé, de vin,

لينفقوه على عمارة ما يحتاجون اليه وكان كل زمان هذا الاب في هدوء وسلامة ورضى الله عن الناس بصلاة هذا القديس وتعليمه ثم ان الرب اقتدده بمرض يسير فتبيح بعد ان اقام على الكرسي ثمانية سنين بركاته تحرسنا! امين

اليوم الخامس من بشنس

في^٢ هذا اليوم تبيح ارميا النبي احد الانبياء الكبار ابن خلقيا الكاهن تبا على عبد^٣ يوشيا ابن امون ملك يهوذا ويواقيم ولده وصادقا هذا البار قال^٤ الله في حقه انني قد ستك من قبل ان نخرج من الرحم^٥ وجعلتك نبيا للشعوب فبكت بنى اسرائيل على تركهم عبادة الله ورفضهم نواميسه وحذرهم من غضب الرب عليهم واعلمهم^٦ اذا لم يرجعوا حرك الله عليهم بختصر فسبهم وهكذا^٧ جرى^٨ وتبا على خروج شريعة الانجيل وتبا

1. *Pro* بركاته تحرسنا B *habet* معنا نكران صلاته نكران — 2. B *addit* مثل — 3. B *addit* — 4. A *addit* *et* وصادقا — 5. A *addit* حقا — 6. *Cf.* Jeremias, 1, 5. — 7. B *addit* دنيا على مقام الشعب في السبي سبعون سنة *et* اجرا B — 8. B *addit* — 9. B *addit* وتبا على الرب النخلص وعلى الامم اللاتلين درهم.

d'huile et de richesses pour les employer à l'acquisition de ce dont les moines avaient besoin. Toute l'époque de ce patriarche se passa dans la tranquillité et la paix. Dieu était satisfait des gens grâce à la prière de ce saint et à son enseignement. Puis le Seigneur le visita par une maladie légère; il mourut après être resté huit ans sur le siège. Que sa bénédiction nous protège! Amen.

CINQ DE BACHONS (30 avril .

En ce jour mourut Jérémie (*Armiyah*) le prophète, un des grands prophètes, fils d'Helcias (*Khalqyah*) le prêtre. Il prophétisa au temps de Josias (*Youshyah*), fils d'Amoun (*Amoun*), roi de Juda (*Yahoudâ*), de Joakim (*Youqim*), son frère et de Sédécias (*Sadâqyah*)¹. Dieu dit à cet homme vertueux : « *Je t'ai sanctifié avant que tu ne fusses sorti des entrailles² et je t'ai établi comme prophète pour les nations.* » Il blâma les Israélites d'abandonner le culte de Dieu et de renoncer à leurs lois; il les informa que s'ils ne venaient pas à résipiscence, Dieu susciterait contre eux Nabuchodonosor (*Bokhtnaçr*) qui les emmènerait en captivité, et c'est ce qui arriva. Il prophétisa la venue de

1. A *Sadûqyah*. — 2. *Cf.* Jérémie, 1, 5.

بأشياء كثيرة وقصدوا اليهود قتله عدة مرار وضربوه وجسوه¹ مرارا² وكان مع هذا مداوما للصلاة عنهم فقال الله له لا تصلى عن هذا الشعب ولا تطلب التي من أجله ولا تشفع فيهم³ لا أتى لا استجيب لك⁴ فيهم⁵ فبعد أن سبي بختنصر اورشليم لم يسببه معهم⁶ فأخذوه بقايا الشعب معهم إلى أرض مصر وصالته أهلك الله الوحوش الذين كانوا في نهر مصر يوذرن الناس حتى صارت المصريين يعيدوا له ثم تبيح بسلام في مدينة الاسكندرية صلاته⁷ معنا⁸ أمين

اليوم السادس من بشنس⁹

في مثل هذا اليوم¹⁰ استشهد القديس أبو اسحق الذي من دفرى¹¹ هذا القديس ظهر له ملاك الرب في روبا الليل وإيقظه¹² لكي¹³ يمضى إلى مدينة طوة لينال¹⁴ أكليل الشهادة

1. B وحس. — 2. *Haec verba a وحسره desunt in A.* — 3. B منكت. — 4. Cf. Jeremias, xv, 1. — 5. B addit معنا. — 6. B addit وضع الناسح المسكين. — 7. من بشنس *desunt in A.* — 8. *Haec quatuor verba desunt in A.* — 9. *Pro his tribus verbis A habet* الادفراتى. — 10. AB رايقضد. — 11. A ان. — 12. B ينال.

la loi de l'Évangile et diverses choses. Les Juifs conçurent un grand nombre de fois le projet de le tuer; ils le frappèrent et l'emprisonnèrent à diverses reprises. Malgré cela, il priait continuellement pour eux. Dieu lui dit: « Ne prie pas pour ce peuple et ne me demande rien pour lui, n'intercède pas pour lui, car je ne l'exaucerai pas¹. » Après que Nabuchodonosor eut pris Jérusalem (*Ourichalim*), il ne l'emmena pas en captivité avec les Juifs. Le peuple le conduisit avec lui dans la terre d'Égypte (*Misr*); par sa prière, Dieu anéantit les animaux sauvages du fleuve d'Égypte qui nuisaient aux gens, de sorte que les habitants célébrèrent une fête pour lui. Puis il mourut en paix dans la ville d'Alexandrie (*El-Askandaryah*). Que sa prière soit avec nous! Amen.

SIX DE BACHONS 4e mai.

A pareil jour mourut martyr saint Abou Isaac (*Isaq*) qui était de Tiphre (*Difra*). La nuit, l'ange du Seigneur apparut en songe à ce saint et le réveilla pour aller dans la ville de Toubah (*Taouah*) recevoir la couronne du martyr. Il se leva pour dire adieu à ses parents, qui pleurèrent et ne purent

1. Cf. Jérémie, xv, 1.

فقام ليودع والديه فكوا عليه ولم يمكنوه من المضي حتى اتاه الملاك¹ ثانية واخرجه من البلد فلما² اتى الى مدينة طوة وجد³ الوالى فى الحمام فلما خرج صرخ قدامه⁴ انا مومن بالمسيح نصرانى علانية فاودعه لاحد⁵ الاجناد الى حيث عودته⁶ من نقيوس وفى⁷ عبورده صحبة الجندى سألته اعمى جالسا على الطريق ان يبب له النظر فسأل المسيح فابصر⁸ فلما رأى الجندى ذلك صار نصرانى وعند عودة الوالى اعترف بالمسيح واخذ اكليل الشهادة وعذب القديس عذابا عظيما ثم سيره الى البهسا فعذب⁹ هناك بانواع العذاب ولما كان فى المركب طلب شربة ماء فاعطاه احد النواتية قليل ماء¹⁰ وكان¹¹ بفرد عين فرش عليه¹² هذا¹³ القديس من الماء فابصر بعينه الاخرى ولما رأى¹⁴ اهل البهسا من كثرة عذاب القديس وعظم ما يصنع من الآيات اقاموا¹⁵ على الوالى لكى¹⁶ يطلقه او يقتله¹⁷ فكتب قضيته واخذت رأسه المقدسة ونال اكليل الحياة¹⁸ وكان هناك مومنون فحملوا جسده

1. B. الرب. — 2. B. ثم. — 3. B. فيجد. — 4. B. ادلا. — 5. B. الى احد. — 6. B. يعوده. — 7. B. وعند. — 8. A. وابصر. — 9. B. بعذب. — 10. B. شربة ماء. — 11. B. addit. — 12. B. ذلك النوتية. — 13. B. فد. — 14. A. رات. — 15. AB. قاموا. — 16. A. حتى. — 17. A. ويقتله. — 18. B. الشهادة.

l'empêcher de partir. Mais l'auge du Seigneur apparut une seconde fois et le fit sortir de la ville. Quand il arriva à Toubah, il trouva que le gouverneur était au bain. Quand il en sortit, le saint cria devant lui : « Je crois au Messie; je suis chrétien ouvertement. » Le gouverneur le confia à un de ses gardes jusqu'à son retour de Pehati (*Niqyous*). Tandis qu'Isaac passait en compagnie du garde, un aveugle assis près du chemin lui demanda de lui rendre la vue. Il implora le Messie, qui le fit voir. En voyant cela, le gardien devint chrétien; il confessa le Messie au retour du gouverneur et reçut la couronne du martyr. Le saint subit de grandes tortures, puis le gouverneur l'envoya à Pemdjé (*El-Bahnasi*), où il éprouva toutes sortes de tourments. Tandis qu'il était dans la barque, il demanda de l'eau à un des matelots, qui lui en donna un peu. Ce matelot était borgne, le saint versa de cette eau sur lui et il vit de l'autre œil. Les gens de Pemdjé, voyant le grand nombre de tortures du saint et la grandeur des miracles qu'il faisait, se soulevèrent contre le gouverneur pour qu'il le relâchât ou l'exécutât. Il écrivit sa condamnation; on coupa sa tête sacrée et il reçut la couronne de la vie. Il y avait là des croyants qui transportèrent son corps sur des bœufs; comme

على ابقار ولما لم يجدوا مركب عدت البقر¹ البحر بالجسد واتوا به الى دفري بلدة
واتوا به الى داره وهدموها² ونوها³ كيسة⁴ على اسمه وتركوا جسده فيها شفاعته تكون⁵.
معناه⁶ امين

وفيه⁷ ايضا⁸ تنسح الاب القديس⁹ ابو مقار القديس¹⁰ الاسكندراني هذا كان على ايام
مقاريوس الكبير وكان اب جبل¹¹ القلالي وعمل فضائل عظيمة ومن جملة ما قيل عنه ان
ناموسة قرصته فقتلها فندم على قتلها¹² ودان نفسه ونزل الوادي وكشف جسده للناموس
اياما كثيرة حتى صار جسده مثل المجذوم ودفعه اخرى اقام خمسة ايام¹³ وخسة¹⁴ ليالى
وعقله في السماء حتى احترقوا الشياطين وقالوا هذه¹⁵ الفضيلة اتعب من جميع الفضائل التي
صنعها ودفعه اراد يبصر البستان الذي كان في¹⁶ زمان الجبارة فدخل في البرية واقام
يمشى¹⁷ اياما¹⁸ كثيرة¹⁹ ويعلم الطريق²⁰ بالقصب²¹ لعودته وان الشيطان قلع العلامة²² ولما

1. B. الابقار. — 2. A. addit البحر بجسده البحر. — 3. B. فهدموا. — 4. B. بيعة. — 5. B.
addit رعد. — 6. A. adscribit hanc commemorationem 7 diei. — 7. ومع الناس المسكين.
— 8. B. الفاضل القس. — 9. Deest in B. — 10. B. جميع. — 11. على
desunt in A. — 12. B. ايضا. — 13. A. خمسة ايام. — 14. B. هذا. — 15. A.
desunt in B. — 16. A. خمسة. — 17. B. ايام. — 18. B. ايام. — 19. B. ايام. — 20. B. طريق.
— 21. B. القصب. — 22. B. العلامة.

ils ne trouvaient pas de bateau, les boeufs firent traverser le fleuve au corps
et l'apportèrent dans sa ville de Tiplré. On le transporta dans sa maison,
puis on la détruisit et on batit à sa place une église sous son invocation et
on y laissa son corps. Que son intercession soit avec nous! Amen.

En ce jour aussi mourut le saint père Abou Macaire (*Maqâr*), le prêtre
alexandrin. Il vivait au temps de Macaire (*Maqâr*gous) le grand, et fut
supérieur de la montagne des cellules. Il fit des choses remarquables; ainsi
dit-on, un moustique l'ayant piqué, il le tua, puis il se repentit de l'avoir
tué; il se jugea lui-même, descendit dans le vallon et découvrit pendant
beaucoup de jours son corps aux moustiques jusqu'à ce qu'il devint pareil à
un lépreux. Une autre fois, il se tint debout cinq jours et cinq nuits, son intel-
ligence était dans les cieux en sorte que les démons s'agitèrent et dirent :
« Cet acte méritoire est plus difficile à supporter que tous les autres qu'il a
faits. » Une autre fois, il voulut voir le jardin qui avait existé au temps des
géants; il pénétra dans le désert et continua de marcher pendant beaucoup
de jours; il indiquait avec des roseaux le chemin du retour. Satan (*Ech-Chai-*

1. Cette commémoration est reportée par A au 7 de bachons.

ابصر البستان وعاد¹ عطش في الطريق فارسل الرب² له³ بقرة وحش⁴ فشرب من لبنها حتى روى وعاد الى قلايته ودفعه اخرى اتته ضبعة وبدت تجر ثوبه فتبعها الى مغارتها فاخرجت ثلاثة جري اولادها فوجدهم ذو عاهات فتعجب من فطنة الحيوان وصلى عليهم فعادوا اصحا ثم غابت⁵ واحضرت اليه فروة فاقامت تحته الى حين وفاته ودفعه غير شكله ومضى الى دير باخوميس⁶ في زى علماني فاقام الاربعين يوم الصيام لا يأكل ولا يشرب ولا يقعد بل يضفر⁷ السعف⁸ وهو قائم فقالوا الاخوة للاب اخرج عنا هذا الرجل لانه ليس له جسد فقال لهم تصبروا حتى يكشف الله لنا امره فلما سأل الرب عنه عرفه⁹ انه ابو مقار الاسكندراني ففرحوا¹⁰ فرحا عظيما وتباركوا منه وحط¹¹ تعاطم المستكبرين منهم وعاد الى قلايته¹² ولما امتنع المطر ان تنزل بالاسكندرية ارسل خلفه البطريرك فعندما دخل المدينة مطرت¹² المطر ولم تنزل تمطر الى ان سألوه فسأل الرب ان يمكنها

1. B. عاد. — 2. B. اللد. — 3. *Deest in B.* — 4. B. من الوحش. — 5. A. عادت. — 6. بخوميوس. — 7. AB. يظفر. — 8. B. في السعف. — 9. A. فعرفه. — 10. B. *addit*. — 11. A. *addit*. — 12. B. امطرت.

(*tân*) arracha les marques. Lorsque le saint eut vu le jardin et qu'il revint, il eut soif sur la route. Dieu envoya une antilope, il but de son lait jusqu'à ce qu'il fut désaltéré, et revint à sa cellule. Une autre fois, une hyène vint à lui et se mit à le tirer par son vêtement. Il la suivit jusqu'à sa caverne. Elle lui présenta ses trois petits; il trouva qu'ils étaient malades et s'étonna de la finesse des animaux. Il pria sur eux et ils guérirent. Puis la hyène s'absenta et lui présenta une pelisse et elle demeura sous son obéissance jusqu'au moment de sa mort. Une autre fois, il changea son apparence et alla dans le couvent de Pacôme (*Bakhoumis*)¹ sous l'extérieur d'un laïc. Il y demeura les quarante jours du carême sans manger, sans boire, sans s'asseoir, mais il tressait des rameaux tout en restant debout. Les frères dirent au père: «Eloigne de nous cet homme, car il n'a pas de corps.» Il répondit: «Attendez que Dieu nous découvre son état.» Puis il interrogea le Seigneur à son sujet et apprit que c'était Abou Macaire el-Iskandarani. Ils ressentirent une très grande joie, implorèrent sa bénédiction, et la fierté de ceux qui s'enorgueillissaient fut abaissée. Il revint à sa cellule. Quand la pluie fut empêchée de tomber à

1. B. *Bakhoumyous*.

فامتسكت¹ وضع هذا الاب فضائل عظيمة وضع الله على يديه² آيات بديعة وكان اذا صنع فضيلة وتعرف³ الناس بها لا يعتقد بها⁴ فضيلة واذا سمع ان انسان عمل فضيلة لا ينام او⁵ يعمها واكمل⁶ سيرته في شيخوخة سالحة⁷ تنيح بسلام صلاته⁸ معنا⁹ امين وفيه¹⁰ ايضا تنيح الاب ببودة الذي من البندرة صلاته تكون معنا امين

اليوم السابع من شهر بشنس

¹¹ في¹² هذا اليوم تنيح الاب البطريرك¹³ اتناسيوس الرسولي بطريرك¹⁴ الاسكندرية هذا الاب كان من اولاد الحنفا وفيما هو في المكتب ابصر اولاد النصارى يحكوا بقطوس¹⁵ البية¹⁶ فصيروا بعضهم قسوس وبعضهم شمامسة واخر استقف وطلب ان يشترك معهم فتمنوعوا

1. اذ لم B. — 2. يدد B. — 3. ويعرف B. — 4. لا يعتقدوا B. — 5. فامتسكت B. — 6. بولما اكمل B. — 7. حسنة B. — 8. تكون et صلواته B. — 9. جمع addit B. — 10. Haec commemoratio deest in A, Ludolf, Malan. — 11. A refert hanc commemorationem 8 divi. — 12. مثل B. addit. — 13. انبا B. — 14. addit B. مدينة. — 15. بطقوس B. — 16. الكنة B.

Il implora le Seigneur pour l'arrêter et elle le fut. Ce père fit de nombreuses belles actions et le Seigneur accomplit par ses mains des miracles éclatants. Lorsqu'il faisait une belle action et que les gens le savaient, il ne l'estimait pas comme telle. Quand il entendait dire qu'un homme avait fait une belle action, il ne dormait pas qu'il n'en eût fait autant. Quand il eut achevé sa vie dans une vieillesse vertueuse, il mourut en paix. Que sa prière soit avec nous! Amen.

¹En ce jour mourut aussi notre père Paphnuce² d'El-Bandarrah. Que sa prière soit avec nous! Amen.

SEPT DE BACHONS . 2 mai .

³En ce jour mourut notre père le patriarche Athanase (*Athanasios*), l'apostolique, patriarche d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*) (326-373). Ce père était né de païens; tandis qu'il était à l'école, il vit les fils des chrétiens se rassemblant... de l'église; ils devinrent les uns prêtres, les autres diares, un autre évêque. Il voulut s'associer à eux, mais ils l'en empêchèrent en disant : « Tu es païen; nous ne nous mêlerons pas avec toi. » Il leur dit : « Je deviendrai

1. Cette commémoration manque dans A, Ludolf, Malan. — 2. Assemani *Bannodius*. — 3. Cette commémoration est reportée par A au 8 de bachons.

قالبين أنك أنت حينما ما نخطاط معك فقال انا اصير نصرانيا¹ ففرحوا به وقالوا له انت تكون² بطريكاً ثم جعلوا تحته شيا عاليا³ وبدوا يخضعوا له واتفق عبور الاسكندروس⁴ البطريك في تلك الساعة فلما ابصرهم قال للذين معه لا بد لهذا الصبي ان يرتقى الى درجة عالية ولما مات ابوه اتى هو وامه الى الاب الاسكندروس⁵ وعمدهما وفاق⁶ كلما لهما على⁷ المساكين ومكثا عند الاب فعلمه الاب⁸ علوم الكنيسة وصار له ابنا خاصيا وقدمه شماسا وتضاعفت عليه الروح ولما تنيح الاب الاسكندروس⁹ اجلسوا اتناسيوس بطريكاً ولما مات قسطنطين وقام¹⁰ ابنه قسطنطينوس¹¹ وكان اريوسى فكثرت شيعة اريوس فاخرج¹² قسطنطينوس¹³ الملك اتناسيوس وحط انسان يسمى جرجيوس واقام¹⁴ ستة سنين والاب منفا عن كرسيه في بلاد الغرب وكان هناك بريا يجتمع فيه خلائق¹⁵ كثيرة وفيه اعمال كثيرة للشيطان¹⁶ فلم يزل * يسأل السيد المسيح حتى هدمه¹⁷ واعاد اهل ذاك¹⁸ الصقع الى معرفة الله ثم اعاده الله الى الاسكندرية اقام سبع سنين وطرده جرجيوس فمضوا

1. A. نصراني. — 2. B. تصبر. — 3. A. عال. — 4. B. الاسكندروس. — 5. B. الاسكندروس. *Haec verba a البطريكى desunt in A.* — 6. B. وفاقوا. — 7. B. افتراء. — 8. *Deest in B.* — 9. B. الاسكندروس. — 10. B. واقام. — 11. B. قسطنطينيوس. — 12. B. واجزج. — 13. B. قسطنطينيوس. — 14. B. واقام. — 15. A. خلائقا. — 16. B. للشياطين. — 17. A. هدمها. — 18. B. ذلك.

chrétien. » Alors ils s'en réjouirent et lui dirent : « Tu seras patriarche. » Puis ils placèrent sous lui quelque chose d'élevé. Il arriva qu'à ce moment, le patriarche Alexandre (*El-Iskandarous*) passa par là. Quand il les vit, il dit à ceux qui étaient avec lui : « Certainement, cet enfant s'élèvera à un haut rang. » Quand son père mourut, il alla avec sa mère trouver notre père Alexandre, qui les baptisa. Ils distribuèrent aux pauvres tout ce qu'ils possédaient et restèrent auprès de lui. Ce père lui enseigna les sciences ecclésiastiques; Athanase fut pour lui un fils particulier. Il lui conféra le diaconat et l'Esprit-Saint redoubla sur lui. Quand notre père Alexandre mourut, on intronisa Athanase comme patriarche. A la mort de Constantin (*Qostanfin*), son fils Constance (*Qostanfinous*) surgit; il était arien. La secte d'Arius (*Aryous*) se multiplia; l'empereur chassa Athanase et établit un homme appelé Georges (*Djirdjyous*) qui demeura six ans, tandis que notre père était exilé loin de son église dans les pays d'Occident, il y avait là un temple où se réunissaient beaucoup de personnes : de nombreuses œuvres sataniques s'y accomplissaient; il ne cessa * d'implorer Notre-Seigneur le Messie jusqu'à ce qu'il l'eut détruit et il ramena à la connaissance de Dieu les gens de cette contrée. Puis

به¹ الايوبسة وسعوا به الى عند الملك بالكذب فارسل قايد فقبض² عليه وحبسه³ مع بطريك رومية و بطريك انطاكية فأرسل الرب ملاك⁴ه وخاصم⁵ ومن بعد⁶ ان مات الملك واقام الله⁷ ولد⁸ه وكان⁹ ارتدكسيا فاعاد القديس الى كرسيه فاقام اثنين وعشرين سنة في هدوء وسلامة ولما تنيح يوستس وملك بعده يوليانوس الكافر طلب هذا القديس وهرب الى الصعيد والى مدينة اخميم ولما ان هلك يوليانوس طلب الشعب اتناسيوس ولما لم يجدوه اتوا الى العظيم انطونيوس ففرقهم انه في مدينة اخميم فمضوا اليه واتوا به الى كرسيه بفرح عظيم فاقام على كرسيه في هدوء¹⁰ الى ان¹¹ تنيح بسلام وكان جملة سياحته سبعة واربعين سنة ولما ناله من الالاعاب والاضطهاد نعت بالرسولي وكان وقت نيافته قد قال ان وجدت قدام الرب دالة فانا لا ازال ساجدا بين يديه حتى يبطل هيكل زرابيل فعند نيافته ارسل الملك وهمد الذي لزارابيل¹² صلاة هذا القديس تحرسنا¹³ امين

1. بعد A. — 2. فقبضهم B. — 3. Deest in A. — 4. فخاصمهم B. — 5. بعد A. — 6. Deest in A. — 7. كان A. — 8. Haec verba a desunt ولما تمع B. — 9. A. ثم. — 10. Haec verba a desunt in A. — 11. Deest in B. — 12. B. معنا بكرن وشفا عند بكرن.

le Seigneur le fit revenir à Alexandrie où il resta sept ans, et chassa Georges que les Ariens emmenèrent pour travailler par le mensonge contre le patriarche auprès de l'empereur. Celui-ci envoya un officier qui l'arrêta et l'emprisonna avec le pape de Rome (*Roumyah*) et le patriarche d'Antioche (*Antakjah*). Le Seigneur envoya son ange qui les délivra. Après que l'empereur fut mort et que le Seigneur eut élevé son fils qui était orthodoxe, il renvoya le saint à son siège. Il y demeura vingt-deux ans dans la paix et la tranquillité. Lorsque Juste (*Yostos*) mourut et que, après lui, régna Julien (*Youlyânous*) l'infidèle, il poursuivit ce saint qui s'enfuit dans la Haute-Égypte (*Eş-Şa'id*), dans la ville de Chenin (*Akhmin*). Quand Julien mourut, les fidèles réclamèrent Athanase. Ne le trouvant pas, ils se rendirent près du grand Antoine (*Anṭounyous*). Il leur apprit que le patriarche était dans la ville de Chenin. Ils y allèrent et le ramenèrent à son siège avec une grande joie. Il y demeura dans la tranquillité jusqu'à ce qu'il mourut en paix. La durée totale de son administration fut de quarante-sept ans. Il fut appelé apostolique à cause des fatigues et de la persécution qu'il souffrit. Au moment de sa mort, il dit : « Si j'ai trouvé grâce devant le Seigneur, je ne cesserai de me prosterner devant lui pour qu'il anéantisse le temple de Zarâbil. » A sa mort, l'empereur envoya détruire ce qui était à Zarâbil. Que la bénédiction de ce saint soit avec nous! Amen.

اليوم الثامن من بشنس

في¹ مثل هذا اليوم استشهد القديس يحنس الذي من سنهوت هذا كان اسم ابوه مقارة واسم امه حنة وكان فيما يرعى غنم ابيه ظهر له ملاك الرب واوراد اكليلا من نور وقال له لماذا انت جالس والجهاد مبسوط قم امضى وجاهد على اسم المسيح ثم اعطاه السلام ومضى عنه ثم ودع والديه ومضى الى اتريب فوجد الوالى فى الحمام وعند خروجه اعترف بالمسيح فسلمه لاحد الجند وامره ان يلطف به لعله يذعن الى قوله ثم سافر فاخذة الجندى وعمل القديس امامه ايات عظام وامن بالمسيح ونال اكليل الشهادة وامر بعذاب القديس يحنس فعذب عذابا عظيما بسائر انواع العذاب والرب يقويه ويصبره ويرسل ملاكه فيشفيه ثم سيره الى انصنا فعذب ايضا هناك كثيرا وفى الاخر اخذت رأسه بالسيف

1. *Haec commemoratio deest in A.*

HUIT DE BACHONS 3 mai .

¹Eu ce même jour mourut martyr saint Jean (*Yohannis*)² de Senhout. Le nom de son père était Maqarah, celui de sa mère Anne (*Hannah*). Tandis qu'il gardait les troupeaux de son père, l'ange du Seigneur lui apparut, lui montra une couronne de lumière et lui dit : « Pourquoi restes-tu assis tandis que la persécution s'étend? Lève-toi, va et lutte pour le nom du Messie. » Puis il lui donna le salut et partit. Le saint fit ses adieux à ses parents et alla à Athribé (*Atrib*); il trouva que le gouverneur était au bain : quand il sortit, il confessa le Messie. Le gouverneur le remit à un de ses gardes en lui ordonnant de le bien traiter, dans l'espoir qu'il obéirait à sa parole, puis il partit. Le soldat emmena le saint qui fit devant lui de grands miracles; il crut au Messie et reçut la couronne du martyre. Le gouverneur ordonna de châtier saint Jean, il subit de grandes tortures avec toute espèce de tourments; le Seigneur le fortifiait, lui faisait prendre patience et lui envoyait son ange qui le guérissait. Puis le gouverneur le fit partir pour Antinoé (*Anşinâ*) où il fut encore beaucoup torturé; à la fin, on lui coupa la tête avec un sabre. Julien de Kvalhas (*Youlyanous el-Aqfâsi*) le recueillit, l'enveloppa

1. Cette commémoration manque dans A. — 2. Malan *Bakhbas*.

فأخذهُ يوليوس الاقفاسي وكفنه وسيره الى سنهوت قريته فخرجوا للقاءه بالقرآة والبخور ووضعوه في البيعة صلاته تكون معنا امين

وفيه¹ صعد ربنا يسوع المسيح بالجسد الذي اتخذ به منا الى اعالي² السموات المكان الذي لم يزل فيه حاضرا مع ابيه وروح قدسه وذلك من بعد ان اكمل امور سياسته³ على الارض بتالمه وموته وقيامته وعند كمال اربعين يوما من قيامته صعد الى السموات على اجنحة الشاروبيم⁴ حسب قول النبي العظيم داوود انه ركب على الشاروبيم⁵ وطار طائر⁶ على اجنحة الرياح⁷ فهذا الصعود ثبت للمؤمنين به الصعود الى المنازل العلوية لان حيث تكون الرأس ينبغي ان يكون الاعضاء وكلما ان ادم الاول سبق الى ورائته الارض وسكننا الجحيم هكذا وادم الثاني سبق الى ورائته الملكوت السماوية⁸ والجلوس عن يمين العظمة في الاعالي ولم يجعل سبحانه صعوده عقيب قيامته ليلا تجحد⁹ قيامته ويظن بها فنطسه بل مكث اربعين يوما يروض ضعف تلاميذه ويثبت¹⁰ قيامته بحواسمهم¹¹ وتمت¹² بهذا الصعود نبوة

1. B *addit* ايضا. — 2. اعلاب B. — 3. *Haec verba* مع اييد *desunt in B.* — 4. A السرافيم. — 5. A السرافيم. — 6. وطار طائر B. — 7. Cf. Ps. xvii, 11. — 8. B السماوية. — 9. بيجتحد. — 10. B وربيت. — 11. بحواسمهم B. — 12. A رثبت.

dans un linceul et l'envoya à Senhout, sa ville. Les gens sortirent à sa rencontre avec des récitaions et des parfums et le déposèrent dans l'église. Que sa prière soit avec nous! Amen.

En ce jour Notre-Seigneur Jésus (*Yasou*) le Messie monta avec le corps qu'il avait reçu de nous, au plus haut des cieux où il est encore présent avec son Père et son Esprit-Saint. Après avoir accompli son œuvre sur la terre, par sa passion, sa mort et sa résurrection, quarante jours après avoir été ressuscité, il monta aux cieux sur les ailes des chérubins, selon la parole du grand prophète David (*Dâououd*) : « Il est monté sur les séraphins et s'est envolé sur les ailes des vents ». Par cette ascension, il assura aux fidèles la montée vers les demeures élevées, car là où est la tête, il convient que les membres y soient aussi. De même que le premier Adam est allé en avant pour recevoir l'héritage de la terre et nous a fait habiter en enfer, de même le second Adam va en avant pour recevoir l'héritage des royaumes célestes et s'asseoir à la droite de la grandeur dans les hauteurs. Le Messie, qu'il soit loué, n'a pas placé son ascension immédiatement après sa résurrection pour que nous ne contestions pas celle-ci et qu'on ne la prenne pas pour une illusion. Mais il demeura quarante jours à exercer la faiblesse de ses disciples et à affermir sa résurrection dans leurs esprits. Par son ascension fut affirmée la prophétie de Daniel (*Dânyâl*) quand il dit : « *Fai ru le Fils de*

1. Cf. Ps. xvii, 11.

دانيال القائل رأيت ابن الانسان جاييا على غمام السماء حتى دنا من عتيق الايام
فاقترب¹ اليه فاعطاه² السلطان والملك والكرامة وان³ تعبد كل الشعوب والامم والالسن
وسلطانه سلطان الدهر وملكه لا يزول⁴ فله المجد⁵ مع ابيه الصالح والروح القدس الى
ابد امين

وفيه⁶ ايضا تنيح انا دانيال قمص شيهات هذا القديس كان ابا طاهرا كاملا ولما شاع
صيته اتت القديسة اسطاسية البطريرقية في زى استاذ وترهبت ومكنت في مغارة بقره ثمانية
وعشرين سنة ولم يعلم بامرها احد وابصر دفعة انسان يقال له اولاجي هذا كان يقطع
الحجارة بقرط ذهب كل يوم فتفتت منه بالسير⁷ ويطعم الفقراء والمساكين بالباقي وما
فضل عنهم يرميه للكلاب ولم يدخر شيا الى الغد فلما ابصر القديس انا دانيال فعله
الجميل استحسنت سيرته وطلب من الرب سبحانه ان يعطيه من مال هذا العالم ليزداد
خير ورحمة ثم ضمن نفسه فوجد ذلك الحجار كنزا فاخذه ومضى به الى القسطنطينية

1. B. واقترَب. — 2. B. واعطاه. — 3. B. ان. — 4. Daniel, vii, 13-14. — 5. B. الحمد. —
6. Haec commemoratio deest in A, Ludolf. — 7. B. iterum عند.

*l'homme venant sur les nuages du ciel jusqu'à ce qu'il fut près de l'Ancien des
jours : il se présenta à lui et reçut de lui le pouvoir, la royauté et les honneurs :
tous les peuples, les nations et les langues le serviront, son pouvoir est le pouvoir
éternel; sa royauté ne finira pas¹. « Gloire à lui et à son Père le juste et au
Saint-Esprit, éternellement! Amen.*

² En ce jour aussi mourut Anbà Daniel (*Dāniyāl*), supérieur de Scété (*Chihāt*); ce saint était un père pur et parfait. Comme sa réputation s'était répandue, sainte Anastasie (*Anastasyah*) la patricienne vint le trouver sous les dehors d'un docteur, prit l'habit monastique et demeura dans une grotte, dans son voisinage, pendant vingt-huit ans sans que personne sût rien de son affaire. Un jour, il vit un homme appelé Euloge (*Aouladjī*); il taillait les pierres pour une pièce d'or chaque jour; il vivait avec une faible partie, il nourrissait les pauvres et les malheureux avec le reste et jetait aux chiens ce qui en restait; il n'amassait rien pour le lendemain. Quand le saint Anbà Daniel vit sa belle action, il admira sa conduite et demanda au Seigneur — qu'il soit loué — de lui donner des richesses de ce monde pour accroître son bien et sa charité, et il en prit la responsabilité. Ce tailleur de pierres trouva

1. Daniel, vii, 13-14. — 2. Cette commémoration manque dans A et Ludolf.

وصار به وزيراً كبيراً وترك فعل الخير الذي كان يفعله فلما سمع به القديس مضى الى القسطنطينية وتميّز سيرته ومربته وما صار اليه من قلة الخير ثم رأى رويّا كأنّ المسيح جالسا يحكم بين الناس وكانه امر بتعليق القديس وطالبه بنفس اولاجي وكانت السيدة قد سألت فيه فلما استيقظ عاد الى ديرده وسأل الله في اولاجي ونهاه عن التعرض في حكم الله في خلقه وبعد هذا مات ملك القسطنطينية وملك ملك اخر وقام على اولاجي واخذ ماله وهرب منه ليفوز بنفسه وجاء الى بلده وصار يقطع الحجارة كما كان اولاً فاجتمع به ابنا دانيال وقص عليه ما حل به بسببه وكان على هذا القديس روح النبوة واظهر الله على يديه ايات وعجائب ولما قصدوا منه الخروج عن الايمان الحق اتى وجذب الكتاب الذي فيه الايمان المخالف وقطعه فعدوه الجند عذابا عظيما وبعد هذا لما اراد الرب ان ينجيه ارسل له يعرفه بخروجه من العالم فجمع الرهبان ووضاهم ومبتهم وعزاهم وتنجيه بسلام بركته معنا

un trésor: il le prit et alla à Constantinople (*El-Constantiniah*), où il devint un grand ministre. Il abandonna les bonnes actions qu'il faisait auparavant. Quand le saint l'apprit, il alla à Constantinople, il examina sa conduite, son rang et son peu de bienfaisance. Puis il eut une vision: il lui sembla voir le Messie assis pour juger les hommes et enlever le saint pour lui demander compte de l'âme d'Euloge; Notre-Dame l'implorait à ce sujet. Quand il s'éveilla, il retourna à son couvent, adressa à Dieu une demande au sujet d'Euloge, renonçant à s'opposer au Seigneur à l'égard de ses créatures. Puis l'empereur de Constantinople mourut, un autre régna, sévit contre le ministre et lui enleva sa fortune. Il s'enfuit pour sauver sa vie, revint dans son pays et se remit à tailler des pierres comme auparavant. Abba Daniel se rencontra avec lui et lui raconta tout ce qui lui était arrivé à cause de lui. Ce saint avait l'esprit de prophétie; Dieu fit apparaître par lui des miracles et des prodiges. Quand on voulut sortir de la foi orthodoxe, il vint en apportant le livre où était la croyance hétérodoxe et il le déchira. Les gardes lui firent subir de grands tourments. Ensuite, quand Dieu voulut le sauver, il l'envoya informer de sa sortie de ce monde. Il rassembla les moines, leur fit ses exhortations, ses encouragements et ses consolations et mourut en paix. Que sa bénédiction soit avec nous!

اليوم التاسع من بشنس

¹ في هذا اليوم تنيحت القديسة³ هيلانة الملكة هذه⁴ كانت من مدينة الرها ابنة ابوين مسيحين فرنياها وادباها بتعليم الكتابة والعلوم البيعية وكانت حسنة في صورتها وزائدة⁵ في جمال نفسها وجسمها واتفق⁶ لقونسطا الملك بالبرنطية⁷ انه نزل على الرها فسمع بخبر هذه⁸ القديسة وحسن منظرها فطلبها وتزوج بها فولدت منه قسطنطين الملك اول ملوك المسيحيين فرثه احسن تربية وعلمته الادب والحكمة ولما ملك⁹ رأته هي في المنام من يقول لها امضى الى يروشليم واظهرى الصليب والموانع المقدسة فاعلمت انها فارسل معها عسكر الى يروشليم¹⁰ فبحثت¹¹ عن عود الصليب الى ان وجدته ووجدت معه الصليبين¹² الذين صلبا عليهما اللصين فقصدت ان تعرف ايها¹³ هو فيهم فاعلمها القديس¹⁴ مقاريوس استشف القدس بانه¹⁵ الصليب الذي فوق رأسه الخشبة المكتوبة¹⁶

1. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 2. B *addit* مثل. — 3. B *addit* الطاعة. — 4. B *جذا*. — 5. B *زائدة*. — 6. B *اتفق*. — 7. ملكت البرنطية B. — 8. B *جذا*. — 9. *Deest in A.* — 10. A *أورشليم*. — 11. B *ربحتت*. — 12. B *صليبين*. — 13. B *ما*. — 14. B *الاب*. — 15. B *أند*. — 16. B *المكتوب*.

NEUF DE BACHONS (4 mai).

¹En ce jour mourut sainte Hélène (*Hilānah*) l'impératrice; elle était de la ville d'Édesse (*Er-Rohā*), fille de parents chrétiens. Ils l'élevèrent et l'instruisirent dans la connaissance de l'Écriture et dans les sciences ecclésiastiques: elle était belle de forme et d'une beauté croissante d'âme et de corps. Il arriva que Constance (*Qounstā*), qui régnait en Bretagne (*El-Brintyah*), s'arrêta à Édesse. Il entendit parler de cette sainte et de sa beauté, la demanda en mariage et l'épousa. Elle eut de lui l'empereur Constantin (*Qosṭantīn*), le premier des empereurs chrétiens. Elle lui donna la meilleure éducation et lui enseigna la littérature et la philosophie. Quand il régna, elle vit en songe quelqu'un qui lui disait: « Va à Jérusalem (*Yarouchalaīm*) et fais apparaître la Croix et les Lieux saints. » Elle en informa son fils qui envoya avec elle des soldats à Jérusalem. Elle chercha après la croix jusqu'à ce qu'elle l'eût trouvée, et avec elle les deux croix sur lesquelles avaient été crucifiés les deux larrons. Elle voulut savoir laquelle était celle du Sauveur. Saint Macaire

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

وفيها¹ هذا² يسوع ملك اليهود ثم سألت ان ترى منه آية لبطمان قلبها فاتفق بتدبير المسيح ان احضر³ في ذلك الوقت ميتا فوضعت عليه الصليبين فلم يقم فوضعت عليه صليب السيد⁴ المسيح⁵ فقام فازداد ايمانها⁶ وسرورها به⁷ واهتمت ببناء الكنائس المذكورة في اليوم السابع عشر من توت ثم سلمت للاب⁸ مقاريوس اموالا⁹ ليهتم بالعمارة ثم اخذت الصليب الكريم¹⁰ والمسامر ورجعت الى ابنا قسطنطين وسلمتهم^{*} له فقبل الصليب واكرمه وصاغ¹¹ له غلاف من¹² ذهب مرصع كله¹³ بالجواهر واخذ المسامير ووضع بعضهم في خودته وبعضهم في لجام فرسه ليتم القول المكتوب ان لجام الملك يكون فيه خلاصا وسارت هذه¹⁴ القديسة بكل¹⁵ سيرة مرضية للرب وترتبت اوقاف كثيرة واحباس للكنائس¹⁶ والبيع والديارة وبرسم¹⁷ طعام وكسوة الفقراء ووصلت الى الثمانين سنة ثم تبيحت بسلام بركة¹⁸ صلاتها تكون¹⁹ معنا²⁰ امين

1. B فيها. — 2. B addit حر. — 3. B احضروا. — 4. Deest in B. — 5. B المختص. — 6. B المكريم. — 7. B ايمانها. — 8. A الاب. — 9. A اموال. — 10. B الكريم. — 11. B فصاغ. — 12. Deest in B. — 13. Deest in B. — 14. B هذا. — 15. B كل. — 16. A اجمعين. — 17. A برسم. — 18. Deest in B. — 19. Deest in B. — 20. B addit ارجو المعمدونة.

(*Maqaryous*), évêque de Jérusalem (*El-Qods*), lui apprit que c'était la croix au haut de laquelle était une planchette avec ces mots : Voici Jésus (*Yason*) roi des Juifs (*El-Yahoud*). Puis elle demanda de la voir faire un miracle pour tranquilliser son cœur. Il arriva, par le dessein du Messie, qu'on apporta à ce moment un mort. Elle plaça sur lui les deux croix; il ne se leva pas. Elle plaça ensuite celle de Notre-Seigneur le Messie, il ressuscita. Sa foi et sa joie s'en accrurent, elle se préoccupa de construire les églises mentionnées au 13 de Tout. Puis elle remit des richesses à notre père Macaire pour s'occuper de la construction. Ensuite elle partit avec la Croix glorieuse et les clous et revint trouver son fils Constantin. Elle les lui remit. * Il reçut la Croix et l'honora et lui eisia une gaine d'or, tout entière incrustée de pierreries; il prit les clous et en plaça une partie dans son casque et une partie dans la bride de son cheval, pour que s'accomplît la parole écrite : « Dans la bride de son cheval il y aura le salut. » Cette sainte vécut d'une vie agréable au Seigneur; elle établit de nombreuses fondations et des legs en faveur des chapelles, des églises et des couvents, et pour nourrir et habiller les pauvres. Elle atteignit quatre-vingts ans, puis mourut en paix. Que la bénédiction de sa prière soit avec nous! Amen.

اليوم العاشر من شهر¹ بشنس

في هذا اليوم تذكّر الصديقين العظام² الثلاثة³ فتية حانيا وعزاريا وميضايل هولاء القديسين هم اولاد يواقيم ملك يهوذا ودانيال هو ابن اختهم فسبوا يواقيم واولاده الى بابل واختار الملك من السبي شبان⁴ حسان من بنى اسرائيل ليريضهم بالمطعم والمشرب ويجعلهم من اجناده وكان من جملة الذي اختارهم⁵ هولاء الابرار ودانيال فلم يروا⁶ هولاء ان ياكلوا⁷ من ذبايح غير بنى اسرائيل فسألوا رئيس الاستاذين ان يعفيهم من طعام اللحوم ويعطيهم بقولات فقال لهم نخشى ان يتغير منظر وجوهكم فيهلكنى الملك فاجابوه جرينا فاذا لم تتصلح وجوهنا ولا فافعل ما تريد ثم استعملوا البقول وكانت وجوههم تتلأأ⁸ حسنا وجمالا بنعمة الله⁹ فاحبهم الملك وجعلهم حكام على كل اعمال بابل ولما قام الصورة الذهب ولم يسجدوا لها سعوا الذين كانوا يحسدونهم فاستحضرهم بختنصر الملك وسألهم

1. *Deest in B.* — 2. *Deest in B.* — 3. *B addit الكرام.* — 4. *B عبيان.* — 5. *Pro* الذى الذى — 6. *A habet* من. — 7. *A يرا.* — 8. *A ياكلون.* — 9. *A يبللا.* — 9. *Cf: Daniel, I, 2-26.*

DIX DU MOIS DE BACHONS (5 mai).

En ce jour a lieu la commémoration des grands saints, les trois jeunes gens Ananias (*Hananyā*), Azarias (*Azaryā*) et Misaël (*Misayyil*). Ces saints étaient fils de Joachim (*Yonāqim*), roi de Juda (*Yahoudā*), et Daniel (*Dānyāl*) était fils de leur sœur. Joachim et ses enfants furent emmenés captifs à Babylone (*Bābel*). Le roi choisit parmi les prisonniers de beaux jeunes gens d'entre les Israélites, pour les élever avec de la nourriture et de la boisson et les placer dans ses gardes. Parmi ceux qu'il avait choisis furent ces vertueux jeunes gens et Daniel. Ils ne consentirent pas à manger des viandes sinon celles des Israélites et demandèrent au chef des jeunes gens de les dispenser de cette nourriture et de leur donner des légumes. — « Je crains, dit-il, que la beauté de votre visage s'altère et que le roi me fasse périr. » Ils lui répondirent : « Mets-nous à l'épreuve et si nos visage ne sont pas florissants, fais ce que tu voudras. » Ils firent usages de légumes et leurs faces resplendissaient de beauté et de grâce¹. Le roi les aima et les établit comme juges sur toutes les provinces de Babylone. Lorsque s'éleva la statue d'or, ils ne se prosternèrent pas devant elle. Ceux qui les enviaient les calomnièrent; le roi Nabuchodonosor (*Bokhtuāsr*) les fit venir et les encouragea

1. *Cf. Daniel, I, 2-16.*

عن ذلك فاعترفوا بالاله فالفاهم¹ في الاتون فارسل الرب ملائكته ونفض عنهم اللهب وجعل وسط الاتون ريحا² وند اباردا³ فارتفع اللهب واحرق من كان خارجا عن الاتون فلما ابصر الملك ذلك امن بالاله السماء وزادهم رفعة واعلا منزلتهم⁴ ولما⁵ كان في * f. 200 r. اليوم⁶ العاشر من بشنس وهم يصلون في منزلهم وعند⁷ سجودهم اسلموا نفوسهم بيد الرب فحدثت⁸ للوقت⁹ زلزلة عظيمة في المدينة فخاف الملك وتقصى¹⁰ من النبي دانيال عن السبب فاعلمه ان¹¹ القديسين¹² قد تنجحوا فاتي الى المكان¹³ وحزن عليهم حزنا عظيما وامر ان يعمل لهم ثلثة اسرة¹⁴ من عاج ويكفونوا بحلح من حرير ويضعوهم¹⁵ عليهم ثم امر ان يعمل له سرير من ذهب حتى اذا مات يوضع عليه¹⁶ بين اجسادهم وهكذا¹⁷ كان ولما ان¹⁸ كان في زمان تاوفلس البطريك بالاسكندرية¹⁹ فبنا²⁰ لهم بيعة بقصد²¹ حضور اجسادهم اليها فارسل اليهم القديس ابو يحسن فلما ان²² حضر اليهم ورأى المدينة وانهارها

1. B. فالفاهم. — 2. B. ريح. — 3. B. ند ابارد. — 4. Cf. Daniel, II, 3-23, 91-100. — 5. B. فلما. — 6. في اليوم. — 7. B. عند. — 8. B. فحدثت. — 9. B. للوقت. — 10. B. تقصى. — 11. B. فاعلمه. — 12. B. القديسين. — 13. B. المكان. — 14. B. اسرا. — 15. B. يضعوهم. — 16. B. بين اجسادهم. — 17. B. وهكذا. — 18. B. كان. — 19. B. بطريك الاسكندرية. — 20. B. بنا. — 21. B. بقصد. — 22. B. فبنا.

là-dessus. Ils confessèrent Dieu et il les jeta dans une fournaise. Le Seigneur envoya son ange qui écarta d'eux la flamme et fit venir au milieu de la fournaise du vent et une rosée rafraîchissante; le feu s'éleva et brûla ceux qui étaient en dehors. A cette vue, le roi crut au Dieu du ciel, il augmenta * f. 200 r. leur élévation et accrut leurs dignités¹. Le 10 de bachous, tandis qu'ils étaient à prier dans leurs demeures, au milieu de leurs prosternations, ils rendirent leurs âmes entre les mains du Seigneur. Il arriva aussitôt dans la ville un violent tremblement de terre : le roi eut peur et en demanda la cause au prophète Daniel : il l'informa que les saints étaient morts. Nabuchodonosor se rendit à leur demeure et éprouva un vif chagrin; il ordonna qu'on leur fit trois trônes d'ivoire et qu'on les y plaçât après les avoir enveloppés dans des manteaux de soie; il se fit faire un trône d'or pour y être placé après sa mort, entre leurs corps. Il en fut ainsi. Lorsqu'on fut au temps de Théophile (*Tiôphilos*), patriarche d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*), il leur bâtit une église et désira que leurs corps y fussent placés. Il envoya vers eux le saint père Jean (*Yohannes*). Lorsqu'il arriva et qu'il vit la ville et ses

1. Cf. Daniel, II, 3-23, 91-100.

وليس فيها انسان والصورة الذهب باقية واتى به الملاك الى اجساد القديسين والملك موضوعا¹ بينهم فخر على اجسادهم وبكا وقال يا ايهاتى ان البطريك انبا تاوفيلس قد بنا بيعة وقصد حضور اجسادكم اليها تخرج صوت² من الاجساد قائلا ان الرب يعطيك اجرة تعبك قل³ لابو الامانة انبا تاوفيلس ان الرب قد رسم ان لا تفارق⁴ اجسادنا هذا الموضع الذى فيه⁵ الملك الى يوم الدينونة ولكن ما نخيب تعب دعه يامر بعمارة القناديل ليلة التكريز بالزيت والفتل ونحن نحل فيها ونظهر قوتنا التى بالله⁶ فيها⁷ فلما عاد الى البطريك واعلمه بذلك عمل كما امرود فى ليلة العاشر من بشنس ايضا فظهروا القديسين واشتعلت القناديل جميعا بالنار وكان البطريك ومن كان يستحق ينظر القديسين ينظروه⁸ الثلاثة وهم * يدوروا فى التكريز وكثيرون⁹ من يهم اصناف العلل نالوا الشفا من حبة القديسين صلاتهم تكون معنا¹⁰ امين

1. *Deest in A qui habet* فيما. — 2. *A* صوتا. — 3. *A* قيل. — 4. *B* تفارفا. — 5. *Haec tria verba desunt in B.* — 6. *desunt in B.* التى التى باللد. — 7. *B* بهيا. — 8. *Deest in A.* — 9. *A* وكثيرين. — 10. *B addit* ومع الناس المسكن ومع

fleuves, il ne s'y trouvait personne; l'image d'or était restée. L'ange le conduisit vers les corps des saints; le roi était placé entre eux. Il se prosterna devant les corps, pleura et dit : « O mes pères, le patriarche Anbà Théophile vous a bâti une église; il désire que vos corps y soient présents. » Alors une voix sortit du corps et dit : « Le Seigneur te donnera la récompense de tes peines; dis au père de la foi, Anbà Théophile : Le Seigneur a établi que nos corps ne quitteraient pas cet endroit où est le roi jusqu'au jour du jugement; mais tes fatigues ne seront pas vaines. Que le patriarche ordonne, la nuit de la consécration, de garnir les lampes avec de l'huile et des mèches; nous descendrons et nous y montrerons notre puissance qui est en Dieu. » Lorsqu'il revint vers le patriarche et qu'il l'en eut informé, Théophile fit, la nuit du 10 du mois de bachons, ce qu'ils lui avaient ordonné. Les saints apparurent; les lampes s'allumèrent toutes par le feu. Le patriarche et ceux qui en étaient dignes virent les trois saints * tournant pendant la consécration. Beaucoup de ceux qui souffraient de diverses maladies reçurent leur guérison grâce aux saints. Que leurs prières soient avec nous! Amen.

اليوم الحادى عشر من بشنس

1 في 2 هذا اليوم تذكّار القديسة ثاوكليا زوجة يسطس لان من بعدما افرقهم والى الاسكندرية من بعضهم بعض كما يذكر ذلك في العاشر من 3 امشير مضوا بالقديسة الى صا فلما قرأ والى صا 4 رسالة القومص 5 تعجب كيف تركوا المملكة واختاروا الموت عليها فلطف الوالى بها كثيرا ووعدھا 6 بمواعيد حسام فاجابه انا تركت مملكتى ما التفت اليها ثم رضيت بمفارقتى قريتى منذ صباى وتسليت عن 7 وادى من اجل المسيح فما عسى ان تعطينى فامر بضربها الى ان تقطع جلدها ثم اودعا الاعتقال فظهر لها ملاك الرب وشفاها فلما راوها 8 كبير 9 من المسجونين وغيرهم تعجبوا وامنوا 10 واستشهدوا ولما قرئت نياحتها ظهر لها ملاك الرب ووعدھا 11 بمواعيد كثيرة وعند ذلك امر الوالى باخذ رأسها فتالت اكليل الشهادة

1. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 2. B *addit* مثل. — 3. A في. — 4. *Haec quatuor verba desunt in A.* — 5. A الترمس. — 6. B واودعها. — 7. *Deest in B.* — 8. B راجا. — 9. B كبريون. — 10. *Deest in A.* — 11. B واودعها.

ONZE DE BACHONS 6 mai.

1 En ce jour a lieu la commémoration de sainte Théoclie (*Thaouklyd*)², femme de Juste (*Yostos*); en effet, après que le gouverneur d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*) les eut séparés les uns des autres, comme c'est mentionné au 10 d'anchar, on emmena la sainte à Sâ. Quand le gouverneur de cette ville eut lu la lettre du comte, il s'étonna qu'ils eussent abandonné la royauté et préféré la mort. Le gouverneur la flatta beaucoup et lui fit des promesses considérables. Elle lui répondit : « J'ai abandonné ma royauté, sans me tourner vers elle, puis j'ai consenti à me séparer de ma ville (où j'habitais) depuis ma jeunesse, je me suis consolée d'être éloignée de mon fils à cause du Messie; que pourrais-tu me donner? » L'ange du Seigneur lui apparut et la guérit. A cette vue, beaucoup de prisonniers et d'autres s'émerveillèrent, crurent et souffrirent le martyre. Quand la fin de sa vie approcha, l'ange du Seigneur apparut et lui fit de nombreuses promesses. Alors le gouverneur ordonna de lui trancher la tête et elle reçut la couronne du martyre. Des fideles vinrent donner de l'argent aux soldats, prirent le corps de la sainte,

1. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 2. *Madan Tulkia.*

واتوا اناس من مومنين فدفعوا للجند فضة واخذوا جسدها وكفنوه¹ ووضعوه في تابوت الى اقتضاء زمان الاضطهاد صلاتها² تحرسنا من العدو والشرير الى النفس الاخير³ امين وفيه⁴ ايضا تذكار القديس انا بفسنوتوس⁵ الاسقف هذا الاب⁶ قد تهرب من صغره في اسقيط مقاريوس واحهد نفسه في فضائل عظيمة⁷ وكان يصوم دائما ولا ياكل طيحا بل بقولا ناشفة وتعلم في البرية علم الكتابة وقوانين البيعة وقدم قسيبا فمكث⁸ في البرية خمسة وثلاثين سنة وشاع خبره⁹ بالفضائل وولاه فيلوتاوس¹⁰ بابا الاسكندرية وقدمه اسقفا ولما تقلد الرياسة لم يغير لباسه الا يوم يريد يقدر كان يلبس ثيابا¹¹ برسم الكهنوت وعند فراغه من القداس يلبس عليه ثيابا¹² شعرية¹³ وهكذا في سيرته ونسكه فانه سار في قانون¹⁴ رهبانيته فمرض جسده فسأل الله قائلا يا ربى يسوع المسيح من اجل الاسقفية لا¹⁵ تنزع عني

1. B addit جيدا. — 2. B صلاة هذا القديسة. — 3. Pro his verbis a تحرسنا B habet تكون. — 4. Haec commemoratio deest in Ludolf et Assemani qui addit commemorationem S. Nichomii. — 5. A فينوتوس. — 6. B انا. — 7. B كثيرة. — 8. B ومكث. — 9. B صيته. — 10. B فيلوتاوس. — 11. B لباس. — 12. B ثياب. — 13. B شعرية. — 14. B قوانين. — 15. Deest in B.

l'ensevelirent et le déposèrent dans un cercueil jusqu'à la fin de la persécution. Que sa prière nous protège contre l'ennemi et le mal jusqu'à notre dernier soupir! Amen.

¹ En ce jour aussi a lieu la commémoration de saint Aubà Paphnuce (*Bafnoutyous*) l'évêque. Ce père avait, depuis son enfance, mené la vie monastique dans le couvent de Macaire (*Maqaryous*) et s'était exercé dans de nombreuses vertus. Il jeûnait continuellement, ne mangeait rien de cuit, mais des légumes secs. Au couvent, il apprit la science de l'Écriture et les règles ecclésiastiques. Il fut ordonné prêtre et resta trente-cinq ans dans le monastère : la réputation de ses mérites se répandit. Philothée (*Filoutyous*), patriarche d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*) (980-1006), le vit * et le sacra évêque. Quand il fut investi de l'autorité, il ne changea rien à ses vêtements, sinon le jour où il voulait officier, il revêtait alors des vêtements conformément aux règlements du sacerdoce ; le saint sacrifice terminé, il revêtait un vêtement de crin : tels étaient sa conduite et son ascétisme, car il observait les règles monastiques. Son corps tomba malade, il invoqua le Seigneur en disant : « Mon Seigneur, Jésus (*Yasou*) le Messie, au nom de l'évêque, ne m'enlève

1. Cette commémoration manque dans Ludolf et Assemani qui ajoute celle de saint Nichomius.

نعمتك فاتلا ملاك الرب وقال له اعلم انك¹ حيث كنت في البرية لم يكن لك من يتم بك عند مرضك ولا تجد ما تتدواى به² وكان³ الله يعثدك ويرفع⁴ عن جسمك الامراض والاعراض والان فانت هاهنا بين العالم وعندك من يقوم بك وما تحتاجه عند مرضك فدبر⁶ ذاتك فمكث هذا الاب في الاسقفية اثنين وثلاثين⁷ سنة ولما دنت وفاته استدعى الكاهنة ومشائخ الشمامسة وسلم لهم اوانى يعيهم وما يختص بهم وقال لهم اعلموا اننى⁸ سائر الى المسيح وقد سرت بينكم كما تعلمون والمسيح الذى انا عتيد ان اقف بين يديه يشهد على اننى⁹ ما اخفيت خافى درهم واحدا¹⁰ من كل ما كان يحصل لى فى¹¹ الاسقفية فودعوه وبكوا وسألوه ان يبارك عليهم ولا ينسى معاضدتهم ثم تنيح بسلام شفاعته معنا¹² امين

اليوم الثانى عشر من بشنس

فى¹³ هذا اليوم تنيح القديس يوحنا فم الذهب هذا الاب كان من اولاد انطاكية وكان

1. *Deest in A.* — 2. B. الداوئد. — 3. B. فكان. — 4. A. ورددفع. — 5. *Deest in B.* — 6. B. تدبر. — 7. B. ثلثون. — 8. B. انى. — 9. B. انى. — 10. B. واحد. — 11. B. من. — 12. B. *addit* روع الناسخ المسكبين. — 13. B. *addit* مثل.

pas ta grâce. » Un ange du Seigneur lui apparut et lui dit : « Sache que quand tu étais dans le désert, tu n'avais personne pour s'occuper de toi pendant ta maladie : tu ne trouvais pas de quoi te guérir : Dieu te fortifiait et enlevait de ton corps les maladies et les désirs ; à présent, tu es ici dans le monde, tu as des gens pour te fortifier et te donner ce dont tu as besoin dans ta maladie, soigne-toi toi-même. » Ce père resta évêque pendant trente-deux ans. Quand sa fin approcha, il manda les prêtres et les anciens diaques, leur remit les vases de leurs églises, ainsi que ce qui leur était particulier, et leur dit : « Sachez que je vais aller trouver le Messie. J'ai vécu parmi vous comme vous le savez : le Messie devaut qui je suis prêt à comparaitre témoigner que je n'ai jamais caché un seul dirhem de tout ce qui m'est parvenu pendant mon épiscopat. » Ils lui firent leurs adieux, pleurèrent et lui demandèrent de les bénir et de ne pas oublier de les aider. Puis il mourut en paix. Que son intercession soit avec nous ! Amen.

DOUZE DE BACHONS 7 mai.

En ce jour mourut saint Jean Chrysostome (*Foum edz-Dzahab*), qui était des enfants d'Antioche (*Antikyah*). Son père était des riches de la ville ; il se

ابوه¹ من اغنياها واسمه سيفاندرس واسم امه ايتوسية² وكانا كلاهما غنيان³ جدا فربياه⁴ وادباه بكل ادب⁵ ومضى الى اتاس وتعلم الحكمة اليونانية⁶ في مدرسة العلم وفاق^{*} على كثيرين في العلم⁷ والفضيلة⁸ ثم ترهب من صغره وجدد لذات⁹ الدنيا وكان القديس باسيليوس قد ترهب في هذا الدير قبله فاتفقا وصنعا فضائل¹⁰ عظيمة ولما توفى والده لم يتبعه مما خلفاه شيئا بل فرق جميع ذلك على الفقراء والمساكين ثم سلك في نسك كثير وجهاد عظيم¹¹ وكان بالدير رجلا عابد حبيس سرياني اسمه انسونوس¹² يبصر بروح القدس فابصر ببعض الليالى بطرس ويوحنا الرسولين قد دخلا على القديس ودفع له بطرس مفاتيح ودفع له يوحنا انجيل وقال له¹³ من ربطته يكون مربوطا ومن حللته يكون محلولاً فعلم الاب¹⁴ الحبيس انه سيصير راعيا امينا ثم حلت عليه نعمة الله ووضع¹⁵ ميامر ومواعظ وفسر¹⁶ كتبا كثيرة وهو بعد شماسا وبعد ذلك ظهر¹⁷ ملاك الرب للقديس فلايانوس¹⁸

1. A. ابيد. — 2. B. نتوسية. — 3. A. اغنيان. — 4. B. فربياه. — 5. A. *et addit* صالحا. — 6. *Deest in B.* — 7. B. بالعلم. — 8. B. والفضل. — 9. B. لذّة. — 10. B. فضائلا. — 11. A. وجهادا عظيما. — 12. B. انسونوس. — 13. B. وقال له لانخف. — 14. B. الشيخ. — 15. A. فرضع. — 16. B. وكتب. — 17. A. فظهر. — 18. B. فلايتيا نوس.

nommait Secundus (*Sifandros*); le nom de sa mère était Anthuse (*Housyah*). Tous deux étaient excessivement riches. Ils l'élevèrent, lui firent donner une instruction complète. Il alla à Athènes (*Atandis*) et y apprit la philosophie grecque à l'université^{*} et surpassa en science et en mérite beaucoup de gens. Puis, dès sa jeunesse, il prit le froc et lutta contre les délices du monde. Saint Basile (*Basilyous*) s'était fait moine avant lui dans le même couvent. Ils se réunirent et firent des bonnes œuvres considérables. Quand son père mourut, il ne garda rien de ce qu'il laissait, mais il le distribua entièrement aux pauvres et aux malheureux. Puis il vécut dans un ascétisme considérable et une grande lutte. Il y avait dans le couvent un reclus syrien (*Soryani*) nommé Ansousinous, qui voyait par l'Esprit-Saint. Une nuit, il vit les apôtres Pierre (*Botros*) et Jean (*Youhannâ*) entrer chez le saint; Pierre lui remit les clefs et Jean l'Évangile en lui disant : « *Tout ce que tu lieras sera lié, tout ce que tu délieras sera délié*¹. » Le père reclus reconnut qu'il deviendrait un pasteur sûr. Puis la grâce de Dieu descendit sur lui; il composa des homélies et des exhortations et commenta beaucoup de livres. Ensuite, il fut diacre. Après cela, un ange du Seigneur apparut à saint Flavien (*Falâbyânous*) et lui commanda d'ordon-

1. Évangile de Mathieu, xvi, 19.

وامره ان يقدم القديس قسيسا¹ فلما تبيح بطيريك القسطنطينية ارسل الملك اركادايوس² فاتي³ بهذا القديس وقدمه بطيركا فسار في البطريركية سيرا رسولا وكان مداوما⁴ للتعليم والوعظ وتفسير كتب البيعة جميعها العتيقة والحديثة ونطق بميامر كثيرة وكان ييكت الخطاة ولا يستحي من ملك ولا من مقدم وكانت اودكسية الملكة زوجة اركادايوس⁵ محبة للمال فاعتصبت بستان لارملة مسكينة فشكت ذلك للقديس فارسل اليها⁶ ووعظها⁷ وسألها سؤال كثير فلم تطيعه فمنعها من دخول البيعة ومن القران فدخل فيها الشيطان⁸ والغيط وجمعت عليه مجمعا⁹ من الاساقفة¹⁰ الذي هو كان قطعهم لشروهم وسياتهم¹⁰ فكتبوا بنفيه فاقتته¹¹ الى جزيرة اترافي¹¹ فلما مضى الى ثم¹² فوجدهم في¹³ غاية الضلالة في سيرتهم فردهم بمواعظه وبما عمل فيهم من الايات ولما¹⁴ سمع انوريوس ملك رومية وفونيقانيوس¹⁵

1. B. addit قسيسا. — 2. B. ارغاديس. — 3. A. فاتا. — 4. B. مداوم. — 5. B. ارغاديس. — 6. *Deest in B.* — 7. B. وارغظها. — 8. *Deest in B.* الشيطان و. — 9. A. بالاسافذ. — 10. وسر تديروهم. — 11. B. اترافي. — 12. B. عندهم. — 13. B. على. — 14. B. فلما. — 15. B. فونيقانيوس.

ner prêtre saint Jean. Lorsque mourut le patriarche de Constantinople (*El-Qostantinyah*), l'empereur Arcadius (*Arkadious*) envoya chercher ce saint et le nomma patriarche. Il mena, dans son patriarcat, une vie apostolique. Il était assidu à enseigner, à prêcher et à commenter tous les livres ecclésiastiques, anciens et récents; et il prononça de nombreuses homélies. Il réprimandait les péchés et ne se souciait ni d'empereur ni de chef. L'impératrice Eudoxie (*Aoudoksyah*), femme d'Arcadius, était passionnée pour l'argent. Elle s'empara injustement d'un verger appartenant à une pauvre veuve qui se plaignit à ce saint. Il envoya vers elle, l'avertit, lui posa beaucoup de questions; elle n'obéit pas. Alors il lui défendit d'entrer dans l'église et d'approcher des sacrements. Le démon (*Ech-Charân*) et la colère pénétrèrent dans le cœur de l'impératrice, elle rassembla contre lui un synode^{*} d'évêques qu'il avait interdits à cause de leur méchanceté et de leur mauvaise conduite. Ils décidèrent de l'exiler et l'envoyèrent dans une île de Thrace (*Atrâki*). Quand il y arriva, il trouva les habitants dans la plus profonde erreur dans leur conduite; il les convertit par ses exhortations et les miracles qu'il fit chez eux. Lorsque l'empereur de Rome (*Roumyah*) Honorius (*Anoryous*) et le pape Boniface (*Fonniqanyous*) apprirent l'exil du saint, ils envoyèrent des lettres

* f. 202 r.

البابا بنفى القديس ارسلوا كتباً يعتبوا على ارقاديوس¹ ويحذرونه من هذا الفعل البردى ويهددونه: فلما قرأ كتبهم حزن حزناً عظيماً، واوقف² الملكة على الكتب فارسل³ فاعاد القديس من النفى فحين اتى فرحت به المدينة فعادت الملكة واقتت⁴ ثمانية وفيها توفى ولما بلغ خبر نفيه ثانية الى انوريوس والى البابا عز عليهم وكتب كتابا يمنع الملكة من القران الى ان ترد القديس فلما سيروا وراه يردوه الى كرسيه فوجدوه⁵ قد تسبح فيحماوا جسده الى القسطنطينية وسيروا الى البابا واعلموه فمنع الملكة ثمانية شهور ثم حلها بعد سؤال كثير الا ان⁶ الرب ابتلاها بمرض القلب فانفتت فيه اموالا كثيرة ولم تبرى الى ان مضت الى جسد القديس وتمرغت⁷ وبكت وسألت المغفرة فانعم⁸ الله⁹ عليها بالشفاء شفاعته تكون¹⁰ معنا امين¹¹

¹² وفيه ايضا ظهر صليب¹³ من نور في وسط السماء في مدينة القدس فوق الجلجلة في

1. B. ارغاديوس. — 2. *Deest in B.* — 3. B. ويهددونه. — 4. *Deest in B.* — 5. B. كدوا. — 6. A. ارقترا. — 7. B. وارسل. — 8. A. ففتتت. — 9. B. وجدوه. — 10. A. الى ان. — 11. B. فتمرغت. — 12. *Deest in B.* — 13. *Deest in B.* — 14. *Maï addit commemoratiorem S. Michaelis archangeli.* — 15. *Haec commemoratio deest in Ludolf et Malan.* — 16. A. الصليب.

où ils blâmaient Arcadius, le mettaient en garde contre cette mauvaise action et le menaçaient. Quand il lut les lettres, il ressentit un violent chagrin: il les fit lire à l'impératrice et envoya ramener le saint de l'exil. Lorsqu'il arriva, la ville se réjouit. L'impératrice recommença et l'envoya dans un second exil, où il mourut. Quand la nouvelle en parvint à Honorius et au pape, cela leur fut pénible; le second écrivit une lettre où il interdisait la communion à l'impératrice jusqu'à ce qu'elle eût ramené le saint. Quand on l'envoya chercher pour le rétablir sur son siège, on le trouva mort et on transporta son corps à Constantinople; on envoya informer le pape. Celui-ci mit l'impératrice en interdit pendant huit mois. Ensuite il leva l'interdiction après de nombreuses supplications. Mais le Seigneur l'éprouva par une maladie du cœur. Elle dépensa des richesses considérable sans guérir jusqu'à ce qu'elle alla vers le corps du saint, elle se roula dans la poussière et pleura et demanda pardon. Alors Dieu lui accorda la guérison. Que son intercession soit avec nous! Amen¹.

² En ce même jour apparut une croix de feu, au milieu du ciel, dans la ville de Jérusalem (*El-Qods*), au-dessus du Golgotha (*El-Djaldjalah*),

1. Maï ajoute la commémoration de l'archange saint Michel. — 2. Cette commémoration manque dans Ludolf et Malan.

رياسة ايونا القديس ابنا كيرلس اسقف بيت المقدس في مملكة قسطنطينوس ابن الملك¹ قسطنطين الكبير وكان ظهوره في الساعة الثالثة من النهار وكان مضيا في الغابة يغلب بضائه² ضياء الشمس ومكث ظاهرا بينا الى قرب الساعة التاسعة والناس يتقاطرون³ من كل ناحية الى نظره⁴ وارسل⁵ الاب كيرلس رسالة الى الملك قسطنطينوس يقول له⁶ فيها : 202 * ان في ايام اينك⁷ السعيد ظهر له صليبا من نجوم في وسط السماء وفي ايامك ايها الملك ظهر على الاقرايون⁸ صليب⁹ من نور يفوق ضوء نور الشمس ويمتد الى المقدسه والى¹⁰ المقبرة المقدسه والى¹¹ جبل الزيتون ثم نهأ في هذه¹² الرسالة ان لا يطيع امانة اريوس او يقبل¹³ احد¹⁴ من اتباعه ثم ان القديس كيرلس عيد¹⁵ يوم ظهور هذا الصليب ورتب¹⁶ هذا العيد في دلالات بيت المقدس واخذته عنه¹⁷ بقية اهل العالم وبالواجب¹⁸ التعميد للصليب في كل وقت لان به كان خلاصنا وهو سلاحنا على سائر اعدائنا الحسية والعقلية متى¹⁹

1. *Haec tria verba desunt in A.* — 2. B. صليبا. — 3. B. ذاطرون. — 4. B. نظره. — 5. B. جارسل. — 6. *Deest in B.* — 7. B. ايوك. — 8. B. الارض. — 9. A. صليبا. — 10. B. على. — 11. B. على. — 12. B. ذبا. — 13. B. بيع. — 14. A. احد. — 15. A. عند. — 16. A. رتب. — 17. A. رتب. — 18. B. والواجب. — 19. B. متى.

sous le gouvernement de notre saint père Aubà Cyrille (*Kirlos*), évêque de Jérusalem *Bait el-Maqdis*, sous le règne de Constance *Qasstantinos*, fils du grand empereur Constantin (*Qasstantin*). Son apparition eut lieu à la troisième heure du jour : elle brillait excessivement, surpassant par sa lumière celle du soleil. Elle demeura visible jusque près de la neuvième heure. Les gens arrivaient de tous côtés pour la voir. Notre père Cyrille envoya à l'empereur * 202 * Constance * une lettre où il lui disait : « Au temps de ton bienheureux père, il est apparu une croix parmi les étoiles, au milieu du ciel, et de ton temps, o empereur, il est apparu également, sur le Calvaire (*El-Agranyoun*), une croix de feu dont la lumière surpasse celle du soleil; elle s'étend jusqu'au saint cimetière et jusqu'à la montagne des Oliviers (*Djebel ez-Zaitoun*). » Il le détournait dans cette lettre d'adopter la croyance d'Arins (*Aryous*), de recevoir aucun de ses sectateurs. Puis saint Cyrille, au jour de l'apparition de cette croix, établit cette fête dans les... de Jérusalem. Le reste du monde la regut de lui. La célébration d'une fête de la croix est obligatoire en tout temps, parce qu'elle est notre salut; c'est elle qui est notre arme contre tous les ennemis temporels ou spirituels; nous nous en armons avec une foi

ملحننا به بإمامة صجيحة ولربنا التسبيح والتقديس الى اباد الدهور كلها امين¹

اليوم الثالث عشر من بشنس

في هذا اليوم تتيح الاب العابد المجاهد الحكيم ارمانوس هذا القديس كان من اهل رومية من اولاد اكابرها² واغنياها واعيانها³ فعلماه علوم البيعة وقدماه شماسا ثم مضى الى مدينة اتانس وقراً علم⁴ مصوره⁵ الدور الكلي فاتقنه⁶ جيداً وفاق على كثيرين من اهل زمانه وكان في الحكمة اليونانية كاملاً وفي الفضيلة المسيحية¹⁰ عاملاً¹¹ ومعلماً¹² فلما ان ملك تاودوسيوس¹³ الكبير على رومية طلب رجلاً حكيماً صالحاً ليعلم ولديه انوريوس وارغاديوس فمدح هذا القديس له فاستحضره ورغب اليه ان يعلم ولديه ثم ادخله الى

والرب يسوع المسيح المحمد مع ايده الصالح وروح B *habet* ولربنا¹ — 1. *Pro his verbis a* — 2. *Mai addit commemorationem consecrationis ecclesiae sanctae Damianae.* — 3. B *addit* مثل. — 4. B *addit* التاسكت. — 5. B *addit* اكابر اهلها. — 6. *Deest in B.* — 7. B *علم*. — 8. *Deest in B.* — 9. B *واوتقنه*. — 10. B *addit* كاملاً. — 11. B *عاملاً*. — 12. B *rursus* وعالمها. — 13. B *تاوداسيوس*.

sincère. Louange et gloire à Notre-Seigneur jusqu'à la consommation des siècles! Amen¹.

TREIZE DE BACHONS 8 mai .

En ce jour mourut le dévot, le zélé, le sage Arsène (*Arsányous*). Ce saint était Romain, d'entre les fils des principaux, des riches, des grands. Ils lui firent apprendre les sciences ecclésiastiques et lui firent conférer le diaconat. Puis il alla dans la ville d'Athènes (*Atanàs*), où il apprit la science qui comprend tous les cycles et la posséda parfaitement. Il surpassa beaucoup des gens de son époque. Il était accompli dans la philosophie grecque, agissant et instruisant dans la science chrétienne. Lorsque régna sur Rome (*Roumyah*) Théodose (*Tàoudousyous*) le grand, il chercha un homme sage et vertueux pour instruire ses deux fils, Honorius (*Anoryous*) et Arcadius (*Arghadyous*). On lui vanta ce saint, il le fit venir et lui demanda d'instruire ses enfants. Puis il le fit entrer dans son palais, amena ses deux fils. Le saint

1. Mai ajoute la commémoration de l'église de Sainte-Damienne.

قصره احضر له ابيه فادبها وعلمها كما ينبغي لئلا يفتخر بها والجد الاجتهاد في التعليم الى ان ضربها ضربا كثيرا موجعا فلما تسبح الملك تاودوسيوس¹ وملك ابنه انوريس على رومية وارغاديوس² على القسطنطينية اوقع الله في نفس هذا القديس الخوف منها لاجل ضربها وحركه على الخروج من وسط³ العالم ويصير مصباحا يستضي به من يريد خلاص نفسه⁴ وبسما هو منكر ماذا يفعل واذا صوتا قد اتاه من قبل الرب قائلا يا ارساني اخرج من العالم وانت تخاص فما لبث⁵ بعد سماع الصوت بل غير شكاه⁶ واتى الى مدينة الاسكندرية ثم منها الى حد بيرة القديس مقاريوس واجهد نفسه بالصوم الكثير والسهر الطويل واتقن مع فضائله فضائل السكوت ولما سأل يوم عن سكوته قال كثيرا تكلمت وتدمت ولم اقدم على السكوت يوما قط وكان متضعا في باطنه وظاهره وكان مداوما لعمل يديه ويذكر⁷ مصدقا بما يفضل عنه ووضع للذين يريدون خلاص نفوسهم تعاليم نافعة بالغة وكان اذا دخل الى البيعة يستتر بالعمود حتى لا يراه احدا وعمل هذا

1. B. نوردوسيس. — 2. *Hæc verba a* ^{صريح} *desunt in A.* — 3. B. *addit* جدا. —

4. *Deest finis vitæ S. Arsenii apud B usque ad mediam vitam S. Pachonii die sequenti.* — 5. A. ^{ردكس}.

les instruisit comme il convenait à quelqu'un comme lui et comme eux. Le zèle de l'enseignement le contraignit à leur donner souvent des coups douloureux. Lorsque mourut l'empereur Théodose et que son fils Honorius régna sur Rome et Arcadius sur Constantinople (*El-Qostantinyah*), Dieu inspira leur crainte dans l'âme de ce saint à cause des coups qu'il leur avait donnés et le poussa à sortir du milieu du monde et à devenir une lampe dont s'éclairerait quiconque voudrait faire son salut. Tandis qu'il réfléchissait à ce qu'il ferait, il entendit une voix venant de la part du Seigneur et lui¹ disant : « Arsène, quitte le monde et tu seras sauvé. » Après² avoir entendu la voix, il ne tarda pas, changea d'aspect et alla dans la ville d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*), et de là, sur les limites du désert de saint Macaire (*Maqariyous*), il se livra à de nombreux jeûnes et à de longues veilles et, à ses vertus joignit celle du silence. Un jour qu'on l'interrogeait là-dessus, il répondit : « Souvent je me suis repenti d'avoir parlé, jamais de m'être tu³. » Il était déprimé à l'intérieur et à l'extérieur, très assidu à travailler de ses mains; il distribuait son superflu en aumônes; il donnait à ceux qui voulaient sauver leurs âmes des instructions utiles et profitables. Quand il entra à l'église, il se cachait derrière les colonnes pour n'être vu de personne. Ce

1. Photique. *Du Bœvardage*, xxiii.

القدّيس عجائبا كثيرة وكشف الله له سيرة بعض الناس عدّة دفوعا وكان منظره حسنا صحيح التركيب بشوش الوجه طويل اللحية الى بطنه ومن البكا والنسك سقط شعر جفونه وكان طويلا الا انه انحني من الكبر وبلغ من السنين خمسة وتسعين سنة منها في رومية اربعين سنة وفي اسقيط مقاريوس اربعين سنة وعشرة سنين في جبل مصر وثلاثة سنين في ديارات الاسكندرية ثم عاد الى جبل مصر واقام فيه ستين وتيسح هناك صلاته تكون معنا امين

اليوم الرابع عشر منه

في هذا اليوم تيسح الاب بخوميوس اب الشركة الروحانية هذا الاب ترهب من صغره عند الاب بالامون ومكث تحت طاعته سنين كثيرة واتقن امور الرهبنة جيدا وبعد ذلك ظهر له ملاك الرب وامره ان يجمع الرهبان ويقم الشركة الرسولية فجمع جموعا كثيرة وجعل¹ لهم ديارا كثيرة ورتبهم جميعهم (شركة واحدة في مجمع واحد وفي شغل واحد وفي طعامهم ورتب لهم قوانين يستعملونها في صلواتهم واكلهم وكان هو اب² على جميعهم وجعل

1. جعلت A.

saint fit de nombreux miracles. Un certain nombre de fois, Dieu lui découvrit la conduite de quelques personnes. Il était beau d'aspect, sain de complexion, gai de visage; il avait la barbe longue et tombant jusqu'au ventre, ses pleurs et ses austérités avaient fait tomber le poil de ses sourcils. Il était grand, mais courbé par l'effet de l'âge. Il atteignit quatre-vingt-quinze ans, desquels il passa quarante à Rome, quarante au couvent de Saint-Macaire, dix au Djebel Mişr, trois dans les couvents d'Alexandrie; puis il revint au Djebel Mişr, où il resta deux ans, et y mourut. Que sa prière soit avec nous! Amen.

QUATORZE DE BACHONS 9 mai .

En ce jour mourut notre père Pachome (*Bakhomiyous*). Il embrassa l'état monastique dès sa jeunesse chez notre père Palémon (*Bâlâmoun*) et resta de nombreuses années sous son obéissance et s'acquitta parfaitement des devoirs monastiques. Ensuite, l'ange du Seigneur lui apparut et lui ordonna de rassembler les moines et d'établir une communauté apostolique. Il réunit des foules nombreuses, leur établit de nombreuses demeures, les disposa toutes en communauté pour la réunion, l'occupation et la nourriture. Il institua pour eux des règles qu'ils appliquaient pour la prière et le repas; il fut leur père¹ à

لكل دير رئيس وكان هو يطوف ويفتقد الجميع من اقصى بلاد اسوان واتقوا واخميم ودوناسة والى اخر الصعيد من الجهة البحرية ولم يكن يدع¹ احد من اولاده يصير كاهنا لاجل المجد البطال وحتى لا يتشاحنوا لاجل الكهنوت بل كان قسيس من العالم يقدر في كل دير ولما طلع القديس اتاناسيوس² الى³ الصعيد قصد ان يقدم هذا الاب قسيسا فهرب منه فقال لاولاده قولوا لايكم يا من بنا بيته على صخرة التي لا تتزعزع وهرب من المجد الفارغ طوباك وطوبا لاولادك واشتبهى دفعة ان يبصر الجحيم فخطفه ملاك الرب واوراد منازل الصديقين واحدا فواحدا منهم وكذلك مواضع العذاب واقام رئيسا على الشركة اربعين سنة وثبتهم⁴ ورسم لهم من يتولا تدبيرهم من بعده وتبيح بسلام بركة صلاته⁵ تكون معنا امين وفيه⁶ ايضا استشهد القديس ابيماخس من اهل القرما على عهد يولاميس⁷ والى مصر هذا القديس كان حائكا في صناعته يعمل الشرب والحلل الفاخرة وكان له رقعة وهم

1. A ادع. — 2. B addit ائى. — 3. Deest in B. — 4. B وحدا. — 5. B وورثهم. — 6. B يولاميس. — 7. Haec commemoratio deest in Ludolf. — 8. Deest in B. — 9. B يولاميس بركد.

tous. Il établit pour chaque couvent un supérieur : il faisait des tournées et les visitait tous depuis l'extrémité du pays de Syène (*Asouân*), d'Edfou (*Atfou*), d'Akhmim et de Donnasah, jusqu'au bout de la Haute-Égypte (*Eÿ-Sa'ûd*), du côté maritime. Il ne laissait aucun de ses enfants devenir prêtre pour la vaine gloire et afin d'éviter des querelles entre eux à cause du sacerdoce. Il y avait un prêtre du monde qui disait la messe dans chaque couvent. Quand saint Athanase (*Atanasyous*) vint dans la Haute-Égypte, il voulut l'ordonner prêtre, mais ce père s'enfuit. Le saint dit aux fils de Pachome : « Dites à votre père : O toi qui as construit une habitation sur une pierre inébranlable et qui as fui une gloire vide, heureux sois-tu et heureux tes enfants ! » Une fois, il voulut voir l'enfer. L'ange du Seigneur l'enleva et lui montra les demeures des justes une à une, et de même le lieu des châtements. Il demeura à la tête de la communauté pendant quarante ans, fortifiant ses frères; il leur établit quelqu'un pour les gouverner après lui et mourut en paix. Que la bénédiction de sa prière soit avec nous! Amen.

¹En ce jour aussi mourut saint Épimaque (*Abimakhous*), des gens de Péluse (*El-Faramâ*), au temps de Youlâmis, gouverneur d'Égypte (*Misr*). Ce saint était tisserand de son métier; il fabriquait des houppes de couleur et des manteaux magnifiques; il avait des compagnons : Théodore (*Thoudoros*)

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

تاودرس¹ وكليتيكس فلما سمع بقدم الوالى يولاميس² وانه يعذب المسيحيين بدأ يعظ رفقته ويهدهم في مال هذا العالم³ ثم ودعهم وخرج الى البكروج الذى عند دميرة واتى الى الوالى فوجده يعذب امرأاً وقد ارماها في الاتون وتيتحت⁴ بعد ان صار الاتون مثل ندا باردا والقديس يعاين ذلك فتقدم الى الوالى⁵ واعترف بالمسيح له المجد فعذبه كثيرا وكان عمره يومئذ سبعة وعشرين سنة ثم انه * امر بصلبه⁶ ورميه⁷ في الهيازين وعصره فخرج من جسده نقط دم جاوا على عيني⁸ طفلة عمية فابصرت لوقتها ثم صلبوه على خشبة وكان يسأل⁹ المسيح كثيرا ويصلى له فامر الامير ان توخذ رأسه فسل السيف سيفه وجده عليه فانحلت قوته وهكذا غيره الى كمال اربعة عشر سيف وهم تسقط قوتهم ويتعون¹⁰ على الارض فربطوا في رقبته حبلا¹¹ وجذبوه¹² الى جبل عال فاسلم روحه بيد الرب ونال الاكليل الغير مضحل وكان في الاجناد واحد¹³ اطرش فعند حملته¹⁴ جسد القديس سبع¹⁵ باذنيه واتوا اقوام من ابلوا¹⁶ واخذوا الجسد¹⁷ وظهر منه آيات واشفية¹⁸ واما

1. B. تادرس. — 2. B. يولاميس. — 3. B. دنيا. — 4. B. فتتيجحت من. — 5. A. عنده. — 6. عليه. — 7. B. روماد. — 8. B. صادف عيني. — 9. B. Addit. السيد. — 10. A. ويشعرا. — 11. A. من هدييته. — 12. B. ورجدوه. — 13. A. واحدا. — 14. B. حمل. — 15. A. فسمع. — 16. B. واثفيا. — 17. B. جسده. — 18. B. انكرا.

et Callinicos (*Kallinikos*). Quand il apprit que le gouverneur Youlâmis arrivait et qu'il châtiât les chrétiens, il se mit à exhorter ses compagnons, à leur inspirer le dégoût des biens de ce monde. Puis il leur dit adieu et partit pour El-Bakroudj qui est près de Damirah. Il alla vers le gouverneur qu'il trouva eu train de torturer une femme qu'il avait fait jeter dans un four. Elle mourut après que le four était devenu pareil à une fraîche rosée. Il s'avança vers le gouverneur et confessa le Messie — gloire à lui. Youlâmis lui fit subir de nombreux supplices : le saint avait alors vingt-sept ans. Puis il ordonna de * le crucifier, de le jeter dans les presses et de l'écraser. Des gouttes de * t. 204 r. sang sortirent de son corps et vinrent sur les yeux d'une jeune fille aveugle; aussitôt, elle recouvra la vue. On le crucifia sur une poutre; il invoquait fréquemment le Messie et le priait. Le gouverneur ordonna qu'on lui tranchât la tête; le bourreau tira son sabre et l'agita au-dessus de lui; sa force disparut et ainsi jusqu'au nombre de quatorze bourreaux dont la force manqua; ils tombaient à terre. On lui attacha une corde au cou et on le traîna vers une montagne élevée; il rendit l'âme entre les mains du Seigneur et reçut la couronne incorruptible. Parmi les soldats était un sourd : en portant le corps

الامير فانه خاف وهرب واجتمعوا¹ اهل الديميرتين وعزوا اهل الشهيد² ولما راوا الايات³ الظاهرة⁴ منه امنوا وتعمدوا⁵ وكان عدتهم الف وسبع مائة وخمسين نفسا رجالا ونسا وصبيان واتي اهله وحملوه الى⁶ البرمون بكرامة عظيمة وكفنه والى برمون باكفان⁷ من عندد ونوا عليه كنيسة شفاعته⁸ تكون معنا امين

اليوم الخامس عشر من بشنس

في⁹ هذا اليوم استشهد القديس الرسول سمعان الغيور وهو المدعو ناتانايل هذا كان من قانا الجليل وكان خبيرا¹⁰ بالناموس وكتب الانبياء وكانت فيه غيرة وحدة وبها¹¹ لقب¹² وكان بارا تقيا في دينه غير محابي لوجه صديق¹³ ولهذا لما قال له فيلبس قد وجدنا المسيح الذي كتب عنه موسى وذكرته الانبياء وهو يسوع ابن يوسف الذي من الناصرة فما

1. B. — 2. B. — 3. B. — 4. B. — 5. B. — 6. B. — 7. Pro. — 8. B. — 9. B. — 10. B. — 11. B. — 12. B. — 13. B.

du saint, il entendit des deux oreilles. Des gens vinrent d'Ablou¹, prirent le corps qui produisit des miracles et des guérisons. Quant au gouverneur, il eut peur et s'enfuit. Les gens des deux Damirah se réunirent et honorèrent les parents du mort. A la vue de ses prodiges évidents, les habitants eurent et furent baptisés; leur nombre s'éleva à 1.750 personnes, hommes, femmes et enfants. Sa famille vint emporter son corps en grande pompe à El-Barmoun; le gouverneur de cette ville l'ensevelit dans des linceuls lui appartenant et on lui bâtit une église. Que son intercession soit avec nous! Amen.

QUINZE DE BACHONS 10 mai .

²En ce jour mourut martyr le saint apôtre Simon (*Sim'an*) le zélote; il était appelé Natanaël (*Natânâyil*) de l'illustre Cana (*Qânâ*); il avait vieilli dans la Loi et dans les livres des prophètes et avait un zèle singulier, d'où lui vint son surnom. Il était vertueux, impartial, juste. Aussi lorsque Philippe (*Filibos*) lui dit : « Nous avons trouvé le Messie, sur lequel a écrit Moïse (*Mousa*) et qu'ont mentionné les prophètes, c'est Jésus (*Yasou'*) fils de Joseph (*Yousof*) de Nazareth (*En-Nâsrah*), » il ne l'admit pas, mais il lui

¹ B. *Abou*. — 2. Cette commémoration manque dans Ludolf.

حاجاه بل قال له * هل يمكن ان يخرج من الناصرة شيء فيه صلاح فلما قال له فيلبس
تعان وانظر وقال له الرب هذا اسراييلي لا غش فيه ما انطاع ايضا للمديح بل طلب الدليل
على مدحه فقال له¹ ومن اين تعرفني فاجابه الرب² من قبل ان يدعوك فيلبس وانت
تحت شجرة التين رأيتك فتحقق ايضا انه عالم بالمستورات فقال ربي والاهي ولم يفعل
كمشايع اليهود³ الذين رأوا وسمعوا اعظم واكثر⁴ من هذا وما انطاعوا للحق وقيل انه كان
في صباه قد تخاصم مع انسان من الامم في البرية فضره فمات منها دفنه تحت شجرة تين⁵
ولم يعلم به احدا الا المخلص وقيل ايضا ان⁶ في قتلة الاطفال اجاثه امه في زنبيل
وعلقته⁷ في شجرة تين كانت في بيتها وكانت تنزله ثم ترضعه ثم تعلقه فلم تنزل هكذا الى ان
سكن الاضطهاد ولم تعلمه امه بذلك الى ان كبر وصار رجلا خوفا عليه ولا هو ايضا اعلم
احدا بذلك فلما ابتلاه⁸ المخلص بذلك تحقق ان المخلص عالم الغيوب فعند ذلك انطاع
للمخلص⁹ وتبعه وصار من جملة التلاميذ الاثني عشر ولما قبل نعمة المعزى وتكلم بسائر

1. *Deest in B.* — 2. *B addit* *و*دال. — 3. *Deest in B.* — 4. *Deest in B qui addit* *و*رأى.
— 5. *B* *الذين*. — 6. *B* *انه ايضا*. — 7. *Deest in B.* — 8. *B* *اداه*. — 9. *Haec verba a* *تحقق*
desunt in A.

dit : * « Est-ce que quelque chose de bon peut sortir de Nazareth! » Lorsque * n. 204 v.
Philippe lui dit : « Viens et regarde, » le Seigneur lui dit : « Il n'y a pas
de fraude en celui-ci..... » Il demanda une preuve pour sa louange. « D'où
me connais-tu? » lui dit-il. « Avant qu'on ne t'appelle Philippe; tu étais
sous un figuier, je t'ai vu. » Il fut convaincu que Jésus connaissait les
choses cachées et lui dit : « Mon Seigneur et mon Dieu, » et ne lui résista
plus, au contraire des vieillards juifs (*El-Yahoud*) qui avaient vu des miracles
plus considérables et plus nombreux et qui ne se rendirent pas à la vérité.
On dit que, dans sa jeunesse, il eut une dispute avec un homme des gentils
dans le désert; il le frappa d'un coup mortel et l'enterra sous un figuier :
personne ne le sut que le Sauveur. On dit aussi que lors du massacre des
Innocents, sa mère le cacha dans un panier et le suspendit à un figuier qui était
dans son habitation. Elle le descendait pour l'allaiter, puis le suspendait; elle
continua jusqu'à ce que la persécution s'apaisa; mais, par crainte pour lui, elle
ne l'en informa pas jusqu'à ce qu'il eut grandi et qu'il fut devenu un homme.
Lorsque le Sauveur le lui révéla, il fut certain qu'il connaissait les choses
cachées. Alors il se soumit à lui, le suivit et fut un de la troupe des douze
disciples. Lorsqu'il reçut la grâce du Consolateur, qu'il parla tous les

لغات اهل العالم وعلم السرائر الالهية دخل¹ في وسط ظلال² العالم فانار الجزؤ الذي انتدب اليه ورذ كثيرين من الحكماء والجهال وانارهم وصيرهم من بعد³ ذياب خاطفة غنما انيسة وهضى الى بلاد الزنج⁴ وبلاد البجاة⁵ ودخل جزيرة برطانة ومسكه الكفار في كل موضع من هذه الاماكن وهاوود وعوقب عقوبات كثيرة فازداد بها قوة وشجاعة واجرى الله على يديه ايات عظام منها انه اقام امواتا قد صاروا رميم وسألود ان يعيدهم فعمدهم وعاشوا مدة من⁶ السنين واشفى ابرصا في وقت عماده واخيرا علقه⁷ الكفار على خشبة مصلوبا فنال فيها اكليل الشهادة شفاعته تحرسنا من العدو الشرير الى النفس الاخير امين ولربنا المجد⁸ امين

* 1. 205 1.

وفيه⁹ ايضا استشهد بمدينة دندرا اربعماية شهيد بعد ان عوقبوا كثيرا وكانت شهادتهم بضرب السيف في اخر مملكة ديقلاديانوس الكافر صلاتهم وشفاعتهم تكون معنا ومع كاتبه الى الابد امين

1. B ردحل. — 2. B طلام. — 3. *Deest in B.* — 4. B الادرنج. — 5. B الحجارة. — 6. B دذا. — 7. *deest in B.* ددد من. — 8. B اعلقه. — 9. *Pro his verbis a B habet* نحرسنا. — 10. *Hæc commemoratio deest in A et Ludolf.*

langages du monde et qu'il eomut les mystères divins, il entra au milieu des erreurs de ce monde: il illumina la partie à laquelle il était appelé et ramena beaucoup de sages et d'ignorants, les éclaira et, de loups ravisseurs, les fit devenir un troupeau soumis. Il alla dans le pays des Zindj et des Bédjas, entra dans l'île de Bartanah. Partout les infidèles le saisirent, le traitèrent avec mépris et lui firent subir de nombreux supplices, mais il redoubla de force et de courage. Dieu fit arriver par ses mains de grands miracles: ainsi il ressuscita des morts qui n'étaient plus que des os cariés: ils lui demandèrent le baptême; il les baptisa¹ et ils vécurent un certain nombre d'années. Il guérit un lépreux au moment de son baptême. A la fin, les infidèles le crucifièrent en le suspendant à une croix: il reçut la couronne du martyr. Que son intercession nous protège contre l'ennemi méchant jusqu'au dernier souffle! Amen. Gloire à Notre-Seigneur! Amen.

* 1. 206 1.

¹ En ce jour moururent martyrs dans la ville de Tentyris (*Denderà*) quatre cents personnes, après avoir subi de nombreux tourments. Ils subirent leur martyre par l'épée, à la fin du regne de Dioclétien (*Diqladyanous*) l'infidèle. Que leur prière et leur intercession soient éternellement avec nous et avec l'écrivain! Amen.

1. Cette commémoration manque dans A et Ludolf.

وفيه¹ أيضا تذكار مينا الشماس المتوحد صلاة الجميع تكون معنا ومع كتابه الى الابد امين²

اليوم السادس عشر من شهر بشنس³

في⁴ هذا اليوم تذكار القديس يوحنا الانجيلي وندايه⁵ في مدينة اسية وافسس⁶ وكل البلدان التي حولها ولاجل ما قاساه من الهموم في غرق البحر وما كابد من القوم الاشرار عبدة⁷ الاوثان الى ان اعادهم الى معرفة الله⁸ واستنقذهم من طغيان الشيطان بتعاليمه والايات التي اجراها الله على يديه ولما⁹ كتب¹⁰ الانجيل المنسوب له فحركته¹¹ الروح القدس انه¹² كتب ما استبقوه الثلاثة الانجيليون لاسباب دعتهم اليه فطلق باذنية الابن وتجسده وبعض اياته التي لا تحصى كما ذكر في انجيله ثم معد بالروح الى السموات ورأى

1. *Haec commemoratio deest in A et Ludolf.* — 2. *Mai addit commemorationem S. Sidrach.* — 3. *Pro* من شهر بشنس *A habet*. — 4. *B addit* مثل. — 5. *B* واندارد. — 6. *B* وايضا افسس. — 7. *B* وعبادة. — 8. *B* الحق. — 9. *B addit* شاح. — 10. *B addit* اجم. — 11. *B* فحركته. — 12. *B* الى ان.

'En ce jour aussi est la commémoration du diacre Minà le contemplatif. Que sa prière entière soit éternellement avec nous et avec l'écrivain! Amen².

SEIZE DE BACHONS (11 mai).

En ce jour a lieu la commémoration de saint Jean (*Youhannâ*) l'Évangéliste et de son appel dans la ville d'Asie (*Asyah*), d'Éphèse (*Afasos*) et toutes les villes qui sont autour, et à cause de ce qu'il souffrit de terreurs quand il fut enfoncé dans la mer et de ce qu'il supporta de la part du peuple méchant, adorateur d'idoles, jusqu'à ce qu'il le ramena à la connaissance de Dieu et le sauva de la tyrannie de Satàn (*Ech-Chaqtân*) par ses enseignements et les miracles que Dieu accomplit par ses mains. Lorsqu'il écrivit l'Évangile qui porte son nom et que l'Esprit-Saint le poussa à rédiger ce que les trois évangélistes avaient laissé de côté parce qu'ils s'en remettaient à lui, il parla de l'éternité du Fils, de son incarnation et des miracles innombrables, comme le mentionne son Évangile. Puis il monta aux cieux en esprit, vit les milices

1. Cette commémoration manque dans A et Ludolf. — 2. Mai ajoute la commémoration de saint Sidrach.

الطغمت السماوية ومراتهم وسمع تسبيحهم وكتب بذلك الكتاب المسمى ابو غلمسيس ورتب المصريون هذا العيد تذكاراً¹ لبشارته وفي مثله كرزت له كيسة في مدينة الاسكندرية صلاته تحفظ جميعنا² امين

اليوم السابع عشر من بشنس³

في⁴ هذا اليوم تنسبح⁵ العظيم ايفانيوس اسقف قبرس⁶ هذا القديس كان من ضيعة قريب بيت جبريل وكان ابوه وامه⁷ يهودا⁸ تابعين سراج العتيقة وكانا فقرا⁹ لان ابيه كان فلاحا وكانا بارين¹⁰ بحسب الشريعة¹¹ اليهودية فتوفا ابيه¹² وترك هذا القديس وابنة فريتهم امهم بكل ادب صالح¹³ وكان ابيه قد ترك دابة وكانت ردية جدا فاشارت عليه امه ان يبيع الدابة يستريحوا من¹⁴ مضرتها ويستعينوا بثمنها وينما هو ماش¹⁵ لقيه رجل¹⁶ مسيحي قديس اسمه فيلوتوس فوقف ساومه في ثمن الدابة فرفض¹⁷ الحمار ايفانيوس

1. تذكرا. — 2. Pro tribus his verbis B habet نفسنا الى النفس. — 3. تذكارا. — 4. B. — 5. Deest في B. — 6. القديس. — 7. B. — 8. يهودا. — 9. A. — 10. B. — 11. B. — 12. B. — 13. B. — 14. B. — 15. A. — 16. B. — 17. B.

célestes et leur hiérarchie; il les entendit louer le Seigneur et l'écrivit dans son livre appelé Apocalypse (*Aboughalamsis*). Les Égyptiens ont institué une commémoration pour son Évangile. Ce même jour une église lui fut consacrée dans la ville d'Alexandrie (*El-Iskaandaryah*). Que sa prière nous protège tous! Amen.

DIX-SEPT DE BACHONS (12 mai).

En ce jour mourut le grand Épiphane (*Abifanyous*), évêque de Chypre (*Qobros*). Ce saint était d'un village voisin de Baït Djalril; son père et sa mère étaient Juifs (*Yahoub*), suivant la lampe de la loi ancienne. Ils étaient pauvres, car son père était laboureur, mais vertueux selon la loi juive. Son père mourut laissant ce saint et une fille. Leur mère les éleva et leur donna une vertueuse éducation. Son père avait laissé une bête de somme qui était très méchante. Sa mère lui conseilla de la vendre pour qu'ils fussent tranquilles¹ contre sa méchanceté et qu'ils profitassent de son prix. Tandis qu'il marchait, il rencontra un saint chrétien nommé Philothée (*Eloutyous*). Il s'arrêta pour lui offrir le prix de la bête. Mais l'âne donna à Epiphane un coup de pied sur la cuisse; il tomba évanoui et faillit mourir. Philothée fit le signe de la

على فيخذ فوقه مغشياً عليه وقد قارب الموت فصاب فيلوتوس¹ على فيخذ باسم الاب والابن والروح القدس فبرى من وجعه للوقت ونض كانه لم يكن به ألم ثم زعق القديس على الدابة² باسم يسوع المصلوب تموت فوق الحمار ميتا للوقت فلما اجسر القديس³ ابيفانيوس هذه⁴ الاثنيين قال للقديس فيلوتوس⁵ ومن هو يسوع المصلوب الذي باسمه تعمل هذه الايات فاجابه هو⁶ ابن الله الذي⁷ صلبه اليهود باورشليم فبقى⁸ هذا في خاطر القديس ابيفانيوس واتفق ان رجلا من سعدا اليهود اخذه الى عنده ورباه وعلمه الشريعة ولما دنت وفاته ولم يكن له وارث⁹ ورث كلما له لابيفانيوس فقراً العلوم وحفظ الشريعة ثم اتفق له انه اتقى في بعض الايام راهبا قديسا¹⁰ اسمه لوكيانوس وكان عالما وعليه¹¹ نعمة من الله فراقته في الطريق¹² وهما سائران¹³ في الطريق¹⁴ لقيهما انسان مسكين¹⁵ فسأل الراهب صدقة ولما لم يكن معه ما يعطيه قلع الكسا الذي عليه ودفعه له فعند ما اخذه المسكين¹⁶ رأى ابيفانيوس كان حلة بيضة نزلت من السماء على ذلك الراهب فتعجب لذلك ثم طرح ذاته الى رجلى الراهب وسأله من هو وما¹⁷ دينه فاعامه

1. B. فيلوتوس. — 2. الدابة. — 3. *Deest in B.* — 4. B. هذا. — 5. AB. فيلوتوس. — 6. B. فبرى. — 7. A. النبي. — 8. B. وبقي. — 9. A. وارثا. — 10. A. قديس. — 11. B. وكان عالما. — 12. B. فبينما. — 13. *Deest in B.* — 14. B. ماشيان. — 15. A. انسانا مسكينا. — 16. B. الشرح. — 17. B. *addit*.

croix sur sa cuisse : au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit. Il fut aussitôt guéri de sa douleur et se leva comme s'il n'avait ressenti aucun mal. Puis le saint cria sur la bête de somme : « Meurs, au nom de Jésus (*Yasou*) le crucifié. » L'âne tomba mort sur-le-champ. A la vue de ces deux miracles, saint Épiphané dit à saint Philothée : « Quel est ce Jésus crucifié au nom de qui tu fais ces miracles ? » Il lui répondit : « C'est le Fils de Dieu que les Juifs ont crucifié à Jérusalem (*Ourichalim*). » Ceci resta dans l'esprit de saint Épiphané. Il arriva qu'un riche Juif le prit chez lui, l'éleva et lui apprit la Loi. Quand sa fin fut proche, comme il n'avait pas d'héritier, il lui laissa tout ce qu'il possédait : il étudia les sciences et apprit la Loi par cœur. Il arriva qu'un jour, il rencontra un saint religieux du nom de Lucien (*Loukyânous*) qui était instruit et en possession de la grâce divine. Celui-ci l'accompagna : en route, ils rencontrèrent un pauvre qui demanda l'aumône au saint. Comme il n'avait rien à lui donner, il enleva le manteau qu'il portait et le lui donna. Tandis que le malheureux le recevait, Épiphané vit comme un manteau blanc descendant du ciel sur ce moine. Il en fut étonné, puis il se jeta aux pieds du moine et lui demanda qui il était et quelle était sa religion.

انه مسيحي فسأه¹ ابيفانيوس ان يجعله مسيحيا فاخذته واتى به الى الاسقف فعمده وعلمه شرايع الدين المسيحي فقال ابيفانيوس اني اريد ان اكون راهبا فقال له الاسقف انت لك مال كثير² ما ينبغي ان تترهب فمضى واتى باخته وعمدها³ وفرق من ذلك المال على المساكين وعاش الديارة والكنائس واقضى منه كتبا⁴ كثيرة⁵ ثم ترهب هو واخته ودخل الى دير لوكيانوس الذي كان سبب معموديته وذلك في السنة السابعة عشر من عمره فوجد في الدير⁶ القديس ايلاريوس⁷ الكبير وهو بعد شاب في سنة شيخ في سيرته فسلم القديس ابيفانيوس وعلمه الرهبانة والعلوم الشرعية وكانت نعمة الله عليه وانه اتقن⁸ علوم البسعة والرهبنة في زمان قليل ثم كمل في سيرته وصار يعمل ايات عظام واقام امواتا واخرج شياطين⁹ وانبع ماء في غير موضع¹⁰ ماء وانزل امطار اشخاص¹¹ خبر فضله وعلمه وتقاطرت اليه كثيرون¹² ليجادلوه فابان لهم ضلالتهم¹³ وعمدهم وكذلك حكماها اليونان ورد كثير منهم الى المسيح له المجد وتبنا عليه القديس ايلاريوس¹⁴ معلمه انه سيصير¹⁵ اسقفا

1. A. فسأل له. — 2. A. *rursus* كثر. — 3. B. بعددها. — 4. B. كتب. — 5. B. كثر. — 6. B. وشاع. — 7. B. ايلاريوس. — 8. B. فاقن. — 9. B. شياطينا. — 10. A. موضع. — 11. B. اشخاص. — 12. B. كثيرين. — 13. A. ضلالتهم. — 14. B. ايلاريوس. — 15. B. يصير.

Lucien lui apprit qu'il était chrétien. Épiphane le pria alors de le faire chrétien. Il le prit et le conduisit à l'évêque, qui le baptisa et lui enseigna les règles de la religion chrétienne. « Je veux être moine. » dit alors Épiphane. « Tu as de grandes richesses, répondit l'évêque, il ne convient pas que tu sois moine. » Il partit, ramena sa sœur qu'il baptisa, partagea cette fortune entre les pauvres, les couvents et les églises, acquit de nombreux livres. Puis il prit le froc, lui et sa sœur. Il entra dans le couvent de Lucien qui avait été la cause de son baptême, et cela dans la dix-septième année de son âge. Il trouva dans ce monastère saint Hilaire (*Haryous*) le grand, qui était un jeune homme pour les années, mais un vieillard pour la conduite. Il reçut saint Épiphane, lui enseigna la vie monastique, les sciences juridiques; la grâce divine était sur lui. En peu de temps, il apprit les sciences ecclésiastiques et monastiques. Il se mit à faire de grands miracles; il ressuscita des morts, chassa des démons et fit jaillir de l'eau ailleurs que là où il y en avait. La réputation de sa vertu et de sa science se répandit; les Juifs se rendirent fréquemment vers lui pour disputer contre lui; il leur montra leurs erreurs et les baptisa, de même des sages des Grecs (*El-Youmân*); il ramena beaucoup d'entre eux au Messie, gloire à lui. Saint Hilaire, son maître, prophétisa

على قبرس¹ وامره² ان يذهب الى ثم يسكن هناك وعرفه ابن يسكن وامره³ ان لا يمتنع اذا طاب فان ذلك برأى الله فمضى يسكن هناك حيث قال له ولما تنيح اسقف قبرس³ اتفق ان القديس دخل المدينة ليشترى ما يقوم بالجسد⁴ ومعه راهبين فاعلم المسيح اسقف قديس شيخ وقال له اذهب الى السوق والراهب الذي تجد بيده قطفين عنب يريد يشتريهم واسمه ابيفانيوس اجعله اسقفا على قبرس⁵ فقام وذهب⁶ الى السوق فوجد ابيفانيوس⁷ فقال له ارم من يدك هذه القطفين العنب فسأله عن اسمه فاجابه ابيفانيوس فعلم القديس ان نبوة القديس⁸ ايلاريوس⁹ قد تمت فرمى من يده القطفين¹⁰ ومضى معه¹¹ الى البيعة وقدمه شماسا وقسا ثم اسقفا ثم اراد الاسقف ان يطيب قلبه وقلب الجماعة فاعلمهم بالروبا التي رآها فسار¹² وهذا القديس في الاسقفية السيرة¹³ التي¹⁴ ترضى الله ووضع كتباً كثيرة تحث على علوما شتى وميامر¹⁵ كثيرة وكان اذا سمع عن انسان انه غير رحوم يداوم وعظه الى ان يعود يرحم واحتمل على يوحنا اسقف اورشليم¹⁶ لما

1. B. قبرس. — 2. B. فامره. — 3. B. قبرس. — 4. B. بالطبيعة. — 5. B. قبرس. — 6. B. رجاء. — 7. B. *addit* والراهبين *et memorat responsum post jussionem de abijicienda uva.* — 8. *Deest in B.* — 9. A. ايلاريوس B. ايلاريوس. — 10. B. العنب. — 11. B. وبعده. — 12. B. فصار. — 13. *Deest in B.* — 14. B. الذي. — 15. A. ميامر. — 16. A. يورشليم.

qu'il serait évêque de Chypre et lui ordonna d'y aller et d'y habiter. Il lui fit connaître l'endroit de sa demeure et lui ordonna de ne pas résister quand on le demanderait, car tout cela arriverait par le dessein de Dieu. Il partit et habita là où le saint lui avait dit. Quand mourut l'évêque de Chypre, il arriva que saint Épiphane entra dans la ville pour acheter de quoi soutenir son corps; il avait deux moines avec lui. Le Messie informa un évêque vieux et saint et lui dit : « Va au marché, et le moine que tu y trouveras, ayant dans la main deux grappes de raisin qu'il veut acheter et dont le nom est Épiphane, sacre-le évêque de Chypre. » Il se leva, alla au marché, trouva le saint et lui dit : « Jette le raisin que tu as à la main. » Puis il lui demanda son nom. * Épiphane lui répondit et reconnut que la prophétie de saint * C. 206 v. Hilaire était accomplie. Il jeta les grappes, alla à l'église avec le saint qui lui conféra le diaconat, la prêtrise et l'épiscopat. Puis il voulut rassurer son cœur et celui de l'assemblée, et leur raconta le songe qu'il avait eu. Dans son épiscopat, le saint mena une conduite agréable à Dieu. Il composa beaucoup d'ouvrages comprenant toutes les sciences et de nombreuses homélies. Quand il entendait parler d'un homme qui n'était pas charitable, il ne cessait de l'exhorter jusqu'à ce qu'il le devint. Il usa de ruse envers

سمع عنه قليل الرحمة فاستعار منه قطع فضة وكان يأكل فيهم على مايدته فباعهم¹ القديس
 وصدق² بهم ولما طالبه القديس اسقف يروشليم³ بهم ومسكه بمزرته اعماه القديس
 للوقت ولما سألته وتضرع اليه سال الله ففتح عينه الواحدة ولما ارسلت اودكسية⁴ وراة
 ليساعدها على اسقاط يوحنا فم الذهب مضى الى القسطنطينية يقصد ان يصلح بينهما فما
 وافقته على طاعته يوحنا واجابت له اذا لم تسقط⁵ والا فتحت البرابي وغلقت الكنائس
 فخرج من عندها حزين مفكرا⁶ ما ذا يكون فاشاعوا اصحاب الملكة في القسطنطينية بان
 ابيفانوس قد اسقط يوحنا فلما بلغ الخبر الى يوحنا ارسل اليه رسالة بعته فيها على هذا
 وقال له فيها⁷ اعلم انك ما تصل الى كرسيك فارسل اليه ابيفانوس جواب الرسالة يعرفه
 انه لم يكتب في معناه بشي وقال له اعلم انك انت ايضا لا تصل الى منفك ثم خرج
 القديس من القسطنطينية ليحضى الى قبر⁸ فاراد الرب نياحته⁹ في المركب قبل ان
 يصل ليظهر فضل القديس يوحنا فم الذهب وهكذا¹⁰ فم الذهب ايضا¹¹ مات في الطريق

1. وبيعهم B. — 2. بصدق B. — 3. Pro tribus his verbis B habet داسم. — 4. A. ولما
 رسالت اودكسية اوسات. — 5. بسقط B. — 6. A. معكرا. — 7. Deest in B. — 8. قبر B. —
 9. واخذ. — 10. B addit ايضا. — 11. Deest in B.

Jean (*Youhannâ*, évêque de Jérusalem (*Ourichalim*). Ayant appris qu'il avait peu de charité, il lui emprunta des pièces d'argenterie dans lesquelles il mangeait à sa table, les vendit et en fit des aumônes. Lorsque le saint évêque de Jérusalem les lui réclama et le saisit par son vêtement, il l'aveugla subitement. Quand il l'implora et s'humilia devant lui, il demanda à Dieu de lui ouvrir un seul œil. Quand Eudoxie (*Aoudoksyah*) envoya après lui pour qu'il fût à déposer Jean Chrysostome (*Fom edz-Dzahab*), il alla à Constantinople (*El-Qostantinyah*) dans le but de rétablir la paix entre eux. Elle refusa d'obéir à Jean et lui répondit : « Si tu ne le déposes pas, j'ouvrirai les temples païens et je fermerai les églises. » Il sortit d'auprès d'elle affligé et réfléchissant à ce qui arriverait. Les partisans de l'impératrice firent courir le bruit à Constantinople qu'Épiphané avait déposé Jean. Celui-ci lui écrivit une lettre pour le blâmer et où il lui disait : « Sache que tu n'arriveras pas à ton siège. » Le saint lui envoya une réponse à sa lettre pour lui faire connaître qu'il n'avait rien écrit dans ce sens et où il ajoutait : « Sache que toi aussi, tu n'arriveras pas à ton lieu d'exil. » Puis il partit de Constantinople pour aller à Chypre. Le Seigneur voulut qu'il mourût sur le vaisseau avant d'arriver, pour montrer la vertu de Jean Chrysostome, et ainsi, pour celui-ci, il mourut en chemin pour montrer la vertu d'Épiphané. Ce

ليظهر فضل ابينانوس فعلم القديس بياحته فقام وصلى ووصى تلاميذه واعلمهما¹ انهما بصيران اساقفة ثم ودعهما² ورقد متنيحا بسلام صلاة الجميع تكون معنا³ امين

اليوم الثامن عشر من بشنس¹

في² هذا اليوم تنيح القديس جارجة³ رفيق ابنا افراهام هذا القديس كان مسيحيا عن ابيه وكانوا قديسين⁷ ولما كبر صار لهم راعيا⁸ وكان كل وقت يخطر ذكر⁹ الرهينة على قلبه فلما كلمت له اربعة عشر سنة حركته نعمة من¹⁰ الله ترك الغنم وذهب ماشيا في الطريق يقصد البرية فرأى عمود من¹¹ نور من بعد فقصدته الى ان اتى النهر فغاب عنه فلما عدا النهر ترواها له الشيطان في زى رجل¹² شيخ واوجده انه قد رأى ابيه مشقوق الثياب عليه وهو باكيا وصار يترثى له ثم قال له الواجب ان تعود الى ابيك وتجبر قلبه فانه قد ظن ان وحش قدا افترسك وبعد هذا عود الى البرية فدهش القديس ساعة ثم قال ان الانجيل

صلاند نحرسنا B *habet* صلاند 3. *Pro his verbis a* صلاند B. — 2. ادعوم B. — 1. راعلهم B. فديسرن A. — 7. جارجى B. — 6. مثل B. *addit* B. — 5. مند A. — 4. وتحفظنا والتاسع المسكين. — 8. راعيا لهم B. — 9. فكر B. — 10. *Deest in* B. — 11. *Deest in* B. — 12. *Deest in* B.

dernier fut averti de sa mort; il se leva, pria, fit ses recommandations à ses disciples et leur annonça qu'ils deviendraient évêques. Puis il leur fit ses adieux et s'endormit en paix. Que la prière de tous soit avec nous! Amen.

DIX-HUIT DE BACHONS 13 mai.

En ce jour mourut saint Djirdjeh (*Djaridjah*)¹. Ce saint était chrétien par ses parents qui étaient deux saints. Quand il eut grandi, il fut pour eux un berger et tout le temps il pensait à la mention du monachisme. Lorsqu'il eut quatorze ans accomplis, la grâce divine le poussa à abandonner son troupeau et à se mettre en route, se dirigeant vers le désert. Il vit de loin une colonne de lumière vers laquelle il se dirigea jusqu'à ce qu'il arriva au fleuve, mais elle disparut. Quand il l'eut passé, Satan (*Ech-Chaïtan*) lui apparut sous l'extérieur d'un vieillard : il lui fit croire qu'il avait vu son père couvert de vêtements déchirés et pleurant. Il se mit à se lamenter sur lui et dit au saint : « Il faut que tu retournes près de ton père et que tu fortifies son cœur, car il croit qu'une bête sauvage l'a déchiré; après cela, reviens au désert. »

1. B *Djaridja*, Maï *Georgius*.

المقدس يقول من احب ابا او اما اكثر مني فما يستحقني¹ فلما قال هذا صار الشيطان مثل الدخان وهرب² منه فعرف انه الشيطان ولدوقت ظهر له العمود النور وترافق معه ملاك بزى راهب ولم يزل يتبعه الى ان اتى دير³ اريول⁴ فاقام فيه عند رجل⁵ قديس عشرة سنين لم يثق⁶ طبيخا ولا خمرا ولا شيئا من النواكه⁷ ولا نام فيها الا هو جالس⁸ فلما زاد في النسك ظهر له ملاك الله⁹ وقال له ان الرب يقول لك ان تمشي في الطريق الوسطى ليلا يضعف جسديك ثم رسم له قانون يعمله وهو ان يصوم كل يوم الى عشية وان ياكل قليل خبز¹⁰ وينام من الليل نصفه لراحة جسده والنصف الاخر يصلي ويسهر فلما اقام¹¹ هذا القانون مدة طلب الانفراد في البرية الجوانية فاقام فيها¹² يومين يمشي فظهر له روبا ان يعود الى مكانه فوجد نفسه عند دير الروم فلما عاد¹³ الى ديرده واتفق ان ابا افراهم¹⁴ اراد الخروج الى ذلك¹⁵ الدير فوجده واتفق معه وجاوا الى دير القديس

1. Matthæus. x, 37. — 2. B. فهرب. — 3. B. انبا. — 4. A et B. اوريول. — 5. B. addit. — 6. B. يشيخ. — 7. A. جالس. — 8. B. النوم. — 9. B. قليل. — 10. B. قام. — 11. *Deist in B.* — 12. B. اعاد. — 13. B. افراهم. — 14. *Deest in A.*

Le saint demeura stupéfait quelque temps, puis il répondit : « Le saint Évangile nous dit : *Quiconque aime son père et sa mère plus que moi, n'est pas digne de moi*. » A ces paroles, Satan devint comme une fumée et s'enfuit. Le saint reconnut que c'était Satan. Aussitôt, la colonne de lumière lui apparut et un ange, sous l'apparence d'un moine, chemina avec lui et il ne cessa de le suivre jusqu'à ce qu'il arriva au couvent d'Aryoul². Il y resta dix ans auprès d'un saint, sans goûter rien de cuit, ni de vin ni de friandise; il ne dormait qu'assis. Quand il redoubla ses austérités, l'ange de Dieu lui apparut et lui dit : « Le Seigneur te dit de marcher dans une voie moyenne de peur que ton corps ne s'affaiblisse. » Ensuite, il lui fixa une règle à observer, à savoir : jeûner toute la journée jusqu'au soir, manger un peu de pain, dormir la moitié de la nuit pour le repos du corps et passer l'autre moitié à veiller et à prier. Quand il eut observé cette règle quelque temps, il chercha la solitude dans le désert intérieur, il y resta à marcher pendant deux jours : ensuite, une vision lui ordonna de revenir à son endroit : il se trouva près du couvent d'Er-Roum. Quand il revint au sien, il arriva qu'Anbâ Ephrem (Araham) voulut sortir pour se rendre à ce monastère; il se rencontra avec

1. Matthieu. x, 37. — 2. A et B. Ouryouu.

أبو مقار وسكننا¹ عند الأب أنبا يونس² قمص شيهات فاعطاهم مكان بالقرب منه وذلك السكان معروف باقى الى اليوم فى القلاية المعروفة ببيجيج³ وحيث نزل إليها السيد المسيح وسجدا له واعطاهما السلام وصعد عنهما والطاق الذى كان نزل اليهما منها النور باقى⁴ فيها⁵ الى اليوم وكبوا كتباً كثيرة ومواعظ للرهبان⁶ ومدحوا فيها الطاعة وتبيح فيها⁷ أنبا أفرام⁸ ومن بعده أنبا جارجة وكانت حياته اثنين وسبعين سنة منها أربعة عشر فى العالم وثمانية وخمسين فى الرهبانية⁹ صلواته¹⁰ تكون معنا الى الابد¹¹ امين وفيه¹² ايضاً حلول روح القدس على التلاميذ بعليه صهيون وتكلموا بسائر اللغات وهو يسمى عيد العنصرة¹³

1. A. وسكننا. — 2. B. يوانس. — 3. B. ببيجيج. — 4. B. باقية. — 5. *Deest in B.* — 6. A. الرجبان. — 7. *Deest in A.* — 8. A. أفرام, B. أفرام. — 9. B. الرهبانية. — 10. A. صلواتهم. — 11. *Pro' iudæis* B. *habet* المسكين الى الابد. — 12. *Haec commemoratio deest in B, Maï, Assemani.* — 13. *Malan addit praedicationem in ecclesia S. Boulà et Ludolf commemorationem S. Chenoudae.*

lui et ils allèrent au couvent du saint père Macaire (*Abou Maqir*). Ils y restèrent auprès du père Anbà Jonas (*Yonnis*), higoumène de Scété (*Chahât*), qui leur donna un endroit dans son voisinage : cet endroit est encore connu et a subsisté jusqu'à présent dans la cellule connue sous le nom de Yabdjidj. Lorsque Notre-Seigneur le Messie descendit vers eux et qu'ils se prosternèrent devant lui, il leur donna le salut et remonta au ciel. La fenêtre par laquelle descendit cette lumière subsiste encore aujourd'hui. Ils écrivirent des livres nombreux et des exhortations pour les moines dans lesquelles ils louaient l'obéissance. Anbà Ephrem mourut et après lui Anbà Djaridjah. Sa vie fut de soixante-douze ans, dont quatorze dans le monde et cinquante-huit dans le couvent. Que sa prière soit éternellement avec nous ! Amen.

¹En ce jour eut lieu la descente du Saint-Esprit sur les disciples, dans la partie élevée de Sion (*Şaihouh*). Ils parlèrent toutes les langues. Elle est appelée fête de la Pentecôte (*El-Ansarat*)².

1. Cette commémoration manque dans B, Maï, Assemani. — 2. Malan ajoute la prédication dans l'église de Saint-Boulà et Ludolf la commémoration de S. Chenouda.

اليوم التاسع عشر من بشنس

في هذا اليوم تنيح الاب القديس المجاهد انا اسحق قسيس القلاي هذا القديس كان مولده من * بعض قرى مصر الحقيرة من ابوين فقراء الا انه¹ استغنى بالاعمال * f. 208 r. الصالحة وورث كورة الاحيا هذا القديس لما ان دخات الشيوخ دفعة الى الريف لبيعوا عمل ايديهم تبعم الى البرية وخدمهم ودخل تحت نير الطاعة وتناعى في التسك وعدم القنية فلم يملك في مدة رهنته ثوبين وكان اذا سأله² ان يقتنى ثوبين كان يجيبهم اني³ علماني الى الان لم لان⁴ في العالم لم يكن لى ثوبين ثم قال⁵ ان ابائنا كانوا يلبسون ثيابا من ليف ونحن فما⁶ نقتنع بثوب واحد⁷ وكان دائما يبكي واذا سأل عن⁸ بكاه كان⁹ يقول ان ابائى تنيحوا وتركوني يتيما¹⁰ ومكث مدة من السنين يخلط رماد المجمرة متاع الهيكل في¹¹ الخبز ويأكله وفي بعض الاوقات اعتل بعله صعبة فعمل له بعض

1. B *addit* كان. — 2. B *سأله*. — 3. B *اننى*. — 4. B *لاننى*. — 5. B *addit* لهم. — 6. B ما. — 7. A *واحدة*. — 8. B *addit* بسبب. — 9. B *فكل*. — 10. B *يتيم*. — 11. B *مع*.

DIX-NEUF DE BACHONS 44 mai .

En ce jour mourut le saint père, le combattant pour la foi, le prêtre * f. 208 r. Anbà Ishaq el-Qolāli. Le lieu de naissance de ce saint était * une misérable bourgade d'Égypte (*Misr*); ses parents étaient pauvres, mais il était riche de bonnes œuvres. Ce saint hérita du pays des vivants. Lorsqu'une fois les vieillards entrèrent dans le Rif pour vendre le travail de leurs mains, il les suivit dans le désert et entra sous la lumière de l'obéissance, atteignit les dernières limites de l'ascétisme et s'abstint de toute acquisition. Pendant toute sa vie monastique, il ne posséda pas deux vêtements. Quand on lui demanda d'en avoir deux, il répondit : « J'ai appartenu au monde jusqu'à présent, car, dans le monde, je ne possédais pas deux vêtements. » Puis il ajoutait : « Nos pères ne possédaient que des vêtements de fibres de palmier et nous, nous ne nous contentons pas d'un seul vêtement ! » Il pleurait continuellement; quand on l'interrogeait sur ses larmes, il disait : « Nos pères sont morts et nous ont laissés orphelins. » — Il resta un certain nombre d'années mélangeant la cendre de l'encensoir de l'église à son pain et le mangeant. Un jour, il fut atteint d'une maladie grave: un des frères lui prépara de la nourriture, mais il n'accepta rien de lui. Ce frère lui ayant

الاخوة طعاما فام ينل¹ منه شيئا² ولما سأله الاخ سؤالا كثيرا ووصف له منفعة بالمدواة³ فاجابه⁴ قائلا صدقنى يا اخى انى اشتبى ان ابقى بهذذ⁵ العلة ثلثين سنة ولما كبر سنه وكرر فضله اجتمعوا الشيوخ وانفقوا عليه⁶ ان يجعلوه قسيسا⁷ فهرب منهم ودخل الى حقل مزروع فاستخبا فيه ولما طافوا عليه كثيرا لم يجدوه وعبروا على ذلك الحقل وجلسوا في طرفه⁸ ليستريحوا وكان معهم دابة فانفلتت ودخلت في وسط الحقل ووقفت عند الاب ولما دخلوا يمسكوها وجدوه فقصدوا ربطه ليلا يهرب منهم فقال لهم ما عدت⁹ اهرب لانى علمت¹⁰ ان هذا في¹¹ رأى الله فمضى معهم وتقدم قسا وزاد في طاعة الشيوخ وتعليم الشباب الفضيلة وبخاصة الطاعة ولما دنت وفاته¹² سأله شبان البرية ان يفيدهم ما يعملوه بعدد فاجابهم مثلما كنتم ترونى اصنع فاصنعوا¹³ ان شيتم تشبوا في البرية فانبثوا لاننا نحن لما تتبحت ايها¹⁴نا حزنا ولما عملنا مثل عملهم ثبنا بعدهم ثم تسيح بسلام صلاته تكون معنا¹⁴ امين

1. ينال B. — 2. شى A. — 3. منفعد له B. — 4. اجابه B. — 5. فى هذا B. — 6. وانفقوا عليه B. — 7. Deest in A. — 8. قسا B. — 9. عرفت B. — 10. بيقبت B. — 11. فى B. — 12. اصنعوا B. — 13. Deest in B. — 14. B. صلواته وبركاته تشملنا والسلم المسكين.

adressé de nombreuses questions et lui ayant décrit son utilité pour la guérison, il lui répondit : « Crois-moi, mon frère, je désire rester trente ans avec cette maladie. » Quand son âge fut avancé et son mérite accru, les frères se réunirent et convinrent de l'ordonner prêtre. Il s'enfuit, entra dans un champ ensemencé et s'y cacha. Quand ils eurent beaucoup cherché après lui sans le trouver, ils passèrent près de ce champ et s'assirent sur le bord pour se reposer. Ils avaient avec eux une bête de somme qui s'échappa, entra au milieu du champ et s'arrêta auprès du père. Quand ils y pénétrèrent pour la prendre, ils le trouvèrent et voulurent l'attacher pour qu'il ne prit pas la fuite. Il leur dit : « Je ne m'enfuirai plus, car je reconnais que ceci est dans l'intention de Dieu. » Il partit avec eux, fut ordonné prêtre et redoubla d'obéissance envers les vieillards, instruisant les jeunes gens vertueux et particulièrement sur l'obéissance. Quand sa fin approcha, * les jeunes moines * l. 208 v. du désert lui demandèrent de leur faire connaître ce qu'ils devraient faire après lui, il leur répondit : « Ce que vous me voyiez faire, faites-le si vous voulez persévérer dans le désert, et persévérez. car, lorsque nos pères mouraient, nous nous affligions et lorsque nous faisons comme eux, nous persévérons. » Puis il mourut en paix. Que sa prière soit avec nous ! Amen.

وقيه¹ ايضا استشهد القديس اسيدراس هذا كان من اهل الطاكية وكان ابوه من اكابر المملكة مقدم على جيوش كبيرة وكان اسمه بنديلاوس وكانت والدته تسمى صعية وكان له اخت تسمى اوفيمية فلما كفر ديقلاديانوس ترك القديس بنديلاوس وابنه اسيدراس كلما لهما خرجا خفية الى احد الجبال وسكنا عند رجل قديس يسمى انبا صمويل فلما علم الملك بقصتهما ارسل احضرهما وبدأ يلطف بايه بنديلاوس ويوعده بتوعيد حسن فلم يانتفت الى شى من اقواله فأمر باخذ رأسه واما القديس اسيدراس فمكث يعاقب مدة كبيرة وكان عمره يومئذ اثنى عشر سنة وكانت امه واخته يبتودن ويطوبودن على احتماله ثم شتما الملك واصنامه فأمر باخذ رؤوسهما فاما القديس فنال عقوبات كثيرة واجرى الله على يديه ايات كثيرة من سائر انواع الاعاجيب وكثيرين امنوا واستشهدوا لما رأوا منه ولما حس الملك ان تنجذب الناس والعسكر الى الايمان بالمسيح بسبب القديس أمر باخذ رأسه ونال اكليله الحياة بركة صلته تكون معنا امين

1. *Hæc commemoratio deest in B. Ludolf.*

¹ En ce jour aussi mourut martyr saint Isidore (*Isidâros*). Il était des gens d'Antioche (*Anṭîkiyah*). Son père était des grands de l'empire et commandait des troupes nombreuses; il se nommait *Bandilâous*. Sa mère s'appelait Sophie (*Sofyah*). Il avait une sœur nommée Euphémie (*Aoufîmyah*). Quand Dioclétien (*Diqlâdyânous*) devint infidèle, saint Bandilâous et son fils Isidore abandonnèrent tout ce qu'ils avaient, partirent en cachette pour une montagne et habitèrent chez un saint appelé Anbâ Samuel (*Samouil*). Quand l'empereur apprit leur affaire, il les envoya chercher, se mit à flatter Bandilâous et à lui faire de belles promesses. Mais il ne fit attention à aucune de ses paroles et l'empereur lui fit trancher la tête. Quant à saint Isidore, il demeura longtemps à lui faire souffrir des supplices : le saint avait alors douze ans. Sa mère et sa sœur le fortifiaient, l'encourageaient à la patience. Puis elles injurièrent l'empereur et ses idoles : il leur fit trancher la tête. Le saint subit des tourments nombreux et Dieu produisit par ses mains beaucoup de miracles de toute sorte. A cette vue, un grand nombre de gens eurent et subirent le martyre. Quand l'empereur connut qu'à cause du saint beaucoup de gens et de soldats étaient entraînés vers la foi dans le Messie, il lui fit trancher la tête : Isidore reçut la couronne de la vie. Que la bénédiction de sa prière soit avec nous! Amen.

1. Cette commémoration manque dans B. Ludolf.

اليوم العشرين من بشنس

في¹ هذا اليوم تنيح القديس انا امانى² الذى من جبل تونة هذا القديس كان فيما هو حبيا رأى روبا كان القديس انطونيوس يستدعيه الى الرهبة فلما استيقظ نهض لوقته واتى للقديس³ اعنى⁴ القديس ايسيدراس⁵ فلبسه الاسكيم واقام عنده ثم انه جاء⁶ الى جبل تونة ونا له مغارة هناك ثم اجهد نفسه عبادات كثيرة في الليل والنهار ففسده الشيطان واتى اليه في شكل امرأة⁷ راهبة ولما قرع وفتح له باب المغارة⁸ لم يخف منه انه⁹ الشيطان فسأله ان يصلى معه فام يفعل واظهر خبثه وتبدل¹⁰ شخصه وصار كاهيب النار ثم قال للقديس انا احبب لك حريى الكبير ثم مضى ودخل قلب امرأة شابة وسوس¹² لها ان ترمى¹¹ القديس معها فى الخطية فلبست افخر قماشها واتت اليه عشية وبدت تمقرع

1. B addit مثل. — 2. B امرنى. — 3. B القديس. — 4. Deest in B. — 5. B ايسيدرس.
 — 6. B ابنى. — 7. Deest in B. — 8. B درج باب المغارة وفتح له. — 9. Deest in B.
 — 10. B تبدل. — 11. B addit فى. — 12. B زورسرس. — 13. B يرمى.

VINGT DE BACHONS 15 mai .

En ce jour mourut le saint Anbà Ammonios (A Amàni, B Amouni) de la montagne de Tounah. Dans sa jeunesse, ce saint eut un rêve; il crut voir saint Antoine (Anṭounyous) l'appeler à la vie monastique. Lorsqu'il s'éveilla, * il * f. 209 r.
 partit sur-le-champ et alla trouver le saint, c'est-à-dire saint Isidore (Isidâros), qui le revêtit du froc. Il demeura près de lui, ensuite il vint à la montagne de Tounah et s'y bâtit un ermitage. Puis il pratiqua des dévotions nombreuses, nuit et jour. Satan (E-chcharân) le détesta et vint à lui sous l'apparence d'une religieuse. Lorsqu'il eut frappé et que la porte de l'ermitage lui fut ouverte, Ammonios n'ignora pas que c'était Satan. Celui-ci lui demanda de prier avec lui, mais il ne le lui accorda pas; il révéla son déguisement, changea de forme et apparut comme une flamme de feu. Puis il dit au saint : « Je te déclare une grande guerre. » Ensuite il partit et entra dans le cœur d'une jeune femme à qui il suggéra de précipiter le saint avec elle dans le péché. Elle revêtit ses plus beaux vêtements, alla le trouver un soir et se mit à frapper à la porte de l'ermitage en disant : « Je suis une étrangère, je me

باب المغارة قائلة اننى امرأة غريبة وقد ضللت عن الطريق وقد امسى¹ الوقت فلا تخلينى خارجا ليلا ياكلنى الوحش وتكون انت المطالب بدمى فلما فتح لها وعرف² مكيدة الشيطان الذى ارسلها حينئذ بدأ يعظُر من الكتب الالهية ويخوفها ويعاقبها³ ان العذاب والجحيم معدة⁴ للخطاة ويذكر لها السرور والفرح المعد للقيدين حينئذ فتح الرب قلبها لتفهم ما يقوله فنزعت عنها ذلك اللباس وخرت عند قدميه باكية وسألته⁵ ان يقبلها ويخلص نفسها⁶ فخلق رأسها والبها ثوب شعر وصارت تعمل فضائل كثيرة تفوق فضائل القديسين الكبار لانها كانت تصلى الف ومائتى صلاة فى الليل وفى النهار وتصوم يوم يومين يومين وثلاثة وجمعة فلما خاب ابليس من هذا الامر عاد الى شيء اخر وهو انه تزوا بزى الراهب وصار يدخل الى دير⁸ ويقول لهم وهو باكى ان انا امانى⁹ التاسك¹⁰ قد تزوج بامرأة وهى عنده فى المغارة وقد افضح الرهبان واهان الاسكيم فلما سمع بذلك انا ابلاوا¹¹ المتشبه بالملائكة اخذ¹¹ معه انا يوساب وانا توهى¹² واتوا¹³ الى جبل تونة الى عند¹⁴

- رسالها B. 6. — المعد B. 5. — عن B. 4. — *Deest in B.* 3. — بعلم B. 2. — راعس B. 1.
 — الى الدير B. 8. — فسألها على حالها نفسها A. *habet* وسأله A. *Pro his verbis a*
 وانى B. 13. — برعى B. برعى A. 12. — واخذ A. 11. — التاسك A. 10. — انى B. 9.
 — *Deest in B.* 14.

suís égarée, le soir est venu : ne me laisse pas dehors, de peur que les bêtes féroces me mangent; tu es responsable de mon corps. » Lorsqu'il lui eut ouvert et qu'il eut reconnu la ruse de Satan qui l'avait envoyée, alors il se mit à lui adresser des exhortations tirées des livres divins, à l'effrayer, à lui apprendre que les châtiments et l'enfer sont réservés aux pécheurs, et à lui mentionner les joies et le contentement destinés aux saints. Alors le Seigneur ouvrit son cœur à l'intelligence des paroles du saint, elle enleva ses vêtements, tomba à ses pieds et lui demanda de la recevoir et de sauver son âme. Il lui rasa la tête et la revêtit d'un vêtement de poil. Elle commença à faire de nombreuses bonnes œuvres qui surpassaient celles des grands saints, car elle faisait douze cents prières la nuit et autant le jour; elle jeûnait tous les deux jours et trois jours et le vendredi. Lorsque le diable (*Abhis*) eut échoué dans cette entreprise, il eut recours à un autre moyen. Il prit l'extérieur d'un moine et entra de couvent en couvent, disant en pleurant :
 * 1. 200 v. « Anbâ Ammonios l'ascète est marié à une femme qu'il a avec lui dans son ermitage, il a couvert de honte les moines et humilié le froc. » Quand Anbâ Ablon, pareil aux anges, entendit cela, il prit avec lui Anbâ Yosâb et Anbâ Touhi et ils allèrent à la montagne de Tounah chez Anbâ Ammonios.

ابنا امانى¹ فلما قرعوا باب المغارة وخرجت الامرأة حثقتوا الامر وكان قد سماها² الساج فلما دخلوا وصلوا جاسوا³ يتحدثوا في عظائم الله الى اخر⁴ النهار قال لهم ابنا امانى⁵ قوموا بامر الساج لانها تخبز لنا قليل من الخبز فلما خرجوا وجدوها في التنور وهو محمى منظرهم نارا⁶ ويديها مسوطين فتعجبوا لذلك عجا عظيمًا حينئذ قدموا الخبز وأكلوا وفي تلك الليلة عرف الملاك ابنا ابلوا بقضية الساج مع القديس ابنا امانى⁷ وان الرب لم يرسلكم الى هاهنا اليوم الا لتحضروا⁸ نياح الساج فلما كانت الساعة الثالثة من الليل احترت بحمى شديدة وسجدت قدام الرب وفيها اسلمت روحها فكفنوها⁹ جيدا ودفنوها وابتدى ابنا امانى¹⁰ يعرفهم فضائلها وانها اقامت عنده ثمانية عشر سنة لم ترفع وجهها¹¹ الى فوق ترى شخصه¹² ولا يراها قط¹³ وكان دائما¹⁴ طعامها خبزًا وملحًا¹⁵ وبعد قليل تنيح ايضا¹⁶ ابنا امانى¹⁷ بركته علينا¹⁸ امين

1. امانى B. — 2. اسمها B. — 3. رجلسوا A. — 4. عشية B. — 5. امانى B. — 6. نار. — 7. امانى B. — 8. حتى تخصصوا B. — 9. وكفنوها B. — 10. امانى B. — 11. B. addit. — 12. اسطر وجهه B. — 13. ولا يراها B. — 14. Deest in B. — 15. B. خبز وملح. — 16. Deest in B. — 17. امانى B. — 18. Pro بركته علينا B habet الى نعتدنا الى صلواتنا نعتدنا (ms.) الابد.

Lorsqu'ils eurent frappé à la porte de l'ermitage et que la femme fut sortie, ils furent certains de la chose: il l'avait nommée Es-Sâdidj. Quand ils furent entrés et eurent prié, ils s'assirent en causant des grandeurs de Dieu jusqu'à la fin du jour. Alors Anbâ Ammonios leur dit: « Levez-vous, allons voir Es-Sâdidj, car elle nous a préparé un peu de pain. » Lorsqu'ils sortirent, ils la trouvèrent dans le four qui était chauffé et allumé; elle avait les deux mains étendues; ils en furent extrêmement étonnés. Puis ils présentèrent le pain et le mangèrent. Cette nuit l'ange informa Anbâ Ablou de l'affaire d'Es-Sâdidj et lui dit: « Le Seigneur ne vous a envoyés ici aujourd'hui que pour que vous assistiez à la mort d'Es-Sâdidj. » Lorsque arriva la troisième heure de la nuit, elle fut consumée par une fièvre violente, elle se prosterna devant le Seigneur et rendit l'âme. Ils lui firent de belles funérailles et l'enterrèrent. Anbâ Ammonios commença à les informer de ses mérites: elle avait été chez lui pendant dix-huit ans sans lever son visage vers lui pour voir sa personne et lui-même ne l'avait jamais regardée: elle ne se nourrissait que de pain et de sel. Peu après Anbâ Ammonios mourut aussi. Que sa bénédiction soit sur nous! Amen.

اليوم الحادى والعشرين من بشنس

1 في هذا اليوم تنيح القديس مرطيانوس هذا القديس ترهب عند صباه عند شيخ قديس² ثم انتقل الى الجبل الذى عند قيسارية فلسطين الذى يدعى جبل السفينة وكان يعمل عبادات كثيرة فلما اقام ستة وستون⁴ سنة هناك وشاع ذكره سمعت به امرأة خاطية مشهورة فقالت لبعض المتحدئين بفضائله الى كم انتم تمجدوه وهو فى برية لا ينظر الى⁵ امرأة ولو ابصرنى⁶ لا فسدت نسكه وانجس⁷ بتوليته ولما يعلموه اوليك من قدسه غابوها فى هذا فراهنتم على شىء⁸ على انها تمضى اليه وتوقعه معها فى الخطئة ثم انها نهضت من ساعتها⁹ واخذت معها حلى وحلل¹⁰ واطيباب كثيرة وكانت جميلة الى الغابة ثم مدت الى قلايته وعليها خلقان زرية¹¹ مستترية الوجه وحليها وقماشها مربوط معها فى صرة ثم انها

1. *Hic Mai et Ludolf addunt commemorationem sanctae Virginis deiparae quae deest in AB.* — 2. B *addit* جبل. — 3. A شبيخا فديسا. — 4. ستة وستون *desunt in A.* — 5. *Deest in B.* — 6. B بطرنى. — 7. A وانجس. — 8. B *addit* بتريينهم. — 9. B ردها. — 10. B حلل وحلى. — 11. *Deest in B.*

VINGT ET UN DE BACHONS (16 mai).

1 En ce jour mourut saint Marcien (*Martyrianos*) qui embrassa la vie monastique dans sa jeunesse, auprès d'un saint vieillard. Puis il se transporta à la montagne qui est près de Césarée de Palestine (*Qaisaryah Falastin*) et qu'on appelle la montagne du vaisseau (*Djebel es-Safinah*). Il y pratiqua de nombreuses adorations. Lorsqu'il y fut resté soixante-six ans et que sa réputation se fut répandue, une pécheresse connue entendit parler de lui; elle dit² à un de ceux qui l'entretenaient de ses mérites : « Vous le louez et il habite dans le désert; il n'a jamais vu de femme; s'il me voyait, je mettrais à mal son ascétisme et je corromprais sa virginité. » Comme ceux-là connaissaient sa sainteté, ils la contredirent : elle leur fit le pari qu'elle irait le trouver et le ferait tomber avec elle dans le péché. Puis elle se leva sur-le-champ, prit avec elle des bijoux, des robes et de nombreux parfums; elle était extrêmement belle. Ensuite elle se rendit dans sa cellule, couverte d'habits usés et cachant son visage; ses bijoux et ses vêtements étaient attachés dans un sac. Puis elle se cacha dans un endroit voisin du sien jusqu'au soir.

1. Mai et Ludolf ajoutent ici la commémoration de la Sainte Vierge, mère de Dieu, qui manque dans A et B.

استترت في مكان قريب من موضعه الى ان امسى النهار ففرغت عليه الباب وطلبت المبيت عنده الى باكر فتجبر القديس في¹ امرها اما ان يخليها² برا³ فياكلها الوحش واما ان يدخل بها⁴ فتشدد المحاربة بسببها واخيرا فتح لها ومضى مكان اخر في القلاية واما هي⁵ فلبست⁶ وتزينت وتطيبت وهجمت عليه وطلبت⁷ منه ان⁸ ينام معها وبدت تحسن له وتقول له ما ثم احدا يرانا فلما علم انها مصيدة من الشيطان⁹ قال لها ترفقي حتى ابصر الطريق لان الناس لهم عادة ان ياتوا التي فلما¹⁰ خرج اذرم نارا¹¹ وبدأ يحز¹² نفسه فيها وقت بعد وقت قاتلا¹³ ان كنت تقدر على الجحيم فدونك والخلية فاحترقت رجله واصابه فلما ايضا عنها خرجت لتبصر¹⁴ فرأته في¹⁵ تلك الحال وهو يرمى نفسه في النار فخافت وانظرت¹⁶ حواسها ورجع¹⁷ اليها عتقاها فنزعت¹⁸ لباسها وخرت عند رجله¹⁹ وسألته²⁰ ان يعينها على خلاص²¹ نفسها فبدأ يعظها ويعرفها زوال²² الدنيا وشهواتها وقال لها

1. B من. — 2. B يتركها. — 3. Deest in B. — 4. B يدخلها et addit عنده. — 5. Illec quatuor verba desunt in B. — 6. B تطلب. — 7. B حجي. — 8. Deest in B. — 9. B العدو. — 10. B addit ان. — 11. B نار. — 12. B يحز. — 13. Deest in B. — 14. B تبصره. — 15. B على. — 16. A addit ان قذاع. — 17. A فيرجع الى B فيرجع. — 18. B عتقاها. — 19. B addit و. فداشها. — 20. Deest in A. — 21. Pro his tribus verbis B habet يخلص. — 22. B addit هذه.

Elle frappa à sa porte et lui demanda de passer la nuit chez lui. Ce saint fut stupéfait de son affaire : s'il la laissait dehors, les animaux sauvages la mangeraient; s'il la faisait entrer, la lutte s'accroîtrait à cause d'elle. A la fin, il lui ouvrit et alla dans un autre endroit de sa cellule. Quant à elle, elle s'habilla, se para, se parfuma et se précipita vers lui en lui demandant de dormir avec elle. Elle commença à le caresser en lui disant : « Il n'y a personne qui nous voie. » Quand il reconnut que c'était du gibier de Satan, il lui dit : « Permetts que j'examine le chemin, car les gens ont l'habitude de venir me trouver. » Quand il sortit, il alluma un feu et commença à s'y prosterner de temps en temps en disant : « Si tu peux supporter l'enfer, à toi le péché. » Ses pieds et ses doigts furent brûlés. Comme il tardait, elle sortit pour le voir et l'aperçut en cet état. Elle eut peur, ses sens furent troublés, sa raison lui revint; elle enleva ses vêtements, tomba à ses pieds et lui demanda de l'aider à sauver son âme. Il se mit à l'exhorter et à lui enseigner la fragilité de ce monde et de ses plaisirs et lui dit : « Il ne convient pas que

لا يستقيم لنا ان نكون في موضع واحد وانه مضى بها الى احد ديارات العذارى واوصى
 الام عليها فارضت الرب في¹ بقية حياتها * ووصلت الى رتبة عالية ونالت موهبة² الشفا * f. 210 v.
 فابرت³ مرضى كثير فلما انا مرطيانا فخاف ان ياتي اليه العدو بامرأة اخرى فمضى الى
 جزيرة في⁴ وسط البحر وسكن هناك وانفق⁵ له⁶ رجل بحري سار يجيب له قوته
 ويبسج شغل يديه فلما اقام مدة هناك اتفق ان مركب هناك قد غرقت فتعلقت امرأة⁷
 منها⁸ بشى من الالواح⁹ فرماها الموج الى تلك الجزيرة فلما رأها تحير في امرها¹⁰
 واقامت¹¹ معه فترك لها الجزيرة بعد ان البسها ثياب الرهبنة واعد لها قوتها وعرفها انه لا ينبغي
 له السكن معها ثم التقى نفسه في¹¹ البحر فحملة درفيل والقاه البر ومن ذلك الوقت لم
 يكن¹² بعد¹³ مسكنا مكانا¹⁴ دائما بل يدور في الجبال والبرارى والمدن الى ان طاف مائة
 وخسة وستين مدينة وهو لا يستقر في كل مدينة¹⁵ سوى يوما¹⁶ واحد واخرهم حبس
 نفسه ولما علم انه يريد يفارق العالم¹⁷ فاستدعى الاسقف في الكنيسة وعرفه قضيته من

1. *Deest in B.* — 2. B. عواجب. — 3. B. رابرت. — 4. *Deest in B.* — 5. B. فانفق. —
 6. A. *addit* ان. — 7. B. منها امرأة. — 8. *deest in B.* من الالواح. — 9. *deest in B.* —
 10. A. رجمت. — 11. B. الى. — 12. *Deest in B.* — 13. B. يبعد. — 14. B. مكان. — 15. B.
 الددا. — 16. A. يوم. — 17. B. الددا.

nous soyons dans un même endroit. » Il Femmena à un couvent de vierges
 et la recommanda à la supérieure. Elle fut agréable à Dieu pendant le reste de
 * f. 210 v. sa vie, * arriva à un degré élevé, reçut le don des guérisons et guérit beau-
 coup de malades. Quant à Anbâ Marcién, il craignit que l'ennemi lui
 amenât une autre femme. Il alla dans une île au milieu de la mer et y habita.
 Un marin convint avec lui de lui apporter chaque jour sa nourriture et de
 vendre le travail de ses mains. Il était là depuis un certain temps lorsqu'un
 bateau fut submergé. Une femme qui s'y trouvait s'accrocha à une planche
 et la vague la jeta dans cette île. En la voyant, il fut troublé de son
 aventure et de l'idée de demeurer avec elle : il lui laissa l'île, après l'avoir
 habillée de vêtements monastiques, il lui assura sa nourriture et lui dit qu'il
 ne convenait pas qu'il habitât avec elle. Puis il se jeta dans la mer; un
 dauphin le porta et le fit arriver à terre. A partir de ce moment, il n'habita
 plus d'une façon continue un endroit, mais il parcourait les montagnes, les
 déserts et les villes, au point qu'il fit le tour de 165 villes, sans s'arrêter plus
 d'un jour dans le même endroit: à la fin, il s'enferma. Quand il sut qu'il
 allait quitter ce monde, il pria l'évêque de venir à l'église et l'informa de son

اولها الى اخرها فتعجبوا منه ومن احراق جسده وكان الاسقف قبل هذا ظهر له ملائكة الله¹ فقال له انزل واهتم² بجسد القديس مرطيانوس ثم اسلم الروح بيد الرب فكفونوه ودفونوه ولما المرأة التي في الجزيرة فاقام ذلك البحر³ يفتقدتها الى ان تنيحت فاتي ووجد جسدها وهو ابيض من الثلج⁴ فحملة الى بلاده صلاتهما تحفظنا⁵ امين⁶

اليوم الثاني والعشرين⁸ من بشنس

⁹ في¹⁰ هذا اليوم تبيح القديس الرسول¹¹ اندرانيقوس¹² هذا القديس اتخه ربنا يسوع المسيح من جملة السبعين تلميذ الذين ارسلهم قبل الامه يكرزون¹³ بملكوت الله وحلت عليه الروح في العلة فبشر مع التلاميذ¹⁴ وكرز في مواضع كثيرة ثم وضعت¹⁵ عليه الرسل اليد وساموه¹⁶ اسقفا على مدينة بنونياس¹⁶ فكرز فيها ورد كثيرين الى نور الايمان من

1. B. الرب. — 2. B. الرب. — 3. A. اهتم. — 4. B. البحر. — 5. B. كالف. — 6. *Pro* صلواتهم وبركاتهم تحرسنا والناصح المسكينين ربيين ... اجمعين *B habet* علائقنا تحفظنا. — 7. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 8. وعشرين B. — 9. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 10. B. ادتل. — 11. B. الرسول القديس. — 12. B. اندرانيقوس. — 13. يكرزوا B. — 14. بوضع. — 15. B. ساموه. — 16. B. بنونياس.

histoire, du commencement à la fin : les gens l'admirent ainsi que la façon dont il avait brûlé son corps. Auparavant, l'ange de Dieu avait apparu à l'évêque et lui avait dit : « Descends et occupe-toi du corps de saint Marcien. » Puis celui-ci remit son âme aux mains du Seigneur : on l'ensevelit et on l'enterra. Pour la femme qui était dans l'île, ce marin continua de la visiter jusqu'au moment où elle mourut. Il vint, trouva son corps plus blanc que la neige et la transporta dans son pays. Que leur bénédiction soit avec nous! Amen¹.

VINGT-DEUX DE BACHONS (17 mai).

² En ce jour mourut le saint apôtre Andronic (A *Andrâniqous*, B *Androniqous*). Ce saint fut choisi par Notre-Seigneur Jésus (*Yasou*) le Messie parmi les soixante-dix disciples qu'il envoya avant sa passion pour annoncer le royaume de Dieu. Le Saint-Esprit descendit sur lui, dans les hauteurs (*de Sion*) : il annonça et prêcha avec les disciples dans beaucoup d'endroits. Les apôtres¹ lui imposèrent les mains et le nommèrent évêque de la ville de Banounyas.

1. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 2. Cette commémoration manque dans Ludolf.

بعد¹ ان كانوا في ظلام الكفر ثم اخذ معه يولياس² وطافا³ بلاد كثيرة يبشروا ويعمدوا فردوا امم⁴ لا تحصى⁵ وعملوا فيها ايات كثيرة وطردهوا شياطين⁶ كثيرة من الناس واشفوا امراض واعلال⁷ صعبة وهموا بيوتا وبرابي⁸ للانعام وابتنوا⁹ بيع وهياكل¹⁰ للسيد المسيح ولما اكمل¹¹ سعيهما وشاء الرب ان ينتقلا¹² من هذا العالم المحزن الى عالم الفرح والسرور وتمرض الرسول اندرانيقوس¹³ وتنيح بسلام في مثل هذا اليوم ولما كُفنه الرسول يولياس¹⁴ وجنزه ووضع في مغارة صلى الرب فتنسيح في اليوم الثاني¹⁵ صلاتهما تكون معنا امين

اليوم الثالث والعشرون¹⁶ من بشنس¹⁷

في¹⁸ هذا اليوم تنسيح الرسول القديس²⁰ يولياس هذا المعظم كان مولده في²¹ بيت جبريل من بني اسراييل من سبط يهوذا فانتخبه الرب من جملة السبعين²² وقبل روح

1. *Deest in B.* — 2. B. يوليس. — 3. B. وطافوا. — 4. A. مما. — 5. A. يحصى. — 6. B. هياكل وبيع. — 7. A. وعلال. — 8. A. وبرابيا. — 9. A. وابتنوا, B. وابتنوا. — 10. B. هياكل وبيع. — 11. B. اكملوا. — 12. B. ينتقلا. — 13. B. اندرانيقوس. — 14. B. يوليس. — 15. B. الثالث. — 16. B. عشرين. — 17. A. منس. — 18. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 19. B. addit تلميذ. — 20. *Deest in B.* — 21. B. من. — 22. B. addit تلميذ.

Il y annonça l'Évangile et amena beaucoup de gens à la lumière de la foi après qu'ils avaient été dans les ténèbres de l'infidélité. Puis il prit avec lui Jules (A *Youlyās*, B *Youlyous*), ils prêchèrent, baptisèrent et convertirent des nations innombrables; ils firent beaucoup de miracles, chassèrent de nombreux démons des gens, guérirent des maladies graves, détruisirent des demeures et des temples consacrés aux idoles, bâtirent des églises et des sanctuaires dédiés à Notre-Seigneur le Messie. Lorsque leur effort fut accompli et que le Seigneur voulut qu'ils quittassent ce triste monde pour celui de la joie et du contentement, l'apôtre Andronie tomba malade et mourut en paix à pareil jour. Quand l'apôtre Jules l'eut enseveli, eut célébré ses funérailles et l'eut placé dans une caverne, il pria le Seigneur et mourut le lendemain. Que leur prière soit avec nous! Amen.

VINGT-TROIS DE BACHONS 18 mai.

¹En ce jour mourut l'apôtre saint Jules (*Youlyās*). Cet homme vénérable était né à Baït Djibril, des Israélites de la tribu de Juda (*Yahouda*). Le Sei-

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

القدس المعزى¹ ثم كرز مع التلاميذ² ونالته معهم³ شداًد كثيرة⁴ وطرد وبعد ذلك وضعت الرسل اليد عليه⁵ اسقفا وارسلوه يكرز بملكوت الله فبشر في مدن كثيرة وبعد ذلك رافق الرسول اندرانيقوس⁶ وكرز معه كما يذكر اليوم الماضي وبعد ان تسيح الرسول اندرونيقوس⁷ وكفنه هذا⁸ القديس ودقنه صلي الى الرب ان لا يفارقه فتسيح في ثاني يوم وقد ذكر الرسول بولس هذين الرسولين في رسالته الى رومية اذ قال في اخرها⁹ اقروا السلام على الاخ اندرونيقوس ويولياس صلاتهما¹⁰ تكون معنا امين وفيه¹¹ ايضا استشهد القديس يوليانوس واهه بمدينة الاسكندرية صلاتهما تكون معنا امين

اليوم الرابع والعشرين من بشنس

في هذا اليوم¹² المبارك اتى سيدنا المسيح¹² الى ارض مصر وهو طفلا ابن سنتين كما * f. 211 v.

1. B. البارليط. — 2. مع التلاميذ. — 3. B. مع. — 4. Deest in B. — 5. B. عليه اليد. — 6. B. اندرونيقوس. — 7. Haec verba a كرز desunt in A. — 8. Pauli Epist. ad Romanos, xvi, 7. — 9. B. صلواتهما وبركاتهما. — 10. Haec commemoratio deest in Ludolf. — 11. B. وعشرين. — 12. B. addit له المجد.

gneur le choisit parmi les soixante-douze; il reçut le Saint-Esprit consolateur, puis il prêcha l'évangile avec les disciples, subit avec eux de nombreuses misères et fut chassé. Après cela, les apôtres le sacrèrent évêque et l'envoyèrent annoncer le royaume de Dieu. Il l'annonça dans beaucoup de villes. Ensuite, il se joignit à l'apôtre Andronic (*Androniquos*) et prêcha avec lui, comme il est mentionné au jour précédent. Après que l'apôtre Andronic fut mort et que ce saint l'eut enseveli et enterré, il pria le Seigneur de ne pas le séparer de lui et il mourut le lendemain. Ces deux saints sont mentionnés par l'apôtre Paul (*Boulos*) dans l'Épître aux Romains (*Roumyah*) quand il dit enfin : « *Donnez le salut à notre frère Andronic et à Junia (Youlyis)*! ». Que leur prière soit avec nous! Amen.

² En ce jour eut lieu le martyre de saint Julien (*Youlyânous*) et de sa mère dans la ville d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*). Que leur prière soit avec nous! Amen.

VINGT-QUATRE DE BACHONS (19 mai).

En ce jour * béni Notre-Seigneur le Messie vint dans la terre d'Égypte * f. 211 v.

1. *Épître aux Romains*, xvi, 7. — 2. Cette commémoration manque dans Ludolf.

يذكر الانجيل المقدس ان ملاك الرب ظهر ليوسف في الحلم قاتلا قم خذ الصبي وامه واهرب الى ارض مصر وكن هناك حتى اقول لك وكان مجي السيد الى ارض مصر لسببين الواحد ليلا اذا ما وقع في ايدى¹ هيرودس لا يقدر على قتله يظن ان جسده خيال وشبح والسبب الثاني حتى لا تعذب² اهل مصر نعمته بمشيه³ بينهم ويحطم الاصنام التي كانت بارض مصر وتتم النبوة القائلة هو ذا الرب راكب على سحاب⁴ مسرعة داخل الى مصر وتسقط⁵ اوثان مصر من قدامه فعمل الرب في هروب سياسة لا من اجل خوف هرب فاول مدينة اتوا اليها الذي هم⁶ يوسف والعذراء وصالموي⁷ والرب يسوع المسيح ضيعة⁸ تسمى بسطة فلم⁹ يقبلوهم فحفروا هناك عين ماء فسارت¹⁰ شفا لكل احد ما خلا¹¹ تلك الضيعة¹² ومن هناك اتوا الى منية سنود وعدوا النهر وعبروا¹³ الى الغربية فجعل السيد كعبه في حجر دلالة بما يكون من المكان وسمى ذلك المكان¹⁴ بيخا

1. B. يد. — 2. B. يعذب. — 3. B. رحمتهم ومشيته. — 4. B. سحاب. — 5. B. ويسقط. — 6. B. هو. — 7. B. رسالوما. — 8. B. بلد. — 9. B. ولم. — 10. B. فسارت. — 11. B. اعدل. — 12. B. بلا. — 13. B. وغربا. — 14. B. addit بفدانس.

(*Misr*); c'était un enfant âgé de deux ans, ainsi qu'il est mentionné dans le saint Évangile. Un ange du Seigneur apparut en songe à Joseph et lui dit : « Lève-toi, prends l'enfant et sa mère, fuis dans la terre d'Égypte et reste là jusqu'à ce que je te parle. » La venue du Seigneur en Égypte eut lieu pour deux motifs. Le premier, c'est que s'il tombait entre les mains d'Hérode (*Miroudis*), il ne pût le tuer croyant que son corps était une ombre ou une vision lointaine. Le second, c'était pour ne pas priver les habitants de l'Égypte de la grâce de sa venue parmi eux, pour briser les idoles qui étaient dans ce pays et pour accomplir la prophétie qui disait : *Voici que le Seigneur monté sur un nuage rapide entre en Egypte et que tombent devant lui les idoles d'Égypte*¹. Le Seigneur accomplit un dessein dans sa fuite; il ne s'enfuit pas par crainte. La première ville où ils virent, Joseph, la Vierge, Salomé (A *Saloumi*, B *Siloumi*) et Notre-Seigneur Jésus (*Yason*) le Messie, fut un village appelé Basātah, où ils ne furent pas accueillis. Ils creusèrent une source d'eau qui fut une guérison pour chacun, excepté les habitants de ce village. De là, ils arrivèrent à Minyah Sammaouod, traversèrent le fleuve et passèrent à l'ouest. Notre-Seigneur plaça son talon dans une pierre en indication de ce qui arriverait en cet endroit qui fut appelé Bikha Isous, c'est-

1. Cf. Ezéchiel, xxx.

يسوس اى كعب يسوع ومن هناك¹ الى بحر الغرب ونظروا جبل النظررون من بعد وبركت السيدة فيه لعلمها بما يكون فيه من الخدمة الملائكية ثم انتبوا الى الاشعومنين اقاموا هناك مدة عند رجل يقال له فالون² وكان هناك لبخ فسجدوا³ للسيد وصاروا منكسين الى الان ولما اكمل في ارض مصر الايام التى ارادها ومات هيرودس ظهر ملاك الرب ليوسف في الحلم ايضا⁴ قائلا قم خذ الصبي وامه⁵ واذهب الى ارض اسرائيل وفي عودتهم من الاشعومنين ذهبوا الى المحرقة⁶ ولما وصلوا الى مصر نزلوا في مغارة التى هى اليوم بكثيسة ابو سرجة⁷ بمصر ثم خرجوا من مصر وعبروا على المطرية واغتسلوا⁸ هناك فصارت تلك العين مقدسة ومباركة من⁹ تلك الساعة يخرج¹⁰ منه دهن البلم الذى¹¹ به تكمل المعمودية وتكبريز الكناس والياكل والاوانى ومنه تعمل ادوية ومنافع لعل كثيرة ويهدى الى الملوك ويشتخروا¹¹ به ومن هناك مضوا الى المحمة وتمت بعودته نبوة عوزيا

1. B addit انرا. — 2. B فانرن. — 3. A فسجدا. — 4. Deest in B. — 5. B الحرق. — 6. B اسرجة. — 7. B فاستلرا. — 8. A فى. — 9. B وخرج. — 10. A الذى. — 11. A ويشتخر.

à-dire talon de Jésus. De là, ils passèrent vers le fleuve d'Occident, et virent de loin le Djebel en-Natroun. La Vierge le bénit, sachant ce qui s'y passerait en fait de service angélique. Puis ils arrivèrent à El-Achmounain où ils restèrent quelque temps chez un homme appelé Taloun (B *Tâoun*). Il y avait là des perséas qui se prosternèrent devant le Seigneur et qui sont restés courbés jusqu'aujourd'hui. Lorsque les jours qu'il voulait passer en Égypte furent accomplis et que Hérode fut mort, l'ange du Seigneur apparut encore en songe à Joseph et lui dit : « Lève-toi, prends l'enfant et la mère¹ et va vers la terre d'Israël (*Israïil*). » Dans leur retour d'El-Achmounain, ils allèrent à El-Moharraqa et quand ils arrivèrent à Mişr, ils descendirent dans une grotte qui est aujourd'hui dans l'église d'Abou Sardjah à Mişr. Puis ils en partirent, passèrent par El-Maṭaryah et s'y baignèrent : cette source devint sanctifiée et bénie dès ce moment; il en sort une huile de baume qui sert pour compléter le baptême, consacrer les églises, les temples et les vases sacrés; elle procure la guérison et le soulagement à beaucoup de maladies; on en fait présent aux rois qui s'en glorifient. De là, ils allèrent à El-Mohannamah. Par son retour fut accomplie la prophétie d'Osée (*Ouzyâ*) disant : *J'ai appelé mon fils d'Égypte*¹. Il convient donc que nous

1. Osée, XIII, 4.

القائلة¹ من مصر دعوت ابني فيجب ان نعيد في هذا اليوم عيدا روحانيا ونزوم فيه بقول النبي صنع الرب الايات الظاهرة الباهرة بمصر والعجائب بارض صاغان وايضا صنع العجائب في وسطك يا مصر في المصريين وعندهم² فالمدج لاسمه القدوس الي الابد امين وفيه³ ايضا تنيح النبي حبقوق⁴ احد الاتي عشرة الصغار كان في⁵ بعض الايام طيخ عدس ليمضي به الي الحصادين مع خبز فترايا له ملاك الرب قائلا امض⁶ بهذا الطعام الي دانيال النبي في جب الاسد⁷ ببابل فقال له بابل يا سيدي⁸ لم ارها والجب لم اعرفه فمسك الملاك بناحيته والطعم معه ومضى به الي الجب ببابل وهو مختوم فاطعم النبي وعاد الملاك اتى به الي ارض يهودا وكبر وشاخ جدا فلما عاذا من السبي وبنوا الهيكل دخل حبقوق الي يروشليم فتلقوه¹⁰ بفرح عظيم ورتبوا الهيكل واحتسبوا يسعوا نبوته ففتح فاه بروح القدس وقال يا رب سمعت صوتك فخفت وتاملت اعمالك فجزعت¹¹

1. A. دابلا. — 2. B. فالصوريين حر عيدهم. — 3. *Haec commemoratio deest in Ludolf.*
 4. B. حبقوق النبي. — 5. B. ادتي. — 6. B. رفي. — 7. B. امضى. — 8. B. الاسرة.
 9. B. يا سيدي ببابل. — 10. B. قبله. — 11. B. فبرت.

élébrions en ce jour une fête spirituelle et que nous chantions conformément à la parole du prophète : *Le Seigneur a fait des miracles évidents et éclatants en Égypte et des merveilles dans la terre de Şāghān*¹, et aussi : *Il a fait des prodiges au milieu de toi, Égypte, sur les Égyptiens et chez eux*². Gloire à son saint nom dans l'éternité! Ainsi soit-il.

³En ce jour aussi mourut le prophète Habacuc (*Habaqouq*), un des douze petits prophètes. Un jour, il avait fait cuire des lentilles pour les porter avec du pain aux moissonneurs. L'ange du Seigneur lui apparut et lui dit : « Porte cette nourriture à Daniel (*Dāniyāl*) le prophète qui est dans la fosse aux lions à Babylone (*Bābil*). » Il lui répondit : « Seigneur, je n'ai jamais vu Babylone et je ne connais pas la fosse aux lions. » L'ange du Seigneur le saisit par son tonnet de cheveux et l'emporta, caché, à la fosse à Babylone. Il nourrit le prophète et l'ange le ramena au pays de Juda (*Yahoudā*). Il prit de l'âge et devint très vieux. Quand les Israélites revinrent de captivité et bâtirent le temple, Habacuc vint à Jérusalem (*Yarouchalim*). On le reçut avec une grande joie, on organisa le temple et on se réunit pour entendre sa prophétie. Il ouvrit la bouche avec l'Esprit-Saint et dit : « *Seigneur j'ai entendu ta voix et j'ai craint; j'ai contemplé tes œuvres et j'ai été agité*. » Puis dans sa prophétie il mentionna l'incarnation du Messie et sa nais-

1. Cf. Ps. LXXVII, 43. — 2. Cf. Ps. CXXXIV, 9. — 3. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 4. Habacuc, 1, 6.

ثم اورد في نبوته ذكر تجسد المسيح وولادته في بيت لحم فقال ياتي الرب من تامان¹ و قدوس الرب من جبل فاران² ثم تلا نبوته الى اخرها فكتبوها وتضمنوها³ مع نبوات الانبيا وسكن اورشليم فاتته امرأة من بنى اسراييل وهي⁴ باكية وعرفته ان لها ولدين طالبوها⁵ بعبادة الاصنام فابوا وقد قتلوهم ودموهم على الطريق فخرج معها الى حيث هم فسأل الله⁶ ان يعيد لهم ارواحهم فقبل الرب صلاته⁷ واحيا الولدين ولما دنت نياحته فدعى اهله وعرفهم انه منتقل واقام⁸ ساعة شاخسا واذا ساعد⁹ عظيم¹⁰ مثل يد انسان قد فتحت السقف ونزلت¹¹ وامتدت الى فيه واخذت روحه ولما كان في زمان انطاسيوس الملك المسيحي عند ما قرى سيرته بنا له كنيسة في قرطسا من اعمال البحيرة وكرزت في الرابع والعشرين من بشنس صلاة هذا النبي¹² تكون مع جميعنا¹³ امين

1. تامار. — 2. Habacuc, III, 3. — 3. A وتطهرها, B وضمرها. — 4. *deest in B*. — 5. A طالبوهم, B طالبرها. — 6. B الرب. — 7. B طالبه. — 8. B وقام. — 9. B بساعد. — 10. A عظيم. — 11. B *addit* من فرق. — 12. B *addit* بربركد. — 13. B الحنجر. معنا والناس الحنجر.

sance * à Bethléem (*Bait Laham*) et dit : *Le Seigneur viendra de Tâman et le saint du Seigneur de la montagne de Târân*¹. Ensuite il récita sa prophétie jusqu'à la fin. On l'écrivit et on la comprit parmi les prophéties des prophètes. Il habita à Jérusalem. Un jour, une femme d'entre les Israélites vint à lui en pleurant et l'informa qu'on avait demandé à ses deux fils d'adorer les idoles. Ils avaient refusé, on les avait tués et on les avait jetés sur le chemin. Il sortit avec elle vers l'endroit où ils étaient et demanda à Dieu de leur rendre la vie. Le Seigneur accueillit sa prière et ressuscita les deux jeunes gens. Lorsque sa mort approcha, il appela sa famille, leur apprit qu'il allait partir, et resta un moment en contemplation. Voici qu'une main considérable, pareille à une main humaine, ouvrit le plafond, s'allongea jusqu'à sa bouche et reçut son souffle. Quand on fut au temps d'Anastase (*Anastasyous*), l'empereur chrétien, à ce que raconte son histoire, il lui bâtit une église à Qarṭasā dans un gouvernement d'El-Bahīrah; la consécration eut lieu le 24 de bachons. Que la prière de ce prophète soit avec nous tous! Amen.

1. Habacuc, III, 3.

اليوم¹ الخامس وعشرين من بشنس

في هذا اليوم استشهد القديس كلوتيوس² الاصناوي هذا القديس كان ابوه رجلا خائفا من الله وكذلك والدته وكان والده والى اتصنا ولم يكن له ولد فلم يزال يطلب من الرب يسوع المسيح فرزقه هذا القديس فادبه وعلمه الكتابة وحفظ كتب كثير من كتب البيعة وكان طاهرا من صغره³ ناسكا⁴ عابدا مصليا صلاة كثيرة وكان قانوته في صلاته مائة صلاة في الليل ومثلها في النهار فلما نشا قليلا طلب ابوه ان يزوجه فلم يفعل وكان لهما ابنة قد رزقا بعد هذا القديس فازوجوها لاريانا الذي تسلم الولاية بعده فان اباه لما شاخ سال الملك فاعفاه عن الولاية وسلمها لاريانا صهره ولما توفيا اباه وبنا فندق وسبّله للغرياء ثم قرى الطب وصار طبيبا وكان يطلب بلا احرة فلما كفر الملك ديقلاديانوس وافقه اريانا لاجل الولاية وصار يعذب الشهداء فقصد القديس الشهادة فاتي الى المحفل وثمتم الملك واريانا صهره واوثانهم فلم يقدر اريانا ان يفعل به شيئا لاجل اخته بل سيره الى البهنسا فاقام في السجن

1. A et Ludolf omittunt hanc diem et commemorationem. — 2. B كلتيوش. — 3. B صغره. — 4. B ناسكا.

VINGT-CINQ DE BACHONS (20 mai).

¹ En ce jour mourut martyr saint Coluthus (*Kolotyous*) d'Antinoé (*El-Aynoué*). Le père de ce saint était un homme craignant Dieu, de même sa mère. Son père était gouverneur d'Antinoé. Il n'avait pas de fils et ne cessa d'implorer Notre-Seigneur Jésus (*Yasou'*) le Messie et cet enfant lui fut accordé; il l'instruisit, lui enseigna l'Écriture; l'enfant apprit par cœur beaucoup de livres ecclésiastiques: il était pur depuis son enfance, dévot, pieux, priant beaucoup. Sa règle en prière était d'en faire cent la nuit et autant le jour. Quand il eut un peu grandi, son père voulut le marier, mais il ne le fit pas. Ses parents avaient une fille que Dieu leur avait donnée après ce fils; ils lui firent épouser Arien (*Aryana*), qui reçut le gouvernement après son beau-père. Celui-ci, en effet, étant devenu vieux, demanda à l'empereur de le décharger du gouvernement, qui fut remis à son gendre Arien. Lorsque ses parents moururent, il construisit une hôtellerie et la consacra aux étrangers. Lui-même apprit la médecine, devint médecin et soignait les malades sans salaire. Quand l'empereur Dioclétien (*Diqladytinous*) devint infidèle, Arien s'accorda avec lui sur la manière de gouverner et se mit à tourmenter les martyrs. Le saint, en vue du martyre, alla au lieu de réunion, injuria l'empereur, Arien son beau-frère et leurs idoles. Le gouverneur ne put rien lui

1. Cette commémoration manque dans Ludolf, qui passe ce jour sous silence.

ثلاثة سنين فارسلت اخته خالسته قاتى اميرا اخبر غير اريانا فعرف خبره فارسل احضره
 وهدده قام يلتفت الى تهديده فغضب جدا وامر بعذابه فعذبه بانواع العذاب وملاك الرب ياتى
 اليه كل وقت ويعزيه واجرى الله على يديه آيات عظام ولما تحير الامير فى عقابه وهو لا
 ينشئ عن رأيه كتب باخذ رأيه وكفوفه اهل سيته وجعلوه فى موضع جيد وكان يظهر من
 جسده آيات وعجائب صلواته وبركاته تكون معنا امين

اليوم السادس والعشرون¹ من بشنس

فى² هذا اليوم استشهد القديس الرسول توما المدعو التوم بعد ان بشر فى مدائن
 الهند وقنطورية³ وذلك انه لما دخل الى الهند صار عبد الرجل⁴ يقال له لوكيوس⁵ وكان
 ذلك الرجل صاحب الملك فاستعلم منه عن صنعته فقال له انا بناء ابنى الهياكل والقصور
 ونجار انجر المحارث والكراسى⁶ وطبيب اعالج الامراض المتماسية وان سيده خرج

1. B وعشرين. — 2. B addit مثل. — 3. B وقنطورية. — 4. B الى رجل. — 5. B لوكيوس.
 — 6. B addit وجرها.

faire à cause de sa sœur, mais il le fit partir pour El-Bahnasà. Il y resta trois
 ans en prison. Sa sœur l'envoya délivrer. Il vint un autre gouverneur
 qu'Avien, il apprit l'affaire de Coluthus, l'envoya chercher, et le menaça,
 mais le saint ne fit pas attention à ses menaces. Le gouverneur s'irrita beau-
 coup; il ordonna de le torturer et lui fit souffrir diverses sortes de supplices.
 L'ange du Seigneur venait à chaque instant le consoler et Dieu produisit par
 ses mains de grands miracles. Quand le gouverneur fut impuissant avec les
 tourments, car le saint ne changeait pas de sentiment, il ordonna de lui tran-
 cher la tête. Les gens de sa ville l'ensevelirent et le placèrent dans un
 endroit magnifique. Son corps produisit des miracles et des prodiges. Que sa
 prière et sa bénédiction soient avec nous! Amen.

VINGT-SIX DE BACHONS (21 mai).

En ce jour mourut martyr le saint apôtre Thomas (*Toumâ*), appelé le
 Jumeau (*El-Toum, Didyme*), après avoir prêché l'Évangile dans les villes de
 l'Inde (*El-Hind*) et Qantouryah. Voici comment : Lorsqu'il entra dans l'Inde,
 il devint l'esclave d'un homme appelé Lucius (*Loukyous*). Cet homme était
 au service du roi et voulut apprendre de Thomas ce qu'il savait faire. Il
 lui dit : « Je suis maçon, je bâtis des temples et des châteaux; menuisier, je
 rabote des charrues et des sièges; médecin, je soigne les maladies dange-

لوقتہ ليمضى الى عند الملك ثم بدأ يعرف سيده طريق الله ويوصيها بالطهارة وفيها سرائر
ابن الله فامتت بقوله وكذلك جماعة من اهل بيته فلما عاد سيده من عند الملك ورأى
ما صنع التلميذ فقال له ايها العبد * السوء ابن الضائع التي ذكرت² تعامها فاجابه ايها السيد
لم اكذب التصور والهاكل التي³ بنيتها هي النفوس التي صارت محلا⁴ لملك المجد
والمحارث التي نجرت⁵ الاناجيل المقدسة التي يتاعوا الشوك والحسك التي الخطية⁶
والطب والادوية هم السراير المقدسة⁷ جسد المسيح ودمه الذي⁸ يشفى من السم القاتل
التي الخطية⁹ فلما سمع منه هذا امر ان يشحط بربعة اوتاد وامر ان يسليح جلده ويدلك
بمليح وخذل وجير ففعل به ذلك وهو صابر¹⁰ فلما رآته سيده من طاقة بيتها وهم يساخوا
فيه سقطت للوقت واسلمت روحها¹¹ فلما علم زوجها لوكيوس¹² ذلك حزن جدا لاجل
زوجته واما القديس توما فان الرب برد جراحاته وشفى¹³ جسده¹⁴ فقال له لوكيوس¹⁵
هوذا زوجتي قد ماتت بسببك فان انت اقمتها امنت بالاهك فدخل توما الرسول¹⁶ اليها

1. B. قال. — 2. B. ادكت. — 3. Deest in B. — 4. Deest in B. — 5. B. حنى. — 6. A
et B. للخطية. — 7. B. ادكت. — 8. B. اللى. — 9. A. et B. للخطية. — 10. A.
صابرا. — 11. B. وماتت. — 12. B. لوكيوس زوجها. — 13. B. واشفى. — 14. B. جسده. — 15. A.
الرسول توما. — 16. B. لوكيوس.

reuses. » Son maître sortit sur-le-champ pour aller chez le roi. Ensuite il
commença à faire connaître à sa maîtresse la voie de Dieu, à lui recommander
la pureté, à lui faire comprendre les mystères du Fils de Dieu. Elle crut à sa
parole ainsi qu'une foule des gens de sa maison. Lorsque son maître revint de
chez le roi et qu'il vit ce qu'avait fait le disciple, il lui dit : « Esclave
* L. 213 r. de malheur, où sont les métiers que tu prétendais connaître? — Maître,
lui répondit-il, je ne t'ai pas menti; les châteaux et les temples que j'ai
construits sont les âmes qui sont devenues une demeure pour le roi de gloire;
les charrues que j'ai rabotées sont les saints évangiles qui ont arraché les
épines et les chardons qui sont le péché; la médecine et les remèdes sont les
saints mystères, le corps et le sang du Messie qui guérissent du poison meur-
trier, le péché. » Quand il entendit cela, son maître ordonna de l'attacher à
quatre pieux, d'écorcher sa peau et de le frotter avec du sel, du vinaigre et
de la chaux, ce qui fut fait: il le supporta avec patience. Quand sa maîtresse
le vit d'une fenêtre de sa maison, tandis qu'on l'écorchait, elle tomba sur-le-
champ et rendit l'âme. Lorsque son mari Lucius le sut, il s'allégea beaucoup
à cause de sa femme. Quant à saint Thomas, le Seigneur rafraîchit ses
blessures et guérit son corps. Lucien lui dit : « Voilà que ma femme est

ووضع الجلد عليها قائلا يا ارسابونا¹ باسم السيد² المسيح تقومى ففتحت عينيها للوقت
 ونهضت قائسة وسجدت للتلميذ فلما رأى لوكيوس³ ذلك امن بالمسيح وكذلك اهل بيته
 والمدينة وعمدهم باسم الثالث المقدس وقسم لهم⁴ اسقفا وكهنة وبنوا⁵ لهم بيعة واقام عندهم
 شهر⁷ وهو يشتهم على الايمان وكان كل من به مرض يضع جلده عليه فيعافى⁸ لوقته ثم
 خرج من عندهم واتى الى مدينة قنظورية وعند دخوله اليها⁹ رأى شيخا باكيا¹⁰ فسأل
 عن¹¹ سبب بكاءه فعرف¹² ان له ست اولاد قتله الملك بسبب واحد سعى فيهم¹³ عنده
 * f. 213 v. وان عليهم ديون وكان يقول ليت بقى¹⁴ احد يساعدنى على الوقت فاعطاه * القديس جلده
 فجعله على اولاده فقاموا¹⁵ فشاعت المدينة بهذه الاية فصعب ذلك على كهنة الاصنام
 وارادوا¹⁶ رحمة فيست ايديهم كالبحجارة فامنوا¹⁷ على يد التلميذ جميعهم وبعد ذلك اراد¹⁸
 الرب ان يعيد¹⁹ بدنه²⁰ معاها وانبت له حامدا ثم مضى الى بركيناس المدينة²¹ والى مقادونية²²

1. B. اسابون. — 2. *Deest in B.* — 3. A. لوكياس, B. لوقياس. — 4. B. *addit* جديع. —
 5. *Deest in B.* — 6. A. وبنوا. — 7. B. شجر. — 8. A. بعافا. — 9. *Haec verba a*
desunt in B. — 10. B. *addit* مدينة قنظورية الى المدينة قنظورية. — 11. *Pro* A. *habet*
 فسأل عن. — 12. *Deest in A.* — 13. *Pro* B. *habet* واحد سعى فيهم. — 14. B.
addit لي. — 15. B. فعاشوا. — 16. B. فارادوا. — 17. B. وامنوا. — 18. B. اراد. — 19.
deest in B. — 20. B. جسده. — 21. B. مدينة مركاس. — 22. مدينة مقادونية B.

morte à cause de toi; si tu la ressuscites, je croirai à ton Dieu. » L'apôtre
 entra chez elle et plaça sa peau sur elle en disant : « Au nom de Notre-
 Seigneur le Messie, lève-toi. » Sur-le-champ, elle ouvrit les yeux et se
 dressa debout. A cette vue, Lucius crut au Messie et de même les gens de
 sa famille et de la ville. Il les baptisa au nom de la Sainte Trinité, leur consacra
 un évêque et des prêtres, leur bâtit une église et demeura un mois chez
 eux à les fortifier dans la foi. Si quelqu'un était malade, il plaçait sa peau
 sur lui et il guérissait sur-le-champ. Puis il partit de là et alla à la ville de
 Qantouryah. En y entrant, il vit un vieillard qui pleurait et lui demanda la
 cause de ses larmes. Il lui fit connaître qu'il avait sept fils, que le roi les
 avait tués à cause de quelqu'un qui les avait calomniés près de lui, et qu'ils
 avaient des dettes, et il ajoutait : « Si seulement il m'en restait un pour
 m'aider! » Le saint lui donna sa peau, il la mit sur ses fils et ils se levèrent. * f. 213 v.
 La nouvelle de ce miracle se répandit dans la ville et cela fut pénible aux
 prêtres des idoles; ils voulurent le lapider, mais leurs mains se desséchèrent
 comme la pierre et ils crurent tous par l'intermédiaire du disciple. Ensuite
 le Seigneur voulut lui rendre sa peau et il en fit pousser une nouvelle. Puis
 il alla vers la ville de Barkyâs et à Maqâdonnyah et y prêcha au nom du

ونادى فيهم باسم يسوع¹ المسيح فسمع بهم الملك والمتقدمين فاعوود في² الاعتقال وكانت زوجة الملك وكثيرون³ ياتوا⁴ اليه في السر فيعرفهم⁵ طريق الله وامن كثيرين⁶ من اهل البلد بقوله فاغتاظ الملك لاجل زوجته ولم يقدر⁷ يقتله بين⁸ الجموع فاخرجه خارج⁹ وامر اربعة من الجند ان يطعنوه بالحرايب وكان ابن الملك واقفا يصصرهم¹⁰ يطعنوه الي ان اسلم النفس¹¹ واما اهل المدينة لسا علموا خرجوا لكي يخلصوه من ايديهم¹² فوجدوه قد اسلم الروح واما الذين حضروا¹³ فحماوا جسده¹⁴ وكفنوه¹⁵ ووضعوه في قبر من قبور الملوك واما ابن¹⁶ الملك فاعتراذ شيطان وصار يخبطه فاتوا الي جسد الرسول لياخذوا منه شيئا¹⁷ يعلقوه عليه فلما فتحوا القبر فلم يجدوه لان الرب ثلمه فاخذوا من تراب القبر بامانة وعلقوه على الصبي فبرى لوقته وظهر القديس توما لكثيرين من اهل المدينة وعرفهم انه حى وان¹⁸ المسيح قد قبله واوصاهم ان يثبتوا على الايمان بالسيد يسوع¹⁹ المسيح شفاعة هذا الرسول تكون مع جميعنا²⁰ امين

1. *Deest in B.* — 2. *Deest in B.* — 3. **A** وكثيرين. — 4. **A** ياتوا. — 5. **B** ويعرفهم. — 6. **B** كثيرين. — 7. **B** *addit* ان. — 8. **B** من. — 9. *Deest in B.* — 10. **B** *addit* رجم. — 11. **B** فحاذروا جسده. — 12. **B** ايديهم. — 13. *Hæc verba a* اهل *desunt in A.* — 14. **B** وكفنوه. — 15. **B** *addit* وحملوه. — 16. **B** وابن. — 17. **B** شئ. — 18. **B** *addit* السيد. — 19. *Deest in B.* — 20. **B** من اعدائنا. — *وشتاعة يغفر لنا الرب خطايانا وخطايانا كائيد ويجعل*

Messie. Le roi et les chefs l'apprirent et le mirent en prison; la reine et beaucoup de gens venaient le trouver en secret; il leur enseignait la voie de Dieu; un grand nombre des gens de la ville crurent à sa parole. Le roi fut irrité à cause de sa femme, mais il ne pouvait le tuer au milieu de la multitude; il l'envoya hors de la ville et ordonna à quatre soldats de le percer de leurs javalots. Le fils du roi était présent à les regarder le percer jusqu'à ce qu'il rendit l'âme. Quant aux gens de la ville, ils sortirent pour le délivrer, mais ils trouvèrent qu'il était mort. Pour ceux qui étaient présents, ils emportèrent son corps, l'ensevelirent et le placèrent dans un des tombeaux des rois. Satan (*Chatan*) s'empara du fils du roi et lui fit perdre la raison. On alla vers le corps du saint pour en prendre quelque chose et le suspendre sur lui, mais quand on ouvrit le tombeau, on ne trouva pas l'apôtre, car Dieu l'avait transporté ailleurs. On prit avec foi de la poussière de la tombe et on la suspendit sur le jeune homme qui fut guéri sur-le-champ. Saint Thomas apparut à beaucoup de gens de la ville, les informa qu'il était vivant, que le Messie l'avait accueilli et leur recommanda de persévérer dans la foi en Notre-Seigneur Jésus le Messie. Que la miséricorde de cet apôtre soit avec nous tous! Amen.

اليوم السابع والعشرون من بشنس

1 في 2 هذا اليوم تبيح الاب القديس البطريك 3 انبا 4 يوحنا هذا القديس كان بطريك الاسكندرية وهذا 5 كان رجلا مسيحيا في ايمانه وسيرته وكان قد تهرب من صغره واجهد 6 نفسه في كل صنف من اصناف 7 الجهاد ثم حبس نفسه وشاع خبره 8 بالعلم والصلاح فاختير لبطركية 9 المدينة 10 العظمى 11 الاسكندرية فكتب في ايامه ميامر 12 كثيرة واقام الله قرن البيعة في زمان هذا الاب لان الملك كان انسطاسيوس الملك المومن التقى 13 والاب 14 القديس انبا ساويروس بطريكنا 15 على كرسى انطاكية فكتب 16 الاب 17 ساويروس سنوديقا الى هذا الاب يوحنا بالاتحاد في الامانة يصف له فيها ان المسيح الهنا من بعد الاتحاد 18 طبيعة واحدة خاصة من غير افتراق ويكرز 19 بامانة 20 الاب كيرلس والاب ديسقورس وقلهما الاب يوحنا واساقفته واصعدوا شكرا لله 21 وتمجيدا لاسمه 22 على اعادة الاعضاء الممتصة الى مواضعها ثم كتب له الاب يوحنا جواب الرسالة بالفاظ مملوّة من نعمة الايمان 23 شاهدة

1. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 2. *B addit* مثل. — 3. *Deest in B.* — 4. *Deest in B.* — 5. *Haec verba a* كان *desunt in B.* — 6. *B* فاجهد. — 7. *Deest in B.* — 8. *B* ذكره. — 9. *B* للبطريكى. — 10. *B* بمدينة. — 11. *Deest in B.* — 12. *B* ميامير. — 13. *A* التقى. — 14. *B* الاب. — 15. *Deest in B.* — 16. *Haec verba a* القديس *desunt in B.* — 17. *B* انبا. — 18. *A* الاتحاد. — 19. *A* وتكرز. — 20. *A* دامانة. — 21. *B* لله شكرا. — 22. *Deest in B.* — 23. *B* الله.

VINGT-SEPT DE BACHONS 22 mai.

En ce jour mourut le saint père, le patriarche Anbà Jean (*Youhanni*). Ce saint était patriarche d'Alexandrie (*El-Iskandarjeh*) (507-517). C'était un chrétien dans sa foi et sa conduite. Il était moine depuis sa jeunesse et usa son âme dans toutes sortes * de luttes. Sa réputation de science et de vertu se répandit et * f. 213 r. il fut choisi pour patriarche de la grande ville d'Alexandrie. De son temps, il écrivit beaucoup d'homélie. A l'époque de ce père, Dieu fortifia l'église, car le souverain était Anastase (*Anastasyous*) l'empereur fidèle et craignant Dieu, et notre saint père Anbà Sévère (*Saouïros*) occupait le siège d'Antioche (*Antakjeh*). Il écrivit une épître synodique à notre père Jean, sur l'unité dans la foi; il lui montrait que le Messie était notre Dieu après son union, une seule nature spéciale sans division; il prêchait la foi de notre père Cyrille (*Kirlos*) et de notre père Dioscore (*Disqouros*), et avant eux, de notre père Jean et de ses évêques. On fit monter vers Dieu des actions de grâce et des louanges pour le retour des membres séparés à leur place. Ensuite notre père Jean

بوحداية جوهر الله وتثليث خواصه وتجسد الابن الازلي بالطبيعة البشرية وصيرورتها بالائتقاد واحدا لا اثنين ومبعدا لكل من يفرق المسيح¹ يمزج طبيعته ولكلمن يقول ان المتالم المصلوب المايت عن البشر انسانان² سادج او يدخل بالالام والموت عن طبيعة اللاهوت بل الايمان المستقيم ان تعترف ان الله الكلمة تالم بالجسد الذي اتخذ به منا وهذه هي الطريقي الملوكية التي لا يضل ولا يعثر من سلك فيها فلما قرأ الاب ساويروس رسالة هذا الاب قبلها احسن قبول وكرز بها في كرسي انطاكية ودامت السلامة والاتفاق بينهما واقام هذا الاب³ واعظا لرعيته وحارسا لها مدة عشر سنة ثم تنيح بسلام صلاته تكون معنا امين

وفيه⁴ ايضا تنيح القديس العازر اخو مريم بعد ان صار استقفا على قبرص لان بعد ان اقامه الرب من بين الاموات وتالم الرب في ذلك الاسبوع فتبع ذلك القديس التلاميذ من ذلك الوقت وبعد ان حلت عليهم نعمة المعزى ووضعوا عليه اليد استقفا فرعا رعية الرب اجود رعاية وعاش اربعين سنة ثم تنيح بسلام بركة هذا القديس تكون معنا امين

1. B addit او. — 2. A انسانا. — 3. Deest in A. — 4. Haec commemoratio deest in A.

lui écrivit une réponse à son épître, dans des termes remplis de la grâce de la foi, témoignant de l'unité de l'essence divine et de la triplicité de ses caractères particuliers, de l'incarnation du Fils éternel dans la nature humaine, de l'unité d'un et non de deux; il rejetait quiconque divise le Messie, mélangeant sa nature, et quiconque disait que celui qui avait souffert, qui avait été crucifié, qui était mort pour les créatures était un simple homme, ou qui introduisait les douleurs et la mort à l'exclusion de la nature divine. La foi orthodoxe consiste à confesser que Dieu le Verbe a souffert dans le corps qu'il a pris à cause de nous. C'est la grande route où ne s'égare ni ne trébuche quiconque la suit. Quand notre père Sévère lut cette épître, il lui fit le meilleur accueil et la lut sur le siège d'Antioche. Le salut et la concorde demeurèrent entre eux. Ce père demeura à prêcher à son troupeau et à veiller sur lui un espace de dix ans, puis il mourut en paix. Que sa prière soit avec nous! Amen.

En ce jour mourut aussi saint Lazare (*El'ázar*), frère de Marie (*Maryam*), après qu'il fut devenu évêque de Chypre (*Qobros*). Car après que le Seigneur l'eut ressuscité d'entre les morts et eut souffert cette semaine, ce saint suivit les disciples à partir de ce moment. Après que la grâce du Consolateur fut descendue sur eux et qu'ils l'eurent sacré évêque, il fit la meilleure garde autour du troupeau du Seigneur et vécut quarante ans. Puis il mourut en paix. Que la bénédiction de ce saint soit avec nous! Amen.

1. Cette commémoration manque dans A.

اليوم الثامن والعشرون¹ من بشنس

في² هذا اليوم كان³ وصول جسد القديس⁴ ايفانيوس الفاضل الى جزيرة⁵ قبرص وذلك ان القديس لما تيسح في يوم السابع عشر من بشنس كما تذكر سيرته وهو في المركب قبل ان يصل الى قبرص كما تنبأ عليه القديس يوحنا فم الذهب انه⁶ لا يصل الى كرسيه ثم حمل في المركب الى قبرص فخرجت الكاهنة وكل الشعب⁷ بالصلبان والاناجيل والشموع والبخور وحملوا جسمه⁸ الطاهر وهم يقرون ويرتلون ويمدحونه⁹ الى ان وضعوه في الكنيسة¹⁰ ثم قصدوا الكهنة ان يحفروا له¹¹ في الكنيسة الكبيرة التي هي القاتوليكي فتعرض لهم شماسان اشراء وكان القديس¹² قد منعهم لسوء سيرتهم ومنعوا من اراد ان يحضر فمكث¹³ في البيعة اربعة ايام ولم يتغير له رايحة بل كان كانه¹⁴ نائم فنهض شماس قديس وجاء الى الجسم¹⁵ المقدس وقال له انا اعلم يا قديس الله انك لك عند الله دالة وانك تقدر على¹⁶

1. A. والعشرين. — 2. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 3. B. *addit* مثل. — 4. *Deest* القديس ايفانيوس in B. — 5. A. مدينة. — 6. B. لاني. — 7. B. *addit* ايضا. — 8. B. جسده. — 9. B. ويمدحون القديس. — 10. B. داخل بالبيعة. — 11. B. يبعضه. — 12. A. *iterum* القديس. — 13. B. *addit* المرضوع. — 14. *Deest in B.* — 15. B. لجسم. — 16. *Deest in B.*

VINGT-HUIT DE BACHONS (23 mai).

¹En ce jour arriva dans l'île de Chypre (*Qobros*) le corps du vertueux saint * f. 214 v.
Épiphane (*Abifanyous*). Ce saint était mort le 17 de bachons, ainsi que le mentionne sa vie, alors qu'il était dans le vaisseau, avant d'arriver à Chypre, selon ce que lui avait prédit saint Jean Chrysostome (*Yonhannâ fom edz-dzabab*) qu'il n'arriverait pas à son siège. Il fut transporté à Chypre sur le vaisseau. Les prêtres et tout le peuple sortirent avec des croix, les Évangiles, des cierges et des parfums et on transporta son corps pur en récitant des prières, en chantant des psaumes et en le louant, et on le déposa dans l'église. Puis les prêtres eurent l'intention de l'enterrer dans la grande église qui est la Catholique (*El-Qâtouliki*). Mais deux mauvais diacres que le saint avait interdits à cause de leur conduite coupable empêchèrent tous ceux qui voulaient l'enterrer. Le corps resta quatre jours dans l'église sans que son odeur fût altérée, mais il semblait dormir. Alors un saint diacre se leva et alla vers le corps de l'évêque et lui dit : « O saint de Dieu, tu possèdes du crédit auprès

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

دفع¹ المعاندين الاشرار ثم تناول الفأس بيده وضرب به² على الارض واذا الشماسان الشريان وقعا على وجوههما مغشيا عليهما فحملا الى بيوتهما وماتا في ثالث يوم واما جسم³ القديس فطليته الكهنة بطيوب كثيرة ولفوه بلقائف حسنة ووضعوه في جرن رخام ثم دفنوه في البيعة وظهرت⁴ منه آيات عظيمة كما كان يفعل قبل نياحته صلواته⁵ تحفظنا وتجرسنا⁶ من ضربات⁷ العدو الشرير الى النفس الاخير⁸ امين

اليوم التاسع والعشرون من بشنس⁹

في¹⁰ مثل هذا اليوم تبيح الاب القديس سمعان الذي من جبل انطاكية هذا القديس توالد في مدينة انطاكية وكان اسم ابيه¹¹ يوحنا * واسم امه مرتا وحدثت¹² بسبه امور¹³ عجيبة¹⁴ منها انه قبل الجبل به جاء القديس يوحنا الصاغ الى والدته في النوم¹⁵ وبشرها بمولده¹⁶ واطاعها على ما يكون منه¹⁷ فلما ولد وبلغ من عمره الى¹⁸ ست سنين ذهب الى الجبل الذي¹⁹ بانطاكية وادخل نفسه في نير الرهبنة ودخل في النسك والعبادة وظهر له

1. B addit. حملا. — 2. *Deest in B.* — 3. B. جسد. — 4. B. رطبر. — 5. B addit. تخرسنا. — 6. *Deest in B.* — 7. *Deest in B.* — 8. *Haec tria verba desunt in B.* — 9. *Hic titulus deest in B.* — 10. B addit. مثل. — 11. A. ابره. — 12. B. وحدثت. — 13. A. امرا. — 14. B. كثيرة. — 15. في النوم. — 16. *Deest in B.* — 17. B. من امرد. — 18. *Deest in B.* — 19. *Deest in B.*

de lui; tu peux écarter ces méchants rebelles. » Ensuite il prit une pioche dans sa main et en frappa la terre. Les mauvais diaeres tombèrent évanouis sur la face; on les transporta dans leurs demeures et ils moururent le troisième jour. Quant au corps du saint, les prêtres le parfumèrent avec de nombreux aromates, l'enveloppèrent dans de beaux linceuls et le placèrent dans un bassin de marbre. Puis ils l'enterrèrent dans l'église. Son corps fit de grands miracles comme il en avait fait avant sa mort. Que sa prière nous protège et nous défende contre les coups de l'ennemi méchant jusqu'au dernier soupir! Amen.

VINGT-NEUF DE BACHONS 24 mai .

En ce jour mourut notre saint père Simon (*Sim'ân*) de la montagne d'Antioche (*Anṭākyah*). Ce saint naquit dans la ville d'Antioche : le nom de son père était Jean (*Youhanna*), * celui de sa mère Marthe (*Martā*). Il arriva à cause de lui des événements extraordinaires: ainsi, avant qu'elle ne fût enceinte de lui, saint Jean-Baptiste apparut à sa mère dans son sommeil, lui annonça sa naissance et lui fit connaître ce qui arriverait par lui. Lorsqu'il eut grandi et atteint l'âge de six ans, il alla à la montagne qui est à Antioche:

ملائكة في النوم في عدة الليالي وعرفوه سيرة¹ الرهبة كما² جرى للاب باخوميس³ وعرفوه ما⁴ الذي يفسد سيرة الرهبة وما الذي يثبتها فسلك القديس سلوكا يعلو على ارباب الاجساد فان الملائكة كانت تاتيه بغدا روحاني في اكثر اوقاته واما جهاده فانه انتصب على قاعدة عمود ستة سنين ثم انتقل الى عمود كبير اقام عليه ثمانية سنين ثم انتقل الى الجبل واقام فيه عشرين سنة داخل من دائرة حجارة عملها له لم يخرج منه الى كمال العشرين سنة ثم صعد على رأس عمود كبير فاستكمل عليه خمسة واربعين سنة وكانت جملة حياته خمسة وثمانين⁵ سنة منها⁶ في بيت ابيه ستة سنين وتسعة وسبعين سنة في العبادة واما عجائبه فمن يقدر ان يصفها لان سيرته قد تضمنت اياتا⁷ كثيرة⁸ ووضع هذا القديس مصنفات واقوالا⁹ نافعة وعظيمة ونسكية وشرح من كتب البيعة فضول كثيرة ثم تيسح¹⁰ بسلام بركته تحل علينا الى الابد¹¹ امين

1. B addit نير. — 2. B كما. — 3. B بخوميس. — 4. Deest in B. — 5. B وثمانون. — 6. Deest in B. — 7. B ايات. — 8. B عدة. — 9. B واقوال. — 10. deest in B. ثم تيسح. — 11. Pro his verbis a B habet بركته معنا ومع الناس المسكين.

il se pénétra de la lumière de la vie monastique; il s'adonna à l'ascétisme et à l'adoration. Des anges lui apparurent dans son sommeil et lui enseignèrent la conduite de la vie religieuse telle qu'elle était chez notre père Pachôme (A *Bakhoumis*, B *Bakhoumyous*) et lui apprirent ce qui la corrompait et ce qui la fortifiait. Ce saint suivit une route qui dominait les possesseurs des corps. Les anges lui apportaient à de fréquentes reprises un repas spirituel. Quant à son zèle, il resta debout sur un socle de colonne pendant six ans; puis il passa sur une grande colonne où il demeura pendant huit ans. Il se transporta ensuite vers la montagne où il demeura vingt ans, à l'intérieur d'une tour de pierre qu'il s'était faite, sans en sortir jusqu'à l'expiration des vingt ans. Puis il monta sur le faite d'une grande colonne où il passa vingt-cinq ans entiers. La somme de sa vie fut de quatre-vingt-cinq ans, desquels six ans dans la maison de son père et soixante-dix-neuf dans l'adoration de Dieu. Quant à ses miracles, qui pourrait les décrire, car sa vie renferme de nombreux prodiges? Ce saint composa des ouvrages et des discours utiles: instructifs et pieux; il commenta beaucoup de chapitres de livres ecclésiastiques, puis il mourut en paix. Que sa bénédiction descende sur nous! Amen.

اليوم الثلثون¹ من بشنس المبارك²

في³ هذا اليوم تنيح الاب القديس انبا ميخايل بطريرك الاسكندرية هذا الاب كان عالما فاضلا قد تآدب بكتب البيعة من صغره وحفظ اكرها فاشتاقت⁴ نفسه الطاهرة الى * f. 215 v. العبادة الالهية وان يتجدد⁵ لله من صغره فخرج الى البرية وسكن بدير القديس مقاريوس مدة سنين وارتقى⁶ الى درجة القسيسية ثم خرج الى سنجار التي بارض مصر وحبس نفسه فيها⁷ فوق⁸ العشرين سنة فجاهد فيها⁹ جهادا عظيما وشاع ذكره بالفنائل¹⁰ والعبادة والمعرفة فوقع الاتفاق عليه فقدم¹¹ على مدينة الاسكندرية فصار في البطريركية السيرة الصالحة العفيفة¹² لم يقتن¹³ فيها درهما¹⁴ ولا دينارا والذي كان يحصل له من الديارات المقررة¹⁵ له كان يقتات منه باليسير وكان يصرف الذي يفضل عنه في اطعام الفقراء والمساكين وفي

1. A. البشيس. — 2. *Deest in B.* — 3. *Hacc commemoratio deest in Ludolf.* — 4. B. في ارتادت. — 5. B. واند تجد. — 6. B. فارتقى. — 7. B. في حبس فيها. — 8. B. بالعبدة. — 9. *Deest in B.* — 10. B. بالفنل. — 11. B. بطريركا. — 12. B. بالعبدة. — 13. B. يقتنى. — 14. B. واحدا. — 15. A. المقور.

TRENTE DE BACHONS LE BÉNI (25 mai).

'En ce jour mourut le saint père Anbà Michel (*Mikhâjil*), patriarche d'Alexandrie (*El-Iskandaryah*) (1092-1102). Ce saint était savant, vertueux. Dès son enfance, il avait été instruit dans les livres ecclésiastiques, et en apprit la * f. 215 v. plus grande partie par cœur. Puis son âme pure désira se livrer au culte de Dieu et s'enrôler dès son enfance au service de Dieu. Il partit pour le désert et demeura au couvent de saint Macaire (*Maqaryous*) pendant plusieurs années. Il fut élevé à la dignité de la prêtrise; il alla à Sindjâr qui est dans la terre d'Égypte (*Misr*), où il s'enferma pendant plus de vingt ans. Il y fit preuve d'un zèle considérable. La réputation de ses vertus, de sa piété et de sa science se répandit et on s'accorda à lui donner le gouvernement de l'église d'Alexandrie. Dans son patriarcat, il mena une vie vertueuse et chaste. Il s'imposait des privations dans ses acquisitions et ne possédait ni pièce d'argent ni pièce d'or. Quiconque venait le trouver d'un couvent qui lui était assigné était entretenu facilement par lui. Il dépensait son superflu à nourrir les pauvres et les nécessiteux, et pour les malheureux captifs. Il

1. Cette commémoration manque dans Ludolf.

حوالى¹ المحتاجين واستجد للبيع اوانيا² وكتبنا من عنده وكان مداوما للقرأة والوعظ³ على الشعب في⁴ كل يوم تارة من الكتاب⁵ وتارة من فيه ولما اكمل سعيه وحصل⁶ الاكليل الممجد⁷ جلب الرب عليه مرض يوم وليلة لا غير لم يتكلم فيهم وعند نياحته مجد المسيح ثم سأل ذاته ووشحها بالصليب المجيد ثم اسلم نفسه بيد الرب الذى له السجد دائما وكان جملة حياته في البطركية تسع سنين بركة⁸ صلاته تحرسنا⁹ وتحفظنا¹⁰ الى الابد¹¹ امين

وفيه¹² ايضا تبيح الرسول فورس¹³ الواحد من السبعين هذا خدم¹⁴ المسيح مدة ثلث¹⁵ سنين وبعد صعوده خدم التلاميذ وامتلى من نعمة المعزى ثم خدم بولس¹⁶ وحمل رسائله الى بلاد كثيرة وعلم كثيرين من اليهود والامم وعمدهم وجال شرق¹⁷ البلاد وغربها ونالته

1. B *addit* جميع. — 2. A ارانى. — 3. A *et omittit* على. — 4. *Deest in B.* — 5. B *الكتب*. — 6. B *addit* على. — 7. B *الكليل* السجد. — 8. *Deest in B.* — 9. *Deest in B.* — 10. B *بحفظنا*. — 11. *Pro* الى الابد B *habet* المعروية. — 12. *Haec commemoratio deest in Ludolf.* — 13. B فورس. — 14. B *addit* السيد. — 15. B ثلثة. — 16. B بولس. — 17. B بشرق.

vendit à plusieurs reprises les vases et les livres qu'il possédait. Il était assidu à la lecture et à l'exhortation quotidienne au peuple, tantôt d'après le Livre, tantôt de sa bouche. Lorsqu'il eut accompli sa tâche et qu'il obtint la couronne glorieuse, Dieu lui fit arriver une maladie, dans laquelle il ne parlait ni le jour ni la nuit. A sa mort, il glorifia le Messie; puis il se prépara, se para de la croix de gloire et rendit l'âme entre les mains du Seigneur, à qui appartient la glorification continuelle. La durée de son existence dans le patriarcat fut de neuf ans. Que la bénédiction de sa prière nous protège et nous garde éternellement! Amen.

¹ En ce jour mourut l'apôtre Fouros (B *Qouros*)², un des soixante-dix. Il suivit le Messie pendant trois ans, puis, après son ascension, les disciples, et fut rempli de la grâce du Consolateur. Ensuite il suivit Paul (*Boulos*) et porta ses épîtres dans beaucoup de pays. Il instruisit un grand nombre de Juifs (*El-Yahoud*) et de gentils, parcourut l'est et l'ouest des contrées, éprouva des souffrances et des chagrins nombreux; puis il mourut en paix. Que sa

1. Cette commémoration manque dans Ludolf. — 2. *Maî Carpus, Assemani Cyrus, Malan Phuros.*

* t. 216 r. شداوند واحزان¹ كثيرة ثم تبيح بسلام بركته تحل² علينا وتحرسنا من ضربات الخيبت الى اخر الدهر³ امين³

والمجد⁴ والتسييح والتقديس والوقار والسجود والعزة والاكرام لربنا والاهنا ومخلصنا
وملكنا يسوع المسيح الى ابد الابدوين ودهر الداهرين امين امين امين
كمل⁵ بعون الله تعالى شهر بشنس المبارك والسبح لله دائما ابدا سرمدنا مدى الدهور
كمل امين

اذكر يا رب المهتم بهذا الكتاب والمتنتى والناقل المسكين سال كل واقفا عليه ان
يدعو له بالمسامحة وبغفران خطاياها ومن قال شيئا فله امثاله في ملكوت السموات وفي
يروشليم السماوية امين امين امين

والمهتم بهذا الكتاب رسائرو يني B habet بركته Pro his verbis a سدادادا واحزانا 1. — 2. — 3. Ludolf addit commemorationem S. Demadii et S. Simeonis parvi. — 4. Haec doxologia deest in B. — 5. Pro hac doxologia B tantum habet كمل

* t. 216 r. bénédiction descende¹ sur nous et nous protège contre les coups de l'ennemi vil jusqu'à la fin des temps¹.

²Gloire, louange, glorification, respect, prosternations, honneur, vénération à Notre-Seigneur, notre Dieu, notre Sauveur, notre roi Jésus (Yasou³) le Messie, éternellement et dans les siècles des siècles! Amen, Amen, Amen.

Le mois béni de bachons est terminé avec l'aide de Dieu très-haut. Louange à Dieu continuellement, éternellement et à toujours, pendant la durée de tous les siècles! Amen.

Seigneur, souviens-toi de celui qui s'est occupé de ce livre, de celui qui l'a acquis et de son humble copiste qui demande à quiconque en prendra connaissance d'invoquer pour lui la générosité (divine) et le pardon de ses péchés. A celui qui en dira quelque chose, que la pareille lui soit accordée dans le royaume des cieux et la Jérusalem (Ourichalim) céleste! Amen, Amen, Amen.

1. Ludolf ajoute la commémoration de saint Demadius et de saint Siméon le Petit. — 2. Les trois paragraphes qui suivent manquent dans B.

HOMÉLIES MARIALES BYZANTINES

TEXTES GRECS ÉDITÉS ET TRADUITS EN LATIN

HOMÉLIES MARIALES BYZANTINES

TEXTES GRECS ÉDITÉS ET TRADUITS EN LATIN

PAR

MARTIN JUGIE,

des Augustins de l'Assomption,

Professeur à l'Institut pontifical oriental

I. ABRAHAM D'ÉPHÈSE. — II. ABBÉ THÉOGNOSTE. — III. S. EUTHYME,
PATRIARCHE DE CONSTANTINOPLE, ET ARÉTHAS DE CÉSARÉE. —
IV. MICHEL PSELLOS. — V. NEOPHYTE LE RECLUS. — VI. MANUEL II
PALÉOLOGUE. — VII. GEORGES SCHOLARIOS.

CUM SUPERIORUM PERMISSU

Ernest BAUDONY,
Aug. ab Assumptione, procurator generalis.

Nihil obstat. Parisiis, die 8^a septembris 1921.

R. GRAFFIN.

PERMIS D'IMPRIMER

Paris, le 9 septembre 1921.

Maurice CLÉMENT,
vic. g.

ABRAHAM D'ÉPHÈSE

HOMÉLIES POUR LES FÊTES DE L'ANNONCIATION ET DE L'HYPAPANTE.

INTRODUCTION

§ I. — L'AUTEUR. SES ÉCRITS. LES MANUSCRITS.

Jean Moschus, dans son *Pré Spirituel*, parle d'un certain abbé Abraham, Ἀβραάμης, qui fonda deux monastères, l'un à Constantinople, l'autre à Jérusalem, et qui devint ensuite archevêque d'Éphèse¹. Le couvent constantinopolitain fut appelé « couvent des Abrahamites », τῶν Ἀβραάμιτων. Plus tard, c'est-à-dire à partir du ixe siècle, il reçut le nom de monastère de l'Ἀχειροποίητος, à cause d'une image de la Vierge « non faite de main d'homme », qui y était vénérée². Le couvent hiérosolymitain était connu du temps de Moschus sous le titre de monastère des Byzantins; il était situé sur le Mont des Oliviers³.

À quelle époque vivait cet Abraham, l'auteur du *Pré Spirituel* ne le dit pas d'une manière précise. Le Bollandiste Henri Matagne, qui a consacré toute une dissertation à Abraham d'Éphèse, s'est prononcé pour l'époque de Justinien⁴. Il a cru retrouver des vestiges du culte qui lui aurait été rendu au 28 octobre⁵, et l'a identifié avec un certain juif converti, dont parle une légende anonyme postérieure au début du viie siècle, que Combefis a

1. *Pratum spirituale*, xcviij; *P. G.*, t. LXXXVII, col. 2956 CD. Moschus dit d'Abraham qu'il était « ὁ καλὸς καὶ πρῶτος ποιμὴν ».

2. Voir l'article du R. P. VAHLE : *Abrahamites (Couvent des)*, dans le *Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques*, t. I, col. 188-190.

3. *Pratum spirituale*, clxxxvii; *P. G.*, *ibid.*, col. 3064 D.

4. *Acta Sanctorum*, octobre, t. XII, p. 760.

5. Il n'est pas sûr que l'Abraham fêté au 28 octobre désigne l'archevêque d'Éphèse. Le *codex Ostromiranus*, que cite le P. Matagne, parle « d'Abraham et de ses soixante-treize compagnons confesseurs », c'est-à-dire martyrs. Abraham paraît être présenté, lui aussi, comme martyr. On peut dès lors douter qu'il s'agisse d'Abraham d'Éphèse.

éditée dans la seconde partie de son *Auctarium*¹. En même temps, il s'est refusé à confondre le monastère des Abrahamites fondé par notre Abraham avec un autre monastère byzantin, dit de Saint-Abraham, dont les archimandrites Antonin et Alexandre signèrent aux conciles de Constantinople de 518 et de 536². A cette dernière date³, et probablement aussi en 518, l'Abraham, patron du monastère en question, était déjà mort. Or le juif converti en qui le savant Jésuite voit l'archevêque d'Éphèse, aida de ses deniers à la construction de l'église Sainte-Sophie : ce qui rend impossible l'identification des deux fondateurs⁴.

Le R. P. Pargoire n'a pas trouvé convaincantes les raisons apportées par le R. P. Matagne en faveur de la distinction des deux Abrahams et de leurs monastères. Il a été ainsi amené à fixer vers l'an 529 la date de la mort d'Abraham d'Éphèse, après lui avoir accordé un très court épiscopat⁵. Mais le R. P. Vaillé a fort justement critiqué ces conclusions basées sur de pures hypothèses⁶. Tout en refusant d'ajouter foi à la légende du juif converti, il a repris la thèse de la distinction des deux Abrahams. L'archevêque d'Éphèse n'était pas mort en 536. Il succéda soit à Hypatios, qui vivait encore en 542⁷, soit à André, qui assista au concile des Trois Chapitres en 553.

Tout récemment, le Russe Michel Krascheninnikov a repris la question⁸.

1. *Acta Sanctorum, loc. cit.*, p. 759-769.

2. MANSI, *Amplissima Collectio Conciliorum*, t. VIII, col. 1054, 907, 986, 1007.

3. En 536, l'archimandrite Alexandre se présente comme supérieur du monastère τῶ ἐν ἁγίοις Ἀβραάμῳ. MANSI, *loc. cit.*, col. 1054, expression qui signifie qu'Abraham n'était plus de ce monde.

4. *Acta Sanct.*, *loc. cit.*, p. 758.

5. *Les débuts du monachisme à Constantinople*, p. 30-32. Extrait de la *Revue des Questions historiques*, janvier 1899, p. 67-143.

6. Articles *Abraham d'Éphèse* et *Convent des Abrahamites*, dans le *Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques*, t. I, col. 172-173, 188-190.

7. Le R. P. Vaillé écrit : « après 536 » ; mais on sait qu'Hypatios était encore en vie au moment du synode de Gaza, en 542. Cf. HEFFEL-LECLERCQ, *Histoire des conciles*, t. II, 2e partie, p. 1181.

8. Par une coïncidence rare, il est arrivé que M. Krascheninnikov et moi avons publié, à quelques jours d'intervalle, les deux mêmes homélies inédites d'Abraham d'Éphèse, d'après les mêmes sources. L'édition de M. Krascheninnikov est intitulée : *Sancti Abrahami, archiepiscopi Ephesii sermones duo* : I. *In Annuntiationem SS. Deiparae*; II. *In occursum Domini, adjecta interpretatione slavica*, Dorpat, 1911, in-8°, excm-63 pages. Bien que portant la date de 1911, cette édition, qui est un extrait des *Acta et Commentationes* de l'Université de Dorpat, n'a vu le jour qu'au printemps de 1913. C'est ce qui explique pourquoi M. Krascheninnikov et moi, nous nous sommes ignorés. J'avais, en effet, envoyé, dès l'été de 1912, à la Rédaction de la *Byzantinische Zeitschrift* un travail intitulé : *Abraham d'Éphèse et ses écrits*, portant le texte grec des deux homélies d'Abraham, travail qui a paru dans le fascicule du 9 juin 1913 de ladite Revue.

Après avoir longuement exposé les opinions divergentes des historiens, sauf celle du R. P. Vaillhé, qu'il ne paraît pas avoir connue, il émet une opinion nouvelle, qui fixe la date de la naissance d'Abraham aux environs de l'an 400, et sa mort à la fin du ve siècle, ou même dans les premières années du vi^e. Nous allons dire tout à l'heure pourquoi ces dates sont inacceptables, et établir que seule la conjecture du R. P. Vaillhé, qui n'a fait que reprendre la thèse de Le Quien, *Oriens christianus*, Paris, 1740, t. I, col. 683, cadre avec les données nouvelles fournies par les homélies que nous publions.

Le seul écrit d'Abraham d'Éphèse qui ait été mentionné jusqu'à ce jour par les historiens¹ est une homélie pour la fête de l'*Hypapante* ou Présentation de Jésus-Christ au temple. Cette homélie, encore inédite, est contenue dans les cod. 1174 et 1190 du fonds grec de la Bibliothèque nationale de Paris². Grâce à la généreuse amabilité de Mre Grallin, nous avons pu nous procurer des photographies de ces deux manuscrits. Le cod. 1174 (Colb. 2838, Reg. 2632³), écrit sur parchemin en lignes pleines, mesure 0^m,300 sur 0^m,200, et date du xiie siècle. L'homélie d'Abraham d'Éphèse occupe les fol. 102-106 r°. Le texte en est très lisible et suffisamment correct, sauf en deux ou trois endroits. Le fol. 103 v° renferme un griffonnage illisible. Le copiste n'a pas utilisé cette page pour transcrire l'homélie d'Abraham,

Nous le reproduisons ici, après revision, en y ajoutant une traduction latine des homélies. Il est surprenant que M. Krascheninnikov ait négligé les données historiques fournies par les pièces qu'il publiait, pour déterminer l'époque à laquelle Abraham a vécu. Outre l'article du R. P. Vaillhé, la brochure de ВРОКНОТЕ, *Studien zur Geschichte der Stadt Ephesos*, p. 26 sq., lui a également échappé. Tout ce qu'il dit du culte qui aurait été rendu à l'archevêque d'Éphèse eroule par la base du fait de la fausse chronologie qu'il adopte. Pas plus que moi, il n'a utilisé le cod. Taurinensis 148, mis en fort mauvais état par l'incendie de 1904, ni sa copie, Ambros. 190, pour établir le texte de l'homélie sur l'*Hypapante*. Quant à la traduction russo-slave de la même homélie, qui date du xvie siècle, et que M. Krascheninnikov donne à la fin de son édition, elle ne fournit que trois ou quatre variantes sans importance, représentant vraisemblablement des additions de copistes. Nous avons cru devoir n'en tenir aucun compte.

1. Voir par ex. MATAGNE, *op. cit.*, p. 762; KRUMBACHER, *Geschichte der byzantinischen Litteratur*, 2e édit., Munich, 1897, p. 164; VAILLÉ, *art. cit.*, col. 173.

2. Le cod. Taurin. graecus 148 (xve s.), fol. 33 v°-41, renfermait aussi notre homélie. Il a été fortement endommagé dans l'incendie de la bibliothèque de Turin. A en juger par l'incipit, le texte devait en être très defectueux : Ἀβραάμου ἐπισκόπου Ἐφέσου λόγος εἰς τὴν ὑπαπαντὴν τοῦ Σωτῆρος καὶ εἰς τὴν θειοτόκου καὶ εἰς Σομεῶνα. Ἐπειδὴ ἐλεγξίς (ἢ αἰ λέξις) τῆς συμπληρώσεως τοῦ τρίτου ψαλμοῦ αἰ λέγουσαι. Cf. *Acta Sanct.*, *loc. cit.*, p. 762. C'est sans doute le texte du cod. Taurin. qui est reproduit dans le cod. grave. 150 de la bibliothèque ambrosienne, copié en 1626. Le titre est identique. Cf. MARTINI et BASSI, *Catalogus codic. graecorum biblioth. ambros.*, I, p. 168.

comme on le constate par la comparaison avec le cod. 1190, et surtout par le contexte, qui n'indique aucune lacune.

Le cod. 1190, copié sur papier en 1568 par le moine Paphnuce (Coll. 5108, Reg. 2356³³, 0^m.245 × 0^m.165), ne contient, aux fol. 108 v°-110, qu'une petite partie de l'homélie, et encore cette partie présente-t-elle la lacune d'une page entière. L'accentuation en est détestable et porte à croire que le moine Paphnuce n'était pas fort en grec. Aussi, pour établir le texte que nous donnons ci-dessous, nous nous en sommes tenu au cod. 1174, tout en signalant, pour être en règle avec la mode courante, les fautes grossières de Paphnuce¹.

Il existe une autre homélie d'Abraham d'Éphèse qui est restée jusqu'ici inaperçue. Nous l'avons découverte dans le ms. 625 (ancien n° 542) de la Bibliothèque de la ville de Lyon, du xie siècle, fol. 246-250 r^o². Elle est consacrée au mystère de l'Annonciation, que les Grecs désignent par le mot *εὐαγγελισμός*. Le texte en est excellent. On le trouvera ci-après.

§ II. — AUTHENTICITÉ DES DEUX HOMÉLIES.

Les deux homélies portent avec elles les preuves de leur authenticité et vont nous permettre de fixer approximativement l'époque où leur auteur a vécu. Ce n'est pas leur seul intérêt. On y trouve aussi de précieux renseignements d'ordre littéraire, liturgique, théologique et exégétique que nous allons brièvement signaler.

Il est clair tout d'abord que l'auteur a vécu après le concile de Chalcédoine, puisqu'il anathématise Eutychès et ses partisans (cod. 625, fol. 249 r°; cod. 1174, fol. 104 v°) et qu'il emprunte visiblement à plusieurs reprises les termes de la définition conciliaire³. L'acribie qu'il apporte à formuler le dogme de l'Incarnation fait songer qu'il vit à une époque où la controverse christologique bat son plein. De plus, un passage de l'homélie sur l'Annonciation (cod. 625, fol. 249; voir plus bas § v) fait une allusion directe à la controverse origéniste du temps de Justinien. L'orateur s'adresse à ceux qui cherchent à introduire dans l'Église les dogmes de l'impie Origène. *οἱ τὰ δυσσεβούς Ὠριγένους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἰσαγαγόν σπουδάζοντες*. Il les compare à des loups déguisés sous des peaux de brebis qui trompent par leurs belles

1. Nous désignons par A le cod. 1174 et par B le cod. 1190.

2. Le manuscrit a appartenu autrefois aux Jésuites de Lyon. Cf. Ouxr, *Inventaire des manuscrits grecs de la Bibliothèque nationale de Paris*, t. III, p. 372.

3. Voir par exemple dans l'homélie sur l'Annonciation, § iv : *ἐκτέρας τὰς φύσεις τελείας ἡμιβίβου, προσάγει τὸν ἕνα Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἐν ἑᾷ προσώπῳ, ἐν μιᾷ ὑπόστασει*; et dans l'homélie sur la Purification, § i : *εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν, εἰς ἕνα Υἱόν, εἰς ἕνα Χριστὸν ἀληθῆ, γεννημένον, εἰ καὶ ὅλο τὸ νοούμενον*.

paroles les âmes des simples, et il les dévoue au feu éternel, parce qu'ils méprisent l'Église, qui les a engendrés. Théodore Askidas, Domitien et leurs partisans sont sans doute visés ici. C'est donc vraisemblablement entre les années 530-553 que fut prononcée l'homélie sur l'Annonciation. Abraham était-il déjà archevêque d'Éphèse? Séjournait-il encore à Constantinople ou dans son monastère du Mont des Oliviers? Il est difficile de le dire avec certitude. Le discours paraît plutôt s'adresser à des moines qu'à de simples fidèles. L'orateur déclare que ses auditeurs sont versés dans la science des choses divines, *οὐ κατ'ὄψιν τὰ θεῶν ἡσυχρότεροι*, et il les exhorte à purifier leurs pensées, *καθαρσίωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ πάσης ματαιότητος ἡγορημῶν* (§§ II et VI)¹.

Le contenu de l'homélie sur l'*Hypparante* ne permet pas non plus de déterminer si elle a été débitée par un archimandrite ou par un archevêque. Elle est de caractère purement exégétique. On n'y trouve pas d'exhortation morale. L'éloge de la Vierge qui la termine (§ IX) nous paraît être une interpolation. Cet éloge n'a pas de lien apparent avec ce qui précède. Certaines expressions, comme *νόμφη ἀνάμμευτος*, τῶν *Χερουδίμ* τιμιωτέρα, τῶν *Σερραφίμ* ἐνδοξοτέρα, semblent être des réminiscences de cantiques postérieurs au vi^e siècle². Ces lieux communs de la rhétorique mariale byzantine ont sans doute été ajoutés à une époque où la fête de l'*Hypparante* était dominée par la pensée de la Vierge. Comme l'homélie de l'évêque d'Éphèse n'avait pas un caractère marial assez prononcé pour servir à la lecture publique, on l'a augmentée d'une courte litanie de titres honorifiques à l'adresse de la Vierge-Mère. Ajoutons que la phrase qui précède immédiatement cet appendice a tout l'air d'une finale : *ἦτες καὶ νῦν συμβασιλεύει ἀπὸ ἄχωρίστως, μεθ' ἧς καὶ προσδοκῶμεν τὴν παρουσίαν αὐτοῦ, τὴν μέλλουσαν κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς*³.

Les deux homélies ont entre elles un air de famille très apparent et sont bien l'œuvre de la même plume. C'est, ici et là, le même goût de l'exégèse littérale, la même sobriété dans le style, le même souci de l'exactitude dans les formules dogmatiques.

Il semble, à première vue, que la thèse du P. Matagne identifiant notre Abraham avec un juif converti de même nom pourrait trouver quelque appui

1. Le début de l'homélie donne pourtant à croire qu'Abraham n'est pas en Palestine. Il reste à choisir entre Constantinople et Éphèse.

2. On sait que l'expression « *νόμφη ἀνάμμευτος* » est un refrain de l'hymne acathiste et que « *τιμιωτέρα τῶν Χερουδίμ, ἐνδοξοτέρα τῶν Σερραφίμ* » se trouve dans le fameux tropeaire Ἄξιόν ἐστιν, et est empruntée au poème de saint Cosmas pour le Vendredi Saint. Cf. E. LAMERAND, *La légende de l'ἀξιόν ἐστιν*, dans les *Échos d'Orient*, t. II 1899, p. 227.

3. M. Krascheninikov n'est pas de cet avis. Il voit dans cet éloge final de la Vierge une initiative personnelle d'Abraham, cherchant à donner un caractère marial à une fête jusque-là strictement *despotique*. Mais alors pourquoi l'orateur n'a-t-il pas accentué ce caractère dans le cours même de son homélie, et pourquoi n'y a-t-il songé qu'à la fin?

dans le fait que l'auteur parle des Juifs à plusieurs reprises, et se montre au courant de leurs usages¹. On pourrait aussi apercevoir une allusion à sa conversion dans le passage de l'Homélie sur l'*Hypopante* (§ 111) où l'orateur insiste sur la nécessité et l'efficacité du repentir pour le salut : εἰς πῶτον τῶν λεγόντων... καὶ μὴ μετανοήσαντων. Ces derniers mots sont répétés jusqu'à six fois de suite, comme une sorte de refrain. Mais ces indices sont trop faibles pour emporter la conviction. Somme toute, nos deux pièces ne confirment positivement que la conjecture du P. Vaillé faisant d'Abraham le successeur d'Hypatios ou celui d'André sur le siège d'Éphèse, et plutôt du premier que du second.

§ III. — DONNÉES LITTÉRAIRES ET LITURGIQUES.

Au début de l'homélie sur l'Annonciation, nous trouvons plusieurs affirmations intéressantes tant au point de vue littéraire qu'au point de vue liturgique.

L'orateur déclare d'abord que les saints Pères qui se nomment Athanase, Basile, Grégoire, Jean (Chrysostome), Cyrille, Proclus et les autres Pères orthodoxes ont écrit sur l'Incarnation du Verbe, à l'occasion de la fête qui se célèbre en l'honneur du Divin Enfantement; mais, ajoute-t-il, on n'en voit aucun qui ait prononcé de discours, au grand jour de l'Annonciation, καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ ἡμέρᾳ τοῦ εὐαγγελισμοῦ ὡςδεῖς φάνεταί ἐξ ὧτων λόγων συντεταγώς². Cette affirmation catégorique mérite d'attirer l'attention. Elle nous apprend tout d'abord — ce que d'ailleurs l'on savait déjà — qu'une fête existait en Orient aux ive et ve siècles en l'honneur de la Nativité du Christ. Du temps d'Abraham, cette fête se célébrait le 25 décembre, et son intention paraît bien être d'affirmer que les Pères qu'il nomme l'ont solennisée à la même date. Cela est vrai pour Basile, Grégoire (qu'il s'agisse de Grégoire de Nazianze ou de Grégoire de Nysse), Jean Chrysostome, Cyrille, Proclus, mais non pour Athanase, car Jean Cassien, qui visita l'Égypte au début du ve siècle, déclare dans ses *Conférences* que les Égyptiens fêtaient la naissance du Christ le 6 janvier, d'après une ancienne tradition. Ce fut sous le pontificat de saint Cyrille, vraisemblablement vers 430, que la fête du 25 décembre fut introduite à Alexandrie³.

1. Cf. homélie sur l'Annonciation, §§ I et VI; homélie sur l'*Hypopante*, §§ I, III, IV.

2. On sait que le verbe φάνεταί change de sens, suivant qu'il est construit avec l'infinitif ou avec le participe. Il ne faudrait pas traduire ici : « aucun de ces Pères ne semble avoir composé etc. », comme si le fait présentait quelque incertitude. La construction avec le participe indique qu'Abraham est sûr de ce qu'il affirme.

3. S. VAILLÉ, *Introduction de la fête de Noël à Jérusalem*, dans les *Échos d'Orient*,

On possède sous les noms de saint Athanase, de saint Grégoire de Nysse (et aussi de saint Grégoire le Thaumaturge), de saint Jean Chrysostome, des homélies sur l'*Évangélismos* dont le caractère apocryphe est unanimement reconnu. Le témoignage d'Abraham d'Éphèse vient corroborer ce point d'histoire littéraire.

Plus importante est l'assertion que Proclus n'a pas prononcé de discours, le jour de l'*Évangélismos*. Dernièrement, le P. Vaillé avait tenté de prouver par le célèbre discours sur l'Incarnation que prononça Proclus pour répondre aux attaques de Nestorius contre la maternité divine de Marie, l'existence à Constantinople de la fête de l'Annonciation du 25 mars, dans la première trentaine du ve siècle¹. Son ingénieuse argumentation croule devant l'affirmation si expresse d'un auteur qui a vécu à Constantinople et qui fait une allusion transparente au discours de Proclus dans cette phrase : *εἰ δὲ καὶ τις ἐξ αὐτῶν ἠνωτέρω ἔψαλαι ἡθρολήθη τοῦ λόγου, λέγω δὴ ἐκ τῆς τοῦ Γαβριὴλ πρὸς τὴν παρθένου εἰσόδου, συνῆψεν ἐν ταύτῃ* (c'est-à-dire à la fête de la naissance du Christ) *καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ ἡμέρᾳ τοῦ εὐαγγελισμοῦ οὐδέτις φάνεται ἐξ αὐτῶν λόγον συντεταχώς*. L'homélie du défenseur de la maternité divine insiste en effet sur le message de l'archange Gabriel².

D'après ce témoignage, ce serait donc le jour de Noël, 25 décembre, que Proclus aurait débité son discours. Il y a cependant à cela une difficulté. Le chroniqueur saint Théophane déclare qu'il parla un dimanche³. Or, comme le fait remarquer le P. Vaillé, durant tout l'épiscopat de Nestorius, c'est-à-dire du 10 avril 428 au 22 juin 431, Noël n'est jamais tombé un dimanche, mais un mardi en 428, un mercredi en 429, un jeudi en 430⁴. On pourrait tout concilier en admettant qu'à cette époque la fête de l'Annonciation était considérée comme une préparation à la Noël et qu'on la célébrait le dimanche qui précédait celle-ci, et non le 25 mars. A y regarder de près, le texte d'Abraham d'Éphèse ne s'oppose pas absolument à cette hypothèse. Il dit en effet que les Pères ont été amenés à célébrer le mystère de l'Incarnation, à l'occasion de la solennité du 25 décembre, *Ἐκ τῆς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ πανηγύρεως προσηπέντες*. La coutume de faire mémoire du mystère de l'Annonciation le dimanche avant Noël existait dans le rite ambrosien, qui a subi dans une large mesure l'influence de l'Orient. On a remarqué aussi que dans le rite d'Aquilée l'évangile du cinquième dimanche de l'Avent était celui de

t. VIII (1905), p. 213. Cf. E. VACANDARD, *Études de critique et d'histoire religieuse*, 3e série, Paris, 1912, p. 22-26.

1. *Origines de la fête de l'Annonciation*, dans les *Échos d'Orient*, t. IX (1906), p. 141-142.

2. Voir cette homélie dans Migne, *P. G.*, t. LXV, col. 680 sq.

3. THÉOPHANE, *Chronographia*, *P. G.*, t. CVIII, col. 236.

4. *Origines de la fête de l'Annonciation*, *loc. cit.*, p. 141.

l'Annonciation. « Coïncidence plus curieuse, ajoute D. Gabrol, dans la liturgie des Nestoriens, séparés depuis le ve siècle de l'Église catholique, il y a pour l'Avent quatre dimanches qui s'appellent de l'Annonciation¹. » Tous ces indices, et d'autres encore, nous portent à croire qu'à l'époque de Nestorius il existait à Constantinople une sorte de fête de l'Annonciation, préparatoire à la fête de Noël, qui se célébrait le dimanche avant Noël.

Il en était de même, à notre avis, à Jérusalem, pendant tout le cinquième siècle. Le P. Vaillé a signalé deux homélies hiérosolymitaines sur le mystère de l'Annonciation datant de cette époque. La première, celle du prêtre Hésychius de Jérusalem, commente l'Évangile de l'Annonciation, un jour qui est considéré comme une fête de la Vierge : ἡ δὲ παραῶσα τῶν ἡμέρᾶ τῆς ἑορτῆς ὑπερένδοξος παρθένου γὰρ περιέχει πανήγυριν². L'autre appartient au prêtre Chrysippe, ordonné en 453, mort en 479³. Elle est également consacrée à l'exégèse de l'*Arce Maria* et à l'éloge de la Vierge. L'orateur parle dans l'exorde de la *praeclara solemnitas* en laquelle il convient de chanter les louanges de la Mère de Dieu⁴. Il n'est pas téméraire de supposer qu'Abraham d'Éphèse, qui fonda un monastère dans la Ville Sainte, avait connaissance des homélies mariales d'Hésychius, de Chrysippe et d'autres encore, que nous ignorons, et cependant il affirme qu'aucun des Pères ses prédécesseurs n'a prononcé de discours, *le jour de l'évangélismos*, c'est-à-dire le 25 mars.

C'est que pour lui *jour de l'évangélismos* et *fête de l'Annonciation* ne sont pas synonymes. Le jour de l'évangélismos est un jour bien précis. C'est le 25 mars, et pas un autre jour. Et il le prouve à ses auditeurs, en résumant brièvement la démonstration qu'avait développée saint Jean Chrysostome devant les fidèles d'Antioche, pour établir la légitimité de la fête de Noël, d'importation occidentale⁵. L'apparition de l'archange Gabriel à Zacharie lui annonçant la naissance de Jean-Baptiste eut lieu à la fête de la *scénopégie*, c'est-à-dire au mois d'octobre⁶. Or ce fut six mois après, donc au mois de mars, que, d'après le récit de saint Luc, le même Gabriel vint saluer la Vierge de Nazareth. Si les Pères, ajoute notre auteur, n'ont pas honoré de leurs

1. D. GABROL, art. *Annonciation*, dans le *Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie*, t. I, col. 2249-2250.

2. P. G., t. XCIII, col. 1453.

3. P. VAILLÉ, *Origines de la fête de l'Annonciation*, loc. cit., p. 143.

4. *Magna bibliotheca veterum Patrum*, Cologne, 1618, t. VI, pars II, p. 711 sq.

5. Voir l'homélie de saint Jean Chrysostome pour la fête de Noël, P. G., t. XLIX, col. 351 sq.

6. On arrive à cette conclusion en supposant que Zacharie eut sa vision dans le Saint des Saints, où le Grand Prêtre ne pouvait pénétrer qu'une fois l'an, à la fête des Tabernacles. Saint Jean Chrysostome, et à sa suite notre Abraham, se basent sur le texte même de Luc pour appuyer leur opinion.

discours le jour de l'évangélisme, ce n'est point par oubli ni ignorance, οὐχ ὡς λάθῃ χρητηθέντες ἢ ἀγνοίᾳ, mais par mesure de prudence, pour ne pas heurter les esprits étroits, rebelles à toute innovation, même légitime. Et il rappelle à ce propos les luttes que saint Jean Chrysostome dut soutenir pour obtenir que la fête du 25 décembre fût acceptée à Antioche¹.

De la manière dont il s'exprime et du soin qu'il prend de légitimer la date du 25 mars, il ressort clairement qu'Abraham d'Éphèse se considérait comme un des premiers orateurs ayant parlé du mystère de l'Annonciation, le jour même où la Vierge reçut le message du ciel². Si son témoignage mérite créance — et il paraît difficile de le récuser — il faut conclure que c'est dans la première moitié du VIe siècle que la fête du 25 mars commença à être solennisée en Orient. Jusque-là, on faisait sans doute mémoire du mystère de l'Annonciation, mais à une autre date, très probablement aux alentours de la fête de Noël, là où cette fête était acceptée, et quelques jours avant le 6 janvier, là où la fête occidentale du 25 décembre n'avait pas encore conquis droit de cité. On est dès lors amené à admettre comme tout à fait recevable la thèse du P. Vaillhé soutenant que la fête de l'Annonciation se célébrait le 25 mars, à l'époque de saint Romanos³, c'est-à-dire vers l'an 550, puisque Abraham d'Éphèse vivait à cette même époque⁴. Pour ce qui touche la période antérieure, les conclusions de mon savant confrère paraissent insoutenables.

Mais c'est assez parler de la fête de l'Annonciation. Pour donner un exemple de l'hostilité peu intelligente de certaines gens à l'égard de tout ce qui est nouveau, Abraham rappelle l'obstination des Palestiniens et des Arabes, qui, malgré les prescriptions des Pères, refusent d'accepter la fête du

1. Saint Jean Chrysostome fit en effet tous ses efforts pour faire accepter à Antioche la belle fête de Noël, qui ravissait son cœur. Cf. *Homilia de Philogonio*, P. G., t. XLVIII, col. 752-753.

2. ὅπως τῇ πληροφωρίᾳ πῶθεν τινὰ ὑμῖν ἐμπούησαντες, προτρέψωμεν καὶ ὑμᾶς τὴν τοῦ εὐαγγελισμοῦ ἡμέραν ἑορτάζειν, καὶ τάχα εἰπεῖν, τῶν ἄλλων πάντων σπουδαιότερον, ἐξ ἐπειροῦ τοῦ λόγου ἄριστοι τῆς ταυτέως ὑποθέσεως, ἀπ' οὗ μὴδὲ ὑμεῖς ἀντιερεῖτε (§ 11).

3. Il existe une poésie encore inédite de Romanos sur l'Annonciation, signalée par K. Krumbacher : *Die Acrostichis in der griechischen Kirchenpoesie* (extrait des *Sitzansber. der philol.-philol. und der histor. Klasse der Kgl. bayer. Akad. der Wiss.*, Munich, 1903, p. 570, n° 50). Le manuscrit signalé par Krumbacher indique le 25 mars comme date de la fête. Cf. VAILLÉ, *art. cit.*, p. 140.

4. Des auteurs récents, comme M. l'abbé E. Vacandard, *op. cit.*, p. 31, 114, 219, considèrent encore comme décisive la conclusion de Mre Duchesne : « La fête de l'Annonciation au 25 mars n'a pas d'attestation bien sûre avant le concile in *Trullo* (692) ». *Origines du culte chrétien*, 2e édit., p. 261. Le P. Vaillhé a cependant signalé le témoignage tout à fait clair du *Chronicon pascale* portant qu'en l'année 624 la fête de l'Annonciation se célébrait à Constantinople le 25 mars. *Art. cit.*, p. 140. On pourra désormais reculer cette date d'un bon demi-siècle.

25 décembre, célébrée partout ailleurs : *μόνον δὲ μέγρι τήμερον Παλαιστινιαίαι καὶ οἱ προσκειμένοι τούτοις Ἀραβίαι οὐ συμφωνοῦσι τῇ κοινῇ τῶν πάντων γνώμῃ, καὶ τὴν ἡμετέραν ἑορτὴν τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως οὐχ ἑορτάζουσιν*. Et l'orateur ajoute : *οὐσπερ ἔχρηθ' ἐν καὶ τινα λόγον ἔχριν δοκῶσιν, μὴ ἐνίστασθαι περὶ τούτου, ἀλλὰ τοῖς τῶν ἁγίων πατέρων ἀνυπερήτως ἀκολουθεῖν ἐπιτάχρισιν, διὰ τὸ ἐκείνοις πάντα εὐσεβῶς δεδῶχθαι*.

Ce témoignage vient confirmer celui de Cosmas Indicopleustès, qui écrivait au Sinaï sa *Topographie chrétienne*, entre les années 547 et 549. Lui aussi déclare que les Jérusolymitains sont les seuls à ne pas célébrer la fête du 25 décembre et à commémorer la naissance du Sauveur au 6 janvier¹. Et il nous fait connaître la raison qu'ils mettent en avant pour légitimer leur coutume : se basant sur ce que dit saint Luc, que Jésus avait trente ans lorsqu'il fut baptisé par saint Jean-Baptiste, et ce baptême ayant eu lieu le 6 janvier, jour de l'Épiphanie, ils en concluent que le 6 janvier fut aussi le jour de sa naissance. Mais, dit Cosmas, l'Église a depuis longtemps séparé par douze jours d'intervalle, en l'honneur des douze Apôtres (?), les deux fêtes de la naissance et du baptême. A Jérusalem seulement, le jour de Noël (25 décembre) est consacré à la mémoire de David et de Jacques l'Apôtre².

Dans le panégyrique de saint Étienne, premier martyr, attribué à Basile de Séleucie, se lit le passage suivant, que le P. Vaillhé³ a signalé à l'attention des liturgistes; après avoir parlé de la basilique que l'évêque Juvénal, entre les années 455 et 458, faisait élever en l'honneur du premier martyr, l'orateur ajoute : *ὅστις (Juvénal) καὶ τὴν ἐπιδοξὸν καὶ σωτηριώδη τοῦ Κυρίου προσκυνομένην ἡρξάμενος ἐπετέλεσεν γένναν*⁴, c'est-à-dire : *lequel Juvénal a commencé à célébrer la naissance illustre, salutaire et adorable du Seigneur*. Il s'agit bien de la fête de Noël au 25 décembre. Se fondant sur ce texte, le P. Vaillhé a récusé la valeur du témoignage de Cosmas Indicopleustès. Il a cru pouvoir affirmer que

1. Μόνον δὲ οἱ Ἱεροσολυμίται ἐκ στοχασμοῦ πιθανοῦ, οὐκ ἀκριβῶς δὲ, ποιῶσι τοῖς Ἐπιφανείαις τῇ δὲ γέννῃ μέγιστον ἐπιτελοῦσι τοῦ Δαυὶδ καὶ Ἰακώβου τοῦ ἀποστόλου. *Topographia christiana*, lib. V; P. G., LXXXVIII, col. 197.

2. Que l'Église de Jérusalem n'eût pas encore adopté la fête du 25 décembre vers le milieu du vi^e siècle, cela ressort aussi du silence de Cyrille de Scythopolis, qui parle plusieurs fois de la fête du 6 janvier, mais jamais de celle du 25 décembre, et de la *Peregrinatio Sylviae* (ou mieux *Aetherae*). Le cardinal Rampolla, dans sa *Sancta Melania giuniore*, Rome, 1905, note XLIV, p. 268 sq., a donc raison de dire que les Jérusolymitains ont maintenu leur usage jusqu'au vi^e siècle. Saint Épiphanie, au témoignage du moine cyprite Alexandre, qui vivait au vi^e siècle, avait énergiquement pris parti pour eux : ἀγωνιστικῶς ἐνίσταται διαβεβαιωμένος, ὅτι πρὸ διατῶ εἰδῶν Ἰανουαρίου γέγονεν ἡ ἀληθινὴ γένεσις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ τῆς ἁγίας θεοτόκου. *De Inventione sanctae Crucis*, P. G., t. LXXXVII, col. 4029.

3. *Introduction de la fête de Noël à Jérusalem*, dans les *Échos d'Orient*, VIII, 212-218.

4. P. G., t. LXXXV, col. 469.

la fête de Noël avait été introduite à Jérusalem par Juvénal et qu'elle s'y était maintenue depuis cette époque. Il est clair que la seconde partie de cette assertion au moins n'est plus soutenable devant la déclaration si catégorique de notre Abraham, qui, encore une fois, est un témoin autorisé des usages de la Ville Sainte, où il a vécu plusieurs années et où il a peut-être prononcé son homélie sur l'Annonciation. Juvénal a-t-il tenté de mettre son Église d'accord avec le reste de la chrétienté touchant la fête de la Nativité du Christ? Il faut répondre oui, si le panégyrique attribué à Basile de Séleucie est bien de cet auteur — ce dont on peut douter¹, — ou du moins s'il est dû à un contemporain de Juvénal, ce qui n'est pas à l'abri de tout doute². Il faut répondre non, si nous sommes en présence d'une fraude littéraire commise de propos délibéré. Ce qui est sûr, c'est que l'innovation de Juvénal, si elle s'est produite, a eu un succès éphémère. Les Jérusolymitains revinrent bien vite à leur antique coutume. Il fallut un décret de l'empereur Justin II (565-578) pour forcer leur obstination³.

Sans nous fournir des données liturgiques aussi importantes que l'homélie sur l'*Évangélismos*, l'homélie sur l'*Hypapante* témoigne du moins que la fête de ce nom existait au VIe siècle et qu'elle rappelait avant tout la présentation de Jésus au temple. Ce n'était point à proprement parler une fête mariale. C'est du vivant d'Abraham d'Éphèse qu'un décret de l'empereur Justinien, daté de 542, introduisit l'*Hypapante* dans l'Église de Constantinople⁴.

§ IV. — DONNÉES THÉOLOGIQUES.

Le théologien trouve à glaner dans nos deux homélies quelques affirmations doctrinales, qui, pour n'être pas nouvelles, méritent pourtant d'être recueillies.

1. Tillemont, *Mémoires pour servir à l'histoire ecclésiastique*, t. XV, p. 345, se prononce contre l'authenticité de cette homélie.

2. C'est cependant très probable, à cause de l'allusion directe que fait l'orateur à la construction de l'église Saint-Étienne.

3. Le P. Vaillé, *art. cit.*, p. 215-216, a prouvé qu'à l'époque de saint Soplron (633-638?) la fête du 25 décembre existait à Jérusalem. C'est donc dans la seconde moitié du VIe siècle ou au début du VIIe qu'elle fut adoptée. Or Nicéphore Calliste, *Hist. eccl.*, lib. XVII, cap. xxxviii, *P. G.*, t. CXLVII, col. 292, nous apprend que l'empereur Justin ordonna de célébrer partout *τὴν τοῦ Χριστοῦ ἁγίαν γέννησιν*. Le P. Pargoire, *L'Église byzantine de 527 à 847*, Paris, 1905, p. 114, croit qu'il s'agit de Justin Ier (518-527), mais le P. Vaillé, *l. cit.*, p. 218, en note, a justement observé qu'il s'agit de Justin II, car Nicéphore le nomme après Justinien et avant Maurice. Tout porte à croire que les Jérusolymitains se soumièrent bon gré mal gré au décret impérial. Nous avons là un nouveau point de repère pour déterminer approximativement l'époque à laquelle a vécu Abraham d'Éphèse.

4. THÉOPHANE, *Chronographia*, an. 6034; *P. G.*, t. CVIII, col. 488. Le fait qu'Abraham n'a aucune allusion dans son homélie au décret de Justinien peut donner à croire qu'il ne l'a pas prononcée à Constantinople.

Nous avons déjà dit qu'Abraham apporte un soin particulier à formuler avec une impeccable orthodoxie le dogme de l'Incarnation. Le sujet même de ses discours, comme aussi les controverses de son temps, l'amenaient tout naturellement à porter son attention sur ce point. Le mystère divin, les anges ne le commentent pas avant la création du monde visible¹. Il s'accomplit dans le sein de la Vierge, aussitôt que l'archange Gabriel eut prononcé le mot *Are*², si bien que le messager céleste fut tout surpris d'avoir été devancé pour ainsi dire par Celui qui l'avait envoyé³. En un instant, le Verbe fut uni à une nature humaine parfaite prise de la Vierge. L'homme ne fut pas formé d'abord pour recevoir ensuite l'hôte divin; la divinité ne précéda point l'humanité dans le sein virginal, mais ce fut au moment même où la chair (c'est-à-dire l'homme parfait) était formée, que le Verbe en prit possession et qu'eut lieu l'union, *ένωσις*⁴. Cette union se produisit sans changement ni confusion; elle n'introduisit point une quatrième personne dans la Trinité⁵. Il n'y a qu'un seul Fils, qu'un seul Christ en une seule hypostase et personne, Dieu parfait et homme parfait.

Parmi les hérésies christologiques, Abraham signale le nestorianisme, le monophysisme et l'apollinarisme⁶. Il apostrophe les Origénistes et fait une allusion à l'arianisme⁷.

1. οὐδὲ γὰρ αὐτὰι πρὸ τῆς ὁρατῆς κτίσεως ἔγνωσαν τὸ τοιοῦτον μυστήριον. Homélie sur l'Annonciation, § iv.

2. Ἦκουσεν ἡ παρθένος τὸ χεῖρε, καὶ εὐθέως ὁ λόγος ἀνεδείχθη. *Ibid.* L'opinion étrange qui fixe la conception virginal au moment précis où la parole de l'ange frappa l'oreille de la Vierge, et non après le consentement de celle-ci, a eu d'illustres partisans dans la tradition grecque. Saint Jean Chrysostome semble l'avoir enseignée, *In Psalm.* XLIX, 1; *P. G.*, t. LV, 242. Saint Sophrone dit expressément : Συλλήβησ' ὅν ἐν γαστρὶ, καθὼς εἶρηκα· μᾶλλον δὲ ἤδη, ὡς ἔρω, καὶ συνειδήσας, ἀπ' οὗ σοι τὸ Χείρειν ἠγόρευσα καὶ φθογγὴν σοι χαροποῖόν διαλέλαγμα. *In Deiparae Annuntiationem*, 26; *P. G.*, t. LXXXVII, col. 3264 D. Dans le dialogue entre l'ange et la Vierge, qui constitue presque tout son discours sur l'Annonciation, saint Germain de Constantinople fait dire à Gabriel : Ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης, ὡς λογιζομαι, εἶ λαλοῦντός μου, ἐν σοὶ τῇ βασιλίδι ἐνώκησεν. *In Deiparae Annunt.*, *P. G.*, t. XCVIII, col. 328 B. Ces auteurs du reste n'enseignent pas que Marie a conçu par l'oreille, au sens réaliste de l'expression (*conceptio per aurem*).

3. κατεπλήττετο ἔρῳν ἐν αὐτῇ τὸν ἀποστελλάντα αὐτὸν ἐξ οὐρανοῦ προθάσαντα αὐτὸν ἐπὶ γῆς.

4. ἅμα λόγῳ εἰσόδῳ, ἅμα σαρκὸς διάπλασιν, ἥτοι ἐνωσιν ἐννόει. Cette insistence sur l'Instantanéité de l'union vise sans doute l'origénisme. Dans l'édit de Justinien contre Origène (543), on lit les deux anathèmes suivants : εἴ τις λέγει ἢ ἔρει τὴν τοῦ Κυρίου ψυχὴν προὔπρξαι, καὶ ἡνωμένῃ γεννηθῆσαι τῷ Θεῷ λόγῳ πρὸ τῆς ἐκ παρθένου σαρκώσεώς τε καὶ γεννήσεως, ἀνάθεμα ἔστω.

Εἴ τις λέγει ἢ ἔρει πρῶτον πεπλάσθαι τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ μήτρῃ τῆς ἁγίας παρθένου, καὶ μετὰ ταῦτα ἐνωθῆναι αὐτῷ τὸν Θεὸν λόγον, καὶ τὴν ψυχὴν ὡς προὔπρξισαν, ἀνάθεμα ἔστω.

5. Homélie sur l'Annonciation, § iv. Une des conséquences du nestorianisme était d'introduire une quatrième personne dans la Trinité.

6. *Ibid.*, § iv et v; homélie sur l'*Hypapante*, § v.

7. Homélie sur l'*Hypapante*, § v; hom. sur l'Ann., § v.

Il admet dans l'humanité du Christ des progrès réels, sans du reste expliquer la nature et le comment de ces progrès¹.

A plusieurs reprises, il parle du péché originel, qu'il appelle l'antique malédiction, *ἡ ἀρχαία κατάρξα*², la dette de la nature humaine, *χρέος*³, une corruption de la nature⁴.

Sur la Sainte Vierge notre orateur est très discret. Il affirme sans doute très clairement la réalité de sa maternité divine, sa perpétuelle virginité, mais on ne trouve pas chez lui les lyriques envolées de la rhétorique byzantine célébrant les louanges de la Mère de Dieu⁵. L'idée qu'il se fait de celle-ci est d'ailleurs très élevée. Commentant le passage de saint Luc, chapitre II, verset 33 : *Et erat Joseph et mater eius mirantes super his quae dicebantur de illo*, il n'attribue qu'à Joseph l'ignorance du mystère⁶. Certains Pères des IVe et Ve siècles, subissant l'influence d'Origène, avaient interprété la prophétie du vieillard Siméon à Marie : *Tuum ipsius animam pertransibit gladius*, d'un doute positif que la Vierge aurait éprouvé au pied de la Croix touchant la divinité ou tout au moins la résurrection de Jésus. Abraham se garde de faire sienne cette exégèse. Le glaive qui transperce l'âme de Marie, c'est la douleur qu'elle éprouve à la Passion du Sauveur en comparant les gloires et les prodiges du passé avec les souffrances et les opprobres du présent. « Ces contrastes étaient suffisants pour mettre l'âme de l'Immaculée sur le tranchant du glaive⁷. »

Abraham a un vif sentiment de l'efficacité de la pénitence pour le salut. Seuls, ceux qui ne se repentent pas seront condamnés⁸. C'est par la pénitence que Pierre, *le plus élevé des disciples*, *ὁ κορυφαίτατος ὢν τῶν ἄλλων*, a obtenu le pardon de son reniement⁹. Pour le salut, d'ailleurs, la foi seule est insuffisante; il y faut en plus cette humilité profonde qui a sa source dans l'amour de Dieu et l'observation de ses commandements¹⁰.

1. *ἡ δὲ ἀνθρωπότης πάντα τὰ ἡμέτερα, εἰς ἡμῶν οὐσα, καθ' ἡμᾶς ὑπέμεινον* (à propos de Luc, II, 40). Hom. sur l'*Hypapante*, § VIII.

2. Homélie sur l'Annonciation, § III. — 3. *Ibid.* — 4. *Ibid.*, § VI.

5. Nous avons dit plus haut pourquoi nous doutons de l'authenticité de la finale de l'Homélie sur l'*Hypapante*, qui est tout à fait dans la note byzantine.

6. Homélie sur l'*Hypapante*, § III.

7. *ἱκανὰ οὖν ἑκάτερα ἦν τὴν ψυχὴν ὡς ἐπὶ μαχάρας διατεμεῖν τῆς ἀγνῆς*, *Ibid.*, § VI.

8. *Ibid.*, § III. — 9. *Ibid.*, § VII.

10. *ἀνισταμένων διὰ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως καὶ τῆς ὑψιλής ταπεινώσεως, ἥντινα προσλαμβάνουσιν εὐσεβῶς διὰ τὴν ἀγάπην, ἣν ἐκτέλεσαντο περὶ αὐτὸν καὶ τὴν τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ τήρησιν*. Homélie sur l'*Hypapante*, § IV.

I*

ORATIO IN ANNUNTIATIONEM BEATISSIMAE MARIAE VIRGINIS

ABRAMI EPISCOPI EPHESINI ORATIO
IN ANNUNTIATIONEM DEIPARAE.

1. Magno studio contenderunt divinitus afflati sanctique Patres, Athanasius et Basilius, Gregorius et Ioannes, Cyrillus et Proclus, quicumque etiam eadem quae illi senserunt, scripturae tradere inenarrabilem erga nos benignitatem eximiamque Dei Verbi indulgentiam, quam ostendit ille, carne nostra indutus. Et omnes fere exorsi sunt ubi, quae orbis terrarum salus fuit, proles nata est, utpote qui solemnitate, quae in die illa agitur, impulsu fuerint. Si quis autem ex illis orationem altius repetere voluit, ab ingressu scilicet Gabrielis ad Virginem, illa die sermonem connexuit; in magna vero die Annuntiationis, ubi hoc fieri prorsus decet, nullum ex illis sermonem habuisse manifestum est, de qua festivitate, Deo adiuvante, dicturi sumus.

Hoc autem sancti Patres egerunt, non quod oblivione aut ignorantia tenerentur, sed quia insipientiae nostrae consulebant, quae cum semper ad res opportunas segniter se habeat, ea quae omnibus sunt manifesta et quae decet, non dico christianos quoslibet in fide simplices, verum etiam Iudaeos et Gentiles vix recipere valet. Et dictorum veritatem quisquis vult deprehendere, licet ex hac supra memorata et omni loco celebrata festivitate, illa scilicet, quae in nativitate Christi agitur; pro qua multa et praeclara certamina ter beatus ille Ioannes, quem paulo ante laudavimus, palam ostendit, orationes contextens exhortansque

ΑΒΡΑΜΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΕΦΕΣΟΥ
ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΝ ΤΗΣ
ΘΕΟΤΟΚΟΥ¹.

1. Πολλὴ ἐν τοῖς θεοσπουύστοις καὶ ἁγίοις πατράσι γέγονεν σπουδὴ, Ἀθανασίῳ τε καὶ Βασίλειῳ, 5
Γρηγορίῳ τε καὶ Ἰωάννῃ, Κυρίλλῳ τε καὶ Πρόκλῳ, καὶ τοῖς τὰ θεῖα αὐτῶν φρονήσαι γραφῆ παραδόναι τὴν εἰς ἡμᾶς γενομένην ἀνεκδίγητον φιλο-
θροπίαν καὶ τὴν υπερβάλλουσαν συγκατάθεσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου. ἦν ἐπεδείξατο, τὴν ἡμετέραν² σάρκα 10
ἀμνιασάμενος. Καὶ πάντες σχεδὸν ἐκείθεν ἐνήρξαντο, ἀφ' οὗ ὁ σωτήριος τῆς οἰκουμένης τόκος γεγέννηται, ἐκ τῆς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ πανηγύρεως προτραπέντες· εἰ δὲ καὶ τις ἐξ αὐτῶν ἀνωτέρω ἄψαθαι ἠδουλήθη τοῦ λόγου, λέγω ὅτι ἐκ τῆς τοῦ Γαβριὴλ πρὸς τὴν 15
παρθένον εἰσόδου, συνῆψεν ἐν ταύτῃ³, καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ ἡμέρᾳ τοῦ εὐαγγελισμοῦ οὐδέεις ψάιεται ἐξ αὐτῶν λόγον συντεταγώς, καθ' ἣν ὁφείλει ἀνυπερβέτως τοῦτο γίνεσθαι· περὶ ἧς μέλλομεν σὺν Θεῷ λέγειν. 20

Τοῦτο δὲ, οὐχ ὡς λήθη κρατηθέντες ἃ ἀγνοῖα, πεποιθήσασιν, ἀλλὰ τὴν ἡμετέραν οἰκονομοῦντες ἡλιθιότητα, ἧς οἱ ἀεὶ περὶ τὰ καίρια ἡθύμως ἔχρουσα, μολίς καὶ τὰ πᾶσι κατάδηλα, οὐ λέγω Χριστιανοῖς τοῖς ἀπλῶς τῇ πίστει καὶ εὐκῆ προσιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ 25
Ἰουδαίοις καὶ Ἑλλησιν προσήκοντα⁴. Καὶ οἷ αἰχθής· τὰ παρ' ἡμῶν εἰρημμένα, ἕξεστιν τοῖς βουλομένοις γνῶναι ἐκ τῆς προρρηθείσης παχυσταμίου ἑρατῆς, τῆς ἐν τῇ γεννήσει τοῦ Χριστοῦ· περὶ ἧς καὶ ἀγῶνας ὁ προρρηθείς τρισμακαρ 30
Ἰωάννης οὐ μετρίως ἐπεδείξατο, λόγους συντάξας καὶ προτραπόμενος πάντας τὴν τοιαύτην ἁμοφύωνος ἑρατῆζεν πανήγυριν. Καὶ οἱ μὲν πολ-

1. Ex codice 625 bibliothecae Lugdunensis, fol. 246-250 r°. Vid. *Catalogue général des manuscrits des bibliothèques publiques de France*, Département de la Seine, t. XXX, Paris, 1860, pp. 170 seqq. —

2. ἡμετέρα · 3. ἐν ταύτῃ, hoc est, in die nativitate Christi. — 4. Sensus incertus manet. Librarius verbum phrasis principalis omisit, quod fortasse erat « παραδίδεται ». Krascheninikov supplet hoc modo « ἐπιπέδον προτρέπεται ». — 5. Fortasse « ἀγῶνας ».

λοι, ἀνασχόμενοι τῆς τοῦ ἀνδρὸς ἀξιαγαστοῦ διδασκαλίας καὶ πάντων τῶν σὺν αὐτῷ προρρηθέντων ἁγίων πατέρων, ταύτην πληροῦσιν· μόνον δὲ μέχρι τήμερον Παλαιστῖναι¹, καὶ οἱ
 5 προσκειμένοι τοῖς Ἰσραῆλ οὐ συμφρονοῦσι τῇ κοινῇ τῶν πάντων γνώμῃ, καὶ τὴν ἡμετέραν ἑορτὴν τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως οὐχ ἑορτάζουσιν· οὐσπερ ἐξῆρξεν, εἰ καὶ τινα λόγον ἔχειν δοκοῦσιν, μὴ ἐνίστασθαι περὶ τούτου, ἀλλὰ
 10 τοῖς τῶν ἁγίων πατέρων ἀνυπερβείτως ἀκολουθεῖν ἐπιτάγμασιν, διὰ τὸ ἐκείνοις πάντα εὐσεβῶς δεσθῆναι.

2. Καὶ περὶ τούτου μέχρι τῶν ἐνταῦθα ἐχέτω πέρας ὁ λόγος ἡμῶν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ καιρὸς καλεῖ ἡμᾶς
 15 περὶ τῶν ἐπαγγελθέντων ἀποδοῦναι τὸν λόγον, ὅπως τῇ πληροφάνειᾳ πόθον τινὰ ὑμῖν ἐμποιήσαντες, προτρέψωμεν καὶ ὑμᾶς τὴν τοῦ εὐαγγελιστοῦ ἡμέραν ἑορτάζειν, καὶ τάχα εἰπεῖν, τῶν ἄλλων πάντων σπουδαιότερον, εἰ ἐκείνου τοῦ λόγου ἀρξομαι τῆς
 20 τοιαύτης ὑποθέσεως, ἀπ' οὗ μὴδὲ ὑμεῖς ἀντερεῖτε. Οἴδατε πάντως, οἱ καλοὶ τὰ θεῖα ἡσυχρότες, τὰ γραφέντα ὑπὸ τοῦ μακαρίου Λουκᾶ τοῦ εὐαγγελιστοῦ. Ἐκεῖνος γὰρ τὸν τῆς οἰκονομίας λόγον δοκεῖ πῶς λεπτομερέστερον ὑψηλεῖσθαι τῶν ἄλλων εὐαγγε-
 25 λιστῶν. Οὗτος οὖν, τὰ κατὰ τὸν Ζαχαρίαν συμβάντα πρότερον ἐχθήμενος, λοιπὸν ἀποδίδωσιν τὰ ἐν τῇ δεσποτικῇ οἰκονομίᾳ· γράφει οὖν οὕτως περὶ τοῦ Ζαχαρίου· ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας, ἱερεὺς τις
 30 ὀνόματι Ζαχαρίας, ἐξ ἐφημερίας Ἀβιά. Τὸ δὲ εἰς ἐφημερίας Ἀβιά σημαίνει τὸ μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ Ἀβιά ἀναδέεσθαι τὸν Ζαχαρίαν τὴν τῆς λειτουργίας ἱερουργίαν· ὅθεν δῆλον ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν τούτον, ἐνήλλαττον οἱ ἱερεῖς τὰς ἐκκεῖν
 35 ἐφημερίας, καθ' ὃ καὶ ὁ νόμος παραγγέλλει ἅπασι τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰσεῖναι τὸν ἀργιρέα εἰς τὰ ἄγια. Οὗτος δὲ ἔστιν ὁ τῆς σκηνοπηγίας τελεῖται δὲ ὑπὸ Ἰουδαίων ἢ σκηνοπηγία κατὰ τὸν ὀκτώμηνον² μῆνα, μαρτυρεῖ δὲ τῷ λόγῳ καὶ Ὁ Γαβριὴλ ἐκ τῶν πρὸς τὴν
 40 παρθένον βημάτων. Ὅτε γὰρ εἶδεν αὐτὴν πρὸς τὰ παρ' αὐτοῦ βηθέντα ἐκπλαγίσαν³, θέλων αὐτὴν πιστώσασθαι τὸ δυνατόν τοῦ ἀποστεῖλαι αὐτὸν, ἔφη· **Καὶ οὗτος μὲν ἔτιος ἐστὶν αὐτῇ τῷ καλομένῳ**

omnes ad tantam solemnitatem concorditer celebrandam. Et plerique quidem huius mirandi viri necnon aliorum sanctorum Patrum, quos una cum illo supra laudavimus, doctrinam non aegre ferentes, illi obtemperant; soli vero usque ad hodiernam diem Palestinenses et finitimi Arabes communi omnium sententiae non assentiunt, neque nostram festivitatem sanctae Christi nativitatis celebrant; quos utique oportebat, etsi aliquam pro usu suo rationem habere videntur, huic rei non obsistere, sed sanctorum Patrum, a quibus omnia pie decreta sunt, praeceptis morem sine mora gerere.

2. Sed de hoc oratio nostra ulterius non protrahatur. Cum ergo nos invitet tempus ad reddendam de promissis rationem, ut certa persuasione studium qualecumque vobis ingeramus, et ad celebrandam Annuntiationis diem, fortasse, ut ita dicam ferventius quam alii omnes, etiam vos exhortemur, propositum ab hac exordiar ratione, cui vos non contradicetis. Scitis plane, divinis disciplinis optime eruditi, quae scripsit beatus Lucas evangelista. Hic enim minutius quam ceteri Evangelistae Incarnationis historiam edocere videtur. Prius igitur quae de Zacharia evenerunt exponit, deinde quae in dominica incarnatione tradit. Haec ergo scribit de Zacharia : *Fuit in diebus Herodis regis sacerdos quidam nomine Zacharias, de vice Abia*. Illud de vice Abia significat Zachariam, post adimpletum tempus Abia, suscepisse sacrum ministerii officium. Unde apparet secundum illud tempus sacerdotes suas vices alternasse, sicut lex praecipit ut semel in anno pontifex in sancta introeat^b. Illud autem est tempus scenopogiae. Agitur vero a Iudaeis scenopogia mense Octobri, sicut ipse Gabriel testatur per verba quae Virgini dixit. Cum enim vidisset illam ad sua dicta expaventem, velletque ei suadere potentiam ejus, qui ipsum miserat, dixit : *Et hic mensis sextus est illi, quae vocatur sterilis*.

1. Παλαιστῖναι. — 2. Sic. — 3. ἐκπλαγίσαν.

a) Luc. 1, 5. — b) Exod. xxx. 10. — c) Luc. 1, 36.

Numera. quæso, studiosissime, ab Octobri mense usque ad Martium ipsum, et tempus sex mensium absolutum invenies.

3. Haec autem a me dicta sunt, ut ea quae decent, auribus percipiatis, et ineffabilem Dei beneficentiam in memoriam revocetis. Ut autem iam ad propositum veniam, magna et praeclara est praesens dies neque ullus sermo humanitatem, quae in illa evenit, ostendere potest. Hodie, ante saecula praefinitum de humano genere salvando consilium impletum est. Hodie, simul cum Patre, principio carens Verbum inclusum in utero virginali infans demonstratur. Hodie qui in sinu paterno inseparabiliter residet, in utero Virginis comprehenditur. Hodie caelestis ille fit quoque terrenus, non divinitatem transmutans, sed quod erat manens et quod non erat factus. Hodie, qui olim e limo Adam formaverat, proprio plasmate induitur. Hodie, antiquum maledictum solvitur; ubi enim hoc *Aec* super terram prolatum est, cessavit illud in *tristitia paries filios*¹. Per mulierem hominibus mors advenit; per mulierem ipsam vita evenit. Hodie, spinis horrida terra, per adventum Verbi, plane generosa evadit. Hodie, qui propter cibum e paradiso expulsus fuerat Domini praesentia revocatur et rursus in eum introducitur. Hodie, qui avi filium unigenitum ad mactationem expetierat advenit debitum persolutus. Ex quo enim, descensu[Verbi], misericordia principium sumpsit, omnia quae praefinita fuerant secundum ordinem fiunt. Hodie, visio quam Iacob super scalam contemplatus erat, impleta est; angeli enim, descendentes et euntes in coelum et super terram, ipsi ministrant. Hodie, qui in monte Sina Moysen in caverna concluderat et posteriora illi monstraverat, carne circumdatur, ut paulo post totus Deus in toto homine a fidelibus agnoscat. Hodie, magni consilii angelus super terram advenit. Idcirco enim angelus a propheta appellatum est Dei Verbum, quia sua praesentia perfectum esse consilium nobis annuntiavit. Etsi enim Gabriel mysterii

στειρή. Ἀρίθμησον οὖν, φιλομαθέστατε, ἐκ τοῦ ὀκτωμήριου μηνὸς ἄχρι τοῦ Μαρτίου καὶ αὐτοῦ, καὶ εὐρήσεις τῶν ἐξ μηνῶν τῶν χρόνων συμπερασιόμενον.

3. Ταῦτα δὲ μοι εἰρήξει πρὸς τὸ ἕμας ἐνωπίσασθαι τὰ δόντα καὶ εἰς μνήμην ἀγαγεῖν τῆς ἀνεπίδηχτότου τοῦ Θεοῦ ἀγαθοεργίας· ἵνα δὲ λοιπὸν τοῦ προκειμένου ἐπάρομαι, μεγάλη καὶ ἐπιφανὴς ἡ παρούσα ἡμέρα, καὶ λόγος οὐδεὶς παραστῆσαι δύναται τὴν ἐν αὐτῇ γενομένην φιλάνθρωπίαν. Σήμερον ἡ πρὸ αἰῶνων προσωριθεῖσα βουλή ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων πεπλήρωται. Σήμερον ὁ συνάναρχος τοῦ Πατρὸς Λόγος, βρέφος ἐν μήτρᾳ παρθενικῇ κυοφορούμενος ἀναδείκνυται. Σήμερον ὁ ἐν τοῖς πατρίσις κόλποις ἀχώριστος, ἐν τῇ νηδί τῆς παρθένου περιέρχεται¹. Σήμερον ὁ οὐράνιος, καὶ ἐπίγειος γίνεται, οὐ τὴν θεότητα μεταβαλὼν, ἀλλὰ μένον ὁ ἦν, καὶ ὁ οὐκ ἦν γενόμενος. Σήμερον ὁ ἐκ γῆς πάλαι τὸν Ἄδαμ πλαστουρήσας, τὸ οἰκίον δημιουργήμα ἀμφιένυται. Σήμερον ἡ ἀρχαία κατάρα λύεται· ἀρ' οὐ γὰρ τὸ χιῶς ἐπὶ γῆς ἐρηματίσει, πέπνυται τὸ ἐν λείπαις τέθεικε τέκνον. Διὰ γυναικὸς τοῖς ἀνθρώποις ὁ θάνατος προστέμετο· διὰ γυναικὸς τοῖς αὐτοῖς ἡ ζωὴ παρετέμετο. Σήμερον ἡ ταῖς ἀκανθαῖς χερσωθεῖσα γῆ, διὰ τῆς τοῦ Λόγου ἐν αὐτῇ ἐπιτομήρις ἐξευγενίζεται. Σήμερον ὁ διὰ βρωτῶν ἐξόριστος τοῦ παραδείσου γενόμενος, τῆ τοῦ δεσπότητος παρουσίᾳ, ἀνακαλεῖται, καὶ πάλιν εἰς αὐτὸν εἰσέρχεται. Σήμερον ὁ τοῦ προπάτορος τὸν μονογενῆ υἱὸν πρὸς σφαγὴν αἰτήσας², ἔκκεν ἀποδώσων τὸ χρέος. Ἀρ' οὐ γὰρ τῆ καθόλου³ ἡ εὐσπλαχνία τὴν ἀρχὴν ἔλαθεν, πάντα κατὰ τάξιν τὰ προσωριθεῖντα γίνεται. Σήμερον ἡ ὀπτασία τοῦ Ἰακώβ ἡ ἐπὶ τῆς κλίμακος θεωρηθεῖσα πεπλήρωται· οἱ γὰρ ἄγγελοι κατελθόντες καὶ ἐξομμένοι ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, αὐτῷ λειτουργοῦσιν. Σήμερον ὁ ἐν τῷ Σινάῳ ὄρει τὸν Μωσῆν τῇ ὀπῆ περιέγων καὶ τὰ ὀπίσθια δεικνύμενος αὐτῷ, τῆ σαρχὶ περιέρχεται· ἵνα μετ' ὀλίγον ὅλος Θεὸς ἐν ὅλῳ ἀνθρώπῳ τοῖς πιστοῖς γνωρισθῇ. Σήμερον ὁ τῆς μεγάλης βουλῆς ἄγγελος, ἐπὶ γῆς παρετέμετο· ἄγγελος γὰρ διὰ τοῦτο ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος ὑπὸ τοῦ προφήτου ὀνομάσκειται, καθ' ὃ τῆ ἐκτουτοῦ παρουσίᾳ ἀνήγγειλεν ἡμῖν τὴν τελειωθεῖσαν βουλήν. Εἰ γὰρ καὶ ὁ Γαβριὴλ διηκόησε τὸ μυστήριον, ἀλλ' αὐτὸς

1 περιέρχεται. 2. Alludit ad immolationem Isaac. — 3. καθόλου.

a Gen. III. 16.

δι' αὐτοῦ παραγενόμενος ἐπλήρωσε, καὶ καλῶς ὁ αὐτὸς προφητεῶν ἀνεκέρυζε λέγων· οἱ πατέρες, οὐκ ἄγγελος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος ἔσωσεν ἡμᾶς.

5 4. Καὶ ὅταν εἰς νοῦν λάβω τὴν τοσαύτην συγκατάθεσιν, ἰλιγγιᾶ μου ὁ νοῦς καὶ ὁ λογισμὸς, καὶ ἡ γλῶσσα μου δεσμεῖται καὶ πρὸς ἀζῖαν τι τῆς τοσαύτης εὐεργεσίας οὐκ εὐρίσκω. Τί γὰρ δύναται λογισμὸς ἀνθρώπινος καὶ τάχα εἰπεῖν ἀληθῶς καὶ
10 τούτου ἕλαττον φράσαι ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ τοῦ γένους ἡμῶν σωτηρίᾳ; Ἦῶσαι αἱ ἐν οὐρανῷ δυνάμεις ἐξέστησαν ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ συγκατάθεσιν· οὐδὲ γὰρ αὐτὰ πρὸ τῆς ὀρατικῆς κτίσεως ἔγνωσαν τὸ τοιοῦτον μυστήριον. Μόνος ὁ Γαβριὴλ θαρρεῖται. Καὶ ὅ-
15 τος πάλιν, ὅτε ἐπέστη τῇ παρθένῳ, καὶ τὸ χάρισμα ἐπρόβλεψατο, καταπλήττετο ὄρων ἐν αὐτῇ τὸν ἀποστείλαντα αὐτὸν ἐξ οὐρανοῦ προσθάσαντα αὐτὸν ἐπὶ γῆς· ὅθεν κειραιωμένη ἐπέγαγεν· καὶ θεῶς τῇ παρθένῳ προσεβλήξατο, καὶ ὡς τῷ θρόνῳ τῷ
20 ἱεροσολικῷ παρεστῶς, οὕτως ἀνεῖσαι εἰς αὐτὴν διὰ τὸν ἐν αὐτῇ παραγενόμενον οὐκ ἐτόλμα.

Οὐκ ἐδεήθη γὰρ χρόνου εἰς τὴν εἰσόδον ὁ τῶν χρόνων καὶ πάσης τῆς γενητικῆς κτίσεως ποιητής. Ἦκουσαν ἡ παρθένος τὸ χάρισμα, καὶ εὐθέως ὄργος
25 ἀνεδείχθη· εἰσέδω ὁ Λόγος ἐν αὐτῇ, καὶ εὐθέως ἡ ἀνθρωπίνη φύσις παρέσχεν τὰ ἐξ αὐτῆς, μᾶλλον δὲ τὰ ὑπὲρ αὐτὴν, μὴ συγχωρήσασα καιρὸν ἀκαριαῖον ἐν τῇ τοῦ Λόγου εἰσόδῳ, καὶ τῇ τοῦ τελείου ἀνθρώπου διαπλάσει, τοῦ ἐκ τῆς παρθένου ληφθέν-
30 τος. Ὁ τῆς σωτηρίας ἀξιωθεὶς καὶ εὐσεβῶς τὸ μυστήριον προσέμενος¹, μὴ ἐνοσήσῃ τὸν ἄνθρωπον πρότερον διαπεπλάσθαι, καὶ οὕτως τὸν Λόγον ὑποδεέσθαι· μὴ δ' αὖ πάλιν ἐνθυμηθῆς τὴν θεότητα προσνοήσασαι ἐν τῇ γαστρὶ, καὶ οὕτως τὸν ἄνθρωπον
35 διαπεπλάσθαι, ἀλλ' ἅμα Λόγου εἰσόδου, ἅμα σαρκὸς διάπλυσιν, ἥτοι ἔνωσιν ἐνώσει σαρκὸς δὲ ὅταν εἶπω, τὸν τελειὸν ἄνθρωπον λέγων τελειὸν δὲ λέγω, καθ' ὃ τὰ ἡμέτερα πάντα ἡ καινοουργηθεῖσα σὰρξ ἐκ τῆς παρθένου καὶ ἐνωθεῖσα τῷ Θεῷ Λόγου εἶναι, χωρὶς ἁμαρτίας.

Ἄλλὰ μὴδὲ τῇ ἁρπάζῳ ἐνώσει σύγχευσι ἀγάγῃ, μὴ δ' ὁποσείρας φύσεως ἀλλοίωσιν προσδέξῃ, ἀλλ'

legatus fuit, tamen ipse per seipsum adveniens adimplevit, et idem, bene praenuntians, proclamavit dicens : *Non legatus, non angelus, sed Dominus ipse salvavit nos*.

4. Quando autem mecum recolo tantam indulgentiam, vertigine corripiuntur mens ratioque, et lingua mea ligatur, neque quidquam quod tantum beneficium deceat, invenio. Quid enim potest humana ratio de tam mirabilis generis nostri salute, nisi fors anliquid veri, quod tamen infra mysterium sit, exprimere? Coelestes virtutes omnes obstupuerunt prae tali benignitate; neque enim istae ante creaturam visibilem tale mysterium cognoverunt. Solus Gabriel fidenter se habet. Et hic rursus, quando Virgini apparuit et *Ave* protulit, obstupescens vidit in ea illum, qui miserat ipsum de caelo, et in terra illum antecesserat; unde *gratia plena* addidit, et cum metu Virginem allocutus, perinde ac si ante thronum cherubicum adstaret, ipsam intentis oculis aspicere, propter eum qui in eam advenerat, non audebat.

Non enim, ut ingrederetur, tempore opus fuit creatori temporum et omnis factae creaturae. Audivit Virgo *Ave*, et statim capax effecta est; Verbum penetravit eam, et mox humana natura quae sua sunt praeslitit, vel potius quae supra se, nullum, vel minimum temporis punctum admittens inter ingressum Verbi et hominis perfecti e Virgine sumpti formationem. Qui salute donatus es et pie mysterium adoras, ne putes hominem prius fuisse formatum, et sic Verbum suscepisse, neque iterum cogites divinitatem prius in ventre inhabitasse, et sic hominem formatum fuisse; sed simul Verbi ingressum et carnis formationem sive unionem intellige; quando autem de carne loquor, perfectum hominem dico; dico vero perfectum, inquantum caro innovata de Virgine et Deo Verbo unita, nostra omnia praeter peccatum habuit.

Attamen neque huic ineffabili unioni confusionem adducas, neque alterutrius naturae

1. προσέμενον.

2) Is. LXXII, 9.

mutationem admittas, sed utramque naturam perfectam agnoscens, unicum Filium Dei in una persona, in una hypostasi adora. Sic enim et unum de sancta Trinitate eum esse agnosces, et Virginem proprie et secundum veritatem Deiparam confiteberis. Etenim, etsi vere carnem nostram induit, tamen aeternam potestatem non mutavit, neque quartae personae adorationem introduxit: hanc enim sancta Trinitas non recipit. Nemo ergo sepatet inseparabilem, ne et ipse ab expectata spe dividatur; neque, sicut supra diximus, confusionem aut mutationem introducat in unione Verbi, quae facta est assumptio carnis.

5. Ad haec disrumpantur qui Nestorii dogmata sentiunt. Dilanientur qui Eutychetis sententiam stabilire nituntur. Evanescant qui impii Origenis blasphemias in Ecclesiam invahere student. Ad hos enim interea mea verba, quos idem baptisma orthodoxae fidei initiavit, qui corruptorum hominum effecti discipuli, compositos a prava similiter sententibus legerunt libros. Hi quidem veritati et incomprehensibili virtuti Dei non attenderunt, sed ratiocinationum serie haereticis se tradiderunt, contemntes Ecclesiam, quae illos genuit, *in vestimentis ovium interius lupi rapaces*^a, secundum Domini vocem, sub ovina pelle suum belluinum et insanabilem animum tegentes, *qui per blandes sermones et per venustam orationem seducunt corda innocentium*^b; *quorum damnatio iusta est*^c, *quibus caligo tenebrarum reservatur*^d. Dicat et ipse de illis Isaías, praeco ille voce potens, merito eos irridens: *Contra quem os vestrum aperuistis et linguam vestram laxastis? Nomen vos olim filii perditionis estis, semen ignobile*^e?

6. His quidem cum caeteris omnibus haereticis et infidelibus Iudaeis in ignem suum et flammam, qua exurantur, abire permissis, nos hanc vitae consuetudinem, quae tantam

ἐκατέρως τῆς φύσεως τελείας γνωρίζων, προσκύνει τὸν ἕνα Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἐν ἐνὶ προσώπῳ, ἐν μιᾷ ὑποστάσει. Οὕτως γὰρ καὶ γνωρίζεις αὐτὸν, ἕνα τῆς ἁγίας Τριάδος ὑπάρχοντα, καὶ τὴν παρθένον κυρίως καὶ κατὰ ἀληθειαν [θεοτόκον] ἡμολογήσεις. 5
Εἰ γὰρ καὶ τὴν ἡμετέραν σάρκα ἀληθῶς ἡμυρίασατο, ἀλλὰ καὶ προαιώνιον ἐξουσίαν οὐκ ἠλλώωσεν, οὐδὲ τετάρτου προσκύνησιν προσώπου εἰσῆγαγεν ἀπαρῶδετος γὰρ τούτου ἡ ἁγία Τριάς. Μὴ τις οὖν χωρίζῃ τὸν ἁγιώτιστον, ἵνα μὴ καὶ αὐτὸς 10
χωρισθῇ τῆς προσδοκωμένης ἐλπίδος, μηδ' ὡς πρέφαμεν, σύγχυσιν ἢ ἀλλοιώσιν εἰσαγάγῃ ἐν τῇ τοῦ Λόγου ἐνώσει τῇ γεννημένῃ πρόσληθις τῆς σαρκός.

5. Πρὸς ταῦτα ἐξηγνήσθησαν οἱ τὰ Nestοριῶν 15
φρονούντες· σπαρταίσθησαν <οἱ> τὰ Εὐτυχεῖως κρατῦναι περρώμενον ματαιούσθησαν οἱ τὰ εὐσεβοῦς Ὀριγένους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἰσαγαγεῖν σπουδαίοντες. Πρὸς τούτους γὰρ μοι τέως ὁ λόγος, τοὺς τῷ αὐτῷ βαπτίσματι τελειωθέντας τῆς ὁρθοδόξου 20
πίστεως, καὶ ὑπ' ἀνθρώπων διεφθαρμένον ὑπακούσαντας, ἐντετυχηκότας ὑπὸ κακοδόξων ὁμοίως ἀνθρώπων συνταγθεῖσιν [βιβλίοις]², οἵτινες τῇ ἀληθείᾳ καὶ τῇ ἀκατάληπτῳ δυνάμει τοῦ Θεοῦ οὐ προσέσχον, ἀλλὰ τῇ ἀκολουθίᾳ τῶν λογισμῶν, τοῖς 25
κακόφροσιν ἐπιδεδωκόσιν ἑαυτοὺς, καὶ ἀθετοῦσιν τὴν γεννήσαντα αὐτοὺς ἐκκλησίαν, οἵτινες πάντως ἐν ἐνδύμασι προβάτων λίκου ὄρηγαιες, κατὰ τὴν φωνὴν τοῦ Κυρίου, ἐνδοθέν εἰσιν, καὶ τῷ κωδίῳ σκέποντες τὴν θηριώδη αὐτῶν καὶ ἀνάκτον γνώμην διὰ χωριολογίας καὶ ἐξολογίας ἑξαιρουσῶν 30
ἰᾶς καρδίας τῶν ἀδικῶν οὖν τὸ κρίμα ἐνδικῶν εἶναι, οἷς ζῆλος τοῦ σκότους τετήρηται. Λεγέτω δὲ περὶ αὐτῶν καὶ Ἠσαίας: ὁ μεγαλοφρονότατος κήρυξ, ἄρμολογος ἐπισκόπων αὐτοῦς³ 35
'Ἐπὶ τίνα ἠρῶζατε τὸ στόμα ἡμῶν, καὶ ἐπὶ τίνα ἐζηλοῦσατε τὴν γλῶτταν ἡμῶν πρότερον οὐχ ἡμεῖς ἴστε τέκνα ἀπολαΐας, σάβηρον ἡτιμῶν;

6. Καὶ τούτους μὲν ἔσταντες σὺν τοῖς λοιποῖς 40
πᾶσι κακοδόξοις καὶ τοῖς ἁπίστοις Ἰουδαίοις τῷ κυρῷ αὐτῶν παρεῦσθαι, καὶ τῇ φλογὶ ἢ ἐξέκαυσται, ἡμεῖς, τῆς ἡμέρας ἀναλαβόντες ἄξιον τρόπον, ἐξάλ-

1. προσάγοι. — 2. Vox βίβλος, quamvis desit, omnino subaudienda, et ad sensum necessitaria. Complementum aliquod etiam omnisum est post ὑπακούσαντας.

a. Matth. VII, 15. — b. Rom. XVI, 18. — c. I Petr. III, 8. — d. II Petr. II, 17. Cf. Iud. 13. — e. Is. LVIII, 4.

λοι τινές καὶ λαμπροὶ ὀφθόμενοι, οὐκ ἐσθῆτα τοιαύ-
την περιβεβλημένοι αὐτῆ γὰρ σητῶν προσ-
ανλώμα¹, ἀλλὰ λογισμῶν καθαρότητα, καὶ βίου
λαμπρότητα² πρέπει γὰρ, πρέπει τοῖς ἐν τῷ γάμῳ
5 τῷ δεσποτικῷ κεκλημένοις λουχευμένοι. Ἰστε γὰρ
πάντες οἱ τοῖς θεοῖς σχολάζοντες, ὅπως ὁ τὴν
βρωπιθεῖσαν ἐσθῆτα περιβεβλημένος, θεοῖς χεῖρας
καὶ πόδας, ἐν τῇ γενένη ἐκπέμπεται. Οὐδὲ γὰρ ἂν
βασίλευς τις γνησίου υἱοῦ ἐτέλει γάμον, καὶ μήτε
10 κληθεὶς ἐν αὐτῷ ἡδύνατο² ὀφθῆναι παρὰ τὸ
προσῆκον, κτὸς ἑαυτοῦ προκαταγινώσκων, καὶ τῶν
οὐκ ἐνδεγρομένων γινώσκων εἶναι τὸ μετὰ βρωπίσης
στολῆς εἰσδεθῆναι ἐκεῖ, καὶ ταῦτα ἐπὶ ἀνθρώπου.
Ἐποῦ δὲ Θεοῦ τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν ἐξαπέστειλεν ἐπὶ
15 σωτηρίᾳ τοῦ γένους ἡμῶν γενέσθαι ἐκ γυναικὸς
ἀρχα, ἵνα τὴν διαφθερίσαν φύσιν καὶ πᾶσαν τὴν
κτίσιν ἀνακινήσῃ, πόσης οἴσθε δεῖσθαι σπουδῆς
τοῦ πᾶσαν καθαρῶς τε κεκτῆσθαι; Πόσης φρον-
τίδος ἄξιον τὸ μὴ ἐξῶ γενέσθαι τῆς τοιαύτης
20 γαρῆς;

Δεδιώτες³ οὖν, ἀδελφοί, τὸν παραγερόμενον
λόγον καὶ χωροῦντα ἄχρῃ μερισμοῦ ψυχῆς
καὶ σώματος, αἰμῶν τε καὶ μελῶν καὶ κοι-
τικόν⁴ ἐνθυμήσων, καὶ ἐνοῦσιν καρδίας⁵ καὶ
25 ὅτι οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανῆς ἐνόησιον αὐτοῦ,
πάντα δὲ γινῶν καὶ τετραχηλισμένα τοῖς
ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, ποῦς ἂν⁶ ἡμῖν⁶ ὁ λόγος,
καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ πάσης ματαιότητος λο-
γισμῶν, καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν τελουμένων ἔργων καὶ
30 τὴν τοιαύτην ἐργασίαν μὴ εἰς τὸ παρὸν μόνον
εὐτρεπίσωμεν, ἀλλὰ μέχρι τέλους πρὸς τὸ συμφέρον
ἡμῖν αὐτοῖς κτησώμεθα. Οὕτως γὰρ εὖ εἴρει τὰ
ἡμέτερα, καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Οὕτως
καὶ τῆν πρόπουσαν χριστιανοῖς πολιτείαν ἐπιδειξό-
35 μεθα⁷ οὕτως καὶ τὰ τῶν αἰρετικῶν ἐμπαράξωμεν
στόματα, καὶ μάλλον αὐτοὺς εἰς εὐσέβειαν προτρέ-
ψωμεν οὕτως καὶ αὐτοὶ τὸν διάβολον κατασφύνηναι
δυνασώμεθα, καὶ τοῦ λέγειν τι καθ' ἡμῶν οὐ
συγχωρήσωμεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐξόδου ἡμῶν
40 οὕτως ἰσχύσωμεν καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ καὶ φοβερῇ
παραστάξῃ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ
παραστάξῃ αὐτῷ ὑπαντήσασθαι, καὶ τῆς ἐκ δεξιῶν
αὐτοῦ στάσεως καταξιοθῆναι, δόξαν αὐτοῦ ἀναπέμ-
45 ποντες ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν
καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

deceat solemnitatem, amplectamur, renovatique
et fulgidi appareamus, non illa veste splen-
dida, quae lineamur praeda sit, circumdati, sed
cogitationum puritate et vitae splendore; decet
enim, decet illos, qui ad dominicas nuptias
vocati sunt, candidari. Scitis enim vos omnes,
qui divinis vacatis, eum qui sordida veste indu-
tus erit, ligatis manibus ac pedibus in gehennam
immissum iri. Neque enim quodam rege
proprii filii celebrante nuptias, ille qui non esset
vocatus ipsis adesse posset, posthabito decoro,
quippe qui seipsum praedamaret, dum sciens
praeter decentiam esse sordida stola vestiri, ibi
excipi vellet; et haec quidem de homine. Ubi
autem Deus Filium suum misit ad nostri generis
salutem, ut caro ex muliere fieret ad renovan-
dam corruptam naturam et universam creatio-
nem, quanto studio opus esse putatis ad perfectam
puritatem acquirendam, quantum requirere
solicitudinem participationem talis gaudii?

Timentes igitur, fratres, *Verbum adveniens
et pertingens usque ad divisionem animae ac
corporis, compagum quoque ac medullarum, et
discreterem cogitationum et intentionum cordis;*
*et non est ulla creatura invisibilis in conspectu
eius: omnia autem nuda et aperta sunt oculis
eius, ad quem nobis sermo⁴, purgemus nosmetipsos
ab omni vanitate cogitationum et ab
operibus, quae ex illis aguntur. Neque hunc
laborem ad praesens tantum insumamus, sed
usque ad finem pro commodo nostro ser-
vemus. Sic enim nostra bene se habebunt, et
nunc et in futurum. Sic etiam quae christianos
deceat conversationem ostendemus; sic haereticorum
ora obrudemus et magis illos ad
pietatem provocabimus; sic et ipsi diabolum
pudore afficere poterimus, et adversum nos
aliquid dicendi, in die exitus nostri, illi facultatem
non dabimus; sic valebimus et in secundo ac
tremendo adventu Domini nostri Jesu Christi,
cum fiducia ei obviam ire, et dignos qui a dextris
eius stemus haberi, gloriam ipsi reddentes et
Patri simul et sancto Spiritui, nunc et semper
et in saecula saeculorum. Amen.*

1. Codex habet tantum π ο. — 2. ἡδύνατο. — 3. Δεδιώτες. — 4. κριτικῶν. — 5. παρ' οὐ. — 6. ἡμῖν.

a. Hebr. iv. 12-13.

H*

ORATIO IN FESTIVITATEM OCCURSUS

SANCTI PATRIS NOSTRI ABRAMI EPI-
SCOPI EPHESENSI ORATIO IN FESTI-
VITATEM OCCURSUS.

I. Cum ultima verba tertii psalmi, dicentia : *Domini est salus, et super populum tuum benedictio tua*¹, necnon praesens festivitas nobis memoriam reducerint eorum, quae in ipsa acta sunt a Ioseph et Maria virgine atque Deipara, consilio Domini omnia secundum legem perficere volentis — quoniam vero ista, quae Moyses alta voce clamavit et iussit? *Si genitus fuerit masculus adaperiens culcam, sanctus Domino vocabitur*², et puerpera post quadragesimam diem ad templum cum filio ascendet, *et pro sua purificatione par turturum aut duos pullos columbarum offeret*³ — ad omnia quae Dominus suggestit edicenda impulsus sumus. Ineffabilis enim est, quae in ea celebratur humanitas, magna bonitas. In universum praecipiens quae supra dicta sunt, ea dico quae per Moysen promulgata sunt, ipse ad templum adduci dignatur, et quae praecipit adimplet, ad redargutionem gentis Iudaeorum. Cum enim isti nullum mandatum ad effectum perducere vellent, sed, si qui ex illis legalia quaedam servarent, pro gravi onere haec semper haberent, ad hoc unum attendentes⁴ ne contactu idolorum contaminarentur, ideo ipse adveniens suam ex Virgine nativitatem dispensat, non per speciem sed secundum veritatem ex ea carnem assumens et generatus. Et pater saeculorum fit infans, et matrem ex nobis innuptam accipit. Et bene Paulus apostolus,

ΤΟΥ ΕΝ ἉΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ἩΜΩΝ ἈΒΡΑ-
ΜΙΟΥ ἘΠΙΣΚΟΠΟΥ ἘΦΕΣΟΥ ΛΟΓΟΣ
ΕΙΣ ΤΗΝ ἘΟΡΤΗΝ ΤΗΣ ὙΠΑΝΑΝΤΗΣ¹.

I. Ἐπειδὴ αἱ λέξεις τῆς συμπληρώσεως τοῦ τρίτου ψαλμοῦ αἱ λέγουσαι τοῦ Κυρίου ἡ σωτηρία, 5
καὶ ἐπὶ τὸν λαὸν σου ἡ εὐλογία σου, καὶ ἡ παρούσα ἑορτὴ εἰς μνήμην ἡμῶν εἰσήγαγε τῶν ἐν αὐτῇ τελεσθέντων ὑπὸ Ἰωσήφ καὶ τῆς Μαρίας τῆς παρθένου καὶ θεοτόκου, τῆ βουλῆ τοῦ Κυρίου, τοῦ οὕτως εὐδοκῆσαντος κατὰ τὸν νόμον πάντα τελέσαι 10
— ποῖα δὲ ταῦτα; α² ἡ τοῦ Μωϋσέως προεφέρετο φωνή, ἡ διατάσσουσα τὸ ἐπὶ τετράτῃ ἡμέρᾳ διαινοῦτον μῆτρια, ἅγιοι τῶ Κυρίου κληθήσεται, καὶ τὴν τίκτουσαν τοῦτο μετὰ τεσσαρακοστῆν ἡμέραν ἀνίεμαι σὺν τούτῳ³ ἐν τῷ ἱερῷ καὶ προσπαγαίνειν 15
ἐπὶ τῷ καθωρισμῷ αὐτῆς ζεύγος τρυφῶν, ἢ θείῳ τσασσοῖς περιτεροῦν, — προετέραπτεν διαλεχθῆναι ὅσα ὁ Κύριος ἐγορήχησεν. Ἄφρατος γὰρ ἡ ἐν αὐτῇ⁴ τελεσθεῖσα φιλανθρωπία, μεγάλη ἡ ἀγαθότης. Διὰ τοῦ θλου προστάττειν τὰ προορη- 20
θέντα, λέγω δὲ τὰ διὰ τοῦ Μωϋσέως, αὐτὸς καταξιοῖ ἀνάγεσθαι ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ ἅπερ προσέταξε, πληροῖ πρὸς ἐπιεχρον τοῦ Ἰουδαίου ἔθνους.

Ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖνοι οὐδὲν τῶν κειλευθέντων εἰς ἔργον παραδόντα ἠβούλοντο, ἀλλ' εἰ καὶ τινες ἐξ 25
αὐτῶν ἐποίουν τι τῶν τοῦ νόμου, ὡς φορτιζόμενοι, οὕτως διετέλουν μονοσκοποῦντες πάντα ἐν αὐτῷ τὴν πρὸς τὰ εἰδωλα σχέσιν, διὰ τοῦτο αὐτὸς παραγενόμενος οἰκονομεῖ τὴν ἐκ παρθένου γέννησιν, οὐ δοκῆσει, ἀλλ' ἀληθεῖα, ἐξ αὐτῆς σάρκα ἐνδυσάμενος⁵ 30
καὶ τικτόμενος. Καὶ γίνεται βρέφος ὁ τῶν αἰώνων πατήρ, καὶ μητέρα ἐξ ἡμῶν τὴν ἀπειρογάμου καταδέχεται⁶. Καὶ καλῶς Παῦλος ὁ ἀπόστολος,

1. E. codice 1174, fol. 102-106, bibliothecae Parisiensi fonds grec, qui designatur per litteram A. Libera B designat cod. 1490, fol. 108 v°-109 v°, eundem bibliothecae. Vid. H. Osmont, *Inventaire sommaire des manuscrits grecs de la Bibliothèque nationale*, Paris, 1898, pp. 231-240 et 250-260. — 2. τὰ A. τα ὅτε B. — 3. σὺν αὐτῷ B. — 4. αὐτῷ A. — 5. σαρκούμενος B. — 6. B καὶ μητέρα ἐξ ἡμῶν. Post haec verba, B folium integrum praetermittit usque ad Ἐοῦ καὶ πάλιν ἡ σημεῖοια.

1. Psalms, III, 9. — 2. Exod. XII, 2. Ex. — 3. Luc. VII, 8. — 4. Verbum μονοσκοπεῖν

non inveni in glossariis. Puto illud transferri posse per « ad unum, neglectis aliis, attendere ».

ἐνοῶν τὴν τοιαύτην οἰκονομίαν, καὶ τὴν πρὸ
αἰώνων ὑπαρξίν τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου Χριστοῦ, ἐβόα
λέγων· ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, μήτε
ἀρχὴν ἡμερῶν ἔχων, μήτε ζωῆς τέλος. Ἀπάτωρ
5 γὰρ ἐπὶ γῆς ἐκ μητρός· ἀμήτωρ δὲ ἐν οὐρανῷ ἐκ
τοῦ Πατρὸς· διότι οὔτε ἀρχὴν ἡμερῶν ἔσχεν ὁ ἐκ τοῦ
Πατρὸς γεννηθεὶς Θεὸς Λόγος, ἴσος ὢν κατὰ πάντα
τῷ γεννήσαντι, ἀφθαρτος, ἀβρονος, ἀμίκτος· οὔτε
ζωῆς τέλος ἔχει ἢ ὑπ' αὐτοῦ προσληφθεῖσα σάρξ·
10 ἔχει, εἴπαμεν, ὅτι ἐστὶ δι' ἡμᾶς, καὶ ἀνέστη, ὡς
τῆ θεότητι αὐτοῦ ἐνωθεῖσα· καὶ εἰς ἐν πρόσω-
πον καὶ μίαν ὑπόστασιν, εἰς ἓνα ὕψος, εἰς ἓνα
Χριστὸν ἀληθῆ δεικνύμενος, εἰ καὶ δύο τὰ νοού-
μενα· ὁ γὰρ αὐτὸς τέλειος Θεὸς, καὶ τέλειος
15 ἄνθρωπος.

2. Δέξεται οὖν τοῦτον ὁ Συμεὼν ἐν ἀγκάλαις ὡς
βρέφος τεσσαρακονθήμερον, καὶ γνωρίζει ὡς
δεσπότην τὸν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος κερρηματισ-
μένον αὐτῷ Χριστὸν καὶ Κύριον καὶ Θεὸν ἀληθῆ.
20 Φησὶ γὰρ ὁ εὐαγγελιστής· Καὶ ἦν αὐτῷ κερρη-
ματισμένον ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου
μὴ ἰδεῖν θάνατον πρὶν ἢ ἰδῆ τὸν Χριστὸν
Κυρίου, τὸν ἐξουσιαστὴν ζωῆς καὶ θανάτου, ὃν
περιπτύξάμενος ἐν ταῖς ἀγκάλαις, ἐβόα λέγων·
25 Νῦν ἀπολύεις τὸν θυλόκον σου, δεσπότη, κατὰ
τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ· ἀληθῶς δίκαιος καὶ
εὐλαβὴς ὁ ἀνὴρ κατὰ τὴν τοῦ εὐαγγελίου φωνήν.
Εἰ μὴ γὰρ τοιοῦτος ἦν, οὐκ ἂν τὸν ζωῆς καὶ θανάτου
κύριον ἐπέγνω, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται. Ὅτι εἶδον
30 οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἠποίησας
κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν. Ὁμοίᾳ
τῶν πρὸς τὰ τέλη τοῦ τρίτου ψαλμοῦ βῆθέντων καὶ
οὕτως ἀναφωνεῖ. Τί γὰρ ἐκεῖ ἐσχέον ἠρμόζειν ἐν
τῇ παρουσίᾳ ἡμέρᾳ; Τοῦ Κυρίου ἡ σωτηρία καὶ
35 ἐπὶ τὸν λαόν σου ἡ εὐλογία σου. Ὁμοίως καὶ
ὁ Συμεὼν Ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ
σωτήριόν σου, ὃ ἠποίησας κατὰ πρόσωπον
πάντων τῶν λαῶν. Ἴδετε πῶς συμβαίνει τὰ ἐν
τῇ παλαιᾷ μυστικῶς εἰρημένα τοῖς ἐν τῇ οἰκονομίᾳ
40 τοῦ Κυρίου θεοπροπῶς εἰρημένοις.

Ἀλλὰ τί ὁ θεοφόρος γέρον ἐπακήσεν ἀκόλουθον;
Φησὶ εἰς ἀποκάλυψιν ἔθνῶν καὶ δόξαν λαοῦ σου
Ἰσραὴλ. Περὶ τούτου τοῦ φωτός καὶ Ἡσυχίας

hanc dispensationem cum consideraret, cla-
mabat dicens : *Sine patre, sine matre, sine
genealogia, neque initium dierum habens, neque
vitae terminum*³. Sine patre enim super terram
ex matre; sine matre autem in caelo ex
Patre. Etenim neque initium dierum habuit
qui de Patre genitus est Deus Verbum, ae-
qualis per omnia generanti, incorruptibilis,
intemporaneus, impollutus; neque vitae finem
habet caro, quam assumpsit. Habet, diximus,
quod habuit propter nos, et resurrexit, utpote
divinitati eius unita. Et tanquam una persona,
una hypostasis, unus Filius, unus Christus
verus manifestatur, quamquam duo sunt,
quae mens contemplatur. Idem enim perfectus
Deus et perfectus homo.

2. Accipit igitur hunc Simeon in ulnis ut
infantem quadraginta dies natum, et agnoscit
ut Dominum, quem Spiritus sanctus ipsi ut
Christum et Dominum et Deum verum prae-
nuntiaverat. Dicit enim Evangelista : *Et respon-
sus acceperat a Spiritu sancto non visurum
se mortem, nisi prius videret Christum Domini*⁴,
dominum vitae et mortis, quem complectens in
ulnis, clamabat dicens : *Nunc dimittis servum
tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace*⁵;
vere justus et timoratus ille vir, secundum
Evangelii vocem. Nisi enim talis fuisset, Domi-
num vitae et mortis non agnovisset, ut supra
dictum est. *Quia viderunt oculi mei salutare
tuum, quod parasti ante faciem omnium populo-
rum*⁶. Similia his, quae ad finem tertii psalmi
dicta sunt, praedicat iste. Quid enim ibi
diximus convenire in praesenti die? *Domini est
salus et super populum tuum benedictio tua*⁷.
Similiter et Simeon : *Quia viderunt oculi mei
salutare tuum, quod parasti ante faciem om-
nium populorum*. Videte quomodo quae in
veteri Testamento mystice dicta sunt iis quae
divinitus de Incarnatione Domini prolata sunt
convenient.

Sed quid deifer ille senex continuo su-
biicit? *Lumen ad revelationem gentium et
gloriam plebis tuae Israel*⁸. De hoc lumine

1. οὐτως Α.

a) Hebr. vii. 3. — b) Luc. ii. 26. — c) Ibid. ii. 29. — d) Ibid. ii. 30-31. — e) Psal. iii. 9. — f) Luc. ii. 32.

gentium Isaias etiam clamat : *Popule, qui sedes in tenebris, lumen fulgebis super vos*^a. Ecce denuo plana consonantia utriusque. Gloriam vero vocans Israel, nihil aliud significat nisi quia ex Iudaeorum populo secundum carnem Christus exstabat.

3. *Et erat Ioseph et mater eius mirantes super his, quae dicebantur de illo*^b. Post haec et tam praecleara miracula, nondum, ut videtur, intellexerat Ioseph, ideoque mirabatur. — *Et benedixit illis Simcon, et dixit ad Mariam matrem eius : Ecce positus est hic in ruinam et in resurrectionem multorum in Israel, et in signum cui contradicetur. Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes*^c. Haec verba audiendi curiosi non videntur ad benedictionem pertinere; nos vero et de benedictionibus et de prophetis illa intelligimus, cum etiam adimpleta sint.

Ideo secundum gratiam quae data est nobis non propter studium ex operibus sed propter donantis Dei largitionem, pro nostra facultate proposita haec verba vobis, qui auditis, ad verbum interpretemur. *Ecce hic positus est in ruinam et in resurrectionem multorum in Israel*; in ruinam eorum qui dicunt : *Cum homo sit, facit seipsum Deum*^d, nec poenitentiam egerunt; in ruinam dicentium : *Non est hic a Deo, qui sabbata non servat*^e, nec de tali sententia poenitentiam egerunt. Et quemnam alium honorem, o Iudaei, sabbatis impertire debebat praeter illum, quo vestros sanavit infirmos et qui indigebat sanatione? In ruinam dicentium : *Non bene dicimus, quia Samaritanus es tu et daemonium habes, et ex fornicatione genitus*^f? nec poenitentiam egerunt. In ruinam dicentium : *Tolle, tolle, crucifige eum*^g, nec poenitentiam egerunt. In ruinam dicentium tempore crucis : *Si Filius Dei es, descende de cruce*^h, nec poenitentiam egerunt. In ruinam

κράζει τῶν ἔθνῶν· Ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει, ἡὼς λάμψει ἐν ἑμέραις. Ἰδοὺ καὶ πάλιν ἡ συμφωνία πολλῆ ἐκείνων ὁδῶν δὲ καλῶν τοῦ Ἰσραὴλ, οὐδὲν ἕτερον σημαίνει, ἢ ὅτι ἐκ τοῦ Ἰουδαίου λαοῦ τὸ κατὰ σάρκα ὁ Χριστὸς ὑπέβη¹.

3. Καὶ ἦν Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ θαυμάζοντες ἐπὶ τοῖς λαλοῦμένοις περὶ αὐτοῦ. Μετὰ ταῦτα καὶ τετρακῆντα θαύματα, οὕτω συνήκεν ὁ Ἰωσήφ. ὡς εἶπεν· ἰδοὺ καὶ ἐθαύμαζε. — 10 Καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς Συμεὼν, καὶ εἶπε πρὸς Μαρίαν, τὴν μητέρα αὐτοῦ· Ἰδοὺ αὐτός κεῖται εἰς πτώσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντικεινόμενον, καὶ σοὶ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσειαι ὁμοιωμένη, ὅπως ἂν ἀποκατακλιθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί. Ταῦτα δὲ τὰ βήματα τοῖς λεγούσι τὴν ἀκοήν οὐ δοκοῦσιν εἶναι εὐλογίας· ἡμεῖς δὲ καὶ εἰς εὐλογίας καὶ εἰς προφητείας αὐτὰ ἐκλαμβάνομεν, ἐπειδὴ καὶ γεγόνασι. 20

Διὸ κατὰ τὴν χάριν τὴν δόθεισαν ἡμῖν, οὐ διὰ τὴν ἐξ ἔργων σπουδὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ θεοδοκῆτος Θεοῦ παρασχόν. ὡς οἳ τὸ ἐσμέν, ἐπερμηγνύομεν ὑμῖν τοῖς ἀκροαταῖς κατὰ λέξιν τὰ προκειμένα βήματα. — Ἰδοὺ οὗτος κεῖται εἰς πτώσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ, εἰς πτώσιν τῶν λεγόντων ὅτι, ἀσθενοῦς ὢν, ποιεῖ ἑαυτὸν Θεόν, καὶ μὴ μετανοησάντων εἰς πτώσιν τῶν λεγόντων ὅτι οὐκ ἔστιν οὕτως παρὰ Θεοῦ, ὅς οὐ τιμῆ τὴ οὐδέναια, καὶ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ γνώμῃ, 30 μὴ μετανοησάντων. Καὶ οἷον εἶπεν ἑτέραν τιμὴν προσπαγαγεῖν² τοῖς ἀθέβαις³, ὧ Ἰουδαῖοι, ἢ τοῦ ἐν αὐτοῖς ἐπιθεσθαι τοὺς κακῶς ἔχοντες, καὶ τοὺς χρεῖαν ἔχοντας θεραπεύειν⁴; Εἰς πτώσιν τῶν λεγόντων· οὐ καλῶς λέγομεν, ὅτι Σαμαρείτης⁵ εἶ σὺ καὶ δαιμόνιον ἔχεις, καὶ ἐκ πορνείας γεγέννησαι; καὶ μὴ μετανοησάντων. Εἰς πτώσιν τῶν λεγόντων· ἄρον, ἄρον, σταύρωσον αὐτόν, καὶ μὴ μετανοησάντων. Εἰς πτώσιν τῶν λεγόντων ἐν τῷ κρηρῷ τοῦ σταυροῦ· Εἰ τίς ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, 40 κατὰβιθε ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ μὴ μετανοη-

1. ὑπέβηεν B. — 2. προσπαγῆς A; προσπαγῆσι B. — 3. hic desinit B. — 4. ἐπιθεσθαι τοῖς κακῶς ἔχουσι A.

a Is. IV, 2. — b Luc II, 33. — c Ibid. 34-35. — d Ioan. X, 33. — e Ioan. IX, 16. — f Ioan. VIII, 48. Verba ἡ καὶ ἐκ πορνείας γεγέννησαι in nullo codice Evangeliorum inveniuntur. Leguntur tamen

in Actibus Pilati, II, 4. Cf. T. CALMES, *L'Évangile de S. Jean*, Paris, 1901, p. 297-299. — g Ioan. XIX, 15. — h Math. XXVII, 40.

σάντων. Εἰς πτώσιν τῶν λεγόντων τοῖς στρατιώταις εἶπατε ὅτι, ἤμαῶν κοιμομένοι, νεκροὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἔκλεψαν αὐτὸν, καὶ ἐπὶ τούτοις μὴ μετανοήσαντων, ἀλλὰ καὶ μέχρι τῆς 5 σήμερον ἐβλαίνοντων τῆ ἑαυτοῦ ἰστορία καὶ πόρρω τῶν Ἰουδαίων.

4. Ἐπειδὴ ἐφράσαμεν ὑμῖν ἐφ' ὧν κεῖται εἰς πτώσιν ὁ Κύριος, λέξομεν ὑμῖν καὶ ἐφ' οἷς ἦλθεν εἰς ἀνάστασιν ἐν τῷ Ἰσραήλ. Εὐθέως ταῦτα προφη- 10 τεύον, ἐφ' ἑαυτῷ ἐγνωκὸς τελεῖσθαι τὴν ἀνάστασιν, συνέδραμεν ἐν τῷ ἱερῷ, ἵνα τὴν κεχρησωτημένην παρ' αὐτοῦ ἐκπληρώσῃ² λειτουργίαν, καὶ καρπώσῃται τὴν ἐπὶ τοῖς ἔργοις τοῖς ἀγαθοῖς τοῖς ἑαυτοῦ τὴν σωτηρίαν· οὐ μόνον δὲ αὐτός, ἀλλὰ καὶ πάντες 15 ὅσοι ἐπίστευον εἰς αὐτόν· οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ λοιποὶ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου, καὶ ὅσοι τῆ βουλῆ τῶν Ἰουδαίων οὐκ ἐπηκολούθουν·³ ὁ Ἰωσήφ, ὁ ἀπὸ Ἀριμαθίας, ὁ Γαμαλιήλ, οἱ ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων τρισχίλιοι, καὶ πλῆθιν πεντακισχίλιοι. Οὐ μόνον δὲ ἐξ Ἰσραήλ, ἀλλὰ καὶ ὅσοι μέχρι τῆς 20 σήμερον πιστεύουσιν εἰς αὐτόν, τῆς σωτηριώδους αὐτοῦ ἀναστάσεως ἀξιώθησονται.

Ἔστι δὲ καὶ ἐτέρως ἐκλαθεῖν τὴν ταυτέην λέξιν· κεῖται γὰρ εἰς πτώσιν καὶ ἀνάστασιν τῶν 25 τὴν ἀπιστίαν ἰδομένων, καὶ ἐκ τῆς υπερφάνου⁴ γνώμης κατατιπτόντων, καὶ ἀνισταμένων διὰ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως, καὶ τῆς ὑψηλῆς ταπεινώσεως, ἦντινα προσλαμβάνουσιν εὐσεβῶς διὰ τὴν ἀγάπην, ἣν ἐκτήσαντο περὶ αὐτόν, καὶ τὴν τῶν 30 ἐτολῶν αὐτοῦ τήρησιν.

5. Τὸ δὲ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον, ἐμοὶ δοκεῖ πρὸς τοὺς αἵρετικούς λελέχθαι, οἵτινες ἀντιλέγοντες οὐ παύσονται μέχρις οὗτου ἰδῶσιν αὐτοῦ 35 τὴν δευτέραν παρουσίαν. Οἱ μὲν γὰρ ἐξ αὐτῶν ἀρνοῦνται τὴν θεότητα αὐτοῦ, καὶ ψιλὸν ἄνθρωπον αὐτὸν δογματίζουσιν.⁵ Ἄλλοι δὲ, μετὰ τὸ σαρκωθῆναι τὸν Θεὸν Λόγον ἐκ τῆς παρθένου, κρᾶσιν καὶ σύγχυσιν εἶναι λέγοντες, οὐκ ἀνέρονται γνωρί- 40 σαι τὰ ἐξ ὧν ὁ Χριστός, καὶ ἐν οἷς αὐτός διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, ἀλλὰ τὰ πάθη καὶ τὴν ἀνάστασιν ψιλῶς τῆ θεότητι προσάπτουσιν, ἅπερ αὐτῆ⁶

dicentium militibus : *Dicite quia, nobis dormientibus, nocte venerunt discipuli ejus et furati sunt eum*, nec de his poenitentiam egerunt, sed usque ad hanc diem in sua insipientia ulterius Iudaeis processerunt.

4. Postquam vobis indicavimus in quorum ruinam positus est Dominus, dicamus etiam vobis in quorum resurrectionem veniat in Israel. Statim qui haec praenuntiabat, in seipso perfici resurrectionem expertus, ad templum cucurrit, ut a se debitum ministerium adimpleret et salutem suis bonis operibus congruentem perciperet: non solum autem ille, sed et omnes quicumque credebant in eum: apostoli et alii discipuli Domini, et quotquot consilio Iudaeorum non consentiebant: Ioseph ab Arimathea, Gamaliel, tria millia, de quibus in Actibus apostolorum, et denuo quinque millia³. Non solum autem qui ex Israel sunt, sed etiam quicumque usque ad hanc diem credunt in eum, salutari ejus resurrectione honorabuntur.

Possumus autem et aliter hanc vocem accipere: positus est enim in ruinam et in resurrectionem eorum, qui suam infidelitatem deponentes et a suo superbo animo recedentes, per fidem, quae in eum est, resurrexerunt, nec non per sublimem humiliationem, quam pie suscipiunt propter amorem erga eum conceptum, et propter mandatorum eius observantiam.

5. Illud autem: *in signum cui contradicetur*, dictum fuisse mihi videtur contra haereticos, qui, usquedum videant secundum eius adventum, contradicere non cessabunt. Quidam enim ex illis divinitatem eius infitiantur et nudum hominem eum esse dogmatizant. Alii vero, post Incarnationem Dei Verbi ex Virgine, mixtionem et confusionem adesse asserentes, ea ex quibus et in quibus est Christus propter nostram salutem agnoscere renunt, et passionem resurrectionemque nudae

1. αὐτῶν. — 2. ἐκπληρώσει. — 3. ἐπικολουθῶν. — 4. ἀπιστείαν. — 5. υπερφάνου. — 6. αὐτῆ.

a) Math. XXVIII, 13. — b) Act. Apost. II, 41: IV, 4.

divinitati attribuunt, quas ipsa in carne a se assumpta inseparabiliter suscepit. Alii autem utraque confitentur, incarnatum esse scilicet Deum Verbum, sed eius carnem spiritū et anima destitutam supponunt. Et alii ut creatum quid et factum, Deum Verbum propter nos incarnatum considerant, et alii aliter. Bene ergo Simeon dicit eum positum esse talibus in signum cui contradicatur.

6. Illud vero : *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius*, quae ad ipsam crucem Virgini contigerunt, manifestissime praenuntiat. Etenim tanquam a gladio, illo tempore, anima eius in duas partes dividebatur, dum verba sibi ab angelo in Annuntiatione dicta mente revolvebat, et quomodo sine semine conceptionem habuerit et partum illum subierit sine virginitatis detrimento, dum in memoriam revocabat miracula ab ipso patrata et quibus, ut mater, gloriabatur. Haec omnia Virgo in una cogitatione in seipsa rursus fingebat; in altera vero eum tanquam hominem videbat iniuriis affectum, colaphis caesum, flagellatum, arundine in capite percussum, spinis coronatum, ad crucem ductum, clavis affixum et pendentem, et haec cum malefactoribus sustinentem, lancea ad latus perforatum, aceto et felle potatum, in sepulcro depositum. Utrimque ergo sufficiens causa erat, ut tanquam per gladium anima illius purissimae dissecaretur. Bene igitur Simeon ad eam illud : *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius*.

7. Illud autem : *Ut revelentur ex multis cordibus cogitationes*, ut, qui in eum crederent, qualiter erga ipsum se habeant appareant, si firmi permaneant, si labefactentur, si in incredulitatem incidant. Et hoc manifeste comperimus in comprehensione eius, quando scilicet ipsi eius discipuli, qui prius illum Dominum et magistrum appellabant, relicto eo plane solo, fugerunt, et magnus ille, qui ceteris praeceminabat, negavit se esse illius discipulum, etsi postea poenitentia motus cum lacrymis ad humanissimum magistrum

εἰς τὴν ὑπ' αὐτῆς ληφθεῖσαν σάρκα ἀμορτίως κατεδέξατο. Ἄλλοι δὲ τὰ μὲν συναμφοτέρω ὁμολογῶσαι, τοῦτέστι σεσαρκῶσθαι τὸν Θεὸν Λόγον, ἄνουν τε καὶ ἄψυχον τὴν αὐτοῦ σάρκα ὑποτιθέμενοι¹. Καὶ ἄλλοι, ὡς² κτίσμα καὶ ποίημα τὸν Θεὸν Λόγον τὸν δι' ἡμᾶς σαρκωθέντα δογματίζουσι, καὶ ἄλλοι ἄλλως. Καλῶς οὖν ὁ Συμεὼν φησιν, ὅτι κείται τοῖς τοιοῦτοις εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον.

6. Το δὲ καὶ σοῦ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσειαι ἡμίμαϊα, τὰ πρὸς αὐτὸν τὸν σταυρὸν συμβάντα αὐτῇ προαναφώνει τραναγῶς³. Καὶ γὰρ ὡς ὑπὸ βρομφαίας μερίζεται εἰς δύο κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἡ ταύτης ψυχῆ, ὅτε εἰς νοῦν ἐλάμβανε τὰ τοῦ ἀγγέλου ῥήματα, τὰ ἐν τῷ εὐαγγελισμῷ λεχθέντα αὐτῇ, καὶ ὅπως ἀσπόρος τὴν σὺλλήψην ἐσχε, ὅτε τὸν τόκον ἐκείνον ὑπέμεινε⁴ καὶ τὴν παρθενίαν οὐα ἔτριψε, ὅτε τὰ μύρια εἰώρα θαύματα ὑπ' αὐτοῦ τελούμενα, καὶ ὡς τεκοῦσα ἐνεκαυχᾶτο. Καὶ ταῦτα πάντα ἐν τῇ ἐνὶ λογισμῷ ἡ παρθένος ἐν ἑαυτῇ ἀνέπλεττειν ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ, ὡς ἄνθρωπον εἴωρα ὑβρίζομενον, βραχίζομενον, φραγγελλούμενον, καλαμῶ τὴν κεφαλὴν τυπτόμενον, ἀλάθας στεφανούμενον, ἐν τῷ σταυρῷ ἐλλόμενον, προσηλούμενον καὶ ἀναρτούμενον, καὶ μετὰ κακούργων ταῦτα ὑπομένοντα, λόγχῃ τὴν πλευρὰν κεντούμενον, ὄζος καὶ γολθὴν ποτιζόμενον. ἐν τάφῳ ἀποθεθέμενον. Ἰκκνά οὖν ἐκάτερα ἦν, τὴν ψυχὴν ὡς ἐπὶ μαχαίρας διατεμεῖν τῆς ἀγνῆς. Καλῶς οὖν ὁ Συμεὼν πρὸς αὐτὴν τό *Καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσειαι ἡμίμαϊα*.

7. Το δὲ ὅπως ἀνακαλύθησιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί, ὅπως οἱ πιστεύσαντες εἰς αὐτὸν δευθῶσιν ἵποιοι περὶ αὐτὸν ἦσαν, εἰ βίβαιοι διαμένονσιν, εἰ σαλεύονται καὶ ἀπιστοῦσι. Καὶ ἔστι τοῦτο σαφῶς γινῶναι πῶς ἐν τῇ συλλήψει αὐτοῖ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, οἱ πρότερον καλοῦντες αὐτὸν ὁ Κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καταλιπόντες μονότατον ἔφυγον, καὶ ὁ μέγας δὲ κορυφαίωτατος ὢν τῶν ἄλλων, ἠρνήσατο μὴ εἶναι αὐτοῦ μαθητῆς, εἰ καὶ τῇ μετνοίᾳ εἰς ὕστερον τῷ φιλαληθέρω θαρσύνων προσῆλθε, καὶ τῆς ἀφέτειος ἤξισται. Οὗ γὰρ ἐφ'

1. Plethasis videtur esse incompleta. Verisimiliter, librarius aliquid omisit. — 2. etc. — 3. τολαγῶς. — 4. Κρασθενιμικὸς e codice slavico addit : ὑπὲρ τὴν νόσον ὑπέμεινε. *Op. cit.*, p. 20, 23.

ὧν πρότερο τοὺς ἀναθεματισμοὺς, τοῦτο πάλιν πεποιήκει, δειλιῶν μὴ τῶν αὐτῶν πεπραθῆναι, ὅφ' καὶ διαβεβαιουμένην πάντα ὑπομένειν διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην, ὃ Κύριος προεῖπε τὰ συμβεβηκότα, καὶ οὐδ' οὕτως ἀσφαλτέστερος ἐγένετο· περὶ ὧν καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς ἔγραψε λέγων· οὐδὲ γὰρ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπίστευον, ἄχρις οὗ ἀνέστη. Καὶ ὁ Κλεώπας δὲ, εἷς τῶν ἐβδόμηκοντα¹, μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ, ἀγνωστὸν ὥστιν διαλέγεται· ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν² ὅτι αὐτὸς ἔστιν ὁ μέλλων λυτροῦσθαι τὸν Ἰσραὴλ. Ὡς ἄνθος ἡ ἐλπίς ἐσέσθη. Οὐδέτις ὑπάρχει ἐν ἡμῖν. Καὶ Θωμᾶς δὲ· ἐὰν μὴ ἴδω καὶ βάλω μου τὴν χεῖρα εἰς τὸν τέπλον τῶν ἡλίων, καὶ ἤψωμαι τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω. Εἰ δὲ ταῦτα οἱ συνόντες αὐτῷ καὶ πάντα θεασάμενοι τὰ ὑπ' αὐτοῦ τελοῦμενα θαύματα οὐχ ὑπομεμενέκασιν, οἱ ἐξωθεν ὄντες καὶ πιστεύσαντες, πῶς οὐκ ἠπίστησαν; Μὴν οὖν μεγάλως προσεφύθησεν ὁ Συμεὼν τὸ· ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί.

8. Καὶ Ἄννα δὲ προφητίς οἶσα, ἡ θυγάτηρ Φαρισηλ, καὶ προβηβηκίαια³ ἐν ἡμεραις αὐτῆς, ἥτις τοῦ ἱεροῦ οὐκ ἀγίατο, νηστείας καὶ δεήσεων λατρευούσα νύκτα καὶ ἡμέραν, ἐπιστάσα καὶ αὐτῇ ὀρθομολογοῦτο τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ πᾶσι τοῖς προσερχομένοις ἐν Ἱεροσολύμοις. Τί δὲ ἐλάλει καὶ αὐτῇ πάντως ὑπεδείκνυεν, ὅτι ὁ προσδεχόμενος ὑπ' ἡμῶν λυτρωτὴς τοῦ κοσμοῦ Χριστός, οὗτός ἐστιν ὁ ὡς βρέφος βασταζόμενος, καὶ τῇ θεότητι τὰ πάντα περιέπων.

Καὶ φησιν ὁ εὐαγγελιστὴς· τὸ δὲ παιδίον ἠέξανε καὶ ἐκραταύετο⁴ πνεύματι, πληρούμενον σοφίας, καὶ χάρις Θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτῷ. Ταῦτα δὲ εἰρηται περὶ τῆς ἐνοσχίου οἰκονομίας καὶ παρουσίας. Ἡ γὰρ θεότης αὐτοῦ οὐκ ἀΐχρην παρεδέξατο⁵, ἀλλ' ὡσαύτως ἔγρουσα καὶ μὴ ἀλλοιουμένη· ἡ δὲ ἀνθρωπότης πάντα τὰ ἡμέτερα, ἐξ ἡμῶν οὔσα, καθ' ἡμᾶς ὑπέμεινε, ἥτις καὶ νῦν συμβασιλεύει αὐτῷ ἀχωρίστως, μεθ' ἧς καὶ προσδοκῶμεν τὴν παρουσίαν αὐτοῦ, τὴν μέλλουσαν κρίναι ζῶντας καὶ νεκρούς.

accessit, et venia donatus est. Non enim in eam culpam rursus incidit, quae illi causa fuit cur execrationes protulerit, reformidans ne iisdem tentaretur; cui etiam affirmanti se omnia sustinere velle propter ipsius amorem erga ipsum, Dominus quae eventura erant praedixit, et tamen exinde firmior non evasit; de quibus etiam Evangelista haec scripsit: *Neque enim discipuli ejus credebant, donec resurrexit*. Cleopas autem, unus ex septuaginta, post illius resurrectionem, cum nesciret cum quo colloqueretur, dicebat: *Nos autem sperabamus eum esse qui redempturus esset Israel*¹. Sicut flos spes evanuit. Non amplius subsistit in nobis. Et Thomas etiam: *Nisi videro et misero manum meam in locum clavorum et palparem latus eius, non credam*². Si autem familiares eius, qui omnia ab ipso patrata miracula viderant, non sustinuerant haec, quomodo qui crediderant extranei non diffidissent? Praeclare igitur prophetavit Simeon dicens: *Ut revelentur ex multis cordibus cogitationes*.

8. Anna autem, filia Phanael, quae prophetissa erat, et in diebus suis processerat, quae non descendebat de templo, ieiuniis et obsecrationibus serviens nocte ac die, superveniens et ipsa confitebatur Domino et loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem in Ierusalem³. Quid iterum ipsa loquebatur? Praemonstrabat scilicet, quem nos expectamus redemptorem mundi Christum, hunc ipsum esse qui portatur ut infans, et qui sua divinitate gubernat omnia.

Et ait Evangelista: *Puer autem crescebat et confortabatur spiritu, plenus sapientia, et gratia Dei erat in eo*⁴. Haec autem de dispensatione et adventu in carne dicta sunt. Etenim divinitas ejus augmentum non accepit, cum semper eadem sine ulla mutatione permaneat; humanitas autem omnia nostra, utpote ex nobis orta, nostrum instar sustinuit, quae etiam nunc cum ipso correat inseparabiliter, cum qua et ipsi adventum ejus expectamus, qui iudicaturus est vivos et mortuos.

1. ἐβδόμηκοντα. — 2. ἐλπίζομεν. — 3. προβηβηκία. — 4. ἀΐχρ. — 5. ἐκραταύετω. — 6. Translatio slavica legit: οὐκ αὐξήσει ἔχει. οὐδὲ πῶ ἤρωςιν παραδέξατο. KRASCHENINNIKOV, p. 26. 7.

a) Ioan. VII, 5; XX, 9. — b) Luc. XXIV, 21. — c) Ioan. XX, 25. — d) Luc. II, 36-38. — e) Luc. II, 40.

9. Dignum autem, fratres, celebrare Deiparam et virginem. Et quis potest illam laudare? Dei enim mater effecta est, mater simul et innupta manet, thalamus magni regis, thesaurus benedictionis, orbis gaudium, vinea, quae vitae racemum germinavit, sponsa innupta, dives ager, qui spicam sine cultura crescentem protulit, et vivifico pane e suo fructu parato orbem terrarum enutrivit, fons iugem manans undam, virga de radice lesse, ex qua flos totam creationem grato delibans odore effloruit, arca totum in seipsa legislatorem continens, Cherubim honorabilior, Seraphim gloriosior, omnibus caelestibus virtutibus excelsior, quia solem iustitiae non radios occidentes vibrantem sed immortalem divinitatem reflectentem in sinu gessit. Te quidem iure creatio glorificat, te omnes homines venerantur. Profecto nec cesses pro nobis omnibus rogare Christum verum Deum nostrum, qui in te esse et ex te incarnari dignatus est, quem decet omnis gloria, honor, imperium, maiestas, magnificentia, una cum Patre et sancto Spiritu, nunc et semper et in saecula saeculorum. Amen.

9. Ἄξιον δὲ, ἀδελφοί, ὑμῶσαι τὴν θεοτόκον καὶ παρθένον. Καὶ τίς δύναται ταύτην εὐφημῆσαι; Θεοῦ γὰρ μήτηρ ἀνεδέχθη, μήτηρ καὶ ἀνανδρὸς αὐτὴ ὑπάρχει, ὁ νομῶν τοῦ μεγάλου βασιλέως, τὸ κειμήλιον τῆς εὐλογίας, ἡ χάρις τῆς οἰκουμένης, ἡ ἄμπελος τὸν βότρυν βλαστήσασα τῆς ζωῆς, ἡ νόμην καὶ ἀνύμφευτος, πλουτοποῖός ἀρουρα, ἡ τὸν στάβυλον τὸν ἀγεώργητον καρπορορήσασα, καὶ ἄρτον ζωοποιὸν ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτῆς τὴν οἰκουμένην διατρέψασα, ἡ πηγὴ ἢ τὸ ἀέναντον βλύσασα νῆμα, ἡ βλάβδος ἢ ἐκ τῆς βίβλης Ἰεσσαί, ἐξ ἧς τὸ ἄνθος τὸ εὐωδιάζον! πᾶσαν κτίσιν ἐξήγησεν, ἡ κιβωτός ἢ θλον ἐν εἰσαυτῇ τὸν νομθέτην ἔχουσα, ἡ τῶν Χερουβιμ τιμιωτέρα, ἡ τῶν Σεραφίμ ἐνδοξοτέρα², ἡ πασῶν τῶν αἰῶν δυνάμεων ὑψηλοτέρα³, ἐπειδὴ τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης ἐν τῇ κοιλίᾳ ἔφερεν, οὐκ ἀκτίνας παυσομένας μακροκρύοντα, ἀλλ' ἄληκτον θεότητα ἐξαστραπύοντα. Σὲ δὲ δικαίως ἡ κτίσις δοξάζει, σὲ πάντες ἄνθρωποι προσκυνοῦσιν. Ἀλλὰ μὴ παύσῃ προσβεύουσα ὑπὲρ πάντων ἡμῶν τὸν εὐδοκῆσαντα ἐν σοὶ γενέσθαι καὶ ἐκ σοῦ σαρκωθῆναι Χριστὸν τὸν ἀληθινόν Θεὸν ἡμῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, κράτος, μεγαλωσύνη τε καὶ μεγαλοπρέπεια, ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν. 25

1. εὐωδιάζων. — 2. Translatio slavica : ἡ τῶν ἀγγέλων ἀγιωτέρα. — 3. Translatio slavica : ἡ τοῦ οὐρανοῦ ἱαμπροτέρα.

II

LE MOINE THÉOGNOSTE

HOMÉLIE SUR LA DORMITION DE LA SAINTE VIERGE.

INTRODUCTION

Parmi les personnages qui jouèrent un rôle important dans l'affaire de Photius, se trouve le moine byzantin Théognoste, ami fidèle du patriarche Ignace et défenseur dévoué de sa cause. Ce qu'on connaît de sa vie d'après les documents contemporains parvenus jusqu'à nous est présenté dans la notice que lui a consacrée Haneke, dans son ouvrage : *De graecis scriptoribus historiarum byzantinorum*, Leipzig, 1677. Migne l'a reproduite dans le tome CV de la *Patrologie grecque*, col. 843-848, en la faisant suivre du maigre héritage littéraire qu'il a pu recueillir sous le nom de notre moine, et qui comprend deux pièces seulement :

1° Un panégyrique de tous les saints, *ἐγκώμιον εἰς τοὺς ἁγίους πάντας*, publié pour la première fois par Mingarelli, en 1784, dans sa description des manuscrits grecs de la Bibliothèque des Nani¹. Le manuscrit qui le renfermait est daté de l'année 1558. Nous n'avons pas trouvé d'autres traces de ce morceau dans les catalogues imprimés des manuscrits grecs des diverses bibliothèques.

2° Une lettre écrite au nom du patriarche Ignace, après le conciliabule photien de 861, et adressée au pape Nicolas Ier, pour le mettre au courant de ce qui se passait à Constantinople, depuis l'intrusion de Photius, et solliciter son intervention en faveur du patriarche légitime. Cette pièce, qui est un des documents capitaux de l'histoire du schisme photien, fut portée à Rome par Théognoste lui-même, qui se déguisa en habits séculiers pour échapper à la surveillance de la police impériale. Le titre en est assez long : *Ἀπόστολος περιέχων πάντα τὰ κατὰ τὸν μέγαν Ἰγνατίου, πεμφθεῖς πρὸς Νικολάου πάππου Ῥώμης, προσωποποιουθεὶς ὑπὸ Θεογνώστου μοναχοῦ καὶ ἀρχιεπισκόπου τῆς πρεσβυτείας Ῥώμης, καὶ ἐξάρχου Κωνσταντινουπόλεως, εἰς ἄνακτα Ἰγνατίου τοῦ πατριάρχου*. Publiée avec traduction latine en tête des Actes du IVe concile œcuménique par Mathieu Rader, elle a passé dans les recueils conciliaires qui ont suivi.

A ces écrits nous venons ajouter une homélie sur la Dormition de la Vierge,

1. *Graeci codices manuscripti apud Nanius patricios venetos asservati*, Bologne, 1784, p. 144.

tirée du cod. 763 du fonds grec de la Bibliothèque nationale de Paris. On en a tout juste jusqu'ici connu le titre, révélé par le catalogue de M. Omont : Θεογνώστου μοναχῶδ' ἐγκώμιον εἰς τὴν κοίμησιν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου. Elle occupe les fol. 8^v-11 du cod. 763, qui est du xe siècle, presque contemporain, par conséquent, de Théognoste, et qui, à quelques fautes d'orthographe près, fournit un texte excellent. Celui-ci, du reste, serait-il mauvais, que nous serions obligé de nous en contenter, attendu que, malgré nos recherches, nous n'avons pu découvrir aucune autre copie de l'homélie en question. L'authenticité de ce discours ne fait aucun doute. Il suffit, en effet, de le comparer avec le panégyrique de tous les saints ainsi qu'avec le *libellus* adressé au pape Nicolas, pour découvrir entre les trois pièces un air de famille. C'est partout le même style concis et incisif, la même phrase élégante, le même vocabulaire un peu recherché, qui témoigne d'une bonne culture classique. Théognoste n'est pas de ces Byzantins qui n'en finissent pas dans leurs discours. Il aime la brièveté et la concision. Peut-être avait-il pris à Rome, où il séjourna de 861 à 868, le goût de la sobriété latine.

Nous ne nous attarderons pas à faire ressortir l'importance de l'homélie sur la Dormition au point de vue de la théologie mariale. Le magnifique passage du début sur la perpétuelle sainteté de la Mère de Dieu suffit à lui seul à faire regretter que cette pièce soit restée jusqu'ici ignorée des historiens du dogme de l'Immaculée Conception.

On trouve dans le livre liturgique que les Grecs appellent *le grand Horologe* un beau canon à l'acrostiche alphabétique, qui porte le titre d'*Office de la sainte Communion*, ἀκλινθὲν τῆς ἀγίας μεταλήψεως¹. Ce poème, où une âme très humble et très aimante parle au Christ caché sous l'hostie en termes tout à fait touchants, est expressément attribué à un moine Théognoste par un manuscrit grec de la Bibliothèque synodale de Moscou (Cod. 310, fol. 183-187, du xive siècle). Le mélode, du reste, a pris soin de nous dire lui-même son nom par l'acrostiche du *Theotokion* qui termine son œuvre :

Θεὸς σεσωμῶτατι
 Ἐκ τῶν ἁγίων αἰμάτων σου
 Ὅθεν πᾶσι ὑμνεῖ σε,
 Γενεῖά, δέσποινα.
 Νέων τε τὰ πλεῖθι δοξάζει,
 Ὡς διὰ σοῦ
 Σαρφὺς κατιδόντα
 Τὸν πόντων δεσπόζοντα,
 Οὐστοθέεντα τὸ ἀνθρώπων.

1. On peut lire ce canon dans l'*Ἐκλογὴν τὸ μέγαν*, édition de la Propagande, 1876, p. 307-312.

Faut-il voir dans ce moine Théognoste l'archimandrite contemporain de Photius? Nous ne possédons point pour le moment de preuves suffisantes pour l'affirmer avec certitude. Néanmoins l'identification apparaît comme une hypothèse très plausible. L'*Office de la Communion* n'est point indigne du moine pieux, zélé et instruit qui vécut au IXe siècle. Nous nous abstenons de publier ici cet office, parce que son authenticité est hypothétique, et qu'il est facile de le trouver dans le grand Horologe.

ENCOMIUM IN DORMITIONEM BEATISSIMAE MARIAE VIRGINIS

ΘΕΟΓΝΩΣΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ
ΤΗΝ ΚΟΙΜΗΣΙΝ ΤΗΣ ὙΠΕΡΑΓΙΑΣ
ΘΕΟΤΟΚΟΥ¹.

THEOGNOSTI MONACHI ENCOMIUM IN
DORMITIONEM SANCTISSIMAE DEI-
PARAE.

1. Σημνώνεται λόγος εὐπρόχως ἑορταστικῶν ἔργων
5 τὴν ἔκφρασιν, ὅτε νόμον φύσεως σὺν τοῖς παραδόξως
πεπραγμένους ἀναγορεύειν ἀγωνίζεται. Τότε γὰρ
γλυκυτάτην ἐπιφέρει τῆς διαγνώσεως τὴν ἀκρόασιν,
καὶ μάλιστα ἀκριβεστέρην ἐνοεικόμενος τῆς ἀλη-
θείας τὴν ὑπόθεσιν. Ἐπρεπεν γὰρ, ἔπρεπεν ὄντως
10 τὴν ἐξ ἀρχῆς δι' εὐλόγης ἀγίας εἰς μήτραν μητρὸς
ἀγίας ἀγιαστικῶς ἐμβρωθῆσαν², καὶ μετὰ τόκου
εἰς ἁγίων ἀγία ἀγίαν τραφεῖσαν, δι' ἀγγέλου ἀγίαν³
σύλληψεν λαβοῦσαν, καὶ τὴν κύημα⁴ ἀγίαν
ἐσχημαῖαν, ὁμοίως καὶ τὴν κοίμησιν ἁγίαν κομί-
15 σασθαι⁵. Ἦ; γὰρ ἡ ἀρχὴ ἀγία, ταύτης καὶ τὰ
μέσα ἄγια, καὶ τὸ τέλος ἅγιον, καὶ πᾶσα ἡ ἐν-
τευχὴ⁶ ἀγία.

Ὅσα ἀγνωστον τοῖνυν ἔρωμεν, ἀγαπητοί, τὴν
δι' ἀγγέλου τῆς ἀγίας Θεοτόκου δοθεῖσαν σύλληψιν τοῦ
20 Θεοῦ Λόγου· ἀλλὰ καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς κρυφορρήθεντα
ἀσφαλῶς ἐπιστάμενοι, ἐλθόμεν ἐπὶ τὸ τῆς παρ-
ούσης ἡμέρας ἄξιον σέβασμα, ἐν ᾧ ἀποστέλλεται
ἄγγελος μηνύων τῇ ἀγίᾳ Θεοτόκῃ τὴν αὐτῆς κοίμη-
σιν, οὐ μόνον μηνύων, ἀλλὰ καὶ διδοὺς βραβεῖον.
25 Καὶ τί τοῦ βραβεῖου τὸ γνώρισμα; Νίκης σύμβολον,
δόξης τρόπιον, ζωῆς αἰωνίου σύστημα, λαχρᾶς ἀε-
νάου βλάστημα, εἰρηναίας τροφῆς ἐνδειγμα· οὐκέτι
κοσμικῆς παρχλῆς ἀκοῆς· οὐκέτι βιωτικῆς συνοχῆς

1. Gloriatur oratio elegans festivam habere
explicationem, quando legem naturae una cum
mirabiliter gestis exponere contendit. Tunc
enim iucundissimam reddit causae auditionem,
veritatis argumentum quam certissimum demon-
strans. Decebat enim, sane decebat eam,
quae a principio per precationem sanctam in
utero matris sanctae sancte coagmentata fuerat
et post nativitatem in Sanctis Sanctorum
enutrita, per angelum sanctam conceptionem
susceperat et graviditatem sanctam habuerat,
similiter et dormitionem sanctam obtinere.
Cuius enim principium sanctum, huius et
intermedia sancta, et finis sanctus et tota
consuetudo sancta.

Haud igitur habeamus, carissimi, ignotam
sanctae Deiparae per angelum datam con-
ceptionem Dei Verbi, sed Verbum, qui ex ea
genitus est, certo agnoscentes, veniamus ad
praesentis diei venerabile mysterium, in quo
mittitur angelus ad annuntiandam sanctae Dei-
parae eius dormitionem, non solum ad annun-
tiandum, sed etiam ad dandum victoriae prae-
mium. Et quodnam est praemii indicium?
Victoriae symbolum, gloriae tropaeum, vitae
aeternae tessera, gaudii sempiterni ramus,
pacifici victus signum. Saecularis tumultus non
auditor amplius, non amplius mundanae angu-

1. Ex codice graec. Parisien-i 763 (N^o savento), fol. 8 v°-11. — 2. ἐμβρωθῆσαι. — 3. ἁγίον. — 4. κύημα.
— 5. κομήσασθαι. — 6. ἐντευχῆς.

stiae cura, neque corporeae conversationis sollicitudo; sed perfecta victoria, gaudium plenum, vita integra, continua spiritualis ministerii perfruitio. Sume mihi sapientissimum illum Paulum dicentem: *Omnes quidem currunt, sed unus accipit praevium*¹. Qualis iste? Qui victoriae dominus est, qui gloriam meretur, qui laude dignus est, qui honoris studiosus.

2. Sed cum praemii figuram accurate delineaverimus, revertamur iterum ad propositum et dicamus: Mittitur angelus qui nuntiet sanctae Deiparae eius transmigracionem. Oportebat enim eam, quae per angelum conceptionem acceperat, per angelum etiam dormitionem audire. Quae non turbata est sermone, non territa verbo, non admirata super nuntio, nullum aliquid garrulitatis specimen manifestavit: sed sicut antantiationem conceptionis prudenter amplexa est, ita et dormitionis libenter suscepit. Interea huc illuc circumspiciens, curatorum adventum necdum videns, virginittatis splendentes lucernas circa seipsam collocavit, quae triumphanter signabant illuminationem conceptionis perpetuae Virginis. Nondum enim etiam tunc curatorum praesentia supervenerat, quia discipuli in regionibus valde remotis erant. Etenim Filii discipuli secundum post Matrem locum obtinebant, et in fines terrae alii ab aliis distantes propter ipsam doctrinae utilitatem, in uno diei momento in domum Deiparae congregati sunt ad funus curandum. Et fit abyssus spatii festina victoria. Cum enim discipuli secum deliberarent quo modo possent interesse transmigracioni Dominae suae — existimabant enim patris officium ad doctrinam pertinere, — sicut imber celeriter per aera currens et in unum locum ingruens, sonitum aquarum efficit, ita et discipulorum chorus nubium motu raptus et aerea velocitate, consonante tonitru, ad domicilium Deiparae defusus, hora exsequiarum advenit. Cum quibus et ille, qui prius cum illis in terra conversatus erat, adfuit, e caelo descendens et concursum angelicorum agmi-

φροντίς· οὐκέτι ὀλιγκῆς διαγωγῆς μέριμνα· ἀλλὰ ὅλη νίκη, ὅλον χαρὰ, ὅλον ζωὴ, ὅλον πνευματικῆς θεραπείας ἀπόλαυσις. Λαβὲ μοι τὸν σοφώτατον Παῦλον τὸν λέγοντα· πάντες μὲν ἐρέχουσιν, εἷς δὲ λαμβάνει τὸ βραβεῖον. Ποῖος τοῦτου; Ὁ τῆς νίκης κύριος, ὁ τῆς δόξης ἄξιος, ὁ τῆς εὐφροσύνης ἀρμόδιος¹, ὁ τῆς φιλοτιμίας ἐπιτήδεος.

2. Ἄλλ' ἐπεὶ τὸ τοῦ βραβεῖου ἠκριβολογήσαμεν σχῆμα, ἀνασφραξόμεν πάλιν πρὸς τὰ προκείμενα, καὶ εἰπόμεν· ἀποστελεῖσται ἄγγελος μηνύων τῇ ἁγίᾳ Θεοτόκῳ τὴν ἐαυτῆς μετὰστασιν. Ἐκεῖ γὰρ τὴν δι' ἀγγέλου σύλληψιν εἰληφύσαν², δι' ἀγγέλου καὶ τὴν κοίμησιν δεξάσθαι. Ἡ δὲ οὖν ἐταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ, οὐκ ἐβροβήθη ἐπὶ τῷ βήματι, οὐδὲ ἐπηγάσθη ἐπὶ τῷ μηνύματι, οὐκ ἄλλον τινὰ ἀδολεσχίας ἐνεδείξατο τρόπον· ἀλλ' ὡσπερ τὸν εὐαγγελισμὸν τῆς συλλήψεως συνेतῶς ἠσπάσατο, οὕτως καὶ τὸν τῆς κοιμήσεως ἀμείνως καταδέξατο. Ἐν οἷς τῆς κλίσεως περιέβηκαμένη, καὶ τῶν κηδευτῶν τὴν ἔλευσιν τῶς μὴ ἄρῶσα, τοὺς τῆς παρθενίας διαλαμπεῖς περὶ ἐαυτὴν ἔσθησε λόγους θριαμβεύοντας αὐτῆς τὴν τῆς κοσφορίας ἀειπάθειαν φωταγωγίαν³. Οὕτω γὰρ ἀκμὴν τῶν κηδευτῶν ἢ παρῶσα καταλάθειν, ὅτι πολλὴ καὶ μεγάλη τῶν μαθητῶν ἢ ἀπουσία ἐτύχαιεν. Οἱ γὰρ τοῦ Ἰησοῦ μαθηταὶ ὑπῆρχον τῆς μητρὸς δευτεροί, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ἀλλήλων διεσπῶτες δι' αὐτὴν τῆς διδασκαλίας ὠφέλειαν, ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ βροπῆ εἰς τὸν οἶκον τῆς Θεοτόκου συνήχθησαν διὰ τὴν τῆς κηδείας ἐπιμέλειαν. Καὶ γίνεται τὸ πέλαγος τοῦ μήκους σύντομον νίκος. Ἦνία γὰρ οἱ μαθηταὶ ἐλογίζοντο τὸ μὴ ὑστερεῖσθαι τῆς δεσποινικῆς μεταστάσεως, ὡς διδοσκαλικὴν ἐννοούμενοι πατρὸς τάξιν, καὶ καθάπερ ὑετός τῆ ἀεροδρόμῳ ὀξύτητι ἐν ἐνὶ τόπῳ χαλασθεῖς, ἦλον ὑδάτων ἀπεργάζεσθαι, οὕτως καὶ ὁ τῶν μαθητῶν χορὸς νεφέλασιν ἄρπαγεί, καὶ τῇ ἀεροδρόμῳ ταχύτητι σὺν ἤλῳ βροντικῆς πρὸς τὴν κατοικίαν τῆς Θεοτόκου καταρῦθείς⁴, τῇ ὕψι τῆς κηδείας ὑπήνητησεν. Μεθ' ὧν καὶ ὁ πρὶν σὺν αὐτοῖς ἐν γῆ ἀνασπρεψόμενος γέγονεν⁵, ἐξ οὐρανοῦ κατερχόμενος ἀλ-

1. ἀρμόδιος. — 2. ἠληφύσαν. — 3. φωταγωγίαν. — 4. κηδείας. — 5. καταρῦθείς. — 6. γέγονεν.

a) I Corinth. ix. 24.

λογλαγωγίαν ἀγγελικῶν ταγματίων ἐπιφερόμενος, οὐ
 συλληθῆναι πάλιν πρὸς τὴν μητέρα παύων, ἀλλὰ
 μεταστῆσαι αὐτὴν ζητῶν. Μεθιστῆ γὰρ αὐτὴν ἀπὸ
 ζωῆς εἰς ζωὴν, ὡς μητέρα ἑαυτοῦ, ἤγουν τῆς
 5 καθόλου ζωῆς, καὶ ὃ ἐν τῇ μητρικῇ συλλήθει ἐνικῶς
 κατελθὼν, ἐν τῇ κοιμήσει αὐτῆς πλήθυντικῶς παρε-
 γίνετο. Διατί; Ὅτι τότε κοινὸς ἄνθρωπος παρεγέ-
 νετο, νῦν δὲ ὡς βασιλεὺς παραγέγονεν· βασιλεὺς δὲ
 οὐποῦ χωρὶς τῶν ἰδίων ἐκστρατευμάτων τὴν προέ-
 10 λευσιν ποιεῖται, ἐπεὶ παγανὸς εὐρεθήσεται· λοιπὸν
 δὲ, ὅτι οὐκ ἔρχεζεν ἡ οἰκονομία ἀγγέλου ἐπιδημίας,
 ἀλλὰ πνευματικῆς ἐπιστάσις καὶ παρθενικῆς
 ἀγνείας¹. Ἄ γὰρ μόνος λαθεῖν² ἠθουλικῶς
 ἀίλουσ συμπαράλαβεῖν ἐδέετο; Καὶ ἀπλῶς, μεθιστῆ
 15 τὴν τεκοῦσαν ὁ Υἱὸς εἰς ἀένανον ζωὴν, ὡς μητέρα
 τῆς καθόλου ζωῆς.

3. Οὐκ εἶδει γὰρ αὐτὴν πρὸς τὴν πρόσκαιρον ζωὴν
 διηνεκῶς πολιτεύεσθαι διὰ τὸ συντελεῖσθαι αὐτῆς τὴν
 ὑπαρξίν. Ἐὰν γὰρ μήτηρ τῆς αἰωνίου ζωῆς τῆς
 20 προσκαιροῦ ἀπολειφθήσεται, τῇ ἀειχρόνῃ συναρθῆ-
 σεται. Ἐπὶν γὰρ καὶ ὁ Υἱὸς ἀθάνατος διὰ σρκὸς
 ἐγνωρίκει ἠθάνατον, πῶς οὐκ ἂν καὶ τὸ φῶσει θνητῶν
 γνωρίσει τὴν ἰδίαν ὁδόν; Ὁ γὰρ κοινὸν ἔχει τὸ
 καθόλου γένος ἀνθρώπων, τοῦτο φρεῖν οὐ δύνησεται
 25 διὰ τὸν λέγοντα· Τίς ἐστὶ ἄνθρωπος, ὃς ζῆσεται
 καὶ οὐκ ὄψεται θάνατον, κἀν εἴ³ πρὸς διαφθορὰν
 γέγραπται· θάνατος ἐμωρτωλῶν σωτηρίας, εἰς
 οὗ φείσεται⁴ ἡμῶν ὁ Χριστός. Διὸ κατέρχεται ὁ
 Θεὸς πρὸς τὸ Σιών ὄρος, ὃ ἠγάπησεν. Προέρχεται
 30 ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν ναόν, ἐν ᾧ οἴκησεν· παρ-
 γίνεται ὁ Υἱὸς πρὸς τὴν μητέρα, ἣν ἐπόθησεν·
 καταλαμβάνει ὁ πλάστης πρὸς τὸ πλάσμα, ὃ
 ἐτίμησεν· φθάνει ὁ δημιουργὸς πρὸς τὸ ποίημα, ὃ
 ἐδόξασεν.

35 Ὁ φιλοστόργου καὶ τεκνομήτορος γενεσιότητος⁵
 ὃ πόθου ἀδιάσπαστον ἔχοντος τὴν διάθεσιν· ὃ τιμῆς
 ὑπερβαλλούσης Υἱοῦ πρὸς τὴν μητρὶν σπλάγγνα. Οὐκ
 ἀγγέλω, οὐκ ἀρχαγγέλω⁶, οὐκ ἀρχῇ, οὐκ ἐξουσίᾳ,
 οὐ δυνάμει, οὐκ ἄλλῃ τινί⁷ ἀλλῶν λειτουργικῇ⁸
 40 μορφῇ ἐπίστευσεν τῆς μητρὸς τὴν μετάστασιν, ἀλλ'
 αὐτουργήσας αὐτῆς ἰδιοχείρως τὴν μετάστασιν,
 ὁμοῦ δὲ τὴν κοίμησιν, πιστοῖς παρῆσεν ἑορτῆς
 ἀνάστασιν.

num secum ducens, non concipi rursus apud
 Matrem desiderans, sed transferre eam cu-
 piens. Transfert enim illam de vita in vitam ut
 matrem suam, id est, ipsius vitae. Et qui in
 materna conceptione solus descenderat, in
 dormitione eius cum multitudino advenit.
 Quare? Quia tunc communis homo accessit,
 nunc vero ut rex advenit; rex autem nunquam
 sine propriis exercitibus egressum facit; secus,
 rusticus existimabitur. Rursus: quia incarna-
 tioni non opus erat angelorum adventus, sed
 Spiritus assistentia et virginis castimonia. Quae
 enim solus sumere volebat, quare et alios
 secum assumere debuit? Unde transfert geni-
 tricem Filius in aeternam vitam, ut matrem
 ipsius vitae.

3. Non oportebat enim eam in temporali vita
 iugiter conversari, ut consummaretur eius
 existentia. Etenim si mater aeternae vitae tem-
 porali destituta erit, perpetuae coniungetur.
 Postquam enim Filius immortalis ipse per
 carnem cognovit mortem, quomodo quod natu-
 raliter mortale est propriam viam non
 cognosceret? Quod enim commune est universo
 generi hominum, hoc fugere impossibile est
 propter eum qui dicit: *Quis est homo qui vivet et
 non videbit mortem*?⁹ quamquam de corruptione
 scriptum est: *Mors peccatorum pessima*¹⁰; a qua
 liberabit nos Christus. Idcirco descendit Deus
 ad montem Sion, quem dilexit. Proccedit rex
 ad templum in quo habitavit; advenit Filius ad
 matrem quam cupivit; accedit creator ad crea-
 turam quam honoravit; properat artifex ad
 facturam quam glorificavit.

O pietas filialis et generosa! O amor sine
 interruptione perseverans! O veneratio eximia
 Filii erga materna viscera! Non angelo, non
 archangelo, non principatui, non potestati, non
 virtuti, non cuiquam alii immateriali ministe-
 rialium formae commisit Matris transitum, sed
 ipse propria manu ejus transmigracionem
 operatus, simul et dormitionem, fidelibus tribuit
 festivitatis requiem.

1. ἔρχεζεν. — 2. ἀγνείας. — 3. λαθεῖν. — 4. ἐγνωρίκει. — 5. ἡ. — 6. φείσεται. — 7. γενεσιότητος. — 8. οὐκ ἀγγέ-
 λων. οὐκ ἀρχαγγέλων. — 9. τινί. — 10. λειτουργικῇ.

Ceterum dividit spiritum, et solvit vinculum conjunctionis; solvit ad breve tempus, ligat in multum; cuius multi principum memoratur, et his non cognoscitur, cuius mensura incomprehensibilis et numerus innumerabilis. Et quae paucos dies duravit dissolutio fit iterum iugis unio. Inde separat spiritum, et solvit naturale vinculum, dum corpus inanima voce rogat proprium conditorem ut promissum adimpleat mysticum. O miraculum supra naturam e mutō educens vocem! O nutus qui potest etiam inanimatis largiri animatorum loquelam! Vere mens obstupescit, et ratio percellitur, et sermo haeret, et sensuum perturbatur ordo prae huius operatione prodigii, quod nunquam auditum est, scilicet quod exanimum corpus locutum fuerit et emisit vocem. Sane, digne et merito. Quare? Quia quaecumque vult Deus potest, et quando Deus vult, vincitur ordo naturae.

Et audite, dilectissimi, miraculi exemplum: Qui fecit quatruiduanum corpus mortuum et olens sponte moveri, nonne ille est qui fecit etiam ad horam mortificatum corpus loqui, et vocem edere? Si iamdudum sepultum exanime corpus mortuum puellae martyris effundit sanguinem¹, quomodo et corpus Matris Dei exanime non loqueretur et vocem ederet? Et illud quidem in tumultu antiquatum, hoc autem ante fanus loquens; illud commune corpus est, hoc Dei receptaculum; illud annumam habet emissionem, hoc incorruptam et singularem edit exclamationem.

4. Multa et alia similitudinis exempla habemus vobis proponere, dilectissimi; sed ne nimia narratione hebetemus aures vestras, pleraque paucis contrahentes, ad exitum deveniamus. Hinc ergo accipit curatores sanctum Matris corpus Filii discipulos, et pie defertur inter apostolorum, angelorum, cherubicarum seraphicarumque virtutum, Deo etiam praesente, psalmodiam et hymnorum cantum et collaudationes, et omnia exultationis odora-menta. Interea, Iudaeus quidam, ira commo-

λοῖπόν¹ δὲ μερίζει τὸ πνεῦμα καὶ λύει² τὸν σύνδεσμον τῆς συζυγίας· λύει πρὸς βραχὺν, δεσμεῖ πολὺ· πολὺ δὲ, οὗ ἢ ἀρχὴ μνημονεύεται καὶ τέλος οὐ γνωρίζεται, πολὺ δ' οὗ τὸ μέτρον ἀνεύκαστον³ καὶ ὁ ἀριθμὸς ἀναριθμητός. Καὶ γίνεται ἡ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας διαλυσις πάλιν διηκελής ἐνωσις. Ἐνθὺν χωρίζει τὸ πνεῦμα καὶ λύει τὸν φυσικὸν δεσμόν, καὶ μεταδυσωπεῖ τὸ σῶμα τῆ ἀψύχῃ φθογγῇ τὸν ἰδίον πλαστουργόν ὑπόσχεσιν πληρῶσαι μυστικῆν. Ἡ θούμματος ὑπὲρ ῥύσιν λαθόντος ἐξ ἀφώνιας φωνῆν⁴ ὡ νεύματος τοῦ καὶ τοῖς ἀψύχοις χρρηγεῖν⁵ δυναμένου τὴν τῶν ἐμψύχων φθογγῆν. Ἀληθῶς νοῦς ἐξίσταται καὶ λογισμὸς ἐκπλήττεται, καὶ λόγος ἀπορεῖ, καὶ ἡ τῶν αἰσθητηρίων⁶ διακρούεται τῆς ταύτην τὴν τῆς θαυματουργίας ἐνέργειαν, ἥτις οὐκ εἴρηται πώποτε ἄβυσσον σῶμα λαλεῖν καὶ φθίγγεσθαι⁷ καὶ, ἀξίως καὶ δικαίως. Διατί; Ὅτι ὅσα θέλει ὁ Θεὸς δύναται, καὶ ὅπου Θεὸς βούλεται, νικᾷται φύσεως τῆς.

Καὶ ἀκούσατε, ἀγαπητοὶ, θαυμάσιος⁸ τὸ ὑπόδειγμα: Ὁ τετραήμερον σῶμα νεκρὸν καὶ ὄξισαν⁹ αὐτοκίνητον δεῖξας, οὐ ποιεῖ καὶ τὸ πρὸς ὦρα νεκρωθὲν σῶμα λαλεῖν καὶ φθίγγεσθαι⁷: Εἰ τὸ πάλαι ταφὴν κόρης μάρτυρος ἄβυσσον σῶμα νεκρὸν βλύζει αἷμα, πῶρα οὐκ ἂν καὶ τὸ τῆς μητρὸς τοῦ Θεοῦ ἄβυσσον σῶμα λαλήσει καὶ φθίγγεται: Καὶ τὸ²⁵ μὲν τῆ ταφῆ παλαιούμενον, τὸ δὲ πρὸ ταφῆς φεγγόμενον καὶ τὸ μὲν κοῖνον σῶμα, τὸ δὲ θεοδόχον ὑπάρχον καὶ τὸ μὲν ἐτησίαν ἔχον ἐπιδωσίαν, τὸ δὲ ἄρθρον καὶ μόνην τὴν ἐκπύνησιν.

4. Πολλὰ καὶ ἄλλα τῆς ὁμοιώσεως ὑποδείγματα³⁰ ἔχομεν⁸ ὑμῖν παραστῆσαι, ἀγαπητοὶ ἀλλ' ἵνα μὴ τῆ πολλῆ ἱστοριολογίᾳ νωθρῶσωμεν ὑμῶν τὰς ἀκοὰς, τὰ πολλὰ συνελόντες διὰ βραχέων συνεξέλθομεν. Ἐντεῦθεν οὖν λαμβάνει κηδευτᾶς⁹ τοὺς τοῦ Υἱοῦ μαθητὰς τὸ ἅγιον μητρικὸν σῶμα, καὶ τελει-³⁵ται αἷμα ἀποστόλων, ἀγγέλων, χερουβικῶν καὶ σεραφικῶν δυνάμεων σὺν τῷ παρόντι Θεῷ ψαλμοδία, ὁμολογία, δοξολογία καὶ πάση ἀγαλλίασεως εὐωδίᾳ. Ἐν οἷς, τις Ἰουδαίων χειρὰς ὀργῆ πετάσας καὶ τῆς κλίνας πρὸς πτώσιν δραξάμενος, κλίσιν καὶ⁴⁰

1. ἴσπόν. — 2. ἴδεν. — 3. ἀνέκαστον. — 4. τὸ χωρηγεῖν. — 5. ἐσθητηρίων. — 6. τοῦ Μώσεως. Lectio prioris intelligibilis. Alludit orator ad resurrectionem Lazari. — 7. ἔ. — 8. ἔχομεν. — 9. κηδευτᾶς.

30 Alludit ad miraculum quotannis patratum ad sepulcrum sanctae Euphemiae Chalcedonenis.

πιώσιν ἑαυτοῦ προεξέηνσεν. Ὁ γὰρ πρὸ τοῦ δρά-
 ζασθαι ὦν ἀχείρ, μετὰ τὸ ἀψασθαι γέγονεν ἄχειρ,
 εἰς ἀγκώνων¹ τὴν λύσιν τῶν ἄρτων εἰληφώς. Καί
 ἦν ὄρθν καινὸν θαῦμα τὸν αἰσθητὸν² ἄνθρωπον
 5 ἄχειρα. Αἱ γὰρ τῶν μελῶν χεῖρες³ ἢ ἀφαίρεσει⁴
 τοῦ σώματος νεκρωθεῖσαι περὶ τὸ κρατεῖν ἀσφαλῶς
 ἐτυπώθησαν. Ὡς τὸ μῆκος Ἰουδαίου δίνης⁵ ἢ ἐπεξ-
 ελεύσεως Θεοῦ ἀγαθῆς ἢ θυμοῦ καὶ ὀργῆς ἀκρα-
 τοῦς σφοδρότεραν ὀργὴν ἑαυτῇ ἐπενεγκάτης· ἢ
 10 μανίας ἀκατασγέτου ἢ τιμωρίας εὐαποδότου.
 Ὅπως ἐλεεινὸν⁶ τὸ θέαμα ὄντως θρηνητικὸν⁷ τὸ
 ὑπόδειγμα. Ἄλλ' ὑπερδύναμον πάλιν τὸ θαῦμα.
 Ἐδει γὰρ θαυμάτων ἐνδείξειν εἰς τὴν κοίμησιν τῆς
 Θεοτόκου διαλάμπεσθαι. Καὶ γὰρ ὡσπερ χεῖρας διὰ
 15 τὴν ὕβριν τῆς μητρός ὁ Υἱὸς ἐχώρισεν⁸, ταύτας δι'
 αὐτῆς πάλιν ἀμείνω· συνήρμωσεν⁹. Συνήρ-
 μωσεν δὲ πῶς; Ἐξεστὶ λέγειν, καὶ τοῦ προτέρου
 βελτιώτερον. Ὡς δυνάμει· ἀνυπερβλήτου ἢ φιλαν-
 θρωπίας ἐμφύτου ὀξύτεραν δίδωκεν τὴν τιμωρίαν,
 20 ἢ αὐτῆς πλειότεραν¹⁰ ἐνδείξεται¹¹ τὴν σωτηρίαν. Ὁ
 γὰρ πρὸ πίστεως ἀσθενής, κηρέθη, μετὰ τὴν πίστιν,
 τυφλῶν θεραπευτής, ὅτι ἐμαθεν εἰς ὧν ἐπαθεν
 συμπάσχειν τοῖς πάσχοισιν· πολλοὺς γὰρ διὰ
 βλασφημίας τῆ θεομηρίας τὰς κόρυς τῶν ὀμμάτων
 25 πωροθέντας, τοῖς παρανετικαῖς καὶ πείθουσι
 λόγους, ὡσπερ θεραπεύουσι φαρμάκοις χρησάμενοι,
 βλέπειν διὰ πίστεως παρεσκεύασεν. Ὡς μεταστά-
 σεως ἀγίας· ἢ κοιμήσεως μακαρίας· ἢ κηδείας¹²
 θαυματουργοῦ ἢ ταφῆς λαμπρικῆς· ἢ νεκρώσεως
 30 ζωοδότου.

5. Καὶ τί δὴ τὸ πέρασ τοῦ λόγου συνέρχεται;
 Ἀποτίθεται τὸ ἅγιον σῶμα εἰς ἅγιον μνήμα, καὶ
 προβαίνουσιν οἱ τοῦ σώματος κηδεύται ἅμα καὶ
 τοῦ μνήματος φύλακες· καὶ γίνονται οἱ μαθηταὶ
 35 κηδεύται καὶ φύλακες, φυλάττοντες τῆς Θεοτόκου
 τὸν τάφον. Διὸ θρηνοῦσι¹³, χεῖρε δὲ κήπας· ὀδύρε-
 ται δὲ πρόσκαιρος αἰὼν· φαιδρύνεται παράδεισος·
 ἀνήρθς, ὁ μὲν διὰ τὴν ἀπόλειψιν¹⁴ τῆς ἑαυτοῦ
 ἀντιλήψεως, ὁ δὲ διὰ τὴν σύστασιν τῆς ἰδίας ἀγαλ-

fus, manus extendens, et lecticam, ad illam
 evertendam, arripiens, declinationem et casum
 sibi ipsi procuravit. Qui antequam prehen-
 deret, ambas manus habebat, post contactum,
 manibus caruit, e cubitibus solutionem
 brachiorum passus. Et videre licebat novum
 prodigium : hominem sensu praeditum manibus
 carentem. Etenim membrorum manus, separatione
 corporis mortificatae, in modum firmiter
 prehendentium figuratae sunt. O audacia
 iudaicae amentiae! O interventus Dei
 faustus! O indignatio et iracundia immoderata
 terribiliorem iram sibi ipsi inferens! O furor,
 qui coerceri nequivit! O poena merito retribu-
 ta! Spectaculum vere miserabile; exemplum
 vere lugendum! Sed praepotens rursus miraculum.
 Decebat enim prodigiorum ostensionem in
 dormitione Deiparae splendescere. Et quas
 manus ob iniuriam Matris Filius abstulit,
 illas per eam rursus libenter coaptavit. Quomam
 autem modo coaptavit? Licet narrare aliquid
 priore melius. O potentia insuperabilis! O
 benignitas ingentia! Acerbiorem dedit poenam,
 ut copiosior ostenderet salutem. Etenim, qui
 ante fidem infirmus fuit, post fidem, caecorum
 medicus inventus est, quia didicit, ex iis quae
 passus est, condolere dolentibus³; et multos
 qui propter blasphemias, Dei vindicta, pupillis
 oculorum orbi erant, exhortatorios et persuasibiles
 sermones tanquam sanantia medicamenta
 adhibens, videre per fidem fecit. O migratio
 sancta! O dormitio beata! O funus miracula
 patrans! O sepultura sanationes operans!
 O mortificatio vitam tribuens!

5. Et quisnam finis historiae contingit?
 Deponitur sanctum corpus in sancto sepulcro,
 et procedunt corporis curatores pariter et
 sepulcri custodes; et fiunt discipuli curatores
 et custodes, custodientes Deiparae sepulcrum.
 Ideo lugent; gaudet vero hortus. Lamentatur
 caduca aetas, laetatur paradus floridus; illa
 quidem quia privatur suo praesidio, hic autem
 ob principium propriae exsultationis. Quam

1. ἀγκώνων. — 2. αἰσθητὸν. — 3. χεῖραις. — 4. ἀφαίρεσει. — 5. δίνης. — 6. ἐλεεινόν. — 7. θρηνητικόν. — 8. ἐχώρισεν. — 9. συνήρμωσεν. — 10. πλειότεραν. — 11. ἐνδείξεται. — 12. κηδείας. — 13. θρηνοῦσι. — 14. ἀπόλειψιν.

enim mundus invitus perdidit, hanc paradus gaudens suscepit. Unde et incorruptibilibus fructibus abundantius ornatus, vitalem cibum incorruptibili praebeat Matri. Introducit enim Filius Matrem in paradisum, in quo est cibus deliciarum immortalium. Quomodo autem introducit? Non caelestes aedes illa describit, sed tanto illis excelsoior manet, quanto superiorem angelis Filium genuit. Quam contemplans latro obstupescit. Quomodo autem contempletur? Sociam in contemplatione simul et in immortalitate. Hoc contemplans stupet, et reformidat praesentiam, et timet potestatem, et admiratur dispensationem, et gaudet vehementer contubernio. Puto enim illum audivisse nomen, nondum vero vidisse ejus faciem seu tabernaculum [corpus terrestre]. Et quamquam cum Filio eius pati dignatus est, tamen mentis cogitationem ad vehementiam dolorum convertens, nondum lineamenta eius formae in se perceperat. O latronis nimia felicitas, quia et Filii compassionem rapuisti, et Matris contubernium lucratus es. Sed tu quidem confessione salvasti teipsum magnifice; sanctissima vero Domina, cum mundum habitasset optime, mundum salvavit, et orbem illuminavit, et de mundo oriunda, pro mundi salute precatur, pro fide orthodoxa intercedit, pro populo christiano orat, pro rege fidei et Christi amico rogat, pro omni principatu et potestate nec non pro celebrantibus sincere suam dormitionem obsecrat.

Igitur, dilectissimi, laudemus eius conceptionem, ut glorificemus eius dormitionem ad inveniendam negligentiae condonationem. Celebremus eius dormitionem, ut feramus aeternam requiem. Praedicemus eius transmigrationem, ut accipiamus incorruptibilitatis resurrectionem. Et cum illa gratias agamus Jesu Christo Filio eius et Deo, qui redemit de corruptione animas nostras, et dixit : *Qui credit in me habet vitam aeternam, et in iudicium non venit, sed transit de morte in vitam*³. Ipsi gloria in saecula saeculorum. Amen.

λίτσεως. Ἦν γὰρ κόσμος ἄκων ἀπεβάλετο, ταύτην παράδειτος χαίρων υπεδέξατο. Ὅθεν καὶ τοῖς ἀφάρτοις καρποῖς ἐπὶ πλείον ἑραιζόμενος ζῶσαν τροφήν τῇ ἀφάρτῳ παράγει μητρί. Εἰσάγει γὰρ Ὑῖός τήν μητέρα εἰς τὸν παράδεισον, ἔνθα τροφή 5 τροφῆς ἀθανάτου. Εἰσάγει δὲ πῶς; μὴ ἀπόλιμ-πανομένην τῶν οὐρανίων δοσιμάτων, ἀλλὰ τοσοῦτον κῦτῶν ὑψηλοτέρων¹ ὑπάρχουσαν, ὅσον μεγαλιό-τερον² Ὑῖόν τῶν ἀγγέλων γεγέννηκεν³ ἢ καὶ θεωρήσας ὁ ληστής⁴ ἐξίσταται· θεωρήσας δὲ πῶς; Σὺσκηθῶν τὴν θεωρίαν ὑφὲν καὶ τῆ ἀθανασίας. Τοῦτο γὰρ θεωρήσας ἐξίσταται, καὶ φρίττει τὴν παρουσίαν, καὶ τρέμει τὴν ἐξουσίαν, καὶ θαυμάζει τὴν οἰκονομίαν, καὶ χαίρει σφόδρα ἐπὶ τῇ συνοικίᾳ. Οἶμαι γὰρ αὐτὸν ἀκροεῖναι τὸ ὄνομα, οὕτω 15 δὲ ἑωρακέναι αὐτῆς τὸ πρόσωπον ἢ τὸ σκῆνωμα. Κἂν εἰ γὰρ σὺν τῷ Ὑῖῳ αὐτῆς πάσχειν ἤξιωτο, ἀλλ' ὅσν τὸν ἐνδιέθετον λογισμὸν πρὸς τὴν ἀδολεσχίαν τῶν παθῶν συγχύσας, οὕτω τὸ γνώριμον τῆς μορφώσεως αὐτῆς ἐδέξατο. Ἐληστού⁵ εὐτυχίας ὑπερβαλλούσης, ὅτι καὶ τοῦ Ὑῖοῦ τὴν εὐσπλαγγίαν ἐτύλησας καὶ τὴν τῆς μητρὸς συνοικίαν ἐκέδησας. Ἀλλὰ σὺ μὲν ἠμολογήσας, ἔσωσας ἑαυτὸν πού- 20 τελῶς· ἢ δὲ παναχίᾳ δέσποισιν, κόσμον οἰκίσσασα καλῶς, τὸν κόσμον ἔσωσεν καὶ οὐλομένην ἐφώτισεν, καὶ ἀπὸ κόσμου ὑπάρχουσα ὑπὲρ κόσμου σωτηρίας δέσπει, ὑπὲρ πίστεως ὀρθοδόξου⁶ πρεσβεύει, ὑπὲρ 25 λθοῦ χριστιανικοῦ ἱκετεύει, ὑπὲρ βασιλείας πιστοῦ καὶ φιλοχριστοῦ δυσωπεῖ, ὑπὲρ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ πῶν ἐπικρινῶς⁷ ἐρταζόντων αὐτῆς τὴν κοίμησιν παρακαλεῖ.

Οὐκοῦν, ἀγαπητοί, ἀνομησίσομεν αὐτῆς τὴν σὺλληψιν, ἵνα δοξάσωμεν αὐτῆς τὴν κοίμησιν ὅπως εὖρομεν πλημμελείας⁸ συγχύσῃσιν. Εὐφημήσωμεν αὐτῆς τὴν κοίμησιν, ἵνα φορήσωμεν 35 αἰώνιαν ἀνάπαυσιν. Μακαροῖσωμεν αὐτῆς τὴν μεταστασιν, ἵνα λάθωμεν ἀφθαρσίας ἀνάστασιν· καὶ σὺν αὐτῇ εὐχρηστῶσωμεν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῷ Ὑῖῳ αὐτῆς καὶ Θεῷ, τῷ λυτρωσαμένῳ ἐκ φθορᾶς τὰς ψυχὰς ἡμῶν, τῷ εἰρηκῶν⁹ ὁ πιστεύων εἰς ἐμὶ ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς χριστὸν οὐκ ἔσθεται, ἀλλὰ μετατέθεικεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν· αὐτῷ ἢ δόξας εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

1. ὑψηλοτέρων. — 2. μεγαλιότερον. — 3. γεγέννηκεν. — 4. ληστής. — 5. ληστού. — 6. ὀρθοδόξου. — 7. ἐπικρινῶς. — 8. πλημμελείας.

9. ἰσταν, V, 24.

III

SAINT EUTHYME, PATRIARCHE DE CONSTANTINOPLE

(† 5 AOUT 917)

HOMÉLIES SUR LA CONCEPTION D'ANNE ET SUR LA CEINTURE DE LA VIERGE CONSERVÉE DANS L'ÉGLISE DE CHALCOPRATIA, PRÉCÉDÉES D'UNE INTRODUCTION SUR LA VIE ET LES ŒUVRES DE SAINT EUTHYME, ET DE SON ORAISON FUNÈBRE PAR ARÉTHAS DE CÉSARÉE.

INTRODUCTION

LA VIE ET LES ŒUVRES DE SAINT EUTHYME, PATRIARCHE DE CONSTANTINOPLE¹

§ I. — VIE DE SAINT EUTHYME.

Jusqu'à ces derniers temps, la vie d'Euthyme, patriarche de Constantinople de 907 à 912, n'était connue que très imparfaitement par l'oraison funèbre d'Aréthas de Césarée vers 921, prononcée à l'occasion de la translation de la dépouille mortelle du saint au couvent de Psamathia², et par les maigres renseignements des chroniqueurs³. En 1888, C. de Boor publia des fragments importants d'une longue vie d'Euthyme trouvés dans un manuscrit de la Bibliothèque de Berlin, que G. Hirschfeld avait rapporté d'un voyage en Asie Mineure, en 1874⁴. Ce document, dû à la plume d'un anonyme, contemporain d'Euthyme et son subordonné au monastère de Psamathia, ne nous fait pas

1. Nous donnons au patriarche Euthyme le titre de saint, à la suite des Bollandistes, *Bibliotheca hagiographica graeca*, édit. de 1909, Bruxelles, p. 90, bien que nous n'ayons pu découvrir de renseignements sur le culte qui lui a été rendu en Orient.

2. On trouvera ci-dessous le texte de ce discours.

3. SYMÉON LE LOGOTHÈTE, *Annales*, P. G., CIX, 772-778; THÉOPHANE CONTINUL, *Ibid.*, col. 928, 932-933; LÉON LE GRAMMAIREN, *Chronographia*, P. G., CVIII, 113, 117; GEORGES CEDREXUS, *Historiarum compendium*, P. G., CXXI, 1164; CONSTANTIN MONASSIS, *Compendium chronicon*, P. G., CXXVII, 422.

4. C. DE BOOR, *Vita Euthymii. Ein Anekdote zur Geschichte Leo's des Weisen 886-912*, Berlin, 1888.

seulement connaître la vie de ce saint homme. C'est une biographie écrite à la grande manière. En parlant de son héros, l'auteur est amené à tracer une esquisse prise sur le vif de la vie intérieure de la Cour et de l'Église byzantine sous le règne de Léon le Sage (886-912). C. de Boor a établi sur de bonnes preuves la véracité de l'historien, son impartialité, sa sérénité dans le récit d'événements qui avaient soulevé tant de passions, encore ardentes au moment où il écrivait¹. Du fait de ce récit, l'histoire de la querelle dite de la tétragamie, qui troubla si violemment l'Église byzantine pendant le premier quart du xe siècle, et renouvela entre les deux Églises le schisme à peine éteint², se trouve complètement modifiée. La physionomie d'Euthyme en sort rayonnante de grandeur et de sainteté; l'aurole de Nicolas le Mystique s'éclipse entièrement. Ce personnage a joué dans l'histoire d'une réputation très imméritée. La *Vie d'Euthyme* nous révèle les motifs secrets de son attitude dans l'affaire des quatrièmes noces; ils n'ont rien d'héroïque. Après avoir lu ces pages, on s'aperçoit que cette querelle de la tétragamie fut comme une répétition du schisme photien. Nicolas le Mystique continue la politique de Photius, dont il avait été le familier³. Euthyme est sa victime et rappelle Ignace, en le surpassant peut-être par l'éclat de la vertu.

A. — *Euthyme avant son patriarcat.*

Les fragments publiés par C. de Boor sont muets sur la première partie de la vie de notre héros. Ils débent par le récit de la mort de Basile le Macédonien (886). A cette époque, Euthyme se trouve à Constantinople, au monastère de Saint-Théodore, près de Péghé, localité située hors de la ville. Les seuls renseignements que l'on possède sur les premières années du futur patriarche sont fournis par le discours d'Aréthas. Euthyme naquit à Séleucie d'Isaurie vers 834⁴. Son enfance fut pieuse⁵. Dès sa première jeunesse, il se consacra à Dieu dans la vie monastique. C'est au Mont Olympe, déjà illustré par tant de héros de la sainteté, qu'il fit ses premiers exploits ascétiques.

1. Voir le commentaire de C. de Boor, *op. cit.*, p. 79 sq.

2. C'est en l'année 900 qu'eut lieu l'union des deux Églises, divisées par le schisme de Photius, comme nous l'apprend la *Vie d'Euthyme*, c. x, 25, p. 34.

3. Νικόλαος, ὁ τοῦτον οἰκογενής, *Vita Euthymii*, c. II, 24, p. 6. Le nom de Nicolas le Mystique paraît dans les *Ménées grecs* au 15 mai. Celui du patriarche Euthyme, qui ne s'y trouve pas, aurait certes plus de droit à y figurer.

4. Cette date approximative se déduit des paroles qu'Euthyme s'adresse à lui-même sur le point de mourir : il a passé soixante-cinq ans dans l'ordre monastique; il a servi Dieu dès sa jeunesse : ἑβδομήκοντα καὶ πέντε ἔτη ἐν τῷ τῶν μοναχῶν τάγματι ἐξεπλήρωσας. Πορεύειν σε τὰ νῦν πρὸς τὸν Κυριόν σου καὶ Θεόν... ᾧ ἐκ νεαρῆς ἡλικίας ἠκολούθησας. *Vita Euthymii*, XXIII, 8-9.

5. ὁ ἐκ νεαρῆς ἡλικίας. *Ibid.*

Aréthas vante son endurance de la faim, de la soif et du froid. Pendant la rigueur de l'hiver, il ne portait qu'un seul vêtement, et il s'était fabriqué un véritable instrument de torture pour lutter contre le sommeil¹. Après l'Olympe, ce fut le monastère du golfe d'Astaki, en face de Nicomédie, qu'il édifia par ses vertus. Puis, on ne sait en quelle occasion, il se rendit à Constantinople, où pendant quelque temps il fut gyrovague². Il ne tarda pas à se fixer au monastère de Saint-Théodore, et c'est là, comme nous l'avons déjà dit, qu'il se trouve à l'avènement de Léon le Sage.

Ce dernier avait déjà fait sa connaissance avant de monter sur le trône, et l'avait choisi pour son confesseur. Aussitôt basileus, il manifesta l'intention de l'appeler au palais. Mais auparavant, il jugea convenable d'aller lui faire une visite. L'entrevue eut lieu au convent de Saint-Théodore. Elle fut vraiment touchante. Le basileus s'inclina jusqu'à terre devant son Père spirituel, baisa son manteau en versant des larmes de joie, et proclama tout haut la puissance de sa prière et tout le bien qu'il avait fait à son âme. Euthyme répondit par quelques paroles d'édification et congédia son illustre pénitent. Celui-ci, trouvant l'entretien trop court, dit au Père son désir de l'avoir près de lui au palais. Le Père refusa d'abord, mais, vaincu par les instances de Léon, il promit de venir après le Carême. Le basileus voulut alors connaître ses désirs et les satisfaire; le saint homme déclara ne souhaiter qu'une chose : le voir, lui empereur, conduire ses sujets avec bonté et indulgence dans les voies de la piété et de la justice³.

Léon pratiqua bien mal ces excellents conseils. Il accorda toute sa confiance à un méprisable ambitieux, Stylien Zaoutzès, père de Zoé, avec laquelle il entretenait publiquement des relations adultères. Se sachant tout-puissant, Stylien donnait libre carrière à sa cupidité et à ses rancunes. Ses victimes n'eurent d'autre ressource que de s'adresser à Euthyme pour obtenir aide et protection. Le cœur compatissant de celui-ci ne put rester insensible aux plaintes des opprimés, et il usa de tout son crédit pour leur faire rendre justice. Le basileus, qui était bon par nature, écoutait volontiers les supplices de son père spirituel. On devine la fureur du *basilopator* — c'était le titre pompeux que Léon avait décerné à son favori — en voyant son influence contre-balancée et ses entreprises malfaisantes arrêtées par un misérable moine. Il s'en plaignit à l'empereur, qui lui dit d'aller s'expliquer avec Euthyme; ce qu'il fit quelques jours après. L'entrevue fut ce qu'on pouvait

1. ARÉTHAS : πείνης φημι καὶ ὄψης τὴν καρτερίαν, γυμνότητος τὸ υπερβάλλον, ἐφ' ἑκατὴν ἐνὶ τὸν ἐνυπόστατον ἐκείνου κρημὸν ὑφιστάμενος, ἀγρητῆρων τε καὶ μαυλιστῆρων τῆν κατηνυχασμένην αἰώραν, ὅς τῶν ἑαυτοῦ βλεφάρων τὸν ὕπνον ἀπῆλαυνε. Voir plus bas, p. 67.

2. C'est ce qui ressort de ce passage d'Aréthas : Εἶπεν ἐκ τούτων ἡ περιώνυμος αὕτη καὶ βασιλεὺς πόλις τὸν κλῆρον τούτων καὶ περιβοητὸν ἀριστέα, πιστῶν οἴκοις φιλοζυνοῦμενον.

3. *Vita Euthymii*, c. 11.

prévoir. Stylien reprocha amèrement au moine ses interventions charitables en faveur de ceux qui étaient, disait-il, les ennemis du basileus et de l'État. Euthyme lui répondit avec une franchise tout apostolique, et lui prédit sa disgrâce et la ruine de sa famille. Ce fut en vain que Stylien essaya d'indisposer Léon contre son confesseur. Il ne réussit qu'à s'attirer une cruelle humiliation. Le basileus lui-même l'invita à se réconcilier avec le moine détesté; ce qu'il fit, en plat courtesan qu'il était¹.

Cependant l'importunité des solliciteurs distrayait Euthyme de sa vie de prière. Il résolut de quitter la capitale et de retourner au Mont Olympe. Il s'ouvrit de ce projet à son ami Anatole, higoumène de Stude, qui l'en dissuada, et lui remontra que secourir les malheureux est une œuvre très agréable à Dieu, et que son âme n'éprouverait de ce chef aucun préjudice². Euthyme se laissa persuader. Malgré la promesse qu'il avait faite à l'empereur, il ne se pressait pas d'aller au palais, pour ne pas voir de près les injustices qui s'y commettaient³. Ce fut à grand-peine qu'il accepta de s'y rendre un jour pour dîner, cédant aux instances de Léon et de son frère, le patriarche Étienne. Après deux ans et demi, l'impératrice Théophano, à force de lui représenter le grand bien qui résulterait de sa présence à la cour, obtint tout juste qu'il y demeurât trois jours. Ce fut à cette occasion que le patriarche Étienne, du consentement de l'empereur, le choisit pour syncelle⁴. Le saint moine se laissa faire, mais de retour à Saint-Théodore, il n'en bougea pas pendant un an entier. Il fallut lui écrire pour lui rappeler les obligations de sa nouvelle fonction. Il reparut alors, mais ce fut pour offrir sa démission. On le calma, et on lui fit promettre de se rendre en ville une fois par mois⁵.

Sur ces entrefaites, Léon tomba malade, et Euthyme fut invité à faire au palais des visites plus fréquentes. Il s'y prêta de bonne grâce. C'est alors que l'empereur s'offrit à lui donner le monastère de Saint-Serge, situé à l'intérieur des remparts, dans le voisinage du palais. Euthyme refusa, déclarant « qu'il ne voulait point arroser les plantations d'autrui », mais il ne cacha pas qu'il accepterait volontiers qu'on lui construisit un couvent dans la ville. Léon s'empressa de satisfaire ce désir. Tout près de Stude, sur le bord de la mer, à un endroit appelé Psamathia, se trouvait une belle propriété ayant appartenu au drounguaire Léon Catakoilas, que Stylien avait envoyé en exil. Il y avait là un magnifique emplacement pour un monastère. Consulté, Euthyme trouva le site à son goût. La construction du couvent fut aussitôt résolue. Mais voilà que des parents de Catakoilas révélèrent comment le propriétaire de Psamathia avait été injustement dépossédé de ses biens par Zaoutzès, et avait été interné contre son gré dans un monastère. Euthyme prit

1. *Vita Euth.*, c. III. — 2. C. II. — 3. C. III, 23, 26. — 4. C. IV, 4-6. — 5. C. IV, 10-12.

aussitôt la plume, et écrivit à l'empereur une belle lettre pour lui signifier que Dieu n'agréa pas les offrandes qui sont le produit de la rapine, et que lui et ses moines ne consentiraient à habiter le nouveau couvent que si Catakoilas était rappelé de son exil et réintégré dans sa charge. Léon comprit la noblesse du geste. Catakoilas fut gracié, au grand dépit de Stylien¹.

Le nouveau monastère fut consacré aux saints anargyres, Côme et Damien. La dédicace en fut splendide. L'empereur et le patriarche Étienne y assistèrent, et installèrent dans leur nouvelle demeure les moines de Saint-Théodore, à qui de nombreuses députations des couvents voisins faisaient cortège en chantant de pieux cantiques. Après cette fête, Euthyme s'imposa un jeûne effrayant et une réclusion complète de quarante jours, qu'il termina par une magnifique prière d'action de grâces, où se révèle la sainteté de son âme².

Les excellentes relations d'Euthyme avec l'empereur ne tardèrent pas à se refroidir par suite des sévères remontrances que le Père spirituel se crut obligé d'adresser à son pénitent, qui n'était rien moins qu'édifiant. Abandonnant son épouse légitime, Théophano, Léon vivait ouvertement en concubinage avec la fille de Stylien. Euthyme se fit le consolateur de l'impératrice délaissée, et la dissuada de recourir à un divorce qui aurait augmenté le scandale, en comblant les désirs secrets de l'empereur. Celui-ci eut beau raconter à son confesseur son premier amour pour Zoé, son mariage forcé avec Théophano, Euthyme se montra inflexible et, ne pouvant le ramener au devoir, rompit ouvertement avec lui³.

Léon commença alors à prêter l'oreille aux insinuations malveillantes de Stylien. Le patriarche Étienne étant mort, le 17 mai 893, Stylien mit tout en œuvre pour empêcher la nomination d'Euthyme. Les courtisans reçurent l'ordre de dénigrer le plus possible ce dernier en présence du basileus. Un certain Lampoudios obéit si maladroitement à la consigne, qu'il se fit honteusement chasser de la table impériale, et mourut misérablement presque aussitôt après, visiblement frappé par la main de Dieu⁴. Théophano suivit de près le patriarche Étienne dans la tombe. Le mari de Zoé, Théodore Gouzouiate, mourut également à la même époque. Le bruit courut aussitôt que Zoé l'avait empoisonné, et qu'elle était aussi responsable de la mort de l'impératrice⁵.

Léon se crut alors au comble de ses vœux. Rien ne l'empêchait plus de s'unir à Zoé par un mariage légitime. Il voulut avoir le consentement d'Euthyme. Invité au palais, celui-ci refusa de s'y rendre. Il fallut l'enlever de force. L'empereur eut beau faire valoir les raisons les plus spécieuses pour légitimer le mariage projeté, Euthyme refusa son approbation, disant à Léon :

1. *Vita Euth.*, c. v, 1-16. — 2. *C.* v, 20-24; vi, 1-8. — 3. *C.* vii, 1-10. — 4. *Ibid.*, 6-21. — 5. *Ibid.*, 22-26.

« Il l'est sans doute permis de prendre une autre femme, mais pas celle-là, qu'on soupçonne de crime. Si le mariage a lieu, tout le monde pensera que les bruits qui courent sur son compte sont réellement fondés¹. » Irrité de cette résistance, Léon fit appeler Stylien, qui ne laissa pas échapper l'occasion favorable de se venger d'un rival détesté. Euthyme fut exilé dans le couvent de Saint-Diomède, bâti par le père de Léon, Basile Ier. Il y resta deux ans, c'est-à-dire tout le temps que vécut Zoé, s'adonnant à son aise aux exercices de la vie intérieure. A plusieurs reprises, l'empereur lui envoya des ambassades pour fléchir sa constance. Le saint moine ne voulut pas même adresser la parole aux envoyés impériaux, et persista à regarder comme un attentat à la morale l'union de Léon avec Zoé. Le basileus essaya en personne un dernier assaut. Il ne rapporta de l'entrevue que des prédictions funestes pour son bonheur².

Ces prédictions ne tardèrent pas à se réaliser. Zoé mourut à l'été de 896. Son père, Stylien, l'avait précédée de quelques mois dans la tombe. Inconsolable, Léon rentra en lui-même. Le repentir s'empara de cette âme plus faible que méchante. Il alla humblement solliciter son pardon auprès d'Euthyme, qui lui montra un visage et un cœur de père. Pour sceller la réconciliation, il fut convenu qu'Euthyme passerait trois jours au palais. Léon le combla de riches présents pour son église de Psamathia, qu'il allait retrouver, après deux ans d'absence, et lui fit don d'un magnifique manuscrit, écrit de sa main et contenant ses propres compositions³. L'intimité des premiers jours re fleurit. Le basileus prit en affection ses bons moines de Psamathia, et il aimait à venir leur faire des visites à l'improviste. Un jour, il arriva à l'heure du souper. Les Frères étaient déjà au réfectoire en train de prendre un frugal repas, assaisonné de la lecture réglementaire. Il donna à la porte du monastère des coups si formidables qu'Euthyme ne put s'empêcher de dire : « Ce doit être le fondateur qui frappe. » Le Frère qui lui ouvrit eut ordre de ne pas l'annoncer, mais de l'introduire immédiatement au réfectoire. Entrant dans la salle, le basileus salua aimablement le supérieur et toute sa communauté. Les moines, ébahis, ne savaient où se mettre, et cherchaient à vider la place. Léon leur ordonna de se rasseoir, et s'assit lui-même aux côtés d'Euthyme. Le service se fit selon le cérémonial accoutumé. L'empereur goûta de tout ; il trouva le vin détestable, et fit don au monastère d'un cru excellent, propriété de Zoé la regrettée⁴.

Hélas ! Tentente entre le Père spirituel et son pénitent ne dura guère. Pour punir son frère Alexandre de ses tentatives de rébellion, Léon séquestra son épouse. Euthyme ne put s'empêcher de lui reprocher cette cruauté ; mais ses remontrances furent vaines. L'empereur lui intima l'ordre de rester

1. *Vita Euth.*, c. viii, 1-7. — 2. *Ibid.*, 8-13. — 3. *C.* viii, 14-21. — 4. *C.* ix, 1-18.

tranquille dans son couvent. Euthyme le prit au mot, et lorsque, quelque temps après, il fut invité à monter de nouveau au palais, il fit la sourde oreille : « De tous les bienfaits que tu m'as accordés, manda-t-il au basileus, aucun ne m'a autant réjoui que celui que tu m'as fait, en m'ordonnant de rester dans ma cellule et de m'occuper des affaires de mon âme ¹. »

Euthyme entretenait les plus cordiales relations avec les monastères voisins du sien. Les jours de fête, on s'invitait réciproquement. En la fête de l'Annonciation de l'année 900 (?), plusieurs higoumènes et de nombreux moines se trouvèrent réunis à Psamathia. L'higoumène de Stude, Areadios, un saint homme s'il en fut, avait eu, la nuit précédente, la révélation qu'Euthyme serait un jour patriarche. Au diner, il prit la parole, et, en guise de toast, annonça à toute l'assemblée la bonne nouvelle qui lui était arrivée du ciel. Puis, se tournant vers Euthyme, il lui dit : « Père, quand vous serez patriarche, je vous demande de m'accorder une grâce. — Laquelle? demanda Euthyme. — La tête du saint précurseur, répartit l'higoumène. — Demande bien au-dessus de mon pouvoir, reprit Euthyme : cependant, que la volonté de Dieu soit faite. » Un autre saint personnage du nom d'Épiphanè, qui avait souffert pour la foi sous Théophile, lui fit une prédiction analogue ².

..

Les prophètes parurent d'abord s'être trompés, quand, à la mort du patriarche Antoine Cauléas (février 901), on lui donna pour successeur non notre Euthyme, jugé sans doute trop peu complaisant, mais un ancien condisciple de l'empereur et son frère adoptif, Nicolas, déjà honoré du titre de conseiller secret, *μυστικός*. Léon allait, en effet, avoir besoin de l'indulgence de l'Église pour pouvoir contracter un quatrième mariage. Après la mort de Zoé, il avait épousé en troisièmes nocés une belle Phrygienne, appelée Baïana, qu'il couronna augusta sous le nom d'Endocie. Celle-ci étant morte en accouchant de son premier enfant, qui ne survécut pas à sa mère, Léon songea à prendre une quatrième femme. Il s'éprit d'amour pour Zoé Carbonopsina, petite-nièce de Théophane le Chronographe, et vécut avec elle en concubinage jusqu'au jour où elle lui donna un fils, qui reçut le nom de Constantin. Il voulut alors faire légitimer son union par l'Église, malgré les canons, qui proscrivaient les quatrièmes nocés, et malgré la loi qu'il avait portée lui-même contre elles. Le patriarche Nicolas se montra d'abord fort accommodant. Il avait à se faire pardonner sa fuite, lors de l'attentat dont Léon avait été victime dans l'église du saint martyr Mocius (11 mai 903 ?), et surtout sa complicité dans la révolte d'Andronic Doucas qui, poursuivi par la haine du favori Samonas, s'était enfui d'abord à Kabala, en Lycaonie, puis chez les

1. *Vita Euth.*, c. ix. 19-26. — 2. C. x, 1-11.

Sarrasins, après avoir refusé de combattre ces derniers aux côtés d'Himerius. La *Vie d'Euthyme* nous apprend en effet que Nicolas avait envoyé à Andronic un billet l'assurant de sa sympathie et le prévenant contre les embûches de Samonas¹. Ce billet tomba entre les mains de l'empereur, qui vit dans la démarche du patriarche une véritable trahison. Malgré le soin que prit Léon de cacher son ressentiment, Nicolas apprit cependant qu'il était découvert. De là son empressement à condescendre aux désirs du basileus.

Avant la naissance de Constantin, il fit réciter à Sainte-Sophie, sept jours durant, par sept prêtres des prières propitiatoires pour obtenir à Zoé une heureuse délivrance, et lui-même bénit la future mère². Quand l'enfant fut né, il le baptisa de ses propres mains, malgré l'opposition d'Épiphane de Laodicée et de quelques autres métropolitains. Chaque jour, il rapportait à l'empereur tout ce que les métropolitains disaient sur son compte. Poussant plus loin la complaisance, il lui promit de le recevoir solennellement à l'église, suivant le cérémonial habituel. Et comme Léon refusait d'user de cette autorisation avant l'arrivée des légats romains, par crainte d'une opposition de la part de certains ecclésiastiques, Nicolas, comme piqué au vif de ce qu'on fit peu de cas de son autorité, s'avança jusqu'à dire qu'il était en mesure à lui seul, sans l'intervention des autres patriarches, d'accorder au basileus la dispense qu'il réclamait. « Ce que saint Athanase a fait, disait-il, pour les troisièmes nocces, comment ne le pourrais-je pour les quatrièmes? Je n'ai pas besoin pour cela d'attendre l'arrivée des Romains³. » Voilà comment s'exprimait celui qui allait bientôt se montrer irréductible sur cette question de la tétragamie, se poser en défenseur héroïque des saints canons, et, dans une lettre arrogante, faire la leçon à l'Église romaine en l'adjuvant de condamner les quatrièmes nocces⁴. Comment le prélat courtisan se changea-t-il tout à coup en canoniste rigoriste? La *Vie d'Euthyme* nous livre le secret de la métamorphose.

Nicolas apprit, par une indiscretion, que Léon n'oubliait pas le passé, et qu'il se proposait de lui enlever son siège en lui intentant un procès de lèse-majesté, aussitôt que l'affaire du mariage serait réglée⁵. Voilà qui explique tout. Adieu les belles promesses faites au basileus de le recevoir solennelle-

1. *Vita Euth.*, c. XI, 10-16. — 2. C. XI, 18; XII, 28.

3. C. XI, 19-24 : ἡ τῆν τῶν Ῥωμαίων ἐστὶ προσμεινω ἀρχὴν. Ces mots dénotent bien les dispositions intimes de Nicolas à l'égard de l'Église romaine. L'idée d'une supériorité quelconque du Pape sur sa personne lui était insupportable. On entend déjà dans ses lettres la voix de Michel Cérulaire.

4. *Nicolai patriarchae ep. XXVII ad papam Romae*, P. G., t. CXI, col. 196-220. C'est par cette lettre que l'on connaît jusqu'ici l'histoire de la querelle de la tétragamie. La *Vie d'Euthyme* en a révélé les réticences, les inexactitudes, la partialité. Nicolas disait entre autres choses aux Romains : καὶ θυμαστὸν ὄδὸν, εἰ ἄνθρωποι ὄντες, δι' ἀπάτης ἐσφαλῆτε, col. 217 c. C'était lui, évidemment, qui était infallible! — 5. C. XII, 1-5.

ment à Sainte-Sophie. Il s'y présentera à deux reprises, à la Noël de 906 et à l'Épiphanie de 907, mais on le traitera en pénitent public, et il devra se retirer humilié et confus dans le Métatorion¹. Les légats du pape et les représentants des patriareats orientaux auront beau lui accorder la dispense nécessaire pour régulariser son union avec Zoé, Nicolas refusera d'user d'*économie*, et protestera au nom des canons. Il saura habilement grouper autour de lui ses métropolités, et il faudra un coup de force de l'empereur pour rompre le bloc.

B. — *Euthyme patriarche.*

Ce fut en février 907 que Léon, à bout de patience, en vint aux moyens extrêmes. Le patriarcat fut exilé dans son monastère de Galacrène. On expédia les métropolités hors de la ville, dans un endroit solitaire. Au bout de quatre jours, plusieurs d'entre eux fléchirent. Ils furent aussitôt ramenés dans la capitale, où Léon les réunit pour les convaincre de la complicité de Nicolas dans la révolte d'Andronic Doucas. Puis l'empereur les députa avec Samonas vers le patriarcat, qui donna sa démission écrite, après avoir lu une lettre de Léon le menaçant d'un procès de lèse-majesté, s'il ne renonçait pas à sa charge. Quelque temps après, par deux fois et de son propre mouvement, Nicolas fit connaître par écrit qu'il abandonnait son siège à qui pourrait rétablir la paix de l'Église, troublée par ces événements². Il y avait donc lieu de lui choisir un successeur. Léon invita les métropolités à en chercher un de digne.

Ils ne cherchèrent pas longtemps. Comme s'ils s'étaient donné le mot d'ordre, ils réclamèrent tous celui qu'on appelait Euthyme le Grand. Celui-ci, pendant les événements auxquels nous venons de faire allusion, s'était tenu à l'écart. Invité aux funérailles d'Eudocie, il avait refusé de s'y rendre et avait conseillé à l'empereur de faire un enterrement sans solennité, à cause des fêtes pascales, qu'on célébrait alors. Ce conseil ne fut pas écouté³. Après l'attentat de l'Église Saint-Mocius, Léon, reconnaissant la vérité des prédictions qu'Euthyme lui avait faites, s'était rendu au couvent d'Agathos, où le saint s'était réfugié avec six frères pour échapper aux importunités de la ville; et là, il y avait eu réconciliation solennelle entre le Père spirituel et son pénitent. Euthyme avait dû quitter son couvent et passer trois jours au palais⁴. Il avait consenti à être parrain du jeune Constantin, mais ne pouvant, à cause de son âge et de ses infirmités, tenir l'enfant aux fonts baptismaux, il s'était fait remplacer par Samonas⁵. Sa surprise fut grande, lorsque les métropolités vinrent le trouver dans son monastère de Psamatthia pour lui

1. *Vita Euth.*, c. XII, 6-17. Le Métatorion se trouvait dans la partie sud de Sainte-Sophie. — 2. C. XIII, 15-23; XIV, 1-9. — 3. C. X, 17-24. — 4. C. XI, 7. — 5. *Ibid.*, 17.

proposer le patriarcat. Il leur répondit par un non catégorique : « Épargnez, leur dit-il, un pareil fardeau à un misérable et à un indigne comme moi. Laissez-moi m'occuper de moi-même et de mes disciples, et choisissez dans vos rangs quelqu'un de capable. » Les métropolitains insistèrent; ils lui déclarèrent que lui seul était à même de ramener la paix et la concorde dans l'Église, et lui parlèrent des trois démissions successives de Nicolas, pour le convaincre qu'au point de vue canonique le siège patriarcal se trouvait réellement vacant. Rien n'y fit. Euthyme resta inébranlable dans son refus¹.

Cette attitude jetait Léon dans un embarras d'autant plus grand, que les évêques menaçaient de faire défection, si Euthyme n'acceptait pas d'être leur chef. Il se décida à aller lui-même à Psamathia pour vaincre les résistances du moine. Ce ne fut pas chose aisée. Euthyme ne se rendit qu'après avoir acquis la certitude que Nicolas avait réellement démissionné et avoir pris connaissance des lettres du Pape et des patriarches orientaux, autorisant Léon à contracter un quatrième mariage. Les représentants des patriarches étaient en effet arrivés à Constantinople, et ils joignirent leurs instances à celles de l'empereur et des métropolitains pour lui faire accepter le siège patriarcal. Les légats romains furent particulièrement pressants. Léon alla jusqu'à menacer de se livrer aux pires excès, y compris l'hérésie, si l'élu s'obstinait à repousser la demande de tous².

Cédant à ces instances et à ces menaces, Euthyme accepta donc le lourd fardeau qu'on lui imposait. Aussitôt l'éclat de ses vertus brilla aux yeux de tous. Sa bonté, sa douceur, sa patience furent au-dessus de tout éloge. Se vengeant de ses ennemis à la manière des saints, c'est-à-dire par des bienfaits, il désarma des oppositions qui semblaient irréductibles. Un des plus intrépides adversaires des quatrièmes noces, Aréthas de Césarée, fit sa soumission au nouveau patriarche, subjugué par l'ascendant de sa vertu, et lui voua un attachement inaltérable, dont ne purent avoir raison les plus dures persécutions³. Un certain Nicétas, dit le Philosophe, originaire de Paphlagonie, qui avait écrit des pamphlets injurieux contre le basileus et contre Euthyme, dut à l'héroïque intervention de celui-ci d'échapper à un châtement exemplaire⁴.

Dans la question de la tétrarchie, Euthyme, en conformité avec la déci-

1. *Vita Euth.*, c. xiv, 11-18. — 2. C. xv, 1-14. — 3. *Ibid.*, 16-21.

4. C. xvi. Ce Nicétas est à distinguer de Nicétas David, originaire lui aussi de Paphlagonie, qui a écrit la vie du patriarche saint Ignace. Il doit être le même que Nicétas de Byzance, auteur d'un ouvrage polémique contre les Latins sur la procession du Saint-Esprit, publié par Hergenröther, dans ses *Monumenta ad Photium ejusque historiam pertinentia*, Ratisbonne, 1869, p. 84-138. Ce Nicétas est, en effet, lui aussi surnommé le Philosophe, et le fait qu'il était du parti hostile à Euthyme confirme notre conjecture.

sion du Pape et des autres patriarches, adopta le parti le plus sage et le plus équitable, celui que conseillaient le milieu et les circonstances. Il ratifia le quatrième mariage de Léon, mais il fut entendu que c'était là une dispense qui ne supprimait en rien la discipline en vigueur dans l'Église d'Orient. Pour bien montrer qu'il en était ainsi, il se refusa absolument à inscrire dans les diptyques et à proclamer à l'Église, selon l'usage, le nom de l'impératrice Zoé. Celle-ci eut beau recourir à la menace, déclarer au patriarche qu'il était sa créature, Euthyme lui répondit fièrement qu'il ne tenait sa charge que de Dieu, et rappela à la parvenue l'humilité de son origine. C'est en vain aussi que Zoé demanda une absolution pour le prêtre Thomas, qui avait béni son union avec Léon, et avait été pour ce motif excommunié par le patriarche Nicolas¹.

Sur les autres événements du patriarcat d'Euthyme, les fragments publiés par C. de Boor sont malheureusement muets². Les chroniqueurs n'en signalent que deux : le couronnement du jeune Constantin Porphyrogénète, le jour de la Pentecôte 911, et la dédicace du monastère des Nosies, bâti par le basileus pour son nouveau favori, Constantin, successeur de Samonas disgracié³.

C. — *Euthyme déposé du patriarcat. Ses dernières années.*

Malgré sa conduite irréprochable, malgré sa douceur envers ses adversaires, Euthyme n'arriva pas à rallier autour de lui tous les Nicolaïtes. Certaines sévérités impériales, qu'il essaya vainement d'écartier⁴, eurent pour résultat de prolonger le schisme au sein de l'Église byzantine. Au risque d'augmenter les divisions, et au mépris d'une démission plusieurs fois réitérée, l'exilé de Galacrène n'attendait qu'une occasion favorable de reprendre le siège patriarcal. Cette occasion ne se fit pas longtemps attendre. Le 11 mai 912, Léon mourait, laissant le trône à son frère Alexandre, un incapable livré au vin et à la débauche. Un des premiers actes du nouveau basileus fut d'exiler Euthyme au couvent d'Agathos, et de rappeler Nicolas⁵.

Euthyme était loin de tenir à la dignité patriarcale. Pour le bien de la

1. *Vita Euth.*, c. xvii.

2. Entre le chapitre xvii et le chapitre xviii, il y a une lacune. Le début du chapitre xviii nous transporte brusquement à l'avènement d'Alexandre, au moment où les métropolitains d'Euthyme avisent aux moyens de résister à Nicolas.

3. Voir par exemple SYMÉON LE LOGOTHÈTE, *Annales*, P. G., t. CIX, col. 773-776.

4. *Vita Euth.*, c. xv, 17.

5. D'après les chroniqueurs, Euthyme aurait été exilé au couvent d'Agathos aussitôt après l'avènement d'Alexandre, et en aurait été rappelé pour la scène de la Magnaure. D'après la *Vita Euthymii*, il semble que le saint n'ait été envoyé à Agathos qu'après cette scène.

paix, il voulait donner une démission officielle. Les métropolités qui lui étaient fidèles l'en empêchèrent : « Si vous faites cela, lui dit Aréthas de Césarée, vous entendrez dire par tout le monde : Le mercenaire prend la fuite, parce qu'il est mercenaire et qu'il n'a cure des brebis ¹. » Le patriarche déclara alors qu'il était prêt à verser son sang pour l'Église; il craignait seulement que sa résistance ne poussât ses adversaires à des actes de violence. Ses prévisions ne tardèrent pas à se réaliser. Irrité de ne pas recevoir la démission écrite d'Euthyme et des siens, qu'un ordre impérial leur réclamait, Nicolas obtint tout pouvoir de sévir contre les opposants. Il s'attaqua d'abord à cinq métropolités, qu'il essaya de perdre par d'indignes procédés. Puis il tourna sa fureur contre son rival. Il le fit amener au palais de Magnaure pour lui infliger comme à un misérable intrus l'outrage d'une dégradation solennelle. Des sénateurs furent invités à la séance, mais ayant appris le but de la réunion, la plupart s'esquivèrent. Voyant leurs places vides, Nicolas eut l'impudence de les offrir à des députés sarrasins, arrivés naguère de Syrie pour traiter avec le basileus. Comme le dit Aréthas ², de pareils spectateurs convenaient bien au drame qui allait se dérouler, et étaient dignes des acteurs.

L'attitude du saint devant son juge fut celle du Christ devant Caïphe. L'âme seraine, le visage calme, rayonnant de la double majesté de l'âge et de la sainteté, il ne se laissa point intimider par la violente apostrophe que lui lança Nicolas, le traitant de sot personnage, de charlatan, d'adultère ³. Il lui répliqua avec une vigoureuse franchise, lui rappela ses trois démissions et se déclara prêt à le convaincre d'injustice. Au comble de la fureur, Nicolas n'eut aucune envie de continuer le dialogue; il ordonna aussitôt de dépouiller l'ex-patriarche de ses vêtements sacerdotaux. Ceux qu'il avait désignés pour cette besogne s'en acquittèrent avec une brutalité inouïe, qui chargera à jamais devant l'histoire la mémoire de celui qui fut l'auteur responsable de ces indignités. Après avoir enlevé un à un au saint vieillard les vêtements sacrés, les avoir mis en pièces et foulés aux pieds, les agents de Nicolas s'en prirent à Euthyme lui-même, lui arrachèrent la barbe, le renversèrent à terre, le frappèrent à coups de pied et à coups de poing, et le couvrirent de crachats. A peine venait-on de le relever pour lui faire subir un interrogatoire, qu'un nommé Jean, de taille gigantesque et de force herculéenne, lui administra, sur un signe de Nicolas, deux formidables soufflets, qui lui firent tomber deux dents. En même temps un violent coup de poing sur la nuque lui fit perdre connaissance, et sans le secours d'un assistant nommé Pétronas, qui

1. *Vita Euth.*, c. xviii, 3. — 2. Voir plus bas, p. 69.

3. *Vita Euth.*, c. xviii, 13-18. Nicolas considérait Euthyme comme un intrus. Il oubliait que lui-même avait plusieurs fois donné sa démission et que l'élection d'Euthyme avait été reconpuce par les autres patriarches.

le reçut dans ses bras, il aurait roulé jusqu'au bas des degrés du palais et serait probablement mort sur le coup. Et dire qu'à ces brutalités Nicolas eut le courage d'ajouter d'amères dérisions, auxquelles le saint vieillard ne répondit bientôt que par un silence plein de dignité! Une sentence de réclusion dans le couvent d'Agathos fut pour Euthyme la conclusion de cette scène scandaleuse¹.

Après cet exploit, Nicolas alla triomphalement célébrer les saints mystères à Sainte-Sophie, non sans avoir auparavant chassé les prêtres d'Euthyme, renversé leur sacrifice, répandu le saint-chrême et lavé l'autel à grande eau. A tous les clercs censurés par son prédécesseur il accorda sans examen une pleine absolution. Le prêtre Thomas, qu'il avait lui-même excommunié pour avoir béni le quatrième mariage de Léon, obtint sa grâce, simplement parce qu'il déblâta contre Euthyme². Dans sa rage, Nicolas n'épargna même pas un pauvre ânon au service des Euthymiens. Il voulait faire étrangler la bête sur-le-champ. Comme on lui représenta l'odieux d'une pareille exécution, il se contenta de faire attacher au cou de l'animal une pancarte déclarant traître au basileus et au patriarche quiconque donnerait à manger ou à boire à l'innocente bête. Le dimanche qui suivit, Nicolas réunit en synode les métropolités de son parti et lança l'excommunication non seulement contre Euthyme, mais encore contre tous ceux qui avaient accepté sa communion, l'avaient consacré, avaient concélébré avec lui ou avaient été ordonnés par lui. L'évêque de Rome tombait comme les autres sous l'anathème. Son nom fut rayé des diptyques. Pour l'y replacer, Nicolas voulut exiger de lui la condamnation expresse des quatrième noces. Rome laissa sans réponse ses lettres arrogantes. Ce ne fut qu'en 923 que l'union fut rétablie dans des conditions encore mal connues³. Disons en passant que celui qui manifestait tant de zèle contre les quatrième noces bénit le mariage adultère d'Alexandre avec une concubine et enferma dans un monastère, malgré ses protestations, l'épouse légitime ainsi que sa mère⁴.

Quant à Euthyme, retiré au couvent d'Agathos, il reprit tranquillement sa vie d'ascète. Pleinement résigné à la volonté divine, il répétait constamment ces paroles : « Que la volonté du Seigneur soit faite; que son saint nom soit béni⁵! » Après la mort d'Alexandre (7 juin 913), une occasion s'offrit à lui de remonter sur le siège patriarcal. Voici en quelles circonstances.

Parmi les tuteurs donnés au jeune Constantin Porphyrogénète par le basileus défunt, se trouvait le patriarche Nicolas. Celui-ci crut bien faire d'appeler à Constantinople, menacée par les Bulgares, Constantin Doucas,

1. *Vita Euth.*, c. XIX, 1-8. — 2. *Ibid.*, 9-12.

3. HERGENRÖTHER, *Photius, Patriarch von Constantinopel*, Ratisbonne, 1869, t. III, p. 690-694. — 4. *Vita Euth.*, c. XX, 6. — 5. *Ibid.*, 8-9.

fils d'Andronic, pour l'associer à l'empire. Constantin arriva avec quelques cavaliers, montrant à tout le monde le billet que le patriarche lui avait écrit. Nicolas ne lui pardonna pas cette indiscrétion. Il ameutait le peuple contre lui, le représentant comme un rebelle. Une bataille sanglante s'engagea autour du palais; elle coûta la vie à plus de huit cents personnes. Constantin Doucas eut la tête tranchée. Après ce carnage, dont il pouvait bien se dire responsable, le patriarche tourna sa fureur contre la mère du jeune empereur, Zoé, quatrième femme de Léon. Il la chassa du palais, puis quelque temps après, lui coupa la chevelure et en fit une religieuse sous le nom d'Anna. Il aimait à l'appeler sa fille spirituelle, et comme l'ancienne impératrice supportait mal le régime monastique, il lui accorda la permission de faire gras¹.

On devine que Zoé ne trouvait pas ces plaisanteries de son goût. Elle réussit à soulever une petite troupe de cinquante hommes, qui se présentèrent un jour en armes au palais pour s'emparer de Nicolas. La frayeur de celui-ci fut extrême. Il s'enfuit à Sainte-Sophie, d'où il ne voulut bouger vingt-deux jours durant. C'est alors que l'impératrice fit offrir à Euthyme le trône patriarcal : « Oublions le passé, dit-elle. Reprends ton siège, et consens à proclamer mon nom à l'église avec celui de mon fils. Celui qui exerce actuellement le saint ministère n'est pas à nos yeux un véritable évêque. C'est un scélérat et un brigand. Sans retard, ô mon père, seigneur et maître, regagne ton couvent de Psamathia et là, nous viendrons te prendre². » Les évêques et les prêtres persécutés par Nicolas accoururent en foule à Agathos joindre leurs instances à celles de l'impératrice. Mais toute ambition et tout désir de vengeance étaient éteints dans le cœur du saint prélat. A Zoé il répondit par un petit sermon sur la vanité des choses d'ici-bas. A ses partisans il déclara qu'il préférerait le trône de la pénitence au trône patriarcal. Il leur prédit en même temps, sur la foi d'une révélation que lui avait faite le patriarche saint Ignace, que leurs sièges leur seraient rendus par Nicolas lui-même dans la dixième année du règne du jeune Constantin³. Cette prophétie se réalisa à la lettre. En 921, par les soins de Romain Lécapène, associé à l'empire, Nicolaïtes et Euthymiens se réconcilièrent et publièrent un décret proscrivant les quatrièmes noces mais reconnaissant implicitement la légitimité de la dispense accordée à Léon le Sage⁴.

Sur le refus d'Euthyme de remonter sur son siège, Zoé fut bien obligée de s'accommoder de Nicolas; mais elle posa ses conditions. Le patriarche dut consentir à ne plus venir au palais sans y être appelé, et à proclamer à l'église le nom de l'impératrice⁵ : ce qu'Euthyme, nous l'avons vu, n'avait

1. *Vita Euth.*, c. XXI, 1-7. — 2. *C.* XXI, 8-12. — 3. *Ibid.*, 13-16.

4. Voir cette pièce dans MAXSI, *Ampliss. Coll. Conciliarum*, t. XVIII, col. 335-342. Cf. HUGENBÖTHER, *op. cit.*, p. 684 sq. — 5. *Vita Euth.*, c. XXI, 1-2.

jamais consenti à faire. Nicolas ne put s'empêcher d'admirer le désintéressement et la grandeur d'âme de son rival. Il fut dès lors mieux disposé à son égard, et loin de réaliser son projet de l'envoyer dans un exil plus lointain, il l'aurait rappelé au couvent de Psamathia sans l'opposition de son synode. Il prit l'habitude d'aller lui faire de fréquentes visites au monastère d'Agathos, et se déclara prêt à lui fournir tout ce qu'il désirait. Un jour même, on en vint aux explications. Euthyme rappela la conduite irréprochable qu'il avait tenue envers Nicolas. Celui-ci essaya vainement de justifier ses procédés. Au souvenir de la scène de la Magnaure, il baissa la tête et garda le silence. L'entrevue se termina par des agapes fraternelles¹. Le 28 juillet 917, neuf jours avant la mort d'Euthyme, Nicolas se rendit pour la dernière fois au couvent d'Agathos, répondant à l'invitation du saint vieillard. Il le trouva gravement malade et pouvant à peine parler. Il se passa alors entre les deux patriarches une scène bien inattendue. Par une condescendance vraiment poussée trop loin et que n'exigeait certes point la charité, Euthyme demanda humblement pardon à Nicolas. Tout confus, celui-ci se prosterna à terre en disant : « C'est à toi plutôt de me pardonner tout le mal que je t'ai fait avec tant de noirceur. » — « Et pendant plusieurs heures, dit le biographe d'Euthyme, c'était merveille de voir les deux patriarches se demander mutuellement pardon². » Ils se l'accordèrent, et, tout en larmes, se dirent le dernier adieu.

Euthyme employa les derniers jours qui lui restaient à vivre, à régler les rapports réciproques de ses deux couvents de Psamathia et d'Agathos, et à donner à ses moines les instructions finales. Il les exhorta vivement à la charité fraternelle et à la prière incessante, se recommanda à leur pieux souvenir pour obtenir de Dieu une pleine rémission de ses fautes, et leur promit le secours de son intercession, une fois qu'il serait au ciel. Ce fut le 5 août 917 qu'il rendit sa belle âme à Dieu, après soixante-cinq ans de vie monastique³.

Il avait demandé à être enterré à Psamathia, dans l'église du couvent, au-dessous du tombeau du saint confesseur Pierre de Gordorynie, pour lequel il avait une dévotion particulière⁴. On ne put sur-le-champ se conformer à son désir. Le patriarche Nicolas était disposé à permettre l'ensevelissement à Psamathia; mais ses métropolitains s'y opposèrent et lui firent remarquer qu'une pareille concession serait considérée par tout le monde comme un désaveu de la conduite tenue à l'égard de son rival⁵. Ce ne fut qu'à la veille ou après la réconciliation des Nicolaites et des Euthymiens, en 921, que le corps du défunt put être transféré en grande pompe du couvent d'Agathos à celui de Psamathia. Ce fut à cette occasion qu'Archilas de Césarée

1. *Vita Euth.*, c. xxii, 3-12. — 2. *Ibid.*, 15-19. — 3. C. xxiii. — 4. *Ibid.*, 11. — 5. C. xxii, 13-14.

prononça l'oraison funèbre dont il sera parlé plus loin¹. La réconciliation de 921 ne fut du reste ni générale, ni complète. Un petit groupe d'Euthymiens dissidents défendit jusqu'à la fin du xe siècle la licéité des quatrièmes noces. Le nom d'Euthyme ne fut remplacé sur les diptyques de Sainte-Sophie qu'en 956, par le patriarche Polyeucte².

§ II. — LES ÉCRITS DE SAINT EUTHYME.

Rien jusqu'à ce jour n'a été publié sous le nom du patriarche Euthyme. Nous savons cependant par sa *Vie*, éditée par C. de Boor, qu'il composa des homélies, des panégyriques de saints et des hymnes sacrés : « Il nous remit à nous, frères du monastère [de Psamathia], dit le biographe, écrites de sa propre main, les homélies qu'il avait prononcées la première semaine de carême [probablement en l'an 900]. C'est alors qu'à la suite de visions effrayantes, il fit transférer à l'intérieur de la ville [au couvent de Psamathia] le corps de Pierre, le saint évêque de Gordorynie, qui reposait hors de la ville dans l'oratoire de notre saint père Nicolas, bâti sur le rivage. Il célébra alors dans un panégyrique le saint évêque, dont il connaissait bien la vie, l'ayant apprise de ses disciples lorsque, quittant Séleucie, il avait passé par Gordorynie. Il prononça aussi l'éloge de beaucoup d'autres saints, et illustra leur mémoire par des hymnes de sa composition, qu'il écrivit lui-même³. » Un de ces panégyriques est expressément signalé plus loin⁴. Gabriel, métropolitaine d'Ancyre, lui ayant fait don de l'Omophorion du saint martyr Clément, qui avait été évêque de cette même ville, Euthyme, alors patriarche, prit occasion de la déposition de la relique dans l'oratoire qu'il avait fait construire à cet effet, pour honorer par un discours la mémoire du Saint⁵.

De ces homélies, de ces panégyriques et de ces hymnes il n'est resté, à notre connaissance, que deux homélies mariales et un canon, également en l'honneur de la Vierge. Les deux homélies sont celles que nous donnons ici. Le canon est signalé dans le cod. athonite 771 du catalogue de Lambros, qui date seulement du xviiie siècle, sous le titre : *Εὐθυμίου μοναχῶς συγγέλλου*

1. Voir plus bas, p. 62. — 2. G. CEDRENIUS, *Historiarum compendium*, P. G., t. CXXII, col. 69.

3. καὶ τὰς περὶ αὐτοῦ λεγθείσας τῆς πρώτης ἐβδομάδος ἡμετέρας οἰκείας χειρὶ καλλιγραφίας, ἡμῖν τοῖς ἐν τῇ μονῇ ἀδελφοῖς παρέσχετο. Τότε καὶ Πίτρον, τὸν ἐν ἁγίῳ ἐπίσκοπον Γορδορυνίας, ἐν τῇ τοῦ ἁγίου πατρὸς Νικολάου εὐκατήρῳ τῷ πρὸς θάλασσαν κείμενον ἔζηθεν τοῦ ἁγίου, δι' ὁπτασίας ῥοαεὶς ἐνόησεν εἰσελθεῖν καὶ λόγους ἐγκωμιστικούς ἐδύσασεν τε καὶ ἐμεγγέλλουεν, ὡς τὰ αὐτοῦ ἀκριβῶς ἀνακαθῶν περὰ τε τοῦ μαθητῆος αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ ἀπὸ Σιλοικείας αὐτοῦ εἰσόδῳ. Καὶ ἑτέροις δὲ πλείστοις ἐγκωμισίας καὶ οἰκείας ὕμνους τὰς μυσίας τοῦ ἁγίου κατακαύσαντας, καλλιγραφῶν διετέλει, τὸν τῆς ἡμετέρας αὐτοῦ διανώνου ὁρόμου. — 4. *Vita Euthymii*, c. ix, 36-38. — 5. C. xv, 21.

ακρών παρχλητικώς εἰς τὴν Θεοτόκον. Cette pièce nous a été inaccessible, et nous n'avons pu vérifier son authenticité.

La première des homélies mariales que nous publions célèbre la conception de sainte Anne. Nous en empruntons le texte au *Cod. laudianus* 69 de la Bodléienne, fol. 122 v°-126, qui est du xie siècle. Le titre est le suivant : *Ἐθνομίου μοναχου, πρεσβυτέρου καὶ συγγέλλου ἐγκόμιμον εἰς τὴν σύλληψιν τῆς ἁγίας Ἄνης*. Cet Euthyme, moine, prêtre et syncelle ne peut être que le nôtre. L'homélie dut être prononcée avant le patriarcat d'Euthyme, devant un auditoire de moines, parmi lesquels se trouvaient ceux de Psamathia, mêlés sans doute à quelques fidèles. L'orateur s'adresse, en effet, à ses pères, à ses frères et à ses enfants, *πατέρες, ἀδελφοὶ καὶ τέκνα* (§ vii). Les *πατέρες* devaient être des higoumènes, les *ἀδελφοί* des moines des couvents de Constantinople, les *τέκνα* les habitants du couvent de Psamathia. Il ne semble pas cependant que ce soit à Psamathia même qu'ait eu lieu la réunion, mais dans quelque sanctuaire de la Vierge, peut-être à Péghé, car l'orateur parle de ceux qui sont assidus à prier Marie dans son temple : *τὴν τοῖς ἐν νηστείας ταῖς κατὰ δόξαν καὶ ἀγρυπνίας καὶ ψαλμοῦδαις προσεδρεύουσιν τῷ ἐκνότης ἁγίῳ καθ' ἐπιβαίνουσιν* (§ vi).

De la seconde homélie, consacrée à la fête de la ceinture de la Vierge et des langes du Seigneur conservés dans la sainte chaise de Chalcopratia (*ἐγκόμιμον εἰς τὴν προσώνησιν τῆς τιμίας ζώνης τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ εἰς τὴ ἐγκλίσιον τῆς ἁγίας κλιτῆς σοροῦ ἐν τοῖς Χαλκοπρατίαις*), il circule depuis longtemps une traduction latine publiée par Lipomanus dans son *De Vitis sanctorum*, t. VI, p. 217-219, et reproduite par Migne¹; mais c'est toujours sous le nom d'Euthyme Zigabène. Or l'homélie appartient sûrement à Euthyme, patriarche de Constantinople. On pouvait déjà le déduire du passage où l'orateur affirme que la ceinture de la Vierge, celle-là même que l'Enfant Jésus prenait dans ses mains, lorsqu'il était porté dans les bras de sa Mère², s'est conservée intacte pendant neuf cents ans et plus : *ἔσθλος καὶ ἀνέπαφος διαμένουσα ἐπὶ πλείστον ἐτῶν περιδείξαις, ἐνακοςίῳ φημί, ἧ καὶ πρὸς* (§ iv) : ce qui, si l'on accorde que Marie devint mère entre la seizième et la vingtième année, nous reporte vers l'an 880 ou 884. Et c'est bien, en effet, la date que suggère le titre du discours dans les divers manuscrits. Euthyme y est invariablement appelé *Euthyme le Moine, Ἐθνομίου τοῦ μοναχοῦ*. Le titre de prêtre et de syncelle, *πρεσβυτέρου καὶ συγγέλλου*, n'y paraît pas, indice probable que l'homélie fut prononcée avant qu'Euthyme eût reçu cette dignité sous le patriarche Étienne (886-893). Ce dernier point cependant n'est pas absolument sûr. L'orateur déclare, en effet, que s'il a pris la parole, malgré l'insuffisance

1. P. G., t. CXXXI, col. 1243-1250.

2. ἤνπερ καὶ αὐτὸς ὁ μοναχὸς Ἄγγελος τοῦ Θεοῦ... κειράτην τε καὶ αὐτησπύσαστο, ἔτι σωματικῶς τῇ ἁγίᾳ νηπιέζῳ, καὶ ὅα φιλῆ παῖς πρᾶττειν. φιλῆζῳ, καὶ τοῖς μητρῴοις κόλπῳ; ἐπαναπαύεσθαι τε καὶ σκετῆν ἐν ἀγαλλιάσει. § iv.

de son éducation littéraire, il l'a fait pour obéir à un homme très fidèle et très versé dans les choses divines, *ὕπαρχον πληροῦντες ἀνδρὸς πιστοτάτου καὶ τὰ θεῖα ἐμπειροσμένου* : ce qui pourrait bien désigner le patriarche Étienne, attendu que nous sommes dans l'église de Chalcopratia, dépendante et toute proche de Sainte-Sophie. Il est vrai qu'Enthyme ne fut pas nommé syncelle aussitôt après l'élevation d'Étienne au siège patriarcal, mais seulement quelque temps après.

Une autre preuve irrécusable que notre homélie n'a rien à voir avec Euthyme Zigabène, qui a vécu à la fin du xie siècle et au commencement du xiie, se tire de l'âge du *Cod. Vatic. græc.* 1671, d'où nous avons extrait le texte original. Ce manuscrit, autrefois propriété du couvent de Grotta-Ferrata, remonte au xe siècle. Il est donc presque contemporain d'Euthyme le patriarche. Il mesure 0^m,305 sur 0^m,20 et compte 406 feuillets. L'homélie se trouve à la fin, fol. 399-406. Le texte en est irréprochable, mais un peu effacé par endroits : ce qui nous a obligé à recourir au *Cod. Vatic. græc.* 820 (xiv-xve siècle, 0^m,41 × 0^m,285), fol. 299^v-304^v. On trouve encore cette homélie dans le *Cod. laud.* 82, du xie siècle, fol. 317-324, dans le *Cod. Athon.* 2030, également du xie siècle, fol. 190-197 et dans le *Cod. Paris.* Coisl. 307⁴⁶, fol. 544-548, copié en 1552.

Ces preuves positives, qui établissent péremptoirement, croyons-nous, la paternité du patriarche Euthyme sur ce discours, sont admirablement confirmées par la critique interne. Une comparaison attentive entre l'homélie sur la conception d'Anne et l'homélie sur la ceinture de la Vierge fait voir, à n'en pouvoir douter, que ces deux pièces ont le même auteur. C'est ici et là la même doctrine mariale, le même goût des digressions dogmatiques plus ou moins étrangères au sujet², les mêmes procédés dans la construction des phrases, qui sont surchargées d'incidentes³, coupées parfois d'anacoluthes, ou qui débudent par un même mot souvent répété⁴, quelquefois les mêmes textes scripturaires⁵. Euthyme affectionne les exclamations et les doxologies dans le genre de celles-ci : καὶ δόξα καὶ μεγαλοσύνη τῇ ἀπό τῆς ἀρχαίτης⁶ — ὦ τῆς ὑπὲρ πάντων δωρεῆς — βλάκα τῶν μυστηρίων⁷ — εὐχα τῶ ἁγίου μυστηρίου — καὶ δόξα τῷ

1. Voir mon article sur *La Vie et les œuvres d'Euthyme Zigabène*, dans les *Échos d'Orient*, t. XV (1912), p. 215-225.

2. Voir, par exemple, l'exposition du mystère de la Trinité dans l'homélie sur la conception d'Anne, §§ II et III, et celle du mystère de l'Incarnation dans l'homélie sur la ceinture, § III.

3. Cf. *Homilia in Concept.*, § IV; *Homilia in zonam*, § I.

4. Par exemple, la répétition de τῆς τῆς dans la première, §§ VI-VII, la répétition de σήμερον dans les deux.

5. Les textes suivants : *Is.* XL, 12. *Psal.* CV, 2, sont cités dans les deux homélies.

6. *Homilia in Concept.*, § I. — 7. *Homil. in Concept.*, § IV; *Homilia in zonam*, § I.

ἐν ἔκαστον ἡμῶς ἀγχιθολῆς ἐμπιπλῶντι¹. — Ces doxologies devaient lui être tout à fait familières, à en juger par celle que son biographe lui met sur les lèvres, à un endroit de son livre, et qui est bien dans le genre de celles qu'on rencontre dans les homélies : καὶ χάρις τῷ ἀγίῳ Θεῷ, τῷ οὕτως τὰ κατ' ἡμῶς οἰκονομήσαντι². Une expression qui revient souvent est celle-ci : ὁ ἀκκατῶν Θεός, ὁ ἀκατῶν Κύριος. Disons enfin que l'allure générale du style, qui est simple et sans recherche, est la même dans les deux discours.

§ III. — DONNÉES DOCTRINALES DES HOMÉLIES.

L'homélie sur la conception d'Ame renferme un exposé très clair du mystère de la sainte Trinité (§ 1-III). On croit apercevoir une influence de la pensée photienne dans ce passage : σήμερον, αὐτὸς ἡ πατὴρ τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀθανασίας, καθὼ πατὴρ καὶ κτίτα καὶ βίβλα, ἐξ οὗ ὁ συναρχηγος καὶ συναίδιος Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, οἷον ἀνθή καὶ ὑπερόσια φῶτα καὶ βλαστοὶ θεόφυτοι. Cette influence est encore plus transparente dans cette phrase de l'homélie sur la ceinture de la Vierge : ἀγαπῆ δὲ καὶ τὸ πανάγιον καὶ παρόκλητον Πνεῦμα ὡς ἰσότημον καὶ σύνθρονον Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, καὶ ὡς ἐκ Πατρὸς μὲν ἐκπορευόμενον, δι' Υἱοῦ δὲ παντὶ θεοσεβούντι πεμπόμενον (§ II). Il semble qu'il y ait là l'intention d'exclure la procession éternelle du Saint-Esprit *par le Fils*. Nous savons que Léon le Sage était photien. Peut-être notre Euthyme a-t-il, lui aussi, et de bonne foi, suivi l'opinion régnante dans son milieu, d'autant plus facilement que ce n'était point un théologien de profession.

Le mystère de l'Incarnation est formulé d'une manière irréprochable dans l'homélie sur la ceinture de la Vierge (§ III). Le dessein de Dieu, en se faisant homme, a été non de changer la nature mais de la refaire et de lui rendre l'immutabilité primitive, car ce que nous avons été, nous le serons : ἕπερ γὰρ ἦμεν, ἐσόμεθα. Le dogme de la chute originelle est indiqué dans la première homélie, § IV; celui de l'habitation des trois personnes divines dans l'âme sainte, dans la seconde, § IV. On trouve une allusion au mode d'administration du sacrement de pénitence dans ce passage de l'homélie sur la ceinture : σήμερον καὶς ἐγκαινίεσται... ἐν ᾧ πᾶς τις ἐκ πῆθου καὶ πίστεως εἰσὼν ἐξαγορεύων τε τὰ αὐτῷ πεπραγμένα δεινῶς, καὶ γε ἐκκοπήν ἡμολογῶν δεικνύων τῶν ἁμαρτιῶν, παρασῆμα λύσει, ὃ τοῦ θανάτου, ἐφραρίζαι καὶ καρδιακὴν ἀγγελλίαν (§ VI). Aux pénitents bien disposés l'absolution immédiate était accordée, comme cela se pratique de nos jours.

La théologie mariale d'Euthyme, sans être précisément originale, mérite cependant d'attirer l'attention. Le dogme de la conception immaculée est enseigné dans la première homélie, sinon en termes exprès, du moins équi-

1. *Homil. in zonanam*, § IV. — 2. *Vita Euthymii*, c. XXII, 10.

valemment. Les trois personnes divines sont intervenues pour préparer au Fils de Dieu une Mère digne de lui. Au jour de la conception d'Aune, le Verbe se prépare une demeure, un trône, un lit de repos, une chair pure et immaculée, d'où il nous apparaîtra Dieu parfait et homme parfait : κατοικητήριον ἐτοιμάζει καὶ θρόνον καὶ κλίνην καὶ σῆμα κληρὸν καὶ ἡμιδουπον. Au même jour, le Saint-Esprit a fait briller sa lumière aux yeux de l'humanité, à laquelle il a redonné la vie, ἀνεζώωσεν, qu'il a délivrée de la grande infection (du péché, évidemment) καὶ μεγίστης δυσωδίας ἐλευθερώσεν, qu'il a remplie d'une joie immense, du parfum (de la grâce) ὑπερβυλλούσης καὶ πολλῆς εὐφροσύνης καὶ εὐωδίας περιήρωεν (§ 11).

Avant de descendre sur la terre pour relever sa créature déchue, Dieu commence par se préparer une demeure toute brillante, ἴδιον αὐτῷ κατοικητήριον ἀπεργάζεται τελευτάτατον, un palais magnifique, ἀνάκτορον εὐφρεπίζει πανουπέτατον, un tabernacle très pur et très chaste d'un sang pur, immaculé, illustre, ἴδιον σκίνομα ἐτοιμάζει καθαρῶτατον καὶ ἁγιώτατον ἐξ ἁγίων καὶ ἁμολόντων καὶ περιβλέπτων αἰμάτων. Ce tabernacle, c'est aujourd'hui, ô mystère! qu'il le construit, le façonne, le sanctifie pleinement et le confie à la race élue entre toutes les générations, aux descendants de David et de Jessé, à Joachim et Anne, couple illustre et rempli de piété : καὶ τοῦτο σήμερον, βυβαὶ τοῦ μυστηρίου, πλαστουργεὶ καὶ διαπλάττει καὶ καθαρῶζει καὶ παρέχει τῇ ἐκλεκτῇ ἐκ πατρῶν γενεῶν φυλῇ (§ 6). Après avoir affirmé ainsi la pleine sanctification de la Vierge au jour de sa conception, l'orateur lui attribue tous les effets de la rédemption, parce qu'elle a été l'instrument choisi, l'intermédiaire obligé de cette grande miséricorde de Dieu. Il la place au-dessus de toutes les créatures tant célestes que terrestres, τὴν ἀνωτέρων πάντων ἡμολογῶ τῶν ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων κτισμάτων (§ 6).

La même doctrine se retrouve, mais avec moins de relief, dans l'homélie sur la ceinture. La sainte Théotocos est élevée au-dessus de toute créature visible et invisible; elle est la pure, l'immaculée, l'innocente, la toute irréprochable et toute belle épouse du Père incompréhensible : ἡ ὑπερέτερα καὶ ἰνωτέρα πάσης ἀσάτου καὶ ὁρωμένης κτίσεως, ἡ καθάρῃ, ἡ ἁγιώτατος, ἡ ἁνέπαρος, ἡ τοῦ ἀσάτου καὶ ἁκατακλήπτου Πατρὸς πανηγύματος καὶ ὑπερκαλλῆς νύμφη. Elle est glorieuse et glorifiée en tout, au-dessus de toute bénédiction, tout immaculée, ἡ κατὰ τὸ πᾶν δεδοξασμένη καὶ ὑπεροδογημένη, ἡ πανήργουτος.

Relativement aux hommes, Marie est la médiatrice toute-puissante auprès de son Fils, la Mère toute bonne, secourable à toutes les misères, prodigue de merveilles en faveur des malheureux. A l'époque d'Euthyme, cette doctrine sur la médiation universelle de Marie à l'égard des hommes était déjà un lieu commun de la théologie byzantine. Mais notre orateur sait l'exprimer avec des mots partant du cœur, qui nous révèlent en lui un grand dévot de la Vierge. Quand il se met à parler des bienfaits de Marie, il est intarissable,

et ses phrases s'allongent en énumérations interminables; mais on ne se lasse pas de l'entendre, parce que c'est de la piété la plus spontanée, la plus douce et la plus tendre qui coule à flots de ses lèvres.

§ IV. — DONNÉES LITURGIQUES.

I. *La fête de la conception d'Anne.* Déjà célébrée en certains endroits sur la fin du vi^e siècle, la fête de la conception d'Anne eut vite acquis droit de cité dans tout l'Orient. Au seuil du xe siècle, elle devait être universelle. Notre Euthyme l'a en grande considération, et il la salue comme la première de toutes les fêtes, celle où l'humanité a reçu la substance et le principe des bienfaits divins : ταύτην ὄν τὴν ἡμέραν ὡς ὅς πρώτην ἀπάντων ἐορτῶν εἰσδεξώμεθα; ὡς ὅς τὸ κερὰ λαὸν ἡμῶν τῶν ἀγγέλων προξενίσουσιν ἐναγκαλισώμεθα; (§ VII).

Si l'on en juge par l'homélie de notre saint, l'objet principal, pour ne pas dire unique, de la fête est certainement la venue à l'existence de la Mère de Dieu. La pensée de l'orateur ne s'arrête que sur Marie. Le miracle qui a fait cesser la stérilité d'Anne n'est même pas signalé. Si Joachim et Anne sont nommés, c'est pour faire remarquer quel grand honneur Dieu leur a fait en les choisissant pour être les parents de sa Mère. Bref, la fête n'exclut sans doute pas la conception active des parents de Marie, mais elle célèbre surtout la venue de la Vierge parmi nous : δυνατόμεθα καὶ τὴν νοῦν συνέληψιν τῶν δικαίων, καὶ τὴν ἐπιδημίαν τῆς ἀειπαρθένου τὴν πρὸς ἡμᾶς τοῦς σαπηνῶδες ἐορτάζειν πρεπόντως καὶ κατ' ἀξίαν (§ VIII).

II. *La fête de la déposition de la ceinture de la Vierge et de la dédicace de l'église de Chalcopratia.* Cette fête se célébrait le 31 du mois d'août. Comme Euthyme le déclare expressément dans son homélie, elle avait un double objet : la vénération de la ceinture de la Vierge et des langes du Seigneur, conservés dans une chässe précieuse, appelée ἡ ἀγία σαρβός, et l'anniversaire de la dédicace de l'église de Chalcopratia, dans laquelle était gardée l'ἀγία σαρβός.

Chalcopratia était, au ive siècle, un quartier de Byzance habité par les Juifs, qui y possédaient une synagogue¹. D'après Théodore le Lecteur², suivi par Théophane³, l'impératrice Pulchérie bâtit sur l'emplacement de cette synagogue une église en l'honneur de la Mère de Dieu. Elle était située tout près de Sainte-Sophie. Les écrivains byzantins l'appellent fréquemment la maison vénérable de la sainte Thécotocos, ἡ σεβάσιμος οἰκὸς τῆς ἁγίας θεοτόκου, ou encore le sanctuaire sacré, τὸ ἅγιον τέμενος. C'est dans cette église que le patriarche Ménas tint le concile de 536, qui condamna les monophysites, comme il ressort de ce passage, répété au début de chaque session : ἐν τῷ

1. CODINUS, *De aedificiis constantinopolitanis*, P. G., t. CLVII, col. 560.

2. THÉODORE LE LECTEUR, *Historia eccl.*, lib. I, 15; P. G., t. LXXXVI, col. 168.

3. THÉOPHANE, *Chronographia*, P. G., t. CVIII, col. 265.

μεσάλλω τῷ δυτικῷ τοῦ σεβασμίου οἴκου τῆς δεσποίνης ἡμῶν τῆς ἁγίας καὶ ἐνδόξου θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τοῦ ὄντος πλησίον τῆς ἁγιοτάτης μεγάλης ἐκκλησίας¹.

Justinien dans sa troisième nouvelle, chapitre 1er, attribuée à Vérene, femme de l'empereur Léon (457-474), la construction d'une église dédiée à la Vierge et proche de Sainte-Sophie. Dueaume a identifié cette église avec celle de Chalcoptatia, et il est difficile de n'être pas de son avis, car cette église est appelée ἡ προσκωνητὸς οἴκος τῆς ἁγίας, ἐνδόξου παρθένου καὶ θεοτόκου Μαρίας, ἡ πρὸς τῷ τῆς ἁγιοτάτης μεγάλης ἐκκλησίας γειτονήματι κείμενος, signalément identique à celui que fournissent les Actes du concile de 536. Il faut évidemment que l'un des deux, de Théodore ou de Justinien, se trompe. On ne sait trop qui croire. Nous penchons plutôt pour la version de Justinien.

Théophane, qui accepte à un endroit l'affirmation de Théodore le Lecteur, déclare dans un autre que ce fut Justin le Jeune qui, en 577, construisit l'église de Chalcoptatia, tout près de la Grande Église, sur l'emplacement d'une synagogue : τούτῳ τῷ ἔτει, Ἰουστίνος ὁ βρασιλεύς τὴν συναγωγὴν τῶν Ἑβραίων, τὴν ὄσαν ἐν Χαλκοπρωτείῳ ἀποσπάσαι ἐξ κλιτῶν, ἐποίησεν ἐκκλησίαν τῆς δεσποίνης ἡμῶν τῆς ὑπερᾶγίας θεοτόκου πλησιάζουσαν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ². Il n'y a d'autre moyen d'accorder Théophane avec lui-même, ou plutôt avec Théodore et Justinien, qu'en disant avec Codinus³ que Justin II rebâtit l'église de Chalcoptatia, détruite par un tremblement de terre, et la dota d'immeubles importants.

Sur la ceinture de la Vierge, un passage de l'homélie de saint Euthyme nous apprend que ce fut sous l'empereur Arcadius († 408), le 31 du mois d'août, que la précieuse relique fut enfermée dans l'ἁγία σκεῆτις, ce qui ne signifie point : dans l'église de Chalcoptatia. Pour établir la vérité de son affirmation, l'orateur en appelle à une inscription trouvée de son temps dans la sainte châsse : ὡς γὰρ ἐγγεγραμμένως εὐρομεν ἐν τῇ σκεῆτι καὶ κειλαμπεῖ κιβωτῷ, ἐν ἧπερ κῆρυξ ἡ τιμὴ ζώνη ἐντεθεισάρισται καὶ ἀναπετέθηται, ὅτι περ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ πάλαι βασιλεύσαντος ἁγιοφρόνου Ἀρκαδίου, υἱοῦ τε τοῦ μεγάλου καὶ ἐπ' ἁρεταίς διαλάμψαντος Θεοδοσίου, ἀναπετέθη ἐνταῦθα, τῇ τρικακίδι φημι καὶ πρότερη τοῦ ἑστέτου τοῦδε μηνός (2 v). La châsse fut donc ouverte du temps de saint Euthyme et antérieurement à son discours. Le saint ne donne point de détails sur cet événement, mais le ménologe exécuté par les ordres de Basile le Jeune (963-1025) supplée heureusement à son silence et nous permet d'en deviner la cause :

« Arcadius, fils du grand Théodose, nous dit ce document, fit venir à Constantinople, de Jérusalem, où une pieuse vierge l'avait gardée jusque-là avec le précieux manteau (le *maphorion* de la Vierge), la vénérable ceinture de la très sainte Théotocos. Il déposa la précieuse relique dans une châsse magnifique, qu'il appela la sainte cassette, τὴν ἁγίαν σκεῆτι. Après quatre cent

1. MAXI, *Ampliss. Coll. Concil.*, t. VIII, col. 878.

2. *P. G.*, t. CVIII, col. 537. — 3. *Loc. cit.*

dix ans, le basileus Léon l'ouvrit cette sainte cassette à cause de sa femme Zoé, que tourmentait un esprit impur. Zoé avait été avertie par une révélation divine qu'elle obtiendrait sa guérison par l'imposition qu'on ferait sur elle de la sainte ceinture. Or il arriva que la sainte ceinture fut trouvée aussi neuve et aussi éclatante que si elle eût été tissée la veille. Elle était scellée avec un chrysobulle d'or et portait un billet indiquant très exactement l'année, l'indiction et le jour où elle fut apportée à Constantinople, et comment l'empereur la déposa dans la châsse et la scella de ses propres mains. L'empereur Léon l'ayant baisée avec vénération et ayant ordonné au patriarche de ce temps-là de la déployer sur la tête de l'impératrice, celle-ci fut délivrée de sa maladie. Tout le monde en glorifia le Christ Sauveur et en chanta des hymnes d'actions de grâces à sa sainte Mère; après quoi, on déposa la sainte ceinture dans la précieuse cassette, où elle se trouvait auparavant¹. »

Comme saint Euthyme, le ménologe affirme la découverte, sous Léon le Sage, d'une inscription à l'intérieur de l'ἑξίτα σοφίς, faisant remonter l'enchaînement de la précieuse relique au règne d'Arcadius. Quant à l'occasion de cette découverte, il n'est pas étonnant qu'Euthyme n'en parle pas. Il ne pouvait prononcer déceimment dans son discours le nom de Zoé Zaoutzès, qui, si nos conjectures sont exactes, vivait alors en concubinage avec Léon. Même si le discours est postérieur au mariage officiel, qui eut lieu après la mort de Théophano, arrivée en novembre 893, le silence de l'orateur s'explique encore par le fait qu'Euthyme — nous le savons par son biographie — désapprouva toujours cette union. Les 410 ans que met le ménologe entre l'arrivée à Constantinople de la sainte ceinture, sous Arcadius, et l'ouverture de la sainte cassette sous Léon le Sage, ne résistent évidemment pas à l'examen chronologique. Le seul moyen de rendre acceptable un pareil calcul serait de faire partir les 410 ans de l'année 477 ou 478, époque à laquelle l'église de Chalcoptatia a pu être bâtie par l'impératrice Vérine. Nous arriverions alors à placer la guérison de Zoé en l'année 887 ou 888, date qui s'accorderait assez bien avec ce que nous avons conjecturé sur l'époque où Euthyme débita son homélie. Mais alors l'authenticité de l'inscription, si celle-ci portait vraiment le nom d'Arcadius, serait fort compromise, à moins qu'elle ait été mal comprise. Si Justin II, comme l'affirme Codinus, rebâtit l'église de Chalcoptatia détruite par un tremblement de terre, c'est vraisemblablement à l'occasion de la dédicace du nouveau sanctuaire que fut instituée la fête de la déposition de la sainte ceinture, ἡ κατέθεσις τῆς τιμίας ζώνης.

On n'a pas d'attestation sûre de cette fête, avant le viiie siècle. M. C. Kellidze a signalé dernièrement l'existence d'une version géorgienne de tro-

1. P. G., t. CXVII, col. 613.

pires pour la fête de la *καταθέσις τῆς ζώνης* composés par saint Maxime le Confesseur¹. Vient ensuite une homélie de saint Germain, patriarche de Constantinople, traitant exactement le même sujet que celle de saint Euthyme². Au ixe siècle, saint Joseph l'Hymnographe compose un de ses canons pour la même solennité³. Comme saint Euthyme, saint Germain et saint Joseph insistent sur la conservation miraculeuse de la ceinture de la Vierge. Saint Germain déclare qu'une tradition véridique atteste ce prodige : ἀπακρυσσάλευτος καὶ ἀρθρακτος μένωσα, ὡς εἰς ἡμέρας τις λόγος τῆς ἀληθείας κατεκλήθηεν⁴.

Il n'est pas inutile de faire remarquer que l'église de Chalcooprata a parfois été confondue avec celle des Blakhernes, soit parce que cette dernière fut, comme la première, bâtie par sainte Pulchérie, soit parce qu'elle avait, elle aussi, son *ἑὶς σφράς*, renfermant le *maphorion* de la sainte Vierge.

§ V. — ORAISON FUNÈRE DE S. EUTHYME, PATRIARCHE DE CONSTANTINOPLE,
PAR ARÉTHAS, ARCHEVÊQUE DE CÉSARÉE.

Introduction.

Aréthas, archevêque de Césarée, vivait à la fin du ixe siècle et au commencement du xe. Photius le compta au nombre de ses disciples. Ce fut un des hommes les plus érudits de son temps, un collectionneur infatigable d'ouvrages anciens tant sacrés que profanes. On ne connaît guère de sa vie que ce que nous en apprend la *Vita Euthymii*, publiée par C. de Boor. Il était déjà archevêque de Césarée, au début de l'année 907, et portait le titre de protothroné, *πρωτεύθρονος*⁵. D'abord adversaire résolu des quatrièmes noces, plus intransigeant même que Nicolas le Mystique⁶, il se rangea bientôt au parti d'Euthyme, non par crainte des persécutions impériales, mais par admiration pour les vertus du saint patriarche, auquel il voua un attachement inaltérable⁷. C'était en somme un beau caractère, une âme fière, que l'injustice et la fourberie indignaient. A l'avènement de l'empereur Alexandre, quand Nicolas le Mystique remonta sur le siège patriarcal, Aréthas fut l'âme de la résistance contre celui qu'il considérait, non sans raison, comme un intrus. Ce fut lui qui empêcha alors Euthyme de donner sa démission, lui qui osa braver la colère de Nicolas, après la scène du palais de Magnaure, et

1. *Données des sources géorgiennes sur S. Maxime le Confesseur* en russe, dans les *Trudy* de l'Académie ecclésiastique de Kiev, septembre 1912, p. 41.

2. *P. G.*, t. XCIII, col. 371-384. — 3. *P. G.*, t. CV, col. 1012 sq.

4. *Loc. cit.*, col. 377. Combetis a publié dans son *Novum Auctarium*, t. II, p. 790-802, un discours anonyme *in depositionem sanctae zone*, qui commence par : Τίς ὁ ψαυθρὸς σὺλλογος ὄντος;

5. *Vita Euthymii*, édit. C. de Boor, cap. xii, 13. — 6. *Ibid.*, 19. — 7. *Cap.* xv, 18-19.

lui reprocher avec véhémence ses injustices¹. Privé de son siège, il le recouvra sans doute en 921, lors de la réconciliation des Euthymiens et des Nicolaites, à moins qu'il n'ait été du petit nombre de ceux qui refusèrent d'adhérer au décret d'union, ce qui n'est pas impossible. On voit par la finale de l'oraison funèbre d'Euthyme, dont nous allons parler, qu'il n'avait pas encore fait sa paix avec Nicolas, au moment où il prononça ce discours². Il dut vivre jusqu'à un âge assez avancé, puisqu'en 932 il faisait encore copier des manuscrits à son compte³.

Aréthas est connu dans la littérature ecclésiastique par un assez long commentaire de l'Apocalypse, que publia Fr. Sylburg, à Heidelberg, en 1596, et que reproduit la Patrologie grecque de Migne⁴. Cette collection donne également de lui, mais en traduction latine seulement, un panégyrique des saints martyrs Samonas, Gurias et Abib⁵, et une oraison funèbre du patriarche Euthyme, prononcée à l'occasion de la translation des restes de celui-ci, du convent d'Agathos au convent de Psamathia⁶. Le texte original de cette dernière pièce a été publié par Papadopoulo-Kérameus, en 1899, dans le premier fascicule de son *Recueil de documents grecs et latins relatifs au patriarche Photius*⁷, d'après le cod. græc. 315, fol. 54-57, de la bibliothèque synodale de Moscou, qui date du XVIe siècle, et a été transcrit par Maxime Margomios, évêque grec de Cythère⁸. C'est ce texte que nous reproduisons ci-dessous, en y faisant deux ou trois corrections imposées par le contexte. Quant à la traduction latine, qu'un anonyme exécuta pour le compte de Lipomanus, et que celui-ci inséra dans le tome III de son *De vitis sanctorum*, Venise, 1554, elle est assez médiocre. Elle prend assez souvent l'allure d'une paraphrase, et les contresens n'y sont pas rares. Nous avons dû la retoucher fortement et par endroits la refaire complètement.

Nous avons déjà indiqué l'occasion de cet éloge funèbre. A quelle date précise fut-il prononcé? C. de Boor pense que ce fut après le synode de 921, qui réconcilia les Nicolaites et les Euthymiens⁹. Nous inclinons plutôt à

1. *Vita Euth.*, cap. xviii, 3; xx, 1-6.

2. ἡμῖν τούτων ἐξουμένους στήκει τὴν ἀκαταστάσιν... τοῖς συνηγαμένοις ἡμῖν βραβεῦσαι τὸ πρόσφορον § ix. Voir ci-dessous, p. 74.

3. KRUMBACHER, *Geschichte der byzantinischen Litteratur*, 2e édit., p. 524.

4. *P. G.*, t. CVI, col. 193-786. — 5. *Ibid.*, col. 787-798. — 6. *Ibid.*, col. 797-806.

7. *Monumenta graeca et latina ad historiam Photii patriarchae pertinentia*, S.-Pétersbourg, 1899 (préface en russe), p. 26-35.

8. *Ibid.*, p. v. Le même manuscrit contient plusieurs autres écrits inédits d'Aréthas, entre autres un certain nombre de lettres, qui présentent une réelle importance historique. J. Compennass a publié récemment un pamphlet de notre auteur, dirigé contre le fameux Léon Khoïrosphactès : *Aus dem literarischen Nachlass des Erzbischofs Arethas von Kaisareia*, dans le *Didaskalvion*, t. I (1912), p. 295-318. Cf. *Byzantinische Zeitschrift*, 1913, p. 209-210. — 9. *Vita Euthymii*, p. 83, note 1.

croire que la translation du corps d'Euthyme précéda cet événement, et lui servit de préparation. En effet, le ton violent de l'orateur, ses traits acérés à l'adresse du patriarche Nicolas, ne sont point d'un réconcilié de la veille. Par ailleurs, Aréthas fait entendre clairement, en terminant, que la tempête n'est pas encore apaisée, que ni lui, ni ceux de son parti n'ont encore obtenu satisfaction pour les injustices dont ils ont été l'objet, et que pourtant il y a quelque espoir d'une prochaine entente¹. Il est vraisemblable que Romain Lécépène, voulant amener les Euthymiens à composition, commença par leur accorder comme satisfaction préliminaire la permission de transporter les restes d'Euthyme à Psamathia, selon le désir exprimé par le saint lui-même, avant sa mort. Aréthas nous apprend que le décret impérial autorisant la translation fut porté malgré l'opposition de Nicolas, et que le gouvernement contribua pour sa part à l'éclat de la procession funèbre². Cela dénote l'intention arrêtée de préparer les voies à un accommodement.

Le discours d'Aréthas est un morceau de rhétorique très apprêté, au vocabulaire particulièrement recherché, mais où circule un souffle de passion véhémente. On sent que l'orateur vit en pleine bataille. A plusieurs reprises il malmène fort, sans toutefois le nommer, le patriarche Nicolas. Ces sorties n'étonnent guère, quand on a lu la *Vie d'Euthyme*, avec laquelle notre orateur est en parfait accord pour les indications et allusions historiques relativement nombreuses qu'elle contient. La cérémonie de la translation des restes d'Euthyme est décrite avec quelques détails. L'orateur nous apprend que le corps du saint ne fut pas immédiatement placé dans le sépulchre préparé au couvent de Psamathia, mais qu'on le déposa provisoirement dans l'église du martyr saint Émilien, située sur le bord de la mer, à un endroit appelé Rabbos. Ce qui est dit de l'empereur Alexandre et de sa fin ignominieuse concorde bien avec ce qu'en racontent les chroniqueurs et la *Vita Euthymii*. Dans la péroraison courte, où Euthyme est mis en parallèle avec les saints personnages de l'Ancien et du Nouveau Testament ayant souffert pour la justice, on est un peu étonné de rencontrer le nom de Photius à côté de celui du patriarche saint Nicéphore³. L'ancien élève a eu vite fait d'auréoler son maître. Le rapprochement s'explique dans une certaine mesure par le fait que Photius, comme Nicéphore et Euthyme, fut exilé à Stenos, au couvent d'Agathos, et aussi parce que la seconde déposition de Photius en 886, à l'instigation de Stylien Zaoulzès, parut aux Byzantins une injustice flagrante⁴. Aréthas, qui, en tant qu'Euthymien, était en communion avec Rome au moment où il

1. § IX. Voir plus bas, p. 74.

2. § V, p. 69.

3. μετὰ Νικηφόρου καὶ Φωτίου τῶν ἀειδήμων τῶς διωγμοῖς καὶ θανάτοις συνοδοξάζομενε. § IX.

4. Voir par exemple la *Vita Euthymii*, cap. II, 20-24.

prononçait son discours, n'entendait sans doute pas glorifier dans son ancien maître le promoteur du schisme avec l'Occident. Il y a tout à parier qu'il ne l'entrevoyait pas sous cet angle. Il faut reconnaître cependant que les Byzantins de cette époque ne ressentaient pas pour Photius l'aversion qu'il a inspirée dans la suite aux amis de l'unité de l'Église.

Au point de vue doctrinal, nous ne trouvons dans cette oraison funèbre qu'un seul point digne d'être signalé. Aréthas croit très fermement à la félicité des âmes saintes immédiatement après la mort. Il aperçoit Euthyme dans le ciel, auprès de Dieu, contemplant la beauté des choses pour lesquelles il a lutté, et jouissant déjà de l'éternelle béatitude¹.

1. τὰ ἀλλή τῶν ὡς ἐνεργήσονται κατοπτέει... ἐντροπῶν ἤδη, τῆς ἐκαίσε ἐνῆρκτι μακκαρότητος... τῶν ἐν οὐρανοῖς ἐπαπολαύει μισθῶν. § 1. Voir ci-dessous, p. 66.

ARETHAE ARCHIEPISCOPI EPITAPHIUS IN EUTHYMIUM PATRIARCHAM

ἌΡΕΘΑ ἈΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ
ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑΣ ἘΠΙΤΑΦΙΟΣ ΕἰΣ ΕΥΘΥ-
ΜΙΟΝ ΤΟΥ ἈΓΡΕΤΑΤΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΝ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ¹.

ARETHAE ARCHIEPISCOPI CAESARIAE
CAPPADOCIAE EPITAPHIUS IN EU-
THYMIUM SANCTISSIMUM PATRIAR-
CHAM CONSTANTINOPOLITANUM.

5 1. Τί τοῦτο, σύνταγμα ἱερὸν, κληῖρος ἡγιασμένος, ὄημος ἔνθεος; Τίς ἡ καινή² ὑμῶν συνδρομή καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς αὐτῆ πανήγυρις, οὐδὲν μὲν χρημόσυνον ἐπιφάνουσα, οὐδ' ὅσα τῶν εἰωθῶτων σεμνύνειν πανήγυριν, ἀλλ' εἴ τι στυγρὸν τε καὶ κατηρέας, εἴ τι θρηνώδες καὶ γασρὸν, εἴ τι τῶν ἐν μεγίσταις συμφορῆσι ἐπιρροσμένων ἀνθρώποις τὸ χλεπὸν τε καὶ σθένιον ἐπιδείκνυται, ταῦτα τῷ εὐάγει τούτῳ ἀθροίσματι ὀψιλῶς ἐξυφάνουσα, ὡς μονοδίαν εὐκέναι ἀπολοφύρασθαι; Τίς οὖν ἡ τοσαύτη πληγὴ;

10 2. Τί τὸ κατεληγὸς οὕτως ἐξάστειον ἄλλος ὑμᾶς, ὡς μὴδ' ἂν ἀνανεῦσαι βίως εἶναι, μηδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς φέρειν ἀπλοῦς, τῆς ἀπὸ τῶν ἀκαρῶν ἀπηλλαγμένους στυγρότης; Εὐθύμιος, ὁ τοῦ Θεοῦ μέγας ἀρχιερεὺς, τὸν θρῶνον ὑμῶν ἐνεστήσατο τοῦτον, οὐ

20 προσηκόντως καθύβρισμένος, τοῦ θρόνου ἀπελαθεῖς, ὑπερορῆ χεῖρὶ παλαμναῖα κατακρηθεῖς, θανάτω ταῦν ὑπαχθεῖς, τῷ ὀρωμένῳ τάφῳ παραδοθεῖς.

1. Quid est hoc, sacer conventus, haereditas sanctificata, popule divinitus afflate? Quis novus vester ille concursus et inusitata haec solemnitas, in qua nullum laetitiae signum apparet, neque ea omnia quae decorare solent festivitatem; sed quidquid maestum ac triste, quidquid lamentabile et flebile eaque omnia acerba et aspera, quae maximae calamitates hominibus afferre consueverunt, his praeclarus iste coetus copiose hodie afficitur, ita ut funerale praecinere videatur? Quanaem est igitur tanta plaga? quisve iste tam vehemens dolor, qui vestros occupavit animos, ut caput erigere omnino non permittat, neque oculos plane a lacrymarum tristitia vacuos sinat? Nimirum Euthymius, magnus ille Dei pontifex, lamentationis vobis istius causa fuit, innocens iniuriore tractatus, a sede sua pulsus, impia sceleratorum manu exilio damnatus, morti nunc subiectus, huic, quod videtis, sepulcro traditus.

1. E codice Mosquensi 315, fol. 54-57. In catalogo recenti Vladimiri, codex 315 notatur sub num. 441.
— 2. καινή.

Et quid horum magnum adeo letum excitare debuit? imo vero, quid horum non prae se ferat summum gaudium iucunditatemque, et ad ea pertineat quae decorant hominem a tenera aetate totum Deo deditum? *Memoria iusti cum laudationibus*^a. Atqui laudatio hilari confessione et gratulatione, non tristi lamentatione et luctu, quibus vos turbati nunc estis, commiseri solita est. Non sunt ista hominum, qui sapere velint, aliena sunt a grege nostro, quae a vobis nunc fiunt. Surrexit ad rem desideratam egregius amator. Migravit ad agonothetam cursor; abiit ad arbitrum pancratiasta, sudoribus certaminis adhuc perfusus atque ex labore cursus graviter anhelans ac concidens; requiem, quae illinc est, apprehendit, tranquillae vitae particeps factus est. Pulchritudinem eorum, quorum causa certavit, contemplantur, praemia iam ab omnipotenti dextra obtinet, fruique iam aeterna beatitudine incepit. Quocirca exultare et laetari oportet, quod coelestibus ille potitur praemiis, quod lacrymarum suarum sementis, quam flens sparsit in terram, nunc gaudens manipulos colligit ac beatus triumphat^b.

Tu vero ea quae perfectam laetantem efficiere debent laetitiam, lamentationum occasionem facis. Atqui neque Deo grata sunt ista, neque iacenti conveniunt. *Tametsi enim visus est oculis insipientium mori*^c, ut ait propheta, *et existimata est afflictio exitus eius, et discessus a nobis contritio, nihilominus tamen nunc est in pace, quoniam Deus*, ut verba sacri eloquii laudare pergam, *tentavit illum et invenit dignum se: tanquam aurum in fornace probavit illum et quasi holocaustum hostiae accepit illum*. Et haec etiam: *in tempore visitationis eius splendet*^d, *quando omnes iusti fulgebunt sicut sol*^e, clarissimae et purissimae luci coniunctus — tenebrae et caligo illos, qui ad sinistram partem erunt, circumdabant; *stabitque iustus adversus eos qui se angustiaverunt*^f, si quid divino credendum est prophetae, futurae vindictae retributionem describenti.

Καί τί τούτων εἰς θρήνον τοσοῦτον, μάλλον δέ, τί τούτων οὐ τῆς τελευταίας χάριτος καί θυμῶν καί ὄν δ' ἀπ' αἰῶνος ἄπας Θεῶν ἀνακείμενος ἄνθρωπος καλλοπίζεται; *Μνήμη δικαίου μετ' ἐγκωμίων* ἐγκωμίων δέ ἐξομολογήσει καί αἶψα χαϊδρύνεσθαι, ἀλλ' οὐχί θρήνην καί κωκυτῶν, ὃ νῦν ὑμεῖς ποιῶτε, συμψύρεσθαι πέφυκεν. Οὐκ ἔστι ταῦτα τῶν σωφρονεῖν βουλομένων· ἀλλότρια τῆς ἡμετέρας ἀγέλης τὰ δρώμενα. Ἀνέστη πρὸς τὸ πθοῦμενον ὁ καλὸς ἐραστὴς· ἐξεδήμαξε πρὸς τὸν ἀγωνοθέτην ὁ σταδίας· ἀπῆλθε πρὸς τὸν βραβεία ὁ παγκρατιστής, ἔτι βέβηκός τις τῆς ἀγωνίας ἰερωσίν, ἔτι τῷ πόνοι τοῦ σπάμματος πυκνῶς ἐνασημαίνων καὶ συγκαπτόμενος· ἐδράχματο τῆς ἐκείθεν ἀνάσεως, μετέσχε τῆς ἀπραγματεύτου ζωῆς. Τὰ καλλή τῶν οἷς ἐνηγωνίσται κατοπτεῦει, λοιπὸν τὰ γέρα παντοκράτορι κομίζεται δεξιῇ, ἐντρύψαν ἡδὴ τῆς ἐκείσε ἐνηρκται μακροτύτης. Ἄνθ' ὧν ἔδει σαρτῶν καὶ εὐφραίνεσθαι, ὅτι τῶν ἐν οὐρανῶς ἐπαπολαύει μισθῶν, ὅτι τῷ τῶν θαρῶν αὐτοῦ σπῆρι, ὃν κλαίων ἐπὶ τῆς γῆς κατεβλήτο, νῦν ἐνηζόμενος τὰ δράγματα τούτου συγκαμίζει καὶ ἐπαγγέλλεται.

Σὺ δὲ θρήνον ποιῆ ἀφορμὰς, ἃ τῆς παντελοῦς εὐφροσύνης παρτία. Οὐ τῷ Θεῷ ταῦτα εὐάρεστα, οὐ τῷ κειμένῳ ἀρμόδια. Εἰ γὰρ καὶ ἔδοξεν ἐν ὑψηλοῦς ἀγώνων τεθνήαι, ἧ φησὶν ὁ ἱεροφάντης, καὶ ἐλογίσθη κάκιστος ἢ ἔξοδος αὐτοῦ καὶ ἡ ἀγ' ἡμῶν ποικίη σίντισιμα· ἀλλ' οἶν ἔστι νῦν ἐν εὐχῆ, ὅτι ὁ Θεός, τὰ ἐδόμενα τοῦ λόγου ἀναλαβὴν, ἐπέλασεν αὐτὸν, καὶ εἶπεν αὐτὸν ἄξιον ἵκετοῦ· ὡς χρυσὸν ἐν χυροεργεῖῳ ἰδοῖσιν αὐτὸν, καὶ ὡς ὀλοκαῖοπιμο θεοῖς προσεδέξατο αὐτόν. Ταύτῃ τοι καὶ ἐν καιρῷ εὐαιολῆς αὐτοῦ ἀναλάμψει, ἡνίκαι πάντες οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος, τῷ καθαρῷ καὶ τῷ ἀκαρτερεστάτῳ φωτὶ συναπτόμενος· σκότος δὲ καὶ ζόφος τοῖς τῆς ἀριστερῆς περιγυθῆσται μερίδος· καὶ σίνσιται δίκαιοι κατέναντι τῶν θληγάντων αὐτῶν, εἰ τῷ θεγῶρῳ πιστέον προφήτῃ, τὰ τῆς ἀποκειμένης ἐκδικήσεως ὑπογράφονται.

^a Prov. x. 7. — ^b Psal. cxxx, 6. — ^c Sap. iii, 2. — ^d Sap. iii, 6-7. — ^e Math. xiii, 43. — ^f Sap. vi, 1.

2. Ἀλλὰ τί τούτων ἄξιον θρήνων; Τί τῆς ἐπε-
 ρολήσης κατηφείας παρτίτιον; Τί στυβρωπότητος
 προξενον; Τί δὲ τῶν οὐ προσηκόντων τῇ παναγίᾳ
 τοῦ κειμένου ψυχῆ, καὶ ἡ δὲ ἐπαινετὸς χαρακτῆρ
 5 τῆ ἀπὸ γενεᾶς αὐτοῦ βίῃ μετέπρεπε; Σελευκεία
 μὲν γὰρ αὐτὸν τιθεῖται, εἰς Γρηγορίου τοῦ θείου
 τὸ γένος ἀνάπτουσα, ὃν ἄλλον θυματοουργὸν ἢ
 μικρῶν πρὸ ἡμῶν ἡμίωρθε γενεᾶ, τῆς τῶν Ἰσαύρων
 10 εὐθὺς ἐὼς ἐὼς ἐλθροῦ θήσεται ἔργῳ κυροῦσά τε καὶ
 κρατύνουσα.

Ἐπέλαθε δὲ τὰ πρῶτα μὲν ὁ Βιθυνὸς Ὀλυμπος,
 τῆς κατὰ Θεὸν φιλοσοφίας τὸ κάλλιστον ἐνδοξαίτημα,
 15 μεθ' ὃν τὸ πρὸς τῷ Ἀστακῆνῳ ἱερὸν φροντι-
 στήριον κόλπῳ, ἀγῶσι κἀνασῦθα τοῖς ἐξ ἀρετῆς
 λαμπρυνόμενον.

Ἄλλ' ὅσα μὲν οὗτος κατὰ τοῦ ἀντιπάλου πάντων
 ἡμῶν ἴσθησι τρόπαια, καὶ ὅσους νικητηρίους ἀναδέ-
 20 δεται στεφάνοις, τοὺς κατὰ ψυχὴν ἀθλοῦς ἐξανυ-
 μένος, αὐτοῖς ἐκείνοις ἐκδιηγέσθαι παραχωρῶμεν,
 οἳ καὶ παρεῖσαν τῷ ἀειτήτῳ τούτῳ ἀνδρὶ, καὶ τῇ
 αὐτοῖς μάρτυρας ἀπαράγραπτοι, πείνης φημί καὶ
 οἴψης τὴν καρτερίαν, γυμνότητος τὸ ὑπερβάλλον,
 25 ἐφ' ἱματίῳ ἐπὶ τὸν ἀνυπόστατον ἐαίτηον κρυμὸν
 ὑριστάμενος, ἀγῆτῆρων τε καὶ μακιστήρων τὴν
 κατηνγκασμένην αἰώραν ὅς τῶν ἑαυτοῦ βλεφάρων,
 τὸν ὕπνον ἀπέλαυε, μετὰ τοῦ θείου Δαυὶδ ἀνυρεῖν
 τὸ τοῦ Θεοῦ πῶθῶν σάκνονα καὶ τόπον τοῦ κατα-
 30 παύσαι, ὃ μὴ σίλος βιωτικῶν περιστάσεων, μὴ
 κλύδων ψυχῶν, τοῖς πονηρῶς πνεύμασι ταραττό-
 μενος. Ταῦτα μὲν οὖν ἐκείνοις παραχωροῦντες καὶ
 διηγέσθαι καὶ τῇ περὶ αὐτῶν μνήμῃ ἐναγλαΐζεσθαι,
 αὐτοὶ τὰ μετ' ἐκείνα προσήλωμεν.

3. Ἐγένετο ἐκ τούτων ἢ περιώνυμος αὐτῆ καὶ
 35 βασιλῆος πόλις τὸν καλὸν τούτων καὶ περιβόητον
 ἀριστέα, πιστῶν οἴκοις φιλοξενούμενον καὶ τούτοις
 ἀντιδόντα τῆς φιλοξενίας μισθόν, ὄνπερ λαμβάνειν
 εἰλὸς τοῖς ἀνδρα τοσούτων δεξιουμένοις καὶ θερα-
 40 πούουσιν, ἐπεὶ καὶ ἡ Σαρραβία γυνὴ οὐδὲν
 ἀνελάμβανε διαρκιστέρας τοῦ βίου τὰς ἀφορμὰς.
 τοῦτο τῆς τοῦ προφήτου ξηνοδοχίης κερδαίνουσα.

2. Verum, quid horum lamentis dignum?
 Quae istius, quae vos afflicti, tristitiae causa,
 quae nam moeroris ratio? Quid vero in istis
 inveniatur, quod non deceat sanctissimam
 iacentis animam, cuius laudabilis indoles per
 totum vitae eius curriculum praefulsit. Quippe
 enim Seleuciam ille habuit nutricem, qua
 generis necessitudine divo Gregorio coniunc-
 tus, alter thaumaturgus aetati, quae paulo
 nostram praecessit, apparuit, a Decapoli Isauriae
 ipse quoque oriundus, et dictum illud :
Generatio rectorum benedicetur^a verum esse
 opere comprobavit.

Excepit illum primum Bithynius Olympos,
 praeclarissimum philosophiae, quae secundum
 Deum est, domicilium, postea sacrum, quod est
 ad sinum Astacenum, monasterium, ubi simi-
 liter certando eius virtus egregie enituit.

Ceterum quanta tropaea ille adversus
 communem omnium nostrum adversarium
 exereit, quotque triumphales coronas ex suis
 spiritualibus certaminibus reportarit, illis ad
 narrandum relinquamus qui invicto huic viro
 adfuerant ac testes oculati et probatissimi illius
 fr e virt utis, famis scilicet et sitis tolerantiae,
 nuditatis summae; quippe qui, cum unica
 tantum veste intolerabilem vim illam frigeris
 sustineret, in cenorum praeterea hamorumque e
 sublimi pendentium ope, veluti necessitate
 quadam somnum ab oculis suis arceret.
 Etenim una cum divino David habitaculum
 invenire locumque ubi quiesceret^b procul a
 fluctuatione mundanarum rerum necnon a
 procella animabus a scelestis spiritibus commo-
 ta cupiebat. Haec ergo narrent illi, et horum
 commemoratione illustres fiant; nos vero ea
 quae deinceps ab ipso gesta sunt adiciamus.

3. Habebat ex eo tempore penes se celebra-
 rima et regia haec civitas illustrem nostrum
 hunc pugilem, qui cum benigne a fidelibus
 hospitio reciperetur, illis officii mercedem
 rependebat, quam assequi illos decebat, qui
 tantum virum comiter tractarent et foverent;
 quandoquidem mulier etiam illa Sareptana
 beneficii, quod in Eliam illum Thesbitem con-
 tulerat, debita mercede fraudata non est, sed
 propterea quod prophetam hospitio suscepe-

a) Psal. cxi. 2. — b) Psal. cxxxi. 4. 5.

rat, ampliora vitae praesidia in vicem recepit. Bona iam eius fama quouoquersum pervagabatur; neque enim, iuxta Domini vocem, *abscondi supra montem posita civitas potest*^a. Hinc in regis notitiam pervenit, miratur virtutis eius egregiam indolem, amicum sibi illum adiungit, ac patriarchae, qui tunc erat, contubernalem facit.

Haud ita multo post, vehemens Ecclesiam tempestas invasit, quam eius, qui tunc gubernacula tenebat, arrogancia excitarat; in quo quidem tumultu, cum illius auctor animum despondisset, sacrique sui honoris repudiū libellum Ecclesiae dedisset, malus male abiit, hanc duce orbatam relinquens^b. Praelatum quarebatur opportunum; inventus est ille noster. Quis enim eo, qui apud omnes erat in gratia, dignior qui eligeretur aut praeponeretur? Unde factum est ut, quod aliis non multis contigit, suffragio universae, quae sub caelo est Ecclesiae, ad sacram sedem huius civitatis Constantinopolitanae eveheretur. Animadvertis qualis sit iste et quantus vir, et cuiusmodi praemiis ob virtutis eius praestantiam afficiatur.

4. Sed quomodo persequar quae postea evenerunt: nefariorum hominum invidiam, caedem ab impiis factam, crudele atque iniustum iudicium, iudicibus iis — o iustitiam divinam, o incorruptum Dei tribunal! — quibus nulla cura fuit sacrorum, sed toti in unum tantum erant quaestum intenti; cuius causa ipsi ab universa et sana Ecclesiae parte abscissi, non poenitentiam egerunt, sed si occasionem, quam optarant, arripere potuissent, utique etiam parietes perfodissent aut crumenas descuissent, aut aliquid aliud flagitium, detestabilius perpetrassent, nihil omittentes isti terrae tenebrosi, nullam moram facientes ad replendas domos iniquitatibus^c. Hinc incredibilis eorum, rabies adversus Dei pontifices, quoniam nulla iam iis iuris species supererat, adversus quam audaciam suam extollerent, et totius sacri ordinis venditio palam et impune fiebat. Hinc praeter caeteros, in hunc quoque beatum virum petulanter et contumeliose insurrexerunt; [quod silentio praetereundum]; nefas

Ἐβρίστα καὶ κατὰ πάντων ἡ ἀγαθὴ τούτου φήμη, ἐπεὶ μὴδὲ οἷόν τε πόλιν χοιρίθηναι ἐπὶ αὐτοῦ ὄρους κειμένην, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν. Τί τὸ ἐντεῦθεν; Ἐνώριμος γίνεται βασιλεῖ, ἀγαταὶ βασιλεὺς τὸ τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ περιεξίχον, φίλον ποιεῖται αὐτοῦ καὶ σύσκητον τῷ κατὰ καιρὸν πατριάρχῃ.

Μικρὸν τὸ ἐν μέσῳ καὶ τάραχος καὶ κλύθων τὴν ἐκκλησίαν διαλαθῶν, ὃν ἀλαζονεία τοῦ τηρικαῦτα κατάρχοντος ἐξεφύσησεν· εἶτα πρὸς τὸν τοιοῦτον σὺλον ὁ τούτου δημιουργὸς ἐκκακήσας, καὶ δὴ βιβλίον ἀποστασίου τῆς ἱερᾶς αὐτοῦ τιμῆς τῆ τοῦ Θεοῦ ἐπιδόου ἐκκλησίᾳ, κακῶς κακῶς ὄχρητο, ἐρήμην ταύτην προσετασίας καταλιπών. Ἐξήτει τὸν προστησόμενον ὁ καιρὸς, εὐρίσκειτο οὗτος λοιπόν. Τί γὰρ ἂν τοῦ πᾶσι καταθουμίου ἀρετιώτερον ἄλλο ἢ προτιμώτερον; Ἄρ' οὐ γὰρ καὶ, ὃ μὴ πολλοῖς τῶν ἄλλων ἀπὸ πάντα, ψήφῳ τῆς κατὰ πᾶσαν τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἐκκλησίας ἐπὶ τὸν ἱερὸν ταύτης τῆς Κωνσταντίνου θρόνον ἀνάγεται. Ὅραξ ὑποῖος οὗτος καὶ ὅσος καὶ οἷων τυγχάνει τῶς τῶν ἀντιδόσεων δι' ἀρετῶν εὐδοκίμωσιν.

4. Ἄλλ' ὃ πῶς; τὰ ἐφετῆς μετελεύσομαι, τὸν ψόνον τῶν ἀπεισιών, τὸν ψόνον τῶν παλαμναίων, τὴν ἀπηνῆ καὶ ἀδικον κρίσιν ὑπὸ χρίταις — ὃ δίκη Θεοῦ καὶ δικαιοσύνη ἀρρεπῆ. — οἷς ἐμέλησε μὲν τῶν ἱερῶν οὐδενὸς, γρηγματισμοῦ δὲ μόνον τὸ πᾶν, δι' ὃν αὐτοὶ τε τοῦ βλοκλήρου καὶ ὑγιούς τῆς ἐκκλησίας ἀποσχισθέντες οὐ κατενύγησαν, καὶ τοῦ δι' ἐπιθυμίας αὐτοῖς καιροῦ δεδραγμένοι, οὐδ' ἂν εἴ τι καὶ τοιγμορῶσιν, εἴ τι καὶ βαλαντιστομῶσιν ἐφείτο, εἴ τι καὶ ἀπηνέστερον προύκειτο, ἠφείδισαν ἂν τὸ παράπαν, εἰς πλήρωσιν οἴκων ἀνομιῶν, οἱ ἐσκατισμένοι τῆς γῆς ἐπιγυρόμενοι. Ἐντεῦθεν ἡ ἀνυπέριθτος αὐτῶν λύσσα κατὰ τῶν τοῦ Θεοῦ ἀρχιερίων, ὅτι μὴδ' ἄλλο τούτοις μὴδὲν. οἷν ἐβρασύοντο πρὸς δικαίωμα, καὶ ἡ παντός ἱεροῦ τάγματος ἀπεμπολήσις ἀνέδην καὶ ἀπαρκαλύπτως συντελουμένη. Ἐντεῦθεν καὶ τούτω τῷ μακαρίῳ

^a Matth. v. 14. — ^b De Nicolao Mystico, qui sedem patriarchalem abdicavit, non quidem sponte sed necessitate coactus ob suam circa quartum

matrimonium Leonis imperatoris pervicacem sententiam, haec dicta sunt. — ^c Psal. LXXIII, 20.

πρὸς οἷς ἄλλοις αὐτῶ ἐμπροσθινοῦντες ἠτέλλησαν. Οὐ γὰρ κινεῖν εὐπρεπὲς αὐθις καὶ χραίνειν τῇ τούτων ἀκαθαρσίᾳ τὴν γλῶσσαν, ἀ καὶ βάρβαρος ὀφθαλμοῖς εἰς δέον μοιχησάμενος ἀπεστύγησεν, ἐπεὶ καὶ παρήσαν κατὰ πρεσβεῖαν Σαρακενοὶ καὶ μετείχον τῆς ἐπέκεινα πάσης σκηνῆς τραγικῶς ἀτοπίαις, ὁμοίως προσκαθημένοις¹ ὁμοίαι θεαταί. ὅτι μὴδὲ ὅσιον ἄλλοις πιστῶν ταῦτα θεάτρου, οὐδ' ἐναγίστην ἐξήγιστα θεᾶσθαι ὀραματούργουμένα.

Ἐπὶ τούτοις τοῖνυν πρωτολεῖται καὶ τὰ ἐχθόμενα ἐπικραλοῦσθαι ἢ ὑπέρβριος κατακόκη, ἢ παρὰ πάντων τῶν γνωστῶν τοῖς ἐπικραταμένοις ἐγκατλήψεως φόνους², τῶν [μὲν] ἀπειναντίας τὸν ὠθοῦμενον βλέπειν ἠναγκασμένον, τῶν δὲ καὶ πόρρω κειχωρισμένων, ἧτοι τῇ παρακαθημένῃ στρατιωτικῇ ὁμότητι καὶ κουστωδίᾳ ἀπειρογόμενον, ἢ καὶ τῇ ἐμφύτῳ τῶν πολλῶν ὀλιγοῖα τῷ παραλογοισμῷ μετὰ τὴν χρείαν ἀγρευομένων καὶ τοῖς ἐκ διαμέτρου δεξιουμένων τὸν προτοῦ περιπούδαστον. Φίλει γὰρ αἰεὶ ταῖς εὐτυχίαις τὸ ἀντίπαλον ἐπεδρῶσειν, ὡς ἂν μὴδὲν τῶν ἀνθρωπίνων ἄρατον διατηροῖτο τοῦ ἐκνότητος, βραβάνοιτο δὲ βασκανίᾳ φουλόγητος τὰ λαμπρότατα.

5. Πρὸς τούτοις καὶ ὁ βλεπόμενος τάφος τούτων ταμειοῦμενος, φιλοχρίστῳ βασιλέων φιλάνθρωπιᾳ τὸ ἀπηνὲς καὶ ἀμελιχτον τοῦ ἔτι περιόντος καὶ ταῦτα τῷ οἰχόμενῳ συγκαταπραταμένου τυράννου ἐκκηχρᾶντων, καὶ τοῖς οἰκίαις καὶ μετὰ θανάτου γούν ὁ ἀνοσίως κατὰκρητος ἀποκαθιστάμενος. Ἴν' ἔροι καὶ πάλιν ἢ τῆς ἐπαγγελίας ἀγία γῆ τὰ τοῦ ἡγαπημένου ὁστέ³ Ἰωσήφ, διὰ τῶν ἱερῶν λογάδων ἀνασωζόμενά τε καὶ κηδεύόμενα. Μόνον γὰρ ἐκέλευσαν βασιλεῖς, καὶ πανταχόθεν ὡσπερ ἀπὸ συνθήματος — τί γὰρ οὐκ ἐμελλεν οὕτως ταῦτα ἐνεορτάζεσθαι; — τὰ πλῆθη συρρεύσαντα πρῶτα μὲν διακοντήν πομπῇ τὸν ἀλλοφρόρον ἐκ τῆς ὑπερορίας παρήπεμπε, λαμπάσι τὴν ὑγρὰν ἀμυθῆτος — ἔστιν ἂς καὶ βασιλέων ἐπερορήγει φιλοθεία, — κηταφαιδρῶνοντα, εὐώδετι θυμιαμάτων ἀτμοῖς τὴν τῆς θαλάσσης ἀηδῶν διασκηδᾶζοντα καὶ ὕμνοις ἀνευδοῖται τὸν ἱεραρχὴν ἀξιοφρέως γεραίροντα. Ἐπεὶ δὲ τῇ Πάδῳ οὕτω κελουμένη προσέσχηον ἀκτῆ, ἤρετο μὲν τοῦ βασιλείου ἀνάκτα τὸ ἱερώτατον

namque mihi arbitror si recensenda denuo eorum turpitudine linguam inquinem meam; flagitiosum enim spectaculum barbarorum oculi cum irrisione et abominatione aspexerunt, quando quidem aderant, legationis causa, Saraceni, et totius illius, quae subsecuta est, tragicae foeditatis participes fuere, spectatores actoribus similes; nefas enim erat alioqui haec in fidelium theatro produci, neque decebat Deo dicatos hanc scelestissimam fabulam contemplari.

Talibus igitur iniitiis convenientia subsecuta sunt: mulcta exsilii, notorum omnium derelictio propter imminentem mortem, ex quibus quidam quem propellebant coram aspicere cogebantur, alii vero a longe disuncti, sive quod assidens eos militaris duritas custodiae summovebat, sive quod ex innata vulgo levitate falsi et post beneficium inutiles facti amici, illum quem prius maximo studio fovebant, hostiliter impetebant. Solent enim rebus secundis adversae insidiari, quo fit ut nihil sit in rebus humanis quod a contagione adversitatis purum servetur et praeclarissima quaeque militiae invidia maculentur.

5. Praeterea et hoc sepulcrum videtis, in quo hic asservatur. Vicit enim imperatorum Christi amicorum humanitas implacabilem feritatem superstitis adhuc tyranni, qui haec mortuo confecerat. Et qui nefarie damnatus fuerat suis saltem post obitum restituitur, ut denuo sancta terra praemissionis dilecti Ioseph habeant ossa, quae lectissimi ex sacro ordine viri servaverunt curaruntque. Vix enim imperatores edictum dederant, cum undique tanquam ex communi consensu — et quomodo fieri potuisset ut haec non hoc modo celebrarentur? — ingens confluit multitudo, primum quidem transmarina pompa victorem ab exsilio reducens cum innumerabilibus facibus — quarum bonam partem regia pietas suppeditarat — mare collustrantibus, et suavissimis incensis odoribus maris nauseam discutiens perpetuaeque hymnorum modulatione pontificem merito concelebrans: deinde vero, ut ad litus, quod Virgam vocant, appu-

1. προκαθημένοις. — 2. φόνους.

a. Alludit adhuc ad Nicolaum Myticium.

lerunt, de regio limbo sacrosanctum illud tabernaculum sustulerunt, atque in divam martyris Emiliani aedem introduxerunt cum decenti hymnorum cantu: fuitque Dei servus encomio funebri honoratus a quodam de pontificum numero, qui haec iusta funebria perfecerat. Cum autem rursus inde sublatum sacrum feretrum in honestissimum locum huncce inferretur, clamorem ediderunt omnes, imperantes, populares, divites, pauperes, viri, feminae, pueri, puberes, impubes, quorum quidam alterum post Deum patrem cum invocabant, quidam pastorem requirebant, alii protectorem desiderabant; pauperes nutrimento suum, mulierculae suum post Deum adiutorem, pueri moderatorem appellabant: omnes denique illum ut consolatorem in necessitatibus opportunum vociferabantur. Itaque dum huiusmodi cum laudatione funus celebratur, in hoc sacrum templum omnes conveniunt, ubi peractis reliquis quae ad persolvenda funeri iusta deerant, cum iam periculum esset ne quod superfuera sanctissimi viri tabernaculum, propter eorum, qui eo confluerant, fidem discerneretur, violenter de raptorum manibus extortum in hoc sacrosancto loco sacrosanctum revera Dei hominem collocavimus.

An mediocris haec tibi videntur momenti ad manifestandam viri huius virtutem atque Dei erga servos suos, etiam dum adhuc in hac vita sunt providentiam, adversis prospera illis miscentem? Nemo, credo, contradicet, nisi solus ille qui felicem in terra rerum cursum, quem vulgus frustra appetit, virtutis praemium reputaverit, et poenas contra assidue hominibus desursum inflictas arbitratus erit, si quis adversa utatur fortuna, sic adversus semetipsum noxiam sententiam ferens, et a Dei sapientia omnia moderantis aliena sentiens.

6. Verum, cum ad hanc orationis partem pervenerimus, ea quae nunc ad laudem huius beati viri perficiuntur cum iis quae Alexandro acciderunt, conferre debemus, ut videamus quemadmodum Dei iustitia unicuique pro merito iusta rependat. Ille enim, cum et rex esset et regio genere ortus, postquam una cum principatu miseram animulam amisit, quamnam dignam retributionem assecutus est? Sed,

σκήνος, τῇ δὲ τοῦ μάρτυρος Ἀιμιλιανοῦ θείᾳ σκηνῇ εἰσφικίετο, ἔνθα τοῖς καταλλήλοις ἡμῖνοις ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων ὑποβλήθει καὶ λόγοις ἐπιταρτίσις τετιμημένος. τῶν ἀρχιερέων τινὸς τῇ θεολήπτῃ γλώσσῃ τὴν τοιαύτην ὁσίαν τετελεκότος, 5 ἀνήγετο πάλιν ὁ ἱερός σκίμπος ἐκείθεν αἰρόμενος, καὶ τῷ ἐνταῦθα σερμείῳ προσκομιζόμενος, ἤρετο βολῇ παρὰ πάντων, ἀρχόντων, ἀρχομένων, πλουσίων, πενήτων, ἀνδρῶν, γυναικῶν, παιδίων, ἡθύντων, ἀνθρώπων, τῶν μὲν τὸν μετὰ Θεὸν πατέρα ἀνακαλοῦντων, τῶν δὲ τὸν πατέρα ἐπιζητούντων, τῶν δὲ τὸν προστάτην ἐπιποθῶντων, πνήτων τὸν τροφέα, γυναικῶν τὸν μετὰ Θεὸν ἀντιλήπτορα, τῶν παιδῶν τὸν σωφρονιστὴν, ἐπιθωμένον καὶ πάντων τὸν πᾶσι πρὸς τὴν κατεπεύγουσαν χρείαν εἰς παρα- 15 μυθίαν εὐρισκόμενον. Οὕτω καὶ ταῦτις τῆς ἐπιχαρείου προόδου σὺν εὐφροσύνῃ ἀνοόμενης, τὸ ἱερόν τοῦτο καταλαμβάνετο τέμενος, ὅφ' ἦ τὰ λείποντα τῶν νομομισμένων συντελεσάμενοι καὶ τῷ περιλοίῳ σάκει τῇ πίστει τῶν συνδεδραμηκότων κινδυνεύοντι 20 διασπαρθῆναι, βιβίως τοῦτο τῶν ἀρπαζόντων ἐκτιναζάμενοι, τῆδε τῇ ἱερᾷ κατατίθεμεν σοφῇ τὸν ἱερόν τῷ ὄντι¹ καὶ τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπων.

Ἄρα σοι μικρὰ ταῦτα χαρακτηρίσαι ἀνδρὸς ἀρετῆν, Θεοῦ πρόνοιαν, δεξιωτέριος τε καὶ τοῖς 25 ἀπ' ἐναντίας τοῦτων εἰσέτι ζῶντας τοὺς ἑαυτοῦ θεράποντας τάλαντεύοντας: Οὐκ ἂν, σῖμαί, τις ἀντίποις, ἕκαστος δὲ μόνος, ὅς καὶ τὴν τοὺς πολλοὺς ἀνεμποδίστως ἐνταῦθα παίζουσαν εὐρίαν ἄλλῃ ἐνόμισεν ἀρετῆς καὶ τὴν τοῦ βίου δυσκολωτέραν πορείαν πονιάς τινος ἠγάθη εἰσέτι ἐπιμειτρούμενας ἀνθρώποις, καλῶς οὕτως εἰδὸς ἐπιζημήσις τε ἑαυτῷ καὶ τῆς τοῦ ζυγοστασίουτος σοφίας ἄλλοτριώτερον.

6. Ἀλλὰ γὰρ ὅδε τοῦ λόγου γενομένοις ἀντιεταστέον τὰ νῦν ἐπὶ τῷ μακαρίῳ τούτῳ συντελεσθέντα² τοῖς ἐπ' Ἀλεξανδρίῳ προῦσσι, καὶ καταληπίον Θεοῦ δικαιοσύνην τοῖς καταλλήλοις ἐκάστῳ τὸ δέον ἐπισταθμίζουσαν. Ὁ μὲν γὰρ βασιλεὺς τε καὶ βασιλείου γουῆς καὶ μετὰ τῆς ἐξουσίας τὸ ἄλλῃον ψυχῆμον ἀποπτύσας, οἷον ἔτυχε τῶν ἐπιτη- 35

1. πρόνοι. — 2. συντελεσθέντα.

δειόν· Μᾶλλον δὲ, μικρὸν ἄνω τὸν λόγον ἀνηρ-
 τηκότες, οὕτω τὰ ἑκατέρωθεν θεωρήσωμεν. Ὁ μὲν
 γὰρ ἐνταῦθα θησαυριζόμενος οὕτω τραφεῖς τε καὶ
 ἀνυχεῖς, τούτους δὲ καὶ τοιούτους τὴν ἀρετὴν
 5 βεβασανισμένους καὶ λαμπρυνόμενος, τοιούτου τοῦ
 τέλους, τοιαύτης ἐκύρυσσε καὶ ταφῆς, ἐνδόξου καὶ
 μεγαλοπρεποῦς, ὡς ὁρᾶτε, καὶ οἷα τοῖς τῷ Θεῷ
 ἀναικεῖμένοις ἀκόλουθος, καὶ ταῦτα τῆς τοῦτον τῷ
 ἀνηκέστῃ τύμματι δεδρηγμένης ὀρακοντείου κεφαλῆς·
 10 ἔτι τῷ λοιπῷ σπακιρότης ὀλίγη καὶ πολλῶ τῷ
 θράσει βροσύτης, μὴ ἂν τι τῶν χρηστοτέρων ἐπὶ
 τούτῃ προβῆναι, εἰ καὶ διακνήξῃ· ἔμελλε θράττε-
 σθαι, τοῦ ἐπιγείου κράτους εἰς ἄφρον αὐτοῦ παρε-
 σκευακός· τὰ κύματα διαλύσθαι.
 15 Καὶ οὕτω μὲν οὗτος. Ἀλέξανδρος δὲ, εἰ τι μὲν
 εἰς θρόνῳ τῆς κατὰ γῆν εὐετηρίας ὄραξ, εἰς ἔτι
 σπαργάνων λαχὼν, τραφεῖς τε ὑπ' ἀδελφῶν χρηστῶν
 τε καὶ εὐαγεῖ — καὶ τί γὰρ πλέον εἶπεν ἢ ἀδελφῶν·
 — ὅς καίτοι πολλὰ κατ' αὐτοῦ νεωτερίζειν ἐπικε-
 20 χειρηκῶς ἴλισκετο μὲν, οὐ μόντοι καὶ τῆς εἰς αὐτὸν
 κακονοίας ἔτινε δίκας, οἷα τοιαῦτα πολλὰ τοῖς πρὶν
 ἐξεγένετο, ἀλλ' ἐπέχετο μόνον καὶ ἀπεπαύετο τῆς
 μισοδελφου πρὸς τοῦ ἐπιθουλουμένου ὀρυξ· συνε-
 τηρεῖτο δὲ, ὡς μὴ ὄφρα, τῇ βασιλείᾳ, τοῦτο δοκοῦν
 25 δίκαῖον τῷ εἰς τὴν ἀρχὴν ἐπερραζόμενῳ, ἀστα-
 οίαστον τῷ τὴν ἀρχὴν συλλαχόντι καὶ ἀπαθῆ
 παραδοῦναι κακῶν.
 Ἐπεὶ δὲ Λέων, ὁ εὐμένεστατος καὶ γλυκὺς
 βασιλεὺς, τῇ ἀνθρωπεῖα φῦσει ὑπέκων, μετ' εἰρήνης
 30 ἀπέλυτο τῶν τῆδε, τὴν αυτοκράτορα τύρην Ἀλε-
 ξάνδρῳ καταλιπὼν, εἶδεξεν οὗτος εὐθὺς ἐκ προ-
 ομιῶν, μὴδὲν ἀπονύμενος τῆς ἐπεικούς τοῦ
 ἡμαίμονος συναναστροφῆς, οἷος ἦν, καὶ τὴν παρομιάν
 ἐπακλήθευσαν, ἄνορα γε τῷ κρατεῖν ἄφρον ἐπὶ
 35 τὰ χεῖρω προκόποντα· ὅς γὰρ λοιμός καὶ ἀσφραῖς
 ἄνθρωπος, ὅς αἰτχροποιὺς ἄνθρ, ὅς ἀπάσης κακίας
 δημιουργός, ἐγγύθεν αὐτῷ παραθέων καὶ συμβούλοις
 ἐναρεθιμούμενος, οὗτος αὐτῷ ἐπηρεῖτο καὶ συν-
 διαφέρειν αὐτῷ τὴν ἀρχὴν ἐπικνεύητο· ἄρ' οὐ γε
 40 καὶ εἰ τι τοὺς πολλοὺς τίως ἐλάθανε τῶν κατὰ τοῦ
 ἀδελφοῦ συσκευαζόμενων, λαμπρῶς ἤδη ἀνεκαλύ-
 πτετο καὶ ἰταμίως ἐπαρρησιάζετο. Ἠαύροντο μὲν γὰρ

1. παρασκευότος.

repetita paulo altius oratione, quid utrique
 obvenerit, consideremus. Hic enim, quem ut
 thesaurum in hoc sepulcro habemus, eo quo
 scitis modo nutritus educatusque, tot et tam
 praeclaris virtutis speciminibus probatus et decor-
 atus, talem vitae exitum, talemque sepul-
 ram, gloriosam nempe et magnificam, ut vide-
 tis, et quam Deo dicatos viros consequi par
 est, nactus est, et quidem eo tempore quo
 draconis caput, quod hunc insanabili morsu
 momorderat, reliqua adhuc sui corporis parte
 palpitabat, magnaque cum audacia ruens
 ferebatur, metuens ne quid melius huic obve-
 niret, quamquam incassum tumultuatum erat,
 cum id egisset terrena potestas, ut soluti in
 spumam eius fluctus abirent.

Et hic quidem sic. Alexander vero, quidquid
 ad delicias atque ubertatem huius vitae pertinet,
 ab ipsis incunabulis habuit, fuitque educatus a
 fratre, viro commodo et sancto et — quid
 amplius dicam? — germano fratre. Is, etsi
 multa adversus benefactorem nova molitus
 erat, et ab ipso captus, nullas tamen concepti
 in fratrem sceleris poenas dedit, sicut hoc saepe
 aliis antea acciderat; solummodo tentus fuit
 prohibitusque ne malignum in fratrem consi-
 lium ad effectum perduceret. Servabatur autem
 ad regnum — quod utinam nunquam evenisse
 — sic iuste hoc fieri iudicante illo, qui circa
 suum principatum iniuriam passus erat, ut
 pacatum immuneeque a malis imperium tradet
 ei, quem sors regni socium dedisset.

Verum cum Leo, humanissimus idemque
 suavissimus rex, humanae cedens conditioni, ex
 hac vita in pace dimissus esset, summam rerum
 potestatem Alexandro reliquit; hic vero statim
 ab initio declaravit cuiusmodi esset, nullo
 commodo ex fraterna vitae consuetudine usus,
 verumque proverbium esse docuit: virum
 insipientem potestatem habentem in peius proficere.
 Quisquis enim pestilens ac nefarius
 homo erat, aut turpia perpetrans, aut cuiusvis
 mali artifex, prope ipsum incedebat, et inter
 consiliarios relatus ac blanditiis captus, ad partici-
 pationem regni assumebatur. Ex quo qui-
 dem, si quid antea eorum, quae occulte in
 fratrem moliebantur, vulgo usque in id tempus
 fuerat ignotum, id tunc palam detegebatur
 impudenterque iactabatur. Nam et clementis-

simi in ipsum fratris testamentum rescindi coeptum, eius amici superbe contumelioseque tractari et reici, innocens praetera uxor ipsa imperatoris iniuria affici atque e regia expelli; et nisi, terris Dominus regiae stirpis semen reliquisset, et si quem nunc feliciter imperantem Constantinum videmus submovisset iste, adolescentulo sclaveno, eunucho simili, facie turpi, moribus autem turpiori traditum esset gubernandum imperium romanum.

7. Ab hac nequissima novitate, iniuriae etiam illae prodire, quibus sanctus hic vir affectus fuit. Namque consiliariis usus iis, quos Leo saepe vitae suae insidias fuisse molitos manifeste convicerat, ac propterea etiam a concionibus repulerat, vel ipsi potius, metu ne deprehenderentur, sua se sponte removerant, ut quos eiusdem secum sententiae esse putabat, viris immanibus ac feris, quique uni tantum quaestui inhiabant, ea egit, quae par erat facere eum qui huiusmodi sceleratis traditus esset. Ac caetera quidem praetereunda puto quaecumque contumeliosus ille in sanctos viros effecit, eaque commemorabo tantummodo, unde universam existimo me morum eius perversitatem declaraturum.

Mos est regibus christianis, qui idem illis communis cum omnibus christianis, ut, quotiescumque Dei basilicas ingrediuntur, aperto capite ingrediantur; quem quidem morem Paulus sacer apostolus induxit et publici iuris fecit¹. Hunc morem cum sapientissimi videlicet illi atque optimi sustulissent, persuaserunt homini crassae cutis ac de suillo genere et tantum non grunnienti — cui enim quateso, aequius comparari ille poterat, quam, sui boeoticae? — ut cooperto capite in loca sacrosancta et inviolata ingrederetur. Quam quidem disciplinam admisit ille, seque paratum ad maiora facinora perdiscenda praebuit: quod peropportune accidit. Etenim, et hominem introduxerunt, et sacrae mensae admoverunt purpureo tectum amiculo, magno cum suo et illius dedecore. Haec autem fuit, puto, poena illatae huic Euthymio sancto caedis.

Vix hoc facinus perpetrarat Alexander, cum mente captus est, et compos sui amplius non fuit. Nam illi magno erga numen contemptui

αὶ τοῦ ἀνεξιτάκτου καὶ σωτήρος αὐτοῦ διαβῆκαί, ἐπρωρινούοντο καὶ ἀπεδοκιμάζοντο οἱ τοῦ ἀδελφοῦ¹ φίλοι, παρηνομεῖτο δὲ καὶ αὐτὸ τὸ βασιλεῖον λέγος, οὐδέν τι ἐξαμαρτῶν², καὶ τῆς βασιλείας ἀπωθεῖτο³, καὶ εἰ μὴ Κύριος ἐγκατέλιπε γῆ, βασιλείου σπέρμα⁵ γονῆς⁴; ἂν καὶ τὸν νῦν εὐτυχοῦς βασιλεύοντα Κωνσταντῖνον παραγκωνισάμενος, εὐνομίᾳ σκληροῦ μειρακίῳ, αἰσχρῶ μὲν ἰδεῖν, αἰσχρότερον δὲ ἐντυχεῖν, τὰ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς παρεδίδουτο.

7. Ταύτης τῆς ἀποποιότητος ἔργον καινοτομίας καὶ ἡ ἐπὶ τῷ μακαρίῳ τῷδε κακοπραγία¹⁰ τοῖς γὰρ πολλάκις ἐληλεγεμένοις τῷ Λέοντι ἐπιβούλοις, δι' ἃ καὶ τῶν ἐκκλησιῶν παρωσθήσαν, μᾶλλον δὲ ἑαυτοὺς δεῖ τοῦ φοραθῆναι ὑπέσταναι, γρησάμενος οἷς ὁμογνώμοσι συμβούλοις, ἀνδράσι χαλεπῶς τε¹⁵ καὶ θηριώδεις καὶ μόνον πρὸς ἓν, τὸ γρηματίζεσθαι, βλέπουσι, ἔδρασαν οἷα εἰδὸς τὸν ἐκδοθέντα τοιοῦτοις ἀλάστορι. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα παρήσειν μοι δοκῶ, ὅσα κατὰ τῶν ἁγίων ἐνέθρισεν²⁰ ἐκεῖνον δὲ μόνον ἐπιμνησθεῖς, τὸ πᾶν ὅμαι δηλώσειν τῆς τούτου σακιοτήτος.

Νόμος χριστιανῶν βασιλεῦσι, μᾶλλον δὲ, καὶ πᾶσι χριστιανοῖς, τοῖς θεοῖς ἐπιθύνουσι ἀνακτόροις ἀκαταλύπτω τῆς κεφαλῆς ἐπιθαίνειν, Παύλου τοῦ²⁵ ἱεροῦ ἀποστόλου τὸν νόμον εἰσαγαγόντος καὶ πολιτεύσαντος. Τοῦτον τὸν νόμον οἱ τὰ πάντα σοφοὶ τε καὶ καθαρῶτατοι λύσαντες, κεκαλυμμένην τὴν κεφαλὴν εἰσηγάσαντο τοῖς ἀφυστουμένοις ἐπεισιέναι, ἀνθρώπων περὶ δέριον τε καὶ ὕδατος καὶ³⁰ μονονουγὶ γρυλλίζοντι, καὶ τί γὰρ ἄλλο ἢ τῆ βιωτικῇ ἢ περισομένῃ; καὶ τούτῳ παρακεκρωμένη καὶ ἐπὶ μεῖζον οἷον τε παιδοτριβήθηναι τομῆματα³⁵ ὃ καὶ καλῶς ποιοῦν συνεδράμηκε, καὶ ὃ γὰρ εἰσῆγον, καὶ τῆ ἱερᾷ τούτου περιστον τραπέζῃ, ἐλύτρη περικαλύψαντες ἀλωργεῖ, αἰσχρῆν αὐτῷ τε καὶ ἑαυτοῖς μνώμενοι. Τὸ δ' ἦν, ὅμαι, ποιητῆ τῆς εἰς Εὐθύμιον τούτων τὸν ἱερὸν μειφρονίας.

Μονονοχ ἐτάλα τοῦτο Ἰλίζανδρος, καὶ τῶν φρενῶν ἐτυλάτο, καὶ οὐκέτι ἐν ἑαυτοῦ ἦν⁴⁰, ἀλλὰ μεγάλῳ τῷ εἰρημένῳ πρὸς τὸ κρεῖττον κατα-

1. τὰ δὲ τῶν. — 2. ἐξαμαρτῶν. — 3. ἀπωθεῖτο. — 4. γονῆ. — 5. ἑαυτοῦσα.

10 1 Corinth. XI. 5.

φρονήματι τὸ μέγιστον προσετίθει τε καὶ ὀλίθριον.
 Τοῖς γὰρ κατὰ τὴν ἵπποδρομίαν ἀγάλμασι τὰ
 ἀνθεστήρια θύσας, τὴν ἔνδοικον ἀντελάμβανε
 μισθαποδοσίαν. Οὕτω τὸ πᾶν ἀπῆρτιστο τῆς
 5 βακχείας, καὶ ὁ μὲν ἑλαεινὸς φορὰδην τοῖς ἑαυτοῦ
 κοιτῶσιν εἰσεκομίζετο, οὐδὲν ἀνεκτότερον Ἡρώδου
 τούτου διαγενόμενος, ὃς Ἰάκωβον τὸν Ζεβεδαίου εἰς
 γὰρ τῶν χριστοκότων ἀνηρηκὸς καὶ Πέτρῳ
 ἐπιτιθέμενος τῷ κορυφαίῳ, κατὰλλῆλον εἶχε τὴν
 10 ἡμοσίην, ἐν μέσῃ πανηγύρει καὶ βασιλείῳ δορυφορίᾳ,
 οἰδῶματι ἀλγεινοτάτῳ καὶ σκολήμων ἀπιστομένη
 ἐκῆσσει τὸν βίον καταστρεφόμενος.

Ἦώς δαὶ καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς οὐτοσίη; Ἰστε τὴν
 κακοδαίμονεστέτην αὐτοῦ ἐκφορὰν καὶ τὴν πρὸς
 15 τὸν τάφον ἐπιταχύνουσαν πρῶτον, καθ' ἣν συντέ-
 τριπτο μὲν ὁ βασιλεὺς νεκροφόρος ἀσκάντης, ὡσπερ
 ἀγκυκλήσας οὐσσεσθεστάτῳ φρονήματι ἀπῶξεν ὁ
 τὸ ἄθλιον σῶμα ὀρμηιδάν τε καὶ δυσάντητον
 ἀποφορὰν, καὶ πᾶσαν θωμιάταιν εὐνοικαν συγ-
 20 γέουσιν ἐξώγαγετο! δὲ θαυμασίον ὄν — καὶ
 ταῦτά γε ὅθι καὶ τὰ τῆς ἔνδοις οἰκονομίας ἐτι
 ζῶντος ψαῖδι ἀπεδρῶντος ἐκφορηθείσας πλάσθῶδους
 μὲν τῆς σαρκὸς, μυθῶντος δὲ ἡδὴ τοῦ βαρυτόνου
 25 γρωτός — ὡς μῶλις ψάσκει τῇ ὀρισμαμένη πτελέῳ
 ἀσφραῖς τε καὶ ἀκόσμως ἀπορριφῆναι.

8. Παρὰλληλα κείσθω τοῖς ἡμετέροις τὰ τούτου,
 καὶ ὅθι δεικνύσθω τί μὲν ὁ θεοπειθής τε καὶ εὐσεβής,
 τί δὲ ὁ τολμητής καὶ θεοστυγής, καὶ πῶς μὲν
 τελευτῇ τιμᾶται ὁσίως, πῶς δὲ ἡ τοῦ βεβήλου
 30 γλευχῆται. Πρὸς γὰρ τοῖς εἰρημένοις, οὐ τῆς
 νενομισμένης ὁσίας ἐτύγγανεν, οὐ βασιλείου πομπῆς
 ὑπὸ γε τῶν ἐν τέλει συγχροτουμένων, πλὴν ὅσων
 ὀλίγων καὶ τῶν χυδαίων σφεδῶν, οἳ καὶ τῷ τυγόντι
 τὸ εὐθὺς συντελέσειαν, καίτοι πολλοὺς τοὺς
 35 σπουδαστάς ἔχων καὶ οὐ κακωλυμένῳ τὴν συνδρο-
 μὴν, εἰ μή που καὶ κατάχρηστος τις τῶν ὀνηρηθῆτος
 τοῖς αὐτοκράτορι κατανέσθαι. Ἄλλ' ἔδει τοιαύτῃ
 τὸν ὀβριστην ταφῇ χρῆσασθαι, συμβόλιον τῶν ἐκείσε
 40 μασιγῶν, ὅς τὰ τῆδε τούτου ἡσεβήμενα ἐξεπο-
 ρίσαντο. Ἄλλ' οὕτως μὲν οὕτως, ἀξίως ἀποπέλασας
 ἀλάστορας.

Τι δαὶ οἱ τούτου τὸ διαβόλιον ἐνστησημενὶ καὶ
 μάλισθ' ἡ περισκαίρουσα τῇ πονηρᾷ κεφαλῇ οὐρά;

maius adhuc et perniciosius addidit flagitium.
 Cum enim status, quae in hippodromo sunt,
 floralia sacrificia immolasset, iustam facti
 retributionem accepit. Nondum festum Bacchi
 perfectum erat, cum miserabiliter in cubi-
 culum suum sublimis importatus est, casu
 nihilo meliore quam fuit ille Herodis, qui
 cum iacobum Zebedaei filium, in gratiam
 eorum qui Christum occiderant, interemisset,
 ac Petrum ipsum coryphaeum esset adortus,
 meritum praemium est consecutus, quippe qui
 in media solemnitate, regio satellitum comitatu
 circumdatus, tumore gravissimo et incredibili
 aestuatione vermium e vita cesserit.

Quomodo autem hic noster? Nostis pro-
 fecto miserimum eius funus et ad sepulchrum
 festinationem, sella regia, qua eius corpus
 portabatur, confracta, perinde ac si aegre
 tulisset hanc sceleratissimam sarcinam. Foe-
 tebat autem infelix illud corpus, teterrimam
 graveolentiam emittens, omnem aromatum
 odorem confundentem. Intumuerat praeterea
 mirum in modum. Et talis quidem erat, dum
 adhuc viveret, interiorum eius dispositio :
 colliquescente iam in putrorem corpore, tibi-
 das eius carnes per latrinam dicunt effluxisse, quo
 quidem factum est, ut vix ad destinatum sepul-
 crum delatum turpiter fuerit, ignominioseque
 proiecitur.

8. Conferantur nunc nostris, si placet, ea
 quae huic evenerunt, ostendaturque quid
 religiosus et pius vir, quid, contra, Dei
 contemptor et impius, quomodoque viri sancti
 exitus honoretur. Etenim ad ea quae diximus,
 illud etiam accessit quod solitas exsequias non
 obtinuit, neque regia adhibita est pompa, praeter
 paucissimos quosdam, eosdemque popu-
 lares, qui cuilibet etiam de vulgo solitum
 officium praestaturi fuissent — atqui multos
 tamen sui studiosos habebat, nec concursus
 prohibitus fuerat. — si excipias illos quos
 oportet sine mora imperatoribus assistere. Sed
 oportebat contemptorem illum huiusmodi sepul-
 turam nancisci, quae futurorum suppliciorum,
 flagitiis ab eo patris debitorum, sym-
 bolum esset. Ceterum, hic quidem hoc modo
 meritas scelerum poenas pendit.

Quid vero eius consilii primarii auctores, et
 maxime illa circum nefarium caput palpitans

cauda? Aliorum nimirum iam exitum vidimus, quorum memoria cum sonitu periiit, istius vero iam imminet. Neque enim *gemitus pauperum peribit in finem*¹, et choros iuvenularum, nostrarum, inquam, ecclesiarum, canet victoriae carmen, novo et arrogante Pharaone una cum curribus et equitibus in mare demerso: siquidem huiusmodi exitum illi parant sua morum asperitas, duritas implacabilitasque. Sed haec missa faciamus, eaque, quae nobis proposita erant, prosequamur, haec iam dictis addentes.

9. O potestas pontificis Dei, qui una cum iis, qui virtutis causa iniurias perpessi sunt, laetitia exultas! una cum Abelinvidiae obnoxius es, una cum antiquo illo Iacob ab aemulis vexaris, una cum Zacharia iugularis, una cum Iacobo Zebedaei ad gratiam Iudaeorum mactaris, una cum divo Athanasio expelleris, una cum Paulo exsilii pedicis, sicut hic confessionis, honestaris; una cum aureo Ioanne in exsilio morti traderis; una cum Nicephoro et Photio, viris clarissimis, fugis et mortibus decoraris, te sepulcrum non operuit, sed omnibus quae sub coelo sunt terris revelavit. Te non terra occultavit, sed omnibus, quae ubique sunt, partibus eius manifestavit pontificem, dignum eo, qui te creaverat, Deo, dignum praeconeum mirabilium eius, dignum etiam laboribus sacris suis exitum consecutum. Veruntamen qui laborum iam tuorum praemia percepisti, unaque es cum duce magistroque Christo, cum isthinc nobis concilia, ut sistat procellam, tempestatem cohibeat, maris tumultum sedet, iis qui itidem ut nos iniuriis affecti fuere, merita praemia persolvat, sive ut iudicium illorum in victoriam convertatur, sive ut iniuriarum auctores se deliquisse agnoscant, dignam auspicientes retractationem.

1. ἀρχιερίων. — 2. ἑνέων.

a P'sol. IX. 7.

Τῶν μὲν τινῶν τὸν ὄλεθρον τεθεάμεθα, ὧν καὶ τὸ μνημόσυνον μετ' ἤλρον ἀπόλειτο, τοῦ δ' ὅσον οὐπω ἐψέστηκεν. Οὐ γὰρ ὁ στεναγμὸς τῶν πενήτων εἰς τέλος ἀπολείται, καὶ ἔσται χορὸς τῶν νεανίδων, αἱ καθ' ἑμᾶς φημι ἄγικαι ἐκκλησίαι, τὸν ἐπινίκιον, 5 τοῦ νέου καὶ ἀλαζόνος Φαραὸν, σὺν ἄρμασι καὶ ἀναβάταις ὑποβρυγίῳ χωρήσαντος· εἰς τοῦτο γὰρ αὐτῷ φέροι τὸ ἀκχιμπές καὶ σκληρὸν καὶ ἀμειλικτον. Ἄλλὰ τὰ μὲν εἴωμεν, λοιπὸν δὲ τῶν ἐξ ἀρχῆς ἐχρίσμεθα λόγων, τοσούτων ὑπειπόντες τοῖς θράσασιν. 10

9. Ὁ κράτος ἀρχιερίων! Θεοῦ, μετὰ τῶν δι' ἀρετὴν ἠδικημένων συναγαλλόμενε, μετὰ τοῦ Ἄβελ διαφρονούμενε, μετὰ Ἰακώβ τοῦ πάλαι ζηλουτουμένου, μετὰ Ζαχαρίου σφαζόμενε, μετὰ Ἰακώβου τοῦ Ζεβεδάου εἰς ἄρεστον τοῖς Ἰουδαίοις θυόμενε, 15 μετὰ τοῦ θεῖου Ἀθανασίου ἀπελωνόμενε, μετὰ Παύλου τῷ τῆς ὑπερορίας βρόγγῳ, ὡς οὗτος τῷ τῆς ὀμολογίας, ὡραϊζόμενε, μετὰ τοῦ γρυσσοῦ Ἰωάννου ἐν ἐξορίᾳ συνθνακτούμενε, μετὰ Νικηφόρου καὶ Φωτίου τῶν αὐτίμων τοῖς διωγμαῖς καὶ θανάτοις 20 συνδοξάζόμενε, σὲ οὐκ ἐκάλυψε τυφος, ἀλλὰ τῇ ὑπ' οὐρανὸν ἀνεκάλυψεν· οὐκ ἔκρυψε γῆ, ἀλλὰ τοῖς ἀπανταγῶν μέρεσιν αὐτῆς ἐνεφάνισεν ἄξιον ἀρχιερέα τοῦ προκειμενικότητος Θεοῦ, ἄξιον κήρυκα τῶν μεγαλείων αὐτοῦ, ἄξιον καὶ τῶν ἱερῶν ἑαυτοῦ 25 πόνων τὸ τέλος ἀπενεγκάμενον. Ἄλλ' ὅμως τῶν σεαυτοῦ πόνων ἀπέλιπον τὰς ἀμυθάς καὶ τῷ καθηγεμόνι συνὸν ἤδη καὶ διδασκάλῳ Χριστῷ αὐτόθεν ἡμῖν τούτων ἐξευμενίζοις στήσαι τὴν καταιγίδα, τὸν κλύθωνα ἐπιστρέψαι, καταπαῦσαι τὸν σάλον, τοῖς συνηδικημένοις ἡμῖν² βραβεῦσαι τὸ πρόσφορον, ἕτοι τῆς κρίσεως τούτων εἰς νίκος ἐξαγομένους, ἢ καὶ τῶν ἐπηρεασάντων ἐπεγνωκότων ἃ ἐπλημελέησαν, παλινοῦσιν ἀναβαλλόμενον ἐπιζῶν. 35

EUTHYMI, PATRIARCHAE CONSTANTINOPOLITANI ENCOMIUM
IN CONCEPTIONEM SANCTAE ANNAE

ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ, ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ
ΚΑΙ ΣΥΓΚΕΛΛΑΟΥ ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ
ΣΥΛΛΗΨΙΝ ΤΗΣ ἉΓΙΑΣ ἈΝΝΗΣ¹.

EUTHYMI MONACHI PRESBYTERI ET
SYNGELLI ENCOMIUM IN CONCEPTIO-
NEM SANCTAE ANNAE

1. Σήμερον ὁ ἀκατάληπτος Κύριος καὶ πατὴρ
5 τῶν οὐρανῶν καὶ Θεὸς πάσης παρακλήσεως
σπλαγγισθεὶς, χρᾶς ἡμῖν εὐαγγέλια τοῖς κατα-
κρίτοις καὶ ἀπερριμμένοις καὶ εἰς βυθὸν ἀπολείας²
κατενεβθεῖσαι ἀπεῖρω φιλόνηρωπιεῖ καὶ στοργῇ
φιλαγγέλιω καὶ πατρικῇ, ἐξ αποστείλει τοῦ λυτρώ-
10 σασθῆν ἡμᾶς ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου τυραννίδος καὶ
ἀνακαλέσασθαι πρὸς τὸ πρῶτον ἀζώωμα. Σήμερον
αὐτὸς ἡ πηγὴ τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀθανασίας,
καθὸ πατὴρ καὶ αἰτεῖα καὶ βίβλα, ἐξ οὗ ὁ συνάνθρωπος
καὶ συναΐδιος Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, οἷον ἄβη
15 καὶ ὑπερούσια φῶτα καὶ βλαστοὶ θεόφωτοι, καὶ
ὅσα ἄλλως καὶ παραδόξως θεολογικαὶ φωναὶ προ-
βησιζουσι, ὑπερβαλλούσῃ τῇ περὶ τὸ πλάσμα
κηδεμονίᾳ καὶ ἀφάτῳ ἐκδηγήσει, αὐτοῦ τοῦ μονο-
γενοῦς καὶ συνθρόνου Υἱοῦ καὶ ἐνοπιστάτου Λόγου
20 μνητέρα ἐαυτῶν πλαστοουργεῖ ἐπὶ γῆς ἐν Ἰωακείμ
καὶ Ἄνῃ, τῇ περιφανεῖ καὶ βασιλικῇ ζωνορτίῳ
καὶ δόξῃ καὶ μεγαλωσύνῃ τῇ αὐτοῦ ἀγαθότητι.

2. Σήμερον αὐτὸς ὁ θαυμασιὸς αἰμόβουλος,
ὁ ἐξοικουαστὴς Θεὸς, ὁ τῆς εὐχῆς ἄσχιον,
25 ὁ πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ἡ ἀπαράλ-
λακτος εἰσὸν τοῦ Πατρὸς ὁ βραβεῖαν (?) ὁ
ἀκατάληπτος, ὁ παῖσα ἀνείχων δοκὰ τῆν
κρίσειν κατοικητήριον ἐτοιμάζει καὶ θρόνον καὶ
κλίβην καὶ σάρακα καθαρὰν καὶ ἀρδύουσαν, ἐξ οὗ

1. Hodie incomprehensibilis Dominus et
Pater misericordiarum et Deus totius consolati-
*onis*³, misericordia motus, nobis condem-
natis et despectis et in profundum perditionis
deiectis gaudii fausta nuntia mittit, prae infi-
nita sua humanitate atque affectu benevolo et
paterno, ut de diaboli tyrannide nos redimat
et ad pristinam dignitatem revocet. Hodie
ipse fons deitatis et immortalitatis, ut qui
Pater est et principium et radix, ex quo prin-
cipio simul carens et coaeternus Filius, et
Spiritus Sanctus, veluti flores et supersub-
stantialia lumina et germina ex Deo nascuntia,
et quaecumque sunt alia miratione digna, quae
theologorum voce praedicantur⁴, prae nimia
erga suum plasma sollicitudine, modo ineffabi-
bili⁵, ipsius Unigeniti et censedentis Filii et
substantialia Verbi matrem sibi⁶ efformat
super terram in Ioaquim et Anna, perillustri
illo et regio iugo. Et gloria et maiestas ipsius
bonitati.

2. Hodie ipse *mirabilis consiliarius, Deus*
*potens, princeps pacis, pater futuri saeculi*⁷,
persimilis *imago Patris*⁸, cuius iudicium in-
comprehensibile, *omnem pugnilem continens*
*creaturam*⁹, habitaculum praeparat et thronum
et lectulum et carnem mundam et immacu-
latam, ex qua et nobis apparuit perfectus Deus,

1. E codice Laudiano 69 (XI° s.), fol. 122 v°-126. — 2. ἀπολείας.

a) II Corinth. 1, 3. — b) Ad varias similitudines quibus Patres mysterium sanctissimae Trinitatis illustrare conantur orator alludit. — c) καὶ ἀφάτῳ ἐκδηγήσει. Vocem ἐκδηγήσει in lexicis

non invenio. Hanc idem sonare ac ἐκδηγήσει, hoc est opus narratu dignum, perspicuum est. — d) ἐνοπιστον, explorativum. — e) Is. IX, 5. — f) Gal. 1, 15. — g) Is. VI, 12.

perfectus homo. Et quis idoneus *ad loquendum potentias eius, ad auditas faciendas omnes laudationes eius*? Hodie adorandus et advocatus Spiritus, *qui scrutatur profunda Dei*^b, per quem edificamur, per quem salvati sumus, per quem illuminamur et immortalitate donamur et gloria infinita, invisibiliter nobis advenit et illuxit et vitam reddidit, a maximo factore nos liberans, multa et superabundanti lactitia bonoque odore implens.

3. Unde profecto adoramus Patrem et Filium et Spiritum sanctum, unam essentiam, unam deitatem inaccessibilem et inenarrabilem, unum Deum in tribus personis; etenim sicut servos decet et orthodoxos, sanctissimae et omnipotenti Trinitati servimus. Unus est Deus in tribus proprietatibus, et haec tria, in quibus est divinitas, unum sunt. Dividimus enim theologorum more, sed indivisibiliter; et copulamur rursus, non tamen sine distinctione. Non in unum contrahimus, non confundimus Filii substantias, disiunctas personas non introducimus. Sed, sicut diximus, et unum Deum confitemur et tres hypostases sive personas non negamus: Deus enim Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus. Iudaïsmum et sabellianismum devitantes, et arianismum exinde anathematizantes, divinitatem dicimus, totam divinitatem profitemur; unam vero personam praedicamus, sive Patris, sive Filii, sive Spiritus, separatim uniuscuiusque proprietatem notantes. Non enim unica persona tres, sicut impii quidam homines effutiunt, sed essentia una et characteres divisim tres immutabiles.

4. Unde, sicut diximus, unus Deus, *qui solus lumen habitat inaccessibilem*^c, primum quidem angelicas et caelestes virtutes mente concipiens irreprehensibili gratia illas creavit; creatum enim quid sunt et ipsi [angeli], cum in Trinitate sola increatum et incomprehensibile existat: *Qui facit, inquit, angelos suos spiritus, et ministros suos flammam ignis*^d; deinde ex nihilo ad esse creaturam perducens, exempli gratia, coelum et quae in illo sunt prorsus

καὶ ἡμῖν ἐπεράνη Θεὸς τέλειος καὶ τέλειος ἄνθρωπος. Καὶ τίς ἱκανὸς¹ λαλῆσαι τὰς δυναστείας αὐτοῦ, ἀκουστικὸς ποιῆσαι τὰς αἰνεσίας αὐτοῦ; Σήμερον τὸ προσκυνητὸν καὶ παράκλητον Πνεῦμα, τὸ ἐρευνῶν² τὰ βῆθη τοῦ Θεοῦ, δι' οὗ θεοποιούμεθα, δι' οὗ σωθίσμεθα, δι' οὗ φωτιζόμεθα καὶ ἀθανάσιος ἀξιούμεθα καὶ ὁδῶς ἀπεράντου, ἀόρατος ἡμῖν ἐπεφώτισεν καὶ κατήγαγε καὶ ἀνεξώσωσεν, καὶ μεγίστης δυσωδίας ἐλευθερώσαν, ὑπερβαλλούσης καὶ πολλῆς εὐφροσύνης καὶ εὐωδίας πεπλήρωκεν.

3. Ἐντεῦθεν γὰρ προσκυνούμεν Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, μίαν οὐσίαν, μίαν θεότητα, ἀνέμικτον τε καὶ ἀνεκδιήγητον, ἓνα Θεὸν ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν δουλικῶς γὰρ καὶ ὀρθοδόξως λατρεύομεν τῇ παναγίᾳ καὶ πανακείᾳ Τριάδι· εἰς Θεὸς ἐν τρισὶν ἰδιώμασιν, καὶ τὰ τρία ἓν, τὰ ἐν ὅς ἡ θεότης. Δεικνύομεν γὰρ θεολογικῶς, ἀλλ' ἀδικαίρετως, καὶ συνάπτομεν πάλιν, διηρημένους δὲ, οὐ συναλείφοντες, οὐ συγχέοντες τοῦ Υἱοῦ τὰς οὐσίας, οὐκ ἀπέξενωμένα πρόσωπα παρεσάγοντες, ἀλλ' ὡς ἔφραμεν, καὶ ἓνα Θεὸν ὁμολογοῦμεν, καὶ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις ἤτοι πρόσωπα οὐκ ἀνούμεθα· Θεὸς γὰρ ὁ Πατὴρ, Θεὸς ὁ Υἱὸς, Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἰουδαϊσμὸν καὶ σαβελλισμὸν διαφεύγοντες καὶ ἀρειανισμὸν ἐντεῦθεν ἀνθεματίζοντες. Θεότητα φράζοντες, τὴν ὅλην θεότητα δογματίζοντες, ἓνα δὲ πρόσωπον καταγράφοντες, ἡγῶν Πατρός, ἡ Υἱοῦ, ἡ Πνεύματος, κεχωρισμένους τὸ ἐκάστου ἰδιώμα γράφομεν. Οὐ γὰρ ἐν πρόσωπον τὰ τρία καθὼς τινες τῶν ἀνοσίων ἀνδρῶν βατταρίζουσιν³, ἀλλ' οὐσία μία καὶ χαρακτῆρες διηρημένους τρεῖς ἀναλλοίωτοι.

4. Ἐντεῦθεν, ὡς ἔφραμεν, ὁ μόνος Θεός, ὁ μόνος ἡγῶς οὐκῶν ἀπρόσιτος, ὁ πρῶτος μὲν ἀνεπιβήνω ὄρωρξ ἔνοσῃς τὰς ἀγγελικὰς καὶ οὐρανίους δυνάμεις καὶ κτίσας αὐτάς· κτίσμα γὰρ καὶ οὗτος, ἐν τῇ Τριάδι μόνῃ πῆλον τὸ ἄκτιστον καὶ ἀκατανόητον ὁ παῖὼν γένε, ἡφσι. τοῖς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα καὶ τοῖς λειτουργοῖς αὐτοῦ πρὸς ἡλόγημα· εἶτα ἐξ οὐκ ὄντων εἰς τὸ εἶναι τὴν κτίσιν παραγαγὼν ὡς οὐρανὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πανευπεπέστατα κάλλη, γῆν τε καὶ τὰ

1. ἱκανός. — 2. ἐρευνῶν. — 3. βατταρίζουσιν.

a) Psal. cv. 2. — b) I Corinth. II, 10. — c) I Timoth. vi. 16. — d) Ps. cIII. 5.

ἐν αὐτῇ φυόμενα, ἀβύσσους, θαλάσσας καὶ ὅσα
τὰ ἐν αὐτοῖς ζῶντα ἡμέρα τε καὶ ἀνιθάσεται¹,
νηκτὰ καὶ τὰ ἡδυοφώνους ἡμᾶς κατατέρποντα,
τέλος, ὡς βασιλέα τούτων καὶ ἐξουσιαστὴν δημιουργ-
5 γει τὸν ἄνθρωπον, καὶ κατ' εἰκόνα αὐτοῦ καὶ
ὁμοίωσιν καλλοπιζει, καὶ πάντων, ὡς ἔφην,
κύριον καθιστᾷ.

Εἶτα φθόνῳ διαβόλου φανακισθέντα², ὡς ἴστε,
καὶ δεινῶς ἐξωσθέντα τῆς τοῦ παραδείσου τρυφῆς,
10 καὶ εἰς γῆν κατακρίθέντα οἰκεῖν, καὶ ἐν ἰδρωτί
τοῦ προσώπου ἐσθίειν, ὅμοι, τὸν ἄρτον, τὸν
πρώην ἀγγελικὴν ζωὴν κληρωσάμενον εἶτ' εὐθύς
μετὰ τὴν τοῦδε παραβάσιν καὶ πτώσιν καὶ ἔλθειν γν
τραγωδίαν· καὶ ἦν, κατὰ μοι, λέγω, τῇ διανοίᾳ
15 διατρέγων τὰς γενεὰς τὰς μετ' ἐκείνων καὶ μετὰ
μυρίας παραβάσεις καὶ ἐκπτώσεις τῶν γιγαντιαίων
ἀνδρῶν καὶ ἀλαζόνων ἐκείνων, τῶν μέχρι οὐρανοῦ
τεγνασάμενων προκύψαι, τῶν δεινῶς κατακλυ-
σθέντων, ἄλλως τῶν πικρῶς πυρποληθέντων Πεντα-
20 πολιτῶν, τῶν τε παροργισάντων ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ
μοσροισιγάντων, καὶ ἄλλων τινῶν ἀπεικτῶν
συμφορῶν, ἐν οἷς τελειῶς τραχηλίσαντα καὶ κατε-
πακρθέντα καὶ κορυφωθέντα τὸν ἐξ ἀρχῆς ἀθηρω-
ποκίτων καὶ μηχανορράφον καὶ δολιογνώμονα
25 δράκοντα διὰ τῆς πολλῆς δεισιδαιμονίας³ καὶ
εἰδωλοατρείας καὶ κνίστης, δι' ἧς ὁ σύμπαξ ἀήρ
κατεβράβη τότε καὶ τὰ δρώμενα τὰδε στοιχεῖα. —
Τί ποιεῖ καὶ τί πάλιν βουλεύεται καὶ σπλαγγί-
ζεται ἡ ἄρρητος καὶ ἀνέκφρατος σοφία, αὐτὸς ὁ
30 τοῖς Χερουβὶμ ἀθεώρητος καὶ τοῖς Σεραφὶμ ἀπρό-
σιτος, ὁ λόγος τὸ πᾶν συστησάμενος, ὁ συνάναρχος
καὶ σύνθρονος Υἱὸς καὶ Λόγος, εὐδοκίᾳ αὐτοῦ τοῦ
ἀοράτου καὶ ἀκατάληπτου Πατρὸς καὶ συνεργεῖ
τοῦ Πνεύματος; Αὐδοσομεν.

5. Κατεβθεῖν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τὸ ἴδιον πλάσμα
ἀνακλήσασθαι κατεπιγίνεται, καὶ, ὡς τῆς ὑπέρ-
νοῦν δωρεῆς. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἴδιον αὐτῷ κα-
οικητήριον ἀπεργάζεται τηλαυγέστατον, ἴδιον
ἀνάκτορον εὐτρεπίζει πανυπέριστατον, ἴδιον σκῆνομα
4 ἑτοιμάζει καθαρῶτατον καὶ ἁγνῶτατον, ἐξ ἁγνῶν
καὶ ἀμολύντων καὶ περιβλέπτων αἱμάτων. Καὶ
τοῦτο σήμερον, βαβαὶ τοῦ μυστηρίου, πλάστουργεῖ

decoras pulchritudines, terram et in ea germi-
nantia, abyssos, maria et omnia in illis animalia,
cicura quaeque et indomita, natantia et quae
dulci voce nos permulcent, tandem, ut regem
istorum et dominatorem, condit hominem, et
ad imaginem et similitudinem suam adornat, et
ad omnium, sicut dixi, dominum constituit.

Postea invidia diaboli deceptus iste, sicut
scitis, et e paradiso voluptatis terribiliter ex-
pulsus, ad terram inhabitandam condemnatur,
et qui nuper angelicam vitam sortitus, heu!
nunc in sudore vultus vescitur pane. Et statim
post illius transgressionem et casum et mise-
rabilem tragoediam... descende mihi, dico,
mente percurrans generationes, quae post
ipsum fuerunt. Et post sexcentas transgres-
siones et casus giganteorum illorum et arro-
gantium hominum, eorum qui usque ad
caelum ascendere moliti sunt, eorum qui
horrendo diluvio perierunt et qui aliorum
amaro igne combusti Pentapolitae, eorum qui
exacerbaverunt in deserto et vitulum fecerunt,
post alias quasdam detestandas calamitates,
in quibus [deprehendes] artificiosum illum et
dolosum draconem, collum superbe extollen-
tem, insolescentem, intumescens, qui fuit
ab initio homicida", quique per varias super-
stitiones et idololatrias et victimas, quarum
nidore totus aer et omnia haec visibilia ele-
menta inquinata sunt, suas fraudes et dolosa
proposita machinatus est — post haec omnia,
ipse scilicet qui, Cherubim invisibilis et Sera-
phim inaccessibilis, verbo universum consti-
tuit, Filius et Verbum, Patri coaeternus et
illius consessor, beneplacito ipsius invisibilis
et incomprehensibilis Patris et cooperatione
Spiritus, quid faciat et misericorditer medite-
tur, audiamus.

5. Descendit super terram et suam crea-
turam revocare satagit, et, o incomprehen-
sibile donum!... Sed primum quidem proprium
sibi habitaculum efficit splendidissimum,
proprium palatium instruit praestantissimum,
proprium tabernaculum praeperant nitidissi-
mum sanctissimumque ex puris, immaculatis
conspicuisque sanguinibus. Et hoc hodie, —

1. ἀνιθάσεται. — 2. φανακισθέντα. — 3. δεισιδαιμονίας.

papae, quantum mysterium! — eflingit et efformat et perfecte sanctificat et tradit illi genti ex omnibus generationibus selectae, ex David et lesse oriundae, illi iugo, dicam breviter et perlaete, praeclarissimo et piissimo, ioachim et Annae, de quibus supra iam dixi. Hi quidem electi sunt ad suscipiendum montem magnum et excelsum, montem pinguem, dulcedinem et exultationem stillantem, regalem sedem, incomprehensibilem arcam, idolorum sacra eversuram, atque Hebraeorum irrationabiles victimas sublaturam, virginem magnum et absconditum mysterium manifestaturam, *inter se distantia in unum unituram et uedium parietem maceriae soluturam*¹, patres nostros et omnem animam iustam ex inferno revocaturam, immundos nos effecturam pueros, filiorum adoptionem nobis suppeditaturam, filios lucis nos demonstraturam, mundum univsum sanctificaturam, Filii sui immaculati et Salvatoris nostri Iesu Christi magnanimos athletas confortaturam, sermonem in apertione oris necnon spiritum rectum sapientia referum illis, qui in timore et tremore Filio suo sancte ministraverint, largituram, omnes haereses dissoluturam, et istarum malevolos duces ac magistros ignominia affecturam.

6. Hanc, charissimi, hodie ioachim et Anna digni habiti sunt suscipere, hanc concipere, hanc, inquam, benedictam et glorificatam, quam omnibus creaturis caelestibus et terrestribus superiorem confiteor; quae omnes sancte et pie vivendi cupidos benigne fovet et adiuvat; quae confractos instaurat, desperantes prae multitudine transgressionum mandatorum Dei advocat et consolatur, erigit et allevat tristes, afflictos, et adversitatibus subiectos, illosque eripit de manu dolosorum; quae gravi morbo detentos et paene animam agentes visitat et erigit.

Hanc igitur, quae est maximum praesidium nostrum, hodie, fratres, Anna praeclarissima in sinu suo sterili admisit. Haec est, quae

καὶ διαπλάττει καὶ καθαγιάζει: καὶ παρέχει τῇ ἐλλειγεμένη ἐκ πασῶν γενεῶν πολλῇ, τῇ ἐκ Δαυὶδ καὶ Ἰεσοῦ, εἰπω δὲ συντόμως καὶ χαρμονικῶς μάλα· Ἰωακείμ καὶ Ἄννα, τῇ λελακρυραμένη καὶ πανευλαθεῖ συζυγίᾳ τοῖς ἀνεκὰθεν εἰρημίνους τοῦ ὑποδέξασθαι αὐτοὺς τὸ μέγα ὄρος καὶ ὑπερθεῖν, τὸ πῖον ὄρος, τὸ στόμα γλυκακμόν τε καὶ ἀγγαλίαισιν, τὴν βασιλικὴν καθέδραν, τὴν ἀκατανόητον κιβωτὸν, τὴν μέλλουσαν καθελῆναι τὰ τῶν εἰδώλων σεβάσματα, τὰς τῶν Ἑβραίων ἀλώγων ζώων ἑστίαις, τὴν μέλλουσαν φανερώσαι τὸ ἀποκεκρυμμένον καὶ μέγα μυστήριον, τὴν μέλλουσαν ἐπιδοῦναι τὰ διεσπῶτα εἰς τὴν γῆν, καὶ τὸ μεσοῦτερον¹ τοῦ ἡμοῦ καταλάσσει, τὴν τοὺς προπάτορας ἡμῶν ἐξ ἧδου καὶ πᾶσαν δικαίαν ψυχὴν ἀνακαλοσμένην, τὴν ἐξ ἀκαθαρσίας ἀγνοῦς ἡμᾶς ἀπεργασμένην, τὴν νόθεσάν ἡμῖν πρωτανεύουσαν, τὴν τέκνα φωτὸς ἀναδείξουσαν, τὴν τὸν συμπαντα κόσμον καθαγιάσουσαν, τὴν τοὺς καρτερορόνους ὑπὲρ τοῦ ἀχράντου αὐτῆς Υἱοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐναθλήσαντας ἐπιστρώσουσαν, τὴν λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος καὶ πάλιν, καὶ νοῦν εὐθὴ καὶ σοφίαν ἀνάπλων δωρουμένην τοῖς καθαρῶς ἐν νόθῳ καὶ τρώμῳ τῇ Υἱῷ αὐτῆς λειτουργοῦσιν, τὴν πᾶσαν αἵρεσιν καταλύσουσαν καὶ αἰσχύνους πληρώσουσαν τοὺς αὐτῆς κακόφρονες ὀδύνητος καὶ διδασκαλούς.

6. Ταύτην, ἀγαπητοί, σήμερον Ἰωακείμ καὶ Ἄννα καταξίζονται ὑποδέξασθαι, ταύτην συλλαβεῖν τὴν εὐλογημένην καὶ δεδοξασμένην, τὴν ἀνωτέραν πάντων ἐμολογῶ τῶν ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων κτισμάτων, τὴν τοὺς ὁπίως προθυμουμένους ἐν εὐλαθεῖᾳ βιωτεῦσιν παραμυθουμένην καὶ συναντιλαμβανουμένην, τὴν τοὺς κατεργασμένους ἀνορθούσαν, τὴν τοὺς ἀπεργασμένους διὰ πολλὴν πᾶρᾶν ἐντολῶν Θεοῦ διακειμένους προσκαλούμενην καὶ παρηγοροῦσαν, τὴν τοὺς ἐν ἀθυμίᾳ καὶ θλίψει καὶ περιστάσει περιπίπτοντας ἀνορθούσαν καὶ βοηθοῦσαν καὶ δολίων ἀνδρῶν ἐξαιρουμένην, τὴν τοὺς ἐν ἀσθενείᾳ βαρυτάτῃ κατεργασμένους: καὶ μικρὸν πνέοντας ἐπισκεπτομένην καὶ ἀνιστῶσαν.

Ταύτην οὖν τὴν μεγίστην προστασίαν ἡμῶν σήμερον, ἀδελφοί, ἡ Ἄννα ἡ παρμακὴς ἐν τῇ στερεινότητι αὐτῆς νηδοῦ ἐισδέσεται, τὴν τοὺς

1. μεσοῦτερον.

a: Ephes. ii. 15.

ὀρθόδοξος ἐπὶ γῆς κατάρχοντας βασιλεῖς καλλω-
 πίζουσιν καὶ κατὰ βαρβάρων ἄθῶν ἐνισχύουσιν,
 τοὺς κακοδόξους δὲ αἰρετίζοντας ἐκλεαίνουσιν, καὶ
 τὰ χείριστα τῆς κληρονομίας αὐτῆς ἀπεύρυσαν. τὴν
 5 τὰ ἀλλόφυλα καὶ βαρβαρώδη ἔθνη ἀνήστασμένην
 καὶ κατασφάττουσαν τῇ ἀκοιμήτῳ αὐτῆς πρεσβείᾳ
 καὶ φιλοanthρωπίᾳ, τὴν τοὺς πτωχοὺς ἀδελφοὺς
 ἡμῶν καὶ ἄρτου λιμώττουτας τρέφουσιν, καὶ σκέ-
 10 πτουσιν καὶ παρακαλοῦσιν, τὴν τοῖς ἐν νηστείαις
 ταῖς κατὰ δύναμιν καὶ ἀγρυπνίαις καὶ ψαλμοῖς
 προσεδρεύουσιν τῷ ἑαυτῆς ἄγιῳ ναῷ ἐπιφάνουσιν,
 καὶ στεφανοῦσιν καὶ πολλῶν ἀγαθῶν ἐμπιπλῶσιν,
 καὶ τοὺς ἀμελείᾳ δὲ καὶ νοθείᾳ καθεσθόντας καὶ
 γαστριζομένους βαρῆν τι ἐπιτεμάουσιν, ἐπιστρέφου-
 15 σάν τε καὶ διδάσκουσιν λόγον πνευματικῶν καὶ
 σωτήριον, τὴν γῆν τε καὶ θάλασσαν ἐπιυλογοῦσιν
 ἀκοιμήτους αὐτῆς πρεσβείαις. καὶ ἡμᾶς μυρίων
 ἀγαθῶν δικαίους τε καὶ τῆς δικαιοσύνης λιμώ-
 ττουτας ἐμπιπλῶσιν, τὴν ἀπὸ θελημάτων ἡμᾶς
 20 πληγῶν λυτρομένους, οἷον ἀπὸ σεισμοῦ, λιμοῦ
 λοιμοῦ, κατακλισμοῦ, καὶ καιρῶν ἡμῶν μετανόιας
 χαριζομένους.

7. Ταύτην, πατέρες, πάλιν ἔρω, καὶ ἀδελφοὶ
 καὶ τέκνα, σήμερον Χριστὸς ἡμῖν εἰς λύτρωσιν
 25 ὄδωκεν διὰ τῶν ἄγαν δικαίων Ἰωακείμ τε καὶ
 Ἄννης. Ταύτην οὖν τὴν ἡμέραν οὐχ ὡς πρώτην
 ἀπάντων ἑορτῶν εἰσδεξιόμεθα; Οὐχ ὡς τὸ κεφά-
 λαλον ἡμῶν τῶν ἀγαθῶν προξενήσουσαν ἐναγκαλι-
 σόμεθα; Οὐχὶ χαρούμενοι ἐπὶ νύκτα προσταίοντες
 30 τῷ σκολιῷ καὶ ἀπατεῶνι ὄφει; Ποῖ σου, θάνατε,
 τὸ κέντρον; *Ubi*² σου, ἔθνη, τὸ νίκος; Καλὸν
 γὰρ ὡσπερ ἐπιστόδιον ἄνθρωπος τὸ κατ' αὐτοῦ τρύ-
 πικιον ἡμῖν μελοῦσιν, καὶ τὸ σύμβολα τῆς ἡττης
 αὐτῷ ὑποδείξει, καὶ τὸν σταυρὸν ἐπισείσει, τὸ
 35 κρατικῶν ἡμῶν ὄπλον. ἐν ᾧ ὁ Υἱὸς αὐτῆς καὶ
 Θεὸς σαρκωθείς ἐξ αὐτῆς καὶ τὰς χεῖρας ταυόσας
 προσήλωσεν τὰς ἡμῶν ἀμαρτίας ἐν αὐτῷ, καὶ ἀπερ-
 ρίπτειν ἅψ' ἡμῶν τὸ ποικρὸν στίφος τῶν ἀοράτων
 καὶ σκοτεινομόρφων ἐχθρῶν.

8. Παναγιωριστέον τῆς ἡμέρας ταύτης τὸ ὄψρον,
 ἀλλ' οὐ θρηνητέον. Χορεύσομεν οὖν, ἀλλ' ἐν ψαλ-
 μοῖς καὶ ὕμνοις, φόβῳ καὶ ἀγαλλίασειν δουλεύοιτε
 γὰρ τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ, καὶ ἀγαλλιάσθε

orthodoxos imperatores super terram dominan-
 tes adornat roboratque contra atheos barbaros;
 haec, quae haereticos cacodoxos conterit et a
 sua haereditate celerrime expellit; haec, quae
 alienigenis barbarisque nationibus obsistit
 illasque indefessa sua intercessionem et miseri-
 cordia iugulat; haec, quae fratres nostros
 pauperes fameque laborantes pane nutrit,
 protegit et consolatur; haec, quae templo
 sancto suo assiduis, quantum possunt ieiuniis,
 vigiliis et psalmodiis instantibus praesens
 adest, illos coronis augens multisque bonis
 adimplens; negligentibus vero et somno pigriti-
 ae deditos ventremque explentes moderate
 increpat, ad virtutis viam reducit et verbum
 spirituale salutiferumque docet. Haec est, quae
 deprecationibus suis nusquam cessantibus
 terrae marique benedicit, nosque iustos et
 iustitiam esurientes immuneris adimplet bonis;
 haec, quae nos a plagis divinitus immisissis, ut
 a terrae motu, fame, peste, diluvio, liberat
 nobisque poenitentiae tempus donat.

7. Hanc, rursum dicam, Patres et fratres
 et filii, Christus hodie in redemptionem dedit
 per Ioachim et Annam iustissimos. Hunc igitur
 diem nonne ut omnium festorum primum
 accipere debemus? Nonne ut summam bono-
 rum nobis conciliaturum amplectemur?
 Nonne saltabimus magna cum exultatione
 adversus tortuosum et fraudulentum serpen-
 tem carmen triumphale canentes? *Ubi est
 mors, stimulus tuus? Ubi, inferne, victoria
 tua?* Expedi enim nobis, ut adversus eum,
 tropaeum, sicut quoddam carmen adventitium,
 modulemur, signa eius cladis exhibentes
 et fortissimum scutum nostrum, crucem scilicet,
 moventes, in qua Filius ipsius [Virginis] et
 incarnatus Deus ex ea manus expandens,
 peccata nostra afflixit, et a nobis agmen ne-
 quam invisibilium et tenebricosorum hostium
 colaphis abegit.

8. Publicas laudes huius diei donum, non
 lamentationes, exposcit. Saltemus igitur, sed
 in psalmis et hymnis, in timore et exulta-
 tione : *Servite enim Domino in timore, et*

1. τοῦς. — 2. πού.

a) I Corinth. xv. 55.

exsultate ei cum tremore^a. Panegyrii celebremus, sed cum pia reverentia, spiritualibus ornatu virtutibus. Supplicemus cum vestium splendore, sed absque inquinamento animae et corporis. Satiemur deliciis, sed sine pollutione ventris prae nimietate cibi et potus, unde concubitus et impudicitiae, quibus illud quod est ad imaginem maculatur. Esurientibus panem impertiamur, et secundum Scripturam, pauperes tecto carentes foveamus; aegrotos et in carcere contritos, secundum Evangelii vocem, visitemus. Sic enim homines Deo placentes, ioachim scilicet et Annam, virtutibus sectari, necnon spiritum principalem, spiritum salutarem gignere poterimus.

Et enim e Virgine natus est Christus, ut virginitatem nos edoceret; in praesepio brutorum reclinatus, ut ad humilia quaerenda nos instrueret, *neque de divitiis incertis sublimisaperemus*^b: *Divitiae enim si affluant, nolite cor apponere*^c. Non habuit super terram ubi caput reclinare auctor vitae, sed pedibus iter egit propter nostram salutem, et super terram dormivit, nullum cervical nec aliud quid ad requiescendum adhibens, ut paupertatem nos doceret coelestesque redderet. Quadraginta diebus ieiunavit semel, et totam vitam in modestia et frugalitate transegit, docens aperte: *Vae vobis, qui saturati estis*^d, et caetera, ut nos homines faceret angelos. Lacrimatus est super Ierusalem; et saepe quidem palam orabat, at etiam montes petebat cum Patre collocuturus, ut et nos deinceps orantes doceret absque vana gloria precationes fundere, quamvis multi sint qui laudent, et rursus bonum et imperturbationem solitariae contemplationis insinualet, sic splendidissimum exemplar Dominus, nobis servis inutilibus, in omnibus seipsum praebens.

Taliter igitur conversantes et quantum possumus, virtutum exercitio operam dantes, et hanc nunc iustorum conceptionem, et ad nos humiles Virginis perpetuae adventum convenienter et digne celebrare poterimus; postea vero spiritualiter viventes, etiam nativitatem ipsius et

αὐτῷ ἐν τρόμῳ. Πανηγυρίζομεν, ἀλλ' ἐν εὐλαθείᾳ, ταῖς πνευματικαῖς κατακοσμούμενοι ἀρεταῖς λιτανεύσομεν λαμπροφρονῶντες, ἀλλ' ἔξω ῥύπου ψυχῆς καὶ σώματος τρυφῆσομεν, ἀλλὰ μὴ τὴν γαστέρα διὰ κόρου καὶ μέθης κατακολλόμεν. ἔξ 5
ἧς κοίται καὶ ἀσείχηται, καὶ τὸ κατ' εἰκόνα βυσιπνεύται. Μεταδῶμεν πεινώσιν ἄρτον, καὶ πτωχὸς ἀστέγους διαθεριμάνομεν γραμικῶς, καὶ ἀσθενούντας εὐαγγελικῶς καὶ τοὺς ἐν φυλακῇ κατατρυφωμένους ἐπισκευάσομεθα. Καὶ οὕτως δυνησόμεθα 10
πλησιάζει ταῖς ἀρεταῖς τοῖς θεαρέστοις ἀνδράσιν¹. Ἰσοκαεῖται τε καὶ Ἄννη καὶ τεκεῖν πνεῦμα ἡγεμονικόν, πνεῦμα σωτήριον.

Ἐκ παρθένου γὰρ ἐτέθθη Χριστός, ἵνα παρθένον ἡμᾶς ἐκδιδάξῃ ἐν ψάτῃ ἀλόγων ἀνεκλήθη, 15
ἵνα τὴ ταπεινὰ ἡμᾶς ζητεῖν ὑποδείξῃ, καὶ μὴ μέγα φρονεῖν ἐπὶ πλούτιον ἀδολότητι. Πηλοῦτος γὰρ, ἐν ἡμέρᾳ, μὴ προστιθεσθε καρδίᾳ. Οὐκ εἶχεν ἐπὶ γῆς ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει ὁ ἀρχηγός τῆς ζωῆς, ἀλλὰ πεζεύων καὶ ὀδοπορῶν 20
διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν² καὶ γε καὶ ἐπὶ γῆς καθεύδων, οὐ προσκεφαλίου ἢ ἄλλου τινὸς ἀναπαυστικῶς ἐπιδεδόμενος, ἵνα ἡμᾶς ἀκράτους διδάξῃ καὶ οὐρανίου ποιήσῃ. Νενήστευκεν τεσσαρακοσθήμερον ἄπαξ, καὶ τὸν ἅπαντα διέχρονον ἐν 25
εὐταξίᾳ καὶ οὐληγαρξίᾳ διατέτριψεν, διδάσκων ἀνάγκη δὸν. Οὐαὶ οἱ ἡμιπληγμένοι καὶ τὰ εἶξῃ, ἵν' ἡμᾶς ἀγγέλους ἀντ' ἀνθρώπων ἐργάσεται. Ἐδάκρυσεν ἐπὶ Ἱερουσαλήμ, καὶ πολλάκις παρησίᾳ προσήνετο· ἀλλ' οὖν καὶ ἐν ὄρει προσεχώρει προσομιλῶν τῷ Πατρὶ, ἵνα καὶ μεταξὺ 30
ἡμᾶς προσευχομένους διδάξῃ ἀκενοδοῦντας τὰς ἐκτετριπὰς ποιεῖσθαι, καὶ πολλοὶ οἱ ἐπαινοῦντες ὄσιν, καὶ οὕτως τὸ τῆς ἡσυρίας κλῆρον καὶ ἀμετεώριστον ὑποδεικνύων, μάλα παύδως τύπον ἡμῖν ἑαυτὸν 35
τοῖς ἀγγέλους ὁ δεσπότης εἰς ἅπαν ὃ τι οὖν παρέσχετο.

Οὕτως οὖν πολιτευόμενοι, καὶ οὕτως κατὰ τὸ ἐγγυρόν ἐξασκούντες ταῖς ἀρεταῖς, δυνησόμεθα³ καὶ τὴν νομὴν σύλληψιν τῶν δικαίων, καὶ τὴν ἐπιθρημίαν τῆς ἀειπαρθένου. τὴν πρὸς ἡμᾶς τοὺς ταπεινοῦς, ἐορτάζειν προπόντως καὶ κατ' αἴτιον⁴ εἶτα πνευματικῶς ζῶντες καὶ γέννησιν καὶ κοίτην

1. ἀνδράσιν. — 2. δυνησόμεθα.

a. P's-d. II. II. — b. I Timoth. VI, 17. — c. P's-d. I. XI. 10. — d) Luc. VI, 25.

σιν, ἀλλή γε καὶ πάσας τὰς ὑπερφύτους ἐορτὰς τοῦ ἀγράντως καὶ ἀρυπώτως ἐξ αὐτῆς προελθόντος Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ ἡμῶν Θεοῦ, δοῦσαν αὐτῷ καὶ εὐχαριστίαν ἀναμείλωντας, ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Dormitionem, sed et omnes praeclaras festivitates Christi veri Dei nostri, qui ex ipsa immaculate et castissime prodivit, gloriam illi et gratiarum actionem concinentes necnon Patri et Spiritui sancto, in saecula saeculorum. Amen.

H⁴

EUTHYMI PATRIARCHAE CONSTANTINOPOLITANI ENCOMIUM IN VENERATIONEM ZONAE DEIPARAE NECNON IN DEDICATIONEM SANCTAE IPSIUS CAPSAE IN CHALCOPRATHIS.

ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ἘΓΚΩΜΙΟΝ Εἰς τὴν ΠΡΟΣΚΥΝΗΣΙΝ ΤΗΣ ΤΙΜΙΑΣ ΖΩΝΗΣ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ, ΚΑΙ Εἰς τὰ ἘΓΚΑΪΝΙΑ ΤΗΣ ἉΓΙΑΣ ΑΥΤΗΣ ΣΟΦΟΥ Ἐν τοῖς² ΧΑΛΚΟΠΡΑΤΙΟΙΣ³.

EUTHYMI MONACHI ENCOMIUM IN VENERATIONEM PRETIOSAE ZONAE SANCTISSIMAE DEIPARAE NECNON IN DEDICATIONEM SANCTAE IPSIUS CAPSAE IN CHALCOPRATHIS.

1. Προέκειται σήμερον ἡμῖν εἰς προσκύνησιν καὶ πνευματικὴν ἐστίασιν, ὃ καθαρὸν μοι ἀκραυ-
 10 τήριον ἢ σεπτὴ καὶ περιφανὴς καὶ σεβασμῆ καὶ αὐτοῖς ψαμί τοῖς ἀνωτάτω λειτουργοῖς τοῦ ἀκα-
 τολήπτου ἡμῶν κατὰ χάριν πατρός ἡ ἄβυσσος
 * καὶ ἀνέπαρος καὶ ἀδιάφθορος ζώνη τῆς ὑπερευ-
 λογημένης καὶ ὑπερενδόξου ἀειπαρθένου τε καὶ
 15 παναγράντου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ σπουδῆ
 πάντες νεψύμενοι τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα δι-
 ἀνεπιλήπτων καὶ θεοπροπῶν ἀρετῶν, οὕτω καὶ
 προσίωμεν τῷ θεῷ αὐτῆς καὶ περιβλέπτῳ καὶ
 20 μὴδὲν ἰ ἀποδέονται τοῦ ὑπερουρανίου γιωροῦ νεῶν, ἐν
 ᾧ πᾶς τις, ὡς ὁρᾶτε, εἰσερχόμενος ὡς ἐν οὐρανῷ,
 κατὰ τὸν φράζοντα, τρίτον⁴, τὰς διηγεσθεῖς καὶ
 ἀδολειπτοῦς λατρείας καὶ δοξολογίας σὺν φόβῳ καὶ
 ἀγαλλιάσει καρδίης πεποιήσαι, μάλιστα γὰρ καὶ
 25 σήμερον, εὐγε τοῦ θαύματος καὶ ὑπέρευγε τοῦ
 ξένου δράματος, ὅτιπερ μετὰ τὴν φρικτὴν καὶ
 χροποῦν προσκύνησιν τῆς τιμιωτάτης καὶ βασι-
 λικωτάτης καὶ χριστοποθήτου ζώνης, καὶ ὁ παρα-
 δεῖστος τοῦ ἐν Ἐδέμ τιμιώτερος, ὡς ἔργουμεν, οὗτος

1. Proposita est nobis hodie ad venerationem et spirituale convivium, o purum mihi auditorium, angusta et insignis et colenda vel ab ipsis supremis ministris nostri secundum gratiam, qui non potest comprehendī, Patris, integra, intacta et incorrupta zona omnino benedictae et gloriosissimae semper Virginis et immaculatissimae Dominae nostrae Deiparae : Propere ergo omnes animas et corpora per virtutes irreprehensibiles et Deo dignas abluamus, et sic accedamus ad ipsius divinum et conspicuum templum, quod a caelesti loco in nullo deficit; in quod, ut videtis, omnes qui ingressi fuerint, quasi in tertio caelo, de quo Apostolus, commoentur, perpetuas et incessantes adorationes ac laudationes cum timore et cordis exultatione faciunt, maxime quidem hodie, quoniam, o miraculum et certe stupenda visio, post tremore simul et gaudio plenam venerationem pretiosissimae et augustissimae et Christo amabilis zonae, vel ipso, quod est in Eden, paradiso pretiosius, templum hoc, ut

1. A σωροῦ. — 2. B τῆς ἐν. — 3. E codice Vaticano graece, 1671, qui designatur per litteram A. Littera B indicat eod. Vatic. graece, 829. — 4. A μὴδὲν. — 5. B τρίτον.

diximus, dedicatum est, in quo, etiam Domini Christi, qui est unus de supersubstantiali et increata Trinitate, repositae sunt, o mysterium, o rem miram, inaestimabiles et divinae fasciae lucidae et splendidissimae zonae coniunctae.

Et quis loquatur potentias Domini, auditas faciet omnes laudationes eius? Aut quomodo possim ego hoc duplici luce resplendens festum verbis exornare splendidis, primum quidem, ut Deo placeam, et ei quae eum peperit sine semine et plane ineffabiliter: deinde etiam ut prosim eis qui conveniunt et iucunde exsultant? Quippe qui excelso vitae genere, quod scribendi cupidus deceat, caream — *Primum enim caepit Iesus facere, deinde docere*^b — et spirituali oratione nimis egeam. Concionatorem enim oportet linguam habere theologiam, ut non alio oculo convertat, quam ad deiferos homines, qui olim pulchra et splendida facundia claruerunt, quorum vestigiis inhaerere necesse est: secus, indecora verborum humilitate et obscura atque inornata dictione, eos qui conveniunt auditores taedio afficiet. Sed tamen viri fidelissimi et divinis repleti praecepto obtemperantes, eamus iam duplex ad festum Virginis perpetuae omni laude dignae: eamus: *Dabit enim verbum, inquit, Dominus evangelizantibus virtute multa*.

2. Age vero, huic divino et excellenti et iucundo diei novum aliquid prius comparemus et exaequemus spectaculum, et sic ad verbum et consequenter nobis orationem suppeditante illa, quae sine ullis loci angustiis cepit consistens Verbum Patris, encomiorum coronas festi amicis adiicemus, et amborum festo ea quae decent afferemus. Quo modo enim propositis geminis, qui gaudium afferunt, oculis, sole, inquam, resplendente et orientem illustrante, et luna cum splendidis stellis noctem obscuram illuminante, aut etiam duobus solibus nutu et providentia divina et voluntate Patris orientibus, admirabile et ineffabile omnibus, qui hic adsunt, praeparatur spectaculum: ita etiam, quae nunc adest, splendida

νάς ἐγκαινίσταται ἐν ᾧ καὶ τὰ τοῦ δεσπότου Χριστοῦ τοῦ ἑνὸς τῆς ὑπερουσίτου καὶ ἀκτίτου Τριάδος ἀποτίθενται, βαβαὶ τοῦ μυστηρίου, βαβαὶ τοῦ ξένου πράγματος, ἀτίμητα καὶ θεοπρεπῆ σπάργνα τῆς τριλαμπῆ καὶ φωταυγῆ συνημμέλα ζώνη,

Καὶ τίς λαλήσει τὰς δυνατεῖας τοῦ Κείνου, ἀκουσῆς ἀπηύσθη πάνας τὰς αἰδέσεις αὐτοῦ; ἢ καὶ πῶς ἱκανῶς γενοίμεθα ἐγὼ τὴν διπλοφάκῃ ταύτην δὴ ἑορτὴν λόγῳ κατασκευάσασθαι φαίροισι, εἰς ἀρέσκειαν μὲν Θεοῦ πρῶτον γινόμενος καὶ τῆς τοῦτου τεκνύσης ἀσπόρου καὶ ἄρρητου, εἶτα δὲ καὶ εἰς ἄφελος τῶν συνδρακόντων καὶ χροποῦν ἀγαλλίσαν. Καίτοι καὶ βίβου μὲν ὕψιλου κατὰ τοὺς γράφειν ἐθέλοντας ὑστερούμενος· οὐ γὰρ ἤξιζατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδασκῆναι, καὶ λόγου δὲ ἀπορῶν ἄγα πνευματικοῦ θεολογικῆν γὰρ γλώττων ὁ τοιοῦτος εἶναι ἄφελος, ὡς μὴ ἑτεροβουλιῶν πρὸς τι ἢ τοὺς θεοφόρους ἀνδράσιν ἀποδέειν τοὺς πάλαι καλῶς καὶ πανηγυρικῶς εὐλόγησιτάσιν, ἢ καὶ τοὺς συνδεδραμηκότας ἐνταῦθα τῶν ἀρχαίων ἀνίστασθαι παρασκευάσει τῆ τῶν λόγων ἀπρεπεῖ γλαυκότητι καὶ τῆ ἀσκαφῆ φημὶ καὶ ἀκαλλίᾳ τῶν λέξεων. Ἄλλ' ὅμως ὑπακοὴν πληροῦντες ἀνδρῶς πιστοτάτου καὶ τὰ θεῖα ἐμπειρησάμενος, ἴωμεν ἤδη ἐπὶ τὴν διπλὴν τῆς παννυχίου καὶ ἀειπαρθένου ἑορτῆν ἴωμεν· ὁμοίᾳ γὰρ Κείνου ἄλμα, φασίν, ταῖς εὐσεγγεληζόμενοις διενίμει πολλῶν

2. *Καὶ φέρε δὴ τῆδε τῆ ὑπερρεπῆ καὶ θεοπρεπεῖ καὶ χροποῦν ἡμέρᾳ προαπεικάζομεν καὶ ἐξισάσωμεν ξένον θέμα τι καὶ πρᾶγμα, καὶ οὕτω κατ' ἔπος καὶ ἀκοιούθως βρουύσας ἡμῖν τὸν λόγον τῆς ἀστενοχωρήτως χρορησάτης τὸν ἐνυπόστατον Λόγον τοῦ Πατρὸς, τὰ τῶν ἐγκωμίων στέμματα τοὺς φιλέοιτοισι προσθήσομεν!* καὶ τῆ ἀμφοῖν ἑορτῆ εἰκότα προσοίσωμεν.¹ Ὡς γὰρ διδύμου ὀρθαλιῶν καὶ χροποῦν προκειμένων, ἤλιου φημὶ σελαγίζοντος καὶ φροκτοφροῦντος τὴν αἶα, σελήνης τε φαίδρουσῆς καὶ φωτιζούσης μετ' ἀστέρων λαμπρῶν τὴν ἀλαμπῆ νύκτι, ἢ καὶ δύο ἡλίον ἀνατελλόντων νεύσει καὶ προνοίᾳ θεοτάτη καὶ πατροκινήτῳ βουλή, παρὰ τοῦτον καὶ ἀνεκλήρητον παρσκευάζει πᾶσιν τοῖς ὁρθοῖσι τὸ τῆδε θέμα, οὕτω δὲ καὶ ἡμῶν ἐνεστώσα λαμπρὰ καὶ ἀρορλίτη

1. B προσλήσωμεν. — 2. B προσοίσωμεν.

a. Psal. cv. 2. — b. Act. i. 1. — c. Psal. lxxvii. 12.

πανήγυρις ἀκτινοβολοῦς ἀστραπὴς ἡμῖν ἐπαφίησι
καὶ τὴν συνάθροισιν τοῦδε τοῦ πιστοτάτου λαοῦ
ὡς ἄστρον πλήθον, μινροῦ δεῖν, ἀριθμουμένῃν καὶ
μῆδὲν ἀποδέουσαν, τῇ τεμένει τῆς ἀληθῶς καὶ
κυριῶς Θεοτόκου προτίμπτει· καὶ θεωρηγεῖς ἀλτῆρας
καί γε καὶ μυριπνύουσι εὐωδίας πλουσίως προσέει,
καὶ δοξάζειν Θεὸν εὐπρόσθυμα τεθεῖαι, ὡς οὐκ ἂν τις
γρηενῶν ἐκκλησίσειεν· ἀνεξάντητος γὰρ ἡ βρύσις
τῶν αὐτῆς ἀγαθῶν, ἀένναος ὁ θησαυρὸς τῶν αὐτῆς
θαυματουργιῶν.

Εἰ γὰρ, ὡς ἔφαμεν, γλυκύς ἐστι καὶ ποθητός καὶ
ἐξαιρέτος καὶ εἰς εὐφροσύνην καρδίας καθίσταται
ἀνίσχων καὶ ἀνατελλῶν τὰς ἀκτίνας ὅσως δὴ ὁ
πρόσκαυρος καὶ φηρησέσθαι μέλλων ἥλιος, ἅν
μόνος εἶη φάνων καὶ ὀδοῦρῶν, πόσῃ δοκεῖ τε
τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον Χριστὸν καταλάμπειν
ἡμῖν κατατροφῶσιν αὐτοῦ τῆς ἡδίστης ἰωραϊότητος
τε καὶ καλλωνῆς, δι' αὐλῶν τε λέγειν προσευρῶν
καὶ πανάγων δοξολογιῶν¹· ἔγώ γ' ἡμεῖς, φησιν,
τοῖς ἐμῇ φιλοῦντας, ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ,
ἀγαπῶ. Ὁ δὲ ἀγαπῶν, φησίν, τὸν Υἱὸν καὶ
θεοῦνθρωπον Χριστὸν ἀγαπῆ καὶ τὸν ἀγρόνιον αὐτὸν
πρὸ πάντων τῶν αἰώνων καὶ ἀπορρήτως γεννήσαντα,
ἀγαπῆ δὲ καὶ τὸ πανάγιον καὶ παράκλητον Πνεῦμα
ὡς ἰσότημον καὶ σύνθρονον Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ
ὡς ἐκ Πατρὸς μὲν ἐκπορευόμενον, δι' Υἱοῦ δὲ
παντὶ θεοσεβῶνται πεμπόμενον· ἀγαπῆ δὲ, ὡ τῆς
ὑπερβαλλούσης οἰκονομίας Θεοῦ, καὶ τὴν ἀρρήτως
καὶ φρικτῶς ἐπ' ἐσχάτων χρόνων χωρήσαντα τὸν
μονογενῆ Λόγον τοῦ Πατρὸς καὶ συνάναρχον. Κατ'
οὐδένα γὰρ λόγον κεκοινώνηκεν ὁ Πατὴρ καὶ τὸ
Πνεῦμα τῇ ἐνανθρωπήσει, εἰ μὴ που τις φησὶ κατὰ
τὴν ἀγαθοπερετῆ καὶ φιλόκωρῶν βούλησιν.

3. Ἐσμεν γὰρ ἐν κοιλίᾳ, ἔσμεν ἡ πανάμωμος
καὶ πανάφραντος τὸν τῇ λόγῳ τοῦ οὐρανοῦς
συστήσαντων· ἔσμεν ἐν κοιλίᾳ τῶν τῇ δομαί τὰ
πάντα γενέχοντα· ἔσμεν ἐν κοιλίᾳ², καὶ ὡ
κοιλίας πναρχοτάτης καὶ παναμώμου, ὃν τρέμουςιν
αἱ νοεραὶ πᾶσαι ταξιαρχίαι· ἐβάστασεν ἐν ἀγκά-
λαις³ τὸν ἀχώρητον καὶ ἀπρόσιτον πάτρ, τῇ κτίσει,
ἐβάστασεν ἐν κοιλίᾳ⁴, ἀλλὰ τί σοι, φιλόκωρπε,
τοῖς πτωχεύουσι καὶ ἀπερριμμένους· τέλειον Θεὸν
καὶ τέλειον ἄνθρωπον, διπλοῦν τῇ φύσει, μετ' δὲ

et summa celebritas in nos emittit radiorum
micantia fulgura, et huius fidelissimi populi
congregationem, quae, quin astrorum multi-
tudinem exaequet, parum vix abest, mittit ad
templum eius, quae est vere et proprie Dei-
para; divinosque radios et odores suavissi-
me spirantes effundit innumerabiles, suadens
Deum promptissimo glorificare animo, quo-
modo ex terrigenis nemo fuerit elocutus.
Inexhausta est enim bonorum ipsius scaturigo,
perennis mirabilium eius thesaurus.

Si enim, ut diximus, dulcis et desiderabilis
et eximius est laeticatque corda, dum oritur
et radios emittit hic sol temporaneus et cor-
ruptioni reservatus, etiamsi solus splendeat et
lucescat, quanto magis, putas, Christus, sol
iustitiae, nos illuminat, iucundissima sua
specie et pulchritudine fruentes, per spirituales,
dico, preces et castissimos hymnos? « Ego
enim, Dei sapientia, inquit, diligentes me diligo' ».
Qui autem, inquit, diligit Filium et Christum
Deum et hominem, diligit eum quoque, qui
ipsum genuit sine tempore et ineffabiliter,
ante omnia saecula. Diligit etiam sanctissimum
et Paracletum Spiritum ut honore aequalem
consessoremque Patris et Filii, et ut qui ex
Patre quidem procedit, per Filium autem ad
omnem pium mittitur. Diligit autem simul,
o excellentem Dei oeconomiam, eam quae
ineffabili ac stupenda ratione in ultimis tem-
poribus continuit Unigenitum Verbum Patris,
principii simul expers. Nullo enim pacto Incar-
nationis participes facti sunt Pater et Spiritus
sanctus, nisi hoc dixeris secundum beneficam
et piam voluntatem.

3. Habuit enim, habuit in utero immaculata
et impolluta eum, qui verbo caelos constituit;
habuit in utero eum, qui pugno omnia con-
tinet^b, habuit in utero, o castissimum et im-
maculatissimum uterum, cum quem timent
spirituales omnes hierarchiae. Gestavit in
ulnis incomprehensibilem et omni creaturae
inaccessibilem; gestavit in utero — verum
quid tibi rei, o benigne, cum mendicis et
abiectis? — perfectum Deum et perfectum ho-

1. B δι' αὐλῶν τε λέγειν δοξολογιῶν καὶ πανάγων προσευχῶν. — 2. Om. B. — 3. B ἐν κοιλίᾳ. — 4. Om. B.

a) Prov. viii. 17. — b) Is. xl. 12.

minem, duplicem natura, una autem consistentem hypostasi. Non enim dicimus hominem defilicatum tanquam in phantasia; absit: sed Deum incarnatum et hominem factum, qui totam massam nostram assumpsit, profitemur: *Verbum enim*, inquit tonitruus filius, *caro factum est*¹, non quod mutatum sit ex eo quod erat Verbum, sed quod, ut caro fieret, acciperit, non conversa divinitate in humanitatem, sed naturam humanam una cum propria suae divinitatis substantia in propria Dei Verbi subsistentis persona comprehendens.

Hominem autem dico perfecte. Quaecumque enim in homine, et qualia homo, et quidquid est homo, haec Unigenitus adveniens suscepit, ut in perfecto suo homine, totum, quod ad salutem pertineret, cum Deus esset, efficeret, hominis nihil relinquens, ne pars relicta rursus fieret esca diaboli. Non enim venit ut mutaret naturam sua incarnatione universorum Deus, sed ut eam reformaret, et a mutatione liberam ostenderet, sicut condita est. Quod enim finimus, erimus, per mysterium eius incarnationis eam, quae ab initio fuit, immutabilitatem accepturi, quam mihi meis omnibus constituit, corpus a peccato natura mundum et spirituales animam voluntate praeditam immutabilem in seipso ostendens. Uno verbo totum dico mysterium: neque Deum nudum corpore et iis, quae sunt corporis, Christum esse credamus, neque merum hominem sola dignitate Deum esse absque vera divinitate et iis omnibus, quae ad divinitatem pertinent — utrumque enim quicumque declarat, est diaboli discipulus — sed Deum totum, eundem absque mutatione totius hominis essentiam accepisse *puro corde credamus ad iustitiam et ore*, iuxta doctrinam apostolicam et paternam, *confitemur ad salutem*².

Hunc ergo, hunc ante saecula Deum incomprehensibilem, qui in duabus essentis et operationibus refulsit, in una autem, ut diximus, persona, et nobis in omnibus fuit assimilatus absque peccato, peperit quae est verum patrocinium christianorum, quae proprie, vereque est Deipara, quae est altior et superior quavis creatura invisibili aut visibili, quae

τῆ ὑποστάσει. Ὁ γὰρ ἄνθρωπον θεοθέντα λέγομεν ὡς ἐν φαντασίᾳ, ἄπαγε, ἀλλὰ Θεὸν σαρκωθέντα καὶ ἐνανθρωπήσαντα καὶ ὄντων ἀναλαβόντα τὸ ἡμέτερον ψῶμα δογματίζομεν· ὁ Λόγος γὰρ, φησὶν ὁ τῆς βροντῆς γόνος, οὐδέ ἐγένετο, οὐ τραπίς τοῦ εἶναι Λόγος, ἀλλὰ προσλάβων τὸ γενέσθαι σὰρξ, οὐ μεταβάλων τὴν θεότητα εἰς ἀνθρωπότητα, ἀλλὰ σὺν τῇ ἰδίᾳ σώματι τῆς ἑαυτοῦ θεότητος ἐν τῇ ἰδίᾳ ὑποστάσει τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ ἐνουποστάτου συμπεριλαβὼν τὸ εἶναι ἄνθρωπον.

Ἄνθρωπον δὲ λέγω τελείως. Ὅσα γὰρ ἐν ἀνθρώπῳ καὶ οἷα ἄνθρωπος καὶ εἶ τι ἐστὶν ἄνθρωπος, τούτα ἤρθεν³ καὶ ἔλαθεν ὁ μονογενὴς, ἵνα ἐν τῷ τελείῳ αὐτοῦ ἀνθρώπῳ, τὸ πᾶν τῆς σωτηρίας, Θεὸς ὢν, ἀπεργασθῆται, μηδὲν ἀπολείψας τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα μὴ τὸ ἀπολείψῃν μέρος πάλιν γένηται βρώμα τοῦ διαβόλου. Ὁ γὰρ ἤρθεν ἀλλάξαι τὴν φύσιν σαρκωθείς ὁ τῶν ὄντων Θεός, ἀλλ' ἀναπλάσαι τὴν φύσιν⁴ καὶ δείξει τροπῆς καθαρὰν, ὡς γέγονεν. Ὅπερ γὰρ ἤμεν, ἐτόμεθα, τῷ μυστηρίῳ τῆς αὐτοῦ σαρκώσεως τὴν ἐξαρχίς ἀτρεψίαν λαβόντες, ἣν ἐμοὶ τοῖς ἐμοῖς πᾶσιν κατώρθωσεν, τό τε σῶμα δεῖξαι φῶσει καθαρὸν ἁμαρτίας καὶ τὴν νοεράν ψυχὴν ἀτρεπτον τὴν βέλῃσιν ἔξωσαν. Ἐνὶ δὲ λόγῳ τὸ πᾶν λέγω μυστήριον· μήτε Θεὸν γομῶν σώματος καὶ τῶν ὅσα σώματος τὸν Χριστὸν εἶναι πιστεύομεν, μήτε ψιλὸν ἄνθρωπον ἀζώμακτι μόνῳ θεῷ τῆς ἀληθοῦς οἴχα θεότιτος καὶ τῶν ὅσα θεότιτος· ἀμώτερα γὰρ ἐμφαντικῶς τῆς τοῦ διαβόλου τυγχάνει διδακτικίας· ἀλλὰ Θεὸν ὄντων τὸν αὐτὸν οἴχα τροπῆς, ὄντων ἀνθρωπον οὐσιοθέντα κιοθῆναι καθωπῆ πιστεύομεν εἰς δικαιοσύνην, καὶ στήναι ἀποστολικῶς καὶ πατρικῶς ὁμολογῶμεν εἰς σωτηρίαν.

Τόνδε οὖν, τόνδε τὸν προαῶντων καὶ ἀκατάληπτον Θεὸν τὸν ἐν οὐσὶν οὐσίαις καὶ ἐνεργείαις ἐλάμψαντα, ἐνὶ δὲ, ὡς ἔφαμεν, προσώπῳ καὶ ὑποστάσει καὶ ἡμῖν γε ὁμοιωθέντα γινοῖς ἁμαρτίας τέτοκεν ἢ ἀβυσθὸς προστασία τῶν χριστιανῶν, ἢ κυρίως ὄντως καὶ ἀληθῶς θεότοκος, ἢ ὑπερέτα καὶ ἀνωτέρα πάσης ἀοράτου καὶ θρωπίνης κτίσεως, ἢ καθαρὰ, ἢ

1. ἤρθεν, fortasse ἔρον. — 2. B: ἀπὸ ἀναπλάσαι καὶ δεῖξαι

a. Juan. 1. 14. — b) Rom. 8. 10.

ἀμόλυντος, ἢ ἀνέπαρος, ἡ τοῦ ἀοράτου καὶ ἀκατα-
 λήπτου Πατρὸς παναμιώματος καὶ υπέρκαλλος νόμφη,
 ἢ κατὰ τὸ πᾶν θεοδόξαμένη καὶ υπερευλογημένη καὶ
 ἐν ἀγαθότητι καὶ φιλανθρωπία ἀσύχρητος πέλουσα
 5 κατὰ τὸν ἐξ αὐτῆς φύντα Θεόν τε καὶ ἄνθρωπον, καὶ
 ἡμῖν γε εἰς ἀδιάλειπτον προκειμένη βοήθειάν τε καὶ
 σωτηρίαν.

4. Καὶ τίς μὴ προσδράμη, σήμερον, ὡς ἄνωθεν
 ἔρχομεν, ἐπὶ τῇ σεπτῇ προσκυνήσει τῆς αἰλιάμπους
 10 αὐτῆς καὶ παμφακοῦς καὶ τρισσορακοῦς ζώνης¹ καὶ
 ἐπὶ τῷδε τῷ πανυπερφωτῷ καὶ πανυπερλάμπρῳ
 ἐγκαινισμῷ τοῦ αὐτῆς εὐπροεστότου καὶ θεοκτίστου
 ναοῦ; Σήμερον γὰρ παραδόξως ἡμῖν ἑμοῦ εἰς εὐ-
 προσόνην πρόκεινται τοῖς πιστοῖς καὶ ὀρθόφροσιν καὶ
 15 γε τοῖς ἀψευδοῦς αὐτῆν ἠμολογούσιν τε καὶ προσκυ-
 νοῦσιν ἀληθῆ Θεοτόκον, ὡς τεκοῦσαν τὸν ὑπερούσιον
 Λόγον τοῦ ἀκατάληπτου Θεοῦ καὶ Πατρὸς² καὶ ὁ μὴ
 οὕτως ἔχων τε καὶ δοξάζων, ὡς μικρῷ πρόσθεν ἐκ
 πατριῶν ὑποθήκων δανεισάμενοι φωνᾶς, γεγρά-
 20 φασιν, εἶη ἀνάθεμα.

Σήμερον ἄγγελοι χαίρουσιν, τὰ Χερουβίμ γή-
 θονται, τὰ Σεραφίμ ἐνευφραίνονται, κυριότητές τε
 καὶ θρόνοι σὺν ἡμῖν νοερώς ἐπαγγέλλονται. Ὑπέρβα
 25 ὄη, ὡ ὄστος, καθαρῶς διανοίξαι αἰθέρα τε καὶ τὸν
 ἐπέκεινα οὐρανὸν καθαροῖς γε καὶ ἀγνοῖς νοῦς ἄμακ-
 σιν, καὶ ὄβει τῶν λεγομένων τῆν δύναιμιν, καὶ μὴ
 ἠθαύμαζε. Εἰ γὰρ ἄνθρωπος Θεὸς δι' ἐπιμελείας³
 γίνεσθαι ἔγνω γὰρ εἴπω θεοὶ ἔσσι καὶ υἱοὶ
 ἐνύσιον πάντες⁴ τί ἄπιστον ἢ μέγα τὸ τοῖς
 30 ἄγγελοις ἡμιλλήθεντα καὶ ἐξισωθέντα⁵ τινὰ τὰ ἐλείπε
 καταθεῖν νοερώς ἀγαθὰ καὶ ὀλιγῶς ἐκτείνεσθαι⁶ τε
 ἐν τοῖσδε καὶ ἐπενυφραίνεσθαι; Ἀρθόνως γὰρ ἡ θεία
 χάρις ἐπομαρτυρεῖ τὴν αὐτῆς ἀενάως χρηστότητα,
 τοῖς καθαρῶς φημί καὶ εὐαγγελικῶς βιοτεύουσιν⁷.
 35 Ἐγὼ γὰρ, φησὶν ὁ ἐμὸς Ἰησοῦς, καὶ ὁ Πατὴρ
 ἐλευσόμεθα καὶ μοιγῆρ παῶ' αὐτῷ ποιήσομεν⁸.
 Ἄθρει οὖν, ἄθρει ὡς ἡ τῆς Τριάδος ἐνοίκισιν μεῖζον
 τῆς θεωρίας, ἧς ἔρχομεν, γίνεσθαι.

Σήμερον οὖν τιμᾶσθω παρ' ἡμῶν ζώνη ἢ ὄλω
 40 θεολαμπιστάτη καὶ υπερπροεστατή⁹ καὶ υπέρκειντα
 σεβασμιωτάτη. Σήμερον τιμᾶσθω ζώνη, ἥνπερ ἡ

est pura, impolluta, intacta Patris invisibilis
 et incomprehensibilis immaculatissima et pul-
 cherrima sponsa: quae est in omnibus gloriosa
 et benedicta, et in bonitate et benignitate
 incomparabilis, ad exemplar eius, qui ex ea
 natus est Deus et homo, et nobis ad indefi-
 cientem posita opem et salutem.

4. Et quis non accurret hodie, ut superius
 diximus, ad piam zonae, quae semper licet
 et omni ex parte splendet et triplicem emittit
 radium, venerationem, necnon ad hanc splen-
 didissimam et fulgidissimam ipsius magnifi-
 centissimi et a Deo conditi templi dedica-
 tionem? Hodie enim mirabiliter ambo simul
 proposita sunt ad laetitiam nobis, qui fideles
 et orthodoxi sumus et veraciter eam veram
 Dei genitricem, ut quae genuit superessentiale
 Verbum Dei Patris incomprehensibilis, profi-
 temur et honoramus. Et qui non est ita affectus
 et non ita sentit, ut paulo ante, voces ex
 paternis praeceptis mutuantes, scripsimus, sit
 aat hema.

Hodie laetantur angeli, Cherubim gaudent,
 gaudio afficiuntur Seraphim, Dominiones et
 Throni mente nobiscum exsultant. Transilias,
 o tu, pura mente aethera et, quod illum
 superat, caelum, puris et castis mentis oculis,
 et videbis vim eorum quae dicuntur. Nec
 mireris. Nam si diligenter homo fit Deus —
 ait enim: *Ego dixi: dii estis et filii Excelsi
 omnes* — quid est incredibile aut magnum
 quod quis, angelis aemulatus et illis factus
 similis, superna bona intelligibiliter perspiciat,
 et in iis se omnino extendat et oblectet?
 Abunde enim divina gratia benignitatem suam
 iugiter effundit iis qui pure et evangelice
 vivunt. *Ego enim*, inquit meus Iesus, et *Pater
 veniemus*, inquit *apud eum faciemus*⁶.
 Considera ergo, considera quod inhabitatio
 Trinitatis maior fiat contemplatione illa, de
 qua diximus.

Hodie ergo a nobis honoretur zona, quae
 divino fulgore tota resplendet et est omnino
 eximia et maxime veneranda. Hodie honoretur

1. B καὶ παμφακοῦς ζώνης. — 2. B δι' ἐπιμελείας Θεός. — 3. B ἡμιλλήθεντα τινὰ. — 4. A βιοτεύουσιν. —
 5. A ποιήσομεν. — 6. B υπερπροεστατή.

zona, qua succincta fuit laudatissima Deipara et fraudulentissimum draconem per eam suffocavit, et nostri generis auctores a gravi revocavit exilio. Hodie honoretur zona, quam ipsum quoque Unigenitum Dei Verbum, ineffabiliter ex ipsa incarnatum modo quo solus ipse novit, tenuit et est complexus, adhuc corporaliter in puerili aetate constitutus, et ut puer solet facere, balbutiens et in materno gremio requiescens exsiliensque cum lactitia.

Hodie ipsi quoque, inquam, primi Dei ministri, invisibiliter ipsum venerantur et maximo prosequuntur honore et ineffabiliter una nobiscum laetantur. Hodie a nobis etiam terrenis colatur et magnificetur haec zona, ad gloriam eius qui supra rationem fuit carne indutus et prodixit ex Virgine; et, o incomprehensibilia mysteria! hodie magnificetur zona ad laudem et honorem semper virginis et Deiparae Mariae. Laetatur enim, cum nos in his aspicit castissima Domina, se enim ea revera cinxit, ut credimus; et aras contrivit idolorum, et delubra gentium perdidit et comminuit, et immoderatas sanguinis effusiones cessare fecit. Hodie zona magnificetur, per quam aer fuit sanctificatus, caeli summe refulgent, sol et luna supra naturam suam nunc splendide et mystice radios emittunt, et universus mundus, qui quatuor continetur finibus, renovatur et illustratur. Et gloria sit ei, qui nos omnibus implet bonis, ad gloriam suae bonitatis.

Hodie glorificetur zona, per quam montes exsiliunt, et tranquillum mare subridet placide et omnes divitibus cumulat lactificatque ad gloriam Deiparae semper virginis. Hodie zona glorificetur, per quam perpulchri evadunt fluvii et soli subiectam terram rigant et fertilem efficiunt; et gloria sit ei qui eos regit, et nos in omnibus lactificat copioseque alit. Hodie exponatur, honoretur, colatur zona, quae divina virtute caelos superat, et resplendet plus quam radii solares, manetque inviolabilis et intacta plurimorum annorum curriculis, noningentorum, inquam, aut amplius.

πανύμνητος Θεοτόκος περιεζώσατο και τὸν δολερώτατον δράκοντα δι' αὐτῆς ἐναπέπινησεν, και τοὺς γενάρχας ἡμῶν ἐξορίσας διενῆς ἀνακίληκεν. Σήμερον τιμάσθω ζώνη, ἣν περ και αὐτὸς ὁ μονογενὴς Λόγος τοῦ Θεοῦ ἀρράστως ἐξ αὐτῆς σαρκοθεῖς, ὡς οἶδεν ὁ μόνος αὐτός, κειράτηρέν τε και κατασπασάτο, ἐτι σωματικῶς τῆ ἡλικίᾳ νηπιόζῳν, και ὡς φίλῃ πικίς πράττειν, φελλίζῳν, και τοῖς μητρῶσις κόλποις ἐπαναπαύεσθαί τε και σκιρτῶν ἐν ἀγαλλίασει.

Σήμερον και αὐτοὶ οἱ πρῶτοι λειτουργοί, ψημί¹, τοῦ Θεοῦ, ἀρράτως αὐτὴν προσκυνῶσι και τιμῶσι πανσέβαστα και σὺν ἡμῖν ἀπορρήτως εὐφραίνονται. Σήμερον και παρ' ἡμῶν τῶν γηγῆνων προσκυνέσθω και μεγαλυνέσθω ζώνη εἰς ὄξαν τοῦ ἐξ αὐτῆς ὑπὲρ λόγον σαρκοθεύτος τε και προελθόντος² και, ὡ τῶν ἀκαταλήπτου μυστηρίων, σήμερον μεγαλυνέσθω ζώνη εἰς ἔπαινον και τιμὴν τῆς ἀειπαρθένου και θεοτόκου Μαρίας. Χαίρει γὰρ ἡμᾶς ἐν τοῖσδε καταβροῦστα ἢ πάναγνος ὀέσποινα. Αὐτὴν γὰρ περιεζώσατο ἀληθῶς, ὡς πιστεύομεν και τοὺς βοιωτῶν τῶν εἰδῶλων συνέτριψεν, και τὰ ζῶανα τῶν Ἑλλήνων ἀπούλων και ἐλέπτυνεν, και αἱμάτων γε χύσις ἀμέτρον ἀπέπυσεν. Σήμερον μεγαλυνέσθω ζώνη, δι' ἧς ἀρ³ καθιγίταται, οὐρανοῦ ὑπερλάμπουσιν, ἥλιος και σελήνη ὑπὲρ τὴν φύσιν αὐτῶν νοῦι τῆς ἀκτίνας λαμπρῶς και μυστικῶς ἐπαφαῖσι, και ὁ πᾶς γε τετραπέρτος κόσμος ἀνακαινίζεται και κατακαύζεται; και ὄξα τῷ ἐν ἄπασιν ἡμᾶς ἀγαθοῖς ἐμπιπλῶντι εἰς ὄξαν τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος.

Σήμερον ὄξαζέσθω ζώνη, δι' ἧς τὰ ὄρα σκιρτῶσιν, ἡλάττα τε γαληνῶσα μέγα προσμειδῶ και πάντα ὑπερπλουτεῖ και χαρποισεῖ εἰς ὄξαν ἀειπαρθένου και θεομήτορος. Σήμερον ὄξαζέσθω ζώνη, δι' ἧς ποταμοὶ ὠραιζονται μέγα, και τὴν ὑψηλῶν ἀρδύουσιν, και εὐστεχῶν ἀπεργάζονται, και ὄξα τῷ τοῖσδε ἡνιορῶντι και ἡμᾶς γε ἐν ἄπασιν ἐπευφραίνοντι και ἀκρίβῶς διατρέφοντι. Σήμερον προαιέσθω και τιμάσθω και προσκυνέσθω ζώνη, ἢ τῆ θεῆς δυνάμει τοὺς οὐρανοὺς ὑπερακαυτίζουσα και τῆς ἡλικίας ἀκτίνας ὑπεραστράπτουσα και ἀσυλος και ἀνεπαρος διακίνοῦσα³ ἐπὶ πλείστον ἔτων περιοδοῖσις, ἐνακσίτων ψημί, ἢ και πρόσ.

1. B: και αὐτοὶ ρημί οἱ πρῶτοι, κτ' — 2. B: τε και προελθόντος ομιθιλι. — 3. B: μνοουσα.

5. Καὶ, ὃ ἀκατάληπτου Θεοῦ μυστηρίων, ὃ τῶν ἀνεξήγητων αὐτοῦ θωρεῶν. βαβαὶ καὶ τῆς σῆς δυναστείας¹, πανάγγραντε, βαβαὶ τῆς πρὸς τὸν σὸν Ἰῶν καὶ Θεὸν ἀμέσου παρρησίας· καὶ τίς ἰκνός, δέσποινα, κἂν ποσῶς ἐγαυμαίαισαι
 5 καὶ τῆς τὴν λαμπρὰν καὶ ἀεισέβαστον ὄντως πανήγυριν; Καὶ δὴ ἐνηλχθητε, ἐνηλχθητε². ἐξάισια γὰρ ἐρῶ. Ὡς γὰρ ἐγγεγραμμένοι· εὐρομεν ἐν τῇ φρικτῇ καὶ ἀειλαμπεῖ κιθωτῇ, ἐν ἧπερ σῦτη ἡ
 10 τιμία ζῶνη ἐντεθραύριται καὶ ἐνοποτιέθεται, ὅτιπερ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ πάλαι βασιλεύσαντος ὀρθοφρόνως Ἀρχαδίου, οὐδὲ τε τοῦ μεγάλου καὶ ἐπ' ἀρεταῖς διαλάμπαντος Θεοδοσίου, ἐναπετέθη ἐνταῦθα, τῇ τριακιδι φημί καὶ πρώτῃ τοῦ ὑστά-
 15 του τοῦδε μηνός, καὶ σῶος, ὡς ὄρατε, καὶ ὀλωθῆτος καὶ ἄλγαντος διαμεμένηνεν ἕως τῆς δεῦρο, μὴ γρανθεῖσα ποσῶς ἢ ἀμαυρωθεῖσα, μήτε χρόνῳ ἐναλλάξασα ἐν τῷ, ἀλλ' ἂν λαμπρῶς ὑπὲρ γλῶσσα λάμπουσα, καὶ ὡς ἤδη νεουργηθεῖσα καὶ
 20 ἐξυφανεθεῖσα ἐκ κοκκίνου πρωτοεῖδός· οὕτως πρόκειται δυνάμει τοῦ ἁγίου καὶ ζωαρχικοῦ καὶ προσκυνοῦτου Πνεύματος.

Καὶ δὴ κλίνωμεν ἐν αὐτῇ τὸ γόνυ εὐπρόθυμα, δακρυρρόσημαίε· πῶς χαρμόσυνα προθύμεν καὶ
 25 ἀιτισθῶμεν πάντες πιστοὶ ὀφθαλμούς, χεῖρα, μέτωπα, χεῖρας, φόβῳ προσφάοντες καὶ εἰς ὕψος αἰροντές τε καὶ λέγοντες οὕτως· Ἰανουσα, θίγ' α-
 τερο, καὶ ἴδε, καὶ κλίνον τὸ οὐς σου Ὀρθῆ; γὰρ, ὄρθῃ πρὸ ποδῶν τῆς σῆς ὠρασιτάτης σοροῦ
 30 πάντας ἡμᾶς θερμῶς καλινδομένους καὶ τὴν σὴν ἐξαιτούντας βοῆθειαν, τὴν σὴν ἐκδεγόμενους ἀντιλήψιν, τὴν σὴν προβαλλόμενους καὶ προσκαλυ-
 μένους φοβερὰν προστασίαν καὶ χειραγωγίαν ἐν ἅπασιν. Καὶ μενόντων³ μὲν ἐνταῦθα ὑπερασπίζειν
 35 σε ἡμῶν ἰκτερούμεν· ἀπαίροντες⁴ δὲ πάλιν πρὸς αἰετώσιον καὶ πρωταγείας οἰκίας κατασκηνοῦν λιτα-
 νεύομεν. Φεῖσαιτο δὲ ἡμῶν ἐκ τῶν ἐναντίων ὁ σὸς Υἱὸς καὶ Θεὸς ταῖς σαῖς ἀενναῖς δόξασιν· οὐδὲν γὰρ τὸ κωλύον σε, πανάγγραντε δέσποινα. Ἐδὸ
 40 γὰρ μετὰ τῆς σου τὴν ἑορτὴν τῆς ἀτιμότητος⁵ καὶ προσκυνητῆς ζώνης, καὶ τῷ νεοῦ σου τοῦδε τὰ ἐγκαίνα ὀμοφρόνως ἐπιτελούμεν δουλικῶς τε

5. Et, o incomprehensibilia Dei mysteria! o dona ipsius investigabilia! Papae tuam, o immaculatissima, potentiam! Papae tuam ad Filium tuum Deum sine ullo mediatore fiduciam! Et quis, o Domina, poterit vel aliqua ex parte encomiis ornare hanc praecellam et vere semper colendam solemnitatem? Et praebebe quidem aures, praebebe : sum enim admirabilia dicturus. Nam, ut scriptum invenimus in sacra et semper resplendente arca, in qua est pretiosa haec zona recondita et deposita, quod a tempore Arcadii, qui imperavit in fide recte sentiens, et filius fuit magni et virtutibus praeclari Theodosii, hic fuit reposita trigesimo primo ultimi huius mensis, et salva, illaesa impollutaque, ut videtis, permansit usque in hodiernum diem, nullo modo foedata aut offuscata, aut suo colore ullo modo mutata, sed resplendens supra nivem, et tanquam modo renovata et ex cocino laborata splendide, sic est proposita, virtute sancti et vivifici et adorandi Spiritus.

Ei autem prompto animo flectamus genua, lacrymas fundamus prae laetitia, ante eum stemus, et fideliter omnes sanctificemur oculis, labris, frontibus, manibus, eam cum metu tangentes et in altum extollentes et sic dicentes : *Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam*. Vides enim, vides ante pedes pulcherrimae tuae capsae nos omnes ardentem volutari et tuum postulare auxilium, tuam expectantes opitulationem, tuam in omnibus tremendum patrocinium, tuumque praesidium in ore semper habentes et invocantes. Et ut nos hic manentes protegas, te deprecamur : discedentes vero ad luminosas aedes vitae aeternae, nos in illis habitare facias supplicamus. A contrariis autem nos liberet Filius tuus Deus perennibus tuis orationibus. Nihil enim est quod tibi sit impedimento, o immaculatissima Domina, Ecce enim post hoc tuum festum inestimabilis et venerandae zonae, huius quoque templi tui dedicationem concorditer peragimus, ut servi et debitores, o optima.

1. B δυνάμειος. — 2. B οἴη. — 3. B μένουσι. — 4. B ἀπαίρουσι. — 5. B πολυτίμου.

Respice servos tuos, respice. In te enim omnes spem nostram collocavimus, et in te vivimus, et gloriamur et sumus. Scimus enim, scimus fore ut non hac nostra frustremur expectatione, aut excidamus. Tua enim sumus haereditas, o immaculata, et ad te mane surgere et confugere nunquam nos vel parumper piguerit.

6. Agedum, et vos, popule electe et Deo grate, postquam de honoranda, pretiosa et inaestimabili zona pauca diximus pro nostra dicendi facultate, nonnulla quoque pronuntiemus de dedicatione, sicut vobis ante fervide sumus polliciti. Dedicatur ergo hodie templum Dei Matris perpulchrum et perlucidum, quod caelo potest equiparari. Hodie templum dedicatur maxime benedictae Dei filiae, in quo angelorum exercitus assidue ministrant et circa semper splendentem capsam cum timore assistunt, quia et fasciae Christi in ea sunt reconditae, et haec a Deo contexta zona eius, quae hunc ineffabiliter peperit. Et gloria sit ei, qui nos in his affatim ditat et a multis malis liberat, nempe et ex incursione Barbarorum, et gravibus aliis quibusdam casibus.

Hodie templum dedicatur nostrae immaculatissimae Dominiae; et quis ex terrigenis et sensum Christi habentibus non exsiluerit et non praeclare supra nivem dealbatus fuerit, et animo et moribus nivea puritate fulgentibus mutatus, prout quisque poterit? Exinde enim securitatem habemus, praesertim si cum metu et tremore et spiritali exultatione in illud ingrediamur. Hodie templum dedicatur gloriosae Matris Dei, in quod ab Oriente et Occidente, a Septentrione et mari omnes fervide et fideliter confluant et spiritalia exsequia cum timore peragunt, et Christum ex corde glorificare non cessant a media nocte atque adeo perpetuo, alacritate animi angelis et archangelis assimilati. Hodie dedicatur templum Matris Christi regis, in quo *omnis Scriptura dicitur inspirata et utilis legitur ad utilitatem animarum innumerabilium*¹. Etenim ex quovis

καὶ χρωστικῶς, πανάγαθα. Εἰσθλιέθου¹ ἐπὶ τοὺς δούλους σου, εἰσθλιέθου². Εἰς σὲ γὰρ τὰς ἐλπίδας ἡμῶν πάντες ἐθέμεθα, καὶ ἐπὶ σοὶ ζῶμεν καὶ καυχώμεθα καὶ ἐσμέν. Ἰσμεν γὰρ, ἴσμεν ὡς οὐ τῆς προσδοκίας ἡμῶν τήσδε ἢ ψευστήσθημεθα ἢ 5 ἐκπέσομεν κληρονομία σου γὰρ ἐσμέν, ἄβραντα, καὶ ἐπὶ σοὶ ὀρβρίζειν καὶ κατακρυβεῖν οὐδέποτε κἂν ποσῶν κατοικήσαμεν.

6. Ἄγε δὴ μοι καὶ ὑμεῖς, λαὸς ἐλεεκτός καὶ Θεῷ προσφιλὴς, τὰ περὶ τῆς τιμαλφούς καὶ τιμίας 10 καὶ πανυπερήφου ζώνης μιὰρὰ προσήλαθρατες, καὶ ὅσον ἦν ἡμῶν τοῦ λέγειν ἰσχύς, καὶ περὶ τῶν ἐγκαινίων ὀλίγα ἅττα προσφθεγζώμεθα, καθὰ καὶ πρόσθεν θεριμῶς ὑμῖν συντεταγμένα. Σήμερον τόνου νῶς ἐγκαινίζεται τῆς θεομήτορος ἢ περιεκλι- 15 λῆς καὶ ὑπέρφωτος, καὶ οὐρανοῦ, φημί, ἰσοστάσις. Σήμερον νῶς ἐγκαινίζεται τῆς υπερουλογημένης θεοπαίδος, ἐν ᾗ ἀγγέλιον στρατιαὶ ὑπηρετοῦσιν ἀδιάλειπτα καὶ κύκλῳ τῆς ἀειλαμποῦς σοροῦ παρίστανται φόβῳ διὰ τε τὸ τὰ σπέρματα Χριστοῦ ἐν 20 αὐτῇ ἀποκρύπτεισθαι καὶ τὴν θεοψαφτον τήδε ζώνην τῆς τοῦτον ἀνεκκλήτως τεκοῦσας. Καὶ ὁδὸς τῆ ἐν τούτοις ἡμῶς ὑπερπλουτοῦσιν καὶ ἀνυψώσονται καὶ πολλῶν γε κακῶν βουμένων, ἐκ τε βαρβάρων ἐπιδρομῆς καὶ ἄλλων δὴ τῶων χλιπτῶν καταπτώσεων. 25

Σήμερον νῶς ἐγκαινίζεται τῆς παναχραντοῦ δεσποίνης ἡμῶν καὶ τίς γηγεῦθιν καὶ χριστοφρόνων ἀνδρῶν μὴ σαρτήσειεν καὶ λαμπρῶς ὑπὲρ χιόνα λευκαίνεθαι ψυχῇ τε δ' αὖ³ καὶ ταῖς ἐναλλαχῶς ὡς δυνατόν⁴ ἐλάστω τῶν μισοφροσῶν ἐξαλ- 30 λαγμῶν⁵. Κἂν τούτοις γὰρ τὸ ἀκινδύουν ἔχουμεν, εἰ μάλιστα φόβῳ καὶ τρόμῳ καὶ ἀγαλλιάσει πνευματικῇ τὰς εἰσόδους ἐν τούτῃ ποιούμεθα. Σήμερον νῶς ἐγκαινίζεται τῆς θεοδοξασμένης μητρός τοῦ Θεοῦ, ἐν ᾗ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν καὶ 35 βαρῶν⁶ καὶ θαλάσσης πάντες θεριμῶς καὶ πιστῶς συρρέουσι καὶ τὰς πνευματικὰς λατρείας σὺν φόβῳ ἐπιτελοῦσι, καὶ δοξάζουσιν Χριστὸν ἐκ καρδίας οὐκ ἀποκένουσιν⁷ ἀπὸ μέσης νυκτός ἢ καὶ τὸ θλου, εὐφρόνιμα ἀγγέλους καὶ ἀρχαγγέλους εὐαχόμενοι. 40 Σήμερον νῶς ἐγκαινίζεται τῆς μητρός τοῦ βασιλείου Χριστοῦ, ἐν ᾗ πάντα γυμνῇ⁸ θεοπεισιῶς καὶ ἀγγέλιος ὑπαναγινώσκειται εἰς ἀναρθηκίτων

1. B βελήθου. — 2. B βρέψου. — 3. B οἶν. — 4. B ἀκινδύτων. — 5. B ἐξαλμῶν. — 6. B ἀποκακίουσιν.

7. H Timoth. III. 16.

φυρῶν ὠφέλειαν. Καὶ γὰρ ἐκ παντὸς χριστιανικωτάτου τάγματος ἐν αὐτῷ σπουδαίως συντρέχουσιν ἀρχιερεῖς τε καὶ βασιλεῖς, ἀρχόντες τε καὶ οἱ ἐπ' ἐξουσιῶν ἄπαντες, πλοῦσοι καὶ πένητες, ἄωρος ἡλικία καὶ γυναικῶν εὐσεβῶν στέρος. Καὶ

5 τίς τῶ μεγάλεια τῆς δόξης σου λαλήσει, ἀνάβραυτε; Σήμερον ναὸς ἐγκαινιζέται τῆς ἀπειροχάρου νύμφης τοῦ ἀκαταλήπτου Πατρὸς, ἐν ᾧ χοροὶ εὐλαβῶν καὶ πολυμαθῶν ἀνδρῶν στοιχηδὸν παρεστη-

10 κισαν καὶ τοῖς ἀρχαμίτοις ὄφελος οὐ μικρῶς γε παρέχοντες, τὴν ἀνωτάτω μισθοποδοσίαν ἄκρω ἐισδέονται. Ὁ γὰρ ἐξέλιπον, φησὶν, ἄξιον ἐξ ἀναξίου, ὡς στίγμα μου ἐστίν. Σήμερον ναὸς καθαρὸς καὶ ἀλώβητος ἐγκαινιζέται τῆς δεδοξασ-

15 μένης θεοπαίδος¹, ἐν ᾧ καὶ οἱ ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις δρόμῳ καταλαμβάνοντες, ἐκ γῆρας ἀγῶνις λιπαρούσης, γραφικῶς, ὁσιᾶ, ἔρωτι ἔρωτα προσλαμβάνουσι, καὶ χεῖροντες οἴκαδε πορεύονται, τῆς ἀειπαρθένου τιμῶντες τὸν σῆκὸν τὸν ὑπέρτατον.

20 Σήμερον ναὸς ἐγκαινιζέται τῶν ἁπάντων ναῶν τῆς πανήγνου ὑπέρτερος, ἐν ᾧ πλείστοι τῶν χρανθέντων ἐν δεινοῖς ἀμαρτήματιν εἰς θεοσέβειν ἐπανόγονται καὶ ἄκραν ψυχῇ καθαρότητα, καὶ ἀγγέλοις ἐγὼμίλοι γίνονται. Σήμερον ναὸς ἐγκαινιζέται τῆς ἁπάντων χριστιανῶν προστασίας καὶ

25 σκέπης, ἐν ᾧ καὶ οἱ ἄκρω εὐσεβοῦντες ὠραιότεροι δεικνύνται καὶ φωτὶ φῶς λαμβάνουσι, χριστομιμητῶ ταπεινώσει κατακοσμούμενοι. Σήμερον ναὸς ἐγκαινιζέται τῆς παννυμῆτου καὶ παναμοιήτου² κόρης,

30 ἐν ᾧ πᾶς τις ἐκ πόθου καὶ πίστεως εἰσιὼν, ἐξαγορεύων τε τὰ αὐτῷ πεπραγμένα δεινῶς καὶ γε ἐκκοπήν ὁμολογῶν³ δεικνύειν τῶν ἀνιῶν, παραυτίκα λύσει, ὃ τοῦ θαύματος, ἐφευρίσκει καὶ καρδιακὴν ἀγαλλίαν. *Εἶπα γὰρ, φησὶν, ἐξαιγοῦσί μοι καὶ ἔμοῦ ἵπν ἀναμίαν μου⁴ καὶ οὐ ἀγῆκας τὴν ἀσεβείαν τῆς καρδίας μου.*

7. Σήμερον ναὸς τῆς παντελοχάρτου καὶ τυρίας νεάνδος καὶ τῆς τῶν προφητῶν κορωνίδος ἐγκαινιζέται, ἐν ᾧ παραλυτικοὶ ἀνορθῶνται, ἀόματοι

40 τὸ βλέπειν ἀπολαμβάνουσι, βίβοντες καὶ πυρέττοντες⁵ ἐξιώνται. Ἄνευχο γὰρ ἡ βρῦσις τῶν αὐτῆς θαυμασιῶν ἐκείστων. Σήμερον καὶ ἡμεῖς οἱ ἐν ταῦθα προσδοραμεχότες, οἱ μυρῶν καὶ ἄλλε-

christianissimo ordine in id magno studio concurrunt pontifices et reges, principes et magistratus omnes, divites et pauperes, immitura aetas et piarum feminarum caterva. Et quis gloriae tuae magnalia loquetur, o immaculatissima?

Hodie templum dedicatur nuptiarum expertis sponsae incomprehensibilis Patris, in quo chori piorum et doctorum virorum ordine assistentes et indoctis non parvam praebentes utilitatem, summam accipiunt remunerationem. *Qui enim abdicat, inquit, dignum ab indigne, tanquam os meum erit*^a. Hodie dedicatur templum purum et integrum gloriosae Dei filiae, in quod etiam ii qui sunt in montibus et speluncis, cursu venientes, *ex bona fama*, ut dicit Scriptura, *ossa pinguefaciente*^b, amore amorem sibi comparant, et laeti domum redeunt, semper virginis Mariae summum templum honorantes. Hodie dedicatur templum templis omnibus Purissimae superius, in quo plurimi ex iis, qui sunt pollutii peccatis gravissimis ad pietatem summamque puritatem reducuntur angelorumque aemuli fiunt. Hodie dedicatur templum patronae et protectricis, omnium christianorum, in quo etiam ii qui summa pietate clarent, formosiores redduntur, et luce lucem accipiunt, vera Christi humilitate exornati. Hodie templum dedicatur laudatissimae et immaculatissimae puellae, in quod quicumque ingreditur prae amore et fide et confitetur lacta sua gravia, promittens se esse a noxiis cessaturum, statim, o miraculum, absolutionem invenit et cordis exsultationem. *Dixi enim, inquit: Enantiabo contra me iniquitatem meam, et tu remisisti impietatem cordis mei*^c.

7. Hodie templum omnino benedictae et venerandae adolescentulae et prophetarum coronidis dedicatum est, in quo paralytici eriguntur, caeci visum recipiunt, et qui horrore ac febris laborant, curantur. Semper enim inexhausta manet eius miraculorum scaturigo. Hodie nos quoque, qui huc accurimus, ab

1. A θεήπαδος. — 2. B παναμοιῶτος. — 3. B ὁμολογῶντος. — 4. A παραυτίκας.

a) Jerem. xv, 19. — b) Prov. xa, 30. — c) Psal. xxxi, 5.

innumerabilibus et sibi invicem succedentibus afflictionibus et turpissimis improborum hominum maledictis liberati, et sub alis eius intercessionis protecti et custoditi, sermonisque largitionem sapientiaeque cognitionem desuper a Filio ex ea nato per eam accipientes, et qui scribere sine impedimento iussi fuimus, clamemus ex corde, clamemus : Ne assiduas nostras preces repudies, ne repudies, o immaculatissima. Defende nos secundum magnam et copiosam misericordiam tuam, o Domina. Lacerata schedulam immensorum nostrorum malorum tuis pervigilibus intercessionibus, o benignissima. Nos ante finem concilia tuo misericordii et iusto iudici, Filio et Deo. Sumus enim plane omni destituti fiducia et libertate, prae negligentia nostra et multitudine peccatorum. Maxime enim valet, o laudatissima, precatio Matris ad Filii conciliandam benevolentiam, ut credimus. Cum ergo habeas maternam et ingentem ad eum libertatem, qui ex te sine fluxione ineffabiliter ortus est, nos quoque fac honorum aeternorum participes, et ab omni gravi, quae hinc et illinc est, libera afflictione — omnia enim tibi possibilis, o omnino benedicta et gloriosissima —, ut a te custoditi et protecti et de te gloriantes, proferamus gloriam et gratiarum actionem in hoc venerando templo et ubicumque fuerimus, Patri et et sancto Filio Spiritui, nunc et in aeterna saecula saeculorum. Amen.

παλλήλιον θλίψεων καὶ αἰτίσιτων κακηγοριῶν ἐξ ἀνθρώπων πονηρῶν ἐκλυτρούμενοι, καὶ ὑπὸ τῆς πτέρυγας τῆς αὐτῆς προσθείας περισκεπόμενοι¹ καὶ περιφρουρούμενοι², καὶ λόγου παροχῆν καὶ γνῶσιν σοφίας ἀνωθεν ἐκ τοῦ ταύτης φύτος Υἱοῦ 5 δι' αὐτῆς εἰσδεχόμενοι, καὶ γράφειν ἀκολούτως παρακλιεύμενοι, βροχισμέν πως ἐκ καρδίας, βροσωμεν· Μὴ ἐγκακίῃς τῆς ἡμῶν ἀδιapaύστου δεήσεως, μὴ ἐγκακίῃς, πανάχραντι ἀντιλαβοῦ ἡμῶν κατὰ τὸ μέγα καὶ πλούσιον ἔλεός σου, δεσπονα. Διὰ βροχῶν τὸ γραμματεῖον τῶν ἀμετρήτων ἡμῶν κακῶν ἀκοιμήτους σου προσθείας, πανάχραθε. Οἰκειώσου καὶ πρὸ τέλους ἡμᾶς τῷ σῶ ἐσπλαγγίῳ καὶ δικαίῳ³ κριτῆ Υἱῷ καὶ Θεῷ. Ἀπαβροχίστοι γὰρ πνευμα καὶ ἀπροσωποι ἐξ ἀμελείας καὶ 15 πλήθους ἁμαρτιῶν καθεστῆκαμεν· μέγιστα γὰρ ἰσχύει, πανύμνητε, δεήσις μητρὸς πρὸς υἰοεικταν Υἱοῦ, ὡς πεπεισμένα. Μητρῶν οὖν ἔχουσα καὶ ἀπλετου τὴν παβροχίαν πρὸς αὐτὸν τὸν ἐκ σοῦ ἀβροχέστως καὶ ἀνελαλήτως φύντα, καὶ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἡμᾶς κληρονόμους ἀπέργασαι καὶ παντοίας ὀδονηρᾶς κάνεῦθεν κάθειν ἐκλυτροῦσαι θλίψεως· πάντα γὰρ δυνάτῃ σοι. Ὑπερευλογημένη καὶ ὑπερένδύξῃ ὅπως ὑπὸ σοῦ φρουρούμενοι καὶ σκεπόμενοι⁴, καὶ ἐγκαυρόμενοι. ὄδξαν καὶ εὐχαριστίαν ἐν τῷδε 25 τῷ πανσέπτῳ ναῷ καὶ ὅπουπερ ἂν ἐσμεῖν ἀναπέμπομεν⁵ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι νῦν καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων.⁶ Ἀμήν.

1. B σκεπόμενοι. — 2. Om. B. — 3. B ἀκαίῳ. — 4. Om. B. — 5. A ἀναπέμπομεν. — 6. B νῦν καὶ ἀπὸ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

IV

MICHEL PSELLOS (1018-1079?)

HOMÉLIE SUR L'ANNONCIATION.

INTRODUCTION

Le célèbre polygraphe Michel Psellos, type achevé du Byzantin qui sait tout et qui écrit sur tout, fut le contemporain et l'ami intermittent de Michel Cérulaire, dont il prononça l'oraison funèbre. Il composa tant d'ouvrages, et sur des sujets si divers, que la liste complète n'a pu encore en être dressée, malgré les tentatives laborieuses de Léon Allatius¹ et d'Émile Ruelle². Ce dernier savant, qui a publié un catalogue des œuvres inédites de Psellos ne comprenant pas moins de 218 numéros, ne signale pas une homélie sur l'Annonciation, que nous avons trouvée dans le cod. 1630 du fonds grec de la Bibliothèque nationale de Paris, fol. 240-244 (XIVe siècle)³. Le texte en est irréprochable et d'une lecture facile.

Le morceau n'a, quant au fond, rien de bien original, mais il a le mérite d'être écrit en un style très pur et d'une sobriété toute classique. Il est aussi d'une précision dogmatique remarquable : ce qui nous montre que le philosophe laïque, ami de Platon et tout épris des beautés littéraires de l'antiquité, savait aussi feuilletter les ouvrages des Pères et rivaliser avec les plus brillants théologiens de son temps.

Résumons en quelques mots la marche générale du discours qui, pour la longueur, se tient dans la bonne moyenne des homélies byzantines. L'orateur commence par montrer que l'Incarnation du Verbe est la plus étonnante des merveilles. Suit un bref aperçu sur le plan de la Rédemption et ses résultats. Après cet exorde banal, nous trouvons un commentaire suivi et très bien mené du récit évangélique de l'Annonciation. L'orateur s'arrête d'abord à contempler la beauté de la Vierge saluée par l'ange, et fait longuement son éloge. Ce qu'il admire en Marie, ce n'est pas tant la virginité matérielle que la virginité absolue de l'âme : « *Loin de contracter quelque impureté de son*

1. *Diatriba de Psellis*, dans la *Patrologie grecque* de Migne, t. CXXII, 577-536.

2. *Bibliographie des écrits inédits de Michel Psellos*, dans le *Βιβλιογραφία ἀνεκδοκῶν Σβδδολογίας, Επισκοπικῆς ἐκδοτῆς*, 1886, p. 591-603.

3. Ruelle signale bien, au numéro 134, une homélie *in festum Annuntiationis B. Virginis*, mais l'incipit qu'il donne ne correspond pas à celui de notre homélie.

union avec la matière, l'âme de Marie communiquait à son corps une beauté toute spirituelle. Seule entre toutes les âmes humaines, cette âme brillait dans son corps immaculé comme une splendeur céleste. Elle le contenait plutôt qu'elle n'était contenue par lui, et lui communiquait son propre éclat, plongée qu'elle était tout entière en Dieu. On aurait dit un dieu avec un corps. Sans doute elle habitait la terre et foulait notre sol; mais j'ose affirmer qu'elle n'était point éloignée de la Trinité inaccessible, et qu'avant même de concevoir [le Verbe fait chair], elle voyait Dieu plus distinctement que les Séraphins, et le concevait, le portait, l'enfantait d'une manière ineffable par la contemplation, comme il lui arriva plus tard de le faire substantiellement » (§ IV).

Psellos vient de nous dire que l'âme de Marie ne contracta aucune impureté par le fait de son union avec le corps. Il continue en affirmant que ce corps de la Vierge fut formé avec la fleur des éléments et préparé comme une demeure sainte pour recevoir l'âme qui devait le posséder :

« S'il est vrai que, suivant l'opinion commune, ce vaste et sublime firmament a été formé de la fleur des premiers éléments — d'où sa stabilité et son incorruptibilité, — à plus forte raison le corps de cette Vierge a-t-il été façonné de la plus pure substance des éléments et préparé pour être le sanctuaire de l'âme » (Ibid.).

Évidemment, en s'exprimant de la sorte, Michel Psellos écarte suffisamment du corps et de l'âme de Marie toute idée de souillure; et n'aurait-il pas écrit autre chose, qu'on serait autorisé à le ranger parmi les théologiens byzantins si nombreux qui ont proclamé la conception immaculée de la Mère de Dieu. Mais son commentaire de l'*Ave Maria* nous fournit quelque chose de plus explicite. Développant le parallèle classique entre Eve et Marie, il écrit :

« L'Ange ajoute : *Tu es bénie entre les femmes.* L'expression fait pendant à la malédiction, puisque la Vierge est introduite à la place d'Eve, comme Dieu à la place d'Adam. De même qu'au paradis la transgression fut suivie de la malédiction, de même ici la bénédiction s'attache à l'obéissance. *Et jusqu'à la Vierge notre race a hérité sans interruption de la malédiction de la première mère. Puis la digue contre le torrent a été construite, et c'est la Vierge qui est devenue le rempart qui a arrêté le déluge des maux.* — *Bénie es-tu parmi les femmes, toi qui n'as ni goûté de l'arbre de la science, ni transgressé le commandement, mais qui as été déifiée, et qui as déifié notre race » (§ V).*

Comme les autres théologiens de Byzance, notre orateur n'ignore pas que Marie a été l'objet, au moment de l'Incarnation du Verbe, d'une certaine purification; mais, comme eux, il l'entend d'un surcroît de grâce et de lustre surnaturel donné à son âme par les irradiations de l'Esprit-Saint. Il affirme positivement que, bien avant le salut de l'Ange, la Vierge était remplie de la grâce de Dieu. Il va même, nous l'avons vu, jusqu'à lui accorder

la jouissance de la vision béatifique antérieurement à la conception de Jésus ($\frac{1}{2}$ IV).

C'est surtout par cet éloge de la pureté absolue de la Mère de Dieu que le discours de Psellos acquiert une incontestable valeur aux yeux du théologien, et mérite de voir le jour¹.

1. Ces lignes étaient écrites, quand ont paru les deux savantes thèses d'Émile Renard sur Michel Psellos, que nous sommes heureux de signaler : 1. *Étude de la langue et du style de Michel Psellos*, Paris, 1920. In-8°, xxx-614 pages. — 2. *Lexique choisi de Psellos. Contribution à la lexicographie byzantine*, Paris, 1920. In-8°, xxviii-160 pages. *L'homélie sur l'Annonciation* n'ajoutera pas grand chose au *Lexique choisi*; mais elle est un beau spécimen du classicisme de Psellos. Si cet écrivain est souvent compliqué et recherché, il est ici d'une limpidité tout attique. Rien de plus pur, en fait de style, n'a été écrit sur la Vierge, à Byzance.

MICHAELIS PSELLI ORATIO IN SALUTATIONEM

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΨΕΛΛΟΥ ΛΟΓΟΣ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΝ¹.

SAPIENTISSIMI PSELLI ORATIO IN
SALUTATIONEM.

1. Ἀρχὴ μὲν τῶν ὄντων Θεός, οὗ ὡς συντεταχ-
μένος τούτους καὶ συναριθμούμενος, ἀλλ' ὡς ἐξηρη-
5 μένος καὶ ὑπερκείμενος· ἀρχὴ δὲ τῶν θείων ἑορτῶν
τε καὶ πανηγύρεων ἢ τοῦ εὐαγγελίου ἀγγελία πρὸς
τὴν παρθένον καὶ μητέρα τοῦ Λόγου παρὰ τῆς τοῦ
ἀγγέλου φωνῆς· ἀρχὴ δὲ, οὗ ὡς ἀτελειότερα τῶν
10 ἄλλων μυστηρίων καὶ ἀναδείξεων πολλοῦ γε καὶ
δεῖ· ἀλλ' ὡς τελειότερα πολλῶν τῇ περιούτι καὶ
ὑπερκειμένη ὡς τῶν ἐν ἐκείνοις μόνον θαυμάτων,
ἀλλὰ καὶ παντὸς λόγου καὶ πάσης ἑμοῦ φύσεως τε
καὶ καταλήψεως. Τὸ μὲν γὰρ τὸν κυροῦσθῆντα
Λόγον γεγενῆσθαι, καὶ τὸν γεγεννημένον ἀναδει-
15 λθῆναι τοῖς θαυμασίοις, εἰ καὶ ταῦτα πᾶσαν μὲν
ἐνοσίαν υπερβαίνει, πᾶσαν δὲ βαρεκρίπτει νοῦ
τελειότητα, ἀλλ' οὖν ἡ φύσις τὴν ἀκαλουθίαν αἶδε,
καὶ τὰ νεώτερα τῶν πρεσβυτέρων ἐγγόμενα· τὸ δὲ
τὸν οὐρανῷ ποιητὴν καὶ πάσης βεβῆτας τε καὶ
20 ἀεράτας δημιουργῶν κτίσας, ὃν οὐ σθένει χωρεῖν
τὸ πᾶν δημιουργήματα, ὃς ἀσυγκρίτως μεγέθει πάσης
οὐσίας ὑπερέπιπλωται, ὅση τε νοητὴ καὶ ὅση τῶς
αἰθηταῖς κτισκείσεται, πρὸς ὃν τὰ μεγέθει τῶν
25 ὑπερφυῶν συγκαίνόμενα σώματα, εἰ δεῖ καὶ
οὕτως εἰπεῖν, ἀνυπόστατό πως εἶσι, καὶ εἰς τὸ

1. Principium quidem eorum quae sunt, Deus est, non tanquam coordinatus illis et connumeratus, sed tanquam exceptus et superpositus; principium autem divinarum festorum et solemnitatum, evangelii annuntiatio ad Virginem et Matrem Verbi ab angeli voce; principium vero, non quod imperfectior aliis mysteriis et manifestationibus — multum sane abest —, sed quia perfectior praestanti gradu, et superans non solum miracula quae in illis facta sunt, sed etiam omnem sermonem et omnem simul naturam et comprehensionem. Etenim, quod in utero gestatum Verbum natum fuerit, et postquam natum, prodigiis fuerit demonstratum, hoc quidem, quamvis omnem cogitationem superet omnemque excedat mentis perfectionem, attamen natura consequentiam novit, et recentiora prioribus cohaerent; quod autem caeli creator et omnis visibilis et invisibilis creaturae conditor, quem non potest capere universa factura, qui incomparabili magnitudine super omnem essentiam expanditur tum spiritualem tum illam quae rebus sensibilibus confecta est, prae quo moles ingentium corporum, ut ita dicam, subsisten-

1. Ex codice Parisiensi graeco 1630, fol. 240-244, saecul. XIV

tia caret et intra nihilum includitur, quod ille, inquam, in utero contentus fuit virginali quin propriam infinitatem amiserit, et nostri corporis aliquatenus mensuratus est partibus, et quasi finitus est infinitus, hoc quatenam angelica natura aut archangelica comprehendere poterit, aut quivis alius ordo illas superans et Patri luminis propior, et immediate inde accipiens illuminationem, et exinde contendens ad sublimium spectaculorum comprehensionem? Fortasse tantum nostrum, quantum illorum valet ingenium in excelsum lumen. Si vero illis miraculum incomprehensibile et inaccessibile est, quomodo nos cogitati comprehensionem habebimus?

2. Cum enim homo deificandus esset, opus prorsus supernaturale, oportebat sane congruum esse et exordium. Ideo Christus factus est homo, quia nova cum ipso coniunctione deificatus est homo. Sed si posterius admirabile est, prius quanto mirabilius? Si omnem aestimationem superat ascensus, quomodo omnem conceptum non excederet descensus? Hic quidem, quod mortale est ad caelos ascendit, ibi vero Deus e caelo descendit. Et factus est comprehensibilis qui est incomprehensibilis: et unitus est animatae naturae qui naturae est artifex; et e virgine natus est qui impalpabilis et immaterialis: et cum corpore versatus est ille, cui ne quidem incorporei appellatio proprie conveniat, sicut nec appellatio luminis neque vitae, sed tantum secundum metonymiam et analogiam. Quisnam nobis sermo sufficiat ad contemplationem miraculi? Quamnam vero choream spiritalem constituemus, aut quatenam canemus placentia, aut quibusnam cymbalis vitalibus et rationabilibus congruum paeana offeremus Deo, et sensum laetitiae factorum nuntiorum ostendemus? Si enim olim in Israel, postquam Pharaos submersus est fluctibus, et omnis adversaria virtus in profundum demersa, chori congregati sunt, et cymbala creparunt, et Maria chorum et carmen duxit, et hymnus mirabilis Deo de potentio concinnatus est, quomodo non magis nos, qui maiori et sublimiori beneficio donati sumus, intelligibilibus concentibus, consonum et omnisonum carmen ad Deum emittemus?

Ibi enim sensibilis Pharaos sensibilem insequabatur Israel: hic vero intelligibilis et crudelior [Pharaos] contra nostram dimicat

μηδανῶς κατακλίεσται, τοῦτο νηδὴ ζωοθρήνηκι παρθενικῆ, ἤτε τῆς ὑπερίους ἐκστάντα τῆς αὐτοῦ, καὶ τοῖς τοῦ ἡμετέρου σώματος πη μετρήθεντα μέρεσι, καὶ οὖν περατωθῆναι τὸν ἀπειροῦ, τοῦτο τίς ἀγγελικὴ φύσις ἢ ἀρχγγελικὴ ζωοθρήνη δύνασται, ἢ εἰ τις ὑπερέτερα τούτων καθίσταται, καὶ ἐγγυτέρα τοῦ Πατρὸς τοῦ φωτός, καὶ πρότιος ἐκείθεν δεχομένη τῆν Ἐλλάμιν, ἀνατίθειν ἀνακαινομένη πρὸς τὴν τῶν ὑπεριτέρων θεαμάτων κατάληψιν: Τὸ γὰρ ἡμέτερον τοσοῦτο ἴσως, ὅσον ἐκείνων πρὸς τὸ ὑπεριείκενον φῶς. Εἰ δὲ ἐκείνοις το θαύμα ἀληθῶν τε καὶ ἀνενόητων, πῶς αἰ ἡμεῖς τοῦ νενοημένου κατάληψιν εἴσομεν:

2. Ἐδὲ γὰρ πάντως θεωθῆναι τὸν ἀνθρώπον, ὑπερσοῦς τυγῆνοντος πλάματος, κατάληψιν εἶναι καὶ τὸ προσήμιον. Διὰ ταῦτα Χριστὸς ἐνηθρώπησεν, ὅτι τεθῆσθαι τῆ κινή πρὸς αὐτὸν μίσει ὁ ἀνθρώπος. Ἄλλ' εἰ παρὰ τοῦτον καὶ τὸ δεύτερον, πῶς μὲ μᾶλλον τὸ πρότιος παραδοξότερον; Εἰ λόγος πατρὸς κρείττων ἢ ἀνόδος, πῶς οὐκ ἐπέκεινα πάσης ἐνοίας ἢ καθόδος; Ἐνεαῦθα μὲν γὰρ τὸ θεῶν εἰς οὐρανούς ἀνεήρθηεν· ἐκεῖ δὲ Θεὸς εἰς οὐρανῶν κατακλίεσθαι. Καὶ γέγονε ζωοθρήνη ὁ ἀλόγητος, καὶ ἠνόητος ἐβρωμένη φύσις ὁ πλάστης τῆς φύσεως· καὶ ἐκ παρθένου γεννηθήναι ὁ ἀναρχῆς· τε καὶ ἄλλως· καὶ σώματι προσωμίλησεν ὁ μετὰ τὴν τοῦ ἁμαρτῶν κλήσιν κυρίως καινούμενος, ὡς περ οὐδὲ τὴν τοῦ φωτός, οὐδὲ τὴν τῆς ζωῆς, ἀλλὰ κατὰ μετνομήμιαν τε καὶ μεταλήψιν. Τίς ἂν ἦμῖν λόγος ἀρέσσειε πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ θαύματος; Τίνα δὲ λογεία πνευματικῆν συστησόμεθα, ἢ ποῖα ἤσομεν ἄσμα, ἢ τίσι κυμβάλιοι ψυμοῖς τε καὶ λογικοίς του κατάληψιν παιδία προσήσομεν τῆν Θεῶν, καὶ τὴν αἰσθησιν τῆς τῶν εὐαγγελίων εὐφροσύνης δεξιόμεθα; Εἰ γὰρ τῆν Ἰσραὴλ πάλαι, τοῦ Φαραῶ ἐπικλυθέντος τοῖς κύμασι καὶ τῆς ἀντικειμένης πάσης καταποντισθείσης, δυνάμει, ἰεροῖ τε συνίστατο καὶ κύμβαλα ἐαροτεῖτο, καὶ Μαριὰμ καθῆρε τοῦ γερῶν καὶ τοῦ ἡμαρτος, καὶ ὕμνος τῶ Θεῶ ἐκ τοῦ γεγονότος προσηροῦστο θαυμάσιος, πῶς οὐκ ἂν μᾶλλον ἡμεῖς, οἱ μείζονας ἀξιοθίντες καὶ ὑψηλότερας ρηθαιθροπίας, ταῖς γιοστικαῖς ἀρμοναῖς σύμφωνόν τε ἡμα καὶ σύμφωνόν τῶ Θεῶ ἀναπέμφομεν;

Καὶ μὲν γὰρ ὁ αἰσθητὸς Φαραῶ τὸν αἰσθητὸν κατακλίον Ἰσραὴλ· ἐνεαῦθα δὲ οὐ νοητὸς καὶ τυραννιωότερος πρὸς τὸν ἡμέτερον μάρεται νοῦν, καὶ

διώκει πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ φεύγοντα, καὶ διὰ τοῦ
 ὕδατος πρὸς τὴν ἀνω πόλιν μετακινούμενον. Κάκει
 μὲν στύλος πυρὸς καὶ νεφέλη ὠδήγει τὸν Ἰσραήλ,
 τῆς μὲν πρὸς ἡμέραν ἐπισκιαζούσης, τοῦ δὲ τὴν
 5 νύκτα καταπυρσούντος. Καὶ ἐδραματίζοιμι τὸν λαὸν
 ὁ θεράπων Μωϋσῆ. Ἐνταῦθα δὲ αὐτὸ τὸ πρῶτον
 καὶ ὑπερβύσιον φῶς διήγησθαι ἡμεῖν πρὸς τὴν μεταθέσιν
 γίνεται, καθ' ἣν ἀπὸ τῆς παροικίας εἰς τὴν κατοικί-
 10 αὶαν μετακινουόμεθα· καὶ ὁ δεσπότης προηγείται
 τῆς θίγας ἡμῶν ταξίως καὶ συντάξιως. καὶ τῆ
 θαλάσῃ ὁ τύραννος δίδοται, καὶ ἡ παρθένος Μαρία
 τὸ θεῖον μεταχειρίζεται τύμπανον, πολλῶν αὐτῇ
 συγχορευουσῶν νεανίδων τυμπανιστρίων, ψυχῶν
 φημι καθάρων, κατὰ τὴν τοῦ προφητοῦ καὶ προπά-
 15 τος ταύτης φωνήν. Κάκει μὲν Αἴγυπτος τὸ
 παιδευτήριον καὶ Ἱερουσαλήμ τὸ ἄγρυπνόν·
 ἐνταῦθα δὲ γῆ μὲν τὸ δεσμοκτήριον, οὐρανὸς δὲ τὸ
 τῆς νεαζούσης ἡμῶν φύσιος οἰκητήριον.

3. Σήμερον τοίνυν ἐκ τῆς ἀλλοτριᾶς πρὸς τὴν
 20 οἰκίαν μεταβιβασόμεθα πατρίδα, καὶ πρὸς τὴν Ἐδέμ
 ἀποκαθιστάμεθα, καὶ πρὸς τὴν Σιών ἀναγόμεθα, οἱ
 κκῶς ἐκείθεν ἀπολισθήσμεντες. Ὡ τοῦ θαύματος·
 ἡμάρτομεν· εἶτα τιμηώμεθα, ἀλλ' αὖθις μισθῶν
 κατηζήθημεν ἀγαθῶν· τοῦ παραδείσου πεπετώκαμεν
 25 καὶ τῆς οἰκίας τῶν οὐρανῶν τετυγμάκαμεν· πρὸς γῆν
 ὠλισθήσαμεν, καὶ ἠφελωτάτην οἰκίαν ἐπαγγελίας
 εἰλήφραμεν· καὶ τὸ γε θαυμασιώτερον, οὐ προλαμ-
 θάνει τὴν χάραν τὰ εὐαγγελία, ὅσπερ ὁ νόμος
 ἀνθρωπικῶς ἐστίν· ἀλλ' ὁμοῦ τῆ παρθένῳ παρὰ τοῦ
 30 ἀγγέλου κηρύσσεται, καὶ ὁ εὐαγγελιζόμενος σαρκού-
 κεται Θεός, καὶ θεοῦται τὸ πρόσλημμα. Ὡ τοῦ
 καινοῦ λόγου· ὡ τοῦ τῶν χαρίτων πλήθους καὶ τῆς
 τῶν θαυμάτων ἀπειρίας. Ἄπαντα ὁμοῦ συνδερό-
 35 μακα· ἢ τοῦ ἀρχαγγέλου φωνή, ἢ τοῦ Κυρίου
 σάρκωσις, ἢ τοῦ προσειλημένου σώματος θέσις,
 ἢ τῶν δισσώτων ἐνωσις, ἢ τῶν τυραννουμένων
 ἐλευθερία, ἢ τῶν ἀπωσμένων οἰκίωσις, ἢ τῶν
 ἐκπεπαιωμένων καταλλαγῆ· φωνὴ μία καὶ
 βραχεία ὁμοῦ τὸ χάρις τῆ θεομήτορι προσταγγέ-
 40 λουσα, καὶ τὰ ἐκείθεν γινόμενα ἕπιερ ἀριθμῶν ὁμοῦ
 καὶ κατέληξεν· καὶ τὸ κεφάλαιον· ἄνθρωπος μὲν
 ὁ Θεός, Θεός δὲ ὁ ἄνθρωπος γίνεται, καὶ τὸ ἀποκει-
 κριμένον μυστήριον ἐπ' ἐσχάτων τῶν αἰώνων
 ὄθλον καθίσταται· καὶ τέλος ἢ προφητεία λαμβάνει,

mentem, et persequitur fugientem ad Ieru-
 salem, et per aquam ad supernam civitatem
 migrantem. Et ibi quidem columna ignis et
 nubes dirigebant Israel, haec per diem
 obumbrans, illa noctem illuminans; et populum
 ducebat famulus Moyses. Hic autem ipsum
 primum et supersubstantiale lumen dux nobis
 fit ad transmigrationem, qua de incolatu ad
 domicilium transimus; et dominus praecedit
 totum nostrum exercitum et agmen, et mari
 tyrannus traditur, et Virgo Maria divinum
 contrectat tympanum, multis una cum illa
 saltantibus puellis tympanistriis, animas dico
 puras, secundum dictum prophetae, proavi
 eius¹. Et ibi quidem Aegyptus est locus castiga-
 tionis, et Ierusalem locus deliciarum; hic vero
 terra carcer est, caelum autem renovatae
 naturae nostrae habitaculum.

3. Hodie igitur ab extranea ad propriam
 transferimur patriam, et in Eden restituimur,
 et ad Sion reducimur, qui misere exinde
 elapsi eramus. O miraculum! peccavimus;
 deinde castigati sumus, sed rursus maioribus
 donati sumus bonis. Paradisum perdidimus
 et aedem caelorum sortiti sumus; ad terram
 delapsi, altissimam habitationem promissionis
 accepimus. Et quod est admirabilius, non
 praeveniunt gaudium laeta nuntia, ut inter
 homines solet, sed simul Virgini ab angelo
 nuntium defertur, et annuntius incarnatur
 Deus, et deificatur quod assumptum est. O
 novum eventum! O gratiarum multitudo et
 miraculorum infinitas! Omnia simul conven-
 runt: vox archangelici, Domini incarnatio, as-
 sumpti corporis deificatio, eorum quae inter se
 distabant unio, oppressorum liberatio, expul-
 sorum ad familiaritatem admissio, inimicorum
 reconciliatio: verbum unum et breve simul
 illud Ave Dei Matri annuntians, et quae exinde
 advenerunt super numerum pariter et com-
 prehensionem; et quod summum: Homo
 quidem Deus, Deus vero homo fit, et abscon-
 ditum mysterium novissimis temporibus
 manifestum apparet; et finem prophetia acci-

1. δτι.

a) Psal. LXVII. 26.

pit, et expectata advenit redemptio. Terra caelo coniungitur, et sensibilia intelligibilibus commiscuntur, et distantia mire copulantur, et mediator amborum lit conceptus Dominus, divinitati commiscens totam humanitatem. Et lactorum nuntiorum praeco Gabriel est, cui soli creditur mysterium: et tantum ibi inferior ordo ignarus remansit miraculi. Oportebat enim innovationem naturae etiam caelestibus significari essentiis.

Et descendit de caelo in terram Deus, non pervulgans descensum neque magnificentiozem potius disponens, sed sicut ros matutinus, vel prosum, sicut imber super gramen, ut vetus miraculum finem acciperet, mysterio figuras confirmante. Et minister miraculi est princeps facti: et ad Virginem virgo vadit: qui essentia praestat nuntia defert ei, quae consanguinea nobis est et virgo tum corpore tum mente, et ideo evangelistá multo honorabilior. Illi enim integritas et cogitationum puritas ad naturam pertinet: huic vero supra naturam est animae virginitas. Non enim de altera loquor, quam omnes praedicant et aliis virtutibus anteponunt. Verum est enim integritatem corporis aliarum virtutum esse cacumen. Sed non propter hoc ego laudibus Matrem extollo Domini, neque solam hanc illi virginitatem tribuo, et inde virginem appello. Si enim aliis virginibus ipsa exemplar est, ad laudem eius non sufficit quod plerisque successit.

1. Virgo autem vere virgo fuit, quia et cogitationes mentis servavit illeasas, et tanquam sol intelligibilibus gratiis cum corpore versata est, illud potius decorans et illuminans, quam inde aliquid inquinamenti vel materiae trahens: quod neque angelorum natura servasset, si materiae appropinquasset. Concedatur hoc orationi instar hypothesis. Sola enim ipsius Deo simillima anima tanquam caelestis fulgor in illo intacto elucebat corpore: et non tam continebatur quam continebat illud: et hoc continebat, et maiorem ei contulit splendorem. Adhaerebat enim Deo mens Virginis, nulla in ea existente divinitate, corpus vero menti, ita ut tota Deo coniungeretur. Et deus cum corpore reputabatur: et terram quidem habitabat,

καὶ ἡ προσδοκωμένη ἐλήλυθεν λύτρωσις. Ἡ γὰρ τῆ οὐρανῷ μέγνυται, καὶ τὰ αἰσθητὰ τοῖς νοητοῖς ἀνακράννυται, καὶ τὰ διεστηκότα παραδύοξος συνάπτεται, καὶ μεσίτης ἄμφοῖν ὁ συλληφθεὶς γίνεται Κύριος, τῇ θεότητι μίξας ὄλην τὴν ἀνθρωπότητα. Καὶ τῶν εὐαγγελίων κήρυξ ὁ Γαβριὴλ γίνεται, καὶ μόνος πιστεύεται τὸ μυστήριον, καὶ μόνον ἐνταῦθα ἡ ὑποκειμένη τάξις ἀμύητος καταλείφθη τοῦ θαύματος. Ἐγρῆν γὰρ τὴν καινοτομίαν τῆς φύσεως καὶ ταῖς θεαῖς ἐπισημαζόμενα οὐσίαι.

Καὶ χύεται ἐξ οὐρανοῦ πρὸς τὴν γῆν ὁ Θεός, οὐ σαφηνόσασθαι τὴν κάθοδον οὐδὲ πομπικώτερον τὴν πρόδον διαθέμενος, ἀλλ' ὡς ἰωβιτὴ ὄρστος, ἡ μᾶλλον ὡς ὑετός ἐπὶ πόκον, ἕνα καὶ τὸ παλαιὸν θαῦμα πέρας λάβῃ, τοῦ μυστηρίου πιστωσαμένου τὰ σύμβολα. Καὶ ὁ ὑπερέτης τοῦ θαύματος ἀρχηγέτης τοῦ πράγματος: καὶ πρὸς τὴν παρθένον ὁ παρθένος χωρεῖ, ὁ τὴν οὐσίαν ὑπερφυῆς τῇ ὁμορμῇ ἕμειν καὶ παρθένῳ καὶ σῶμα καὶ νοῦν, καὶ διὰ ταῦτα πολὺ τοῦ εὐαγγελιστοῦ τιμωτέρα. Τῷ μὲν γὰρ τὸ ἀκράτον καὶ τῶν ἐνοουῖν ἀβύθρον περὶ τὴν φύσιν ἐστίν· τῇ δὲ ὑπὲρ τὴν φύσιν ἡ τῆς ψυχῆς παρθένη. Οὐ γὰρ τὴν ἑτέραν ψυχήν, ἣν πάντες σημαίνουσι τε καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν ὑπερεθέσει. Καὶ γὰρ ἐστὶν ὡς ἀληθῶς ἡ ἀφθονία τοῦ σώματος: τῶν ἄλλων ἀρετῶν κορυφή. Ἄλλ' οὐκ ἐνταῦθα ἐγὼ τὴν τοῦ Κυρίου ἀποσημαίνω μητέρα, οὐδὲ ταύτην αὐτῇ τὴν παρθένην μόνην προσμαρτύρω, κἀνεῦθεν παρθένον ἐπονομάζω. Εἰ γὰρ ταῖς ἄλλαις αὐτῆ τὸ παρθένημα, ἀλλ' ἕλαττον εἰς ἐγκωμίον τὸ τοῖς πολλοῖς κατορθούμενον.

4. Παρθένος δὲ ὡς ἀληθῶς ἡ παρθένος, ὅτι καὶ τὰς ἐνοίας τὰς ψυχικὰς μεμήμεκεν ἀπαράφθορος, καὶ ὡσπερ ἦτορ ταῖς νεραῖς χάριτι τῷ σώματι προσωμίλησεν, ἐκεῖνο μᾶλλον λαμπρύνασά τε καὶ καταχυάσασα, ἡ ἐκείθεν τὴν προσαναμαζήμενην τῆς ὕλης, ὑπὲρ οὗδ' ἂν ἀγγέλιον φύσις ἐτήρησεν, εἰ τῇ ὕλῃ προσήγαγε. Συγκεκριρωθήσω γὰρ τοῦτο τῷ λόγῳ, ὡς πρὸς ὑπόθεσιν. Μόνη γὰρ αὐτῆς ἡ θεοειδεστάτη ψυχή, ὡσπερ τις οὐρανία αἴγλη, τῇ ἀκράτῳ ἐκείνῳ ἐπιλάμπει σώματι· καὶ οὐ συνελήπτο μᾶλλον ἢ συνεῖεν ἐκεῖνο: καὶ συνεῖχε καὶ πρὸς τὸ τηλαυγέστερον μετεσκεύαζεν. Εἴλετο γὰρ ὁ μὲν νοῦς ἐκείνης Θεοῦ, οὐδεμίαν ἐνούσης θεότητος: τὸ δὲ σῶμα τοῦ νοῦ, ὡσθ' ὅλη συνήκει Θεῷ. Καὶ θεὸς μετὰ σώματος ἐρημάτιζε: καὶ γῆν μὲν ἦκει, καὶ τὸ ἔλεος κάτω προσήρειθε, τῆς δὲ ἀπροσίτου

Τριτάδος, εἰ δεῖ καὶ τοῦτο θαρρήσαντα εἰπεῖν, οὐ κατελιμπάνετο, ὑπὲρ τὰ Σεραφίμ, καὶ πρὶν ἢ συλλαβεῖν, ὄρωσα Θεὸν καὶ ἀρρήτως ταῖς θεωρτικαῖς συλλαμβάνουσα, καὶ κυρορουῖσα καὶ ἀποτίκτουςα, ὡςπερ ὕστερον οὐσιωδῶς αὐτῇ ταῦτα κατείργαστο.

Εἰ οὖν ὁ μέγας ὄστος καὶ ὑψηλὸς οὐρανὸς ἐκ τοῦ ἀνθους τῶν πρώτων στοιχείων, ὡς τοῖς πολλοῖς δοκεῖ, σεσωμάτωται, καὶ διὰ ταῦτα ἀδιάπτωτός τε ἐστὶν καὶ ἀκέραιος, πόσω γε μᾶλλον τὸ ἐκείνης ὁμοῦ ἐκ κρείττους τῆς τῶν στοιχείων οὐσίας συμπεπικται, καὶ ὡςπερ ἱερὸν ἄδυτον τῇ ψυχῇ κατεσκέυασται. Ἄλλὰ τί ἂν εἰπῶν, τὴν ἐκείνης ἐνδειξώμαι καθαρότητα; Οὐκ ἀρκεῖ μοι τὰ αἰσθητὰ κάλλη, οὐκ ἀρκεῖ μοι τὰ νοητά. Αἰσχύνομαι παραβάλλων αὐτῇ τὸν ἥλιον· ἐρυθριῶ ἀντισυγκρίων τὸν οὐρανόν. Ἄν τῆς ἀγγελικῆς οὐσίας ἀψωμαι. γέγηθα μὲν, ὅτι υπερφυῆς ἢ συναγωγὴ τῆς συγκρίσεως, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἀποσυγχάνω τοῦ μέτρου. Ἐκεῖνα μὲν γὰρ μόλις που καθαρῶς χωρεῖ θεοῦ ἕνωσιν καὶ πρὸς τὴν ἐκείθεν μεμείτρηται ἔλλαμψεν· αὐτὴ δὲ θλον κερῶρηκε τὸν Θεὸν ἐν μικρῷ μέρει τοῦ σώματος, μήτε τῶν πατρικῶν κόλπων ἀποφοιτήσαντα, καὶ θλον ἐν τῇ μητρὶ καὶ παρθένῳ γενόμενον. Καὶ τὸ θαυμασιώτατον ἐναντίωμα τοῦ λόγου, τὸ ἦττον μὲν αὐτῆς κατεῖληρα, τὸ δὲ κρείττον οὐχ εὔρηκα.

Ἦππων μὲν γὰρ τοῦ Υἱοῦ καὶ δημιουργοῦ καθέστηκεν κρείττον δὲ οὐδενός, ὅτι καὶ ἀπαράμιλλος. Τὸ γὰρ ὑπερέχον αὐτῇ τοῦ μεγέθους καὶ πάσης οὐσίας καὶ φύσεως ἀσύγκριτόν τε καὶ ἀπαράβλητον· αὐτὴ μήτηρ γέγονε καὶ παρθένος ἐστὶ. Διὰ ταύτης ὁ λόγος εἰσελήλυθέ τε καὶ ἐξελήλυθε, καὶ κλείθηρα τῆς παρθενίας οὐκ ἔλυσεν, ἀλλὰ μεμείνηκεν ἀδιαλώβητος ἢ σραγίς. Αὐτὴ κήπος κεκλεισμένος καὶ ἐσφραγισμένη πηγὴ· αὐτὴ καὶ κιβωτὸς τοῦ ἀγιάσματος τοῦ Κυρίου, καὶ βράχος βασιτήσασα Χριστόν· καὶ ἄδυτον ἱερὸν ὡς παραπετάσματι τῇ παρθενίᾳ συγκαλυπτόμενον. Αὐτὴ ὄρος τετυρωμένον, ὄρος κατήκτιον. Αὐτὴ οὐρανὸς ὡς ἀληθὴς, ἢ καὶ πλεόν οὐρανοῦ ἐστὶν τε καὶ ὀνομαζέται. χωρήσασα τὸν ἀχώρητον καὶ περιλαβοῦσα τὸν ἄπειρον. Αὐτὴ προφητῶν ὑπόθεσις, καὶ ἀρχὴ καὶ τέλος ἑμοῦ τῶν προφρησεων. Διὰ ταύτης Θεὸς μὲν πρὸς ἡμᾶς καταβέβηκεν, ἡμεῖς δὲ πρὸς ἐκεῖνον ἀναβεβήκαμεν. Ἐτῆς οὐρανομήχους καὶ υπερφυοῦς κλίμακος· ὡ

et vestigia deorsum ponebat, ab inaccessibili vero Trinitate, audacter dicam, non longe remanebat, super Seraphim, etiam antequam conciperet, videns Deum et ineffabiliter contemplationibus illum concipiens et gestans et pariens, sicut postea substantialiter haec illi contigerunt.

Igitur si magnum istud et excelsum caelum ex flore primorum elementorum, ut plerisque placet, condensatum est, et idcirco firmum est et incorruptibile, quanto magis illius corpus ex optima elementorum essentia commixtum est, et tanquam sacrum habitaculum animae praeparatum est. Sed quid dicam ad declarandam illius puritatem? Non sufficiunt mihi sensibiles pulchritudines, non intelligibiles. Me pudet illi comparare solem; erubesco conferre caelum. Si ad angelicam essentiam accedam, laetus quidem fio, quia supra naturam est consequentia comparationis, sed etiam hoc modo non assequor mensuram. Angeli enim vix clare percipiunt Dei conceptum, et secundum mensuram participant illuminationem, quae exinde provenit; ipsa autem Virgo totum cepit Deum in parva parte corporis, non a paterno sinu recedentem et totum in matre et virgine manentem. Et en oppositio omnium mirabilissima, quae argumento inest: quoniam nempe inferior sit, deprehendi; quoniam vero superior, non inveni.

Inferior quidem Filio et Creatore fuit; superior vero nullo, quia incomparabilis. Excellentia enim eius magnitudinis conferri et comparari non potest cum ulla essentia vel natura. Ipsa mater facta est, et virgo est. Per eam Verbum intravit et egressus est, et claustra virginitatis non solvit, sed sigillum remansit illaesum. Ipsa hortus conclusus et fons signatus; ipsa et arca sanctificationis Domini, et virga quae germinavit Christum, et sanctuarium sacrum virginitate tanquam velo ductum. Ipsa mons coagulatus, mons umbrosus. Ipsa caelum vere, immo plus quam caelum est et nominatur, quae continuit incomprehensibilem, et complexa est infinitum. Ipsa prophetarum propositum, et principium et finis simul vaticiniorum. Per ipsam Deus ad nos descendit, nos vero ad eum ascendimus. O scala caelum altitudine tangens et naturae modum excedens! O quae eandem ac

nos naturam habet, inaccessa vero manet angelis ipsis, ut una cum ipsa aliquam felicitatem habeamus apud sublimem essentiam.

5. Quoniam ratio mysterii ipsi credita est. Gabriel miratur quidem et ipsum ineffabilem descensum, et vehementer stupet de exinamine Verbi; nihilominus et Virginem admiratur, et horret, et tanquam superiore naturam reformidat et pertimescit. Unde et cum proprio habitu, ut ita dicam, accedit ad illam, nec soli similis aut aerius fit, cum debuerit formam transmutare in diversam. Quemnam enim territurus erat, aut percussurus, ut facere solent angeli famuli illis, quibus olim apparebant et nunc manifestantur, ut et timorem videnti incutiant et suscipiantur cum veneratione? Sed tanquam Dominae famulus, specie accedit humana, et sedenti adstat, et cum debita reverentia laeta nuntia tradit : *Ave*, inquit, *gratia plena*; *Dominus tecum*^a. Vide sermonis obsequium et verborum seriem : Cum *Ave* dixisset, statim *gratia plena* addidit, ut et recens ostenderet gaudium, et priorem gratiam indicaret. Dudum enim *gratia plena* erat, quae tota adhaerebat Deo, et supernas accipiebat illuminationes et gratias; gaudium vero ei evangelizatur postea super incarnatione Verbi, et quia mater facta est principis Verbi et naturae nostrae conditoris. Illud autem *Dominus tecum* ad *Ave* relationem habet; illud quidem quasi exordium est, hoc vero demonstratio.

Tecum vero, inquit, non tanquam per illuminationem, sed quia substantialiter in tuo utero capitur. Insuper dicit : *Benedicta tu in mulieribus*; maledicto respondet verbum, quoniam pro Evae Virgo introducta est, sicut pro Adamo Deus. Igitur, sicut ibi transgressionem subsecuta est maledictio, ita hic servationi mandatorum coniuncta est benedictio. Et continenter usque ad Virginem, hoc genus nostrum sortitum est maledictum primae matris. Postea aedificatum est munimentum contra torrentem, et facta est propugnaculum Virgo adversus malorum inundationem. *Benedicta tu in mulieribus*, quia neque de arbore

τῆς ὑμοφουῶς μὲν ἡμῖν, ἀπροσίτου δὲ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῖς, ἵνα τι συναπολαύσωμεν ἐκείνη πρὸς τὴν ὑπερκειμένην οὐσίαν.

5. Ἐπεὶ γὰρ τὸν λόγον ἐπιστεύθη τοῦ μυστηρίου, ὁ Γαβριὴλ θαυμάζει μὲν καὶ αὐτὴν τὴν ἄρρητον 5 κάθοδον, καὶ τὴν κένωσιν τοῦ Λόγου ὑπερεκπλήττεται· οὐδὲν δὲ ἤτιον καὶ τὴν παρθένον ἀγαταὶ καὶ τίθηπε, καὶ ὡς κρείττονα φύσιν φρίττει καὶ ὑποστέλλεται. Ὁθεν καὶ μετὰ τοῦ σχήματος, εἰ δαὶ οὕτως εἶπειν, χωρεῖ πρὸς αὐτὴν, οὐδὲ δέον εἰς 10 ἀλλοιότεραν μεταλλάττει μορφήν, ἡλιοειδῆς ἢ ἀέριος γίνεται. Τίνα γὰρ καὶ φοβήσεν ἐπιελθὼν ἢ τίνα ὑπερεκπλήττει, ὥσπερ δούλοις ποιεῖν ἀγγέλοις συνήθες, οἷς πάλαι ὠπτανόντο καὶ νῦν ἐμπαύζονται, ἵνα καὶ πρὸς δέος τὸν θεωρῶν κινῆσται καὶ ὑποδελθῶσι 15 μετὰ σεβάσματος; Ἄλλ' ὥσπερ δεσπότην θεράπων, ἀνθρωπικῶ προσέρχεται σχήματι, καὶ καθημένῃ παρίσταται, καὶ μετὰ τοῦ προσφύρου σεβάσματος τὴν εὐαγγελίαν διδῶσι· *Ναῖε γέη, φρεσὶ κεχωριτωμένη*; ὁ Κέριος μετὰ σοῦ. Ὅρα τοῦ 20 λόγου τὴν δουλείαν καὶ τὸν ἠχημάτων τὴν τάξιν· τὸ *χαῖτε* προσθεῖς, εὐθύς τὸ *κεχωριτωμένη* ἐπήνεγκεν, ἵνα καὶ τὴν πρόσφατον δεῖξῃ χάραν καὶ τὴν προτέραν χάριν ἐνδείξῃ. *Κεχωριτω* γὰρ πάλαι, ὅλη 25 προσανκακειμένη Θεῷ καὶ τὰς αἰῶθεν δεχομένη ἐλλάμψεις καὶ χάριτας· χάραν δὲ εὐαγγελίζεται ὕστερον ἐπὶ τῇ σαρκώσει τοῦ Λόγου, καὶ τὸ μητέρα γενέσθαι τοῦ πρώτου Λόγου καὶ τῆς ἡμετέρας δημιουργοῦ φύσεως. Τὸ δὲ ὁ Κέριος μετὰ σοῦ, πρὸς τὸ *χαῖτε* τὴν ἀναφυρὰν ἔχει· ἐκεῖνο μὲν γὰρ 30 ὡσκαεὶ προσμίον, τοῦτο δὲ ἀποδείξας.

Μετὰ σοῦ δὲ, φρεσὶν, οὐχ ὡς κατ' ἐλλάμψιν, ἀλλ' ὅτι ὁσώδως τῇ σῇ νηδύϊ κεχωρηταί. Πρὸς 35 τούτοις φρεσὶν· εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν· ἀντίρροπον τῇ κατὰρ τὸ ὄνομα, ἐπεὶ καὶ τῆς Ἰύδας ἢ παρθένας ἀντεσένηκεται, ὥσπερ τοῦ Ἀδάμ ὁ Θεός. Ὅσπερ οὖν ἐκεῖ τῇ παραβάσει ἀνηκολούθει ἢ ἀρὰ, οὕτως ἐνταῦθα τῇ τηρήσει τῶν ἐντολῶν ἢ εὐλογία συνήνωται. Καὶ μεμύνηκε μέχρι τῆς παρθένου 40 τοῦτο δὲ τὸ γένος κληρονομοῦν τὴν ἀραν τῆς προμήτορος. Ἔτινα ἠκαδομήθη τὸ ἔρυμα τῆς ἐπιτροχῆς, καὶ γέγονεν ἐπιτεύξιμα ἢ παρθένας τῆς τῶν καλῶν ἐπιλύσεως. *Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν*, ὡς μήτε

a: Luc. 1, 28.

τοῦ ζυλοῦ γευσαμένη τῆς γνώσεως, μήτε παραβάσα τὴν ἐντολήν, ἢ αὐτῇ τε θεωθείσα καὶ τὸ γένος θεώσασα.

6. Ἡ δὲ ἰδοῦσα διατράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ, διαλογιζομένη τὸν ἀπασμὸν. Οὐ τὴν ὄψιν ὑπόπτευσεν, οὐδὲ τὸ σχῆμα τοῦ κήρυκος ἐδειλίασεν. ἀνθρωπικότερον γὰρ μεταπεποιθότο, ὡς ὁ λόγος ἐδήλωσε, καὶ ὑπέσταλτο πρὸς τὴν τῶν εὐαγγελίων ἐξαγγελίαν· ἀλλ' ὅτι αὐτῇ συνετώτατος καὶ ὄντως νοήμων. καὶ κυβέρινος πάντων ἔχρουσα, τὸ μέγεθος τῆς ἐπαγγελίας καταπλαγείσα, πρὸς τὸν λόγον διατράχθη. Ἀνεμνήσθη γὰρ εὐθὺς τῆς προμήτορος Εὐας· συνευλόησε τῷ νῷ τὴν τραγοῦδιαν ἐκείνην· πρὸς τὴν ἱστορίαν συνέκρινε τὰ λεγόμενα· κακεὶ προσλαλία καὶ ἐπαγγελία κρείττους φύσεως, κἀνασῦθα καινὰ εὐαγγέλια, καὶ ὁ λόγος οὔτε ὡσὶν ἀκουστός οὔτε νοὶ χωρητός. Διὰ ταῦτα ἐπὶ συννοίᾳ ἢ παρθένης ἐγένετο, καὶ συνεπεπήγεε τῷ σχήματι· εὐλαβήθη τὴν δωρεάν· ἴσως καὶ ἀσαφῶς τοῦ εὐαγγελίου καθεστηκότος, πρὸς διαφόρους ἐνοίας κατεμερίζετο. Τὸ γὰρ εἶναι μετ' αὐτῆς τὸν Θεὸν ἐδήλου μὲν καὶ τὴν μετὰ σαρκὸς ἐν τῇ ἐκείνης νηδύϊ χώρησιν· ἐδήλου δὲ καὶ τὸ κατ' ἑλλαμψιν αὐτῇ τὸν Κύριον ἐπιφαίνεσθαι.

7. Ταῦτα ὅτ' πάντα ἐξομαλίζων ὁ ἄγγελος πρὸς μὲν τὴν ὑπόψιν τὸ μὴ γοηθῶ ἀντιτίθεικε, καὶ κατεσκεύασε τὸν λόγον ὑπερφυῶς, θεὶ χάριν εὗρηκε παρά τῷ Θεῷ· τὸ δὲ ἀμφίβολον τῆς ἐνοίας διέλυσε, σύλληψιν εἰρηκῶς ἐν γαστρὶ, καὶ· *ἔβη εἰδὼν καὶ κηλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν*¹, καὶ ὅσα ἐπὶ τούτῳ, ὅτι μέγας τε ἔσται¹, καὶ τοῖς ἐπίστοις κληθήσεται, καὶ ὡς τὸν τοῦ Σαυιδὸς λῆψεται θρόνον, καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακωβ, καὶ ἀπέριον ἔσται τὸ κράτος αὐτοῦ. Ὅλον τὸ δόγμα τοῦ μυστηρίου ὁ ἄγγελος ὥσπερ ἐν δέλτοις ἐξέθετο, τὴν² ὕστερον ἀνακόπτων τῶν πολλῶν γλωσσολογίαν, καὶ τὰς βλασφημίας ἀνείργων τῶν κατὰ τοῦ μυστηρίου λυτῶντων. Ἐὰν γὰρ μή τις μυηθῆ ἄνωθεν πεπλάσθαι τὸ σῶμα τῷ Θεῷ, τὴν ἐν γαστρὶ τοῦ Λόγου σύλληψιν προσεβίωνησεν· ἴνα δὲ μὴ ψιλὸν τις αὐτὸν ἀνθρώπου φαντασθῆ, μέγαν τούτων ὀνόμασε, καὶ Ἰὸν Ἰψίστου ἐκήρυξεν· ἴνα δὲ τὰς προσεβωνθείσας ἐπιστραγίσῃ φωνὰς, καὶ τὴν ἐκ τοῦ Σαυιδὸς γενεαλογίαν αὐτοῦ βεβαιώσας· *διώσει,*

cognitionis gustasti, neque transgressa es mandatum, quae eadem et deficata es et genus deficasti.

6. Illa vero, ut vidit, turbata est in sermone eius, secum considerans salutationem. Non vultum suspectavit, neque habitum praecognis timuit; speciem enim humanam induerat, ut iam dictum est, et demisse laeta nuntia exponebat; sed utpote prudentissima et vere sapiens et gubernationem omnium habens, magnitudinem promissionis admirata, ad sermonem turbata est. Statim enim recordata est primam matrem Evam; in mentem revocabat tragediam illam; cum historia conferebat quae dicebantur. Ibi etiam colloquium et promissio melioris naturae, sicut hic nova nuntia, sermo inauditus auribus, menti incomprehensibilis. Propterea secum cogitabat Virgo, et figebatur immobilis; metuuit donum; fortasse etiam propter obscuritatem nuntii, in diversas sententias dividebatur. Etenim Deum esse cum illa indicabat quidem accessum cum carne in ipsius utero; sed etiam indicare poterat Domini manifestationem secundum illuminationem.

Cum haec omnia explanaret angelus, suspicioni quidem *Noli timere* opposuit, et eximie instruxit sermonem, dicendo eam invenisse gratiam apud Deum; dubium vero mentis dissolvit, conceptionem in utero nuntiando, et: *Paries Filium, et vocabis nomen eius Iesum*, et quae his addidit, quod *magnus erit et Filius Altissimi vocabitur, et David thronum accipiet, et regnabit in domo Jacob, et sine fine erit eius imperium*². Totam rationem mysterii angelus quasi in tabulis exposuit, posteriorem retundens multorum loquacitatem, et blasphemias arcens illorum, qui contra mysterium furunt. Etenim ne quis mystice doceat caelitus formatum fuisse corpus Deo, conceptionem Verbi in utero denuntiavit; ne autem quis imaginetur illum esse merum hominem, hunc magnum appellavit, et Filium Altissimi praedicavit. Ut vero dicta obsignaret, genealogiam eius ex David confirmans: *Dabit,*

1. ἔσται. — 2. τὰς.

a) Luc. 1, 31-33.

inquit, *ei Dominus Deus thronum David patris eius*. Et ut ostendat unam personam post unionem, et eum esse Deum pariter et hominem, immortale regnum illius qui incarnatur affirmat.

7. Et angelus quidem haec dixit, Virginem abducens a timore, et mysterium summa cura exponens. Illa vero — non enim facile allaciebatur inusitatis promissionibus — adhuc haesitat in conceptione et dubitat in partu. Quod enim nondum advenerat, nondum ut fide dignum amplectebatur. Sed cum partum conceptio, coitus vero conceptionem praecedat, ignorat quomodo se habituri sint eventus, causis nondum patefactis. Si enim cognitio viri causa mulieri conceptionis, « quomodo, inquit, concipiam, viri nescia^a? » Habet autem hic sermo aliquid altius et virginali puritate dignum. Etenim iuxta familiarem loquendi modum Virginis, fortasse non de carnali coniunctione vox « cognitio » intelligenda est, sed ipsa excludit etiam cognitio mentis et ad masculinum genus propensio in illa, cuius vita erat supra modum immaculata.

Igitur, hoc ipsum curans qui apparuit, subiunxit: Quamvis generis ignara sis, quandoquidem tota ad Deum conversa es, nihilominus concipies, ex altera causa sublimiori et maiori habens conceptionem: *Spiritus enim, inquit, sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi*^b. O prorsus ineffabile mysterium! O novum connubium et inaudita coniunctio! Quoniam una de divina et principe Trinitate persona perfecit mysterium, unicum Filium dico unici Patris, huic suas partes conferunt ad descensum tam Pater quam Spiritus; hic quidem ad Virginem accedens et sanctificans eius naturam, ut magis fulgeat et ad suscipiendum Verbum splendetior appareat; ille vero ex alto obumbrat, omnes arcens insidias, undique custodiens sacrum sanctuarium et paradiso deliciarum umbram loco ardoris immittens. Ideo dicit: « *Et quod nascetur ex te sanctum vocabitur Filius Dei* ». Etenim non tantum natura assumens sed etiam quod assumptum fuerit divinam assequetur appellationem, et duae erunt naturae quae convenerint, ambarum autem

φυσίν, **Κτίμιος ὁ Θεὸς αὐτῶ τὸν θρόνον Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ**. ἵνα δὲ καὶ ἐν πρόσωπον μετὰ τὴν ἔνωσιν παραδείξῃ, καὶ ὡς αὐτὸς ἐστὶν Θεὸς τε καὶ ἄνθρωπος, ἀθάνατον τὴν βασιλείαν τοῦ σαρκου- μένου προσμαρτυρεῖ.

7. Καὶ ὁ μὲν ἄγγελος ταῦτα, τὴν τε παρθένον ἀπάγων τοῦ φόβου, καὶ τὸ τοῦ μυστηρίου ἀκριβῆς παριστῶν ἢ δὲ — καὶ γὰρ ἦν ἄλλως οὐκ εὐπαράγωγος πρὸς τὰς ὑπερβαλλούσας ἐπαγγελίας, — ἐτι διαπορεῖ περὶ τῆς συλλήψεως, καὶ διαμριβάλλει περὶ τοῦ τοκετοῦ. Τὸ γὰρ μήπω γινόμενον οὕτω εἰς πίστιν ἐλάμβανεν. Ἄλλ' ἐπειδὴ τοῦ μὲν τοκετοῦ σύλληψις, μίξις δὲ καθήγεται συλλήψεως, ἀπορεῖ πῶς ἔσται τὰ ἀποτελέσματα, τῶν ἀποτελούντων μήπω προβάτων. Εἰ γὰρ αἴτιον γυναικὶ σύλληψεως ἢ τοῦ ἀνδρὸς γνώσις, « πῶς, φησί, συλλήψομαι, μὴ εἰδούτῃ γνώσιν ἀνδρός; » Ἐχει δὲ τι καὶ βαθύτερον ὁ λόγος καὶ τῆς παρθενικῆς καθαρότητος ἄξιον: « γνώσιν » γὰρ αὐτῆ ὀικεῖος λόγος προσμαρτυρεῖ οὐ τῆς ψυχικῆς ἴσως συναφείας, ἀλλὰ τῆς δι' ὑπερβολὴν ἀχράντου ζωῆς πρὸς τὸ ἄρρεν γένος μήτε γνώσιν τοῦ νοῦ μήτε μετάκλισιν.

Αὐτὸ γούν τοῦτο καὶ θεραπεύων, ἐπήνεγκεν ὁ φανείς. ὅτι κὰν ἠγνόηταί σοι τὸ γένος, ἐπειδὴ περ ἄλλῃ πρὸς Θεὸν ἀπονέουκας, οὐδὲν ἦτιον συλλήψῃ, ἐξ ἑτέρας αἰτίας ὑψηλοτέρας καὶ μεζονος ἐσχηκυῖα τὴν σύλληψιν. **Ἡνεῦμα γάρ, φησί, ἄγιον ἐπελεῖσται ἐπὶ σέ, καὶ δέιγμας Ὑψίστου ἐπιωαῖσει σοι**. Ὡ συνόλου ἀρρήτου ὦ καινοῦ γάμου καὶ ὑπερφυῶς συναφῆς. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῆς θείας καὶ πρώτης Τριάδος πρόσωπον τετέλεκε τὸ μυστήριον, ὁ μόνος Υἱὸς φημι τοῦ μόνου Πατρὸς, συνεισφέρουσί τι τούτῳ πρὸς τὴν καθόδου ὡσπερ ὁ Πατὴρ καὶ τὸ Ἡνεῦμα, τὸ μὲν ἐπερχόμενον τῇ παρθένῳ καὶ ἀγιάζον τὴν φύσιν αὐτῆς, ἵνα μᾶλλον ἀστράψῃ καὶ πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ Λόγου τηλαυγεστῆρα φανῇ; ὁ δὲ ὑβρόθεν ἐπισκιάζει, πᾶσαν μὲν ἀπελαύων ἐπιβουλήν, πάντοθεν δὲ τερῶν τὸ ἱερὸν ἄδυτον, καὶ σκίαν ἀντι καύσωνος τῇ παραδείσῳ ἐμποῖων τῆς τρυφῆς; διό φησι: **καὶ τὸ γεννόμενον ἄγιον κληθήσεται Υἱὸς Θεοῦ**. Οὐ γὰρ μόνον ἢ προσειληφῆται φύσις, ἀλλὰ καὶ τὸ προσειλημμένον τῆς θείας ἐπιτεύζεται κλήσεως, καὶ δύο μὲν φύσεις αἰ συνδεδραμηκυῖαι

a) Cf. Luc. 1, 34. — b) Luc. 1, 35. — c) Ibid.

ἔσονται, ἀμφοῖν δὲ μία ὑπόστασις, Θεὸς ἑμοῦ καὶ ἀνθρώπου ὀνομαζομένη. Καὶ τοῦτο δὴ τὸ ἐξ ἀμφοῖν καθ' ἕκαστον κληθήσεται υἱὸς Θεοῦ.

8. Ἡ δὲ παρθένος, ὡς περ ἀνώτερον ἀθρώπου
 5 ὑπόπτεισεν ἀσπασμὸν καὶ ἐτετράκτο, οὕτως ἐνταῦθα, τοῦ ἀγγέλου πάντα διακριθῶσαντος, καὶ τῶν προρρήσεων ἀναμνήσαντος, καὶ τὴν καθόδου τοῦ Λόγου μηνύσαντος, καὶ τὴν ἀπόρρητον σύλληψιν καταγγείλαντος, καὶ τὴν διὰ Πατρὸς καὶ Πνεύματος
 10 ἑτοιμασίαν αὐτῆς καὶ τὸν ἁγιασμὸν βεβαιώσαντος· ἅμα δὲ καὶ χάριτος θείας αἰσθανομένη ἐπὶ τοῖς λόγοις, ὁμαλῶς τὰ εὐαγγέλια δέχεται, καὶ ὡς περ θεράπαινα πρὸς τὴν τοῦ μυστηρίου τελεσιουργίαν ὑποκλίνεται τῷ δεσπότη, καὶ ἑτοιμος πρὸς τὴν
 15 ὑπερρέαν καθίσταται, ὡς εἶθε καὶ ἡ προμήτωρ. Ἐὖα τοιαύτην ἐνεδείξατο τὴν ἀκριβείαν πρὸς τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ ὄψεως! Εἰ γὰρ ἠρωτήθη τίς ὦν τοιαῦτα πρὸς αὐτὴν φέγγεται, καὶ πῶς θηρίον τέ ἐστιν ἄλογον καὶ φωνὴν ἀνθρωπίνην προέται, πῶθεν τε
 20 ἢ περὶ τῆς θεώσεως γινώσκει αὐτῶν, καὶ πῶς ἐκεῖνο εἶδος περὶ τὴν φωνὴν ἐσφάλη τὴν πρώτην· εἰ ταῦτα πάντα πρὸς τὴν καινὴν τοῦ ὄψεως ὁμιλίαν ἢ προμήτωρ διακριθῶσατο, ἀπῆλθεν ἂν ὁ ὄψις καταστυμθεὶς· μᾶλλον δὲ ὁ διὰ τοῦ ὄψεως τὸν τοῦ
 25 θανάτου ὄν κατὰ τῆς προμήτωρος ἀπεμέσας.

Διὰ ταῦτα τοιγαροῦν τοῖς παλαιοῖς τὰ νέα ἀντιστηνέκεται, τῷ μὲν ὄψει ὁ ἀγγελος, τῷ δὲ ἐν λύπῃ ὠδινησάσῃ ἢ παρθένος καὶ μετὰ τὸν τόκον, τῷ δὲ Ἀδάμ ὁ Χριστός· καὶ γέγονε πάντα καινά· ἢ
 30 σύλληψις, ἢ ὠδὶς, ὁ τόκος· καὶ ἢ τῆς ἀμαρτίας προσθήκη εἰς τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἐπερίσσευσε· καὶ ὁ θάνατος ἀθανασίας προζένοσ γέγονε.

Σὺ δὲ μοι δέξαι καὶ τοῦ καιροῦ τὸ δῶρον, καὶ τὴν σύλληψιν θαύμασον ἑμοῦ καὶ ἐνεργήσον καὶ
 35 συλλαβῶν τὸν λόγον, ἄνευ ὠδίνων ἀπότρεξε. Ἀλλὰ καὶ τὴν σύλληψιν διακριθῶσον, καὶ δέξαι μετὰ φιλοσοφίας τὰ εὐαγγέλια. Ἄν μὲν γὰρ ἀληθεύῃ, ὑπόδεξαι· ἂν δὲ ψευδῆται, ἀποτήδησον, καὶ γυμνάσθητι τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς πρὸς διά-
 40 κριστὶν τοῦ χείρονος καὶ βελτιώνας. Οὕτω γὰρ καθαρῶς συλλήψῃ Θεόν, καὶ ὠδινῆσαι ἐν τῷ νοῷ, καὶ ἀποτέξεις κατὰ καιρὸν, καὶ οὐκ ἀπατηθήσῃ πρὸς τὰ εὐαγγέλια, ἀλλὰ μετὰ κρίσεως λογισμοῦ ἐγκυμονήσεις τὸν Λόγον, ἐν αὐτῷ Χριστῷ, τῷ Κυρίῳ
 45 ἡμῶν, ᾧ ἢ ὄσα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

una persona Deus simul et homo nominata, Et quod ex utraque constituitur, singillatim vocabitur Filius Dei.

8. Virgo autem, sicut superius confestim suspectam habuerat salutationem et turbata fuerat, ita hic, postquam angelus omnia accurate explanavit, et prophetias in memoria revocavit, et descensum Verbi retulit, et ineffabilem conceptionem annuntiavit, et a Patre Spirituque factam ipsius praeparationem atque sanctificationem confirmavit, divinam gratiam in verbis deprehendens, nuntia aequo animo suscipit, et tanquam ancilla ad mysterium perficiendum Domino se submittit, et ad ministerium parata adstat; et utinam prima mater Eva talem diligentiam in promissione serpentis ostendisset! Etenim si illum interrogasset quis esset qui talia ei loqueretur, et quomodo, cum esset bestia irrationalis, vocem tamen humanam emitteret, et undenam illi haec cognitio de deificatione, et quomodo tali scientia praeditus circa vocem erravisset primam; si haec omnia, ad inusitatum serpentis colloquium, prima mater diligenter inquisisset, recessisset utique serpens pudens, vel potius ille, qui per serpentem mortis venenum contra primam matrem evomerat.

Propter haec igitur antiquis nova substituta sunt, serpenti angelus, ei quae in dolore pariebat illa quae virgo est etiam post partum, Adamo Christus; et facta sunt omnia nova: conceptio, praegnatio, partus; et peccati augmentum in Dei gratiam redundavit, et mors immortalitatis conciliatrix facta est.

Tu vero mihi suscipe et occasionis donum, et conceptionem mirare pariter et operare; et concipiens verbum, sine doloribus pare. Sed etiam conceptionem accurate investiga, et accipe sapienter lacta nuntia. Si vera loquuntur, suscipe; si mentiuntur, aufuge, et exerce sensus animae ad discretionem peioris et melioris. Ita enim pure concipies Deum et nutries in mente, et paries in tempore, et circa nuntia non decipieris, sed cum discretionem rationis, Verbi gravidus eris, in ipso Christo Domino nostro cui gloria in saecula saeculorum. Amen.

NÉOPHYTE LE RECLUS (1134-1220?)

HOMÉLIES SUR LA NATIVITÉ DE LA SAINTE VIERGE ET
SA PRÉSENTATION AU TEMPLE.

INTRODUCTION

Né à Leucara, l'ancienne Amathonte, en 1134, Néophyte prêtre et moine, dit le Reclus, embrassa la vie religieuse dès l'âge de dix-huit ans. Sa première éducation n'avait pas été brillante, puisque, de son propre aveu, il ignorait encore les premiers rudiments, lorsqu'il entra au couvent. Après un pèlerinage en Palestine, il s'enferma, en 1159, dans une caverne, qu'il découvrit sur la montagne qui domine Paphos. Il y mena pendant plus de soixante ans la vie de reclus, ne sortant que pour prêcher la parole de Dieu aux disciples qu'il avait groupés autour de lui, et occupant ses loisirs à transcrire et à cataloguer soigneusement ses homélies¹. Il mourut aux alentours de 1220, après avoir peut-être été, sur la fin de sa vie, archevêque de Chypre.

Le volumineux sermonnaire qu'il a laissé, et qui est encore presque tout entier inédit, renferme plusieurs homélies pour les fêtes mariales. De ces homélies, les deux qui sont contenues dans le manuscrit 1189 du fonds grec de la Bibliothèque nationale de Paris sont les seules qui nous aient été accessibles. La première est pour la fête de la Nativité de la Vierge, la seconde pour sa Présentation au Temple. Le texte fourni par le manuscrit 1189, qui est de la fin du XIIIe siècle ou du commencement du XIVe, est de tout point excellent; les rares fautes qui s'y rencontrent sont faciles à redresser.

Dans ces deux morceaux, comme dans les autres du même recueil, que nous avons eus entre les mains, Néophyte nous apparaît comme un orateur peu au courant des préceptes de la rhétorique. L'art de développer un sujet lui est totalement étranger. Tout de suite essoufflé, il sait habilement battre en retraite, quand il n'a plus rien à dire, en faisant des déclarations dans le genre de celle-ci : « Nous n'avons pas l'intention de parler longtemps sur ce

1. Sur la vie et les œuvres de Néophyte le Reclus voir l'article de Mr Petit, dans les *Échos d'Orient*, II, 257-268, et l'ouvrage récent de J. Ch. Hatziloannou, intitulé : *Ἱστορία καὶ ἔργα Νεοφύτου πρεσβυτέρου μοναχοῦ καὶ ἐγκλείστου*, in-8° de 342 pages. Alexandrie, 1914.

sujet. Quelques pensées faciles à saisir suffiront, et les auditeurs n'auront pas le temps de succomber au sommeil de la nonchalance » (Homélie sur la Nativité, § IV). Cela ne l'empêche pas de trouver des mots heureux, des pensées solides et profondes, des comparaisons piquantes. Mais il ne sait pas faire valoir ces traits de génie, et il retombe bien vite dans la banalité.

Néophyte peut être rangé parmi les témoins byzantins de la doctrine de l'Immaculée Conception. Voici d'abord un passage significatif de l'homélie sur la Nativité :

« Anne, délivrée par le Créateur de la nature des liens de la stérilité, conçoit de son époux Marie, la fille de Dieu, qu'elle a enfantée aujourd'hui comme les prémices de notre salut et la Mère immaculée de Dieu le Verbe, et comme les prémices de la rénovation de notre nature vieillie et ternie par la transgression du commandement divin. Imitant la femme de la parabole, qui mêle un peu de levain à trois mesures de farine pour faire lever toute la pâte, le Créateur a repêché et renouvelé par ce levain très pur formé de ses mains divines [qu'est la Vierge] toute notre pâte vieillie. Mais voici le plus étonnant, la merveille des merveilles : *Le Boulanger divin, qui est la pureté même, s'est mêlé lui-même d'une manière ineffable à ce levain très pur, et en ayant pris une petite partie, il a travaillé d'une manière admirable toute la pâte et toute la fournée.* C'est pourquoi il disait dans la suite : *Je suis le pain vivant; je suis le pain de vie. Celui qui me mange n'aura jamais faim* » (§ III).

Sous une comparaison vulgaire notre moine cache ici une pensée profonde. Il indique bien la raison pour laquelle la Vierge devait être séparée de la masse du genre humain infectée par le péché d'origine. Devant fournir au Verbe une chair immaculée, il fallait qu'elle fût elle-même exempte de toute souillure; il fallait qu'elle fût les prémices de l'humanité restaurée. C'est pourquoi Dieu est intervenu directement pour former sa future mère, que Néophyte appelle *θεῖον ἀστυς ζῶον*.

La même pensée revient sous une forme moins expressive dans l'homélie sur la Présentation de Marie au Temple. Après avoir parlé de la chute originelle et de l'universelle domination du péché sur tous les descendants d'Adam, l'orateur poursuit :

« Quoi donc? L'excès de la malice va-t-il mettre Dieu dans l'embarras? Va-t-il détourner sa face? Est-ce que le remède capable d'arrêter cette gangrène universelle va lui échapper? Et l'océan de ses miséricordes et l'abîme de sa charité vont-ils tarir? Non certes. Il eût été indigne de cette Bonté infinie d'abandonner sa créature en proie à l'ennemi. *Et comme le péché ne pouvait être convenablement chassé que par la justice et la sainteté, voici que, par l'ordre de Dieu, naît de Joachim et d'Anne, Marie, la Vierge tout immaculée et toute pure, afin que l'Un de la Trinité, du consentement des deux autres personnes, ayant pris d'elle une chair, détruisit le péché dans sa chair. Mais de quelle sainteté*

cette Vierge ne devait-elle pas être révêue? Ne fallait-il pas qu'elle fût plus pure que les rayons du soleil, Celle qui devait communiquer au soleil de justice une chair pure et tout immaculée? » (§ I).

Après des déclarations si nettes, inutile de s'arrêter à certaines expressions plus vagues de l'absolue sainteté de Marie, que l'on rencontre çà et là dans les discours de Néophyte. Marie est toujours pour lui la Vierge tout immaculée, ἡ πανάμωμος παρθένος, la Mère de Dieu le Verbe sans tache, πανάγγελος, le sanctuaire très saint du Dieu très saint. Il la salue comme la tourterelle très pure, l'hirondelle qui annonce le printemps du salut, le rossignol à la voix mélodieuse qui fait entendre pour nous ses chants suppliants et salutaires. Il la contemple comme le ciel vivant et tout resplendissant où Dieu a fixé son séjour. Notons aussi que Néophyte a de la justice originelle une exacte notion. Il appelle l'image et la ressemblance divines données par Dieu au premier homme, une création magnifique de Dieu dont le péché nous a privés, en même temps qu'il nous a dépourvus de l'immortalité. Bref le témoignage de notre reclus est de tout point satisfaisant, et il a d'autant plus de poids qu'il vient d'un autodidacte, qui a puisé toutes ses idées dans ses lectures pieuses. La sainteté originelle de Marie était bien l'une de ces vérités qu'admettait d'instinct l'âme byzantine, et que personne ne songeait à contester.

NEOPHYTI, PRESBYTERI, MONACHI ET INCLUSI ORATIO
IN NATIVITATEM IMMACULATISSIMAE DEIPARAE

NEOPHYTI, PRESBYTERI, MONACHI ET
INCLUSI ORATIO IN AUGUSTISSIMAM
ET PRAECLARAM NATIVITATEM IM-
MACULATISSIMAE DOMINAE NOSTRAE
DEIPARAE ET SEMPER VIRGINIS
MARIAE. BENEDIC, PATER.

1. Principium omnis fructus flos; et hoc manifestissimum est; principium vero nostrae salutis est nativitas divinitus parata et divinitus praedestinata immaculatae et omnino irreprehensibilis semper Virginis Mariae: hoc etiam apertissimum est; quam quidem hodie dignis laudibus muneramur et celebramus. Etenim, ut totus anni circulus per ipsam [Dei genitricem] benediceretur, parata est qui-

ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ, ΜΟΝΑΧΟΥ,
ΚΑΙ ΕΓΚΛΕΙΣΤΟΥ ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΟ
ΠΑΝΣΕΙΤΟΝ ΚΑΙ ΘΕΙΟΝ ΓΕΝΕΘΑΙΟΝ
ΤΗΣ ΠΑΝΑΧΡΑΝΤΟΥ ΔΕΣΠΟΙΝΗΣ
ΉΜΩΝ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΠΑΡΘΕ-
ΝΟΥ ΜΑΡΙΑΣ. ΕΥΑΓΓΗΣΘΩΝ, ΠΑΤΕΡ¹.

1. Ἀρχὴ παντὸς καρπὸς τὸ ἄνθος, καὶ ἀριθι-
λότατον τούτου ἀρχὴ δὲ καὶ τῆς ἡμῶν σωτηρίας ἡ
θεόστοτος καὶ θεοπρόκατος γέννησις τῆς ἀγράντου
καὶ παναμώμου Μαρίας τῆς ἀειπαρθένου· καὶ αὐτὸ
προδηλότατον². Ἦν καὶ γεραίροντες σήμερον ἀξιο-
χρέως ἐορτάζομεν. Ἴνα γὰρ ὅλος ὁ κύκλος τοῦ
ἐνιαυτοῦ εὐλογηθῇ, δι' αὐτῆς, ἐτέθη μὲν ἐν τῷ
παρόντι μὲν, τῷ πρώτῳ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκοιμήθη

1. E codice Parisiensi graeco 1189 (XIII-XIV saec.) fol. 12 v°-14. — 2. προδηλώτατον.

δὲ ἐν τῷ ὑστάτῳ ὕπνῳ ἀθανασίας, ἵνα τοὺς μεταξὺ
 τούτων δέκα μῆνας κυκλοειδῶς παρελαθοῦσα, εὐ-
 λογίση διὰ τοῦ τόκου αὐτῆς καὶ τῆς ζωηφόρου
 κοιμήσεως¹· περὶ ἧς [κοιμήσεως] καὶ λέγειν ἀρτίως
 οὐκ ἄγει κειρὸς, ἀλλ' ὅτε ὁ τῆς ἁγίας κοιμήσεως
 ἐκείνης καιρὸς ἐπιστῆ. Ἄρτι δὲ περὶ τῆς ἁγίας
 γεννήσεως αὐτῆς βραχέα φιλοσφύησαι προήρθημεν,
 καὶ τοσούτον ἐξεῖπειν περὶ αὐτῆς ἔρχομεν, ὅσον ἡ
 χάρις αὐτῆς λόγον ἡμῖν ἐμπνεύσει προτεινούσα.

10 2. Γεννήτορες μὲν γὰρ θεόπαῖδος ταύτης
 Ἰωακείμ καὶ Ἄννα, ἐκ γένους τοῦ βασιλέως Δαυὶδ,
 ἐκ φυλῆς Ἰούδα, φύλακος νόμου καὶ θεῶν ἐντολῶν
 ἀκριβεῖς τηρηταί, πλούσιοι σφόδρα τοῖς χρήμασι.
 πλουσιώτεροι δὲ τῆ ἐνθῆμῳ ἀρετῇ, ἀλλὰ πένητες
 15 τῆ ἀτεκνία διὰ τὰ δεσμὰ τῆς στεριώσεως τῆς
 μακαρίας Ἄννης. Ὅθεν καὶ ὄνειδος πολλάκις ἐδέ-
 χοντο² παρὰ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, τοῖς ἱερεῦσιν
 δὲ διπλὰ τὰ δῶρα τῷ Θεῷ προσφερόμενα
 δέχεσθαι³· ἀλλὰ καὶ ὄνειδίζεν ἀδελῶς διὰ τὸ μὴ
 20 εἶναι αὐτοὺς σπέρμα ἐν τῷ Ἰσραήλ. Ἐνθεν καὶ
 σφόδρα ὁ δίκσιος Ἰωακείμ ἀνιαθεὶς καὶ πάσης
 συναλίαις ἀνθρωπίνης ἀφορισθεὶς, ὑποχωρεῖ πρὸς
 τὴν ἐρημον, ἐν ᾗ καὶ τεσσαρκοκοντα νηστεύσας
 ἡμέρας, ἐν κλαυθμῷ⁴ καὶ νηστείᾳ ἐδυσώπει τὸν
 25 Κύριον, καί· « περίελε ἀπ' ἐμοῦ, ἔλεγεν. Κύριε,
 περίελε ἀπ' ἐμοῦ ἀτεκνία ὄνειδος καὶ ἐξουδένευσιν·
 καὶ εὐλόκησον δὲ, Κύριε, δοθῆναι σπέρμα κόσμου.
 καὶ γὰρ πάλιν αὐτὸ ἀντιώσω, δέσποτα, τῆ ἀγαθότη-
 σου ».

30 Οὗτος οὖν ὁ δίκσιος τὴν θεῖαν καθικετεύσας
 εὐμένειαν, τυγχάνει τοῦ ἐρετοῦ· ἐκέκρωξαν γιῆ,
 φησιν, οἱ δίκαιοι, καὶ ὁ Κύριος εἰσάκουσεν
 αὐτῶν. Ἐνθεν καὶ αὐτοῦ τάριστα ὁ πανελεήμων
 εἰσάκουσε Κύριος, ὅπως διὰ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ
 35 τὸ πρὸ τῶν αἰώνων προορισθὲν ἐκπληρωθῆ, κεκορυ-
 μένον μυστήριον. Διὸ καὶ ἄγγελος Θεοῦ σταλείς
 πρὸς τὸν Ἰωακείμ, φησὶ πρὸς αὐτὸν ὅτι· « εἰσάκουσε
 Κύριος τῆς δεήσεώς σου, καὶ συλλήψεται Ἄννα,
 ἡ γυνὴ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ τὸ σὸν
 40 λαληθήσεται σπέρμα ».

3. Ἡ δὲ δικαία Ἄννα ἐν τῷ κήπῳ τῷ ἑαυτῆς

dem mense praesenti, qui est primus anni, obdormivit vero immortalitatis somno, mense ultimo, ut reliquos decem menses intermedos in orbem complexa benediceret per nativitatem suam et vivificam dormitionem: de qua sermocinandi modo quidem tempus non est, sed quando sanctae dormitionis illius dies advenit. Nunc autem brevier philosophaturi de sancta eius nativitate progressi sumus, et de illa tantum dicendum habemus, quantum eius gratia nobis praestabit inspirabitque.

2. Parentes quidem huius Dei Filiae Ioaehim et Anna fuerunt, de genere regis David, de tribu Iuda, custodes legis et divinorum mandatorum accurati observatores, divitiis abundantes et divinitus infusa virtute locupletiores, sed prole orbatu propter vincula sterilitatis beatae Annae. Unde et opprobrium saepe excipiebant a filiis Israel: offerebant autem Deo duplicia dona, sed et sacerdotes, qui illa accipiebant, illos vituperare audebant quod semen in Israel non haberent(?). Quapropter iustus Ioaehim vehementer contristatus et ab omni humano commercio seipsum segregans, in eremum secedit, ubi quadraginta dies ieiunans, in fletu et ieiunio deprecabatur Dominum et: « Aufer a me, aiebat, Domine, aufer a me sterilitatis opprobrium et contemptum: et faveas, Domine, dare semen decorum, et ego rursus, illud reddam, Domine, bonitati tuae. »

Sic igitur iustus, divinam deprecatus clementiam, optatum assequitur: *Clamaverunt enim, inquit, iusti, et Dominus exaudivit eos*⁵. Ideo et ipsum misericordissimus exaudivit Dominus, ut per semen eius adimpleretur absconditum mysterium ante saecula praefixum. Unde et angelus Domini missus ad Ioaehim, dixit ei: « Exaudivit Dominus deprecationem tuam, et concipiet Anna uxor tua, et in universa terra celebrabitur semen tuum. »

3. Sancta autem Anna in horto suo dupli-

1. Amanuensis ad marginem scripsit verbum ὄρατον. Est revera perpulchra sententia. — 2. ἐγένοντο. — 3. Post τοῖς ἱερεῦσιν, sequitur verbum lectu difficillimum, quod suspicamus esse vel ὀρμέως vel δ' ὄρωκ. Corte verba quaedam librarius hic omisit. — 4. κλαυθμῶν.

cem agebat luctum, de viri nempe secessu et de propria sterilitate : « Ne ipsis quidem volatilibus caeli, aiebat, facta sum similis; haec enim sterilia non sunt coram Deo; neque inimentis, neque piscibus similis facta sum ego, ut fructum ventris offerrem Deo. Sed si etiam mihi, Domine, iusseris fructum donari ventris, hunc iterum tibi restituum, Domine, Deus meus. »

Dum autem his verbis cum fletu Deum alloquitur, accipit et ipsa similiter a divino angelo de prolis conceptione fausta nuntia. Vir autem eius, ex eremo domum reversus, non parvum animalium numerum immolavit et magnum convivium fecit universo populo. Anna vero, sterilitatis soluta vinculis a creatore naturae, concipit de viro suo Mariam Dei filiam, quam et genuit hodie salutis nostrae primitias, et matrem Verbi Dei castam, et primitias renovationis naturae nostrae per transgressionem divini mandati antiquatae et obscuratae. Et secundum divinum eloquium, ad instar illius mulieris farinae sata tria modico fermento totam massam fermentantis, ita et ibi per hoc divinitus fictum et omnino purum fermentum totam vetustam massam nostram denuo finxit conditor et innovavit. Hoc est autem incredibile et prorsus stupendum miraculum, scilicet quod purissimo huic fermento seipsum commiscuit ineffabiliter pisto purissimus, et ex illo partem aliquam suscipiens, totam massam nostram et totam subactionem elaboravit mirabiliter. Ideo postea dicebat : *Ego sum panis vivens*, et : *Ego sum panis vitae*^a. *Qui manducat me non esuriat*, et reliqua.

1. Sapientes vero parentes purissimae Dei filiae, promissionem adimplentes, post triennium offerunt eam Deo in Sancta Sanctorum cum virginum choro et facibus lactis, et completur illud : *Afferentur Regi Deo circumes post eam, et adducentur in templum regis*^b, id est Salomonis; et istud : *Andi, filia, et*

διπλοῦν ἐκόσπετο κοπετὸν περὶ τε τῆς τοῦ ἀνδρὸς ὑπογορήσεως καὶ τῆς αὐτῆς ἀκαρπίας ὅτι « οὐδὲ καὶ τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ, ἔλεγεν, ὁμοιωθῆν ἐγώ· ὅτι οὐδὲ ταῦτα ἀκαρπα ἐνόπιον τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ τοῖς κτήνεσι², οὐδὲ τοῖς ἰχθύσι³ ὁμοιωθῆν⁴ ἐγὼ καρπὸν κοιλίας προσφέρειν τῷ Θεῷ. Ἄλλ' ἐν κἀμοί, Κύριε, κελύσῃς καρπὸν ὁμοιωθῆναι κοιλίας, τούτου ἀντιδίδωμι πάλιν πρὸς σέ, Κύριε, ὁ Θεός μου »⁵.

Ταῦτα δὲ καὶ αὐτῆς ἐν κλαυθμῷ λεγούσῃς πρὸς Θεόν, δέχεται καὶ αὐτὴ ὁμοίως παρὰ τοῦ θεῖου ἀγγέλου περὶ τεκνογονίας τὰ εὐαγγέλια, καὶ τοῦ ἀνδρὸς ἐνόημισαντος ἐκ τῆς ἐρήμου, πλήθος ἔθουσε ζώων οὐκ ὀλίγων καὶ εὐοχρίαν μεγάλην πεποιήκειν παντὶ τῷ λαῷ. Ἦ δὲ Ἄννα τῶν στεριω- 15 τικῶν ἀπολυθεῖσα δεσμῶν παρὰ τοῦ δημιουργοῦ τῆς φύσεως, συλλαμβάνει παρὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς Μαρξίαν τὴν θεοπαῖδα, ἣν καὶ ἀπέτεκε σήμερον⁶ ἀπαρχὴν τῆς ἡμῶν σωτηρίας, καὶ ματέρα Λόγου Θεοῦ ἁγνῆν, καὶ ἀπαρχὴν κεινοουργίας τῆς παλαι- 20 θεύσεως διὰ παραβίασεως θείας ἐντολῆς καὶ ἀναπιστεύσεως φύσεως ἡμῶν. Καὶ κατὰ τὴν θεϊκὴν βῆσιν, ὡς κλεύρουσ' ἄττα τρία διὰ ζύμης μικρῆς ὄλον τὸ ψύραμα ζυμώσας, οὕτω καὶ ἐνταῦθα διὰ τῆς θεο- 25 πλάστου ζύμης ταύτης καὶ υπερκαθάρου ὄλον τὸ παλαιωθὲν ψύραμα ἡμῶν ἀναπλάσας ὁ πλάστουργός, ἐκαινοούργησε. Τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ παραδόξον θαῦμα, τὸ καὶ ἐκπλήξενος υπερεργέμον, ὅτι τῆ καθαρωτάτη ζύμη ταύτη συνεμίξεν ἑαυτὸν ἀρρήτως ὁ υπερκά- 30 θαρρος ἀρτοποιός, καὶ ἐξ αὐτῆς μέρος τι ἀναλάβόμενος, ὄλον τὸ ψύραμα ἡμῶν καὶ ὄλην τὴν διακρίαν εἰργάσατο θαυμασίως. Διὸ καὶ ἔλεγεν μετὰ ταῦτα· *ἐγὼ εἰμι ὁ ἄριστος ὁ ζῶν, καὶ ἐγὼ εἰμι ὁ ἄριστος τῆς ζωῆς· ὁ τρώγων με οὐ μὴ πεινῶσθαι, καὶ τὰ ἐξῆς.*

4. Οἱ θεόφρονες δὲ γεννήτορες τῆς πανάγου θεοπαίδος, τὴν ὑπόσχισιν ἐκπληροῦντες, προσέ- 35 ρουσι αὐτὴν μετὰ τριετίαν τῷ Θεῷ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων μετὰ παρθενικῆς γορείας καὶ λαμπρῶν παιδῶν, καὶ ἐκπληροῦσαι τὸ *ἰτενεχθῆσονται* τῷ βασιλεῖ Θεῷ παύθηναι ὀπίσω αὐτῆς, καὶ *ἰχθῆσονται* εἰς τῶν βασιλείας, ἦτοι τοῦ Σολο-

1. καὶ. — 2. τῶν κτήνων. — 3. τῶν ἰχθύων. — 4. Haece citantur ex PROFLA ANGELLO JACOBI GIL. E. AMANN. *Le Protevangile de Jacques et ses remaniements latins*. Paris, 1910, p. 190. — 5. Post σήμερον, libraribus addidit τῶ: प्रास-कन्दला, ut videtur, religione historice veritatis.

8. Ioh. vi, 5. — 10. Psal. XLIV, 15-16.

μῶντος· καὶ τὸ ἄκοιτος, θήγαιε, καὶ ἴδε καὶ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς σου· καὶ ἐπιθυμήσει ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης, Χριστὸς, τοῦ κίλλους σου· ὅπερ καὶ ἐγένετο. Καὶ αὕτη μὲν ἐπελάθετο τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς αὐτῆς, ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου καὶ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ποιουμένη τὰς διατριβάς. Ἐν οἷς γὰρ ὁ ἀρχιερεὺς εἰσῆρχετο ἅπασι τοῦ ἐνικυτοῦ, κόρη παρθένος διέτριβε καθ' ἡμέραν, ἵνα ἡ γοργῆ πληρωθῇ.

Ἡμεῖς δὲ περὶ τῆς εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἰσόδου τῆς παρθένου οὐ χρεῖν ἔργου ἀρτίως λέγειν πρὸ καιροῦ· ἀλλ' ὅταν ὁ τῆς ἐορτῆς ἐκείνης καιρὸς ἐπιστῇ, τότε λέξομεν πάλιν, εἴ τι προτείνει

15 Θεὸς καὶ ἡ θεότις Μαριάμ. Ἄρτι δὲ περὶ τῆς θεοσδότου γενήσεως αὐτῆς βραχέα τινὰ προσέκει διαλαθεῖν, καὶ ὡς νεοφανῆ βασιλῖδα καὶ καθαρὰν χαιρετίζασι τὰ εἰκότα, καὶ καταπαύσαι τὸν λόγον, ὅτι οὐ πρακτούμεθα πολλὰ περὶ τούτων φιλοσοφεῖν,

20 ἀλλὰ μᾶλλον εὐσύνεπτα καὶ εὐληπτα καὶ περὶ ἴνα καὶ ἡ ὑπόθεσις ὅλη διαλαμβάνηται ῥῆον, καὶ οἱ ἀκρατοὶ βραθυμίας ὑπὸ μὴ βαρυνόμενοι νήψωσιν, ἀλλ' ἵνα νηράλεον καὶ ἀρμπνον ἔρωσι τὴν ἀρόασι.

5. Χαῖρε ταινν, θεόστεπε κόσμου δέσποινα, παρθένε κόρη πανάμωμε, ἡ προεκλαθήσεια Θεῶν πρὸ πασῶν γενεῶν εἰς κατοικίαν τοῦ Λόγου, θεοχαρίτωτε, καὶ ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων σήμερον ἐκ λαρόνων ἀγόνων ἀποτεγείσεια. καρποφορίαν

30 ἐσήμενας τῆς ἀθανάτου ζωῆς, καὶ κοσμηκὴν διὰ τοῦ τόκου σου Θεοῦ καταλλαγίν. Χαῖρε, δέσποινα. καὶ τῶν κάτω βασιλιῶν τὸ κρατος, ὅτι τοῦ Θεοῦ τῶν ἀγγέλων μέλλουσα μήτηρ ἀναρχνήναι, ὑπὸ ἀγγέλου θεοῦ εἶχες τὴν λειτουργίαν πάντα τὰ ὑπὸ σέ· ὁ δὲ καὶ ὁ γεννητὸρ πατήρ σου καὶ ἡ συλλαβουσαά σε μήτηρ ὑπὸ ἀγγέλου ἁγίου τὰ περὶ σοῦ ἐδέξαντο εὐαγγελία. Καὶ εἰς τὰ τῶν ἁγίων ἅγια ἔρουσα τὴν κατοικίαν, ὑπὸ θεοῦ ἀγγέλου τὴν τροφὴν ἐπορίζου πρεπόντως ὡς ἀληθῶς. Χαῖρε,

40 ἁγνή παρθένε, τὸ κλειθρον τῆς παρθενίας, τῶν παρθένων τὸ κλέος, τὸ τεῖχος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος, καὶ τὸ θεῖον κειμήλιον τὸ παντὸς χριστοῦ τιμώτερον πάνυ. Χαῖρε, θεότατε παρθένε. ἡ νόμφη

vide, et obliuiscere populum tuum et domum patris tui; et concupiscet Rex gloriae. Christus, decorem tuum. Quod et factum est. Nam et ipsa oblita est populum et domum patris sui, in domo Domini et in Sanctis sanctorum commorans. Etenim quo summus Pontifex ingrediebatur semel in anno, ibi puella virgo commorabatur quotidie, ut Scriptura adimpleretur.

Nos autem de ingressu Virginis in Sancta Sanctorum nunc ante tempus sermonem texere non debemus; sed cum huius solemnitatis tempus aduenerit, tunc rursus loquemur, si tamen Deus et Dei filia Maria aliquid praestaverint. Modo vero de diuinitas data natiuitate illius breuia quaedam conuenit exponere, et illam tanquam reginam nuper ortam salutare ut decet, et sermoni finem imponere, quia non intendimus argumentum fusc tractare, sed potius perspicue et prosa facillique oratione, ut et argumentum totum facillius comprehendatur, et auditores, segnitiei somno non gravati, vigilent, ieiunamque intentamque praebent aures.

5. Salve igitur, Domina mundi a Deo coronata, virgo puella omnino immaculata, quam Deus praeclegit ante omnes generationes, ut Verbi habitaculum esses, Dei gratia plena, et novissimis temporibus hodie e sinu sterili genita, foecunditatem significasti immortalis vitae, necnon per partum tuum mundi cum Deo reconciliationem. Salve, Domina et reginarum terrestrium imperatrix, quia quae Dei angelorum mater eras futura, ab angelo divino omnia quae sub te sunt habebas ad ministerium. Ideo et qui te genuit pater et quae te concepit mater ab angelo sancto quae circa te erant fausta nuntia acceperunt. Et in Sanctis Sanctorum habens domicilium, a divino angelo cibum iure meritoque accipiebas. Salve, casta virgo, claustrum virginitatis, virginum decus, Ecclesiae Dei murus, salutis nostrae principium et finis, et praeclarus thesaurus omni auro pretiosior omnino. Salve,

Deigenitrix Virgo, sponsa Patris, mater Filii, sancti Spiritus domus ornata. Salve, casta Virgo Deigenitrix omnis maculae prorsus expers, animatum templum incomprehensibilis Trinitatis, sancta columba, purissima turtur, hirundo ver salutare praenuntians, formosa et canora lusciniā pro nobis salutare precēs praecinens, et vere bonorum causa universalis.

Salve, Deigenitrix Virgo, civitas animata, praeclarum palatium Regis gloriae, thronus eius magnus et excelsus, lectus et mensa regis caelorum. Salve, casta Virgo, inexpugnabilis murus, expugnatricis hostium, fidelium refugium et gaudium eorum qui in te confidunt, o omni laude digna. Salve, Deigenitrix Virgo, eius qui est incomprehensibilis locus, gaudium terrestrium, angelorum laetitia, hominum spes, caelestis ianua fidelium, animatum et splendendum caelum habitationis Dei. Salve, casta Virgo-mater, thalamus superni regni, praeclarum repositorium caelestium terrestriumque bonorum. Salve, Deigenitrix Virgo, causa nostrae laetitiae, quae per angelum Ave accepisti et concepisti, atque genuisti Unum de Trinitate, et utpote perpetui gaudii auctrix, aviae tristitiam prorsus delevisti.

Nunc autem, ultimum illud Ave excipiens, o immaculatissima puella, festina ad intercedendum pro nobis omnibus, qui celebramus venerandam nativitatem tuam, o Dei gratia plena, ut aeternorum bonorum fruitionem inveniamus, gratia et benignitate ter sancti Dei, cui gloria et imperium omni tempore, nunc et semper et in saecula saeculorum. Amen.

τοῦ Πατρὸς, ἡ μήτηρ τοῦ Υἱοῦ, καὶ ἡ τοῦ ἁγίου Πνεύματος οἰκία λελαμπρυσμένη. Χαῖρε, πανάχραντε ἁγνή παρθένη θεοτόκε, ὁ ἔμφυλος οἶκος τῆς ἀχωρήτου Τριάδος, ἡ ἁγία περιστερὰ, ἡ καθαρὸτάτη τρυγὼν, ἡ προμηνύουσα τὸ σωτήριον ἐκ χειλῶν, ἡ ὥραία, ἡ εὐλαὸς ἀηδὼν, ἡ κελαδοῦσα ὑπὲρ ἡμῶν τὰς σωτηρίους λιτὰς καὶ ἀπεισιπλῶς τῶν ἀγαθῶν ἡ αἰτία καθολικῶς.

Χαῖρε, θεοτόκε παρθένη, ἡ πόλις ἡ ἔμφυλος, τὸ θεῖον παλάτιον τοῦ βασιλείου τῆς δόξης, ὁ θρόνος αὐτοῦ ὁ μέγας καὶ ὑψηλός, ἡ κλίνη καὶ ἡ τράπεζα τοῦ βασιλείου τῶν οὐρανῶν. Χαῖρε, παρθένη ἁγνή, τὸ ἀπόρθητον τεῖχος, τὸ ἀποτρόπαιον τῶν ἐχθρῶν, τὸ καταφύγιον τῶν πιστῶν καὶ ἡ χάρις τῶν ἐπὶ σοὶ πεποιθῶτων, πανύμνητε. Χαῖρε, θεοτόκε παρθένη, τὸ τοῦ ἀχωρήτου χωρίον, ἡ χάρις τῶν γεγενῶν, ἡ τῶν ἀγγέλων χαρμονὴ, ἡ τῶν ἀνθρώπων ἑλπίς, ἡ οὐράνιος θύρα τῶν πιστῶν, ὁ ἔμφυλος λελαμπρυσμένος οὐρανὸς τῆς κατοικίας τοῦ Θεοῦ. Χαῖρε, ἁγνή παρθενομήτορ, ὁ θάλαμος τῆς ἁνῆ βασιλείας, τὸ θεῖον θεσάυρισμα τῶν ἁνῶν καὶ τῶν κάτω. Χαῖρε, θεοτόκε παρθένη, ἡ αἰτία τῆς χαρμονῆς ἡμῶν, ἡ τὸ χαῖρε δι' ἀγγέλου δεξαμένη καὶ συλλαβοῦσα καὶ τέξασα τὸν ἕνα τῆς Τριάδος, καὶ ὡς τῆς ἀλήκειου * χαρῆς αἰτίας, τὴν τῆς προμήτορος λύπην ἐξαρνάσασα ὅλος.

Ἄρτι δὲ καὶ τὸ τελευταῖον τοῦτο χαῖρε δεξαμένη, πανκωμώματε κόρη, τάχυνον εἰς προσεΐειν ὑπὲρ ἡμῶν πάντων τῶν γειραιόντων τὴν σεπτὴν σου γέννησιν, θεοχαρίτωτε. Ἐνὰ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν εὕρομεν τὴν ἀπόλαυσιν, χάριτι καὶ φιλανθρωπιᾷ τοῦ τριταγίου Θεοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

EIUSDEM NEOPHYTI INCLUSI ORATIO BREVIS IN INGRESSUM
BEATAE MARIAE VIRGINIS IN SANCTA SANCTORUM¹

ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ, ΜΟΝΑΧΟΥ
ΚΑΙ ἘΓΚΛΕΙΣΤΟΥ ΛΟΓΟΣ ἘΠΗΤΟΜΟΣ
ΠΕΡΙ ΜΑΡΙΑΣ ΤΗΣ ΘΕΟΠΑΙΔΟΣ, ὍΤΕ
ὑΠΟ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΑΥΤΗΣ ΤΡΙΕΤΗΣ²
5 ΕΙΣ ΤΑ ΤΩΝ ἈΓΙΩΝ ἉΓΙΑ ἈΠΕΔΟΘΗ
Τῷ ΘΕῷ ΠΕΡΙ ἧΣ ΚΑΙ ΓΡΑΦΙΚΑΙ
ΜΑΡΤΥΡΙΑΙ ΠΑΤΕΡ, ΕΥΛΟΓΗΣΩΝ.

NEOPHYTI PRESBYTERI, MONACHI ET
INCLUSI ORATIO BREVIS DE MARIA
DEI-FILIA. QUANDO TRIENNIS IN
SANCTA SANCTORUM A PARENTIBUS
DEO TRADITA EST; DE QUA ETIAM
E SCRIPTURA SUMPTA TESTIMONIA.
PATER, BENEDIC.

1. Θεαρχεικοῦ μυστηρίου πρὸς ἀπόβασιν ἀγο-
μένου, ἔμελλεν ἄρα καὶ τὸ ὑπουργοῦν ἐργαστήριον
10 πάσης ἀγιωσύνης εἶναι πεπληρωμένον, ὅπως ὁ
ὑπεράγιος καὶ ἐν ἁγίοις ἀναπαύσιμος. ἐν ἀγίῳ
κατασκηνώσας ἀποπεράνῃ τὸ προρρηθέν ἔλεος καὶ
ἀλλῆθαι συνήντησαν δικαιοσύνη καὶ εὐρίνη
κατεψίλωσαν, ἀλλῆθαι ἐκ τῆς γῆς ἀνέειπτε,
15 καὶ δικαιοσύνη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκλυε. Καὶ
γὰρ ὁ ἸΚρίος, ὡς πατήρ, θώσκει χριστότητα
τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ ἡ γῆ ἡμῶν θώσκει τὸν
καρπὸν αὐτῆς, Θεοῦ Λόγου τὸ σκῆνωμα, Μαρίαν
τὴν θεοκλήτην. Δικαιοσύνη ἐνώπιον αὐτοῦ
20 προσπορεύεται, βρώσᾳ ἐτοιμαίετε τὴν ὁδὸν
Κυρίου, καὶ θῆσει εἰς ὁδὸν τὰ διαβήματα
αὐτοῦ. Ἐπειδὴ γὰρ τὸ κάλλιστον ἐκείνο καὶ θεό-
πλαστον χρῆμα, τὸ κατ' εἰκόνα φημι Θεοῦ καὶ
καθ' ὁμοίωσιν ἡμῖν δωρηθέν, ἡμαυρώσαμεν ἀπότη
25 τοῦ ἄρεως, καὶ τῆ συγγενεῖ ἡμῶν γῆ παρεδόθη-
μεν ἀδικάστως, καὶ τῆς εἰκόνης ἐκείνης ἐστερηθη-
μεν ἄμφο καὶ τῆς ἀθανάσις· καὶ ἀντὶ ἀγιωσύνης
τῷ βραβύρω συνεκλύσθημεν τῆς ἀμαρτίας· καὶ
ἐδουλώθημεν τῇ ἀμαρτίᾳ καὶ τῇ ἀνομίᾳ, καὶ
30 ἐκάλυψε πᾶσαν τὴν οἰκουμένην πᾶν εἶδος παρανο-
μίας, ὡς ἐξεπέειν τὸν Δαβὶδ· Οὐκ ἔστι εἰς ἐνόσ³.
Κίμος γὰρ, φησι, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκλυεν
ἐπὶ τοὺς εἰσὶς τῶν ἀθροώπων, τοῦ ἰδεῖν εἰ
ἔστι οὐρανὸν ἢ ἐκζητῶν τὸν Θεόν· ἀντὶ δὲ

1. Cum divinae dispensationis mysterium
ad exitum iam properaret, oportebat quidem
et ipsam officinam quae ministerium praebi-
tura erat, omni sanctitate esse plenam, ut qui
sanctissimus est et in sanctis requiescit, in
sancto tabernaculum defigeret, illud prophe-
ticum adimplens: *Misericordia et veritas ob-
viaverunt sibi: iustitia et pax osculatae sunt.*
Veritas de terra orta est et iustitia de caelo
prospexit. Etenim Dominus, sicut Pater, dabit
benignitatem, Verbum suum, et terra nostra
*dabit fructum suum*⁴. Dei Verbi tabernaculum,
Mariam scilicet a Deo vocatam. *Iustitia ante*
cum ambulabit, clamans: Parate viam Do-
*mini*⁵, *et ponet in via gressus suos*⁶. Post-
quam enim pulcherrimum illud et a Deo
perfectum opus, imaginem dico Dei et eius
similitudinem, quam dedit nobis, obscuravi-
mus, a serpente decepti, cognatae nobis terrae
traditi sumus sine iudicio, illaque imagine
et immortalitate ambo spoliati sumus. Et pro
sanctitate, luto vitii sumus dediti servivi-
musque peccato et iniquitati: et ita operuit
universam terram omne genus transgres-
sionis, ut David exclamaret: *Non est usque*
ad unum, Dominus enim, inquit, de caelo pro-
sperxit super filios hominum, ut videat si est
*intelligens aut requirens Deum*⁷; loco autem

1. Ex eodem codice Paris. graec. 1189, fol. 164 v°-169 r°. — 2. τριετίας. — 3. συγγενῆ. — 4. ἐνόσ.

a) Psal. LXXXIV. 11-13. — b) Is. XL. 3. — c) Psal. LXXXIV. 11. — d) Ps. LII. 3-4.

istorum, vidit potius omnes declinavisse, simul inutiles evasisse.

Quid igitur? Numquid prae excessu malitiae impotens fuit? Num aversus est? Numquid non adinvenit remedium quod universalem putredinem sanaret? Numquid pelagus humanitatis et misericordiae abyssum scaturigines fluviorum et fontium operuerunt? Nequaquam. Sed quoniam infinitam illam misericordiam non decebat propriam creaturam in pabulum inimico relinquere et peccatum piamentum iustum postulabat, iustitiam scilicet et sanctitatem, gignitur iussu Dei ex Ioachim et Anna immaculatissima illa et casta Virgo Maria, ut de Trinitate unus, duobus aliis consentientibus, carnem ex ea assumens, peccatum destrueret in carne sua. Qualem igitur esse virginem illam oportebat? Utiq̄ue et ipsis solis radiis puriorem, ut soli iustitiae carnem immaculatissimam et puram impettiretur. Ubinam vero talem virginem enutrirī et comorari oportebat? Num in vulgari prorsus et polluta domo? Absit: sed profecto in ipsis illis Sanctis sanctorum, utpote quae et illis sanctior esset et sanctissimo Verbo et Deo carnem commodatura. Quam triennium agentem parentes hodie in Sancta Sanctorum introducunt cum choro virginum plurimo et lampadibus splendidis, promissiones praeclare adimplentes, sicut et avus illius, David, de sequentibus virginibus praedixit: *Afferentur, inquit, Regi virgines post eam; proximae eius afferentur tibi; afferentur in lactitia et exultatione; adducentur in templum regis*¹.

2. Et modo perspicere licebat quaedam prorsus mirabiliter facta; et hoc admiratu dignum fuit, quod Iudaei, qui *calicem excolabant et camelum declatibant*², contra factum non testiterunt neque insurrexerunt. Verisimile enim erat, secundum humanam consequentiam, eos dicturos esse non nisi semel in anno in Sancta Sanctorum Pontificem ipsum introire cum magna puritate, et non sine sanguine. Et vos, o Ioachim et Anna, quomodo triennium

τούτων εἶδε μᾶλλον ὅτι παντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἡρρειώθησαν.

Τί οὖν; Μὴ ἠπόρησε τῆ τῆς κακίας ὑπερβολῆ; Μὴ ἀπεστράφη; Μὴ οὐκ ἐξέυρεν ἱκανικὸν φαρμακὸν τῆς καθολικῆς σηπεδόνος; Μὴ τὴν θάλασσαν τῶν ὀκτιριῶν καὶ τοῦ ἐλέους τὴν ἄβυσσον ἀναβλύσεις ἐξέλειψαν ἑποταμῶν καὶ πηγῶν; Οὐ μὲν οὖν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἀνάξιον ἦν τῆς ἄβυσσοῦ εὐσπλαγγνίας ἐκείνης τὸ ἴδιον πλάσμα καταλεῖψαι βόσκημα τῶ ἐθροῦ, καὶ ἐδεῖτο ἡ ἁμαρτία ἐνδοκον ἀποτρόπαιον δικαιοσύνης καὶ ἁγιασμῶν, τίττεται κελύσει Θεοῦ ἐξ Ἰωακείμ καὶ τῆς Ἄννης ἡ πανάμωμος αὐτῆ καὶ καθαρὰ παρθένος Μαριάμ, ἵνα τῆς Τριῦδος ὁ εἷς, τῶν οὐο συνευδοκούντων, σαρκα ἐκ ταύτης προσηλαφῶς, καταργῆσαι τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ. Ποταπὴν δὲ ἄρα εἶναι τὴν παρθένον ἐκείνην ἐλρῆν ἢ πάντως καὶ αὐτῶν τῶν τοῦ ἁγίου ἁγίων καθαρωτέρων, ἵνα τῷ ἁγίῳ τῆς δικαιοσύνης μεταδόσει σαρκὸς παναμώμου καὶ καθαρῆς; Πῶς δὲ τὴν τοιαύτην ἀνατρέψεται εἶδε καὶ συνδικαίεσθαι παρθένον; Μὴ εἰς κοινὴν ἀπλῶς καὶ κεκοινομένην οἰκίαν; Ἀπαγεῖ ἀλλ' οὖν εἰς αὐτὰ ἐκεῖνα τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ὡς καὶ αὐτῶν ἁγιωτέρων καὶ τῷ ὑπεραγίῳ Λόγῳ καὶ Θεῷ σάρκα ἀνετιστομένην³. Ἦν καὶ τριετίζουσαν σήμερον οἱ τεκόντες εἰσάγουσιν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων μετὰ τε χροσῷ πλείστου παρθενικῷ καὶ λαμπάδιον φαινών, ἐκπληρῶντες τὰς ὑποσέσεις τρανώς, ἀθῶς καὶ ὁ προπάτωρ αὐτῆς περὶ τῶν ἐπομένων παρθένων προεζήειτε Δαβὶδ· ἀπειρηθήσοιτά, φησι, τῷ βασιλεὶ παρθένου ὀπίσω αὐτῆς· αἱ πλείον αὐτῆς ἀπειρηθήσοιτά σοι· ἐπειρηθήσοιτα ἐν εἰρησσίῃ καὶ ἀγαλλύσει ἀρηθήσοιτα εἰς ναὸν βασιλείως.

2. Καὶ ἦν κατιοεῖν ἀρτίως τινὰ ὑπερφυῶς γεγεννημένα καὶ θυμᾶσαι ἄξιον, ὅτι πῶς οἱ τὸν κώδικα διελίζοντες καὶ τὴν κάμηλον κατεπίνοιτες Ἰουδαῖοι οὐκ ἀνθεστήκασι πρὸς τὸ γενόμενον οὐδὲ ἐστασίασαν. Εἰκόσ γὰρ ἦν κατὰ ἀνθρωπίνην ἀκολουθίαν φάναι αὐτοὺς, ὅτι εἰς τὰ τῶν ἁγίων ἅγια ἅπασ τοῦ ἐνιαυτοῦ καὶ αὐτοὺς ὁ ἁρμερεδὲς εἰσέρχεται μετὰ πολλῆς καθαρότητος καὶ οὐ χωρὶς αἵματος. Καὶ ὑμεῖς, ὦ Ἰωακείμ καὶ Ἄννα, πῶς τριετίζουσαν παιδα εἰσάγετε εἰς τὰ

1. Fortasse ἐκλύψαν καὶ ἐξέλειψαν. — 2. ἀναστραφῶν.

3) Psal. XLV, 15-16. — b, Math. XXII, 24.

ἄγια τῶν ἁγίων; Διὰ τί δὲ καὶ αὐτός, ὃ ἄρχιερεὺς
 Ζαχαρίας, συνευδοκεῖς τούτῳ; Ἄλλ' ὡς εἶπες, τοῦ
 νόμου προσημαστέραν ἡγούμενος τὴν συγγενῆ τῆς
 Ἐλισάβετ, προῦδικας τὰ ἄδύτα ἐνδικαίτημα εἶναι
 5 τριετοῦς κορασίου. Τοιούτων δὲ τι εἰσέπειον οὐδὲν,
 οὐδὲ ἐνενοήθησαν. Τίς γὰρ διασκευάσειεν. ἂ Ἄκρίτος
 ὁ Θεὸς βεβούλευται;

Καὶ πάλιν ὡσαύτως θαυμάσαι ἄξιον, ὅτι πῶς
 ἡνέσχετο θυγάτριον τριῶν ἐτῶν καταλείψαι στοργὴν
 10 γεννητόρων καὶ θεραπεῖαν θεραπευαίνουσαν καὶ γονικὴν
 οἰκίαν, καὶ ἄπλως ὅσα περιπέσει ταῖς τῶν πλου-
 σίων οἰκίαις, καὶ παραμένειν ἐν τῷ ναῷ, πρῆγμα
 μὴ εὐπετὲς κατορθῶσαι, μᾶλλον πρεσβυτικῆς ἡλικίας
 τινὰ γυναικῶν, εἴτε ἀνδρῶν.

15 Ἄλλὰ βράβια πάντα τὰ δοκοῦντα Θεῷ προεῖπε
 γὰρ καὶ περὶ τούτων Δαβὶδ, ὁ προστάτωρ αὐτῆς.
 Ἄκουσον, φησι, θιγῆμιτε, καὶ ἰδὲ καὶ κλῖνον
 τὸ οὐς σοι, καὶ ἐπιλίθου τοῦ λαοῦ σου, καὶ
 τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς σου, καὶ ἐπιθυμήσει ὁ
 20 βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου. Ἄκουσον δὲ λόγον
 τῆς γονικῆς ὑποθήκας, πῶς μετὰ πολλῶν πρὸς
 Θεὸν λιτανιών ἐκ λαγῶνων ἐτέβηθ' ἀγρόνων, καὶ
 πῶς ἐκαρπώσαντό σε μετὰ πολλῶν εὐχῶν καὶ
 25 δακρύων, καὶ πῶς ἐπέσχετο ἀντιδοῦναι τῷ θεο-
 κτίει καὶ κλῖνον τὸ οὐς σοι, καὶ ἄκουσον τούτων.

Καὶ ἐπιλίθου τοῦ λαοῦ σου καὶ τοῦ οἴκου τοῦ
 πατρὸς σου, καὶ ἰδὲ ναῷ περιάλλειαν καὶ εὐπρέ-
 πειαν θαυμαστήν, εἰκόνημα οὐρανοῦ καὶ τῆς πάλας
 ἐν Σιλωάμ προσηξαμένης σκηνῆς. Καὶ ἐν τούτῳ
 30 δικαιομένῃ, τῷ νεῷ ὡς θεῖα καὶ ἁγνὴ περιστερᾶ,
 ἐπιλίθου τοῦ λαοῦ σου καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πα-
 τρὸς σου, καὶ ἐπιθυμήσει ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλ-
 λους σου, — καὶ κλίνας οὐρανοῦς ὡς ἐτεὸς ἐπὶ
 πύλον ἡρώδης καὶ ἀταρῆως, λαθὼν καὶ τὰς ἄνω
 35 δυνάμεις, καὶ κατελθὼν κατασκαρῶσει ἐν μέσῳ
 σου, ὅτι αὐτός ἐστι Κύριός σου, καὶ σὺ ὡς μήτηρ καὶ
 πόσις, προσκινῆσαις αὐτῶν τὸ δὲ σὸν λιτανεύ-
 σαισι πρόσωπον οὐ κλυθεῖσι τοῦ λαοῦ, καὶ
 ὡς βασιλεὺς πανένδοξον καὶ ὡς μητέρα πανήρω-
 40 μον ὁ βασιλεὺς τῶν ἀπάντων πεποικημένῃν ἐκ
 δεξιῶν αὐτοῦ παραστήσει σε ἐν ἱματισμῷ διαχρύσει
 ἀρετῶν εὐκλειζομένῃν, καὶ τὰ εἴη.

Ταῦτα οὖν ὁ περὶ αὐτῆς διὰ Δαβὶδ προηεσπίσας
 Θεός, αὐτὸς καὶ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν καὶ διάνοιαν

agentem puellam in Sancta Sanctorum intro-
 ducitis? Quare et tu, Pontifex Zacharias, lacto
 consentis? Sed, ut videtur, cognatam Elisabeth
 praeponendam legi existimans, ut sanctuarium
 domicilium esset triennis puellae concessisti.
 Talia vero neque dixerunt neque cogitaverunt.
 Quis enim licet dicere potest quae Deus decre-
 vit?

Et rursus pariter admiratione dignum, quo-
 modo filiola triennis relinquere potuit tum
 parentum amorem, tum ancillarum famulatum
 tum paternam domum, et ea omnia quae in
 domibus divitum inveniri solent, et permanere
 in templo; quod neque mulieres neque viri
 etiam in senili aetate facile potuissent.

Sed facilia omnia quae Deo placent: siqui-
 dem prophetavit etiam de his David, proavus
 eius: *Audi, inquit, filia, et vide et inclina
 aurem tuam, et obliviscere populum tuum et
 domum patris tui, et concupiscent rex decorem
 tuum*. Audi videlicet [geniturae pignora,
 quomodo cum multis ad Deum supplicatio-
 nibus e ventre genita sis sterili, et quomodo
 te possederint cum multis orationibus atque
 lacrymis, et quomodo ei qui dedit reddere
 te sponponderint. *Et inclina aurem tuam* et audi
 haec. *Et obliviscere populum tuum et domum
 patris tui*, et vide templi pulchritudinem et
 decorem admirabilem, caeli simulacrum et
 tabernaculi, quod olim in Silo praelixum est.
 Et in hoc templo commorans sicut diva et
 pura columba, *obliviscere populum tuum et
 domum patris tui, et concupiscent rex decorem
 tuum, et inclinans caelos*, tacite et quiete,
 insciis et ipsis supernis virtutibus, *sicut imber
 super vellus descendet*^b, et in medio tui habi-
 tabit, quia ipse est Dominus tuus, et tu, ut
 mater et ancilla, *adorabis illum; vultum autem
 tuum deprecabuntur divites plebis*^c, et sicut
 reginam gloriosissimam et sicut matrem im-
 maculatissimam Rex omnium a dextris suis te
 collocabit varie ornatam et in vestitu deaurato
 virtutum praeefulgentem, et quae sequuntur.
 Igitur Deus, qui haec per David de illa
 vaticinatus, est qui et ipse puerilem aetatem et

a) Psal. XLIV, 11-12. — b) Psal. LXXI, 6. — c) Psal. XLIV, 13.

mentem illam Spiritu sancto replevit, prae-stituit illam manere in Sanctis Sanctorum et oblivisci populum et cognatos et domum patris. Si vero aliquando haec et ad Ecclesiam divinitus vocatam translata sunt, hoc non nisi anagogice dictum est: proxime autem et proprie de sancta Virgine sanctissimus Spiritus haec omnia praedixit.

3. Immaculata autem Virgo novennium in sanctuario et in divino templo commorata est, caelestem cibum ab angelo Dei accipiens, ut Dei angelorum mater praelecta. Duodecimo vero anno immaculatae iuventutis huius peracto, de eicienda e Sanctis puella deliberant sacerdotes, reverentes ne ut iuvenulae aliquidi feminei illi accidat; ignorantem autem quem Deus delegerit custodem virginis, signum petunt hoc modo; suasionem enim sacerdotum, ad orandum pro re huiusmodi impellitur Zacharias, qui vestem duodecim tintinnabula habentem induens, [Deum] interrogat. Angelus autem Domini ad eum accedens, dicit illi: « Congrega senatum filiorum Israel, quotquot vidui sunt, et sume mihi illorum baculos, et ora, et iterum eos illis distribue, et super quem videris signum, scito huius baculi dominum Virginis custodiam sortitum esse. »

Et factum est ita; et tuba cecinit, et congregatus est omnis senatus viduorum una cum fabro Ioseph, quorum baculos sumens Zacharias, oratione facta, distribuit; signum autem in nullo apparuit; extremo vero dedit et fabro Ioseph; et ecce evolavit columba e summitate baculi eius super caput ipsius; et sorte designatus est proculus seu custos Virginis, quamvis forte invitus. Recusabat enim sponsonem illius propter multas rationes, sed non praevaluit; et accepit eam in domum suam [anquam sacrum thesaurum faber admirabilis, usque dum supremus artifex omnium quae facta sunt per eam instauraret corruptam naturam nostram securi et scalpro ineffabilis sapientiae suae et potentiae.

4. Nos vero causam renovationis nostrae Mariam immaculatissimam paucis salutantes,

ἐκείνην ἐμφορήσας Πνεύματος ἁγίου, προεβλετο προσμένειν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων καὶ ἐπιλαθῆσθαι λαοῦ * καὶ συγγενῶν καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς. Εἰ δὲ που καὶ περὶ τῆς θεοκλήτου ἐκκλησίας ἀνεβήθησαν ταῦτα, ἀλλὰ καὶ ἀναγωγικῶς ἐγκειμένως δὲ περὶ τῆς ἁγίας παρθένου κυρίως τὸ πανάγιον προαπεφάνητο Πνεῦμα.

3. Ἡ δὲ ἄρρατος παρθένος ἐνεαετῆ χρόνον ἐν τοῖς ἀδύτοις καὶ τῷ θείῳ νεῖθ παραμένουσα τροφήν οὐράνιον ὑπὸ θεοῦ ἐδέχετο ἀγγέλου, ὡς τοῦ Θεοῦ τῶν ἀγγέλων μήτηρ προεκλεχθεῖσα. Δωδεκαετοῦς δὲ χρόνου τῆς ἀρρατου ἡλικίας ἐκείνης διαγενομένης, σκέπτονται οἱ ἱερεῖς ἐκ τῶν ἁγίων ἐξεῖσθαι τὴν κόρην, ὑπορώμενοι μήπως ὡς νεάνιδι γυναικείῳ τι συναντήσῃ! αὐτῇ ἀγνωσῶντες δὲ τίνα προκρινεῖ ὁ Θεὸς φύλακα τῆς παρθένου, σημεῖον ἐπιζητοῦσι τρόπῳ τοιῦθι: εἰσηγήσει γὰρ τῶν ἱερέων προστρέπεται Ζαχαρίας εὐξασθαι περὶ τούτου. Ὁ δὲ τὸ θεωκακώδηλον ἀμεισισόμενος καὶ ἐρωτήσας, ἐπιροτῆ πρὸς αὐτὸν ἀγγέλου Κυρίου λέγων πρὸς αὐτόν « Ἐκκλησίαισον τὴν γερούσιαν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ὅσοι χηρεύουσι, καὶ λαβέ μοι τὰς αὐτῶν βακτηρίας καὶ προσεῦξαι, καὶ πάλιν ταύτας αὐτοῖς διάνειμα, καὶ ἐρ' ἢ ἂν θεασῆ σημεῖον, γινώθι ὅτι ὁ τῆς βράβδου ἐκείνης δεσπότης κεκληρωταί εἶναι καὶ τῆς παρθένου φύλαξ. »

Καὶ ἐγένετο οὕτως καὶ ἔκρυσσε σάλπιγγα, καὶ συνήθη πᾶσα ἡ γερούσια τῶν χηρευόντων ἅμα τῷ τέκτονι Ἰωσήφ, ὃν τὰς βακτηρίας λαβὼν Ζαχαρίας καὶ προσεζήμενος καὶ διαβούς, σημεῖον ἐβάνη ἐν οὐδαμιγ' ὁδῶς δὲ ἐπ' ἐσχάτων καὶ τῷ τέκτονι Ἰωσήφ, ἰδοὺ ἀνεπτῆ περιστρεφὰ ἐκ τοῦ ἄκρου τῆς βράβδου αὐτοῦ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ· καὶ ἐληρωθή τῆς παρθένου μήτιστρο ἦτοι φύλαξ, τάχα καὶ μὴ βουλόμενος. Καὶ γὰρ παρηγεῖτο τὴν ταύτης μνηστεῖαν διὰ πολλὰ τὰ αἰτία, οὐκ ἴσχυσε δὲ, καὶ ἔλαβε αὐτὴν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ὡς θησαυρίσμα θεῖον ὁ τέκτων ὁ θαυμαστός, ἕως οὗ ὁ ἀρριτέκτων πάντων τῶν γεγονότων δι' αὐτῆς ἀνορθώσει τὴν σκληρωθεῖσαν οἰκείαν φύσιν ἡμῶν ἐν πελέκει καὶ λιχέυτηρίῳ τῆς ἀρρήτου σοφίας αὐτοῦ τοῦ δυνάμεως.

4. Ἡμεῖς δὲ τὴν αἰτίαν τῆς ἡμῶν καινουργίας Μαρίαν τὴν πανάρρατον μικρὰ τίνα χειρεῖσιν-

1. συναστῆσαι.

τες, τὸν λόγον εἰς πέρας ἀγγήσωμεν, ὅτι τὰ πρὸς αὐτὴν εὐαγγέλια τοῦ θεοτάτου Γαβριὴλ περιμένειν προσήκει τὸν ὠρισμένον καιρὸν· ἀρτίως δὲ περὶ τῆς ἐν τῷ καιρῷ εἰσόδου αὐτῆς ἀποχρῶντος δια-

- 5 λαθόντες συνοπτικῶς, τίς χρεῖα ἐπεκτείνειν τὸν λόγον περαιτέρω τοῦ δέοντος, καὶ ἀτονῶν ἴσως καὶ νυσταγμῶν παρεσχάνην τοῖς ἀδελφοῖς· Ἐγὼ¹ δὲ καὶ μικρὰ χαιρετίζω² χαρμονικῶς καὶ τοὺς βράθυμους τυχὸν ἀφυπνίσωμεν πρὸς ἀράσαν.
- 10 Χαῖρε, θεοτόκε παρθένε, τὸ κειμήλιον τὸ ἐμφυγον τῆς ἀγιωρίστου Τριάδος, ἐν ᾧ κατεσκήνωσεν ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης Χριστὸς ὁ Κύριος, καὶ τῆς δουλείας τοῦ ἐχθροῦ ἡμᾶς ἐλυτρώσατο. Χαῖρε, θεοτόκε παρθένε, τὸ πανάγιον τέμενος τοῦ ὑπερα-
- 15 γίου Θεοῦ, ἡ εἰς τὰ τῶν ἁγίων ἄγια ἀνατραφεῖσα καὶ πρὸς ἁγιωσύνην τὴν πολυαμάρτητον φύσιν ἡμῶν συκαλλέασα. Χαῖρε, θεοτόκε παρθένε, τῶν πιστῶν τὸ στήριγμα, τὸ κάλυμμα τῆς οἰκουμένης καὶ πάντων ἡμῶν τῶν ἀιμακλώτων ἢ λύτρωσις.
- 20 Χαῖρε, θεοτόκε παρθένε, τὸ ἄνωγ τῆς παρθενίας, τὸ κάλλος τῆς καθαρότητος, καὶ τοῦ γένους τῶν γυναικῶν τῆς ἀτιμίας ἢ ἀπαλλαγῆ. Χαῖρε, θεοτόκε παρθένε, ἡ δόξα τῶν βασιλείων, τὸ κλέος τῶν μεγιστάνων καὶ χριστιανῶν πάντων ἀκαχάρητον τείχος.
- 25 Χαῖρε, θεοτόκε παρθένε, ἡ σάεπη τῶν ἐπὶ σοὶ πεποιθῶτων, ἡ τῶν ἡμαρτωλῶν μεσίτης πρὸς Θεόν, καὶ τῶν θερμῶς μετανοούντων εὐθυβόλος ἀντιλήψις. Χαῖρε, θεοτόκε παρθένε, τῶν προπατόρων τὸ κάλυμμα, τῶν ἀποστόλων τὸ κήρυγμα καὶ τῶν μαρτύρων τὸ κλέος. Χαῖρε, θεοτόκε παρθένε, τῶν ἀπιστούντων ἢ τύφλωσις, τῶν πιστευόντων τὸ φῶς καὶ πάντων τῶν πίστων ἢ ἀρραγῆς προστασία καὶ ἀύπτρα. Χαῖρε, θεοτόκε παρθένε πανάχραντε, τῶν τοῦ Χριστοῦ θαυμάτων ἢ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος, δι-
- 30 ἧς ἐκ τῶν ἄνω κατέβηεν ὁ ὕψιστος, καὶ τὴν ἐκπτώτων φύσιν ἡμῶν ἐν τοῖς καταχθόνιοις τοῦ Ἄδου ἀναλαβόμενος, ἀνήγαγε καὶ συνεκάθισε ἐπὶ πατρικῆ δεξιᾷ, καὶ ὑπὸ πάσης κρίσεως αὐτοῦ προσκυνεῖσθαι αὐτὴν κατηξίωσεν.
- 40 Ὡ μυστηρίου καινοῦ, ᾧ τιμῆς ἀροτάτης καὶ ὑπερφυοῦς. Ἐπεθύμησαν γὰρ ἄγγελοι ταῦτα, τῆ τιμῆ, παρακύψαι. ὅτι οὐκ ἀγγέλων φύσεως ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραάμ ἐπελάβετο, ὡς καὶ Ἠσαῖος

sermonem ad finem perducamus, quia ad definitum tempus fausta nuntia, quae ad eam detulit praeclarissimus Gabriel, expectare decet. Nunc vero, postquam de illius in templum ingressu breviter, sufficienter tamen, disseruimus, quid opus profendere orationem ultra debitum, et taedium, fortasse et dormitationem inducere fratribus? Paucis autem et laetis salutationibus somnolentos, si qui sint, expergeficiamus, ut audiant.

Ave, Deipara Virgo, cimelum animatum indivisae Trinitatis, in quo tabernaculum fixit rex gloriae, Christus Dominus, et a servitute inimici nos liberavit. Ave, Deipara Virgo, sanctissimum templum sanctissimi Dei, quae in Sanctis sanctorum enutrita fuisti et multis peccatis gravatam naturam nostram ad sanctificationem invitasti. Ave, Deipara Virgo, fidelium firmamentum, orbis terrarum gloriatio et omnium nostrum, qui captivi eramus, redemptio. Ave, Deipara Virgo, flōs virginittatis, pulchritudo puritatis, et muliebris sexus ab opprobrio liberatio. Ave, Deipara Virgo, regum gloria, primatum fama, et omnium christianorum murus inexpugnabilis. Ave, Deipara Virgo, refugium in te confidentium, peccatorum mediatrix apud Deum, ferventer poenitentium defensio tuta. Ave, Deipara Virgo, avorum gloriatio, apostolorum praeconium et martyrum celebritas. Ave, Deipara Virgo, infidelium excaecatio, credentium lumen, omnium fidelium invicta tutela et speculum haud frangendum. Ave, Deipara Virgo immaculatissima, miraculorum Christi principium et finis, per quam de supernis descendit Altissimus, et in profunda inferni elapsam naturam nostram suscipiens, reduxit in caelum et ad paternam dexteram collocavit, et ab omni creatura sua adorari ipsam inovit.

O novum mysterium! O dignitas suprema et insignis! Desideraverunt enim angeli hanc dignitatem attente contemplari¹, quia non angelicam naturam, sed semen Abrahae as-

1. τό. — 2. χαιρετίζω.

*) I Petr. I, 12.

sumpsit, sicut et Paulus vaticinatus est^a. Et quid faciemus, si per peccatum in profunda illa deciderimus? Etenim non amplius Christus huc descendet, ut illos qui rursus lapsi sunt reducat. Descendit enim semel et redemit nos, et ascendit, et iussit eos qui in eum baptizati sunt non iam servire peccato et in infernum descendere, quia venturus est, non ut rursus illuc descendat, sed venturus est ad iudicandos vivos et mortuos atque reddendum unicuique secundum opera eius^b.

5. Nos vero multum de his loqui non ferentes, redeamus ad propositum, et ave etiam semel promamus, et postquam salutationem numero parem denario virginum choro compleverimus, requiescamus. Salve, omnium regina, Dei gratia plena, Domina Virgo Deipara, et huius claustrii mei una cum augustissimo duce Filii tui inexpugnabilis custodia et murus inconcussus, insidiantiumque hostium invisibilem sive etiam visibilem eversio et ruina. Sed ne desinas, rogo, o venerandissimum et sacratissimum par meum, invicta tua tutela usque in finem possessionem tuam hanc protegere, et omnes in ea habitantes, et hanc *novam Sion*^c, quam nuper aedificavi ego, virtute Dei, et meipsum custodire immunem et illaesum ab omnibus adversarii insidiis, et pro me, inutili famulo vestro, Domino offerre acceptabilem supplicationem pro mea salute, ut etiam exinde glorificetur gloriosum et sanctissimum nomen Patris et Filii et Spiritus sancti omni tempore et nunc et semper et in saecula saeculorum. Amen.

ἑθέσπισε. Καὶ τί ποιήσωμεν, ἐὰν οὐκ τῆς ἁμαρτίας ἐν τοῖς καταχθονίοις ἐκεῖνοις καταπέσωμεν¹; Οὐκίτι γὰρ Χριστὸς ἐκεῖ καταβήσεται ἀναγαγεῖν τοὺς καὶ αὐθις ἐκεῖ πεποικότες. Κατήλθε γὰρ ἅπασι καὶ ἰλυτρόσατο ἡμᾶς, καὶ ἀνήλθε καὶ ἐθέσπισε τοὺς 5 εἰς αὐτὸν βυπτιζομένους μακρὴν δουλοῦσθαι τῆ ἁμαρτίᾳ καὶ εἰς τὸν ἕρην κατέρχεσθαι, ὅτι οὐκ ἔρχεται ἐλεῖ καὶ αὐθις κατελθεῖν, ἀλλ' ἔρχεται κρίναι ζῶντας καὶ νεκροὺς καὶ ἀποδοῦναι ἕκαστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. 10

5. Ἡμεῖς δὲ πολλὰ περὶ τούτων λέγειν μὴ ἀνεγρόμενοι, ἀναγρόμενοι πρὸς τὸ προκείμενον, καὶ χαιρετίσωμεν ἔτι ἅπασι, καὶ τὴν ἰσχυρόν δεκαριθμῶν χοροῦ τῶν παρθένων τελευτάντες καταπαύσωμεν. Χαῖρε, παντάνασσα θεοχαριτώτα- 15 δέσποινα παρθένε θεοτόκε, καὶ ἡ τῆς ἐγκλείστου μου ταύτης σὺν τῷ πανσέπτῳ στρατηγῷ τοῦ Υἱοῦ σου² ἀκαθαίρετον³ φρούριον καὶ τεῖχος ἀκράδαντον, ἐπιβουῶν τε ἐχθρῶν ἀοράτων ἢ καὶ βρομιέων ἀνατροπῇ καὶ πτώσει. Ἀλλὰ μὴ ἐκλείψης παρακαλῶ, ὡ πανσεβάσμιέ μου ζωνοῦρις καὶ πανέρος, τῆ ἀμάχῳ σου ἐπισκέψαι⁴ ἕως τέλους τὸ κτήμά σου περιστάσειν τοῦτο, καὶ τοὺς οἰκούντας ἐν αὐτῷ καὶ τὴν νέαν ταύτην Σιών, ἣν καὶ προσπάτως 20 ἐδομησάμεν ἐγὼ σθένει Θεοῦ, καὶ μετὰ διαφυλάττεσθαι⁵ ἐκ παντοίας ἀντικειμένης ἐπιβουλῆς ἀσυνῆ καὶ ἀτήμαντον, καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ἀγρείου ὑμῶν οἰκίτου προσάγειν τῷ δεσπότῃ εὐπρόσδεκτον ἱεραῖον ὑπὲρ τῆς ἐμῆς σωτηρίας, ἵνα καὶ ἐντεῦθεν δοξασθῇ, τὸ δεδοξασμένον καὶ πυνάγιον ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος πάντοτε 30 καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

¹ καταποῦσθαι κ. — ² ἡμῶν. — ³ Forsan Michael Archangelus vel Demetrius μεγαλόμαστορ. — ⁴ ἐκαστῷ δέ. — ⁵ ἐπισκέψαι.

^a Hebr. 11, 16. — ^b Matth. xvi, 27. — ^c Νέα Σιών est nomen monasterii a Neophyto nostro fundati.

VI

MANUEL II PALÉOLOGUE, EMPEREUR DE CONSTANTINOPLE (1391-1425)

HOMÉLIE SUR LA DORMITION DE LA SAINTE VIERGE.

INTRODUCTION

Le nom de Manuel II Paléologue, empereur de Byzance de 1391 à 1425, est trop connu dans l'histoire de la littérature byzantine pour que nous ayons à nous arrêter ici sur sa vie et ses écrits. La savante dissertation que Berger de Xivrey a consacrée à la vie et aux ouvrages de ce basileus¹ suffit amplement à contenter toutes les curiosités, et nous ne pouvons que renvoyer le lecteur à ce travail si consciencieux. Nous ne nous occuperons donc que de l'homélie sur la Dormition de la Vierge, dont nous publions le texte original, inédit jusqu'ici. Nous tirons ce texte du cod. Vatic. graecus 1619, fol. 1-14, qui, dans sa première partie (fol. 1-55), est écrit sur parchemin et date du XIVe siècle². Il est donc contemporain de Manuel, et l'on peut croire qu'il fut exécuté sur son ordre. Le prologue qui précède le discours et qui en indique l'occasion et le sujet, confirme cette hypothèse. Le texte ne laisse rien à désirer et nous paraît rendre tout à fait superflue la collation avec d'autres manuscrits, s'il en existe³.

Hippolyte Maracci publia dans ses *Caesares Mariani* une traduction latine de cette homélie, due à la plume de Jean Mathieu Caryophylle, évêque grec-uni d'Iconium. Elle a été reproduite dans la *Patrologie* de Migne⁴. Elle est généralement exacte et serre l'original de près. Aussi l'avons-nous utilisée en la modifiant par endroits.

1. *Mémoire sur la vie et les ouvrages de l'empereur Manuel Paléologue*, dans les *Mémoires de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres*, t. XIX (1853), II, p. 1-201.

2. Voir *Catalogus codic. hagiographicorum graec. biblioth. Vaticanae* des Pères Bollandistes, Bruxelles, 1899, p. 141.

3. Nous n'avons rencontré cette homélie dans aucun des catalogues que nous avons pu consulter, notamment dans ceux de la Bibliothèque nationale de Paris, de l'Ambrosienne, de la Bodléienne, de la bibliothèque synodale de Moscou.

4. *P. G.*, t. CLVI, col. 91-108. Cette traduction ne contient pas le prologue.

Comme il est dit dans le prologue, Manuel composa ce discours à la suite d'une grave maladie dont la sainte Vierge le délivra. Cette indication ne nous permet pas de fixer d'une manière précise la date de composition. Berger de Nivrey a supposé que c'était un fruit de vieillesse, et que le basileus l'avait écrit au monastère de la Peribleptos, où il s'était retiré en 1421¹. Mais c'est là une pure hypothèse. Nous croirions plutôt que c'est une œuvre de jeunesse. L'âge du manuscrit qui le contient, l'absence de toute allusion aux événements qui ont marqué le règne de Manuel nous confirment dans cette vue.

C'est un morceau de rhétorique de forme très soignée mais manquant de soufle et de naturel. Le plan laisse fort à désirer, et les répétitions ne sont pas rares. Quant au fond théologique, il est irréprochable; remarquable aussi de délicatesse et de profondeur l'analyse des sentiments intimes de la Vierge soupirant après la fin de son exil d'ici-bas. Tout le discours roule autour de trois ou quatre idées principales plusieurs fois répétées : 1° grandeur de la maternité divine, qui délie toute louange créée. Coopération libre de Marie au mystère de l'Incarnation; 2° Marie fut toujours unie à Jésus non seulement pendant la vie terrestre du Sauveur, mais aussi avant le mystère de l'Incarnation et après l'Ascension; 3° la mort de la Vierge fut toute joyeuse. Sans doute la séparation de son âme d'avec son corps lui causa bien une légère douleur; mais cette peine fut comme absorbée dans l'océan de la joie qui inondait son âme, à la pensée qu'elle allait être réunie à son Fils bien-aimé. Si elle mourut, ce fut pour ressembler à Jésus et pour montrer qu'elle était vraiment de notre race: 4° en guise de péroraison, l'orateur invite ses auditeurs à se réjouir avec la Mère de Dieu allant rejoindre son divin Fils, et à monter au ciel à sa suite par la pensée, en se dégageant des choses basses et terrestres.

Il est remarquable que Manuel, qui s'arrête avec insistance sur la mort de Marie, ne parle pas expressément de sa résurrection et de son assumption corporelle au ciel. La *μετάστασις* qui revient si souvent sous sa plume s'entend directement de l'essor de l'âme de la Vierge vers son Dieu. Ce silence s'explique par le fait que, dès l'exorde, l'orateur nous avertit qu'il s'interdira tout récit historique sur la vie de la Mère de Dieu. Rien d'étonnant dès lors qu'il ne nous conte pas l'histoire, bien connue du monde byzantin, de la résurrection de la Vierge. Il n'a pas voulu répéter ce que d'autres avaient déjà dit tant de fois et qu'on lit, par exemple, dans le long discours sur la Dormition, de son contemporain et ami Manuel Chrysoloras².

Ce qu'il y a de plus intéressant au point de vue doctrinal dans le discours

1. *Op. cit.*, p. 201.

2. Ce discours est encore inédit. Nous le publierons prochainement.

il, pas eu, par hasard, connaissance de la controverse agitée à son époque dans les universités de l'Occident? L'hypothèse est des plus vraisemblables. On sait, en effet, que Manuel fit de 1399 à 1402 un long voyage en Italie, en France et en Angleterre, pour réclamer l'appui des princes catholiques contre les Turcs. Il passa à Paris près de deux années, et les historiens nous apprennent qu'il aimait à s'entretenir avec les membres du clergé français et surtout avec les moines de Saint-Denys, pour qui il professait une estime particulière. Un docteur de l'université lui ayant présenté une courte dissertation sur la procession du Saint-Esprit du Père et du Fils, il réfuta cet écrit dans un long ouvrage encore inédit, qui ne compte pas moins de cent cinquante-sept chapitres¹. Curieux et ouvert, comme il l'était, aux choses de l'esprit, il dut sans doute s'intéresser à la célèbre université, qui attirait les étudiants de tous les pays d'Occident, et se renseigner sur les grandes controverses qui divisaient les Docteurs. Le débat qui mettait alors aux prises Franciscains et Dominicains relativement à la sainteté originelle de la Mère de Dieu dut lui être signalé. Et ce ne fut pas dans l'école thomiste mais chez les disciples de Scot qu'il retrouva la doctrine de son Église.

Le passage que nous avons cité n'est pas le seul où l'on retrouve l'idée de la conception immaculée. Ailleurs Manuel affirme que, *seule de toutes les femmes, Marie a échappé à la condamnation venant du péché* (§ X); que *seule parmi les hommes de tous les siècles, elle est apparue exempte de l'antique malédiction contemporaine du genre humain* (§ IX). Les raisons qu'il donne de la mort de la Vierge suggèrent également que la Mère de Dieu fut toujours exempte de toute souillure. Ce fut uniquement pour ressembler à son Fils et pour montrer qu'elle était vraiment de la race humaine que Marie se soumit à la loi commune à toute chair.

1. Sur le voyage de l'empereur Manuel en Occident voir Berger de Xivrey, *op. cit.* et mon article dans les *Échos d'Orient*, t. XV (1912), p. 322-332.

MANUELIS PALEOLOGI IMPERATORIS ORATIO
IN DORMITIONEM DEIPARAE

Η ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ 'ΕΝ
'ΕΒΙΤΟΜΗ'.

Ὁ παρών λόγος πρὸς τὴν ὑπερένδοξον θεοτόκον
γέγραπται τῷ βασιλεῖ, ἀνθ' ὧν χλεπωτάτης αὐτὸν
ἐρρύσατο νόσου. Ἐπεὶ δὲ πάντες οἱ λόγοις ταύτην
ὑμνήσαντες τῶν διηγημάτων ἔχονται προυργιαίτερον
τοῦ κατ' αὐτὴν θαυμαστοῦ βίου, καὶ τούτοις ὡς ἐπὶ
τὸ πολὺ διακρίθουσι, δεῖν οὗτος ἐγνωίκει παντάπασι
ταῦτα παραδραμεῖν, ὡς μὴ ταῦτ' αὐτῷ τοῖς τοσοῦτοις
ἀνδράσι λέγειν. Καὶ μὴ καὶ τὰ κατ' αὐτῆς ἐγκώμια
ἐκείνοι μὲν ὡσπερ σκοπὸν τινα τίθενται καὶ πρὸς
αὐτὰ βλάλλουσι. Ὁ δὲ, παραλειπτικῶς τινι τρόπῳ
τούτοις χρησόμενος, μᾶλλον ἐξαιρεῖ τὴν πίνυσημον
διὰ παντός, ὡς εἰπεῖν, τοῦ μήκου¹ δεικνυσι δὲ καὶ
τὴν ἀπὸ τῆς διακρίσεως τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος
κοινῆ τοῖς ἀνθρώποις ἐγγινωμένην λύπην τοσοῦτον
ἀμυδρῶν ἐν αὐτῇ καὶ ἐν ἀκαρεῖ παραγεγονυῖαν διὰ
τὴν φιλιότην μεταστάσασιν, ὅσον ἐξεῖναι μηδὲ λύπην
ταύτην εἰπεῖν. Καὶ ταῦθ' ὡσπερ τινὰ περιστάμενος
ὄλην διατρεῖ. καὶ δεικνυσι τοὺς τρόπους, οἷς ὁ
θάνατος φοβερός² τῆς ἀνθρώποις γίνεται, καὶ
τέλος παραινεῖ μὴ λυπεῖσθαι, ἀλλὰ συγχαίρειν τῇ
θεοτόκῳ τῆς πρὸς τὸν Ὑῖον μεταστάσεως.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΦΙΛΟ-
ΧΡΙΣΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΑΝΟΥΗΛ ΤΟΥ
ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΠΑΝΣΕ-
ΠΤΟΝ ΚΟΙΜΗΣΙΝ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ
ΔΕΣΠΟΙΝΗΣ ἩΜΩΝ ΘΕΟΤΟΚΟΥ.

1. Ὡ Θεοῦ μῆτερ — καλὸν γὰρ οἶμαι καὶ
μᾶλα χαρίεν³ ἀπὸ τῆς κρείττονός σε προσαγορίας
καὶ σοι πρὸς δόξαν μόνης ἀρκούσης εὐθὺς καλέσαι,
— οἶδον ὅσπῃν τοῖς βρῆνησασμένοις σὴν χάριν, καὶ
τίθει πέρας τῆδε τῷ λόγῳ μᾶλα τῇ προβήσει συμ-

ARGUMENTUM ORATIONIS
IN COMPENDIO.

Praesens oratio ad laudem gloriosissimae
Deiparae ab imperatore conscripta est, propter
quod haec a gravissimo morbo illum liberavit.
Cum autem omnes qui illum sermonibus cele-
braverunt, commodius in narrationes de vita
ipsius admirabili incumbant et in his, ut ple-
rumque, immorentur, omnino illas praeter-
mittendas esse hic iudicavit, ne eadem ac
tanti viri diceret. Et illi quidem laudes eius
ut finem sibi proponunt, et his laudibus
student; hic vero, eas quasi praetermissas
habens, venerandissimam virginem per totam,
ut ita dicam, orationem extollit: Ostendit
siquidem illam tristitiam, quae communiter
omnibus evenit hominibus ex separatione
animae et corporis, tam levem in ea fuisse
tamque celeriter et quasi in momento evanuisse
propter charissimum transitum, ut ne tristitiam
quidem eam appellare liceat. Et haec quasi
quamdam materiam excogitans, dividit, et
ostendit modos, quibus mors hominibus
terribilis evadit, et denique ne tristemur sed
congaudeamus cum Deipara de eius migra-
tione ad Filium, suadet.

EIUSDEM PISSIMI ET CHRISTI AMICI
IMPERATORIS MANUELIS PALAEOLOGI
ORATIO IN SUMME VENERANDAM
SACRATISSIMAE DOMINAE NOSTRAE
DEIPARAE DORMITIONEM.

1. O Dei Mater — bonum quippe arbitror
et valde iucundum te potiori titulo et qui unus
satis sit ad gloriam tuam, statim appellare
—, fave iis, quae in honorem tuum dicenda
sunt, et finem huic orationi impone valde

1. E codice Vatic. graeco 1619, XIV° saeculo exarato, fol. 1-12 r°. — 2. φοβερός. — 3. χαρίεν.

convenientem proposito, ut, dum admiranda tuæ dormitionis mysteria celebrare aggredior, non procul a scopo aberrerem. Nam certe illum attingere hominibus omnino est impossibile. Accedamus igitur bona spe fulti, horum certe decemina supra vires susceptorum, te duce electa. Non est novum, o Dei Mater, neque dissidentaneum, sed potius valde decens et conveniens migrationem ex hac vita, quam et futuram natura horret, et supervenientem ferre præ dolore non potest, tibi contra fuisse materiam gaudii cuiusdam ac voluptatis. Oportebat enim illam tuis moribus ac vitæ et omnino stupendo partui tuo consonam esse, ut quaecumque ad te pertinerent, miraculo plena essent. Hac de causa, ut apertius loquar, separatio animæ a corpore, quam vocare mortem nostri moris est, et ad cuius vel nudum nomen turbamur, merito tibi celebritas plena hilaritatis et oblectamini existit occasio teneris gaudiis sublimiori. Siquidem usque adeo tibi cedunt omnes, vel illi etiam qui summam consecuti sunt laudem ob ea, de quibus præclare gestit commendari generosus animus, ut sane distantia excellentiæ inveniri non liceat.

Igitur, illud maxime novum, cum gaudio scilicet mori, ex aliis omnibus nulli convenire potest: tibi vero uni hoc obvenisse purissimæ, caelis excelsiori, Deigenitrici fatentur omnes qui recte sapiunt. Quod recte affirmatum esse tempore opportuno demonstrabit oratio, occasione accepta ex die præsentis, quo tu in caelum e terra migrasti, quod tibi viventium etiam conveniens plane fuisset locus, aequæ ac vitam cum Filio ac Rege simul degere simulque regnare.

2. Præsens ergo solemnitas longos sermones postulat, tum ad extollendam gloriosam tuam dormitionem, tum ad reliqua omnia, quæ in te sunt magna admiratione digna. Nos autem, ex his plurimis prætermisissis, ut quæ a multis et cæmisiis viris luculenter enarrata sunt, materiam exsequemur initio sumptam, neque res gestas attingentes narrando, neque immorantes laudando.

Te enim, o immaculata, ubi Deiparam appellavimus, omnia tibi obtulimus quaecumque ad nectendas laudes spectant. Nam cum multis iisque amplissimis abundes titulis, qui te Dei

θύνων, ὥστε με περιώμενον τῆς σῆς κοιμήσεως τὸ παράδοξον ἐξυμνεῖν, μὴ πόρρω τοῦ σκοποῦ βλάλῃεν· τὸ γὰρ αὐτὸ γενέσθαι ἐπὶ τοῦ χι, ἀνθρώποις ὅλως ἀμήχανον. Χωρῶμεν δὲ σὺν ἀγέλαις ταῖς ἐλπίσι, τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς ἀγίωνων τούτων σὲ προστησάμενοι. Ὁδὸν, ὦ μήτηρ Θεοῦ, κανὼν οὐδ' ἀπήδον, ἀλλὰ καὶ λίαν εὐπρεπὲς καὶ προσῆκον, εἰ δὲ τῆ ψύσει προσδοκώμενον ἀποτρέπαιον, καὶ ἐπελθὼν ἀλγύνων οὐ φορητὰ, ἢ τῶν ἐνθένδε μεταστάσεις σοὶ τούναντιον λελόγησται· χαρὰ τις ἄντικυρος καὶ τρυφή. Ἔδει γὰρ συναῖν σου ταύτην τῷ βίῳ καὶ τῇ ζωῇ καὶ δὴ καὶ τόκῳ τῷ πάντῳ ζῆνῳ, ἵν' ἢ τὰ κατὰ σὲ πάντα θαύματος γέμοντα. Διὰ ταῦτα, ἵνα καθαρῶτερον εἰποιμι, ὁ τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος χωρισμὸς — θάνατος τὸ πρῶγμα καλεῖν εἰώθαμεν, ὁ δὲ καὶ πρὸς μόνον τούνομα ταραττόμεθα. — εἰκότως σοὶ πανήγυρις φαιδρότης ὅσης γέμουσα καὶ θυμηδίας ὑπόθεσις τῶν ἐπὶ γῆς ἀμείνων λελόγησται. Σοὶ γὰρ τὸ συγκεκριμῶδες ἐς τοσούτον καὶ παρὰ τῶν εὐδοκαμηκότων ἐς ἄκρον, ἐφ' ὅς ἂν ἐπαίνοιο διαφερῶτος ψυχῆ γενναία, ὅπως ἀλλ' οὐδὲ τὸ μέσον εἶστι εὐραῖν.

Τοιγαροῦν καὶ τὸ καινότερον τοῦτο, τὸ χεῖρεν ἐν τῷ θανάτῳ τοῖς μὲν ἄλλοις ἄπασι οὐδ' ἂν εἰς εἶναι προσῆκον· σοὶ δὲ γε μόνῃ πᾶς τις ἂν εἴποι νοῦν ἔχων τῆ πανακμῶν τῆ τῶν οὐρανῶν ἀνωτέρα, τῆ θεομήτορι. Καὶ, ὡς εὔδει εἰς τὰ εἰρημένα, ὁ λόγος δεῖξει κατὰ καιρὸν, ἀφορμὴν τὴν παρούσαν κεκτημένους ἡμέραν καθ' ἣν ἀπῆρξεν γῆθεν εἰς οὐρανὸν, ὅς σοὶ καὶ ζωῆ μάλα προσῆκον, ὡσπερ οὖν τὸ συνείναι καὶ συμβασιλεύειν τῷ Υἱῷ καὶ βασιλεῖ.

2. Ἡ μὲν οὖν παρούσα πανηγυρὶς εἰς μῆκος λόγων παρακαλεῖ· τοῦτο μὲν περὶ τῆς σῆς ἐνδόξου κοιμήσεως λέγειν. τοῦτο δὲ περὶ τῶν κατὰ σὲ πάντων, ἀξίων ὄντων μέχρι θαυμάσαι. Ἡμεῖς δὲ τὰ πλεῖστα τούτων παρέντες, ἅτε δὴ καλῶς εἰρημένα πολλοῖς τε καὶ γενναίαις ἀνδράσιν, ἢν ἐξαρχῆς ἕνεστησάμεθα, ταῦτας ἐξομεθα τῆς προθέσεως, μήτε τῶν διακριμάτων ἀφραμενοι, μήτε τοῖς ἐπαίνοις ἐνδιντρίβοντες.

Καὶ γὰρ σὲ θεομήτορα προσεπώντες, ταύτῃ τὸ πᾶν ἀποδεδοκότες ἐσμέν, ὡσπερ εἰς τὸ ἡμῶν σε φέροι, πανήγυρατι. Πολλῶν γὰρ σοὶ καὶ θεοτάτων οὐσῶν προσηγορῶν, ὁ θεομήτορά σε κατέσας τὴν

κορωνίδα τῶν ἐπαίνων ἐπέθηκε. Τοῦτο γὰρ σοι τὸ κεφάλαιον ὄντως τῶν ἐγκωμίων. ὅποσα ἂν τις γλῶττα κατὰ σοῦ, οὐ μόνον λέγειν τῆν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τῆν τῶν ἀγγέλων αὐτῶν, φέγγεται. Τῶν
 5 γὰρ αὐτὸ τὸ τῆς θεότητος πῦρ ἐν τῇ γαστρὶ δεδεγμένην σε παριστῶντι καὶ τοῦ μὲν ἀρχιπρεσβυτέρου φωτὸς ἐκείνου, ὡς οὐδὲν τι τῶν κτισμάτων, μετασχημαῖν, μηδὲν δὲ ὄλωσ φλεχθεῖσαν, τί ἂν ἴσον εἴη πρὸς εὐφημίαν; Τί μὴ πολλὴ λειπόμενον; Ὅθεν.
 10 οἰοεῖται τινι λόγῳ γενικωτέρῳ. ταυτὲ τῇ προσηγορίᾳ ἱκανῶς ἀφοσιωσάμενοι τὴν ἐν τῇ ψυχῇ διάθεσίν τε καὶ πρόθεσιν, οὐ καταχρηστέον εἶναι νομίζομεν τοῖς μερικωτέροις. Τοῦτο γὰρ σαφῶς οἰομένου ἐγγὺς γούν ἐπίκείσθαι τοῦ πρέποντος δυναθῆναι.
 15 πρῶγμα μῆτε δυνατόν, μῆτ' εἰς λογισμοὺς ἔκον. ὥσπερ ἂν εἰ τις ἀσθένει δόλῳ κατερόμενος καὶ μακρᾷ, τῷ τυραννοῦντι τούτῳ πάθει πεισθεῖς, κουφώτατον εἶναι πιεῖν αὐτὸν ἰσχυρίζομεν, τὸ σύμπαν πότιμον ὕδωρ, Εὐφράτας ὄλους καὶ Τίγρητας
 20 ἐπεχειρήσεν ἐκπιεῖν. Οὐ τοίνυν οὐτ' ἐκεῖνος εὖ φρονῶν ἂν ἐνομίσθη παρ' εὖ φρονούσιν, οὐδ' ἡμεῖς, εἰ εἰζάντες τυραννικῶ τινι πάθει τῷ πρὸς σέ μου τῆς ψυχῆς μεμηκότε. πρὸς ἀνεγνώστους ἀγνώστας ἀποδυσάμεθα· φημί τὸ σοὶ κατάλληλον προσχεῖν
 25 ὕμνον περᾶσθαι.

Ὡς γὰρ παραπλήγως ἀνθρώπου δόξαν ἐντινόνταις ἀκτίσιν ὑπολαμβάνειν προσέθεσθαι, εἰ λόγους ὅτι πλείστους ἀνάψαιεν, ἢ τὴν μυσίαν θύλασσαν ταυτηνὴ μείζω ἑαυτῆς γίνεσθαι μῆτ' ἑνὶ βραδέος
 30 προσθήκῃ. οὕτω δὲ καὶ τὸ περᾶσθαι σε. κόρη, ταῖς εὐφημίαις ἐξείρειν τὴν τῶν ἐκ Θεοῦ χάριτων ἄγχος οὐσαν πλήρες πασῶν καὶ τέλεικαύτης τετυχηκυῖαν ἀξία, ἣν οὐδὲ πλάσαι νοῦν ἐστί δυνατόν. Τὸν γὰρ ἀπερίγραπτον καὶ ἀχώρητον καὶ ἀπόριστον καὶ
 35 αὐτῇ τῇ πρώτῃ φύσει μετὰ τὴν τοῦδε, ἐν περιγραπτῇ νηδίῃ τῇ σῇ περιγεγράφθαι θελήσαι πεποιηκέναι δεδύνησαι, καὶ προσεῖτον γενέσθαι σοι καθ' ὑπόστασιν. Ἐάλω γὰρ, ὡς ἔπος φάνη, τοῦ τῆς ψυχῆς σου κίλλους ὁ ἀπαθὴς καὶ χωρητὸς ἀνεδείχθη σοι ὁ
 40 πέρατος ὑπάρχων παντός ἐπέκεινα. καὶ τῶν ἑαυτοῦ χάριτων θησαυρὸν σε καὶ ταμίαν εἰργάσαστα.

3. Τοῦτό σε τὸ μυστήριον, ὡς δεξιμένην ἐν τῇ γαστρὶ τὸν ἀχώρητον, καὶ Χερουβὶμ τιμωτέραν ἀπέδειξε σοὶ ἐνδοξοτέραν τῶν Σεραφίμ. οὐδ' ἐν
 45 παραθέσει βραδίᾳ. Τὸ γούν μεταξύ τῆς δόξης σοῦ τε

Matrem dixit, laudationi imposuit coronida. Haec enim revera est summa encomiorum, quaecumque non modo lingua hominum, sed ipsorum quoque de te proferat angelorum. Quid enim ad laudem tantum valet, quantum asserere ipsam te Divinitatis flammam in utero suscepisse, et purissimae illius lucis supra omnes creaturas compotem factam, nullum tamen inde incendium passam? Quid tandem fuerit, quod longe inferius non sit? Unde appellatione hac quasi generali quodam titulo cum animi studium ac propositum satis declaraverimus, specialibus non abutendum arbitramur. Hoc enim plane esset existimantis perveniri saltem posse prope id quod decet, cum nec fieri possit, nec a mentis sanae viro sperari, perinde ac si quis ad restringendam diuturnam et intolerabilem sitim, huic tyrannicae passioni, facillimum esse omnem aquam potabilem bibere affirmanti, fidem adhiberet, ac proinde integros Euphrates et Tigres ebibere aggrediretur. Nam nec ille mentis compos haberetur a sapientibus, nec ipsi, si vehementissimo erga te insanientis animi studio compulsi, laborem subiremus, qui ad finem perduci non potest, aut videlicet hymnum tuis meritis respondentem offerre.

Nam sicut vecordis esset arbitrari splendorem solaribus radiis addi per innumeras lucernas accensas, aut immensum hoc pelagus unius guttae adiectione augeri, similiter et conari laudibus te, Virgo, extollere, vas donorum omnium divinorum plenum tantaque sublimitate dignitate, ut eam vel fingere nulla mens possit. Siquidem, ut incircumscriptus et incomprehensibilis, et ipsi primae naturae post divinam inaccessibleis, in tuo circumscripto utero circumscribi vellet, efficere potuisti, et ut tibi secundum hypostasim accessibilis fieret. Captus enim est, ut ita dicam, qui impassibilis est animae tuae pulchritudine, et conclusus apparuit in te, qui nullis includitur terminis, teque gratiarum suarum thesaurum et dispensatricem effecit.

3. Hoc te mysterium, ut quae cum qui nullis arctatur terminis utero susceperis, et Cherubim fecit honorabiliorem et Seraphim gloriosorem, vel comparatione ipsa haud facili. Nam

quantum inter gloriam tuam summumque angelorum ordinem intersit, solus noverit Deus, captum vero hominum fugit omnino, adeo superior es universa natura spirituum. Taceo enim genus nostrum mortale, cum Deo sis proxima, nihilque intermedium sinas inter te et tuum Filium: quod demonstratione ulla indigere non arbitror. Nam si tu, utpote mater, una cum Filio es — quomodo enim non? — ille vero cum Patre et Paraclito, liquet esse tibi locum apud illos, quo nullus sit dignior: quare et ineffabilis illorum gloriae tunc es participes, quantum nec maximus caelestium virtutum ordo.

Hoc porro assecuta es, o immaculata, propter voluntatis tuae propositum, quae etiam ostendit naturam suapte sponte perhabilem ad illud quod revera bonum est et ad utrumque (bonum scilicet et malum) propensionis quasi repugnantem. Natura enim superare incorporeos illi soli convenit, qui universum produxit ex nihilo. Tu vero cum angelorum ordinibus de nobilitate naturae nequaquam certaveris, memor eius quod a tuo proavo dictum est de Salvatore nostro, cum videlicet solem, quod in eo mortale est, consideraret: *Ministi eum paulo minus ab angelis*^a, quorum ab initio natura condita fuit immortalis. Ceterum, quod attinet ad gloriam et splendorem, quem habes in Deo et a Deo, et ad summum, quod in te factum est, miraculum, licet modestam te praebere noveris, illis nequaquam cesseris.

Nam si quis tibi conferre velit substantias corporis expertes, inveniet, ut Paulus inquit, *eas esse administratorios spiritus, qui ad ministerium mittuntur, propter eos qui hereditatem capient salutis*^b; te autem, o Virgo, primitiarum et reconciliationis vim obtinentem apud eum, qui primitiae et reconciliatio est apud suum Patrem humano infensum generi ob iniuriam praevaricationis. Ut enim ipse, quia Filius, apud Genitorem propitiatio, tu pariter apud ipsam, utpote genitrix. Quanto igitur praestantius hoc est illorum officio,

καὶ τῆς ἀνωτάτης τάξεως τῶν ἀγγέλων, Θεὸς ἂν μόνος εἰδέη, ἀνθρώπειον δὲ λογισμὸν ὑπερκεκρίπτει παντάπασιν· οὕτως ὑπεραναβέβηκας νοερὸν ἄπαν. Περὶ γὰρ τῶν ἐπικύριων ἡμῶν οὐδὲ γρηΐ λέγειν· τῷ θεῷ προσπελάσασα, καὶ μηδαμῆ μηδαμῶς ἔδωσα 5 σοῦ γε καὶ τοῦ σοῦ παιδὸς μέσον εἶναι τι τῶν πάντων, καὶ τοῦτ' ὁμοί, μὴ δεῖσθαι λόγον ἀποδεικνύον. Εἰ γὰρ αὐτὴ μετὰ τοῦ παιδός, ὡς γε προσῆκε μητρὶ, πῶς γὰρ οὐ; ἐκεῖνος δὲ παρὰ τῷ 10 Πατρὶ σὺν τῷ Παρακλήτῳ, πρόδρομον ὡς ἔστι σοι χόριον παρ' αὐτοῖς, ἧς οὐκ ἔνεστι καλλίονος τυχεῖν· καὶ τῆς ἀπορρήτου δοξῆς αὐτοῖς κεκοινωνήκας, ὅσον οὐδ' ἡ μείζων τάξις τῶν ὑπερκοσμίων δυνάμεων.

Τοῦτο δὲ σοι, πανάμοιμε, διὰ τὴν προαίρεσιν 15 τὴν καὶ τὴν φύσιν δεῖξασαν πρὸς τὸ κυρίως ἀγαθὸν ἐπιεικῶς αὐθόρμητον οὔσαν, καὶ τὸ πρὸς ἑκάτερον βέπειν ὡσπερ ἀρνησαμένην. Τὸ γὰρ ὑπερκεῖσθαι τῶν ἀσωμάτων διὰ τὴν φύσιν, μόνου σαφῶς δηλαδὴ τοῦ παραγαγόντος τὸ σύμπαν ἐκ τοῦ μηδαμῆ 20 μηδαμῶς ὄντος. Σὺ δὲ ταῖς τάξεσι τῶν ἀγγέλων τῆς οὐσίας ἕνεκα ὑπὲρ πρωτεῖον οὐκ ἂν ἐρίσας, τοῦ σοῦ προπιάτορος μεμενημένη, φήσαντος περὶ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, ἡνίκα δὴ πρὸς τὸ ἡνιχτόν, μόνου τεθεωρήκει· ἡλείτιωσας αὐτὸν βουαχὴ τι πηρ' 25 ἀγγέλους, αἷς ἀθάνατος ἡ φύσις τὸ κατ' ἀρχὴς ἐκτισται· οὐ μὴν γε τῆς δοξῆς τε καὶ λαμπρότητος, ἧς μετεῖλες, τῆς ἐν Θεῷ καὶ παρὰ Θεοῦ, καὶ τοῦ μεγίστου περὶ σὲ θαύματος, καίτοι μετριάζειν εἰδὺτα, εἰςαῖς αὐτοῖς. 30

Εἰ γὰρ σοι παραθεῖναι θελήσειε τίς τὰς ἀσωμάτους οὐσίας, εὐρίσκει ταύτας, ἧ ψησι Παῦλος, 35 λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μίλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν· σὲ δὲ, παρθένε, ἀπαρλὴν καὶ διαλλαγὴν πρὸς τὸν ἀπαρλὴν ὄντα καὶ διαλλαγὴν εἰς τὸν αὐτοῦ Πατέρα, ἐκπολεμωθέντα τῷ γένει τῇ τῆς παραβάσεως ὕβρει. Ὡς γὰρ αὐτός, ἧ Ἰῶος, ἀξιώβρειος ἐστὶν ἱλασμὸς πρὸς τὸν φύσαντα, καὶ σὺ γε πάντως πρὸς αὐτόν, ἅτε φύσασα. Οὐλοῦν, ὅπως τούτων 40

a. Psal. VIII. 6. — b. Hebr. I. 14.

τοῦτο πρόξει, τασόνδε τούτων αὐτῆ. Ὁρθῶς ἄρα
 βεβούλευμαι νοῦν τε καὶ γλώστταν συστέλλειν οἰκόθεν
 ἄρτοντα πρὸς τὸ εὐφημεῖν. Καί μοι συναγοῦσι
 5 μάλα λαμπρῶς οἱ μέγχοι νῦν ἀρχθῆν σοι
 πλέξαντες στεφανῶς ἐγκομίον ὑπερρυῖς. Σιωπῶ
 τάξεις ἀγγέλων, αἱ μοι δοκοῦσι διαπύσειον ἐξυμνεῖν
 σε φωναῖς ἀφθόγοις ἐξαιῖαι ἄττα, καὶ οἶα νοῦν
 θνητὸν οὐκ ἐνὶ λογίσασθαι.

Τῶν μέντοι μετ' αὐτοὺς μνησθῆναι καλόν. Τίνες
 10 οὔτοι; Προφῆται, ἀποστόλων χόροι, ἱεραρχῶν
 συστήματα, βητόρων καὶ σοφιστῶν αὐτῶν, τῶν εἰς
 θεολογίαν περιβοητῶν καὶ ἐπισημοτάτων πρὸς πᾶσαν
 μάθησιν λογικῆν, τῆν τε καθ' ἡμᾶς, τῆν τε θύραθεν·
 εἰ δὲ δεῖ τι κομψότερον φάναι, ὅσοι, οἷς βεβιώκασι.
 15 μάρτυρες, οἷς πεπόνθασι, φωναῖς στομάτων ἐκείνων,
 τῶν ἐπὶ γάλακτος ἀποζῶντων καὶ θοοίντων ὡσαννά,
 αὐτὸς ὁ μεῖζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν, ὁ τοῖς
 σκιρτήμασι τὸν ποιητῆν ἀνυμνήσας κυροφούμενος
 ἐπὶ, ὡς οὐκ ἐνὸν αὐτῷ γλώσττη χρῆσασθαι· καὶ ἵνα
 20 τὸ πᾶν εἶποιμι, ὅστις γε τῷ σῶϊ Υἱεὶ προσήνεγκέ τι,
 ὁδῶν ἐκείνῳ κομίζον, καὶ σὲ μερίτην ταύτης
 ἀπέφηνεν, εἶπερ τὰ τῶν φύντων προσήκον καὶ πρὸς
 τοὺς ἐνεγκαμένους ἀνάγεσθαι.

4. Ὁρῶμεν τοίνυν ἅπαντας τοὺς εἰς τὸ πέλαγος
 25 ἐμπεσόντας τῶν σῶν ἐπαινοῦν, πολλοὺς μὲν καὶ
 καλοὺς τοὺς αὐτοὺς εἰς λόγων δύναμιν ὄντας· καὶ
 ὅσαπερ ἢ νοῦν εὐρεῖν σκοτούσης ἀμαρτίας ἐλευθερον.
 ἢ γλώσττη φθέγγασθαι δυνατὸν, παντοδαπῆ πασιδέει
 ἠκουημένη, καὶ εὐρηκότας πάντα ὑπερρυῖς καὶ
 30 διαπύσειον ὑμνηκότας σὺν τάξει τε καὶ κόσμῳ
 θαύματος γέμοντι· ὁμοῦ δὲ ὁμοῦ τὰ πάντων τοιοῦτων
 ὄντων τοσοῦτον ἐνδοθῶς ἔχοντα τῆς γε τελειότητος
 καὶ τοῦ γηνομένου, ὅσον σοῦ, τῆς ἐπαινουμένης.
 οἱ τοὺς ἐπαινοὺς προσάγοντες. Εἴ τις ἂν που, καὶ τὰ
 35 πάντων ἐρανησάμενος, εἰς ἓνα λόγον ὡσπερ ἐξύφανε,ν
 οὕτως οὐκ ἔνεστιν εἰρεῖν εἰς εὐφημίαν σοι τί προσ-
 φέρειν, ὅπερ ἂν εἴη δυνάμενον ἐγγύς σου τοῦ
 προσήκοντος ἐπικίσθαι. Τὸ γὰρ τῆς ψυχῆς ἀστρά-
 πτον, παρενεγκὸν τὸν ἥλιον καὶ μακρῶ πρὸς
 40 ἀπειρίαν ἐλάσαν, ἐπαινον, κράτον, ἐγκώμιον, πάνθ'
 ἓνα συνελθὼν εἶποιμι, οἷς κοσμεῖν εἰώθαμεν ψυχὴν
 χαρίτων ἐμπεπλησμένην, εἰσω πίπτοντα ἀποφάνει,
 καὶ τὸν ἐπὶ τούτοις πόνον θλιω ἀνέλκιστον.

tanto tu illis. Quapropter optimo consilio
 mentem ac linguam, quae ad te laudandam
 sponte profilirent, continere decrevi. Et ad
 hoc mihi luculenter favent, qui a principio
 usque adhuc egregias tibi contexuerunt enco-
 miorum coronas. Taceo angelorum ordines,
 qui mihi videtur praeclarissimos tibi hymnos
 facitibus continere vocibus stupendisque praeco-
 niis, quae mortalium mens capere non
 queat.

Inferiorum mentionem faciam. Quinam illi?
 Prophetæ, apostolorum chori, pontificum
 collegia, oratorum sophistarumque ipsorum in
 re theologica celeberrimorum et in omni
 doctrinae genere eximiorum tam nostrae quam
 extraneae: et si venustius dicendum est aliquid,
 confessores, suae vitae curriculo, martyres,
 per ea quae passi sunt, voces ex ore illorum
 profectae, qui etiam tum lac redolentes, clama-
 bant hosanna, ipse inter natos mulierum maior,
 qui salibus conditore celebravit, etiam tum
 positus in utero, cum officio linguae uti non
 posset; et, ut totum dicam, quisquis Filio tuo
 quidpiam obtulit, quod in gloriam illi cederet,
 te quoque huius gloriae participem declaravit,
 quandoquidem ad parentes etiam referenda
 sunt quae nati habent.

4. Certe multos et egregios in dicendi
 facultate videmus quotquot in tuarum laudum
 pelagus sese dederunt, qui et optima dicen-
 dorum inventione et luculenta laudatione, tot
 tantaque congesserunt summo cum ordine et
 cum admirabili ornatu, quot vel mens a pec-
 cato obscurante immunis invenire poterat,
 vel lingua enarrare cunctis disciplinis acula:
 attamen horum omnium laudes tua perfectione
 et merito tanto sunt inferiores, quanto te,
 quae laudaris, qui tibi laudes offerunt. Etiam
 si quis collecta omnium encomia in unam con-
 traheret orationem, ne hoc modo quidem, quod
 ad laudem tuam prope accederet et sulliceret
 invenire posset. Namque animae tuae fulgor,
 qui solem superat et fere in infinitum circum-
 splendet, sive laudem, sive plausum, sive enco-
 mium, atque, ut uno verbo dicam, quidquid
 ad cohonestandam adhibemus plenam gratias
 animam, longe inferius esse demonstrat et
 laborem omnem ostendit inanem.

Ad tantum ergo celsitudinis magnitudinisque erectae quid nos afferre poterimus, quod sit dignum? Vitam enim prima inter homines innocentissimam egisti, mentemque habuisti omni prorsus culpa vacuum et corpus illi consentaneum, tantaque Spiritus radiatione, gloria atque splendore ornata fuisti, ut vel ipsas superaveris Deo pretiosissimas creaturas, idque, ut dictum, longissimo intervallo. Sed, ad quid ego moror, remque totam uno verbo non complector? Vas facta est aptum suscipiendo ipso consubstantiali Patri coaeterno illi Verbo, quod ex Patre quidem sine tempore, ex te vero in tempore, et ex utroque prodiit sine ulla laesione: unde nec Deo nostra encomia — Quomodo enim hoc possibile esset? Multum quippe abest: — nec tibi, eius Matri, opus erunt: et illi quidem propter naturam omnia creata superantem, si tamen de Deo fas sit dicere quod superior sit, quod aliquando caducis etiam rebus et hominibus tribuere consuevimus, Natura siquidem divina infinites infinite omnem mentem stupore replet, et omne bonorum genus tanta excellit affluentia, quantum animo comprehendere non licet: terminum enim non admittit: neque enim potest, sicut nec seipsam negare. Cuius enim infinita est finis, et cui abscondi est manifestari, huius substantiam quomodo quis posset definire?

Rerum vero in te admirandarum, o Virgo, causa est voluntatis propositum. Nam ex rectitudine mentis et morum probitate habes ut superes vim encomiorum, non quod sis flos naturae et honor et decus et cetera id genus omnia. Et iure quidem optimo. Nam ob naturae excellentiam habenda conditori gratia, ob animi vero propositum laudandus qui sic voluit. Non iam igitur laudationi dabo operam, meliori sane consilio. Videntur enim mihi dicturi omnes, optime laudes a me elaboratas fuisse, quod animus fuerit ne attingere fere laudes, licet ut a scopo parum deflecterem, vehementissimus tui amor effecerit. Nec mirum, cum et ipsa inanimata sua sponte moveantur, ut mihi videtur, in tuas laudes.

5. Sed, o coetus, Dei et festivitatis amans

Τί δῆποι' ἂν ἡμεῖς ἄξιον προσενηκεῖν δυναθεύμεν τῆ, πρὸς τὸς ἴσους καὶ μέγεθος σεαυτῆ ἀναβιβασάσῃ; Βίον τε γὰρ πανάξιμου ἐν ἀνθρώποις πρώτη βεβώκας, καὶ νοῦν ἐκτίσῃ πανάχραντον καὶ σώμα τούτῃ κατάλληλον, αἰγιῆς τε τοσούτου μετέσχηκας καὶ δόξης καὶ λαμπρότητος τῆς τοῦ Πνεύματος, ὡς καὶ αὐτῶν τῶν τῆ Θεῶ τιμιωτάτων κτισμάτων ὑπερεβῆσαι πλείστην τῷ μέτρῳ· ὃ δὲ καὶ προεῖρηται. Ἴτι δὲ βραδύον το πᾶν εἶπειν; Σκευὸς ἐπιτήδειον γέγονας αὐτὸν τὸν ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ, τὸν συναίθιον αὐτῷ Λόγον δεῖξασθαι, ὃς ἐκείθεν μὲν ἀχρόνως, ἐκ σοῦ δ' ἐν χρόνῳ, ἀπαθείς δὲ ἐκατέρωθεν προεβλήθηεν· ὥστε οὔτε τῆ Θεῶ τῶν παρ' ἡμῶν ἐγκωμίον — πόθεν; πολλοῦ γε καὶ δεῖ, οὔτε σῆ, τῆ τοῦδε μητρὶ δεῖσθαι τοῦτο δ' ἐκείνη διὰ τὴν φύσιν, τὴν ὑπερκειμένην τῶν ὄντων, εἰ γε δὴ τὸ ὑπερεῖσθαι προσῆκε φάσαι περὶ Θεοῦ, ὃ καπὶ τῶν ἐπικλήρων καὶ καθ' ἡμῶς εἰώθαμεν ἐνίοτε λέγειν, τὴν ἀπειράκις ἀπείρως ὑπερεκπλήττουσαν πάντα νοῦν, τὴν καμπληθὲς πᾶν ἀγαθὸν τοσούτου ὑπερωκῶσαν, ἵπσον γε οὐκ ἐν λογισάσθαι, τὴν μὴ δεγμένην ὄρον· οὐδὲ γὰρ οἶα τε, ὡσπερ οὐδ' ἀρνήσασθαι ἐκαυτήν. Οὐ γὰρ ἀπειρία τὸ πέρας, καὶ ἡ κρυψιότης τὸ πρόδηλον, τούτου πόθεν ἂν τις ἔξει τὴν οὐσίαν ὀρίσασθαι;

Ἦρὸς δὲ τὸ κατὰ σὲ θαῦμα, κόρη, τὴν προαίρεσιν αἰτιατέον ἐστί. Γνώμης γὰρ ὀρθότητι καὶ τρόπων χρηστότητι τὸ ὑπερεῖσθαι τῶν ἐγκωμίον σοὶ περιγιγνεται, οὐχὶ τῆ τῆς φύσεως ἀνθος εἶναί σε, οὐ τῆ φιλοτιμίαν, οὐ τῆ ἀγαλμα, οὐ τῆ τὰ τοιαῦτα καθάπαξ ἅπαντα. Εἰκότως. Φύσεως γὰρ ἀριστευσάσης, τῆ ποιητῆ χάρις· τῆς δὲ προαιρέσεως τῆ προαιρέοντι. Οὐδέτι τίνον χρήσασθαι τῆ εὐφραμῆν προεργαίτερον. Δοκῶ γὰρ μοι τοὺς πάντας ἔρειν ἄριστον με τοὺς ἐπαίνους ἐξεργάσασθαι ἐκ τοῦ σκεδὸν μηδ' ἄψασθαι βουλευσασθαι τῶν ἐπαίνων, εἰ καὶ μικρὸν με τοῦ σκοποῦ τὸ περὶ σὲ μεγάλως παραχαρῆν ἴσχυσε. Καὶ οὐ θαυμαστόν. Καὶ γὰρ πως καὶ τὰ ἄβυσθα ἀτόματά μοι δοκεῖ κινεῖσθαι πρὸς εὐφραμῆν τὴν σὴν.

5. Ἄλλ' ὃ φίλθεον καὶ φιλέορτον ἀθροισμα, —

τοῦ τε γὰρ προτέρου τὸ δεύτερον ἤρτηται, καὶ αὖ
 1 ἐκεῖνο τοῦτο παρίσχηται. — πρὸς ὑμᾶς ἐντεῦθεν
 ἐπιστρέφόμενοι, τὸ πρὸς ὑμᾶς καὶ τὴν παρθένον
 ἀποσιωπώμεθα χροῖς. Τὸ μόντοι « προυγκιαιότερον »
 5 οὐ κατὰ πάρεργον εἰρηγᾶται μοι, μήποτε γὰρ καὶ
 ὀξυζόμεν ὁδῷ τοῦ λόγου βαδιζόμενος ἀπέσθαι πάλιν
 τῶν ἐγκωμίων ἐπιχειρεῖν, μηκέτι τούτοις χροῖσασθαι
 βουλευσάμενοι. Τοῦτο δ' ἀνάγκη πάντας παθεῖν,
 τοὺς ὁπωσοῦν τι περὶ ταυτησὶ φηγερομένους· οὐοῖν
 10 γὰρ θάτερον πάντως· ἢ καὶ λέγειν τι περὶ τῆς
 παρθένου, ἢ πρὸς εὐδοξίαν εἶναι τὸ πνεῦμα. Οὐ γὰρ
 ἔστιν, οὐκ ἔστι φθέγγασθαι τι περὶ αὐτῆς, ὃ μὴ ἂν
 ἔπαινος εἴη· αὐτῆ τε γὰρ εὐλαβεστάτη, καὶ δὴ καὶ
 πάντα τὰ κατ' αὐτῆν· ὥστε μοι δικαία συγγνώμη,
 15 εἴγε τὸν λόγον ὑφαίνοντι πρὸς τὸ καταρχάζεσθαι
 με κινήσαν βούλημα, τὰ βρηθησόμενα γένοιτο οὐκ
 ἀμοιροῦντα τῶν ἐκεῖνης εὐφημιῶν, εἰ καὶ μηδὲν
 ἔστιν εἰπεῖν πρὸς εὐφημίαν ἄξιον, οὐκ ἐπιτρέπον-
 20 τος τοῦτο γενέσθαι τοῦ μεγέθους τῆς ἐν αὐτῇ
 χάριτος.

Τὴν γὰρ αὐτῶν τῶν οὐρανίων ἀψίδων¹ ὑψηλο-
 25 τέραν, τὴν τῶν ἀκτίων καθαρωτέραν, τὸ τῶν
 ἀπάντων τῷ Θεῷ τιμιώτατον κτήμα τίς ἱκανὸς
 εἰσημεῖν; Ὄσκειν οὐδ' εἴπερ ἕκαστος ἀμωρότερον
 τοῖν γενοῖν, ἀγγέλων λέγω καὶ τῶν ἀνθρώπων, ὅσα
 30 ὅσα μὲν στόματα, ὅσα δὲ γλῶττας καὶ ὄη καὶ
 μυριάδας τοσαύτας κτήσαίτο. Καὶ ταύτας μὲν τὸς
 ἀπορμας τῆς υπερβολῆς ἔγω λαθῶν ἐκ τοῦ ποιητοῦ
 ὄξα δὲ μοι παρίσταται μείζονος μὲν εἶναι υπερβολῆς.
 35 ὃ λέξων ἔργομαι νῦν, τῆς δ' οὖν ἀληθείας ὅμως
 ἐρόμενον. Εἰ γὰρ ὄη καὶ πάντα μὲν τῶν ἀγγέλων
 πληθὺς, ἅπαν δὲ τὸ γένος τὸ καθ' ἑμᾶς εἰς ἐν τι
 χρέμα συνέλθοιεν ἀκριβῶς, ἔπειτα καὶ στόμα ἐν
 καὶ μίαν πάντες κτήσαντο γλῶτταν, ἀναλύσαν δὲ
 40 ποῖς καὶ τὸ σύμπαν δημιουργήματα τοῦτο εἰς τινα
 στεντόρειον φωνὴν μεταλλάξον, μᾶλλον δὲ τὴν οὐκ
 ἐν μέτρῳ ταύτην υπερελάττασαν, δόθειε τούτοις πρὸς
 ὕμνον τῆς θεομήτορος, μὴ ἂν εἶναι γενέσθαι τὸν
 45 ὕμνον ταύτης ἐπαῖνον, οὐδ' ἐγγύς. Βέλτιον ἄρα
 στέργειν τὴν σιωπῆν, ἢ τὴν ἔργου δεδοκασμένην
 οὕτω λαμπρόει, οὕτω θαυμαστόει. οὕτως ὑπερφρεῖσι
 μακρολογίᾳ δοξάζειν ἐπιχειρεῖν, παραπλήσιον ὥσπερ
 ἂν εἴ τις κλίμακα πειρῆτο πρὸς οὐρανὸν αὐτὸν
 ἀναβαίνειν.

45 6. Ταῦτα μὲν οὕτως. Ο δὲ λοιπὸν, μόνη τῶν

— nam secundum a primo pendet, et iterum
 hoc prae se fert illud — ad vos deinceps
 conversi, et vobis et Virgini solvemus debitum.
 Siquidem dixi : « meliiori consilio », ne fortasse
 videamur in progressu sermonis velle rursus
 encomia texere, cum illa non iam adhibere
 decreverimus. Hoc porro evenire omnibus
 necesse est, qui aliquem de illa sermonem
 habere voluerint. Alterum enim e duobus crit
 omnino, aut nihil dicere de Virgine, aut si
 dicas, laudare. Nulla enim ratione fieri potest,
 ut loquaris de illa, et laus non sit quod loqueris,
 quandoquidem et ipsa et quidquid spectat
 ad ipsam, celebratissimam habent gloriam.
 Quare dignus plane venia sum, si inceptum
 primo consilio sermonem prosequendo, quae
 dicam insertas habebunt ipsius laudes, etsi
 nihil dici potest, quod dignum contineat lau-
 dationem; non enim permittit hoc magnitudo
 gratiae, qua pollet.

Quis enim digne celebrare potest illam,
 quae caeli absidibus excelsior, radiis purior,
 res est omnium pretiosissima Deo? Nec si
 utriusque generis quisquis, angelorum, inquam,
 et hominum, decem ora, decem linguas habe-
 ret, aut eadem decies millies multiplicata. Et
 hyperbolice quidem huius ansam locutionis
 mihi dedit poeta. Arbitror tamen, quod sum
 dicturus, maiorem esse hyperbolen, non tamen
 a veritate alienum. Nam si universa angelorum
 multitudo et universum hominum genus in
 unam omnino rem coirent, et proinde unum
 os et unam omnes linguam haberent, ac totum
 hoc creatum resolveretur in unam Stentoris
 vocem, sive etiam illa sine proportione clamo-
 siosem, et haec illis darent ad peragendum
 Dei Matri hymnum, fieri non posse puto illum
 illa dignum aut digno proximum. Satius ergo
 est praeterire silentio, quam sermone longo
 illam celebrare velle, quae tam illustribus factis
 gloriosa, tam admirandis, ac supra naturae
 ordinem eluxit, perinde ac si quis ope scaelae
 tentaret caelum conscendere.

6. Et haec quidem hactenus. Quod restat,

1. Sic. — 2. ἀψίδων.

ut ostendamus unam ex omnibus Dei Matrem obiisse gaudentem, sicut in exordio diximus, hoc certe succedet, ipsa iis qui supra vires nostras sunt, favente laboribus, cuius auxilio freti illos suscepimus. Quod ut probetur, non opus esse arbitror ambagibus et labyrinthis; sed vestra causa isthaec dicemus :

Dei Matri, quae ipsument gaudium, hoc est Verbum initii expers, contubernale semper habebat, quid morienti posset acerbi contingere, aut qua vi res ulla omnino gaudium eius perpetuum et sine intermissione potuisset infringere? Profecto enim, cum abiret, ea relinquebat, quibus non erat alligata dum vivebat, imo vero quibus tristabatur, dum pro consuetudine naturae iis uti cogebatur. Migrationem ergo exoptabat. Quam igitur diem votis omnibus perpetuo cupiebat, qua ratione advenientem libentissime non excepsisset, per quam fiebat, ut semper cum Filio victura esset, cum Filio eodemque Deo atque conditore? Cedo, persuademus, arbitror. Quid enim? Per Deum, an haec non concludunt necessario? an veritati non sunt consona? Illi toto vitae tempore nihil contigit, de quo esset dolendum; cur ergo doluisset advenisse quo venturo vehementer lactabatur? Quorum enim iucunda est exspectatio, iucundissima est prorsus praesentia. Quod vero est perspicue iucundissimum, probare quod non sit molestum, omnino est supervacuum.

Una res beatam illius animam, dum vivebat, pupugit, non fuisse cum Salvatore simul carne passam et mortuam, ex quo fiebat, ut vita ipsi longior, non permittens quam primum ire ad illum, haberetur intolerabilis multo magis quam nobis mors. Ita igitur affectam nonne dolore vacuam migrasse liquet? nisi quis illud eam contristavisse, quod neque Filius ipsi denegare dignatus est, nimirum summe unitorum disjunctionem, animae dico et corporis. Hoc autem naturae necessario accidit, et dolorem non causat diuturnum : non enim adeo praesens, quam absens et futurum terret; lere enim effugit instans, et quodammodo sensum latet in momento eveniens, et antequam advē-

πάντων δείξει τὴν θεομήτορα χρίσουσαν ἐν τῷ τελευτᾷ, κατὰ γε τὴν τῶν προομιῶν ὁρμὴν, τοῦτο δὲ¹ πάντως ἐπιθήσεται, συναραπτομένης ἡμῖν ἐκείνης τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς πόνων, εἰς τὴν θαρροῦντες τοῦτους ἀνεδοξάμεθα. Οἴμαι δὲ μὴ δεῖσθαι κύλων καὶ λαθουρίων τοῦτο δεικνύναι· ὑμῶν δὲ χάριν ἐροῦμεν τάδε.

Τῆς θεομήτορι τὴν αὐτοχράν σύνοιον καὶ κεκτημένην. λέγω δὲ τὸν ἀναρχον Λόγον, τίποτ' ἂν ἐγίγνετο θάνατον μεθισταμένη; ἢ τὴν ἐν αὐτῇ χάραν, ἀλλοκτον καὶ θηραστον οὐσαν, πῶς ἂν ἀμβλύειν ἠδύνατό τι τῶν πάντων; Καὶ μὴν ἐκεῖνα κατελίμπανεν ἀπίουσα, οἷς οὐκ ἐδέδετο περιούσια· μᾶλλον δὲ, οἷς ἤχθετο. τῷ κοινωνεῖν αὐτῶν ἀναγκαζομένη διὰ τὴν φύσιν· ὥστε δὴ τῆς μεταστάσεως ἐπεθύμει. Ἦν οὖν ἡμέραν ἰδεῖν οὐ διελίμπανεν εὐχομένην, πῶς οὐκ ἂν ἀσμένως αὐτὴν ἐδέξατο παραχρηνομένην, δι' ἧς καὶ ἐμελλεν αἰεὶ συνέσθαι τῷ παιδί; παιδί τῷ καὶ Θεῷ καὶ δημιουργῷ; Δοκῶμεν πείθειν, ἔγωγε οἶμαι. Τί γάρ; ταυτί, πρὸς Θεοῦ, οὐκ ἀναγκάσις καθωπλισμένη, οὐ τἀλλήθεις μεθ' ἐκείτων κεκτημένα; Ἐκείνη λύπη; ἄξιον οὐδὲν ἐν βίῳ ζυνέπεσε. Καὶ πῶς ἂν, ὅτε παρεγγόνει ἐφ' ἧπερ ἐτρόφα προσδοκωμένη; ὡν γὰρ ἦδεῖα ἢ προσδοκία, ἢ παρουσία παρῶς ὡς ἤδιστον. Τὸ δὲ προδήλιος ἤδιστον περιεργὸν ἐστὶ κομιδῆ, περιᾶσθαι δεικνύναι μὴ λυπηρόν.

Ἐν τῆς ψυχῆς τῆς μακαρίας καθέλωτο περιούτης, τὸ μὴ τῷ σωτῆρι συμπεπληθῆναι τῷ σώματι, καὶ συντεθνηκέναι. Ὅθεν, τὸ μὴ θᾶτον πρὸς αὐτὸν ἀπέναι, ἀλλὰ μεκρῦεσθαι τὸν βίον αὐτῆς, ἀφόρητον ἠγείτο, πολλῶν γε μᾶλλον ἢ ἡμεῖς τὸν θάνατον. Οὕτως οὖν διακειμένη, οὐκ εὐδῆλον ὡς καθαρᾶ εὐσούσα λύπης ἦδε μεθίστατο; εἰ μὴ τις εἴποι ταύτην ἐκεῖνο λελυπηκέναι, ὅπερ οὐδ' ὁ πάσι αὐτῇ ἤξιωσεν ἀρνήσασθαι, τὴν τῶν ἄρωις ἠνωμένων πρὸς διαστατιν, δηλαδὴ τὴν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος τοῦτου δ' ἀναγκάειν τῇ φύσει. Ἐξέροκε δ' οὖν οὐκ εἰς μακρὰν ἀνίεν· οὐδὲ γὰρ τοσοῦτο παραχρηνομένην, ἦσαν ἀπὸ τε καὶ προσδοκωμένην μικροῦ γὰρ δὲ, τὸ ἐνεστώσι ἀκαρῶν καὶ ὅσον ἀπέπειε τὴν αἰσθησιν

ἐν ἀκαρεῖ γινόμενον, καὶ πρὶν ἔλθεῖν ἀπαλλάττεται·
 ἔξεστιν εἰπεῖν βουληθεῖσιν, ὡς οὐ περιγράφεται
 χρόνος, οὕτω τάριστον. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πάντα
 τὰ καὶ ἡμᾶς μικτὰ πῶς ὄντα τυγχάνει· καὶ οὕτε
 5 ἡδονὴν ἔστιν ἀνευ λύπης, οὕτε τὸ ἔμπικλιν εὐρεῖν
 ἐπὶ τῶν ἀπάντων, ὡς ἔφη τις τῶν πάλαι σοφῶν·
 οὐκ ἔστι βίον ἀλυπον εὐρεῖν ἐν οὐδενί. Δεῖξάν ὃ
 ἂν πάντως εἴπει καὶ τοῦναντίον· οὐκ ἔστι βίον
 ἄχραντον εὐρεῖν ἐν οὐδενί. Ἄλλ' εἰ τὸ νικῶν ὑπερ-
 10 βάλλοι, ἀνάγκη πᾶσα τὸ ἥττον καὶ ἀδρανέστερον
 εὐθὺς ὑποχωρῆσαι τούτῳ παντὸς τοῦ κράτους, ὡς
 ἰσχυροτέρῳ καὶ μείζονι. Καὶ εἶγε ταῦτα, τίν' εἶχει
 λόγον μὴ τὸ τηρικτικὰ ἀλγύνον καταπεπόμεθα ὑπὸ
 τῆς ἄγαν χαρᾶς ἐκείνης, ἧς ἡ τῶν ἐνθὺνδε μετά-
 15 στασις τῆ θεομητόρι πρόσθετος; Εἰ γὰρ τῷ δυνάμει
 μετέχον τῶν ἐν οὐρανῷ θεησαυρισμένων αὐτῇ
 παρὰ τοῦ παιδὸς ἠγγίλλετο τρυφῶσα διὰ παντὸς!,
 τὸ προσεῖησαν ἐνεργεῖα ταῦτα χαρποῦσθαι τὸν
 πάντα χρόνον, πῶς * οὐ τοῦ παντὸς ἂν ἐτιμᾶτο;
 20 Τοῦτ' ἦν αὐτῇ καταθύμιον μόνον τῶν ἐνταυθοῖ,
 τὸ μεταστῆναι τῶν τῆδε· ὃ δὲ πόρρωθεν φῦεν ἐν
 αὐτῇ, τέθηλεν ἐν βίῳ παντί, φιλοσοφίας ἐνοσίαις
 τῆς ἀληθοῦς καὶ ἀκιδόγηλου καὶ ὑψηλῆς ἀπαύστως
 ἀρόδομον. Τοῦτο πανήγουρι ἀντικρυς, τὸ τῶν
 25 ἐπιχώρων δεσμῶν λυθῆναι, τοῦτο μόνον ἐρετόν, ὡς
 παρέχον δύνασθαι τῶν νοητῶν καθαρῶς ἀπολαύειν,
 μακρῆτι πάρος σώματος ἐπιπροσθεῖντος τῆ θεοσιᾶ.
 Οὕτω τῷ ἐκείνης πνεύματι ὁ πόθος οὕτως ἐντέτη-
 κεν, ὡς μαρτὲ εἶναι ἐξαλειφθῆναι. Καὶ ποτε ἀρξά-
 30 μενος, ὄθλον ὃ ὡς ἄμα τῷ ἀνεληλυθέναι πρὸς τὸν
 Πατέρα τὸν ταύτης τόκον, τῆ οὐρανίᾳ ψυχῇ δια-
 τετέλεκεν ἐνακμάζων. Τοῦτο καὶ γέφυρα γέγονε
 πρὸς τὴν ἀγήρω ζῶην καὶ τὴν ἀβραχασίαν τῆ τῶν
 τῆς φθορᾶς ἐλευθερωθέντων γεφυρά· τοῦτό γε
 35 κλίμαξ πρὸς τὸν Υἱὸν τῆ τῶν σωζομένων κλίμακα
 πρὸς αὐτὸν τὸν καὶ ἠρόνον οὐρανὸν ἔρχεται, ὅτι τε
 παρθένος ἔτεκε, καὶ ὅτι γε τὴν ψυχὴν συνῆν, ταῦτο
 κῆκεῖνον ὄρωντι τὸν πάντα χρόνον.

7. Οὕτως, οὐδὲ μετὰ τὸ ἀναληφθῆναι τοῦτον
 40 εἰς τοὺς πατρικοὺς κόλπους, ὅθεν ἡμῖν ἀπεδήμησε,
 τὸ ἰκέτης πνεῦμα τοῦτου διέστηκεν· Εἰ γὰρ οὐ
 ὁ ἠθαιωρὸς, ἐκεῖ καὶ ἡ κενθία. αὐτὸς ὁ ταύτης

niat. avolat: volentibus licet affirmare illud
 tempore non circumscribi, adeo velox est.
 Verumtamen omnia nostra mixta sunt, nec
 reperire est voluptatem ulla in re sine tristitia,
 nec iterum tristitiam sine voluptate, ut sapiens
 quidam ex antiquis dixit: Non est in quoquam
 reperire vitam sine tristitia. Dixisset vero et
 oppositum, si opus fuisset: Non est in quo-
 quam reperire vitam sine gaudio. Quod si
 praevaleat illud quod vincit, omnino necesse
 est inferius ac debilius statim plane cedat for-
 tiori ac maiori. Cum haec ita sint, quidni di-
 cendum dolorem tunc ab illa vehementi lae-
 titia, quam sua exhinc migratio Deiparae
 afferebat, fuisse absorptum? Nam si spes
 fruendi iis, quae a Filio reposita illi erant in
 caelo, exultationem et delicias perpetuo ipsi
 gignebat, quomodo non omnibus anteposuis-
 set illud, quod horum possessionem per omne
 aevum ei allaturum esset?

Hoc unum illi erat cordi, e rebus humanis
 hinc discedere. Hoc autem desiderium ab ini-
 tium innatum per totam vitam viguit, philoso-
 phiae verae et genuinae et sublimis sententias
 incessanter enutritum. Hoc pro festivitate pro-
 sus illi erat, a vinculis mortalibus liberari; hoc
 solum desiderabile, quod poterat ei tribuere
 puram spiritualium fruitionem, mole corporis
 contemplationi non amplius obsistente. Adeo
 spiritus eius hoc desiderio tabescebat, ut abo-
 leri non posset. Ortum porro illud eo tempore
 quo Natus eius ad Patrem ascenderat, in
 caelesti illa anima semper floruit. Hoc etiam
 fuit pons ad immortalem vitam et incorruptio-
 nem illi, quae facta est pons eis, qui liberati
 sunt a corruptione. Haec fuit scala ad Filium
 illi, quae est scala eorum qui salvantur ad
 ipsam, caelum sedem habentem, quem Virgo
 peperit, et cui semper animo adhaerebat,
 Filio ipso idem sine intermissione agente.

7. Igitur, neque post eius ascensum ad Pa-
 tris sinum, unde venerat ad nos, Matris spiri-
 tus ab eo unquam distabat. Si enim ubi thesau-
 rus, ibi et cor, ut declaravit, qui est thesaurus

1. διαπαντός.

a) Math. vi, 21.

Virginis, omnibus thesauris pretiosior, quae ratione non esset spiritus eius, quae illum modo rationi impervio genuit, illi coniunctus, sicut et spiritus eius cum illa, quippe qui nec tempore divideretur, nec ulla vi casus abstraheretur? Et si *ubi ipse, illic erit et minister*^a, quomodo non necessario Mater? Ceterum relicta fuit in terra, et cum suis non est abrepta visceribus, cum ascenderet per nubem, ne subducentibus sese repente ambobus discipulorum oculis, illi manerent semimortui. Nuper enim compactis et imperfectis, quod perficiens Spiritus nondum advenisset, si utroque orbatu fuissent, ob rei novitatem vita illis acerbissima visa esset, et fortasse sine solatio manentes, etiam omnino desperasset.

At illa discessum Filii aegerrime passa, ut putatis, ita illum tamen tulit, sicut et illusiones et crucem et mortem eius. Confidenter enim affirmarem, aequae ac quidvis aliud, non minus animam eius quam Filii pertulisse dolores, quando deiferum illud corpus a nefariis illis et sanguinariis ligebatur vulneribus; et iure quidem, cum ob ceteras omnes causas, tum ob illam. Nam sicut Filio potenter mundi principem a principatu exturbante gaudebat, ita et patienti compatiebatur, ut mater omnium amatissima, sicut et virginum florentissima.

Pertulit igitur charissimi Filii corporalem disjunctionem ad tempus, non sine lacrymis: gaudebat tamen una cum illo revertente in caelum, et cum illo vivebat spiritu coniunctissima utpote Mater, sicut et ille cum ipsa. Quin etiam, simul ac nata fuit illa beata, dixerim quoque simul atque concepta, qui illam sibi matrem praedestinaverat, ipsam propria gratia implebat: imo vero, etiam ante partum cum ea erat ille^b. Natus est enim, dixerit Paulus, temporibus suis, et compactum illi corpus ex sanguinibus Immaculatissimae; nunquam vero non fuit ei coniunctus, statim ac prima ad existendum initia accepit virgo in ventre sterilis matris. Et quomodo rem aliter conciperemus? Nam

θησαυρός, ὁ ὑπὲρ πάντας θησαυρούς ἀπερίηκτο, πῶς ἂν τὸ πνεῦμα τῆς ὑπὲρ λόγον αὐτὸν τεκούσας οὐκ ἦν αὐτῷ συνημμένον, ὡς δὴ καὶ ταύτῃ τὸ κείνου, οὔτε χρόνῳ δισυστάμενον, οὔτε καιρῷ διακρινόμενον ἐν οὐδενί συμπτώματι; **Καὶ εἰ ἵππο** 5
περ αὐτῆς, ἐκεῖ καὶ ὁ θιάζωνος, πῶς οὐ ἀναγκαστικὴ ἢ μήτηρ; Ἐγκαταλείπεται δὲ τῆ γῆ, καὶ οὐ συναπέρθη τῷ σπλάγγμῳ διὰ τῆς νεφέλης ἀνερχομένην. ἵνα μὴ τῷ αἵφνης ἀφανισθῆναι αὐτὴ κάκεινος τοῖς τῶν μαθητῶν ὀφθαλμοῖς, ἡμιθνήτας 10
αὐτοῖς καταλίπῃσιν. Ἄρτιπαγέσει γὰρ οὐδεὶς καὶ ἀπέλειπεν, ὡς μήπω τοῦ τελευτᾶντος αὐτοῦ ἐπιδημησάντος Πνεύματος, ἀπορραντιθεῖσιν καὶ ἀμφοτέρων, καὶ τῷ ἀπροσδοκίτῳ πληγείσιν, οὐ φορητὸν ἂν ὄψου τοῦ ζῆν ἐδόκει, κἀν ἀπειρήχεσθαι παντελῶς, 15
ἀπαρχμύθησιν μείναντες.

Ἢ δὲ ἀρχάλλουσα, πῶς οἴεσθε, τὸν τοῦ παιδὸς χωρισμὸν ἤνεγκε, καθάπερ ὄν καὶ τὸ αὐτὸν ἐμπαίχθη καὶ ἐσταυρωθῆναι, καὶ τεθνήσκοναι. Ἰσχυρισίμην γὰρ ἂν θαρρούντως εἴπερ ἄλλο τι τῶν 20
πάντων, μὲθ' ὁπωσισθῶν αὐτῆς τὴν ψυχὴν τῆς τοῦ παιδὸς διακτον ἠληγγέμεναι, ὅπου ὑπὸ τῶν ἀλαστούρων καὶ μαινομένων ἐκείνων τὸ θεοφόρον ἐπιτρούσκειτο σῶμα. Εἰκότως, ἕνεκα πάντων, οὐχ ἥκιστα μέντοι καὶ δι' ἐκεῖνο. **Ὡς** γὰρ συνέχαιρεν 25
αὐτῷ, ὅτι κατὰ κράτος τὸν κοσμοκράτορα κατενεγκίον ἐξέωσε τῆς ἀρχῆς, συνέπασσε δικαίως καὶ πάσχοντι μήτηρ φιλοστοργηστῆ πασῶν ὑπάρχουσα, ὡς δὴ καὶ περιένοσ ὑπὲρ ἀπάσης.

Ἦνεγκε μὲν ὄν τὸ κεραιρίθηναι πρὸς καιρὸν τοῦ 30
μιλτάτου σωματικῶς, οὐκ ἄνευ τοῦ ἀκράτεν' συνέχαιρε δ' αὖ ὅμως αὐτῷ πρὸς οὐρανὸν ἐπανελθόντι. καὶ συνην ἀδικαστικῶς τῷ πνεύματι, ὅσα μήτηρ, ὡς δὴ κάκεινος αὐτῆ. **Ὁ** μὲν ἀλλὰ καὶ ἅμα τῷ γεννηθῆναι τὴν μακαρίαν, εἰπεται δ' ἂν 35
καὶ τῷ συνεληθῆναι, ὁ ταύτην προσέρισα αὐτοῦ μητέρα τῆς ἰδίας χάριτος ἐνεπίμπλα· μᾶλλον δὲ, καὶ πρὸ τοῦ τόκου συνην ἐκείνος αὐτῆ. Γεννηθήσεται μὲν γὰρ. **Παῦλος** ὅν εἶπε, καιροῖς ἰδίῳι, καὶ συνέστεικεν ἐκεῖνον τὸ σῶμα ἐκ τῶν αἱμάτων τῆς 40
παναμοίμου· οὐκ ἦν δὲ ὅτε οὐκ ἦν αὐτῆ συνημένος, εὐθὺς λαβούσῃ τὰς εἰς τὸ εἶναι πρώτας ἀρχὰς ἐν τῇ γαστρὶ τῆς στείρας μητρὸς. **Καὶ** πῶς ἂν ἄλλως τοῦτο δοξάζειν εἰκόσ ἐστιν; **Εἰ** γὰρ

^a John 11, 26. — ^b Carophyllus haec habet, quae contextui simul et textui aliena sunt: — Imo vero cum illa erat ipse, antequam esset

nata; factum quippe et compactum est illi corpus temporibus suis.

Ἰωάννην τὸν πᾶν πλήρη Πνεύματος ἁγίου κυρο-
 ρούμενον ἐγνομεν, πῶς οὐκ εἰκός κατὰ τῆς πανάγνου
 τοῦτο δοξάζειν: Τοῦτο δηλοῦν ἐστὶ τὸ τοῦ Γαβριὴλ
 τὸ μετὰ σοῦ ὁ Κύριος· καὶ δέξανσιν ἐκεῖνος
 5 αὐτὸς τῷ διελεῖν πῶς ὦδε τὸν χρόνον. Τὸν γὰρ
 τρόπον τῆς συλλήψεως ἐπιμετρήσας παραδηλοῦν,
 πυνθανομένης τῆς παναγρᾶντου, οὐκ ἐνεστώτι,
 μέλλοντι ὁ ἐρχήσαστο χρόνω. Καὶ τὸ μὲν πανάγιον
 Πνεῦμα ἐπελεύσεσθαι ἐπ' αὐτήν, τὴν δὲ ὑψίστου
 10 δύναμιν ἐπισκιασίειν αὐτῇ προύλεγε. Φαίνεται δὲ
 προσωπώνησας τῇ παρθένῳ τὸ χαίρει, καὶ κεχαρι-
 τωμένην προσταγορεύσας, καὶ ἐν γυναιξὶ εὐλογη-
 μένην ἀνακκρύζας, ὡς κατ' ἐξοχὴν ἀγαθὴν οὔσαν,
 ἐκ τῶν προστότων τῶν ἔπαιων προστανηγόμες. Οὐδὲ
 15 γὰρ ὡς ἐστομένην, ἀλλ' ὡς οὔσαν, ὅπερ ἦν, κεχα-
 ριτωμένην ἐκάλεισε, καὶ εὐλογημένην προσείπεν,
 ὥσπερ ἂν εἶ ἔλεγε κεχαριτωμένη μὲν οὔσα, παρθένε,
 ὁ Κύριος σὺν σοὶ τῷ τοῦτον δὲ συνεῖναι σου τῇ
 ψυχῇ, εὐλογημένη ὑπάρχεις ἐν γυναιξὶ.
 20 8. Καὶ ταῦτα μὲν ὦδε· τὰ δ' ἐφεξῆς ὑπὲρ τῶν
 μέλλοντων προηγόρευεν· ἃ δὴ παρεκλούθησε,
 τῆς παναμώμου προεισενηκούσας τὴν γνώμην, τὸ
 τιμωτάτων Θεῶν ὄδωρον, καὶ οὐ μὴ ἂν τι βέλτιον
 προσενεγκεῖν ἦν. Ἦ γὰρ ἂν που τοῦτο ἴσον, ὅσπερ
 25 ἐθέσει Θεῶν, καθάπερ ἐκρηπίδι καὶ θεμελίῳ τοῦ
 μυστηρίου χρῆσασθαι, δι' οὗ τὸ σύμπαν ἀνεκτίσται
 καὶ ἀνοικοδόμηται πολλῶν γε κλλίων ἢ πρὶν ἦν.
 Καὶ ὡς ὦδε ταῦτ' ἔρει, ἅπανσι φανερόν. Ἄμα γὰρ
 τῇ ἐκούσίῳ προσταγορῇ καὶ τῷ προθύμῳ προσεῦ-
 30 ζασθαι τὸ τῷ Θεῶν φίλον· ἰδοὺ ἡ θαύλη Κερίου·
 γένουτό μοι κατὰ τὸ ὄημά σου, εὐδοκίᾳ τοῦ
 Πατρὸς καὶ συνεργίᾳ τοῦ Πνεύματος, ὁ ἁμοσύσιος
 αὐτοῖς, ὁ συναΐσιος καὶ συνάναρχος Λόγος ἐν τῇ
 τῆς ἀπειρογάμου γαστρὶ συλληψείας, ταυτηνὴ τὴν
 35 ἡμετέραν οὔσαν ὑπέδου βύπου χωρὶς, καὶ προσελθὼν
 μετὰ τοῦ προσλήμματος, τὰς δύο φύσεις μὴ φύρας
 τὴν τε κτισθεῖσαν, τὴν τε κτίσασσαν, ἐν τι καθ'
 ὑπόστασιν ἀνεψάνη, θεώσας ὁ προσελέβετο, καὶ δι'
 αὐτοῦ τὸ φύραμα ἅπαν σίσιος, ὥσπερ ἐν ζύμῃ.
 40 Ὡ τοῦ μεγέθους τῆς καθαρότητος, τῆς ἐν τῇ
 μητρὶ τοῦ Θεοῦ, δι' ἣν ὁ πλάσας αὐτὴν οὐκ ἀπ-
 ηξιώσαν ἐν γαστρὶ, ἣν ἐπλάσει. πλασθῆναι. Ὡ τοῦ

si eximium Joannem scimus in utero plenum
 sancto Spiritu fuisse, cur idem de purissima
 Virgine non sit merito affirmandum? Hoc sibi
 vult illud Gabrielis *Dominus tecum*, hoc ipse
 ostendit, tempus distinguendo in hunc modum:
 nam volens conceptionis modum intemeratae
 virgini declarare interroganti, tempore usus
 est non praesenti, sed futuro, et sanctum
 quidem Spiritum superventurum in ipsam.
 Altissimi vero virtutum obumbraturam ipsi
 praedicebat. Cum autem salutaret Virginem
 aiebat *Haec*, et gratia plenam appellans et bene-
 dictam in mulieribus praedicans, tanquam
 super alias bonam, ex iis quae ipsi inerant
 manifeste laudem proferebat. Non enim gratia
 plenam quasi futuram, sed ut existentem, quod
 certe erat, appellavit, et benedictam salutavit,
 quasi diceret: Cum gratia sis plena, o Virgo,
 Dominus tecum; quia vero illum habes in
 anima, benedicta es in mulieribus.

8. Et haec quidem ita se habent; quae vero
 sequuntur ad futura spectant, et subsequuta
 sunt, prius praebente consensum immaculatis-
 sima, gratissimum Deo munus et quo nullum
 potius afferri poterat; quod enim illi aequetur,
 quo Deus indignuit, ut eo uteretur quasi funda-
 mento et basi mysterii, per quod renovata sunt
 omnia multoque melius instaurata, quam olim
 essent? Haec autem ita esse, omnibus perspi-
 cuum est. Etenim simul atque ipsa sese sponte
 obtulit et prompto animo fieri optavit quod
 Deo placitum erat: *Ecce ancilla Domini; fiat
 mihi secundum verbum tuum*³, beneplacito
 Patris, cooperante Spiritu, consubstantialis
 illis, coaeternus, et sicut illi, initii expertus Deus
 Verbum, conceptum in utero inuuptae, hanc
 nostram substantiam sine sorde induit, et pro-
 diens cum assumpta natura, non confundens
 duas naturas, creatam et createm, unum quid
 apparuit secundum hypostasim, quod assump-
 sit deificans, perque illud universam massam
 salvans velut in fermento.

O magnitudinem puritatis in Dei Matre, ob
 quam creator eius dedignatus non est in
 ventre, quem condiderat, formari! O gene-

rosam sensum in puella adeo tenera! O animum in muliebri corpore immutabilem! Quid enim sincerius, purius, generosius anima quae salutationem hanc arbitrata non est fraudulentam, sed crediti fieri posse in materiali ventre suscipi totum fulgur divinitatis, eodemque tempore Verbum sine temporis principio in sinu Patris principio carentis existere atque in huius temporali utero gestari?

Horum, ut mihi videtur, causa est assignanda Deiparae conscientia, quae tantum animum addebat. Fieri enim non poterat, ea puritatem non servante et convenientem fortitudinem non praebente, magnum hoc opus et generosum ab ea praestari. Quare et verba ipsa quibus usa est, perspicue ostendunt, ipsam se non indignam tanto iudicasse beneficio, ut mater, inquam, eius fieret, qui stupendum hoc opus patrabat. Non sic fecit Manue, non Daniel, quamvis de visione eorum quid sentiendum sit nescio, si accurate consideretur, aut quo tandem modo ad illos accesserit qui apparuit. Manifestum est tamen ipsi atque illis non aequae apparuisse et refulsisse habitum et splendorem angelicum, sicuti et colloquium cum Beata Virgine non eiusdem erat honoris, cuius et sermones habiti cum illis: siquidem is dixit: *Periimus, Deum vidimus*; alteri vero fere deficit animus, timore repente in ipsos, ut ita dicam, animae recessus penetrante: et nisi ab utroque recessisset citius visum illud insolitum, fortasse vitam uterque citissime terminasset.

Nam et omnes in universum quotquot visionibus dignati sunt, eadem passi sunt quae et isti. At Virgo turbata primo in sermone fuit, inquit: non vero, ut illi, ob aspectum angeli idque, ne videretur ignorare quanta res esset salutato. Mox sese obtulit opifici, fide integerrima plenam, ut materialis venter exciperet ignem immaterialem. Quantum vero hoc est. Quod enim Deus faciat quae superant naturam et rationem humanam, nil mirum, cum et natura-

γενναίου φρονήματος ἐν οὗτως ἀπαλλῆ κόρη. Ἡ γὰρ ἀτρέπτου ψυχῆς ἐν γυναικείῳ τῷ σώματι. Τί γὰρ ἀκεραιότερον, καθαριότερον, γενναϊότερον ψυχῆς μὴ νομισσάσης ἀπάτην εἶναι τὸν τοιοῦτον ἀσπασμόν, ἀλλὰ πιστευσάσης οἷόν τε εἶναι τὴν ἀστραπὴν ὅλην δέξασθαι τῆς θεότητος ἐν ὀλίκῃ τῇ γαστρὶ, καὶ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ τὸν ἐν ἀνάγκῃς κόλπῳς ἀχρονον Λόγον τοῖς τοῦ Πατρὸς, ἐν μήτρῃ βασιτάζεσθαι ταύτης τῆ χρονικῆς.

Πρὸς ταῦτα τοίνυν, ἐμοὶ δοκεῖν, τὸ συνειδὸς αἰτιατέον τῆς θεομήτορος, τὸ τηλικούτου παρεχόμενον θάρσος. Οὐδὲ γὰρ ἦν, μὴ κατακευόμενος τοῦτου, καὶ τὴν γιγνομένην ἀνδρῶν παρεχόμενον, τὸ μέγα τοῦτο καὶ νεανικὸν αὐτὴν ἐπιδοιξάσθαι. Οἷς οὖν ἐγγρησάτο ῥήμασιν ἀριδύλως εἰδείξεν, οὐκ ἀναξίαν ἑαυτὴν ἡγουμένη τῆς τοσαύτης χάριτος; λέγω τὴ μητέρα γενέσθαι τοῦ τὸ φρικτὸν ἐνεργήσαντος. Οὐ γὰρ οὕτω Μανουὲ, οὐ γὰρ ὁ Δανιὴλ, καίτοι περ οὐκ οἶδ' ὅ τι γὰρ νομίζειν περὶ τῆς ἐκείνων ἰσχύος ἀκριβῶς διασκηφάμενους. ἢ τίνα τρόπον αὐτοῖς ἐποδήνησε τὸ φανέν. Προδὲλλον μέντοι, ὡς οὐκ ἐπίστευ αὐτῆ κακείνους τὸ τοῦ ἀγγέλου σχῆμα καὶ ἡ λαμπρότης ἐφάνη τε καὶ ἐξαστραφέν. Ὡς περ οὐδ' ἡ πρὸς τὴν μακαρίαν διὰλεξίς τὴν αὐτὴν τῆ πρὸς ἐκείνους εἶχε τιμὴν. Ὁ μὲν εἶπεν ἀπολιλιμμεν, Θεὸν ἐνομα- κειμεν. Τῶν δὲ μικροῦ καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ σώματος ἀπέπη, εἰς τοὺς αὐτοὺς, ὡς εἰπεῖν, μολοῦς εἰσδύντος αἴφνης τοῦ φόβου. Καὶ εἰ μὴ τάχῳ ἀπὸλλάξεν ἐξ ἑκατέρου ἢ ἀθήης ὄψις ἐκείνη, τάχ' ἂν ἀμφοτέροι τοῦ ζῆν μόλις ταχέως ἀπὸλλάττου.

Ὁ μὲν ἀλλὰ καὶ πάντες ἀπλῶς ὅπως θεωρίας ἡζῶνται, τὰ αὐτὰ τούτοις πεπόθεισιν. Αὐτὴ γε μέντοι διακραυγθεῖσα τὸ πρῶτον! ἐπὶ τῷ λόγῳ, φησὶν, οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τῆ θέξ, ὡς περ ἐκείνοι καὶ τοῦτο δ' ὥστε μὴ δοῦναι τὸν ἀσπασμόν, ὅτις τὸ μέγας ἀγνοεῖν. Εἶτα προσεῖνευον ἑαυτὴν τῷ δημιουργῷ, πίστειως ἀκριφνευόμεν. ὡς ἂν ἡ ἔνυλος γαστήρ τὸ πῦρ τὸ αὐλον ἐδέξατο. Πηλίκον τοδε. Τὸ μὲν γὰρ ὁρᾶσαι τὸν Θεὸν τὰ ὑπὲρ φύσιν καὶ ὑπὲρ λόγον, οὐ μέγα, ἐπειπερ καὶ ἡ φύσις τῶν ὄντων ὑπὲρ φύσιν τε καὶ λόγον ὑφέστηκεν αὐτῶν τὸ

1. τοσούτων.

ὁ δὲ θαρρῆσαι τὴν παρθένον ἑαυτὴν πρὸς ὑπουργίαν
ταύτην ἀγαγεῖν, τοῖς ὑπὸ τοῦ Γαβριὴλ εἰρημένους
πιστεῦσσαν, ἧ που μέγιστον.

9. Ἀπέδειξε τοίνυν ἑαυτὴν ἢ θεόπαις, τῷ μὴ
5 ἀπιστῆσαι περὶ αὐτῆς καὶ περὶ Θεοῦ ὃ μὴδετέρᾳ
τῶν φύσεων γενέσθαι εὐπαράδεκτον, τῶν κτισμάτων
ὑπερέχουσαν, ἐν τῷ εἶναι κτίσιμα μείνασα. Παλλῶν
οὖν ὄντων καὶ μεγάλων, ὃ Θεοῦ μητέρα ταύτην
10 τῆς προσφορᾶς ταυτησί¹ καὶ δείκνυσιν ἔχειν. Οὕτε
γὰρ ὁ ἀρχάγγελος ἀνεβήλυθεν, οὕτε ὁ Θεὸς κατεβή-
λυθεν, ὡς ἂν τὸ πρὸ αἰῶνων ἡτοιμασμένον μυστήριον
εἰς τέλος ὑπὲρ τῶν ἀπάντων ἀγάγη, ἕως τὰ θαυμασία
ῥήματα τοῦ ταύτης στόματος προελήλυθε. Καὶ μάλα
15 γε εἰκότως. Ἐβρῆν μὲν γὰρ τὴν εὐακρινεστάτην
παρθένον, τὴν πέναγον ψυχῆν τε καὶ σῶμα, τὴν
ἐκ τοῦ παντός αἰῶνος μόνην ἀνθρώπινον ἀναδει-
χθεῖσαν ὑψηλοτέραν ἄρα τῆς πάλαι καὶ ὁμογρόνου
τῷ γένει, ὡς πλήρες ἀγῶος εὐλογίας γεγεννημένη¹,
20 ἧς τε ἡ προμήτωρ ἐξέπεσε, καὶ ἦν αὐτῇ κομιζῶν
ἦκεν ὁ Γαβριὴλ πρὸς τοῦ τῶν ὅλων Θεοῦ, ὡς ἂν περ
εἰρήκαμεν πάντως εἶναι.

Καὶ τί γὰρ ἄλλο ἔβρῆν τὴν ὑπηρετησαμένην
τοῖς ἡμετέροις τὴν σωτηρίαν τῷ ξένῳ τόκῳ,
25 προωρισμένον δῆπουθεν ὄν. πρὸ τοῦ τὸ σύμψαν
τοῦτο παρῆλθαι, πρὸ τοῦ τὰς ὑπεροσμηνοῦς ὑπεστά-
ναι δυνάμεις, τῷ τρικαῦτα² καιροῦ γενέσθαι;
Προστῆκε δ' αὐθις, σῶμα. καὶ τὸν Πατέρα τοῦ
παιδὸς τῆς ἀειπαρθένου, εὐδοκῆσαντα τὴν σαρκοστικὴν
30 τοῦ μονογενοῦς, μονογενοῦς αὐτῷ τε καὶ τῇ μητρὶ,
καὶ αὖ τὸν ταύτης αὐτουργόν τῆς σαρκοστικῆς, τὸν
τοῦ γεννήτορος Λόγον, τὸν λαγόνον ἐξ ἄγνων
γεννηθέντα, τὸ τε παναγέστατον καὶ τελεσιουργόν
Πνεῦμα, δευκαθὴ τὴν μακαρίαν Τριάδα, μὴ ἀνευ
35 καὶ τοῦ συνειδέναι τὴν κόρην καὶ τοῦ τὴν γνώμη
παρασχεῖναι, τὸ φιλανθρωπίαις τε καὶ δικαιο-
σύνης γέμον μυστήριον ἐκτελεῖσαι, ἢ ἢ μόνον καὶ
τὸ αὐτεξούσιον κατὰ ῥώραν³, καὶ τὸ πρὸς βίαν
ὄλιος ἀπῆ, ὡς μὴδὲ τὸν πάλαι ὄφιν, τῆς διαβολικῆς
40 μάλα χείροντα, τοῦτο δουλιθῆναι συκοφαντῆσαι,
καὶ ὡς περὶ γραφῆν τινα γράψασθαι τὸ τοῦ Θεοῦ
ψάλλθωραπὸν τε καὶ δίκαιον, ὅτι τὸ μυστήριον
δέδρακε, μὴ συνθμενῆς τῆς πανουργίου. Ἐβδὴ
γὰρ ἂν προσήκειν τὸν Θεὸν μὴδὲνα ἄλογον αὖ

ipsi cedant; at quod Virgo se confidenter
talem ministram obtulerit et verbis Gabrielis
fidem habuerit, res est plane omnium maxima.

9. Ostendit igitur Dei Filia, dum ipsa de se
credit ac de Deo quod utriusque naturarum
posse contingere difficile creditu est, seipsam
esse creaturis excelsiorem, quamquam creatura
permanet. Itaque cum multa et magna sint,
quae Dei Matrem illam fecerunt, nullum est
huic oblationi praeferendum; quod inde liquet.
Nam neque archangelus ascendit, nec Deus
descendit, ut praefixum ante saecula myster-
ium ad finem pro salute omnium perduceret,
nisi postquam admiranda illa verba ex eius
ore prolata sunt. Et iure quidem optimo.
Oportebat enim purissimam Virginem, cuius
et anima et corpus omni labe carebant, quae
una ab omni aeternitate inter homines subli-
mior existit veteri maledicto, humano generi
coaevo, utpote vas benedictionis plenum factum,
de qua prima parens exciderat, et quam
ipsi Gabriel adveniens attulit a Deo univer-
sorum, esse omnino qualem diximus.

Etenim quidnam aliud oportebat esse illam,
quae partus sui novitate salutem suo generi
subministravit; quod quidem praedefinitum
erat ante productum mundum, antequam
existenter supernae virtutes, hoc tempore
impletum iri? Conveniebat etiam, arbitror,
Patrem quoque Nati perpetuae Virginis, —
quippe qui Unigeniti incarnationem compro-
baverat, Unigeniti, inquam, sui ac Matris —,
et ipsum insuper propriae incarnationis effec-
torem, Genitoris Verbum, ex castis visceribus
editum, necnon sanctissimum et perfectionis
largitorem Spiritum, beatam videlicet Trini-
tatem, conscia etiam Virgine assensumque
praebente, mysterium perficere benignitatis ac
iustitiae plenum, ut et libertas arbitrii locum
haberet, et omnis prorsus abesset violentia,
ex quo nec serpens antiquus assuetus calum-
niis posset hoc insimulare, ac veluti notam
quamdam impingere benignitati et iustitiae
Dei, quod operata esset mysterium sine con-
sensu immaculatae Virginis. Clamaret enim

1. Fortasse γεγεννημένη. — 2. τρικατα. — 3. εὐταχίωρα.

convenire Deo nemini benefacere nolenti nec dona per vim conferre : esse enim haec illi prorsus inimica et odiosa.

At dixerit forte quispiam vir scitus, alterius haec esse festivitatis. Respondemus : alterius quidem, o amice, non tamen alienae, sed maxime huic affinis. Nam connexae sunt inter se invicem, et altera pendet ab altera ad instar cuiusdam catenae revera aureae: quippe quae pariter celebrantur ad gloriam gloriosae. Non ergo, ut indomiti equi faciunt, divagata est oratio quo non debebat, sed illuc tendit quo dirigitur. Nam etsi visa est digredi, tamen in illis erat, per quae inferebatur quod volebamus: et hoc ita esse ostendam.

Quid igitur ex his concluditur? Illum, quem beata Virgo peperit sine viro, coniunctum illi semper fuisse intime. Et quid inde? Quod ipsissimum gaudium. Filium, inquam, semper inhabitantem in se habens, suum cum gaudio spiritum manibus eius commendavit. Et si haec ita se habent, id quod omnes puto affirmaturos, digni sumus venia, quod simile quid nobis contigerit atque illi, qui forte in pratum cuiusvis generis floribus ornatum profectus, dum vellet unum legere, ab alio illectus, illum decerpit, victus nimirum eius pulchritudine et fragrantia. Scio daturus veniam aequos auditores, si parum digressi sumus a materia praesentis celebritatis et ab iis dicendis, quae huic uni conveniant.

10. Nos vero rursus pullum ad metam stimulemus: et cum iam probaverimus consentaneum atque convenientem fuisse mortem Virgini nullum attulisse dolorem, hoc idem etiam, si placet, necessarium ostendemus. Cum enim verum gaudium Dei Matri esset coniunctum, quo malo posset illam afficere dolor, dum vocatur a Filio ad vitam immortalem illo migrationis modo? Nam et ipsa revera ipsissimum erat gaudium, non modo quia e cunctis mulieribus sola effugit damnationem ob peccatum et partum in doloribus, sed quia mater etiam existit ipsissimi gaudii: unde dolor omnis abluit. Quod si omnino placet, esto dolor

ποιεῖν, μὴ δὲ πρὸς βίαν ὀφρεῖσθαι· εἶναι γὰρ αὐτῶν ταῦτα ἀπόβλητα πάντα τρόπον καὶ ἀποτρόπαια.

Εἶποι τις ἂν ἴσως τῶν κομψοτέρων ἄλλης πανηγύρεως ταῦτα. Καὶ φήσομεν, ὃ τῶν, πρὸς αὐτὸν ἄλλης μὲν, οὐκ ἄλλοτριας γε μέντοι, ἀλλὰ καὶ γνησίας ὡς μάλιστα τῇ παρουσίᾳ. Δέδονται γὰρ ὑπ' ἀλλήλων ἑκάτεροι, καὶ αὐτὸ ἀλλήλων ἔχονται σεῖρας τινος δίκην χρυσῆς τῶν ὄντι¹, ὡς ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ ἀμφοτέροι τῆς δεδοξαμένης τελοῦμεναι. Οὐκ οὖν γε κατὰ τοὺς ἀκρατοῦντας τῶν ἵππων, ἐκτραπέις ὁ λόγος τῆς ὁδοῦ. ὅποιπερ ἔτυμεν, ἔδραμεν, ἀλλ' ἐπ' ἐκεῖνά γε, ἃ πρὸς τὸ κατάντημα τείνει. Εἰ γὰρ ἔδοκει παρεῖναι, ἀλλ' οὖν ἐκεῖνων εἴητο. δι' ὧν ἂν ᾗν περᾶναι τὸ βούλημα: καὶ ὡς ταῦτι δεῖξιν ἔρχομαι.

Τί οὖν ἐκ τούτου περιάινεται; Ὅτιπερ ἰδιαστικῶς τῇ μακαρίᾳ συνῆν, ὃν ἄνευ ἀνδρὸς τέτοκε. Καλῶς γε μύλα, φησί, ἐκ τούτου δὲ τί; Ὅτι τὴν αὐτοχαραν, τὸν ὕψον, ἐνοίκον αἰεὶ κεκτημένην, μετ' εὐφροσύνης τὸ ταύτης πνεῦμα ταῖς αὐτοῦ χειρὶ παρατέθεικε. Καὶ εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει, ὅτι μὲν πάντας συνθέσθαι, δεῖ δὲ τὸν σε συγγνώμην ἔχειν ἡμῖν. Εἰ δὲ ταῦτον ἐκείνη πεπόνθαμεν τῷ παραγεγονότι τυγῶν λειμῶνι, ὠραῖσμένῳ παντοδαποῖς ἀνθεσι, καὶ ἐν τῷ τούτων ἀρέψασθαι βουληθέντι, εἶθ' ὡς ἑτέρου γοητευθέντι, καὶ ἐραψαμένῳ κἀκεῖνον, ὡς ἤττοι τοῦ κἀλλος γεμενημένῳ καὶ τῆς ὁμοῦς, οἱ μὲν οὖν ἐπιεικίστεροι τῶν ἀκρατῶν εὐ οἶδ' ὅτι συγγνώσονται, εἰ τι καὶ μικρὸν παρεξήλομεν τοῦ τῆς παρουσίας ἄναιμυρ ἑορτῆς ἔχασθαι, καὶ τὰ μόνη ταύτη πρόσφορα λέγειν.

10. Ἡμεῖς δὲ πάλιν τὸν πῶλον ἐπὶ τὴν νύσαν καὶ δεῖξαντες ἐπόμενον ὃν καὶ προσῆκον τὸ τὴν παρθένον μὴ λελοπῆσθαι τῇ τελευτῇ, καὶ ἀναχακίον, εἰ βούλεσθε, τοῦτο δεῖξομεν. Τῆς οὖν κυρίως χαρῆς συνοῦσης τῇ Θεοτόκῳ, τίποτ' ἂν καὶ ὄραν αὐτὴν θεινὸν ἐδῶντο λύπη, πρὸς τὴν ἀγῆρω ζῶην ὑπὸ τοῦ παιδὸς κεκλημένην τῇ τῆς μεταστάσεως τρόπῳ; Ἐπεὶ καὶ ἦδὲ ἀληθῶς αὐτὸ γε τοῦτο χαρὰ, οὐ μόνον, ὡς διέφυγε μόνη πᾶσων γυναικῶν τὸ διὰ τὴν ἀμαρτίαν κατὰκριμα καὶ τὸ ἐν λύπῃς τελεῖν, ἀλλ' ὡς καὶ μήτηρ γέγονε τῆς αὐτοχαρας, ὡστε τὸ τῆς λύπης ἀπῆν. Εἰ δὲ βούλει, παραγγένοις

¹ τὸ ὄντι.

μέν, εὐθὺς δ' ἀπέπη, μηδ' ὅτι παραχρῆνον, ὡς εἶπειν, αἰθέσθαι παρεσχηκός.

Τοιγαροῦν, ἐπειδὴ καθαρῆουσα λύτης ἦν ἡ παρθένος, ὄηλον ὡς ἀκαταρυστατὴν ἐκχρπούτο τὴν εὐφροσύνην· πείθουμι δὲ τοὺς πάντας ἐμοὶ συνομολογεῖν, πειθουμένους οἷς τάληθές ἀπεδείξαμεν, ὡς μηδέεν τι τῶν πάντων ἦν πθεινότερον τῇ πανάγῳ τοῦ μεταστῆναι τῶν τῆδε. Οὕτως ἔλαριν ἢ λυπούμεθα, τῷ θανάτῳ. Καὶ μάλ' αἰ εὐκρίτως. Ἐπειδὴ γὰρ πάντως ὁδὸν ἐτέραν, δι' ἧς ἂν εἶγε πρὸς τὸν Υἱὸν ἀπελθεῖν, οὐκ ἦν αὐτῇ εὐρηκίαναι. ἢ τὴν ἐνθένδε μετόστασιν, ἐπιθυμούσα τῷ παιδὶ ὕργε- νέσθαι, ὅσον οὐκ ἐνὶ δεκνύναι λόγῳ, ἀναγκαίως ἐπεθύμει κάκεινου, δι' οὐπερ εἶγε τὴν αὐτῆς τελικωτάτην ἐπιθυμίαν τελέεσθαι. Καὶ πρὸς τοῦτο θαυμάζετω μηδεὶς. Οὐδὲ γὰρ ὡς τέλους ἐπεθύμει τῆς διακρίσεως τῆς γε ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος. Πόθεν; Τοῦτο γὰρ ἂν ἦν ἡμαρτηρέναι τῆς ἀληθείας· ἢ δὲ δικτετέλεκεν ἡμαρτίας καθαρῆουσα. Ἄλλ' ἤρα καὶ ἐρίετο καὶ ἐπεθύμει τοῦ πράγματος, ὥσπερ τινὸς ὀψήματος ἢ νηός, δι' ἧς ἂν εἶγε περαιωθῆναι πρὸς τὴν ἀγέρῳ βασιλείαν καὶ ζωὴν, τὸν Υἱὸν τε καὶ Θεόν, τῶν ἐρετῶν τὴν ἀκρότητα, οὐ μὴ περι- τέρω χωρεῖν ἕξεσθαι. οὐδὲ βουληθῆναι. Οὐδὲ γὰρ ἐνὶ Θεοῦ καὶ τῶν ἀγαθῶν τῶν ἐκεί κέρων λαθεῖν, τοῦθ' ὁ πάσκειν ἐν τοῖς παροῦσι πάντας ἀνάγκη, οἷς γε τὰ βέροντα φίλα καὶ προτιμώμενα τῶν ἐστώτων. Συνασταταὶ γὰρ τούτοις ἢ ἐρεσις ἀσταταῖσιν, ἄλλως τε καὶ καθ' αὐτὴν ἀψίκορος οὐσα.

Οὐκ ἦν οὖν τῆδε παραμυθίσασθαι τὴν ψυχὴν ἀστέτω πόθῳ τυραννουμένην, εἰ μὴ μετασταίη τῶν τῆδε. Καὶ εἰ ὁ μακάριος Παῦλος ἐπιθέμεισεν ἀναλῦσαι καὶ σὲν Νηιστῷ εἶναι, καὶ συνοδῶ φηγερόμενοι τούτῳ καὶ Δαυὶδ καὶ Συμεὼν φάνου- ται, ὁ μὲν ἐξέγειρε ἐκ νεκρῶν τὴν ψυχὴν μου, καὶ τότε ἤξω καὶ ἀθήσομαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ· Νῦν ἀπολέεις τὸν δαίμόν σου, προσευζόμενοι, ταῦτα δ' ἂν εἶπον, οἱμαὶ, δεῆσαν, καὶ οἱ τὸ ἴδιον ἐκρέαντες αἴμα ὑπὲρ Χριστοῦ, καὶ τὰς ἀνοπίστους ὑποσταίντες ὁδύνας, ὡς δὲ καὶ οἱ πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἀποδυσχόμενοι τοὺς πνευματικῶς, ὁ τῶν ὁπίων γρηῶς, καὶ ἴλιως οἷς τὸ ἀριστον ὁ σκοπός

accesserit, sed statim recessit, viv, ut ita dicam, suae praesentiae sensum praebens.

Quoniam ergo dolore vacua erat Virgo, perspicuum est maxime sincera illam fruitam esse laetitia. Certus sum autem omnes mihi rationibus assentiri, quibus verum demonstravi- mus, persuasos nihil purissimae Virgini optabilius fuisse, quam ex hac vita decedere. Unde eo, quo tristamur, morte scilicet, gaudebat. Et iure quidem optimo. Nam quia nulla erat alia via, qua posset abire ad Filium, nisi hinc demigrando, cum Filii consuetudinem exoptaret quantum verbis exprimere nemo queat, necessario illud quoque exoptabat, per quod assequi poterat illud quod ut summum finem appetebat. Hoc autem nemo miretur. Non enim quasi finem optabat seingui animam a corpore. Qui fiat? Hoc enim fuisset aberrare a veritate, illa vero ab omni peccato semper immunis fuit: sed cupiebat, desiderabat, exoptabat mortem quasi vehiculum quoddam aut navigium, quo transvahi posset ad immortale regnum et vitam, Filium ac Deum, omnium desiderabilium apicem, ultra quem non licet progredi aut quidquam velle. Non enim potest esse satiatus Dei et bonorum illorum, ut in hac vita nobis omnibus contingit necessario, in qua res fluxas amamus et permanentibus praeferrimus. Fit enim ut cum rebus fluentibus desiderium quoque animi vacillet, cum praesertim illud cito capiatur satietate.

Nulla igitur res poterat solari eius animam summo desiderio aestuantem, nisi ex hac vita decessio. Quid si beatus Paulus *cupiebat dissolvi et esse cum Christo*? Cui etiam David et Simeon, cum preces funderent, congruentia locuti videntur, ille dum ait: *Educ de custodia animam meam*^{b)}, et: *Quando veniam et apparebo ante faciem Dei*? Hic autem dixit: *Nunc dimittis servum tuum, Domine*^{c)}; quibus utique vocibus usi fuissent, arbitor, si opus fuisset, illi etiam, qui pro Christo suum effuderunt sanguinem et dolores intolerandos sustinuerunt: et illi pariter, qui in spiritualia certamina descenderunt, confessorum coetus, et in uni-

a) Philip. 1, 23. — b) Psal. cxli. 10. — c) Psal. xli, 2. — d) Luc. 10, 29.

versum omnes quibus scopus est quod est optimum, et solum illud spectant. Si igitur haec ita se habent, auditores, qua ratione Dei Mater dicenda non sit longe maximo affectu in hoc laudabili desiderio plus quam ceteri fuisse? Certe in illis etiam vehementissimus fuit iste affectus; nec alii optabant quam quod suave natura ad hoc maxime conferebat, ut essent cum Christo. Verum illis Virgo tanto excellentius optavit, quantum discriminis est inter ipsam et illos, tum ratione sanctitatis et virtutum officii, quantumcumque quis animo praelexerit huius rei mensuram, tum ratione coniunctionis cum Deo, cum is ipsis natus exstiterit: qua quidem in re nullam est invenire mensuram.

11. Cum igitur tanto desiderio flagraret migrationis e terra in caelum, ubi tempus quod optabat perpetuo adventit, quidni gauderet et lactaretur? Quod si vel optimo temperamento naturae praeditis, dum morte solvantur, aliquid molestiae vestigium brevissimo tempore subest, non est mirandum. Homo enim Virgo erat, et oportebat illam naturae congruentem esse, non adversariam illi videri, quod fuisset et secum pugnare. Naturae igitur debitum divina Virgo penitus non aversata, cum, si aliter factum esset, res absurditate non caret, secuta plane est rerum naturam, et aliquantulum, quantum iam ostendimus, molestiam cepit. Nec tamen ex hoc videor meis ipsis sermonibus adversari quasi contraria affirmantibus; non enim impossibilia tentaverim. Sed exordium sermonis mei et quaedam addita postmodum exordio corona, luculentae mihi defensionis sunt. Etenim probari non poterat immaculatam Virginem omni dolore caruisse, sed pro naturae legibus, momento temporis, communis huius mortis percepisse dolorem, verum tanta affluentem lactitia, ut prorsus ab ea moeror omnis effugerit; cessit enim iste se fortiori.

Ha et eius Filius, assumpta nostrae carnis massa, noluit iis carere, quae carnis sunt propria, sine quibus homo in suis naturalibus esse perfecte non potest: tristatus est, dolore affectus, non solum in cruce et passione, sed etiam quando Lazarus mortuus est, lege nostrae naturae lacrymas emisit ex oculis; ex itinere

ἔστι καὶ πρὸς ἐκεῖνο βάλλουσι μόνον. Εἰ οὖν οὕτω ταῦτ', ὡς παρόντες, πῶς οὐ μὲτὰ πολλῆς τῆς υπερβολῆς υπερήλασεν ἡ τοῦ Θεοῦ μήτηρ, τοὺς τοῦτ' ἐτ' ἠλωτῶν πεπονθότας; Ἐβλόσαν μὲν γὰρ κἀκείνοι κατὰ κράτος τῷ πάθει τούτῳ, καὶ οὐδὲν ἦν αὐτοῖς ποθεῖν, εἰ μὴ ὅ τι πρὸς τὸ συνεῖναι Χριστῷ διαφερόντως πέφυκε φέρειν. Ἀλλὰ μετὰ τοσαύτης περιουσίας αὐτοὺς ἐκείνη παρένεγκεν, ὅσῳ τὸ διάφορον αὐτῆς κἀκείνων ὑπάρχει, τῆς τε θεϊότητος ἕνεκα ἐκ τῶν τῆς ἀρετῆς τρόπων, πρὸς ὅσα ἂν τις εἶναι τι μέτρον ἐνθυμηθεῖται, τῆς τε πρὸς Θεὸν γνησιότητος διὰ τὸ τοῦτον ἐξ αὐτῆς γεγενῆσθαι, πρὸς ὅσα μέτρον εὔρειν οὐκ ἔνι.

11. Τοσαύτης οὖν ἐπιθυμίας αὕτη συνοίσας πρὸς τὴν ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν ἐκδημίαν, ἐπεστηκότος τοῦ καιροῦ, ὅπως ἴδωιν εὐρομένη δικτετελεσε, πῶς ἂν οὐκ ἐχαίρει τε καὶ ἤδετο; Εἰ δὲ καὶ τοῖς ἀκριβέστατα κεκραμένοις τῇ τελευτῇ δικαιοματέοις ἕγνος ὑπῆν τις ἀήλιος ἐν κοιμῇ βραχυτάτῳ χρόνῳ, οὐ γὰρ θαυμάζειν. Ἄνθρωπον γὰρ ταύτην οὕσαν ἔδει τῷ φύσει σύμφωνον εἶναι, καὶ μὴ δοκεῖν πολεμεῖν αὐτῇ, ὅπως ἂν εἴη καὶ ἐαυτῇ πολεμεῖν. Τὸ ἄρα πεφυκὸς ἡ θεόπαις οὐκ ἀνησυχμένη τὸ σύνολον, αἴσπου ὄν ἄλλως γενέσθαι, τῷ γιγνομένῳ πάντῃ παρηκολούθησε καὶ τις ἀνίας μετέσχευεν, ὅσας δεδηλώκαμεν φθάσαντες. Ὅ μὴν ἐκ τούτου φαίνεται μοι τοῖς λόγοις ἐνοῦσα τίς ποτε μάχη, ὡς ἄλλῃθεν τάναντα συνάπτουσιν. Οὐδὲ γὰρ ἂν ἀδυνατοίς ἐπιχειρήσαιμι τὸ σχῆμα δέ μοι τοῦ λόγου τὸ ἐξαρχῆς, καὶ ἐνία λεχθέντα μετέπειτα τοῖς προοιμίαις συνῆδοντα μάλα λαμπρῶς μοι συνηγορεῖ. Οὐ γὰρ ἦν τὴν ἄμραντον ἀποφῆναι λύπης ὅλως ἀμέτοχον, ἀλλὰ τῇ φύσει δουλεύσαν, τῷ κοινῷ τούτῳ θανάτῳ ἐν ἄκαρπῳ λυπηθεῖσαν, εὐφροσύνη δὲ τοσαύτη συνοῦσαν, ὥστε τὴν λύπην ἐπ' αὐτῆς τελείως ἀπελαθῆναι ὑπεκιστῆσαν τοῦ κράτους τῇ ταύτης κρείττου.

Οὕτω καὶ ὁ παῖς αὐτῆς, τὸ ἡμέτερον κρᾶμα ἀναλαθὼν, οὐδαμῶς ἤξιωσε διαφραγεῖν τὰ τοῦ κρᾶματος, ἐκείνα δὴ φουθεν, ὧν χωρὶς οὐκ ἔνεστι τὸν ἄνθρωπον ἐν τῷ καθ' αὐτὸν ἀκριβῶς εἶναι. Ἐλυπηθῆ, ἤλαχσεν οὐ μόνον! ἐπὶ τοῦ σκαυροῦ καὶ τοῦ πλοῦτος, ἀλλὰ καὶ τῇ τελευτῇ τοῦ Ἀζάροῦ. Ἀφῆκε δάκρυον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν φύσει τῇ κατ' ἡμᾶς, καὶ δὴ καὶ

κεκοπίακεν ἐκ τῆς ὀδοπορίας· καὶ τριψῆς ἐδέησεν αὐτῷ καὶ ὕπνου καὶ ποτοῦ, καὶ ὅπως γε τῶν τῆν ζωὴν τῆν βίουσαν ἡμῖν συνεχόντων, ἃ τὸ σῶμα οὐ προσέεται, μὴ τῇ ἐνδείᾳ τούτων πρότερον λυπηθῆν.

- 5 Οὗτω φιλόνηρωπος ὁ Σωτήρ· οὐ γὰρ ἠγάπησε κοινοῦντας ἡμῖν σαρκὸς καὶ αἵματος, εὖ ποιήσας ἅπαντας μὴ περικτεῖρω προῶνται, ἀλλ' ὡς οὐκ ἐνὸν τὸν ἀνθρώπου, ἐκείνου μὴ παθόντος σωθῆναι, πάθους ἐπεθῆμασε καὶ θανάτου μεθ' ὅσας οὐκ ἔνεστιν
- 10 εἰπεῖν τῆς ὑπερβολῆς. Καὶ μαρτυρεῖ μου τῷ λόγῳ τὸ, *βίπτισμα ἔχω βεπτισθῆναι, καὶ πῶς συνέχομαι ἕως οὗ τελεσθῆναι*, ὥστε καὶ λελύπηται, καὶ ὀδυνοῦν ἡμῖν κεκοινώνηκεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Πλὴν ὁ μὲν τῆς λύπης χρόνος βραχυτάτος ἦν, καὶ ὅσος μὴδὲ
- 15 χρόνον αὐτὸν εὐλόγον ἵσως εἶναι καλεῖν. Ὁ δὲ τῆς χαρῆς τῆς ἀνταρχολήσεως τῆ λύπης ἄρρητος, πρὸς τῷ καὶ ἀλλήλους εἶναι.

- Ἄλλ' εἰ ταυτί περὶ τοῦ σωτήρος, μὴ οὐκ ἔτι γινόμενον ἢ περὶ τῆς αὐτοῦ μητρὸς τὰ πόρρω τούτων
- 20 διανοιεῖσθαι; Ἔδει γὰρ πάντως τὴν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ μητέρα αὐτῇ καὶ ταῖς αὐτοῦ χερσίν. ὡς περ αὐτὰς ταῖς τοῦ Πατρὸς, ἐν ἐψφορσύνῃ παρθεῖναι τὸ πνεῦμα. Καὶ πάντων δὲ τῶν ἀνθρωπίνων ἐξῆς πραγαμάτων, τῇ παιδί παρὰ πλῆσιν, ἢ τοῖς ἄλλοις
- 25 πᾶσιν ἀνθρώποις μετασχεῖναι ταύτην μᾶλλον προσῆκε. Καὶ εἰ ὁ φῶς ἐξ αὐτῆς ἀντὶ τῆς προκειμένης αἰτῆς χαρῆς, Παῦλος ἔφη, εἶποιμι δ' ἂν καὶ ἀντὶ τῆς συνούσης τῇ τεχνικῆτα, *εὐαίμεινε σταυροῦν, αἰσχίνης καιτωροῦσας, λύπην δ' ἀπεσείσατο πᾶσαν*, ὡς γε μικρῶ πρόσθεν ἐδείχθη, εἰκόσ ἐστιν ἱπαικῶς, καὶ ὀκ καὶ πλέον ἤπερ εἰκόσ, τῆν τε φύσαν αὐτὸν ἀντὶ τῶν προκειμένων ἐλπίδων, πᾶν προδήλων οὐσῶν, μικροῦ μὴδὲ αἰσθέσθαι τῆς λύπης μεθισταμένην.

- 30 12. Καὶ ὡς σὺν λόγῳ τὰ εἰρημένα, καὶ οὐκ ἀπάδει λογισμῶν τῶν εὐσεβῆν βουλομένων, τοῖς φάσασιν ὅμαι δεδέχθαι· ἵνα δὲ προσδιατίψαντες χαρισάμεθα τοῖς γε ἡδέως ἀκούουσι, καὶ ταυτί προσθήσομεν ἔτι. Καὶ εἴη γε δόξαι τὰ βηθησόμενα
- 35 μὴ τηνάως! εἰρῆσθαι, ἀλλὰ πρῶτον μὲν εἰς ὑμετέρων ὠφέλειαν, ἧς οὐδὲν ἐμοὶ προυγιανότερον τῷ τοῖς εὐδαίμονας ὁμᾶς ἀναδείξουσιν ὑπερχαίροντι·

defatigatus est ciboque indiguit et somno et potu, ac summatum iis, quibus fluxa nostra continetur vita, quaeque corpus in se non recipit, nisi prius ex eorum indigentia condolescat. Adeo fuit nostri amans Salvator. Non enim, carnis et sanguinis particeps factus, contentus fuit, et collatis in omnes beneficiis, non ulterius progredi, sed quasi fieri non posset ut salvaretur homo, ipso non patiente, passionem et mortem optavit tam exuberanti affectu, ut non possit exprimi. Et verbis meis testimonium dat illud : *Baptismo habeo baptizari, et quomodo coarctor usquedum perficiatur*. Quare et confistatus est et dolores expertus in cruce. Ceterum doloris tempus brevissimum fuit, ut merito ne dici quidem fortasse tempus possit: sed gaudii tempus dolori succedentis et ineffabile est, et insuper interminabile.

Quod si haec de Salvatore dicta vera sunt, an erit non incongruens de Matre eius diversa sentire? Decebat sane Dei Filiū Matrem cum laetitia commendare spiritum Filio et manibus eius, sicut ipse in manus Patris. Quin illud etiam decebat Matrem plusquam ceteros omnes in quavis humana re convenire cum Filio. Etsi natus eius *pro gaudio sibi proposito*, ut Paulus ait, ego vero dixerim pro gaudio tunc praesente, *sustinuit crucem, confusione contempta*^b et omni dolore amoto, sicut paulo ante ostensum est, par certe erit et aequum, imo etiam plusquam par erit, Matrem quoque eius morientem pro spe proposita, quae plane, dubia non erat, nullum fere dolorem sensisse.

12. Haec porro esse rationi consona, nec abhorreere a sensu pietatem colere volentium, ostensum esse arbitror ex dictis. Verum ut immorantes pergratum faciamus iis, qui libenter audiunt, haec insuper addimus : Atque utinam quae dicenda sunt non ut inania excipiantur, sed primo quidem ad utilitatem vestram, qua mihi nihil antiquius, cum iis vehementer ego delecter, per quae vos possitis esse

1. Sic pro τανάλως.

a) Luc. XII, 50. — b) Hebr. XII, 2.

felices. Deinde sunt etiam non iniucunda, ut spero: quandoquidem et illam, cui offeruntur haec loco muneris, licet ab eius dignitate plurimum distent, et rerum nostrarum nihil prorsus indigeat, at libenter tamen accepturam scio, eo quod a benevolo famulo offeratur. Puto autem confitendum esse nos a scopo non aberraturos, favente Dei genitrice, per quam imbecillis difficilia facillima fiunt.

Dico igitur tria esse propter quae mors omnibus molestiam affert: primum quidem, quod non est plane manifestum conscientiae quid futurum sit in altera vita, quando universum genus nostrum surget a Deo iudicandum, nisi cui divinitus fuerit revelatum; secundum, quod discessio fiat ab omni genere voluptatis et cognatione et amicis et antiqua consuetudine et rebus huiusmodi; tertium, et omnibus commune hoc, quod anima separatur a corpore, ex quo fit ut compactum ex elementis corpus corrumpatur, quod naturaliter omnia fugiunt. Cum ergo tria haec sint, quae supponimus, quibus concludendum est quod volo, exordiumque a medio statui.

13. Sane iis, qui tenentur vitae desiderio propter praesentia tantum, qui haec etiam quasi finem ultimum sectantur, intoleranda est merito mors, ut quae illos a consortio rerum sibi pretiosarum seiungat, quibus veluti pueris et generoso animo nolentibus uti, sed ficta haec et umbratica praeferentibus veritati et stabilitati, mors iure terribulum est et detestanda magis quam ceteris omnibus. Ut enim affecti sumus ad praesentia, ita et separantem ab illis mortem toleramus. Nam si viriliter proclivitati, quae ad infima est, resistamus, levior nobis videtur mors spe bona plenis. Quod si ad meliora segnes fuerimus, illam non mediocriter exhorrescamus consequens est. Porro iis, qui turpissimum indignisque quam mancipia aguntur passionibus, quae rationi naturaliter subici debent, mors et est et videtur longe gravior ac molestior, ita ut, quamquam res dictu mira est, cum nimio opere ad voluptatem et ad id quod videtur maxime gloriosum respiciamus, rationem ducem negligentes, fiamus tunc, ut ita dicam, magis mortales quam sumus. Con-

εἶτα καὶ χαριέντα κατὰ τὰς ἐλπίδας. ἐπεὶ καὶ ἡ προσφέρεται ταῦτα ὄψων, εἰ δὴ καὶ πλείστον τῆς ἀξίας ἐκπίπτει, καίτοι κατὰ οὐκ ὀλίγων τῶν ἡμετέρων προσδεομένην, ἀσμένιος εὖ οἶδ' ὅτι δεδῶκεται, ὡς 5
δολλοῦ παρ' εὐνῶμονος εἰσεννηγεμένῃ. Πιστεύειν δ' οἶμαι προσήκει μὴ διαμαρτῆσειν ἡμᾶς τοῦ σκοποῦ, συναρμολογημένης τῆς θεομητόρας, δι' ἧς γε βῆσται τὰ δυσσερῆ τῶν ἀσθενέσει γίνεται.

Φημί δὲ πάντα δάκνεσθαι τῷ θανάτῳ τρισὶν ἐκείνοις· τῷ τε μὴ παντάπασιν ἐν προδήλῳ κείσθαι 10
τῆ συνειδήσει ἣποία ἔσται τὰ μετὰ τὴν κάτω ζωὴν, ἐπειδὴν τὸ γένος ἅπαν ἡμῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κρητισόμενον ἀναστῆ, εἰ μὴ τινι θεῶθεν δεδῶκεται τῷ τε τρυφῆς παντοδαπῆς καὶ συγγενείας καὶ φίλων καὶ συνηθείας τῆς ἀνωθεν, καὶ τῶν τοιοῦτων διίστασθαι, 15
καὶ τρίτῳ, τούτῳ τῷ κοινῷ, τῷ τὴν ψυχὴν τοῦ σώματος διαξέγυρσθαι, οὗ δὲ συμβάντος. τὸ ἐκ τῶν στοιχείων συντεθέν ποτε κρῆμα διασπορὰ ὑποδέχεται, τοῦθ' ὁ πάντα ἀπαναίνεται φύσει. Ἐπιὸν δὲ 20
τούτων ὑποτεθέντων, ὥστε με τούτους περᾶναι τὸ βούλημα, ὥρῃην δεῖν ἀπὸ τοῦ μέσου ποιήσασθαι τὴν ἀρχήν.

13. Τίς οὖν τοῦ ζῆν ἐπιεμένους τῶν γε παρόντων ἕνεκα μόνον, οἷς καὶ ὡς τελειώτατον τέλος ταῦτα διώκεται, ὁ θάνατος εἰκότως οὐκ ἀνεκτὸν, ἅτε 25
καθ' ἅπασαν διυστῶν τῆς τῶν θαυμαζομένων αὐτοῖς μεθέξεως ὡς εὐκότως παιδίους μηδ' αὖτως ἐθέλοντας γενναίῳ χρῆσθαι φρονήματι, ἀλλὰ ταυτὶ τὰ σκηνακὰ καὶ σκιώδη τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ μονήμου προτιμωμένους, δικαίως τούτους καὶ μορμολύττειται καὶ 30
ἀποτρόπαιός ἐστι μᾶλλον ἢ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν. Ὡς γὰρ πρὸς τὰ παρόντα διακείμεθα, οὕτω καὶ τὸν τούτων ἡμᾶς διυστῶντα θάνατον φέρομεν. Ὅταν μὲν γὰρ τὴν εἰς τὰ κάτω βροτὴν ἀνδρείως ἐπέχωμεν, ἐλπίδων ἀγαθῶν ἐμφορομένους ἡμῖν κούφωτερος ὁ 35
θάνατος φαίνεται· πληρμελῶς δὲ ἐσχηκῶσι περὶ τὰ κρείττεον οὐ μετρίως ἔπειτα ἐκείνων ἄρρωθεῖν· τοῖς δ' ἀνδραπόδοις αἴσχυρον καὶ ἄμα σεμνιότερον ὑπὸ τῶν παθῶν ἀγορεύειν, τῶν φύσει δούλων τῇ λόγῳ, ἐπεικῶς ἐμθριβέστερος ἔσται τε καὶ δοκεῖ, ὡστ' εἰ 40
καὶ παράδοξον εἶπειν, ἐπειδὴν μετὰ μακρῆς τῆς υπερβολῆς πρὸς τὸ ἥδιον καὶ τὸ δοκοῦν εὐκλεέστατον ἀποβλέπωμεν, τὸν ἡγεμόνα παρωσάμενοι λόγον, καὶ μᾶλλον ἢ ἐμῶν, ἠνεκτοῖ, ὡς ἔπος φάναι,

γινόμεθα· ὡς ἔταν καὶ πρὸς τὸ καλὸν τε καὶ ἀγαθόν, ἤτοιο ἡμῖν τὸ ὄνητόν ἀμνηστέον γίνεται. Οὕτω τοι τὸ ἐρ' ἡμῖν ἰσχυρόν.

5 Οἴμαι ἱκανῶς εἰρηκέναι περὶ θανάτου, εἰ καὶ μὴ προαίεμενον ἦν ἡμῖν τὸ περὶ τούτου φιλοσοφεῖν ὅπως τε καὶ δικαί. καὶ τίσι μὲν μᾶλλον, τίσι δὲ ἦτοιο, τίσι δὲ ἀφόρητον καὶ σφόδρα δεδιττόμενόν ἐστι καὶ λυποῦν· τῶν δὲ μελλουσῶν εὐθυῶν ὁ φόβος, τοῦτο δὲ τὸ πρῶτον βρῆέν, ἣ τε κρίσεως ἡμέρα καὶ τὸ βῆμα τὸ φρικτόν, καὶ οἱ παριστάμενοι δορυφόροι τῶ βασιλεὶ καὶ κριτῇ, ὡς, ὅπερ ἂν ἐκείνος νοήσειεν, αὐτοὺς αὐτίκα τούτῳ τέλος διδοῦναι. ὁ ἄγρυπνός τε σκόληξ ἐκείνος, τὸ τε σκοτεινὸν πῦρ, καὶ ἐπὶ τούτοις τὸ τῆς ἀποφάσεως ἄδηλον — *Τίς γάρ εἴγνω τοῦν*
 15 *Κυρίου; καὶ θνητῶν οἱ λογισμοί*, φησι, *πάντες δειλοί* — ταῦτα δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα ἀπαξ ἀπλῶς τοὺς πάντας δεδιττεται καὶ τρέμον ἐντίθισι ταῖς ψυχαῖς οὐ μόνον γε τῶν θελομένων ταῖς ἕγχεσι τῶν παρόντων, οἷς γε οὐδὲ βιωτὸν ἐστιν, ἐὰν μὴ ἐξῆ βρῆθμεῖν, ἀλλὰ δὲ καὶ τῶν σπουδαιότερων ἀνδρῶν, οἳ καὶ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὸν θυμὸν ἠνωθήσασιν τῷ λόγῳ θέλουσιν. Ἄπασι γὰρ ἔπεισι καὶ φρίκην ἐμποεῖ, εἰ καὶ οὐκ ἐν ἰσῆ ποιότητι· τῷ γὰρ ἐκάστου βίῳ κατὰλληλα ταῦτα γίνεται· καὶ τοῖς ὁσίοις ἄρα βεβιωκόσι καὶ μὴ, 25 τὴς ἀδηλίας φόβος ἐμφυεταί πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ἀφορῶσι δικαιοσύνην, ὅτι οὐ δικαιοθήσεται, φησιν, ἐπιώπιόν σου πᾶς ζῶν. Εἰ γὰρ ὁ μακρὸς Παῦλος, ἡ οὐρανομήκης ψυχή, τὸ τῆς ἐλογίης σκεῦος, οὐδὲν μὲν σύνουθεν ἑαυτῷ, οἳ μὴν ἐν ταύτῳ δεδικαίωται, ἣ φησιν οὗτος αὐτός, τίς ἂν ὑπαρξείεν ἕτεροι; σοφρονῶν περὶ τῆς αὐτοῦ ψυχῆς, ὅτι ὁ Σωτὴρ καθεδεῖται κριτῆς ἀδέκατος μὲν καὶ ἀπαρχλόγιστος, εὐθύνας ὁ ἕκαστον ἀπειτῶν, οὐχ ἕτου ἔργων καὶ λόγων καὶ λογισμῶν, ἀλλὰ καὶ ὅν ἐλθῆν ποιεῖν 35 καὶ λέγειν καὶ λογιζεσθαι; Ὡ ποῦτος τρέμος τότε τοῖς κατ' ἐμὲ τούτων ἀπάντων ὀλιγορήσασσι καὶ μὴ βουληθείσιν, ὡς γε οὐκ ὤμελε, σφρίν αὐτοῖς γρησασθαι κατὰ τὸ δόξαν τῷ πλάσαντι· ὅς γε κριτῆς καθήμενος, οὐ δεῖται κατηγοροῦν οὐδὲ γραμματεῖον οὐδὲ μακρῶρον, ἀλλὰ γινώσκει τὰ καθ' ἡμᾶς 40 ἄμενον ἥπερ ἡμεῖς.

14. Ταύτης οὖν τῆς συζήτησιν, οἳ ἦν περ καὶ

tra, quando honestum ac bonum spectamus, mortalitas in nobis quodammodo decrescit, tantum pollet in nobis arbitrii vis.

Satis dictum arbitror de morte, licet propositum nobis non esset de ea philosophari, quomodo et quamobrem, et quibus magis, et quibus minus, quibus etiam intoleranda sit ac terricula valde molesta. Ceterum de ratione anteaetiae vitae reddenda timor, quod primo loco diximus, et iudicii dies et horrendum tribunal, et satellites regi ac iudici astantes, qui statim, quod ille cogitaverit, executioni mandent, et insopitus ille vermis et tenebrosus ignis, et ad haec, incertitudo sententiae — *Quis enim cognovit sensum Domini?* et: *Cogitationes*, inquit, *mortalium timidae*^b. — haec et similia universos plane terrent, et pavorem incutiunt animis non eorum tantum, qui rerum praesentium illecebris delinuntur, qui ne vivere quidem vellent, ni sibi liceret indulgere genio, sed eorum quoque qui virtuti dediti sunt, qui concupiscentiam et iram rationis freno regere volunt. Subit enim omnibus mors et horrorem iniicit, non tamen pari modulo. Siquidem ad cuiusque vitam haec variantur. Itaque et eos qui sancte vixerunt, et qui secus, incertitudinis formido adoritur, ad iustitiam respicientes humanam, *quia non iustificabitur*, inquit, *in conspectu tuo omnis vivens*^c. Si enim beatus Paulus, caelum contingens ille animus, vas electionis, *nihil quidem sibi conscius est, sed non in hoc iustificatus est*, ut ille ipse ait^d, quis, quaeso, alius, si sapiat, de anima sua confidat, quando Salvator sedebit ad iudicandum iudex aequissimus neque ullius deceptionis capax, rationem exigens ab unoquoque non eorum tantum quae egit et dixit et cogitavit, sed etiam quae agere et dicere et cogitare debebat? O qualiter tunc mei similes tremore pavescant, quibus nulla cura fuit haec observandi, nec libuit — utinam haud ita esset! — ad Creatoris voluntatem se accommodare? Cui iudici, cum sederit, non erit opus accusatoribus, cum libellis, non testibus, sed gesta a nobis melius ipse novit, quam ipsi nos.

14. Haec igitur causarum serie, ob quas hor-

a) I Corinth. II, 16. — b) Sap. IX, 14. — c) Psal. CXLII, 2. — d) I Corinth. IX, 3.

ribilior nobis et seipsa videtur mors, omnino superior erat gloriosissima Creatoris Mater. Nam neque incerta iudicii sententia, per quam sane pendentur occulta tenebrarum praesenti vanitatis, poterat eius cogitationes turbare, neque ex hac vita migratio. Et iure quidem optimo. Summam quippe illi constantiam ac fiduciam praebent consuetus ab ineunte aetate ascensus ad Deum, et proveniens inde gratia sive dedicatio. Quare non erat formidanda ferenda tunc sententia, qua damnantur qui contumeliosi sunt in legem Filii eius, nec aegre ferenda discussio ob caducarum rerum deperditionem. Beata enim Virgo, etiam dum vivebat, pro nihilo ducebat et inane habebat id quod tentum non tenetur, et clabitur, dum manu perhenditur: tales vero sunt res huius saeculi; unde iudicabat ab eis omnino abstinendum et illorum usum refugendum, nisi quantum necessitas cogeret, ne interiret corpus, si negarentur illi per quae sustentatur: quod et nova et antiqua pariter lege vetitum est, et apud plurimas etiam barbarorum nationes.

Itaque omnibus, quae sensus illicium et animam falsa specie et inani hac gloria obtinebrant, superior erat. Quidquid enim non erat animae fructus, alimonia virtutis, aut non faciebat ad profectum spiritualem, a beata Virgine despiciebatur et illi alienum erat, ac ludicrum habebatur, et puerile solatium, umbra, somnium, fumus, et si quid his levius dicat quispiam. Et propterea Virgo illa gloriosissima, dum erat in vita, tantum abhorrebat ab iis rebus quibus nos vincimur, quantum mortui, olim vita defuncti. Quomodo ergo moleste ferret decessum ab iis, quorum nullo tenebatur affectu? Aut cur angetur ab eis, quibus, cum posset, non oblectabatur, sed valere dicebat, voluptates scilicet et falsi nominis gloriam et quod hominem extollere et hominibus videtur reddere sublimiorem, cum is ex luto eodem et massa compactus sit? Diceret ille theologorum princeps post theologum tonitruum filium, et blandimenta consuetudinis ut quid utile et pretiosum haberi a nobis, qui amamus et admiramur quidquid deorsum fertur, et serpit instar colubri. At quibus studium est spiritualia quaerere et sublimia, quae erigunt

ὁ θάνατος ᾠθερώτερος ἡμῖν καὶ αὐτοῦ φαίνεται, ἢ ὑπερένδοξος μήτηρ τοῦ ποιητοῦ παντάπασιν ὑπέργειν ὑψηλοτέρα. Οὕτε γὰρ τὸ τῆς κρίσεως ἀδελφόν, ἐν ᾗ δήπου τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους ἀνακαλύπτεται τῆς ἐνταυτοῖ ματαιότητος, ταύτης ταράττειν τοὺς λογισμοὺς ἴσχυεν, οὔτε μὲν ἢ τῶν ἐνθένδε ἀπλλαγῆ. Εἰκότως ταῦτα. Ἀνδρῖον γὰρ αὐτῆ, μεγίστην καὶ θάρσος ὅσον παρεργαμένον τῆς τε παιδῶν πρὸς Θεὸν ἀνάστασις, τῆς τε ἐκείθεν χάριτος ἢ θεώσεως, οὔτε ὑποπτέειν ἐνὴν τὴν ψῆφον, τὴν ἐξενεθρομένην τῷ τρινακῦτα κατὰ τῶν ἐξυβρισκῶτων εἰς τὸν τοῦ παιδὸς αὐτῆ νόμον, οὔτε δυσχεραίνειν τῆ μεταστάσει, τῆς τῶν ἐπικλήρων ἀππληχῆς ἐνεκεν. Ἡ γὰρ μακαρία, καὶ ζῶσα, ὅ γε κατεργόμενον οὐ κατέχεται καὶ οἰσθαίνει κρατούμενον, τοιαῦτα δὲ τὰ τοῦ παρόντος αἰῶνος, οὐδὲν, φραίν, ἱερὸν τιθεμένη, ἤγειτο μὴδὲ δεῖν αὐτῶν κοινοῖναι, μὴδὲ μετέχειν τὸ σύνολον, ὅτι μὴ πᾶσα ἀνάγκη ὡς μὴ ἀποκτείνει τὸ σῶμα, τῆ τῶν συνιστώτων στερησει, πρῶγμα ἀπηγορευμένον ὡσαύτως τῷ τε καινῷ τῷ τε παλαιῷ νόμῳ, καὶ δὴ καὶ τῶν βραδύθρων τοῖς πλείστοις.

Ἰάντων οὖν ἐτύγγχε κραιόσθα τῶν γοστευόντων τὴν αἴσθησιν, καὶ τὴν ψυχὴν σκοτοῦντων τῆ φαντασία καὶ κενῆ ταύτης ὁδοῦ. Ὁ γὰρ μὴ εἶη καρπὸς ψυχῆν ἐκτρέφω εἰς ἀρετὴν καὶ εἰς ἐπίδοσιν ἐνάγκων πνευματικῆν παντάπασιν τῆ μακαρία καταπατήρη καὶ ἀπηλλοτριώτω. Καὶ παιδιὰ τις ἀντικρυς καὶ ἄθυρα παιδὸς, σκιά καὶ ὄναρ καὶ κενὸς καὶ τὰ τοιαῦτα νενόμιστο, καὶ εἰ τι ἂν φραυότερον τούτων εἴποι τις. Καὶ διὰ ταῦτα ἢ ὑπερένδοξος ἦδε κόρη, ζῶσα τοσούτων ἀρέστηκεν οἷς ἡμεῖς κρατούμεθα, ὅσον ταῦτα οἱ τεθνᾶσι πάλαι, τὸν βίον ἀπολαύσαντες. Ὡν οὖν οὐκ ἐρῶσα καταλιγῶρει, πῶς ἂν τούτων ἀππληκτοῦσα δυσχεραίας ἠρθάνετο; καὶ οἷς οὐκ ἐνετρέφω, παρὸν, ἀλλὰ γγίρειν εἴρηκε. πῶθεν ἀγγάλλειν αὐτῆ συνέπιπτε διὰ ταῦτα τὸ χροῖμα τῶν ἡδονῶν καὶ ἢ ψευδιόνομος; οὐκ καὶ τὸ δοκοῦν ἐξαίρῶν τε καὶ ἔχον ἀνθρώπων ἀνθρώπων ὄντων τὸν ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ τε καὶ κραιμάτος; Ἐἶπεν ἂν ἢ μετὰ γε τὸν τῆς βροντῆς υἱὸν τῶν θεολόγων κρηπίς ἢ τε σάινουσα συνήθεια προῦργου τε καὶ τίμιον ἡμῖν, οἷς δὴ καὶ φλόν καὶ θυμαζόμενον πᾶν ὃ γε κάτω φερόμενον δίκην ὄρειος ἔρπει. Οἷς δὲ μελέτη καὶ σπουδὴ τὰ νοερά τε καὶ ὑψηλό-

τερα ὑψῶ τὴν κεφαλὴν αἰρούσι, τὸ αὖθις κλίνειν
 ἐκτὴν ἀπόμωτον. Τοῖς μὲν δὲ χαμῶ συμφομένους·
 ὁ τῶν ἐπικύρων χωρισμὸς λυπηρόν. Οἷς γὰρ οὐκ
 ἐμελέτησε τῶν μελλόντων, πῶς ἂν καταρροήσαιεν
 τῶν παρόντων; Ἡ δὲ τὸ μέλειν τῶν ὧδε πάρεργον
 εἶναι ἐδόκει, πῶς οὐκ ἂν ὑπῆρχε κούρη φροντίς ἢ
 τούτων παραλλαγῆ;

15. Ἡμεῖν μὲν οὖν αἱ λύπαι καὶ τὰ πρόβητρα
 ἐπισυμβαίνειν πέφυκε, καὶ ἐκατέρωθεν πῶς βαλ-
 10 λόμεθα τῶν τε χωρισμῶ τῶν παρόντων, ὡς προεῖρη-
 γον, τῶν τε ὀδῶν τῶν μελλόντων, ὡς γε δέδεικται.
 Ἡ δὲ μακαρία παρθένος οὐδετέρῳ τούτων βέβληται.
 Ἐοῖε γὰρ, τῶν κατ' αὐτὴν πάντων ὑπερφυῶν
 ὄντων, παραπλησίαν τούτοις εἶναι καὶ τὴν μετά-
 15 στας, καὶ μὴ τῇ καθ' ἡμᾶς αὐτὴν ἰστέναι. Ὡδε
 ταῦτα. Τῆς μέντοι λύπης ἐκεῖνης ἢ μακαρία, τῆς
 τῶν ψυχῶν ἐφαικουμένης εἰς βλάβην ἐν τῷ θανάτῳ,
 τοῦτο δὲ τὸ τελευταῖον καὶ τρίτον, οὐκ ἠξιώσθη.
 ὡς δεδοχῶται, μὴ κεκοινωνεῖν τῷ γένει. εἰ καὶ
 20 μὴ ἐν ἴσῳ τούτοις ταυτησί τῆς ἀληθοῦς μετέσχη-
 κεν. Ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἀκριβῶς ἐρησάμεν τῇ λέξει,
 ἰσότητος ἐνταῦθα μνησθεῖς, ὅπερ οὐκ ἐνι μετρείν,
 οὐδὲ παραβάλλειν ὅπως οὖν εἴσεται. Τοσούτου γὰρ
 τῶν καθ' ἡμᾶς τὰ τῆς θεομαχόρου ὑπερέχει, ὅσου
 25 πομπήλους οὐρανός. Οὐ τοίνυν ταύτης ὁ θάνατος
 εἰ δὴ καὶ πάντα ἀποκινάσειε τοὺς ἀνθρώπους,
 ἐτέρῳ τρόπῳ καθήψατο, εἰ μὴ καθ' ὅν εἰρήκαμεν,
 δηλαδὴ παραπλησίως τῷ παιδί, καὶ ὅσῳ ἀνθρώπων
 αὐτὴν ἐεγγήθηται.

30 Καὶ τούτων μὲν ἄλλοι, ὅσα γε ἡμᾶς εἰπεῖν περὶ
 τοῦ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος χωρισμοῦ τῆς
 μακαρίας παρθένου. Τῇ γὰρ οὐρανίᾳ τούτης ψυχῇ,
 τὰ ἄνω καὶ περὶ Θεόν περιουσιόση τὸν πάντα
 χρόνον ὁ θάνατος μᾶλλον ἤδου, ὅ μοι τὴν πρώτῃ
 35 εἴρηται ἐναρξάμενῳ τοῦ λόγου, ἢ ὀκνῶν πάντως
 λελόγησται, ὡς ἂν ἐκεῖσε παραπέμπον αὐτὴν, ὅπερ
 ἀπέλθειν ἐπεθύμει, παρὰ τὸν ταύτης Υἱόν, παρὰ
 τὸν ἐκεῖνον Πατέρα, παρὰ τὸ παράκλητον Ἡνεῦμα,
 αὐτὴν τὴν μακαρίαν Τριάδα, παρ' ἧ τὸ πῶς τὸ
 40 ἀληθινόν, τὸ ἀπρόσιτον, τὸ ἀνέσπερον, ἢ κόρον μὴ
 ἔχουσα τρυφή, οἱ ἀμαρτάνειοι στέφανοι, ἢ αἰωνία
 ζῶη, ἢ μακαριότης, ἐνθα καθαρῶς ἐξῆν τῆς βασι-
 λείας καὶ τῆς τιμῆς κοινωνεῖν τῷ ταύτης Υἱῶ κατ'
 ἐξοχήν ὅσα μητρὶ, ἢ κατὰ τοὺς κρείττους ἄπάντων
 45 τῶν εἰς ἀρετὴν εὐδοκίμαχότων. Καὶ τί τοῦτο λέγωι,
 ὅτε καὶ τοὺς ἀσωμάτους εἰς ὄψιν ἐπιεικῶς ὑπερέ-
 λασεν. Ἡρῆθ δὲ οὕτω μέγα, ὥσπερ ὁ λόγος πλάσας

caput sursum, illud ad inferiora flectere ipsis
 odio est. Dolet igitur humi repentibus rerum
 caducarum amissio. Quibus enim nulla cura
 fuit futurorum, quomodo praesentia sper-
 nent? At cui terrenorum cura postponebatur,
 quomodo abungi ab illis ei levis sollicitudo
 non fuisset?

15. Quare tristitiae nobis et terricula suapte
 natura accidunt, et quodammodo utrinque
 appetimur : tum praesentium amissione,
 ut diximus, tum pavore futurorum, ut iam ostendimus :
 quorum neutro beata Virgo petita est.
 Oportebat enim migrationem quoque eius
 esse supra naturam, et nostrae non assimilem,
 cum in ea quidquid fuit, supernaturale fuerit.
 Ita plane. Ceterum dolorem illum, qui profunde
 animam attingit in morte — quod tertium et
 postremum est —, communem habere
 non dedignata est beata Virgo cum universo
 mortalium genere, quanquam non aequae ac
 ceteri, illum fuit experta. At quid ego abutor
 aequalitatis nomine, ubi nulla mensura, nulla
 prorsus fieri potest comparatio? Tanto enim
 intervallo distant a nobis quae spectant ad
 Virginem, quanto amplius est bulla caelum.
 Non ergo illam mors, etsi omnes homines
 excruciat, alio modo sustulit quam quod
 diximus, nimirum sicut Filium, et ad hoc
 tantum, ut homo esse dignosceretur.

Sed de his satis, quod attinet ad separationem
 animae et corporis beatissimae Virginis; nam
 caelestis eius animae superna ac divina perva-
 ganti omni tempore mors iucunda potius, ut
 principio sermonis dixi, quam molesta procul
 dubio censetur: quippe quae illam illuc trans-
 mittebat, quo abire cupiebat, ad eius Filium,
 ad Patrem, ad Paraclctum Spiritum, sacro-
 sanctam ipsam Trinitatem, apud quam est vera
 lux inaccessibilis, indeficiens voluptas sine
 satietate, corona inmarcescibilis, vita aeterna,
 beatitas, ubi plene liceret illi participem esse
 regni et honoris Filii excellentiori modo,
 utpote Matri, quam potiri possent qui virtutis
 nomine primas omnium fecerunt. Quid hoc
 dico, quandoquidem et mentes incorporeas
 sua gloria longe superavit? Eo porro magnitudinis
 erecta est, quantum supra diximus, imo

eo usque, ut nullus explicare valeat sermo, non solum quia peperit salutem et redemptionem et sanctificationem animarum corporumque nostrorum, sed quia etiam puritate supra modum et inenarrabili erga Deum affectu animam et corpus talia reddidit, ut suum uterum exhiberit locum eius qui universa implet et nullo circumscribitur loco. Arbitror enim immensam animae eius pulchritudinem a virtute proveniente non fuisse posteriorem causam cur ex ea Deus carnem assumeret. Quinimo ipse qui incarnatus est illius voluntatem ducendi vitam Deo placentem mandatisque eius inhaerentem anteposuit muneris gestandi illum in ventre et lactandi uberibus. Nam cum illa propter haec beata exclamaretur, ipse *Quinimo*, inquit, beata est, *quia verbum Dei audit et illud custodit*: ex quo planum omnibus fecit, utrum ex duobus praefarendum sit et beatius iure habendum, partus videlicet, an virtus.

16. Nemo enim adeo desipuerit, ut, cum purissima Virgo beata ob partum dicta fuerit, alium existimet beatiorum a Salvatore dictum propter mores. Verum, approbata prudentia et benevolentia et benignitate mulieris, per verba illa *Quinimo etc.*, dictum eius sapienter confirmavit. Deinde sequenti sermone quasi Matrem cum Matre conferens, verbis illis usus est, quae dignum erat ab uno eius ore proferri. Dum enim docebat illam mulierem, omnes in sublimiorem evehebat sensum. Arbitror autem, si opus esset clarioribus verbis explanare sententiam, ita illum dixisse, qui homo fieri voluit: O mulier, quae beatam praedicas, vere beatam oportebat Matrem esse mihi illam, cuius anima incredibili pulchritudine esset ornata, et qualem nulla unquam habuere tempora. Itaque, praevio in ipsa summo candore ob eximiam animi integritatem, sublimitate modestiamque, subsecutum est ut mea fieret Mater, factumque est ut ad lucem, quae eius animam inhabitabat, me lucem insuper acquireret, omnium luminum creatricem. Amant enim omnia quae affinitate coniuncta sunt accedere ad affinia.

ἐδῆριωσε, μᾶλλον δὲ, ὅσον οὐδ' ἂν εἰς δηλώσειε λόγος, οὐ μόνον ὅτι τέτοκε τὴν σωτηρίαν καὶ ἀπολύτρωσιν καὶ ἀγιασμὸν τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωματίων ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ τῷ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἄγνεϊα τε ὑπερβουί καὶ ἀνεκφράστῳ πόθῳ τῷ πρὸς Θεὸν παρασκευάσαι ταυτά, ὡς καὶ τὴν αὐτῆς γαστέρα τόπον ἀπορῆλαι τοῦ πανταρχοῦ καὶ οὐκ ἐν τόπῳ περιγραπτοῦ. Οἶμαι γὰρ τὸ τῆς ψυχῆς αὐτῆς ἀμήχανον κάλλος εἶ ἀρετῆς, μὴ δευτερον εἶναι τοῦ τὸν Θεὸν σάρκα λαβεῖν παρ' αὐτῆς· μᾶλλον δ' αὐτὸς ὁ σαρκωθείς τὸ κατὰ Θεὸν ἐκείνην ἐλίσθαι βεβαιώκεναι καὶ ταῖς ἐντολαῖς ἐμμένειν ταῖς αὐτοῦ, τοῦ βαστάσαι αὐτὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ καὶ θηλάσαι τοῖς μαστοῖς προσέθηκε. Μακαρίζομένην γὰρ αὐτὴν διὰ ταῦτα αὐτὸς μενούσῃ μακαρίαν εἰπὼν τῷ τῶν λῶγον τοῦ Θεοῦ ἀκούειν καὶ τηρεῖν, ὡς εἶπεν ἄπασι ἐδείξεν ὁ τῶν θυτῶν πραγματοποιέμενον ἦν, καὶ μᾶλα μακαρίζεσθαι δικαιότερον, τοῦ τόκου δηλαδὴ καὶ τῆς ἀρετῆς.

16. Οὐδὲ γὰρ αὐτῷ μελαγχολῶν ἐστιν ἀνθρώπου, ὅς γε, μακαρίζομένης τῆς παναμώμου διὰ τὸν τόκον, ἄλλον αὐτῆς μακαριώτερον διὰ τοὺς τρόπους εὐφραίνει τὸν σωτήρα ὑπολήβεται. Ἀλλὰ τὴν γυναῖκα ἀποδείξιμενος τῆς τε ἐπιγνώσεως, τῆς τε εὐνοίας, τῆς τε χρηστότητος καὶ τῷ μενούσῃ λίαν σοφῶς τὸν αὐτῆς βεβαιώσας λόγον· ἐπειτα τοῖς ἐπιεῖς ὡσπερὶ τὴν μητέρα ἐαυτῆ παραβεβηλικῶς, τοῖς ῥήμασιν ἐκείνοις ἐχρήσατο, ἃ μόνου γε τοῦ στόματος αὐτοῦ προελθεῖν ἦν ἄξια. Δι' οὖν γὰρ τὴν γυναῖκα ἐδίδακκεν, εἰς ὑψηλότερας ἐνοίας πάντας ἀνήγειν· οἶμαι δὲ, δεῖσαν σαφηνεῖα δοῦναι τὸν λόγον, οὕτως ἂν ἐκείνου εἰπεῖν ἀνθρώπον θηλάσαντα γεγονέναι· ὃ τὴν οὕτως μακαρίαν μακαρίζουσα γίναι, εἶδει καὶ μητέρα μὲν κησασθαι ἀμήχανον κάλλος ἔχουσαν τῆς ψυχῆς, καὶ οἴαντες ὁ πᾶς αἰὼν οὐκ ἐκτῆσατο. Γοιγυροῦν, προηγησαμένης συγγῆς παιδρότητος ἐν αὐτῇ διὰ τὸ τῆς γνώμης ἀέρεσιον καὶ τὸ τῆς ψυχῆς ὑψηλόν τε καὶ ἅμα μέτριον, τὸ ταύτην ἐμὴ ἀναδειχθῆναι μητέρα παρηκολούθητε, καὶ πῶς φωτὶ, τῷ τὴν αὐτῆς προσκοῦντι ψυχὴν, τὸ τῶν ἀπάντων φώτων δημιουργόν, ἐμὲ δὲ, προσεκτῆσατο. Φιλεῖ γὰρ πάντα τὰ συγγενῆ τοῖς συγγενεῖσι ἐπιτοῖται.

Ἐἴεν. Ἐδῆσε δὲ τὸν ἀπαθῆ καὶ ἀθάνατον, παθητὴν τε καὶ θνητὴν σάρκα ἀνάλαβέσθαι, ἵν' εἰ δει μικροῖς με λόγοις τὴν τῆς Τριάδος ὑπὲρ τούτου δεῖξαι βουλὴν τὴν ἀρχαίαν καὶ ἀληθινὴν καὶ μεγίστην, τῷ πεπουνθέναι δυνήθησθαι, καὶ τεθνηκέναι, καὶ τινος φθορᾶς τῷ σώματι γεύσασθαι, τῶν τε παθῶν, τοῦ τε θανάτου, τῆς τε φθορᾶς, εἰ γε βούλοιντο, πάντας ἀνθρώπους λυτρώσεται. Οὐδὲ γὰρ προσῆκε βιάζεσθαι, ἀλλ' ἐθέλοντας σώζειν. "Ἐδῶκε, φησὶν ὁ διακερόντως αὐτῷ φιλούμενος, ἐξουσίαν τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, ὥστε τῇ Τριάδι μὲν, τῆς τε συναρχου ταύτης βουλῆς, τῆς ὑπὲρ ἡμῶν — ἀναρχος γὰρ ἡ θεία βουλή καὶ κοινὴ τοῖς διακεκριμένοις ταῖς ἰδιότησιν ἡμοσυσταῖς τρεῖσι προσώποις — καὶ τοῦ ταύτην τελέσαι κατὰ καιρὸν εἰδέναι, χάριν ὀρεζόμεν τῆδε μακαρία παρθένη, τῶν τρόπων τε τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἐκείθεν εὐδοκίμησις, οἱ' ἦν Θεοῦ γεγένηται μήτηρ.

17. Ὡραν εἶναι μοι δοκῶ συστέλλειν ἤδη τὴν ἔψην καὶ μὴ τῷ πόθῳ τοῦ διατριβεῖν, ἀεὶ συμπεριτείνεσθαι. Ἐἴη γὰρ ἂν κορεῖσαι τοῦτον ἐπιχειροῦντας παιδαρίους ἐκείνοις δοικέναι, τοῖς περιωμμένοις τῆς αὐτῶν ἐπὶ τοῦ τοιχοῦ σκιᾶς λαβέσθαι. Ὅθεν οὐ τὰς πρόσθεν ἐννοίας ἀπαρτίσαντες, ἤδη πρὸς τὸν τῆς σιωπῆς λιμένα τὸν λόγον καταγαγεῖν πειρασόμεθα, καὶ τοῖς ἀναπειθουσι λογιζομένους, ὥστε κορεσθῆναι πειρᾶσθαι τῶν κατὰ τῆς θεομήτορος ἐγκωμίων, οὐκέτι πεισθησόμεθα. Ἀπαλλακτέον τοιγαροῦν τῆς ἐπιθυμίας ἐκείνης, ἣ πρὸς τῷ μὴ δύνασθαι τι παραμυθίσασθαι ἀεὶ τῷ πάθει προστίθῃσι. Χαίρομεν δὲ ἐπεικίως, ὃ μάλιστ' ἐφίλον Θεῶν, εἴποιμι δ' ἂν καὶ ἐμοί, συνῶθροισμα, καὶ εὐφραίνωμένη τῇ θεομήτορι τῇ πρὸς τὸν Ἰῶν μεταστάσει καὶ ἡμεῖς συνευφραινώμεθα ταύτη. Καὶ τραγοδικὸν μὴδὲν ἐπεισίτω, μὴδὲ κατηφείας ἴχνος ἐν τινι προσώπῳ φανήτω· ἀλλ' ἔστω καθαρὸν ἡμῖν ὅτιπερ εὐφρόσυνον κομιδῆ καὶ λαμπρόν, ὃ τι χάριεν ὃ τι μέγα γανυμένους ἐμφαίνει. Δεῖ γὰρ βασιλίσση χαρῶσῃ τοὺς εὐνοὺς δούλους συγχαίρειν, ὥσπερ ἂν, εἰ ἠνιάτω, συναυῆσθαι.

Καὶ πῶς οὐ μάλιστ' ἀδικίαν ὑπερῆδεσθαι καὶ σκιστᾶν, παιδρῶν τε τῷ προσώπῳ χρορεύοντας ἴδῃεν τὰ προπεμπτήρια, ἀγγέλοις ἅμα καὶ μάτρυσιν καὶ τοῖς

Ita sane. Necesse vero fuit, ut impassibilis et immortalis passibilem et mortalem assumeret carnem, ad liberandos homines — ut paucis verbis ostendam Trinitatis hac de re consilium antiquum et verum et maximum, — a passionibus, morte, corruptione, si vellent, suscepta prius ab ipso passione et morte, et quadam corporis gustata corruptione. Non enim erat afferenda vis, sed volentibus conferenda salus: *dedit potestatem*, inquit ille, quem maxime dilexit, *iis qui credunt in eum filios Dei fieri*. Quare Trinitati quidem, tum ob consilium istud pro nobis illi coaeternum — neque enim habet principium temporis consilium Dei, sed ab omni aeternitate commune est tribus consubstantialibus personis, quae proprietatibus distinguuntur —, tum quia illud suo tempore implevit, agenda sunt gratiae beatissimae autem Virgini, tum ob virtutis officia, tum ob inde proveniente vitae commendationem, propter quam Dei Mater est facta.

17. Sed iam tempus, arbitror, contrahendi desiderium, ne simul cum immorandi aviditate protrahatur non deliciens oratio. Eveniret enim nobis, dum satisfacere illi conamur, quod et pueris, qui suam in muro umbram nituntur apprehendere. Unde prioribus cogitationibus finem imponentes, ad portum silentii sermonem nostrum deducere iam annitemur, nec audiemus amplius animi motus, suadentes ut encomiorum Virginis satietas nos capiat. Deponendum igitur illud desiderium, quod nullum afferre solatium potest, et studium assidue auget. Gaudeamus affatim, o coetus Deo, addo etiam mihi, charissime, et gratulemur Dei Matri, ad Filium cum laetitia commecanti. Tragicum et lugubris nihil admittatur, nec ullus vultus prae se ferat tristitiae vestigium, sed omnia puram exprimant laetitiam, hilaritatem, iucunditatem et ingens gaudium. Oportet enim benevolos famulos cum Domina gaudente gaudere, et etiam simul tristari, si tristaretur.

Quidni enim iure optimo exsiliendum sit et exsultandum, hilarique vultu et tripudiis canendum abeunti Virgini una cum angelis et

a) Ioan. 1, 12.

martyribus et confessorum choris? Quandoquidem quod ceteris omnibus intolerabile fecit natura, hoc vehementissimi materis gaudii et oblectamenti supra modum, ut exordientes dicebamus, gloriosissimae Virgini existit, extincta, ut ita dicam, flamma diuturni desiderii, migrationis, inquam, ex hac vita. Cupiebat enim dissolvi et esse cum Christo magis quam Paulus, qui hoc dixit, si conferre licet; siquidem illi mors praestitit, ut oculis animae desideratum sibi videret immortalibus immortalē, longe quidem felicius quam dum ulnis gestabat illum et lacte nutribat.

18. Non tantum igitur gratulemur gaudenti Virgini inenarrabile gaudium, sed illud quoque addamus. In caelum ipsa eunte, simul et nos ascendamus alacriter quotquot ardente eius desiderio flagramus; et fieri hoc poterit, si purgata mente et ratione ad lucem eius vi contemplativa animae, quantum fas est, prope accedamus. Quod si taliter affecti erimus, reiectis tenebrososis, puri cum pura perpetuo erimus, et per ipsam cum eius Filio ac Patre et Spiritu sancto, Trinitate beatissima. Fas quippe non est impuro et non purgato purum attingere. Porro tenebrosa reiciemus et sordida, lucidique erimus et puri, si, ut compendio dicam, *declinantes ab omni malo*, ut ait David, fecerimus omne bonum, ut per haec velut instrumenta, et in praesenti vita favorem eius et gratiam mereamus, et caelestium liamum honorum compotes maternis precibus Virginis potentissimae apud Filium, quem decet omnis gloria et honor et adoratio cum ingenito eius Patre ac sanctissimo et bono et vivifico Spiritu, nunc et semper et in saecula saeculorum. Amen.

40 Psal. XXXIII, 15.

τῶν ὁσίων χοροῖς, εἰ δὲ τοῖς ἄλλοις ἄπασιν οὐ φορητὸν ἢ φύσις πεποιήκεν, ὑπερβαλλούσης χάριτος ὑπόθεσις καὶ θυμηθίας ὑπερφυοῦς, τοῦθ' ὁ προημαζούσιν ἡμῖν εἴρηται, τῇ πανενδόξῳ κατέστη, σβέσαν μὲν τὸ τῆς μακρᾶς ἐπιθυμίας, ὡς φάναι, 5 πῦρ, τῆς ἐνθύνου μεταστάσεως λέγω. Ἐπιθυμῆμι γὰρ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι μᾶλλον ἢ Παῦλος ὁ τοῦτ' εἰπὼν, εἰ δεῖ καὶ παραβῆλlein, προσενήσκη δὲ αὐτῆ τὸν ἐπιθυμητὸν θεωρεῖν τοῖς τῆς ψυχῆς ἀφθάλμοις ἀθανάτοις τὸν ἀθάνατον, ἧ 10 που μέγα ἄμεινον, ἢ ὅτε τοῦτον ἐθῆλαξεν, ἐν ταῖς ἀγκάλας ἔχουσα.

18. Μὴ μόνον ταύτων χαίρουσθαι τῇ θεομητορίᾳ χάραν ἀνεκλάλητον συγχαίρουσθαι, ἀλλὰ κακεῖνο προσαξιοσομεν εἰς οὐρανὸν ἀνιούσθαι συνανούμεν 15 προθύμως, ὅσοι τῷ κείνης ὑπερκαύμεθα πόθῳ καὶ περίεσται τοῦτο γενέσθαι, εἰ καθαρθέντες νοῦν καὶ διάνοιαν, εἴτα τῷ περὶ αὐτῆς φωτὶ τῆς ψυχῆς θεωρητικῆς πλησιασάμεν, ὅσον ἔξῃσται κἂν οὕτω διακειόμεθα τὰ σκοτεινὰ διαπίτυσαντες, καθαροὶ τῇ 20 καθαρᾷ διενεγκῶς συνεσόμεθα, καὶ δεῖ αὐτῆς καὶ τῷ Ὑψῷ καὶ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι, τῇ μακαρίᾳ Τριάδι. Οὐδὲ γὰρ θέμις τῷ μὴ καθαρῷ μηδὲ καθαρθέντι τοῦ καθαρῷ ἐφάπτεσθαι. Ἔσται δὲ τὰ σκοτεινὰ καὶ βροπαρὰ διαπίτυσαι, καὶ φωτεινοὺς καὶ 25 καθαρὸς ἡμᾶς εἶναι, εἰ δεῖ με συνελόντα εἰπεῖν, ἦν ἀπὸ πάντας ἐκκλίναςτες ποιηροῦ, τοῦτο δὲ τὸ τοῦ Δαυὶδ, ποιῶμεν πᾶν ἀγαθόν, ὅπως τοῖσιν ὡς δεῖ ἀργάνου ἐνταῦθα τε τῆς ἐκείθεν βροπῆς καὶ χάριτος ἀπολαύομεν, καὶ τῶν ἐν οὐρανοῖς ἐπιτύχομεν 30 ἀγαθῶν, πρεσβείαις μητρικαῖς τῆς παρθένου ἀνυσιμωτάταις πρὸς τὸν Ὑψόν, ὃ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ δεῖ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. 35 Ἀμήν.

VII

GEORGES SCHOLARIOS

HOMÉLIE SUR LA DORMITION DE LA SAINTE VIERGE.

INTRODUCTION

Georges Courtésios Scholarios est, sans contredit, la plus grande célébrité théologique de l'Église grecque, au xve siècle. Sa supériorité sur ses prédécesseurs et ses contemporains lui vient de la connaissance sérieuse qu'il avait acquise de la théologie latine. Il avait lu saint Thomas d'Aquin, dont il traduisit plusieurs ouvrages, et Duns Scot lui-même n'était pas pour lui un inconnu. La lecture de nos grands scolastiques ne le convertit pas aux doctrines catholiques qui faisaient alors l'objet d'ardentes controverses entre les deux Églises. Sans doute, au concile de Florence, auquel il assista étant encore simple laïque, on le vit pencher vers le parti de l'union; mais bientôt, cédant aux remontrances de Marc d'Éphèse, il devint un des plus fougueux adversaires des Latins, et c'est à lui que l'Éphésien mourant confia la direction du parti anticatholique. Il s'acquitta si bien de cette triste mission qu'on peut, à bon droit, le considérer comme le troisième fondateur du schisme grec, après Photius et Michel Cérulaire. Ce fut lui qui, après la prise de Constantinople par les Turcs, fut investi par Mahomet II de la charge patriarcale, et présida, en cette qualité, à la nouvelle organisation politico-religieuse que le sultan imposa à ses sujets chrétiens (printemps de 1454). Sous le coup d'une accusation infamante, il donna bientôt sa démission (mai 1456), et reprit la vie monastique, qu'il avait embrassée peu avant la chute de Constantinople. Les dernières années de sa vie s'écoulèrent dans le monastère de Saint-Jean-Baptiste établi sur le mont Ménécée, près de Serrès. Les suscriptions de certaines de ses œuvres dans les manuscrits nous apprennent qu'il fut, plus d'une fois, obligé de quitter sa retraite. En 1464, il avait déjà fait trois voyages forcés à Constantinople. On ignore la date précise de sa mort. Il vivait encore en 1468.

Nombreux sont les écrits de tout genre qu'il a laissés, et dont un petit nombre seulement ont été édités. Nous n'avons pas l'intention d'en dresser

la liste, travail que Renaudot a si bien amorcé¹. Nous voulons seulement dire un mot des trois homélies mariales qu'il a composées pour les fêtes de l'Annonciation de la sainte Vierge, de sa Présentation au temple et de sa Dormition. De ces trois pièces, seule l'homélie sur la Présentation a été publiée récemment par S. Lampros². L'homélie sur l'Annonciation se trouve dans le cod. 241, Φ-III-15, fol. 103r^o-157r^o, de la Bibliothèque de l'Escurial³. Enfin l'homélie sur la Dormition, que nous présentons au public, est contenue dans les cod. 1289 et 1294 du fonds grec de la Bibliothèque nationale de Paris, qui sont deux autographes de Scholarios⁴. Le cod. 1294 fut transcrit en 1468 dans le monastère du saint Précurseur, près de Serrès. C'est d'après ces deux manuscrits que nous avons établi le texte que nous donnons.

Comme l'indique la suscription du cod. 1289, l'homélie sur la Dormition fut composée à Constantinople, en 1464, lors du troisième voyage forcé que Scholarios dut faire dans cette ville, après s'être démis de la charge patriarcale. Elle fut lue en public, le 15 août de la même année. C'est un morceau de rhétorique très soigné, où Marie nous est présentée comme le modèle de la vie parfaite et la copie fidèle de la vie même de Jésus. Entre le Fils et la Mère, il n'y a guère eu qu'une différence : les progrès du premier dans la perfection ne furent qu'apparents; ceux de la Vierge furent réels, mais aussi n'eurent-ils pour objet que l'acquisition d'un plus grand amour. Marie ne connut pas la vie purgative, car en elle il n'y avait rien à purifier.

N'y avait-il pas, au moins, la tache originelle? L'orateur formule d'abord un principe fort compromettant pour la conception immaculée. Il déclare que si Jésus avait eu un père selon la chair, il n'aurait pu manquer de contracter la souillure qui accompagne toute génération humaine, depuis le péché d'Adam (ζ v). C'est pourquoi il naquit d'une Vierge. Mais il se hâte d'ajouter que cette Vierge devait être digne de Celui qu'elle devait donner au monde.

1. Dans son ouvrage intitulé : *Gennadii patriarchae Constantinopolitani homiliae de sacramento Eucharistiae; Meletii Alexandrini, Nectarii Hierosolymitani, Meletii Syrigi et aliorum de eodem argumento opuscula, graece et latine, seu appendix ad Acta, quae circa Graecorum de Transsubstantiatione fidem relata sunt in opere* : « *De l'éternité de la foi* ». Paris, G. Martin, 1709. La dissertation sur la vie et les œuvres de Scholarios est reproduite dans Migne, *P. G.*, CLX, 219-308.

2. *Ἠλικούβηται καὶ πελοποννησιακὰ*, t. II, Athènes, 1912, p. 136-148. L'édition de Lampros est faite d'après le cod. 1289 du fonds grec de la Bibliothèque nationale de Paris. Elle est loin d'être satisfaisante de tout point. Cf. *Échos d'Orient*, t. XVII, p. 158-159. Nous en donnerons prochainement une édition nouvelle avec traduction.

3. MILLER, *Catalogue des manuscrits grecs de la Bibliothèque de l'Escurial*, p. 177. Le cod. 231, Φ-III-15 est du XVe siècle. Cette longue pièce sera également éditée dans la *Patrologia Orientalis*.

4. Cf. A. GARDTHAUSLN, *Griechisch-Paleographie*, Leipzig, 1878, p. 321 et 361.

C'est pourquoi elle aussi, bien qu'engendrée suivant les lois ordinaires, fut, par un privilège de la grâce divine, préservée de la tache originelle. Écoutons Scholarios lui-même nous dire cela avec une précision toute scolastique :

« Celui qui devait employer la Vierge à ce ministère (= servir de mère au Verbe incarné) se préoccupa tout d'abord de la préparer pour une fonction bien au-dessus des capacités naturelles, je ne dis pas d'un corps humain quelconque, mais de l'âme la plus parfaite. C'est pourquoi Dieu ne se contenta pas, comme il fait pour les autres saints, de coopérer et de tendre la main à sa bonne volonté; il lui accorda bien plutôt d'agir d'une manière appropriée à la préparation infuse qu'elle avait reçue; de sorte que son action se produisait sans doute en harmonie parfaite avec sa volonté, en vertu de l'habitude et de la puissance donnée d'en haut; mais cette habitude elle-même ne venait pas d'une longue répétition d'actes sagement ordonnés par une volonté éprise de perfection. C'était Dieu qui l'avait jetée dans la nature, *pour qu'en cette Vierge on ne découvrit pas le moindre vestige des déficits de notre nature. Et ce que la conception virginale opéra en Celui qui est né d'elle, cela même la grâce divine l'opéra en celle qui naquit de la conception charnelle, afin qu'une pureté sublime resplendît dans les deux, pureté plus glorieuse dans le Fils, parce que découlant de la nature soustraite à toute occasion de souillure; pureté seulement de grâce dans la Mère, qui devait être toute pure, dès le premier instant de son existence, parce qu'elle devait enfanter le Très-Pur, mais qui avait, unie à sa nature, une occasion de contracter la souillure (= qui était exposée par sa naissance à contracter la souillure) » (§ XVII).*

Scholarios, on le voit, marque fort exactement la différence qui existe entre la conception immaculée de Jésus et la conception immaculée de Marie. La première découle de la nature même; la seconde est un privilège gratuit et revêt le caractère d'une préservation. Le théologien byzantin exprime dans son langage à lui ce que nos théologiens entendent par le *debitum* (*proximum* ou *remotum*, peu importe), auquel la Vierge était soumise comme fille d'Adam.

Ce n'est pas là la seule donnée théologique intéressante de notre homélie. A propos du mystère de l'Assomption, l'orateur signale les deux opinions qui avaient cours à ce sujet dans le monde byzantin. Les uns prétendaient que le corps de la Vierge n'était pas ressuscité, mais avait été transporté par les anges dans le paradis terrestre, où il serait conservé intact jusqu'à la résurrection générale. Les autres, au contraire, affirmaient catégoriquement que l'âme de la Vierge, le troisième jour après sa mort, s'était réunie à son corps aussitôt glorifié, et que Marie avait été enlevée au ciel en corps et en âme. C'est à cette dernière manière de voir que se range Scholarios, comme étant la plus sage et la plus probable de toute façon (§ X).

L'orateur parle ensuite en termes magnifiques de l'élévation de Marie au ciel au-dessus de toute créature, de sa médiation universelle, de son rôle

de corédemptrice. Dans la prière finale qu'il lui adresse, il fait allusion aux malheurs et aux calamités qui ont amené la disparition de l'empire byzantin. Ces malheurs sont pour lui des châtiments attirés par l'abandon de la foi traditionnelle, c'est-à-dire par l'adhésion au décret d'union de Florence. On sent poindre le désespoir du patriote dans ces mots : « Soumis au jugement divin, nous ne t'importunerons plus par nos prières en te demandant notre délivrance. Conscient de nos propres fautes et de celles des autres, nous avons perdu à ce sujet tout bon espoir. D'espérance, nous n'en gardons qu'autant qu'il faut pour imiter un exemple rare [celui d'Abraham sans doute], et parce qu'il ne faut jamais désespérer de Dieu, qui est mort pour les pécheurs. La seule chose que nous te demandons, c'est de nous tirer de cette vie le plus tôt possible, car nous sommes las. » Mais il vent partir fidèle à la foi de ses pères, ἐπ' εὐσεβείᾳ τῆ πατρίῳ, dût sa persévérance n'avoir pour témoins que Dieu et la Vierge!

GENNADII SCHOLARII HOMILIA IN TRANSITUM
SANCTISSIMAE DEIPARAE

DE TRANSITU SANCTISSIMAE DOMINAE
NOSTRAE DEIPARAE. SCRIPTA EST
ET LECTA IN MONASTERIO PATRIAR-
CHATUS BEATISSIMAE, QUANDO IL-
LUC TERTIO COACTE REDIIMUS. IN-
DICTIO 12.

1. Initium quidem anni nativitatem nobis
produxit Beatae Virginis, quae omnibus homi-
nibus initium facta est verae et spiritualis
nativitatis; ultimus autem hic anni mensis
transmigrationem eius e terra proferens, hanc
quasi quoddam pulcherrimum signaculum
dominicis festis et Dei donis celebratis in eis
ponit, ut tanquam in circulo continuo Dei
Verbi mater nobis sit etiam huius corporalis,
et non tantum spiritualis vitae terminus.
Quia post divinam Providentiam, ipsa etiam
praesentem vitam nobis regit, sicut sane

ἘΠΙ ΤΗ ΜΕΤΑΣΤΑΣΕΙ ΤΗΣ ὙΠΕΡΑΓΙΑΣ
ΔΕΣΠΟΙΝΗΣ ἩΜῶΝ ΘΕΟΤΟΚΟΥ 1.
ἘΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ἈΝΕΓΧΩΣΘΗ ἘΝ ΤΗ
ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑ-
ΜΑΚΑΡΙΣΤΗΣ ἘΝ ΤΗ ΤΡΙΤῃ ἩΜῶΝ 5
ἈΝΘΩ ΒΙΑΩΣ ἘΚΕΙ. In d. 13 2.

1. Ἡ μὲν τοῦ ἔτους ἀρχὴ τὴν γέννησιν ἡμῶν
ἀνῆκε τῆς μακαρίας παρθένου, ἀρχὴν γεγυνοῦσαν
πᾶσιν ἀνθρώποις τῆς ἀληθοῦς καὶ κατὰ πνεῦμα
γέννησεως· ὁ δὲ τοῦ ἔτους τελευταῖος μὴν οὗτος τὴν 10
ἐκ γῆς μεταγωγὴν αὐτῆς ἀνείλε, ὥσπερ τινὰ σφρα-
γίδα καλλίστην ταῖς τε δεσποτικαῖς ἑορταῖς καὶ ταῖς
ἐν αὐτῶν τιμωμένοις τοῦ Θεοῦ δώροις τίθησι
ταύτην, ὡς ἂν ὥσπερ ἐν κύκλῳ διακεκῆ ἡ τοῦ Θεοῦ 13
Λόγου μήτηρ ἡμῶν καὶ τῆς σωματικῆς ταύτης ἡ.
μὴ μόνον τῆς κατὰ πνεῦμα ζωῆς ὄρου. Ὅτι μετὰ
τὴν θέαν προνοίαν αὐτῆ καὶ τὴν προῦσαν ἡμῶν
ζωὴν διακυβερονῆ, καθάπερ ἄρα τῆς αἰωνίου ζωῆς,

1. E codice Paris. graec. 1294 (XV) saeculo collato cum Paris. graec. 1289. Littera A cod. 1294 designat, littera B cod. 1289. — 2. B ἐγράφη ἐν τῇ μονῇ τῆς παμμακαρίστης, καὶ ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς σφραγίσσεως ἐν τῇ τρίτῃ ἡμῶν ἀνωθῶ βιαίως ἐκεῖ περιουμένως. In d. 13, ἐν τῇ αβ. Sine dubio, numerus 72 « tam creationis mundi iuxta Byzantinos designat, scilicet annum 692, cui respondet annus 1164 post Christum natum. Indictio duodecima idem tempus subindicat. Ad eandem foliū 249 v. B haec habet : Θεοτόκῃ υπεραγία, βοηθεῖ τῷ ἐσώτῃ σου Γενναδίῳ : Deigenitrix sanctissima, succurre servo tuo Gennadio.

τῆ μὲν ὑπουργίᾳ τοῦ μυστηρίου, τῇ Θεῷ συνατίως ἡμῖν ἐπεργάσει, τάξιν συμμοῦσ' ὀργάνου πληροῦσα, τῷ δὲ καθ' αὐτὴν βίῳ καὶ ὑπόδειγμα καὶ πρόδρομος ἦν.

- 5 Καὶ πᾶσι μὴν ἀνθρώποις καὶ μοὶ μετὰ πάντων τὸν τοιοῦτον διδῶσιν ἀμάρτετες κόσμον, τὴν τοιαύτην εὐαγγελίαν δημιουργεῖ, οὐ κατὰ τὸ σφίσιν ἀρέσκον μάλλον, ἢ τὸ τοῖς πράγμασιν ἐπαρμόζον, τοὺς ἐν τῷ θεησκευεῖν νόμους ὑφηρετούμενων τῶν ἐν ἡμῖν
- 10 ἡγεμόνων. Ἐμοὶ δὲ, μετὰ πολλῶν, ὧν ὑπῆρξεν ἄλλων καλῶν, ἐκ τῆς πρώτης πνευματικῆν ἀρχῆς, συνεχώρησε μὲν τῶν παντοίων ἐν τοῖς λόγοις ἀγιάνων ὡσπερ ἀπορχῆν τινα δοῦναι, καὶ τῆς αὐξάνουσας ἡλικίας καρπῶν, τὴν εἰς τὸν εὐαγγελισμὸν
- 15 αὐτῆς εὐρημίαν, ἣ, ταύτης ἄρα ἐνδοξούσης τὸ μέλος, καὶ εὐτυχῶς ἦστο τότε καὶ ἡῡστο· συνεχώρησε δὲ περιούσιον ἔτι καὶ νῦν ἐν παρρημίᾳ τῆς φιλοτιμίας ἐκείνης καὶ τῶν πρεπόντων ταύτῃ καιρῶν καθάπερ σφραγίδα τῆς ἡμετέρας, ὡς εἰκόσ ἐστι,
- 20 σπουδῆς καὶ ζωῆς ἰ προσθεῖναι τὴν ἐξόδιον εισφορὰν, μετὰ πολλοῦς ἄλλους λόγους αὐτῇ μετὰ προσενηγετούμενος· καὶ χάρις αὐτῇ πάντων τούτων μετὰ Θεοῦ. Δόξα τῷ ταύτην ἡμῖν ἐν ἀνεσσει, ἐν λύπαις, ἐν τοῖς παροῦσιν, ἐν τοῖς ἐλπίζουμένοις², ἐν τοῖς
- 25 ἰδοίσι, ἐν τοῖς κοινοῖς, κανόνα τε καὶ λιμένα, καὶ τύπον, καὶ προσδοκίαν καὶ ὄλιον καὶ ὁδηγίαν παρεσχήμενος³, οὐδὲ μόνους ἡμῖν. ἀλλ' ἐκ πᾶσι τοῖς τῶν περὶ αὐτὴν ἐξηρητημένοις θαυματικῶν· μάλλον καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις, εἰ καὶ μὴ πάντες ἀνεω-
- 30 γυίας εἶδῶν ταῖς σφῆσι θέλουσιν. Συγκεραλαιούμεν τρίτην αὐτῆ τῶν ἡμετέρων λόγων τὴν εισφορὰν, ὡσπερ τῶν δι' αὐτῆς εἰς ἡμᾶς εὐεργεσιῶν τοῦ Θεοῦ συγκεραλαιώσις ἦν ἢ πρὸς οὐρανὸν ἄνοδος ἢ ἢ νῦν ἡμῖν ἐορταζομένη ἐν οὐκ εὐτυχεῖ μὲν ἀροκατηρίῳ,
- 35 καθάπερ τὰ πρότερα, εὐσθεῖ δὲ καὶ δι' εὐσθεῖταιν κάμνοντι καὶ τοῖς ἐν ἀρχαῖς τῶν πιστῶν συλλόγοις ὁμοίως στρατευομένοις.

Καὶ τῶν μὲν ἀνεκόντων τῷ κατ' αὐτὴν μυστηρίου παντὶ, ἄλλοις τε πολλοῖς καὶ ἡμῖν ἐν τοῖς προτέροις

aeternae vitae tum causa, una cum Deo, nobis eluxit, serviens mysterio et officium connaturalis instrumenti implens, tum exemplar et praecursor fuit suo vivendi modo.

Et omnibus quidem hominibus et mihi cum omnibus talem dat quotannis ornatum, talem felicitatem procurat, non magis secundum quod ipsis placet, quam secundum quod rebus convenit, cum leges, quae ad cultum pertinent, constituerint qui inter nos duces fuere. Mihi vero, a primo aetatis exordio, cum multis aliis, quorum auctrix ipsa, bonis, concessit ut variorum in dicendo certaminum quasi primitias quasdam consecrarem, necnon adultae aetatis fructum, laudationem scilicet in eius Annuntiationem, quae, illa sane melodiam immittente, feliciter tunc cantata est et perfecta; concessit etiam nobis adhuc superstitionibus in immutatione huiusmodi aemulationis et ei convenientium occasionum, quasi sigillum nostrum, ut par est, studii et vitae, addere exitus tributum postquam multas alias orationes interim ei obtulimus; et gratias ipsi de his omnibus post Deum. Gloria ei qui hanc nobis in iucundis, in tristibus, in praesentibus, in speratis, in propriis, in communibus tanquam normam, et portum, et exemplar, et expectationem, et opes et directionem largitus est; neque nobis tantum, sed etiam omnibus qui miraculis, quae circa ipsam sunt, incumbunt; imo etiam omnibus hominibus, quamvis non omnes apertis oculis videre velint. Summatim persolvimus tertium orationum nostrarum tributum ipsi, quasi beneficiorum Dei erga nos, quae per eam nobis advenerunt, recapitulatio esset eius ad caelum migratio, quam nunc celebramus in auditorio non felici quidem, sicut prius, sed pio et propter pietatem laborante, et instar coetuum fidelium qui initio fuerunt, militante.

Et cum ea, quae ad totum de illa mysterium pertinent, tum a multis aliis tum a nobis in

1. B ζωῆς καὶ σπουδῆς. — 2. Ad caecum huius folii, haec legitur a textu scorsim: Δόξα τῷ ἐλευθερωσάντι με Θεῷ διὰ προσευχῶν τῆς ἀγίας Θεοτόκου, τρίτου ἦδη, τὸν οὐκ εἶπον μοναχῶν Γενναδίου: « Gloria Deo, qui per intercessionem sanctae Degenitricis, tertia jam vice, liberavit me, Emilianorum monachum Germanicum. — 3. B κανόνα τε καὶ τύπον καὶ προσδοκίαν καὶ ὄλιον καὶ ὁδηγίαν παρεσχήμενος. — 4. B αὐτῆς.

prioribus orationibus illis pro viribus celebrata sint — fieri enim nequit ut mens aut hominum sermo haec assequatur, etiamsi simul omnes in unum convenerint, — cum vero ea, quae in ipsius transitu miraculose patrata sunt, ab aliis optime narrata sint, haec omnia neque repetere neque innovare necessarium ducimus, neutrum facere soliti; inusitatoribus autem donis et vos nutriemus, et eius festum colemus, ipsa praestante et illuminante, felicitis successus spe amissa; et ad honorandam Sapientiae Dei matrem, non magis sermonis pompam quam sapientiae studium adhibendum esse arbitramur. Nihil igitur addere eorum, quae alii prius, et nos ipsi absolvimus, consultum erit. Quod si necessarium fuerit huius orationis proposito mysterii supposita connectere, nemo nos inuste vituperare poterit, quod sic pacta transgrediamur.

2. Omnibus quidem qui ad vitam aeternam sunt praedestinati, utpote qui secundum naturam et rationem ad talem finem properant, initium congruenter huius felicissimae viae est studium proprium cum solertia naturae coniunctum, necnon admonitio parentum, et paedagogorum magistrorumque disciplina et aemulatio et exercitatio in virtutibus, per quae optimos sortiti mores, et ad virtuose operandum bene parati, totam voluntatis inclinationem ad bonum inducunt, insidiis ex sensu ortis medioeriter eis obsistentibus, sed tanquam impudentibus catellis recedentibus, et rationis baculo illico verberatis; medium vero illis est in vitam impassibilem progressus, quam purificati iam agunt, perinde ac si nunquam corporibus fuissent coniuncti, et horum omne desiderium in Deum solum ordinatur, neque quidquam negligit eorum, quibus talem cursum ad eum perficere par est: in fine autem divina caelitus eis affulget vita; neque ascendunt amplius strenue ad Dei participationem, sed hanc assecuti, ut in hoc corpore possibile est, ad contemplationem iudiciorum Dei magno cum ardore se convertunt, utpote qui Deum in seipsis possident, et scilicet eo, qui omnium auctor est, omnia considerant ut numine afflatus decet et eiusdem

λόγοις ἐκείνοις, ὡς ἐνεστίν, ὑμνημένον — οὐ γὰρ οἶόν τε αὐτῶν ἐπικρίσθαι νοῦν καὶ λόγον ἀνθρώπων, οὐδὲ συνελθόντων ἂν ἀπάντων ἡμοῦ —, τῶν δ' ἐν τῇ μεταστάσει ταύτης τελευταμαυροῦρημένων ἄλλοις ἱστορημένοιον πάνυ καλῶς, οὐτ' ἐπανείκει οὔτε νεω-
5
τεροποιεῖν! ἡγούμεθα δεῖν, οὐδέτερον ἡμῖν εἰσισμέ-
νον, καινότεροι δὲ ἡμᾶς τε θρῆνόμεναι καὶ τὴν ἐορτὴν
σεβασθηρόμεθα θύοις αὐτῇ καὶ συγχωροῦσθαι καὶ
φωτιζούσθαι, τὴν τοῦ κατορθῶν ἐπιπέδα σαλευόντες
οὐδὲ λόγων φιλοτιμίᾳ μᾶλλον ἢ φιλοσοφίᾳ, τὴν
10
μητέρα τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας τιμῶντες, δεῖν ἡγού-
μεθα χρῆσθαι. Προῦργου μὲν οὖν οὐδὲν προσθησό-
μεθα, ὧν ἄλλοις τε πρότερον καὶ ἡμῖν ἐπεξεργασ-
μένον· εἰ δ' ἀνάγκη καὶ τῇ προθέσει τοῦδε τοῦ
λόγου τῆς ὑποθέσεως τοῦ μυστηρίου συνείρεσθαι,
15
οὐδαίς ἂν ἡμῖν ἔροι μέμψασθαι δικαίως, ὡς οὕτως
ὑπερβάουσι τὰ συνθεθεμένα.

2. Ἡμεῖς μὲν δὴ² τοὶ εἰς τὴν αἰώνιον προωρισ-
μένοις ζῶντες, ἅτε κατὰ φύσιν καὶ λόγον ἐπὶ τὸ
τοιοῦτο τέλος προκόπτουσι, εἰκότως ἀρχὴ μὲν ἐστὶ
20
τῆς εὐτυχιστάτης ταύτης ὁδοῦ σπουδὴ τε οἰκεία
δεινότητι συντρέχουσα φύσεως καὶ νοουθεσίᾳ γενέων,
καὶ παιδαγωγῶν καὶ διδασκάλων χειραγωγία, καὶ
ζήλος καὶ συνεπισμός ἐν τοῖς κρείττοσι, δι' ὧν,
ἀγωγῆς ἀρίστης εὐμοιρηκότες, ὡς πρὸς τὸ κατ'
ἄρετὴν ἐνεργεῖν εὐ παρεσκευασμένοι τὴν τῆς θελή-
σεως βροτῆν πρὸς τὰχθῶν εἰσέρρουσι πάνταν, τῶν
ἐκ τῆς αἰσθησεως ὑποβολῶν ὀλίγα σφίσι προσ-
σταμένον, ἀλλ' ἀναήρωτακτοῦν μὲν ὡς ἀναίδων
κυνιδίων, τῇ δὲ τοῦ λόγου ῥάβδῳ μαστιζομένον
30
εὐθὺς μεσότης δὲ αὐτοῖς ἢ πρὸς τὸν ἀπαθῆ προ-
γίρησις βίον, ὃν κεκαθαυμένοι βιοῦσιν, ὥσπερ
ἂν μηδὲ τὴν ἀρχὴν συνεξευρημένοι τοῖς σώμασιν,
καὶ τοῦτοις ἅπας ὁ πόθος ἐπὶ τῶν Θεῶν τέτακται
μόνον, ὀλιγοροῦσί τε οὐδενός, δι' ὅσον εἰκόσ ἐστὶ
35
τῶν τοιοῦτων ἐπ' ἐκείνον δρόμον ἀνοῦν· τέλος δὲ, ἢ
θεοειδῆς ἀνοῦν ἐπιπέδαίει τοῦτοις ζῶν, οὐκ ἀνοῦσι
λοιπὸν εὐτόνοσι ἐπὶ τὴν Θεοῦ μεταρχῆν. ἀλλὰ τῷ
τυλίῳ ἐκείνης, ὡς ἐνεστὶ καλῶς ἐν τῷδε τῷ σώματι,
πρὸς τὴν θεωρίαν τῶν τοῦ Θεοῦ κριμάτων ἐπιστρέ-
40
φουσι λίαν εὐθὺς³, ἅτε τὸν Θεὸν ἔρουσιν ἐν σφίσι
αὐτοῖς καὶ ἐπ' ἐκείνην τοῦ πάντων αἰτίου πάντα
προποῦσιν, ὡς εἰκόσ ἐστὶ τοὺς τοῦ θεοῦ κατόχους.
καὶ τῶν ἐλευθῶν δόξων ἐμπεπλησμένους. Καὶ τὴν
ἀρχὴν μὲν, ὡς πολέμιον κερρημένον τῷ σώματι,
45

1. Α. νεωτεροποιεῖν. — 2. Β. οὐδ. — 3. Β. οἰκείως.

ἔπειτα τοσοῦτον αὐτοῦ πεφροντικότες καὶ τῆς σὺν αὐτῷ ζωῆς, ὅσον ἂν τις ὄχηματος ἢ συνέργου¹ ποιεῖτο λόγον, ὑπείκαντος λοιπὸν οὐδ' ἀνθισταμένου. τελευταῖον, ἅπαντα καὶ σαφῆς ἀνέρονται συνεπομένης

5 αὐτοῖς ἡ ἀχθὸς θεοῦ ἐν σφίσι προσηρημένον· καὶ τῷ σώματι μὲν οὐδὲν λοιπόν, παντα δὲ ζῶσι τῷ πνεύματι.

3. Τοιοῦτος μὲν τοῖς τοιοῦτοις ἡ τῆδε βίος ἐστί, μᾶλλον δὲ. ἦν ὅτ' ἦν, ὡς εἰκὸς ἐστὶν αὐτὸν βραχέσι

10 λόγοις ἀνιῆσθαι ἢ τὴν αἰώνιον ἀκολουθεῖν ἀνάγκη ζωῆν, ὅποτε καὶ καθὼς ἂν ὁ μόνος ἀκριβῆς εἰδῶς καὶ δυνάμενος βουληθεῖ, ὡς περ αὐτὴν ἀτελεύτητον ἀβλήσθηται τοῖς ἐναντίως βεβιωκόσι. Ταύτην δὲ τὴν ζωὴν ἐξ ὑπερφυῶς ἐλευθεριότητος καὶ τοῖς

15 σώμασιν ἐκ τῶν ψυχῶν ποτὲ διαδόσει, συναχθῆσμενοῖς αὐθις καὶ συναφθησάμενοις αὐτάς εὐτυχέστερον ὑπὸ διαθέσει ταυτέῃ ζωῇ καὶ τοιοῦτω χάρῳ προέουσας. Ἄλλ' ἢ τῷ θεῷ Λόγῳ προσειλημῆνος ὑπερφυῶς ἄνθρωπος οὐ τὴν αὐτὴν²

20 ἐστοίχησε³ καθάπαξ ὁδόν. Ὡς γὰρ ἀληθεῖ μὲν ἀνθρώπῳ ἔρχεται γ' ἂν ἔπος τὴν ὅλην οἰκονομίαν τὸ κατ' ἀνθρώπον τὸν σπουδαιότατον ζῆν, ὡς εἰκὸς ἐστί, ψυχῇ τε ζῶντα καὶ σαφῆ γινώσκον, ὡς δὲ Ἰγὼ Θεοῦ καὶ Θεῷ ἐν ἑαυτῷ τὸν συνεμμένον

25 ἄνθρωπον ὑπερφυῶς ὑποστήσαντι καὶ προσωπικῶς ἑαυτῷ συνάψαντι τοῦτον, προσῆκε κρείττονος ἢ κατ' ἀνθρώπον, οὐδ' ὅσον ἐστὶν εἰπεῖν, τῆς εἰς τὸ βίον τοῦτον εισόδου, καὶ τῆς ἐν τούτῳ πάσης διατριβῆς μεταδόσθαι τῷ συνεμμένῳ· διόπερ οὐ μόνον

30 τοῖς ἄλλοις ἅπαντι, ἄλλοι τε κατ' ἀνθρώπον ἀληθῶς, καὶ κρείττον ἢ κατ' ἀνθρώπον ὁ ἡμέτερος· βεβίωκεν Ἰησοῦς. Καὶ οὐ φημι τὰς θεοπροφείας ἐκείνου θαυματουργίας, τὴν δὲ ἀνθρωπίνην δίκαιαν μόνην, ἀλλὰ καὶ τῆ τάξει τῆς τοιαύτης διαίτης.

35 Οὐ γὰρ ἐμβλάμῳσι προέκοπεν ἐπὶ τὸ πέρας τῆς ἀρετῆς, οὐδ' ὡς ἄλλοι που κείμενον ἐζήτει τὸ τέλος· οὐδ' ἐκ τοῦ τὰς ἐπιθυμίας ἀρῆσαι τὰς τῆς σαρκός, καὶ καθήρασθαι τὴν ψυχὴν τοῖς ταπεινότεροις τῶν ἔργων ἐπὶ τὰς μεζούρας ἔχθῃ τῶν ἀρετῶν,

40 τὰς κεκαθαρμένῳ πρέπουσας· οὐδ' ἐκ τοῦ πρακτικῶς πρὸς τὸν θεωρητικὸν εὐτάκτως ἔχρητο βίον· ἀλλ' ἅμα τε ἀνθρώπος ἦν καὶ συλλήβδην τὴν ἀνθρωπίνην

donis refertos. Et in principio quidem corpus habent ut inimicum; deinde tantum de eo et eius commercio solliciti sunt, quantum quis de vehiculo aut socio curat, cum iam obsequatur nec resistat; demum istud tanquam umbram ipsos comitantem aut onus sibi divinitus impositum sustinent. Et corpori non amplius vivunt, sed vita eorum tota spiritui dicata.

3. Talis quidem talibus vita praesens exstat, vel potius tempus fuit quo existit, ut par est illam brevi sermone insinuare; cui vitam aeternam succedere necesse est, ubi et sicut voluerit ille, qui solus certe novit et potentiam habet; quemadmodum, contra, eis qui oppositam vitam duxerunt miseria manet perpetua. Hanc autem vitam prae nimia liberalitate etiam corporibus Deus ex animabus communicabit, quando rursus consociabuntur eis et feliciter coniungentur cum qualitatibus huiusmodi vitae et huic loco convenientibus. Sed qui a divino Verbo supernaturaliter assumptus est homo non eadem prorsus via processit. Etenim, qua vero homo, satis utique erat ad universam dispensationem, illum ad exemplar hominis probatissimi vivere; qua vero Filius Dei et Deus in seipso substantiam coniuncto homini mirabiliter tribuens, et hunc in unitate personae sibi copulans, illum decebat coniuncto communicare ingressum in hanc vitam necnon totum vitae decursum more humano nobiliorem et prorsus ineffabilem: ideo non solum similiter atque omnes alii more humano vere vixit Iesus noster, sed etiam modo superiori. Neque loquor de divinis illius et mirabilibus operationibus aut de humana vitae ratione tantum, sed etiam de ordine huiusmodi victus.

Non enim gradatim ad virtutis perfectionem progrediebatur, neque tanquam alibi positum inquirebat terminum, neque coactando carnis desideria et humilioribus operibus animam purificando, ad sublimiores pervenit virtutes purificato congruas; neque a practica ad contemplativam ordinate accessit vitam, sed simul homo fuit et confestim humanam virtutem totam habuit, praeditus quidem libero

1. Α συνέργου. — 2. U τοῖς ἀλλοις. — 3. ἐστοίχησε.

arbitrio, sed humanam rationem habens immutabilem, quae bellum adversus sensum ignorabat, ducebat autem ad bonum tanquam naturaliter insitum. Et ipse fuit simul finis, et ille qui statim vere fini fuit aptatus.

4. Et prophetavit Isaias illum bonum electurum, antequam aliquid mali cognosceret aut praeferrer¹. prophetiam enuntians infirmiorum, ut patet, sublimitate mysterii, quamvis magna esset: revera eligendi malum possibilitas ipsa ei decrat, nec aliquid erat, quod tunc ignoraret. Et corpus quidem proficiebat aetate, caelestis vero gratia statim ab incubulis ipsi aderat: et quamquam secundum animam illico perfectus fuit, corpore tamen proficiente secundum aetatem, oculis intuentium virtutem conrescentem habere videbatur. Et, ut potest mysterio supernaturali probabile coaptari, divinus Spiritus in virgine formavit carnem statim organis praeditam et ad animae infusionem proxime dispositam: carni vero animam confestim indidit Dei Verbum, nullibi quidem absens, ut Deus, ibi vero peculiariter praesens. Sic enim cum Patre, qui misit eum, voluit. Et creat sane ipse alias animas hominum, sed aliis hanc adducit, sibi autem et quae tunc ei copulata est carni, huic propriam animam formavit.

Nilhilominus secundum communem legem partus est, et natus et nutritus, tanquam verus filius hominis et homo. Ita sane aetate proficiebat: sed in eo ab ipsis maternis visceribus inerat perfectio animae: et organi perfectione indigebat, non ut exercitatione vel disciplina puritatem et sapientiam acquireret: sed tantummodo, ut tali instrumento secundum legem nato interetur, et sic minus percelleret eos, qui in illo, etiam in puerili aetate, ineffabilem sapientiam et prudentiam mirabantur. Ad haec ergo matre etiam ei opus erat, necnon huius sponso et custode, quoad ea scilicet, quae corpori congruebant, quamdiu his indigere secundum communem legem necesse erat: superna autem gratia non solum primam aeta-

ἀρετὴν εἶχεν ἅπασαν, προαιρούμενος μὲν, ἀλλὰ τὸν ἀνθρώπινον λόγον ἀκινήτως καὶ δίχα πολέμου τοῦ πρὸς τὴν αἰσθησὶν ἔχον ἐπὶ τὰ γὰθὸν ὁδηγοῦντα καθάπερ φύσει συνόν. Καὶ αὐτὸς ἦν τὸ τε τέλος καὶ ὁ τῆς τέλει πρέπων ὄντως εὐθὺς¹.

4. Καὶ προεφάρτευσεν μὲν αὐτὸν Ἠσαΐας ἐκλέξεσθαι τὸ καλὸν πρὶν ἂν γινώσκει ἢ προειδέσθαι τι πονηρὸν, ἀσθενεστέρων, ὡς εἰκόσ, τοῦ ὕψους τοῦ μυστηρίου τὴν προσοχτείαν, καίτοι μεγάλην οὔσαν, ἐκθέμενος τῇ ὄντι δὲ, οὐδ' ἦν ὅπως ἂν ἔλιπτο τὸ καλὸν, οὐδ' ἦν ὅ τι τότε ἠγνοεῖ. Καὶ τὸ μὲν σῶμα προέκοπτεν ἡλικίᾳ, ἡ δ' οὐράνιος χάρις εὐθὺς ἐν σπαργάνοις αὐτῷ παρῆν, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτίκα τέλειος ὄν. τῇ καθ' ἡλικίαν ἡμῶς ἐπιούσῃ τοῦ σώματος τὴν ἀρετὴν ἔχριν ἐδόκει τοῖς ὀρωσὶ συναυξομένην² καὶ ὡς ἐνδέχεται τῇ ὑπερρουί τοῦ μυστηρίου τὸ εὐλογοῦν ἐφαρικῶσιν, ἐνέπλαιτε μὲν τὸ θεῖον Πνεῦμα τῇ παρθένῳ τὴν σάρκα ὀργανωμένην εὐθὺς, καὶ οἷα ἂν εὐθὺς ἐμψυχοῖτο: ἐνέπλαιτε δὲ τῇ σαρκὶ τὴν ψυχὴν ὁ τοῦ Θεοῦ Ἄγιος αὐτίκα, οὐδαμῶσεν μὲν ἄπων ὡς Θεός, ἐκεῖ δὲ παρῶν ἰδιαίτερον. Οὕτω γὰρ μετὰ τοῦ πέμψαντος πατρός ἐβουλήθη. Καὶ δημιουργεῖ μὲν αὐτὸς καὶ τὰ ἄλλας ἐν ἀνθρώποις ψυχὰς, ἀλλ' ἑτέροις ταύτην παράγων, ἑαυτοῦ δὲ καὶ τῇ συνημένῃ τότε σαρκὶ τὴν οἰκείαν αὐτῇ ψυχὴν ἐνέπλαιτεν.

Ἐτίκτετο δὲ κατὰ νόμον οὐδὲν ἤτετον, καὶ ἐτρέφετο γεννηθεὶς, ὡς ἀληθὴς υἱὸς ἀνθρώπου καὶ ἄνθρωπος. Οὕτω δὲ καὶ ἡλικίᾳ προέκοπτε μὲν, ἀλλ' ἡ τῆς ψυχῆς αὐτῷ τελειότης, ἀπ' αὐτῶν τῶν μητρικῶν ἐντὶν σπλάγγμων. τῆς τοῦ ὀργάνου χρηζοντι τελειώσεως, οὐκ ἀσκέειν ἑαυτὸν οὐδὲ γυμνάζειν εἰς καθαρότητα καὶ σοφίαν, ἀλλ' ὥσπερ κεχρησθαι μόνον αὐτῷ, τοιοῦτω κατὰ νόμον γεγεννημένη, καὶ ἤτετον ἐκπλάττειν τοὺς ἂν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ πρὸς τὴν ἀπόρρητον ἐν αὐτῷ σοφίαν καὶ σύνεσιν τοῦτο πάσποντας. Πρὸς ταῦτ' ἄρα καὶ τῆς μητρός ἔδειτο καὶ τοῦ μνηστήρος αὐτῆς καὶ φύλακος, τὰ τῇ σώματι ὀηλονότι πρέποντα, ἕως καὶ τούτων δεῖσθαι κατὰ νόμον ἐπ' ἀνάγκης ἦν ἡ δ' ἄνωθεν³

1 B: πρὸς πρὸν εὐθὺς.

2 A: VII 16.

χάριν καὶ νηπίῳ καὶ βρέφει παρῆν, οὐ μόνον τὴν
πρώτην ἡλικίαν ἀμείψονται καὶ δευτέρην.

5. Καὶ τὸν μὲν θεωρητικὸν ἐξήγους βίον εὐθὺς
ἐξ ἀρχῆς, ὡς ἐν αὐτῇ τῇ νεότητι, τῇ σοφίᾳ καὶ
5 τοῖς ἀποκρίσει πάντας ἐκπλήττειν, τὸν δὲ πρα-
κτικὸν τέλος τῆς ἐν ἀνθρώποις ἐπιτεῖτο διαίτης, ὡς
τούτου χάριν μετ' ἀνθρώπων γεγεννημένος. Καὶ
πολλῶν μὲν ἕκαστα δεῖται λόγων, μᾶλλον δὲ οὐδεὶς
ἂν οὐδενὸς ἐφίκοιτο λόγος ἀρκεῖ δὲ τοσούτου περὶ
10 τὴν παρούσαν χρεῖαν εἰπεῖν. Ὡς ἄρα πάντων τῶν
ἐν ἀνθρώποις σπουδαίων ἐκ τοῦ πράττειν ἐπὶ τὸ
θεωρεῖν ἐρχομένων, ὡς εἰκόσ' ἐστὶ τοὺς ἀτελεῖς ἐν
τῇ φύσει σπινθῆρι καὶ ζωπύρῳ χρωμένους τῆς
τελειότητος προκόπτειν ἐμβόλῃσιν σπουδῆς πρὸς
15 τὴν τελειοτέραν ζωὴν, ὃ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς, ὡς
κρείττων ἢ κατ' ἀνθρώπων ὄν, εὐθὺς μὲν τὸν θεωρη-
τικὸν ἐξήγους βίον μέγιστον πολλοῦ οὐδ' ἄνευ τοῦ πρὸς
ἑαυτὸν πρακτικοῦ. Ὅτε δ' ἐγκαίρως εἶχε λοιπὸν
πρὸς τὴν ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπίνης σωτηρίας ἐπιστρέ-
20 φειν σπουδῆν, τὸν πρακτικὸν ὑπερφυῶς ἐπιτετή-
δευκε βίον, ὅς τοις μὲν ἄλλοις πᾶσι τὴν σωτηρίαν,
αὐτῷ δὲ τὴν ὑπερφυᾶ δόξαν οἷσται ἐμελλεν, ἀνθ'
ὄν ἐταπεινοῦτο πᾶν σφοδρῶς, ὑπερβυμβουμένῳ καὶ
ἀνθ' ὄν ἐκουσίως ὑπεχώρει τῇ ψήφῳ τῶν ποικρῶν,
25 τῆς γῆς καὶ τῶν οὐρανῶν καὶ πάσης οὐσίας ὑποτε-
ταξομένης αὐτῷ καὶ γονυκαμψούσης· καὶ ἀνθ' ὄν
ἐοίδου δίκην, ἀναμάρτητος ὢν, ἱκανοποιῶντι τῷ
τε συνόντι Θεῷ Λόγῳ καὶ τῷ πεπομφότι Πατρὶ
τὴν ὑφειλομένην τῇ φύσει δίκην ἐκ τοσούτων τῶν
30 χρόνων. Ἐνὶ δὲ παντα εἶπετο ταῦτα, τῷ δόξα
σπέρματος γεγενῆσθαι, οὐ τῆς ἀξίας μόνης τῆς τῷ
ἀνθρωπίνῳ τοῦ θεῖου Λόγου προπούσης, ἀλλὰ γε
καὶ τοῦ σωθῆναι τὴν φύσιν οὕτως ἂν μόνος εἶνεκα.

Ἐδει γὰρ καθαρὸν ὑπὲρ ἀκαθάρτων ἀπολογεῖ-
35 σθαι, καὶ ἀνθρώπων μὲν ὑπὲρ συγγενῶν, ἀνθρώπων
δὲ τῆς φύσεως ὅλης τοῦ γένους ἔχοντα τὴν ἀξίαν
καὶ τὴν ἰσλίην ἐκ τοῦ συνόντος αὐτῷ Θεοῦ· ἐκ
σπέρματος δ' ἂν γενομένη οὐκ ἂν οἶδ' ἦν μὴ
καὶ τὸν ἐκείθεν ῥύπον συνείναι, τὸν ἐκείθεν πᾶσιν
40 ἀνθρώποις τῇ τοιαύτῃ διαδοχῇ κατόντα· ὥστε δ'
ὑπὲρ συγγενῶν ἀπάντων ἀπολογίσασθαι, ἤκει
μικτέρα σκεῖν ἀληθῆ, καὶ τὴν σὺλλήψιν αὐτῷ, καὶ
τὴν ἐγγάστριον αὐξήσιν¹ καὶ τὸν τοκετὸν καὶ τὴν

tem mutanti et secundum, sed etiam parvulo
et infanti aderat.

5. Et statim a principio contemplativam
perfecit vitam, ita ut in ipsa iuventute sapien-
tia et responsis omnes perculerit; activam
autem sibi proposuit ut finem suae conver-
sationis inter homines, quippe qui huius gratia
inter homines venerit. Et singula sane multa
indigent oratione, vel potius nullus ullius suffi-
ceret sermo; satis vero est pro praesenti neces-
sitate tantum dixisse. Quotquot igitur inter
homines pietatem colunt ab actione ad con-
templationem deveniunt; qui, cum sint imper-
fecti, in natura autem habeant perfectionis
scintillam cinere obrutam, non nisi gradatim,
labore proprio, ad vitam perfectiorem progre-
diuntur. Dominus vero noster Iesus, ut homi-
nibus excellens, statim contemplativam perfecte
duxit vitam multo tempore, non neglecta vita
activa erga seipsum. Quando autem tempus
advenit humanae salutis curam gerendi, prae-
clare activam duxit vitam, quae omnibus
quidem aliis salutem, ipsi vero ingentem glo-
riam allatura erat. Etenim, eo quod vehe-
mentissime humiliatus fuit, superexaltari
meruit; et quia libenter sententiae quaereli-
bentium se submisit, terra et caeli et quae libet
essentia ei se subicere et genua flectere de-
buerunt; et eo quod poenas luit, quippe qui
sine peccato fuit, solvit tum Deo Verbo sibi
unito, tum Patri, qui cum misit, poenam ex
tanto tempore a natura debitam. Uni vero
haec omnia obvenerunt, ei scilicet qui sine
semine natus est, non solum ob dignitatem
humanitatis Dei Verbi congruam, sed etiam
quia hoc modo tantum natura salvari poterat.

Oportebat enim mundum pro immundis
causam agere, et hominem pro cognatis, sed
qui a Deo sibi coniuncto haberet dignitatem
et potentiam totius naturae genus compensan-
torem. Quod si ex semine fuisset, impossibile
utique fuisset eum carere macula illa, quae
exinde per huiusmodi propagationem ad omnes
usque homines pervenit. Ut autem pro con-
sanguineis omnibus causam agere posset, satis
illi erat veram matrem habere, et conceptio-
nem, et in ventre incrementum, et partum, et

1. B αὐξήσιν.

cibum et reliqua omnia, quae iuxta naturae leges hominibus contingunt. Ei igitur, qui sine semine fuerat conceptus, merito supernaturalis haec vita successit.

6. Inde iure ei, quae hunc paritura erat, omnia statim contigerunt, quae mysterio congruebant: victus quoque tantis mirabilibus accommodatus et Dei matri conveniens fuit. Ipsa enim sine viro paritura erat. Eis vero qui hanc in lucem protulerunt opprobrium sterilitatis abstulit et moerorem, praeter omnem expectationem: et cum illorum precibus, quamquam de difficillimis, divina praedestinatio concurrat desuper. Et virgo ipsa cum et anima et corpore esset purissima, conditori de carne sua communicatura erat: parentibus vero eius omnia, quae tali puellae convenirent, fuere: et genus antiquum, et res familiaris, et animae corporisque munditia. Et illi quidem reverenter Gabriel nuntiator adstitit honorum, quae ipsi confestim obventura erant coelitus, et per ipsam universo mundo, necnon prosperitatis generis longe antea praedictae; parentes vero multimodis revelationibus cognoverant hanc ex se ipsis divinum fructum fore et esse, per quem Deus omne genus honorare vellet. Zacharias autem, angelo fidem adhibere recusans nuntianti conceptionem in senectute et sterilitate futuram eius qui in utero exsultaturus erat, et praecursurus, et testaturus, et vaticinaturus, et ad baptismum Filio sublimi sibi cognatae virginis serviturus, usque ad eventum, loquelae privatione punitus est. Et quidem, quando peperit, angelorum collaudationes aere implebant, et Magi cum labore e longinquo munera afferebant nato reverenter, et vilitatem apparentem non magis admiratione quam voluptate maxima honorabant, eo quod iis, quae ex divino oraculo sperabant, non sunt frustrati; quando vero antea genita est, revelationes diviniore futuram eius gloriam praenuntiabant.

Et Sanctus sanctorum ei sane edendus erat, iuxta dicta Isaiae et Danielis; parentes autem illam Sanctis sanctorum tradiderunt non sine superno afflatu. Et omnia mirabilia, ut compendiose dicam, quae illi tum gignendae tum

τροφήν καὶ πάντα δὴ τὰ λοιπὰ, κατὰ τὸν ἐν ἀνθρώποις συμβαίνειν νόμον τῆς φύσεως. Ὡς οὖν δι' ἄρα σπέρματος; συλληφθέντι εὐλόγως ὑπερφυῆς ἐκείνος ἡκολούθησε βίος.

6. Ἐντεῦθεν εὐκότως καὶ τῇ τὸν τοιοῦτον τίτειν 5
μελλούσῃ πάντ' ἐθῆς τῷ κατ' αὐτὴν μυστηρίῳ
πρέποντα ἦν ὅτι βίος αὐτῇ τοιοῦτοις παραδόξοις
συμβαινόντων καὶ Θεοῦ προσήκων μητρὶ. Αὕτη μὲν
ἡγὰρ ἄνευ ἀνδρός ἐμελλε τίτειν. Τοῖς δὲ προη/όσοι
ταύτην εἰς φῶς τοῦνείδος τῆς ἀτεκνίας ἔλυσε καὶ τὸ 10
ἄλλο παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα καὶ ταῖς ἐκείνων εὐχαῖς,
καίτοι περὶ σφόδρως δυσκόλων, ὁ θεὸς προορισμὸς
συνέτρεγεν ἄνωθεν. Καὶ παρθένος μὲν αὐτῇ, καὶ
ψυχῇ καὶ σῶμα καθαρῶτα, τῷ δημιουργῷ τῶν
αὐτῆς σαρκῶν ἐμελλε κοινοῦναι, τοῖς δὲ γονεῦσιν 15
αὐτῆς πάντ' ἦν τοιαύτη παιδὶ πρέποντα καὶ γένος
ἄνωθεν, καὶ βίος οἰκείος, καὶ ψυχῆς καὶ σώματος
καθαρότης. Καὶ τῇ μὲν εὐλαβῶς ὁ Γαβριὴλ μηνυ-
τῆς ἦν τῶν αὐταῖα μελλόντων αὐτῇ, τὴν ἔκειν
οὐρανόθεν καλῶν, καὶ δι' αὐτῆς τῷ κόσμῳ παντί, 20
καὶ τῆς πόρρωθεν πρὸλεγομένης τοῦ γένους εὐετη-
ρίας: οἱ δὲ γονεῖς πολλοὶ ἀποκαλυπτόμενον τρόποις
ᾗδεσαν τὸ θεῖον ἔσεσθαι καὶ εἶναι ταύτην καρπὸν
ἐξ αὐτῶν καὶ βουλόμενον τι δι' αὐτῆς τὸ γένος
ἅπαν τιμᾶν ὅτι Ζαχαρίας οὐδὲ πιστεύειν ἔχων 25
ἀγγελῶ Θεοῦ τὴν ἐν ἡγῆρα καὶ στειρώσει παιδο-
τοκίαν τοῦ μέλλοντος προσκλιτῆν ἐν γαστρὶ καὶ
προτρέχειν καὶ μαρτυρεῖν καὶ προφητεύειν, καὶ
πρὸς τὴν βάπτισιν ὑπουργεῖν τῷ τῆς συγγενοῦς
ὑπερφυῆ παρθένου, δίκην δοῖδου τὴν μίτρι 30
τῆς ἐκβάσεως κώφευσεν. Καὶ τιτούσης μὲν, ἀγ-
γέλων ὁσολογίαι τὸν αἶρα ἐπλήρουν, καὶ μάγοι
πόρρωθεν κήκωντες ἐδορωφόρουν τῷ τικτομένῳ
μετ' εὐλαβείας, καὶ οὐ μᾶλλον διὰ θαύματος τὴν
φαινομένην εὐτέλειαν ἢ δι' ἡδονῆς ἐποιεῖοντο μεγί- 35
στης, τὸ μὴ ψευθῆναι τῶν ἐκ τῆς θείας μοίρας
ἐλπίδων· τικτομένης δὲ πρότερον, ἀποκαλύψαι
θεώταται τὴν ἐσομένην αὐτῇ προμύησον δόξαν.

Καὶ ἄγιοι μὲν ἅγιον ὑπ' αὐτῆς ἐμελλε τίκεσθαι,
φῆσιν Ἰσαίᾳ καὶ Δανιὴλ· τοῖς ἁγίοις δὲ τῶν 40
ἁγίων ἀνέτιθον αὐτὴν οἱ τεόντες, οὐκ ἄνευ τῆς
ἄνωθεν ἐπιτοκίας· καὶ πάντα δὴ, συλλήβδην εἰπεῖν,
τὰ τελεβησμένη τε καὶ τελεβία παραδοξοποιούμενα

πρὸδρομα μειζόνων ἢν ἐξαισιῶν, ὅς ὁ σαρκωθεὶς
 ἐξ αὐτῆς τὴν οἰκειάν παρούσαν ἐκόσμηε, τῆ ταπεινῶ
 τῆς οἰκονομίας τὴν χωρητῆν ἀνθρώπων κεραυνῶ
 τῆς ἀληθείας λαμπρότητα. Καὶ ταῦτα μὲν ἀριθμεῖν,
 5 μὴ καὶ πέρα τοῦ μέτρου καὶ τῆς χρείας ἢ τῆς
 παρουσίας. Ἢ δὲ πρόθεσις ἡμῖν ὁ τῆς μακαρίας
 παρθένου βίος ἐστίν¹. τῆ τοῦ γεννηθέντος ἐξ αὐτῆς.
 ὡς εἰκὸς ἦν, συνάδων, οὐδενὸς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων
 ἢν οἷ σκοπεῖν καὶ πραγματεῦσθαι προύργου.
 10 7. Οὐ τοίνυν πρόεκοπεῖν οὐδ' αὐτὴ πρὸς ἀρετῆν,
 οὐδὲ καθαιρομένη τὴν τάξιν ἔσχε τῆς καθαρότητος,
 οὐδὲ σπουδῆ μόνῃ τὸν ἱσάγγελον εἰλήφει βαθμῶν
 ἐν σαρκί, καὶ πρὶν αὐτῆ τὸν τῶν ἀγγέλων ἐνοικῆσαι
 15 διστότην· ἀλλ' ὄργανον ἦν ἐκ Θεοῦ κατασκευασ-
 μένον εὐθὺς τοιοῦτῳ λειτουργήματι πρέπον, καὶ
 πρὶν τὸν καιρὸν ἐφῆκεν τοῦ λειτουργήματος, οὐ
 ψυχῆς μόνῃν ζητούντος καθαρότητα καὶ σαρκὸς.
 ἀλλὰ καὶ σώματος ἡλικίαν ἐκδεχόμενον. Ὁθεν τῶ
 20 μέλλοντι γρῆσθαι, καὶ κατασκευάζειν πρῶτον ἐμέ-
 λησεν, εἴ γε πρὸς τὸ ταύτης ἀξιωθῆναι λειτουργίας
 ὁμολοῖον τ' ἂν ἦν οὐδεμίαν ψυχὴν αἰσθεῖν οὕτως
 ὄργανωθῆναι, σχολῆ γε τοῦ συνόντος τὴν φύσιν
 σώματος.
 Οὐ τοίνυν συνήργει μόνον καὶ χεῖρα παρῆγε τῆ
 25 καλῆ προαιρέσει, καθάπερ ἐν τοῖς ἄλλοις σπουδαίοις,
 ἀλλ' ἐδίδοτο μᾶλλον ἀξίως τῆς ἐγκαισθείσης αὐτῆ
 παρασκευῆς ἐνεργεῖν· ὡς εἶναι τὸ μὲν κατὰ τὴν
 δοθεῖσαν ἔξιν τε καὶ δύναμιν ἐνεργεῖν ἀκριβῶς τῆ
 βουλήσει ταύτης προσῆκον, τὴν δ' ἔξιν οὐκ ἐξ
 30 ἐνεργειῶν αὐτῆ προτελιῆσθαι, πλῆθει τε καὶ τάξει
 συντιθεμένων ὑπὸ χρόνου τε καὶ σπουδῆς, ἀλλ'
 οὐρανῶθεν συγκαταβεβλησθαι τῆ φύσει, ὡς ἂν οὕτω
 μὴδ' ἴσως τι τῶν τῆς φύσεως ὑστερημάτων ταύτης
 συνῆ. Καὶ ἕπερ ἡ σπέρματος ἀνευ σύλληψης ἐν τῷ
 35 παρ' αὐτῆς γεννηθέντι, τοῦτ' αὐτῆ, καὶ διὰ σπέρ-
 ματος γεννηθείσῃ, ἡ θεία χάρις ἐνήργει, ὡς ἂν καὶ
 ἐν ἀμφοῖν ἡ καθαρότης ἱενήσουςα τῷ μὲν ἐξ αὐτῆς
 γεννωμένῳ καὶ διὰ τὴν φύσιν ἐνοδύστερος ἦ, οὐδε-
 μίαν φύσιν πρόρρασαν ἔχουσαν, τῆ δὲ τοῦτον γεννώσῃ
 40 κατὰ χρόνον προσῆ μόνον· καὶ ἡ καθαρωτάτη, γεννη-
 θεῖσα εὐθὺς, ὡς δὴ μέλλουσα τὸν καθαρώτατον
 τίταειν, καίτοι τοῦ φύσιν πρόρρασαν ἔχουσα τῆ φύσει
 συνοῦσαν.

1. B ἐστι.

genitae obvenerunt, praevia erant maiorum
 portentorum, quibus qui ex ea incarnatus est
 proprium adventum ornavit, humilitati dispen-
 sationis veritatis splendorem commiscens homi-
 num captivi accommodatum. Et haec quidem
 enumeranda non sunt ultra modum et praesen-
 tem necessitatem; propositum autem nostrum
 est beatae Virginis vita, quae ei, qui ex ea
 natus est, non cuilibet alii inter homines, ut
 par erat, consona fuit; quam considerare oportet,
 et tractare utile est.

7. Igitur neque ipsa proficiebat in virtute,
 neque purificatione obtinuit statum puritatis,
 neque studio solo angelicum consecuta est
 gradum in carne, etiam antequam angelorum
 Dominus in ea habitaret; sed instrumentum
 fuit a Deo statim praeparatum huiusmodi
 ministerio congruum, etiam antequam tem-
 pus adveniret ministerii, quod non solum
 animae et carnis munditiam, sed etiam aetatem
 corporis suscepturi requirebat. Unde ille qui
 hoc instrumentum usus erat, curavit primum
 illud praeparare; siquidem nulla anima ex se
 potuisset sic aptari, ut tali ministerio digna effi-
 ceretur, quanto minus natura corporis ei
 coniuncti.

Igitur non cooperabatur tantum, et manum
 porrigebat bonae eius voluntati, sicut in aliis
 devotis, sed potius modo digno praeparatione
 ipsi indita operari tribuebat, ita ut eius opera-
 tio quidem, secundum datum habitum et poten-
 tiam, eius volitioni omnino consentanea esset,
 habitus vero ei inesset non ex actibus repetitis,
 et ordinate ex industria per longum tempus
 productis, sed caelitus naturae infusus esset,
 ut sic ne levissimum quidem vestigium defectum
 naturae ei inesset. Et quod sine semi-
 ne conceptio in eius nato, hoc ipsi, etsi
 per semen genitae, divina gratia operata est,
 ut in ambobus esset puritas stupenda: in eius
 nato quidem gloriosior, propter naturam macu-
 lae nullam occasionem habentem; in ipsa vero,
 quae hunc genuit, secundum gratiam tantum
 eadem adesset; et purissima esset Virgo, a
 generatione statim, utpote purissimum pari-
 tura, quamvis maculae occasionem haberet
 naturae coniunctam.

8. Unde puritati matris adeo felix in hominum natura, et primae et ultimae, omnia sane consentanea fuere : scilicet Deo consecrata fuit, sola in Sanctis sanctorum inhabitavit inter alias virgines, quae exterioribus acedibus assidebant, quippe quae figuratum, quae ibi erant, terminus erat, et figuratae ipsae eam signabant: in sanctuario victus supernaturalis, ipsorum angelorum assistentia, animae perfectio una cum corporis incremento proficiens, non ex actione ad contemplationem, non ex vita purgativa ad statum purificationis consummatae, non e mercenariorum regione ad filiorum haereditatem, non e devotione instabili ad unionem cum Deo firmam et semper eandem perseverantem, sed in gradibus amoris erat profectus eius, et in supernis illuminationibus magis ac magis animam illius, divino amori prorsus deditam, collustrantibus, corpore ex coniunctione cum tali anima vitam tantummodo lucrante, nullam vero aliam molestiam movente, ideoque purissimo cum purissima conversante eique serviente. Ad haec, concise dico, — appropinquante iam mysterio ad quod fuerat praeparata, e templo pius exitus, desponsatio cum eo qui opportune ei et mysterio ministraturus erat, et tunc ipsi tum eis provisurus, qui stupendis circa eam patris fidem denegaturi erant aut de his dubitationem passuri. E longinquo illuminationibus talia edocta, non turbatur ad aspectum Gabrielis, nec prae nuntiorum magnitudine diffidit, sicut Zacharias in re minus stupenda, quamvis pontifex esset, et senex, neque insuetus ipse angelicis apparitionibus. Quae vero partum subsecuta erga natum sollicitudo, Filio et Deo necnon matri et ancillae tali congrua, activae vitae principium fuit ipsi, quae anteactum tempus contemplationi navaverat vitamque dicarat. Talis autem actio contemplationi fuit additamentum, non diminutio. Non enim suiipsius causa aut aliorum propter seipsam, neque naturae indulgens, neque ex sola erga alios humanitate, sed ex amore Domino continuo serviebat; et cui insatiabiliter adhaerebat secundum mentem, cum ipso, quando apparuit, conversata est; et corporale ministerium praestans, subsequentes

8. Ὅθεν τῆ καθαραιότητι τῆς οὕτως εὐτυχεστάτης ἐν τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει μητρός, καὶ πρώτης καὶ τελευταίας, πάντ' ἦν ἀκόλουθα διέπου τὸ καθιερωθῆναι Θεῷ, τὸ τοῖς τῶν ἁγίων ἁγίοις μόνον ἐνοικισθῆναι τῶν ἄλλων παρθέτων, αἱ τοῖς 5 ἔξω παρθεῶντι προσθήδρουν, ὡς πέρας τῶν ἐκεῖ τύπων οὐσαν, καὶ ὡς αὐτῶν ἐκείνην τυποῦντων ἢ ἐν τοῖς ἀδούτοις ὑπερφυῆς δάιτα, αὐτῶν ἀγγέλων ἐπιστασίῃ, ἢ συμπεροβαίνουσα τῇ τοῦ σώματος αὐτῆ κατὰ τὴν ψυχὴν τελειότης, οὐκ ἐκ τοῦ πράττειν εἰς τὸ θεωρεῖν, οὐκ ἐκ τοῦ καθάρσασθαι πρὸς τὸ κεκαθάρθαι, οὐκ ἐκ τῆς τῶν μισθαρνούντων χόρας εἰς τὴν τῶν παιδίων, οὐκ ἐκ τῆς ἀλλοιουμένης εἰς τὴν ὡσαύτως ἔχουσαν αἰεὶ καὶ ἐδραῖν τῇ Θεῷ προσεδραῖν, ἀλλ' ἐν τοῖς τῆς ἀγάπης βαθμοῖς 15 ἢ πρόσδος ἦν αὐτῆ, καὶ τοῖς ἄνωθεν φωτισμοῖς ἐκ προσθήκης τὴν ἐκ προσθήκης τῷ θεῷ πόθῳ προσφουμένην αὐτῆς ψυχὴν καταλάμπουσαι, τοῦ σώματος ἐκ τοῦ τοιαύτη ψυχῆ συνεῖναι, τὸ ζῆν παρ' αὐτῆς ἀποκερδαίνοντος μόνου. ἄλλου δὲ ἄλλου οὐδένα παρεχόμενου, καὶ διὰ τοῦτο καθαρωτάτη καθαρωτάτου συνόντος τε καὶ δουλεύοντος. Ἐπὶ τούτοις, φημί δὲ συντέμνον, τὸ, προσάγοντος ἔτι τοῦ μυστηρίου πρὸς ὃ παρεκεύαστο, τοῦ ἱεροῦ μὲν εὐσεβῶς μεταστῆναι. μνησθῆναι δὲ τῷ μέλλοντι 25 λειτουργεῖν ἐγκλίρω; αὐτῆ καὶ τῷ μυστηρίῳ, τῷ φυλάττειν καλῶς οὐ μᾶλλον αὐτὴν ἢ τοὺς τοῖς περὶ αὐτὴν παραδόξοις διαπιστεῖν ἢ διασκεύεσθαι μέλλοντας τὸ, πόρρωθεν περωτισμένην πρὸς τὰ τοιαῦτα, μὴ ταρῶθῆναι πρὸς τὴν θέαν τοῦ Γαβριήλ, ἢ πρὸς τὴν τῶν μηχανμάτων ὑπερβολὴν μὴ διαπιστῆσαι, καθάπερ ὁ Ζαχαρίας ἐν ἤτεον ξενίζοντι 30 πραγματι, καὶ ἀρμυροῦς, καὶ πρεσβύτης, καὶ ταῖς ἀγγελικαῖς οὐδ' αὐτὸς ἀθήης ἐπιφανείας. Ἢ δὲ μετὰ τὸν τόκον περὶ τὸν τεβήντα σπουδῆ, Υἱὸ καὶ Θεῷ πρέπουσα, καὶ μητρί καὶ δούλῃ τοιαύτη, ἀρχὴ τῆς πρακτικῆς αὐτῆ ζωῆς ἦν, τὸν πρόσθεν γρόνον τῷ θεωρεῖν ἐνησυχολημένην τε καὶ συζώσῃ προσθήκη δ' ἦν ἡ τοιαύτη πράξις τῷ θεωρεῖν, οὐχ ὑπόθεσις. Οὐ γὰρ ἐαυτῆς, οὐδ' ἄλλων εἴνεκα δι' αὐτὴν, οὐδὲ τῆ φύσει χριζομένην, οὐδ' ἐκ φιλανθρωπίας μόνης τῆς πρὸς τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ τῷ δεσπότη προύργου δουλεύουσα διηνεκῶς ἐξ ἀγάπης· καὶ ᾧ προσθήδρουν ἀκορῆστως κατὰ τὸν νοῦν, τοῦτο, καὶ ραινομένη, συνόσα· καὶ λειτουργοῦσα σωμα- 40

τιῶς, σὺν ἡδονῇ τοὺς μετὰ ταῦτα πόνους ὑφίστατο καθάπαξ ἐιλικρινεῖ καὶ ἀκράτῳ, καὶ τὸ πᾶν εἰπεῖν, ἱερᾶ, τοὺς τε ἄλλους καὶ τοὺς ἐν ταῖς πόρρωθεν προρρηθείσαις ὑπεροραίας.

- 5 Θ. Ἐπεὶ δὲ ὁ θεσπότης ἡμῶν, τοῖς τῆς οἰκονομίας ἀγῶνιν ἐνδιατρέβων, ὀλίγα τῆ ματρὶ προσεῖχε λοιπὸν, καὶ ἀτῆ, τοῖς τοῦ Υἱοῦ καὶ θεσπότης πόνους ὑπὲρ τῶν ὄλων καὶ φροντίσιν αὐταρχουμένη καὶ συμπονοῦσα χωρὶς αὐτῶν ταῖς εὐχαῖς, καὶ τί ἂν εἴη τῆς
- 10 καινοτομίας ταύτης τὸ τέλος λογιζομένη, καὶ μὴ συνοῦσα συνῆν οὕτω τὸν ὑψηλότερόν τε καὶ θεϊότερον τρόπον, ἕως καὶ σκυρομένη παρῆν, καὶ ἀνασταύτος καὶ ἀναλαμβανόμενος, τοῖς ἐωρακόσι συνῆδετο καὶ τοὺς πόνους τῶν μαθητῶν ἐν ταῖς περιόδοις ἐκοινοῦτο
- 15 καλῶς ἐκυτῆ, τῷ φιλοσοφώτατα ζῆν, τῷ μετριοφροσύνη συζῆν, τῷ τοῖς τοῦ Υἱοῦ καὶ Θεοῦ συμμορφουῦσθαι παθῆμασιν· ὡς ἐκεῖνος ὑπέει ταῦτα ἐκόν, οὕτω καὶ αὐτὴ τῷ πρὸς ἐκεῖνον ζῆλῳ γενναίως ὑφίσταμένη, ἵνα μὴ μόνου, ὡς ἐκ Θεοῦ μὲν πρῶτου
- 20 τὸν ἀγιασμὸν εἰληφῶσα, τῆ δὲ τελικαύτη τοῦ θεοῦ κοινωίᾳ μᾶλλον ἡγιασμένη, τοῖς οὐρανίοις ὑπὲρ πάντας χάριτος καλοῖς, ἀλλὰ δὴ καὶ τῷ κατὰ νόμον δικαίῳ, ὡς οὐδὲ παροῦσα τῶν τοῖς ἄλλοις ἐσπουδαζομένων. Καὶ εἰ τὸν υἱὸν αὐτίχης καὶ Θεὸν εἶδει, τοῖς
- 25 ἀνθρώποις νομοθετοῦντα τὴν ὁδὸν τῆς οὐρανόου ζωῆς, πρῶτον αὐτὸν ἐργῶ ταύτην ἀνύειν, καὶ ῥῆστην αὐτῆν δεικνύει τῷ καθ' αὐτὸν ὑποδείγματι τοῖς ἄλλοις ἂν πρὸς τὴν συνοῦσαν αὐτῆ στενοτότητα δυσχεράνασι. πῶς ἂν οἷόν τε ἦν αὐτῆν, τῷ κάλλει
- 30 τῆς χάριτος ἀρκαυμένην, τῆς αἰσθεῖς ὀλιγορεῖν εισπορεῖς, ἢ μὴ χάριν ἀποτινύουσα τὴν δυνατὴν τῆς ὑπερφυοῦς ἐπισκέψεως, ἢ μὴ τὸν τοῦ φιλάτου νόμον ὑποδεικνύουσα τοῖς ἄλλοις, ὡς αὐτὸς ὑπεδείκνυ, τοῖς ἐργαῖς, καὶ μάλιστα γυναιξίν, ἵνα καὶ τὸ θέλω τῶν
- 35 ἀνδρῶν ἀγῶνων μεθόλωσ ἀπολειφθῆ, τοιαύτη χωριόμεν ἡγεμόνι, ὡσπερ δὴ καὶ γενναίως λίαν ἡγωνίστασι τὸ μὲν ἐν τοῖς κατὰ τῆς εὐσεβείας ἀγῶσι, τὸ δὲ ἐν τοῖς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς ἰδῶσι, ταύτη συνέριθον γεγονὸς καὶ συμμορφωθεν, ὡς εἶχεν.
- 40 Τὰ μὲν οὖν πρὸ τῆς συλλήψεως αὐτῆ καὶ τοῦ τόκου τῆς οὐρανόου χάριτος ἦν, ἀγιαζούσης ὡς ἐρῶν, καὶ πόνων χωρὶς, τὴν ὑπερφυοῦς ἀγασμοῦ θεομένην πρὸς τελικαύτην τοῦ Θεοῦ κοινωίαν. Τοιοῦτοι δ' οἱ μετὰ ταῦτα αὐτῆς ἦσαν ἄλλοι, καὶ οὕτω πάνυ τῆ

sustinuit labores cum voluptate proprus sincera et vehemēti et, ut totum dicam, sacra, praesertim vero illos exilii labores, de quibus antiqua erant vaticinia.

9. Quoniam vero Dominus noster, in certaminibus dispensationis occupatus, parum iam matri attendebat, ipsa etiam Filii et Domini laboribus curisque pro omnibus susceptis se accommodans, et seorsum ei suis precibus collaborans, et quisnam huius innovationis finis esset secum reputans, ita, quamvis absens, altiori et diviniore modo cum ipso erat, donec crucifixo adfuit et, eo resurgente et in caelum ascendente, cum videntibus collaetata est. Et laborum discipulorum in eorum peregrinationibus optime particeps erat, sapientissime vivendo, humilitatem sectando, passionibus Filii et Dei seipsam conformando. Sicut ille has libenter sustinuit, ita et ipsa prae vehementi erga cum amore fortiter toleravit, ut non solum super omnes caelestibus fruereetur bonis, utpote primum a Deo sanctificationem adeptā, tantae divinitatis participatione magis sanctificata, sed etiam ex iure legis, quia ea quae ab aliis studiose acta sunt nequaquam praetermisit. Et si oportebat Filium eius et Deum, qui caelestis vitae viam hominibus statuit, ipsum primum hanc viam gestis perficere, et proprio suo exemplo tanquam facillimam demonstrare iis qui alioqui, prae angustia ei coniuncta, haesitassent, quomodo ipsa, cui pulchritudo gratiae sufficiebat, denegare potuisset suam propriam collationem, aut gratiam pro viribus non persolvere de supernaturali visitatione, aut factis carissimi legem aliis praemonstrare, sicut ipse praemonstravit, praesertim mulieribus, ut femineus sexus virilibus certaminibus nequaquam impar esset, talem habens ducem, sicut revera fortissime pugnavit tum in bellis contra pietatem, tum in laboribus pro virtute tolerantis, huius Virginis socius effectus, et ei, ut fieri poterat, configuratus.

igitur, quae ei ante conceptionem et partum contigerunt munus fuit caelestis gratiae, sanctificantis, ut oportebat, sine laboribus eam, quae eximia sanctificatione indigebat ad tam stupendam Dei participationem. Tales autem

post haec eius labores fuere, et ita dignitati divinitus tributae congrui, ut et propter illos ministerio digna effici potuisset: quod autem propter illos sic fieri potuit, ut ipsa ad ministerium praedestinetur, nihil differt ab hoc, quod etiam ex propriis ministerio omnino digna facta fuerit.

10. Exinde, quoniam oportebat eam transmigra-
re, quippe quae vehementissime Filium
sitiret, et multo magis quam Paulus dissolu-
tionem exoptaret, — multo enim divinius
intimiusque quam ille, Christo coniungenda
erat, et ad terminum perfectionis hic possi-
bilis pervenerat, dum Paulus praedicationis
incremento suas coronas etiamtum aucturus
erat —, ea quae ipsius attinebant exitum modo
toti eius vitae congruo ordinatae sunt: adveni-
ens scilicet adimpletio desiderii praesigni-
ficata fuit: morbus convenienter disposuit
tempus usque ad transmirationem tum ad
ostensionem praeclarae sapientiae, quae in
ipsa erat, tum ad utilitatem eorum qui prae-
paranti se assidebant: apostolorum e tantis
intervallis per caelos ad ipsam raptus, magnam
et illis et illos recipienti attulit oblectationem;
funeris hymnus super eam, tristitia cum gaudio
commixta; angelorum concelebrantium eam
quae ascendeat collaudationes aerem im-
plentes et per aures in corda ibi adstantium
introeuntes; miracula demortui corporis sanc-
tissimi, eius subter terram depositio cum vene-
ratione et stupore; mortuum corpus quaeritur
sed non invenitur; non frustra certe transla-
tum fuit, sed ut aliquid amplius haberet quam
alia corpora, ut caro carnem Deo largita.

Quodnam autem hoc sit, solus qui dedit Deus
noverit; nos vero homines alius aliud conii-
cimus. Alii quidem in paradysum terrestrem
sacratissimum illud corpus translatum fuisse
dicunt, ibique secundum Christi adventum
expectare, non resurrecturum tunc simili modo
atque alia — manere enim quale erat statim
post mortem —, sed tantummodo animatum
iri. Alii vero tertia die fuisse animatum affir-
mant, anima rursus e caelis delapsa, et resur-
recturis corporibus speratam transformationem
et immutationem expertum, una cum anima
assumptum fuisse¹. Quibusnam autem, post

ἐκ Θεοῦ τάζει προσήκοντες, ὥστε καὶ δι' αὐτοὺς ἂν
ἄξιαν γενέσθαι τῆς ὑπουργίας, τὸ δὲ καὶ δι' αὐτοὺς
ἂν οὕτω γενέσθαι πρὸς τὸ προωρισθαι ταύτην ἐπὶ τὴν
ὑπουργίαν οὐδὲν διενήνοχε τοῦ γενέσθαι καὶ οἰκοθεν
τῆς ὑπουργίας ὅπως ἄξιαν.

10. Ἐντεῦθεν, ἐπεὶ καὶ ἔδει μεθίστασθαι πᾶν
τούτου διψῶσαν, καὶ πολλῶν μᾶλλον ἢ Παύλος, τῆς
ἀναλύσεως, ὡς εἰκὸς ἦν, αἶτε καὶ πολλῶν θεοϊτέρου
ἐκείνου Χριστῷ συνεσομμένην καὶ οἰκειότερον, καὶ ὡς
τῆς ἐνταῦθα σπουδῆς ἐπιχομμένην τοῦ τέλους, τοῦ
Παύλου μέλλοντος ἐπι τῆς προσθήκῃ τοῦ κηρύγματος
τοῦ ἐξ αὐτοῦ συναυξῆσαι στεφάνου, τῷ παντὶ βίῃ καὶ
τὰ περὶ τὴν ἔξοδον αὐτῆς συμκρίνωσις ἠνομοκλήθη,
λέγω δὲ τὸ προδειχθῆναι τὴν τῆς ἐπιθυμίας προστιθε-
σαν ἐκπλήρωσιν¹ ἢ νότος συμμετρίας τὸν ἄγρι τῆς
μεταστάσεως καιρὸν διαθέσασα, πρὸς ἐνδοξίαν μὲν τῆς
ὑπερφυῶς ἐν ταύτῃ φιλοσοφίας, ὡφελείαν δὲ τῶν
ἑτοιμαζομένην παρεδρευόντων² ἢ τῶν ἀποστόλων ἐκ
τοσούτων δικαστημάτων οὐράνιος πρὸς αὐτὴν ἄρπαγῆ,
μεγίλην αὐτοῖς τε καὶ τῆ δεξαμένην δοῦσα ψυχα-
γωγίαν ὁ ἐξὸδος ὕμνος ἐπ' αὐτῆ, λύπη καὶ χαρὰ
σύμμικτος· αἱ τῶν ἀγγέλων συνυμνούστων ἀνιούσων
δοξολογίαι τὸν ἀέρα πληροῦσαι, καὶ διὰ τῶν ὧτων εἰς
τὰς καρδίαις τῶν ἐκεῖ παρόντων εἰσδύουσιν· αἱ
θαυματουργίαι τοῦ παναγίου σώματος ὑπολειπομένην,
ἢ σὺν αἰδοῖ καὶ ἐκπλῆξει τούτου κατὰ θεοὺς ὑπὸ γῆν,
ἢ μεταστάντος ζητήθεις οὐχ εὐρέσει, οὐ μᾶτην
ἔρα μεταθεθέντος, ἀλλ' ἵνα πλέον ἔχη τι τῶν
ἄλλων σωματίων ἢ τῷ Θεῷ τὴν σάρκα χορηγή-
σασα σάρξ.

Τί ὁ ἂν τοῦτο γε εἶη. Θεὸς ἂν εἰδείη μόνος ὁ
δοξωκῶς¹. ἀνθρώποι δὲ ἄλλος ἄλλο τι μαντευόμεθα.
Οἱ μὲν γὰρ εἰς τὸν ἐν γῆ, παράδεισον μετῆλθαι φασι
τὸ ἱερωτάτου ἐκείνου σῶμα, καὶ τὴν δευτέραν τοῦ
Χριστοῦ παρουσίαν μένειν ἐκεῖ, οὐκ ἀναστησόμενον
τότε τοῖς ἄλλοις ὁμοίως· μένειν γὰρ, ὅταν ἦν εὐθὺς
ἀποψυχθῆναι, ἀλλ' ἐμψυχοθῆσόμενον μόνον. Οἱ δὲ
τριτάτων ἐμψυχοθῆναι λέγουσι, τῆς ψυχῆς αὐτῆς
ὀρανῶν κατελθούσης, καὶ τὴν ἐπιχομμένην τοῖς
ἀναστησόμενοις σώμασιν ἀλλοιωσίν τε καὶ ἀλλαγῆν
πεπονήσας, τῆ ψυχῆ συναναλήφθηναι². Ἦὰς δὲ μετὰ

1. B. omitt. ὁ δοξωκῶς. — 2. B. ἂν τὴ γνώμα καὶ ἡμεῖς τίθήμεθα, μᾶλλον σαφῆ τε οὐσίη καὶ πανταχόθεν ἐχούσα
πυργον.

3. B. ἵπποριουμ σεντενιουμ etiam nos amplectimur, ut magis prudentem et omni ex parte probabilem.

ταῦτα τῆς ἐκεῖ παρρησίας ἀνακηρύξεις, αἷς ὁ
 5 ἡμέτερος θεσπότης τὴν ἀπὸ γῆς μητέρα τετίμηκε,
 τίς λόγος ἐξεῖπειν ἱκανός;

11. Περὶ μὲν γὰρ τῆς εὐμενεῖας αὐτῆς οὐδ' οἷον
 5 ἦν οὐδένα τῶν ἀνθρώπων ἀμνημονεῖν, καὶ τοῦ μέλειν
 αὐτῇ τῶν ἐνταῦθα μετ' αἰδοῦς ἐπικαλουμένων· τὸ
 δὲ θύνασθαι πάντα σμερδῶν ἐκ τῆς πρὸς τὸν δοῦναι
 οὐνάμενον παρρησίας ἢ διὰ τῶν ἐργῶν ἀποδείξει;
 10 βεβαίαι. Τίς μὲν γὰρ τῶν εὐσεβῶς ἐπ' αὐτὴν κατα-
 πεφευγόντων ἀπήλλαξεν ἀκερδῶς; πόλις δὲ ποία καὶ
 ἔθνος καὶ συνοικία μείζων τε καὶ ἐλάττων οὐκ
 ἀπήλλαχται δεινοῦ παντὸς ἐπιόντος, ἐν ἀπογνώσει
 τῆς ἀνθρωπίνης ἐπικουρίας; Ἐπὶ ταύτην καταφυ-
 15 γοῦσι καὶ ὡς περ κλάδων ἰκετηρίας τὴν τῶν ἁμαρτιῶν
 μετανοίαν φέρουσι, τίς ψυχῆς ἐκ μεταμελείας ἐπὶ
 τὸν θεῖον φόβον τε καὶ πόθον παλιννοστούσας
 ἐγγυητῆς καὶ πρέσβους ἔστιν ἀντ' αὐτῆς; Τίς ἐν ταῖς
 τοῦ βίου πολυτρόποις ἀνάγκαις ὄρμος πλὴν αὐτῆς
 20 καὶ καταφυγῆ; Τίτι μετὰ τὸν πάντων ἀνητουργόν
 ἢ γῆ πᾶσα πλέκει τὴν εὐφροσύνην, πλὴν τῶν καὶ τὸν
 δημιουργόν ἀγνωσοῦντων, ὅτι πρὸς τὸ φῶς ἐκόντες
 τυφλώτουσιν;

12. Αὕτη νῦν ἐν οὐρανοῖς τοὺς τῶν μακαρίων
 5 ψυχῶν, ἔτι δὲ καὶ ἀγγελῶν διαλαμβάνει χοροὺς, τῆ
 κοινωνίᾳ τῶν ἐκάστοις χωρὶς ἀρμολότων καλῶν
 καὶ τῶν ἐκ Θεοῦ χαρισμάτων· τῷ δὲ πάντων διευχι-
 νομένῃ τῷ μέτρῳ καὶ τοῖς ἀπικνῶν πλεονεκτήμασι
 25 μόνῃ μεθ' ὑπερβολῆς κεκοιμησθαι. τῶν χορῶν
 ἀπάντων ὑπέρεκται αὐτίκα. Τῶν μὲν ἐν ταῖς ἐρήμοις
 30 ἀπακαλήτως ζησάντων μετὰ τοῦ τὴν σάρκα ταπει-
 νοῦν καὶ καθάριεν πῶς οὐ πολλῶ μείζων ἢ καὶ πρὸ
 τῶν τοιούτων ἀγῶνων ἡγιασμένη, καὶ μετὰ ταῦτα,
 οὕτους ἐπεξεργασμένη καλῶς, ὥστε καὶ χωρὶς τῆς
 35 προτέρας λαμπρότητος, δι' αὐτῶν ἔχεν ἂν εὐλο-
 γωτάτως τῶν τὸν τοιούτων βίον προσηρημένων τὴν
 κορυφὴν κατασβεῖν.

Ἢ δὲ μαρτυρικῆ προκίρασις, τῷ τῆς ἀγάπης
 40 ὑπέρχοντι κοσμομένη, ὅπερ ἔστιν ἐν τῷ τὴν
 ψυχῇν ὑπὲρ τοῦ φιλομένου τιθέναι σὺν ἡδονῇ, τῷ
 μὲν προδόλῳ τοῦ θανάτου καὶ καταπέλγοντι, ἐν τοῖς
 τῆς ἀληθείας μαρτυροῦσιν οὕτως ἔστιν! τῷ
 δ' ἔκουσῳ καὶ τῷ θνήσκοντι ἡσμέραι τῆς τῆς σαρκὸς
 μίσει καὶ τῇ παρατάσει τῶν ὑπὲρ τῆς ἱερᾶς ἀγάπης

haec, libertatis, quae ibi est, acclamationibus
 Dominus noster suam e terris matrem honoraverit,
 quisnam sermo exprimere valeat?

11. De ipsa quidem eius benevolentia quem-
 quam hominum dubitare impossibile est, nec
 non de eius sollicitudine erga illos, qui hic
 reverenter eam invocant. Quod autem fere
 omnia possit ex libertate, quam apud eum qui
 donare potest habet, demonstratio ex factis
 testatur. Quisnam enim eorum, qui pie ad illam
 confugerunt, discessit vacuus? Quaequam vero
 civitas, aut gens, aut familia maior vel minor
 non liberata est ab omni imminente periculo,
 desperato humano subsidio? Ad illam confu-
 gentibus et peccatorum poenitentiam tanquam
 ramum supplicatorium ferentibus, quisnam
 praeter ipsam huiusmodi animabus ex poeniten-
 tia ad Dei timorem amoreque revertentibus
 fideiussor est et legatus? Quisnam praeter
 ipsam in huius vitae variis necessitatibus portus
 est et refugium? Cuiam praeter eam, post
 omnium conditorem, universa terra necit lau-
 dem, nisi excipias eos, qui ipsum conditorem
 ignorant, quia ad lumen sponte coecutiunt?

12. Haec nunc in caelis choros beatarum
 animarum necnon et angelorum comprehendit
 participatione bonorum divinorumque charis-
 matum, quae singulis seorsim congruunt. Quod
 vero mensurā vincit omnes, solaque extra
 modum omnium praerogatis decoratur, omnes
 profecto choros transcendit. Iis quidem,
 qui in eremis absque consolationibus vivere,
 humiliando purificandoque carnem, quomodo
 non multo superior illa, quae ante huiusmodi
 certamina sanctificata fuit, et postea haec adeo
 perficit, ut etiam sine priore splendore, optimo
 iure verticem obtinisset eorum, qui vitam
 huiusmodi elegerunt.

Martyrum autem meritum, dilectionis orna-
 tum excellentia, quae in eo est, ut cum gaudio
 anima pro amico ponatur, mortis sane peri-
 culum manifestum et imminens in iis qui pro
 veritate martyrium subeunt, praesupponit;
 voluntaria vero et quotidiana mors per carnis
 odium et per tolerantiam laborum pro sacra

1. B τοῖς μαρτυροῦσιν οὕτως ὑπὲρ τῆς ἀληθείας μάλῶν ἔστιν.

dilectione susceptorum non inferius in sanctis meritum ponit. Et hi in pace certe martyrium subeunt, non habentes quidem occasione martyrii coram persecutoribus; instante vero opportunitate, ab eo non recederent. Et quis neget beatam Virginem ad mortem pro veritate eligendam maxime omnium paratam fuisse, cum idem fuisset tum veritati, tum eius tutori, tum sibi ipsi unum et idem ostendere studium, cum et in pacis martyrio, ut dictum est, primorum nulli cedere visa sit?

Sacerdotium vero, et quod in eo est dignitatis, omni ex parte ad ipsam attinere manifestum est, quippe quae exinde generis totam traxerit seriem, quae in templo enutrita fuerit ibique peculiari vitae genus duxerit, iis, quae ibi agebantur, ita animam implens, ut ultra figuras, quae in ipsis erant, se extenderet; quae summum Pontificem genuerit, qui seipsum pro sua creatura immolavit.

Prophetae autem etiam magis ab ipsa superantur, non solum quia illius causa plerumque divino afflatu rapiiebantur — prophetiarum enim terminus et finis erat manifestatio huius virginis, — sed etiam quia ipsa prophetissa fuit, ab ipsis celebrata prophetis, et talis facta comprobata, nempe quando praedixit se ab omnibus generationibus beatam praedicatum iri, et aliis hominibus maximam divinitus providentiam adfuturam, eo quod ipsa virtute divina fuerit magnificata.

Apostolorum etiam profecto domina est, non sorte hoc munus adepta, sed virtute, et quia communis Domini, formam servi induere volentis, effecta est mater. Ideo quae terram circumbant, principium historiae dispensationis ipsam ponebant, et quando terram dereliquit, ei debitum, quod erga Dominum habebant, solverunt. Etenim qui propter mortis metum aliasque rationes dispensationis, morienti et sepulcro tradito adesse non potuerat, merito matri ministerium praesititum, illorum proposito cooperante superna gratia, illosque volentes quidem, sed ex seipsis non valentes, mirabiliter ducente.

13. Igitur si beatorum, qui e terra venerunt, ordines inter angelica referuntur agmina, ita ut contingat insertos excelioribus angelis

καμάτων, ἐν τοῖς ὁσίοις οὐδὲν ἤττον ἐστί. Καὶ μαρτυροῦσιν ἐν εἰρήνῃ καλῶς ὅτι γε τοιοῦτοι, τῆς ἐπὶ τῶν δικαιοτήτων μαρτυρίας οὐκ οὕτως σφίσι προφάσεις, καιροῦ δὲ καλοῦντος, οὐκ ἂν ὀπίπουν καὶ πρὸς ἐκείνην. Καὶ τίς οὐκ ἂν φράξῃ τὴν μακροβίαν παρθένου τὸν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας θάνατον ἐτοιμάσει· ἂν εἰδέσθαι πάντων ἀνθρώπων, ἐνθα ταῦτον ἂν ᾔν τῆ τῆ ἀληθείᾳ καὶ τῷ ταύτης ἐφόρῳ καὶ ἐναυτῆ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐπιδοῦναι φιλοσοφίαν, ὅπου καὶ τῷ τῆς εἰρήνης, ὡς εἴρηται, μαρτυροῦν μηδενὶ τῶν πρώτων ὠφελῆ παραχωροῦσα;

Ἱεροσούνης δὲ καὶ τῆς ἐν αὐτῇ τάξεως πανταχόθεν αὐτῇ προσήκειν δόξαν ἐστίν, ὡς ἐκείθεν ἐλκούσῃ τὴν τοῦ γένους ἅλην σειράν, ὡς ἐν ἱεροῖς τετραμμένη τε καὶ τὸν τοῦ ἰδίασμοῦ χρόνον ζήσασῃ, καὶ τῶν ἐκεῖ πραττομένων οὕτω τὴν ψυχὴν ἐμπλησάσῃ, ὡς καὶ περαιτέρω τῶν ἐν αὐτοῖς τύπων καθ' ἡμέραν ἐκτείνεσθαι· ὡς τὸν ἄκρον ἀρχιερέα τεκοῦσῃ, ὃς ἐαυτὸν ὑπὲρ τοῦ πλάσματος ἔθυσεν.

Οἱ προφῆται δ' αὐτῆς καὶ πλείον ἠτιῶνται, οὐ μόνον ὡς ταύτης εἴνεκα τὸ πλεῖστον κατελιγμένον, διὸ καὶ πέρας τῶν προφητειῶν καὶ λήξει ᾗν ἡ ταύτης φανέρωσις, ἀλλὰ ὅτι καὶ ὡς προφητεῖδος ὑπ' αὐτῶν ὑμνημένης τῶν προφητιῶν καὶ τοιαύτης ἔργῃ δειχθείσης, ὅτε προὔλεγεν ὑπὸ πασῶν μακαρισθῆσθαι γενεῶν, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις μεγίστην θεοθεν πρόνοιαν ἤξειν, ἐξ ὧν αὐτῇ δυναμίει θεῖα μεγαλυνησεται.

Ἀποστόλων δὲ ἄρα καὶ δεσπότις ἐστίν, οὐ τύχης ἀλλ' ἀρετῆς αὐτῇ ποιούσης τὴν τάξιν, καὶ τοῦ τῶ κοινῷ δεσπότη γειγονέναι μίσηρα, δούλου μορφῆν περιεβάλλεσθαι θελήσαντι. Διὸ καὶ περιούτους τὴν γῆν, ἀρχῆν τῶν τῆς οἰκονομίας ἱστορημάτων αὐτὴν ἐποιούσιν, καὶ ὀπλειοῦσῃ τὴν γῆν αὐτῇ τὸ πρὸς τὸν δεσπότην χρέος ἐπλήρου. Δέει γὰρ τοῦ θανάτου καὶ λόγῳ ἄλλοις οἰκονομίας θνήσκοντι τε καὶ θάπτομένη παρῆναι μὴ δυναθέντες, εὐλόγως τῆ, μητρὶ τὴν δουλείαν ἀφωσιούσιν, συνεργαζομένης αὐτῶν τῷ σκοπῷ τῆς ἀνωθεν χάριτος, καὶ ἐκόντας μὲν, ἀλλ' οὐ δυναμένους δι' ἑαυτῶν, ἀγούσης τρόπῳ ζηνίζοντι.

13. Et tamen ad τάξεις τῶν ἀπὸ γῆς μακαρίων τοῖς ἀγγελικοῖς ἐγκατατάσσονται τάγμασιν, ὥστε συμβαίνειν τοῖς τοῖς ὑψηλοτέραις ἐντεταγμένοις

ἀγγέλοις τῶν ὑποδεστέρων ὑπερτετέχθαι μὴ μόνον ἀνθρώπων. ἀλλὰ καὶ ἀγγέλων αὐτῶν, ὧν ταῖς τάξεις καταλέγονται, καὶ τοῦθ' οὕτως ἐστὶν ἀπὸ τῶν ἐσχάτων μέγρι τῶν πρώτων, εὐλογόν ἐστι τὴν μακαρίαν παρθένον, τῶν ἀνθρωπίνων τάξεων ὑπερκειμένη ἐν οὐρανοῖς, καὶ τῶν ἀγγελικῶν ὑπερέχειν δήπου ταγμαμάτων, ὡς αἱ τῶν ἀπὸ γῆς μακαρίων τάξεις διανεμένονται· ἐντετέχθαι δὲ τῷ πρώτῳ καὶ μεῖζον σὺν ὑπεροχῇ. Καὶ τοῦτο μέγα μὲν εἰς ἀνθρώπους δῶρον Θεοῦ, πολλὸ δὲ τὸ εὐλογον ἔχει. Οἱ γὰρ τῇ ἁγῶσῃ τάξει τυχόν ἐγκατευεγμένοι τῶν ἀγγέλων μακάριοι, ἅτε καὶ αὐτοὶ τὴν τοιαύτην ἔχοντες τάξιν ἐν τοῖς ἁμογενεσί, τῶν ἐν τῇ ἐννάτῃ πάντων ἀγγέλων μακαριώτεροι, τῇ δόρῳ τῆς ὑπερφυσῆς εὐδαιμονίας τούτους νικῶντες, εἰ καὶ μὴ τοῖς δόροις τῆς φύσεως, ἀπαξ ἰωριγμένον τοῦ τὰς ἀσωμάτων οὐσίας τῶν ἐνταῦθα δημιουργουμένων ψυχῶν τοῖς σώμασιν τῇ φύσει πλεονεκτηῖν. Ὅστε δὲ ἀπεικός ἐστι τοῦ μακαρίου ἀνθρώπου τάξει διηρῆσθαι κατὰ τε τὸ μέτρον τῆς ἐνταῦθα φιλοσοφίας αὐτῶν, καὶ τὴν ἐπὶ ταύτῃ τῶν θείων δόρων ἀνάλογον· οὔτε ἀπῆλθὼν ἐστὶ τὰς τάξεις τῶν μακαρίων ταῖς ἀγγελικαῖς ἐγκατέτεσθαι τάξεσιν, ὅποτε καὶ σκοποῖν φασὶν ἄνδρες· θεοὶ τῆς ἀνθρωπίνης δημιουργίας τὴν ἀναπλήρωσιν τῶν ἐκεῖθεν ἐκπεποικωτότων τῷ Θεῷ γενομένην. Ἐὼ γὰρ ὅτι τὰς τῆς ὕλης ἐνταῦθα κεκαθαρμένας ψυχὰς, ἀκριβῶς τῇ περὶ τούτου σπουδῇ, δεῖ μὴδὲν ἐλάττους εἶναι τῶν φύσει λαρόντων ἀπὸ Θεοῦ κοινῶν οὐδὲν ἔχειν τοῖς σώμασι· φησὶ δ' ὅσον πρὸς τὴν τῆς ὑπερφυσῆς εὐδαιμονίας, τῆς ἄλλου λόγῳ διδομένης, ἐπίταξιν, ἢ περ ἔφθην εἰπὼν.

Τί τοίνυν θαυμαστόν τὰ τοῖς μακαρίσι ἄλλοις πρὸς ἄλλους συμβαίνοντα, τῇ πάντων μακαρίων ὑπερκειμένη, πρὸς πάντας δήπου συμβαίνειν ἡμοῦ, καὶ τοῖς ἐκεῖ δόροις τῆς χάριτος, τὰ ἐν πᾶσι δῶρα νινῶσι, πάντων ταυχάνειν ὑπερκειμένην, καὶ τῶν πρώτων αὐτῶν, ἐν οἷς κατατάσσεται. Δεῖ γὰρ αὐτὴν, ὡς μὲν δοῦλην Θεοῦ τοῖς δούλοις αὐτοῦ καὶ κτισμασιν ἐντετέχθαι, ὡς δὲ Θεοῦ μητέρα, καὶ τοῖς ἐνταῦθα δόροις ὑπερφύσειν ἀνάλογον ἐκεῖ τὴν ὑπερφουσετέραν εὐδαιμονίαν ἀπειληφύσαν, τὴν πρώτην ἐν τοῖς τῶν κτισμάτων ὑψηλοτέροις λαθεῖν χώραν καὶ ἔχειν.

14. Τῶν μὲν οὖν τῆς Θεοῦ μητρὸς ἐγκωμίων

collocari supra inferiores non solum homines, sed etiam ipsos angelos, quorum ordinibus homines adnumerantur, et hoc ita fit a novissimis usque ad primos, rationi consentaneum est beatam Virginem, supra humanos ordines sedentem in caelis, etiam angelica superare agmina, inter quae ordines beatorum, qui et terra veniunt, distributi sunt; eamque collocatam esse in primo et maiori, cum excellentia. Et hoc quidem magnum Dei erga homines donum est, magnamque convenientiam habet. Etenim beati, angelorum octavo ordini adnumerati, utpote talem inter cognatos ordinem ipsi habentes, beatiore forte sunt omnibus angelis noni ordinis, dono supernaturalis felicitatis hos vincentes, quamvis non naturae donis, cum semel in confesso sit incorporeas essentias natura superare animas hic cum corporibus creatas. Neque absurdum est beatos homines in ordines divisos esse tum secundum mensuram virtutis eorum, dum hic viverent, tum secundum proportionem divinatorum donorum huic [virtuti] additorum. Neque absonum est ordines beatorum angelicis inseri ordinibus, cum divini viri affirmant Deum humanam creationem intendisse ad supplendos eos, qui exinde cecidere. Praetermitto enim quod necesse est animas, quae hic sese a materia purgare diligenter studuerunt, nullo modo inferiores esse iis, qui a Deo natura sortiti sunt nihil commune habere cum corporibus; dico vero, quantum attinet ad determinationem supernaturalis felicitatis, ratione laboris datae, ut iam dixi.

Quid igitur mirum si quod aliis beatis ad invicem contingit, ei, quae supra omnes beatos sedet, relate ad omnes pariter contingat, et donis gratiae ibi collatis dona omnibus aliis distributa vincentibus, illa omnes superet et etiam primos ipsos, inter quos relata est? Oportet enim illam, quatenus Dei ancilla est, inter servos eius et creaturas referri: qua vero, Dei mater, et quia praestantiorum felicitatem ibi adeptam est, donis eximiis hic receptis proportionatam, primum locum inter excellentiores creaturas accipere et tenere.

15. Laudationi quidem Dei genitricis tem-

pus omne convenit, quamquam nullus sermo sufficit. Ipsa vero, divinam imitans benignitatem, propositis, non factis, remittit benevolentiam. Cum autem praesens festum funebres hymnos postulet, hymnos quidem canunt ubique omnes fidelium chori, et sicut tunc, quando virgo sacrum illud vas ad tempus reliquit — non enim potuisset postea illi coniungi, si primum non fuisset ab eo separata; quod etiam Domino omnium pariter oeconomicè contigit; et sicut pro peccatoribus poenas luit, cum sine peccato esset, ita et mortuus est, quamvis morte superior esset: non enim ex semine erat; quia sicut alias, ita etiam moriendi poenam cum primis generis auctoribus communem habemus, siquidem peccatum poenae subsecutae sunt; — sicut igitur tunc permistus ab omnibus tacebatur hymnus, a sacro apostolorum choro, a multitudine fidelium, qui sacras ipsius exsequias curabant, a coetu angelorum, aliis quidem cum reverentia animam cognatam et ipsi similem et corpore suscipientibus, aliis vero obviam euntibus, comitantibus aliis ineffabili et spiritibus conveniente celeritate, aliis caelestes portas praeparantibus, aliis tandem post ingredientem incedentibus usque ad immediatam ad Deum praesentationem, ita et nunc univ ersus mundus et quae sursum et quae deorsum sunt creaturae Dei, illius diei memoriae intenti, hanc in benefactricem hymnorum materiam faciunt.

Nos vero arguimus argumentum hymnorum unum fecimus nunc eximiam Dei gratiam in Beata, et ei consentaneam virtutis exercitationem, in quibus nemini inter alios homines comparari potest, quemadmodum sane et qui ex ea ortus est Iesus humanitatem, quam ex ea assumpsit, dignam seipso, in quantum possibile erat, ostendit. Postquam igitur declaravimus omnia quae ad eam referuntur et attinent, ipsi convenientia fuisse — quae quidem non tantum nunc, sed etiam quolibet die celebrantur; — memoratis etiam tum vita, quam hic egit, tum gloriosissima transmigracione, tum potentia, quam in caelis habet, necnon confidentia nostra in ipsam, et donis, quae ab ea accipimus, quibus fidelium expectationem implet, ita ut nobis omnibus post Deum sit omnia, et sic

ἅπας κείρος, εἰ καὶ λόγος μὲν ἅπας ἔχει κατόπιν αὐτῆ δὲ, τὴν θεῖαν μιμουμένην φιλανθρωπίαν, ταῖς προθέσεσιν, οὗ τοῖς ἔργοις ἀντιμετρεῖ τὴν εὐμένειαν. Τῆς δὲ νῦν ἑορτῆς τοὺς ἐξοδίους ὕμνους εἰσπρα- 5
τομένης, ὕμνουσι μὲν ἅπαντες ἅπαντα/ροῦ τῶν πιστεῦσάντων χοροὶ, καὶ καθάπερ τότε τὸ ἱερὸν ἐκείνο σκεῦος προστακτικῶς ἀπολειποῦσας — οὐ γὰρ οἶον τ' εἶναι αὐτὴν μὴ χωρισθεῖσαν αὐτοῦ πρώτον, εἶτα συνάπτεσθαι ὅπερ καὶ τῷ δεσπότῃ πάντων τοῦθ' οὕτως ὁμονομήθη, καὶ ὥσπερ ἀνακρίτης 10
ὄν, τὴν ὑπὲρ τῶν ἡμετακρίτων εἴσοδιον, οὕτω καὶ κρείττων ὄν ἤ ὥστε θανεῖν, ὅμως ἀπέθνησκεν· οὐ γὰρ ἐκ σπέρματος ἦν· διὰ τὴν πάσης τε ἀλλῆλης καὶ τῆς ἐν τῷ θνήσκειν οὕτω ποιῆς κοινοῦσθαι ταῖς τοῦ γένους πρώτας ἀρχαίς· ἐπεὶ καὶ τῆς ἀμαρτίας καὶ 15
τὰ τῶν ποινῶν ἠκολούθει. — Ὅσπερ τοίνυν τότε συμμιγῆς ἐξ ἁπάντων ὕμνος ὑψαίνεται, τοῦ ἱεροῦ τῶν ἀποστόλων χοροῦ, τοῦ πλήθους τῶν πιστεῦσάντων, οἱ τὴν ἱερὰν αὐτῆ κηδεῖαν ἐτέλουν, τοῦ τὴν ἀγγελίον ἐσμοῦ, τῶν μὲν σὺν αἰδοῦ προσλαμβανομένων τὴν 20
συγγενῆ καὶ ἰσάγγελον ψυχὴν ἐκ τοῦ σώματος, τῶν δὲ ὑπαντιῶντων, τῶν δὲ συμπαραπεμπόντων, ἀρετῶν τε καὶ πνεύμασιν ἀρωμόντωνι τάξει, τῶν δὲ τὰς οὐρανόσιν πόλιν ἐτοιμαζόντων, τῶν δ' ὑποχωρούντων εἰσερχομένην ἄρην καὶ τῆς ἀπέσεως πρὸς τὸν Θεόν 25
παρκατάσεως, οὕτω καὶ νῦν ὁ σύμπας κόσμος καὶ τὰ τούτων ἕως καὶ κάτω πληροῦντα κτίσματα τοῦ Θεοῦ, τῆ μνήμῃ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐνδικαίρουντα, τῶν εἰς τὴν εὐεργέτιν ὕμνον ὕλην ταύτην ποιοῦνται.

Ἴμεῖς δὲ ὑπόθεσιν τοῖς ὕμνοις μόνην ἐποιήσα- 30
μεθα νῦν τὴν ὑπερφωῶ τοῦ Θεοῦ χάριν ἐν τῇ μακαρίᾳ, καὶ τὴν ἀκόλουθον αὐτῆ τῆς ἀρετῆς ἀσκησιν, ἐν οἷς οὐδεὶν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἔχει παραβλήθηναί· καθάπερ ἄρα καὶ ὁ ταύτης ἀναστῶν ἡμῖν Ἰησοῦς τὴν ἐξ αὐτῆς ἀνθρωπότητα, καθύσων οἶον τ' ἦν ἀξίαν 35
ἐδειξεν ἑαυτοῦ τοῦ προσειληφότες. Ὡς οὖν τοιαύτην προεπόντων οἰκείων πάντων τῶν εἰς αὐτὴν καὶ περὶ αὐτῆς, οὐ νῦν μόνον, ἀλλὰ καὶ καθ' ἑκάστην ἀδομένων ἡμέραν, καὶ τοιαύτης μὲν ἐπαύθα ζωῆς, οὕτω δὲ λαμπροτάτης τῆς μεταστάσεως, τοιαύτης δὲ τῆς 40
ἐν οὐρανοῖς παρρησίας, τοιούτων δὲ τῶν εἰς αὐτὴν ἐλπίζον² ἡμῖν καὶ τῶν ἀπ' αὐτῆς δωρεῶν, αἷ τὰς εὐσεβεῖς ἐλπίδας πληροί, ὡς εἶναι πᾶσι μετὰ Θεόν

1. A + B εὐμένειαν. — 2. B ἐπιπέδον.

ἡμῖν¹ πάντα, καὶ οὕτως αὐτῇ πάντας τὸν δυνατὸν
προσφέρεσθαι τρόπον, εὐλόγως ἄρα ἤρξατε καὶ
ἡμῖν, ἐν τῇ δεῖξαι τὴν ὑπὲρ ἀνθρώπου πάντας καὶ
ζώσης αὐτῆς καὶ μεταστάσης εὐδαιμονίαν, ἐκ Θεοῦ
5 τὴν δεδομένην τελείως, εἶτα καὶ σπουδαίως οἰκείως
βεβαίωθεσαν, ἐν τούτῳ δὲ μόνῳ τὸν ἡμέτερον
ἀνῦσαι σκοπόν, τὸν ἐν προσημίᾳ προτεθειμένον
καὶ δὲ, δεδωκυίας αὐτῆς, ἤνυσται.

15. Ἄλλ' ὃ μακαρία παρθένη καὶ μῆτηρ τοῦ
10 Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ὃ κόσμημα τοῦ ἀθροπέου γένους,
θαύμα τῶν ἀγγέλων, ἀγαλμα πάσης τῆς κτίσεως,
στέφανε παρθενίας, κορωνίς ἀπαθείας, εἰκὼν
ἀληθεστάτης Θεοῦ, εὐμενεστάτης βασιλίσσης, δεῖξαι
δὲ καὶ τόδε τὸ ὄψων ἐξ ὑπογείου ἐρχατον ἐν ἐσχάτοις
15 καιροῖς, ἐμοὶ μὲν προτεθειμένον, τῷ σὺ σκόληκι,
σοῦ δὲ τῇ προθέσει δεδωκυίας τὸ πέρας. Καὶ
παρκατήσῃς μὲν ἡμᾶς τῷ Θεῷ ἐν εὐλακρινεῖ μετα-
νοίᾳ τὸν ἐκείθεν ὄκτον ζῆτῶντας, αὐτοῦ δὲ δεηθείης
δοῦναι δι' ἑαυτὸν τε καὶ διὰ σέ, ἀλλὰ μὴ δι' ἡμᾶς
20 καὶ τὴν ἡμῶν ἀναξιώτητα φείσασθαι. Οὐ γὰρ ἀρκεῖ
τηλικούτῳ πατρὶ καὶ δεσπότῃ ταῖς παρακαλαῖς
ἀναειδυμένοις ἐπὶ τὴν εὐλαβεῖαν ἀνακίμπειν
ἀλλὰ τὸ μὲν κατορθούμενον ἐν ἡμῖν ἀγαθὸν χρέους
ἐστίν² ἀπόδοσιν ἐλκρίστη μεγίστου, ἂν καὶ τοῦτο
25 μὴδὲν τῶν ἄλλων ὑστερημάτων ἀρχηνοῖτό τε καὶ
ἀμέλιόντο. Ἢ δ' ἐν τῇ προσκοίπῃ τοῖς θεοῖς
νόμοις ἀναίδεια μένει δὴ καθάπαξ ἐξεργασμένη.
Οὗτος μὲν ἂν ἦν τοῦ δικαίου κανὼν· ἡ δὲ πάντα
νικῶσα λόγον εὐμένεια τοῦ δημιουργοῦ καὶ τὴν
30 ἀσθενῆ τοῦ χρέους ἀπόδοσιν λογιζέται τῇ τῶν πται-
σμάτων ἀντιστηκίωσει, οὕτως οὕσα μεγίστη. οὕτως
καθάπαξ ὑπερφυῆς, ὅστε καὶ προελθεῖν αὐτὸν τὸν
ὑψιστον οἰκιστὴν ἐπὶ τὸ καθῆναι τῇ γῆ τὸν αἰδῶν
αὐτοῦ καὶ συνοουσιωμένον Λόγον, ὑπὲρ ἀνθρώπων
35 ἐτι πρὸς αὐτὸν ἀσεβοῦντων ἀποθανοῦμενον, οὐκ
αὐτοῦ τοῦ θεοῦ Λόγου τὸν θάνατον ὑποστάντος,
ἀλλὰ τῆς ἐκ σοῦ προσληφθείσης ὑπερφυῆς ἀνθρωπό-
τητος τοῦ προσειληφθῆτος καὶ συνότας ταύτῃ Θεοῦ,
τοῦτο συμβουλομένου, μᾶλλον δὲ, βουλομένου μὲν
40 αὐτοῦ καὶ πόρρωθεν βουληθέντος, αὐτῆς δὲ συμβου-
ληθείσης, ὡς τούτου χάριν προσειλημμένης.

16. Ἀρκεῖ μὲν τούθ' ἡμῖν ἐκ τῆς σῆς εὐμενείας
αἰτεῖν· ἐνὶ γὰρ τούτῳ πάντ' ἔνεστι. Ἐπεὶ δὲ τῶν
ἄλλων, ὧν κοινῇ πάντες αἰτούμεθα καθ' ἑκάστην,

pro viribus omnes ei laudes offerant, satis
utique nobis fuit, dum ostendimus eius felici-
tatem, a Deo perfecte donatam studioque pro-
prio postea confirmatam, superasse felicitatem
omnium hominum tum in hac vita tum in
transmigratione, in hoc solo nostrum absol-
vere propositum, quod in exordio exposuimus.
Et revera, ipsa largiente, perfectum est.

15. Sed, o Beata Virgo et Filii Dei Mater,
o decus humani generis, angelorum admiratio,
creationis universae ornamentum, corona
virginitatis, fastigium impassibilitatis, Dei imago
verissima, regina benevolentissima, accipe
hocce donum recens, ultimum in ultimis tem-
poribus, a me, tuo vermiculo, oblatum; te vero
largiente, propositum accepit terminum. Et
favens Deo nos praesentare, qui eius miseri-
cordiam sincera cum poenitentia quaerimus,
rogaque cum, ut nobis parcat propter seipsum
et propter te, non autem propter nos et
nostram indignitatem. Non enim sufficit, ut ii,
qui inobedientiis erga tantum Patrem et
Dominum impudentes fuerunt, ad pietatem
revertantur, sed quod a nobis agitur bonum
debiti est solutio minima maximi, etiamsi hoc
nullo defectu inutile reddatur et obundatur.
Impudentia autem peccantium contra divinas
leges manet sane omnino absoluta. Haec
quidem esset iusti regula. Clementia autem
Conditoris, omnem superans aestimationem,
etiam imperfectam debiti solutionem habet
pro culparum satisfactione, et ita magna est,
ita praestantissima, ut Altissimus ipse sponte
processerit ad demittendum in terram aeter-
num suum et consubstantiale Verbum, pro
hominibus adhuc impie adversus ipsum insur-
gentibus moriturum, non quod ipsum Dei
Verbum mortem subierit, sed ex te assumpta
supernaturaliter humanitas Dei, qui eam
assumpsit et ipsi coniunctus est, quique una
cum illa hoc voluit, vel potius, ipse prior voluit
longe antea; humanitas vero consensit, utpote
ad hoc assumpta.

16. Satis quidem nobis est a tua clementia
hoc petere; huic enim unico insunt omnia.
Quod autem attinet ad alia, quae quotidie in

1. B αὐτῆ. — 2. B ἔστιν.

commune omnes petimus, divina sententia et tua contenti sumus. Non enim rogare potes quidquam, quod scias cum non daturum. Unde, quoad ea pro quibus ad te confugimus, otiosa fuisti prius, et etiam nunc, hoc non negligentiae tribuendum, sed non curasti nec perfecisti, contenta Dei sententia circa nos, quam nosti nostris meritis congruam. Non enim latere te potest, sicut nec Deum ipsum, quomodo opera nostra ad nostras preces se habeant, et quomodo humanissimi iudicii libra de eorum consonantia aut dissonantia iudicare soleat. Non sufficit despectos ob praecedentes stultitias accedere et rogare et precari, sed oportet praeparationem conferre quae ex operibus est, et per hanc, contritioni conuictam mulcere eum qui donare potest.

Fuit enim tempus quando patriae huic et omni genti meliorem sortem tribuebas cum Deo, dum scilicet eius legibus diligenter haerent. Postquam autem inceperunt aberrare, et propter hoc plecti tentationibus ex iustitia caelesti, ab ingruentibus malis liberabas rursus ad te confugentes, et precibus addentes mutationem in melius, factis et multis de futuro promissis statim comprobata. Cum autem, adaucta in nobis perversitate, afflictiones cum multa vehementia merito supervenerunt, sicut extremae se habere solent — quamvis neque ipsae fuissent ultimae, si statim poenitere bene voluissemus, et causas tentationum investigare et auferre: nos vero contra adhuc adiecimus, si quid mali prius intentatum remanserat — ultimae irae potum bibimus, et sterilibus clamoribus, adhuc irritavimus, nedum placaverimus.

17. Igitur si tunc viventes nos permisit interfici, eo quod tam perverse vivebamus et omnibus modis vitae nostrae auctorem contristabamus, si dereliqui statim etiam eos qui nos sequebantur, quaeenam de cetero spes reviviscendi, quando et nos mortificatos esse non sentimus? Aut potius, quodnam ex novissimis non oportet expectare ex hac iusta et recte illatorum malorum, si quid tamen novissimorum relictum est, iudicio prudentum et recte indicantium? De his ergo non iam tibi molesti erimus neque Deo, huius sententia

ἀρκουμένα τῆ θείῃ ψήφῳ καὶ σῆ. Οὐ γὰρ ἂν αὐτοῦ δεηθείης οὐδὲν, ὃ μὴ καὶ αὐτὸν οἶδας διδοῦναι μέλλοντα. Ὅθεν ἐν οἷς ἐπὶ σὲ καταφεύγοντες ἀπρακτοῦ μὲν πόρρωθέν τε καὶ νῦν, οὐκ ἀμελοῦσχε; ἡμῶν, οὐκ ἐπιμελουμένους μὲν, οὐκ ἀνυσούσας δὲ, τόδε γίνεται, ἀλλ' ἀρκουμένους τῇ θείῃ ψήφῳ περὶ ἡμῶν, ἣν οἶδας καὶ τὰς ἡμῶν ἀξίας συμβαίνουσας. Οὐ γὰρ δύναται σε λανθάνειν, εἰ γε μηδὲ Θεὸν αὐτὸν, ὅτι τε τὰ ἡμῶν ἔργα πρὸς τὰς ἡμετέρας ἔχει δεήσεις, καὶ ὅπως ὁ τῆς φιλανθρωπιστάτης δικῆς ζῆλος περὶ τῆς αὐτῶν συμφορῆς ἢ διαφορῆς ἔχει δικάζειν. Οὐκ ἀρκεῖ τὸ προσελθεῖν καὶ δεηθῆναι καὶ εὐχασθαι, ἀλλὰ δεῖ τὴν εἰς ἔργον εἰσφέρειν παρασκευὴν, καὶ ταύτη τέρπειν τὸν δοῦναι δυνάμενον μετὰ συντριβῆς, ἀπειτυσιμένους καὶ πρὶν ἀρροσύναις.

Ἦν γὰρ ὅτε τῆ ποτε πατρῶι τάτῃ καὶ τῷ γένει παντὶ τὴν ἀμείωον τύχην παρεῖχες μετὰ Θεοῦ τῶν αὐτοῦ νόμων ἀκριβῶς ἐχομένους· ἐπειδὴ ἤρξαντο παραπαίειν, καὶ τούτου γάρ τιν τῆς ἐκ τῆς οὐρανοῦ δικῆς ἐκπλέεσθαι πειρασμοῖς, τῶν ἐπιτόντων δαιμόνων ἀπήλλακτες αὐ ἐπὶ σὲ καταφεύγοντας καὶ προστιθέντας ταῖς ἱεραῖς τὴν ἐπὶ τὰ βελτίω μεταβολὴν ἔργους τε αὐτίκα καὶ πολλὰς περὶ τοῦ μέλλοντος ὑποσχέσεις. Ὅτε δὲ, τῆς μὲν πονηρίας ἐν ἡμῖν ὑψημένης, οἱ πειρασμοὶ μετὰ πολλῆς ἐπιλήθον εὐλόγως ὀρμητέρος, ὡς εἰκόσ ἐστιν ἔχειν τοὺς τελευταίους, οὐκ ἂν τελευταίον ὑδὲ αὐτῶν γενομένου, εἰ μετανοεῖν εὐθὺς καλῶς ἐβουλόμεθα. καὶ τὰς αἰτίας ἀνιχνεύειν τε καὶ λύειν τῶν πειρασμῶν ἡμεῖς δὲ τούταντίον καὶ προσεθήκαμεν, εἰ τε πρόσθεν φασλό- τητος ἀτόλμητον ἦν· τὸ τῆς τελευταίας ὀργῆς ἐπίομεν πόμα καὶ ταῖς ἀκέρποις βοαῖς οὐτ' ἐπέισαμεν, καὶ προσπαροῦνθαμεν.

17. Εἰ οὖν ζῶντας ἤρθε τότε νεκροῦσθαι, διὰ τὸ ζῆν οὕτω φασλῶς, καὶ πᾶσι πρόποις λυπεῖν τὸν τῆς ἐν ἡμῖν ζωῆς αἴτιον, μεθ' ἡμῶν δὲ εὐθύς καὶ τοὺς ἡμῖν ἐπομένους, τίς ἂν εἴη λοιπὸν ἀναδιώσκων ἐπις, πότε καὶ νεκρωθέντες οὐκ αἰσθάνομεθα; Ἦ τί μᾶλλον τῶν ἐσχάτων οὐ χρὴ προσδοκᾶν ἐκ τῆς δικαίας ταύτης τῶν ἐπαγομένων σειρᾶς, εἰ τε καὶ ὑπολείπεται τῶν ἐσχάτων λογισμοῖς ὑπέσει καὶ καλῶς κρίνουσι; Περὶ τούτων μὲν οὖν οὐκ ἐνοχλήσομέν σοι λοιπὸν οὐδὲ τῷ Θεῷ, ταῖς ἐκείνου ψήφοις

ἀρχούμενοι· ἐξ ὧν δὲ σύνισμεν αὐτοῖς¹ καὶ τοῖς
 ἄλλοις, οὐδὲμιᾶ περι τούτων χρηστῆ συνόντες
 ἐλπιδί, εἰ μὴ ὅσον ἕξεσιν ἀφ' ἱκανοῦ παραδείγματος
 καὶ σπανίου μηδέποτε ἀπελπίζειν εἰς τὸν ὑπὲρ
 5 ἁμαρτωλῶν ἀποθανόντα Θεόν, δεόμεθα τῆς παρούσης·
 μόνον ἐξαχθῆναι θάπτον ζωῆς ἡμεῖς, ὅτι κεκμήκα-
 μεν, ἐκ μόνης ἀγάπης ταῖς κοιναῖς συμμορφούμενοι
 συμφοραῖς, ἐν παρέργῳ τῆς τῶν ἄλλων ἀπροβλεψίας.
 ὅτι τῶν ἐκ Θεοῦ καὶ σοῦ δωρίων ἡμῖν ἀναξίαν τὴν
 10 τοῦ γένους ἀμορφίαν ὄλην ἔρωμεν, ἀξίαν δὲ τῶν
 ἡμετέρων μόνον ἁμαρτιῶν, δι' ἃς πόρρωθεν ἐγνωσ-
 μένας ἐν τῇ σχολῇ πάντων ἀγαθῶν καὶ τῇ τέλει,
 φεῦ, καὶ γενέσθαι καὶ ζῆσαι συνεχωρήθημεν.
 15 Ἐξάγωγος δ' αὖ ἐπ' εὐσεβεῖα τῆ πατρῴῃ καὶ ἀρετῇ,
 Θεοῦ συνειδύτος καὶ σοῦ, καὶ μελλοὶ πάντας
 ἀνθρώπους λανθάνειν. (Τοῦθ' ἱκετεύομεν διὰ σοῦ τὸν
 Θεὸν μετὰ τὴν πρώτην ἔναγχος ἱκεσίαν, ὅτι αὐτῷ
 πρέπει ὁδὸν καὶ προσκύνησιν ἐκ πάντων τῶν ὄντων
 εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

1. B ἡμῖν αὐτοῖς.

contenti; ex iis autem quorum de nobismet-
 ipsis et aliis conscii sumus, nullam circa haec
 bonam spem retinemus, nisi quantum licet,
 ex sufficienti et raro exemplo edocti nunquam
 spem amittere in Deum, qui pro peccatoribus
 mortuus est; rogamus tantum, ut e praesenti
 vita citius educas nos, quia lassati sumus, ex
 sola charitate communibus conformati cala-
 mitatibus, supplentes aliorum improvidentiam,
 quia generis totam deformitatem vidimus Dei
 donis et tuis indignam, dignam autem tantum
 peccatis nostris iam dudum notis, propter quae,
 omnibus privati bonis, heu, etiam usque ad
 finem devenire et vivere permisi sumus.
 Educas autem nos in religione paterna et
 virtute, Deo et te conscius, quamquam omnes
 homines hoc latere debet. Hoc a Deo per te
 petimus post primam petitionem nuper fac-
 tam, quia ipsum decet gloria et adoratio ab
 omnibus quae sunt, in saecula. Amen.

INDEX

I. — ABRAHAM D'ÉPHÈSE. HOMÉLIES POUR LES FÊTES DE L'ANNONCIATION ET DE L'HYPAPANTE.	5-30
§ I. — L'auteur. Ses écrits. Les manuscrits.	5-8
§ II. — Authenticité des deux homélies.	8-10
§ III. — Données littéraires et liturgiques.	10-15
§ IV. — Données théologiques.	15-17
§ V. — Texte et traduction de l'homélie pour la fête de l'Annonciation.	18-23
§ VI. — Texte et traduction de l'homélie pour la fête de l'Hypapante.	24-30
II. — LE MOINE THÉOGNOSTE. HOMÉLIE SUR LA DORMITION DE LA SAINTE VIERGE.	31-38
§ I. — Introduction.	31-33
§ II. — Texte et traduction de l'homélie.	33-38
III. — SAINT EUTHYME, PATRIARCHE DE CONSTANTINOPLE † 5 AOÛT 917. HOMÉLIES SUR LA CONCEPTION D'ANNE ET SUR LA CEINTURE DE LA VIERGE CONSERVÉE DANS L'ÉGLISE DE CHALCOPRATIA, PRÉCÉDÉES D'UNE INTRODUCTION SUR LA VIE ET LES ŒUVRES DE SAINT EUTHYME, ET DE SON ORAISON FUNÈBRE PAR ARÉTHAS DE CÉSARÉE.	39-90
§ I. — Vie de saint Euthyme.	39-54
§ II. — Les écrits de saint Euthyme.	54-57
§ III. — Données doctrinales des homélies.	57-59
§ IV. — Données liturgiques.	59-62
§ V. — Oraison funèbre de saint Euthyme, par Aréthas, archevêque de Césarée. Introduction	62-65
§ VI. — Texte et traduction de l'oraison funèbre de saint Euthyme par Aréthas.	65-74
§ VII. — Texte et traduction de l'homélie de saint Euthyme sur la conception de sainte Anne.	75-81
§ VIII. — Texte et traduction de l'homélie de saint Euthyme sur la ceinture de la Vierge conservée dans l'église de Chalcopratia.	81-90
IV. — MICHEL PSELLOS 1018-1079? . HOMÉLIE SUR L'ANNONCIATION.	91-101
§ I. — Introduction.	91-93
§ II. — Texte et traduction de l'homélie sur l'Annonciation.	93-101

V — NÉOPHYTE LE RECLUS (1134-1220?). HOMÉLIES SUR LA NATIVITÉ DE LA SAINTE VIERGE ET SA PRÉSENTATION AU TEMPLE.	102-114
§ I. — Introduction.	102-104
§ II. — Texte et traduction de l'homélie sur la Nativité de la Sainte Vierge	104-108
§ III. — Texte et traduction de l'homélie sur la Présentation de la Sainte Vierge au Temple.	109-114
VI. — MANUEL II PALÉOLOGUE, EMPEREUR DE CONSTANTINOPLÉ (1391-1425). HOMÉLIE SUR LA DORMITION DE LA SAINTE VIERGE.	115-142
§ I. — Introduction.	115-118
§ II. — Texte et traduction de l'homélie sur la Dormition.	119-142
VII. — GEORGES SCHOLARIOS. HOMÉLIE SUR LA DORMITION DE LA SAINTE VIERGE.	143-163
§ I. — Introduction.	143-146
§ II. — Texte et traduction de l'homélie sur la Dormition.	146-163

LA
PERLE PRÉCIEUSE

TRAITANT

DES SCIENCES ECCLÉSIASTIQUES

(CHAPITRES I-LVI)

PAR JEAN, FILS D'ABOU-ZAKARIYÀ, SURNOMMÉ IBN SABÀ

TEXTE ARABE PUBLIÉ ET TRADUIT

PAR

Jean PÉRIER

PROFESSEUR A L'INSTITUT CATHOLIQUE DE PARIS

Nihil obstat.

Die XV^a martii 1922.

R. GRAFFIN.

PERMIS D'IMPRIMER

Paris, le 17 mars 1922.

LAPALME,
v. g.

AVANT-PROPOS

Sous ce titre *La Perle précieuse*, le jacobite Jean (*Youhanna*) fils d'Abou-Zakariyâ, connu sous le nom d'Ibn Sabâ', a écrit en Égypte, vers la fin du xiie siècle, une courte encyclopédie qui « traite de la théologie dogmatique, de la morale, de la liturgie et de la discipline ecclésiastique; en somme des doctrines et usages de l'Église copte ».

L'ouvrage, comme le lecteur pourra le constater, présente un intérêt considérable, mais limité aux choses elles-mêmes. La langue, en effet, est loin d'être élégante ou classique; elle contient un grand nombre de mots et de tournures vulgaires: visiblement, l'auteur écrivait l'arabe à peu près comme il le parlait. C'est sans doute une des raisons pour lesquelles l'édition de *la Perle précieuse* imprimée au Caire², en l'an 1618 des martyrs, à l'usage des Coptes, nous offre une rédaction plus correcte, mais très différente de l'original: ce n'est plus l'ouvrage authentique d'Ibn Sabâ'.

Voici quelques exemples. Au lieu de notre texte, p. (33) l. 9-10, on lit dans l'édition d'Égypte: *اتريد ان تقتلني كما قتلت امس المصري فخاف موسى وهرب بسبب هذه الكلمة الى ارض مديان وصار رعيًا غنم عند يثرون كاهن مديان وتزوج بصفورة ابنته وولد منها اولاداً*

Veux-tu me tuer comme hier tu as tué l'Égyptien? Moïse, saisi de crainte par suite de cette parole, s'enfuit dans le pays de Madian; il y garda les troupeaux de Jéthro, prêtre de ce pays, et il épousa sa fille Séphora qui lui donna plusieurs enfants.

Page (66) l. 7 à p. (67) l. 8: *وهذا الكتاب الاهي يأمر برفض شهوات العالم وانكار الذات واحتمال المشقات والقتل وحتى سفك الدم للحصول على هذا الخلاص والميراث الابدي. ويخبرنا بالاخبار الصحيحة عن خلق العالم العلوي والسفلي بكلمة الله القادرة.*

1. De Slane, *Cat. des Manuscrits arabes* de la Bibliothèque Nationale, t. I, p. 52.

2. كتاب الجوهر النفيسة في علوم الكنيسة.

تأليف القبطي الارثوذكسي العلامة يوحنا ابن زكريا المعروف بابن سباع في الجبل
الغالب مشر للميلاد
تنقابل وطبع على ادارة مجلة عين شمس القبطية ومطبعتها ببطريكتخانه الاقباط
الارثوذكس ببحر في شهر روميات سنة 1618 للشهداء الاطهار

ويشرح لنا حال ابوين الاولين وسعادتهما الاولى وستوطهما في الخطية وافتقارهما وذريتهما الى مخلص. وتنازل الكلمة وتجسده محبة منه. فكل هذه اسباب معقولة منبئة على الحق مقبولة عند الكل. وخصوصاً لان الاباء الرسل والتلاميذ كانوا معاصرين لحوادث العهد الجديد التي تتم ما جاء بالعهد القديم. وقد قبل كلامهم وصدق به جميع العالم من نحو الالفين سنة تقريباً. ونمى كلامهم وذاع صوتهم في كل المسكونة وملكوا الامصار والاقاليم بكراتهم وصار عددهم كثيراً وقدرتهم الملوك حق قدرهم. وكتاب الهي هذا مقداره وهذا علو شأنه لا يضل الله به اكثر خليقته لان هذا ممتنع في عدل الله تعالى.

Ce livre divin ordonne de rejeter les plaisirs du monde, de s'abstenir des voluptés, de supporter les épreuves et la mort jusqu'à l'effusion du sang pour obtenir ce salut et l'héritage éternel. Il nous enseigne l'histoire vraie de la création, par la parole de Dieu toute puissante, du monde supérieur et [du monde] inférieur: il nous expose l'état de nos premiers parents, leur félicité première, leur chute dans le péché, le besoin pour eux et pour leur postérité d'un Rédempteur, la descente du Verbe et son Incarnation en vertu de son amour. Or toutes ces choses sont raisonnables, fondées sur la vérité et acceptées par tous, étant donné surtout que nos Pères les Apôtres et les Disciples ont été les contemporains des événements du Nouveau Testament qui complétaient ceux de l'Ancien Testament. Leur parole a été acceptée et crue véridique par le monde entier depuis deux mille ans environ; leur parole s'est répandue et leur voix s'est propagée dans tout l'univers; ils ont conquis les grandes villes et les provinces par leur prédication; ils sont devenus fort nombreux et ont mérité l'admiration des rois. Dieu ne peut égarer avec un livre divin, dont telle est la puissance et telle l'élévation, la majeure partie du genre humain: cela est interdit à sa justice.

وحيث ان الصلوة هي مناجاة الروح لخالقها برفع النفس والقلب : Page (136) l. 5-6 والحاسيات فقد رتب الاباء اوقاتاً لها عددها سبعة كما قال داود النبي : « سبع مرات أسبحك في كل يوم على احكام عدلك » (واليوم اسم يشتمل على مدة النهار والليل). وهذه الاوقات هي :

Comme la prière est la conversation confidentielle de l'esprit avec son Créateur par l'élévation de l'âme, du cœur et des sens, les Pères ont fixé pour la faire des heures au nombre de sept, selon la parole du prophète David : *Sept fois par jour je te célèbre à cause des lois de ta justice*¹. Le mot *al-joum* désigne à la fois le jour et la nuit. Ces heures sont les suivantes.

واما من يتزوج على يد الكاهن والشهود بعمل الوليمة لهم الخ : Page (146) l. 7-10 فهذا مقبول.

Il est reçu qu'un homme, marié par le ministère du prêtre et des témoins, leur offre ensuite un banquet, etc.

1. Ps. cxviii, 164.

Page (154), au lieu des lignes 6-8, nous lisons dans l'édition d'Égypte : التسييس يسمى بالرومية پرسشيتروس وبالقبطية بيخلو (πιδελλο) ومعناه الشيخ أو المتقدم في السن

Le prêtre est appelé en grec *presbyteros* et en copte *pikhello*, ce qui signifie le vieillard ou l'homme avancé en âge.

Page (158) l. 8-9 : ولو ان العنبر وأطهرها. الزكية وأطهرها. ولو ان العنبر : بعض حيوانات فحرم التبخير به في هيكل الله.

L'aloès et le benjoin sont au nombre des encens les plus suaves et les plus purs. Et quoique l'ambre soit plus suave, comme il provient d'une feuille sauvage [qui pousse] dans la mer ou de certains animaux, il est interdit de l'employer comme encens dans le temple de Dieu.

Les éditeurs ne disent mot de cette refonte. Pour la connaître, il faut lire les manuscrits. Nous en avons utilisé trois. Le plus ancien et le meilleur est le manuscrit 207 de Paris (fin du XIVe siècle) que nous reproduisons intégralement. A peine y avons-nous fait quelques corrections tout à fait accessoires. Nous avons noté fidèlement les variantes du manuscrit 208 de Paris, qui est de l'an 1638 de J.-C., et celles du manuscrit 130 du Vatican, qui est de l'an 1697¹, et dont nous devons une reproduction à l'extrême obligeance de Mre Grallin.

Nous avons désigné le manuscrit 207 de Paris par A; le manuscrit 208 par B; le manuscrit 130 du Vatican par C.

Ce dernier contient une préface dont nous devons donner le texte et la traduction. L'authenticité du morceau nous paraît douteuse : il ne figure point dans les manuscrits les plus anciens, ceux de Paris; de plus, il associe une grande pauvreté de fond avec une forme littéraire relativement soignée qui n'entraîne pas, tant s'en faut, dans les habitudes d'Ibn Sabā'.

بسم الاب والابن والروح القدس اله واحد له المجد دائماً
 نتدي بعون الله تعالى وحسن توفيقه بنسخ كتاب يلقب بالجوهرة النفيسة في علوم
 الكنيسة تاليف العبد الحقير البائس الخاطي الفارق الناقص الذي لا يستحق الترقّي الى رتبة
 الاتضاع يوحنا ابن ابي زكريّا عرف بابن سباع نفعة الله به امين
 المجد لله الممدّ العقل من نور جلاله المفيض عليه من قدس ذاته روح كماله منه
 ظهر وعنه برز واليه مآله فهو الحق وممدّ العقل بنوره ومجيب سواله اسكنه بحكمته الالهية
 في اشرف موجوداته ومبّره اله سكننا لقدس ذاته فصار بذلك مشرفاً بكّل معاني حالته

1. Cf. Mai, *Scriptorum veterum nova collectio* : t. IV, *Codices arabici Bibliothecae vaticanae*.

على ما سولا من موجودات الوجود من معدنه وحيوانه ونباته فشكر واهب العقل على منه التي لا تحصى لها عدداً ونمجد حكمته الربانية التي لا تنقضي لها امداً وتقدس ذاته تقدساً لا ينقطع من افواها ابدأ ونسجد لها سجوداً يستحق خلوده فينا سرمداً
 وبعد ان اشرف مفهومات الوجود علم الاصول التي تنتهي اليه وتبغيه اشرف العقول وخصوصها مفهوم علوم حقايق المذهب المسيحي المستقيم المبني على صخرة الايمان والعمل المرضي المقيم لان كما ان الجسد بغير روح ميتاً هو كذلك الايمان بغير اعمال ميتاً هو فاقول لما دعت ضرورات الاحتياج الى التطلع في حقايق الامور وتداول الاصول من ترايب الابهاء المقدسين الذات الشريفي العقول حقتني تقصي وكثرة الكلام لسماع المتأولين الى ان ابدي ما رسمته لنا من القواعد الابهاء الاولين عظم الله علينا ورزقنا من مقبول طلباتهم وصلواتهم المقدسة امام ربنا امين

Au nom du Père et du Fils et du Saint-Esprit, Dieu unique. Gloire à lui toujours!

Nous commençons, avec le secours de Dieu et sa bonne assistance, à transcrire le livre intitulé *La Perle précieuse traitant des sciences ecclésiastiques*, œuvre du serviteur humble, misérable, pécheur, naufragé, indigent, qui ne mérite pas de monter au degré de l'humilité, Jean fils d'Abou Zakariyâ, connu sous le nom d'Ibn Saba'. Que Dieu lui accorde ses bienfaits! Amen.

Louange à Dieu qui, du séjour lumineux de sa gloire, assiste l'intelligence et, de la sainteté de son essence, répand sur elle l'esprit de sa perfection émané de lui, sorti de lui et retournant à lui. Il est la vérité, il donne à l'intelligence le secours de sa lumière, il exauce sa demande et il l'établit, par sa sagesse éternelle, dans le plus noble des êtres. Il fait d'elle un instrument où réside la sainteté de son essence, en sorte qu'elle devient plus noble sous tous les rapports que toutes les autres créatures existantes, minéraux, animaux et végétaux. Nous remercions donc Celui qui donne l'intelligence et nous louons sa sagesse souveraine qui n'a pas de limites; nous célébrons la sainteté de son essence par des louanges qui n'expireront jamais sur nos lèvres; nous adorons cette essence de l'adoration éternelle qu'elle mérite de notre part.

Ce qui mérite le plus notre étude c'est la science des principes vers laquelle tendent et soupirent les plus nobles intelligences, c'est surtout la compréhension et la connaissance des vérités de la religion chrétienne, orthodoxe, bâtie sur la pierre de la foi, ainsi que des œuvres agréables (à Dieu) et justes; car, de même que le corps sans l'âme est mort, ainsi la foi sans les œuvres est morte. Je dirai donc: Comme la nécessité m'a contraint à étudier les vérités des choses et la transmission successive des principes que nous trouvons dans les règlements de nos Pères très saints et très savants, ma médiocrité et l'abondance des paroles entendues m'ont poussé à publier les lois fondamentales que nous ont tracées les premiers Pères. Que Dieu multiplie sur nous ses dons, en agréant leurs demandes et leurs prières saintes adressées à Notre-Seigneur! Amen.

Je finis en remerciant cordialement mon frère Augustin qui a eu la complaisance de relire les épreuves de ce fascicule, texte arabe et traduction.

J. P.

الجوهرة النفيسة

في علوم الكنيسة¹

* بسم الاله² الواحد الذات³ المثلث الصفات الاب والابن والروح القدس
نبتدي بنسخ ما تضمنه الفهرست⁴ المقدم ذكره والنص⁵ والشرح

الباب الاول

في ذكر توحيد الذات الالهية

فاقول انّ الباري تعالى ذكره ذات واحدة لا اله⁶ الا هو وحده لا نظير له في
الالهية ولا مثل له في الازلية ولا ضدًا⁷ يقاومه ولا ندًا⁸ ينازعه وانه غير جسم وغير

1. A add. القبطية. — 2. C اللد. — 3. C بالذات. — 4. C الفهرست. — 5. C om. و. — 6. C
الاله. — 7. B عدد. — 8. B احدا.

LA PERLE PRÉCIEUSE

TRAITANT DES SCIENCES ECCLÉSIASTIQUES

* Au nom du Dieu unique dans son essence, triple dans ses attributs, le Père et le Fils et le Saint-Esprit.

Nous commençons à transcrire ce que contient la table précédente¹, ainsi que le texte et son commentaire.

CHAPITRE PREMIER

SUR L'UNITÉ DE L'ESSENCE DIVINE.

Je dis : Le Créateur (que sa mémoire soit exaltée!) est une essence unique; il n'y a pas d'autre Dieu que lui seul; il n'a pas de pareil dans sa divinité, ni de semblable dans son éternité, ni d'adversaire qui puisse lui résister; il n'est pas d'égal qui puisse lui tenir tête. Il est incorporel, il n'est pas composé

1. Dans les mss. une table précède le texte.

مركب وغير مولف وغير متبعض وغير مستحيل لا يشغل¹ حيزاً² ولا يقبل عرضاً ولا يحويه مكان ولا يحصره زمان قديماً بلا ابتداء³ باق بلا انتها³ خفي في ذاته ظاهراً⁴ في افعاله خلق الدنيا لما شاء كما شاء ويفنيها اذا شاء كيف شاء وان هذا الاله الذي هذه الاوصاف اوصافه ذات واحدة ثلثة⁵ اقانيم اب وابن وروح قدس

الباب الثاني

في ذكر تثليث الصفات الازليّة

قنوم الاب قائماً بذاته ناطقاً بالابن حياً بروح قدسه والابن قائماً⁶ بالاب ناطقاً⁷ بخاتته حياً⁸ بروح قدسه والروح القدس قائماً⁹ بالاب ناطقاً¹⁰ بالابن حياً¹¹ بخاتته تابعاً في التوحيد الذاتيتي والتثليث الصفاتي قول سيدنا المسيح^{*} في مقدس انجيله امضوا^{*} وتلمذوا كل¹² الامم وعتدوهم باسم الاب والابن والروح القدس بعد قوله للسانل له ان

1. A يشغل, B يشغل. — 2. C حيزاً. — 3. BC انتهى. — 4. B ظاهر. — 5. C ثلاثة. — 6. B قائم. — 7. B ناطق. — 8. B حي. — 9. B قائم. — 10. B ناطق. — 11. B حي. — 12. A iterat كل.

d'éléments divers ni de parties, il est immuable, il n'occupe pas d'espace, il n'a pas d'accidents, il n'est ni circonscrit dans un lieu ni contenu par le temps; son ancienneté est sans commencement, sa durée sans fin. Il est caché dans son essence et manifesté dans ses œuvres. Il a créé le monde quand il a voulu, comme il a voulu et l'aucéantira quand il voudra, comme il voudra. Ce Dieu doné de tels attributs est une essence unique en trois personnes, Père et Fils et Saint-Esprit.

CHAPITRE II

SUR LA TRINITÉ DES ATTRIBUTS ÉTERNELS.

La personne du Père existe par elle-même, parle par le Fils et vit par le Saint-Esprit. Le Fils existe par le Père, parle par lui-même et vit par le Saint-Esprit. Le Saint-Esprit existe par le Père, parle par le Fils, vit par lui-même et se maintient dans l'unité de l'essence et la trinité des attributs.

Ainsi l'a déclaré Notre-Seigneur le Christ^{*} dans son saint Évangile : *Allez, enseignez toutes les nations et baptisez-les au nom du Père et du Fils et du Saint-*

الله واحداً¹ هو وان تجبه من كلك القلب والنسبة فهذه شهادة انجيلية² بتوحيد الذات
وتثايت الصفات
اما الذات الضابط الكلك المخصوص بقنوم³ الابوة ومسوى⁴ بها فانه خالق بكلمته
التي هو⁵ قنوم الابن جميع ما يرى وما لا يرى كما قالت الابهاء الثلثامية وثمانية عشر
المجتمعين⁶ بمدينة نيقية والروح⁷ حالاً بينهم

الباب الثالث

في ذكر خلقة الملائكة والافلاك * والكواكب والعناصر الاربع

* L. 9 r.

اما خلقة⁸ ما لا يرى كالملائكة فانه خلقهم ارواحاً بغير اجساد⁹ بل عقول¹⁰
مجردة عن الحس على قدر درجاتهم ومراتبهم وطغماهم يسبحوه ويقدسوه ويمجدوه بلا فتور
واما ما يرى فانه خالق اولاً الافلاك والكواكب وسيرها¹¹ كقدر استحقاقها في سيرها¹²

1. C. واحد. — 2. انجيلية. — 3. قنوم. — 4. B. مسوى. — 5. B. حي. — 6. B. مجتمعون.
— 7. BC. والابن. — 8. خلقت. — 9. B. اجسام. — 10. B. عقول. — 11. A. سيرها. —
12. A. سيرها.

*Esprit*¹. Cela, après avoir dit à celui qui l'interrogeait : « Dieu est un et tu l'aimeras de tout ton cœur et de toute ta force². » Tel est le témoignage évangélique concernant l'unité de l'essence et la trinité des attributs.

Quant à l'essence du Tout-Puissant à laquelle s'ajoute la propriété de la paternité et qui s'appelle Père, elle a créé par son Verbe, qui est la personne du Fils, toutes les choses visibles et invisibles, comme l'ont dit les trois cent-dix-huit Pères réunis en concile dans la ville de Nicée, au milieu desquels résidait le Saint-Esprit.

CHAPITRE III

DE LA CRÉATION DES ANGES, DES ASTRES, * DES ÉTOILES

* L. 9 r.

ET DES QUATRE ÉLÉMENTS.

En ce qui concerne les êtres invisibles, comme les anges, Dieu les créa esprits, sans corps, pures intelligences, dépourvus des sens, selon leurs rangs, leur hiérarchie et leurs chœurs, pour le louer, exalter sa sainteté et le glorifier sans cesse.

Pour ce qui regarde les choses visibles, il créa d'abord les astres et les

1. Matth., xxviii, 19. — 2. Cf. Marc. xii, 29-30.

لخدمة¹ البشر ومنفعتته² ثم يتلوها العناصر الأربع³ على التوالي فأول ذلك من فوق عنصر النار ثم يتلو⁴ منهبطاً عنصر الهوى ثم يتلو⁵ عنصر الماء ثم يتلو⁶ عنصر التراب وعن ذلك قال موسى بكر الانبياء بدياً⁷ خلق الله السماء والارض وكانت الارض * غير محكمة وغير مرتبة⁸ بل مستبحرة⁹ غامرة وروح الله ترقرق على المياه¹⁰ وقال الله ليكون النور فكان النور وميز الله بين النور والظلمة وراى الله ان النور حسناً جداً وكان صباح يوم اول وثاني وثالث

ولما جازت ثلاثة¹¹ ايام على تساوي¹² عدد الاقانيم الثلاث¹³ الازليّة جاء¹⁴ في اليوم الرابع قال الله ليكن¹⁵ نيران عظيمان¹⁶ في جلد السماء احدهما لساطان النهار وهو الاكبر والاخر لسلطان الليل وهو الاصغر¹⁷ ولم يخلق الله في اليوم الرابع غير غشاء كيفاً¹⁸ عند ذلك النور الاول واسكن ذلك النور الاول فيه وصار داخلاً فيه خارجاً منه * يضيء على الوجود ولولا ذلك الغشاء حجاب¹⁹ بين نظر الناس وبين ذلك النور لم

1. C خدمت. — 2. B ومنفعتهم. — 3. B الاربعة. — 4. C يلها. — 5. A بدأ. — 6. C يمد. — 7. C منهبطاً. — 8. B المارة. — 9. B بلنة. — 10. B ساء. — 11. C الثلاثة. — 12. B om. جاء. — 13. C ليكن. — 14. B عظيمين. — 15. AC om. وهو الاصغر. — 16. B ركشيف. — 17. B العسلى حجاباً.

étoiles qu'il lança dans l'espace, selon leur mérite, pour le service et l'utilité de l'homme. Vinrent ensuite, dans une succession ininterrompue, les quatre éléments : en haut l'élément du feu, le premier de tous, puis, en descendant, l'élément de l'air, puis l'élément de l'eau et enfin l'élément de la terre. Moïse, le premier-né des Prophètes, a dit sur ce sujet : *Au commencement, Dieu créa le ciel et la terre, et la terre était inconsistante, informe et entièrement recouverte par la mer; et l'Esprit de Dieu étendait ses ailes sur les eaux. Dieu dit : Que la lumière soit! Et la lumière fut. Et Dieu sépara la lumière d'avec les ténèbres et il vit que la lumière était très bonne. Et il y eut un soir et il y eut un matin au premier jour, au second et au troisième*¹.

Quand furent écoulés ces trois jours, correspondant au nombre des trois personnes éternelles, Dieu dit, le quatrième jour : « Qu'il y ait deux grands luminaires au firmament, le plus grand pour présider au jour, l'autre, plus petit, pour présider à la nuit². » En ce quatrième jour, Dieu ne créa pas autre chose, sinon un voile épais pour cette première lumière. Il fit habiter cette première lumière dans ce voile où elle entra et d'où elle sortait³ pour briller sur la création. Si ce voile n'avait été placé comme un rideau entre le regard

1. Gen., 1, 1-13. — 2. Cf. Gen., 1, 14, 16.

يستطيع احدًا¹ من الناس النظر الى ذلك النور الاول وهذا اول رمزًا² على ايجاد
اللاهوت بالناسوت

ثم بعد ذلك خلق ما خلق الى اليوم السادس خلق فيه ابونا³ ادم وجعله نفس
كالملايكة وجسد بهيمي كالحيوان⁴ لطيف وكثيف ايضا وهذا ايضا رمزًا ثانيًا⁵ على ايجاد
اللاهوت بالناسوت

الباب الرابع

في ذكر خلقه⁶ ابينا⁷ ادم

وخلق ابينا ادم من تراب الارض وكونه منها واسكن فيه الروح العاقلة الناطقة التي
* E. 10 v. بها⁸ سمي انسان قال⁹ له من جميع شجر الفردوس كل خلا شجرة واحدة وهي
شجرة معرفة¹⁰ الخير والشر فقال¹⁰ له لا تأكل منها موتًا تموت
وإن ابليس راس اجناد السمائيين كان رئيسًا¹¹ على جميع الملايكة فلما رأى ان ساير

1. خلقت. C. — 2. داريا. B. — 3. كما الحيوان. C. — 4. ابينا. B. — 5. رمز. B. — 6. احد. C. —
7. ريس. B. — 8. وقال. B. — 9. معرفت. C. — 10. وقال. B. — 11. ابينا. C.

de l'homme et cette première lumière, personne n'aurait pu la regarder. Il y a
là une première figure de l'union de la divinité avec l'humanité.

Après cela, Dieu continua son œuvre jusqu'au sixième jour qui fut celui de
la création d'Adam, notre père. Il lui donna une âme comme aux anges et un
corps animal comme aux bêtes; [il en fit un être] tout à la fois subtil et
grossier. Et c'est là une deuxième figure de l'union de la divinité avec
l'humanité.

CHAPITRE IV

LA CRÉATION D'ADAM, NOTRE PÈRE.

Dieu créa et forma notre père Adam du limon de la terre et mit en lui
l'esprit intelligent et doué de raison qui l'a fait appeler *insân*¹. Il lui dit : * E. 10 v. *Mange de tous les arbres du Paradis, à l'exception d'un seul qui est l'arbre
de la science du bien et du mal*². Et il ajouta : « N'en mange pas, [sinon] tu
mourras³. »

Mais le Diable (*Iblis*), chef des milices célestes et de tous les anges, voyant

1. « Être sociable, civilisé : homme ». — 2. Gen., II, 17. — 3. Cf. Gen., *ibid.*

التساييح ترفع اليه ليرفعها لخالقه ظن في نفسه انه شيء وان تلك التساييح ترفع اليه لذاته فلم يرفعها لخالقه وظن¹ ابا له فقصد الابية لذاته وللوقت استقله الله تعالى من مرتبه الى اسفل الاسافل من محل مرتبه ونورانيته وبقيت المرتبة خالية الى يوم الناس هذا فلما رأى مرتبه قد خليت من تسبيحه وتقديسه علم من حكمة الله انه لا يدها² خالية من التسبيح والتقديس فبقي منتظر من يخالقه الله تعالى يعمرها به فلم يخلق احدا بعد ذلك سوى ادم فعلم الشيطان عند ذلك وتحقق³ ان هذه الصورة من دون صور الحيوانات ذوات الاربع وهي منقامة القامة الا لاجل مرتبه فحينئذ ابتدى الشيطان يحاول ابونا³ ادم ليعلم ماذا يصير منه فلما رآه يداورا⁴ حول جميع شجر الفردوس خلا شجرة واحدة وهي شجرة⁵ معرفة الخير والشر لم ياكل منها من دون جميع الاشجار⁶

1. B. فظن. — 2. B. وبحثق loco تحتق. — 3. B. om. ابونا. — 4. B. يدور. — 5. BC om. شجرة. — 6. *Abinc usque in finem capituli, B haec habet tantum manu recentiori scripta* فحسده على ذلك اند ياكل من ثمار الفردوس ولم ياكل من ذلك الشجرة ثم اند : تحاول بكمه ودخل في الحيد واملق sic بنلك الشجرة فظنوا اليها ادم وجرى فقالوا الحمد لهما ان من اكل من هذه الشجرة يصير الاما ثم انها انخفضت لكلامها فاطغت ادم بان يخالف وياكل فنهاما فلم تقبل ثم انها داروا من نلك الشجرة نارا واكلوا في ذلك الوقت صاروا نحت المتخالف لباريها وخالف الرصيد وعلا بصد ذلك فروح ابليس لذلك لاند عطى المنزل الذي سخط منها ساطا داويل وخابة من سجد والسر بعدها والسيطان بعده عقوب البشر وفتحهم هو مرصع عصر الشهرة الذي بد يعنوا عن خالقهم

monter vers lui toutes les louanges afin qu'il les offrit à son Créateur, s'imagina qu'il était quelque chose et que ces louanges s'adressaient à sa propre personne. Dans cette croyance, il cessa de les présenter à son Créateur et s'attribua la divinité. Mais sur-le-champ Dieu le Très-Haut le précipita du siège de sa splendeur pour le jeter au plus bas des abîmes; et son siège resta vide jusqu'au jour [où furent créés] les hommes.

Quand il vit que de ce siège ne partaient plus la louange et les bénédictions que lui-même rendait à Dieu, * il comprit que la sagesse divine ne le laisserait pas vacant et il resta dans l'attente de celui que Dieu le Très-Haut créerait pour l'occuper. Or Dieu ne créa personne après cela, si ce n'est Adam. Satan connut alors avec certitude que cette forme, qui n'est pas comme celle des quadrupèdes, mais de taille droite, n'avait été créée que pour prendre sa place. Il se mit donc à observer Adam, notre père, pour savoir ce qu'il ferait. Et l'ayant vu tourner autour de tous les arbres du Paradis, à l'exception du seul arbre de la science du bien et du mal, dont il ne mangeait point, il chercha un

قصد يحتال عليه وقال في ذاته ان عدل الله لا يظلم احداً انا لَمَا اخطيت وخالفت¹ ولم
 اسبَح وافقدس الله تعالى استظني وهذا الاخر متى خالف امر الله ربه² واكل من هذه
 شجرة اسقطه كما استظني لان عدل الله يوجب ذلك

وعند³ ذلك احتال الشيطان على حوى الذي كان ادم يانس اليها من دون البهيم
 وقال لها لماذا لم تاكلا من هذه الشجرة فقالت ان الله امرنا ان لا ناكل منها وقال اليوم
 الذي تاكلا منها موتاً تموتان فقال الشيطان لحوى على لسان الحية ليس موتاً تموتان ان
 اكلتما منها واتما تصيرا⁴ الهة تعرفان الخير والشر فصددت حوى قول الشيطان واخذت
 منها واكلت ثم اطعمت بعها ادم فاخذ واكل وللوقت تعريان من مجدهما وظهرت عورتها
 مكشوفة وطردا⁵ من الفردوس من الباب الغربي فعند ذلك⁶ سمع ادم صوت محسوس
 كأنه مشي قديمي انسان اتى اليه وخطبه وقال له ادم ادم اين انت فقال ادم يا رب
 سمعت حس قديمك ماشياً في الفردوس فخذت لائني⁷ عريان فقال له الرب جل اسمه

1. C om. وخالفت. — 2. C فعند. — 3. C تصبرون. — 4. C وطرد. — 5. C لاني.

stratagème pour le tromper. Il se disait en lui-même : « Dieu ne manque à l'équité envers personne : Dieu le Très-Haut m'a précipité, après mon péché et ma désobéissance, quand j'ai refusé de le louer et de le bénir; et cet autre, dès qu'il aura transgressé l'ordre de Dieu, son maître, et mangé de cet arbre, sera précipité comme je l'ai été moi-même, parce que la justice divine l'exige. »

Satan alors employa l'astuce contre Ève avec laquelle plus qu'avec les animaux Adam était familier et il lui demanda : « Pourquoi ne mangez-vous pas tous deux de cet arbre? — Dieu, lui répondit-elle, nous a interdit d'en manger et il a dit : « Le jour où vous en mangerez vous mourrez. » Satan lui dit, empruntant la langue du serpent : « Vous ne mourrez point, si vous en mangez, mais vous deviendrez des dieux, connaissant le bien et le mal. » Ève eut à la parole du serpent, elle prit [du fruit] de l'arbre et en mangea; puis elle en présenta à son mari Adam qui en prit et en mangea aussi. Tous deux à l'instant furent dépouillés de leur gloire; leur nudité apparut à découvert, et ils furent chassés du Paradis par la porte occidentale. * Adam entendit alors un bruissement comme celui des pas d'un homme qui venait à sa rencontre et qui lui disait : « Adam, Adam, où es-tu? — O mon Seigneur, répondit Adam, j'ai entendu le bruit de tes pas dans le Paradis et j'ai eu peur, parce que je suis nu. » Et le Seigneur, dont le nom est grand, ajouta : « Qu'est-ce qui t'a appris que tu es nu? Aurais-tu désobéi en mangeant [du fruit] de l'arbre dont je t'avais

وما ادراك بانك¹ عريان العلك² خالفت واكلت من الشجرة التي نهيتك³ ان لا تاكل منها فاكلت فقال ادم المرأة التي جعلتها معي في الفردوس هي التي اطغنتني حتى اكلت فقال الله له كما انك خالفت قول ربك ورجعت الى قول امراتك واكلت من الشجرة التي نهيتك عنها موتاً وتموت ولعنت الارض بعملك وقال للمرأة كما انك خالفت⁴ ورجعت⁵ الى قول الحيّة واكلت⁶ واطعمت⁷ بعلك موتاً تموتين وبالاحزان⁸ والواجع تلدين والى⁹ بعلك ترجعين وقال للحيّة ملعونة تكونين من بين الدواب وعلى بطنك تدبّين اي انها كانت من دواب الاربع ثم وقال لها وتاكلين التراب طول ايام حياتك ولاجعلن¹⁰ العداوة بينك وبين المرأة وبين نسلك ونسلها هم يرصدون راسك وانت ترصدين¹¹ عقوبهم شرح ذلك اي ان راس الحيّة هي المنزلة التي سقط منها ساطانايل وختت من تسبحة¹² والبشر يرصدها والشيطان يرصد عقوب البشر وعقبهم هو موضع عضو الشهوة الذي به يبعثوا عن خالقهم

1. C. اكلت. — 2. C. لعلك. — 3. C. add. عنيا. — 4. C. خالفتي. — 5. C. ورجعتي. — 6. C. واطعمت. — 7. C. واكلت. — 8. C. وواجع. — 9. C. ترصد. — 10. C. تسبحة.

défendu de manger? Tu en as donc mangé? — La femme que tu as mise avec moi dans le Paradis m'a égaré à tel point que j'en ai mangé, » répondit Adam. Et Dieu lui dit : « Parce que tu as désobéi à la parole de ton Seigneur pour t'en rapporter à ta femme et que tu as mangé de l'arbre dont je t'avais défendu de manger, tu mourras. *La terre est maudite à cause de ton acte.* » Et il dit à la femme : « Puisque tu as désobéi pour t'en rapporter à la parole du serpent, que tu as mangé [de l'arbre] et en as donné à ton mari, tu mourras.

¹ f. 12 v. *Tu enfanteras dans les angoisses et les douleurs et tu retourneras à ton mari.* » Et il dit au serpent : « *Tu es maudit entre les animaux, tu ramperas sur ton ventre.* » Car il était d'abord un quadrupède. Dieu ajouta : « *Tu mangeras de la poussière tous les jours de ta vie. Je mettrai l'inimicalité entre toi et la femme, entre ta postérité et sa postérité.* Ils guetteront ta tête et tu te mettras en embuscade à leur talon¹. »

Commentaire. — La tête du serpent c'est la place d'où Satanaël a été précipité et d'où la louange divine est absente : le genre humain guette cette place et Satan guette les talons du genre humain. Le mot *'aqbouhoum*² désigne l'endroit où se trouve le membre de la volupté, par lequel les hommes s'éloignent de leur Créateur.

1. Cf. Gen., iii. — 2. « Leurs talons ».

الباب الخامس

في ذكر طرد ادم من الفردوس عند المخالفة

* فحينئذ¹ طرد ادم وحوى الى ارض الشقا من نعيم الفردوس وخرج باكياً² حزيناً * f. 13 r.
 ووقف عند باب الفردوس الغربي حزيناً³ يصلي وبهذا السبب توجهت المومنين⁴ في
 صلواتهم الى الشرق ثم انّ الشيطان اخذ في مضادته⁵ لادم على ممر الزمان من ذلك
 انه خلاه ذات يوم⁶ نايم وجمع جنوده واخذ قطعة من جبل وحملها هو واعوانه ورمها⁷
 على ادم وهو نايم قصداً منه ان يقتله⁸ والربّ الاله المتحنّ الذي لا يشاء موت الخاطي
 حوّف القطعة الجبل في وقوعها على ادم مثل المكبة⁹ نزلت¹⁰ عليه ولم يموت¹¹ فلما
 استيقظ ادم من نومه وجد ذاته في ظلمة عظيمة فخاف وقال تهلكني يا ربّ¹² فناداه
 * الصوت الذي كان سمعه * في الفردوس يا ادم هذه محبة جيبك الذي اطعته وخالفته * f. 13 v.
 امري ووصيتي

1. فحينئذ C. — 2. باكياً *pro* ماشياً B. — 3. B *om.* حزيناً. — 4. B المومنون. — 5. B مطاردتد. —
 — 6. B فنزلت. — 7. B ارماجا C. — 8. B قصداً انه يقتله. — 9. B المكب. — 10. B نزلت. —
 11. B يموت. — 12. *Pro* بيت B.

CHAPITRE V

EXPULSION D'ADAM DU PARADIS, LORS DE SA DÉSŒBÉISSANCE.

* Adam et Ève furent alors expulsés du Paradis de délices [et envoyés] vers * f. 13 r.
 le pays de la misère. Triste et versant des pleurs, Adam sortit et, dans son
 chagrin, s'arrêta pour prier devant la porte occidentale; et c'est pourquoi les
 fidèles, pendant la prière, se tournent du côté de l'Orient. Dans la suite des
 temps, Satan se mit à manifester son hostilité contre le premier homme. Un
 jour, par exemple, que celui-ci était endormi, Satan rassembla ses milices et
 prit un quartier de montagne qu'il transporta avec l'aide de ses suppôts et
 qu'il lança sur Adam, pendant son sommeil, pour le tuer. Mais le Seigneur,
 qui est le Dieu plein de compassion et qui ne veut pas la mort du pécheur,
 creusa comme un converele ce quartier de montagne, pendant qu'il tombait
 sur Adam, et celui-ci ne mourut pas. Toutefois, quand il se réveilla et qu'il se
 trouva plongé dans des ténèbres épaisses, il dit, saisi de crainte : « Vous me
 faites périr, ô mon Maître. » Et la voix qu'il avait entendue * dans le Paradis lui * f. 13 v.
 cria : « O Adam ! voilà l'amour de ton ami à qui tu avais obéi [d'abord] et
 dont tu as [ensuite] transgressé les ordres. »

ولو أخذنا ان نصف ما جرى لادم مع الشيطان واحدة واحدة لطال الشرح في ذلك
وأما القصد في الاختصار
ثم ان ادم من ذوا اكل من الشجرة وهو ملتهب بالشهوة الحيوانية المركبة فيه ولم يستقر

الباب السادس

في ذكر زيجة ادم بحوى² للتناسل وقبول النمو والبركة من الله تعالى

ومن بعد ذلك ناداه الله تعالى وقال له ادم اذا اردت ان تدن من حوى اعطيا
اثنين³ وسبعين تمثال⁴ من الذهب الذي سيرتهم⁵ لك مع ميخايل الملاك في مغارة
الكنوز اعطيهم⁶ لها^{*} في صداقها وقدم لي قرباناً قبل ان تدنوا⁷ منها وان فعل ذلك⁸
وهي العلة الموجبة في⁹ ان يكون مهر الكنيسة¹⁰ اثنين وسبعين ديناراً لاجل عدد اوليك
التمائيل المسيرة مع ميخايل الملاك

1. BC om. — 2. C om. بحوى. — 3. B اعطيا انبي. — 4. B add. متقالا. — 5. B pro
اثنين. — 6. B اعطيهم. — 7. B تدن. — 8. B كذلك. — 9. BC om. في. —
10. B pro العروسة habet الكنيسة.

Il faudrait un fort long récit pour raconter en détail ce qui arriva entre Adam et Satan. Notre dessein est d'abrégé.

A partir du moment où il eut mangé de l'arbre, Adam, brûlé par le feu de la convoitise animale qu'il portait en lui-même, ne connut plus de repos.

CHAPITRE VI

MARIAGE D'ADAM ET D'EVE POUR LA MULTIPLICATION DE LEUR POSTÉRITÉ;
ACCROISSEMENT ET BÉNÉDICTION QU'ILS REÇOIVENT DU DIEU TRÈS-HAUT.

Après cela, Dieu le Très-Haut appela Adam en disant : « Adam, Adam! lorsque tu voudras l'approcher d'Eve, tu lui donneras 72 mithqals de l'or que je t'ai envoyé par l'entremise de l'ange Michel dans la caverne des trésors.
* L. 14 r. Tu les lui donneras¹ en dot et tu m'offriras un sacrifice avant de l'approcher d'elle. » Adam fit ainsi; et c'est la raison pour laquelle la dot obligatoire de l'Église¹ doit être de 72 dinars, chiffre correspondant au nombre de mithqals envoyés par l'ange Michel.

1. Ms. B : « de l'épouse ».

سم ان ادم دنا من حوى فحملت منه وولدت¹ ابن ذكر² وابنة وبارك الربّ عليهما
وقال انبيا واكثرا وامليا الارض وتسلطا عليها

وان ادم واقع حوى مرّة ثانية فحملت منه ووضعت مرّة اخرى صبي وبت ذكرًا
وانثى³ فلما كبر⁴ واستحقّ الزواج كلّم الله ادم وقال⁵ له خالف بين البطنين في الزواج
والذكر⁶ الذي في هذا البطن اعطيه للانثى التي⁷ في البطن الاخرى⁸ وكانت⁹
قال ابونا ادم لهاييل ولده ولقايين ايضا¹⁰ اصعدا الى الجبل وقدما قربانكما¹¹ وتتقدّسا¹²
قبل استصحابكما اخوتكما¹³ فقال قايين انا ما اخذ آلا اختي الذي نزلت معي في
البطن لانها حسنة جدًّا وهذا بخلاف ما قال الله تعالى فلم يمكنه ابود ادم من ذلك
ولم يقدر يخالف ابيه

1. B pro. — 2. B ذكرًا; C pro ابين ذكر وابنة. — 3. B pro
ابنين ذكر وانثى. — 4. B كبروا. — 5. C add. بالله. — 6. B
habet tantam صبي وبت ذكرًا وانثى. — 7. B
om. و. — 8. B الاخرى. — 9. C وكان. — 10. B احدا من
C احدهما. — 11. C om. اجاب. — 12. B استحقا. — 13. B om.
جدا. — 14. C om. والاحد. — 15. C om. ابين. — 16. B
om. اخوتكما. — 17. B وتتقدسا. — 18. B om. قربانكما. — 19. B
om. ايضا.

Ensuite Adam s'approcha d'Ève qui conçut de lui et enfanta un garçon et une fille. *Le Seigneur les bénit tous deux, en disant : Croissez, multipliez-vous, remplissez la terre et l'assujettissez¹.*

Adam connut Ève une seconde fois. Elle conçut de lui et mit encore au monde un garçon et une fille. Lorsque ces enfants eurent grandi et furent en âge de se marier, Dieu adressant la parole à Adam lui dit : « Sépare chacune des deux grossesses pour le mariage : donne le garçon issu du premier enfantelement à la fille née du second. » Or l'une des deux filles était très belle, * mais non pas l'autre. Le moment du mariage venu, Adam, notre père, dit à * t. 14 v.
ses deux fils, Abel et Caïn : « Gravissez la montagne, offrez vos sacrifices et sanctifiez-vous avant de prendre vos sœurs pour compagnes. » Caïn répliqua : « Je ne prendrai que ma sœur, celle qui a été conçue avec moi, car elle est fort belle. » Cela, à l'encontre de la parole de Dieu le Très-Haut. Adam, son père, ne lui accorda pas ce qu'il demandait et Caïn ne pouvait pas lui désobéir.

1. Gen., 1, 28.

وطلع لتقدمه القران وقلبه مغشوش من الحسد لآخيه على ملاحه اخته التي ياخذها
 فاخطر بباله الشيطان قتل هبيل آخيه فطلع¹ الجبل بهذ النية فام يقبل الله له
 قربان فآزداد حنقاً على حنقه فآلآ آخيه هابيل² بعد ذلك³ وجاء من ورايه وضره⁴
 في * مقتله فمات وبقي حاير كيف يعمل به لآئه لم يكن ميتاً مات على الارض *⁵
 قبل ذلك فتركه ونزل من الجبل فنآداه الله تعالى⁶ قايلاً قايين قايين اين آخيك فقال
 يا رب تركته في الحقل كآئه لم يعلم ان الله فاحص القلوب وفكرها⁷

الباب السابع

في ذكر العلة في السلام من⁸ اول الوجود وعدم اختلاط اولاد قايين باولاد هابيل
 فقال الله لقايين هذا هو دم هابيل يصرخ بين يدي وهذه العلة الموجبة لقول⁹

1. C. رطلع. — 2. B. هابيل اخيه. — 3. BC add. بآند طوبله. — 4. A. رطربد. — 5. B. ميت.
 — 6. B. كقول الله تعالى *pro* الصرت. — 7. B. والكلا. C. وافكارها. — 8. C. في *pro*. — 9. B. كقول.

Il gravit la montagne pour offrir son sacrifice, avec un cœur rempli d'envie
 contre son frère, à cause de la beauté de sa sœur que celui-ci devait épouser.
 Satan lui suggéra la pensée de tuer son frère Abel, et ce fut avec cette
 intention qu'il monta. Sa haine redoubla lorsque Dieu eut refusé d'agréer
 son offrande; il laissa [marcher son frère Abel; puis venant par derrière,
 * E. 15. il le frappa * dans un endroit où la blessure était mortelle et le tua. Il resta
 alors interdit, se demandant ce qu'il ferait de lui, car personne auparavant
 n'était mort sur la terre. Enfin il l'abandonna et descendit de la montagne.
 « Caïn, Caïn! où est ton frère? » lui cria Dieu le Très-Haut. — « O mon
 Seigneur, répondit-il, je l'ai laissé dans la campagne » : comme s'il eût
 ignoré que Dieu sonde les cœurs et les pensées².

CHAPITRE VII

DE LA RAISON QUI FIT ÉTABLIR LE SOUVAIN DE PAIX AU COMMENCEMENT DU
 MONDE. — SÉPARATION DES ENFANTS DE CAÏN D'AVEC LES ENFANTS D'ABEL (SETH).

Dieu dit à Caïn : *Voici que le sang d'Abel crie jusqu'à moi*³. Tel est le motif
 pour lequel, depuis le commencement du monde, celui qui rencontre quelqu'un

1. Gen., iv, 9. — 2. Cf. Ps. vii, 10. — 3. Gen., iv, 10.

التقدم على المقدم عليه من أول الوجود سلام عليك بمعنى أنتي¹ لم يكن في قلبي
غدر عليك² مثل قايين ولا اعمل كما عمل هو باخيه هابيل

ثم إن آدم³ كثر نسله على الأرض كقول الله تعالى انما واكثرا وامليا الأرض فلم
يزل السموات⁴ والكثرة عمال الى حيث حصل الفساد من كثرة الزنا فقال الله لادم لا
يخلط اولاد المبارك⁵ باولاد الملعون⁶ فحينئذ⁷ انزل ادم اولاد قايين اسفل في الأرض
المنحطة وبقي⁸ اولاد شيت⁹ فوق الجبل يسحون الله كمثل الملائكة واما اولاد قايين
فانهم زادوا في العصيان واستخرجوا الخمر من الاعتصار وشربوا وسكروا وهاجوا على بعضهم
بعض ولم يتقوا الله في المضاجعة وكان كل واحد واحد¹⁰ ياخذ امه واحته ولم يزل الامر
كذلك الى ايام نوح البار

1. B أند. — 2. عليك غدر C. — 3. يزال النمر C. — 4. المباركين C. — 5. جند C. —
6. B ريتقي. — 7. شيت C. هابيل pro ريتقي. — 8. B non iterat واحد. —
9. واحد واحد.

doit lui dire : « La paix soit avec toi, » comme s'il disait : « Mon cœur ne renferme aucune perfidie contre toi; je n'agirai pas à ton égard comme Caïn se comporta à l'égard de son frère Abel. »

Ensuite la postérité d'Adam³ se multiplia sur la terre, conformément à la
parole de Dieu le Très-Haut : *Croissez, multipliez-vous et remplissez la terre*¹.
Cette croissance et cette multiplication durèrent jusqu'à ce que la fréquence
de l'adultère eut engendré la corruption. Dieu dit alors à Adam : « Que les
enfants du béni (Seth) ne soient pas mêlés avec les enfants du maudit. »
Adam fit donc habiter les enfants de Caïn en bas dans la plaine, tandis que
les enfants de Seth restèrent sur la montagne où ils louaient Dieu comme les
anges. Les enfants de Caïn devinrent plus rebelles encore : ayant exprimé le
jus du raisin, ils buvaient du vin et s'enivraient; ils s'insurgeaient les uns
contre les autres; ils ne pratiquaient pas la crainte de Dieu sur leur couche,
mais chacun y prenait sa mère et sa sœur. Il en fut ainsi jusqu'à l'époque du
pieux Noé.

1. Gen., I, 28.

الباب الثامن

* في ذكر¹ عمل نوح السفينة ودخوله فيها

* f. 16 r.

فلما امر الله نوح الباز ان ياخذ من خشب الساج اي الشمشار² الذي لا يسوس ويعمل منه فلك³ طوله ثلثمائة ذراعاً⁴ وعرضه خمسون ذراعاً⁵ وسمكه ثلاثون ذراعاً ويكون مدهون⁶ بالطللي داخل وخارج⁷ ويكون مقبباً وتدخل⁸ فيه معك نبيك ونساء نبيك ومن جميع الطائر ومن الانعام والدنابات من الطاهر⁹ سبعة سبعة ومن الغير طاهر¹⁰ اثنين اثنين ذكراً¹¹ واثى فائتي مرسل¹² الطوفان على الارض

فعمل نوح جميع ما امره الله تعالى به وادخل معه من¹³ جميع ما قال فاما الطائر وذوات¹⁴ الاربع فلم يكون¹⁵ نوح يعلم فيه الطاهر من الغير الطاهر * لكنه عند الدخول

* f. 16 v.

1. C om. ذكر. — 2. الشمشار. — 3. B فلكا. C add. السفيند. — 4. B ذراع. — 5. B من الطاهر. — 6. B مدهوناً. — 7. B داخل وخارجاً. — 8. B ويدخل. — 9. Pro من الطاهر B habet الطائر الحلال. — 10. B طاهر pro حلال. — 11. B ذكر. — 12. B add. ما. — 13. B om. من. — 14. C وذوات. — 15. C يكن.

CHAPITRE VIII

* NOË CONSTRUIT L'ARCHE ET IL Y ENTRE.

* f. 16 r.

Dieu commanda au pieux Noé de prendre du bois de platane, c'est-à-dire de *chinchér*, [essence, que les vers n'attaquent pas, et d'en construire une arche qui aurait *trois cents coudées de longueur, cinquante coudées de largeur et trente coudées de hauteur*¹, qui serait enduite de bitume à l'intérieur et à l'extérieur et voûtée. [Dieu ajouta : *Tu y feras entrer avec toi tes fils et leurs femmes*²; parmi les animaux purs, sept couples de tous les oiseaux, animaux domestiques et reptiles; parmi les animaux impurs, un couple, mâle et femelle³ : *car je vais envoyer sur la terre les eaux du déluge*⁴.

Noé, exécutant les ordres de Dieu le Très-Haut, fit entrer avec lui tout ce qu'il lui avait désigné. Il ne savait pas distinguer les oiseaux et les quadrupèdes purs de ceux qui étaient impurs; * mais, quand le moment d'entrer dans l'Arche fut venu, il trouva ceux qui étaient purs réunis par couples de sept

* f. 16 v.

1. Gen., vi, 15. — 2. *Ibid.*, 18. — 3. Cf. Gen., vii, 2-3. — 4. Gen., vi, 17.

وجد الطاهر ناحية سبعة سبعة والغير طاهر ناحية اثنين اثنين وجدهم¹ فعلم من ذلك الوقت الطاهر من الغير طاهر² الى يومنا هذا

فاسف الربّ على خلقة الانسان حتّى اتى بالطوفان واهلك جميع من على الارض من حيوان وانسان ولم يبق في الوجود غير نوح البارّ وبنيه³ ونساء بنيه سام وحام وافات وجمجمة⁴ ابونا⁵ ادم في السفينة معهم

واقام الطوفان مدّة احدًا⁶ عشر شهرًا⁷ على الارض وفي شهر العاشر فتح نوح الفلك وارسل الغراب ليعلم هل تقص الماء ام لا فلم يعود الغراب وبعد ذلك ارسل الحمامة فأتت له وفي متقارها ورقة * زيتون فعلم نوح انّ الماء قد ذهب من على وجه الارض وهذه هي العلة في اقتناء الزيت في البيعة دون ساير الادهان لانّ الله تعالى ابقاه ولم يمسه الغضب الذي شمل الارض بكماها فلولا انّ هذد الشجرة فيها سرّ الاهي لم يقيم⁸ مع وجود ماء الطوفان ولم يبقها الربّ الا للسرّ الذي فيها لانّها سبب⁹ لتقريب الناس الى

1. C وحدهم. — 2. B om. ... لكن عند الدخيل رجّد. — 3. B وبنيه. — 4. C وجهجت. — 5. B ابينا. — 6. C احدى. — 7. B شهر. — 8. BC بقيم. — 9. B فانها سببا.

d'un côté et les impurs deux par deux, d'un autre côté. Depuis lors jusqu'à ce jour, on a su distinguer les animaux purs des animaux impurs.

Le Seigneur était tellement irrité contre le genre humain qu'il fit venir le déluge et anéantit tous les animaux et tous les hommes qui étaient sur la terre. Seuls, le pieux Noé, ses enfants et les femmes de ses enfants, Sem, Cham et Japhet, survécurent. Ils avaient avec eux dans l'arche le crâne de notre père Adam.

Le déluge resta sur la terre pendant onze mois. Au dixième mois, Noé ouvrit l'arche et lâcha le corbeau pour savoir si l'eau avait diminué ou non; mais le corbeau ne revint pas. Après cela, il lâcha la colombe, et elle revint portant dans son bec une feuille * d'olivier. Noé connut alors que l'eau avait disparu de la surface de la terre¹.

Voilà pourquoi l'Église fait acquisition d'huile d'olive, à l'exclusion de toute autre. C'est parce que Dieu le Très-Haut la conserva et la préserva du courroux qui s'était étendu à la terre entière. Si l'olivier n'avait pas contenu un mystère divin, il n'aurait pas résisté à l'eau du déluge. Le Seigneur ne le conserva qu'à cause du mystère qui s'y trouve caché, parce que son huile sert à rapprocher les hommes de Dieu le Très-Haut. Il y en a dans la corne de l'onction et dans le Saint-Chrême. Après l'avoir bénite, les prêtres en font

1. Cf. Gen., viii, 5-11.

الله تعالى منها في قرن المسحة ومنها في الميرون المقدس وعليها تصلي الكهنة ويدهنوا
المرضى فتبرى¹ ولولا سرّ الله فيها لم يكن ذلك كذلك

وبعد خروج الطوفان من على الأرض خرج نوح البارّ من السفينة وتجدد وجه الأرض
دفعة أخرى² كمثل الاول طاهرا وخرج نوح البارّ وقدم لله تعالى بخورا³ قربان⁴ فاشتم⁵
الربّ⁶ رايحة البخور وحلف بيمينه العزيزة أنني لا اعود العن⁷ الأرض⁸ بطوفان ثاني
يهلك الأرض واعطا⁹ نوح¹⁰ علامة¹¹ وهي قوس قرح في الشتاء¹² قبل المطر يظهر
غربا¹³ قال له ما¹⁴ دمت تنظر هذه العلامة امن من طوفان¹⁵ ثاني يعود على الأرض ولم
يزل ذلك كذلك الى ايام لوط البارّ فارسل الربّ ملايكه واخرجوا لوط¹⁶ وامراته من
سدوم ثم امطر عليها نار وكبريت¹⁷ فلما التفتت امرأة¹⁸ لوط الى خلفها اسفا على المدينة
فضارت للوقت عمودا¹⁹ ملح

1. B فتبرأ. — 2. B add. طيبيا, C بخور. — 3. B قربانا. — 4. B om. الرب. — 5. B om.
العن. — 6. B الارض. — 7. C واعطي. — 8. B يرحنا pro. — 9. C om. علامة. — 10. B
الشتا pro. — 11. B غربا. — 12. C صا. — 13. B الطوفان. — 14. B لوطا. — 15. B
عامود. — 16. B امرات, C امرات. — 17. C وكبريتا.

des onctions sur les malades, et ils sont guéris. Si elle n'eût contenu un
mystère divin, il en fût allé tout autrement.

Quand le déluge se fut retiré de dessus la terre, le pieux Noé sortit de
l'arche. La face de la terre était renouvelée une seconde fois et avait retrouvé
* r. 17 v. sa pureté originelle. Étant sorti de l'arche, le pieux Noé offrit au Dieu
Très-Haut de l'encens en sacrifice. Le Seigneur respira la bonne odeur de
l'encens et jura par sa droite puissante [en disant] : *Je ne maudirai plus jamais
la terre*¹ [en lui envoyant] un second déluge pour la détruire². Et il donna
à Noé un signe, à savoir l'arc-en-ciel qui en hiver paraît à l'occident avant la
pluie. Et il ajouta : « Tant que tu verras ce signe, garde l'assurance que le
déluge ne reviendra pas une seconde fois sur la terre³. » Il en fut toujours
ainsi jusqu'aux jours du pieux Lot. Dieu lui envoya ses anges qui le firent
sortir, lui et sa femme, de Sodome. Puis il y fit pleuvoir du feu et du soufre.
Mais la femme de Lot, ayant regardé en arrière par compassion pour la ville,
fut changée aussitôt en colonne de sel.

1. Gen., viii, 21. — 2. Gen., ix, 11. — 3. Cf. Gen., ix, 12-16.

الباب التاسع

* في ذكر ظهور ايننا¹ ابراهيم

* f. 18 r°.

تم بعد ذلك ظهر ابونا ابراهيم ابن تارح² عليه السلام وظهر بارآ في زمانه وهو اول من ادا³ العشور الي ملشيسداق⁴ كاهن الله العليّ وعند ما انصرف من محاربة الملوك وكان معه وقت اذن⁵ ثلثماية وثمانية عشر رجلاً وهذه العلة الموجبة لمماتلة⁶ اجتماع الابهاء الثلثماية وثمانية عشر بمدينة⁷ نيقية

وكان كثير الخير محب الغراء⁸ يعرف الله تعالى بخلاف مذهب الصابة جميعهم لانّ مذهب الصابة كانوا يعتقدوا⁹ انّ الافلاك قديمة بقدم البارّي وانّ¹⁰ البارّي تعالى روح الافلاك والافلاك له محلّ الجسم وانه لا غنى¹¹ عن جسم¹² وسيط بين الله تعالى وبين البشر¹³ فاتخذوا عند ذلك اصناماً واعتقدوها وسايط بين الله والبشر ولاجل¹³ ذلك كان

1. C ابرا. — 2. A بارح. — 3. B ادي. — 4. B ملشيسداق. — 5. B وفيداد. — 6. B om., C الماتلة. — 7. B om. مدينة. — 8. B كثير الحب للغربا. — 9. C يعتقدون. — 10. B add. الروح. — 11. B add. له. — 12. B جسم. — 13. C om. و.

CHAPITRE IX

* VENUE DE NOTRE PÈRE ABRAHAM.

* f. 18 r°.

Après cela, parut notre père Abraham, fils de Tharé (*Târih*) : la paix soit avec lui ! Il se montra juste à son époque. Le premier, il paya la dime à Melchisédech, prêtre du Dieu Très-Haut, en venant de faire la guerre aux rois, à la tête de trois cent dix-huit hommes¹. C'est la cause et la figure de la réunion des trois cent dix-huit Pères dans la ville de Nicée (*Niqya*).

Très riche, aimant les étrangers, connaissant le Dieu Très-Haut, Abraham était en opposition de doctrine avec tous les Sabéens. Ceux-ci croyaient, en effet, que les astres sont aussi anciens que le Créateur Très-Haut, que ce Créateur est l'âme des astres et que ces astres forment son corps, intermédiaire nécessaire entre Lui et le genre humain. Ils se choisirent donc des idoles, s'imaginant qu'elles seraient des intermédiaires entre Dieu et l'homme. Abraham les gourmandait à ce sujet, leur disant que ces astres sont pour le Créateur Très-Haut comme, dans la main du charpentier, une cognée avec

1. Cf. Gen., xiv, 14-20.

ابراهيم يتابعهم ويقول ان هذه الافلاك عند الباربي تعالى كالفاس في يد النجار يبلغ بها مراده ولم يرجعوا الى مقالته بل عبدوا الاوثان ايضا واثروها على خالقنا الذي له التسايح والبركات الى ابد الابد¹

فلما عبدت² الناس الاصنام وقربوا لها القرابين وذبحوا لها الذبايح³ وبخروا لها البخاير⁴ فدخل الشيطان فيها وكلّم الناس منها⁵ وكانوا يعتقدوا ان المكمّم لهم عن روحانيات الكواكب التي بخروا لوسايطها⁶ البخور وقدموا لها القربان⁷ ولم يزل ذلك كذلك الى حيث اتفق في بعض الاحيان ان ابراهيم كان له عبد اسمه ممري وكان اسود⁸ زنجي وكان⁹ يرعى¹⁰ الغنم فدفع له ابراهيم يوماً من الايام غداه في مخلاة ثلاثة ارغفة فخرج العبد ممري بتدبير من¹¹ الله تعالى¹² فوجد انساناً حيعان¹³ يسال صدقة فاعطاه رغيف واحد¹⁴ وقال في نفسه هذا اولي¹⁵ مني لان الخبز في بيت سيدي كبير¹⁶ وهذا انساناً معوز ولما دخلت العبد الرحمة وخرج من القوة الى الفعل في اعطاء الصدقة ولما حلّ على يده نور الله وصارت يضاء كاللج فتعجب العبد ممري من ذلك ومنع نفسه الاكل

1. BC add. من. — 2. C. عبدة. — 3. C. الذبايح. — 4. البخاير. — 5. B. فيا. — 6. C. اوساطها. — 7. BC. القرابين. — 8. C. فكان. — 9. B. om. من. — 10. B. om. تعالى. — 11. C. جايعا. — 12. B. رغيفاً واحداً. — 13. B. pro احق. — 14. B. كبير.

laquelle il fait ce qu'il veut. Ils ne se rendirent pas à ses paroles, mais continuèrent d'adorer les idoles et de les préférer à notre Créateur, à qui soient les louanges et les bénédictions pour l'éternité.

Lorsque les hommes eurent adoré les idoles, leur eurent offert des sacrifices, égorgé des victimes et fait brûler de l'encens, Satan entra dans ces idoles et du dedans parla aux hommes. Ceux-ci crurent qu'elles s'entretenaient avec eux à la place des esprits habitant les étoiles, aux intermédiaires desquels ils avaient fait brûler de l'encens et offert des sacrifices. Les choses se passèrent ainsi jusqu'à Abraham. Celui-ci, à une certaine époque, eut un serviteur appelé Mamri, de couleur noire et d'origine éthiopienne, qui paissait les moutons. Un jour Abraham lui remit trois pains dans une musette pour sa nourriture. Conduit par Dieu le Très-Haut, Mamri sortit et trouva un homme souffrant de la faim, qui demandait l'aumône. Il lui donna un des trois pains, se disant en lui-même : « Cet homme le mérite plus que moi, car il est indigent et le pain abonde dans la maison de mon maître. » Dès que la miséricorde eut rempli le cœur de l'esclave au point de la faire passer de la puissance à l'acte, en donnant l'aumône, la lumière de Dieu descendit sur sa main qui devint blanche comme la neige. Il s'en étonna et s'abstint de manger

ثم وجد شخص¹ اخر يسال صدقة بالشرح فاعطاه اغيف اخر وللوقت ابيض² ذراعيه
 الاثنين فازداد تعجبًا وامتنع من الاكل
 ثم وافا العبد شخص³ اخر يسال صدقة فاخرج له الرغيف الثالث وهو صايم على
 ريقه * f. 19 v. فارضى ذلك الرب الاله وارسل نوره فحلّ عليه وجعله كآبه ايضا كالتاج⁴
 ولما فرغ النهار وقرب المساء عاد العبد الى سيده وهو صايمًا⁵ ولم ياكل شيئًا لانه كان
 قد وزع غذايه⁶ للمحتاجين فلم يعرفه سيده ابراهيم لانه صار ابيض⁷ كله فقال له⁸ ابراهيم
 من انت فقال⁹ له العبد انا عبدك ممري فقال له ابراهيم ليس قلت¹⁰ حقًا¹¹ عبدي
 ممري اسود وانت ابيض¹² فقال له الغلام يا سيدي حقًا اني عبدك ممري وانا الذي
 غرست¹³ الشجرة واعطاه علاماته فعرّفه وقال له وكيف¹⁴ انتقلت من السواد الى البياض
 فاخبره¹⁵ بما جرى له وكيف اعطى¹⁶ غذايه للمحتاجين¹⁷ ولاجل ذلك صار له ما صار

1. B. — 2. B. ابيضت. — 3. B. شخصًا. — 4. B. مثل التاج. — 5. B. صايم. — 6. B.
 غذاه. — 7. B. ابيضًا. — 8. B. om. له. — 9. C. قال. — 10. A. لربنك. — 11. C. الحق. —
 12. B. ابيضًا. — 13. B. زرعت. — 14. C. om. و. — 15. B. اخبره. — 16. BC. اعطى. — 17. B.
 جده المحتجين.

Ayant trouvé ensuite un second individu qui demandait l'aumône... il lui donna un autre pain, et aussitôt ses deux avant-bras prirent la couleur de la neige. Son étonnement augmenta et il s'abstint de manger.

Vint encore à lui un autre individu qui lui demanda l'aumône; et quoiqu'il fût à jeun, il tira pour lui le troisième pain. * Cela fut si agréable au Seigneur * f. 19 v. Dieu, qu'envoyant sa lumière et la faisant descendre sur lui, il le rendit tout entier blanc comme la neige.

A la fin du jour, quand le soir arriva, ce serviteur toujours à jeun, parce qu'au lieu de manger il avait distribué toute sa nourriture aux indigents, revint chez Abraham, son maître. Celui-ci ne le reconnut pas, parce qu'il était devenu tout blanc. « Qui es-tu ? » lui demanda-t-il. — « Je suis ton serviteur Mamri. — Tu ne dis pas la vérité, répondit Abraham : mon serviteur Mamri est noir, et toi, tu es blanc. — O mon maître, je suis véritablement ton serviteur Mamri, je suis celui qui ai planté l'arbre. » Et il lui donna de telles preuves qu'Abraham le reconnut. « Mais comment es-tu passé, lui demanda-t-il, de la couleur noire à la couleur blanche ? » Le serviteur lui raconta ce qui lui était arrivé, comment il avait donné sa nourriture aux indigents et comment, à cause de cela, il avait reçu la blancheur de la lumière à la place de la couleur noire. Extrêmement surpris, Abraham * se dit * f. 20 r.

من يياض النور بعد السواد فتعجب ابرهيم غاية العجب وقال في نفسه ان كان عبداً¹ صبغه الله تعالى بنوره لاجل الرحمة التي صدرت² عنه فما بالي انا وانا صاحب الخير³ والمواشي من عند الله تعالى اختلف عن افتقاد المحتاج حقاً انني حزمت⁴ على نفسي انني⁵ ما بقيت اكل طعام⁶ الا مع صعلوك او محتاج او ضعيف فاقام ابونا ابرهيم على هذا المنهاج مدة الى احد الايام لم يجتاز به ضيف ثم اليوم الثاني والثالث والرابع الى مدة اربعين يوماً وهو صائم ولم يجتاز به ضيفاً⁷ فتحزن الله على ابرهيم لاجل خيرته وحسن طاعته وجودته⁸ وكثرة صومه التي⁹ ربط نفسه به الى مدة اربعين يوماً فتحزن عليه وظهر له ومعها ملاكين في صفة¹⁰ ضيف لعله ان ياكل ويتقوى¹¹ حينئذ¹² قال ابرهيم لسارة خذي ثلاثة¹³ اكيال من الدقيق السميد واعمله فرني¹⁴ وخذي من البقر عجلاً¹⁵ رخصاً سمياً واعمله طعاماً للضيوف فلما اكلوا الضيوف معه اكل ابرهيم طعاماً وتقوى وقال الله لابرهيم احيك في مثل هذا الزمان ويكون لسارة ابن¹⁵ فضحكت سارة من

1. B. اسعدا. — 2. صدرت. — 3. الخبز. — 4. حزمت. — 5. C om. انني. — 6. B. طعاما. — 7. B. صائم. — 8. وجرده. — 9. الذي. — 10. C. صفت. — 11. B. ينفرد. — 12. C. حينئذ. — 13. B. ثلثة. — 14. فربنا. — 15. BC. ابنا.

en lui-même : « Si Dieu le Très-Haut a revêtu de sa lumière un serviteur à cause de la miséricorde qu'il a faite, moi possesseur de richesses et de troupeaux, à quoi pensé-je de négliger à rechercher les indigents ? Je prends l'obligation sincère de ne plus manger à l'avenir, si non avec les mendiants, les indigents ou les faibles. » Abraham, notre père, persévéra dans cette voie pendant tout un jour, mais il ne vint aucun hôte. Il en fut de même le second jour, le troisième et le quatrième, jusqu'au quarantième. Mais il ne passa aucun hôte, et il jeûnait toujours. Dieu eut pitié de lui, à cause de sa bonté, de la beauté de son obéissance, de sa générosité et du long jeûne auquel il s'était astreint pendant quarante jours ; il eut pitié de lui et lui apparut, accompagné de deux anges, sous l'aspect d'hôtes, pour le faire manger et lui faire réparer ses forces. Abraham dit alors à Sara : « Prends trois mesures de farine bien blanche et fais-en un gâteau cuit au four ; prends aussi dans le troupeau un veau tendre et gras et fais un repas pour ces hôtes¹. » Quand ceux-ci eurent mangé en sa compagnie, Abraham prit aussi de la nourriture et fut réconforté.

Dieu dit à Abraham : *Je reviendrai vers toi à cette même époque et Sara ta femme aura un fils²*. Alors Sara se mit à rire à l'intérieur de la tente. Et l'on

1. Cf. Gen., xviii, 6-8. — 2. Gen., xviii, 10.

داخل الخباء وقيل أنّها حاضت¹ لوقتها ولقبوه بالضحك لفضلة² مانعوزة عن ذكر الحيض³
 وكان ابرهيم وسارة قد طعنا في أيامهما⁴ فعند ذلك قوي ابرهيم ونهضت شهوته وكذلك
 سارة وكان سنّ ابرهيم وقت اذن تسعة وتسعين سنة وتواقعا وحملت منه وولدت⁵ اسحق
 الذي قال الله ان⁶ باسحق يدعى لك النسل

الباب العاشر

في ذكر⁷ امر الله لابرهيم بالختان

* ثم بعد ذلك قال الله لابرهيم يا ابرهيم⁸ اختن انت كلّ ذكر⁹ في بيتك وكلّ نفس
 لا تفعل ذلك تفرز تلك النفس من امّتي
 وكان قصد الله تعالى ان يميّز له شعباً من بين الامم حتّى يقال هذا شعب الله وايضاً

1. C. حاضت. — 2. B. مانعوزة الضحك لفضلة. — 3. A. الحظ، C. الحيض. — 4. B. السن. —
 5. — C. وولدت. — 6. B. om. ان. — 7. C. om. ذكر. — 8. C. iterat. يا ابرهيم. — 9. C. اختن
 انت وكل ذكر.

dit qu'elle eut ses règles aussitôt et que le mot « rire » est ici une expression enveloppée pour désigner les règles.

Abraham et Sara étaient avancés en âge : Abraham avait à cette époque 99 ans; mais sa convoitise et celle de Sara se réveillèrent; tous les deux s'unirent; elle conçut de lui et mit au monde Isaac dont Dieu a dit : *Par Isaac, une postérité te sera attribuée*¹.

CHAPITRE X

DIEU PRESCRIT A ABRAHAM LA CIRCONCISION.

* Après cela, Dieu dit à Abraham : « O Abraham, circoncis toi-même tous les mâles de ta maison. Tout individu qui ne le fera pas sera retranché de mon peuple². »

En cela le dessein de Dieu était de se réserver un peuple parmi les nations, afin qu'il fût dit : « Voici le peuple de Dieu. » De plus, Dieu prescrivit à Abraham cette section du prépuce pour indiquer qu'il faut retrancher la concupiscence du cœur. Dieu dit à Abraham : *Je multiplierai ta postérité*

1. Gen., xxi, 12. — 2. Cf. Gen., xvii, 10-14.

أمر الله¹ لإبراهيم بقطع القلعة إشارة إلى قطع الشهوة من القلب وقال الله لإبراهيم لاكثرن نسلك حتى يصير كعدد نجوم السماء والرمل الذي على شاطئ البحر وبعد ذلك أخذ إبراهيم² أمه زوجته الذي³ اسمها هاجر وواقعها⁴ بسؤال سارة زوجته فولدت⁵ هاجر ابناً ودعي اسمه اسمعيل ونسل اسمعيل نسلاً كبيراً وصار⁶ نسله كعدد رمل البحر فكما أن رمل البحر⁷ متوطئاً تحت الأرجل هكذا⁸ صار نسل اسحق كعدد نجوم السماء فصار عدد نجوم السماء⁹ لاسحق وعدد رمل البحر لاسمعيل وصار المنسوب¹⁰ إلى¹¹ السماء سماوي¹² والمنسوب إلى رمل البحر ارضي¹³ ترايبي¹⁴ فافهم ذلك

الباب الحادي عشر

في ذكر ذبح اسحق وولود الشجرة الكبش

وبعد ذلك كلم الله إبراهيم وقال له خذ ابنك¹¹ الحبيب¹² الذي¹³ تجبه اسحق¹⁴

1. B. Bom. اللد. — 2. B. النبي. — 3. وواقعها. — 4. فولدت. — 5. B. فصار. — 6. B. om. — 7. سماوي. — 8. سماوي. — 9. سماوي. — 10. سماوي. — 11. سماوي. — 12. سماوي. — 13. سماوي. — 14. سماوي. — 1. B. Bom. اللد. — 2. B. النبي. — 3. وواقعها. — 4. فولدت. — 5. B. فصار. — 6. B. om. — 7. سماوي. — 8. سماوي. — 9. سماوي. — 10. سماوي. — 11. سماوي. — 12. سماوي. — 13. سماوي. — 14. سماوي.

au point qu'elle sera nombreuse comme les étoiles du ciel et comme le sable qui est sur le bord de la mer¹.

Abraham prit ensuite pour épouse une servante nommée Agar et s'unit à elle sur la demande de Sara, sa femme. Agar mit au monde un fils qui fut appelé Ismaël². Et la postérité de celui-ci fut aussi nombreuse que les grains de sable de la mer, qui sont foulés aux pieds; pareillement la postérité d'Isaac fut nombreuse comme les étoiles du ciel : en sorte que le nombre des étoiles du ciel se rapporte à Isaac et que le nombre des grains de sable de la mer se rapporte à Ismaël. La postérité qui se rapporte aux étoiles du ciel devint céleste, et la postérité qui se rapporte aux grains de sable de la mer devint toute terrestre. Comprends bien cela.

CHAPITRE XI

IMMOLATION D'ISAAC ET ENFANTEMENT D'UN BELIER PAR UN ARBRE.

Après cela, Dieu, s'adressant à Abraham, lui dit : « Prends ton fils bien-

¹ Gen., xvi, 17. — ² Cf. Gen., xvi, 1-3, 15.

وقدمه لي قرباناً¹ على احد² البقاع التي³ اركب وللوقت نهض ابراهيم واخذ معه غلامين والنار والحطب⁴ واخذ معه اسحق

فقال اسحق يا ابي هذه النار وهذا⁷ الحطب اين⁸ الحمل للقربان فقال ابراهيم يا بني⁶ اقدم قرباناً لله فقال له اسحق يا ابي هذه النار وهذا⁷ الحطب اين⁸ الحمل للقربان فقال ابراهيم يا بني⁹ الرب يرا له حملاً

* f. 22 r. فلما انتهى ابراهيم الى المكان الذي اشار الملاك اليه فان ذلك المكان * موضع جمجمة¹⁰ ابونا¹¹ ادم مدفونة حينئذ تقدم ابراهيم واخذ اسحق وكتفه واشعل النار في الحطب وقصد يذبح انه اسحق وفيما هو يبدأ يذبح¹² اسحق عند ذلك ناداه صوتاً¹³ يقول له يا ابراهيم يا ابراهيم فقال ها انذا¹⁴ فقال له الصوت لا تمد يدك الى الغلام ولا تصنع به شيئاً ردياً لاني قد علمت انك لم تبخل عليّ بانك الوحيد الذي تحبه اسحق ويا للعجب العظيم من امانة هذا الشيخ العظيم ابراهيم لان الله قال له ان باسحق يدعى

1. C. قربان. — 2. B. اخر. — 3. C. الذي. — 4. C. om. النار والحطب. — 5. B. نصبي. — 6. C. امضي. — 7. A. هده. — 8. B. فابن. — 9. C. ابني. — 10. C. جمجمة. — 11. B. ابينا. — 12. C. يذبح. — 13. B. الصوت. — 14. B. حادداً.

aimé, celui que tu aimes, Isaac, et offre-le-moi en holocauste sur l'un des plateaux élevés que je te montrerai. » Aussitôt Abraham se leva, prit avec lui deux serviteurs, du feu et du bois et emmena Isaac¹.

Celui-ci lui dit : Mon père, où vas-tu? — Mon fils, répondit Abraham, je vais offrir un sacrifice à Dieu. — *Mon père, reprit Isaac, voici le feu et le bois, mais où est l'agneau pour le sacrifice?* — Dieu se pourvoira lui-même d'un agneau, répondit Abraham².

Arrivé au lieu que l'ange lui avait désigné et qui était celui * où avait été * f. 22 r. enterré le crâne d'Adam notre père, Abraham s'approcha d'Isaac, le prit, le lia, alluma le bois et se disposa à immoler son fils. Comme il était sur le point de l'égorger, une voix l'appela en disant : *Abraham! Abraham!* Et il répondit : *Me voici!* La voix lui dit : *N'avance pas ta main sur l'enfant et ne lui fais aucun mal, car je sais maintenant que tu ne m'as pas refusé ton fils unique et bien-aimé*³, Isaac.

Oh! quelle grande merveille que la foi de ce vénérable vieillard, Abraham! Dieu lui avait dit : « C'est d'Isaac que naîtront ta postérité et ta descen-

1. Cf. Gen., xii, 3. — 2. Gen., xii, 7-8. — 3. *Ibid.*, 11-13.

لك نسلاً وذريّة بعد ذلك قال له اذبحه لي قرباناً ولم يشكّ في موعد¹ الله في نفسه بل كان يقول في فكره أنّ² الله قادر ان يقيم لي³ زرعاً كما يشاء.

حينئذ عند سماع ابرهيم صوت الربّ * لا تمدد⁴ يدك الى الغلام ولا تضع به شيئاً ردياً *
 * 1. 22 v. التفّت⁵ ابرهيم ونظر الى شجرة هناك فنظر فيها كبشاً موثوقاً بقرنيه فاخذ وذبحه وفداه⁶ به اسحق ابنه وقيل أنّ الشجرة بالقدره الربّانيّة في ذلك الوقت ولدت⁷ هذا⁸ الحمل الموثوق فيها⁹ بقرنيه ولم يكن ذلك في طباع الشجر واما صار ذلك دليلاً على أنّ العذرى مرتميم تلد ابناً غير شكلها كما ولدت الشجرة الكبش غير شكلها وكما كان¹⁰ الحمل الموثوق¹¹ بقرنيه في الشجرة فداء لاسحق كذلك مريم ولدت¹² شي¹³ غير شكلها وصار حملاً¹⁴ فداء عن ادم¹⁵ الابن الاوّل وكما كان ذلك الحمل موثوق¹⁶ بقرنيه في الشجرة كذلك صار¹⁷ الحمل الحقيقي موثوقاً¹⁸ بذراعيه في خشبة الصليب * المقدّس في ذلك الموضع نفسه حتّى جرى دمه في جمجمة ادم وطهرها وهناك كان¹⁹ الخلاص لجميع العالم

1. Cf. C. om. — 2. C. om. — 3. C. om. — 4. لا تمدد. — 5. التفّت. — 6. B. موتوا. — 7. C. وادى. — 8. B. يهدا. — 9. C. منها. — 10. C. ان. — 11. B. موتوا. — 12. C. وادى. — 13. BC. شيئا. — 14. B. om. حملاً. — 15. B. om. ادم. — 16. B. موتوا. — 17. B. om. صار. — 18. C. موقوف. — 19. B. كان pro مكان.

dance¹. » Et après cela, il lui ordonne de le lui offrir en sacrifice! Et Abraham ne doute pas dans son âme de la promesse de Dieu, mais il se dit en lui-même : « Dieu a le pouvoir de me susciter une descendance comme il voudra. »

* 1. 22 v. — En entendant cette parole du Seigneur : * *N'avance pas ta main sur l'enfant et ne lui fais aucun mal*², Abraham se retourna et vit là un arbre dans lequel un bélier était retenu par les cornes. Il le prit, l'égorgea et racheta par lui son fils Isaac. On dit : L'arbre, contrairement à sa nature, enfanta alors, par la puissance divine, cet agneau pris par les cornes; et cela n'est pas autre chose qu'une figure de la Vierge Marie, qui devait mettre son Fils au monde en dehors des lois de la nature, comme l'arbre, contrairement à sa nature, avait enfanté le bélier. Et comme l'agneau retenu par ses cornes dans l'arbre fut la rançon d'Isaac, ainsi Marie enfanta, en dehors des lois de la nature, celui qui devint un Agneau pour la rédemption d'Adam, le premier fils. Et comme cet agneau-là était retenu par les cornes dans l'arbre, ainsi le véritable
 * 1. 22 v. Agneau fut retenu par les bras sur le bois de la croix * sainte, dans le même lieu : en sorte que son sang coula sur le crâne d'Adam et le purifia. C'est là que fut accomplie la rédemption du monde entier.

1. Cf. Gen., xvi, 12; Rom., ix, 7. — 2. Gen., xxi, 11.

الباب الثاني عشر

في ذكر تسمية الله ليعقوب¹ اسرائيل

ثم بعد ذلك كبر ابراهيم وشاخ وبارك اسحق ولما كبر اسحق وشاخ بارك يعقوب ابنه الذي سماه الله اسرائيل لان الله ظهر له ليلاً² وصارعه الى باكر وغلب يعقوب منه وكان يعقوب شجاع قوتي جداً لم يكن احداً يقدر ان يرميه الارض لاجل قوته فلما³ ظهر له الرب ليلاً وصارعه وصرعه⁴ فقال له يعقوب⁵ ما اسيتك⁶ حتى تباركني فقال الله له من الان لا يدعى⁷ اسمك يعقوب لكن اسرائيل

* f. 23 v. والعلة في مصارعة الله ليعقوب لان⁸ قوة الله هو ابنه الوحيد⁹ فلما تصارعا¹⁰ قال الله من الان يكون اسمك اسرائيل اراد الله ان يكون ذلك تاتير حضور الله اليه واشعارد¹⁰ انه كما انك¹¹ كان اسمك يعقوب ثم صار اسمك اسرائيل وشرح¹² اسرائيل الناظر الى الله

1. C. يعقوب. — 2. BC' add. بالثورة. — 3. C' اما. — 4. BC' add. بالثورة. — 5. C' om. يعقوب. — 6. B. ما انتركت. — 7. B' يدعا. — 8. B' add. بسرع. — 9. B' صارعه. — 10. B' واشعرد. — 11. B' انه. — 13. B' add. اسم.

CHAPITRE XII

DIEU DONNE A JACOB LE NOM D'ISRAËL.

Ensuite Abraham, devenu vieux, avancé en âge, donna sa bénédiction à Isaac. Celui-ci, parvenu à une grande vieillesse, bénit son fils Jacob que Dieu avait nommé Israël. Une nuit, en effet, Dieu apparut à Jacob et, après avoir lutté avec lui jusqu'à l'aurore, le vainquit. Or Jacob était si brave et d'une telle force que nul ne pouvait le jeter par terre. Lors donc que le Seigneur lui eut apparu en cette nuit et qu'ayant lutté avec lui, il l'eut renversé par terre, Jacob lui dit : *Je ne te laisserai point aller que tu ne m'aies béni*. Dieu lui répondit : *Dorénavant tu ne l'appelleras plus Jacob, mais Israël*¹.

Voici la raison de cette lutte entre Dieu et Jacob. * La force de Dieu est son • f. 23 v. Fils unique. Après sa lutte avec Jacob, Dieu lui dit : *Dorénavant tu ne l'appelleras plus Jacob, mais Israël*, voulant indiquer par là l'empreinte de la présence de Dieu en lui et l'avertir de ceci : De même que ton nom était Jacob et qu'il est devenu Israël (Israël signifie *qui regarde Dieu en face*), ainsi moi je chan-

1. Cf. Gen., xxxii, 24-28.

كذلك انا الآخر نعت¹ اسمي من صرقة² الالهة الى اسم المسيح³ وكما أنك يخرج منك اثني عشر رجل⁴ هكذا⁵ يخرج عن اسمي اثني عشر رجل⁶ الذين هم التلاميذ الاطهار ثم لم يزل اسم اسرائيل عمال الى موسى النبيء بكر الانبياء وكان فرعون قد⁷ امر القوابل اتي ذكر⁸ ولد للعبرانيين يقتلوه والبت⁹ تستقر

الباب الثالث عشر

في ذكر ميلاد¹⁰ موسى وتربيته واسمه قبطياً

* فلما توالد موسى داخل القوابل خوف الله فيه لانه كان حسن الوجه فاشاروا على امه بان تعمله في سفظ وترميه البحر فلما فعلت امه ذلك خشية من فرعون ملك مصر وكانت¹¹ ابنة فرعون في ذلك اليوم تمشي على جانب النهر¹² ثم نزلت تستحم في النهر فوجدت¹³ السفظ عايم بين تكائف¹⁴ المياد¹⁵ فاخذته وفتحته فوجدت فيه صبياً مليحاً باكياً

1. A. دعوت، B. دعوت. — 2. B. طرقة، C. طرقة. — 3. B. add. المجدد. — 4. BC. رجلا. — 5. B. كذلك. — 6. BC. رجلا. — 7. B. om. قد. — 8. B. ولد. — 9. B. الابنة. — 10. B. توالد. — 11. B. فكانت. — 12. C. النهر. — 13. C. فوجدت. — 14. B. تكائف. — 15. A. add. عايم.

gerai mon nom de Dieu en celui de Messie; et comme de toi sortiront douze hommes, ainsi douze hommes sortiront de mon nom, qui seront les saints Apôtres.

Le nom d'Israël ne cessa d'être porté jusqu'au prophète Moïse, le premier des Prophètes. A cette époque, Pharaon avait ordonné aux sages-femmes de tuer tous les enfants mâles des Hébreux et de laisser vivre les filles¹.

CHAPITRE XIII

NAISSANCE DE MOÏSE; SON ÉDUCATION; SON NOM EN LANGUE COPTE.

* Quand Moïse fut né, la crainte de Dieu s'empara des sages-femmes, parce qu'il était beau de visage; elles conseillèrent à sa mère de le placer dans une corbeille et de le jeter dans le Nil. Sa mère agit ainsi par crainte de Pharaon, roi d'Égypte. Or, le même jour, la fille de ce dernier, après une promenade sur les bords du fleuve, y descendit pour se baigner et trouva cette corbeille

1. Cf. Ex., I, 15-16.

قالت انا اربِّي هذا كاتباً¹ لي وكانت اخت موسى تتبع السفط مع² المياد فلما رات ابنة فرعون³ اخذته ووجدته باكي قالت⁴ لها تخزري ان احيب لك مرضعة من نساء العبرانيات فقالت انطلقني فمضت⁵ واتت لها بام موسى وترى موسى في بيت ابنة فرعون الى⁶ حيث كبر

واسم موسى قبطياً نسل الماء لانه من الماء اخذ ولما كبر موسى واخذ حدود الرجال خرج وجد⁷ رجلاً مصرياً يضرب رجلاً⁸ عبرانياً فقتل موسى كذا وكذا⁹ فلم يجد احداً ينظر اليه فقتل المصري ودفنه في الرمل ولما كان ثاني يوم وجد موسى اثنان¹⁰ يتخاصمان¹¹ ففصل بينهما فقال احدهما لموسى من اقامك علينا ريساً وقاضياً العلك تريد قتلي كما قتلت المصري بالامس فهرب موسى من هذه الكلمة الى ارض مدين فصادفه عند حضوره امام مدين واعطاه غنم يرعاها

1. B. كاتب. — 2. B. *pro* على. — 3. C. افرعون. — 4. B. باكيا فقالت. — 5. B. فانطلقت. — 6. B. فرجد. — 7. B. *om.* رجلاً. C. رجل. — 8. B. حكدا وككدا. — 9. C. *add.* عبرانيين. — 10. C. يتخاصمان. — 11. C. *add.* ان.

floitant au milieu des eaux. Elle la prit, l'ouvrit et y trouva un bel enfant qui pleurait et elle dit : « Je l'éleverai comme s'il était mon fils. » La sœur de Moïse, qui avait suivi la corbeille entraînée par le courant, voyant que la fille de Pharaon avait pris l'enfant qui pleurait, lui dit : *Veux-tu que j'aie te chercher une nourrice parmi les femmes des Hébreux?* — Va, dit-elle. La jeune fille alla et lui amena la mère de Moïse. Et celui-ci fut élevé dans la maison de la fille de Pharaon, jusqu'à * ce qu'il fut devenu grand¹. * f. 24 v.

Le nom de Moïse en copte signifie : « sauvé des eaux », parce qu'il en avait été retiré.

Devenu grand et adulte, Moïse sortit et trouva un Égyptien qui frappa un Hébreu; il regarda attentivement de côté et d'autre et, ne trouvant personne qui l'observât, il tua l'Égyptien et l'enterra dans le sable. Le jour suivant, il trouva deux hommes qui se querellaient; il s'avança pour les séparer, mais l'un d'eux lui dit : *Qui t'a établi chef et juge sur nous? Voudrais-tu me tuer par hasard comme hier tu as tué l'Égyptien?* A cause de cette parole, Moïse s'enfuit dans le pays de Madian, où le prêtre de ce pays, l'ayant rencontré, lui confia un troupeau pour le faire paître. Moïse conduisit le troupeau à la montagne d'Horeb pour l'y abreuver. Et c'est là que lui apparut

1. Cf. Ex., II, 1-10. — 2. Ex., II, 14.

* f. 25 r.³ فساقها الى جبل حوريب ليستقيها¹ وهناك تراء² له ملاك الله كثار تضطرم في علبقة خضراء³ فقال موسى بنظره⁴ الى * العلبقة متعجباً ولما مال نظره⁵ اليها فناداه صوتاً⁶ من العلبقة يقول

الباب الرابع عشر

في ذكر خطاب الله لموسى بطور سينا

يا موسى يا موسى انا الله اله ابايك الاله⁷ ابراهيم والاله اسحق والاله يعقوب اخلع خفيك عن قدميك لان المكان الذي انت قايماً فيه مقدس⁸ فستر موسى وجهه عن الله خوفاً منه وكان ذلك الظهور رمزاً من النار المضطربة في العلبقة على ايجاد اللاهوت⁹ بالناسوت وحلول النار الالهية بطن¹⁰ العذرى وهي لا¹¹ تحترق كما ان النار كانت تشتعل¹² في العلبقة الخضراء وهي لا تحترق¹³ وهو ثالث رمزاً رمز الله به * على ايتحاده بالناسوت¹⁴ وظهوره للخلق وهذه الرموز الثلاث¹⁴ على عدد الثالوث المقدس ايضاً

1. B. ليستقيها. — 2. B. تراءيا. — 3. C. حصوة. — 4. A. بنظره. — 5. B. ينظر. — 6. B. صوت. — 7. BC hic et deinceps habent. — 8. B. مقدسا. — 9. B. للاجريت. — 10. B. في بطن. — 11. C. لا. — 12. B. تشتعل. — 13. C. om. ... كما ان النار. — 14. B. التلند، C. التلاند.

L'ange de Dieu, semblable à un feu qui brûlait dans un buisson vert. Moïse, * f. 25 r.³ saisi d'admiration, se dirigea vers * le buisson pour le regarder, et tandis qu'il le considérait, une voix l'appela du [milieu du] buisson, en disant :

CHAPITRE XIV

DISCOURS DE DIEU A MOÏSE SUR LE MONT SINAI.

*Moïse! Moïse! je suis Dieu, le Dieu de tes pères, le Dieu d'Abraham, le Dieu d'Isaac et le Dieu de Jacob. Ote tes chaussures de tes pieds, car le lieu dans lequel tu te tiens est saint. Moïse se cacha le visage, craignant de regarder Dieu*¹.

Cette apparition du feu, brûlant dans le buisson, était une figure de l'union de la divinité avec l'humanité et de la descente du feu dans le sein de la Vierge qui n'en fut pas consumée, pas plus que ne fut consumé le buisson vert dans lequel le feu était allumé. Ce fut, troisièmement, une figure * f. 25 v.⁴ par laquelle Dieu indiquait * son union avec l'humanité et son apparition aux créatures. Ces trois figures indiquent également le nombre [des personnes] de la Sainte Trinité.

1. Cf. Ex., III, 4-6.

ثم بعد ذلك¹ قال لموسى انضرب بعصاك الارض فيصير² كذا وكذا³ فضرب موسى بعصاه⁴ الارض فصارت⁵ كما⁶ قال الله من الضربات العشرة على الارض وهي التانين واقلاب الماء دماً والقمل وخاطئ الوحش والضفادع والصرصر والجندب وذباب الكباب والبرد والملوك المفسد اباكار مصر من الانسان الى الهيمة على ما شهدت به التوراة

الباب الخامس عشر

في ذكر الخروف المرموز به عن⁷ الحمل الحقيقي

ثم بعد ذلك قال الله لموسى كلم بني اسرائيل * وقول⁸ لهم ان كل بيت من بني اسرائيل يتاعوا لهم راساً من الغنم⁹ يكون حولياً في اليوم العاشر من الهلال وان كان البيت لم يقدر يتاع خروف¹⁰ حولياً من الغنم فليشاركوا اثنين في خروف ويعينود¹¹ عندهم من اليوم العاشر من الهلال الى اليوم الرابع عشر من الهلال يذبحود¹² عند¹³ مغيب

1. C add. أيضاً. — 2. BC. فـصير. — 3. C. كذا. — 4. B. بعصاه, C. بعصانده. — 5. B. om. فصارت. — 6. B. كما. — 7. C. عن pro على. — 8. B. روفل. — 9. C. غنم. — 10. B. خروفاً. — 11. B. ريقود. — 12. B. فذبحود, C. يذبحود. — 13. C. عند.

Après cela Dieu dit à Moïse : « Frappe la terre avec ton bâton et il arrivera telle et telle chose. » Moïse frappa la terre avec son bâton, et il arriva sur la terre tout ce que Dieu avait dit, les dix plaies, qui furent : les serpents, le changement de l'eau en sang, les poux, la peste du bétail, les grenouilles, les scarabées, les sauterelles, les moustiques, la grêle et enfin l'auge qui fit périr les premiers-nés de l'Égypte, tant des hommes que des animaux, comme l'atteste la Thora¹.

CHAPITRE XV

DE L'AGNEAU, FIGURE DE L'AGNEAU VÉRITABLE.

Ensuite Dieu dit à Moïse : « Parle aux Israélites * et dis-leur : Le dixième * f. 26 r. jour de la nouvelle lune, chaque maison s'achètera un agneau d'un an; et si une maison ne peut acheter un agneau d'un an, deux maisons l'achèteront en commun, et elles le garderont depuis le dixième jour de la lune jusqu'au quatorzième. Alors ils l'égorgeront au coucher du soleil dans la nuit dont le

1. Cf. Ex., XI, XII.

الشمس في الليلة التي صبحتها الخامس¹ عشر وياكلوه وهم مستعجلين ويكون مشويًا بالنار ولا يطبخوه بماء ولا يكسر له عظم وتخرجوا وانتم مستعجلين وتلطفوا بدم الخروف اسكتفي ابواب يوتكم العليا والسفلى فأني ارسل في تلك الليلة ملاك² مفسد يفسد ابكار مصر من الانسان الى البيمة فاذا رأى الدم ملطخ على الاسكتفي³ * الابواب⁴ *
 يعلم الاسراييليين من المصريين⁴
 ثم ان الشعب فعلوا كما امر الله موسى⁵ وخرجوا مستعجلين وعجبنهم مصرورا على الكافهم لم يختمر

وقال الله لموسى اضرب بعضاك البحر فينشق فضرِب موسى بعضايه⁶ البحر فانشق ودخل بني⁷ اسراييل ماشيين على اليبس ولما سمع فرعون بخروجهم اخذ مركباته⁸ وفرسانه وعبر خلف بني اسراييل فرجع الماء عليه وغمره هو ومركباته⁹ وفرسانه وكل اقداره¹⁰ ولم يحي¹¹ منهم واحدا¹² وساق موسى شعب الله الى البرية قاصدين ارض كنعان الذي كان

1. B. الخامس — 2. B. ملاكا — 3. B. سكتفي — 4. C. om. من المصريين — 5. C. habet
 6. B. بعضاه — 7. B. بنوا — 8. B. مركبايد — 9. B. مركبايد — 10. C. كما امرهم موسى
 11. C. ولم يحيي واحد منهم — 12. B. ولم يحيي واحد منهم

matin est le 15. Ils le mangeront à la hâte. L'agneau sera rôti au feu et non bouilli dans l'eau; ils ne briseront point ses os. Vous sortirez à la hâte et vous teindrez de son sang les deux linteaux de vos portes, le supérieur et l'inférieur. Cette nuit-là, en effet, j'enverrai un ange exterminateur qui fera périr les premiers-nés de l'Égypte depuis les hommes jusqu'aux animaux; mais quand il verra le sang dont les deux linteaux¹ de vos portes seront barbouillés, il fera une distinction entre les Israélites et les Égyptiens². »

Le peuple fit ce que Dieu avait ordonné à Moïse. Et il sortit [de l'Égypte] en toute hâte, emportant la pâte avant qu'elle fût levée, dans des paquets, sur ses épaules².

Dieu dit à Moïse : « Frappe la mer avec ton bâton et elle se divisera. » Moïse frappa la mer avec son bâton et elle se divisa. Les enfants d'Israël y entrèrent et ils marchaient sur le sec. Le Pharaon, informé de leur départ, avait pris ses chars et ses cavaliers et il passait la mer à la suite des enfants d'Israël. Mais les eaux revinrent sur lui et l'engloutirent avec ses chars, ses cavaliers et toute son armée : pas un seul n'échappa³.

Moïse conduisit le peuple de Dieu dans le désert, se dirigeant vers la terre

1. Cf. Ex., xii, 3-13. — 2. *Ibid.*, 34 et 39. — 3. Cf. Ex., xiv, 5-29.

مبارك¹ ثم صار ملعون² ثم انّ الشعب جاع واعطاهم الله من³ لياكلوا في البريّة وفجر⁴ الصخرة وانبع لهم منها اثني عشر عيناً ماء ليشربوا هم ودوابهم واعطاهم من النخيل المثمرة⁵ سبعون⁶ اصلاً تمشي معهم هي واثني عشر عين⁷ المياه في كلّ موضع يصلوا اليه وهداهم في الليل بعمود نور يضي لهم وفي النهار ظلّهم بالسحاب⁸ من حرّ الشمس ولم يكل⁹ دوابهم ولم ينقطع¹⁰ اقمحتهم وهداهم الى مينا مشيته

الباب السادس عشر

في ذكر قبة الزمان الذي¹¹ اراها الله لموسى ان يعملها كالشبه الذي اراد الله له

ثم انّ الله امر موسى ان يعمل قبة الزمان من شقق منسوجة ولها ازرار وعرى ولها اعمدة خشب من سنط معشاة بالذهب وفيها من القرمز والارجوان والقطن والعشار والذهب

1. B مباركا. — 2. B ملعونا. — 3. C مننا. — 4. B وفجر. — 5. A scripsit الثمرة *supra lineam*, BC om. — 6. B سبعين. — 7. B add. من. — 8. B بسحاب. — 9. A نكل, C تكل. — 10. B تنقطع, C تنقطع. — 11. B التي.

de Canaan qui était bénie et qui est devenue maudite. Ensuite le peuple eut faim dans la solitude et Dieu lui donna de la manne à manger; il ouvrit le rocher et en fit couler douze fontaines d'eau, pour le faire boire, lui et ses bêtes de somme. * Il lui donna soixante-dix pieds de palmiers fruitiers qui * f. 27 r. marchaient avec lui, de concert avec les douze fontaines, vers tous les lieux où il se rendait¹. Il le dirigea à l'aide d'une colonne qui était lumineuse pendant la nuit pour l'éclairer et obscure pendant le jour pour le préserver des ardeurs du soleil². Ses bêtes de somme ne se fatiguèrent pas, ses vêtements ne se déchirèrent pas. Dieu le conduisit [ainsi] jusqu'au port de sa volonté.

CHAPITRE XVI

DU TABERNACLE QUE DIEU MONTRA A MOÏSE POUR QU'IL
EN CONTRUISÎT UN SEMBLABLE.

Dieu ordonna à Moïse de faire le Tabernacle avec des bandes d'étoffe tissées, munies de boutons et de ganses et supportées par des colonnes en bois d'acacia recouvertes d'or. Il devait y entrer du cramoisi, de la pourpre, du

1. Cf. Ex., xv, 27 et xvii, 1-6. — 2. Cf. Ex., xiii, 21-22.

والفضة والنحاس * وجعل لها حجاب¹ يسمى القدس وحجاب داخل² يسمى قدس القدس *^{v. 27} *
 وان تكون فيه المائدة والمنارة وقسط المن والتابوت المصنوع بالذهب وفيه اللوحى³
 المكتوبين⁴ باصبع الله وفيه درج البخور وحوض من نحاس يرسم تطهير الكهنة قبل
 وطيمهم قدس الرب

وجعل لهرود⁵ الكاهن حلة يلبسها في وقت التكهن وزنار وقلنسوة والحلة بدايرها⁶
 احراس وجلاجل من ذهب وهي مسطرة سطور⁷ من الاحجار الكريمة من البلور والياقوت
 والزمرد⁸ والزبرجد وغير ذلك

وهذه القبة اراها⁹ الله تعالى لموسى النبي على جبل سينا صنعها كالشبه الذي اراد الله
 تعالى وتقدم¹⁰ رمز الله تعالى على هذه القبة بالسفينة¹¹ التي امر¹² * نوح¹³ البار بعملها *^{v. 28} *
 لان كما كانت تلك السفينة مقببة لنزول ميازيب السماء عليها حتى ينحدر¹⁴ المياه التي
 للغضب كذلك امر الله موسى ان يصنع ايضا هذه القبة مثال¹⁵ لتلك السفينة لنجاة¹⁶

1. C. اللوحان المكتوبان. B. — 2. C. اللوحى. — 3. C. اللوحى. — 4. B. اللوحان المكتوبان. — 5. C. اللوحان المكتوبان. — 6. B. اللوحان المكتوبان. — 7. B. اللوحان المكتوبان. — 8. B. اللوحان المكتوبان. — 9. A. اوراجا. AB. — 10. A. ويقدم. — 11. C. بالسفينة. — 12. C. اللوحان المكتوبان. — 13. B. اللوحان المكتوبان. — 14. BC. ينحدر. — 15. B. اللوحان المكتوبان. — 16. C. لنجاة.

* v. 27 *^{v.} coton, du bois de l'ochtr, de l'or, de l'argent et de l'airain. * Il mit au Tabernacle un voile appelé le Saint et un autre, à l'intérieur, appelé le Saint des Saints, destiné à contenir la table, le chandelier, une mesure de manne, l'arche recouverte de feuilles d'or, dans laquelle seraient placées les deux tablettes écrites par le doigt de Dieu. Il y avait aussi [dans le Tabernacle] la boîte des parfums et le bassin d'airain destiné aux prêtres qui devaient s'y purifier avant de fouler le sanctuaire du Seigneur¹.

Moïse fit pour le prêtre Aaron une tunique dont il devait être revêtu pendant qu'il remplissait les fonctions sacerdotales, ainsi qu'une ceinture et une tiare. La tunique était garnie tout autour de clochettes et de grelots d'or et ornée de rangées de pierres précieuses telles que bértyls, hyacinthes, émeraudes, topazes et autres².

Ce Tabernacle, Dieu le Très-Haut l'avait montré à Moïse sur le mont Sinai; et Moïse l'exécuta d'après l'image que Dieu le Très-Haut lui avait fait voir. Dieu avait auparavant figuré ce Tabernacle par le vaisseau qu'il avait ordonné * au pieux Noé de construire : de même que ce vaisseau était bombé pour recevoir les averses du ciel et laisser écouler les eaux de la colère,

1. Cf. Ex., xxv-xxvii et xxx. — 2. Cf. Ex., xxviii.

الشعب من سخط الله لأنه قال إنَّ الانسان مايل الى الشرِّ منذ صباه وصار في هذه القبَّة
كهنه ولاويين¹ شفعا² في خطايا شعب الله بالذبايح وتقدمة³ القرايين عن خطايا الشعب

الباب السابع عشر

في ذكر تقدمه⁴ القرايين في قبَّة الزمان

وامر الله موسى وقال له كلّم بني اسرائيل وعزّفهم اتي من اخطا وتجاوز الناموس فليات
بكبش من الغنم وينذجه⁵ اللاوي والكاهن⁴ ماسك يديه الاتنين بقرنيه ويأخذ الكاهن
من دم ذلك الكبش ويرش على المذبح ويصبغ اصبعه بالدم ويجعله على مقدّم الكبش
عن خطاياها فآتي اغفر له تلك الخطيَّة ولم يكن⁶ قط خطيَّة يطهر منها الانسان الا بسفك دم
واوصاهم الرب وصايا عظيمة يطول شرحها على ما ذكره من سفر التوراة⁷

1. C. ولاويين. — 2. شفعا. — 3. تقدمت. — 4. تقدمت. — 5. فيذبجد. — 6. BC
تكن. — 7. B pro ... ذكره *habet* فضل التوراة (*sic*).

ainsi, conformément aux ordres de Dieu, le Tabernacle fut construit par Moïse sur le modèle de ce navire, pour sauver le peuple du courroux de Dieu qui a dit : « L'homme est enclin au mal depuis son enfance ». Il y eut, dans le Tabernacle, des prêtres et des lévites qui intercédèrent pour les péchés du peuple de Dieu, par les victimes et les sacrifices qu'ils offraient.

CHAPITRE XVII

OFFRANDE DES SACRIFICES DANS LE TABERNACLE.

Dieu donna cet ordre à Moïse : « Parle aux enfants d'Israël et fais-leur connaître que quiconque aura péché et transgressé la loi devra amener un bélier qui sera immolé par un lévite, tandis que le prêtre¹ le tiendra avec ses
mains par les cornes. Le prêtre prendra du sang de ce bélier, en aspergera l'autel, en teindra ses doigts et en mettra sur celui qui offre le bélier pour ses péchés; alors je les lui pardonnerai ». « Le péché de l'homme n'a jamais été pardonné que par l'effusion du sang². »

Le Seigneur leur donna de grands commandements, comme il est raconté dans le livre de la Thora, mais l'exposé en serait fort long.

1. Cf. Gen., viii, 21. — 2. Cf. Hébr., ix, 22.

الباب الثامن عشر

في ذكر الألواح المخددة تابوت¹ العهد

من ذلك ما سطره لهم باصبع القدرة² في الألواح³ المرسولة لهم على يد موسى وهي
 اسمع يا إسرائيل الرب الهك⁴ الرب⁵ واحد هو لا تعبد⁶ غيره ولا تشتهي امرأة صاحبك
 ولا^{*} حقله ولا حماره ولا اله بيته وايضاً قال لا تقتل لا تزني لا تسرق لا تشهد زوراً⁷ f. 29 r.
 لا تجور⁸ اكرم اباك وامك حب قريبك مثل نفسك احفظ سبت⁹ الرب وفي موضع اخر
 لا تخط صوف¹⁰ بكتان ولا كتان¹⁰ صوف لا تطبخ الجدي بلبن امه ووصايا يطول شرحها
 فقوله لا تخط صوف¹¹ بكتان ولا كتان¹² صوف وذلك¹³ من¹⁴ جملة¹⁵ عدل
 الله تعالى حتى لا يقوي الصوف على الكتان فياكله فاذا¹⁶ كان الله في التوراة ما¹⁷ سمح

1. B. بتابوت. — 2. القدرة *pro* الله B. — 3. الواح. — 4. الالهت C. — 5. C om. الرب.
 — 6. B. يعبد. — 7. B. تجبر لا تجور. — 8. B. مشيد *pro* سبت. — 9. B. عرفا. — 10. B. كتانا.
 — 11. B. صوفا. — 12. B. كتانا. — 13. B. فذلكت AC *add.* ان. — 14. C om. من. — 15. C
 لم. — 16. B. واذا. — 17. C. سمح.

CHAPITRE XVIII

LES TABLETTES CONSERVÉES DANS L'ARCHE D'ALLIANCE.

Parmi ces [commandements], il y a ceux que Dieu leur traça avec le doigt de sa puissance sur les tablettes qui leur parvinrent par la main de Moïse. Les voici : « Écoute, ô Israël, ton Dieu; il est le Seigneur unique. Tu n'en serviras pas d'autre que lui. Tu ne convoiteras point la femme de ton prochain, ni son champ, ni son âne, ni les objets de sa maison. Dieu dit aussi : Tu ne tueras point. Tu ne commettras point d'adultère. Tu ne déroberas point. Tu ne porteras point de faux témoignage. Tu ne commettras point d'injustice. Honore ton père et ta mère. Aime ton prochain comme toi-même. Observe le sabbat du Seigneur¹. » Et dans un autre endroit : « Tu ne coudras pas de la laine avec du coton, ni du coton avec de la laine². Tu ne feras point cuire un cheveau dans le lait de sa mère³ », et d'autres préceptes dont l'exposé serait trop long.

Quant à cette parole : « Tu ne coudras pas de la laine avec du coton, ni du coton avec de la laine », elle exprime la totale justice du Dieu Très-Haut, qui ne veut pas que le coton soit rongé par la laine, plus forte que lui. Et si

1. Cf. Ex., xx, 3, 8, 12-17; Matth., xix, 19. — 2. Cf. Deut., xxii, 11. — 3. Ex., xxiii, 19.

بِخِيَاطَةِ الصُّوفِ بِالكَتَّانِ حَتَّى لَا يَقْوَى أَحَدُهُمَا عَلَى الْآخَرِ شَرَعَ² بِذَلِكَ الْعَدْلَ لِلنَّاسِ
 حَتَّى لَا يَقْوَى أَحَدٌ عَلَى أَحَدٍ³ وَإَيْضًا فِي مَجِيئِهِ لِخُلَاصِ أَدَمَ بِقُدْرَتِهِ الْإِلَهِيَّةِ * لَا يَغْضَبُ⁴
 الشَّيْطَانَ وَيَقْهَرُهُ وَيَأْخُذُ أَدَمَ مِنْهُ قَهْرًا لَكِنْ قَبْلَ التَّوَاضُعِ عَنْ رَفْعِهِ وَسْتِرِ لَاهُوتِهِ عَنِ ابْلِيسَ
 وَجُنُودِهِ حَتَّى دَخَلَ فِي رُوسَاءِ⁵ كَهَنَةِ الْيَهُودِ وَحَرَّكَهُمْ⁶ عَلَى صَاحِبِ سَيِّدِنَا لَهُ الْمَجْدُ فَأَخَذَ
 حِينِيذَ⁷ الْمَسِيحِ⁸ أَدَمَ فِي دِيَةِ دَمِهِ الْمَسْفُوكِ وَلَمْ يَأْخُذِ الشَّيْطَانَ قَهْرًا بَلْ بِالْعَدْلِ
 وَأَمَّا قَوْلُهُ لَا تَأْكُلِ الْجَدِي بَلْبِنِ أُمِّهِ لِأَنَّ اللَّهَ أَمَرَ بِالْبِكُورِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ وَخَرُوجَهَا لِلَّهِ
 تَعَالَى فَكَانَ ذَلِكَ تَحْرِيفًا عَلَى خُرُوجِ الْبَكْرِ مِنَ الْغَنَمِ لِيَلَّا يَرْجِعَ⁹ عَيْنُ الْإِنْسَانِ فِيهِ وَلَمْ
 يَخْرُجْهُ¹⁰ اللَّهُ تَعَالَى
 ثُمَّ إِنَّ الشَّعْبَ نَسِيَ الرَّبَّ الْإِلَهَ¹¹ وَعَبَدُوا¹² الْآوْتَانَ وَقَالُوا أَمَّا الْوَسَايِطُ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ
 رُوحَانِيَّاتِ الْكُوكَبِ

1. A. تقوي. — 2. C. شرح. — 3. B. احدا على احدا. — 4. B. ليعتصب *pro* ليعتصب. — 5. B. روساء. — 6. B. وحررهم. — 7. B. om. حنينيد, C. حنينيد. — 8. B. add. دم. — 9. BC. — 10. B. تخرجه. — 11. B. الهه. — 12. C. وعبدوا.

Dieu, dans la Thora, n'a pas permis de coudre la laine avec le coton, de peur que l'une n'eût l'avantage sur l'autre, c'était pour établir parmi les hommes une justice qui interdirait à quiconque de faire violence à son prochain. Quand il est venu pour sauver l'homme par sa divine puissance, * il n'a pas * t. 29 v° provoqué Satana à la colère, il ne l'a pas traité avec violence en lui prenant l'homme de vive force; mais il a humilié sa grandeur, il a caché sa divinité au diable et à ses milices. Celui-ci étant alors entré dans les princes des prêtres juifs et les ayant poussés à crucifier Notre-Seigneur (à lui la gloire!), le Christ a acquis l'homme au prix de son sang répandu. Il n'a pas pris Satana par la violence, mais par la justice.

La parole : « Tu ne mangeras pas le chevreau avec le lait de sa mère », est dite, parce que le Dieu Très-Haut avait ordonné de lui céder les prémices de toutes choses. C'était une excitation à distraire les premiers-nés du troupeau, de crainte que l'homme, par convoitise, ne voulût pas les lui abandonner.

Dans la suite, le peuple oublia le Seigneur son Dieu, et adora les idoles, on disant qu'elles étaient les médiatrices entre lui et les esprits des astres.

الباب التاسع عشر

* f. 30 r.

* في ذكر مذاهب¹ الصابة عبدة الكواكب

وكان الشعب يرجع الى مذهب الصابة عبدة الكواكب لانّ دعوة عبادة² الكواكب كانت قد تقدّمت من جماعة ايّمة

منها³ فريدون الذي كان يعبد عطارد وكان يقدم له القرابين ويذبح لروحانيّته الذبايح ويخز لها البخاخير حتّى نزلت له في هيئة شعلة من النار وكلمته وكلم هو الشعب الذي معه عنها وقالت له أنّني اعطيتك العزّ والعظمة والتدير في عيون الناس واقضي حوايجك وحوايج من يقصدني ان فعلتم كلما امركم به وقربتم لي الذبايح والقرابين والبحور

وكذلك روحانيّة زحل ظهرت لشخص يسمّى⁴ زرادشت واقام دعوته منشورة⁵ الف وخمس مائة سنة * وارسل سبعون⁶ رجلاً حلّت عليها⁷ سبعون⁸ روحاً من روحانيّة زحل

* f. 30 v.

1. B. مذهب. — 2. BC. عبدة. — 3. C. om. منها. — 4. B. يسماً. — 5. B. نشرود. — 6. B. سبعين. — 7. B. عليها. — 8. Ut supra, var. 6.

CHAPITRE XIX

* f. 30 r.

* DE LA SECTE DES SABÉENS, ADORATEURS DES ASTRES.

Le peuple retournait à la secte des Sabéens qui adoraient les astres. Car l'appel à ce culte avait été lancé antérieurement par quelques grands personnages.

Parmi ceux-ci, il y eut Férédoun qui adorait Mercure (*Oûârid*). Il lui présentait des offrandes, immolait des victimes à son esprit et lui faisait brûler de l'encens, tellement que cet esprit descendit jusqu'à lui sous la forme d'une étincelle de feu et lui adressa la parole. Férédoun dit au peuple qui l'entourait ce que cet esprit lui avait dit : « Je te donnerai la puissance, la grandeur et la direction des affaires aux yeux des hommes. Je pourvoirai à tes besoins et à ceux de mes sectateurs, si eux et toi, vous faites tout ce que je vous commanderai, si vous m'offrez des victimes, des oblations et de l'encens. »

Semblablement, l'esprit de Saturne (*Zohâl*) apparut à un personnage nommé Zoroastre (*Zarâdacht*). La doctrine de celui-ci s'étant répandue dura mille

* f. 30 v. cinq cents ans. * Il envoya en mission soixante-dix hommes sur lesquels étaient descendus soixante-dix esprits issus de l'esprit de Saturne et qui conviaient

يدعوا¹ الناس الى عبادتها وقال لهم زرادشت عند موته ان لم تاكلوا جسدي وتشربوا² دمي فليس لكم نصيباً في النجاة وان تلاميذه³ بعد موته اخذوا جسده صلثوه وشربوا من صلاقتة وجاء في تحقيق مقالته لهم

وكذلك بندرطوس⁴ المتولد من بين روحانيين⁵ القمر والمشتري وهو ملك الطلسمات وهو اول من علم الناس السحر والرقا والنجامة وعلم السيميا⁶ وعلم الاخفاء⁷ وذكر وقائع الافلاك في الوجود وكل جهة انست⁸ البشر اليها من عبادة الكواكب واستنزال روحانياتها اشار الشيطان * بعمل⁹ اصنام تكون وسايط¹⁰ بين الناس وبين¹¹ روحانيات الكواكب ودخل الشيطان فيها وكلم الناس منها واسند الكلام الى روحانيات الكواكب وكانت الضلالة¹³ الاخيرة اشتر من الاولى لان كل من¹⁴ الافلين اعتقدوا فعل روحانيات الكواكب وانسوا اليها بالعبادة لتضي حوايجهم وسرت هذه القوى في البشر على ممر الزمان

1. يدعوا تي. — 2. تشربون. — 3. تلاميذ. — 4. بندرطوس. — 5. روحانياتي. — 6. BC السيميا. — 7. BC الاخفي. — 8. انسب. — 9. يعمل. — 10. وسايط. — 11. B om. وبين. — 12. روحانيا. — 13. AC الضلالة. — 14. BC om. من.

les gens au culte de cet astre. Zoroastre leur dit à l'heure de sa mort : « Si vous ne mangez mon corps et ne buvez mon sang, vous n'aurez pas de part au salut. » Après son trépas, ses disciples firent donc bouillir son corps et burent de cette eau trouble. Il obtint ainsi l'accomplissement de ce qu'il leur avait dit.

Il en va de même pour Benderitous né des deux esprits de la lune et de Jupiter (*M-Mochtari*) : il est le roi des talismans ; il est le premier qui ait enseigné aux hommes la magie, la sorcellerie, l'astrologie, la science de la magie blanche, la science des choses cachées et qui ait mentionné en réalité les conjonctions des sphères célestes et toutes les manières dont les hommes sont entrés en rapport avec elles, en rendant un culte aux astres et en cherchant à faire descendre leurs esprits.

Satan conseilla * de fabriquer des idoles qui serviraient d'intermédiaires * f. 31 r. entre les hommes et les esprits des astres. Il résida dans ces idoles et, de leur intérieur, parla aux gens, attribuant ce qu'il disait aux esprits des astres. Cette dernière erreur était pire que la première, car tous les anciens crurent ainsi à l'action des esprits des astres et s'habituerent à leur rendre un culte pour subvenir à leurs besoins. Ces influences se propagèrent parmi les hommes pendant de longs siècles, tandis que s'étendait l'appel de ceux qui

بما¹ انتشرت دعوة² من ادعى الالهية في هذا الوجود زماناً طويلاً واسمه معظماً عند جميع الفلاسفة حتى انهم كانوا يعتقدون ان جميع ما كانوا يعملونه انما يتم لهم بتمجيد اسم³ الكواكب وتقدمته⁴ القرابين لها والسجود لاسمها

وقد اثر من قواها⁵ ما فعل^{*} بالنفوس من هذه الدلالات ما لا يحصى⁶ له⁷ عدد⁸ * f. 31 v. ثم ارتسمت⁹ اصولها في العقول وطبعت اثارها في جواهر النفوس وقامت¹⁰ لهم في تصديق اقوالهم والتعبّد لمعبوداتهم مقام الايات الباهرات والمعجزات الخارقات للعادة وهو انهم كانوا ينظرون¹¹ كيف يمزجون¹² القوى الفلكية بالطابع العنصرية في اشكال مخصوصة وعزائم مخصوصة فصدر عن تلك الاشكال من الاثار الغريبة ما يخرق العقول البشرية وذلك انهم كانوا مثلاً يصفون صورة¹³ من حجر مخصوص في طالع¹⁴ مخصوص على واد¹⁵ كبير الاسودة فلا يرجع احد يعبر ذلك المكان جملة¹⁶ وكذلك يفعلون في طرد الوحوش والطيور والافاعي والحشرات¹⁷ وغير ذلك بما يتلا¹⁸ من تعليم روحانيات الكواكب * f. 32 r.

1. C. كبا. — 2. دعوت. C. — 3. C. om. اسم. — 4. C. وتقدمت. — 5. C. قواها. — 6. B ينظرون. — 7. A. لها. — 8. B. عدد. — 9. C. ارتسمت. — 10. C. واقامت. — 11. A. ينظرون. — 12. B. يمزجون. — 13. C. صورت. — 14. C. om. طالع. — 15. B. وادي. — 16. B. بالجملة. — 17. C. والحشرات. — 18. BC. تماثلاً pro بما يتلا.

s'attribuaient la divinité dans ce monde. Le nom de [Benderitous] fut si grand parmi les philosophes qu'ils croyaient que tout ce qu'ils faisaient n'était accompli que par la glorification du nom des astres et grâce aux offrandes qu'ils leur faisaient et à l'adoration de leurs noms.

* f. 31 v. De leur puissance sur les âmes, * ces idées laissèrent des traces innombrables. Leurs principes s'imprimèrent dans les intelligences, et leurs traces se fixèrent au plus intime des âmes, leur tenant lieu, pour croire en leurs paroles et se vouer au culte de leurs divinités, des signes évidents et des miracles les plus extraordinaires. C'est qu'ils voyaient comment ils unissaient les forces astrales avec les éléments simples dans des formes particulières et des devoirs particuliers. Et il résulta de ces formes des suites étranges qui stupéfaient les intelligences humaines. C'est ainsi par exemple qu'ils faisaient une figure avec telle pierre sous tel horoscope, sur une vallée infestée de lions et aucun lion absolument ne passait plus dans ce lieu. Ils agissaient * f. 32 r. pareillement pour éloigner les bêtes féroces, * les oiseaux, les vipères, les insectes, etc., d'après l'enseignement qu'ils avaient reçu des esprits astraux dont nous avons parlé. Sur les trésors remplis d'argent et de pierreries

المقدم ذكرها ويضعون المهالك على الكنوز المملوّة اموالاً وجواهر¹ مختلفة ممثلة على صورة سيف وحوش² وامياه او افاعي³ فلا يعود احد⁴ يقدر على مقاربتها الا من كان عارفاً بعلومهم وكانوا يفعلون من هذه⁵ الطلسمات والعزائم ثمّ والاستخدامات ما يقصر اللسان عن⁶ وصفها

وقد فعل ارسطاطاليس امثالها للاسكندر عند ما مضى الى ارض فارس ويحتاج هاهنا الى بيانها فانه قال له اعلم ايها الملك ان بلاد فارس وسيعه جداً وبراري معطشة مقفورة⁷ وحيشك كثير⁸ وينبغي ان يكون معك من الطلسمات ما يعينك على⁹ بلوغ المرام وتسهيل الامور العظام اعمل لك تابوتاً⁹ من حديد وتجعل ضمنه تمثالاً من حديد على صورتك وتمائيل¹⁰ من حديد على صورة حيشك ركاباً¹¹ على خيل من حديد وتعمل تمائيل¹² من رصاص على صورة اعدائك بيد كل واحد منهم سيفاً من رصاص ملوياً¹³ على يده الى خلف وفي اليد الاخرى رمحاً¹⁴ من رصاص منكوساً¹⁵ ومع كل واحد منهم¹⁶ قوساً مقطوع الوتر وتجعل بين الجيش والتابوت حجاباً من حديد ثمّ تقدم قرانياً

1. B. رجراها. — 2. C pro ... صورة. — 3. B. — 4. B. — 5. B. — 6. B. — 7. B. — 8. B. — 9. C. — 10. B. — 11. B. — 12. B. — 13. C. — 14. C. — 15. C. — 16. B.

diverses ils construisaient des engins sous la forme d'épées, de bêtes féroces, de flaques d'eau ou de vipères; et personne ne pouvait en approcher en dehors de ceux qui avaient leurs connaissances. En fait de talismans, d'enchantements et des services qu'ils obtenaient du démon, ils faisaient ce que la langue est impuissante à exprimer.

Aristote avait fait pareilles choses pour Alexandre, lorsque celui-ci se rendit dans le pays de la Perse, et il nous faut raconter cela. « Sache, ô roi, dit Aristote, que la Perse est une contrée immense dans laquelle il y a des déserts sans eau et inhabités. Comme ton année est nombreuse, tu as besoin de talismans qui t'aideront à atteindre ton but et faciliteront tes grandes entreprises. Tu feras donc un coffre de fer dans lequel tu placeras ton effigie en fer, ainsi que les effigies en fer de ton armée montée sur des chevaux de fer. Tu feras aussi des effigies en plomb de tes ennemis dont chacun portera, dans une main, une épée de plomb recourbée en arrière sur le revers de la main, et, dans l'autre main, une lance de plomb, la pointe en bas; à chacun d'eux tu donneras un arc dont la corde sera brisée. Tu placeras, entre l'armée et le coffre, un rideau de fer: puis tu offriras un sacrifice et de l'encens à

وبخوراً¹ لبندريطوس² ملك الطلمسات وتزيد في تمجيده وتعظيمه وتحمل هذا³ التابوت معك في عسكرك حيثما⁴ حلتك واينما⁵ توجهت وكلما رحلت مرحلة⁶ تضع⁷ التابوت بيدك ولا يمسه غيرك فانك تكون انت ومن معك امينين⁸ من حيل الاعداء وكيدهم⁹ ومكرهم في امورك واحتياهم عليك بكل قوّة ارضيّة وتعمل طلسماً اخر مختص¹⁰ بانواع المياه في البراري المعطشة فانك اذا فعلت ذلك نبت لك المياه في البراري المعطشة¹¹ فرويت¹² انت وحيشك ودوابكم¹³

فلما علم الله سبحانه انّ عقول البشر انجذبت الى عبادة الهة غيره¹⁴ وهو لم¹⁵ يشاء الا خلاص الانسان وانهم لم يالفوا الا لنظر¹⁶ المحسوس المنظور اراد بكثرة رحمته وتحسنه ان يجتذب عقولهم اليه بما الفوه وقابل¹⁷ ما فعله الشيطان ونسبوا¹⁸ الى روحانيات الكواكب بنظايرها من جهة رحمته اولاً فاول¹⁹ فقابل²⁰ شعلة²¹ النار الذي²² ظهرت عن روحانيته²³

* f. 33 v. 23

1. — واين ما C. — حيث ما C. — 2. — لبندريطوس B. — 3. — جدد B. — 4. — حيث ما C. — 5. — واين ما C. — 6. — مرحلة B, فرحلة A. — 7. — تضع B. — 8. — امينين B. — 9. — ومكرهم B. — 10. — مختص C, مختصص B. — 11. — B om. ... فعلت اذا فعلت. — 12. — برويتك B. — 13. — درابك B. — 14. — غريده B. — 15. — ما C, لا B. — 16. — النظر C. — 17. — وقابل B pro مقابل. — 18. — وينسبون B. — 19. — اولاً B. — 20. — مقابل B pro مقابل. — 21. — شعلة C. — 22. — الذي B. — 23. — روحانيات C.

Benderitous, roi des talismans, tu le glorifieras et l'exalteras le plus possible. Tu porteras ce coffre avec toi dans ton armée partout où tu camperas, partout où tu iras; toutes les fois que tu feras une étape, tu placeras le coffre dans la main et nul n'y touchera, si ce n'est toi. Ainsi, toi et les tiens, vous serez en sécurité contre les ruses de l'ennemi, contre ses embûches, contre ses tromperies et contre les stratagèmes qu'il emploiera contre toi avec toute sa force terrestre. — Tu feras un autre talisman destiné à faire couler des fontaines dans les déserts sans eau. Par ce moyen, tu auras des sources jaillissantes dans les déserts desséchés; tu pourras te désaltérer, ainsi que ton armée et les bêtes de somme. »

Voyant que l'intelligence des hommes se laissait entraîner au culte d'autres dieux que lui et qu'ils étaient accoutumés à ne regarder que les choses sensibles et visibles, comme il ne voulait que leur salut dans l'abondance de sa miséricorde et de sa compassion, Dieu (qu'il soit glorifié!) résolut de ramener à lui les intelligences par les objets qui leur étaient familiers et il opposa aux œuvres de Satan attribuées aux esprits sidéraux, des œuvres pareilles dérivées progressivement de sa miséricorde. * Il opposa à la flamme qui, provenant de l'esprit de Saturne, s'était montrée à Fériidou et à sa

* f. 34 v.

عطارد لفریدون وجماعته وقالت انا اعطيتكم العزة والقوة واقضي حواجكم بشعلة النار الذي اظهرها الملاك لموسى في العليقة وهي لا تحترق¹ ولما مال موسى نحوها² سمع صوت الله منادياً له ائني انا الله اله³ ابايك الاله⁴ ابرهيم والاله اسحق⁵ والاله يعقوب وايضاً زرادشت لما اقام سبعون⁶ رجلاً وحلت عليهم سبعون روحاً من روحانية زحل يدعوا الناس الى عبادتها كذلك المسيح الابن⁷ الازلي قنوم الاله الكلمة ارسل سبعون⁸ تلميذاً يدعوا الناس الى الايمان به وقال لهم اشفوا المرضى اقيموا⁹ الموتى طهروا البرص اخرجوا الشياطين¹⁰ مجاناً اخذتم مجاناً اعطوا

الباب العشرين¹¹

في ذكر مقابلة¹² آيات الله قبالة¹³ الآيات المنسوبة عن الكواكب¹⁴

ثم جعل التابوت المصنوع بالذهب الذي فيه اللوحي الحجارة المكتوبين باجمع الله

1. B تحرق. — 2. B ونحرجا. — 3. B الاله. — 4. B اله. — 5. B om. والاله اسحق. — 6. B سبعين. — 7. C الابن المسيح. — 8. B سبعين. — 9. A قيموا. — 10. C الشيطان. — 11. BC العشرون. — 12. C مقابلت. — 13. C قبالت. — 14. B بالكواكب *pro* الآيات المنسوبة عن الكواكب.

troupe et avait dit : « Je vous donnerai la puissance et la force et je pourvoirai à vos besoins, » la flamme qu'il montra à Moïse dans le buisson incombustible. Quand Moïse se fut dirigé vers lui, il entendit la voix de Dieu qui lui criait : *Je suis le Dieu de tes pères, le Dieu d'Abraham, le Dieu d'Isaac et le Dieu de Jacob.* — Il en fut de même pour Zoroastre, lorsque dans les soixante-dix hommes établis par lui résidèrent les soixante-dix esprits provenant de l'esprit de Saturne et engageant les hommes à lui rendre un culte. Le Christ, Fils éternel, personne divine, Verbe, envoya pareillement soixante-dix disciples pour exhorter les hommes à croire en lui et il leur dit : *Guérissez les malades, ressuscitez les morts, purifiez les lépreux, chassez les démons. Vous avez reçu gratis, donnez gratis.*

CHAPITRE XX

LES SIGNES DE DIEU MIS EN OPPOSITION AVEC LES SIGNES
ATTRIBUÉS AUX ÉTOILES.

Dieu mit ensuite en opposition l'arche recouverte de feuilles d'or, con-

1. Ex, iii, 6. — 2. Matth., x, 8.

وهم¹ داخل التابوت قبالة² التابوت الحديد³ الذي عمله ارسطو⁴ لاسكندر قبالة⁵ اعداه في البرية وجعل موسى وهرون كهنته⁶ قبالة⁷ كهنه ذلك التابوت وجعل موسى يضرب بعصاه الارض فتنبع⁸ المياه اثني عشر عيناً⁹ ماء قبالة طلسمات نبع¹⁰ المياه لاسكندر في البرية وكذلك عصاة موسى في كل ما صار¹¹ من الموضوعات¹² لروحانيات الكواكب تكمل¹³ العصا¹⁴ مثله قبالة¹⁵ كون البشر لم¹⁶ تالف آلا للفعل المحسوس¹⁷ فلما علم الله سبحانه ذلك من البشر ان عقولهم انجذبت¹⁸ لعبادة غيره وانهم لا يالفوا آلا لما ينظروه من المحسوس ارسل روح قدسه اولاً على الحكماء قبل اتيان الشريعة وبعد الحكماء جاءت¹⁹ الشريعة الانبياء

1. B. وجعل. — 2. B. قبالت. — 3. A. الحديد. — 4. B. ارسطو، C. ارسطرطاليس. — 5. C. قبالت. — 6. B. الكهنه. — 7. C. قبالت. — 8. C. فينبع. — 9. B. عين. — 10. B. نبع. — 11. B. قبل. — 12. C. الموضوعات. — 13. B. تعبل. — 14. B. العصا. — 15. B. قبالت. — 16. B. لم. — 17. C. لفعل محسوس. — 18. B. ان. — 19. B. جاءت.

* L. 34 r. 1. *tenant les tables de pierre écrites par son doigt, avec le coffre de fer qu'Aristote avait fabriqué pour Alexandre contre ses ennemis du désert. Moïse et Aaron établirent pour l'arche des prêtres, en regard de ceux qui étaient destinés au service de ce coffre. Moïse frappa la terre avec son bâton et l'eau jaillit de douze fontaines, en opposition avec les talismans qui, dans le désert, avaient fait jaillir des eaux pour Alexandre. Ainsi, la verge de Moïse accomplissait ce qui correspondait à toutes les choses attribuées aux esprits sidéraux, parce que le genre humain n'était habitué qu'aux actes tombant sous les sens. Quand Dieu (qu'il soit glorifié!) avait vu que les intelligences humaines étaient entraînées à un autre culte que le sien et qu'elles n'étaient habituées qu'aux choses sensibles et visibles, il envoya son Esprit-Saint sur les sages, avant la venue de la Loi; après les sages, vinrent la Loi et les Prophètes.*

الباب الحادي والعشرون¹

* في ذكر الحكماء المرسومين بالنبوة عن السيد المسيح وما قالوه

* f. 34 v°.

أما الحكماء فمنهم² من قال كلام الحكمة³ وهو ينبغي للإنسان أن يأخذ نفسه بالبر والزكاة ويعزيها⁴ من جميع الأنداس فإنه إذا فعل ذلك تهيأ له معرفة⁵ الاسم ذي الستة الأحرف⁶ ويرى الكلمة التي هي ابن الله الذي هو لا الم ولا لا الم⁷ الشرح عن ذلك أما قوله⁸ تهيأ له معرفة الاسم ذي الستة الأحرف⁹ فهذا الاسم هو اسم المسيح وهو له¹⁰ الم س ي ح فهذه ستة أحرف وأما قوله يرى الكلمة التي¹¹ هي ابن الله الذي هو لا¹² الم ولا¹³ الم فالمسيح¹⁴ لا يسمى مسيح إلا من جبهتين مختلفتين¹⁵ أحدهما لاهوته والآخر ناسوته فصارا¹⁶ معاً¹⁷ مسيحاً واحداً ورباً واحداً * f. 35 r°.

1. BC والعشرون. — 2. C فيهم. — 3. B الحكماء. — 4. C ويعزيها. — 5. C معرفت. — 6. B التي هي *habet* الذي هو لا الم *pro ...*. — 7. C ولا الم *pro*. — 8. B *pro ...* الذي هو لا الم *pro ...*. — 9. B أحرف. — 10. B *pro* وهو له *habet*. — 11. B *pro* وهو له *habet*. — 12. B *om.* لا. — 13. B *om.* لا. — 14. B *add.* وقوله. — 15. B مختلفتين. — 16. B معاً. — 17. B واحداً. — 18. BC مختلفين. — 19. B معاً.

CHAPITRE XXI

* DES SAGES ÉTABLIS POUR PROPHÉTISER SUR N.-S. LE CHRIST

* f. 34 v°.

ET DE LEURS PAROLES.

Parmi les sages, il en est un qui, parlant conformément à la sagesse, a dit : « Il faut que l'homme applique son âme à la justice et à la pureté et qu'il la dépouille de toutes les souillures. En agissant de cette manière, il se dispose à connaître le nom de six lettres et à voir le Verbe, fils de Dieu, qui n'a pas souffert et qui a souffert. »

Commentaire de ces paroles. — Ces mots : « Il se dispose à connaître le nom composé de six lettres » désignent le nom du Messie qui contient *a l m s i h* : voilà bien six lettres. Quant à ces autres mots : « Il verra le Verbe, fils de Dieu, qui n'a pas souffert et qui a souffert », [il faut remarquer que] le Messie tire ce nom de deux sources différentes, * l'une sa divinité, l'autre son * f. 35 r°.
humanité; ces deux sources forment ensemble un Messie unique et un Seigneur unique. Le Messie a souffert, pendant son crucifiement, dans son

فقد الم المسيح عند صلبه من جهة ناسوته ولا الم من جهة لاهوته فصار المسيح الواحد حينئذ¹ كما تنبى² الحكيم³ بالهام روح الحكمة التي هو⁴ روح القدس وقال لا⁵ الم ولا لا⁶ الم

وقال ناسون⁷ الحكيم الاب الاول الذي نطق حين ارسل الى العالم كلمته بالارادة وهو صوت الاب الذي هو كلمته الوحيدة

وقال ايلون الحكيم ان ابن الله الكبير المتعظم يجيء متدرعاً باللحم ويتشبه في الارض بالمائتين⁸

وقال برفونيس⁹ الحكيم الضياء العقل الذاتي اذا خرج ونزل رجع سعد وهو نور¹⁰ اذا ما نزل بين العالم نور لا يدرك

وقال¹¹ بطرناطيس¹² الحكيم * كذلك¹³ كان الكلمة الها وبيده كان الكل ولما نزل¹⁴ من السماء وتدرع باللحم ابدنا انساناً واطهر عظمته وايضاً آتاه الاله حسب ما لم يزل قبل نزوله

1. BC حينئذاً. — 2. B بينى?, C تنبأ. — 3. C om. الحكيم. — 4. B هي. — 5. B om. — 6. B om. لا. — 7. A ناسون. — 8. B man. rec. بالمائتين pro بالناس. — 9. B برفونيس. — 10. B نور. — 11. B om. وقال. — 12. B نظرانطيس, C بطرناطيس. — 13. B كذلك. — 14. C نزل. بدلكت.

humanité, mais il n'a pas souffert dans sa divinité. Il est devenu alors le Messie unique, comme l'a prophétisé, par une inspiration de l'Esprit de sagesse ou Esprit-Saint, le sage en question, quand il a dit qu'il a souffert et qu'il n'a pas souffert.

Nason (*Nisoun*) le sage a dit aussi : « Le Père a parlé le premier, quand il a envoyé au monde son Fils par sa volonté. Celui-ci est la voix du Père, son Verbe unique. »

Houu le sage a dit : « Le Fils très grand de Dieu viendra revêtu de la chair et ressemblera sur la terre aux mortels. »

Porphyre (*Barfounis*) le sage a dit : « La lumière, l'intelligence substantielle, lorsqu'elle sera sortie et descendue, remontera; c'est une lumière qui resterait inaccessible, si elle ne descendait pas dans le monde. »

* Bařarnâtis le sage a dit : * « Ainsi le Verbe est Dieu, il a tout dans sa main. Quand il fut descendu du ciel et se fut revêtu de la chair, il fit paraître son humanité et manifesta sa grandeur. De plus, il est Dieu, comme il l'avait toujours été avant sa venue. »

وقال هرمس¹ الحكيم والكلمة من الاب الاول عند ما ولد وهو كامل بنور لا يدرك تماماً² بالشكل وهو ولد وفاعل³ اذا ما نزل فتجسد من عذرى له ظل الماء وقال ماتي الحكيم اذا ظهرت ونزلت الى الارض النار التي هي قبل الظلم⁴ وظهرت⁵ في جسم ارضي ولا يفهما كثيراً⁶ من الناس ثم تعود وتعود الى بلدها الاول العالية⁷ المجد

وقالت سبلة الحكيمة ان في العصر السادس يقوم ملك قوي فيترايا⁸ له علامة الصليب في السماء الذي هو مزعج ان يعلق⁹ الاله ابن الله ويرى الله باحية اليمين لم تبضع¹⁰ امه رجلاً ويقاومه الملك الذي لا يقدر ان يخاص نفسه ويقتل¹¹ الاطفال بسبب الذي ولد في بلدة يهودا

وقال هرمس الحكيم يسير¹² كوكب قوس المشرق من المشرق الى المغرب سنتين ونصف ويرجع الى مركزه¹³ وهو كوكب البشارة وهو يسير بين يدي الحكماء الاتيين

1. C. هرميس. — 2. B. تابناً. — 3. — B. ولد فاعلي. — 4. B. الظلم. — 5. AC. وظهرت. — 6. B. *habet* ولا يعرفها كثيراً *pro*. — 7. C. العاليت. — 8. B. فيترايا. C. فيترايا. — 9. A. معلق. — 10. B. سايضع. — 11. A. يقتل. — 12. B. يصير. — 13. A. مركزه.

Ormuz le sage a dit : « Le Verbe vient] du Père principe. Quand il naquit étant déjà parfait en lumière, il n'obtint pas un complément dans sa nature. Il est fils et agent dans sa descente [sur terre]; son incarnation d'une vierge [résulte] de l'ombre de l'eau¹. »

Manès (*Mânî*) le sage a dit : « Lorsque paraîtra et descendra sur la terre le feu qui existe avant les ténèbres, lorsqu'il se montrera dans un corps terrestre, beaucoup de gens ne le comprendront pas. Il s'en retournera ensuite et remontera dans son premier séjour dont la gloire est sublime. »

La sage Sabla a dit : « A la sixième époque, se lèvera un roi puissant qui verra dans le ciel le signe de la croix sur laquelle Dieu, fils de Dieu, doit être suspendu. Dans la région de l'est on verra Dieu dont la mère n'aura pas connu d'homme. Un roi lui tiendra tête qui sera incapable de se sauver lui-même et tuera les jeunes enfants à cause de celui qui sera né dans une ville de Juda. »

Ormuz le sage a dit : « Une étoile, sortie du levant, marchera de l'Orient vers l'Occident, pendant deux ans et demi, puis retournera à son poste : ce

1. C'est-à-dire, sans doute, d'un sperme irréal.

من المشرق الى الملك الازلي يسجدوا له ويتقدموا قرايبتهم اليه ومن اجله تقتل الاطفال وذلك بعد مائة وثلاثة وثمانين¹ دورة لكيوان² العتيق

الشرح عن ذلك انما كيوان العتيق فهو كوكب زحل وكونه عتيق كونه اول الافلاك من فوق الى اسفل وهو يقطع الفلك كل دورة في³ ثلثين سنة فاذا ضربت⁴ ثلاثين⁵ في مائة ثلاثة وثمانين⁶ خرج منها خمسة الاف⁷ واربع مائة وتسعين سنة وفي العشرة سنين لكمال⁸ خمسة الاف وخمس مائة سنة للعالم ظهر سيدنا المسيح متجسدا كما قالت ساير الانبياء والحكماء

وقال افلاطون في كتاب الاسرار انّ العلي الاعلى⁹ يظهر في الارض ويقيم الموتى ويظهر اياته الربانية ويرجع الى عرشه المرهوب ولا يعودون يرونه الى يوم الحكم العظيم وقال ارسطو¹⁰ في كتابه المسمى كنز الكنوز انّ كنز الحياة عند ادوناي الاله الذي يظهر في المسكونة ويسمع صوته الذين في القبور فيقومون هذا ما دلّت عليه اقوال الحكماء

1. B. — 2. ثمانون. — 3. طربت. — 4. ثمانون. — 5. ثمانون. — 6. ثمانون. — 7. ثمانون. — 8. ثمانون. — 9. ثمانون. — 10. ثمانون.

sera l'étoile de la bonne nouvelle. Elle marchera devant les sages qui viendront de l'Orient vers le Roi éternel pour l'adorer et lui offrir leurs présents. A cause de lui, les petits enfants seront massacrés, et cela, après cent quatre-vingt-trois révolutions du vieux Saturne (*Kaiwân*). »

Commentaire de ce passage. — Quant à *Kaiwân al-'Atiq*, c'est la planète de Saturne (*Zohab*). Elle est appelée 'Atiq, parce que c'est la première des sphères célestes de haut en bas. Elle traverse le ciel dans une révolution qui dure¹ trente ans. Si l'on multiplie trente par cent quatre-vingt-trois on obtient 5490 années; et dans les dix années qui complètent les 5500 ans de l'âge du monde parut Notre-Seigneur le Christ dans la chair, comme l'avaient annoncé les autres prophètes et sages.

Platon a dit dans le *Livre des Mystères* : « Le Très-Haut paraîtra sur la terre; il ressuscitera les morts et manifestera ses signes divins. Puis il retournera à son trône redoutable et on ne le verra plus jusqu'au jour du grand jugement. »

Aristote a dit dans son livre intitulé *Trésor des Trésors* : « Le trésor de la vie réside dans le Dieu Adonai qui paraîtra dans l'univers habité. Ceux qui sont dans les tombeaux entendront sa voix et ressusciteront. »

Telles sont les indications contenues dans les paroles des sages.

* الباب الثاني والعشرين¹

* f. 37 r.

في ذكر نبوات الانبياء الذي² تنبوا عن ظهور السيد المسيح له المجد

وأما ما تنبّت به الانبياء عن سرّ التجسّد الغريب³ العجيب فأما ما ورد من قول
الانبياء المتأخّرين مضافاً لنبوّات الحكماء الاقدمين فمن ذلك قول موسى بكر الانبياء
انّ الله يقيم لكم نبياً من اخوتكم مثلي له فاطيعوا
وكذلك ايضاً اشعيا النبي⁴ قال هوذا العذرى تجبل وتلد ابناً وتدعى اسمه عمانوئيل
الذي تفسيره الله معنا

وقال ايضاً اشعيا⁵ يا ربّ من صدّق⁶ بسمعنا وذراع الربّ لمن اعلنت يعني بذراع
الربّ قوّة الربّ الذي هي كلمته⁷ الوحيدة لمن⁸ ظهرت متجسّدة * وظهورها⁹ متجسّدة
هو¹⁰ اعلانها

1. B والعشرون. — 2. الدّين BC. — 3. B om. الغريب. — 4. C pro ... وكذلك habet
ايضاً اشعيا كذلك النبي ايضاً. — 5. C add. النبي. — 6. C يصدق. — 7. B الكلمة. — 8. B ولما ان
C لما. — 9. A يظهرها. — 10. B و pro هو.

* CHAPITRE XXII

* f. 37 r.

LES PRÉDICTIONS DES PROPHÈTES CONCERNANT LA VENUE
DE NOTRE-SEIGNEUR LE CHRIST (A LUI LA GLOIRE!).

Parmi les prédictions des Prophètes concernant le mystère de l'Incarnation extraordinaire et merveilleuse, parmi les paroles des derniers Prophètes ajoutées aux prédictions des anciens sages, il faut noter d'abord cette parole de Moïse, le premier des Prophètes : *Dieu vous suscitera un prophète comme moi parmi vos frères : vous lui obéirez*¹.

Pareillement le prophète Isaïe a dit : *Voici que la Vierge concevra et enfantera un fils et elle lui donnera le nom d'Emmanuel*², c'est-à-dire Dieu avec nous. Il a dit aussi : *O Seigneur, qui a cru à ce qu'il nous entendait dire et à qui le bras du Seigneur a-t-il été révélé*³? Par « le bras du Seigneur... », il veut dire : « La puissance du Seigneur qui est son Verbe unique, à qui a-t-elle apparu incarnée? » * Elle s'est révélée par son apparition dans la chair.

* f. 37 v.

1. Deut., xviii, 15. — 2. Is., vii, 14. — 3. *Ibid.*, lxx, 1.

وقول ارميا النبي هذا الهنا¹ ولا نتقول² معه اخر اوجد³ كل طريق الاستواء⁴ واعطا
ايناها يعقوب فتاه والى⁵ اسراييل المحبوب منه شرح طريق الاستواء⁶ ان الله يضع
المستكبرين ويعطي النعمة للمتواضعين فحلول النعمة يذهب التعظيم وتستوي الطريق وقال
ارميا ايضاً وبعد ذلك في الارض ظهر⁷ وتصرف مع البشر

وقال داوود النبي اساساته في الجبال المقدسة احب الرب ابواب صهيون افضل من
جميع مساكن يعقوب اعنى⁸ النبي بابواب صهيون معين⁹ احدها¹⁰ انه اعنى بابواب صهيون

بطن مريم العذرى افضل من جميع مساكن يعقوب * اسراييل والعذرى من بني اسراييل
اعنى انه احب ابواب طهارة¹¹ بطنها افضل من اولاد اسراييل جميعاً والمعنى الثاني انه
احب صهيون لان¹² فيها اعطا¹³ جسده المقدس ليلة صلبه والامه الذي كان فيها الخلاص
لادم وذريته

وقال داوود ايضاً في مزموه اربعة وثمانين¹⁴ الرحمة والعدل تلاقيا والرحمة والعدل

1. B. الاعنا. — 2. B. نقتول. — 3. A. اوجد, B. ووجد. — 4. B. الاستوى. — 5. B. ولا. —
6. B. الاستوى. — 7. B. طهر في الارض. — 8. اعنا. — 9. B. معين. — 10. BC. احدها.
— 11. B. ابرابا طاهرة. — 12. C. لانه. — 13. B. اعطي. — 14. B. وثمانون.

Jérémie a dit : *Celui-ci est notre Dieu et nous n'en associons pas d'autre avec lui. Il a trouvé toutes les voies de l'aplanissement et les a données à Jacob, son serviteur, et à Israël, son bien-aimé*¹. — Commentaire des mots : « les voies de l'aplanissement ». Dieu abaisse les superbes et donne sa grâce aux humbles². La descente de la grâce chasse l'orgueil et aplanit les chemins. Le même prophète a dit : *Après cela, il a apparu sur la terre et il a fréquenté les hommes*³.

Le prophète David a dit : *Il est fondé sur les montagnes saintes. Le Seigneur aime les portes de Sion plus que toutes les demeures de Jacob*⁴. Le prophète donne aux mots « les portes de Sion » deux significations : Par les portes de Sion, il désigne d'abord le sein de la Vierge Marie qu'il préfère à toutes les demeures de Jacob-Israël ; * la Vierge Marie faisait partie des enfants d'Israël et il veut dire qu'il aime les portes de son sein très chaste plus que tous les enfants d'Israël. En second lieu, il aime Sion, parce que c'est dans cette ville que le Seigneur a livré son corps très saint, la nuit de son crucifiement et de ses souffrances, et qu'il a racheté Adam et sa postérité.

David a dit aussi dans le psaume 84 : *La miséricorde et la justice se sont rencontrées*⁵. Or la miséricorde et la justice sont deux choses opposées ; et si

1. Baruch, m, 36-37. — 2. I Pierre, v, 5. — 3. Baruch, m, 38. — 4. Ps. LXXXVI, 1-2. — 5. Ps. LXXXIV, 11.

ضدّين¹ أما عدل وأما رحمة فإن اردت شرح ذلك اعلم أنّه اتّحاد اللاهوت بالناسوت وظهوره للخلق لأنّ العدل هو اللاهوت والرحمة هي² الناسوت لأنّ الربّ³ عادل وليس عنده ظلم فلو عدل حقّ العدل لوجب على ادم وذريّته العقاب الدائم الى الابد لكن لما شاء برحمته ان يرحمهم لبس صورة⁴ الانسان وألّمها⁵ بالعقاب الذي⁶ كانت تستحقّه الى الابد ثلاث⁷ ساعات من نهار يوم⁸ الجمعة الذي⁹ كان فيها الصلوات المقدّس وتمّ قول النبيّ الرحمة والعدل¹⁰ تلاقيا

وقول داوود ايضاً اقتسموا بينهم ثيابي¹¹ وعلى لباسي اقترعوا وثقبوا¹² يدي ورجلي وستروا جسدي وعند عطشي سقوني خللاً¹³ وداوود لم يتّفق له شيء من ذلك وأتما اشعال روح القدس في نفس النبيّ هو اظهر جميع ما يكون قبل وقوعه وكونه ولو اخذنا¹⁴ ان نصف ذلك من اقوال الانبياء واحدة واحدة لطال الكلام ومآ¹⁵ السامع¹⁶ وأتما قصدنا في ذلك الاختصار والايجاز

1. B. واوليها A. — 2. B. هو. — 3. C. om. الرب. — 4. A. واوليها. — 5. B. التي. — 6. C. ثلاثة. — 7. C. om. يوم. — 8. B. التي. — 9. C. عدل. — 10. B. واوليها. — 11. B. قسموا ثيابي بينهم. — 12. B. و. — 13. B. اجدا. — 14. A. وملة. — 15. B. واوليها. — 16. B. واوليها.

tu veux l'explication de ces mots, sache qu'ils désignent l'union de la divinité avec l'humanité et sa manifestation aux hommes. Car la justice c'est la divinité et la miséricorde c'est l'humanité. Le Seigneur est juste, en effet; il n'y a pas d'injustice en lui et s'il avait jugé selon la rigueur de sa justice, il aurait de toute nécessité infligé à Adam et à sa descendance un châtiment éternel. Mais lorsque, par sa miséricorde, il eut résolu d'avoir pitié d'eux, il revêtit une forme humaine à laquelle il fit souffrir, le vendredi de la sainte * t. 38 v. crucifixion, pendant trois heures, le châtiment qu'ils avaient mérité pour l'éternité. Ainsi fut accomplie la parole du prophète : « La miséricorde et la justice se sont rencontrées. »

David a dit encore : *Ils se sont partagé mes vêtements, ils ont tiré au sort ma tunique¹; ils ont percé mes mains et mes pieds²; ils ont cloué mon corps et dans ma soif ils m'ont abreuvé de vinaigre³.* A David il n'est rien arrivé de tout cela; mais l'illumination de l'âme de ce prophète par l'Esprit-Saint lui a fait voir tous les événements futurs avant leur arrivée.

Si nous voulions rapporter une à une les paroles des Prophètes sur ce sujet, l'exposé en serait fort long et l'auditeur en concevrait de l'ennui. Nous n'avons voulu en donner qu'un résumé succinct.

1. Ps. xxi, 19. — 2. *Ibid.*, 17. — 3. Ps. lxxviii, 22.

ثم ان سيدنا¹ لما اشرق * نوره في عقول² الانبياء والحكماء حتى راوا ظهوره³ *
متجسداً وتكلموا على ذلك حينئذ⁴ ظهر لخالقه متجسداً في صورة انساناً⁵ اثباتاً⁶ بالانتماء⁷
ما راى⁸ الانبياء من ظهوره قبل اتيانه متجسداً في صورة انسان ولم يكون⁹ قصده بذلك
الظهور الا لتحقيق الحق وان تانس البشر الى ما الفوه¹⁰ من معبوداتهم كونهم لا¹
يميلوا الا الى المحسوس¹²

فان قال قائل ما الجاد الى ذلك وما الفائدة في ذلك كان الجواب له قصده بذت
ظهور الحق ورفع الضلالة¹³ لان الله حب¹⁴ هو وجود كما قال الكتاب ان الله ود هو
ونحن¹⁵ ما وددنا الله بل هو ودنا وخلق الوجود على سبيل الجود والفضل¹⁶ لا على
سبيل الاضطراب * اليه وانما اراد ان وجود على خالقه ويظهر حلمه¹⁷ على البشر عند
خطايا¹⁸ لان الملائكة المخلوقين قبل البشر¹⁹ لم يخطون خطأ ثم²⁰ يرجعون عنه والبشر

1. C add. يسوع المسيح. — 2. C om. عقول. — 3. B حسي ظهور ب. — 4. C حينئذ.
— 5. B انتماء. — 6. A اثباتاً, B اثباتاً. — 7. C لانتماء. — 8. BC راى. — 9. C ولم يكن. —
10. B يفس البشر لما الفوه. — 11. C ما. — 12. B المحسوس. — 13. AB
بظهور. — 14. B حب. — 15. A نحن. — 16. B الفضل والجود. — 17. B يظهر
خطايا لا. — 18. C عند خطايا لان. — 19. B om. ... لم يخطون خطأ. — 20. B لا.
ويظهر ... حكمته.

* f. 39 v. Quand la lumière de Notre-Seigneur, ayant brillé * dans les intelligences
des Prophètes et des sages, leur eut fait prévoir sa manifestation dans la chair
et les eut fait parler de cet événement, il apparut à sa créature, sous une
forme humaine, pour prouver l'accomplissement des prophéties qui avaient
annoncé sa venue, avant qu'il eût reçu le corps d'un homme par l'Incarnation.
Son unique dessein, en se manifestant de la sorte, était d'attester la vérité et
de condescendre aux hommes qui, accoutumés au culte des idoles, n'avaient
d'inclination que pour les choses sensibles.

Si quelqu'un demandait ce qui l'a poussé à cela et quelle en est l'utilité,
voici la réponse : Son dessein était de faire paraître la vérité et de supprimer
l'erreur, parce que Dieu est amour et générosité, comme dit l'Écriture : *Dieu
est amour*¹. *Ce n'est pas nous qui avons aimé Dieu, c'est lui qui nous a aimés*²; il
a créé le monde par générosité et par bonté, non parce qu'il y était contraint;
* f. 39 v. * il n'a voulu qu'une chose : se montrer bon envers sa créature et manifester sa
longanimité à l'égard du genre humain qui avait péché. Les anges, en effet,
créés avant le genre humain, n'ont pas commis le péché pour ensuite y
renoncer; mais les hommes péchent et ensuite renoncent à leur péché. Il

1. I Jean, iv, 16. — 2. *Ibid.*, 10.

يخطون ويرجعون عن خطاهم¹ ويدلّ² نفوسهم ويذهب عنها الكبرياء التي هي أساس سقوط غيرهم وكذلك تحنّ عليهم وافادهم من عقابه برحمته فلما حصل الخطا الاول من النفس الذي³ خلقها للبقاء والدوام واعتلت⁴ الطبيعة ارسل اليها⁵ الحكماء والانبياء اولاً فاول⁶ ليداووها⁷ ويرجعونها⁸ الى عاملها⁹ التي برزت عنه فلم يستطيعوا

الباب الثالث والعشرين¹⁰

في ذكر ظهور السيد¹¹ المسيح الذي تنبّت¹² الحكماء والانبياء¹³ عنه

* فلما علم بعد انهم لم¹⁴ يستطيعوا ذلك ظهر الطبيب الحقيقي لمداواة هذه الطبيعة من علتها التي¹⁵ اعتلت بها وكان قصده قريباً منه فابعداها الشيطان بمكره والجاها الى¹⁶ المخالفة فلما علم الله تعالى ان بعدها لم يحصل لها الا من جهة الشيطان بتدبيره عليه

1. B خطاياهم. — 2. C يدل. — 3. B النبي. — 4. B واعتدلت. — 5. B اليها. — 6. B من علتها التي. — 7. B ليداووها. — 8. B ويرجعونها. — 9. Ms. عاملها. — 10. B والعشرون. — 11. B السيد. — 12. B تنبوا. — 13. C والانبياء والحكماء. — 14. C لا. — 15. C الذي. — 16. B om. الى.

guide leur âme et en chasse l'orgueil qui est le principe de la chute des autres¹. C'est ainsi qu'il a eu compassion des hommes et qu'il les a soustraits au châtement par sa miséricorde.

Lorsque le premier péché eut été commis par l'âme qu'il avait créée immortelle et que sa nature en eut été infectée, il lui envoya successivement les sages et les Prophètes pour la guérir et la ramener à son Auteur dont elle est sortie; mais ils furent impuissants.

CHAPITRE XXIII

AVÈNEMENT DE NOTRE-SEIGNEUR LE CHRIST PROPHÉTISÉ PAR LES SAGES ET PAR LES PROPHÈTES.

* Dieu vit que [les sages et les Prophètes] n'avaient pas pu accomplir cette œuvre. Et alors parut le médecin véritable pour guérir la nature humaine de la maladie dont elle souffrait. Son dessein était de la rapprocher de lui, mais Satan l'avait éloignée par sa ruse et poussée à la révolte. Lorsque Dieu le Très-Haut eut compris que son éloignement ne venait que des habiles ruses de

1. C'est-à-dire des anges, sans doute.

غلبها¹ حيله² ابعدها بها من خالقها وسيدها الذي براها³ على مثاله⁴ مستطعية لكل ما شئت⁵ احب قريبها منه وعلم انها مقهورة من الشيطان بالحيلة وكون ان الشيطان بسيط بلا جسد احكم منها وكذلك⁶ الرب الخالق العزيز الحكيم احكم منه دبر هو⁷ على الشيطان بتدبيره⁸ وبحكمته التي تفوق حكمة⁹ كل حكيم وفهم كل فهم الى ان خلاصها^{*} من يديه وقربها منه كما كانت اولاً قبل بعدها وظهر في هذا الشكل الانساني * f. 40 v.

لخلاصها وذلك انه¹⁰ عند ظهوره في الالهية الانسية كان¹¹ ذلك بحكمته على تدرج بالطفولية¹² الى الكهولية تانياً بلواحق البشرية على جريان عادة الطبيعة¹³ اولاً بالرضاع وثانياً بالختان وثالثاً بالتربية ورابعاً بالتنقل¹⁴ من مكان الى مكان وهروباً من مقاومة¹⁵ الشر الى انس كمال القامة الانسانية

فبدا يظهر محبته الالهية في تقرب الطبيعة المتعبدة اليه بالتعاليم الالهية والحكمة السياسية من تطفه بخلقه الانسان وتهديدها¹⁶ الى حيث تصير^{*} كاملة¹⁷ المعاني لاستحقاق¹⁸ * f. 41 r.

1. A عليها, B om. — 2. BC بحيله. — 3. BC براها. — 4. B مثاله. — 5. B شئت. — 6. B احكم. — 7. B هو pro الامر. — 8. BC حيله pro بتدبيره. — 9. C om. حكمة. — 10. C om. اند. — 11. B كانت. — 12. BC الطفولية. — 13. B العادة الطبيعية. — 14. B بالتنقل. — 15. C مقاومت. — 16. C وبتدبيرها. — 17. C كاملت. — 18. B لاستحقاقها.

Satan, l'éloignant de son Créateur et Seigneur qui l'avait formée à son image avec la faculté de faire ce qu'elle voulait, il eut le vif désir de la rapprocher de lui. Dieu savait qu'elle avait été vaincue par la fourberie de Satan, parce que celui-ci, simple et dépourvu de corps, est plus habile qu'elle; le Maître, créateur, puissant et sage, plus sage que Satan, déploya donc contre lui les ressources de son gouvernement et de sa sagesse qui surpassent la sagesse de tout sage et l'intelligence de tout intelligent, jusqu'à ce qu'il l'eut retirée * f. 40 v. * de ses mains et rapprochée de lui comme elle était avant son éloignement. C'est pourquoi, il parut sous une forme humaine pour la sauver; et quand il parut, Dieu et homme tout à la fois, il voulut dans sa sagesse aller par degrés de l'enfance à l'âge mûr et progresser selon le cours ordinaire de la nature : 1° par l'allaitement; 2° par la circoncision; 3° par l'éducation; 4° en se transportant d'un lieu dans un autre et en fuyant l'hostilité de ses ennemis jusqu'à ce qu'il eut atteint l'âge d'homme.

Alors il se mit à manifester son amour divin en rapprochant de lui la nature réduite en esclavage, en la rapprochant] par ses enseignements divins, par sa sagesse directrice qui montrait sa bienveillance pour la créature * f. 41 r. humaine et qui faisait son éducation de manière à lui faire acquérir * les qualités

التقرب منه فاتخذ بذلك تحقيق الرسوم التي تقدم فرسمها لوجود حقيقته¹ على يد موسى بكر الانبياء ومماثلته في عموم صفاته وما الفوه بني اسرائيل من افعاله الذي كان يامر بها² لاجتذاب الحس الى العقل بطريق العدل فاراد السيد له المجد في ظهوره بمشابهته صفات موسى النبي لانتقال الناس³ من⁴ الفوه⁵ من اعتياد الحس وترجيحه لانقياد العقل وعلى ذلك اتى السيد المسيح وقال لم ات لاحل الناموس والانبياء لم ات لاحل بل لاكمل فلما قصد المسيح المماثلة لموسى لاستيناس شعب الله بما جرى فلنذكر هنا⁶ سيراً⁷ من المماثلة

الباب الرابع والعشرين

* في ذكر مقابلة المسيح لما فعله موسى⁸ من الايات في خروجه مع بني اسرائيل * c. 41 v. موسى لما كان صبيّاً قصد فرعون قتله وسخرت به القوابل وتخلص موسى وقتلوا

1. B. حقيقته. — 2. B. يامر. — 3. BC. الناموس. — 4. B. لما. — 5. AB. الفوه. — 6. B. بهرسي لما فعله B. *habet* لما فعله موسى. — 7. C. سير. — 8. *Pro* فلنذكر هنا *pro* فلنذكر هنا *tantum* بما له

parfaites qui la rendraient digne de s'approcher de lui. Pour cela, il se mit à accomplir les lois anciennes; il les prescrivit pour faire reconnaître sa vérité par l'entremise de Moïse, le premier des Prophètes; il imita ses vertus et les actions ordonnées par lui que les Israélites avaient coutume de faire; cela, afin d'attirer les sens vers l'intelligence par le chemin de la justice. Notre-Seigneur (qu'il soit glorifié!) voulut donc, en se manifestant, imiter les actions du prophète Moïse pour amener les hommes, habitués à l'esclavage et à la prépondérance des sens, à se laisser conduire par l'intelligence.

C'est à cette fin que Notre-Seigneur le Christ est venu, lui qui a dit : *Je ne suis pas venu pour abroger la Loi et les Prophètes; je ne suis pas venu pour abroger, mais pour accomplir*¹. Puisque le Christ s'est proposé de ressembler à Moïse, parce que le peuple de Dieu était accoutumé à ce qui était arrivé [jadis, nous rapporterons ici quelques-unes de ces ressemblances.

CHAPITRE XXIV

* LES MIRACLES DU CHRIST COMPARÉS A CEUX DE MOÏSE, LORSQU'IL SORTIT * c. 41 v. DE L'ÉGYPTE AVEC LES ISRAÉLITES.

Pharaon chercha à tuer Moïse pendant son enfance, mais les sages-femmes

1. Matth., v, 17.

الصبيان الاسرائيليين فالمسيح¹ لما كان صبياً قصد هيرودس قتله وسخرت به المجوس
وتخلص المسيح وقتلت الاطفال في بيت لحم

موسى هرب من ارض مصر الى ارض مدين وعاد بامر الله تعالى الى مصر والمسيح
هرب ويوسف التجار من فلسطين الى ارض² الله الى ارض³ فلسطين
موسى اخرج من تبعه⁴ من عبودية فرعون والمصريين والمسيح له المجد اخرج من
تبعه من عبودية ابليس * وجنوده

* f. 42 r.

موسى وعد من تبعه بمملكة ارضية والمسيح وعد من تبعه بمملكة سماوية
موسى كان راعي غنم والمسيح قال انا هو الراعي الصالح ورعيته⁵ الغنم الناطقة
موسى صعد الى الجبل وسمع الخطاب واستنار وجهه والمسيح صعد الى جبل تabor
وسمع صوت الاب⁶ واستنار وجهه مثل الشمس مع ثيابه

1. B. فالمسيح المسيح. — 2. B. add. العالي. — 3. C. om. ارض. — 4. BC. تبعه pro شعبد. — 5. C. ورعيتي. — 6. C. om. ... وسمع.

se jouèrent de lui : Moïse fut sauvé, tandis que les enfants des Israélites furent mis à mort. Pareillement, Hérode a cherché à tuer le Christ encore enfant, mais les Mages se sont joués de lui : le Christ a été sauvé, tandis que les petits enfants de Bethléem ont été massacrés.

Moïse s'enfuit du pays d'Égypte dans le pays de Madian, mais il revint en Égypte par l'ordre du Dieu Très-Haut; le Christ s'est enfui avec Joseph, le charpentier, de la Palestine dans le pays d'Égypte, et il est revenu par l'ordre de Dieu en Palestine.

Moïse fit sortir ceux qui le suivirent, de la servitude de Pharaon et des Égyptiens; le Christ (à lui la gloire!) a fait sortir ceux qui l'ont suivi de la
* f. 42 r. servitude du diable * et de ses légions.

Moïse promit à ceux qui le suivirent un royaume terrestre; le Christ a promis à ceux qui l'ont suivi un royaume céleste.

Moïse était pasteur de troupeaux; le Christ a dit : *Je suis le bon pasteur*¹, et son troupeau est composé de brebis douées de raison.

Moïse, ayant gravi la montagne, entendit la parole [divine] et son visage devint resplendissant; le Christ, ayant gravi le mont Thabor, a entendu la voix du Père et son visage ainsi que ses vêtements sont devenus resplendissants comme le soleil.

1. Jean, X, 11.

موسى ذبح الخروف في شهر نيسان ليحفظ ابكار بني اسرائيل من الموت بدم
الخروف والمسيح سفك دمه في شهر نيسان وخاص المومنين به من موت الخطية لانه
الحمل الحقيقي¹ الذي لا عيب فيه حامل خطايا العالم كله

موسى صنع الفصح وعبر الاردن² مثال المعمودية الذي³ عبرها* المسيح في الاردن ايضا * f. 12 v.

موسى اطعم الشعب في البرية المن وسقاهم الماء من الصخرة⁴ والمسيح صنع الفصح
الناموسي وغسل ارجل تلاميذه ثم اطعمهم المن الحقيقي الذي هو جسده وسقاهم⁵ دمه المعجبي
موسى رفع يديه في وسط الحرب وبسطهما⁶ كان⁷ اسرائيل الجسدانيين يغلبون
عمالق والمسيح برفع⁸ يديه⁹ على خشبة الصليب صار اسرائيل الجديد يغلبون العدو⁹
الروحاني الذين هم الشياطين

موسى امر بذبح البقرة خارج المعسكر¹⁰ وقال ان الاممة تتطهر¹¹ بدمها والكهنة

1. A الحقيقي. — 2. B النبي. — 3. B om. ... وسقاهم. — 4. B om. صنع الفصح النمسي. — 5. B om. ... جسده و... وبسطها C. — 6. B add. بنو. — 7. C رفع. — 8. B يده. — 9. C العدو. — 10. BC المعسكر. — 11. B تطهر.

Moïse égorgea l'agneau pendant le mois de *nisan*¹, pour préserver de la mort, par le sang de cet agneau, les premiers-nés des Israélites; le Christ a versé son sang pendant le mois de *nisan* et sauvé ceux qui croient en lui de la mort du péché, parce qu'il est l'Agneau véritable et sans tache qui porte les péchés du monde entier.

Moïse fit la Pâque et passa le Jourdain², symbole du baptême que le Christ * a reçu³ également dans le Jourdain. * f. 12 v.

Dans le désert, Moïse nourrit le peuple avec la manne et l'abreuva avec l'eau du rocher; le Christ, après avoir fait la Pâque légale et lavé les pieds de ses disciples, les a nourris de la manne véritable qui est son corps et les a abreuvés de son sang vivifiant.

Moïse éleva ses mains au milieu de la bataille et, tandis qu'il les tenait étendues, les Israélites charnels l'emportaient sur Amalec; le Christ, en levant ses mains sur le bois de la croix, a fait remporter la victoire à Israël nouveau sur les ennemis spirituels qui sont les démons.

Moïse ordonna d'immoler une génisse hors du camp en disant : « Le peuple sera purifié par son sang et les prêtres se souilleront en l'égorgeant » :

1. Avril. — 2. On lit dans le texte imprimé : « la mer Rouge », ce qui est évidemment la bonne leçon. — 3. Littéralement : « a passé ».

تتنجس بذبحها¹ والمسيح قتل خارج المدينة فظهرت² بدمه الامم الذي³ امنوا به
وتنجست الكهنة الذين تولوا قتله

* L. 43 r.

موسى اخراج الشعب ونزل موضع⁴ فيه اثني عشر عينا⁵ ماء وسبعون⁶ نخلة وبذلك⁷
كانت حياة الشعب والمسيح اتخذ اثني عشر تلميذاً فسقى⁸ بهم الامم النظامية⁹ وسبعون
رسولاً كانت بهم حياة¹⁰ الشعوب

موسى في عيد العنصرة نزلت عليه التوراة ونظرت اثار نار وسمعت¹¹ اصوات ابواق بعد
سبعة¹² سوايع والمسيح ارسل الروح القدس على تلاميذه شبه السنة ناراً¹³ وسمع صوت
رياح فتكلموا¹⁴ الانجيل بسائر اللغات¹⁵

موسى شق البحر وعبر بنو اسرائيل وغرق المصريين مع فرعون والمسيح شق بحر
البحيم واخرج منه النفوس التي¹⁶ كانت تنتظر خلاصه وادخلهم الفردوس* وخذل الشياطين
في البحيم وهذا اصعب من تعريق اوليك¹⁷ في البحر

* L. 43 v.

1. BC om. ... والكهنة. — 2. C. فظهر. — 3. BC الدين. — 4. B. موضعاً. — 5. B. عين.
— 6. B. وسبعين. — 7. B om. و. — 8. B. اسقى tantum. — 9. B. الصابغ? — 10. C. حيات.
— 11. B. وسمع. — 12. C. سمعت. — 13. C. نار. — 14. B. وتكلموا. — 15. B. اللغات. — 16. C
الدي. — 17. C. اوليك.

Le Christ a été mis à mort en dehors de la ville : les nations qui ont cru en
lui ont été purifiées par son sang * et les prêtres qui se sont chargés de le
faire mourir sont devenus impurs.

* L. 43 r.

Moïse, ayant fait sortir le peuple, campa dans un lieu où il y avait douze
fontaines et soixante-dix palmiers, qui assuraient la vie à ce peuple; le Christ
s'est choisi douze apôtres, avec l'aide desquels il a abreuvé les nations
altérées, et soixante-dix messagers qui ont assuré la vie des peuples.

A la fête de la Pentecôte, la Loi fut révélée à Moïse; on vit des feux; on
entendit des sonneries de trompettes au bout de sept semaines¹. Le Christ
a envoyé le Saint-Esprit à ses disciples sous la forme de langues de feu; l'on
a entendu le souffle du vent; puis les disciples ont annoncé l'Évangile dans
toutes les langues.

Moïse divisa la mer et fit passer les Israélites, tandis que les Égyptiens
avec Pharaon se noyèrent; le Christ a divisé la mer de l'enfer, en a retiré
les âmes qui attendaient son salut et les a introduites dans le Paradis, tandis
qu'il a condamné les démons au feu éternel; chose plus difficile que de noyer
ceux-là dans la mer.

* L. 43 v.

1. Cf. Deut., xvi. 9-10, 16.

موسى صام¹ اربعين يوماً واربعين ليلة حتى اخذ الواح² الوصايا والمسيح مانله³ في الصيام اربعين يوماً واربعين ليلة وبعد ذلك اتخذ له تلاميذ⁴ وشرع لهم شريعة الفضل والكمال موسى صنع حية من نحاس ورفعها على خشبة وكانت تخص كل من⁵ ينظر⁶ اليها من لدغ الحيات والموت الزميتي⁷ والمسيح بارتفاعه على خشبة الصليب خالص كل من⁸ امن به من الموت الدائم النفساني

فقد ثبت من هذه الدلائل جميعها⁹ وجوب¹⁰ ظهور السيد¹¹ المسيح متجسداً لتشاهد خلقته¹² حكمته الربانية القديمة الاولة¹³ المشاهدة¹⁴ بالحس¹⁴ والعيان¹⁵ لثبوت ما اشار اليه داوود المغبوط النبي بقوله ما اعظم اعمالك يا رب كل¹⁶ بحكمة¹⁷ صنعت

1. B صامها. — 2. B ارحا. — 3. B فابلد. — 4. B تلاميذا. — 5. C كلمن. — 6. BC نظر. — 7. B السبي. — 8. C كلمن. — 9. C جميعا. — 10. B ووجوب. — 11. B om. السيد. — 12. B خالقتد. — 13. Pro... تشاهد C habet لاشاهد الالود. — 14. B بالحس. — 15. A om. العيان. — 16. C كلا. — 17. B بحكمته.

Moïse jeûna quarante jours et quarante nuits jusqu'à ce qu'il eût reçu les commandements; le Christ, ayant jeûné comme lui quarante jours et quarante nuits, s'est choisi des disciples et leur a donné la Loi de grâce et de justice.

Moïse fit un serpent d'airain qu'il éleva sur le bois : tous ceux qui le regardaient étaient sauvés de la morsure des serpents et de la mort temporelle; le Christ, par son élévation sur le bois de la croix, a sauvé de la mort éternelle et spirituelle tous ceux qui ont cru en lui.

Tous ces signes attestent la nécessité de l'apparition de Notre-Seigneur le Christ dans la chair, afin de montrer aux sens et aux yeux des hommes sa sagesse souveraine et ancienne * et de confirmer ce que le bienheureux prophète David avait déjà indiqué en disant : *Que tes œuvres sont grandes, ô mon Seigneur! tu les as toutes faites avec sagesse*¹.

1. Ps. ciii, 24.

الباب الخامس والعشرين

في ذكر¹ ظهور التلاميذ واطلاعهم بالروح على اسرار الروح²

فأما الفلاسفة الروحانيين الالبيين روح³ القدس التلاميذ الاطهار الذي⁴ نفخ في وجوههم ربنا⁵ وقال لهم⁶ اقبلوا روح القدس واطعموا بالروح على اسرار الروح وانهم انجذبوا بكلمة عقولهم الى تسيحه وتقديسه على ما فعل معهم من مراحة وعودة بالنفس⁷ الى محلها الاول بتصحيح علة⁸ الطبيعة التي اعتلت ولم يقدر يداؤها ويصححها الا باريا ولما علموا ذلك عملوا به^{*} وداموا التسيح والتقديس على ممر حياتهم وهات تقوسهم عليهم لما^{* ل. 44 ص.} شاهدوه⁹ بعين الحس¹⁰ مما¹¹ جرى على جسد سيدهم ومعلمهم ومن اتى لخلاصهم فلما علموا

1. B om. ذكر. — 2. C om. ... واطلائهم. — 3. B الروح. — 4. B الدين. — 5. C om. ربنا.
— 6. B om. لهم. — 7. BC النفس tantum. — 8. C علت. — 9. B شاهدوا. — 10. B الحس.
— 11. B ما.

CHAPITRE XXV

DE L'APPARITION DES DISCIPLES ET DE LA SCIENCE QUE L'ESPRIT
LEUR COMMUNQUA DE SES MYSTÈRES.

Quant aux saints Apôtres, philosophes spirituels revêtus du Saint-Esprit, sur le visage desquels Notre-Seigneur avait soufflé en disant : *Recevez le Saint-Esprit*¹, et qui par l'Esprit avaient appris les mystères de l'Esprit, ils furent portés par toutes les forces de leur intelligence à le glorifier et à célébrer sa sainteté, à cause de sa miséricorde à leur égard et parce qu'il avait rendu à l'âme sa place première, en guérissant la maladie dont souffrait la nature, maladie que le Créateur seul pouvait soigner et guérir. Mettant en pratique la science acquise, * ils furent assidus toute leur vie à glorifier Dieu et à célébrer sa sainteté; leurs âmes leur paraissaient méprisables après avoir vu de leurs propres yeux les souffrances corporelles de leur Maître et Docteur, venu pour les sauver. Comme ils connaissaient ces choses de science certaine et qu'ils les accomplissaient selon leur connaissance, ils s'imposèrent l'obligation d'enseigner ce qu'ils savaient et pratiquaient, à cause

1. Jean, xx, 22.

ذلك¹ تحقيقاً² وعملاهم³ بحسب علمهم⁴ وجب عليهم التعليم بما علموا⁵ وعملوا لقول⁶
 سيدهم وأما ذلك الذي يعمل ويعلم يدعى عظيماً في ملكوت السموات
 حينئذ⁷ ابتدوا⁸ يجلسوا في يروشلیم⁹ حتى تدرّعوا¹⁰ القوّة من العلاء وخرجوا ليكرزوا
 والربّ كان يعمل معهم وتشددوا بالكلمة من اجل العلامات التي كانت تتبعهم امين¹¹
 حينئذ¹² بدوا¹³ ان يقسموا الارض بالقرعة على الكرازة ويكرزون¹⁴ ويسّرون حسب قول
 * I. 15 v. المخلص لهم امضوا وتعلموا * كل الامم وعبدوهم بسم الاب والابن والروح القدس فمن امن
 واعتمد خلص ومن لم يؤمن يدان فلما خرجوا بقلب واحد ونية واحدة سليمة في ردّ
 الضالين¹⁵ من الرعيّة الناطقة الى الراعي الصالح الحقيقي لكي اذا ظهر رئيس الرعاة
 ياخذون اكليل المجد الذي لا يفلمر¹⁶ حينئذ¹⁷ ابتدوا من يروشلیم¹⁸ الى ساير اقطار
 الارض وهم يكرزوا ويسّروا المصلوب بالانجيل

1. C om. ذلك. — 2. تحقّقاً. — 3. Sic omnes codices. — 4. B علمهم. — 5. B بما
 رعلموا. — 6. B القول. — 7. C حنيديا. — 8. B ابتدا. — 9. C ايروشليم. — 10. B يتدرّعوا. —
 11. A امين. — 12. C حنيديا. — 13. B بدوا. — 14. B يكرزون tantum. — 15. A الطالبين,
 C الطالبين. — 16. B يضمحل. — 17. C حنيديا. — 18. C ايروشليم.

de la parole de leur Maître : *Celui qui fait et enseigne sera appelé grand dans le royaume des cieux*¹.

Ils demeurèrent donc à Jérusalem jusqu'à ce qu'ils eurent été revêtus de la force d'en haut, puis *ils partirent pour prêcher, et le Seigneur travaillait avec eux et leur parole était confirmée par les miracles qu'ils accomplissaient*². Amen. Bientôt ils décidèrent de se partager la terre au sort pour l'évangéliser. Et ils prêchaient et ils annonçaient la bonne nouvelle, selon la parole que le Sauveur leur avait adressée : *Allez, instruisez * toutes les nations et baptisez-les* * I. 15 v. *au nom du Père et du Fils et du Saint-Esprit*³. *Celui qui croira et qui sera baptisé sera sauvé, mais celui qui ne croira pas sera condamné*⁴. Quand ils furent partis, unanimes par les sentiments du cœur et la droiture de l'intention, pour ramener vers le bon et véritable Pasteur les [brebis] errantes du troupeau doué de raison, afin de leur faire recevoir, à l'arrivée du Chef des pasteurs, *la couronne incorruptible de la gloire*⁵, ils se mirent à prêcher et à annoncer le Crucifié de l'Évangile, depuis Jérusalem jusqu'aux autres contrées de la terre.

1. Matth., v, 19. — 2. Marc, xvi, 20. — 3. Matth., xviii, 19. — 4. Marc, xvi, 16. — 5. J Pierre, v, 4.

الباب السادس والعشرون

في ذكر اثبات تصديق¹ الانجيل المقدس بأيدينا

وقد ذكرت² هنا فصل³ يدلّ على اثبات تصديق الانجيل المقدس الذي بأيدينا لا شك
 آلا انّ الانجيل المقدس قد قبل من الامم المختلفة اللسان والاعتقادات⁴ من كلّ
 صنف من اصناف الناس الملوك⁵ والحكماء والجهال والعوام⁶ مع منافرة ظاهرة⁷ العتول فانه
 يدعوا الى الايمان بانّ الاله قد صار انسانا فولد وصاب وقبر وقام ومنافرة باطنة⁷ لطبايع
 كالفقر والاتضاع والصوم الطويل والصلاة المستمرة وبامر برفض شهوات العالم حتى ورفض
 النفس واحتمال القتل

وقبلوا⁸ هذا جميعه وفعلوه واحتملوا سفك الدم دون وجوده فاذا كان الانجيل قد قبل
 هذا القبول وكان كلّ مقبول اما يقبل باسباب الحقّ او باسباب الباطل وكانت اسباب الباطل⁹

1. B om. تصديق. — 2. ذكر³. — 3. B فصلا. — 4. واعتقادات. — 5. B والملوك. —
 — 6. B طام. — 7. C باطنة. — 8. C وقبل. — 9. C om. ... وكانت.

CHAPITRE XXVI

DÉMONSTRATION DE LA VÉRITÉ DU SAINT ÉVANGILE QUI EST DANS NOS MAINS.

Ce chapitre démontrera la vérité du saint Évangile que nous avons.
 Il est hors de doute que le saint Évangile a été reçu par des nations dont
 * 1. 15. 1. la langue¹ et les croyances étaient fort diverses et par toutes les classes
 d'hommes : rois, sages, ignorants et vulgaire, malgré les répugnances évi-
 dentes de l'esprit, car il engage à croire que Dieu s'est fait homme, est né,
 a été crucifié, a été mis au tombeau et est ressuscité; malgré aussi les répu-
 gnances intimes de la nature, car il ordonne d'accepter² par exemple, la
 pauvreté, l'humilité, le jeûne prolongé, la prière persévérante; il ordonne de
 rejeter les plaisirs du monde etc. qui plus est, de se renoncer soi-même et de
 supporter une mort violente.

Les hommes ont accepté et accompli tout cela, ils ont laissé répandre leur
 sang plutôt que d'apostasier. Tel est l'accueil reçu par l'Évangile. Or, toute
 chose reçue arrive ou par les moyens dont se sert la vérité ou par les moyens
 dont se sert l'erreur. Les moyens dont se sert l'erreur sont : ou bien la cou-

* t. 46 r. ¹ اما قهر السيف¹ وإيثار² المال والعزّ والراحة والشهوة العالمية والبقاء مع الاهل وفضل
 حيل³ الداعيين وجهل المدعوين او التعصب لرأي الاباء وكان الانجيل المقدّس يدعوا الى
 اضداد ذلك ويامر بمفارقة الولد والوالد والاخ والزوجة⁴ ويدعوا الى اراي⁵ شعبة الظاهر⁶
 فثبت اذن انه لم يقبل باسباب الباطل فبقي ان يكون قد قبل باسباب الحق وقبوله باسباب
 الايات⁷ البيّنات⁸ التي فعلها التلاميذ وبانّ المصدّقين له من اعوام عددها الى الان ينيف
 على الف وثلاثماية سنة⁹ وكلما توالى السنين عليهم وازدادوا¹⁰ ونموا وملكوا الامصار¹¹ والاقليم
 * t. 46 v. وصاروا اكثر عدداً¹² وقدره من جميع ملوك الارض¹³ المتقدّمين في الاعصار المتقدّمة وكتاب
 يقبل على هذه الصورة فممتنع في عدل الله تعالى ان يضلّ¹⁴ به اكثر خلقه
 فلما قبلت الامم من اباينا الرسل هذا الانجيل وانعطفوا¹³ الى الشارع¹¹ والى الايمان

1. C. بالسيف. — 2. B. ايثار. — 3. C. حيل. — 4. B. والجور. — 5. BC. رأي. — 6. A. رديم تسطيرجا. — 7. B. الاميات. — 8. B. البيّان. — 9. B. add. ينيف عن الف وخمسمائة سنة. — 10. C. وزادوا. — 11. B. الامصار pro الاختصار. — 12. B. عدد. — 13. AC. يصل. B. متصل. — 14. B. المشارح.

trainte par le sabre, l'emploi * de l'argent, la puissance, le repos, les plaisirs * t. 46 r.
 du monde, la vie avec les siens, les habiles stratagèmes de ceux qui lancent
 un appel et l'ignorance de ceux qui sont ainsi appelés; ou bien l'attachement
 obstiné à la croyance des ancêtres. Mais l'appel du saint Évangile est en
 contradiction avec cela; il ordonne, en effet, de quitter son fils, son père,
 son frère, sa femme et il propose des manières de voir en apparence détes-
 tables. Il est donc prouvé qu'il n'a pas été reçu grâce aux moyens dont se
 sert l'erreur et il reste qu'il a été accueilli grâce aux moyens qu'emploie la
 vérité. Il a été accueilli grâce aux miracles éclatants opérés par les disciples.
 Ses adeptes le mettent en pratique ouvertement depuis plus de mille trois
 cents ans, et dans toute cette succession d'années, ils n'ont cessé de devenir
 plus nombreux et de s'accroître, ils sont entrés en possession des grandes
 villes et des provinces, ils l'emportent en nombre et en puissance sur tous
 les rois * des siècles passés. Un livre accueilli dans ces conditions ne peut * t. 46 v.
 égarer la plus grande partie du genre humain : cela est interdit à la justice
 du Dieu Très-Haut !

Quand les nations eurent reçu cet Évangile, de nos Pères les apôtres, et
 qu'elles se furent attachées au Législateur et à sa foi, nos Pères les disciples
 se hâtèrent d'établir ce qui pouvait perfectionner les âmes avec l'aide de

1. Cf. A. Périer. *Yahyâ ben 'Adi*, p. 210 et suiv.

به حينئذ بدأت¹ الآباء التلاميذ إلى المسارعة² فيما يصلح نفوس الناس بالتدبير³ الإلهي حسب قول الرب الذي قال لها إننا⁴ معكم⁵ وإلى اتقضى⁶ الدهر

الباب السابع والعشرين

في ذكر بنيان الكنيسة وكونها نظير قبة الزمان

فعلّموا الآباء الرسل ان لا بدّ⁷ لهم من مكان يجمعهم ليتلا عليهم ما يتشع⁸ به نفوسهم فمن كان له منهم كنيسة افتروها على ما كانت عليه والشعب⁹ الذي لم يكن لهم كنيسة¹⁰ اهتموا لهم في بنيان كنيسة يجمعهم⁹ لسماع كلام¹⁰ الله وتقديسه وتسيحه فامروا ببنيان الكنائس في كل مكان¹¹ وكل صقع وفي كل موضع¹² وامروا ابائنا¹³ بان¹¹ تكون الكنيسة اول بنيانها يكون للشرق الذي¹⁴ لها وقبته¹⁶ وان هذا الشرق لا يبني¹⁷ الا في احد وعشرين يوماً من

1. C. حينئذ بدأت. — 2. C. المسارعة. — 3. B. om. ب. — 4. BC. اننا. — 5. B. om. — 6. C. اتقضى. — 7. C. om. يد. — 8. BC. يتشع. — 9. BC. يجمعهم. — 10. C. لكلام loco لسماع كلام. — 11. C. موضع. — 12. C. مكان. — 13. B. ابائنا. — 14. BC. ان. — 15. C. الذي. — 16. B. وفيها. — 17. B. الي.

Passistance divine, conformément à cette parole du Seigneur : *Voici que je suis avec vous jusqu'à la consommation des siècles* ¹.

CHAPITRE XXVII

DE LA CONSTRUCTION D'UNE ÉGLISE; DE SA RESSEMBLANCE AVEC LE TABERNACLE.

Nos Pères les apôtres savaient que [les fidèles] avaient besoin d'un lieu où ils pourraient entendre des lectures profitables à leurs âmes. Quand il y avait déjà une église, elle était laissée à son affectation; quand le peuple n'avait pas d'église, les apôtres s'occupaient de lui en construire une où il se réunirait pour entendre la parole de Dieu, louer sa sainteté et le glorifier. Ils ordonnèrent de construire des églises en tout lieu et en toute contrée et de les commencer par le chevet qui devait être tourné vers l'Orient; ils voulurent aussi que ce côté ne fut construit que le vingt et unième jour de *baouneh* ² en souvenir de la date à laquelle avait été construite une église sous le

1. Math., xviii, 20. — 2. Mois copte : 26 mai au 24 juin.

بـونه (نسة بـيان كـنيسة أول الكـنايس على اسم سـتا السـدة) لأنّ الشـمس¹ ذلك الـيوم
يـكون طـلوعها من الشـرق نصـب² والعلّة في التوجّه الى الشـرق كون³ ابونا ادم لـمّا طـرد
من الفـردوس اـخرج⁴ من البـاب الغـربي فكان⁵ دايمًا متوجّهًا⁶ نحو الشـرق وقد ذكـر هذا
الفصل في أول الكتاب

ثمّ إنّ ابائنا⁷ الرسل جعلوا للكنيسة⁸ حدودًا * طولًا وعرضًا وجعلوا لابوابها عدّة
معلومة فلنذكر الآن العلّة في الطول والعرض أمّا الطول فحدوده⁹ اربعة وعشرين ذراعًا على
عدد الاربعة وعشرين نبيا¹⁰ وأمّا العرض¹¹ اثني¹² عشر ذراعًا على عدد ابائنا الرسل¹³ وأمّا
الابواب فثلاثا¹⁴ على عدد الثلوث المقدّس باب للرجال وباب للنسوان والتعاج الناطقة¹⁵ وباب
من يجري¹⁶ لدخول التذوّر والقرايين سرًا لقول المسيح له المجد اذا صنعت رحمة لا
تعلم شمالك ما صنعت يمينك

ثمّ إنّ الكنيسة امرؤا¹⁷ ان تكون ممّية¹⁸ مثل اقبا السفينة التي للنجاة الذي¹⁹ كان

1. B om. الشمس. — 2. B نصبا. — 3. B add. ان. — 4. B خرج. — 5. C ركان. —
6. B متوجه. — 7. B ابائنا. — 8. BC الكتيسد. — 9. B في حدوده. — 10. C ادائنا الانبياء. —
11. C عرضها. — 12. B اثني. — 13. C add. الاطهار. — 14. B فثلاثا loco فثلاثا. — 15. B الناطقات. — 16. C بحري. — 17. C امرؤ. — 18. BC مقبهد. — 19. BC التي.

vocable de Notre-Dame), parce que ce jour-là le soleil se lève juste à l'Orient. La raison pour laquelle l'église est tournée vers l'est, c'est qu'Adam, notre père, chassé du Paradis et expulsé par la porte occidentale, se retournait toujours vers l'Orient. Nous avons rappelé ce fait au commencement du livre¹.

Ensuite, nos Pères les apôtres fixèrent la mesure² de la longueur et de la * l. 37 v.
largeur de l'église et lui donnèrent un nombre déterminé de portes. Nous devons indiquer ici pourquoi cette longueur et cette largeur déterminées : ils fixèrent la longueur à vingt-quatre coudées, selon le nombre des vingt-quatre prophètes, et la largeur à douze coudées, selon le nombre de nos Pères les apôtres. Les portes sont au nombre de trois comme les personnes de la Sainte Trinité : la porte des hommes, la porte des femmes, brebis raisonnables, et la porte de ceux qui viennent apporter les choses vouées à Dieu et les offrandes : ceci en secret, à cause de la parole du Christ (à lui la gloire!) : *Si tu fais une aumône, que ta main gauche ignore ce que fait ta main droite*².

Ils ordonnèrent encore que l'église fût arrondie en voûte comme l'arche

1. Voir ci-dessus, p. 15. — 2. Matth., vi, 3.

فيها نوح الباز وان¹ يكون فيها قبتين² احداها³ خارجة تسمى القدس بشبه⁴ قبة الزمان
المصنوعة على يدي موسى * النبي يقف⁵ فيها الكهنة ورووساء⁶ الكهنة والقبة الداخلة⁷
تسمى قدس القدس برسم تقديس القرابين الصالحة الالهية التي⁸ هي خروف الله الذي⁹ لا
عيب فيه يمانل¹⁰ خروف الفصح المنقذ بني اسرايل من عبودية فرعون كما تقدم القول

الباب الثامن والعشرين

في ذكر خدام الكنيسة على طبقهم ومراتبهم¹¹

وان هذه الخدمة تحتاج الى خدام كهنة ورووساء¹² كهنة ومراتب على اشباه¹³ السمايين
لان الطقوس السماية عددة مراتب وعدتهم سبعة وذلك ان اول السبعة الملائكة ثم¹⁴ رووساء¹⁵
الملائكة ثم الرووساء¹⁶ ثم المسالطين¹⁷ ثم الكراسي ثم الابواب ثم القوت

1. B om. ان. — 2. B. جيتان. — 3. BC احداها. — 4. B. نشيد. — 5. BC. تقف. — 6. C. رووساء. — 7. C. الذي. — 8. B om. الذي. — 9. B. نمانل. — 10. B. مراتبهم وطقوسهم. — 11. C. رووساء. — 12. C. اشبه. — 13. B و. رووساء. — 14. C. رووساء. — 15. C. الرووساء. — 16. B. المسالطين.

dans laquelle avait été sauvé le pieux Noé, et qu'il y eût deux coupoles, l'une
extérieure, appelée Saint, pour imiter la coupole du Tabernacle construit
* C. 48. E. par Moïse, * dans laquelle se tiennent les prêtres et les princes des prêtres ;
l'autre, intérieure, appelée Saint des Saints, pour la consécration des
offrandes parfaites et divines qui sont l'Agneau de Dieu sans tache, semblable
à l'agneau pascal qui délivra les Israélites de la servitude de Pharaon,
comme il a été plus haut¹.

CHAPITRE XXVIII

DES MINISTRES DE L'ÉGLISE SELON LEURS ORDRES ET LEUR HIÉRARCHIE.

Le service de l'Église a besoin de ministres, prêtres et princes des
prêtres, et d'une hiérarchie ressemblant à celle du ciel. Or, les ordres célestes
sont au nombre de sept : le premier est celui des Anges, puis viennent les
Archanges, les Principautés, les Puissances, les Trônes, les Dominations et
les Vertus.

1. Voir page 36.

* E. 38 v. 1. وكذلك طغعات¹ رتب² الكنيسة الارضية * التي هي نظير يروشليم³ السمائية ينبغي ان يكون لها مراتب سبعة طغعات نظير ذلك وهم الاغنسطس والابودياقن والشماس الذي هو الخادم والارشي دياقن والتقس الكاهن⁴ والاعومنس والبطرك او اسقف او مطران⁵ لان⁶ الثلاثة واحد⁷

الباب التاسع والعشرين

في ذكر خدمة السيد المسيح⁸ الرتب⁹ التي¹⁰ حدت حدوده¹¹ في الخدمة

وهذه الرتب ايضا¹² خدمها سيدنا له المجد لما كان على الارض قبل صعوده وخآف هذه الرتب بعدد ليتنع الرعية بها

* E. 39 r. اما خدمة سيدنا المسيح¹³ رتبة الاغنسطس فهو عند ما دفع اليه السفر فقراه وكان ذلك الكتاب سفر اشعيا النبي فخرج في الكتاب روح الرب علي لاجل هذا مسحني وارسلني

1. B om. طغعات. — 2. C رتبة. — 3. C يروشليم. — 4. B والكاهن. — 5. B او الاسقف. — 6. B فان. — 7. B واحد. — 8. C add. في. — 9. B الرب. — 10. C الذي. — 11. A حدود, C حدودا. — 12. C om. ايضا. — 13. BC add. في.

Il faut pareillement que les chœurs de l'Église terrestre * qui est semblable * E. 38 v. 1. à la Jérusalem céleste soient hiérarchiquement au nombre de sept. Et ce sont [les ordres] du lecteur, du sous-diacre, du diacre, c'est-à-dire du serviteur, de l'archidiaque, du prêtre, de l'igoumène et du patriarche, évêque ou métropolitain; car ces trois derniers n'en font qu'un.

CHAPITRE XXIX

DU MINISTÈRE DE NOTRE-SEIGNEUR LE CHRIST EXERÇANT LES FONCTIONS DES ORDRES QUI ONT ÉTÉ ÉTABLIS À SON IMITATION.

Les fonctions de ces ordres, Notre-Seigneur (à lui la gloire!) les a exercées, quand il était sur la terre avant son Ascension; et il a laissé ces ordres après lui, pour l'utilité de son troupeau.

Il a rempli le ministère du lecteur lorsque * lui fut remis un livre de * E. 39 r. l'Écriture et qu'il le lut. Ce livre était celui du prophète Isaïe, où il tomba sur ce passage : *L'Esprit du Seigneur est sur moi; c'est pourquoi il m'a consacré par son onction et m'a envoyé pour annoncer la vue aux aveugles, la délivrance*

لانذر العميان بالنظر والماصورين بالتجلية وابشر بالسنة المقبولة للرب وقد قال لهم المخلص اليوم كمل هذا الكلام في اسماعكم فهذه رتبة الاغنسطية لان شرح الاغنسطس¹ اي القاري وقد قرى المخلص للناس وطوى السفر ودفعه للمخادم كما شهد بذلك لوقا الانجيلي وخدم سيدنا له المجد في رتبة الابودياقن وشرح الابودياقين² الاعوان³، ولذلك صنع سيدنا له المجد مخصرة من حبل وبدان⁴ يخرج كل من⁵ كان في البيت واقلب موايد الصيارف وكراسي باعة⁶ الحمام وقال لهم بيت ابي بيت الصلاة يدعى واتم حبرتموه * مغارة⁷ للصوم كما ازمع ان الابودياقن يفعل في رتبته

واما رتبة الشمس قد خدم فيها ايضا وقال⁸ ان ابن⁹ الانسان لم يات ليخدم بل ليخدم ويبدل نفسه عن كثير¹⁰ فان¹¹ كان الشمس في خدمته يسكب¹² على ايدي الكاهن فالمسيح غسل ارجل تلاميذه وهذا اتم في الخدمة وتفسير الشمس الخادم وقد قال لتلاميذه

1. A. الاغنسط. — 2. B. الابودياقن، C. الابودياقين. — 3. B. الاعوام. — 4. BC. وكذلك. — 5. C. بدى. — 6. C. كلين. — 7. B. باع. — 8. B. om. — 9. A. om. — 10. B. كدروس. — 11. B. وان. — 12. B. add. الماء.

*aux captifs et pour publier l'année favorable du Seigneur*¹. Puis le Sauveur leur dit : *Aujourd'hui est accomplie cette parole que vous venez d'entendre*². Tel est l'ordre du lectorat, car le mot *agnostes* signifie « lecteur ». Le Sauveur ayant fait cette lecture devant les gens et roulé le livre, le remit au serviteur, comme le témoigne Luc l'évangéliste³.

Notre-Seigneur (à lui la gloire!) a rempli aussi le ministère du sous-diacre, mot qui signifie « aide », quand, ayant fait un fonet de cordes, il se mit à chasser tous ceux qui étaient dans le temple, à renverser les tables des changeurs et les sièges de vendeurs de colombes, en leur disant : *La maison de mon Père sera appelée une maison de prière et vous en avez fait une caverne de voleurs*⁴. Avec la même résolution doit se comporter le sous-diacre dans son ministère.

Notre-Seigneur a rempli le ministère du diacre, car il a dit : *Le Fils de l'homme n'est pas venu pour être servi, mais pour servir et donner sa vie pour un grand nombre*⁵. Si le diacre dans son ministère verse [l'eau] sur les mains du prêtre, le Christ a lavé les pieds de ses disciples, ce qui est un service plus achevé. Le mot diacre signifie « serviteur » : Notre-Seigneur avait dit à ses

1. Is., lxi, 1-2; Luc, iv, 18-19. — 2. Luc, iv, 21. — 3. Cf. Luc, iv, 20. — 4. Matth., xxi, 13. — 5. Matth., xx, 28.

أما أنا في وسطكم كمثّل الخادم وكما أنّ رتبة الشّماس يتلوها رتبة القسيس كذلك قد غسل سيّدنا له المجد ارجل تلاميذه كمثّل شّماس خادم واثكي¹ واخذ الخبز كسره واعطى² تلاميذه هي رتبة القسيس³

وأما رتبة الارشي دياقن فقد خدم فيها المسيح وهي امره لتلاميذه امضوا وتلمذوا كلّ الامم * وما سمعتموه باذانكم اكرزوا به⁴ على السطوح * امر ونهى⁵ في رتبة الارشي دياقن في البيعة وأما رتبة القسيس فقد خدم فيها المسيح ايضاً وهي الخامس رتبة⁶ من السبعة وذلك أنّه لَمَّا اخذ الخبز ورفع عينيه الى السماء وبارك وكسر واعطى⁷ تلاميذه وكذلك الكاس من بعد العشاء قال⁸ خذوا هذا اشربوه⁹ كلّمكم هذا هو دمّي العهد الجديد الذي يسفك عنكم منجل¹⁰ مغفرة¹¹ خطاياكم

وأما رتبة الاغومنس الذي رتبّه في البيعة قراءة التحليل على من هو دونه فقد فعلها¹³ المسيح بعينها لَمَّا اخذ تلاميذه واصعدهم الى الجبل وجثّوا على ركبهم وباركهم

1. B. وانكا. — 2. B. واعطا. — 3. C. القسيس. — 4. B. اكرزوا. — 5. B. امروا بها. — 6. B. الخامس رتبة. — 7. B. واعطا. — 8. C. وقال. — 9. C. قبلها. — 10. BC. من اجل. — 11. C. مغفرت. — 12. BC. قبلها.

disciples : *Je suis au milieu de vous comme le serviteur*¹. Parce que l'ordre de la prêtrise vient à la suite de celui du diaconat, Notre-Seigneur (à lui la gloire!), quand il eut lavé les pieds de ses disciples et servi comme un diacre, se mit à table, prit le pain qu'il rompit et le donna à ses disciples, ce qui appartient à l'ordre de la prêtrise.

Quant au ministère de l'archidiaque, le Christ l'a rempli lorsqu'il a donné ce commandement à ses disciples : *Allez, instruisez toutes les nations*², et ce que vous avez entendu de vos oreilles, prêchez-le sur les toits³, * indiquant ainsi⁴ * E. 50 r.

Le ministère du prêtre, le cinquième des sept ordres, a été aussi rempli par le Christ, quand il prit du pain, leva les yeux au ciel, bénit [le pain], le rompit et le donna à ses disciples, et pareillement, lorsqu'il prit le calice après le souper et dit : *Prenez ceci et buvez-en tous : ceci est mon sang de la nouvelle alliance, qui sera répandu pour vous, pour la rémission des péchés*⁵.

L'ignominie, établi par le Seigneur dans l'Église, doit, par son ministère, donner l'absolution à ses inférieurs. Le Christ remplit ce ministère, quand il prit ses disciples, les conduisit sur la montagne et les bénit tandis qu'ils étaient agenouillés.

1. Luc, xxii, 27. — 2. Matth., xxviii, 19. — 3. Matth., x, 27. — 4. Cf. Matth., xxvi, 26 et 28.

وأما رتبة¹ الاسقف فقد خدم فيها المخّص لأنّ شرح الاسقف المفتقد والمسيح له
 المجد كان يدور المدن والقرى ويفتقد نفوس الساقطين ويقيمها² بوغضه ويردها³ * الى *⁴ 50 A.
 صيرة⁴ الرعيّة حتى تجده⁵ المرعي⁶ الصالح وتعيش⁷ به
 وأما رتبة البطركيّة⁸ فقد أكملها المخّص قبل صعوده وهي النهاية فانه⁹ قبل صعوده اخذ
 تلاميذه ونفخ في وجوههم وقال لهم اقبلوا روح القدس من تركم له خطاياك تركت له ومن
 مسكتموها¹⁰ عليه مسكت وهذه هي¹¹ رتبة البطرك¹² فانه ينفخ في وجه كل من يضع يده
 عليه ويكرزه فقد أكمل السيّد المسيح له المجد السبع الطغمان¹³ الكهنوتية على ما
 شرح له المجد دائماً الى الابد

وأما البطريك خولود¹⁴ كرسيّ يحتوي على ربع الارض لأنّ الكرسي اربعة نسبة
 الانجيليين¹⁵ الاربعة¹⁶ فكما ان ما امكن ان تكون الانجيليين¹⁶ اكثر من اربعة كذلك لا

1. B. ربت — 2. B. رقيديا — 3. C. ويردها برعصد ويقبها — 4. B. ربت — 5. A. صرورة — 6. C. المرعي — 7. A. وعيش — 8. B. البطركية — 9. B. فان — 10. C. امسكتموها — 11. B. وهذه هي loco وردا — 12. B. البطركية — 13. C. طغمان — 14. B. خولود: BC add. على — 15. B. add. يسارات — 16. B. الانجيليين.

Le ministère de l'évêque, mot qui signifie « visiteur », a été rempli par le Sauveur (à lui la gloire!) quand il parcourait les villes et les bourgades, visitant les âmes de ceux qui étaient tombés, les relevant par ses exhortations *¹ et les ramenant * au bercail pour qu'elles y trouvassent les bons pâturages dont elles vivraient.

Quant au ministère suprême du patriarcat, le Sauveur l'a accompli avant son Ascension. Car, ayant pris ses disciples avant cet événement, il souffla sur leurs visages et dit : *Recevez le Saint-Esprit; les péchés seront remis à ceux à qui vous les remettrez et ils seront retenus à ceux à qui vous les retiendrez*¹. Tel est le ministère du patriarcat : il souffle sur le visage de ceux à qui il impose les mains et les consacre. Comme nous venons de l'exposer, Notre-Seigneur le Christ (à lui la gloire!) a institué les sept ordres ecclésiastiques. Gloire à lui perpétuellement pendant l'éternité!

Au patriarcat est accordé un trône qui réunit [sous sa juridiction] le quart de la terre. Il y a en effet quatre trônes correspondant au nombre des Évangélistes; comme il ne peut pas y avoir plus de quatre Évangélistes, il ne peut *¹ pas davantage y avoir plus * de quatre trônes. Les affaires de chaque siège

1. Jean, xv, 22-23.

يمكن ان تكون الكراسي اكثر من اربعة واعمال كل كرسي يحتاج الى ريس كهنة فمتى كانت قرية صغيرة او بعيدة² عملوا لها اسقف³ ينظر في حالها ومتى كانت مدينة بعيدة من صاحب الكرسي اقام لها مطران⁴ واسمه مطرابوليدس اي مطران المدينة وقد اسمت الرسل هذه الرتب كاستحقاقها اما البطريرك فاسمه ريس الكهنة والمطران⁵ المؤد الكهنة لان لفظة مطرا باليوناني الاحشاء والاحشاء ام⁶ توليد الجسد والمطران ام توليد الكهنة الروحانيين واما الاسقف اسمه المقتد اي انه مقتد كل ما لا يصل بطرك⁷ اليه ولا يفرغ له واسم الاغومنس⁸ المقدم على القسوس⁹ وله قراءة التحليل على الكهنة¹⁰ في غيبة البطريرك¹¹ والاسقف والمطران¹² ايضا¹³ كما هو مقدم على من¹⁴ هو دونه واسم القسيس باليوناني¹⁵ المتضرع¹⁶ والشيخ واسم الارشي دياقن ريس الشمسة اي راس الخدام وعليه حفظ جميع ما يتلا في الكنيسة نصا وتاويلا¹⁷ لانه¹⁸ الذي يقدم الشماسة بطرك¹⁹ ليضع

1. B. فريد. — 2. B. بعيدة او صغيرة. — 3. B. اسقف. — 4. B. مطرانا. — 5. B. add. اي.
 — 6. C. والاحشاء ام loco والاحشام. — 7. B. البطريرك. — 8. B. الاغومانس. — 9. C. الطريس.
 — 10. B. om. على الكهنة. — 11. C. غيبت بطرك. — 12. BC. والاسقف. — 13. C.
 — 14. BC. من. — 15. بالبيزانة. — 16. B. add. والمتضرع. — 17. B. وتاويلا. — 18. B.
 add. هو. — 19. B. البطريرك, C. للبطرك.

ressortissent au prince des prêtres. Mais à une bourgade petite ou éloignée on donne un évêque pour veiller sur elle; et si une ville est éloignée du siège du patriarche, celui-ci y établit un archevêque qui reçoit le nom de métropolitain, c'est-à-dire d'« archevêque de la ville ». Les apôtres ont donné à ces ordres les noms qui leur conviennent : le nom de patriarche signifie « chef des prêtres », celui de *matrân* (archevêque), « qui enfante les prêtres », parce que le mot *metrâ* en grec désigne les entrailles par lesquelles le corps est enfanté : or, les prêtres spirituels sont enfantés par le *matrân*. Quant au nom de l'évêque, il signifie « visiteur », parce qu'il visite tout ce que le patriarche ne peut atteindre et dont il ne peut s'occuper. Le nom de l'igoumène signifie « préposé aux prêtres » : il doit donner aux prêtres l'absolution en l'absence du patriarche, de l'évêque et du métropolitain, car il est préposé à tous les ordres inférieurs. Le nom du prêtre en grec signifie « le suppléant et le vieillard ». Le nom de l'archidiaque signifie « préposé aux diaques », c'est-à-dire chef des serviteurs; c'est lui qui a la garde des textes et des commentaires qui sont lus dans l'église, lui qui présente les diaques au patriarche pour qu'il leur impose les mains; il connaît la science de la liturgie et il

يده عليهم ويكون عارفاً بالطقوس¹ وعلومهم² ويصرف كل واحد³ منهم في طقسه ورتبته ويكون جلوسه دائماً على شمال الاب بطريك والاسقف عن يمينه والتصد بتصرف⁴ الخدام كل واحد⁵ في خدمته⁶ يوماً معلوماً لأن الخدمة شريفة سماوية والانسان⁷ من حيث⁸ بشريته محلل الحيوانية والحيوانية محلل النقص عن رتبة الانسانية فاذا حصل سهو ونقص من الخادم الواحد يكون نظيره في تلك الرتبة * يعوضه حتى لا * f. 52 r. يتعطل الخدمة لأن⁹ بوجودها يرحم الله العالم بتقدمة¹⁰ القرايين والصلوات

الباب الثلاثين

في ذكر المعمودية ولوازمها¹¹ وترتيبها

وقد فرضوا اباينا¹² على كل نصرانتي أولاً المعمودية فينبغي للانسان ان يكون أولاً تحت الوعظ والدخول تحت شروط الكاهن الذي يشرطها عليه لانه اذا اختار الكاهن يعمد

1. B باحوالهم *toco* بالطقوس. — 2. B وبعلومهم. — 3. B واحداً. — 4. B بالتصريف. — 5. C *add.* منهم. — 6. B *toco* في خدمته واحداً واحداً بخدمته. — 7. B *om.* والانسان. — 8. B اباينا. — 9. C لان *loco* لا. — 10. B بتقدمت C وبتقدمة. — 11. B ليرازمها. — 12. B اباينا.

marque à chacun des cleres sa fonction et son rang; il s'assied toujours à la gauche de notre Père le patriarche et l'évêque à sa droite.

Voici pourquoi chacun des serviteurs est employé dans son ministère à jour fixe. Ce ministère est sublime et céleste, mais l'homme par son humanité est siège d'animalité et, parce qu'il est siège d'animalité, il est exposé à déchoir de sa dignité d'homme : si donc il se produit une négligence et un * f. 52 r. manquement de la part d'un serviteur, son égal dans cet ordre * doit le remplacer pour que le ministère n'en souffre pas, car c'est grâce à lui, par l'oblation des offrandes et par les prières, que Dieu a pitié du monde.

CHAPITRE XXX

DU BAPTÊME, DE SES DEVOIRS, DE SA RÉGLEMENTATION.

Nos Pères ont d'abord imposé à tout chrétien l'obligation du baptême.

Il faut premièrement que l'homme soit exhorté et qu'il accepte les conditions que le prêtre lui impose. Quand le prêtre, en effet, a l'intention de baptiser un homme, la première condition qu'il lui impose est de renoncer à

انسان اول¹ ما يشرط عليه ججود الشيطان وجنوده واسبابه وكّل جهل اقواله والتي به ومن اجله والضايرة منه كّل ذلك وهو بعد² الوعظ وعمل ما يجب عليه من شروط الكاهن فاذا استتمّ الانسان الدخول تحت شروط الكاهن³ رفع يده الواحدة الشمال والتصد يرفع الشمال⁴ اي⁵ اّته كان من اهل الشمال ويتلا⁶ ججود الشيطان كما تقدّم القول ووجهه الى الغرب اي اّته كان غريب⁶ من الله فاذا تحقّق منه الكاهن صدق ججوده للشيطان⁷ قولاً وفعلًا استبّحث عن ايمانه بالمسيح فيظهر⁸ الشخص ايمانه بالمسيح فان كان يحسن⁹ يقول¹⁰ جيّدًا وآلا الكاهن ياقنه كلمة كلمة من الايمان الصحيح استفهامًا منه حقيقة ما يودده الكاهن عليه من الايمان وهو يقول مثله الى نهاية الامانة ويديه الاثنان مرفوعتان قاصدين السماء اي اّته يرفع يديه عند الايمان صار مرتفعًا سمايًّا ثم انّ الكاهن يقرأ¹¹ على المعموديّة الفصول المختصّة بها عن ابائنا الرسل وكّل صلاة يذكر فيها الكاهن اسم¹² الاب والابن والروح القدس الذي اشار السيّد المسيح في

* f. 52 v°.

* f. 53 r°.

1. B. اول. — 2. C. بعد. — 3. B om. ... فاذا استتم. — 4. B om. اي. — 5. C. يرتلوا. — 6. B غريب. — 7. BC. الشيطان. — 8. B. ويظهور. — 9. B. يحسن, C. يحسن. — 10. C. يقول. — 11. BC. يقرئ. — 12. B. بسم, C om.

Satan, à ses milices, à ses partisans, à toutes ses paroles insensées, à toutes celles qui sont dites par lui, pour lui et qui procèdent de lui. Tout cela doit être fait après l'exhortation et l'observation des conditions imposées par le prêtre.

Après qu'il a accepté toutes ces conditions, l'homme lève la main gauche * pour indiquer qu'il fait partie des gens de gauche et il récite, comme nous * f. 52 v°. l'avons dit, le renoncement à Satan, le visage tourné vers l'Occident pour indiquer qu'il est éloigné de Dieu. Puis, quand le prêtre a constaté la sincérité de son renoncement à Satan en parole et en acte, il l'interroge sur sa foi au Christ, et l'individu manifeste sa foi au Christ. S'il peut l'exprimer lui-même parfaitement, il le fait, sinon le prêtre lui suggère l'une après l'autre les formules de la vraie foi pour se rendre compte de la réalité de la foi qu'il lui propose, et le catéchumène répète les paroles du prêtre jusqu'à la fin de la profession de foi, en tenant ses deux mains levées vers le ciel, pour indiquer que [ses pensées] sont élevées et célestes.

Ensuite, le prêtre lit les chapitres particuliers au baptême qui nous ont été transmis par nos Pères les apôtres, et dans chaque prière il mentionne le nom du Père et du Fils et du Saint-Esprit, * comme l'a indiqué Notre- * f. 53 r°. Seigneur le Christ dans le saint Évangile; et l'homme est baptisé pour sa

الانجيل المقدس بذكرهم¹ ويعتمد الانسان على الايمان بهم ويغطس في ماء² المعمودية كما كان يوحنا يغطس التائبين المعترفين بخطاياهم فيوحنا كان يغطس الناس بالماء للتوبة والكاهن يغطس الناس في الماء لمعتين³ احدها لتوبة الانسان والثاني لشابه⁴ موت المسيح ودفنه وقيامته فكما⁵ كان المسيح عريان قبل موته كذلك المعتمد يتعرا⁶ قبل تغطيسه⁷ في الماء وكما كان المسيح قبل دفنه مطبياً بالدهن المعمول من يوسف ونيقوديموس⁸ هكذا ايضا الكاهن⁹ يرشم المعتمد في كآل اعضائه¹⁰ قبل نزوله الماء الذي هو شبه¹¹ القبر فينبغي ان يكون هذا الرشم ثلاثة¹² مرات¹³ احدهما بالزيت الفارغ والدهن الثاني بالغاليليون¹⁴ * والرشم الثالث بالميرون المقدس اما الرشم بالزيت الفارغ فهو الزيت الذي دهن به المخلص وهو طفلاً وكذلك عمل زيتاً فارغاً¹⁵ واما¹⁶ الغاليليون فهو الرشم الثاني وهو نظير دهن قرن المسحة الذي دهن به المسيح عند ما مسح في خدمة¹⁷ البيت

1. A. يذكرهم, B. لذكرهم. — 2. B. om. ماء. — 3. B. امعتين, C. لمعتين. — 4. BC. ونيقوديموس. — 5. B. ان يغطس. — 6. B. وكما. — 7. B. يعوري. — 8. B. يغطس. — 9. B. يرشم. — 10. C. يرشم. — 11. BC. شبه. — 12. C. om. — 13. B. ثلاث. — 14. B. بالغاليليون. — 15. C. دهن. — 16. B. اما. — 17. C. خدمت.

croissance en eux, il est plongé dans l'eau du baptême, comme étaient plongés par Jean-Baptiste les pénitents qui confessaient leurs péchés. Jean plongeait les gens dans l'eau pour les amener à la pénitence; le prêtre les plonge dans l'eau à deux fins, l'une pour signifier la pénitence, l'autre pour signifier la conformité à la mort du Christ, à son ensevelissement et à sa résurrection. Et comme le Christ était nu avant sa mort, ainsi celui qui va être baptisé est dépouillé de ses vêtements avant son immersion; comme le Christ, avant son ensevelissement, fut parfumé d'aromates préparés par Joseph et Nicodème, ainsi également le prêtre oint¹ tous les membres de celui qui va être baptisé avant qu'il descende dans l'eau, image du sépulchre.

Cette onction doit être à trois degrés : la première avec l'huile simple et l'onguent, la deuxième avec l'huile des catéchumènes, * la troisième avec le saint-chrême. Quant à l'huile simple qui sert à faire la [première] marque, c'est l'huile avec laquelle fut oint le Sauveur encore enfant : il institua ainsi l'usage de l'huile simple. Quant à la deuxième marque faite avec l'huile des catéchumènes, elle rappelle l'huile de la corne d'onction avec laquelle fut oint le Christ pour le service du temple et qui est ainsi passée

1. Litt. « marque ».

وصار له¹ طقساً² بذلك³ ولاجل ذلك سمّي⁴ مسيح⁵ أي بدهن المسحة وإنما⁶ الرشم الثالث بالميرون المقدّس فهو الحنوط⁷ الذي حنّطه به يوسف ونيقوديموس⁸ بعد نزوله من على الصليب قبل تكفينه ودفنه وهو مرّ وصبر حنوطاً⁹ نحو مائة رطل كما ذكر¹⁰ يوحنا ابن زبدي في انجيله المقدّس وهذا الميرون الذي¹¹ بأيدينا اليوم من خميرة ذلك الحنوط وقد صارت ثلثه رشوم مثال الثالوث المقدّس

* f. 54 r. وكما أنّ تلك^{*} الادهان كلّ واحد منهم¹² كان في وقت وموضع كذلك صارت هذه الرشوم كلّ واحد في وقت وموضع رشم الزيت الفارغ قبل¹³ عري الطفل كما كان المسيح طفلاً مدهوناً¹⁴ والرشم¹⁵ بالغاليليون¹⁶ والطفل عريان بعد جحوده¹⁷ الشيطان وجنوده نصار وقت غير ذلك الوقت والرشم الثالث بالميرون¹⁸ في وقت غطس¹⁹ الطفل في القبر العنصري²⁰ المائي²¹ يكون الحنوط المسيحيّ يشمل كلاً ولاجل ذلك يسكبوا الميرون في ماء²²

1. B *add.* دلكت. — 2. A طقساً. — 3. B *om.* بذلك. — 4. C يسمي. — 5. BC مسيحيّ. — 6. C *om.* أما. — 7. B بالحنوط. — 8. B ونيقوديموس. — 9. B حنوط. — 10. B ذكر *loco* فال. — 11. C الذي. — 12. B في. — 13. C في *loco*. — 14. B مدهوناً. — 15. C الرشم. — 16. B بالغاليليون. — 17. BC جحوده. — 18. B بالميرون. — 19. B غطس. — 20. B العنصري. — 21. BC المائي. — 22. B *om.* ماء.

dans le rite. C'est à cause de cela, c'est-à-dire par suite de cette onction, qu'il a été appelé Messie. La troisième marque se fait avec le saint-chrême : ce sont les aromates avec lesquels Joseph et Nicodème embaumèrent le Christ après qu'il eut été descendu de la croix, avant son ensevelissement et sa sépulture. C'étaient des aromates composés de myrrhe et d'aloès du poids d'environ cent livres, comme le raconte Jean, fils de Zébédée, dans son saint Évangile¹. Le chrême que nous avons aujourd'hui provient du levain de ces aromates. Les trois marques sont l'image de la Sainte Trinité.

Comme ces onguents étaient employés chacun en son temps et lieu, ces * f. 54 r. marques sont faites pareillement chacune en son temps et lieu. La marque avec l'huile simple est faite avant le dépoillement de l'enfant, comme fut oint le Christ pendant son enfance. La marque avec l'huile des catéchumènes est faite dans un autre temps, après le dépoillement de l'enfant, quand il a déjà renoncé à Satan et à ses milices. La troisième marque est faite avec le chrême dans le temps où l'enfant étant plongé dans le tombeau de l'élément aqueux, les aromates du Christ l'enveloppent tout entier. Pour ce motif on

1. Cf. Jean, xix, 39.

المعمودية وهو الاكمل وأما رشم الطفل بعد طلوه من ماء المعمودية آلا لتحسين اعضاء من القتالات الشيطانية

وأما سكب الميرون في المعمودية واختلاطه في الماء لأن الميرون المقدس فيه الحنوط

الذي كان على سيدنا المسيح¹ قبل دفنه وعند ما قام المسيح من القبر تركه وخرج * f. 54 v.º منه فصار مثل الخلية فلما وجدوه الرسل اخذوه واضافوا² عليه الزيت الفلسطيني مع حوايج قرن المسحة المنصوص³ عليه من التوراة وقدسوا عليه قداس⁴ يليق به وأذخروه لكل من⁵ يشاء ان يشابه بموت⁶ المسيح يصبوا منه في الماء ايضا ويخلطوه فيه حتى يشمل كل جسد يغطس في ذلك الماء المقدس عليه فيصير مطيب⁷ بحنوط المسيح مدفون⁸ معه في عنصر الماء كما دفن المسيح في عنصر التراب فاذا طلع من الحوض المقدس حلت⁹ عليه نعمة الروح القدس معطي الحياة وواهبها لتلك النفس التي كانت ميتة بالخطية الماخوذة عن ادم وتنتعق¹⁰ تلك النفس من الموت النفساني^{*} وتصير حية * f. 55 r.º من قبل نعمة روح الحياة الذي المسيح حيي¹¹ به ويقدر بعد ذلك على ان يملك

1. B add. لد المجد. — 2. وضافوا C. — 3. المتعوض B. — 4. قداسا B. — 5. C لكل من. — 6. BC مرت. — 7. فخصير مطيبا B. — 8. مدفونا B. — 9. حلة B. — 10. وتنتعق B. — 11. حيا B.

verse le chrême dans l'eau du baptême. C'est la plus parfaite des onctions. Quant à la marque faite sur l'enfant après sa sortie de l'eau du baptême, elle est destinée à fortifier ses membres contre les attaques de Satan.

Si l'on verse le chrême saint dans l'eau du baptême, si on l'y mélange, * f. 54 v.º c'est parce qu'il contient les aromates dont fut enveloppé le Christ * avant sa sépulture et qui, comme une dépouille, furent laissés par lui, lorsqu'il ressuscita et sortit du tombeau. Les apôtres les ayant trouvés les prirent et y ajoutèrent de l'huile de Palestine avec des éléments de cette corne d'onction dont il est question dans la Thora. Ils consacrèrent ce [mélange] par une bénédiction appropriée et le conservèrent pour tous ceux qui voudraient imiter la mort du Christ. On en verse dans l'eau et on l'y mélange, pour que tout corps plongé dans cette eau sainte en soit enveloppé et soit embaumé par les aromates du Christ, étant enseveli avec lui dans l'eau, comme lui-même fut enseveli dans l'élément de la terre. — Quand il monta du saint réservoir, il reçut la grâce du Saint-Esprit qui donne la vie et qui l'accorde à cette âme morte jadis par le péché, héritage d'Adam, et maintenant affranchie de la * f. 55 r.º mort spirituelle * et vivante par la grâce de l'Esprit de vie, qui vivifia le Christ. Après cela, quand elle aura quitté le corps, elle pourra posséder le royaume

العلو¹ بعد مفارقتة هذا الجسد الذي ما كان لها قبل ذلك اليه سبيلاً ولذلك قال اشعيا النبي توبوا فقد قربت² ملكوت السموات اي انّ السموات العلاء³ ملكها البشر بالمسيح ما لم يملكها من قبل ذلك

ثم انّ المعتمد ما كانوا يمكنوه من التعميد⁴ الا عند ما يصير عمره ثلاثين⁵ سنة في حدّ قامه السيّد المسيح ومماثلة تعميده من يوحنا

وكان في الزمان الاوّل لم يصلوا على الماء لتعميد⁶ الناس سوى يوماً واحداً في السنة وهو يوم الجمعة السادسة من الصوم المقدّس في كلّ سنة والعلّة في ذلك في هذا اليوم خصوصاً من دون⁷ ايام السنة لانّ المسيح كان صلبه والامه وموته ودخوله القبر العنصر الترابي يوم الجمعة وهو اليوم السادس من الالف⁸ لذلك⁹ صاروا الابهات¹⁰ معلّمي البعثة يمانلوا فيه ما فعله السيّد المسيح من دخول القبر في اليوم السادس واعتق كلّمين¹¹ استحقّ الخلاص من ذرّيّة ادم لذلك¹² ربّوا ان يكون المعموديّة مماثلة موت المسيح في اليوم السادس من يوم الجمعة في¹³ الجمعة السادسة من¹⁴ الصوم نسبة¹⁵ الالف السادس

1. C. العلو. — 2. B. add. منكم. — 3. B. العليا. — 4. B. om. ما كانوا... C. الععد. — 5. C. ثلاثين. — 6. A. لعدد, B. تعميد. — 7. C. الاثني. — 8. B. كذلك. — 9. B. الابا, C. om. — 10. C. من. — 11. B. كذلك. — 12. C. من. — 13. B. في loco. — 14. B. نشيد, C. نشيد. — 15. C. الاثني.

du ciel où auparavant elle n'avait pas accès. C'est pourquoi le prophète Isaïe a dit : *Faites pénitence, car le royaume de Dieu est proche*¹, voulant signifier que le genre humain possède, par le Christ, les cieux très-hauts qu'il ne possédait pas auparavant.

Jadis on ne donnait le baptême à personne avant l'âge de trente ans, époque de la parfaite stature de Notre-Seigneur le Christ, et [cela]² à l'imitation du baptême qui lui fut donné par Jean.

Dans les premiers temps, on ne bénissait l'eau destinée au baptême qu'un seul jour de l'année, le sixième vendredi du jeûne saint. Et ce jour de l'année avait été choisi à l'exclusion³ des autres, parce que le Christ fut crucifié, souffrit, mourut et entra dans le tombeau de l'élément terrestre, le vendredi, sixième jour du sixième millénaire [de la création]. Pour ce motif, les Pères, docteurs de l'Église, imitèrent ce qu'avait fait Notre-Seigneur le Christ en entrant au sépulchre le sixième jour et en affranchissant tous les descendants d'Adam qui méritaient d'être sauvés : ils statuèrent donc que le baptême, imitation de la mort du Christ, serait donné le sixième jour de la semaine et

1. Parole de l'Évangile, dans Matth., iii, 2 et iv, 17.

من العالم جعلوا المعمودية أيضاً تعشق كآدم¹ غطس² فيها بماء³ موت المسيح عتّا حتى عتّقنا من أسر الشيطان

والذي رتب هذا الترتيب بحسن⁴ هذا النظر الكامل المعنوي⁵ * نظر أيضاً في 1. 56. 1. رعية الله تعالى التي "تهلك بغير معمودية ولا بماء⁶ موت المسيح عتّا في من يموت طفلاً ولا يقيم ثلاثين سنة حتى يشابه كمال قامته⁷ المسيح رتبوا أن الطفل⁸ الذكر المولود إذا طهر من دم النجاسة الخسيس بنفاس والدته من بعد أربعين يوماً والآنثى تكون لها ذلك بعد ثمانين⁹ يوماً يخشوا عليهم من الموت ليلاً تفوتهم ملكوت الله العليا والترقى¹⁰ إليها وتبقى نفوسهم مع الشيطان محيطة في الهوى تحت عنصر النار

الباب الحادي والثلاثين

في ذكر الاشبين وما يلزمه وتسليمه الطفل لنفسه في حال ادراكه

فإذا اقاموا اشبيناً للطفل المعتمد¹¹ ولفظة * الاشبين لفظة سريانية وشرحها الحارس¹² 1. 56. 4.

1. C من. — 2. B. بغطس. — 3. C. بماء. — 4. A. بحسن. — 5. C. معنوي. — 6. C. الذي. — 7. C. وادت. — 8. C. om. الطفل. — 9. B. ثمانون. — 10. B. والثرفا. — 11. B. المعتمد. — 12. B. الحارس.

dans la sixième semaine du jeûne qui rappelle le sixième millénaire du monde; ils firent du baptême qui affranchit quiconque y est plongé une image de la mort du Christ, subie pour nous et nous délivrant de l'esclavage de Satan.

Celui qui, avec la sûreté de son coup d'œil, a établi ce statut où se mêle 1. 56. 4. l'allégorie, a veillé aussi aux intérêts du troupeau de Dieu le Très-Haut qui périssait sans baptême : il n'y avait pas de ressemblance avec la mort que le Christ a subie pour nous pour les enfants qui, mourant avant l'âge de trente ans, n'atteignaient pas la parfaite stature du Christ : les Pères] décrétèrent donc que l'enfant mâle serait baptisé quarante jours après sa naissance, lorsqu'il aurait été purifié du sang impur résultant de l'accouchement de sa mère et que la fille serait baptisée au bout de quatre-vingts jours. Ils craignaient que la mort ne les privât du royaume divin de là-haut où ils ne pourraient monter et que leurs âmes ne restassent avec Satan, enveloppées dans l'élément du feu de l'abîme.

CHAPITRE XXXI

DU PARRAIN ET DE SES OBLIGATIONS: COMMENT L'ENFANT,
À L'ÂGE DE RAISON, EST LIVRÉ À LUI-MÊME PAR LE PARRAIN.

1. 56. 4. Quand on donne un parrain à un enfant lors de son baptême (le mot 'ichbin

اي يحرس¹ تلك النفس من الاستيلاء عليها ممّن يخرجها عن حدود المذهب المسيحيّ بالطفان ووربح هذا الاشبين عظيماً لانه يكون سبباً لخلاص نفساً² من الظلمة البرانيّة والموت النفساني وينبغي ان يكون عالماً دينياً³ متقلداً عن الطفل جميع ما يقلده الكاهن من شروط الاستحقاق الى هذه المماثلة السيديّة لان الكاهن ينبغي له يعرّي الطفل في الكنيسة في الغرب ويسمع حجوده⁴ الشيطان وإيمانه بالمسيح ثمّ ينتقل الى موضع الدفن الذي هو الحوض المقدّس يعمل القداس اللايق به ويفطس الطفل ثمّ ينتقل ثلث مرّة ويرشم⁵ الطفل بالميرون المقدّس قبالة الهيكل الذي * يقدم عليه القربان حتى يبقا⁶ ثلاثة مواضع مثلاً للثالوث⁷ المقدّس وكذلك فعل المسيح أولاً انه جاهد الشيطان وجحده في موضع ثمّ كان دفنه في موضع اخر ثمّ كان صعوده الى السماء بعد قيامته في مكان⁸ غير ذلك وما يرشم⁹ الطفل بالميرون قدام الهيكل إلا ان الهيكل باب السماء الذي صعد المسيح اليه وقد ربّوا لنا الاباء¹⁰ المشابهة به¹⁰ في كلّ افعاله ولذلك¹¹ اوجبوا ان يكون ذلك كذلك

1. B. - 2. يقى C, تبقى B. - 3. ججود C. - 4. ديننا C. - 5. نفس B. - 6. بحرص C. - 7. مثال التلوت B. - 8. مكان loco موضع اخر B. - 9. راما رشم C. - 10. الابا لنا B. - 11. وكذلك B.

« parrain » est syriaque et signifie « gardien » ; le parrain, en effet, garde cette âme de l'empire de quiconque voudrait la faire sortir, par l'infidélité, des règles de la religion chrétienne ; la récompense de ce parrain sera grande, car c'est grâce à lui qu'une âme est sauvée des ténèbres extérieures et de la mort spirituelle), il faut qu'il soit instruit, pieux, qu'il remplisse au nom de l'enfant toutes les obligations imposées par le prêtre pour mériter de ressembler au Seigneur. Le prêtre doit déshabiller l'enfant dans l'église, du côté occidental, et entendre son renoncement à Satan et sa profession de foi au Christ. Puis il se transporte au lieu de la sépulture, c'est-à-dire à la sainte piscine où, après la bénédiction convenable, il immerge l'enfant. Ensuite, se déplaçant une troisième fois, il l'oint avec le saint-chrême devant le sanctuaire * où le * 6. 57 r. Sacrifice est offert. Ces trois endroits représentent la Sainte Trinité. Telle fut la conduite du Christ : premièrement, il lutta contre Satan et le renia dans un endroit ; puis il fut enterré dans un autre endroit ; enfin il monta au ciel, après sa résurrection, d'un endroit qui n'était plus le même. Si l'enfant est oint avec le chrême devant le sanctuaire, c'est parce que ce lieu est la porte du ciel où le Christ est monté. Les Pères ont statué que nous devons imiter tous ses actes, et c'est pourquoi ils ont exigé que les choses se passent ainsi.

فان كان المتعمد كَهَلًا اعترف بالايمان عن نفسه وان كان طفلاً فالاشبين المستفيد
 الطفل¹ يعترف عنه ويجحد الشيطان عنه والكاهن يقول للمتعمد طفلاً كان او كَهَلًا
 اتجحد الشيطان يقول نعم * واجناده يقول نعم وكَل ملايكته يقول نعم وكَل جهل اقواله * 1. 37. 19
 يقول نعم والتي به يقول نعم ومن اجله يقول نعم والصايرة منه يقول نعم
 فاذا وقف الانسان عند الاقرار بجحود الشيطان وجب عليه عند ذلك اولاً ترك
 العظمة والغضب والحقد والنميمة والافتراء والقتل والزنا والسرقة وشهادة الزور والتجديف
 والضحك والهزوء والمراباة وكَل اسباب الشيطان الذي اقرّ فيه ان يجحدها
 ثم بعد ذلك يامن بالمسيح اي يصدق باتيانهِ للعالم وكَلما جرى عليه فاذا صار ذلك
 كذلك حينئذ² يعطى من شجرة الحياة وياكل منها ويحيى³ الى الابد ويشرب من ينبوع
 الحياة الدم الكريم الذي قال عنه المخلص⁴ من يشرب من دمي له الحياة الدائمة وليس
 يحضر ليدان فليعلم المعتمد ما يَتَمَّ عليه قبل اقدامه عليه ان كان كَهَلًا او طفلاً

1. C المتقيد بالطفل. — 2. C اجناده. — 3. B om. و. — 4. *Quae sequuntur usque ad verba*
نكرت العظمة, p. 86, l. 4, *desunt in A cujus folium amissum fuit. Ex B transcripta sunt.*

Si l'aspirant au baptême est adulte, il confesse la foi pour son propre compte; s'il est enfant, le parrain, prenant ses intérêts, confesse la foi en son nom et en son nom renonce à Satan. Le prêtre dit à celui qui va être baptisé,
 * 1. 37. v. enfant ou adulte : « Renonces-tu à Satan? — Oui. — * Et à ses milices? — Oui.
 — Et à tous ses anges? — Oui. — Et à toute la stupidité de ses paroles? —
 Oui. — Et à celles qui sont dites pour lui? — Oui. — Et à celles qui émanent
 de lui? — Oui. »

Tandis qu'il est debout pour affirmer qu'il renie Satan, l'homme doit premièrement abandonner l'orgueil, la haine, la rancune, la calomnie, le mensonge, le meurtre, l'adultère, le vol, le faux témoignage, le blasphème, le rire, la moquerie, l'hypocrisie et toutes les œuvres de Satan, choses auxquelles il déclare verbalement renoncer.

Après cela, il doit croire au Christ, c'est-à-dire ajouter foi à sa venue dans le monde et à tout ce qu'il a fait. Les choses étant ainsi, il participe à l'arbre de vie et il en mange pour vivre éternellement, il boit à la source de vie le sang précieux dont le Sauveur a dit : *Quiconque boit de mon sang aura la vie éternelle¹ et il ne se présentera pas pour être jugé².* Que celui qui va être baptisé, adulte ou enfant, sache donc bien ce qu'on lui propose avant de l'entreprendre.

1. Jean, vi, 55. — 2. Jean, v, 24.

ثم إنَّ المعتد اذا اكل من شجرة الحياة التي هي لحم المسيح وشرب من دمه اتصل بمواهب الحياة الابدية وعاشت¹ نفسه وصار بينه وبين المسيح صلة² اولاً انَّ الروح القدس اعطاه الحياة من الموت النفساني وثانياً: اكله من لحمه وشربه من دمه كما قال من ياكل من جسدي ويشرب من دمي يثبت فيي وانا اثبت فيه فاذا ثبت الانسان في المسيح وثبت المسيح فيه³ وجب عليه ان يسير بسيرته

وعلى الاشبين بعد المعمودية تعاقد⁴ ابنه الروحاني وسقى غرسه⁵ الذي⁶ كان هو⁸ السبب في غرسه ليثمر وافتقاده في كل وقت وتعبيره المكتب وملاحظته بعين الرعاية الابوية الروحانية الى حيث يكبر سنه واذا كبر وادرك وتعل عقله له ان يوقفه على باب الهيكل موضع تسليمه⁹ ويقول له اعلم يا ولدي انك لما كنت طفلاً كنت عبداً للشيطان ارادوا¹⁰ والديك عتقك منه بالمعمودية المقدسة وسالوا مسكنتي ان اضمك من

1. B وعاشت. — 2. C وصله. — 3. C ونائي. — 4. B om. ... فاذا ثبت. — 5. C تعاددة. — 6. C وغرسد. — 7. C التي. — 8. C om. جر. — 9. C تسلمد. — 10. C اراد.

Ensuite, lorsqu'il a mangé de l'arbre de vie qui est la chair du Christ et bu de son sang, il est en possession des trésors de la vie éternelle: son âme a la vie; il est uni avec le Christ: 1° parce que l'Esprit-Saint, en le tirant de la mort spirituelle, lui a donné la vie; 2° parce qu'il a mangé la chair et bu le sang du Christ, conformément à sa parole: *Celui qui mange de mon corps et boit de mon sang, demeure en moi et moi en lui*¹. L'homme, lorsqu'il demeure dans le Christ et le Christ en lui, doit conformer sa conduite à la sienne.

Après le baptême, il incombe au parrain de prendre soin de son fils spirituel, d'arroser, pour lui faire produire des fruits, l'arbre qu'il a planté lui-même, de le visiter en tout temps, de l'envoyer à l'école, de le surveiller avec la sollicitude d'un père spirituel, jusqu'à ce qu'il soit devenu grand. Et quand [l'enfant] a grandi, qu'il est devenu adulte, que son intelligence s'est développée, il doit le faire tenir debout devant la porte du sanctuaire, à l'endroit même où il lui a été confié et lui dire: « Sache, mon fils, que lorsque tu étais enfant et esclave de Satan, tes parents, voulant t'affranchir de son joug par le saint baptême, demandèrent à ma misère de me porter garant pour toi devant le prêtre de Dieu et de renier pour toi Satan, de la milice duquel tu faisais encore partie. J'ai donc renié Satan en ton nom et, en ton nom, j'ai confessé le Christ (à lui la gloire!). Tu as mangé de sa chair et bu de son sang, tu es devenu

1. Jean, vi, 56.

كاهن الله واجحد عنك الشيطان الذي كنت انت من اجناده قبل المعمودية وقد جحدت عنك الشيطان واعترفت عنك بالمسيح له المجد وقد اكلت من لحم المسيح وشربت من دمه وصرت هيكل الروح القدس وانت الان قائماً امام هيكل الله تعالى الموضع الذي تسلمت فيه² واعلم ان من جحد الشيطان وامن بالمسيح وجب عليه³ ترك العظيمة والبغض والحقد والغضب والقتل والزنا والسرقه والكذب والافتراء⁴ لان هذه كله اسباب الشيطان الذي جحدتها عنك وانت طفلاً⁵ وانت فقد امنت بالمسيح ومن امن بالمسيح وجب عليه المحبة والاتضاع والطهارة الذي ما يعاين احداً الله⁶ الا بها ومن هنا⁷ تسلمت وهنأ اسلمت لنفسك ولا بقي الله يطالبني من جبتك بشيء⁸ لاني قد عقلت عقلك وعلمت الجيد من الرديء وسلام المسيح يثبت قلبك في الايمان المستقيم الى النفس الاخير امين

الباب الثاني والثلاثين

في ذكر مماثلة البشر بالسيد المسيح
في الصيام⁹ المقدس والاربعاء والجمعة وغيره

* ل. 58 v. وعلى الانسان من ذلك ان يماثل مقام⁹ المسيح على الارض ان كان المسيح صام

1. اللد احداً B. 5. — طفل B. 4. — الافتراء B. 3. — جحد C. 2. — جيلاً للروح C. 1. —
مقام C. om. 9. — الصبر BC. 8. — وجهاً loco ما هنا B. 7. — ما هنا BC. 6.

le temple de l'Esprit-Saint; et maintenant te voici debout devant le sanctuaire du Dieu Très-Haut, au lieu même où tu m'as été confié. Or sache que celui qui a renié Satan et cru en Jésus-Christ a l'obligation* de fuir l'orgueil, la haine, la rancune, la colère, le meurtre, l'adultère, le vol, le mensonge, la tromperie, parce que toutes ces choses sont les œuvres de Satan auxquelles j'ai renoncé en ton nom quand tu étais enfant. Tu as cru au Christ et quiconque croit au Christ doit pratiquer la charité, l'humilité, la pureté sans lesquelles personne ne pourra voir Dieu. C'est ici que tu m'as été confié et c'est ici que je te livre à toi-même; Dieu ne me demandera plus compte de rien à ton sujet, car tu as l'usage de la raison, tu distingues le bien du mal. Que la paix du Christ affermisse ton cœur dans la foi orthodoxe jusqu'au dernier soupir! Amen! »

CHAPITRE XXXII

QUE L'HOMME DOIT IMITER NOTRE-SEIGNEUR LE CHRIST DANS LE JEÛNE SAINT,
DANS LES JEÛNES DU MERCREDI ET DU VENDREDI, ETC.

* L. 58 v. * L'homme a l'obligation d'imiter sur ce point la conduite du Christ sur la

فيجب على الانسان الآخر المتعمد الصيام¹ وان كان المسيح صلاً فيجب عليه ان يصلي كما قال الكتاب المسنى ايضاً بالتقاليقون المورود² عن بطرس ويقوب ويوحنا ويهوذا وكلمن له فيه هذا الرجاء فليطهر نفسه كما آته ايضاً طاهر وتطهيره النفس لم يمكن³ الا بالصوم والصلاة فيجب على المعتمد اولاً بعد اعتماده الصوم⁴ واساس ذلك ان السيد المسيح لتا واعتمد من يوحنا خرج الى البرية كقول الانجيل وصام اربعين يوماً واربعين ليلة متوالية كقول الروح⁵ الذي حل عليه في نهر الاردن شبه حمامة كقول متى البشير فيجب على المتعمد⁶ المماثلة بالسيد المسيح الذي يثبت⁷ فيه آته كما مثله في العباد كذلك يماثله في الصيام

وان كان الانسان لضعفه ما يسكنه صوم اربعين يوماً متوالية عن الخبز كمثله السيد المسيح لضعف طبيعته فهو يمكنه صوم اربعين يوماً واربعين ليلة عن الشهوة البدنية التي⁷ هي النظر الحقيقي الذي⁸ لا يصام الا لآخادها وليس عليه من ذلك ثقلاً ولا كلفة وهو

1. B. بالصيام. — 2. B. المراد. — 3. B. ام يكن C. لا يكون. — 4. B. بالصوم. — 5. C. روح. — 6. BC. ثبت. — 7. C. الذي. — 8. Com. الذي.

terre. Si le Christ a jeûné, l'homme baptisé doit s'astreindre au jeûne; si le Christ a prié, l'homme doit prier aussi, comme il est dit dans le livre appelé *Catholicum*¹ qui vient de Pierre, Jacques, Jean et Jude: *Quiconque a cette espérance en lui, qu'il se purifie comme lui-même est pur*². Or la purification de l'âme ne peut être obtenue que par le jeûne et par la prière; il faut donc qu'après son baptême, le néophyte pratique d'abord le jeûne. Le fondement de cela est en Notre-Seigneur le Christ qui, baptisé par Jean, se retira dans le désert, comme le dit l'Évangile, et y jeûna quarante jours et quarante nuits consécutifs. Il venait de recevoir le Saint-Esprit qui était descendu sur lui, dans le fleuve du Jourdain, sous la forme d'une colombe, comme le raconte Matthieu l'évangéliste³. Il faut donc que le chrétien imite le Christ qui réside en lui, qu'il imite dans le jeûne comme il l'a imité dans le baptême.

Si l'homme, à cause de la faiblesse de sa nature, ne peut pas jeûner pendant quarante jours consécutifs, en se privant de pain comme Notre-Seigneur le Christ, il peut s'abstenir, pendant quarante jours et quarante nuits, des plaisirs charnels. La fin véritable du jeûne, en effet, c'est d'éteindre la concupiscence; ceci n'est pas pour l'homme un fardeau ni une fatigue, et c'est le plus excellent des jeûnes, car les Pères, remplis de la grâce, n'ont établi l'abstinence des aliments gras, avec le jeûne du matin au soir et l'obligation

1. Les épîtres catholiques. — 2. Jean, III, 3. — 3. Cf. Matth., III, 16.

افضل الصوم لأنّ الاباء الممتليون بالنعمة ما رَبَّوْا قطع الزهومات والصوم من باكر الى عشية¹ والقع بالخضراوات آلا سداً لانعاف هذه الشهوة كذلك رَبَّوْا ان يصام في كل سنة اربعون² يوماً مائة الصوم السيد³ المسيح واتقنوها اربعون يوماً خمسة ايام في كل اسبوع⁴ حتّى يصير للصوم ثمان⁵ جمع كما قالت⁶ الدسقلية اولها اواخر الشتاء واخرها⁷ اواخر الصيف خمسة ايام في كل اسبوع خارجاً عن سبوتها وحدودها لأن⁸ السبت لا يصام ولا⁹ الاحد آلا السبت الواحد الذي كان فيه ربّ البرية مقبوراً وأما الاحد فلا يصام ابداً لانه يوم فرحاً روحانياً منذر¹⁰ بالقيامة العامة في الدهر العتيد العديم¹¹ التعب والشقاء والصوم تعب وشقاء على الجسد ولذلك¹² تركوه في يوم الاحد لاجل انه اربون القيامة وعليه¹³ صوم الارعاء والجمعة اولاً¹⁴ مائة ما كان يعمل في العتيقة كقول¹⁵ الفريسي اصوم لك يومين في كل اسبوع واعتر جميع مالي كشهادة الانجيل¹⁶ وأما في¹⁷ الحديثة فرَبَّوْا اباناً¹⁸ الرسل صوم هذين اليومين على كل متعسّد ذكراً¹⁹ كان او اشي وذلك

1. الصوم ثمانيد B. — 2. اربعون B. — 3. السيد B. om. — 4. الى عشية loco اعشيد B. — 5. منذر BC. — 6. فرح روحاني B. — 7. يوم. B. add. — 8. فان B. — 9. وقاله B. — 10. الذرهم B. — 11. وكذالك B. — 12. رطاي C. — 13. اول B. — 14. لثقل BC. — 15. في om. — 16. ابارنا B. — 17. ذكرنا B.

de se contenter de légumes, que comme un moyen d'affaiblir la concupiscence. Quand ils ont ordonné ce jeûne annuel, à l'imitation de celui de Notre-Seigneur le Christ, ils en ont disposé les quarante jours à raison de cinq par¹ semaine, de telle sorte qu'il dure huit semaines, comme l'enseigne *la Didascalie*. Il commence à la fin de l'hiver et se termine au commencement de l'été; il se fait pendant les cinq jours de chaque semaine, autres que les samedis et les dimanches. Car on ne jeûne ni le samedi ni le dimanche, excepté le seul samedi où le Maître de la créature était dans le tombeau; et l'on ne jeûne jamais le dimanche, parce que c'est un jour de joie spirituelle qui annonce la résurrection générale dans le siècle futur où il n'y aura ni fatigue ni peine. Or le jeûne est une fatigue et une peine pour le corps. C'est pourquoi il est omis en ce jour qui est le gage de la résurrection.

Il faut jeûner le mercredi et le vendredi, d'abord pour imiter ce qui se pratiquait dans l'ancienne Loi, conformément à la parole du pharisien, attestée par l'Évangile : *Je jeûne deux jours par semaine et je donne la dîme de tous mes*² biens³; et puis, dans la Loi nouvelle, nos Pères les Apôtres ont établi ces deux jours de jeûne pour tout chrétien, homme ou femme, parce que, en imitant le

1. Luc, xviii, 12.

لأننا¹ عند ما مثلنا المسيح أولاً في جحود الشيطان وثانياً في الصوم وثالثاً في الصلاة ورابعاً في آلامه فوجب علينا التأمم بالاختيار كما تأمّم المسيح بالاختيار والالتم الاختياري هو الصوم لأنّ الإنسان عند مسكه عن الأكل تقوى الحرارة الغريزية² والمرة الصفراوية على بدن الإنسان ينقص³ من لحمه ودمه ويضعف البدن وتضعف القوّة البدنية فيحصل الالتم وما يداوى ذلك الضعف ألا بالفطر فإذا احتمل الإنسان تقصّ قوّته اختياراً منه كان ذلك حمل الم اختيارياً كما * حمل المسيح الالتم⁵ اختياري لأنّه ما يليق بالإنسان⁴ يدخل بنفسه⁷ في التجارب الذي علمه⁸ المسيح أيضاً السؤال ان لا⁹ يدخل به فيها ويقول لدوي السلطان اخربوا جسدي سمّروه حتّى اتأمّم¹⁰ اختياراً منّي بل يتأمّم اختياراً¹¹ منه بصومه والم¹² الجوع الاختياري

ولذلك¹³ ربّوا آيائنا¹¹ الرسل صوم هذين اليومين وهم¹⁵ الأربعاء والجمعة أما يوم الأربعاء كون الموامرة من اليهود كانت على صلب سيّدنا فيه وأما يوم الجمعة كون ان فيه كان¹⁶

1. B لنا. — 2. BC العزيرة. — 3. B فنقص. — 4. C الثرى. — 5. B الم. — 6. BC add. ان. — 7. C نفسد. — 8. BC عمداً. — 9. C لانّ. — 10. B om. حتى اتأمّم. — 11. BC om. اختياراً. — 12. B والم loco تأمّم. — 13. B وكذلك. — 14. B اباننا. — 15. B رجماً. — 16. C فيد كان pro فيد كان.

Christ : 1° par la renonciation à Satan, 2° par le jeûne, 3° par la prière, 4° dans ses souffrances, nous devons souffrir volontairement comme le Christ a souffert volontairement; et la souffrance volontaire c'est le jeûne. Car l'homme, quand il se prive de manger, augmente dans son corps la chaleur naturelle et la bile jaune, en sorte que sa chair et son sang diminuent, son corps s'affaiblit, et les forces corporelles décroissent, d'où il résulte une souffrance; et cette faiblesse n'est guérie que par la rupture du jeûne. Or quand l'homme endure par choix une diminution de force, sa souffrance est volontaire, comme fut volontaire la souffrance du Christ. Certes, il ne convient pas à l'homme de rechercher les tentations quand le Christ lui a enseigné à demander de n'y être pas induit, [il ne lui convient pas] de dire aux détenteurs du pouvoir : « Frappez mon corps, percez-le de clous, en sorte que je souffre de plein gré », mais [il est concevable] qu'il souffre par le jeûne et la faim volontaires.

C'est pourquoi nos Pères les Apôtres ont établi ces deux jours de jeûne qui sont le mercredi et le vendredi : le mercredi, parce qu'en ce jour les Juifs tièrent conseil pour crucifier Notre-Seigneur; le vendredi, parce que ce fut le jour du crucifiement et de la véritable souffrance. Aussi, tous les chrétiens

* f. 60 v°.

الصلب والالم¹ الحقيقي كون فيه الذي تمانى المسيحيين كلها² المة فيه بالجوع والعطش اختياراً

وقد³ اوجبوا ابائنا⁴ الرسل على كل متعمد صوم اليومين الاربعاء والجمعة⁵ ومن لا⁶ يصومهما⁷ ان كان كاهناً يسقط من رتبة الكهنوتية وان كان علمانياً ينفي⁸ من البيعة الا ان يمنعه من ذلك ضعف جسدي عن اكمال الصوم الى تاسعة النهار والتقص بتسع⁹ ساعات دون غيرها من العدد لاجل عدد التسع¹⁰ طغعات السماوية المذكورة اولاً كون ان الانسان يتخطاها¹¹ صاعداً ويتجاوزها الى حيث يصل الى المرتبة الخالية من الشيطان يعترها بالتسيخ والتقدس فكما انه¹² بعد تخطية تسع طغعات يصل الى الراحة الدائمة هكذا بعد تخطية¹³ تسع ساعات صوماً يصل الى الراحة الزائلة بالفطر وهذين اليومين لا رخصة¹⁴ فيما¹⁵ ابدأ ما دامت الشمس تطلع وسبب التاكيد في ذلك ان اليومين¹⁶ المجيدين وهما الميلاد والظهور اى الغطاس متى اتفق حضور¹⁷ احدهما في¹⁸ هذه اليومين لا يمكن صوم العيد السيدى فجعلوا يوماً صوماً قبل حضور العيد لمعنيين¹⁹

1. C. الالام. — 2. B. المسيحيون كلهم. — 3. B. om. رواد. — 4. B. ابابوا. — 5. C. بصومها. — 6. B. ينفا. — 7. C. بسعت. — 8. C. التسعة. — 9. B. يتخطاها. — 10. B. ان. — 11. B. تخطيت. — 12. C. بعد تخطية تسع طغعات. — 13. BC. فيها. — 14. C. om. حضور. — 15. B. لمعنيين. — 16. C. لمعنيين.

imitent les souffrances du Christ en supportant de plein gré, en ce jour, la faim et la soif.

Nos Pères les Apôtres ont imposé à tout chrétien l'obligation de jeûner le mercredi et le vendredi. * Celui qui ne fait pas ces deux jeûnes, s'il est prêtre, déchoit de la dignité sacerdotale; s'il est laïque, on le classe de l'Église, à moins que la faiblesse de sa santé ne l'empêche de jeûner jusqu'à la neuvième heure du jour. On a choisi la neuvième heure, à l'exclusion des autres, dans le but d'indiquer les neuf chœurs célestes déjà mentionnés, parce que l'homme les devance et les dépasse dans son ascension, jusqu'à ce que, arrivant à la place éminente restée vide [par la chute de Satan, il y fixe son séjour pour louer et glorifier Dieu]. De même qu'après avoir dépassé les neuf chœurs, il arrive au repos perpétuel, ainsi, après les neuf heures du jeûne, il arrive au repos passager.

Jeûner pendant ces deux jours, tant que le soleil monte, ne souffre jamais aucune dispense. Cette règle est si absolue que quand l'un des deux jours * glorieux de Noël et de l'Épiphanie, c'est-à-dire du Baptême [du Christ], tombe un mercredi ou un vendredi, comme on ne peut jeûner en cette fête du

احدهما ان يصير للعيد بهجة في النفس لاجل الفطر بعد الصوم والاخر تعويض¹ احد
اليومين الاربعاء والجمعة اذا جاء العيد فيه حتى لا يقع تفریط في صوم هذين اليومين
جملة كافية

واما صوم² ثلاثة ايام نينوى فهي مشابهة التوبة التي سبقت من اهل نينوى حتى رفع
الله الغضب وانخسف³ عنهم ففي دواء الخطيئة التي يقدم عليها الانسان في طول السنة يكون
صوم هذه الثلاثة ايام كفارة⁴ عنها

واما صوم الميلاد المجيد لم يكن رتبته في * البيعة الا انا اخرضطاطوا⁵ البطريرك
وهو الرابع وسبعين⁶ من البطارقة والعالمة في صومه ان السيدة ام النور كانت في سبعة شهور
ونصف من حملها بالبشارة المملوءة خلاص وكثرت⁷ * تعبيرها من يوسف التجار وغيره
كونها كانت تدعي البكوريه ووجدت⁸ حبلا فكان⁹ التغيير لا يقتر عنها فصامت مدة
شهر ونصف باكية حزينة على ما سمعه من التعبير ولائها ايضا لم تعلم ايش تلد

1. B. يعويض. — 2. B. الصرم. — 3. BC. تلبند. — 4. B. والسخط. C. والحنق. — 5. B. التلبند. C. التلبند. — 6. B. كنفاريد. — 7. B. اخرضطاطوا. — 8. BC. om. الرابع وسبعين. — 9. Ms. وكثرت. — 10. C. وكان. — 11. B. وكان.

Seigneur, le jour de jeûne est alors placé avant la fête, et cela pour deux raisons : la première, pour qu'en cette fête la rupture du jeûne apporte de la joie à l'âme ; la deuxième, pour compenser le jeûne du mercredi ou du vendredi, lorsque la fête tombe un de ces jours-là, de sorte que le jeûne de ces deux jours soit accompli entièrement sans aucune négligence.

Le jeûne des trois jours de Ninive est l'imitation de la pénitence que firent autrefois les habitants de cette ville, jusqu'à ce que la colère de Dieu fût apaisée et qu'elle se fût détournée d'eux. Ce jeûne de trois jours est le remède et l'expiation des péchés que l'homme a commis pendant la longueur de l'année.

Quant au jeûne de la glorieuse Nativité [du Christ], il n'a été institué dans * l'Église que par Auba Christodoulos, le soixante-quatorzième patriarche * f. 62 r.
[d'Alexandrie]. Voici pour quel motif. Notre-Dame, mère de la lumière, était dans le septième mois et demi de sa grossesse, par suite de l'annonciation pleine de salut, et Joseph le charpentier avec d'autres lui adressaient de fréquents reproches, parce qu'elle se prétendait vierge, alors qu'elle avait été trouvée enceinte. Comme ces reproches étaient continuels, elle jeûna pendant un mois et demi, pleurant et se désolant à cause des blâmes qu'elle entendait et aussi parce qu'elle ne savait pas ce qu'elle mettrait au monde.

فنحن في مذهبنا ما لنا سوى هذه الاصول الثلاث¹ السيد والسيدة مريم² والاباء الرسل
صام السيد صمنا³ لاجل صومه امتثالاً لتعليمه لنا الصوم وكذلك السيدة صامت صمنا⁴ شهر
كبهك لاجل صومها⁵ وكذلك⁶ اباينا⁷ الرسل صاموا بعد حلول الروح القدس عليهم صمنا⁸ * f. 62 v.
لصومهم

فالصوم مندوباً اليه من عدة جهات احدها⁹ تصحيح الطبيعة من العلال المنغسة فيها
وثانيها¹⁰ لبقاها على النهوض الطبيعي لآن بعد اكل الانسان ترتخي اعضاءه¹¹ فما يبقى به
تقع لا لاشغال النفس ولا لاشغال البدن وثالثاً الاحماء بالروح لاجل وجود الصوم كونه
يترك طبيعته ويتكلف طباع الملائكة العاديين الاكل ورابعها¹² مماثلة للاباء¹³ الاولين
الذي¹⁴ كانوا مشغولين بروح الله التي¹⁵ اشتغلوا بها عن الاكل والشرب وهم ابراهيم وموسى
وايليا واليشع واخيراً¹⁶ مخلصنا له المجد

1. B. الثلاثة اصول. — 2. B. مريم. — 3. B. فصمنا. — 4. B. فصمنا. — 5. B. لاجل صومها
لصومها. — 6. B. om. و. — 7. B. اباينا. — 8. B. فصمنا. — 9. B. احدها. — 10. C. وثانيها.
— 11. A. اغطاء. — 12. B. ورابعها. — 13. BC. الاباء. — 14. B. الدين. — 15. C. الذي.
— 16. B. وفي الاخر.

Dans notre religion nous n'avons que ces trois fondements : le Seigneur, Notre-Dame Marie et nos Pères les Apôtres : le Seigneur a jeûné et nous jeûnons pour nous conformer à son enseignement; la Vierge Marie a jeûné et nous jeûnons, à son exemple, pendant le mois de *kihak*¹; pareillement, nos Pères les Apôtres ont jeûné après que fut descendu sur eux le Saint-Esprit et nous jeûnons pour les imiter.

Plusieurs raisons nous invitent au jeûne : 1° guérir la nature des maladies qui s'y introduisent; 2° la maintenir dans son éveil normal, parce qu'après le manger les membres de l'homme deviennent mous : il ne lui reste de capacité ni pour les travaux de l'esprit ni pour ceux du corps; 3° protéger l'esprit : par le jeûne, en effet, il abandonne sa nature et se revêt de la nature des anges qui ne prennent pas de nourriture; 4° ressembler aux anciens Pères qui, remplis de l'esprit de Dieu, s'abstenaient de manger et de boire; ce furent : Abraham, Moïse, Élie, Élisée et enfin notre Sauveur (à lui la gloire!).

1. Mois copte : 27 novembre au 26 décembre.

الباب الثالث الثلاثين

* في ذكر مماثلة السيد المسيح بالصلاة التي هي ابونا¹ الذي
في السموات وشرحها

* f. 63 r.

واما الصلاة فقال² المخلص في انجيله من بشاره لوقا وقال لهم مثلاً لكي تصلوا³ في
كل حين ولا تملوا⁴ فانه ليله⁵ صلبه والامه شهد عنه المبشرين⁶ الاربعة انه يختلي ويلي
ويسجد متواتراً⁷ وقال البشير ايضاً عن المخلص له المجد انه كان ساهراً في صلاة الله فعلم
الصلاة اولاً بالقول وثانياً بالفعل

وقالوا له التلاميذ يا رب علمنا نصلي كما علم يوحنا تلاميذه فقال لهم اذا صليتم لا
تكثروا الكلام كالمرايين الذين يظنون انه سيسمع لهم بكثرة كلامهم فلا تتشبهوا بهم وهكذا
* تصلون⁸ اتم يا ابانا الذي في السموات ليتقدس⁹ اسمك * لتات¹⁰ ملكوتك لتكن¹¹ مشيتك

* f. 63 v.

1. B ابانا. — 2. B. فقد قال. — 3. BC يصلوا. — 4. BC يملوا. — 5. C ليلت. — 6. B
ليكن. — 7. C متواتراً. — 8. B فصلون. — 9. C ليتقدس. — 10. B لتاتي. — 11. B ليكن.

CHAPITRE XXXIII

* QU'IL FAUT IMITER NOTRE-SEIGNEUR LE CHRIST [PAR LA RÉCITATION] DE LA * f. 63 r.
PRIÈRE : « NOTRE PÈRE QUI ÊTES AUX CIEUX », SON COMMENTAIRE.

Le Sauveur, parlant de la prière dans son Évangile, celui de Luc, disait par exemple à ses disciples : *Priez toujours et ne vous lassez jamais*¹. Et les quatre Évangélistes témoignent que lui-même, pendant la nuit de son crucifiement et de sa passion, s'étant retiré à l'écart, pria et se prosterna à plusieurs reprises. L'évangéliste ajoute encore que le Sauveur (à lui la gloire!) *passait toute la nuit à prier Dieu*². Ainsi, il enseigna la prière, d'abord par la parole, et ensuite par l'exemple.

Quand ses disciples lui dirent : *Maître, enseigne-nous à prier, comme Jean l'a enseigné à ses disciples*³, il leur répondit : *Quand vous priez, ne multipliez pas les paroles comme les hypocrites qui s'imaginent qu'ils seront exaucés à force de paroles. Ne leur ressemblez pas. Mais priez ainsi, vous autres : « Notre Père, qui êtes aux cieux, que votre nom soit sanctifié, * que votre règne arrive, que votre volonté soit * f. 63 v.,
faite sur la terre comme au ciel. Donnez-nous aujourd'hui notre pain de demain,*

1. Luc, xviii, 1. — 2. Luc, vi, 12. — 3. Luc, xi, 1.

كما في السماء¹ على الأرض خبزنا الغد اعطنا اليوم وانفقر لنا خطايانا كما نغفر نحن² لمن اخطأ اليانا ولا تدخلنا التجارب لكن نجنا³ من الشرير يسوع المسيح ربنا لان لك الملك والقوة والمجد الى الابد

فلما تصدحت مسكنتي هذه الالفاظ الشريفة المفيدة علم الخلاص لنفوس السامعين اللطيفة حزنني⁴ تقصي وكثرة الكلام على ان اتجاسر ولا تقول⁵ ما قاله المخالص رب الانام في تعليمه للمصلي الفاظ هذه الصلاة فان كان في ذلك خطأ او تحمّل شطط فليصفح⁶ السامع ويستر النقص والغلط

ابدي⁷ واقول⁸ ان الانجيل المجيد المنسوب لمتى الشير بالابن الوحيد قال ان⁹ الرسل الاطهار سالوا المخالص وقالوا له يا رب علمنا نصاتي كما علم يوحنا تلاميذه فقال لهم المخالص له المجد اذا صليتم قولوا يا ابانا الذي في السموات — اما قوله ابانا فعلى حسب ظني انه قصد بذلك

1. الملكات ... loco المسجد والتردد. — 2. نجينا. — 3. نحن نغفر. — 4. كذلك. — 5. حرجني. — 6. يا. — 7. ابددي. — 8. فليصفح. — 9. BC om.

pardonnez-nous nos péchés comme nous pardonnons à ceux qui nous ont offensés et ne nous induisez pas en tentation, mais délivrez-nous du Malin¹, par Jésus-Christ Notre-Seigneur; car c'est à vous qu'appartiennent la royauté, la puissance et la gloire pour l'éternité. »

Quand mon indigence a eu examiné ces expressions angustes et utiles à la science du salut pour les âmes bienveillantes des auditeurs, mon insuffisance et l'abondance des paroles m'ont porté à entreprendre d'expliquer ce qu'a dit le Sauveur, maître du genre humain, en enseignant ces paroles à celui qui veut prier. S'il y a, dans ce [commentaire], des méprises ou des longueurs fastidieuses, que l'auditeur les pardonne, qu'il couvre d'un voile le défaut et l'erreur.

* Le dirai en commençant : * Le glorieux évangile, attribué à Matthieu, qui annonce le Fils unique, dit que les saints Apôtres s'adressèrent au Sauveur en disant : *Maître, enseigne-nous à prier comme Jean l'a enseigné à ses disciples* et que le Sauveur (à lui la gloire!) leur répondit : *Quand vous priez, dites² :*

Notre Père qui êtes aux cieux. — Selon mon opinion, le Sauveur a voulu donner deux significations à cette parole *notre Père* : d'abord, un sens spirituel et métaphysique, puis un sens matériel et sensible. Voici le sens spirituel et

1. Matth., vi. 7-13. — 2. Paroles de S. Luc, xi, 1-2.

معتين¹ احدهما روحاني معقول والثاني جسماني محسوس اما الروحاني المعقول فانه كما قال الرسول² انّ الاب ارسل الابن الى العالم خلاصاً وقول المخاص نفسه في بشارة يوحنا انّ الاب الذي ارسلني هو معي فلما ارسل الاب الابن بعد البشارة من غبريال الملاك للعدري مريم الطهر³ البتول⁴ * قالت له كيف يكون لي هذا وانا⁵ لم اعرف رجلاً فقال لها غبريال الملاك روح القدس تحل عليك وقوة العلي تفللك لانّ المولود منك قدوس وانّ الله يدعى فقالت له مريم يكون⁶ لي كقولك ففي تلك الساعة قبل الابن شعاع الاب الاتحاد بالقنوم⁷ البشري الماخوذ من طبيعتنا وتنازل بالتدبير الالهي لخالصنا وحط الرفعة الالهيّة الى⁸ التنازل بالبشريّة ورفع الطبيعة البشريّة الى اجلال الربويّة⁹ ولما ساوانا في كلّ شيء، خلا الخطيّة وحدها اوجب¹⁰ علينا لاجل¹¹ ذلك بالترقّي¹² الى محل¹³ الربويّة بتعليمه لنا في الصلاة ان تقول لايه يا ابانا جعلنا¹⁴ اخوته ومساهميه في ميراث ايه بمساوته * لنا في البشريّة هذا¹⁵ المعنى الروحاني المعقول

مريم *loco* الطاهرة البتول مريم C. — 4. مترجم الطاهر B. — 5. الرسل C. — 6. معنيتين B. — 7. بالانتم B. — 8. الى *loco* ان C. — 9. BC. — 10. ورفع الطبيعة ... *loco* الى خلائف الربويّة. — 11. اوجب *loco* انعم BC. — 12. لاجل *pro* بعد B. — 13. الى الترفع B. — 14. يا ابانا فجعلنا B. — 15. B. *add.* جر.

métaphysique. Le Père, comme dit l'Apôtre, a envoyé son Fils unique dans le monde¹ pour le sauver, et le Sauveur a dit lui-même dans l'évangile de Jean : Le Père qui m'a envoyé est avec moi². Quand le Père eut envoyé le Fils après le message de l'ange Gabriel à Marie, la Vierge très pure, * celle-ci dit à l'ange : * Comment cela se fera-t-il, puisque je ne connais point d'homme ? L'ange Gabriel lui répondit : L'Esprit-Saint descendra sur toi et la puissance du Très-Haut te couvrira de son ombre, car l'enfant qui naîtra de toi sera saint et sera appelé Fils de Dieu. Marie dit : Qu'il me soit fait selon ta parole³. Et au même instant, le Fils, rayon du Père, s'unit à la personne humaine appartenant à notre nature : par la Providence divine, il descendit pour nous sauver, il abaissa son élévation suprême pour se mettre au niveau de l'homme et il éleva la nature humaine à la grandeur de sa souveraineté. Et après être devenu semblable à nous en toutes choses, excepté dans le péché⁴, il nous fit une obligation de nous élever vers le trône de la souveraineté, en nous enseignant à prier son Père par ces paroles : *notre Père* ; en devenant semblable à nous, il fit de nous ses frères et ses associés à l'héritage de son Père. * Tel est le sens spirituel et métaphysique. * f. 63 r.

1. 1 Jean, iv, 9-10. — 2. Jean, viii, 29. — 3. Luc, i, 34-35, 38. — 4. Cf. Hébr., iv, 15.

وأما المعنى الجسماني المحسوس هو أنّ المستقرّ في نفوس الناس من آدم والى² هلم حياً أنّ كلّ³ انسان مخلوق يعتقد في نفسه أنّ له أب واحد لا يكون لابيه له شريكاً فكما⁴ أنّه لا يمكن أن يكون للاب الجسماني في نسله الابن الجسماني شريكاً كذلك لا يمكن أن يكون للباري تعالى ذكره في اتّحاده وجود الخلق⁷ شريكاً فتعليم⁸ السيد له المجد للناس⁹ في الصلاة أن يقولوا لله يا ابانا هو أن يقرّر في نفوسهم وحدانيّة الخالق كما يتقرّر في نفس الابن الجسماني وحدانيّة ابيه وعلى حسب ظنّي في هذين المعنيين¹⁰ أنّ الامر كذلك

ثمّ أنّ المختصّ عطف على لفظه يا ابانا بالذي * في السموات وذلك أنّ الباري * f. 65 v. سبحانه لَمَّا خلق العالم العلويّ المعقول واراد اتّحاد¹¹ العقل العلويّ بالجنس السفليّ جعلهما متّحدين اتّحاد طبيعيّ غير مدروك فصارا¹² بارتباط¹³ الاتّحاد فعل واحد¹⁴ ولَمَّا اتّحد العقل بالجنس وصار يفعل به حتّى أنّ العين حيث كانت تنظر كان العقل مربوطاً معها كذلك لم يقل المختصّ له المجد للمصّليّ قول¹⁵ يا ابانا مالي الكّل الذي هو

1. B om. ابا. — 2. B add. الابن. — 3. B كل pro كان. — 4. B انسانا. — 5. B وكما. — 6. C om. اد. — 7. C اطّاق pro الخلق. — 8. B لتعليم. — 9. B للناس. — 10. C المعنيين. — 11. B باسناد. — 12. BC فصار. — 13. C ارتباط. — 14. B فعلا واحدا. — 15. B قل.

Quant au sens matériel et sensible, le voici. Depuis Adam jusqu'à nos jours la ferme conviction des gens est que chaque homme créé est fils d'un père unique qui n'a pas eu d'associé. Or, de même que le père du corps ne peut avoir d'associé dans l'engendrement d'un fils charnel, ainsi le Créateur (que sa mémoire soit exaltée!) ne peut avoir nul associé quand il donne l'existence aux créatures. Et quand le Seigneur (à lui la gloire!) apprenait aux hommes à prier en disant à Dieu : *notre Père*, son but était de graver dans leurs âmes l'unité du Créateur, comme est gravée dans l'esprit du fils charnel la croyance qu'il a un père unique. Tels sont, à mon avis, les deux sens de ce passage.

* f. 65 v. — A ces mots : *notre Père*, le Sauveur ajouta : *qui êtes aux cieux*, car lorsqu'il eut créé le monde supérieur et intelligible et qu'il voulut unir l'intelligence supérieure aux sens inférieurs, le Créateur (à lui la gloire!) les attachait tous deux étroitement par un lien naturel et incompréhensible, grâce auquel ils devinrent capables d'un seul et même acte. Et comme l'intelligence unie aux sens agit de concert avec eux, en sorte qu'elle se fixe avec l'œil sur l'objet qu'il regarde, ainsi le Sauveur (à lui la gloire!), au lieu d'enseigner à dire dans la

فوق الفوق وتحت التحت وفي الارض وفي كل مكان بل قال له الذي في السموات حتى
يشاق العقل الى معدنه العلوي وتعلق العين التي هي حاشية¹ النظر بالعلويات
* f. 66 r°. ويشغل² عن عالم الحس بعالم العقل * لاجل ذلك قال لهم الذي في السموات وعلى³
حسب طبي ان الامر كذلك

ثم ان سيدنا له المجد بعد تعليمه الصالح في هذه اللفظة الواحدة التي هي ابانا الذي
في السموات عطف عليها بلفظة ثانية

ليقدس اسمك — وذلك⁴ ان سيدنا له المجد شهد عنه يوحنا البشير ابن زبدي في
انجيله انه في ليلة⁵ صلبه والامه قال الان نفسي قلقة وماذا اقول يا ابتاد⁶ نجني من هذه
الساعة ولكن لاجل هذه الساعة اتيت يا ابتاد⁷ امجد اسمك اي قدس اسمك جاء صوتاً⁹
من السماء قايلاً قد¹⁰ مجدت وايضاً امجدت فمعلوم¹¹ ان سيدنا له المجد لم يات ويظهر الا
* f. 66 v°. لخلصنا¹² وقوله في تلك الليلة بعينها يا ابتاد¹³ امجد اسمك بمعنى ان¹³ هذا السر الذي

1. C حاشية. — 2. B ويشغل. — 3. C om. و. — 4. B وكذلك. — 5. C ليلت. — 6. B
يا ابتة. — 7. B جدا. — 8. B يا ابتة. — 9. BC صوت. — 10. B om. قد. — 11. B معلوم.
— 12. B يا ابتة. — 13. B om. ان.

prière : « Notre Père qui remplis tout, qui résides au-dessus de tout et au-dessous de tout, qui es sur la terre et en tout lieu », a recommandé de dire : *qui es dans les cieux*, afin que l'intelligence se porte ardemment vers sa source supérieure et que l'œil corporel, attachant son regard aux choses d'en haut, se détourne du monde sensible pour s'occuper du monde spirituel. * Voilà * f. 66 r°.
pourquoi, selon mon opinion, il a dit : *qui êtes aux cieux*.

Après avoir enseigné cette belle et incomparable parole : *Notre Père, qui êtes aux cieux*, Notre-Seigneur (à lui la gloire!) en ajouta une seconde :

Que votre nom soit sanctifié. — Jean l'évangéliste, fils de Zébédée, a témoigné dans son évangile que, la nuit de son crucifiement et de sa passion, Notre-Seigneur (à lui la gloire!) disait : *Maintenant, mon âme est troublée. Et que dirai-je? O Père, délivre-moi de cette heure; mais c'est pour cette heure que je suis venu. O Père, glorifie ton nom, c'est-à-dire sanctifie ton nom. Une voix vint du ciel et elle disait : Je l'ai glorifié et je le glorifierai encore*. On sait que Notre-Seigneur (à lui la gloire!) n'est venu, ne s'est manifesté que pour notre salut. * Sa parole en cette nuit : *O Père, glorifie ton nom*, signifie : « Ce mystère que * f. 66 v°.
j'accomplis par mon crucifiement était caché aux créatures; mais, après le

1. Jean, xii, 27-28.

دبرته بصلبي انا كان مخفياً عن الخلق فبعد الصلب اذا اتصل روح¹ القدس بالقلب
الذي هو روح الحق بنفوسكم² هو³ يرشدكم الى جميع الحق اعني انه يعرفكم
جميع السر المخفي في تدبيري لكم بالخلاص حتى تقدسوني وتمجدوني ولما كان في
سابق علم⁴ سيدنا ان هذا الكلام لم يقع منه الا ليلة⁵ صلبه والمه⁶ التي⁷ فيها خلاص
البشر من اسر الشيطان عدوهم سبق علمهم⁸ ان يطلبوا في الصلاة ما فيه خلاصهم حتى
يعجل لهم به وعلى حسب ظني ان الامر كذلك

ثم ان سيدنا له المجد عطف على تعليمه يتقدس⁹ اسمك
لثا¹⁰ ملكوتك — والمعنى في ذلك ان الباري تعالى ذكره انه لم يزل له الملك
اسماً وفعلاً قبل الازل وبعد ظهور الخلق فلما تأخر الشيطان بعظمته عن تسبيحه¹¹
وتقديسه اسقطه الى اسفل الساقين فلما رأى الشيطان ان ادم خلق لمربته احتال عليه
بمكره حتى خالف وصية خالقه وسقط الاخر¹² في المخالفة فلما اراد الرب المتحنن على

1. في سابق علم *pro* سابقاً في علم B. — 2. بنفوسكم B. — 3. C om. جر. — 4. B علم. — 5. البرج B. —
6. في سابق علم C. — 7. والامد C. — 8. الادي B. — 9. AB بتقدس. — 10. لثا B. — 11. ليلت C. — 12. احبرا BC.

crucifiement, lorsque sera uni à vos âmes l'Esprit-Saint, le Paraclet qui est l'Esprit de vérité, il vous conduira à la vérité totale, c'est-à-dire vous fera connaître tout le mystérieux secret des dispositions que j'ai prises pour vous sauver : alors vous louerez mon nom et vous me glorifierez. » Et comme Notre-Seigneur prévoyait que cette parole ne deviendrait saisissante que la nuit de son crucifiement et de sa passion, nuit dans laquelle les hommes seraient délivrés de l'esclavage de Satan, leur ennemi, il leur enseigna par avance à demander ce en quoi résidait leur salut, afin de le leur procurer rapidement. Telle est ma manière de voir.

Après cela, Notre-Seigneur (à lui la gloire !) ajouta cet autre enseignement :
* f. 67 r. *Que votre règne arrive.* — En voici le sens. Le Créateur (que sa mémoire soit exaltée !) n'a jamais cessé de posséder la royauté, nominalement et en fait, dès avant l'éternité et depuis l'apparition des créatures. Mais, lorsque Satan, par orgueil, eut balancé à l'exalter et à louer son nom, il le précipita dans le séjour des damnés. Ensuite, lorsque Satan vit qu'Adam avait été créé pour occuper sa place, il le circonviit par ses ruses et l'amena à transgresser les ordres de son Créateur et à tomber aussi dans la révolte. Le Seigneur, pris de pitié pour ses créatures, résolut miséricordieusement de les sauver par la disposition providentielle dont nous avons déjà parlé : il anéantit donc la puis-

خلقه¹ وشاء برحمته خلاصهم بالتدبير الذي تقدّم² ذكره اطلق قوّة الشيطان بصلبه والامه ولم يزل يجاهده بحكمته الربّانية حتّى الى حال³ قوله يا ايتاه⁴ في يدك اضع روحي فلتنا تقدّم اليه الشيطان ليقبض روح ناسوته كما فعل بمن تقدّمه⁵ من بني ادم سبقه ولذلك دايمًا⁶ والمخلص وقال * يا ايتاه في يدك اضع روحي⁷ ومسكه بقوّة لاهوته ومملك عليه واعتقله * f. 67 v. ولذلك دايمًا⁷ معلّمي البيعة يكتبوا تحت كل⁸ صليب يصوّرونه نيكا لفضلة يونانية وشرحها⁹ عرييًا الظافر الغالب

ولاجل هذا¹⁰ المعنى تقدّم روح القدس وقال على لسان داوود النبي من مزموه خمسة وتسعين سبّحوا الربّ تسبيحًا جديدًا لانّ الربّ ملك على خشبة وعن هذا الملك ايضًا قال داوود في زموه سنّة¹¹ واربعين ملك الربّ ولبس البهاء لبس الربّ القدرة وتمنطق بها فان كان قول داوود في الملك عن جوهر الاهوت البسيط المحض¹² فانّ هذا الجوهر لم يزل ملكًا قبل الديمور وبعد ظهور الخلق وآنما المعنى * عن جوهر الناسوت * f. 68 r.

1. B. خليقتد. — 2. A. يتقدم. — 3. C. om. حال. — 4. B. ايتاه. — 5. C. تقدم. — 6. B. om. ... فلما تقدم اليه. — 7. B. om. دايمًا. — 8. B. om. كل. — 9. B. شرحها pro وشرحها. — 10. C. هذه. — 11. C. السادس. — 12. B. المحض، C. المحض.

sance de Satan par son crucifiement et par sa passion et ne cessa de le combattre par sa sagesse souveraine jusqu'au moment où il dit : * O Père, * f. 67 v. je remets mon âme entre vos mains¹. Satan s'était approché pour s'emparer de son âme humaine, comme il avait fait pour les enfants d'Adam, ses devanciers, mais le Sauveur le prévint en disant : O Père, je remets mon âme entre vos mains, et, par la puissance de sa divinité, il le saisit, le dompta et l'enchaîna. Voilà pourquoi les Docteurs de l'Église écrivent toujours sous l'image de la croix le mot grec *nikè* qui se traduit en arabe par « glorieux et vainqueur ».

Dans ce sens, l'Esprit-Saint avait dit précédemment par la langue du prophète David, au psaume quatre-vingt-quinzième : « Chantez au Seigneur un cantique nouveau², parce que le Seigneur a régné sur le bois. » De cette royauté David a dit aussi dans le psaume quarante-sixième : Le Seigneur règne : il s'est revêtu de beauté : le Seigneur a revêtu et ceint la puissance³. Si la parole de David se rapportait à la nature divine qui est simple et pure, [elle serait superflue], car cette nature n'a jamais cessé d'être reine avant les siècles et après l'apparition des créatures : il ne s'agit donc * que de la nature humaine * f. 68 r-

1. Luc. xxiii, 46. — 2. Ps. xcvi, 1. — 3. Ps. xcii, 1.

الماخوذ من مريم¹ انه لما اتحد به² الجوهر البسيط الخالق صار باتحاده³ به⁴ خالقاً ورباً ولما جاهد هذا الجوهر الناسوتي الشيطان وغلبه بالصليب⁵ وملك عليه صار للبشر الملكة على ايليس بهذا⁶ المعنى وهذه الملكة التي علم⁷ السيد له المجد الناس⁸ ان يطلبوها في الصلاة وقول داوود لبس القدرة وتنطق⁹ بها ايضاً عن هذه الملكة نفسها للجوهر¹⁰ الناسوتي وايضاً داوود يقول في مزموه سبعة وتسعين ملك الرب فلتفرح جزاير¹¹ كثيرة اي الجزاير التي¹² شملها الايمان بالمصلوب المالك الغالب الذي جاهد وغاب وملك فعند ذلك صارت هذه الملكة والغلبة بصورة ادم على¹³ الشيطان بالمسيح المتقوم من * f. 68 v. الجوهرين الجوهر الالهي والناسوتي¹⁴ وورثها لاختوه بتواضعه بتسميتهم¹⁴ اختوه لاتحاده بناسوتهم

ولاجل هذا المعنى بعينه علمهم المعلم¹⁵ الصالح في الصلاة ان يقولوا لتات ملكوتك

1. B. — 2. B. — 3. C. — 4. B. — 5. BC. — 6. C. — 7. B. — 8. B. — 9. B. — 10. C. — 11. B. — 12. C. — 13. BC. — 14. C. — 15. BC.

prise de Marie. Lorsque la nature simple et créatrice se fut unie à la nature humaine, celle-ci devint, par cette union, créatrice et souveraine; et lorsque cette nature humaine eut combattu Satan, l'eut vaincu par la croix, l'eut dompté, le genre humain obtint pour cette raison la puissance royale sur le diable. C'est cette royauté que le Seigneur (à lui la gloire!) instruisait les hommes à demander dans la prière. De même la parole de David : *Il a revêtu et ceint la puissance*, a trait à cette royauté destinée à la nature humaine. David a dit aussi au psaume quatre-vingt-seizième : *Le Seigneur règne : que des îles nombreuses se réjouissent*¹, c'est-à-dire les îles que réunit la même foi au Crucifié, roi et vainqueur, qui a combattu, vaincu et régné. C'est alors que sont arrivés ce

* f. 68 v. règne et cette victoire sur Satan, par la forme d'Adam, * par le Christ composé des deux natures divine et humaine. Et poussé par son humilité il nous les a donnés en héritage, en nous appelant ses frères à cause de son union avec notre humanité.

C'est pourquoi le bon Docteur apprit aux siens cette prière : *Que votre règne arrive*, désignant par là cette même royauté dont nous avons parlé; c'est

1. Ps. cxvi, 1.

عنى¹ بقوله هذا المعنى بعينه² عن هذه الملكية³ بعينها ولذلك علمنا ان نطلبها قبل وقتها حتى نحظى⁴ بالفقر بعدوتنا وعلى حسب طنّي ان الامر كذلك⁵ ثم ان سيدنا ايضا عطف على قوله لتات ملكوتك تعليمه الصالح ايضا للبشر ان يطلبوا من الله تعالى الاب ضابط الكل ان يقولوا

لتكن مشيتك كما فى السماء⁶ على الارض — يعنى بذلك⁷ ان البشر يسالوه⁸ ان تكون مشيته فى الارضين كما هي⁹ فى السمايين عن الملائكة فى التسييح والتقديس والتمجيد وذلك ان الملائكة يسبحوه ويقدّسوه ويمجدوه مجبورين على ذلك التسييح والتقديس¹⁰ من الروح¹¹ القدس البارقليط الذى خلقهم كما يشهد بذلك قول داوود النبي¹² فى مزموه اثنين وثلاثين¹³ بقوله بكلمة الله ثبتت¹⁴ السموات وبروح فيه جميع جنودها ائت داوود بهذا القول ان خلقه الملائكة بروح الله منجل¹⁵ اّهم¹⁶ ارواح بغير اجساد والسموات كونها اجرام واجساد¹⁷ لطيفة ولها ارواح عقلية تدبرها والانسان ايضا كونه نفس¹⁸ لطيفة

1. B اعنى. — 2. B بغيرد. — 3. C الملكد. — 4. A نحصى، C نحصى. — 5. B om. وعلى. — 6. B add. كذلك. — 7. C om. بذلك. — 8. B بسالوند. — 9. C om. جي. — 10. C add. والتسجيد. — 11. B روح. — 12. C om. النبي. — 13. B والثلاثون. — 14. B ثبتت pro دامت. — 15. B لاجل، C لاجل. — 16. B add. ملائكة. — 17. B واجساد. — 18. B نفسا.

pourquoi il nous enseigne à la demander avant son temps, afin de nous faire remporter la victoire sur notre ennemi. Tel est mon sentiment.

A ces mots : *Que votre règne arrive*, Notre-Seigneur ajouta encore cette excellente instruction par laquelle il ordonna aux hommes de prier Dieu le Père tout-puissant (qu'il soit exalté!) en disant :

Que votre volonté soit faite sur la terre comme au ciel. — Par ces paroles, les hommes demandent à Dieu que sa volonté soit faite par les habitants de la terre comme elle est faite par les anges du ciel, en sorte qu'ils le louent, célèbrent son nom et le glorifient comme ces derniers¹. Les anges, en effet, le louent, célèbrent son nom, et le glorifient sous l'impulsion de l'Esprit-Saint, le Paraclét qui les a créés, comme en témoigne cette parole du prophète David au psaume trente-deuxième : *Les cieux existent par le Verbe du Seigneur et toutes leurs armées par l'Esprit de sa bouche*¹. Par cette parole, David affirme que la création des anges est l'œuvre de l'Esprit de Dieu, parce qu'ils sont des esprits dépourvus de corps. Mais les cieux, parce qu'ils consistent en des

1. Ps. XXXII, 6.

ووجد كيف¹ متّحدين تولاّ خلقتهم الابن الوحيد * ولذلك² قيل عن السموات أنّها *
 بكلمة³ الله⁴ ثبتت وأما عن البشر والسموات فقال عليهم يوحنا الانجيلي في فاتحة⁵
 انجيله عن الابن الكلمة أنّ كلّ⁶ به كان وبغيره لم يكن شيئاً ممّا كان به كانت الحياة
 والحياة هي نور الناس ذكر عن كل لطيف متّحد بكثيف كالسموات والانسان أنّهم بالابن
 كانوا وعن الملائكة الذين هم ارواح مجردة بغير اجساد أنّهم مخلوقين بروح الله القدوس
 لانه من جوهر اللاهوت⁷ العظيم لان وحدانية جوهر⁸ اللاهوت⁹ هي بالحقيقة ثلاثة¹⁰
 اقانيم اب وابن وروح قدس فنقوم الاب خالق ونقوم الابن خالق ونقوم الروح¹¹ خالق
 فالاب¹² خلق¹³ العالم السفلي المحسوس بالابن كونه * ازمع أنّ الابن يظهر فيه متّجسداً *
 وخلق العالم العلوي المعقول¹⁴ بروح القدس لتحقيق قول داوود النبي بكلمة الله ثبتت
 السموات وروح فيه جميع جنودها

1. B. كيفاً. — 2. B. وكذلك. — 3. C. بكلمته. — 4. BC om. — 5. C. فاتحت. —
 6. B. كلا. — 7. C. الالهوت. — 8. B. الجوهر. — 9. C. الالهوت. — 10. C. ثلثا. — 11. B. add.
 القدس. — 12. B. الاب. — 13. BC خالق. — 14. C om. المعتول.

globes volumineux et des corps subtils gouvernés par des esprits intelligents,
 et l'homme aussi, parce qu'il est composé d'une âme subtile et d'un corps
 * f. 69 v. grossier étroitement unis, c'est le Fils qui a été chargé de les créer. * Voilà
 pourquoi il est dit que les cieux existent par le Verbe de Dieu. Jean l'évan-
 géliste, parlant du Fils qui est le Verbe, a dit dans le prologue de son
 évangile, au sujet de l'homme et des cieux : *Tout a été fait par lui et rien de ce
 qui a été fait n'a été fait sans lui. En lui était la vie et la vie était la lumière des
 hommes*¹. Il dit que tout corps subtil uni à un corps grossier, comme les
 cieux et l'homme, a été fait par le Fils, mais que les anges, esprits dépourvus
 de corps, ont été créés par le saint Esprit de Dieu, qui fait partie de la grande
 essence divine. L'unité de l'essence divine, en effet, comprend réellement
 trois personnes : le Père, le Fils et le Saint-Esprit. La personne du Père est
 créatrice, la personne du Fils est créatrice, la personne de l'Esprit est
 * f. 70 r. créatrice : le Père a créé le monde inférieur et sensible par le Fils, * parce
 qu'il se proposait de l'y faire paraître incarné ; il a créé le monde supérieur
 et intelligible par l'Esprit-Saint pour justifier la parole du prophète David :
*Les cieux existent par le Verbe du Seigneur et toutes leurs armées par l'Esprit
 de sa bouche.*

1. Jean, 1. 3-4.

ولذلك لئلا¹ أكمل السيد المسيح له المجد تعليمه في الصلاة ابانا الذي في السموات
ليقدس اسمك ثلاث ملكوتك لتكون مشيتك كما في السماء² على الارض اعني³ اتني
بعد اكمال هذا التدبير السرّي الرباني الذي لا يعلمه الا انا من مجاهدة الشيطان وقهره
والغلبة عليه اسعد الى السماء⁴ وارسل اليكم الروح القدس⁵ الذي خلق الملائكة وحّمهم
على التسييح والتقدّيس هو يعير يرشدكم اتم ايضا الى التسييح والتقدّيس⁶ لئلا السامّي
* f. 70 v. * وتمجيدهم⁷ وتمجيدكم اتم البشرين وتسيحكم لئلا يرضيه اكثر من الملائكة في تسيحهم⁸
وتقدّيسهم وتمجيدهم فان الملائكة لذلك خاتوا واما البشرين من اجل انهم ذو كسافة
واجسادهم كيفية يتركوا كفافهم ويسلوا الى اللطافة بالتسييح والتقدّيس والتمجيد لئلا على
ما فعل معهم من غلبة⁸ عدوهم الشيطان وتعليمهم الغلبة عليه وقهره فانه يرضي الاله⁹ اكثر
من تسيح الملائكة وتقدّيسهم ويشهد بذلك قول يولص¹⁰ الرسول ليس من الملائكة اخذ
الربّ ما اخذ لكن¹¹ زرع ابراهيم¹²

1. B. وكذلك كما. — 2. — BC add. كذلك. — 3. B om. اعني. — 4. B. السموات.
— 5. C hic scripsit اليكم. — 6. B الي التقديس والتسييح. — 7. B. تسيحهم. — 8. in B
abrasum fuit, C غلبت. — 9. BC om. الاله, C add. يد. — 10. B om. يولص. — 11. C
add. من. — 12. B ابراهيم.

Aussi Notre-Seigneur le Christ (à lui la gloire!), après avoir achevé son enseignement par la prière : *Notre Père, qui êtes aux cieux, que votre nom soit sanctifié, que votre règne arrive, que votre volonté soit faite sur la terre comme au ciel*, a voulu signifier ceci : Ayant conduit jusqu'au terme cette administration mystérieuse et souveraine que personne ne connaît, sinon moi, et qui consiste à combattre Satan, à le dompter et à le vaincre, je monterai au ciel et je vous enverrai l'Esprit-Saint qui a créé les anges et qui les exhorte à louer [Dieu] et à sanctifier son nom. Lui vous dirigera vous aussi dans la louange, la sanctification et la glorification du Père céleste; * et cette glorification, cette * f. 70 v. louange que vous adresserez à Dieu, vous autres hommes, lui seront plus agréables que la louange, la sanctification et la glorification qui vient des anges, car les anges ont été créés pour cela. Les humains, qui sont épais et dans un corps grossier, abandonneront leur grossièreté et, avec une grande délicatesse, loueront, sanctifieront et glorifieront Dieu, de ce qu'il a fait pour eux en terrassant leur ennemi Satan, en les instruisant à le vaincre et à le dompter; et cela sera plus agréable à Dieu que la louange des anges qui sanctifient son nom. L'apôtre Paul l'atteste par cette parole : « *Ce n'est pas aux anges que le Seigneur a pris ce qu'il a pris, mais à la race d'Abraham* ». »

1. Cf. Hébr., II, 16.

فلَمَّا علم المَخْلَصُ له المجد انَّ ذلك ما يصير للبشر آلا بحلول الروح¹ القدس عليهم حتَّى يصيروا نظير الملائكة^{*} بالتسييح والتقديس والتمجيد سبق علمهم في الصلاة ان. ١. ١٦. ٢٠. يقولوا لتكن مشيتك كما في السماء لك من تسييح وتقديس² لذلك اعطى الان³ البشر الارضيين⁴ ان يكونوا نظير السمايين في التسييح والتقديس وعلى حسب ظنِّي انَّ الامر كذلك⁵

ثمَّ نَ سَيِّدنا المَخْلَصُ اتبع القول بتعليمه الصالح لرسله الاطهار قولوا خبزنا الغد اعطناه⁶ اليوم — فاعلم يا حبيب⁷ انَّ هذا الخبز الذي علمنا⁸ ليس هو خبزاً جسمانيّاً⁹ بل خبزاً جوهريّاً روحانيّاً فلو كان خبزاً جسمانيّاً كما تعتقد طوائف من الناس لكان¹⁰ يطل تعليمه الصالح التاطق به على لسان متى البشير باقواله¹¹ لا تهتموا للغد^{*} الغد¹² يهتم بشانه ويكفي كلَّ يوم شرّه فان كان هو خبزاً جسمانيّاً فبقى هذه^{١٦. ١٧. ٢٠. ٢١. ٢٢. ٢٣. ٢٤. ٢٥. ٢٦. ٢٧. ٢٨. ٢٩. ٣٠. ٣١. ٣٢. ٣٣. ٣٤. ٣٥. ٣٦. ٣٧. ٣٨. ٣٩. ٤٠. ٤١. ٤٢. ٤٣. ٤٤. ٤٥. ٤٦. ٤٧. ٤٨. ٤٩. ٥٠. ٥١. ٥٢. ٥٣. ٥٤. ٥٥. ٥٦. ٥٧. ٥٨. ٥٩. ٦٠. ٦١. ٦٢. ٦٣. ٦٤. ٦٥. ٦٦. ٦٧. ٦٨. ٦٩. ٧٠. ٧١. ٧٢. ٧٣. ٧٤. ٧٥. ٧٦. ٧٧. ٧٨. ٧٩. ٨٠. ٨١. ٨٢. ٨٣. ٨٤. ٨٥. ٨٦. ٨٧. ٨٨. ٨٩. ٩٠. ٩١. ٩٢. ٩٣. ٩٤. ٩٥. ٩٦. ٩٧. ٩٨. ٩٩. ١٠٠.} اقوال¹³ متناقصة وآثما الخبز الذي اشار اليه المَخْلَصُ وامرنا ان نطلبه هو جسده الطاهر

1. C om. — 2. من التسييح والتقديس B. — 3. كذلك اعطى الان B. — 4. الارضيين B. — 5. وعلى حسب ... B. — 6. اعطانا BC. — 7. يا حبيبي B. — 8. C add. — 9. جسماني B. — 10. فكان BC. — 11. خبز جسماني B. — 12. بالغد B. — 13. اقوالا B.

Comme le Sauveur (à lui la gloire!) savait que les hommes ne feraient pas cela, s'ils ne recevaient le Saint-Esprit qui devait rendre leur louange, leur sanctification et leur glorification semblables à celles des anges, * il leur enseigna par avance à dire dans leur prière : *Que votre volonté soit faite comme au ciel*, par la louange et la sanctification de votre nom.

Voilà pourquoi il accorda aux hommes terrestres de devenir semblables aux [esprits] célestes, par le même tribut de gloire. Il en est ainsi à mon sens.

Puis, Notre-Seigneur et Sauveur accompagna cette parole de ce bel enseignement donné aux saints Apôtres : Dites :

Donnez-nous aujourd'hui votre pain du lendemain. — Sache, mon ami, que ce pain dont il nous parle, n'est pas un pain matériel, mais un pain substantiel et spirituel. Si c'était un pain matériel, comme le croient certaines catégories de gens, l'excellente doctrine que le Sauveur enseigna par l'entremise de Matthieu l'évangéliste serait réduite à néant : *Ne vous inquiétez pas du lendemain* : * le lendemain aura soin de lui-même. A chaque jour suffit sa peine¹. Ces paroles seraient contradictoires, s'il s'agissait d'un pain matériel. Mais le pain

1. Matth., vi, 34.

بالحقيقة لأنه يقول على لسان يوحنا البشير بانجيله¹ انا هو الخبز الذي نزل من السماء من² اكل من هذا الخبز يعيش الى الابد من ياكلني يحيي من اجلي انا هو خبز³ الحق الذي نزل من السماء من اكل منه⁴ يثبت قتي وانا اُمت فيه ومعلوم من قول هذا البشير ايضا ان الليلة التي⁵ شاء ربنا ان يتالم فيها⁶ بارادته لافتكك ادم وذريته من اسر الشيطان انه لما⁷ اكمل الناموس العتيق باكله الفصح مع تلاميذه⁸ انه قام من العشاء وصب ماء في مطهرة وبدا يغسل ارجل التلاميذ⁹ ونشفها بمنديل كان متررا¹⁰ به ثم بعد ذلك جالس واتكى¹¹ واخذ خبزا على يديه وبارك وشكر وكسره واعطاه لتلاميذه¹² الاطهار وقال لهم خذوا كلوا هو جسدي الذي يبدل عنكم لاجل مغفرة¹³ خطاياكم كل مرة تاكلون¹⁴ من هذا الخبز وتشربون¹⁵ من هذا الكاس تخبرون بموتي وتبشرون بقيامتي فاعلم يا حبيب ان هذا الخبز ما كان الا ليلة صلبه واليه¹⁶ الذي بهما¹⁷ كان الخلاص

1. C add. الطاهر. — 2. C. ومن. — 3. C. الخبز. — 4. B. مني. — 5. C. الذي. — 6. C om. وكسر. — 7. B. كما. — 8. B. تلاميذه, C. تلاميذ. — 9. C. مسزرا. — 10. B. رانكا. — 11. B. وكسر. — 12. B. واعطا تلاميذه. — 13. C. لاجل مغفرة pro لغفرت. — 14. C. تاكلوا. — 15. C. وتشربون. — 16. C. بهما. — 17. B om. كان.

que le Sauveur a indiqué, celui qu'il nous a ordonné de demander, c'est réellement son corps très pur; il a dit en effet dans l'évangile composé par Jean : *Je suis le pain descendu du ciel; quiconque mange de ce pain vivra éternellement*¹. *Celui qui me mangera vivra par moi*². *Je suis le pain véritable qui est descendu du ciel; celui qui en mange demeure en moi et je demeure en lui*³.

On sait aussi, par cet évangéliste, que Notre-Seigneur, la nuit où il voulut souffrir volontairement pour délivrer Adam et sa postérité de l'esclavage de Satan, après avoir accompli la loi ancienne en mangeant la Pâque avec ses disciples, *se leva de table, versa de l'eau dans un bassin et se mit à leur laver les pieds et à les essayer avec la serviette dont il était ceint*⁴. Ensuite, s'étant assis et remis à table, il prit du pain dans ses mains, le bénit, rendit grâces, le rompit et le donna à ses saints disciples en leur disant : « *Prenez et mangez : ceci est mon corps*⁵ qui sera livré pour vous pour la rémission de vos péchés⁶. *Toutes les fois que vous mangerez de ce pain et que vous boirez de cette coupe, vous annoncerez ma mort*⁷ et l'heureuse nouvelle de ma résurrection. »

Sache donc, mon ami, que ce pain ne fut fait que la nuit où son crucifiement

1. Jean, vi, 51. — 2. *Ibid.*, 57. — 3. Jean, vi, 51 et 56. — 4. Jean, xiii, 4-5. — 5. Matth., xxvi, 26. — 6. Cf. Matth., xxvi, 28 et I Cor., xi, 24. — 7. I Cor., xi, 26.

وهذا هو الخبز الذي علم¹ المسيح للناس² ان يطلبوه في الصلاة التي هي ابانا الذي في السموات وذلك * ان الانسان اذا كان مسجون موعود³ بالعذاب والقتل حتى يبلغه ان *
 الملك اوعده بخلاصه في يوم معلوم لم⁴ يبق له انتظاراً ودعاء⁵ التمجيل بذلك اليوم وكذلك علم سيدنا المخلص الناس ان يطلبوا الشيء قبل وقته بسنتين⁶ لان تعليم المخلص للناس⁷ هذه الصلاة تاريخه قبل صلبه والامه المحيية بسنتين وذلك انه اقام بعد ظهوره واعتماده من يوحنا حاجبه على⁸ الارض ثلاث⁹ سنين وثلاث¹⁰ وهو يعلم للناس¹¹ تعليم¹² يوصلهم الى الحياة الابدية وفي السنة الاولى¹³ انتخب تلاميذه الذي اولهم سمعان المسمي بطرس واندراوس اخيه وباقي التلاميذ * اولاً فاول¹⁴ فلما بلغهم ان يوحنا *
 المعدان¹⁵ علم تلاميذه صلاة يصلون بها سالوا التلاميذ المخلص في صلاة يصلون بها وقالوا له¹⁶ يا رب¹⁷ علمنا نصلي كما علم يوحنا تلاميذه فاجابهم المخلص له المجد الى

1. B *add.* السيد. — 2. B الناس. — 3. B مسجوناً موعوداً. — 4. C ولم. — 5. B الى. — 6. C ونبت. — 7. B *om.* ... ان يطلبوا الشيء. — 8. B *pro* عن. — 9. B ثلث. — 10. C ونبت. — 11. C الناس. — 12. B تعلمنا. — 13. BC *om.* ... وفي السنة الاولى. — 14. B فاولاً. — 15. C المعداني. — 16. B *om.* له. — 17. B ياسيد.

et ses souffrances opérèrent notre salut; c'est ce pain qu'il instruisit les
 * t. 72 v. hommes à demander dans la prière : *Notre Père qui êtes aux cieux.* * Quand un homme, mis en prison, voué aux supplices et à la mort, apprend que le roi a promis de le délivrer à un jour déterminé, il n'attend et ne demande que la prompte venue de ce jour : pareillement Notre-Seigneur et Sauveur a instruit les hommes à demander cela, deux années à l'avance; car il leur a enseigné cette prière deux ans avant son crucifiement et ses souffrances vivifiantes. En effet, après s'être manifesté, après avoir été baptisé par Jean son précurseur¹, il resta sur la terre trois ans et quatre mois, enseignant aux hommes la doctrine qui devait les conduire à la vie éternelle. Pendant la première de ces trois années, il choisit ses disciples : le premier d'entre eux fut Simon appelé
 * t. 73 r. Pierre, puis vinrent André, son frère, et les autres * successivement. Ceux-ci, ayant appris que Jean-Baptiste avait enseigné à ses disciples une prière qu'ils récitaient, sollicitèrent du Sauveur une prière qu'eux aussi pourraient réciter : *Maître, lui dirent-ils, enseignez-nous à prier comme Jean l'a enseigné à ses disciples*². Le Sauveur (à lui la gloire!) eut égard à leur requête et leur enseigna cette prière. Mais, en leur enseignant ces paroles, il connaissait par

1. Litt. « son chambellan ». — 2. Luc, xi, 1.

سؤالهم وعلمهم هذه الصلاة وما علمهم هذه الالفاظ الآ علم¹ منه في سابق علمه ان لم يكن² خلاصهم من عدوهم الشيطان ألا باتمام معاني ما ذكر فيها لأن مجموع ما ذكر من معانيها صار في ليلة واحدة التي هي ليلة صلبه والامه المحيية فعلمهم على نفسه غمزاً في استجائته³ في صلاتهم بما فيه خلاصهم من عدوهم وذلك من رحمته وكثرة⁴ تحننه على خلقه وكذلك⁵ قال⁶ في الانجيل المقدس لي صبغة اصطبغها وانا مجد⁷ لتكمل⁸ فكما لها⁹ هو صابه والامه ودفنه وقيامته من بين الاموات فافهم يا حبيب هذا المعنى وادركه
واما قوله بعد خبزنا الغد اعطنا⁹ اليوم فقال

واغفر لنا خطايانا — فاعلم ان الانسان لا يمكن ان يقيم بغير خطية ولو ان عمره يوماً واحداً او ساعة واحدة على الارض فيا ليت شعري ما هي خطية الطفل وعمره يوماً واحداً¹⁰ او ساعة واحدة وهو دون بلوغه ادب¹¹ النفس الغضبية¹² والشهوانية الموجب القتل والزنا والسرقه وباقي الخطايا فان اردت ان تعلم ما هي خطية الطفل وعمره

1. B. علما. — 2. B. ما يكن. — 3. ? استجابته B. — 4. C. وكثرت. — 5. BC. ولد ذلك. — 6. B. مجد. — 7. C. اكمل. — 8. B. يكملها. — 9. BC. اعطنا. — 10. C. om. واحداً. — 11. BC. ارب. — 12. C. الغضبيد.

sa prescience qu'ils n'échapperaient à Satan, leur ennemi, que par la réalisation des pensées qu'il y avait exprimées : la totalité de ces pensées trouva sa réalisation dans la nuit unique qui fut celle de son crucifiement et de ses souffrances vivifiantes. Il leur enseigna, se désignant lui-même, à demander avec instance, dans leur prière, ce qui devait les délivrer de leur ennemi : cela, par suite de cette miséricorde et de cette grande compassion pour ses créatures qui lui faisait dire^{*} dans le saint Évangile : *Il est un baptême dont je* * t. 73 v. *dois être baptisé et je fais tous mes efforts pour qu'il soit accompli*¹. Or, il l'a accompli dans son crucifiement, sa passion, sa sépulture et sa résurrection d'entre les morts. Comprends et saisis, mon ami, le sens de cette explication.

A cette parole : *Donnez-nous aujourd'hui notre pain du lendemain*, le Sauveur ajouta :

Pardonnez-nous nos péchés. — Sache que l'homme ne peut pas rester sans péché sur la terre, même à l'âge d'un jour ou d'une heure. Tu demanderas quel peut être le péché d'un enfant d'un jour ou d'une heure, dont l'âme n'a pas atteint le développement des facultés irascibles et concupiscibles, instigatrices de l'assassinat, de l'adultère, du vol et des autres péchés. Mais si tu veux

1. Luc, xii, 50.

* يوماً واحداً أو ساعة واحدة على الأرض ما هي¹ فانا اوضح لك ذلك على ما قد. L. 71 r. حصل في ذهني العاجز الناقص

اعلم يا حبيب انّ الطفل كان في بطن امه يتقلب² في ثلاث³ معاني احدها⁴ انه كان في موضع ظلم قتم⁵ وثانيها انه نجس طمث وثالثها انه ضيق حصر⁶ فاراد الله تعالى بخروجه الى فسحة هذه الدار وضيائها وطهرها فنقله من الظلمة والقتمة⁷ الى النور البهي ومن النجاسة والطمث الى الطهارة ومن الضيق والاحتصار⁸ الى الوسع⁹ والفضاء وهو باكي غير راضياً¹⁰ بما فعل الله به حزناً على فقدته الالف¹¹ الذي كان مقبلاً به هذه

خطية الطفل وعمره يوماً واحداً أو ساعة^{*} واحدة على الأرض فكيف اذا شب ونمي. L. 71 v. واستكمل بقية الخطايا من القتل والزنا¹² والسرقة وباقي الخطايا والانام فلما علم سيدنا له المجد انّ هذه الخصلتين بعض نفايس البشرية من رحمته علم البشر عليه ان يطلبوا¹³ الصفح¹⁴ منه¹⁵ عنها بتعليمه لهم قولوا اغفر لنا خطايانا ثم انّ سيدنا عطف على قوله¹⁶ واغفر لنا خطايانا بقوله¹⁷

1. B om. ما هي. — 2. B متقلب. — 3. BC ثلاثة. — 4. B احدهما. — 5. B مظلم غتم. — 6. B حصر. — 7. B والعتام. — 8. C ومن الاحتصار pro ومن الضيق والاحتصار. — 9. B خطور. — 10. B راض. — 11. B الالف. — 12. C من الزنا والقتل. — 13. B add. من الزنا والقتل. — 14. B الصفح. — 15. BC من. — 16. B عطف. — 17. C om. ... واغفر.

* L. 71 r. savoir quel est le péché d'un enfant d'un âge * si tendre, oui, quel est son péché, je te l'exposerai d'une manière facile à comprendre par les arguments qui se présentent à ma pauvre et faible intelligence.

Sache, mon ami, que l'enfant dans le ventre de sa mère se trouve dans trois conditions: il est dans un lieu: 1° sombre et obscur; 2° souillé et malpropre; 3° étroit et resserré. Or, lorsque Dieu le Très-Haut veut le faire sortir dans le séjour spacieux, lumineux et pur de ce monde, qu'il le fait passer des sombres ténèbres à la lumière éclatante, de la malpropreté répugnante à la pureté et du réduit étroit à la vaste étendue, cet enfant pleure, n'étant pas satisfait de ce que Dieu a fait pour lui, affligé d'avoir perdu le séjour habituel où il résidait. Tel est le péché de l'enfant âgé d'un

* L. 71 v. jour ou d'une heure * sur la terre. Quelle ne sera pas sa culpabilité lorsque, devenu jeune homme, il aura commis les autres péchés et les autres crimes comme le meurtre, l'adultère, le vol! Notre-Seigneur, sachant que ces deux conditions de l'humanité sont sujettes à des manquements, enseigna aux hommes, dans sa miséricorde, à lui demander pardon par cette prière: *Pardonnez-nous nos offenses*. Et à cette parole il ajouta celle-ci:

كما نغفر نحن¹ لمن اخطا الينا — وهذا فله معنى اخر غير ذلك وهو انّ
الانسان يتقلّب في حياة² هذه الدنيا في ثلاثه اعمار احدها³ سنّ الطفوليّه وثانيها سنّ
الشبيبة⁴ وثالثها سنّ الكهولة⁵ اما سنّ الطفوليّة فانّ الانسان يتقلّب فيه في نقايص
البشريّة * بغير عقل واما سنّ الشبيبة⁶ فانّ تردّ عليه فيه القوّة الناطقة الحكميّة⁷
المستبصرة المعبّرة لاسيما المحسوسات فيدري ويفقه ويعلم بعقله ما يراد⁸ منه فيغلب عليه
نقص البشريّة وهو يستر⁹ نقضه وخطاه من الناس بخلاف سنّ¹⁰ الطفوليّة وهو مكشوف¹¹
امام الله تعالى فاذا¹² بلغ الى سنّ الكهولة¹³ الى بلوغ الحّد الذي انتخب سيّدنا له المجد
رسله الاظهار فيه وردت عليه القوّة التاموسيّة الممهّدة¹⁴ المعاد واستطعم طعم التاموس
الجديد بعقله واستنار من النور الالهي وانتقل من رقب العبوديّة بالحيوانيّة الى كمال
الانسانيّة وتجلّ باجلال¹⁵ الربويّة * فيصير يغفر لمن اساء¹⁶ اليه ويصفح عنه
فلما جاء سيّدنا ومخلصنا لذكرد السجود لما اتى لم ياتي¹⁷ بكثرة رحمته وتحنّنه الّا

1. BC نحن نغفر. — 2. B احدهما. — 3. B احدى. — 4. B احدى. — 5. C الكهولة. — 6. C الشبيبة. — 7. B الحكمة. — 8. B يراد. — 9. A
— 4. B om. — 10. B سنة. — 11. B يكون. — 12. B وادا. — 13. C الكهولة. — 14. B
— 14. B الممهّدة. — 15. BC باخلاق. — 16. B احطأ. — 17. B اتى. — *loco* تالم اتى C ياتي.

*Comme nous pardonnons à ceux qui nous ont offensés. — Ces mots ont un autre sens que nous allons dire. Dans la vie présente l'homme passe par trois âges : 1° les années de l'enfance; 2° les années de la jeunesse; 3° les années de l'âge mûr. Les années de l'enfance, il les passe privé d'intelligence, dans les imperfections de l'humanité. * Pendant les années de la jeunesse, il reçoit la force* * l. 75 v.
*de la raison, du jugement, de l'observation, la faculté d'exprimer ses pensées surtout dans les choses sensibles; il s'instruit, il comprend par son intelligence ce qu'on désire de lui. Mais les défauts de sa nature l'emportent : il cache aux hommes ses défauts et ses péchés, contrairement à ce qu'il faisait pendant son enfance; mais il n'échappe point aux regards du Dieu Très-Haut. Arrivé à l'âge mûr, limite à laquelle Notre-Seigneur (à lui la gloire!) choisit ses saints Apôtres, il acquiert la force d'accomplir la loi, et le chemin de la vie future est aplani; il goûte par son intelligence la saveur de la loi nouvelle, il est éclairé de la lumière divine, il passe de la condition humiliée de l'esclavage animal à la perfection de l'humanité et il est revêtu de la splendeur de Dieu; * il pardonne généreusement à ceux qui lui font du mal.*

* l. 75 v.

Lorsque vint Notre-Seigneur et Sauveur (que sa mémoire soit adorée!), il

لتكميل الطبيعة الانسانية حتى علم الناس في الصلاة ان يستغفروا عن بعضهم أولاً وانابهم
ثانياً انهم صايرون الى الكمال والتجلد¹ باجلال² الربوبية بقولهم كما نغفر نحن³ لمن
اخطا لنا وعلى حسب ظني ان الامر كذلك⁴

ثم ان سيدنا له المجد والعظمة عطف على تعليمه بما تقدم القول والتعليم في الصلاة
بتعليمه ايضاً قولوا

ولا تدخلنا التجارب — فاعلم يا حبيب شرح هذه الكلمة ما اعظمه⁵ وهو ان الله
سبحانه فاحص القلوب والكلام⁶ عالم الامور قبل كونها وعارف السرير⁷ قبل اظهارها⁸ ما
يجرب⁹ احداً قط لان¹⁰ ما يجرب¹¹ الا¹² من لا يعلم الشيء كالصايف الذي لا يعلم حقيقة
خلاصة¹³ الفضة والذهب من الكدر¹⁴ حتى يعبر¹⁵ بهما¹⁶ الكور ليوضح له هل هما خالصين
ام غير ذلك وكالانسان الذي يتاع جرة فخار لجعله بعبوها يجربها¹⁶ بالماء حتى يتضح له

1. B. والخلق C. والخلق BC. — 2. BC. بالخلق. — 3. C om. نحن. — 4. B om. وعلى
تجرب. — 5. A. اضماراً B. — 6. والكلام C. — 7. السرير C. — 8. B. اعظمها C. — 9. حسب ...
— 10. B. لاند. — 11. A. تجرب. — 12. C om. الا. — 13. خلاص B. — 14. B. الكور. — 15. B. عبرها.
— 16. B. عبرها.

n'apporta l'abondance de sa miséricorde et de sa compassion que pour
perfectionner la nature humaine; c'est pourquoi : 1° il instruisit les hommes
dans cette prière à se demander pardon les uns aux autres; 2° il leur annonça
qu'ils arriveraient à la perfection et au revêtement de la gloire divine, en
disant : *Comme nous pardonnons à ceux qui nous ont offensés*. Il en est ainsi
selon ma manière de voir.

Notre-Seigneur (à lui la gloire et la grandeur!) ajoute encore aux paroles
et aux leçons précédentes ce nouvel enseignement :

Et ne nous induisez pas en tentation. — Apprends, mon ami, par le
commentaire de ces mots, quelle est la grandeur de Dieu (gloire à lui!). Il sonde
les cœurs et les reins¹; * il sait les choses avant qu'elles arrivent; il connaît
les iniquités avant qu'elles se manifestent. Il ne tente jamais personne; seul
l'ignorant se livre à cette occupation, par exemple l'orfèvre qui ne connaît
pas avec certitude si l'argent et l'or sont exempts d'alliage avant de les
avoir fait passer au four, pour constater s'ils sont purs ou non; par exemple
l'homme qui achète une cruche d'argile et qui, ignorant ses défauts,
l'éprouve avec de l'eau pour découvrir la fêlure qu'elle peut avoir. Mais
Dieu le Très-Haut (gloire à lui!) sonde les cœurs sans mettre les hommes à

1. Ps. vii, 10; Apoc., ii, 23.

العيب الذي فيها والله تعالى سبحانه فاحص القلوب غير مجرب للناس¹ لأنه عالم² بما فيهم وبما سيرد منهم قبل وقوعه وأما هذا الاسم³ للشيطان وحده⁴ ويشهد بذلك البشير متى في أنجيله إذ يقول عن سيدنا له المجد بعد اعتماده في نهر الاردن⁵ ولوقت⁶ أخرجه الروح⁶ الى البرية ليجرب⁷ من ابليس فجاه⁸ المجرب وقال له ان كنت انت ابن الله قتل ان تصير هذه الحجارة خبزاً فقال له المخالص لا تجرب الرب الهك فثبت من ظاهر⁹ هذا الكلام واطنه ان اسم التجربة للشيطان ما¹⁰ هو الله تعالى

فلما علم سيدنا له المجد ان المجرب كما جسر عليه وجربه كذلك يجربنا نحن ايضاً وتجربته اينا يعلم¹¹ ان كان بعد علمه بتقايس بشريتنا هل حصل لنا الكمال والاتصال باخلاق الربوبية الذي جاء سيدنا في تعليمها لنا ان نغفر لمن اساء الينا وتحويل¹² الخد للاطم¹³ وعدم مطالبتنا لمن اخذ مالنا ام لا فاذا^{*} وجدنا قد اكملنا الوصية الجديدة المودية

1. B. الناس — 2. B. عالم. — 3. B. الاسم. — 4. B. وحده. — 5. B. ولوقت. — 6. Com. الروح. — 7. C. يجرب, omisso ل. — 8. C. فجا. — 9. B. طيور. — 10. B. ربما. — 11. AC. لنعلم, B. لعلم. — 12. B. وتحويل. — 13. BC. لاطم.

l'épreuve, car il sait ce qui est en eux et ce qu'ils feront avant que cela arrive. Le nom [de tentateur] ne convient donc qu'à Satan, comme le témoigne l'apôtre Matthieu dans son Évangile, quand il parle de Notre-Seigneur (à lui la gloire!) qui venait d'être baptisé dans le fleuve du Jourdain : *Aussitôt l'Esprit le conduisit dans le désert pour être tenté par le Diable. Le tentateur s'étant approché lui dit : Si tu es le Fils de Dieu, commande à ces pierres de devenir du pain. Mais le Sauveur lui répondit : Tu ne tenteras point le Seigneur ton Dieu*^{*}. Le sens apparent et intime de cette parole établit fermement que la tentation vient de Satan et non du Dieu Très-Haut.

Notre-Seigneur (à lui la gloire!) savait que le tentateur, comme il avait osé le tenter lui-même, nous tenterait aussi. Et il nous tente, connaissant les misères de notre humanité, pour savoir si nous avons atteint ou non la perfection et la conformité aux dispositions divines, [dispositions que Notre-Seigneur nous a enseigné à demander en nous disant de pardonner à ceux qui nous ont fait du mal, de tendre la joue à celui qui nous soufflette², de ne pas réclamer notre bien à celui qui l'a pris³ ou non. Quand^{*} il nous trouve accomplissant le commandement nouveau qui conduit à la vie éternelle, conformément à la doctrine du Christ, il s'acharne contre nous et nous livre des combats furieux,

1. Matth., iv, 1. 3. 7. — 2. Cf. Matth., v, 39 et Luc, vi, 29. — 3. Cf. Matth., v, 40.

الى الحياة الابدية كالتعليم المسيحي تجرد لنا وقتلنا اشد قتال الى حيث نجدنا¹ عن ما اكتسبناه من كمال الانسانية ولذلك علمنا سيدنا في الصلاة ان نقول ولا تدخلنا التجارب اي لا تتخلا عنا حتى لا² يبلغ العدو منا مقصوده بتجربته لنا ان كنا من حزب المسيح باكمال وصاياه ام لا فسيدنا المسيح لنا جزبه المجرب غلبه بقوة لاهوته ونحن الضعفاء ما لنا ظفر وغلبة على هذا المجرب الا من حبه المسيح فعلمنا ان نطلب من ابيه وابونا³ عدم التجربة من الشيطان وعلى حسب ظني ان الامر كذلك⁴.

ثم ان سيدنا ومتولي خلاصنا⁵ عطف على تعليمه لنا السؤال في عدم التجربة بقوله⁶ * ل. 77. ١٥. وتعليمه قولوا

لكن نجنا⁷ من الشرير — وذلك ان الشرير هو بعينه الشيطان المجرب له اولاً لنا ثانياً لان سيدنا اسماء شرير الا علمه بشره في عدة مواضع انا اشرحها⁸ لك اول ما اسماء⁹ الشرير في هذه الصلاة بعينها بقوله نجنا¹⁰ من الشرير والموضع الثاني شهد به متى الرسول¹⁰

1. B حيث تجيدنا. — 2. C om. لا. — 3. B وايينا. — 4. B om. ... وعلى حسب. — 5. B om. بتولي. — 6. C نحينا. — 7. B اشرحها. — 8. C اسماء. — 9. C نجنا. — 10. B الرسول loco البشير.

jusqu'à ce qu'il nous trouve éloignés de la perfection humaine que nous avons acquise. Pour cette raison, Notre-Seigneur nous a enseigné cette prière : *Et ne nous induisez pas en tentation*, c'est-à-dire : ne vous séparez pas de nous, afin que l'ennemi n'atteigne pas son but, en expérimentant par la tentation si nous sommes du parti du Christ par l'observation de ses commandements ou si nous n'en sommes pas. Notre-Seigneur Jésus-Christ, tenté par Satan, le vainquit par la puissance de sa divinité; mais nous, faibles hommes, nous ne pouvons avoir raison de ce tentateur ni le vaincre que par le Christ. En conséquence, il nous instruit à demander à son Père, notre Père, d'être préservés des tentations venant de Satan. Tel est, selon moi, le sens de ce passage.

* ل. 77. ١٥. Notre-Seigneur qui s'est chargé de nous sauver^{*} ajouta à la demande dont il vient d'être question cet autre enseignement :

Mais délivrez-nous du Malin. — Le Malin c'est Satan lui-même qui a tenté d'abord Notre-Seigneur et qui nous tente après lui. Parce qu'il connaît sa malignité, Notre-Seigneur l'a appelé « Malin » dans plusieurs endroits que je vais l'exposer. Le premier se trouve dans cette même prière où il a dit : *Délivrez-nous du Malin*. Le second est rapporté par l'apôtre Matthieu dans la parabole du semeur : *Une partie de la semence tomba sur le roc : les oiseaux*

عن سيدنا في مثل الزارع فمنه ما وقع على الصخرة فاتى¹ الطير واكله وفي شرحه المثل لتلاميذه قال لهم اما الذي وقع على الصخرة واتى² الطير واكله³ هو الذي يسمع الكلام وليس له⁴ فيه اصل فاتى الشرير فيخطف⁴ ما قد زرع في قلبه والموضع الثالث قول متى ايضاً عن سيدنا ان الروح النجس اذا خرج عن⁶ الانسان يجتاز بامكنة ليس فيها ماء يطلب راحة فلا يجد فيقول ارجع الى بيتي الذي خرجت منه فياتي فيجده فارغاً مكنوساً⁷ مزيتاً معداً⁸ فياتي⁹ ويأخذ¹⁰ معه سبعة ارواح اخر شراً¹¹ منه والموضع الرابع هو ما شهد به لوقا البشير عن سيدنا ايضاً في تفسير مثل الزارع لما سألوه التلاميذ فسر لنا المثل فقال لهم في تفسير المثل اما القمح فهم بنوا الملكوت واما الزوان فهم بنوا الشرير فهذه اربع مواضع في الانجيل تشهد¹² عن قول سيدنا ان الشيطان ان الشيطان اسمه الشرير ولذلك¹³ علمنا من اشفاقه علينا ان نطلب النجاة منه وعلى حسب ظني¹³ ان الامر كذلك * f. 78 v.

1. B فاتا. — 2. وانا B. — 3. B om. و. — 4. B ويخطف. — 5. C om. فد. — 6. C من. — 7. مكنوساً فارغاً C. — 8. BC om. معداً. — 9. B om. — 10. B ياتخذ. — 11. B اشراً. — 12. A بسد. — 13. B لوقا قول الانجيل *loco* ظني.

*vivent et la mangèrent*¹. En commentant cette parabole à ses disciples, Notre-Seigneur leur dit : *Celui qui tombe sur le roc et est mangé par les oiseaux qui surviennent, c'est l'homme qui entend la parole; mais elle n'a pas de racine en* * f. 78 v. *lui; le Malin arrive et enlève ce qui a été semé dans son cœur*². Le troisième passage est encore une parole de Notre-Seigneur dans Matthieu : *Lorsque l'esprit impur est sorti de l'homme, il passe par des lieux sans eau, cherchant du repos et il n'en trouve point. Alors il dit : Je retournerai dans ma maison d'où je suis sorti, et, quand il arrive, il la trouve vide, balayée, ornée et prête. Il s'en va et prend avec lui sept autres esprits plus malins que lui*³. Le quatrième passage est rapporté et attribué à Notre-Seigneur par l'évangéliste Luc dans le commentaire de la parabole du semeur⁴. Lorsque les disciples lui dirent : *Expliquez-nous cette parabole*, il leur répondit : *Le froment, ce sont les fils du royaume; l'ivraie, ce sont les fils du Malin*⁵. Voilà quatre endroits de l'Évangile où la parole de Notre-Seigneur témoigne que Satan porte le nom de Malin. Le Sauveur, * plein de tendresse pour nous, nous a donc instruits à demander * f. 78 v. d'être délivrés de lui. Tel est le sens de ces mots, selon ma manière de voir.

1. Matth., xiii, 4, 5 et Luc, viii, 56. Citation peu littérale. — 2. Cf. Matth., xiii, 19-21 et Luc, vii, 12-13. — 3. Matth., xii, 43-45. — 4. Il s'agit de la parabole du froment et de l'ivraie qui se trouve dans Matth., xiii, 24-30 Elle manque dans saint Luc. — 5. Matth., xiii, 36 et 38.

فإنما نهاية هذه الصلاة

بیسوع المسيح ربنا — لم يكن ذلك من تعليم المخّص لنا لكنّ إهاتنا¹ الرسل معلّمي البيعة المبشّرين على صخرة الايمان الذي هو² بطرس راس جميعهم³ لما سمعوا معلّمهم الصالح يقول لهم في تعليمه كلما⁴ تطلبون⁵ من الاب باسمي يعطيكم وعلموا⁶ وتحقّقوا فوائد جواهر⁷ هذه الالفاظ المعنويّة الالهية المملوءة رحمة وخلص⁸ ارادوا كمال اثبات سوالهم وطلبتهم من الاب باسم الابن يحفظ الوصيّة التي اوصاهم بها وقال⁹ كلما تطلبون من الاب باسمي يعطيكم وعلى حسب ظنّي¹⁰ انّ الامر كذلك¹⁰

* 1. 79 c.

ثم انّ سيدنا له المجد اختتم هذه الصلاة بتعليمه قولوا

لان¹¹ لك الملك والقوّة والمجد¹² الى الابد — فمعلوم انّ سيدنا المسيح ليلة صلبه والامه المحيية قام ليصلي وكان يسجد متواتراً حتى نزل عرقه كغيظ¹³ الدم واذا ملاك من

1. كما. — 2. B om. بحر. — 3. C loco الرسل واخرته اللامجد. — 4. B كما. — 5. C تطلبوا. — 6. BC واظلموا. — 7. B om. جواهر. — 8. B وخلصا. — 9. B وفرد. — 10. B om. كغيظة. — 11. B ان. — 12. B والمجد والتور والملك. — 13. B كغيط حسب ...

Quant à la conclusion de cette prière :

« Par Jésus-Christ Notre-Seigneur », elle ne fait pas partie de l'enseignement du Sauveur; mais nos Pères les Apôtres, docteurs de l'Église, édifiés sur le roc de la foi qui est Pierre¹, leur chef à tous, lorsqu'ils eurent entendu cet enseignement de leur bon Maître : *Tout ce que vous demanderez au Père en mon nom, il vous le donnera*², lorsqu'ils eurent appris et constaté l'utilité de ces paroles substantielles, divines, pleines de sens caché, de miséricorde et de salut, voulurent établir solidement leur prière et leur demande adressée au Père au nom du Fils, observant ainsi le précepte que celui-ci leur avait donné en disant : *Tout ce que vous demanderez au Père en mon nom, il vous le donnera*.

* 1. 79 c. Telle est mon opinion.

Enfin Notre-Seigneur (à lui la gloire!) a conclu cette prière par l'enseignement suivant :

« Car c'est à toi qu'appartiennent la royauté, la puissance et la gloire pour l'éternité. » On sait que Notre-Seigneur le Christ, la nuit de son crucifiement et de sa passion vivifiante, se leva pour prier et se prosterna à plusieurs reprises, en sorte que sa sueur coula comme un torrent de sang. Un ange du ciel lui apparut alors, pour le fortifier, comme l'atteste l'Évangile. Comprends ce mystère, ô mon ami, et de plus, conserve-le éternellement

1. Cf. Matth. xvi, 18. — 2. Jean, xiv, 23.

السما، ظهر له ليقويه كما شهد بذلك الانجيل فافهم يا حبيب هذا السرّ وخدّه ذهنك ايضاً
 أقول¹ ان الملاك المخلوق يقوي ربّه الخالق ويشجعه معاذ الله من ذلك ومن يعتقد
 وأنّما لمّا² رآه الملاك قد قبل الضعف عن قدره وعلم أنّه يقبل اللطمة من عبد رئيس
 * f. 79 v. الكهنة وهو لم يحتدّ³ وهو قادراً يخسف بالارض جميعها⁴ سيّما تلك اليد النجسة
 المتجرّية عاى باربها ضاعف الملاك له التسبحة لما كان فيه من تسبيحه لما رآه فيه من
 الانحطاط وقبول الضعف عن قدرة يعلمها⁵ منه اعطاه تلك التسبحة أكثر من تسايح
 الملائكة العلوية في ذلك الوقت لآته كان يقول له لك القوّة والمجد والملك لك القوّة
 والمجد والملك⁶ وارضا⁷ المختصّ له المجد تلك التسبحة أكثر من جميع تسايح الملائكة
 العلوية لآته لم يتألّم ويقبل الضعف آلاً عنّا ولاجلنا ومن اجل ارتضايه⁸ بتلك التسبحة من
 الملاك⁹ في ذلك الوقت سبق علمنا لنا¹⁰ في خاتمة الصلاة لنقولها ونفهم معناها ولذلك ربّها¹¹
 * f. 80 v. معلّمي * البيعة ان تقال وتكرّر¹² عدّة دفاع¹³ في جمعة الالام المقدّسة تقلاً عن الملاك قايها

1. C. وخادد ايضاً في ذهنك ايضاً أقول. — 2. C om. لما. — 3. B. يحتد. — 4. BC
 add. ان. — 5. C. جميعاً. — 6. B. يعلمها. — 7. BC haec verba non iterant. — 8. B
 — 9. B. رضاء. — 10. C. الملائكة. — 11. B. فعلنا ايها. — 12. B. وكذلك ربّها. —
 13. A. وتكرّر. — 14. B. دفع.

dans ta mémoire. Disons-nous que l'ange créé fortifie son Maître Créateur et lui rend le courage? Dieu nous préserve de cela et de ceux qui le penseraient! Mais voyant qu'il avait accepté la faiblesse au lieu de la force, qu'il serait souffleté par le serviteur du grand prêtre sans en être irrité, malgré la puissance qu'il avait de détruire la terre entière * et surtout la main impure * f. 79 v. qui aurait commis un attentat contre son Créateur, l'ange multiplia les louanges qu'il lui rendait auparavant; voyant son abaissement, voyant la faiblesse remplacer la puissance qu'il savait être en lui, il lui donna alors plus de louanges que les anges célestes, en disant : « A toi la puissance, la gloire et la royauté; à toi la puissance, la gloire et la royauté! » Et le Sauveur (à lui la gloire!) fut plus satisfait de cette louange que de toutes celles des anges célestes, car il n'avait accepté la souffrance et la faiblesse que pour nous et à cause de nous. C'est par suite du contentement qu'il devait éprouver de cette louange angélique, dans de telles circonstances, qu'il nous l'avait enseignée par avance dans la conclusion de la prière, pour nous la faire réciter et nous en montrer le sens. Aussi, les Docteurs * de l'Église ont statué qu'elle serait dite * f. 80 v. et répétée plusieurs fois pendant la Semaine sainte, en empruntant les paroles de l'ange.

واراد ايضاً معنى اخر انه يعلمنا اننا بعد القيامة من الاموات² نشارك الملائكة³ في تسيحهم⁴ وخصوصاً هذا الملاك الذي اعطاه تسحة الغلبة والقوة والملك في وقت اظهاره هذا الضعف لاجلنا فاسأل ربنا يسوع المسيح الذي قبل هذا الضعف عن قدره والتواضع عن رفعه برافته ورحمته لنا ان يجعل صلاتنا مقبولة بين يديه ويحفظ عقلتنا فيها من الطيشان حتى يكون اللسان ينطق بها والعقل يتذكر⁵ معانيها حتى يكون كالسيف القاطع على الشيطان * عدونا كما علمنا ربنا ان نبيع⁶ ثوبنا ونبتاع هذا السيف لانه ليلة صلبه والمه⁷ المحيي قال لتلاميذه هل معكم سيفاً فقالوا له نعم يا ربّ معنا سيفان فقال لهم يكفيان ثم قال لهم لمتا ارسلتكم بلا حذاء⁸ ولا عصا⁹ ولا هميان ولا سيف هل عجزتم شيئاً قالوا له لا يا ربّ فقال لهم من الان انا اقول لكم من لم¹⁰ يكن له سيف فليبع ثوبه وابتاع له سيف¹¹ وانما عنى سيدنا بقوله عن ابتاع السيف الا عن الحرص على تكرار الصلاة في اوقاتها

1. B add. بين. — 2. C الاموات. — 3. C الدلائى. — 4. B تسيحتهم. — 5. C يذكر. — 6. A نبيع. — 7. B المه. — 8. AC حذاء. — 9. B عصى. — 10. B لا. — 11. B سيفاً.

[Notre-Seigneur] a voulu aussi lui donner un autre sens : il nous enseigne qu'après la résurrection des morts nous nous associerons à la louange des anges et particulièrement de cet ange qui glorifiait sa victoire, sa puissance et sa royauté, au moment où il faisait paraître une telle faiblesse à cause de nous. Demande donc à Notre-Seigneur Jésus-Christ qui, par bonté et par miséricorde pour nous, a accepté cette faiblesse à la place de sa puissance et cette humiliation à la place de sa grandeur, d'accueillir favorablement notre prière et d'y préserver notre esprit des distractions, afin que la langue qui la prononce, que l'intelligence qui en remémore les pensées soient comme un glaive qui taille en pièces Satan, * notre ennemi, conformément à l'enseignement de notre Maître [qui nous ordonne] de vendre notre vêtement pour acheter ce glaive. La nuit de son crucifiement et de sa passion vivifiante, il dit à ses disciples, en effet : « Avez-vous un glaive? — Oui, Maître, répondirent-ils, nous en avons deux. — Cela suffit, ajouta-t-il¹. Ensuite il leur demanda : Quand je vous ai envoyés sans chaussures, sans bâton, sans besace, sans glaive, avez-vous manqué de quelque chose? — Non, Maître, répondirent-ils. — Alors il leur dit : Mais à partir de ce moment, je vous dis : Que celui qui n'a point de glaive vende son vêtement et s'achète un glaive². » Or en parlant d'acheter un glaive, Notre-Seigneur n'exprimait pas autre chose que son désir de voir cette prière répétée aux temps convenables.

1. Luc, xxii, 38. — 2. Luc, xxii, 35-36.

فانظر يا حبيب ما قد شرحته¹ لك من المعاني المغمودة² في غمد³ هذه الصلاة * f. 81 r.
وتيقظ لها واحترز على قولها ولو دفعة واحدة⁴ * في كل صلاة في وقتها بعقل مجموع
وصدر⁵ مقروع⁶ ولا تكون⁷ كمن⁸ راح⁹ البحر يملا جرة ماء ترويه من العطش فرجع بها
فارغاً ولا كمن راح¹⁰ ليلتاع¹¹ قوتاً فرجع خائباً جيعاناً¹² لأن هذه¹³ الصلاة هي قوت
النفس وغذاها والة¹⁴ سلاح تجاهد به عدوها الشيطان حتى تقهره¹⁵ وتغلبه وتمالك عليه
فانظر ايها الحبيب انار الله ذهنك ما فعله معنا سيدنا جل جلاله وتعالى ذكره وكماله من
الاحسانات الجسيمة والصدقات العميمة فله المجد والاکرام والسجود من الان وكل اوان والى
ابد الابدین¹⁷ امين

والذي يصلي بها ولو¹⁶ ثلاث¹⁷ دفع في كل صلاة بعقل متيقظ¹⁸ مرفوع الى السماء
* ثم يتلوها تقديس * الملائكة بقولهم قدوس الله قدوس القوي قدوس الذي لا يموت
الذي توالده¹⁹ والذي صلب والذي قام من بين الاموات وصعد الى السموات

1. C. شرحه. — 2. *Miss.* المغمودة. — 3. B. غمد *loco* معنى. — 4. B. عمل. — 5. B. *om.* واحدة. — 6. B. مقروعاً. — 7. B. تكون. — 8. B. كمن. — 9. B. *add.* الی. — 10. B. فرجع. — 11. *om.* ليلتاع. — 12. B. جاعياً. — 13. B. *om.* هذه. — 14. B. *om.* الة. — 15. A. يقهره. — 16. C. *add.* ايها. — 17. C. ثلاث. — 18. A. متيقظ. — 19. B. ولد.

Considère, mon ami, l'exposé que je t'ai fait des pensées contenues dans la gaîne de cette prière; sois attentif et fidèle à la dire avec attention, en son temps, ne serait-ce qu'une fois * dans chaque oraison. [à la dire] avec un esprit * f. 81 r.
recueilli et un cœur contrit; ne sois pas comme celui qui va au Nil remplir sa cruche d'eau pour éteindre sa soif et qui la rapporte vide, ni comme celui qui va acheter des aliments et qui revient sans provisions et souffrant de la faim. Cette prière est l'aliment et la nourriture de l'âme, c'est l'arme avec laquelle tu combats Satan, l'ennemi de ton âme, afin de le dompter, de le vaincre et de le subjuguier. O mon ami! dont Dieu veuille éclairer l'intelligence, considère donc ce que Notre-Seigneur (puissent sa grandeur et sa mémoire être exaltées!) a fait pour nous, la consommation de ses grands bienfaits et de ses dons universels. A lui la gloire, les hommages et l'adoration maintenant, dans tous les temps et dans les siècles des siècles! Amen.

Celui qui récite cette prière ne serait-ce que trois fois dans chaque oraison avec un esprit attentif, élevé au ciel, la fera suivre des louanges * angéliques * f. 81 v.
qui sont : « Dieu est saint; le Puissant est saint; il est saint celui qui ne meurt pas, qui a été enfanté, qui a été crucifié, qui est ressuscité des morts et qui est monté aux cieux.

ثم يتلوها الامانة الارتدكسيّة على تمامها وكمالها مشروحة¹ هاهنا.

الباب الرابع والثلاثين

في ذكر الامانة الارتدكسيّة وشرحها

قال ابائنا² القديسين الاساقفة الثسماية وثمانية عشر المجتمعين بمدينة نيقية رزقنا الله بركاتهم
نومن³ باله⁴ — انا قولهم نومن فانّ الايمان بالشيء هو التصديق به والتصديق
هو التحقيق واما قولهم بالاله⁵ واحد كما هم ذكروا وحدانيّة الذات⁶ الالهية التي هي الجوهر
الغير قابل العرض⁷ واما قولهم

الله الاب — فانهم ذكروا احد الاقانيم الثلاث⁸ المخصوصة بالابوة مع وجود الذات
الجوهريّة واما قولهم

ضابط الكمال⁹ — اي انّ هذا الاقنوم⁸ الابوتي هو العلة في وصف الابن الازلي
والروح القدس المنبثق⁹ منه¹⁰ وبعد القنومين المذكورين الملائكة والافلاك والعناصر واخر

1. C. شروحة. — 2. B. ابونا. — 3. B. بالاله. — 4. C. بالاله. — 5. C. الاله. — 6. BC. العلامات
loco منه. — 7. C. om. ... مع وجود. — 8. C. القنوم. — 9. Mss. المنبثق. — 10. B. بد loco

Vient ensuite la Profession de foi orthodoxe dans son entier et dans son intégrité, comme elle est expliquée ici.

CHAPITRE XXXIV

LA PROFESSION DE FOI ORTHODOXE ET SON COMMENTAIRE.

Nos Pères saints, les trois cent dix-huit évêques réunis dans la ville de Nicée (que Dieu nous gratifie de leurs bénédictions!), ont dit :

Nous croyons en un seul Dieu. — *Nous croyons* : croire à une chose, c'est y ajouter foi, en avoir acquis la certitude. — Par les mots : *en un seul Dieu*, les Pères rappellent, en quelque manière, l'unité de l'essence divine, substance non susceptible d'accidents.

* Dieu le Père. Ils mentionnent ainsi celle des trois personnes qui est caractérisée par la paternité, ajoutée à l'essence substantielle.

Tout-puissant, c'est-à-dire que la personne du Père est la cause qui permet de nommer le Fils éternel et l'Esprit-Saint qui procède de lui. Après les personnes susdites, il y a les anges, les sphères célestes, les éléments : le

العناصر¹ عنصر التراب الذي هو كرة الارض وهذه² الكرة معلقة بالقدره الربانيه في الهوى بغير عمد والماء حايط بها والهوى حايط³ بالماء والنار حايط بالهوى وفلك القمر حايط بالنار والافلاك حايطه ببعضها بعض والملايكة حايطه بالافلاك وعالم النفس حايط⁴ بالكّل ثم بعد عالم النفس عالم العقل * محيط بالجميع ثم من بعد عالم العقل عالم الربوبيه له المجد والعظمة⁵ فصار حينئذ محيطاً بالكّل فوق الفوق وتحت التحت لاجل ذلك قالوا ضابط الكّل وقولهم

خالق — اي ان له القدره على خلقه كلّ شيء بخلاف غيره لانه الخالق والمكوّن⁶ لكّل شيء وقولهم

السماء — ذكروا في ذلك اللطيف قبل الكثيف لانّ قبل كلّ شيء الاله اللطيف فاخذوا الاشياء بالنسبه الى البارئ تعالى في بدو⁷ اللطيف قبل الكثيف لاجل ذلك قدّموا السماء وقولهم

والارض⁸ — اظهروا بذلك كما قلنا الكثيف بعد اللطيف وقولهم

1. B om. العناصر. — 2. C add. محي. — 3. B حايطا et sic deinceps. — 4. C حايط. — 5. B العظم. — 6. B om. conj. و. — 7. B بدوي، C بدوا. — 8. B om. و.

dernier des éléments est la poussière qui forme le globe de la terre, globe suspendu par la puissance suprême dans l'air, sans appuis; l'eau l'entoure, l'air entoure l'eau, le feu entoure l'air, le globe de la lune fait le tour du feu, les astres font le tour les uns des autres, les anges font le tour des astres et le monde de l'âme fait le tour de tout cela; après le monde de l'âme, le monde de l'intelligence * fait le tour du tout. Puis, après le monde de l'intelligence, * l. 82 v°. il y a le monde de la divinité (à elle la gloire et la grandeur!) et ce monde de la divinité entoure le tout dans l'extrême hauteur et dans l'extrême profondeur. Voilà pourquoi ils ont dit : *Tout-puissant*.

Créateur. Par ce mot ils signifient qu'à l'exclusion de tout autre, il a le pouvoir de créer toute chose, parce qu'il est le créateur, celui qui donne l'être à toute chose.

Du ciel. Ils mentionnent ainsi le subtil avant le grossier, parce qu'avant toutes choses, il y a Dieu, le subtil par excellence. Considérant les choses par rapport au Créateur (qu'il soit exalté!), ils commencent par ce qui est subtil; c'est pourquoi ils placent le ciel en premier lieu.

Et de la terre. Comme nous venons de le dire, ils indiquent ce qui est grossier après ce qui est subtil.

ما يرى — اعنى الاشياء المحسوسة المنظورة المسموعة الملموسة اى الاشباح¹ الارصية الكيفية * وقولهم

* L. 83 1°.

وما² لا يرى — اى الملائكة الارواح العنائية اللطيفة التي لا تنظر بحاسية البصر وقولهم

ونومن ربّ واحد³ — اى نصدق ونحقق ربّ واحد وقولهم هنا واحدا⁴ اى انه ابن واحد⁵ لا⁶ اثنين كما تقدّم وصف اب⁷ واحد لا اثنين وقولهم

يسوع — لانّ شرح لفظة يسوع المخّص كما قال الملاك للرعاة قد ولد لكم اليوم مخّص⁸ ومعلوم انه لم يات الا لخالصنا وقولهم

المسيح — بمعنى انّ المسيح لا يقال له مسيح ولا يفهم عنه انه مسيح الا باجتماع معنيين⁹ احدهما لطيف والاخر كيف ولذلك¹⁰ لما اتحد الاهوت اللطيف بالناسوت الكثيف وصار بالاتحاد واحد¹¹ عند ذلك سمّي المسيح وقولهم

1. C. الاشباح. — 2. C. om. ر. — 3. B. ربونا واحدا. — 4. B. واحدا. — 5. B. ابنا واحدا. — 6. C. ولا. — 7. B. om. اب. — 8. B. om. ... كما دال. — 9. B. معنيتين. — 10. B. وكذلك. — 11. B. واحدا.

Des choses visibles, c'est-à-dire des choses sensibles, tombant sous les sens de la vue, de l'ouïe et du toucher; en d'autres termes, des objets terrestres et grossiers.

* Et des choses invisibles, c'est-à-dire des anges, esprits intellectuels et subtils qui ne tombent pas sous le sens de la vue.

* L. 83 1°.

Et nous croyons en un seul Seigneur, c'est-à-dire : Nous croyons en un seul Seigneur avec une ferme certitude. Ici le mot « un » signifie : « Fils unique », et non « deux Fils »; comme il a été dit plus haut « un Père unique », et non pas « deux ».

Jésus. L'interprétation de ce mot est « Sauveur », comme l'ange l'avait dit aux bergers : Il vous est né aujourd'hui un Sauveur¹. On sait qu'il n'est venu que pour nous sauver.

Le Messie. Jésus n'est appelé Messie et l'on ne comprend qu'il soit Messie qu'en rémissant deux termes dont l'un signifie « spirituel » et l'autre « matériel ». Lorsque, la divinité spirituelle s'étant unie à l'humanité matérielle, il fut devenu un par cette union, il reçut alors le nom de Messie.

1. Luc, II, 11.

* f. 83 v.
 ابن¹ الله — اي انّ هذه * الكلمة المتّحدة بالناسوت الذي² نصّها مسيحاً واحداً هي
 الكلمة الحقيقة³ المولودة من العقل الحقيقي اب كلّ الحقّ⁴ وقولهم
 الوحيد — معنى أنّه لم يمكن ان يكون⁵ لهذا الاب الحقيقي ابناً حقيقيّ ذاتي⁶
 غير هذا⁷ الكلمة المولود منه⁸ ميلاداً ازليّاً بلا ابتداء وقولهم
 المولود من الاب⁹ قبل كلّ الدهور — اي انّ هذا الميلاد الازلي كان قبل الدهور
 التي البشر في ضمنها كان هذا الميلاد ازلي¹⁰ من ازلي وقولهم
 نور¹¹ من نور — اي ان كما انّ الله الاب نور¹² في ذاته كذلك ايضاً الابن المولود
 منه نوراً¹³ مثله النورين¹¹ ذات واحدة¹⁵ نورانية وقولهم
 الا حقّ من الا¹⁶ حقّ — اي أنّه كما انّ النور لا يخرج منه آلا نور مثله كذلك
 * f. 83 r.
 الحقّ لا يخرج منه آلا حقّاً¹⁷ مثله وقولهم
 مولود غير مخلوق — اي انّ الاب الخالق بالابن كلّمنا يرى وكلّمنا لا يرى لم

1. A ان. — 2. C النبي. — 3. C الحقيقيد. — 4. B احدًا loco الحق. — 5. B يكن. —
 6. B حقيقياً ذاتياً. — 7. C جدد. — 8. C om. منه. — 9. C om. من الاب. — 10. B ازلياً
 — 11. B نوراً. — 12. B نوراً. — 13. B نور، — 14. B النور. — 15. B ووحدة. — 16. C
 حق. — 17. B حقاً.

Fils de Dieu, c'est-à-dire que ce * Verbe uni à l'humanité et constituant * f. 83 v.
 un seul Messie est le Verbe véritable, né de l'Intelligence véritable, [de celui
 qui est] le Père de toute vérité.

Unique, c'est-à-dire qu'il ne se peut pas que ce Père véritable ait un autre
 fils véritable et consubstantiel en dehors de ce Verbe, né de lui, de toute
 éternité, sans avoir connu de commencement.

Qui est né du Père avant tous les siècles, c'est-à-dire que cette naissance
 éternelle est antérieure à tous les siècles pendant lesquels l'homme a existé ;
 cette naissance est éternelle parce qu'elle procède de l'éternel.

Lumière de lumière. Ces mots signifient que, comme Dieu le Père est
 lumière dans son essence, ainsi le Fils, né de lui, est lumière comme lui : ces
 deux lumières sont une seule substance lumineuse.

Vrai Dieu du vrai Dieu : de même que de la lumière il ne sort qu'une
 lumière semblable, ainsi de la vérité * il ne sort qu'une vérité semblable. * f. 83 r.

Enfanté, non créé : le Père qui a créé par le Fils tout ce qui est visible et tout
 ce qui est invisible, n'a pas créé le Fils, mais il l'a enfanté d'un enfantement

يخلق الابن لكن ولده ميلاداً ازلياً بلا ابتداء وكونه خارجاً منه بجوهر نوره وقولهم مساوي الاب في الجوهر — اي انه كما انّ الاب نور خالق¹ كذلك الابن نور خالق² مثله كما انّ الاب قادر كذلك الابن قادر³ مثله وقد قال الابن في الانجيل جميع ما للاب هو لي وقولهم

الذي به كان كلّ شيء — اي انّ هذا الابن المساوي للاب في نور الجوهر الغير قابل العرض به كان كلّ الموجودات المنظورة لانّ داوود يقول في العزمور انه قال فكانوا وامر فخلقوا فما كان شيء الا بالابن الكلمة الذي به كان كلّ شيء وقولهم

* ل. 84 v. الذي من اجلنا نحن البشر — اي انه لم يخلق العالمين⁴ العلوي والسفلي الا⁵ من اجلنا العالم العلوي يختص بالنفوس والعالم الكوني السفلي يختص بالاجساد فيما بين النبات والحيوان والمعدن لانّ النبات والحيوان يطبخ⁶ في المعدن بخدمته⁶ النار احد العناصر لتسوية⁷ الاجساد المواتة⁸ وقولهم

ومن اجل⁹ خلاصنا — اي انّ السيد المسيح لم يات الا لخالص الانسان صاحب

1. B خالفاً. — 2. B خالفاً. — 3. B om. كذلك الابن قادر. — 4. B العالم. — 5. A بطح. — 6. B لخدمته. — 7. AB لتسوية. — 8. B المواتة. — 9. B ومنجل.

éternel, sans commencement, attendu que ce Fils sortant de lui avait la substance de sa lumière.

Consubstantiel au Père, c'est-à-dire : De même que le Père est lumière créatrice, ainsi le Fils est comme lui lumière créatrice; de même que le Père est puissant, ainsi le Fils est comme lui puissant. Le Fils, en effet, a dit dans l'Évangile : *Tout ce que le Père a est à moi*¹.

Par qui tout a été fait, c'est-à-dire que ce Fils, égal au Père dans la lumière de la substance et non susceptible d'accident, a donné l'existence à tous les êtres visibles, selon la parole même de David dans les Psaumes : *Il a dit et ils ont existé, il a ordonné et ils ont été créés*². Il n'existe donc rien que par le Fils ou Verbe qui a fait toutes choses.

* ل. 84 v. *Qui pour nous hommes*. Ces mots signifient qu'il n'a créé le monde supérieur et le monde inférieur que pour nous : le monde supérieur est particulier aux âmes et le monde physique et inférieur appartient en propre aux corps, tels que les plantes, les animaux et les minéraux; les plantes et les animaux croissent dans les matières minérales, auxiliaires du feu, celui des éléments qui rend les corps morts semblables.

Et pour notre salut, c'est-à-dire que Notre-Seigneur le Christ n'est venu

1. Jean, xvi, 15. — 2. Ps. xxxii, 9 et cxlii, 5.

النفس العاقلة الناطقة الذي¹ قبلت روياي الطغى من المحال منذ القديم ووافقت البدن على الأكل من الشجرة حتى² حصلت المخالفة وقولهم
نزل — ليس النزول معنى أنّ السماء خلت³ منه كالمحسوس إذا فارق مكان وصار
الى مكان آخر يخلى الأول منه وأما النزول * هاهنا بمعنى أنّه لما رضي الإله الابن
الوحيد الذي⁴ اعلا رفعه من كلّ احد⁵ بلباس شكل العبد المنسوب لعبودية البارى
يقال صار ذلك نزول من رفعة الربوبية وانحطاط القبول شكل العبودية لذلك قالوا
نزل وقولهم

من السماء — لأنّ السماء هي عالية اعلا⁶ من الارض والسموات هو العلو اي أنّ
درجة الربوبية ومجدها اعلا من درجة العبودية التي الانسان⁸ فيها وذلك بالحقيقة فلما
لبس الربّ شكل العبد صار نزول⁹ من رفعه لذلك قالوا نزل من السماء وقولهم
وتجسد من روح القدس — اي ان لولا أنّ الروح القدس حياة الاب والابن
المنبثق¹⁰ من الاب الى الابن حلّ في بطن مريم العذرى سبقا للابن حتىّ طهرها * وجعلها

1. B. التي — 2. C. حتىّ loco التي — 3. B. خليت. — 4. B. add. حر. — 5. B. واحدًا — 6. B. اعلا اكبرعلا — 7. B. والسموات C. السموات — 8. A. للانسان — 9. B. المنبثق. — 10. Mss. المنبثق.

que pour sauver l'homme, dont l'âme intelligente et raisonnable avait accueilli les propositions impies de l'antique Astucieux et s'était accordée avec le corps pour manger [du fruit] de l'arbre, en sorte que la désobéissance s'ensuivit.

Est descendu. Ce mot ne signifie pas qu'il a quitté le ciel, à la manière d'un objet sensible qui, en se transportant d'un lieu dans un autre, laisse vide le premier qu'il a quitté; il signifie seulement * que, quand il voulut bien revêtir * f. 85 v.
la forme d'un esclave pour le service du Créateur, le Fils unique de Dieu, dont l'élévation dépasse chacun, descendit des hauteurs de la Souveraineté et s'abaissa en acceptant l'état d'esclave. Voilà pourquoi ils ont dit : *est descendu*. Ils ajoutent :

Du ciel, parce que le ciel est élevé au-dessus de la terre : le mot *as-somou* veut dire « la hauteur ». Le rang et la gloire de la Souveraineté sont plus hauts que la situation d'esclave dans laquelle l'homme se trouve : c'est une chose certaine. Or, lorsque le Seigneur revêtit une forme d'esclave, il descendit de son élévation. Voilà pourquoi ils ont dit : *est descendu du ciel*.

Et s'est incarné du Saint-Esprit, c'est-à-dire que si l'Esprit-Saint, vie du Père et du Fils et qui procède du Père, n'était descendu dans le sein de la

محلّ قابل¹ لِحلول² الابن الازلي في ما كانت بشريتها تستحق ذلك ولا تقدر³ عليه لأن السموات لم تسعه احشى⁴ بطن مريم العذرى لم⁵ يحتوي العذرى عليه لاهوته حلّ فيها بواسطة⁶ الروح القدس وقولهم

ومن⁷ مريم العذرى — اي انه بعد حلول الروح القدس على العذرى⁸ وتطهيرها⁹ حتى صارت اهلاً لحلول الابن بعد حلول الروح¹⁰ عليها حلّ الابن الازلي فيها واتخذ له منها جسداً كاملاً¹¹ من الخبز والخمر واتحد به وجعله معه واحداً بلا افتراق ولا اختلاط ولا امتزاج فان كان لم يمتزج ولم يختلط¹² كيف اتحد واتما موقع الاتحاد في النفوس الزكيه غير الاختلاط والامتزاج لأن ما يختلط ويمتزج * ألا شيين كئيفين اما ماء وخمراً¹³ واما سدر¹⁴ ودقيق يختلط¹⁵ واما الاتحاد فانه غير الاختلاط والامتزاج فهو كاتحاد النار بالحديد والنفس بالبدن لطيفاً بكثيفاً¹⁶ وعلى هذا القياس كان اتحاد لاهوت المسيح بناسوته بغير اختلاط ولا امتزاج وقولهم

1. B محلّ قابلاً. — 2. C لِحلول *loco* الحالق. — 3. A بتقدر ... يستحق. — 4. A احشى?
loco بطن العذرى على لا يتردد وحل فيها بواسطة B. — 5. B ولم. — 6. B. — 7. C في احشيتي. — 8. B. — 9. B. — 10. C. — 11. BC. — 12. BC. — 13. B. — 14. B. — 15. B. — 16. BC.

* L. 85 v°. Vierge Marie avant le Fils, pour la purifier * et en faire un lieu digne de recevoir le Fils éternel, l'humanité de la Vierge] n'aurait pas mérité cela, n'en aurait pas eu le pouvoir. Car celui que les cieux ne peuvent contenir, le sein de Marie ne l'aurait pas contenu, si sa divinité n'y était descendue par l'entremise du Saint-Esprit.

Et de la Vierge Marie. Quand le Saint-Esprit, étant descendu sur la Vierge et l'ayant purifiée, l'eut rendue digne par sa visite de recevoir le Fils éternel, celui-ci descendit alors en elle et prit d'elle un corps parfait [formé des éléments] du pain et du vin; il s'unifia à ce corps et ne fit qu'un avec lui, sans séparation, comme sans confusion et sans mélange. Mais [dira-t-on], sans la confusion et le mélange, comment y eut-il union? C'est que cette union sans confusion et sans mélange se fit seulement dans l'âme sainte, parce que deux

* L. 86 r°. choses matérielles peuvent seules se confondre et se mélanger, * comme l'eau et le vin, comme le fruit du lotus et la farine; mais l'union est autre chose que la confusion et le mélange: on peut la comparer à l'alliance du feu avec le fer, de l'âme avec le corps: du subtil avec le grossier. Et c'est de cette manière que la divinité du Christ s'est unie, sans confusion et sans mélange, à son humanité.

وتأس¹ — اي انّ الجسد الماخوذ من مريم² العذرى المربّي من الخبز والخمر اي انه كان جسداً ذو نفس عاقلة ناطقة ليلاً يظنّ به أنّه جسداً لحم ودم بغير نفس عاقلة ناطقة³ لانه لم يسأ⁴ الانسان انسان⁵ ألا بالنفس العاقلة الناطقة ولاجل ذلك قالوا وتأس⁶ واما قولهم

وصلب⁷ — اي انّ الجسد الماخوذ من طبيعة ادم ربط على خشبة بمثال الصليب * f. 86 v°.

لانّ الانسان صار للصليب بل للصليب صار للانسان وقولهم
عنا — اي انّ البارى تعالى غير محتاجاً لما حلّ به ولكنّ ذلك كآله لاجلنا وما تقدّم من ايننا ادم من المخالفة فلما فداه وفدانا معه بصلبه اي فدا الطبيعة كلها صار ذلك عنا ولاجلنا وقولهم

امام يلاطس البنطي — لانّ ذلك الصلب المجيد المحيي لم يكن ألا في زمان ولاية يلاطس⁸ الوالي الرومى البنطى¹⁰ وقولهم

وتألّم — اي انّ الجسد الماخوذ من طبيعتنا ذاق الالم برضى¹¹ اللاهوت المتّحد به والالم

1. B om. و. — 2. C حترتم و. — 3. B om. ... ليلاً يظنّ بد... — 4. BC بسمى. — 5. B انسانا. — 6. B om. و. — 7. B om. و. — 8. BC فحجاج. — 9. B فيلاطس. — 10. C البنطى et addit البنطى الرومى. — 11. B برضا.

Et s'est fait homme, c'est-à-dire que le corps, pris de la Vierge Marie et grandissant par le pain et le vin, est un corps qui possède une âme véritable. [Ceci est dit] pour que l'on ne s'imagine pas que c'est un corps composé de chair et de sang, mais sans âme intelligente et raisonnable, car l'on n'est appelé homme que parce que l'on possède une âme douée de ces qualités. Voilà pourquoi ils ont dit : *et s'est fait homme*.

Et a été crucifié, c'est-à-dire que le corps emprunté à la race d'Adam fut attaché sur une pièce de bois en forme de croix. * non parce que l'homme avait été fait pour la croix, mais la croix faite pour l'homme. * f. 86 v°.

Pour nous, c'est-à-dire que le Créateur (qu'il soit exalté!) n'a pas supporté cela pour son intérêt, mais tout cela a été fait pour nous, à cause de la désobéissance — dont nous avons déjà parlé — de notre père Adam. Quand Dieu le racheta et nous avec lui, par son crucifiement, c'est-à-dire quand il racheta toute la nature, il agit ainsi pour nous et à cause de nous.

Sous Pilate du Pont. Ce crucifiement glorieux et vivifiant eut lieu, en effet, sous le gouvernement de Pilate, procureur romain, originaire du Pont.

Et a souffert. Son corps tiré de notre nature a goûté la souffrance par le bon plaisir de la divinité unie à lui : ces souffrances étaient causées par les

كان دَقَّ المسامير¹ وطعن بالحربة بعد ضرب الجسد تسعة وثلاثون جلدة والهزوء والتعير والبصاق في الوجه هو الم النفس وعلى هذا² * الوقائع كلها قالوا تألم اي³ النفس والجسد * 1. 87 1. معاً وإنما قولهم

ودفن — ولم يقولوا ومات مع تحقيقهم موته على الصليب لان تقدم القول ان المسيح لا يفهم انه مسيح الا من جهتين مختلفتين⁴ احدهما سماوي لطيف والاخر ارضي كيف ولما كان المسيح من جوهر اللاهوت الحي الازلي الذي لا يموت وجوهر الناسوت الموات وصار المعينين بالايحاد واحداً⁵ قوم واحد من قومين طبيعة واحدة من طبيعتين مشية واحدة من مشيتين فهذه الوجدانية⁶ التي صارت امتنعوا ان يقولوا مات لان ليس كل واحد ما⁷ يوصف الا باشرف ما فيه لذلك⁸ قالوا دفن ولم يقولوا مات وإنما قولهم

وقام من بين الاموات — اي ان هذا الجسد الماخوذ من طبيعة البشر⁹ لم يكن * 1. 87 1. له قدرة على القيام من الموت ابداً لولا ان الاله الكلمة كان متحداً به وبوجود الاتحاد الذي قدر الجسد على القيام من بين الاموات كما قالوا الابهاء الثاشماية وثمانية عشر وقولهم

1. C بالمسامير — 2. BC ددد — 3. B add. ان — 4. C مختلفتين — 5. B المعادين — 6. C الواحد — 7. B om. ما — 8. B كذلك — 9. B طبيعتنا.

clous déchirants et par le coup de lance, venant à la suite des trente-neuf coups de fouet. Les moqueries, les insultes et les crachats furent les souffrances de l'âme. A cause de tous ces * mauvais traitements, ils ont dit : *et a souffert*, c'est-à-dire dans son âme et dans son corps à la fois.

Et a été enseveli. Ils n'ont pas dit « et il est mort », quoiqu'ils fussent assurés de sa mort sur la croix. Car, nous l'avons déjà dit, on ne conçoit le Christ que sous deux aspects différents, l'un céleste et subtil, l'autre terrestre et matériel. Le Christ étant composé de la substance divine, vivante, éternelle et immortelle et de la substance humaine qui est mortelle et, les deux, par l'union, formant un seul être, une seule personne de deux personnes, une seule nature de deux natures, une seule volonté de deux volontés, ils se sont abstenus de dire que la chose ainsi unie est morte. Car toute chose doit être décrite par sa qualité la plus excellente. Voilà pourquoi ils ont dit : *et a été enseveli*, mais non pas « il est mort ».

* 1. 87 1. *Et est ressuscité d'entre les morts.* * Ce corps tiré de la nature humaine n'aurait jamais eu la puissance de ressusciter d'entre les morts, si Dieu le Verbe ne lui avait pas été uni; mais, grâce à cette union, il eut la force de ressusciter d'entre les morts, comme l'ont dit les trois cent dix-huit Pères.

في اليوم الثالث — اي آتة¹ لما كان الموت الطبيعيّ شمل الجسد المصلوب عن خطايانا برضى اللاهوت المتّحد بالجسد وقبول الموت فيه برضا² عن قدره في عاشر ساعة من يوم الجمعة وقي من النهار ساعتين فاضيف³ النهار اجمع لتلك الساعتين الذي⁴ هما احد اجزاء⁵ النهار وليلة السبت ويوم السبت وليلة الاحد وقام باكر يوم الاحد⁶ وهو اليوم الثالث وقولهم

* c. 88 r. كما في الكتب — اي ان الكتب المدخّرة الناموسية الذي يظن⁷ فيها حياة الابد كما قال الذي قام فكّل⁸ هذه المكتوبات من الصلب والالام⁹ والدفن والقيامه منها المذكوراً¹⁰ لاجل ذلك قالوا كما في الكتب وقولهم

وصعد الى السماء — اي ان القدرة الربانية الذي¹¹ كان يسترها عن الناس والشيطان باظهار الضعف واظهار النقص لما جاهد الشيطان وغلبه وقهره وملك عليه افشى¹² هذا الوقت هذا السرّ باتمام المكتوب ظهرت القوّة الالهية والقدرة الربانية جهاراً¹³ من غير تكتم ما

1. B. ان. — 2. BC. برضى. — 3. B. فاطيف. — 4. B. اللبين. — 5. B. خرا. — 6. C. add. وهو يوم الاحد. — 7. B. تظن. — 8. B. بكل. — 9. C. الالم. — 10. B. المذكور. — 11. B. التي. — 12. B. انشى. — 13. B. جهار.

Le troisième jour. Quand la mort naturelle se fut emparée du corps crucifié pour nos péchés, avec l'assentiment de la divinité unie à ce corps; quand il eut reçu la mort par le bon plaisir de sa puissance, à la dixième heure du vendredi, dont il restait encore deux heures, le jour tout entier fut compris dans ces deux heures qui en étaient une partie; puis il y eut la nuit et la journée du samedi; puis, la nuit du dimanche; et il ressuscita à l'aube du dimanche, qui est le troisième jour.

* Comme il est dit dans les Écritures. Il s'agit des Écritures de choix qui * c. 88 r. contiennent la Loi et dans lesquelles nous avons la croyance de trouver la vie éternelle, selon la parole du Ressuscité¹. Toutes ces Écritures mentionnent le crucifiement, la passion, l'ensevelissement, la résurrection, et c'est pourquoi les Pères ont ajouté : *Comme il est dit dans les Écritures.*

Et est monté aux cieux. La puissance souveraine qu'il avait cachée aux hommes et à Satan, en laissant paraître de la faiblesse et de l'impuissance, jusqu'à ce qu'il eut combattu, vaincu, dompté et subjugué Satan, lui fit alors dévoiler ce mystère par l'accomplissement des Écritures : la force divine et la puissance souveraine apparurent ouvertement sans voile quelconque,

1. Cf. Jean, v, 39.

هو كما كان يقول قبل ذلك لا تعلموا احدًا بالرويا حتى يقوم ابن الانسان من الاموات
 * E. 88 v. لکنه بقوة لاهوته صعد جهاراً من بعد قيامته من الاموات * باربعين يوماً يوم الخميس
 وحال صعوده را¹ عين² الرسل الاطهار تنظر³ اليه فعند ذلك ظهر اجناد ملايكة سمايين
 وقالوا للرسل الاطهار ما بالكم قياماً تفترسون ايتا الرجال الجليليون هذا يسوع الذي صعد
 عنكم الى السماء هكذي⁴ ياتي كما رايتمود صاعدات⁵ الى السماء واما قول الملايكة
 السمايين هذا يسوع ولم يذكره⁶ باسم اخر الا⁷هم⁷ الملايكة الذي⁸ بشروا بمولده من
 العذرى حال ميلاده بقولهم⁹ ستقبلين حبلاً وتلدن ابناً ويدعى اسمه يسوع
 فكما خرج يسوع من ابواب¹⁰ بطن العذرى هكذي¹¹ يسوع صعد وعبر من ابواب¹²
 * E. 89 r. السموات واقام¹³ بعد صعوده عشرة ايام في كل طغمة يوم واحد * وهي تعطيه تسبحة الغلبة
 ولتا تجاوز العشرة¹⁴ طغمتا¹⁵ في عشرة ايام وصار الى كرسي مجده الذي كان به اولاً¹⁶
 حينئذ ارسل الروح القدس كمياعده الصادق واما قولهم

1. BC. رايي. — 2. B. عبري. — 3. B. ينظرون. — 4. BC. هكذا. — 5. B. صاعد. — 6. B
 يدركد. — 7. B. لان. — 8. B. الدين. — 9. B. بقوله. — 10. B. om. ابواب. — 11. BC
 هكذا. — 12. C. om. ابواب. — 13. B. add. من. — 14. B. العشر. — 15. C. طغمتا. — 16. B
 add. فخلر منه ابدا.

comme il l'avait prédit : N'instruisez personne de cette vision jusqu'à ce que le
 Fils de l'homme soit ressuscité d'entre les morts¹. Par la force de sa divinité, il
 * E. 88 v. monta au ciel ouvertement, * un jeudi, quarante jours après sa résurrection.
 Et pendant son ascension, il vit les yeux des saints Apôtres qui le regardaient.
 Mais des armées d'anges célestes parurent alors qui dirent aux saints Apôtres :
 Hommes de Galilée, pourquoi restez-vous debout à regarder? Ce Jésus qui est monté
 au ciel du milieu de vous, viendra de la même manière que vous l'avez vu montant
 au ciel². Les anges célestes dirent ce Jésus, sans ajouter d'autre nom, parce
 que c'étaient les mêmes anges qui avaient annoncé sa naissance de la Vierge,
 quand le moment serait venu, en disant : Tu deviendras enceinte et tu enfan-
 teras un fils qui recevra le nom de Jésus³.

De la même manière que Jésus sortit du sein de la Vierge, ainsi, en
 montant, il passa par les portes des cieux. Après son Ascension, il resta dix
 * E. 89 r. jours parmi les chœurs des anges, un jour dans chacun ; * et ils le glorifiaient
 de sa victoire. Quand il eut traversé les chœurs dans l'espace de dix jours,
 et qu'il fut parvenu au trône de gloire où il était jadis, il envoya le Saint-
 Esprit selon sa véricide promesse.

1. Matth., xvii, 9. — 2. Actes, i, 11. — 3. Luc, i, 31.

وجلس عن يمين الاب — اي أنّ اليمين نور والشمال ظلمة واليمين عزّة والشمال ذلّة وعلى كآل حال اليمين له القدرة والبطش والحركة والشمال ضعيفاً عن ذلك كآله ولاجل ذلك¹ قالوا جلس عن يمين الاب اي أنّ الناسوت الذي اتّحد به الابن الازلي ورفعه بقوّته العزيزة في الهوا الى² حيث صار الى اعلا المنازل العلوية ثم اجلس ذلك الجسد في نوره البسيط المحض³ وصار ذلك النور داخل⁴ في ذلك الجسد بالاتحاد خارجاً منه يضي

على العوالم * فوق الفوق ولم يكون⁵ بعد الاتحاد⁶ افتراق ابداً وقولهم وسياتي⁷ ايضاً — اي أنّه كما صعد بالجسد متّحداً به هكذا ايضاً ياتي لسنظره⁸ ساير الاعين التي⁹ تستحقّ رويته¹⁰ كما رايته وهو صاعداً¹¹ والتي¹² لم تراه¹³ صاعداً وحيداً¹⁴ تنوح جميع¹⁵ قبابل الارض التي لم تومن كما قال هذا الاتي من فمه المقدّس واما قولهم في مجده — فانه ياتي¹⁶ ثاني¹⁷ مرّة ليس كمثل المرّة الاولى خفياً عن الناس

1. B om. ... اليمين له القدرة. — 2. B om. الى. — 3. ABC المنخص. — 4. B داخلًا. — 5. B يمكن. — 6. B الاتحاد. — 7. B om. و. — 8. B لسنظره. — 9. C الذي. — 10. AB راند. — 11. B صاعدًا. — 12. B om. التي. — 13. B تراه. — 14. BC om. و. حيداً. — 15. B om. جميع. — 16. A ثاني. — 17. B om. ثاني.

Et est assis à la droite du Père. La droite, c'est la lumière; la gauche, ce sont les ténèbres; la droite, c'est l'honneur; la gauche, c'est l'abjection; toujours la droite possède la puissance, le courage et l'action, tandis que la gauche en est privée. Voilà pourquoi ils ont dit : *et il est assis à la droite du Père.* Il s'agit de l'humanité à laquelle le Fils éternel est uni et que, par sa puissance suprême, il a élevée dans les airs jusqu'au plus haut des séjours supérieurs. Il a fait assooir ce corps dans sa lumière simple et pure, et cette lumière, grâce à l'union [hypostatique], pénètre ce corps et, sortant de lui, brille sur les mondes * les plus élevés; et il n'y aura jamais plus de sépa- * E. 89 v.

Et il viendra de nouveau. Comme il est monté uni à son corps, ainsi viendra-t-il de nouveau pour être contemplé dans le même état par tous les yeux qui mériteront de le voir : soit qu'ils l'aient vu monter le jour de l'Ascension, soit qu'ils ne l'aient pas vu monter. Alors *toutes les tribus de la terre* qui n'auront pas cru *se lamenteront*¹, comme l'a dit par sa bouche sainte Celui qui doit venir.

Dans sa gloire. Il viendra la seconde fois, non pas comme la première,

1. Matth., xxiv, 30 et Apoc., i, 7.

والشياطين لكنّه ياتى بمجدده وعظلمته بالابواق الخافقة والرعود والزلازل ونهر النار قدّامه يجري¹ بعد اظلام الشمس وعدم اعطاء القمر ضوه وتساقط الكواكب من السماء كالورق من التينة وقوات السماء ترتج وظهور علامة ابن الانسان² الذي هو الصليب الكريم المجيد.³ فهذه كلّها هي⁴ مجدده الذي يظهر به وأما قولهم

ليدين الاحياء والاموات — يشهد⁵ بذلك قوله الطاهر من فمه الطاهر في انجيله الطاهر انّ الاب لم⁶ يدين احداً بل اعطا الحكم كلّهم⁷ لابن وكما انّ الاب له الحياة في ذاته كذلك اعطى لابن⁸ الحياة فيه واعطاه ان يكون يحكم لانه ابن البشر لاجل ذلك قالوا يدين وأما قولهم الاحياء والاموات اما الاحياء فهم القوم الاحياء الى زمان اتيانه المجيد وأما الاموات⁹ الذين ماتوا منذ اول العالم وقولهم⁸ الذي لا اقضى لمملكته⁹ — اي انّ بعد ان حصل للناسوت الماخوذ منّا هذا المجد

1. A. بحرى، C. تجرى. — 2. B. حر. — 3. فيشهد B. — 4. B. لا. — 5. B. om. دل. — 6. B. انقباضاً للملكة C. — 7. BC add. فهم. — 8. B. وأما قولهم، C. وأما قولهم. — 9. C. انقباضاً للملكة C.

caché aux hommes et aux démons, mais dans sa gloire et dans sa grandeur, au son des trompettes retentissantes, accompagné de tonnerres et de tremblements de terre, précédé de l'éclat du feu, après que le soleil se sera obscurci, et que la lune aura refusé sa lumière. Les étoiles tomberont du ciel à l'envi, comme les feuilles du figuier, les vertus d'en-Haut seront ébranlées, et le signe du Fils de l'homme, c'est-à-dire sa croix vénérable et glorieuse, paraîtra¹. Tout cela constituera la gloire dans laquelle il se montrera.

Pour juger les vivants et les morts. Cela est attesté par sa parole sainte tombée de sa bouche sainte dans son saint Évangile : *Le Père ne juge personne, mais il a remis tout jugement au Fils*². *Comme le Père a la vie en lui-même, ainsi il a donné au Fils d'avoir la vie en lui-même et il lui a donné le pouvoir de juger, parce qu'il est le Fils de l'homme*³. Voilà pourquoi ils ont dit : *pour juger*. Ils ajoutent : *les vivants et les morts*. Les vivants, ce sont les hommes encore en vie au moment de son avènement glorieux; les morts, ce sont les hommes qui auront connu le trépas depuis le commencement du monde.

Et son règne n'aura point de fin. Après avoir acquis, par l'union [hypostatique], cette gloire immense et cette élévation parfaite, l'humanité qu'il nous

1. Cf. Matth., xxiv, 29-31; Marc, xiii, 24-26. — 2. Jean, v, 22. — 3. *Ibid.*, 26-27.

العظيم والشرف العيمم بالايّحاد لم يكن بعد الايّحاد * اقتراق فلزم من هذا الملك ودوامه الى اباد¹ الابد وقولهم

ونومن بالروح القدس — اي انه كما صدّقنا وحققنا بالقنومين الذي² هما قنوم الاب الضابط الكلّ وقنوم الابن الازلّي المتجسّد كذلك نحن محققون ومصدّقون وجود³ قنوم الروح القدس وفعله وقولهم

الربّ المحيي — اي انّ هذا القنوم احد⁴ خواص⁵ الذات الالهية اي الجوهر الربانيّ الغير قابل العرض⁶ وقولهم المحيي اي انه صانع الحياة لكلّ حيّ وهو حياة القنومين المتقدّم ذكرهما اي الاب والابن وقولهم

المنبثق من الاب — اي انه⁷ منبثق من الاب الى الابن لا يفارق الاب ولا يفارق الابن⁸ ولفظة المنبثق* اي المنفجر وهي لفظة عربيّة لغويّة وقولهم

نسجد له ونسجده — اي انّ نحن كما نسجد للاب والابن الخاصّتين من جوهر واحد كذلك نسجد ايضاً لهذه الخاصيّة⁹ الثالثه الذي هو¹⁰ روح القدس مضافاً للسجود¹¹ القنومين

1. BC. — 2. B. الدين. — 3. B. om. رجرد. — 4. A. احد. — 5. B. الخواص. — 6. AC. للغرض, B. للغرض. — 7. A. add. من. — 8. B. om. ... لا يفارق الاب. — 9. C. الخاصّة. — 10. B. لسجود. — 11. B. التي هي.

a empruntée ne connaîtra plus * de séparation, mais elle sera associée à une * f. 90 v. royauté qui durera dans les siècles des siècles¹.

Et nous croyons au Saint-Esprit. Comme nous croyons avec certitude aux deux personnes qui sont celle du Père tout-puissant et celle du Fils éternel et incarné, ainsi nous affirmons et nous regardons comme certaines l'existence et l'action de la personne du Saint-Esprit.

Seigneur et vivifiant. Cette personne est une des propriétés de l'essence divine, c'est-à-dire de la substance souveraine, qui ne peut recevoir d'accidents. Quant au mot *vivifiant*, il signifie qu'elle donne la vie à tout être vivant et qu'elle est la vie des deux personnes déjà mentionnées, le Père et le Fils.

Qui procède du Père, c'est-à-dire qui procède du Père pour aller au Fils, sans quitter ni le Père ni le Fils. La locution *qui procède* * signifie « qui dérive » * f. 91 r. et c'est un sens particulier donné à ce terme arabe.

Nous l'adorons et nous le glorifions. Comme nous adorons le Père et le Fils, deux personnes d'une seule substance, ainsi nous adorons également cette troisième personne qui est le Saint-Esprit, l'associant dans notre adoration

1. Cf. Dan., vii, 14; Luc, i, 32-33.

المذكورين لأنه أيضاً من جوهرها الواحد المسجود له فينبغي له السجود وقولهم ونمجده اي آنا نحن لما رأينا الانجيل المقدس قد اخبر ان الروح القدس حل¹ على التلاميذ الاطهار شبه السنة ناريتة واعظامه النبوات وقوة شفاء الامراض وترجمة الالسن واقسام² القوى³ وكل ذلك صادر عن فعل قنوم الروح القدس صانع الحياة مجدنا عظمته لفعل⁴ المعجزات. * f. 91 v°.

الخاتمة عقول البشر وقولهم
مع الاب والابن — اي آنا كما⁴ نسجد ونمجده هذا⁵ القنوم الخفيين عن الابصار الذين هما الاب والابن كذلك نسجد ونمجده⁶ هذا القنوم العظيم الخفي عن الابصار الذي لم⁷ يظهر للناس الا اثار افعاله وقولهم
المتكلم في الانبياء — اي انه الذي حل في الانبياء من قديم الدهر حتى تكلموا بما لم يكن قبل كونه من تجسد سيدنا المسيح وظهوره على الارض وفي⁸ القديسين الاخرين الذين تكلموا بما يكون قبل كونه ممّا يقع في اخر الزمان عند مجيء المسيح الكذاب وغيره واما⁹ قولهم

هذا. B om. — 6. C. جده. — 5. C. كنا. — 4. B. كنا. — 3. C. القوة. — 2. B. واشتاق. — 1. B. حالا. — اما. B om. — 9. B om. و. — 8. B om. لم. — 7. B om. القنومين ...

aux deux personnes mentionnées, parce qu'il fait partie lui aussi de leur substance unique et adorable. *Et nous le glorifions* : après avoir vu ce que le saint Évangile nous enseigne sur l'Esprit-Saint qui descendit sur les saints disciples sous la forme de langues de feu, et qui leur donna la prophétie, le pouvoir de guérir les maladies, l'interprétation des langues et plusieurs autres pouvoirs, qui leur donna tout cela par l'action de sa personne, auteur de la vie, nous glorifions sa grandeur opératrice^{*} de prodiges qui confondent l'intelligence humaine.

Avec le Père et le Fils. Comme nous adorons et glorifions ces deux personnes invisibles, le Père et le Fils, ainsi nous adorons et glorifions cette personne sublime et invisible qui ne s'est montrée aux hommes que par les traces de ses œuvres.

Qui a parlé par les Prophètes. C'est [le Saint-Esprit] qui est descendu sur les Prophètes depuis les anciens temps, en sorte qu'ils ont annoncé par avance ce qui n'était pas encore, concernant l'incarnation de Notre-Seigneur le Christ et son apparition sur la terre; et [il est descendu] sur les Saints venus plus tard¹, en sorte qu'ils ont annoncé, avant que cela soit, ce qui doit survenir à la fin des temps, lorsque l'Antechrist et d'autres arriveront.

1. Les Apôtres et les Évangélistes.

وبالبيعة¹ الواحدة الجامعة الرسولية — اي آتاً² نصدق ونحقق * البيعة³ الواحدة الذي⁴ هي العالم كله الذي⁵ ابتاعها المسيح له المجد بدمه الكريم وقولهم الجامعة اي آتاً جمعت كما قال الانجيل المقدس شبكة القيت في البحر فجمعت من كل جنس فهذه البيعة الجامعة جمعت من كل جنس⁶ ومن كل لسان ومن كل مذهب اليها وقولهم الرسولية اي آتاً مبنية على صخرة ايمان الرسل الاطهار وتعاليمهم وقولهم ونعترف بعمودية واحدة — اي آتة كما كان موت المسيح دفعة واحدة كذلك المعمودية لم يكون⁷ غير دفعة واحدة لانها مماثلة موت المسيح له المجد ودفنه والظهور منها كالقيام من الموت وقولهم

لمغفرة⁸ الخطايا — اي ان الانسان اذا اختار المعمودية المقدسة لنيلة الحياة الدائمة ياتي للكاهن⁹ ويعترف له بخطاياها كلها ويعمل عليه قانوناً على ما يقتضيه علم الكاهن من احوال¹⁰ الشخص وملايمة الوقت ويعتره ويشهره كما تعرنا¹¹ سيدنا له المجد قبل نزوله

1. بالبيعة B, C om. — 2. آتاً C. — 3. بالبيعة C. — 4. التي BC. — 5. الذي B, C om. — 6. هي العالم ... البيعة ... B om. — 7. تكن BC. — 8. لمغفرت C. — 9. الى B. — 10. احوال C om. — 11. تعرى B.

Et en l'Église une, catholique et apostolique. Nous croyons fermement * en * f. 92 r. l'Église une qui est le monde entier et que le Christ (à lui la gloire!) s'est acquise par son précieux sang. — Leur parole *catholique* signifie « qui réunit ». Comme le dit le saint Évangile, elle est *un filet jeté dans la mer et ramassant des poissons de toute espèce*¹; ainsi l'Église catholique rassemble des hommes de toute espèce, de toute langue et de toute opinion religieuse. — Leur parole *apostolique* signifie qu'elle est bâtie sur la pierre de la foi des saints Apôtres et sur leurs enseignements.

Et nous confessons un seul baptême. Comme le Christ est mort une seule fois, ainsi le baptême n'est donné qu'une seule fois, parce qu'il est la ressemblance de la mort et de la sépulture du Christ (à lui la gloire!) et que la sortie de la piscine représente sa résurrection.

Pour la rémission des péchés. Lorsqu'un homme désire le saint baptême, pour obtenir la vie éternelle, * il va trouver le prêtre et lui confesse tous ses * f. 92 v. péchés. Le prêtre lui impose une pénitence en rapport avec la connaissance qu'il a de l'état de l'individu et des circonstances; puis il le dépouille de tous ses vêtements comme fut dépouillé Notre-Seigneur (à lui la gloire!) avant de

1. Matth., xiii, 47.

الى القبر الذي هو مثال المعمودية عندنا وكما فعل ايضاً يوحنا المعمدان بكلمة من¹ كان² ياتي اليه معترفاً لخطايه³ كما شهد الانجيل انَّ يوحنا كان يعتمد الناس في نهر⁴ الاردن معترفين بخطاياهم فاذا اقرَّ الانسان بخطايه اغفرها له لاجل ذلك نسبها الاباء الذين رتبوا الامانة لمغفرة الخطايا وأما قولهم

وتنتظر قيامه الاموات — اي انَّ القوَّة الالهية اقامت⁵ العازر من القبر بعد اربعة ايام كذلك يقيم جميع الناس ايضاً بعد الاف سنين في يوم الدين وأما قولهم

وحياة⁶ * الدهر الاتي امن — اي انَّ نحن البشر المومنين بالسيد المسيح بمشابهتها⁷ بشبه⁷ موته بالمعمودية المقدسة وقيامتها منها كما رسم هو وقال لتلاميذه امضوا وتلمذوا كل الامم وعتمدوهم بسم⁸ الاب والابن والروح القدس فمن امن واعتمد خلص ومن لم يؤمن يدان ونحن معشر المومنين به قد امنا به واعتمدنا على اسم الثالوث المقدس واكلنا من جسده الطاهر⁹ وشربنا من دمه الزكي كما قال من ياكل جسدي ويشرب دمي له الحياة

1. B. الكلم. — 2. B. om. كان. — 3. BC. بخطايا. — 4. C. بحجر. — 5. C. اقامة. — 6. A. وحياة. B. وحياة في loco. — 7. C. نشبه. — 8. B. باسم. — 9. C. الطاهر pro المقدس.

descendre dans le sépulchre qui est pour nous l'image du baptême et comme faisait aussi Jean-Baptiste pour tous ceux qui venaient à lui confessant leurs péchés. Au témoignage de l'Évangile, en effet, Jean baptisait dans le fleuve du Jourdain ceux qui les confessaient¹. Lorsque l'homme avoue ses péchés, ils lui sont pardonnés. Voilà pourquoi les Pères qui ont établi le symbole] de la foi attribuent au baptême la rémission des péchés.

Et nous attendons la résurrection des morts. La puissance divine qui a ressuscité Lazare du tombeau après quatre jours², ressuscitera également tous les hommes après des milliers d'années, au jour du jugement.

* *Et la vie * du siècle à venir. Amen.* Nous sommes le peuple croyant de Notre-Seigneur le Christ par le saint baptême où nous avons imité sa mort et sa résurrection, comme il l'avait prescrit à ses disciples : *Allez, instruisez toutes les nations et baptisez-les au nom du Père et du Fils et du Saint-Esprit*³. *Celui qui croira et recevra le baptême sera sauvé, mais celui qui ne croira pas sera condamné*⁴. Nous, société des croyants, nous avons cru en lui et nous avons été baptisés au nom de la Trinité sainte; nous avons mangé son corps très saint et bu son sang précieux, selon sa parole : *Celui qui mange mon corps et boit mon sang aura la vie éternelle*⁵. *Il ne vient point en jugement, mais il est*

1. Cf. Matth., iii, 5-6. — 2. Cf. Jean, xi, 17 et 38-44. — 3. Matth., xxviii, 19. — 4. Marc, xvi, 16. — 5. Jean, vi, 55.

الموتودة وليس يحضر ليدان لكن قد انتقل من الموت الى الحياة وهذه هي الحياة التي نرجوا حصولها امنين بمتة وكرمه وخفي لطفه في الدهر الاتي معه نسبحه وتقدس ونمجده مع الملائكة على ما اولانا من نعمه¹ في الخلود السرمدي * والتمجيد الابدي الى اباد الابد * 1. 93 v.
ثم بعد ذلك يرفع الكاهن الصليب باعلا ذراعيه ويقول يا الله ارحمنا واسمعنا² وارفع غضبك عنا وتراف علينا واغفر لنا خطايانا والعلّة في رفعه ليذكر³ المسيح عند رفعه⁴ الصليب بارتقاعه هو⁵ على الصليب لآتها هي الاشارة التي اوجبت الرحمة⁶ على الخليقة برفع من رفع عليها ثم يصرخ الشعب قائلين يا رب ارحم احد⁷ واربعين دفعة والعلّة في كونها احد⁸ واربعين لا اقل ولا اكثر كون السيد⁹ له المجد جلد تسعة وثلاثون¹⁰ جلدة وضرب بقصة¹¹ في راسه الممجدة ضربة¹² واحدة وطعن في جنبه طعنة واحدة فصارت

1. B نعمتد. — 2. C اسمعنا وارحمنا. — 3. B لندكر. — 4. B رفعنا. — 5. B om. حر. C في كبير باليصون احد واربعين B. — 6. A للرحمة. — 7. C واحد. — 8. C واحد. — 9. C واحد. — 10. C وثلاثين. — 11. B في قصبة. — 12. C المصوبد.
وهو. — 10. C. — 11. B. — 12. C.

passé de la mort à la vie *. Telle est la vie que nous espérons obtenir avec lui dans le siècle futur, confiants que nous sommes dans sa grâce, dans sa générosité et dans le secret de sa bonté. Pour les faveurs qu'il nous aura accordées, nous le louerons, nous célébrerons sa sainteté, nous le glorifierons avec les anges dans l'éternité * et dans la gloire qui ne finit pas, au siècle * 1. 93 v. des siècles.

Après cela², le prêtre élève la croix à l'extrémité de ses bras, en disant : « O Dieu, ayez pitié de nous, écoutez-nous, détournez de nous votre colère, montrez-nous votre clémence et pardonnez-nous nos péchés ! » La raison pour laquelle le prêtre élève la croix c'est pour nous rappeler que le Christ l'éleva quand il y fut lui-même suspendu : elle est le signe qui impose la miséricorde envers la créature, grâce à Celui qui y fut élevé. Ensuite le peuple dit à voix haute : « Seigneur, ayez pitié, » quarante et une fois. La raison de ce nombre quarante et un, ni plus ni moins, c'est que le Seigneur (à lui la gloire !) reçut trente-neuf coups de fonet, fut frappé une fois avec un roseau sur sa tête sacrée et reçut un coup de lance dans son côté, en sorte que le nombre des coups s'éleva à quarante et un. Telle est la raison pour laquelle le peuple

1. Jean, v, 24. — 2. C'est-à-dire après la récitation ou la lecture du Symbole.

تتمة¹ الجملة احد واربعين ضربة وهي العلة في استصراخ الشعب احد واربعين² كرياتسون
لمساواة³ العدد في الجلد والظعن

* f. 94 r.

* الباب الخامس والثلاثين

في ذكر اوقات الصلوات

هذا ترتيب كل صلاة في وقتها⁴ واوقات⁵ الصلاة المفروض على الانسان سبع دفعات
في اليوم واللييلة⁶ اولهم سحرًا جدًا وقت القيامة المقدسة قيامة المسيح تسيحًا له في وقت
قيامته والساعة الثالثة من النهار لحلول⁷ الروح القدس في وقتها ولاجل طلوع المسيح على
خشبة الصليب فيها والسادسة لاجل صلب المسيح ودق المسامير في يديه ورجليه والتاسعة
لاجل ذواقه⁸ الخل والمرارة والغروب لاجل نزوله من⁹ خشبة الصليب لانهم قالوا¹⁰ هذه
الاجساد لا تثبت على صليبها¹¹ واما صلاة النوم لاجل حلوله بالتقبر ولايتها اخر ساعة من

1. B om. تتمة. — 2. C loco دسح. احد واربعين. — 3. B بمساواة, C لمساوات. — 4. B
om. ... هذا ترتيب. — 5. BC om. و. — 6. C في كل يوم ولييلة. — 7. C لحلول. — 8. B
درقد. — 9. BC add. على. — 10. B add. ان. — 11. B صلبانها.

crie quarante et une fois : *Kyrie eleison* ; c'est pour éгалer le nombre des coups
de la flagellation, auxquels s'ajouta un coup de lance.

CHAPITRE XXXV

* f. 94 r.

* DES HEURES DE LA PRIÈRE.

Voici l'ordre des prières prescrites à l'homme sept fois par jour et par
nuit et qui doivent être récitées en leur temps. La première se fait de très
grand matin, à l'heure de la sainte résurrection du Christ, pour lui offrir nos
louanges à ce moment ; la deuxième, à la troisième heure du jour, celle où
le Saint-Esprit descendit, celle où le Christ monta sur la croix ; [la troisième],
à la sixième heure, celle où le Christ fut crucifié, où les clous furent enfoncés
dans ses pieds et dans ses mains ; [la quatrième], à la neuvième heure, celle
où il goûta le vinaigre et le fiel ; [la cinquième], au coucher du soleil, c'est-
à-dire au moment où il fut descendu du bois de la croix, car [les Juifs] avaient
dit : « Il ne faut pas que ces corps restent sur la croix¹. » Quant [à la sixième

1. Cf. Jean, viii, 31.

* f. 94 v°.
 عمر الانسان في نهاره لانّ النوم¹ هو الموت الصغير وأما صلاة نصف الليل يقول² المسيح في الانجيل في³ مثل العشرة عذارى⁴ انّ العريس ياتي في نصف الليل وصرخ الصوت ها هوذا العريس قد اقبل اخرجن للقاءه
 فوجب من ذلك يتقظ الناس واستعدادهم للقاء الختن السماوي الذي هو عريس الكنيسة لانّ الانجيل يقول من له عروس فهو⁵ عريس والعروس هي⁶ الكنيسة الجامعة⁷ والعريس هو المسيح وايضاً تقول⁸ داود⁹ النبي سبع مرّات في¹⁰ كلّ يوم اباركك على احكام عدلك واليوم اسم مشتمل على النهار والليل

الباب السادس والثلاثين

في ذكر ما يلزم من الصدقات

والمعتمد ايضاً يلزمه صدقة على قدر حاله عند كهولته¹¹ * لقول¹² الانجيل المقدّس * f. 95 r°.

1. A اليوم. — 2. BC add. السيد. — 3. C om. في. — 4. B العشر عذارى. — 5. B هو.
 — 6. B هو. — 7. C والجماعة. — 8. B يقول. — 9. BC داود. — 10. B om. في. — 11. C om.
 عند كهولته. — 12. C كقول.

appelée] prière du sommeil, elle est faite parce qu'il fut alors descendu au sépulchre et parce que cette heure est, pour ce jour, la dernière de la vie de l'homme : * le sommeil, en effet, est une petite mort. [Enfin] au sujet de la prière de minuit, le Christ a dit dans l'Évangile, dans la parabole des dix vierges, que l'époux viendra au milieu de la nuit : *Et une voix cria : Voici l'époux qui est venu; sortez à sa rencontre*¹.

D'où il résulte que l'on doit se tenir en éveil et se préparer à la rencontre du céleste fiancé qui est l'époux de l'Église. L'Évangile dit, en effet : *Celui qui a une épouse, c'est un époux*². L'épouse c'est l'Église, et l'époux, le Christ. Et le prophète David disait aussi : *Sept fois le jour je te bénis à cause des lois de ta justice*³. Le mot « jour » comprend à la fois le jour et la nuit.

CILAPITRE XXXVI

DU DEVOIR DE L'AUMÔNE.

A tout baptisé parvenu à l'âge d'homme, incombe l'obligation de faire

1. Matth., xxv, 6. — 2. Jean, iii, 29. — 3. Ps. cxviii, 164.

عن¹ فم الرب انه² قال طوبى³ للرحماء فاتهم يرحمون ولقول⁴ بولس⁵ الرسل مهما فضل
عنكم يكون سداداً⁶ لاقلال اخرين ولقول⁷ الانجيل ايضاً⁸ اعطوا رحمة وكل شيء اذن⁹
يتطهر لكم ولقول¹⁰ الله في التوراة¹¹ عن اخراج العشور
ولو اردنا التطويل في كل معنى لطال الكلام

الباب السابع والتلثين

في ذكر¹² ما يلزم من¹³ المحبة للغريب والقريب

ثم بعد ذلك المحبة الكاملة لله تعالى ولل قريب كما قال موسى¹⁴ واستشهد بذلك الانجيل
المقدس من التوراة من¹⁵ قوله ان تحب الرب الهك¹⁶ من كل قلبك ومن كل نفسك
ومن كل قوتك¹⁷ ومن كل نيتك وان تحب قريبك مثلك هذا في الشريعة العتيقة^{*} واما في

1. BC. — 2. B. لاند. — 3. C. طوبيا. — 4. B. ويقتل. — 5. C. بولس. — 6. C. سداداً.
— 7. B. ويقتل. — 8. B. ايضاً loco المقدس. — 9. B. اذ، C. ادا. — 10. B. ويقتل. — 11. C.
add. ايضاً. — 12. C. om. في ذكر. — 13. B. om. من. — 14. A. لموسى. — 15. BC. ومن.
— 16. C. الاكث. — 17. B. om. ومن كل قوتك.

* f. 95 v°. l'aumône selon ses moyens, * comme il résulte de cette parole du saint
Évangile, tombée des lèvres du Seigneur : *Bienheureux les miséricordieux, car
ils obtiendront miséricorde*¹, et de cette autre de l'apôtre Paul : *Que tout votre
superflu mette fin à l'indigence des autres*², et de cette seconde parole de
l'Évangile : *Donnez l'aumône et toutes choses alors seront pures pour vous*³, et
enfin de la parole de Dieu dans la Thora, concernant le payement de la dime⁴.

Si nous voulions nous étendre sur ce sujet, notre discours serait fort long.

CHAPITRE XXXVII

DES DEVOIRS DE LA CHARITÉ A L'ÉGARD DE L'ÉTRANGER ET DU PROCHAIN.

Vient ensuite la charité parfaite à l'égard de Dieu (qu'il soit exalté!) et
à l'égard du prochain, comme Dieu l'a dit à Moïse et comme le saint Évangile
en témoigne, empruntant cette parole à la Thora : *Tu aimeras le Seigneur ton
Dieu de tout ton cœur, de toute ton âme, de toute ta force, de toute ta pensée et tu*

1. Matth., v, 7. — 2. II Cor., viii, 14. — 3. Luc, xi, 41. — 4. Cf. Ex., xxii, 29 et
Lévit., xxvii, 30.

الشرعة الحديثة قول المخلص لتلاميذه بهذا يعلم كل احد¹ انكم تلاميذي اذا ما احببتم بعضكم بعضاً وفي موضع اخر يقول هذه وصيتي لكم² ان يحب بعضكم بعضاً وفي³ موضع اخر يقول⁴ انما اوصيتكم بهذا لكي يحب⁵ بعضكم بعضاً وقوله ايضاً ما من حب اعظم من هذا ان يدل الانسان نفسه عن احبائه ولست اسميكم الان عبيداً لان العبد لا يعلم ما يضع سيده لكن سميتكم⁶ احبائي⁷ ان عملتم كل ما اوصيتكم به ولم يوصينا ويؤكد علينا في شيء غير المحبة

الباب الثامن والثلاثين

في ذكر ما يلزم من الاتضاع

واما الاتضاع المضطر⁸ الى⁹ وجوده وعمله فاول ذلك قول الانجيل ان الله يضع المستكبرين^{*} ويعطي النعمة¹⁰ للمتواضعين وقول القتاليقون تواضعوا تحت يد الله العزيرة وهو

1. C احداً. — 2. C om. لكم. — 3. A om. في. — 4. C om. يقول. — 5. B ان وصيتي ان. — 6. B اسميتكم et add. تلاميذي. — 7. BC add. احبائي. — 8. B مضطر. — 9. C om. الى. — 10. B نعمة.

*aimerai ton prochain comme toi-même*¹. Cela est tiré de l'ancienne Loi. * Dans la Loi nouvelle, nous trouvons la parole du Sauveur à ses disciples : *A ceci chacun reconnaîtra que vous êtes mes disciples, si vous vous aimez les uns les autres*². Dans un autre endroit il dit : *Mon commandement c'est que vous vous aimiez les uns les autres*³, et dans un autre : *Je ne vous commande que de vous aimer les uns les autres*⁴, et dans un autre encore : *Il n'y a pas de plus grand amour que de donner sa vie pour ses amis. Maintenant je ne vous appelle pas serviteurs, parce que le serviteur ne sait pas ce que fait son maître, mais je vous ai appelés mes amis. [Vous êtes mes amis], si vous faites tout ce que je vous commande*⁵.

Le Seigneur ne nous a commandé que la charité, il n'a insisté auprès de nous que sur elle.

CHAPITRE XXXVIII

DU DEVOIR DE L'HUMILITÉ.

Sur l'humilité qu'il est nécessaire d'avoir et de pratiquer, nous trouvons d'abord cette parole de l'Évangile : *Dieu abaisse les orgueilleux et donne sa*^{*}

1. Luc. x, 27; cf. Deut., vi, 5. — 2. Jean, xiii, 25. — 3. Jean, xv, 12. — 4. Jean, xv, 17. — 5. Jean, v, 13-15.

يرفعكم وقول الانجيل عن الفريسي والعشار كان يضرب يده على صدره ويقول اللهم اغفر لي فأنتي خاطيء وقال¹ في حقّه المخلص الحقّ أقول لكم إنّ هذا نزل الى بيته ابتر من ذلك وقول² العذرى في صلاتها انزل الاعزاء عن الكراسي ورفع المتواضعين وقول المخلص

من فمه الطاهر طوباً³ للمتواضعين فأتم يرثون الارض

وفي نفس الحقيقة لولا أنّ الربّ الابن الازلي لبس شكل العبد حتّى خلّص ادم وذرّيته ما خلص احداً منهم ولولا اتضع ما غسل ارجل تلاميذه مثل عبد وقال لهم الذي افعله ما اتم تعرفونه الان ولكن فيما بعد فاذا كنت انا معلّمكم وربكم قد غسلت
 * f. 96 v°. ارجلكم فكم بالحري يغسل بعضكم ارجل بعض⁴ ومن ذلك كثيراً

1. B add. المخلص. — 2. B add. سبتنا. — 3. C طوبى. — 4. B وادا. — 5. B بعضا.

*grâce aux humbles*¹; puis la parole du *Catholicum*²: *Humiliez-vous sous la puissante main de Dieu et il vous élèvera*³; ensuite la parole de l'Évangile concernant le Pharisien et le Publicain : le publicain se frappait la poitrine avec la main, en disant : *Mon Dieu, pardonnez-moi, car je suis un pécheur*; et le Sauveur dit sur son compte : *Je vous le dis en vérité, celui-ci descendit dans sa maison plus juste que celui-là*⁴. Ajoutons la parole de la Vierge dans sa prière : *Il a renversé les puissants de leurs trônes et il a élevé les humbles*⁵, et celle-ci encore tombée des lèvres pures du Sauveur : *Bienheureux les humbles, car ils hériteront la terre*⁶.

En vérité, si le Fils éternel, le Seigneur, n'avait pas revêtu la forme de l'esclave pour sauver Adam et ses descendants, aucun d'eux n'aurait été sauvé; s'il ne s'était pas humilié, il n'aurait pas lavé, comme un esclave, les pieds de ses disciples, en leur disant : *Ce que je fais, vous ne le savez pas maintenant, mais vous le saurez ensuite*. * *Si moi, votre Maître et votre Seigneur, je vous ai lavé les pieds, à combien plus forte raison devez-vous vous laver les pieds les uns des autres*⁷! — Sur ce sujet, il y a beaucoup [d'autres paroles dans l'Écriture].

1. Jacq., iv, 6; I Pierre, v, 5. — 2. Les Épîtres catholiques. — 3. Jacq., iv, 10; I Pierre, v, 6. — 4. Lue, xviii, 10-14. — 5. Lue, 1, 52. — 6. Math., v, 4. Il y a dans l'Évangile : « beati mites ». — 7. Jean, xiii, 7, 14.

الباب التاسع والثلاثين

في ذكر ما يلزم من حلّ الحقد

وأما حلّ الحقد من القلب فقد قال الربّ اغفروا يغفر لكم لا تدينوا فما تدانوا وقال الرسول بولس¹ لا تغرب الشمس على غضبكم وقال يوحنا في القتاليقون لأنّ غضب الرجل لا يجلب تقوى الله وقال داوود النبيّ اغضبوا ولا تائموا اي ان كان الغضب مركب في حيوانية الانسان لا يخرج منه من² القوّة الى الفعل

وقال الانجيل المقدّس في بشارة متى عن العيد الذي³ حاسبهم سيدهم وترك لاحدهم ما عليه وخرج ذلك العبد⁴ وجد له⁵ على عبدا⁶ مثله مال ولم يتركه له بل مسكه وخنقه وتركه في السجن فلما رأى اصحابه العيد ما كان اتوا واعلموا سيدهم فارسل سيّد ذلك العبد وطالبه وقال⁶ كلما⁷ كان لي عليك تركته لك لآتك سالتني اما كان⁸ يمكنك ان

1. B الرسول، C scribit بولس. — 2. B om. من. — 3. C الدين. — 4. B add. * f. 97 r°.
 5. B عبد. — 6. C add. له. — 7. C ما. — 8. B om. كان.

CHAPITRE XXXIX

QU'IL FAUT S'ABSTENIR DE LA HAÏNE.

Sur la nécessité de détruire la haine dans le cœur, le Seigneur a dit : *Pardonnez et il vous sera pardonné; ne jugez pas et vous ne serez pas jugés*¹; et l'apôtre Paul : *Que le soleil ne se couche pas sur votre colère*². Jean ajoute dans le *Catholicon* : *Parce que la colère de l'homme n'amène pas la crainte de Dieu*³. Le prophète David a dit : *Mettez-vous en colère et ne péchez pas*⁴, c'est-à-dire que si la colère est inhérente à la partie animale de l'homme, elle ne doit pas passer de la puissance à l'acte.

Le saint Évangile, dans la rédaction de Matthieu, parle des serviteurs auxquels leur maître fit rendre leurs comptes. Ce maître remit sa dette à l'un d'eux. Et celui-ci étant sorti⁵ rencontra un de ses compagnons; mais, au lieu de lui remettre sa dette, il le saisit, le serra à la gorge et le laissa en prison. Quand les serviteurs, ses compagnons, virent ce qui était arrivé, ils allèrent en informer leur maître, qui fit alors appeler ce serviteur, exigea de lui le paiement de sa dette et lui dit : *Je t'avais remis en entier ta dette, parce que*

1. Luc, vi, 37. — 2. Éph., iv, 26. — 3. Jacq., i, 20. — 4. Ps. iv, 5; Éph., iv, 26.

ترحم اخوك¹ كرحمتي ايتك فامر سيده ان يباع هو وبنوه وكلما له حتى يوفي جميع ما عليه هكذا ابي السمايي يفعل بكم ان لم تغفروا لاخوتكم من كل قلوبكم وقد قال المسيح حال صلبه لمن صلبه يا ابتاه اغفر لهم لانهم ما يدرون ما يصنعون

الباب الاربعون

في ذكر ما يلزم من الطهارة

ثم ان الانسان بعد وجود هذه الفضائل جميعها * اذا قدر على اكمالها متى لم يكن *
 طاهراً لم ينتفع بذلك جميعه لان الانجيل ذكر عن فم المخلص انه قال طوباً للطاهرة²
 قلوبهم فانهم يعاينون الله³ وقال الرسول بولص⁴ بغير طهارة⁵ لا يعاين احد⁶ الله تعالى
 وطهارة⁷ الجسد توجب طهارة القلب والقلب اذا طهر يعاين الله تعالى وقال داوود النبي
 قلباً طاهراً اخلق⁸ في يا الله اي اذا طهر قلبي طهر جسدي

1. B. اخيت. — 2. B. للطهارة. — 3. B. add. تعالى. — 4. B. برلس الرسل. C. برلص
 5. B. الطهارة. — 6. B. احدا. — 7. B. وطهارة. — 8. B. اخلتته.

tu m'en avais prié; ne pouvais-tu pas aussi avoir pitié de ton frère comme j'ai eu pitié de toi? Et son maître ordonna qu'il fût rendu, lui, ses enfants et tout ce qu'il avait, jusqu'à ce qu'il eût payé tout ce qu'il devait. C'est ainsi que mon Père céleste vous traitera, si vous ne pardonnez à vos frères de tout votre cœur¹.

Enfin le Christ, quand il était sur la croix, a dit en faveur de ses bourreaux : *Mon Père, pardonnez-leur, car ils ne savent pas ce qu'ils font².*

CHAPITRE XL

DU DEVOIR DE LA PURETÉ.

* f. 97 v° A l'homme qui posséderait toutes ces vertus * même dans leur perfection, s'il était possible, mais qui n'aurait pas la pureté, tout cela ne servirait de rien. L'Évangile, en effet, rapporte cette parole du Sauveur : *Heureux ceux qui ont le cœur pur, car ils verront Dieu³.* Et l'apôtre Paul disait : « Sans la pureté, personne ne verra le Dieu Très-Haut⁴. » La pureté du corps exige la pureté du cœur, et le cœur, s'il est pur, verra Dieu. Le prophète David a dit aussi : *O Dieu, créez en moi un cœur pur⁵,* pour signifier que si son cœur est pur, son corps le sera.

1. Matth., xviii, 32-35. — 2. Luc. xxii, 34. — 3. Matth., v, 8. — 4. Cf. Hébr., xii, 14. — 5. Ps. l, 12.

والطهارة فضيلة عظيمة تقرب العبد من الله¹ خالقه والمسيح² حال صلبه وهو على الصليب قال ليوحنا حبيبه يا شاب هذه امك والعذرى³ والدته يا امرأة هذا ابنك ومعلوم ان يوحنا لم يكن ابنها ولا هي امه وانما لما كان يوحنا في طهارة البتول العذرى استحق ان يدعى⁴ ابنها بطهارته * لطهارتها وقال الرسول⁵ من لم⁶ يستطيع ان يكون مثلي والا فليتزوج ويكفأ⁷ بالانسان⁸ العاقل بعض⁹ هذا الكلام سيما هذا كله

الباب الحادي والاربعون

في ذكر الزواج

فمن علم انه يقدر يمسك اثناء¹⁰ بالطهارة كما قال¹¹ الرسول والا¹² فليتزوج فان تزوج البكر فليس باثم لان¹³ التزويج خير¹⁴ من التوقد بالشهوة وقول¹⁵ الرسول ايضا

1. C add. تعالى. — 2. B والسيد المسيح. — 3. B وقال للعذرى. — 4. B يدعى. — 5. — B om. الرسول. — 6. B لا. — 7. C ويكفأنا. — 8. BC om. ب. — 9. A نقص. — 10. B اياه. — 11. B add. بولس. — 12. B om. والا. — 13. BC فان. — 14. BC اخير. — 15. BC وقال.

La pureté est une vertu éminente qui rapproche l'homme de Dieu, son créateur. Le Christ, attaché sur la croix, dit à Jean, son bien-aimé : Jeune homme, *voilà ta mère*, et à sa mère la Vierge : *Femme, voilà ton fils*¹. On sait que Jean n'était pas le fils de Marie ni elle, sa mère; ce n'est que parce que Jean avait la pureté de la Vierge, qu'il mérita d'être appelé son fils, sa pureté * étant comparable à la sienne. Et l'Apôtre a dit : « Que ceux qui ne peuvent * t. 98 r. pas rester comme moi se marient². » Une partie de ces paroles et surtout toutes ces paroles doivent suffire à l'homme intelligent.

CHAPITRE XLI

DU MARIAGE.

« Celui qui sait, comme dit l'Apôtre, garder son corps dans la pureté, [à la bonne heure]; sinon qu'il se marie³. » *Si une vierge se marie, elle ne pèche pas*⁴; car il vaut mieux se marier que brûler⁵ de convoitise. L'Apôtre

1. Jean, XIX, 26-27. — 2. Cf. I Cor., VII, 9. — 3. Cf. I Thess., IV, 4; I Cor., VII, 9. — 4. I Cor., VII, 28. — 5. I Cor., VII, 9.

انّ الذي يدفع بتوليته للتزويج فحسناً يصنع والذي¹ لا يدفعها للتزويج فافضل احساناً² يصنع وقال الرسول انما يشاء الله طهارتكم وان تكونوا متجنبين الزناء كله فمن علم انه غير منضبط لما³ قاله الرسول * فليأخذ امرأة واحدة تعينه على بلوغ مقاصده

* I. 98 v°.

تكون هذه الزيجة على الوجه المرضي سالمة من التحريمات⁴ التي تشوب الانسان وتوجب عليه الفرقة منها وهم عدّة فصول ينبغي ان⁵ تختبر قبل الخطبة سيما الزيجة وهم القرايب⁶ بالطبع⁷ وهم الاخوة⁸ والخوات والخالات والعمّات والجدّات والقرايب بالوضع وهم شركة الرضاع⁹ في اللبن فانهم محلّ الاخوة والقرايب بالشرع¹⁰ وهم ششابين¹¹ المعمودية واولادهم واخواتهم وخالاتهم وعمّاتهم فانّ هولاء¹² محلّ الاباء الروحانيين والقرايب من جهة التزويج وهم اخوة العروسة وخالاتها وعمّاتها وايضاً غيرهم الزيجة براهبة ومن مضى من

1. B. add. يصنع بحفظ بتوليته و. — 2. B. حسناً. — 3. B. كما. — 4. التحريمات B. — 5. C. om. ان. — 6. C. القريب. — 7. B. add. البشوي. — 8. B. الاخوتي. — 9. B. الرضاع. — 10. B. add. in marg. القرايب بالمعمردي. — 11. C. ششابين. — 12. C. هولاء.

dit encore : *Celui qui livre sa virginité au mariage fait bien, et celui qui ne la livre pas fait mieux*¹. Il a dit aussi : *Ce que Dieu veut, c'est votre chasteté, c'est que vous vous absteniez de tout adultère*². Quiconque se sent trop faible pour observer ce que dit l'Apôtre, * qu'il prenne une femme qui l'aidera à atteindre ses fins.

* I. 98 v°.

Ce mariage devra être fait suivant les règles et exempt des empêchements qui compromettraient l'homme et l'obligeraient à le rompre. Les empêchements sont au nombre de plusieurs : il importe de les connaître avant les fiançailles et surtout avant le mariage : ce sont : les parents naturels, c'est-à-dire les frères et les sœurs, les tantes maternelles, les tantes paternelles et les aïeules ; les proches par convention, c'est-à-dire ceux que la même nourrice a allaités, car ils sont comme des frères ; les proches par la loi divine, c'est-à-dire les parrains du baptême, leurs enfants, leurs sœurs, leurs tantes paternelles et maternelles, car ceux-là sont considérés comme pères spirituels ; les proches par mariage, c'est-à-dire les frères de la mariée et ses tantes paternelles et maternelles. Sont encore interdits le mariage avec une religieuse ou avec une personne qui a dépassé la soixantième année, la possession simultanée de deux femmes, * le mariage pour la quatrième fois et au-dessus,

* I. 99 r°.

1. I Cor., vii, 38. — 2. I Thess., iv, 3.

عمرها ستون سنة والجمع بين زوجتين² * وزيجة الرابعة فصاعداً والتي لم تنقضي مدة
حزنها وهي سنة كاملة

وكَلَّمَا حَرَّمَ عَلَى الرَّجُلِ حَرَمَ عَلَى الْإِمْرَأَةِ مِثْلَهُ لِأَنَّهَا فِي الْمَسِيحِ وَاحِدَةٌ³ وَإِذَا
صَحَّتْ⁴ الْخَطْبَةُ عَلَى عَدَمِ هَذِهِ الْوُجُودِ الْمَذْكُورَةِ صَحَّتِ الزَّيْجَةُ كَذَلِكَ فَتَمَّ ذَلِكَ
عَلَى هَذَا الْوَجْهِ الْمَرْضِي وَجِبَ اسْتِصْحَابُ الْمَرَأَةِ وَوُقُوفُهَا مَعَ عَرِيْسِهَا الَّذِي هُوَ رَأْسُهَا كَمَا
قَالَ الرَّسُولُ إِنَّ الرَّجُلَ رَأْسَ الْمَرَأَةِ وَوُقُوفُهَا⁵ قَدَامَ هَيْكَلِ اللَّهِ تَعَالَى وَتَقْدِيمُهَا مِنْ فَمِ
كَاهِنِ اللَّهِ الْعَالِي⁶ وَحَفْظُهُ الْوَحْيَةَ الْمَتَاوَةَ مِنْهُ عَلَيْهِمْ⁷ وَمَشَارِكَتُهُمْ⁸ جَسَدِ الْمَسِيحِ وَدَمِهِ الَّذِي⁹
بِهِ يَصِيرُوا¹⁰ وَاحِدًا¹¹ لَوْحَدَانِيَّتِهِ¹² كَمَا قَالَ الْإِنْجِيلُ الْمُقَدَّسُ وَمَا¹³ أَزَوْجَهُ اللَّهُ لَا يَفْرُقُهُ
الْإِنْسَانُ وَقَدْ وَضَعَ الْآبَاءُ فِي ذَلِكَ كِتَابَ مُفْرَدٍ¹⁴ فِي الْكَنِيسَةِ

1. B. سنين. — 2. B. الزوجتين. — 3. B. واحدا. — 4. B. صححة. — 5. A. النبي. — 6. BC
ورؤوفه. — 7. B. العالِي. — 8. B. عليها. — 9. B. مشاركتهم et add. في. — 10. A. النبي. —
11. C. بصيروا. — 12. BC. واحدا. — 13. B. بحدانيتهم. — 14. C. om. ر. — 15. B. مفردا.

le mariage de celle qui n'a pas accompli son deuil, lequel doit être d'une année entière.

Tout ce qui est un empêchement pour l'homme, l'est aussi pour la femme, car ils sont un dans le Christ¹. Si, par suite de l'absence des cas mentionnés, les fiançailles sont valides, le mariage l'est également. Et quand les choses ont été faites de la manière satisfaisante, la femme doit rester dans la compagnie de son mari, vivre avec son mari qui est son chef, comme dit l'Apôtre : *L'homme est le chef de la femme*². Ils doivent se présenter tous deux devant l'autel du Dieu Très-Haut pour être sanctifiés par la bouche du prêtre de ce Dieu très grand; ils doivent observer les recommandations qui leur sont lues par le prêtre, participer de concert au corps et au sang du Christ par lequel ils deviendront un, comme il est un, conformément à la parole du saint Évangile : *Ce que Dieu a joint, que l'homme ne le sépare pas*³. Les Pères de l'Église ont composé sur ce sujet un livre particulier.

1. Cf. Gal., iii, 28. — 2. Eph., v, 23. — 3. Matth., xix, 6.

الباب الثاني والاربعون

* في ذكر تحريم الزنا¹

* f. 99 v.

فإنما² العلة في تحريم الحرام وتحليل الحلال فمن هذه³ وهو أنا نقول إنَّ الكبير
 رداء الله⁴ تعالى ومن تردًا به هلك ولما كان الشيطان في أعلا المراتب العلوية لم يسقط
 إلا بتعاطية⁵ الكبرياء ولم يسبح لخالقه فلما كان الزاني مصرًّا⁶ على وجود العظمة وعدم
 الاقرار بضعف⁷ الطبيعة وقلة الانضباط من⁸ هيجان الشهوة وينكر هذا جميعه ويقول ما
 اخطيت وما فعلت ذلك حرّم عليه الفعل لوجود عظمته وكبرياءه ولما كان المتزوج قد
 ابدى⁹ التواضع وعمل وليمه ودعا الناس اليها ومن جملةهم الكهنة ليحضروا عنده¹⁰ ليلة¹¹
 زواجه فكأنه¹² بلسان حاله اشهد على نفسه الجميع¹³ * وكهنة الله تعالى واقتر لهم بالضعف¹⁴
 بالمعنى لا بتصريح اللفظ ولاجل هذا التواضع جاز له الفعل وصار غير محرّمًا عليه

* f. 100 r.

1. B add. وتحليل الحلال. — 2. B. واما. — 3. B. هذه. — 4. B. زد الله. —
 5. B. بتعاطية. — 6. B. مصرًّا. — 7. A. بضعف, B. وبعدم, C. بعدم. — 8. B. ومن. — 9. B
 ابدى. — 10. B. om. عنده. — 11. C. ليلايت. — 12. B. فكان. C. فكان. — 13. B. الجميع.

CHAPITRE XLII

* INTERDICTION DE L'ADULTÈRE.

* f. 99 v.

Sur la cause des interdictions et des autorisations¹, nous dirons que la
 grandeur est le voile de Dieu le Très-Haut : celui qui s'en revêt² périt. Satan,
 placé au plus haut des cieux, ne tomba qu'en voulant s'attribuer la souve-
 raineté et en refusant de glorifier son Créateur. Quand l'adultère persévère
 dans ses dispositions orgueilleuses, dans son refus de reconnaître la faiblesse
 de sa nature, dans un manque de résistance à la fougue de sa convoitise,
 qu'il déguise tout cela en disant : « Je n'ai pas péché, je n'ai pas fait cela »,
 l'acte conjugal lui est interdit, à cause de son arrogance et de son orgueil.
 Mais, quand l'époux fait un banquet auquel il invite les gens et parmi eux
 les prêtres, pour qu'ils viennent chez lui la nuit de son mariage, c'est comme
 * f. 100 r. s'il prenait à témoin, contre lui-même, l'assemblée³ et ces prêtres du Dieu
 Très-Haut, en un langage secret, et leur avouait sa faiblesse, non explicite-
 ment mais implicitement; et à cause de cette humilité, l'acte conjugal ne
 lui est pas interdit, mais permis.

1. Concernant l'acte conjugal. — 2. C'est-à-dire celui qui veut devenir son égal.

الباب الثالث والاربعون

في ذكر الزواج الثاني الذي يستقط من الكهنوت

فمن تزوّج وصار بعل امرأة واحدة كما قال الرسول واشتهى بعد ذلك الكهنوت فقد
اشتهى شيء حسن¹ فان اراد الزواج الثاني بعد وفاة² زوجته الاولى³ فلم يبق له شيئاً
من وظائف⁴ الكهنوت والعلة في ذلك انّ الرتبة الكهنوتية شريفة جداً وهي مثال السمايين
الملايكة⁵ والاربع وعشرين شيخ⁶ الموافق قدام كرسي العظمة يشفعون في ساير الخلق
لانّ صلوات القديسين الذين⁷ على الارض عند ما تطلع مقبولة من حسن اعمالهم النيرة
ترتفع⁸ في احقاق وتصيرها الشيوخ الكهنة العلوية⁹ في المجامر التي بايديهم فاذا اشتها
الحمل المذبوح عن خطايانا يسوع المسيح رحم العالم لاجل شفاعتهم¹⁰ وصار حينئذ¹¹

1. B حسناً. — 2. C. وفات. — 3. B الاول. — 4. B شي. — 5. AC. وضاف. — 6. B
الملايكة. — 7. B. شيخاً. — 8. B. ترتفع. — 9. B om. العلوية. — 10. C loco ... بشفاعتهم * f. 100 v.
— 11. C حينئذ.

CHAPITRE XLIII

DES SECONDES NOCES, QUI FONT DÉCHOIR DU SACERDOCE.

Celui qui s'est marié et a épousé une seule femme, comme dit l'Apôtre, et, après cela, aspire au sacerdoce, désire une bonne chose¹. Mais, s'il veut se marier une seconde fois après la mort de sa première femme, il ne pourra plus remplir aucune des fonctions du sacerdoce. La raison en est que la dignité sacerdotale est très haute; elle est semblable à [celle] des habitants du ciel, [c'est-à-dire] des anges et des vingt-quatre vieillards qui, debout devant le trône de la Majesté, intercedent pour toutes les créatures. Car les prières offertes par les saints² encore sur la terre, comme elles sont agréées * f. 100 v.
par suite de la beauté de leurs œuvres éclatantes, sont emportées là-haut dans des coffrets et introduites par les vieillards, prêtres suréminents, dans des encensoirs qu'ils ont à la main; et lorsque Jésus-Christ, l'Agneau immolé pour nos péchés, en respire le parfum, il fait miséricorde au monde par leur intercession³. Or le prêtre, appelé intercesseur, est élevé au rang des anges et quand l'homme, composé d'un esprit, comme les anges, et d'un corps

1. I Tim., III, 1-2. — 2. Cf. Apoc., v, 6, 8.

التس الكاهن يسمّى شفيع¹ عند رتبة الملائكة ولما كان الانسان من روح كالملائكة وجسداً² حيواني كالحوان الغير ناطق والمعنين³ فيه معاً⁴ فمتى⁵ انجذب⁶ الى رتبة الملائكة⁷ بالتسيح والتقدّيس للباري امام الحمل المذبح صار ملاكاً ارضي بشراً سمائي ومضى انجذب الى شهوة الحيوان والانجذاب الى الواقعة⁸ فصار بذلك من جملة⁹ الحيوان لا الانسان فقالوا له¹⁰ اذا اردت * التمتع بهذه الشهوة الحيوانية على الوجه * c. 101 r. المرضي الحلال في زوجة ثانية ليس لك حظاً¹¹ مع الملائكة في ربتهم وهذه الرتبة التي للكهنوت ملايكية لاجل ذلك يسقطوه منها

الباب الرابع والاربعون

في ذكر الموجب لدرجات الكهنوت

واما الموجب لدرجات الكهنوت ان يكون¹² في الشعب شفيعاً¹³ يشفعون في البشر لاجل نقصه ووجود الزلل¹⁴ فيه وسبوا الشفيعاء¹⁵ كهنة¹⁶ ولما اضطر ان يكون ذلك

1. B om. معاً. — 2. B وجسده، C وجسد. — 3. A والمعنين، B والمعناتين. — 4. B om. معاً. — 5. B متى. — 6. A انجذب. — 7. B add. الى رتبة. — 8. B الواقعة. — 9. A الملائكة. — 10. B om. له. — 11. BC حظ. — 12. A يكون. — 13. B شفيعاً. — 14. B ذلك. — 15. B الشفيعاء. — 16. C كهنوت. — *post* سبوا الكهنود الشفيعاً.

animal, comme les bêtes dépourvues de raison (les deux choses sont unies en lui), quand l'homme, [dis-je], est promu à la dignité des anges en glorifiant et en bénissant le Créateur devant l'Agneau immolé, il devient un ange terrestre et un homme céleste; mais, quand il se laisse entraîner aux appétits de la bête et au commerce charnel, il passe de la société des hommes à celle des animaux. Aussi dit-on à ce [prêtre]: « Si tu veux * c. 101 r. * jouir de ce plaisir bestial légitimement et licitement dans un second mariage, tu n'auras pas de place au rang des anges. » Cette dignité du sacerdoce est angélique: voilà pourquoi on dépose ce prêtre.

CHAPITRE XLIV

DE LA NÉCESSITÉ DES DEGRÉS DU SACERDOCE.

La nécessité des degrés du sacerdoce provient de ce que, parmi le peuple, il faut des médiateurs qui intercèdent pour les péchés et pour les chutes des hommes; et ces médiateurs ont reçu le nom de prêtres. Comme il est nécessaire que les choses soient ainsi, afin qu'il y ait intercession et oblation de

كذلك في الشفاعة وتقدمه القرايين عن من سها¹ وجب ان يكون للكهنة من قيمهم
 أولاً وللكهنة من يخدمهم اخيراً فلنبدا² أولاً بمن يخدمهم فنقول ان خادم الكاهن هو
 * f. 101. الشماس * والشماس له من يخدمه وهو الابودياقن والاغسطس³

فلا يصل الى درجات الكهنوت الا من كان عالماً فاضلاً خبيراً بالكنيسة يحسن يملا⁴
 مسامع الشعب من التعليم والوعظ⁵ فان كان ما يفهم ما يقرأ⁶ فكيف يملا مسامع غيره وان
 كان مرتلاً فيمكن⁷ بصوت شجي ليحبب الناس في الايمان كفليمون الذي كان اذا تكلم
 بترتيل تساقط الاسنام من النغم⁸ الذي فيه وشجا⁹ صوته

والشرط فيه ان تكن امة بكرا لقول¹⁰ الكتاب كل ذكر¹¹ فاتح رحم امه يدعا¹² قدوس
 الله ويشهد له بيكوريته متى لا يشهد¹³ بيكوريته لا يقدم خشية من التنازع والمخاصمة
 هذا اول شروطه¹⁴ مع بقية شروط الاستحقاق
 * f. 102 r. ونشرح¹⁵ الان كل وظيفة¹⁶ وعملها * ورتبتها¹⁷

1. BC om. سها. — 2. B فليدي. — 3. BC والاغسطس. — 4. C add. ما. — 5. A
 دبول. — 6. B يتري. — 7. B فيكون. — 8. B النغم. — 9. B وشجارة. — 10. B
 — 11. B ذكر. — 12. B يدعي. — 13. C add. له. — 14. C شروط. — 15. B
 — 16. Mss. وعينها. — 17. B ورتبتها.

sacrifices pour les hommes coupables de négligences, il faut que les prêtres
 trouvent d'abord quelqu'un pour les instituer et ensuite quelqu'un pour les
 servir. Commenant par leurs serviteurs, nous dirons que le serviteur du prêtre
 est le diacre * et que les serviteurs du diacre sont le sous-diacre et le lecteur. * f. 101 v.

Nul ne peut être promu aux degrés du sacerdoce, s'il n'est instruit,
 vertueux, connaissant bien l'Église, très apte à faire entendre au peuple les
 instructions et les exhortations. S'il ne comprenait pas ce qu'il lit, comment
 remplirait-il les oreilles de ses auditeurs? Quand il chante, que ce soit d'une
 voix harmonieuse, afin d'inspirer au peuple l'amour de la foi, à l'exemple de
 Philémon, dont les modulations et l'harmonie de la voix, lorsqu'il psalmodiait,
 faisaient crouler les idoles.

Il doit nécessairement être né d'une mère qui était vierge, comme il est
 dit dans l'Écriture : *Tout mâle, premier-né, sera consacré à Dieu*¹. On témoi-
 gnera en sa faveur de la virginité de sa mère, et si ce témoignage n'est pas
 rendu, il ne sera pas préposé, par crainte des contestations et des disputes.
 Telle est la première des conditions, indépendamment des autres, qui devront
 le rendre digne.

Parlons maintenant de chaque office, de ses fonctions * et de son rang. * f. 102 r.

1. Luc, II, 23; cf. Ex., XXXIII, 2.

الباب الخامس والاربعون

في ذكر الاغنسط¹ وشرح اسمه²

أما³ الاغنسط⁴ له قراءة⁵ الفصول التي من العتيقة جميعها لأن شرح اسمه القارئ وله قراءة⁶ فصلين من مزامير داوود في حالتي الصلاة والقداس وله الترتيلات في⁷ وسط البيعة وهو أنه يقف على مكان عال في وسط البيعة ويرتل⁸ بما هو لائق بترتيله¹⁰ في ذلك الوقت ان كان عيد سيدي¹¹ او عيد شهيد او غير ذلك من الصلوات والقداسات وليس له ان يطلع الهيكل حال خدمته بل يقف خارجاً عن الهيكل بطول القداس الى وقت القران يتقرب قبل جميع¹² العلمانيين كونه له حظ في الاكليرس وايضاً لمشاركته في الخدمة المقدسة

وعليه ان يفهم * جميع ما يقرأ قبل قراءته¹³ وان كان ما يفهم كيف يملا مسامع شعب¹⁴ الله بما لا يفهمه

1. BC الاغنسطس. — 2. B om. ... وشرح. — 3. B واما. — 4. BC الاغنسطس. — 5. B قراءة. — 6. B فراد. — 7. B om. في. — 8. B وله أن. — 9. B وترتيل. — 10. B بد لترتيل. — 11. B عيدا سيديا. — 12. B om. جميع. — 13. C قراءته. — 14. A الله.

CHAPITRE XLV

DE L'AGNOST (LECTEUR); SIGNIFICATION DE SON NOM.

C'est à lui qu'incombe la lecture de toutes les sections de l'Ancien Testament, car son nom *agnost* signifie « lecteur ». Il doit lire aussi deux sections des Psaumes de David pendant la prière et pendant la messe. Il doit faire les psalmodies au milieu de l'église : se tenant là debout dans une place élevée, il psalmodie les prières et les paroles saintes appropriées, selon qu'il s'agit des fêtes de Notre-Seigneur, des fêtes des martyrs ou autres.

Il ne doit pas entrer dans le chœur pendant son ministère, mais il reste debout hors du chœur pendant toute la durée de la messe jusqu'à la communion : il communique alors avant tous les laïques, parce qu'il fait partie du clergé et qu'il est associé au saint ministère.

* f. 102 v. Il a l'obligation de comprendre * tout ce qu'il doit lire avant d'en faire la lecture, sinon comment instruirait-il le peuple de Dieu avec ce qu'il ne comprend pas ?

1. Litt. : « Comment remplirait-il les oreilles du peuple de Dieu ? »

الباب السادس والاربعون

في ذكر الابودياقن وشرح اسمه¹

واما رتبة الابودياقن فهو عوناً للشماس ووظيفته² حمل الشموع وتعمير المجامر واخراج
 الفصول خارجاً عن الستارة التي للحجاب المقدس وحفظ ابواب مداخل الكنيسة اولاً من
 الباب العام ان لا يدخل فيه حيوان ولا غير مومن ولا ممنوع ممن عليه تبعة الشريعة
 المسيحية من فم البطاركة³ وابودياقن اخر يكون برسم حفظ الباب التي⁴ بين النسوان
 والرجال وعليه حفظ الستارة التي عليه ان لا تستال جملة ولا يدخل احداً من الرجال⁵
 بيت النسوان ولا من النسوان الى⁶ بيت الرجال ليتحفظ⁷ العقل من الشيطان⁸ في الصلوات
 والتفاسات فال شرح الابودياقنين⁹ الاعوان

1. B om. ... وشرح. — 2. Mss. ووظيفته. — 3. B بطريركي. — 4. B الذي. — 5. C
 add. الى. — 6. B om. الى. — 7. C ليتحفظ. — 8. C الشيطان. — 9. C الابودياقن.

CHAPITRE XLVI

DU SOUS-DIACRE; EXPLICATION DE SON NOM.

Le sous-diacre, dans son ordre, est l'auxiliaire du diacre. Son office consiste à porter les cierges, à entretenir les encensoirs, à désigner les sections [de l'Écriture] en dehors du rideau qui est le voile saint, à garder les portes qui donnent accès à l'église, d'abord la porte principale, pour qu'il n'entre par là aucun animal, aucun infidèle, aucun de ceux qui ont été exclus par un jugement de la loi chrétienne, prononcé par le patriarche. Un second sous-diacre a la garde de la porte qui est entre les hommes et les femmes et du rideau qui y est suspendu, pour qu'il ne soit pas soulevé, pour qu'aucun homme n'entre dans le compartiment des femmes, ni aucune femme dans le compartiment des hommes, en sorte que l'esprit soit prémuni contre Satan, pendant les prières et les cérémonies sacrées. Car le mot sous-diacre signifie « auxiliaire ».

الباب السابع والاربعون

في ذكر الشَّمَّاس وشرح اسمه

وأما رتبة الشَّمَّاس فهو اسمه دياقن وهو¹ خادم الكاهن له طلوع الهيكل ولبس البدلة كاستافانس² بالزَّيَّار على كنفه والعمَّاة في ذلك قول الدسقيَّة³ ولا تشدَّ الشَّمَّاسَة اوساطهم حال الخدمة بزناير لآتهم معتوقين من رِقِّ العبوديَّة احراراً لا يستعدهم احدًا آلا المسيح الاهم⁴ ولهم توزيع الدم مع الكاهن في توزيعه الجسد المقدَّس ولهم قراءة⁵ الانجيل باذن الكاهن ولا يقول احدهم مبتدا قراءة⁶ الانجيل بارك يا ربَّ⁷ لأنَّ معه في البيعة حاضرًا من له البركة وله ان يتبارك من الكاهن قبل قراءة⁸ الانجيل لقول الرسول انَّ⁹ ذي النقص يقبل البركة ممَّن هو افضل منه وله ان يسكب على يدي¹⁰ الكاهن حال خدمته للقدَّاس

— 1. الدسقوليد B. — 2. كاستافانيس C, كاستافانيرش B. — 3. حو. B om. — 4. فاما B. — 5. الهيم C. — 6. قراءة B. — 7. مبتدي قراءة B. — 8. C loco ... الكاهن ... scribit باذن الكاهن. — 9. فاما B. — 10. ايدي C.

CHAPITRE XLVII

DU DIACRE; EXPLICATION DE SON NOM.

Le *chammis* appelé aussi diacre, ce qui signifie « serviteur du prêtre », a le droit de monter à l'autel, de revêtir la chasuble comme Étienne, avec la ceinture sur l'épaule. La raison de cela se trouve dans cette parole de la *Didascalie* : « Que les diacres pendant leurs fonctions n'attachent pas de ceintures autour de leur corps, car ils sont affranchis de la condition d'esclaves et libres ; ils ne sont asservis à personne, si ce n'est au Christ, leur Dieu. » Ils distribuent le [précieux] sang en même temps que le prêtre distribue le corps sacré ; ils lisent l'évangile avec la permission du prêtre, mais aucun d'eux ne dit au commencement de cette lecture : « Bénissez, Seigneur »,^{*} parce qu'il y a dans l'église * quelqu'un pour bénir. Le diacre doit être lui-même béni par le prêtre avant la lecture de l'évangile, selon parole de l'Apôtre : *L'inférieur est béni par son supérieur*¹. Le diacre doit aussi verser [l'eau] sur les mains du prêtre, pendant qu'il remplit ses fonctions à la messe.

1. Hébr., vii. 7.

الباب الثامن والاربعون

ذكر¹ الارشي دياقن راس الشمس

وأما رتبة الارشي دياقن فهو راس الشمس² وينبغي ان يكون³ يَصَلَا⁴ عليه صلاة تكريم من⁵ البطريرك⁶ لأنه راس الطعمة الارشية التي هي شبه الطعمات السماوية وله الامر على كل رتبة من⁷ دونه وله الجاوس عن⁸ يسار⁹ البطريرك في الجاوس¹⁰ وعليه تقدم¹¹ كل من يتقدم لدرجات الكهنوت وعليه ان يفهم كتب الكنيسة كلها * لاحتمال عجز من هو دونه يكون هو يسد موضعه وله صلاة الشكر على الدوام مع الكاهن وانذار الشعب بالصلوات باكر¹² وعشية وهو راي البطر¹³ ومشورته في تقديم من يعرفه يقدمه على اختيار طقس طعمة من الطعمات

ولا لاحد¹⁴ ان يحمل عكاز في الكنيسة غير البطر¹⁵ والارشى دياقن لان الارشي

1. BC ذكر. — 2. الشمس. — 3. C om. يكون. — 4. AB يصل. — 5. B om. من. — 6. C البطريرك. — 7. C add. هو. — 8. B عن loco على. — 9. B ايسار, C add. الابد. — 10. C om. في الجاوس. — 11. C تقدمت. — 12. B باكر. — 13. البطريرك B. — 14. BC لاحدا. — 15. C البطريرك.

CHAPITRE XLVIII

DE L'ARCHIDIACRE, CHEF DES DIACRES.

L'archidiacre est par son ordre chef des diacres. Il doit être consacré par la prière du patriarche, parce que celui-ci est le chef de la hiérarchie terrestre, image de la hiérarchie céleste. L'archidiacre exerce le pouvoir sur tous les ordres inférieurs; il siège à la gauche du patriarche; il doit présenter tous ceux qui s'avancent pour recevoir les ordres ecclésiastiques; il doit comprendre tous les livres de l'Église * pour pouvoir suppléer à l'insuffisance de ses inférieurs et les remplacer. Il doit toujours faire avec le prêtre la prière de l'action de grâces, et inviter le peuple aux prières, matin et soir. Il est le consulteur et le conseiller du patriarche, à qui il présente ceux qu'il connaît pour que le [patriarche] choisisse celui des ordres de la hiérarchie qui leur convient.

Personne n'a le droit de porter une crosse dans l'église, si ce n'est le

دياقن راعي الطقوس فيجب ان يكون بيده عكاز قضيب الرعاية والبطرك¹ يحمل العكاز لكونه² راعي الرعاية وعلى الارشي دياقن مراعاة³ قلوب الطغمات⁴ التي⁵ دونه لانه راعيهم وعليهم توقيره وتبجيله واحترامه وله قرابة الطقس مستمرة في كل قداس

الباب التاسع والاربعين

* في ذكر القسيس⁶ وهو الكاهن

* 1. 104 v.

واما رتبة الكاهن الذي هو القسيس فهو يكون قد اكمل شروط الاستحقاق بالاختيار⁷ ويكون كما قال الرسول بعل امراة واحدة ويحسن تدبير بيته وبنه ولا يكن⁸ يده سريعة للضرب⁹ ويشهد له باعمال الصلاح¹⁰ من الامم الخارجة عن الايمان¹¹ وله في رتبته اولاً تقديس¹² القرابين¹³ ويعمد المتعمدين¹⁴ وتحليل المتحللين وتزويج¹⁵

1. B. والبطريك. C. والبطريكت. — 2. C. كوند. — 3. BC. مراعات. — 4. C. الطغمة. — 5. C. add. جم. — 6. C. القس. — 7. A. بالاختيار. — 8. B. يكرن. C. يكرن. — 9. B. سرح على. — 10. C. بالصلاح في اعماله. — 11. BC. عن الايمان. — 12. B. تقديس. — 13. C. القرابين. — 14. C. المعتمدين. — 15. B. وتزوج.

patriarche et l'archidiaque : celui-ci, parce qu'il est le pasteur des ordres [inférieurs]. Il convient donc qu'il ait dans sa main le bâton pastoral. Le patriarche le porte aussi, parce qu'il est le pasteur des pasteurs; l'archidiaque a la charge de paître les cœurs des hiérarchies inférieures, car il est leur pasteur. Les subordonnés lui doivent l'honneur, le respect et la vénération. C'est à lui qu'appartient l'offrande de l'ordre qui est faite à chaque messe.

CHAPITRE XLIX

* 1. 104 v.

* DE QASIS QUI EST LE PRÊTRE.

Pour ce qui est de l'ordre sacerdotal, le prêtre devra avoir rempli préalablement toutes les conditions qui lui méritent d'être choisi. Il sera, comme dit l'Apôtre, *mari d'une seule femme et habile à gouverner sa maison et ses enfants*¹; sa main ne sera pas prompte à frapper; le peuple éloigné de la foi devra témoigner de ses bonnes œuvres².

Son ordre lui confère le pouvoir d'offrir le Sacrifice, de baptiser les

1. 1. Tim., iii, 2, 4. — 2. Cf. *ibid.*, 3, 7.

المتزوجين وتجنيز الاموات¹ وتعليم الشعب ووعظه والاستفحاص عن من يسلك غير
 المنهاج المستقيم وارداعه وزجره وتبكيته² وإشهاره وتعزيته³ لتقول الرسول علم وبكت واتهر
 وعزي⁴ ولا تدع احدا يتهاون بك وكن مذكراً لهم بان⁵ اسمعوا⁶ ويطيعوا
 واسم القسيس الشفيح وهو مع ذلك في رتبة من يستغفر عن خطايا الشعب كمثله هرون⁷
 في قبة الزمان

الباب الخمسين

في ذكر رتبة⁸ الاغومنس⁹ وهو كبير القسوس

وأما¹⁰ رتبة الاغومنس¹¹ فهو الكبير والمقدم على القسوس وله في البيعة قرال¹² التحليل
 على كل قسيس يتقدس وله الطقس في الخدمة في الاعياد الكبار¹³ السيدية متى¹⁴ لم يكن
 حاضرا لا اسقف¹⁵ ولا بطرك ولا مطران¹⁶

1. C. الاموات. — 2. B. وتعزيته. — 3. B. يعزره. — 4. B. فان. — 5. C. هرون. — 6. B.
 om. رتبة. — 7. B. الاغومانس. — 8. B. om. و. — 9. B. الاغومانس. — 10. B. امرأة. —
 11. C. om. الكبار. — 12. B. ادا. — 13. B. حاضر الاسقف. — 14. B. حاضرا ولا بطرك ولا مطران.

catéchumènes, d'absoudre ceux qui demandent pardon, de marier ceux qui
 désirent se marier, de faire les funérailles des morts, d'instruire et d'exhorter
 le peuple, de s'enquérir de ceux qui marchent hors de la voie droite, de les
 en détourner, de les réprimander, de les reprendre, de les dénoncer, de les
 consoler, conformément à la parole de l'Apôtre : *Enseigne, reprends,
 gourmande et console*¹. *Que personne ne te méprise: rappelle-leur qu'ils doivent
 écouter* et obéir*².

* I. 105 P.

Le mot *qasis* signifie « intercesseur » : le ministère de son ordre consiste
 à demander pardon pour les péchés du peuple, comme Aaron dans le
 Tabernacle.

CHAPITRE L

DE L'ORDRE DE L'IGOMÈNE QUI EST LE CHEF DES PRÊTRES.

L'igomène, par son ordre, est le chef préposé aux prêtres. Il lui appar-
 tient de donner l'absolution dans l'église à tout prêtre qui célèbre, de faire la
 liturgie aux grandes fêtes de Notre-Seigneur, en l'absence de l'évêque, du
 patriarche ou du métropolitain.

1. II Tim., iv. 2. — 2. Tite, ii, 15 et iii. 1.

واسم الاغومنس¹ المقدم اي انه مقدم على التسوس في كل شيء كما ان الارشي
دياقن مقدم للشمامسة²

الباب الحادي والخمسين³

في ذكر البطرك⁴ والمطران والاسقف وتمييز البطرك عليهما⁵

* f. 105 v. واما⁶ رتبة البطرك فهو اب الابهاء ورئيس الروساء⁷ يبارك ولا يبارك عليه وله
مضافاً لتقديس⁸ القرايين تكريز⁹ الكهنة وعمل رويساء¹⁰ الكهنة من المطارنة والاساقفة
ولا لاحد من الاساقفة والمطارنة سلطان ان يعبر الى الملك¹¹ الا باذنه ومشورته
فاما الاساقفة والمطارنة لهم تكريز التسوس والقمامصة وما دونهم من الرتب خاصة¹²

البطريكت *B hic et deinceps* — 4. — وخمسون C. — 3. — الشامسة BC. — 2. — الاغومانس B. — 1.
— 9. B. مضافاً... *toco* تقديس B. — 8. — الروساء C. — 7. — *om.* BC. — 6. — عليهم BC. — 5.
? خاصية B. — 12. — ملك B. — 11. — روساء C. — 10. — وتكريز

Son nom signifie « chef »; il est en effet préposé aux prêtres en toute chose, comme l'archidiaque est préposé aux diaques.

CHAPITRE LI

DU PATRIARCHE, DU MÉTROPOLITAIN ET DE L'ÉVÊQUE; DE LA SUPÉRIORITÉ
DU PATRIARCHE SUR CES DEUX DERNIERS.

* f. 105 v. * Le patriarche, par son ordre, est le Père des Pères, le chef des chefs. Il bénit et ne reçoit pas de bénédictions. Il a un adjoint dans la célébration de la messe, la consécration des prêtres et la création des chefs de l'Église, métropolitains et évêques.

Aucun évêque ou métropolitain n'est autorisé à faire visite au roi, sans la permission et la licence du patriarche.

Les évêques et les métropolitains peuvent ordonner seulement les prêtres, les archiprêtres et tous les autres clercs des ordres inférieurs.

الباب الثاني والخمسين

في ذكر القِيم والقربان¹

وأما رتبة القِيم فإن عليه حفظ ابواب البيعة واسراج القناديل وكس البيعة خلا الهيكل
وعجن القرايين وتلاوة المزامير لداوود حال عجين² القربان والاهتمام بالغرباء الواردين على³
البيعة⁴ قدام كملت رتب⁵ ذهي الاستحقاقات من كل رتبة
ويتلوا⁶ ذلك القربان وما يلزم فيه أولاً ان يكون من مال البيعة ووقفها⁷ او ممّا يوتى⁸
به اليها من وجه مبرور على الوجه المرضي أما من صاحب صنعة⁹ او من¹⁰ يتجر بما
يحل ولا يقبل قرايين الوثنيين¹¹ ولا من يبيع¹² الخمر ولا من في¹³ تعب شبهة ولا من
هو بين موازين¹⁴ ولا غير مومن ولا من حجد الايمان بل ينبغي الاحتراز من هذا
جميعه لعل ان تكون القرايين مقبولة عند الله

1. B add. ولوازمه. — 2. C عجين. — 3. C الى. — 4. B ردد. — 5. B رتب. — 6. C
ويتلو. — 7. B ووقفها. — 8. B ما يوتا loco ... ممّا. — 9. B صنعند. — 10. C iter. من. —
11. A الموثنون. — 12. A ببيع. — 13. C om. في. — 14. B يظلم بالموازن بين موازين.

CHAPITRE LII

DU SACRISTAIN. — DU PAIN EUCHARISTIQUE.

Le sacristain, par ses fonctions, est chargé de garder les portes de l'église, d'allumer les lampes, de balayer l'église à l'exception du sanctuaire, de pétrir les hosties en lisant pendant ce travail les Psaumes de David, de prendre soin des étrangers qui viennent à l'église. La série ordonnée de tous ceux qui ont des dignités est ainsi complète.

Il faut parler maintenant du pain eucharistique : celui-ci doit être tiré des biens de l'église et des legs pieux qui lui ont été faits ou bien des offrandes des fidèles qui donnent toute satisfaction, soit qu'ils exercent un métier, soit qu'ils se livrent à un commerce honnête. Mais on refusera les offrandes des idolâtres, des marchands de vin, de ceux dont le travail est suspect, des peseurs, des infidèles et des renégats. Il faut se garder de tout cela et ainsi les offrandes pourront être agréables à Dieu.

الباب الثالث والخمسين

في ذكر البخور وهو أربعة أنواع

أما البخاير لا تكون إلا نقيّة من افخر ما يكون وهو سندروس ولبان جاوي وعود
وحصا لبان علي جاري عادة¹ من تقدّم وليس غير ذلك

أما الصندروس فإنه * لم يحمل للالهة الاصنام وأما الحصا لبان الذي هو الكندر فإنه² * f. 106 v.
لما حمل للالهة³ أبلون وغيره فقد حملناه نحن بنّيّة خالصة لاله السموات⁴ والارض
وحملناه⁵ نحن له⁶ لاله السماء منّا⁷ يبطل من نفوسنا الهة الشياطين والتعبّد لها
وأما العود والجاوي فإنهم من البخاير الذكيّة اطهر موجودات البخور والغنبر اذكا
منهما لكنّه كونه من ذرق⁸ وحش في البحر المالح حرّم البخور به في هيكل الله تعالى
وأما⁹ تقدّمه¹⁰ اللبان فنحن نقدّمه لله تعالى بخوراً طيباً حدو من يقدمنا بتقدّمته¹¹

1. B om. عادة. — 2. B om. فانه. — 3. B loco للاصنام. — 4. B السما. — 5. B
وأما loco ولد. — 6. C om. لد. — 7. B لكيما. — 8. A ذرق، B ذرق. — 9. B جيداً
— 10. C تقدّمت. — 11. B loco ... حدو من يقدمنا بتقدّمته. — 11. B loco ... حدو من يقدمنا بتقدّمته.

CHAPITRE LIII

DES QUATRE ESPÈCES D'ENCENS.

Les encens devront être sans mélange et des plus excellents. Ce sont, conformément à la coutume des anciens, la sandaraque, le benjoin¹, l'aloès, les grains d'oliban. Il n'est pas d'autres encens.

* f. 106 v. La sandaraque * ne fut pas offerte aux dieux des idolâtres. Les grains d'oliban qui sont l'encens proprement dit, après avoir été offerts à Apollon et à d'autres dieux, nous les offrons, nous, avec une intention pure, au Dieu du ciel et de la terre; nous offrons au Dieu du ciel ce que nous avons supprimé aux dieux des démons et à leur culte.

Quant à l'aloès et au benjoin, ils sont au nombre des encens exquis et des plus purs qu'il soit possible de trouver. L'ambre est plus exquis, mais parce qu'il provient des excréments d'un animal sauvage qui vit dans la mer, il est interdit de l'employer comme encens dans le temple du Dieu Très-Haut.

Nous offrons l'oliban au Dieu Très-Haut comme un encens suave, à

1. Litt. « l'encens javanais », c'est-à-dire l'encens de Sumatra.

من¹ المجوس الذي² راو نجمه في المشرق واتبعوا نفوسهم سنتين ونصف سَفراً³ والنجم كان يقدمهم في النهار وفي الليل كان يغيب عنهم ولولا في ذلك سرّاً الاهي ما حملوا هذا البخور للتقدمة * فلما صار ذلك كذلك جاز

الباب الرابع والخمسين

في ذكر تكريز الكنيسة⁴ من البطرك او الاسقف والعلّة في ذلك⁵

ولا يقدّس في كنيسة وهي غير تكريز من البطرك او⁶ الاسقف لأنّ القبّة الاولى⁷ التي كان هرون⁸ الكاهن يتّكّم فيها القرابين عن خطايا الشعب كانت ممسوحة بدهن قرن⁹ المسحة حسب قول الله تعالى كما يمسح الانبياء فيجب¹⁰ ان تكون الكنيسة ممسوحة بدهن الميرون كما مسحت قبّة الزمان في العتيقة

1. C. من لاجل C. — 2. B. الدبرين. — 3. B. وهم مسافرون. — 4. A. للكنيسة. — 5. B. التي كان هرون⁸ الكاهن يتّكّم فيها القرابين عن خطايا الشعب كانت ممسوحة بدهن قرن⁹ المسحة حسب قول الله تعالى كما يمسح الانبياء فيجب¹⁰ ان تكون الكنيسة ممسوحة بدهن الميرون كما مسحت قبّة الزمان في العتيقة
6. من B. add. — 7. A. أو الاسقف ... loco. — 8. B. اولاد. — 9. C. ميرون. — 10. B. فليجب. — 10. B. فليجب.

l'imitation de ceux qui l'ont offert les premiers, c'est-à-dire des Mages qui, ayant vu son étoile en Orient, supportèrent les fatigues d'un voyage de deux ans et demi, tandis que l'étoile les précédait pendant le jour et, pendant la nuit, disparaissait à leurs yeux. S'il n'y avait pas eu en cela un mystère divin, ils n'auraient pas apporté cet encens pour l'offrir. * Les choses s'étant * f. 107 r. passées ainsi, il est permis de l'employer.

CHAPITRE LIV

DE LA CONSÉCRATION D'UNE ÉGLISE PAR LE PATRIARCHE OU PAR L'ÉVÊQUE
ET DE LA RAISON DE CELA.

On ne célèbre pas le Saint Sacrifice dans une église avant qu'elle ait été consacrée par le patriarche ou par l'évêque. Car le premier Tabernacle dans lequel le grand prêtre Aaron offrait des sacrifices pour les péchés du peuple était oint, conformément à la parole de Dieu, avec l'huile de la corne d'onction¹, comme étaient oints les Prophètes. Il faut donc que l'église soit ointe avec le Saint-Chrême comme était oint le Tabernacle dans l'ancienne Loi.

1. Cf. Ex., xxx, 25-26; xl, 9.

فاذا اراد البطرك او الاسقف تكريم الكنيسة قبة الزمان الجديدة وسفينة النجاة على ما ذكر فليجمع¹ لها الكهنة ورووساء الكهنة ويعمل² قبالة الهيكل من خارج الاسكنا³ سبع مناير جدد وعليها سبع مصابيح³ جدد⁴ مسروجة بالزيت الفلسطيني وسبع قدور⁴ جدد على سبع برايح جدد في⁵ كل قدرة ملوها ماء وعليها حزمة من السلق الاخضر⁶ والعلّة في السرج والمناير ومجامر البخور كون يوحنا الانجيلي راهم⁷ في الكنيسة الجديدة باورشليم⁸ السماية كما تصّ الابوغالميس اتني رايت سبع مناير وسبع مصابيح عليهم وسبع مجامر هذا على تصّ الابوغالميس جليان⁹ يوحنا والعلّة في انتخاب السلق¹⁰ لانّ المسيح له المجد دفن في قبر جديد وكان القبر في¹¹ بستان حتّى انّ الانجيل المقدّس شهد انّ السيّد¹² المسيح لما قام من القبر ظهر لمريم حتّى ظنّت هي¹³ انه حارس البستان وكان السلق مزدرع¹⁴ في ذلك الحين في البستان

1. B جمع, C فليجمع. — 2. B add. من. — 3. B loco سرج. — 4. C om. جدد. — 5. B وفي. — 6. A للاخضر. — 7. C راهم. — 8. B باورشليم, C ابورشليم. — 9. AB خليان. — 10. B الصلق. — 11. C om. في. — 12. B om. السيّد. — 13. BC om. هي. — 14. B مزروعاً.

Lorsque le patriarche ou l'évêque veulent consacrer une église, le Tabernacle nouveau, l'arche du salut, comme il a été dit, ils doivent y réunir les prêtres et les archiprêtres et placer devant le sanctuaire, en dehors de¹ *Fiskand*, sept chandeliers neufs portant sept lampes neuves allumées avec de l'huile de Palestine² et, sur sept trépieds neufs, sept marmites neuves remplies d'eau et portant chacune un paquet de bettes vertes. La raison des lampes, des chandeliers et des cassolettes d'encens c'est que, selon la teneur de l'Apocalypse, Jean l'Évangéliste les vit dans l'Église nouvelle, la céleste Jérusalem : « *Je vis sept chandeliers*³ qui portaient sept lampes⁴ et je vis aussi sept encensoirs. » Ceci d'après le texte de l'Apocalypse de Jean.

Voici la raison du choix de la bette. Le Christ (à lui la gloire!) fut enterré dans un sépulcre neuf et ce sépulcre était dans un jardin. C'est pourquoi, au témoignage du saint Évangile, lorsque Notre-Seigneur le Christ, sorti du sépulcre, apparut à Marie, celle-ci s'imagina qu'il était le gardien du⁵ jardin où des bettes étaient alors semées. Or, comme l'autel est l'image du sépulcre qui contenait le corps vivifiant, il était indispensable de choisir

1. La partie du temple séparée par le voile, *σκηνή*. Cf. Hébr., ix, 2, 3, 6 et 7. — 2. C'est-à-dire avec de l'huile d'olive. — 3. Apoc., i, 12. — 4. Cf. Apoc., iv, 5.

* f. 108 v. والهيكل بمثال¹ القبر الذي² فيه الجسد المحيي فلزم من³ هذا المثال اتّخاذ السلق⁴ في

تكريز الكنائس ويمسح به الحيطان برشم الصليب من يد الاساقفة

ثم يمسح البطرک حيطان الكنيسة المذكورة بالميرون المقدّس بيده⁵ من دون

الاساقفة يعبر الى الهياكل⁶ بتلك القدور المملوءة ماء ويقدّس على الهياكل⁷ ويكرّزها

بالتقديس مكان⁸ مخصوص بها قبل رفع⁹ القرابين عليها وان كانت الواح حاضرة على¹⁰

سبل الهياكل النقالة كلّ موضع¹¹ في ذلك الوقت على الهياكل وتحضر¹² التكريز وترش¹³

بالماء وتمسح وهذا المسح للكنيسة المذكورة بالميرون المقدّس عند ثالث دورة لأن

* f. 108 v. الدورة الاولى حمل¹⁴ الاساقفة القدور * للبطرك واذا لم يكن اساقفة¹⁵ كانوا قسوس¹⁶

وهو ياخذ الماء من القدور بقدح من قرع اليقطين¹⁷ ويرش به حيطان الكنيسة سقوفها

واركانها

والعلّة في القرع من دون غيرد انّ الله انبته ليونان النبي ليظلم عليه به من حرّ

1. B. قالته loco ... والهيكَل. — 2. B. add. كان. — 3. C. om. — 4. B. الصلق. —
5. A. بيدوا. — 6. C. الهيكَل. — 7. B. om. ... بتلك القدور. — 8. BC. بمكان. — 9. C. ان.
— 10. B. ويرش. — 11. B. add. in marg. حمل. — 12. A. ونحضر. — 13. A. ويرش.
— 14. B. حمل. — 15. B. الاساقفة. — 16. B. القسوس. — 17. C. يقطين.

la bette pour consacrer les églises et pour en marquer les murs du signe de la croix par les mains des évêques.

Ensuite le patriarche oint avec le Saint-Chrême les murs de ladite église, de sa propre main, à l'exclusion des évêques. Il passe aux autels avec ces marmites remplies d'eau, les sanctifie et les consacre à l'endroit marqué, avant que le Sacrifice y soit offert. S'il y a alors sur les autels des planches qui les rendent semblables aux autels transportables en tout lieu, il les consacre, les asperge avec l'eau et les oint. Cette onction de l'église avec le Saint-Chrême se fait au troisième tour, car, pendant le premier, tous les évêques portent les aiguères * pour le patriarche et, s'il n'y a pas * f. 108 v. d'évêques, ce sont les prêtres; le patriarche prend l'eau des aiguères à l'aide d'un gobelet fait avec une courge et il asperge les murs de l'église depuis le toit jusqu'aux fondements.

La raison pour laquelle on emploie la courge à l'exclusion des autres plantes, c'est que Dieu la fit pousser pour mettre le prophète Jonas à l'ombre, contre les ardeurs du soleil, après qu'il eut été vomé par le poisson qui l'avait avalé. De même que la plante de la courge avait été un

الشمس بعد قذف الحوت له الذي كان ابتلعه وكما كان اليقطين آلة للرحمة¹ ليونان النبي كذلك² صارت ثمرة هنا³ آلة لرحمة الشعب⁴ من الله

والدورة الثانية المسح في الحيطان بالساق⁵ خاصة بعلامة الصليب والدورة الثالثة لدفق⁶

الميرون على الهياكل أولاً يمسح ذراع رئيس الكهنة على المائدة ثم بعد ذلك الدورة

الثالثة⁷ على الحيطان برشم الميرون * المقدس على الحيطان والاركان والعواميد بعلامة الصليب * c. 109 r.

ثم بعد ذلك يحمل القرايين على الهياكل المكروزة جميعاً ويقدس عليها بمسافة⁸

واحدة⁹ ويقرب الشعب على العادة ويتوزع¹⁰ الشعب من قرع اليقطين ومن شفاف¹¹ القدور

كل انسان بحسه ولا يبطل الاسراج من البسعة لا ليل ولا نهار¹² حتى لا يدخلها نار

غريبة ولتكن انية الهيكل بكل الاحتراز على ما ينبغي من ذهب وفضة وبلور¹³ وغير ذلك

ولا يعبر الهيكل المقدس لا لبن ولا عسل¹⁴ ولا يعمل في الكنيسة ولايم¹⁵ للطعام ولا

1. الرحمة للشعب BC. — 2. وكذلك BC. — 3. هنا BC om. — 4. الرحمة للشعب BC. — 5. B بالصاود. — 6. C لدفق. — 7. B scripsit ac doinde abrasit الثالثة. — 8. B C وتتوزع C وتتوزع B. — 9. B in marg. بلاجناد واحد. — 10. B وتتوزع C وتتوزع B. — 11. C شفاف. — 12. B لا ليل ولا نهار B. — 13. B om. بلور. — 14. B بعسل. — 15. B لايم loco ولا بما لا B.

instrument de miséricorde pour le prophète Jonas, ainsi son fruit devient ici un instrument de miséricorde divine pour le peuple.

Au deuxième tour, on fait l'unction des murs, particulièrement à l'aide des feuilles de la bette, avec le signe de la croix. Au troisième tour, on verse le Saint-Chrême d'abord sur les autels, puis l'avant-bras de l'archiprêtre reçoit l'unction sur la table d'autel; ensuite, toujours au troisième tour, on marque avec le Saint-Chrême, * en forme de croix, les murs, les angles et les colonnes.

Ceci accompli, les offrandes sont apportées sur tous les autels consacrés et l'on y célèbre la messe simultanément. Le peuple communique selon la coutume et il se partage [les morceaux] de la courge et les tessons des marmites, chacun sa part. Les lampes ne doivent pas cesser de brûler jour et nuit dans l'église, en sorte qu'il n'y entre jamais aucun feu étranger. Les vases de l'autel, en or, en argent, en cristal et autre matière, doivent être gardés comme il convient, avec le plus grand soin. On n'apportera dans le sanctuaire ni lait ni miel. On ne fera dans l'église ni banquets ni

مشكيات¹ للشرب وليعلم أنّ الكنيسة الارضية شبيهة يروشلیم² السماوية والكنهة الذي³ فيها
* f. 160 v. ملايكة ارضيون وبشر * سمايون

الباب الخامس والخمسون

في ذكر القناديل ووجود بيض النعام بينهم

وينبغي لهذه الكنيسة الارضية ان تكون مجتمعة بافخر ما يكون من الجمال وان
تكون قناديلها موقودة حال الصلاة والقداس لآبها سماء ارضية والقناديل نجومها وخصوصاً
قنديلي¹ الشرق والاسكنا لان ساير قناديل البيعة ينبغي ان يوقدوا في وقت الصلاة
والقداس ويطفئوا عند فراغها² الا قنديلي³ الشرق والاسكنا⁴ فلا يطفئان لا ليلاً ولا نهاراً
وذلك⁵ لنعوان⁶ احدها ان لا يدخل الكنيسة نار غريبة والثاني لقول الله في التوراة في
السفر الثاني لتكن⁷ في قبة الشهادة سرج موقودة على الدوام * من دهن الزيتون
* f. 110 r. المدفوق على باب قبة الشهادة وهذا النص في عمارة مواضع منصوص عليها

1. C. متكات. — 2. BC. يروشلیم. — 3. BC. الدين. — 4. B. قنديل. — 5. B. om. في.
— 6. B. مورغها. — 7. B. قنديل. — 8. B. يوقدوا. — 9. C. ولذلك. — 10. B.
لنعوان. — 11. C. ليكن.

séances pour boire. On saura que l'église terrestre est l'image de la Jérusalem
céleste et que ses prêtres sont des anges terrestres et des hommes * célestes. * f. 160 v.

CHAPITRE LV

DES LAMPES ET DES ŒUFS D'AUTRUCHE PLACÉS ENTRE ELLES.

Il faut que cette église terrestre soit ornée avec toute la splendeur
possible, que ses lampes soient allumées pendant les prières et le Sacrifice,
parce qu'elle est le ciel terrestre dont les lampes sont les astres : doivent
être allumées surtout les deux lampes du levant et de *Fiskana*¹. Toutes les
lampes de l'église, en effet, doivent brûler au moment de la prière et du
Sacrifice et être éteintes à la fin, excepté les deux lampes du levant et de
Fiskana qui ne sont éteintes ni jour ni nuit et cela pour deux raisons : la
première pour empêcher qu'un feu étranger ne soit introduit dans l'église,
la seconde à cause de la parole de Dieu dans la Thora, au livre de l'Exode :
« Il y aura dans le Tabernacle des lampes qui brûleront continuellement
avec l'huile d'olive que l'on répand aussi sur la porte du Tabernacle². » * f. 110 r.
Ce texte concerne l'entretien des lieux dont nous parlons.

1. Voir p. 160. — 2. Cf. Ex., xxv, 37; xl, 4, 9.

فلا ينبغي لاحد¹ من القومة عبوره الى هيكل الله تعالى² قدس الاقداس لايقاد³ قنديل الشرق خشبة من⁴ ان يكون غير شماس مندوب الى⁵ عبور قدس الله فان كان الكهنة لا يجوز لهم الطلوع الى قدس الاقداس الا وهم مكاشيف⁶ الروس مغسولوي⁷ الاقدام كيف⁸ يجوز لقايم⁹ الكنيسة ان لم يكن له حظ¹⁰ في الاكليرس الطلوع الى¹¹ الهيكل وهو مغطى الراس او بغير غسل قدميه والاولي¹² بايقاد قنديل الشرق للشماس¹³ ويكون معلق¹⁴ بين القناديل بيض النعام لان النعام له خصوصية دون ساير¹⁵ الطيور ان¹⁶ الذكر والانثى منهم اذا ارادوا بيضهم يفتس ما يحضونه¹⁷ مثل بقية الطيور لكنهم الذكر والانثى منهم يرمقوه بالنظر مدة معلومة الى حين يفتس فان جاء الذكر او عطش يزق¹⁸ وهو يرمق بالنظر فتعلم الانثى ذلك بالخاصية¹⁹ التي فيها فتجعل بالها من البيض ليلا يخل نظرهما²⁰ عنه دقيقة واحدة وكذلك الانثى اذا جاءت

1. B لاحدا. — 2. B om. تعالى. — 3. B ايقاد. — 4. B om. من. — 5. B مندوبا. — 6. B مكشوفين. — 7. B مغسولين. — 8. B كيف. — 9. B لقايم. — 10. C حص. — 11. B ان يطلع الى. — 12. C والالي. — 13. B om. للشماس. — 14. B معلق. — 15. C ساير الطيور loco الطيور جميعا. — 16. B فان. — 17. B يحضونه. — 18. A يزق. — 19. B بالخاصية. — 20. C ينظرها.

Il ne convient pas que quelqu'un du peuple passe dans le sanctuaire du Dieu Très-Haut, dans le Saint des Saints, pour allumer la lampe du levant : le diaere seul est appelé à passer dans le sanctuaire de Dieu pour y remplir cet office. Si les prêtres n'ont la permission d'entrer dans le Saint des Saints que la tête découverte et les pieds lavés, comment [par exemple] le sacristain, s'il n'a pas rang parmi le clergé, entrerait-il dans le sanctuaire, la tête couverte et les pieds non lavés? Le plus digne d'allumer la lampe du levant est le diaere.

Entre les lampes sont suspendus des œufs d'autruche, parce que les autruches, mâles et femelles, ont la particularité, à l'exclusion des autres oiseaux, de ne pas couvrir leurs œufs lorsqu'ils veulent les faire éclore. Le mâle ou la femelle se contentent de les regarder, pendant un temps déterminé, jusqu'au moment de leur éclosion. Si le mâle a faim ou soif, pendant sa surveillance, il crie, et la femelle, qui comprend cela par un instinct inné, porte son attention sur les œufs, de manière que son regard ne les quitte pas une seule minute. Pareillement, la femelle, lorsqu'elle a faim, se met à crier avant de chercher sa nourriture, et le mâle, qui a compris, étend son

تزعق قبل أن تقوم ترعى فيهم الذكر ذلك يمد¹ نظره يحصن² البيض ومتى حنل³
 نظر احدهما عن البيض طرفة عين فسد⁴ البيض ولم⁵ يفتس فيخل عن المقصود بها
 فيأخذوا⁶ البيضة⁷ المفسودة يعاقوها⁸ في الكنيسة بين القناديل لتنظر لا لزينة⁹
 لكن وعظ¹⁰ لمن ينظرها حتى لا يخل عقله عن صلاته فتفسد¹¹ صلاته كما يفسد¹²
 البيض لعدم حصنه¹³ بالنظر

الباب السادس والخمسين

في ذكر القون ومن صور¹⁴ على¹⁵ أمثاله¹⁶

ويجب أن يكون في الكنيسة صور¹⁷ مصوغة¹⁸ بالأصابع¹⁹ على مثال الشهداء²⁰ والقديسين
 الذين تقرا سيرهم على الناس حتى يغيروا²¹ على سيرتهم ويمائلوها²²
 والعلة في ذلك أن ابجر ملك الرها لما سمع بالسيد²³ المسيح²⁴ وما أمكنه الحضور

1. B. ويمد, C. يفيد. — 2. B. لحو, C. يحصن loco. — 3. B. اخل. — 4. B. يفسد.
 — 5. B. ولا. — 6. B. ادروا. — 7. C. om. — 8. C
 يعاقونها. — 9. B. لا ينظر ولا لزينه. — 10. B. وعظا. — 11. B. فتفسد. — 12. B. يفسد.
 — 13. B. حظه. — 14. A. عورت. — 15. B. om. — 16. B. أمثاله. — 17. B. عورا. — 18. AC
 مصوغة, B. om. — 19. A. بالأصابع, B. بالأصابع. — 20. B. الشهداء. — 21. B. يغيروا.
 — 22. B. يغيروا. — 23. B. ابجر السيد. — 24. C. add. رينا.

regard sur les œufs pour les garder. Si l'un d'eux cesse de les fixer pendant
 l'espace d'un clin d'œil, ils se gâtent et n'éclotent point; et ces oiseaux sont
 frustrés de l'objet de leurs désirs.

On prend alors l'œuf gâté et on le suspend dans l'église, entre les
 lampes, de manière qu'il puisse être vu : non pour le faire servir d'orne-
 ment, * mais pour exhorter ceux qui le voient à ne pas distraire leur esprit * L. III r.
 de la prière, ce qui la gênerait comme a été gâté l'œuf, faute d'être couvé
 par le regard.

CHAPITRE LVI

DES IMAGES ET DE CEUX QUI Y SONT REPRÉSENTÉS.

Il doit y avoir dans l'église des images peintes en couleurs et représen-
 tant les martyrs et les saints dont la vie est lue devant le peuple, afin de
 provoquer son émulation à imiter leur conduite.

La raison en est qu'Abgar, roi d'Édesse (*Ar-Rohâ*), à cause de l'impossi-
 bilité où il était d'aller trouver Notre-Seigneur le Christ dont il avait

عنده سيراً رسالة وعزفه آتته يشتمى ان ينظر الى وجهه الاقدس فان السيد المسيح له
المجد² غسل وجهه الالهي واخذ³ منشفة ونشفه بها وتسنى سبئية⁴ فانطبع⁵ صورته
المقدسة فيها وسيرها⁶ الى ابجر * ملك الرها⁷

* f. III v°.

وكذلك ستنا العذرى قبل انتقالها من هذا العالم قالت للوقا الانجيلي⁸ صوروا
صورتى عندكم حتى لا تنسوني كل وقت وان لوقا صورها في لوح من الخشب بالاصباغ⁹
الملونة¹⁰ وايضا الحبيب في حضنها فاعجبها ذلك جدا¹¹ وتداولت الصور بعد صعودها في
الكنائس الى يومنا هذا

ولكن في الكنيسة المذكورة حصراً جدد¹² نظاف¹³ حتى اذا سجد الانسان بجهته على
الحصر يامن من لصق الغبار بجهته¹⁴ كل ذلك لقطع اسباب الكسل والتهاون والحضور¹⁵
الى الكنيسة والاعتذار بما يعوق¹⁶ عن فيه¹⁷ حرارة ونشاط

1. B. ارسل. — 2. BC add. عند. — 3. BC om. و. — 4. C. بسينيد. — 5. C. فاطبعة. —
6. B. وارسلها. — 7. B. ملكت الرها loco الملك. — 8. B. الانجيلي لوقا. — 9. A. بالاصباغ,
B. حشب الاصباغ. — 10. B om. — 11. B. جردا. — 12. B. جردا. — 13. Mss. omnes
نضاف. — 14. B om. ... على الحصر. — 15. B. عن الحضور. — 16. AB. يعوق, C. يثرق.
— 17. B. من فيد loco نصح فيد من, C. idem, omüssá.

entendu parler, lui envoya une lettre par laquelle il lui faisait savoir qu'il
désirait vivement contempler son très saint visage. Et Notre-Seigneur le
Christ (à lui la gloire!), ayant lavé son visage divin, prit une serviette appelée
*sabanija*¹ dont il s'essuya; et sa sainte face y resta imprimée. Puis il fit
* f. III v° parvenir cette serviette à Abgar, * roi d'Édesse.

Semblablement, Notre-Dame la Vierge, avant d'émigrer de ce monde,
dit à Lue l'évangéliste : « Faites mon portrait parmi vous, afin de ne pouvoir
m'oublier jamais. » Et Lue la représenta en plusieurs couleurs sur une
planche de bois avec son Fils bien-aimé sur son sein. Cela plut beaucoup à
la Vierge. Depuis son Assomption jusqu'aujourd'hui, ces images se sont
succédé dans les églises.

Il y aura dans ladite église des nattes neuves et propres, afin que
l'homme prostrné sur ces nattes soit préservé de la poussière qui pourrait
s'attacher à son front. Tout cela, pour supprimer les causes de paresse et
de négligence qui l'empêcheraient de venir à l'église et le prétexte que
quelque chose enlève à ses lèvres la ferveur et l'ardeur.

1. « Pièce de soie ou de lin, serviette de la même étoffe ». Cf. Dozy, *Supplément
aux Dictionnaires arabes*.

TABLE DES CITATIONS DE L'ÉCRITURE

	Pages.		Pages.
Genèse, i, 1-13, 14, 16.	10	Deutéronome, xvi, 9-10, 16.	62
— i, 28.	17, 19	— xviii, 15.	53
— ii, 17.	11	— xxii, 11.	50
— iii.	13-14	Psaumes, iv, 1.	141
— iv, 9, 10.	18	— vii, 10.	18, 110
— vi, 15, 17, 18.	20	— xxi, 17, 19.	55
— vii, 2-3.	20	— xxxii, 9.	122
— viii, 5-11.	21	— xxxiii, 6.	101
— viii, 21.	22, 39	— l, 12.	142
— ix, 11, 12-16.	22	— lxxxiv, 11.	54
— xiv, 14-20.	23	— xcii, 1.	99
— xvi, 1-3, 15.	28	— xcvi, 1.	99
— xvi, 12.	30	— ciii, 24.	63
— xvii, 10-14.	27	— cxvi, 1.	100
— xviii, 6-8, 10.	26	— cxviii, 164.	137
— xxi, 12.	27	— cxlii, 5.	122
— xxii, 3, 7-8, 11-13.	29	Isaïe, vii, 14.	53
— xxii, 17.	28	— liii, 1.	53
— xxxii, 24-28.	31	— lxi, 1-2.	72
Exode, i, 15-16.	32	Daniel, vii, 14.	131
— ii, 1-10, 14.	33	Baruch, iii, 36-37.	53
— iii, 4-6.	34	— iii, 38.	54
— iii, 6.	47	Matthien, iii, 2.	81
— xi, xii.	35	— iii, 5, 6.	134
— xii, 3-13, 34, 39.	36	— iii, 16.	87
— xiii, 21-22.	37	— iv, 1, 3, 7.	111
— xiv, 5-29.	36	— iv, 17.	81
— xv, 27.	37	— v, 4.	140
— xvii, 1-6.	37	— v, 7.	138
— xx, 3, 8, 12-17.	40	— v, 8.	142
— xxii, 29.	138	— v, 17.	59
— xxiii, 19.	40	— v, 19.	65
— xxv, 37.	163	— v, 39-40.	111
— xxv-xxvii.	38	— vi, 3.	69
— xxviii.	38	— vi, 7-13.	94
— xxx.	38	— vi, 34.	104
— xxx, 25-26.	159	— x, 8.	47
— xxxii, 2.	149	— x, 27.	73
— xl, 4, 9.	163	— xi, 43-45.	113
— xl, 9.	159	— xii, 4, 5, 19-21, 24-30, 36, 38.	113
Lévitique, xxvii, 30.	138	— xiii, 47.	133
Deutéronome, vi, 5.	139	— xvi, 18.	114

	Pages		Pages
Matthieu, xvii, 9.	128	Jean, vi, 56.	85
— xviii, 19.	65	— x, 11.	60
— xviii, 20.	68	— xi, 47, 38-44.	134
— xviii, 32-35.	142	— xii, 27-28.	97
— xix, 6.	145	— xiii, 4-5.	105
— xix, 19.	40	— xiii, 7, 14.	140
— xx, 28.	72	— xiii, 25.	139
— xxi, 43.	72	— xiv, 23.	114
— xxiv, 29-31.	130	— xv, 12, 47.	139
— xxiv, 30.	129	— xvi, 15.	122
— xxv, 6.	137	— xix, 26-27.	143
— xxvi, 26, 28.	73, 105	— xix, 31.	136
— xxviii, 19.	9, 73, 434	— xix, 39.	78
Marc, xii, 29-30.	9	— xx, 22.	64
— xiii, 24-26.	130	— xx, 22-23.	74
— xvi, 16.	134	Actes, i, 31.	128
— xvi, 16, 20.	65	Romains, ix, 7.	30
Luc, i, 31.	128	I Corinth., vii, 9, 28.	143
— i, 32-33.	131	— vii, 38.	144
— i, 34-35, 38.	95	— xi, 24, 26.	105
— i, 52.	140	II Corinth., viii, 14.	138
— ii, 23.	149	Galates, iii, 28.	145
— iii, 11.	120	Éphés., iv, 26.	141
— iv, 18-19, 20, 21.	72	— v, 23.	145
— vi, 12.	93	I Thessal., iv, 3.	144
— vi, 29.	111	— iv, 4.	143
— vi, 37.	141	I Timothée, iii, 1-2.	147
— vii, 12-13.	113	— iii, 2, 3, 4, 7.	154
— viii, 56.	113	II Timothée, iv, 2.	155
— x, 27.	139	Tite, ii, 15.	155
— xi, 1.	93, 106	— iii, 1.	155
— xi, 1-2.	94	Hébreux, ii, 16.	103
— xi, 41.	138	— iv, 15.	95
— xii, 50.	107	— vii, 7.	152
— xiii, 1.	93	— ix, 2, 3, 6, 7.	160
— xviii, 10-14.	140	— ix, 22.	39
— xviii, 12.	88	— xii, 14.	142
— xxii, 27.	73	Jacques, i, 20.	141
— xxii, 34.	142	— iv, 6, 10.	140
— xxii, 35-36, 38.	116	I Pierre, v, 4.	65
— xxiii, 46.	99	— v, 5.	53, 140
Jean, i, 3-4.	102	— v, 6.	140
— iii, 3.	87	I Jean, iv, 9-10.	95
— iii, 29.	137	— iv, 10, 16.	56
— v, 13-15.	139	— viii, 29.	95
— v, 22, 26-27.	130	Apocalypse, i, 7.	129
— v, 24.	84, 135	— i, 12.	160
— v, 39.	127	— ii, 23.	110
— vi, 51, 56, 57.	105	— iv, 5.	160
— vi, 55.	84, 134	— v, 6, 8.	147

TABLE DES MATIÈRES

	Pages.
AVANT-PROPOS.	3
I. — Sur l'unité de l'essence divine.	7
II. — Sur la trinité des attributs éternels.	8
III. — De la création des anges, des astres, des étoiles et des quatre éléments.	9
IV. — La création d'Adam, notre père.	11
V. — Expulsion d'Adam du Paradis lors de sa désobéissance.	15
VI. — Mariage d'Adam et d'Ève pour la multiplication de leur postérité; accroissement et bénédiction qu'ils reçoivent du Dieu Très-Haut.	16
VII. — De la raison qui fit établir le souhait de paix au commencement du monde. — Séparation des enfants de Caïn d'avec les enfants d'Abel (Seth)	18
VIII. — Noé construit l'arche et il y entre.	20
IX. — Venue de notre père Abraham.	23
X. — Dieu prescrit à Abraham la circoncision.	27
XI. — Immolation d'Isaac et enfantement d'un bélier par un arbre.	28
XII. — Dieu donne à Jacob le nom d'Israël.	31
XIII. — Naissance de Moïse; son éducation; son nom en langue copte.	32
XIV. — Discours de Dieu à Moïse sur le mont Sinaï.	34
XV. — De l'agneau, figure de l'Agneau véritable.	35
XVI. — Du Tabernacle que Dieu montra à Moïse pour qu'il en construisit un semblable.	37
XVII. — Offrande des sacrifices dans le Tabernacle.	39
XVIII. — Les tablettes conservées dans l'Arche d'alliance.	40
XIX. — De la secte des Sabéens, adorateurs des astres.	42
XX. — Les signes de Dieu mis en opposition avec les signes attribués aux étoiles.	47
XXI. — Des sages établis pour prophétiser sur N.-S. le Christ et de leurs paroles.	49
XXII. — Les prédications des Prophètes concernant la venue de Notre-Seigneur le Christ à lui la gloire!	53
XXIII. — Avènement de Notre-Seigneur le Christ prophétisé par les sages et par les Prophètes.	57
XXIV. — Les miracles du Christ comparés à ceux de Moïse, lorsqu'il sortit de l'Égypte avec les Israélites.	59
XXV. — De l'apparition des Disciples et de la science que l'Esprit leur communiqua de ses mystères.	64
XXVI. — Démonstration de la vérité du saint Évangile qui est dans nos mains.	66
XXVII. — De la construction d'une église; de sa ressemblance avec le Tabernacle.	68
XXVIII. — Des ministres de l'Église selon leurs ordres et leur hiérarchie.	70
XXIX. — Du ministère de Notre-Seigneur le Christ exerçant les fonctions des ordres qui ont été établis à son imitation.	71

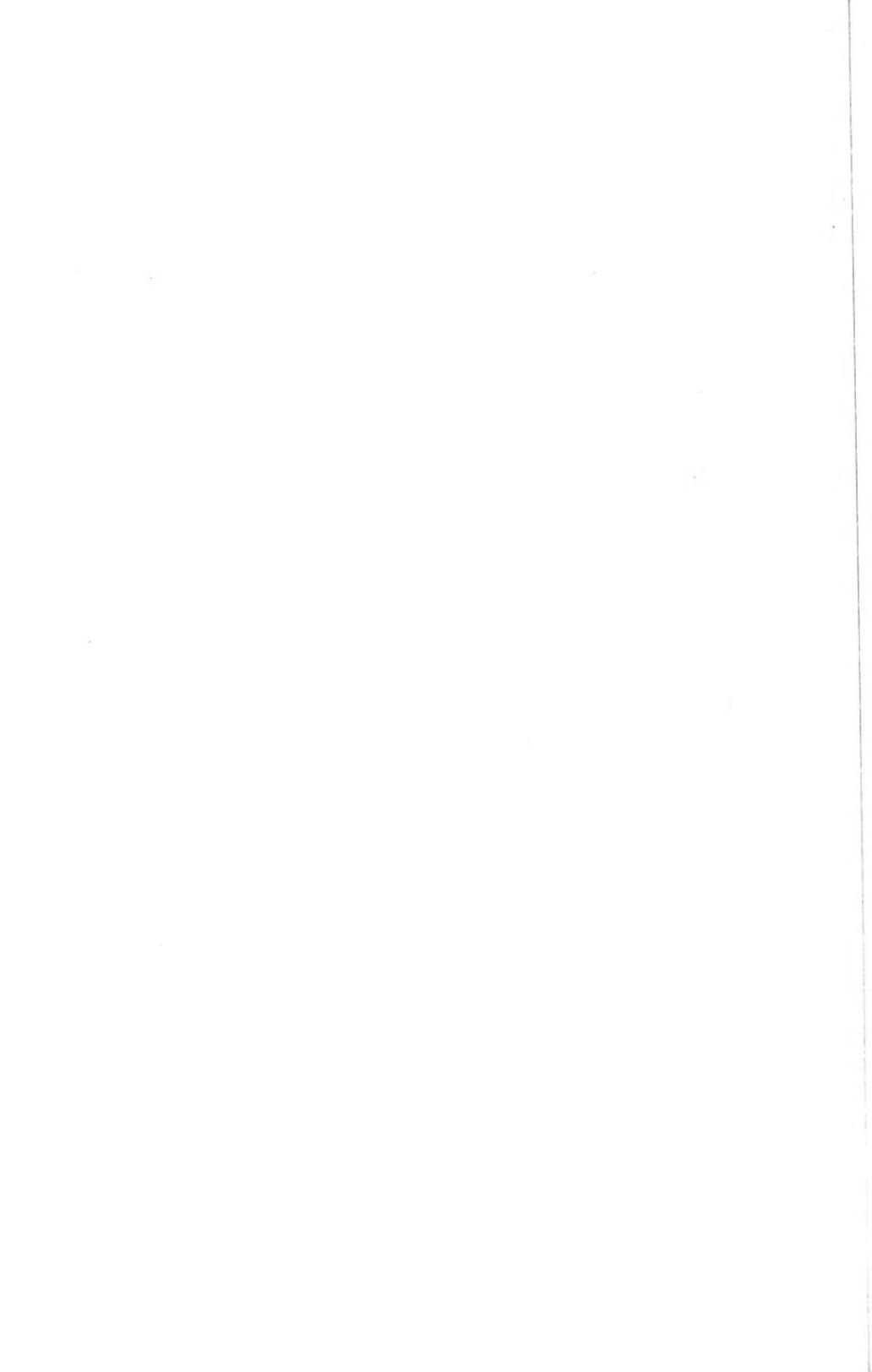
	Pages.
XXX. — Du baptême, de ses devoirs, de sa réglementation.	76
XXXI. — Du parrain et de ses obligations; comment l'enfant, à l'âge de raison, est livré à lui-même par le parrain.	82
XXXII. — Que l'homme doit imiter Notre-Seigneur le Christ dans le jeûne saint, dans les jeûnes du mercredi et du vendredi, etc.	86
XXXIII. — Qu'il faut imiter Notre-Seigneur le Christ [par la récitation] de la prière : « Notre Père qui êtes aux cieux ». Son commentaire.	93
XXXIV. — La Profession de foi orthodoxe et son commentaire.	118
XXXV. — Des heures de la prière.	136
XXXVI. — Du devoir de l'aumône.	137
XXXVII. — Des devoirs de la charité à l'égard de l'étranger et du prochain.	138
XXXVIII. — Du devoir de l'humilité.	139
XXXIX. — Qu'il faut s'abstenir de la haine.	141
XL. — Du devoir de la pureté.	142
XLI. — Du mariage:	143
XLII. — Interdiction de l'adultère.	146
XLIII. — Des secondes noces, qui font déchoir du sacerdoce.	147
XLIV. — De la nécessité des degrés du sacerdoce.	148
XLV. — De l' <i>agnost</i> (lecteur); signification de son nom.	150
XLVI. — Du sous-diacre; explication de son nom.	151
XLVII. — Du diacre; explication de son nom.	152
XLVIII. — De l'archidiaque, chef des diacres.	153
XLIX. — Du <i>qasis</i> qui est le prêtre.	154
L. — De l'ordre de l'igoumène qui est le chef des prêtres.	155
LI. — Du patriarche, du métropolitain et de l'évêque; de la supériorité du pa- triarche sur ces deux derniers.	156
LII. — Du sacristain. — Du pain eucharistique.	157
LIII. — Des quatre espèces d'encens.	158
LIV. — De la consécration d'une église par le patriarche ou par l'évêque et de la raison de cela.	159
LV. — Des lampes et des œufs d'autruche placés entre elles.	163
LVI. — Des images et de ceux qui y sont représentés.	165
TABLE DES CITATIONS DE L'ÉCRITURE.	167

LES HOMILIAE CATHEDRALES

DE

SÉVÈRE D'ANTIOCHE

(HOMÉLIE LXXVII)

LES HOMILIAE CATHEDRALES

DE

SÉVÈRE D'ANTIOCHE

(suite)

HOMÉLIE LXXVII

TEXTE GREC ÉDITÉ ET TRADUIT EN FRANÇAIS

VERSIONS SYRIAQUES PUBLIÉES POUR LA PREMIÈRE FOIS

PAR

M.-A. KUGENER & Edg. TRIFFAUX

AVERTISSEMENT

Commencée en 1898 à Paris, interrompue en 1899 à Liège, faute des documents nécessaires pour la mener à bonne fin, remise sur le métier à Bruxelles en 1912, avec la collaboration de mon élève, M. Edg. Triffaux, interrompue de nouveau par la guerre en 1914, l'édition du texte original et des versions syriaques de la 77e homélie de Sévère voit enfin le jour.

L'introduction a été rédigée en partie par moi-même, en partie par M. Triffaux. La description et le classement des mss. grecs est notamment l'œuvre personnelle de M. Triffaux.

Le texte grec a été établi par M. Triffaux; la traduction française qui l'accompagne est de moi. Les deux versions syriaques ont été étudiées et publiées par M. Triffaux sous ma direction.

M^{sr} Graffin, MM. Pasquali et Troll nous ont beaucoup facilité la tâche.

M^{sr} Graffin a exécuté lui-même ou fait exécuter à ses frais les photographies de tous les mss. qui n'ont pas été collationnés directement sur le texte original. Il a également fait faire à ses frais la collation du manuscrit de Jérusalem.

MM. Pasquali et Troll ont gracieusement mis à notre disposition les collations des mss. de Grégoire de Nysse qu'ils avaient déjà faites en vue de l'édition critique des œuvres de ce Père, à laquelle ils avaient été appelés à collaborer. Cette édition, on le sait, a été entreprise, sous la direction de M. Norden, avec le fonds mis en 1908 à la disposition de M. Wilamowitz, à l'occasion de son soixantième

anniversaire. M. Pasquali ne s'est pas contenté de nous envoyer les collations qu'il possédait déjà : il s'est encore chargé de faire revenir à Rome les trois mss. de Messine et de les y collationner.

Nous adressons à Mre Graffin, à MM. Pasquali et Troll nos vifs sentiments de gratitude.

Nous remercions également ici tous les savants qui nous ont prêté leur concours : on trouvera leurs noms dans l'introduction avec l'indication des recherches qu'ils ont bien voulu faire pour nous.

Enfin, c'est un devoir pour moi d'exprimer ma profonde reconnaissance à la Fondation universitaire de Bruxelles qui m'a permis, par le subside qu'elle a bien voulu m'accorder, de venir sur place aider à la mise en pages des quatre textes différents de la 77e homélie de Sévère, dont la concordance était difficile à saisir.

M.-A. KUGENER.

Paris, 27 septembre 1921.

INTRODUCTION

I. — CONSIDÉRATIONS PRÉLIMINAIRES.

Le moine monophysite Sévère monta sur le siège patriarcal d'Antioche le 6 novembre 512¹, sous le règne de l'empereur Anastase, qui favorisa ouvertement les adversaires du concile de Chalcédoine de 451; il en fut chassé en septembre 518², peu de temps après l'avènement de Justin Ier, qui persécuta sans pitié tous ceux qui refusaient d'adhérer à ce concile.

Pendant les six années qu'il administra son vaste diocèse, Sévère prononça, généralement à Antioche même, mais parfois aussi en dehors de la grande métropole de l'Orient, cent vingt-cinq homélies sur divers sujets. Du texte original des homélies de Sévère, comme d'ailleurs des autres écrits de l'illustre patriarche monophysite, il ne subsiste plus aujourd'hui, si l'on excepte la 77e homélie que nous éditons plus loin, que des fragments plus ou moins étendus. Ces fragments sont conservés pour la plupart dans les catènes ou chaînes grecques, c'est-à-dire dans les commentaires que l'on voit souvent groupés, dans les manuscrits grecs, autour des écrits de l'Ancien et du Nouveau Testament, et qui sont formés de citations de Pères et d'hérésiarques juxtaposées.

La raison pour laquelle le texte original des écrits de Sévère ne nous a pas été transmis est bien simple : les écrits du grand hérésiarque furent anathématisés au concile de Constantinople de 536, *comme infestés du venin du serpent, cause du péché originel*³, et Justinien en ordonna formellement la destruction : « Nous interdisons à tout le monde, écrit-il dans sa 43e nouvelle, « d'avoir aucun de ses livres (de Sévère). Et de même qu'il n'est pas permis « de transcrire et de posséder les livres de Nestorios, parce que les empe- « reurs qui nous ont précédé ont décidé, dans leurs constitutions, de les « assimiler aux écrits de Porphyre contre les chrétiens, de même aucun « chrétien ne pourra posséder les discours ni les écrits de Sévère, mais « ils seront regardés comme profanes et contraires à l'Église catholique et

1. G. KRÜGER, s. v. *Severus*, dans la *Realencyclopädie für protestantische Theologie und Kirche*, 3e édit. (Leipzig, Hinrich, 1896 et sqq.), t. XVIII, p. 254, l. 44. — 2. *Ibid.*, p. 255, l. 47. — 3. MANSI, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, t. VIII, col. 1142^D.

« leurs possesseurs seront tenus de les brûler s'ils ne veulent s'exposer
 « à courir de grands risques. Nous défendons à quiconque, calligraphe ou
 « tachygraphe ou toute autre personne, de les transcrire désormais, et nous
 « les prévenons que la peine que nous attachons à une telle transcription
 « sera l'amputation de la main¹. »

Si, après 536, on cessa probablement de transcrire les écrits de Sévère dans les pays où régnait l'orthodoxie, on ne dut cependant pas les livrer tous aux flammes, comme le voulait l'empereur Justinien. Dans les milieux mêmes qui avaient inspiré la mesure draconienne de Justinien, c'est-à-dire dans les milieux ecclésiastiques, on les conserva encore assez longtemps, semble-t-il, pour les besoins des controverses religieuses. A la dixième session (18 mars 681) du IIIe concile de Constantinople (VIe concile œcuménique), on lut le recueil des passages des Pères et des hérésiarques pour et contre le dyothélisme, que les ambassadeurs romains avaient remis au concile à la septième session (13 février). Parmi les passages des hérésiarques, il y en avait quatre de Sévère, qui provenaient chacun d'un écrit différent. Or, ces quatre extraits de Sévère furent collationnés, l'un avec un manuscrit de la bibliothèque du patriarcat de Constantinople², les trois autres avec des manuscrits qui appartenaient à la bibliothèque apostolique de Rome et que les ambassadeurs romains avaient apportés avec eux³. On conservait donc encore des manuscrits de Sévère à Constantinople et à Rome dans la seconde moitié du VIIe siècle. Toutefois, la bibliothèque du patriarcat de Constantinople ne devait déjà plus posséder à cette époque tous les écrits de Sévère, sinon les ambassadeurs romains ne se seraient pas donné la peine de se charger de manuscrits de cet hérésiarque.

On dut aussi conserver assez longtemps les écrits de Sévère en vue de l'interprétation des Livres saints. Sévère était un bon théologien, et lorsqu'il n'abordait pas la question des deux natures du Christ, ses explications exégétiques n'étaient entachées d'aucune hérésie. L'œuvre de Sévère était une mine très riche pour les commentateurs de l'Ancien et surtout du Nouveau Testament, et ils ne se firent pas faute d'y puiser. Les catènes s'échelonnent de la fin du Ve siècle au XIV^e⁴. Comme il n'est guère vraisemblable que toutes les citations de Sévère qui figurent dans les catènes aient été détachées de leur contexte avant 536, il faut nécessairement admettre que les auteurs de catènes disposaient encore de manuscrits de Sévère après cette époque, c'est-à-dire après que ses œuvres eurent été condamnées.

1. Cf. KUGENER, *Patrologia orientalis*, t. II, p. 360. — 2. MAXI, *op. cit.*, t. XI, col. 44^{A-C}. Ce ms. était un βιβλίον ἐν σόμμοις (en parchemin). — 3. *Ibid.*, 44^{C-D}, 44^D-44^A, 44^{A-B}; un de ces mss. était un βιβλίον ἐν σόμμοις et les deux autres des βιβλία γαρύφαλα (en papyrus). — 4. J. DEGONINGK, *Essai sur la chaîne de l'Octateuque dans la Bibliothèque de l'École des Hautes Études*, t. 195 (Paris, 1912), p. 13 et p. 16.

Peu à peu toutefois les écrits de Sévère disparurent dans les pays de foi orthodoxe. Cette disparition était fatale. Elle devait se produire le jour où l'œuvre de Sévère n'eut plus aucun intérêt pour les théologiens orthodoxes et où les auteurs de catènes n'empruntèrent plus directement leurs citations aux textes originaux, mais se bornèrent à les puiser dans les recueils de leurs prédécesseurs.

Voué à disparaître en terre orthodoxe, le texte original des écrits de Sévère aurait pu se conserver dans les pays foncièrement monophysites, c'est-à-dire en Syrie et en Égypte. Malheureusement, la langue et le génie grecs y furent submergés sous les flots du déluge arabe.

Il ne reste plus aujourd'hui, avons-nous dit plus haut, à l'exception de la 77e homélie, que des fragments plus ou moins étendus de l'œuvre de Sévère. Sa 77e homélie doit sa conservation à une ou plutôt à deux étiquettes orthodoxes. Chose curieuse, elle a été attribuée à la fois à Hésychius de Jérusalem et à Grégoire de Nysse. Il ressort de l'étude de la tradition manuscrite grecque que la 77e homélie de Sévère a d'abord été attribuée à Hésychius de Jérusalem, puis, d'une manière indépendante, à Grégoire de Nysse, qu'ensuite le texte d'un manuscrit de cette seconde catégorie a été transcrit à son tour sous le nom d'Hésychius.

Les manuscrits qui attribuent l'homélie de Sévère à Hésychius de Jérusalem et à Grégoire de Nysse sont extrêmement nombreux — il y en a vingt-deux sans les manuscrits des xve et xvie siècles — et ce grand nombre d'apoglyphes ne constitue pas encore toute la tradition manuscrite du texte original de la 77e homélie. Il faut encore y ajouter la tradition — très précieuse — représentée par les extraits des catènes grecques.

Les fragments les plus nombreux et les plus importants des catènes sont placés sous le nom du véritable auteur de l'homélie, c'est-à-dire de Sévère; quelques-uns seulement, et ils sont très courts, sous le nom d'Hésychius; aucun n'est attribué à Grégoire de Nysse.

Si le texte original des écrits de Sévère ne nous a pas été transmis pour les raisons que nous avons indiquées, son œuvre n'a cependant pas péri : elle a été sauvée de l'anéantissement par la piété des monophysites syriens qui la traduisirent religieusement dans leur langue. Les homélies (λόγοι ἐπιθρόνων) de Sévère eurent au moins deux interprètes syriens : un interprète du vi^e siècle qui fut, selon toute apparence, Paul de Callinice, et un interprète du début du viiie siècle, Jacques d'Édesse. Nous étudierons plus loin les deux versions syriaques. Pour le moment, nous nous bornerons à

leur demander l'explication du numéro d'ordre de l'homélie de Sévère et la date de celle-ci.

Dans les deux versions syriaques, les homélies de Sévère sont numérotées et se suivent dans le même ordre. Cet ordre, qui est strictement chronologique, comme nous le verrons plus loin, doit être fort ancien. En effet, un manuscrit de la version du vi^e siècle — le *Vaticanus* 143 — est daté de 562/3, un autre — l'add. 14599 du British Museum — est daté de 568/9, et celui qui contient la 77e homélie — le *Vaticanus* 142 — a été acheté en 576 pour le couvent de Notre-Dame des Syriens au désert de Scété, en Égypte, ce qui suppose une date tout aussi ancienne que celle des deux premiers¹. Or, l'état du texte du *Vaticanus* 142, à en juger d'après la 77e homélie, ne permet pas d'y voir un autographe du traducteur. Les nombreuses fautes qu'il présente ne s'expliquent que si l'on admet entre le manuscrit du traducteur et le *Vaticanus* 142 au moins un intermédiaire. Nous pouvons donc remonter, selon toute apparence, jusqu'à la première moitié du vi^e siècle. Nous remonterons exactement jusque vers l'an 528, si nous considérons Paul de Callinice comme l'auteur de la version du vi^e siècle. C'est, en effet, en 528, que Paul de Callinice traduit en syriaque divers écrits de Sévère². On se bornait jusqu'ici, pour justifier l'attribution de la version du vi^e siècle à Paul de Callinice, à invoquer l'analogie de style que cette version présente avec d'autres versions de Paul de Callinice³. On peut encore invoquer, à notre avis, en faveur de cette attribution, l'état du *Vaticanus* 142, qui prouve que la version du vi^e siècle a dû être faite à l'époque où Paul de Callinice traduisit précisément des œuvres de Sévère. Et si la version du vi^e siècle est bien de Paul de Callinice, il s'ensuit que les homélies de Sévère ont été réunies et numérotées du vivant même de Sévère, peut-être par Sévère lui-même.

L'ordre chronologique des homélies ressort nettement des sujets qu'elles traitent. Il est de plus attesté par les en-têtes de deux homélies — les homélies 80 et 99 — et par les gloses marginales qu'on lit, à côté des homélies 35, 61 et 113, dans le manuscrit qui contenait, lorsqu'il n'était pas encore mutilé, la version complète des homélies de Sévère par Jacques d'Édesse, l'add. 12159 du British Museum⁴. Ces en-têtes et ces gloses indiquent la première homélie de chaque année. On sait donc en quelle année les diverses homélies ont été prononcées. Bien plus, la place qu'une homélie occupe dans la série des homélies d'une année, le sujet qu'elle traite, permettent généralement d'en fixer la date avec une assez grande précision.

1. M.-A. KUGENER et FR. CUMONT, *Recherches sur le Manichéisme* (Bruxelles, 1912), p. 86, note 4.
 — 2. RUBENS DUVAL, *Littérature syriaque*, 3e édit. (Paris, 1907), pp. 316-317. — 3. A. BAUMSTARK, *Das Kirchenjahr in Antiochia zwischen 512-528* dans la *Römische Quartalschrift*, XI (1895), p. 314.
 — 4. WRIGHT, *Catalogue of the syriac manuscripts in the British Museum*, t. II, p. 536-542.

L'homélie que nous éditons, la 77e, appartient à la troisième année du patriarcat de Sévère. Cette année va du 6 novembre 514 au 5 novembre 515 et comprend les homélies 61 à 79 inclusivement. La date approximative de la 77e homélie se déduit donc déjà de son numéro d'ordre; elle se place vers la fin de la troisième année du patriarcat de Sévère, c'est-à-dire vers l'automne de l'an 515. Le sujet même de la 77e homélie ne fournit aucun indice sur sa date exacte. Tout ce que l'on peut dire, c'est qu'elle a probablement été prononcée un jour de la semaine¹. Mais si la date exacte de la 77e homélie est inconnue, on peut toutefois déterminer son *terminus a quo* et son *terminus ad quem*, grâce à la date des homélies 74, 75, 76 et 78. La 74e homélie a été prononcée le vendredi après la Pentecôte, c'est-à-dire, comme la Pentecôte tombait en 515 le 7 juin, le vendredi 12 juin 515. La 75e homélie est consacrée au martyr Julien; elle sera donc du 21 juin environ, date probable de la commémoration de ce martyr à Antioche à l'époque de Sévère². La 76e homélie, qui célèbre la mémoire des pauvres et des étrangers enterrés dans le cimetière dit Πυθιδέτρι, sera vraisemblablement du 21 juillet³. Enfin la 78e homélie, qui est dédiée aux martyrs Tarachus, Probus et Andronicus, doit être datée, semble-t-il, du 6 septembre⁴. La 77e homélie aura donc été prononcée entre le 21 juillet et le 6 septembre 515.

II. — TRADITION DIRECTE.

Il résulte de ce que nous avons dit dans la première partie du chapitre précédent que l'établissement du texte original de la 77e homélie de Sévère devra reposer sur une triple tradition manuscrite : le groupe des manuscrits de Sévère, celui des manuscrits d'Hésychius de Jérusalem et celui des manuscrits de Grégoire de Nysse. Nous allons donc étudier successivement les manuscrits de chacun de ces trois groupes.

A. Manuscrits attribuant l'homélie à Sévère.

Il ne nous est parvenu, sous le nom même de Sévère, que des fragments de la 77e homélie. Les manuscrits d'après lesquels nous avons étudié ces fragments sont deux manuscrits de Paris : le *Coislin* 195 (S) et le *Coislin* 23 (Z). Ces deux manuscrits contiennent au milieu de la page, en grande minuscule, le texte des quatre Évangiles, et, autour du texte sacré, en

1. Cf. TILLEMONT, *Mémoires*, t. IX (Venise, 1732), p. 613, et voir note A, p. 102. —
2. A. BAUMSTARK, *Das Kirchenjahr etc.*, p. 319; *Patrologia orientalis*, t. X, p. 52, où M. Nau édite un ménologe monophysite qu'il croit avoir été rédigé dans le couvent de Qennešré peu après 538. — 3. NAU, *Patrologia orientalis*, t. X, p. 43. — 4. NAU, *ibid.*, p. 45.

minuscule plus petite, un commentaire composé de citations de divers Pères et hérésiarques. Nous avons donc affaire dans les deux cas à une chaîne dite « en couronne »¹.

S Le *Coislin* 195 (S) est un manuscrit sur parchemin du xe siècle². Il contient sous le nom de Sévère trois extraits de l'homélie.

Le premier a pour titre *Σεβήρου ἀρχιεπισκόπου Ἀντιοχείας* et s'étend du f. 160 v° au f. 165 r°; *incipit* : Τὸ ὑψὲ; *desinit* : ἐλευθέρα πάσης βλάβης τέλος τοῦ σχολίου. Cet extrait va dans notre édition de la p. 44, l. 40 à la p. 86, l. 2, avec, par-ci, par-là, quelques omissions. La partie supérieure des feuillets 161, 162 et 163 ayant été coupée, certains passages de cet extrait font aujourd'hui défaut.

Le deuxième extrait, fol. 462 v°, a pour titre : *Σεβήρου Ἀντιοχείας ἀπὸ λόγου οὔ;*; *incipit* : Τυχὸν δὲ; *desinit* : καὶ ὑψηλῶν. Il va dans notre édition de la l. 2 à la l. 6 de la p. 64. On remarquera que cet extrait nous a conservé le numéro d'ordre de l'homélie. Cette particularité indique, selon toute apparence, qu'il a été emprunté directement à un recueil complet d'homélies de Sévère.

Le troisième extrait, fol. 463 v°, a pour titre *Σεβήρου Ἀντιοχείας*; *incipit* : Ἐκεῖνο δὲ ἔν τας; *desinit* : εἶναι παρὰ σοι. Il va dans notre édition de la p. 90, l. 1 à la p. 62, l. 8.

L'orthographe de ce manuscrit est assez correcte. Son texte est incontestablement celui qui se rapproche le plus du texte original; il concorde presque toujours avec les versions syriaques. — Les extraits du *Coislin* 195 ont été collationnés à Paris sur le manuscrit même.

Z Le *Coislin* 23 est un manuscrit en parchemin du xie siècle, de 288 feuillets³. Il contient les mêmes extraits de la 77e homélie que le *Coislin* 195. Le premier extrait va du fol. 108 r° au fol. 110 v°. Le deuxième occupe le fol. 284 v° et le troisième le fol. 285 r°.

Le *Coislin* 23 semble être une copie du *Coislin* 195⁴. La chose n'est pas douteuse, à en juger par les extraits de la 77e homélie de Sévère. Quelques exemples en fourniront la preuve. Tout d'abord, toutes les particularités du *Coislin* 195 : omissions, variantes, se retrouvent dans le *Coislin* 23. De plus, à la page 62, l. 11 de notre édition, le *Coislin* 195, au lieu de τοῦ Ἰησοῦ τείως ὀκονομοῦντος, donne τοῦ δηλοῦντος avec un blanc entre τοῦ et δηλοῦντος; le *Coislin* 23 a écrit τοῦ δηλοῦντος sans espace vide. De même p. 74, l. 6, le *Coislin* 195 a δι εὐ λέγει et sa copie διελέγει; dans le *Coislin* 195, une seconde main a ajouté, entre συνθέντα et μίαν, καὶ au-dessus de la ligne, et le *Coislin* 23 a introduit ce καὶ dans le texte (p. 84, l. 3). Comme le *Coislin* 23 n'est, à nos

1. Cf. FAULHABER, *Byzantinische Zeitschrift*, 1909, p. 388 et DECONINCK, *op. cit.*, p. 25. — 2. Cf. la description de cette catène chez G. KARO et J. LIETZMANN, *Catenarum graecarum catalogus* dans les *Nachrichten der K. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen*, Philol. hist. Klasse, 1902, p. 560-561. — 3. Cf. KARO et LIETZMANN, *op. cit.*, p. 561. — 4. Cf. KUGENER, *Revue de l'Orient chrétien*, 1898, p. 443, n. 2.

yeux, qu'une copie du *Coislin* 195, nous nous sommes contenté de le faire entrer en ligne de compte pour les passages où le *Coislin* 195 fait défaut par suite de la mutilation qu'il a subie. — Les extraits du *Coislin* 23 ont été collationnés à Paris sur le manuscrit même.

Il est possible d'émettre une hypothèse au sujet de la date de la composition de la catène contenue dans le *Coislin* 195 et dans sa copie le *Coislin* 23. Cette catène ne peut pas avoir reçu la forme sous laquelle elle se présente à nous, avant 536. Elle contient, en effet, un extrait de l'homélie de Sévère, mis sous le nom d'Hésychius de Jérusalem. Or, comme nous le verrons plus loin, l'homélie de Sévère n'a été attribuée à Hésychius qu'après l'édit de Justinien de 536, ordonnant la destruction des écrits de Sévère.

Il ne faut pas s'étonner que des extraits de Sévère aient été insérés, sous le nom même de Sévère, dans une catène postérieure à 536. Les auteurs de chaînes n'ont jamais exclu de leurs compilations les écrits des hérésiarques¹. C'est même souvent grâce à l'hospitalité qu'ils leur ont accordée qu'il nous en reste encore quelque chose aujourd'hui.

B. Manuscrits attribuant l'homélie à Hésychius de Jérusalem.

Les manuscrits qui attribuent l'homélie de Sévère à Hésychius de Jérusalem forment deux groupes : le groupe des manuscrits qui donnent un texte non remanié et le groupe des mss. qui donnent un texte remanié.

Le premier groupe est représenté a) par des chaînes; b) par un ms. de Cambridge.

Les chaînes que nous avons consultées sont, d'une part, les *Coislin* 195 (S^H) et 23 (Z^H); d'autre part, le ms. grec de Paris 186 (R) et le ms. d'Oxford *Laudianus* 33 (O).

Nous avons décrit plus haut les *Coislin* 195 et 23. Nous avons montré qu'il n'était guère douteux que le *Coislin* 23 ne fût une copie du *Coislin* 195. L'extrait de l'homélie, donné sous le nom d'Hésychius, étant bien conservé dans le *Coislin* 195 (fol. 167), nous pouvons écarter le *Coislin* 23 (fol. 111 v°). Titre de l'extrait : Ἡσυχίου πρεσβυτέρου Ἱεροσολύμων; incipit : Ἐπειδὴ δὲ (p. 86 l. 3), desinit : ἄλλην πεπιστεύκαμεν (p. 86, l. 7). — Cet extrait a été collationné à Paris sur le manuscrit même.

Le *Parisinus* 186 (R) est un ms. en parchemin, du xie siècle. Il contient sous le nom d'Hésychius trois extraits de l'homélie; ces extraits occupent les ff. 91 r° b, 91 v° b et figurent à la suite du commentaire de saint Jean Chrysostome et d'autres Pères de l'Église sur l'évangile selon saint Matthieu. Titre : Ἡσυχίου πρεσβυτέρου Ἱεροσολύμων ὅτι κατὰ μηδὲν ἀλλήλοις ἐναντιωθέντες

1. Cf. DECONINCK, *op. cit.*, p. 15.

οὐ εὐαγγελιστὰὶ οἱ δ' διακόνους τὰ συμβεβηκότα περὶ τῆς ἀναστάσεως Χριστοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἱστέρησαν. Premier extrait : *incipit* : Οὐ γὰρ εἶπον (p. 36, l. 10); *desinit* : βέβη τοῦ θεοῦ (p. 6, l. 4); 2e extrait : *incipit* : Ἐν μὲν οὖν τοῖς (p. 80, l. 7); *desinit* : ἀλεκτρούων βροχὴν (p. 82, l. 5); 3e extrait : *incipit* : Ἐπειδὴ δὲ (p. 86, l. 3); *desinit* : ἄλλην πεπιστεύκαμεν (p. 86, l. 7). — Ces extraits ont été collationnés à Paris sur le manuscrit même.

O Le *Laudianus* 33 (O) est un ms. en parchemin du début du xie siècle. Il contient au fol. 81 b trois extraits de l'homélie identiques à ceux du *Parisinus* 186. Le titre ne présente que de légères différences : Ἡσυχίου Ἱεροσολύμων ὅτι κατὰ μηδὲν ἀλλήλοις ἐναντιωθέντες οἱ εὐαγγελιστὰὶ διακόνους τὰ συμβεβηκότα περὶ τῆς ἀναστάσεως Χριστοῦ τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἱστέρησαν. — Nous avons disposé, pour étudier les variantes de ce ms., d'une collation que le savant paléographe anglais, M. Th. W. Allen, a eu l'amabilité de faire pour nous.

r Les trois extraits de l'homélie qui figurent dans le *Parisinus* 186 (R) et dans le *Laudianus* 33 (O) remontent à une même catène (r). Le choix des extraits et l'ordre dans lequel ils se suivent en est une preuve suffisante; de plus, les deux textes présentent des variantes communes qui leur sont propres; par exemple, p. 36, l. 10 de notre édition, les deux mss. donnent τῶν εὐαγγελίων οἱ ἱεροὶ συγγραφεῖς alors que le texte de Sévère semble avoir été οἱ τῶν εὐαγγελίων ἱεροὶ συγγραφεῖς; de même p. 38, l. 2, R et O ont ἔρχψεν au lieu de ἔρχαψαν; p. 80, l. 10, ἐναντίωσιν δοκεῖ ἔχειν τινὰ au lieu de ἐναντίωσίν τινα δοκεῖ ἔχειν; p. 80, l. 11, ἀνέστη ὁ σωτὴρ au lieu de ὁ σωτὴρ ἀνέστη. Remarque importante : le titre que ces deux mss. nous ont transmis concorde presque entièrement avec celui que donnent les traductions syriaques. Nous sommes donc en droit de supposer que ces deux mss. nous ont le mieux conservé le titre original de la 77e homélie de Sévère.

C Le ms. de Cambridge (C) est le B. 8. 7. de la *Trinity College library*. C'est un ms. écrit sur parchemin, du xie ou du xn^e siècle, de 475 feuillets partagés en deux colonnes de 30 lignes¹. L'écriture en est très nette et très belle. Ce ms. contient un recueil de 66 homélie, dont la plupart sont de saint Jean Chrysostome. L'homélie de Sévère est la 53e et occupe les ff. 393 r° a à 399 v° b. Titre : Ἡσυχίου πρεσβυτέρου Ἱεροσολύμων ὅτι συμφωνοῦσιν οἱ τέσσαρες εὐαγγελιστὰὶ περὶ τὴν παγώσμον ἀνάστασιν καὶ εἰς τὰς μεροφύρας. Ce ms. ne contient qu'environ la moitié de l'homélie; elle s'arrête à la fin du folio 399 a (page 66, l. 11 de notre édition). Le texte des deux colonnes qui suivent n'appartient pas à l'homélie de Sévère; il sera sans doute dû au compilateur qui a rassemblé les homélie contenues dans le ms. de Cambridge. L'auteur de ce texte poursuit le raisonnement à sa manière et termine en disant que

1. JAMES, *Trinity College Cambridge catalogue of the western mss.*, vol. I, 1900, p. 248.

les chrétiens fidèles n'ont pas besoin de raisonner pour croire aux évangiles. — Nous avons collationné ce ms. d'après une photographie.

Le ms. de Cambridge joue un grand rôle dans la constitution du texte de l'homélie de Sévère. Il est, par exemple, le seul qui, d'accord avec les traductions syriaques, omette ἀγαπητοί après πάντες μὲν au début de l'homélie et qui ait la bonne leçon κάρων τινά (p. 50, l. 12) alors que tous les autres mss. donnent un texte fautif καρῶν τινά ou ἄκαρῶν τινά.

On y trouve cependant des traces évidentes de remaniement. Le titre, par exemple, est formulé dans des termes étrangers au titre original. De même (p. 54, l. 3-4) au lieu du texte δίδωκεν τῇ ἀπιστεί τὸ κρατεῖν φαντασίαν οἰηθεῖσα τὴν πρώτην θέαν καὶ ἔκστασιν ἄλλως ψευδῆ que donnent les autres mss. et qui doit être celui de Sévère, C a καὶ τῇ ἀπιστεία κρατηθεῖσα φαντασίαν τε οἰηθεῖσα τὴν πρώτην θέαν καὶ ἔκστασιν ψευδῆ; p. 58, l. 10, au lieu de πολλῶ μᾶλλον τῶ τῶν δικαίων θεῶ, C présente le texte remanié τὸ τοῦ θεοῦ τῶν δικαίων; de même p. 48, l. 3, ὡς τῆς πρώτης ἀποπεσούσης καὶ ἀλλοτριωθείσης αὐτοῦ au lieu de ὡς πρώταις ἀποπεσούσαις καὶ ἀλλοτριωθείσαις αὐτοῦ. Ces remaniements sont propres à C; on n'en voit nulle trace dans aucun des mss. attribuant l'homélie à Hésychius.

Quoi qu'il en soit, ces quatre mss. *Coislin* 195 (Sⁿ), *Parisinus* 186 (R), *Laudianus* 33 (O) et le ms. B. 8. 7. de la *Trinity College library* (C) qui attribuent l'homélie à Hésychius de Jérusalem remontent à un archétype commun (h). Les quatre mss. ne contiennent que des fragments de l'homélie, et il n'est jamais possible de comparer les quatre textes à la fois. Cependant, les preuves qu'on peut donner de leur parenté sont très nettes bien que peu nombreuses. D'une part, en regard du texte probable de Sévère : ἀκηκόεσσι (p. 38, l. 4) R et O donnent ἀκηκούσας et C donne ἰκηκούσας, ce qui nous fait supposer dans l'archétype de ces trois mss. le participe ἰκηκούσας que la seconde main de O a introduit en marge; d'autre part (p. 86, l. 6), les trois mss. Sⁿ, R, O (f) ajoutent καὶ ἄλλην Μαρτίαν après Ἰωσή μητέρα.

∴

Une question importante se pose ici : quand et pourquoi la 77e homélie de Sévère a-t-elle été attribuée à Hésychius de Jérusalem? Il saute aux yeux que cette attribution ne s'est faite qu'après la condamnation des écrits de Sévère, c'est-à-dire après 536. Voici, à notre avis, comment les choses se sont passées. La 77e homélie de Sévère est consacrée aux récits de la résurrection que donnent les quatre évangiles; elle s'efforce d'établir que ces récits ne se contredisent pas, mais se complètent mutuellement. Cette homélie aura été insérée avant 536 dans un recueil contenant des homélies, sinon sur toutes les fêtes religieuses de l'année, du moins sur la fête de la Pâques. Lorsque Justinien eut ordonné de brûler les écrits de Sévère, les

possesseurs de ce recueil qui ne voulaient pas y supprimer l'homélie de Sévère et qui tenaient toutefois à se mettre à l'abri des châtimens dont l'empereur avait menacé ceux qui refuseraient de se conformer à son édit, se bornèrent sans doute à faire disparaître le nom de Sévère. Privée du nom de son auteur, l'homélie pouvait continuer à figurer dans le recueil le plus orthodoxe, car elle n'avait aucun caractère hérétique. Plus tard un recueil de ce genre aura été transcrit par un copiste qui tint à rétablir en tête de l'homélie le nom de celui qu'il croyait en être l'auteur, et qui y mit celui d'Hésychius de Jérusalem, dont le style ressemblait à celui de Sévère et dont on connaissait diverses homélies sur la Pâque.

L'œuvre d'Hésychius de Jérusalem est encore mal connue aujourd'hui. Il reste plus d'un de ses écrits à éditer, notamment trois homélies sur la Pâque : l'une est conservée à Oxford dans le codex *Cromwellianus* 15 du xie siècle¹ et les deux autres dans le *Sinaiticus* 492, du ixe siècle². Ces trois homélies inédites suffiraient déjà à expliquer l'attribution de l'homélie de Sévère à Hésychius. Mais Hésychius s'est aussi occupé de la résurrection du Christ dans d'autres de ses écrits. Cf., par exemple, le chapitre 50 de la *συναγωγή ἁποριῶν καὶ ἐπιλύσεων ἐλεγείσα ἐν ἐπιτομῇ ἐκ τῆς εὐαγγελικῆς συμφωνίας*³.

* *

D'autres mss. encore nous ont transmis l'homélie de Sévère sous le nom d'Hésychius; mais ils présentent un texte remanié qui les sépare absolument du groupe des mss. d'Hésychius que nous avons décrits plus haut.

Nous en avons examiné quatre⁴ : le ms. *Sabas* I du couvent grec de Jérusalem, l'*Escorialensis* Y. n. 3, le *Baroccianus* 241 d'Oxford et le *Parisinus* grec 1186.

II. Le ms. de Jérusalem *Sabas* I (IP) est un ms. écrit sur parchemin, du xe siècle environ, de 193 ff. partagés en deux colonnes de quarante lignes⁵. Il contient un recueil de soixante-quatre homélies sur divers sujets. L'homélie

1. Fol. 5 — fol. 10. Titre : Ἡσυχίου πρεσβυτέρου Ἱεροσολύμων διήγησις περὶ τῆς θείας τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ ἀναστάσεως. *Incip.* Διακρινέιν τινες ἐνόμισαν τοὺς θείους εὐαγγελιστάς..... — 2. In fasc. κε. a) Τοῦ μακαρίου Ἡσυχίου πρεσβυτέρου Ἱεροσολύμων εἰς τὸ ἅγιον πάσχα. *Incip.* Φιλιῆρος ὁ οὐράνιος τῆ τῶν ἁγίων χορείᾳ. — b) Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ ἅγιον πάσχα. *Incip.* Σκληρῆς ἡμῖν ἱερὰ καὶ βασιλικὴ τὸ πνευματικὸν τοῦτο συνεκρέτησεν ἕταρον. Nous devons le titre et l'*incipit* de ces deux homélies à l'amabilité de l'archimandrite Polycarpe du couvent du Mont Sinai, qui a bien voulu examiner pour nous le *Sinaiticus* 492. C'est à tort que Gardhausen renvoie dans son catalogue des mss. du Sinai (*Catalogus codd. Græcorum Sinaiticorum*, Oxford, 1886, p. 119), à propos de la première homélie d'Hésychius, à Migne, *Patr. gr.* t. XCIII, p. 1452, c'est-à-dire à la 77e homélie de Sévère attribuée à Hésychius. Le *Sinaiticus* ne contient pas l'homélie de Sévère. — 3. Migne, *Patr. gr.*, t. XCIII, col. 1433; voyez encore *ibid.*, col. 1479, le traité d'Hésychius περὶ τῆς τρίτης ὥρας καὶ τῆς ἑκτατης. — 4. Nous avons négligé les *codices novelli* (xve et xvie siècles). — 5. PAPAPOULOS-KERAMEUS, Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη, t. II (St-Petersbourg, 1891), pp. 1-8.

de Sévère est la cinquante-troisième et occupe les ff. 167 v° à 175. Titre : Ἡσυχίου πρεσβυτέρου Ἱεροσολύμων τοῦ θεολόγου περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅτι κατὰ μηδὲν ἀλλήλοις ἐναντιωθέντες οἱ εὐαγγελισταὶ διαφέρως τὰ συμβεβηκότα περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἐμμανουὴλ ἱστόρησαν. — Nous avons étudié le texte de ce ms. d'après une collation faite par M. Thémélis, bibliothécaire du couvent grec de Jérusalem.

L'*Escorialensis* Y. n. 3 (H^e) est un ms. du XIIe siècle¹, en parchemin, de 300 feuillets écrits sur deux colonnes. Il contient un recueil de trente-cinq homélies, dont la plupart sont de saint Jean Chrysostome. Notre homélie occupe les ff. 23 à 35. Titre : Ἡσυχίου πρεσβυτέρου Ἱεροσολύμων τοῦ θεολόγου περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅτι κατὰ μηδὲν ἀλλήλοις ἐναντιωθέντες οἱ εὐαγγελισταὶ διαφέρως τὰ συμβεβηκότα περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἐμμανουὴλ ἱστόρησαν. — Nous avons collationné ce ms. d'après une photographie.

Le *Baroccianus* 241 (H^e) est un in-fol. en parchemin de 292 feuillets écrits sur deux colonnes vers le début du XIIe siècle². Ce ms. contient une série d'homélies sur divers sujets, dont la plupart sont de saint Jean Chrysostome. Notre homélie occupe les ff. 167 v° à 175. Le titre en est : Ἡσυχίου πρεσβυτέρου Ἱεροσολύμων τοῦ θεολόγου περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅτι κατὰ μηδὲν ἀλλήλοις ἐναντιωθέντες οἱ εὐαγγελισταὶ διαφέρως τὰ συμβεβηκότα περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἐμμανουὴλ ἱστόρησαν. — Ms. collationné d'après une photographie.

Le *Parisinus* 1186 (H^e) est un ms. en parchemin de 264 feuillets écrits sur deux colonnes; il a été copié en 1306 par Georges de Rhodes. Il contient à peu près les mêmes homélies que le *Baroccianus* 241 sur la Passion, la Pâques, l'Ascension, la Pentecôte. L'homélie de Sévère occupe les feuillets 153 à 160. Titre : Ἡσυχίου πρεσβυτέρου Ἱεροσολύμων τοῦ θεολόγου περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅτι κατὰ μηδὲν ἀλλήλοις ἐναντιωθέντες οἱ εὐαγγελισταὶ διαφέρως τὰ συμβεβηκότα περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἐμμανουὴλ ἱστόρησαν. — Ms. collationné d'après une photographie.

Quelques rapprochements feront voir que ces quatre manuscrits forment un groupe bien distinct. Tout d'abord ils présentent un titre fautif identique. Ils offrent en outre une série d'omissions ou de variantes communes qui ne laissent aucun doute sur leur parenté; par exemple : p. 42, l. 4, τῆ ἀναστάσει au lieu de τὴν ἀνάστασιν; p. 70, l. 7, καὶ ἀπαγγελοῦν au lieu de καὶ τὸ ἀπαγγελοῦν; p. 76, l. 9, προπετῶν au lieu de ὀπιλιτων; p. 80, l. 10-11, les quatre mss. omettent τῆς νυκτός; p. 82, l. 3, ils présentent le texte τῶ κατὰ Ματθαῖον au lieu de τῶ Ματθαίω; p. 90, l. 5, ils ont ἐν ὁρδῶν au lieu de ἐν τῇ ὁρδῶν; p. 94, l. 3, ἐγγρωμένος au lieu de ἐγγρωμενος.

1. MILLER, *Catalogue des manuscrits grecs de la bibliothèque de l'Escorial* (Paris, 1838), p. 193.
— 2. H. O. COXE, *Catalogi codicum mss. bibliothecae Bodleianae. Pars I recensioem codd. graecae continens* (Oxford, 1833), col. 413.

i Nous admettrons donc que ces quatre mss. remontent à un archétype commun *j* et nous démontrerons dans le chapitre suivant que cet archétype n'est que la copie d'un ms. qui attribuait l'homélie de Sévère à Grégoire de Nysse. Il faut croire qu'un lecteur qui avait vu ailleurs cette homélie transcrite sous le nom d'Hésychius, aura remplacé dans un ms. le nom de Grégoire de Nysse par celui d'Hésychius de Jérusalem, estimant sans doute que le style de l'homélie ne permettait pas de l'attribuer à Grégoire de Nysse¹.

C. Manuscrits attribuant l'homélie à Grégoire de Nysse.

L'homélie aura été attribuée à Grégoire de Nysse de la même manière qu'elle l'avait été à Hésychius de Jérusalem. Un lecteur aura écrit, dans un recueil d'homélies, le nom de Grégoire de Nysse là où celui de Sévère avait été effacé ou omis à dessein. Et s'il a songé à Grégoire de Nysse pour donner un nom d'auteur à une homélie qui n'en avait plus, c'est parce que ce Père avait écrit plusieurs homélies sur le même sujet. Le 77e λόγος de Sévère suivait probablement dans ce recueil la première homélie de Grégoire de Nysse *in sanctum Pascha*; une fois mis sous le nom de Grégoire de Nysse, il en sera devenu tout naturellement la seconde homélie sur la Pâques.

Les manuscrits qui nous ont transmis l'homélie de Sévère sous le nom de Grégoire de Nysse sont très nombreux. Les dix-sept mss. que nous avons consultés², n'ont pas, en général, la même valeur que ceux qui attribuent l'homélie à Hésychius de Jérusalem (premier groupe); il est évident qu'ils remontent tous à un archétype autre que *h*, et de beaucoup inférieur à *h* au point de vue de la valeur du texte. Cependant les mss. qui attribuent l'homélie à Grégoire de Nysse ont cet avantage d'offrir presque tous un texte complet de l'homélie. Ces mss. se partagent en différents groupes présentant des textes plus ou moins remaniés. Nous établirons ces groupes à mesure que nous décrirons les manuscrits.

GROUPE *c*.

v Le *Vaticanus* 1990 (V) est un ms. en parchemin de 280 feuillets écrits sur deux colonnes. Il est en réalité composé de trois mss. mutilés qui ont été réunis en un volume par un certain Menetti à la fin du xviie siècle³. Le troisième de ces manuscrits date du début du xe siècle et contient une série

1. Lorsque Combefis publia l'homélie de Sévère sous le nom d'Hésychius, d'après un ms. de Paris, il fit notamment valoir qu'elle était écrite dans un style sans élévation qui n'était pas celui de Grégoire de Nysse, mais celui d'un *διδασκαλικός* ou scholastique. Cf. COMBEFIS, *Norum Auctarium*, Paris, 1648, t. II, pp. 775-777. — 2. Comme pour le deuxième groupe des mss. attribuant l'homélie à Hésychius, nous n'avons pas tenu compte des *codices norelli*. — 3. BATTIFOL, *L'abbaye de Rossano* (Paris, 1891), p. 52.

d'homélies sur la Pâques, l'Ascension et la Pentecôte. C'est à ce troisième ms. qu'appartient l'homélie de Sévère; elle occupe les ff. 193 v° à 203 v° et suit la première homélie de Grégoire de Nysse sur la Pâques. Elle est donc, dans ce ms., la seconde homélie de Grégoire de Nysse sur la Pâques. Titre : Τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ὅτι κατὰ μηδὲν ἀλλήλοις ἐναντιωθέντες οἱ εὐαγγελισταὶ διαφέρουσιν τὰ συμβεβηκότα περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἐμμανουὴλ ἰστώρησαν.

Le *Vaticanus* 1990 nous a transmis un texte beaucoup moins remanié que tous les autres mss. qui attribuent l'homélie de Sévère à Grégoire de Nysse. Il est, par exemple, le seul de ces mss. qui n'omette pas le génitif absolu ἀρθέντος τοῦ λόγου (p. 54, l. 8); qui ait les bonnes leçons ἐπεγράψαντο (p. 72, l. 8), ἀναγκάσιως p. 74, l. 1), alors que les autres mss. présentent les variantes ἐλογίσαντο, δικαίως. Il a sur eux une supériorité incontestable. L'orthographe et l'accentuation en sont correctes; nous les avons adoptées en principe dans notre édition. — Une collation de ce ms. nous avait été fournie par M. G. Pasquali; mais vu son importance, nous l'avons collationnée à nouveau d'après une photographie.

Le *Parisinus* 1175 (L) est un ms. en parchemin de 204 feuillets écrits sur une colonne, du xie siècle. Il contient un recueil d'homélies sur divers sujets. Il donne, dans l'ordre traditionnel, les trois premières homélies de Grégoire de Nysse sur la Pâques. La seconde, qui est l'homélie de Sévère, occupe les feuillets 106 à 116. Titre : Τοῦ αὐτοῦ Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης λόγος β' εἰς τὸ ἅγιον πᾶσχα καὶ εἰς τὴν ἁγίαν ἀνάστασιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ce ms. laisse beaucoup à désirer au point de vue orthographique : il présente de nombreuses fautes dues à l'iotacisme; ο et ω, xi et ε sont souvent confondus; la 3e pers. du pluriel est toujours terminée par un ν. Il est néanmoins, après V, le meilleur ms. du groupe v. — Ms. collationné d'après une photographie.

Le *Vaticanus* 174 (G⁸) est un manuscrit en parchemin de 379 feuillets écrits sur deux colonnes, du xie siècle. Il contient un recueil très mélangé de passions, de vies de saints et d'homélies sur divers sujets, notamment sur la Nativité, la Pâques, la Résurrection, la Pentecôte. Il donne, séparées l'une de l'autre par plusieurs homélies de différents auteurs, la cinquième (!) et la deuxième homélie de Grégoire de Nysse sur la Pâques. L'homélie de Sévère occupe les ff. 337 à 342 v°. Titre : Τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης λόγος περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅτι κατὰ μηδὲν ἀλλήλοις ἐναντιωθέντες οἱ εὐαγγελισταὶ διαφέρουσιν τὰ συμβεβηκότα περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἐμμανουὴλ ἰστώρησαν καὶ εἰς τὰς μερομήρους. — Ms. collationné d'après une photographie.

Le *Messanensis* 26 (G¹³) est un ms. en parchemin de 202 feuillets écrits sur deux colonnes, du xie siècle¹. Il contient une série d'homélies sur la

1. MANGINI, *Codices graeci monasterii Messanensis S. Salvatoreis* dans les *Atti della Accademia Peloritana*, vol. XXII, fasc. II (1907).

Résurrection, l'Ascension, des vies de saints et de martyrs. Il donne, séparées l'une de l'autre par une homélie de Jean Chrysostome, la première et la deuxième homélie de Grégoire de Nysse sur la Pâques. Notre homélie — la deuxième — occupe les ff. 25 r° b à 36 r° b. Titre : Τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης λόγος περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅτι κατὰ μηδὲν ἀλλήλους ἐναντιωθέντες· οἱ εὐαγγελιστὰὶ διαφύρω· τὰ συμβέβηκτα περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἐμμανουὴλ ἰστέρασιν καὶ εἰς τὰς μυροφόρους. — La collation de ce ms. nous a été fournie par M. Pasquali.

Le *Messanenensis* 3 (G¹¹) est composé de trois mss. différents. Le premier, qui contient notre homélie, est un ms. en parchemin de 215 feuillets écrits sur deux colonnes. Il est daté du 13 mars 1141². Il comprend à peu près les mêmes écrits que le *Messanenensis* 26. Comme ce manuscrit, il donne, séparées l'une de l'autre, la première et la deuxième homélie de Grégoire sur la Pâques, mais ici elles sont séparées par deux homélies de Jean Chrysostome. La deuxième homélie va du fol. 27 au fol. 40 v°. Son texte a été révisé d'après celui du *Messanenensis* 26; nous n'en citerons qu'un exemple bien typique : p. 46, l. 4 au lieu de ὃ τῆ, le *Messanenensis* 26 donne ἡμεῖς et dans le *Messanenensis* 3 une seconde main a corrigé ὃ τῆ en ἡμεῖς. — Titre : Τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης λόγος περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅτι κατὰ μηδὲν ἀλλήλους ἐναντιωθέντες· οἱ εὐαγγελιστὰὶ διαφύρω· τὰ συμβέβηκτα περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἐμμανουὴλ ἰστέρασιν καὶ εἰς τὰς μυροφόρους. — La collation de ce ms. nous a été fournie par M. Pasquali.

m Ces trois mss. : *Vaticanus* 1641 (G⁸), *Messanenensis* 26 (G¹³) et *Messanenensis* 3 (G¹¹) forment un groupe bien distinct (*m*) parmi les mss. qui attribuent l'homélie de Sévère à Grégoire de Nysse. Ils présentent toute une série de particularités qui ne nous permettent pas de douter de leur parenté : tous les trois ajoutent au titre καὶ εἰς τὰς μυροφόρους : p. 50, l. 9-10 ils transposent τῶν ἀλύσεων ἰσθμῆς en ἰσθμῆς τῶν ἀλύσεων ; p. 46, l. 10 ἔκειτο ὁ κύριος en ὁ κύριος ἔκειτο ; p. 70, l. 4 ἄνδρας δύο en δύο ἄνδρας ; ils omettent καὶ p. 56, l. 8, ἄπιστον p. 84, l. 10, ἐν p. 96, l. 10.

l D'autre part, les quatre mss. *Parisiinus* 1175 (L), *Vaticanus* 1641 (G⁸), *Messanenensis* 26 (G¹³), *Messanenensis* 3 (G¹¹) remontent à un archétype commun (*l*). Preuves : ces quatre mss. donnent διεστηρότος au lieu de διεστηρός p. 46, l. 1 ; λέγων au lieu de ἔλεγον p. 62, l. 5 ; ἐκκαθαρῆς au lieu de ἐκκαθαρθείη p. 62, l. 8 ; πόλιτων au lieu de ὁπλιτῶν p. 76, l. 9 ; ils omettent καὶ p. 78, l. 1.

g Le *Messanenensis* 15 (G¹²) est un ms. en parchemin de 280 feuillets écrits sur deux colonnes, du xie siècle. Il contient un recueil d'homélies sur la Nativité, sur le Baptême, sur les martyrs et une série d'écrits de Basile. Il ne donne que la deuxième homélie de Grégoire de Nysse sur la Pâques, c'est-à-dire

¹ A. MANGINI, *op. cit.*, p. 6 sqq.

l'homélie de Sévère. Elle occupe les ff. 122 v° b à 133 v° a et a pour titre : *Τῷ ὁσίῳ πατρὶς ἡμῶν Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης περὶ τῆς τριημέρου ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὰς μερῶν ἀγίας γενναίας*. Ce *Messanensis* 15 (G¹²) doit avoir été révisé d'après l'archétype des *Vaticanus* 1641 (G⁸), *Messanensis* 26 (G¹³) et 3 (G¹¹). Il présente avec ces mss. les particularités suivantes : ἀναστάσεως pour ἀναγνώσεως p. 36, l. 7 ; ἐκτασιν ἄλλ' ὡς pour ἐκτασιν ἄλλως p. 54, l. 4 ; p. 44, l. 4 tous les quatre ajoutent τὴν devant τρίταν. — La collation du *Messanensis* 15 nous a été fournie par M. Pasquali.

Le *Vaticanus* 1907 (G⁶) est un ms. en parchemin, de 308 feuillets, écrits sur deux colonnes, du xiiie siècle. Ce ms. ne contient que des œuvres de Grégoire de Nysse. Il donne, l'une après l'autre, la première et la deuxième homélie de Grégoire de Nysse sur la Pâques. La deuxième homélie occupe les fol. 74 r° à 76 v°. Titre : *ὅτι κατ' ὁδὸν ἀλλήλοις ἐκκτιωθέντες οἱ εὐαγγελισταὶ διακρίως τὰ τῆς ἀναστάσεως τοῦ σωτῆρος ἰστέρησαν*. — La collation de ce ms. nous a été fournie par M. Troll.

GRUPE P. — BRANCHE k.

Le *Vaticanus* 448 (G¹¹) est un ms. en parchemin de 271 feuillets écrits sur deux colonnes, du xe siècle. Il ne contient que des œuvres de Grégoire de Nysse. Des cinq homélies sur la Pâques attribuées à ce Père, il ne donne que la deuxième, c'est-à-dire l'homélie de Sévère. Celle-ci va du fol. 234 r° au fol. 244 v°. Le texte de l'homélie présente une lacune assez importante, qui s'étend dans notre édition de la p. 62, l. 7 κατὰ μακρὸν à la p. 90, l. 5 καὶ ἐν αὐτῇ. Au bas du feuillet 242 r° une main du xiie siècle a écrit une note assez longue, pour expliquer la lacune de l'homélie et pour indiquer le moyen d'y porter remède. Nous en reproduisons la partie la plus intéressante : *ὁ παρὼν λόγος ἐλλιπὴς ἐστίν· διὰ δὲ τὴν κατὰ βλάβους πιωχίαν ἡμῶν μὴ εὐποροῦντων χάρις οὐκ ἐγράφη τὸ λαῖπον· εὐρίσκαται δὲ ὁ λόγος ἐν τῇ ἐτέρῃ ἡμῶν βιβλίῳ τῆ μακροβυλίας τῆ ἐγρήση πολλοῦς λόγους τοῦ μεγάλου τούτου φωστῆρος*. Le titre de l'homélie est : *Τῷ ἀγίῳ Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅτι κατὰ μηδὲν ἀλλήλοις ἐκκτιωθέντες οἱ εὐαγγελισταὶ διακρίως τὰ συμβεβηκότα περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἐμμανουὴλ ἰστέρησαν*. — La collation de ce ms. nous a été fournie par M. G. Pasquali.

C'est grâce à ce ms. que nous avons pu reconnaître la réelle provenance de nos quatre mss. attribuant l'homélie à Hésychius de Jérusalem et offrant un texte remanié : le ms. de Jérusalem *Sabas* I (H¹), l'*Escorialensis* Y. n. 3 (H²), le *Baroccianus* 241 (H³) et le *Parisinus* 1186 (H⁴). Comme nous le disions dans le chapitre précédent, ces quatre mss. remontent à un archétype j qui n'est que la copie d'un ms. qui attribuait l'homélie à Grégoire de Nysse. Ce groupe de quatre mss. n'a, en effet, absolument rien de commun avec les

autres mss. qui nous ont transmis des fragments de l'homélie sous le nom d'Hésychius. A part le nom de l'auteur, ils présentent un titre identique à celui de tous les plus anciens mss. qui attribuent l'homélie à Grégoire de Nysse. Leur texte se rapproche de très près de celui du *Vaticanus* 448 (G¹⁴) et ces rapprochements sont tels qu'on ne peut douter de l'existence d'un ms. *k* auquel remontent le *Vaticanus* 448 (G¹⁴) et l'archétype *j* des quatre mss. IP, H^o, H^o et H^o : les cinq mss. en question omettent καὶ après οἱ (p. 40, l. 2), νοῦ (p. 62, l. 6), ταῦτα (p. 96, l. 6); donnent ἐπ' αὐτῶ au lieu de ἐπ' αὐτοῦ (p. 46, l. 9), εὐφρονος au lieu de ἔμφρονος (p. 62, l. 6); et présentent deux fois un texte remanié : καταστάντες δὲ ἐγένοντο ὡς νεκροὶ et ἔκστασιν καὶ οὐχ ὡς ἀληθῆ τὴν ἀνάστασιν ἀλλ' ὡς ψευδῆ au lieu de καταστάντες τῷ θεῷ νεκροὶ (p. 40, l. 2-3) et ἔκστασιν ἀλλῶς ψευδῆ (p. 54, l. 4).

GRUPE *p*.

Les mss. attribuant l'homélie de Sévère à Grégoire de Nysse qu'il nous reste à examiner, sont ceux dont le texte est le plus remanié. Ils se distinguent nettement des mss. du groupe *r* par les particularités suivantes. Tout d'abord le titre de l'homélie s'y éloigne beaucoup plus que dans les autres mss. de celui des traductions syriaques. Leurs textes comprennent en outre une série d'additions communes : ils ajoutent ὁ κύριος μετὰ σοῦ après χειριτωμένη (p. 50, l. 4), καὶ après ἀλλὰ (p. 58, l. 7), ἐκ τοῦ μνημείου après κύριόν μου (p. 62, l. 8), ἀλλὰς τὰς devant ὀνομασμένους (p. 72, l. 5), πηλῶν après Ἱερουσαλήμ (p. 90, l. 3), ἀμὴν après αἰῶνος (p. 94, l. 4); ils omettent ὅτι après ἔτι ζῶν (p. 76, l. 1), et présentent la leçon ἐντελλόμενος au lieu de ἐντελλόμενον (p. 96, l. 1).

GRUPE *p*. — BRANCHE *b*.

^P De tous ces mss., le meilleur est le *Coislin* 107 (P). C'est un ms. en parchemin de 270 feuillets écrits sur deux colonnes, du XIe siècle. Son contenu est varié. Il comprend quatre des homélies de Grégoire de Nysse sur la Pâques : la première, la troisième, la quatrième et la deuxième. Celle-ci, c'est-à-dire le 77e λόγος de Sévère, occupe les ff. 82 à 92 v°. Titre : Τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης λόγος εἰς τὸ ἅγιον πάσχα καὶ ὅτι κατὰ μηδὲν ἀλλήλους ἐναντιωθέντες οἱ εὐαγγελισταὶ διαφόρως τὰ συμβεβηκότα τῇ ἀναστάσει τοῦ Ἐμμανουὴλ ἰστέρισαν. Bien qu'il appartienne à un groupe de mss. remaniés, le *Coislin* 107 est cependant utile pour la constitution du texte. Ainsi il est le seul qui ait la bonne leçon ἔτι τὸ γὰρ ἔτι (p. 72, l. 9) et le seul des mss. attribuant l'homélie à Grégoire de Nysse qui donne (p. 80, l. 7) le texte Ἐν μὲν ὄν τοῖς ἀκριβεστέροις ἀντιγράφοις. — Ms. collationné d'après une photographie.

^{G¹} Le *Monacensis* 370 (G¹) est un ms. en parchemin de 410 feuillets écrits sur

deux colonnes, du xe siècle¹. Il ne contient que des œuvres de Grégoire de Nysse. Il donne dans l'ordre les trois premières homélies sur la Pâques; la seconde occupe les ff. 141 v° à 155 r°. Titre : Τοῦ αὐτοῦ (Γρηγορίου) περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ὅτι κατὰ μηδὲν ἄλλήλοις ἐναντιωθέντες οἱ εὐαγγελισταὶ διαφόρως τὴ συμβεβηκότα τῆ ἀναστάσει τοῦ Ἐμμανουὴλ ἱστῶρησαν. Λόγος β'. — Texte collationné sur le manuscrit même que la Bibliothèque de Munich a bien voulu nous envoyer en communication à la Bibliothèque royale de Bruxelles.

Le ms. de Londres *Old Royal* 16. D. I. (G⁹) est un ms. en parchemin, du xiie siècle². Il ne contient que des œuvres de Grégoire de Nysse. Il donne la première et la deuxième homélie sur la Pâques. Celle-ci occupe les ff. 355r^o à 360v^o. Titre : Τοῦ αὐτοῦ (Γρηγορίου) περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ὅτι κατὰ μηδὲν ἄλλήλοις ἐναντιωθέντες οἱ εὐαγγελισταὶ διαφόρως τὴ συμβεβηκότα τῆ ἀναστάσει τοῦ Ἐμμανουὴλ ἱστῶρησαν. — Ms. collationné d'après une photographie.

Le *Parisinus* 503 (G¹⁶) est un ms. sur papier de 449 feuillets, du xive siècle. C'est un recueil de trente-six homélies dont les quatre premières sont attribuées à Basile et les trente-deux autres à Grégoire de Nysse. L'homélie de Sévère précède la troisième et la première homélie sur la Pâques et occupe les ff. 330 v° à 337 v°. Titre : Τοῦ αὐτοῦ Γρηγορίου Νύσσης περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ὅτι κατὰ μηδὲν ἄλλήλοις ἐναντιωθέντες διαφόρως τὴ συμβεβηκότα τῆ ἀναστάσει τοῦ Ἐμμανουὴλ ἱστῶρησαν. — Ms. collationné d'après une photographie.

Ces quatre mss. : *Coislin* 107 (P), *Monacensis* 370 (G¹), *Londiniensis* *Old Royal* 16. D. I (G⁹), *Parisinus* 503 (G¹⁶) présentent deux particularités qui semblent révéler entre eux une parenté assez étroite : ils transposent τοὺς μαθηταῖς ὑποσγόμενος ἐν ὑποσγόμενος τοὺς μαθηταῖς (p. 90, l. 1); ils omettent μελλουσῶν (p. 92, l. 3). Nous rattacherons directement à un archétype *b* le ms. P et indirectement, par l'intermédiaire de *b'*, les mss. G¹, G⁹ et G¹⁶.

GRUPE P. — BRANCHE x.

L'*Ambrosianus* C 135 *inf.* (G¹) est un ms. du xie siècle, en parchemin, de 388 feuillets³. Il ne contient que des œuvres de Grégoire de Nysse. Il nous a transmis dans leur ordre, mais sous une forme incomplète, les trois premières homélies sur la Pâques; la seconde homélie occupe les ff. 147 a 162; elle commence à διεγερθητι δει (p. 36, l. 5) et s'arrête à Ταῦτά ἐστιν (p. 98,

1. H. HARTD, *Catalogus eodd. mss. græcorum bibliothecæ R. bavaricæ* (Munich, 1806-1812), t. IV, p. 92. — 2. D. CASLEY, *A catalogue of the mss. of the king's library* (Londres, 1734), p. 254. — 3. A. MARTINI et D. BASSI, *Catalogus eodum græcorum bibliothecæ Ambrosianæ* (Milan, 1906), t. II, pp. 959-961.

l. 12). Le titre manque donc. Mais un lecteur y a suppléé en écrivant dans la marge du fol. 147 : *περὶ ἀναστάσεως τοῦ κυρίου*. — La collation de ce ms. nous a été fournie par M. Troll.

X Le *Parisinus* 521 (X) est un ms. du XIe siècle, en parchemin, de 362 pages écrites sur deux colonnes. C'est un recueil d'homélies sur divers sujets. Il ne contient, en fait d'écrits de Grégoire de Nysse, que la deuxième homélie sur la Pâques, c'est-à-dire l'homélie de Sévère. Celle-ci occupe les pages 223 à 267. Chose curieuse, elle nous est parvenue sans nom d'auteur, le titre de l'homélie de Sévère, comme d'ailleurs celui des autres écrits contenus dans ce ms., ayant été en partie arraché. Voici ce qu'il en reste : *μηδὲν ἄλλήλοις ἐναντιωθέντες οἱ εὐαγγελισταὶ διαφόρως τὰ συμβεβηκότα τῇ ἀναστάσει τοῦ Ἐμμανουὴλ ἰστέρησαν*. L'état du texte ne permet cependant pas de douter que l'homélie n'y fût attribuée à Grégoire de Nysse. — Ms. collationné d'après une photographie.

G Le *Marcianus* 67 (G^a) est un ms. en parchemin de 432 feuillets, du XIe siècle environ¹. Il ne contient que des œuvres de Grégoire de Nysse. Il donne, dans leur ordre, les trois premières homélies de Grégoire de Nysse sur la Pâques. L'homélie de Sévère y occupe les ff. 78 v° à 85 v° et a pour titre : *Τὸ αὐτῶς (Γρηγορίου) περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ὅτι κατὰ μηδὲν ἄλλήλοις ἐναντιωθέντες οἱ εὐαγγελισταὶ διαφόρως τὰ συμβεβηκότα τῇ ἀναστάσει τοῦ Ἐμμανουὴλ ἰστέρησαν*. *Αἴτιος β'*. — La collation de ce ms. nous a été fournie par M. Troll.

G^b L'*Ottobonianus* 12 (G^b) est un ms. en parchemin de 202 feuillets écrits sur deux colonnes, du XIIe siècle. Il contient, outre des écrits de Grégoire de Nysse, quelques homélies d'autres Pères et divers textes hagiographiques. Il ne nous a transmis que la deuxième homélie de Grégoire de Nysse, c'est-à-dire l'homélie de Sévère. Celle-ci présente une lacune après le feuillet 13 v°. Cette lacune s'étend dans notre édition de la p. 40, l. 3 *καταστάντες τῷ θεῷ νεκρῷ* à la p. 72, l. 11 *Τὸ δὲ λίαν πρὸς σαρκινῶν*. Titre : *Τὸ ἐν ἀγίοις πατρὶς ἡμῶν Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τῆς ἁγιογράφοις καὶ ὅτι κατὰ μηδὲν ἄλλήλοις ἐναντιωθέντες οἱ εὐαγγελισταὶ διαφόρως τὰ συμβεβηκότα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἐμμανουὴλ ἰστέρησαν*. — Ms. collationné d'après une photographie. M. Franchi de Cavalieri a bien voulu se charger de la collation d'un feuillet de ce manuscrit qui n'avait pas été photographié parce qu'il n'était pas à sa place.

G^c Le *Vindobonensis theologicus* 42 (G^c) est un ms. sur papier de 238 feuillets, du XIVe siècle². Il ne contient que des œuvres de Grégoire de Nysse. Il donne, dans leur ordre, les trois premières homélies de Grégoire de Nysse sur la

1. ZANETTI, *Græca d. Bibliotheca Marcæ codicum manuscriptorum* (Venise, 1749, fol.), p. 45.

2. D. VON NESSEL, *Catalogus sive recensio specialis omnium codicum manuscriptorum graecorum necnon latinorum orientalis augustissimae bibliothecae Vindobonensis* (Vienne, 1699, fol.), t. I, pp. 122-125.

Pâques. L'homélie de Sévère occupe les ff. 153 v° à 160 a. Il a pour titre : Τοῦ ἀγίου (Γρηγορίου) περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ὅτι κατὰ μὲν ἀλλήλους ἐκπιπιθῆντες οἱ εὐαγγελισταὶ διαφέρουσιν ἐν συμβεβηκότα τῆ ἀναστάσει τοῦ Ἐμμανουὴλ ἱστορήσαν. — Ms. collationné d'après une photographie.

Ces cinq derniers mss. : *Ambrosianus* C 135 (G¹), *Parisinus* 521 (X), *Marcianus* 67 (G²), *Ottobonianus* 42 (G³), *Vindobonensis theologicus* 42 (G⁴), forment un groupe à part (*x*) dans la série des mss. qui attribuent l'homélie à Grégoire de Nysse; ils sont caractérisés par les omissions suivantes : δὲ, p. 44, l. 14; οὐκ ἐμμανουὴλ νῦν ἀλλ' ὑγὼν τοῖς ἀδελφοῖς, p. 66, l. 9; καὶ Μαρτίαν τὴν Ἰωσά, p. 88, l. 10.

D. Conclusion.

Le texte grec de la 77e homélie de Sévère, tel que nous l'avons établi, repose :

A) sur les fragments transmis directement sous le nom de Sévère par le *Coislin* 195 (S) et le *Coislin* 23 (Z). Le *Coislin* 23 n'étant qu'une copie du *Coislin* 195, nous ne l'avons mis à contribution que là où l'archétype faisait défaut.

B) sur les mss. attribuant l'homélie de Sévère à Hésychius de Jérusalem et présentant un texte non remanié. Ce sont : le *Coislin* 195 (Sⁿ), le *Parisinus* 186 (R) et le *Laudianus* 33 (O), qui ne contiennent que des fragments, et le ms. de Cambridge B. 8. 7 de la *Trinity College library* de Cambridge (C), qui contient environ la première moitié de l'homélie. Ces divers mss. remontent à un archétype *h*. — Nous avons écarté tout le groupe de mss. attribuant l'homélie à Hésychius, qui présentent un texte remanié. Ces mss. proviennent, en effet, d'un archétype *j* qui attribuait l'homélie à Grégoire de Nysse.

C) sur trois mss. attribuant l'homélie de Sévère à Grégoire de Nysse : le *Vaticanus* 1990 (V) et le *Parisinus* 1175 (L), les meilleurs représentants du groupe *r*; le *Coislin* 107 (P), le meilleur représentant du groupe *p*.

S'il nous a été possible de nous contenter d'un si petit nombre de mss. pour établir le texte grec de l'homélie de Sévère, c'est parce que les versions syriaques nous ont permis de reconnaître les mss. qui avaient réellement de l'importance pour la constitution du texte.

III. — TRADITION INDIRECTE.

VERSIONS SYRIAQUES

A. La version du VIe siècle (Δ).

Un seul manuscrit, le *Vaticanus* syriaque 142 (Δ)¹, nous a transmis la 77e homélie de Sévère dans la version du VIe siècle. Ce *Vaticanus* est un ms.

1. La version du VIe siècle n'étant conservée que dans ce seul ms., contemporain du traducteur, nous notons par le même sigle Δ la version et le ms.

sur parchemin de 124 feuillets, écrits sur trois colonnes, en belle écriture estranghélo. Il se termine par une note disant qu'il a été acheté le 30 juillet 887 pour le couvent de Scété, à l'époque où Théodore en était l'archimandrite¹. L'auteur de cette note n'a pas indiqué l'ère d'après laquelle il comptait, mais cette ère doit être celle des Séleucides, dont les Syriens avaient l'habitude de se servir. C'est donc le 30 juillet 576 de notre ère (date à laquelle correspond le 30 juillet 887 de l'ère des Séleucides) que le *Vaticanus* 142 est entré au couvent de Scété. Ce couvent est le fameux couvent de Notre-Dame des Syriens situé dans le désert de Scété ou de Nitrie, en Égypte.

Le *Vaticanus* 142 contient les homélies 73 à 101. La 77e homélie occupe les feuillets 15 v°-17 v°, 9 r° et v^o, 21 r°-24 v°. Les feuillets, on le voit, sont en désordre. M. Levi della Vida a eu l'obligeance de rechercher et la bonne fortune de retrouver le feuillet dont nous avons constaté la disparition entre les feuillets 17 et 21. Nous lui exprimons ici toute notre reconnaissance. Mais les feuillets du *Vaticanus* 142 ne sont pas seulement en désordre, ils ont encore été généralement endommagés par l'eau². La plupart des feuillets sont plus ou moins effacés par endroits, et plusieurs sont même à peu près illisibles. De ce nombre sont notamment les feuillets 23 et 24 qui contiennent la fin de la 77e homélie.

Nous avons vu, au début de cette introduction, que la version syriaque du vi^e siècle avait été composée, selon toute apparence, par Paul de Callinice, vers l'an 528³. On pourrait croire qu'une version exécutée de si bonne heure et conservée dans un manuscrit en quelque sorte contemporain du traducteur⁴, devrait donner une image des plus fidèles du texte original. Or, il se fait que cette version a moins d'importance pour la constitution du texte grec que celle de Jacques d'Édesse qui lui est postérieure de plus d'un siècle et demi. Cela tient, d'une part, à ce que le traducteur du vi^e siècle — que nous désignerons dorénavant sous le nom de Paul de Callinice — n'était pas à la hauteur de sa tâche; d'autre part, à ce que son œuvre a été transcrite par un scribe négligent. Paul de Callinice ne semble pas avoir bien possédé la langue grecque. Chaque fois qu'un mot ou une phrase sont un peu difficiles, sa traduction devient libre, voire même fautive. De son côté, le scribe qui a transcrit le *Vaticanus* 142 ne semble pas avoir apporté beaucoup de soin à son travail. Il a omis et mal transcrit plus d'un mot du manuscrit qu'il avait sous les yeux.

Nous avons reproduit fidèlement le texte de la version de Paul de Cal-

1. ÉT.-ÉV. ASSÉMANI et J.-S. ASSÉMANI. *Bibliothecae apostolicae Vaticanae codicum manuscriptorum catalogus*, t. III. Rome, 1759, p. 245. — 2. Ce ms. doit être du nombre de ceux qui tombèrent dans le Nil lorsque Assémani les transporta du couvent de Notre-Dame des Syriens à la Bibliothèque du Vatican. — 3. P. IX-2. — 4. *Ibid.*

linée. Nous nous sommes contenté de corriger dans l'apparat critique les fautes de traduction et de transcription qu'elle contient.

Nous avons étudié la version de Paul de Callinice d'après une magnifique photographie. Pour le feuillet 9, nous avons utilisé une excellente copie due aux bons soins de M. Levi della Vida.

B. La version de Jacques d'Édesse (Θ).

Deux manuscrits nous ont transmis la 77e homélie dans la version de Jacques d'Édesse : l'*add.* 12159 du British Museum et le *Vaticanus* syriaque 141.

L'*add.* 12159 (L) est un énorme in-folio sur parchemin de 313 feuillets, écrits sur deux colonnes en beaux caractères jacobites. Il est daté de l'an 867/8 de notre ère. Des moines en firent don en 894/5 au convent de Notre-Dame des Syriens du désert de Scété où il resta jusqu'en 1838, époque à laquelle il prit le chemin du British Museum¹.

Ce magnifique manuscrit contenait anciennement la collection complète des homélies de Sévère, rangées année par année dans l'ordre même où elles avaient été prononcées. Ces homélies (ἡμερησίου ἐπιθρόνου) étaient au nombre de 125. Aujourd'hui, par suite de la disparition d'un certain nombre de feuillets, plusieurs homélies font défaut et d'autres sont mutilées. La 77e homélie va du fol. 158 r° b au fol. 163 r° b. Ces feuillets sont en bon état; toutefois l'encre est effacée par endroits sur les feuillets 162 v° et 163 r°.

L'*add.* 12159 ne nous a pas transmis le nom de l'auteur de la version qu'il contient, mais nous savons par le *Vaticanus* syriaque 141 que cette version est due à Jacques d'Édesse.

Le *Vaticanus* syriaque 141 (V) est un manuscrit sur parchemin de 215 feuillets, écrits sur deux colonnes en caractères estranghélo. Il renferme les homélies 43-91 inclusivement. Une clause nous apprend que la version du *Vaticanus* 141 a été faite par Jacques d'Édesse, en l'an 1012 de l'ère des Séleucides, c'est-à-dire en l'an 700/1 de notre ère². Comme l'*add.* 12159 présente pour la 77e homélie la même version que le *Vaticanus* 141, il s'ensuit que l'un et l'autre manuscrits contiennent la version de Jacques d'Édesse.

La clause du *Vaticanus* 141, à laquelle nous venons de faire allusion, dit que la version de Jacques d'Édesse a été faite « avec soin d'après le texte grec ». Cela n'est pas tout à fait exact, à notre avis. La tâche de Jacques d'Édesse a plutôt consisté à réviser minutieusement la version du vi^e siècle

1. La description de l'*add.* 12159 est empruntée en grande partie à l'introduction que M. Kugener a placée en tête de l'édition qu'il a donnée d'un extrait de la 123e homélie de Sévère; cf. M.-A. KUGENER et F. CUMONT, *Recherches sur le Manichéisme* (Bruxelles, 1912), p. 85 et suiv. — 2. LL.-LV. ASSEMANI et J.-S. ASSEMANI, *op. cit.*, t. III, p. 240.

d'après un bon texte original. « Jacques d'Édesse était bien préparé pour corriger, d'après le grec, la traduction parfois infidèle ou inintelligible de son prédécesseur. Après avoir étudié le grec au couvent de Kennesré, situé sur la rive gauche de l'Euphrate, en face d'Europos, il était allé compléter ses connaissances dans cette langue à Alexandrie. Plus tard, il renoua les études helléniques dans le couvent d'Eusebona, du district d'Antioche, où pendant douze ans il expliqua les Écritures d'après le texte grec¹ ». Jacques a serré le grec d'aussi près que possible. Il a traduit scrupuleusement tous les mots du texte grec, n'hésitant pas à rendre un mot grec pour deux mots syriaques lorsqu'il le jugeait nécessaire. C'est le cas notamment pour certains mots composés². Quelquefois il a reproduit le mot même de l'original grec, en le faisant suivre de sa traduction syriaque. Cette traduction est alors annoncée par le mot ܘܟܘܢ « c'est-à-dire³ ». Lorsque Paul n'a pas bien compris le texte original ou qu'il l'a rendu très librement, la version de Jacques s'écarte complètement de celle de son prédécesseur. Elle n'en est cependant qu'une révision. Jacques reproduit, en effet, littéralement la version de Paul chaque fois qu'il n'y a pas lieu de la remanier. Bien plus, il lui arrive de la reproduire par distraction là où il aurait dû la corriger. On peut dire que presque toutes les inexactitudes qui déparent la version de Jacques sont imputables à celle de Paul⁴. Les inexactitudes propres à Jacques sont rares. Nous n'en avons relevé que deux : à la p. 52, l. 10, Jacques a lu *ὑπονοσήσασαν* au lieu de *ὑπονοστήσασαν* et à la p. 66, l. 12 *καὶ θεός* au lieu de *ὁ θεός*.

Nous avons vu que l'*Add.* 12159 était daté de l'an 867/8 de notre ère. Le *Vaticanus* 141 n'est pas daté, mais il est certainement antérieur au ms. du British Museum, à en juger d'après son écriture et d'après la correction de son texte. L'*Add.* 12159 et le *Vaticanus* 141 sont tous les deux des mss. très soignés. Ils ne diffèrent généralement l'un de l'autre que par des variantes purement orthographiques. Mais lorsque les variantes se transforment en leçons, la préférence doit presque toujours être donnée au ms. du Vatican⁵.

Le *Vaticanus* 141 est malheureusement en fort mauvais état. Il doit aussi être du nombre des mss. qui tombèrent dans le Nil, car, en beaucoup d'endroits, l'eau en a presque entièrement effacé l'écriture.

Si V était mieux conservé, nous aurions reproduit son orthographe. Mais comme il est souvent illisible, nous avons préféré reproduire l'orthographe de L pour avoir une orthographe uniforme⁶. Nous n'avons pas relevé dans l'apparat critique toutes les variantes orthographiques de V. Nous avons

1. KUGENER et CUMONT, *Recherches sur le Manichéisme*, p. 88. — 2. On verra dans l'apparat critique, où ces mots sont relevés, que ce sont généralement des verbes composés. — 3. Au lieu de ܘܟܘܢ on trouve deux fois ܘܟܘܢܘܢ. — 4. Cf., par exemple, p. 41, l. 13; p. 43, l. 9; p. 73, l. 6; p. 75, l. 6; p. 93, l. 4. — 5. Cf., par exemple, p. 35, l. 6; p. 43, l. 7; p. 45, l. 7; p. 59, l. 7; p. 77, l. 2 et 9; p. 91, l. 6; p. 97, l. 5. — 6. Nous avons toutefois emprunté à V quelques points diacritiques.

façon, mais différemment, et ils ne savent qui des quatre ils doivent croire.

Sévère reconnaît que les récits des évangélistes présenteraient des contradictions s'ils relaient les mêmes faits. Mais tel n'est pas le cas. Les récits se rapportent à quatre arrivées différentes des femmes au tombeau. Les femmes s'y sont, en effet, rendues, d'après Sévère, non pas une fois, mais quatre fois de suite, et chaque évangéliste décrit une de ces arrivées successives. Matthieu expose celle qui eut lieu *ὀψὲ τῶν σαββάτων*, c'est-à-dire, d'après l'interprétation de Sévère, *bien tard après la semaine*, qui finit, dit-il, le samedi, après le coucher du soleil; Jean raconte l'arrivée du *matin lorsque l'obscurité régnait encore*, Luc celle de *la première aurore*, enfin Marc celle de *la lever du soleil*.

La démonstration de Sévère est suivie d'une dissertation sur les trois Marie dont il est question dans les évangiles, et sur la promesse que le Seigneur fit à ses disciples de se montrer à eux en Galilée, et qu'il devança en leur apparaissant déjà à Jérusalem.

Nous ne dirons que quelques mots des sources auxquelles Sévère a puisé pour écrire sa 77e homélie, laissant à d'autres le soin de traiter la question dans toute son ampleur.

Sévère a utilisé un écrit d'Eusèbe dont il n'existe plus aujourd'hui que des fragments grecs et syriaques et un résumé grec de date postérieure¹. Il s'agit du traité *Περὶ τῶν ἐν εὐαγγελίοις ζητημάτων καὶ λύσεων*² ou *Περὶ διαφορῶν εὐαγγελίων*³. Ce traité comprenait deux parties : dans la première, Eusèbe s'efforçait d'expliquer les divergences que les récits de l'enfance de Jésus présentaient entre eux; dans la seconde, il s'occupait des contradictions qui semblent exister entre les récits des quatre évangélistes relativement à la résurrection⁴. C'est la seconde partie de ce traité que Sévère a mise à contribution dans son homélie. Pour autant qu'on peut en juger d'après le résumé que l'on possède du traité d'Eusèbe, les emprunts de Sévère semblent assez importants. C'est ainsi qu'il reprend tout le raisonnement d'Eusèbe pour expliquer le sens qu'on doit donner à *σάββατα*, pour déterminer les différentes rencontres de Jésus et de Marie après la résurrection, pour établir comment il faut ponctuer *Ἄναστὰς δὲ πρῶτῃ σαββάτων ἐφάνη πρῶτον τῇ Μαριδάλμαρῃ* (Marc, xvii, 1); il lui emprunte aussi la discussion à propos des anges que les femmes rencontrèrent au tombeau, le renseignement relatif à la fin de l'évangile de Marc⁵, etc.

1. Le résumé grec figure dans MIGNE, *Patr. gr.*, t. XXII, col. 879-1006. — 2. Ce traité est souvent cité sous le titre de *Questions et solutions évangéliques ad Marinum* ou simplement sous celui de *Ad Marinum*. — 3. C'est le titre donné par saint Jérôme, qui a également utilisé le traité d'Eusèbe dans sa 53e lettre et surtout dans sa 12e lettre *ad Helibium*; MIGNE, *Patr. lat.*, t. XXII, col. 588 et col. 586 et suiv. — 4. Cf. O. BARDELEBEN, *Patrologie*, 3e édit. (Fribourg-en-Brisgau, 1910), p. 279. — 5. LOISY, *L'Évangile selon Marc* (Paris, 1912), p. 586, estime qu'Eusèbe a emprunté lui-même ce renseignement à Origène. On sait que le ms. arménien 229 de la Bibliothèque s^c Etchmiadzin donne, comme auteur de la finale de Marc, le prêtre Ariston.

VI. — ÉDITIONS ANTÉRIEURES DE L'HOMÉLIE.

A. *Sous le nom de Grégoire de Nysse.*

La 77e homélie de Sévère parut pour la première fois sous le nom de Grégoire de Nysse en 1615 dans la collection des œuvres de ce Père, publiée par Fronton du Duc : *Sancti Patris nostri Gregorii episcopi Nysseni opera omnia quae reperiri poterunt graece et latine nunc primum ex mss. codd. in lucem edita et in duas tomos divisa, curante Frontone Ducaco*, Paris, 1615, 2 vol. in-fol. L'homélie de Sévère occupe les col. 832 sqq. du tome II; elle est accompagnée d'une traduction due à Laurentius Sifanus; cette traduction ne correspond pas au texte grec édité.

Le ms. qui a servi de base à cette édition appartient à la même famille que le ms. du British Museum *Old Royal* 16. D. 1 (G⁹).

Le texte contient un assez grand nombre de fautes d'impression; par exemple : *λωποδοτείν* pour *λωποδοτείν*; *ἀββωμάτων* pour *ζωωμάτων*; *βιβου* pour *βιβου*; *ζηητιζός* pour *ζηητιζός*; *τῶτες* pour *τῶτο*.

À part ces fautes d'impression, l'éditeur a tiré, semble-t-il, tout le parti possible du ms. dont il s'est servi.

En 1638 parut une seconde édition chez Morel à Paris : *Sancti Patris nostri Gregorii episcopi Nysseni opera nunc de novo correctius et accuratius edita, aucta et notis, nec non indicibus necessariis ornata et in tres tomos distributa; Parisiis, sumptibus Argidii Morelli*, 1638. C'est une réimpression de l'édition de 1615 augmentée des notes publiées en 1618 par Gretser.

L'impression est beaucoup plus soignée que dans l'édition de 1615; à peine y rencontre-t-on deux ou trois erreurs : *ακρὸς* pour *σφρὸς*; *τὸ Ἰησοῦν* pour *τὸν Ἰησοῦν*, *κατεργόνησας* pour *κατεργόνησας*.

Au point de vue critique, le texte est sensiblement le même que celui de l'édition de 1615; à remarquer une correction nécessaire de *Μαζιαν* en *μαζυριαν*.

On pourrait montrer par des exemples que l'éditeur s'est parfois laissé influencer par la traduction latine pour constituer son texte.

Dans son édition de 1858 : *Sancti Patris nostri Gregorii Nysseni opera quae reperiri poterunt omnia nunc de novo correctius et accuratius edita et multis aucta*¹, Migne s'est contenté de reproduire le texte, la traduction latine et les notes de l'édition de 1638. Son édition a l'avantage d'être plus commode, mais le texte en est assez négligé. Il contient des erreurs qui témoignent du peu de soin du typographe : *κατὰ τὴν δύσιν* pour *μετὰ τὴν δύσιν*; *μετὰ Μάριον* pour *κατὰ Μάριον*; *κατηργόνησας* pour *κατεργόνησας*.

1 Migne, *Patrologia graeca*, t. XLVI, col. 628-632.

B. *Sous le nom d'Hésychius.*

En 1648, l'homélie de Sévère fut publiée sous le nom d'Hésychius de Jérusalem par Combefis : *Græco-lat. Patrum Bibliothecæ novum auctarium. Tomus duplex.* Paris, 1648, in-fol. (t. II, pp. 773-774). Combefis a simplement réédité le texte de l'édition de Grégoire de Nysse de 1638, en le corrigeant d'après un ms. de Paris attribuant l'homélie à Hésychius de Jérusalem qui est, aux yeux de Combefis, le véritable auteur de l'homélie¹. Le ms. de Paris, que Combefis appelle un *Regius antiquus satis codex ac probatus*, ne peut être que le *Parisinus* 1186 (H^p) : toutes les variantes que Combefis a reléguées en marge (en les faisant précéder de l'abréviation *Reg.*) et tous les passages qui diffèrent du texte de l'édition de 1638, correspondent au texte du *Parisinus* 1186.

Combefis n'a pas fait une nouvelle traduction de l'homélie, mais s'est borné à corriger, avec assez de soin, celle de Sifanus, d'après le nouveau texte qu'il éditait.

L'édition de Combefis est de beaucoup supérieure à celle de 1638. Toutefois, comme elle repose sur un ms. assez récent — il est daté de 1306 — elle est loin de donner une image fidèle du texte original de l'homélie de Sévère.

C. *Sous le nom de Sévère.*

En 1715, Montfaucon publia dans sa *Bibliotheca Coisliniana* (Paris, in-fol., p. 68-75), d'après le *Coislin* 23, un grand fragment — le premier extrait — de l'homélie de Sévère, qu'il accompagnait d'une traduction latine. Il croyait ce texte inédit et le mentionnait expressément comme tel dans la partie de la préface où il énumérait les *anecdota*. L'erreur de Montfaucon fut relevée en 1788 par Galland, au t. XI de sa *Bibliotheca veterum Patrum (Prolegomena, p. vi)*, qui fit remarquer que l'*anecdoton* en question était un extrait d'une homélie d'Hésychius de Jérusalem, rangée anciennement par erreur parmi les œuvres de Grégoire de Nysse. Galland se ralliait donc à la thèse de Combefis, et n'attachait aucune importance à l'en-tête qui attribuait, dans le *Coislin* 23, l'extrait de l'homélie à Sévère d'Antioche².

Montfaucon avait trouvé, non sans raison, l'argumentation de Sévère assez embrouillée. Elle l'était d'autant plus pour lui que le ms. où il la lisait donnait souvent un texte incompréhensible. C'est ainsi que tout au commencement du fragment, là où la discussion porte sur le pluriel *σὺλλεξτε*, le *Coislin* 23 donne le singulier *σὺλλεξτω*; qu'à la p. 75 de son édition, la corruption de *ἡ γὰρ* en *εἰ γὰρ* transforme un raisonnement très simple en une véritable énigme.

1. L'argumentation de Combefis au sujet du véritable auteur de l'homélie — Hésychius de Jérusalem — est développée dans une note qui suit le texte de l'homélie (p. 773-777). M. Kugener l'a résumée dans la *Revue de l'Orient Chrétien*, 1898, p. 436. — 2. Pour plus de détails sur cette question, voir KUGENER, *Revue de l'Orient Chrétien*, 1898, p. 435 et suiv.

En 1844, Cramer publia dans ses *Catenae graecorum Patrum in novum Testamentum* (Oxford) la chaîne contenue dans le *Coislin* 23. Tous les fragments de la 77e homélie de Sévère figurant dans ce ms., virent alors le jour¹. L'édition de Cramer n'est toutefois qu'une édition purement diplomatique, qui ne dispense même pas, à cause du peu de soin avec lequel elle a été faite, de recourir au texte original. Le premier fragment est donné au t. I, p. 243-251; le second et le troisième au t. II, p. 402 et p. 403-404.

VII. — LISTE DES ABBRÉVIATIONS EMPLOYÉES DANS L'APPARAT CRITIQUE.

Sévère	{	S = Coislin 195. — S ² = S deuxième main ² .
	{	Z = Coislin 23.
Hésychius de Jérusalem	{	C = ms. B. 8. 7 de la <i>Trinity College library</i> de Cambridge. — C ² = C deuxième main.
		S ^H = Coislin 195. — S ^{H2} = S ^H deuxième main.
		O = ms. d'Oxford <i>Laudianus</i> 33.
		R = <i>Parisinus</i> 186.
		h = accord de C S ^H O R.
	r = accord de O R.	
Grégoire de Nysse	{	V = <i>Vaticanus</i> 1990.
		L = <i>Parisinus</i> 1175.
		P = Coislin 107.
		v = accord de VL.
		g = accord de VLP.
	ll = accord de tous les mss. grecs.	
Versions syriaques	{	Δ = version syriaque de Paul de Callinice et <i>Vaticanus</i> syriaque 142.
		Θ = version syriaque de Jacques d'Édesse.
		L = add. 12.159 du British Museum.
		V = <i>Vaticanus</i> syriaque 141.
		L ^m = note marginale de L.
		V ^m = note marginale de V.
Σ = accord de Δ Θ.		
	+ = addit, addunt.	
	∴ = omittit, omittunt.	
	∞ = transponit, transponunt.	
	⋮ = mots illisibles dans Δ.	

1. Le fragment du *Coislin* 23 (fol. 111 v.) attribuant l'homélie à Hésychius de Jérusalem parut alors également t. I, p. 256. — 2. Sauf indication contraire, S désigne le premier fragment de Sévère.

ΣΕΥΗΡΟΥ
 ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

λόγος ος'

ΤΟΤΙ ΚΑΤΑ ΜΗΔΕΝ ΛΑΜΒΑΘΗΣ ΕΝΑΝΤΙΘΕΤΕΣ ΟΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΑΙ ΔΙΑΦΟΡΩΣ ΤΑ ΣΥΜΒΕΒΗΚΟΤΑ
 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΑΡΙΣΤΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΣΤΟΡΙΗΣΑΝ, ΑΤΙΝΑ
 ΕΝ ΗΑΣΗ ΚΥΡΙΑΚΗ ΝΥΚΤΙ ΑΝΑΓΝΩΣΚΟΜΕΝ.

Πάντες μὲν, ὡς εἶπεν, ἀποδέχονται τὴν ἐν τῇ κυριακῇ νυκτὶ παρ' ἡμῶν εἰσαγγελθεῖσαν ἀρμολογίαν τῶν ἱερῶν εὐαγγελίων ἀνάγνωσιν περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· τινὲς δὲ τὸ μὲν ὠφελείσθαι ὁμολογοῦσιν, πυκνότερον δὲ πῶς ἀκροῦσθαι δοκῶντες ταρτατῆσθαι φασί. τῶν εὐαγγελιστῶν μὴ τὰ αὐτὰ λεγόντων περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος, ἀλλ' ἐναντία καὶ τὸν ἀκρατὴν μᾶλλον πρὸς τὴν ἀπιστίαν

S (pour le titre). C (+ pour le titre) OR r) = h. VL (r) + P = g. ΔΘ = Σ.

1-2. Σευήρου ἀρχιεπισκόπου ἀντιοχείας S (fragm. 1) Σευήρου ἀντιοχείας S (fragm. 2 et 3) du même (Sévère, archevêque et patriarche d'Antioche) Σ Ἰουαχίου πρεσβυτέρου ἱεροσολύμων h Τοῦ ἁγίου γρηγορίου ἐπισκόπου νόσσης V Τοῦ αὐτοῦ γρηγορίου ἐπισκόπου νόσσης L Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν γρηγορίου ἐπισκόπου νόσσης P. — 3. λόγος εζ Σ ἀπὸ λόγου ος' S (fragm. 2 λόγος β' L λόγος P S (fragm. 1 et 3) h V. — 4-5. ἡν-ιστ-όρησαν Σ RA ajoutent toutelois- oi δ' après εὐαγγελισται I. 4) περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κῦ ἡμῶν τῷ χθ καὶ ὅτι κατὰ μηρὸν ἀλλήλοισ ἐναντιωθέντες οἱ εὐαγγελισται διαφέρω· τὰ συμβεβηκότα περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ ἑμμανουὴλ ἰστώρησαν V εἰς τὸ ἅγιον πάσχα καὶ ὅτι κατὰ μηρὸν οἱ εὐαγγελισται διαφέρω· τὰ συμβεβηκότα τῇ ἀναστάσει τοῦ ἑμμανουὴλ ἰστώρησαν P ὅτι συμφωνοῦσιν οἱ τέσσαρες εὐαγγελισται περὶ τὴν παγκόσμιον ἀνάστασιν καὶ εἰς τὰ μωροιστά C εἰς τὸ ἅγιον πάσχα καὶ εἰς τὴν ἁγίαν ἀνάστασιν τοῦ κῦ ἡμῶν τῷ χθ L. — 5. καὶ >R. — 5-6. ἀπνα-ἀναγινώσκωμεν Thif. (ἀπρὸς Σ (Δ α toutelois ἄτινα καὶ) >H. — 7. μὲν + ἀγαπητοὶ g ἀποδέχονται g Σ ἀπεκδέχονται C τὴν] τῆς V (ἰσαγγελθεῖσαν) σιγήθησαν V. — 9. τινὲς δὲ CΣ τινὲς μέντοι g πυκνότερον δὲ CΠΣ πυκνότερον τε r.

LXXVIIe HOMÉLIE DE SÉVÈRE ARCHEVÊQUE D'ANTIOCHE

QUE LES ÉVANGÉLISTES NE SE SONT CONTREDITS EN BIEN LES UNS LES AUTRES
 LORSQU'ILS ONT RACONTÉ DIFFÉREMENT LES FAITS RELATIFS A LA RÉSUR-
 RECTION DU CHRIST, NOTRE DIEU ET NOTRE SAUVEUR, FAITS QUE NOUS LISONS
 LA NUIT DE CHAQUE DIMANCHE.

Tous, pour ainsi dire, approuvent la lecture des Évangiles sacrés que nous avons instituée à propos, la nuit du dimanche, au sujet de la résurrection de notre grand Dieu et Sauveur, Jésus-Christ. D'aucuns reconnaissent, il est vrai, qu'ils en retirent profit, mais estimant qu'ils l'entendent trop fréquemment en quelque sorte, ils déclarent qu'ils en sont troublés, les évangélistes ne disant pas les mêmes choses à propos des mêmes faits, mais des choses qui se contredisent et qui entraînent plutôt l'auditeur vers l'inér-

ἀγοντα. Τὸν γὰρ πιστευτέον; Ματθαίω γράφονται τὴν ἀνάστασιν ὡς γεγενῆσθαι τῶν σαββάτων, ἢ Ἰωάννη ταῦτο τοῦτο συμβέβηκεναι πρῶτ' εἶ σοκτίας οἴσης ἱστορηκῆτι, ἢ Λουκᾶ καὶ Μάρκω τῶ μὲν ὄρθρον βαθεῖν, τῶ δὲ ἀνατολῆν ἡλίου τὸν αὐτὸν καιρὸν ὀνομάσαντι; Πρὸς οὖν τὴν τοῦ ὑποκειμένου προβλήματος λύσιν καὶ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν φητῶν ἀναφυσμένων ζητήσεων, διεγερθῆναι δεῖ πρὸς τοῦ ἀναστάντος θεοῦ καίπερ ἀσθενεῖς ὄντας ἡμεῖς, καὶ τὴν ἐρμηνεῖαν παραστήσαι σαφῆ. Καὶ γὰρ ὁ τὸ σπέρμα τῆς ἀναγνώσεως καταβαλλόμενος καὶ ταύτην πλατύνας ἐν ταῖς ἀπάντων ἀκοαῖς, δίκαιός ἐστιν καὶ τῶν ῥύπτων ἐντεῦθεν ἐρωτημάτων ἀποδοῦναι τὸν λόγον. Τοῦτο δὲ καὶ ποιῆσαι περιήσομαι καὶ ἐξ αὐτῶν ὧν οἱ ἐπαπορήσαντες ἔπρασαν τὴν λύσιν ἐπαγαγεῖν.

Οὐδὲ γὰρ εἶπον οἱ τῶν εὐαγγελίων ἱεροὶ συγγραφεῖς, ὡς σαββάτων ἢ παρωγχατός τοῦ πλείονος τῆς νυκτός ἢ ὄρθρου πάλιν ἢ μετὰ τὴν τῆς ἡμερᾶς ἀκτίνος βολὴν, ἐγγαγέθαι

G + à partir de 10 (ὡδὲ) OR (r = h. VL (r) + P = g. Δθ = Σ.

1. ἀγοντα G ἐνάγοντα PL ἀγοντα οὐ ἐνάγοντα Σ ἐπάγον V. — 2. τῶν σαββάτων PΣ τῶ σαββάτω G r ἢ > PL. ταῦτο τοῦτο g τοῦτο αὐτό C. πρῶτ' εἶ σοκτίας οἴσης g Σ πρῶτ' αὐτότου ἀγμῶν ὄντος C. — 3. ὄρθρου V βαθύ L τῶν² το P. — 4. οὖν] ὅν G λύσιν προβλήματος ω C καὶ > C. κατὰ > C. — 5. ῥύπτων g τῶν ῥυπτῶν C. — 6. καὶ καίπερ θ. — 7. καταβαλλόμενος Σ καταβαίόμενος II. — 8. ἐνρύπτων V. — 9. τὴν λύσιν λύσιν τὸν λόγον P. — 10. ὡδὲ CGθ οὐ r et peut-être Δ τῶν εὐαγγελίων οἱ ω r σαββάτω C. — 11. τὴν > V ἐγγαγέθαι > C.

dulité. Car qui faut-il croire? Matthieu qui écrit que la résurrection a eu lieu ὡς τῶν σαββάτων¹, Jean qui a raconté que le même fait s'est produit *le matin lorsque l'obscurité régnait encore*², ou Luc et Marc qui ont appelé le même moment, l'un *première aurore*³, l'autre *lever du soleil*⁴? Pour résoudre le problème qui nous est soumis et les autres questions qui naissent de l'examen du texte de l'Écriture, nous devons, malgré notre faiblesse, être encouragé par le Dieu qui est ressuscité⁵ et présenter une explication qui soit claire⁶. Car celui qui a répandu la semence de la lecture et qui l'a fait grandir dans les oreilles de tous, il est juste qu'il rende aussi compte des questions qu'elle soulève. Je vais essayer de le faire, et de déduire la solution des questions des paroles mêmes de ceux qui les ont soulevées.

Les rédacteurs sacrés des Évangiles n'ont pas dit que le Seigneur est ressuscité soit ὡς σαββάτων, soit quand la plus grande partie de la nuit s'était écoulée, soit encore à l'aurore, soit lorsque le soleil avait déjà lancé ses rayons.

1. Matth. XXVIII, 1. — On verra plus loin que Sévère donne à ces mots le sens de « bien tard après la semaine ». — 2. Jean. XX, 1. — 3. Luc. XXIV, 1. — 4. Marc. XVI, 1. — 5. C'est-à-dire : « nous devons être encouragé, bien que notre faiblesse nous rende indigne de l'être ». — 6. Jacques d'Édessa a traduit en ἵσμι καὶ καίπερ au lieu de καίπερ tout seul : « nous devons être encouragé par le Dieu qui est ressuscité et présenter, malgré notre faiblesse, une explication qui soit claire ».

τὸν κύριον· οὕτω γὰρ ἂν ἐναντίωσις ἦν, τὸ ἐν πρᾶγμα τῶν συγγεγραφῶτων οὐκ ἐν ἐνὶ
 μᾶλλον, ἀλλ' ἐν διαφόροις ἱστορησάντων γεγενῆσθαι καιρῶν· ἀλλὰ τὰς γυναῖκας ἔγραψαν
 ἄλλοτε ἄλλως ἐπιπαρηγεσῆσθαι τῷ τάφῳ καὶ οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν· (πῶς γὰρ τὰς
 διαφόρους ἐλυθούσας;) πᾶσαι δὲ ὁμοίως ἀκηκούσιναι πρὸς τῶν ἀγγέλων περὶ τοῦ σωτήρος
 ὅτι Ἠγήθη, οἷα ἴσται ὧδε, μὴ προστεθέντος τοῦ πότε, ὡς κατ' ἐκείνην μὲν ὁμολογουμένως
 καὶ συμφώνως τὴν θείαν νύκτα τῆς ἀναστάσεως γενομένης, μηδενὸς δὲ τὴν ὥραν ἐπισυ-
 μνησκόμενου, τὴν πᾶσιν ἄγνωστον πλὴν τοῦ ἀναστάντος θεοῦ καὶ τοῦ πατρὸς, τοῦ μόνου
 γνωσκόντος· οὕτω τὸν υἱὸν ὡς αὐτὸς ἔγνωσται τῷ υἴῳ, καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ πάντα
 ἐρευνῶντος καὶ τὰ βῆθη τοῦ θεοῦ.

Ματθαῖος γὰρ ἔφη Μαρίαν τὴν Μαγδαληνὴν καὶ τὴν ἄλλην Μαρίαν ὧς ἐσβέβητων
 ἐπὶ τὴν θείαν ἐκλιθῆναι τοῦ τάφου, σεισμὸν δὲ γεγενῆσθαι μέγαν· ἀγγελοῦ τε καταβέβηκέναι:

C + OR (r) (r jusqu'à 9 θεοῦ, = h. VL (r) + P = g. Δθ = Σ.

1. τὸν κύριον > C συγγεγραφῶτων h L συγγραφῶτων V συγγεγραφῶτων P οὐκ ἐν ἐνὶ C οὐχεὶ V.
 — 2. ἔγραψαν r. — 4. ἀκηκούσιναι μ et probablement Σ ἀκηκούσας C ἀκηκούσας r ἀκηκούσας O². — 4. πρὸς
 τῶν ἀγγέλων CPΘ πρὸς τοῦ ἀγγέλου r L πρὸς τὸν ἀγγέλου V > Δ. — 6. νύκτα C. — 7. θεοῦ gΣ τοῦ θεοῦ r
 χριστοῦ C. — 7-8. τοῦ μόνου-υἴου > C. — 8. οὕτως O υἴου r r Θ πατρὶ P comme lui aussi connaît le
 pere Δ τοῦ πάντο h τῶ τα πάντα g. — 9. ἐρευνῶντος V. — 10. μαριαν. V. — 11. σεισμὸν δὲ CPΘ σεισμόν
 τε r Δ ἀγγελοῦ τε Σ ἀγγελοῦ δὲ H τε + κύ C.

Il y aurait, en effet, de la sorte contradiction, les rédacteurs ayant raconté
 que le même fait s'est produit, non pas à un même moment, mais à des
 moments différents. Mais ils ont écrit que les femmes se sont rendues au
 tombeau, tantôt à un moment, tantôt à un autre, mais non pas au même
 moment — comment cela serait-il possible puisqu'elles y sont venues à
 diverses reprises¹ — et que toutes ont entendu les anges dire semblablement
 à propos du Sauveur : *Il est ressuscité, il n'est pas ici*², sans ajouter quand
 (cela eut lieu). Il s'ensuit que si la résurrection a eu lieu cette nuit divine,
 de l'aveu et de l'accord (de tous les évangélistes)³, aucun n'en a indiqué
 l'heure, qui est inconnue à tout le monde, sauf au Dieu qui est ressuscité et
 au Père — qui seul connaît le Fils comme lui-même est connu du Fils⁴ — et
 à l'Esprit qui *soude tout, même les profondeurs de Dieu*⁵.

Matthieu, en effet, a dit⁶ que Marie-Madeleine et l'autre Marie vinrent
 ὧς ἐσβέβητων pour voir le sépulchre et qu'il y eut un grand tremblement de
 terre; qu'un ange descendit du ciel, qui était semblable par son visage à un

1. Sévère joue ici, semble-t-il, sur le double sens de διαφόροις : celui de « différemment » et celui de
 « diverses reprises ». — 2. Matth., XXVIII, 6; Marc., XVI, 6; Luc., XXIV, 6. — Jean n'a pas ces paroles.

3. Sauf Jean, voir note 2. — 4. Cf. Jean, x, 15; Matth., XI, 27; Luc., x, 22. — 5. I Cor., II, 10. —
 6. Matth., XXVII, 1 et suiv.

5
 10
 15
 20
 25
 30
 35
 40
 45
 50
 55
 60
 65
 70
 75
 80
 85
 90
 95
 100
 105
 110
 115
 120
 125
 130
 135
 140
 145
 150
 155
 160
 165
 170
 175
 180
 185
 190
 195
 200
 205
 210
 215
 220
 225
 230
 235
 240
 245
 250
 255
 260
 265
 270
 275
 280
 285
 290
 295
 300
 305
 310
 315
 320
 325
 330
 335
 340
 345
 350
 355
 360
 365
 370
 375
 380
 385
 390
 395
 400
 405
 410
 415
 420
 425
 430
 435
 440
 445
 450
 455
 460
 465
 470
 475
 480
 485
 490
 495
 500
 505
 510
 515
 520
 525
 530
 535
 540
 545
 550
 555
 560
 565
 570
 575
 580
 585
 590
 595
 600
 605
 610
 615
 620
 625
 630
 635
 640
 645
 650
 655
 660
 665
 670
 675
 680
 685
 690
 695
 700
 705
 710
 715
 720
 725
 730
 735
 740
 745
 750
 755
 760
 765
 770
 775
 780
 785
 790
 795
 800
 805
 810
 815
 820
 825
 830
 835
 840
 845
 850
 855
 860
 865
 870
 875
 880
 885
 890
 895
 900
 905
 910
 915
 920
 925
 930
 935
 940
 945
 950
 955
 960
 965
 970
 975
 980
 985
 990
 995
 1000

fol. 16
v° a.

fol. 16
r° a.

fol. 158
v° b.

fol. 130
v° b.

1. Suppléer *hina* après *hina*, cf. θ. — 2. Paul n'a pas compris la parenthèse *pōs gar tās diazōnias ēthōsan*; et n'a pas rendu *prōs tōn āγγēlon*. Son texte porte : « Comment, en effet, serait-il donc possible que celles qui vinrent à différentes reprises aient toutes entendu de la même façon au sujet de notre Sauveur : il est ressuscité etc.? » — 3. Suppléer *hina* après *hina*. — 4. *hina* « (un ange) du Seigneur » manque dans le grec.

1. Jacques a rendu *pōs gar tās diazōnias ēthōsan* par : « comment, en effet, conviendrait-il qu'ils disent qu'elles (sont venues) à un seul moment, elles qui sont venues à plusieurs reprises? » — 2. Il faudrait *hina*. — 3. *hina* V. — 4. *hina* = *hina*. — 5. *hina* + θ a la suite de *hina*.

ἐξ οὐρανοῦ, τὸ μὲν εἶδος ἀστραπή, χιόνι δὲ τὴν στολήν περαπλήσιον, ἵνα τῷ μὲν φοβερῶ
καταπλήξῃ τοὺς φύλακας (οἱ καὶ τὴν θέαν οὐκ ἐνεγκόντες μικροῦ καὶ ἀπόλοντο κατα-
στάντες τῷ δέει νεκροί), τῷ φαιδρῶ δὲ προσκαλέσεται τὰς γυναῖκας καὶ θήρσας ἐμπούσης
ταῖς τὴν φύσιν εὐποήτους καὶ δειλαῖς, καὶ τὴν ἀνάστασιν δι' αὐτοῦ τοῦ σχήματος ἀναγγε-
λοῦ περιχαρῶς ἐπεὶ καὶ τούτων χάριν ἀπέσταλτο. Τὸν γὰρ λίθον ἀποκυλίσας, εὗρεν
ἐργαζομένον τὸν κύριον καὶ κεκλεισμένον τὸν τάρον καὶ ταῖς σφραγῖσιν κατησραλισμένον
καὶ τῇ στρατιωτικῇ φρουρᾷ περιυλαγμένον ἀπολιπόντα θεσπρεπῶς, ὃν τρόπον. καὶ τῶν
θυρῶν κεκλεισμένων, εἶσω τοῦ δοματίου γενόμενος, ταῖς μαθηταῖς ἐπεφοίτησεν. Διὸ καὶ
εἶπεν· Οὐκ ἴσταν ὡς ἄλλ' ἠγγέθη· μαρτύρων ὁ ἄγγελος τῆς οἰκείας ἀφίξεως προτεθαυμα-
τουρηῆσθαι τὴν τοῦ σωτῆρος ἀνάστασιν ἢν ὡς θεὸς ἰδίᾳ δυνάμει, πληρώσας τὴν οἰκονο-
μίαν, ἐνάρησεν, ἀγγελικῶς συμμυχίας οὐ δεκθεῖς. Εἰ γὰρ τοῦτο ἦν, εἶπεν ἂν ἰδοῦ ἐγείρεται,
δηλῶν τὸ παρατύχια γινόμενον· ἐπειδὴ δὲ προεγεγόνει, τῷ περιηλυθῶτι χρόνῳ χρυσάμενος,

C. VL (C) + P = g. ΔΘ = Σ.

1. ἀστραπήν V. — 2. μικρῶ C r. — 3. προσκαλέσεται προσκαλέσει καὶ L. — 4. εὐποήτους + δὲ C
τὴν ἀνάστασιν > C. — 5. ἐπεὶ ἐπι P. — 11. τοῦτο ἦν C r θ — τοῦτο μὴ ἦν P Δ. — 12. προσληλυθῶτι C.

éclair et par son vêtement à de la neige, afin de frapper de stupeur les gardes
par son aspect effrayant — peu s'en fallut que ceux-ci, ne supportant pas
sa vue, ne périssent, tués par la peur, — d'appeler à lui les femmes par son
aspect radieux¹, de leur inspirer confiance, à elles qui par nature sont faciles
à effrayer et craintives, et d'annoncer fort joyeusement la résurrection par
son extérieur même, car c'était aussi pour cela qu'il avait été envoyé. Ayant
done ôté la pierre, il trouva que le Seigneur était ressuscité et qu'il avait
quitté, d'une manière digne de Dieu, le Sépulcre qui était fermé, muni de
scellés et gardé par son poste de soldats, de la même manière qu'il avait
pénétré à l'intérieur de la maison, alors que les portes étaient fermées, et qu'il
avait visité ses disciples². C'est pourquoi aussi³ l'ange dit : *Il n'est pas ici*,
mais *il est ressuscité*⁴, indiquant par là que la résurrection du Sauveur s'était
faite miraculeusement avant sa propre arrivée, résurrection que le Sauveur
effectua comme Dieu par sa propre puissance, après avoir accompli son
économie⁵, sans avoir eu besoin du secours d'un ange. Car s'il en avait eu
besoin⁶, l'ange aurait dit : « Voyez, il ressuscite », montrant ainsi que le
fait a lieu au moment même; mais puisqu'il a eu lieu auparavant, il a dit,

1. Sévère joue sur les deux sens du mot φαῖρος, celui de « brillant » et celui de « joyeux ». — 2. Cf. Jean, XX, 26. — 3. C'est-à-dire : « parce qu'il trouva le Seigneur ressuscité ». — 4. Matth., XXVIII, 6. — 5. C'est-à-dire : « sa mission ». Sur le sens du mot οἰκονομία, cf. Eusèbe, *Histoire ecclésiastique*, trad. Grapin, t. I, p. 490-491 (= t. XXIII de la collection Hemmer et Lejay, Paris, Picard, 1905. — 6. Littéralement : « Car s'il en était pas ainsi »; le ms. grec P et la version syriaque de Paul de Galinée donnent : « Car s'il n'en était pas ainsi », c'est-à-dire : « si la résurrection du Seigneur n'avait pas eu lieu avant l'arrivée de l'ange ». Les deux leçons εἰ γὰρ τοῦτο ἦν et εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἦν sont donc également possibles; la première convient toutefois le mieux pour la suite du raisonnement.

οὐ γὰρ ἐνικῶς εἶπεν ὀψὲ σάββατον ἀλλὰ πληθυντικῶς ὀψὲ σαββάτων. Σάββατα δὲ τὴν πᾶσαν ἑβδομάδα καλεῖν Ἑβραίοις ἔθος. Αὐτίκα γοῶν οἱ εὐαγγελισταὶ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων φασίν, δέον τῇ πρώτῃ ἡμέρῃ τῆς ἑβδομάδος εἰπεῖν. Οὕτω δὲ καὶ ἐν τῇ συνηθείᾳ κεχρήμεθα, δευτέρῃν σαββάτων καὶ τρίτην σαββάτων προσαγορεύοντες τὴν δευτέρην καὶ τρίτην τῆς ἑβδομάδος ἡμέραν. Οὐκ εἶπεν οὖν ὀψὲ σαββάτου ἢ ἐσπέρας σαββάτου ἵνα τὴν ἐσπέραν τῆς 5 ἡμέρας ἐκείνης δηλώσῃ, ἀλλ' ὀψὲ σαββάτων ἵνα τὸ βράδιον τῆς ἑβδομάδος καὶ πολὺ διεστηκὸς ἐμφάνῃ. Καὶ γὰρ που καὶ οὕτως ἡμῖν σύνθησις λέγειν ὀψὲ τοῦ καιροῦ παρεγγύονα, ὀψὲ τῆς ὥρας, ὀψὲ τῆς χρείας· οὐχὶ τὴν ἐσπέραν καὶ τὴν μετὰ ἡλίου δυσμᾶς χρόνον δηλοῦσιν, ἀλλὰ τὸ βράδιον καὶ κατόπιν τῆς χρείας ἢ τοῦ καιροῦ γενέσθαι τοῦτον τὸν τρόπον μανύουσαν. Οὕτω καὶ τὸ ὀψὲ σαββάτων τὸ βράδιον καὶ πῶρρω τῆς περιουσιέως ἑβδομάδος 10 δηλοῖ. Πληροῦται δὲ ἑβδομάς ἐλάχιστη ταῖς μετὰ τὸ σάββατον ἡλίου δυσμᾶς. Ἀμίλει καὶ

S. a partir de 2 σί — 5 ἡμέραν Ζ). C. VL (c) + P = g. ΔΘ = Σ.

1. οὐ ΣΟΥ οὐδὲ g σαββάτα) σάββατον S. — 2. ἔθος Ἑβραίοις ω. — 3. φασίν] φησίν Z. δέον ZLPΣ οἷον C δέον τῇ οἷον V εἰπεῖν ZPΣ εἶπεν L εἶπεν > C οὕτω δὲ g* οὕτω δὲ Z οὕτω γὰρ δὲ C οὕτω γὰρ Δ. — 4. ἐσπέρας SP ἐσπέραν C ἐσπέρα v. — 6. τῆς ἑβδομάδος > g. — 7. ἐμφάνη SP ἐμφάνη C* οὕτως > S ἡμῖν > P συνηθῶς v. — 9. τῶν L τῆς χρείας g Σ τῆς ὥρας C τῆς ὥρας καὶ τῆς χρείας S. — 10. οὕτω > g τὸ βράδιον καὶ πῶρρω ΣCΘ τὸ πῶρρω καὶ βράδιον ω g. — 11. δὲ + καὶ C σαββάτα V δυσμᾶς CV.

σαββάτου, mais au pluriel ὀψὲ σαββάτων. Les Hébreux ont coutume d'appeler la semaine entière *σάββατα*¹. C'est ainsi que les évangélistes disent le premier (jour) τῶν σαββάτων, alors qu'il faudrait dire le premier jour de la « semaine ». C'est ainsi aussi que nous nous exprimons dans l'usage courant, quand nous appelons le deuxième et le troisième jour de « la semaine » le deuxième des 5 *σάββατα* et le troisième des *σάββατα*. Il (Matthieu) n'a donc pas dit ὀψὲ σαββάτων, c'est-à-dire le soir du samedi, afin de désigner le soir de ce jour-là, mais ὀψὲ σαββάτων, afin d'indiquer que c'était bien tard et bien longtemps après la semaine. Et c'est encore ainsi, je pense, que nous avons l'habitude de dire : « Tu es venu ὀψὲ τοῦ καιροῦ (bien après le moment), ὀψὲ τῆς ὥρας (bien après l'heure), ὀψὲ τῆς χρείας (bien après le besoin) », pour indiquer, non pas le soir ni le temps après le coucher du soleil, mais pour faire savoir de cette manière que la chose a eu lieu trop tardivement, lorsque ce n'était plus nécessaire ou que ce n'était plus le moment. C'est également ainsi que l'expression ὀψὲ 15 *σαββάτων* indique que c'est bien tard et longtemps après la fin de la semaine (que les femmes sont arrivées au sépulchre). Or, chaque semaine s'achève au coucher du soleil qui suit le samedi. C'est pourquoi Matthieu indiquant le

1. Cf. pour ce paragraphe Eusebe. *Ad Marinum*. II, β' dans MIGNE, *Patr. gr.*, t. XXII, col. 951, et saint Jérôme. *Ep.* CXX, ch. IV, dans MIGNE, *Patr. lat.*, t. XXXII, col. 987.

τὸ πολὺ διεστηκὸς τοῦ καιροῦ πρὸς τὸ τέλος τῆς πληρωθείσης ἑβδομάδος ὁ Ματθαῖος
 δὴλων καὶ ὡσπερ ἐρμηνεύων ἑαυτὸν ἐπέλαγεν· τῇ ἐπιμωσούσῃ εἰς μίαν σαββάτων. Παρω-
 χηκεῖ, φησὶν, ἡ νύξ τοσοῦτον ὡς εἶναι τὸν καιρὸν τῆς τῶν ἀλεκτρούων βοῆς ἥτις τὸ φῶς
 τῆς μελλούσης ἡμέρας προκακροῦεται. Τούτῃ τοι καὶ τῷ καιρῷ τούτῳ καὶ οὐ τῇ μετὰ
 τὸ σάββατον ἐσπέρα κατακλύοντάς τὰς νηστείας, τῆς εὐφροσύνης ἀρχόμεθα, τῆς κατὰ πάντων
 κρατυσίας συνθέσις συναγορεύουσα τῷ πράγματι.

Τοῦ καιροῦ τοίνυν οὗτος τούτου ἡ Μαγδαληνὴ Μαρία καὶ ἡ ὁμώνυμος ἐπὶ τὸν τάφον
 ᾤθηον καὶ τὸν ἄγγελον τὸν ἐξ οὐρανοῦ καταβιβάσασα τὸν προειρημένον ἐθέασαντο τρόπον,
 ἀποκλύσαντα τὸν λίθον καὶ ἐπ' αὐτοῦ καθεζόμενον. ὅφ' οὐ καὶ προκληθεῖσαι τὸν τόπον
 εἶδον ὅπου ἕκειτο ὁ κύριος καὶ προσταχθεῖσαι· δραμεῖν καὶ ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς, 10
 ἐξέλθουσαι ταχὺ τοῦ μνήματος ἔδραμον· καὶ δὴ τρεψύσαις προσεπαυτήσας ὁ Ἰησοῦς
 ἐπερώνησε· χαίρει. Καὶ γὰρ ἶδε· πρῶτον τὸ γυναικῶν γένος καὶ τὴν ἀνάστασιν εὐαγγελι-
 σθῆναι παρὰ τοῦ ἀγγέλου καὶ τὸν κύριον εἶδεν καὶ πρῶτον παρ' αὐτοῦ φωνῆν ἀκούσαι τὸ

S (depuis 10 μαθηταῖς: — 13 ἀγγέλου Z). C. VL (r) + P = g. ΔΘ = Σ.

1. τῷ τοῦ S > P διεστηκός S I. τοῦ > S ὁ > C. — 2. αὐτὸν C. — 3. τὸν > S βοῆς]
 ὡς P. — 4. Τούτῃ τοι SV ταύτῃ τοίνυν I, ταῦτοί τι C τὰ τοι P οὐ τῇ οὕτω L οὕτως S μετὰ
 κατὰ V — 5. ἐσπεραν V. — 6. συνθέσις κρατυσίας φ S. — 8. τὸν > P καταβιβάσασα + κατὰ V.
 — 9. αὐτοῦ r αὐτὸν SCP καθήμενον S προσκλήθεσαι S. — 10. τοῖς μαθηταῖς δραμεῖν καὶ ἀπαγγε-
 γεῖλαι φ g. — 11. ταχὺ + ὅπου C προσεπαυτήσας Z. — 12. ἐπερώνησε C ἐρώνησε Z προσιρώνησε P προσε-
 ρώνησε r. γυναικῶν g τῶν γυναικῶν Z γυναικῶν ou τῶν γυναικῶν Σ γυναικῶν C. — 12-13. εὐαγγελίσασθαι
 Z. — 13. κύριον χριστὸν S πρῶτον C ἀκούσαι φωνῆν φ C.

grand éloignement du moment par rapport à la fin de la semaine écoulée
 et se commentant en quelque sorte lui-même, a ajouté : à l'aube du premier jour
 de la semaine¹. La nuit, dit-il, s'était écoulée à ce point que c'était le moment
 du chant du coq, qui annonce la lumière du jour à venir. Aussi est-ce en ce
 moment et non pas le soir qui suit le samedi que, cessant de jeûner, nous
 commençons à nous livrer à la joie. Le fait que cet usage s'est répandu
 partout, plaide en faveur de ce que nous faisons.

En ce moment donc, Marie-Madeleine et son homonyme vinrent au sépulchre
 et virent que l'ange qui était descendu du ciel, comme nous l'avons dit plus
 haut, avait ôté la pierre et était assis dessus. Invitées par lui, elles virent le
 lieu où le Seigneur était couché, et ayant reçu l'ordre de courir annoncer
 (la nouvelle) aux disciples, elles sortirent rapidement du sépulchre et coururent.
 Tandis qu'elles couraient, Jésus les rencontra et leur dit : Salut!² Il fallait,
 en effet, que la race des femmes fût la première à recevoir la nouvelle de la
 résurrection de la part de l'ange et à voir le Seigneur et qu'elle entendit
 comme première parole de la bouche de ce dernier le mot : Salut! Car c'est la

1. Matth., XXIII, 1. — 2. Matth., XXVIII, 9.

χαίρετε. Ἐπεὶ καὶ γυνὴ πρώτη τῆς ἀπάτης τοῦ ὄφειος ἤκουσεν καὶ εἶδεν παρανόμως καὶ τὸν ἀπαγορευμένον τοῦ ξύλου καρπὸν καὶ λύπη κατεδικάζετο· διὸ καὶ προσκυνεῖν ὁ σωτὴρ καὶ κρατεῖν συνεχῶραι τοὺς πόδας ὡς πρώταις ἀποπεσοῦσας καὶ ἀλλοτριωθείσας αὐτοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς τὴν χάριν διαγγέλλειν ἐκέλευεν, χάρις ἄγγελον ἀνδράσι γυναικῶν γενέσθαι βουλόμενος τὴν λύπησιν τῷ Ἀδάμ γενόμενῃν δίκασσον, τὰ ἐναντία διὰ τῶν ἐναντιῶν 5 ἰόμενος. Προσευομένον δὲ αὐτῶν, φησὶν, ἀπαγγέλλαι τοῖς μαθηταῖς, ἰδοὺ τινες τῆς κοινοσῶθαις ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν ἀπὸ γαλιλαίας τοῖς ἀρχιερεῶσιν ἄπειται τὰ γενόμενα. Καὶ στανιχθίντες μετὰ τῶν προσθετέμων σιμβουλίῶν τε λαβόντες ἀργύριον ἰαυα ἔδωκαν τοῖς στρατιωταῖς, λέγοντες· ἴτατε ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νεκτὸς ἐλθόντες ἐκλεψαν αὐτῶν ἡμῶν κοιμωμένον καὶ ἐν ἀνοσθῆι τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος, ἡμεῖς πείσομεν αὐτὸν καὶ ἡμῶς ἀμερόνοος ποιήσομεν· οἱ δὲ λαβόντες τὰ ἀργύρια ἐποίησαν ὡς ἐδιδέχθησαν καὶ διεγμίσθη ὁ λόγος οὗτος 10 πρὸς Ἰουδαίους μέχρι τῆς σήμερον.

S (jusqu'à 10-11 παύσομεν). C. VL (e) + P = g. ΔΘ = Σ.

1. γυνὴ πρώτης ἀπάτης C. ἴδεν V. — 2. τὸν ἀπαγορευμένον τοῦ ξύλου καρπὸν SC τὸν τοῦ ἀπαγορευμένου ξύλου καρπὸν g. διὸ ὁ V. — 3. κρατεῖν τοὺς πόδας συνεχῶραι ∞ g. ὡς τῆς πρώτης ἀποπεσοῦσας καὶ ἀλλοτριωθείσας αὐτοῦ C. — 4. ἐκέλευεν SΣ ἐκέλευσεν Cg ἐκέλευεν + καὶ C. — 5. βουλόμενος P τὴν] τῆς g. τῶν] τοῦ C. — 6. φησὶν > SΔ. — 7. γινόμενα S. — 8. μετὰ + καὶ P. προσθετέμων L. — 10. ἡμεῖς ἡμῶς L.

femme la première qui prêta l'oreille à la tromperie du serpent, qui vit aussi, contrairement à la loi, le fruit de l'arbre, qui lui avait été défendu¹, et qui fut condamnée à l'affliction. C'est pourquoi le Sauveur permit (aux femmes, de l'adorer et de s'emparer de ses pieds — les premières, elles s'étaient détachées et éloignées de lui — et leur ordonna de faire part de leur joie² 5 aux disciples. Il voulait que la femme devint pour les hommes une messagère de joie, elle qui avait été pour Adam une cause d'affliction, et il guérissait le mal par le mal³. Pendant qu'elles étaient en route, dit Matthieu, pour annoncer la nouvelle aux disciples, quelques hommes de la garde entrèrent dans la ville et annoncèrent aux princes des prêtres tout ce qui était arrivé. Ceux-ci, après s'être 10 rassemblés avec les anciens et avoir tenu conseil, donnèrent une forte somme d'argent aux soldats, en disant : Bites : Ses disciples sont venus la nuit et l'ont dérobé, pendant que nous dormions. Et si le gouverneur l'apprend, nous l'apaiserons et nous vous tirerons de peine. Les soldats, ayant reçu cet argent, firent ce qui leur avait été dit, et ce bruit s'est répandu parmi les Juifs jusqu'à ce jour⁴. 15

1. Cf. Gen., II, 17: III, 11. — 2. Ou : « de la joyeuse nouvelle ». Sévère joue sur le mot χαίρετε « salut » qui signifie littéralement : « réjouissez-vous ! » — 3. Litt. : « les contraires par les contraires ». — 4. Matth., XXVIII, 11-15.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

* fol. 1^r
1° a.

10

* L. fol. 159
A^o a.

5

10

1. Il manque *af* devant *af*. — 2. KOYCTΩΔΙΑ L^m et V^m. — 3. PEICAI L^m et V^m.

Ἡ μὲν οὖν ἄλλη Μαρία ἰσχύστην δὲ εἶναι τὴν θεοτόκον πιστεύειν ἀκούουθον ὅτι καὶ ἀπελείβθη τοῦ πάθους, ἀλλ' ἰσχυτὸ παρὰ τῷ σταυρῷ, ὡς Ἰωάννης ἰστόρησεν, ἧ καὶ ἔπρε-
 πον τὰ τῆς χάριτος εὐαγγελικά, βίβη τῆς χάριτος ὑπαρχούσῃ καὶ καλῶς ἀκουσάσῃ τὸ χάρι-
 κεχωρισμένη) τὸ πρόσταγμα τοῦ κυρίου πληροῦσα, τοῖς μαθητικῶς πάντως ἀπήγγειλεν.
 Οὐ γὰρ ἦν θέμις μὴ πληρωθῆναι τὸ οὕτω σωρῶς οἰκονομηθῆναι τε καὶ προσταχθῆναι, εἰ καὶ
 ἠπίστησαν οἱ ἀκούσαντες. Ἐπεὶ καὶ ἔπειτα τοῦτο πολλῶς τῇ τῶν ἀπαγγελλομένων
 θαυμάτων ὑπερβολῇ. Οὐ γὰρ ἂν ἄργοι διέμειναν εἰ ἐπίστευσαν. Ἡ δὲ Μαγδαληνή, συμ-
 παρεουμένη τῇ θεοτόκῳ καὶ πρὸς τὴν ἀπαγγελίαν ὁμοίως ἐπειγόμενη, πέποιθέν τι καὶ
 ἀνθρώπων καὶ ὡσπερ ὁ Πέτρος ὑπο Ἡρώδου συλληθῆις καὶ διὰ τοῦ ἀγγέλου τῶν
 κλύσεων λυθεῖς αὐτομάτως καὶ τῆς φυλακῆς ἔξω γενόμενος καὶ ἐπὶ πολλῷ βαδίσας ὡς καὶ
 τὴν τῆς πόλεως πύλην διελεύειν, ἀλλήλις οὖα ᾔετο τὸ γινόμενον ἀλλ' ἐνόμιζεν ὄραμα βλέπειν
 οὕτω καὶ αὕτη τὴν ὑπερβολὴν τοῦ θαύματος οἰοῦναι κήρον τινὰ λογισαμένη, καὶ ἅμα τῶν

S (depuis 4 τοῦ κυρίου — 7 ἂν ἄργοι Z). C. VL (r) + P = g. ΔΘ = Σ.

2. σταυρῷ + τοῦ ἱεροῦ S — 3. ἔπρεπεν + ὁ κύριος S. — 3. εὐαγγέλια SCΣ εὐαγγέλια
 + εὐαγγελίσασθαι V εὐαγγελισασθαι PL ὑπαρχούσῃ οὔσῃ P ἀκουσάσαν S. — 4. κεχωρισμένη + ὁ
 κυριος μετὰ σοῦ P ἀπήγγειλεν Z. — 5. θέμις > Z οὔτως Z σωρῶς C καί² + οὔτως Z. —
 6. ἀκούσαντες P τῇ τὴν Z. — 7. Οὐ γὰρ ἂν ἄργοι διέμειναν] ἀν' ὁδῷ ἂν οὕτω περίεργον ἐγίνοντο C Μαγδαληνή]
 + μαρία V + ἡ C. — 8. ἀγγέλιον S. — 9. ὁ > S συλληθῆις + αὐτομάτως P. — 10. αὐτομάτως > P. —
 11. γινόμενον S g γενόμενον CΣ. — 12. αὕτη V κήρον τινὰ CΘ καιρόν τινα Sε ἄκαιρόν τινα P et peut-être Δ.

L'autre Marie — il convient de croire qu'elle est la Mère de Dieu, parce qu'elle n'est pas restée éloignée de la passion, mais qu'elle se tenait près de la croix, comme l'a raconté Jean¹; c'est à elle qu'il seyait aussi d'annoncer la joyeuse nouvelle, puisqu'elle était la cause de la joie et qu'elle s'était entendu adresser ces glorieuses paroles : *Je te salue, pleine de grâce*² — accomplissant l'ordre du Seigneur, annonça certainement la nouvelle aux disciples. Il n'était pas permis, en effet, que ce qui avait été si sagement réglé et ordonné ne fût pas accompli. Sans doute, ceux qui entendirent la nouvelle ne la crurent pas — ce qui arrive souvent lorsqu'on annonce des miracles excessifs — car ils ne seraient pas restés inactifs s'ils avaient cru³. Quant à Madeleine qui faisait route avec la Mère de Dieu et qui était également pressée d'annoncer la nouvelle, elle éprouva quelque chose d'humain. De même que Pierre, qui avait été arrêté par Hérode et délivré, grâce à l'aube, automatiquement de ses liens, qui était sorti de la prison et s'était avancé au loin au point de dépasser la porte de la ville, ne pensait pas que *ce qui arrivait était vrai*, mais s'imaginait *avoir une vision*⁴; de même aussi celle-ci, ayant vu dans la grandeur excessive du miracle une hallucination et — les gardes étaient arrivés avant elle et avaient commencé

1. Jean, XIV, 25. — 2. Luc, I, 28. — 3. Nous avons traduit ce passage un peu librement pour rendre le racontement de Sévère plus clair. — 4. Actes, XII, 9.

φιλάντων ἐπιφρασάντων καὶ ἀρξάμενων μετὰ τῶν ἀρχιερέων τὴν συνοικονάντην ὑκρίνειν κατὰ τῆς ἀναστάσεως, ἀισθημένη πάντως τοιούτου τινὸς ὑποψιθυριζομένου, τοὺς τῆς ἀμφιβολίας περὶ ἐδέξτο λογισμοὺς καὶ τῆς ἀπαγγελίας ὀλιγορήσασα καὶ τοῦ σωτηρίου προστάγματος πρὸς τὸν τάφον ἐχώρει πρῶτ', σκοτίας ἐπι οὔσης, ὡς ὁ Ἰωάννης φησίν. Ὡσπερ γὰρ συνεχώρησεν ὁ κύριος τὸν Θωμᾶν ἐξ ἀπιστίας εἰπεῖν· Ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον τῶν ἠλων καὶ βάλω τὸν δάκτυλόν μου εἰς τὸν τύπον τῶν ἠλων καὶ βάλω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω· καὶ διὰ τῆς ἐκείνου πολυπράγμονος ἀπιστίας καὶ ψευδορήσεως ἡμεῖς εἰς τὴν πίστιν ἐβεβαιώθημεν, ἐν ᾧ σῶματι πέποιθεν, ἐν αὐτῷ καὶ ἐργασθῆναι πιστεύσαντες τὸν Ἐμμανουὴλ, τοὺς τῆς δοκίσεως μύθους ἀποπειψάμενοι· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὴν Μαγδαλιανὴν Μαρίαν πρὸς ἀπιστίαν ὑπονοστήσασαν καὶ μᾶλλον εὐχερῶς τοῦτο πᾶθουσαν (οὐκ ἀδελὸν γὰρ τὸ τῆς γυναικείας εὐδολισθον φύσεως) συνεχώρει διὰ τῆς περιέργου ζητήσεως πιστότερον ἐργάσασθαι τὸ θαῦμα τῆς ἀναστάσεως, πίστειος

S depuis 10 ... av. ὑπονοστήσασαν Z. C. VL (r) + P = g. Δθ = Σ.

1. κατὰ > S. — 4. ἐπι > S. — 6. ἠλων + καὶ τὰ ἐξῆς S 6-7. καὶ βάλω-πιστεύσω > S.

8. ψευδορήσεως SC ἐπαρχῆς g. — 9. πιστεύοντες PΔ. — 10. ὑπονοστήσασαν Θ ὑπονοστήσαντες C. — 11. εὐχερῶς] εὐκαίρως Z. — Δ γυναικείας εὐδολισθον C.

a ourdir avec les princes des prêtres leur calomnie contre la résurrection — s'apercevant certainement que quelque chose de ce genre était murmuré, accueillit les suggestions du doute, négligea son message et l'ordre du Sauveur et se rendit au tombeau le *matin, lorsque l'obscurité régnait encore*¹, comme dit Jean. Car de même que le Seigneur a permis à Thomas de dire par incrédulité : *Si je ne vois dans ses mains la marque des clous, et si je ne mets mon doigt dans la marque des clous, et si je ne mets ma main dans son côté, je ne croirai point*², et qu'à cause de son incrédulité indiscreète et de son attonnement, nous avons été confirmés dans notre foi, croyant qu'Emmanuel est ressuscité avec le corps dans lequel il a souffert et rejetant les fables des Phantasiastes³; de la même façon, il permit aussi à Marie-Madeleine, qui était retombée dans l'incrédulité, et qui avait éprouvé ce sentiment plus facilement (que Thomas — on n'ignore pas, en effet, qu'il est dans la nature des femmes de se tromper facilement — de rendre plus croyable par son investigation minutieuse le miracle de la résurrection, qui dépasse toute

1. Jean, XX, 1. — 2. Jean, XX, 25. — 3. Lat. : « de l'apparence ».

ὕπαρχον πέρα καὶ παντός λογισμοῦ. Καὶ μετὰ ταῦτα τῆς ἀμφιβόλου διανοίας ἐλθοῦσα καὶ ἰδοῦσα μόνον τὸν λίθον ἀποκλιθεῖντα τῆς θύρας τοῦ μνημείου, οὐ μὴν ἔτι τὸν ἄγγελον ἐπ' αὐτοῦ καθάπερ ἦδη καθήμενον, δέδωκεν τῇ ἀπιστίᾳ τὸ κρατεῖν, φαντασίαν οἰηθεῖσα τὴν πρώτην θύαν καὶ ἐκστασιν ἄλλως ψευδῆ· καὶ δραμοῦσα πρὸς τὸν Πέτρον καὶ πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν ὃν ἐμίλει ὁ Ἰησοῦς, ἐβόα λέγουσα· Ἦσαν τὸν κείμενον ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. Ὁρᾷ· ὡς ἐκ τῶν λογοποιηθέντων νότωρ παρὰ Ἰουδαίους μετὰ τὴν τῶν φυλάκων ἀπαγγελίαν περιηχηθεῖσά τι τοιοῦτον παρενέχθη τὸν λογισμὸν καὶ ὤφηται τοὺς ἐναντίους, ἀρθέντος τοῦ λίθου, κτεῖναι τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ ἵνα τὴν κλοπὴν τοῖς ἀποστόλοις ἐπισημώσωσιν. Πλὴν ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης ἐτοιμῶς διακρίστησαν καὶ ἐπὶ τὸν τάρσον ἐδραμον· οὐ γὰρ ἦν παρεδόξον τὸ λεγόμενον ἵνα ὡς ἐπὶ τῆς ἀναστάσεως ἀπιστήσωσιν, μᾶλλον δὲ καὶ πιστὸν καὶ οὐκ ἀπῆδον τῆς Ἰουδαϊκῆς κακουργίας· ἀρβότως δὲ τοῦτο

S. misqu'ā 1 ταῦτα τῆς Ζ. C. VL (r) † P = g. Δθ = Δ.

1. ὕπαρχ... γον C. πέρα SCLΔ πέρας C-VP. — 2. τὸν λίθον μόνον ∞ S. — 3. κτεῖναι P δέδωκεν] καὶ C. τὸ κρατεῖν gΣ τὸ κρατεῖν S κρατηθεῖτα C φαντασία V φαντασίαν + τε C. — 4. ἄλλως; Σ ἀν' ὡς L καὶ ὡς SV καὶ οὐχ ὡς ἀληθ' ἀν' ὡς P > C καὶ² > C πρὸς < SCL. — 5. Ἰησοῦς; κς V κείμενον + μου VΔ. — 6. οἶδα PΣ οἶδωμεν SCV εἶδομεν L. ὡς S∞Σ πῶς C > PL [λογοποιηθέντων] λόγων τῶν ποιηθέντων C. — 6-7. μετὰ τῶν τῶν φυλάκων δια τῶν φυλάκων τῆν C. — 7. ἀπαγγέλιαν CV ἐπαγγέλιαν ε παραγγέλιαν PL περιηχηθεῖσά τι τοιοῦτον SP' περιηχηθεῖσά τι τοιοῦτο L περιηχηθεῖσα εἰς τοῦτο C περιηχηθεῖσαν τι τοιοῦτο V παρενέχθαι V παρεχθῆται C. — 8. ἐναντίου V ἀρθέντος τοῦ λίθου > PL — 9. ἐβόα > C r. — 10. ἵν' ὡς r. — 10-11. ἀπιστήσωσιν S ἀπειθήσωσιν S². — 11. καὶ¹ > P.

croyaunce et tout raisonnement. Étant arrivée avec cet esprit de doute et ayant seulement vu la pierre qui avait été roulée loin de la porte du sépulchre et (n'apercevant) plus l'ange assis dessus comme auparavant, elle se laissa vaincre par l'inéduclité et pensa que la première vision n'était qu'une illusion et qu'une hallucination purement mensongères. Ayant couru auprès de Pierre et auprès de l'autre disciple que Jésus aimait¹, elle leur dit en criant : *Ils ont enlevé le Seigneur du sépulchre et je ne sais où ils l'ont mis*². — Vous voyez qu'elle entendit quelque chose de ce genre au nombre des fables répandues pendant la nuit auprès des Juifs après le rapport des gardes, qu'elle changea ensuite d'idée et crut que leurs ennemis avaient enlevé la pierre et volé le corps de Jésus, afin d'accréditer le bruit que le vol était dû aux disciples. — Mais Pierre et Jean se levèrent promptement et coururent au tombeau. Car ce qu'on disait pour qu'ils n'ajoutassent pas foi à la résurrection, n'était pas invraisemblable, mais plutôt croyable et en accord avec la méchanceté juive. Ils agirent sans crainte, car il faisait

1. Jean, IX, 2. — 2. Jean, XX, 13.

ἑποίησαν καὶ ἡσυχίας ὑπαρχούσας ὡς ἔτι σκότους ὄντος καὶ πρὸς τοῦ θεοῦ τὸ θαρραεῖν λαθόντες.

Ἄλλ' ἐλθόντες εὖρον ἐναργῆ τὰ σημεῖα τῆς ἀναστάσεως. Ὁρῶσι γὰρ ἐν τῷ μνήματι ἐπὶ ὀθόνην κείμεναι τοῦτο δὲ οὐκ ἂν ποτε ἐγεγόνει κλαπέντος τοῦ σώματος. Πρῶτον μὲν γὰρ τοῖς κλέπταις εἶλον τὸ λοποδοτεῖν· ἔπειτα δὲ τὸ ταχέως ἄγαν ἐνεργεῖν τὴν κλοπὴν ἵνα μὴ φωραθῶσιν καὶ τὰ πύλοντα πάθωσιν. Περὶ δὲ τοῦ σώματος τοῦ Ἰησοῦ γέγραπεν ὁ Ἰωάννης ὡδὲ πως· Ἐθήσω αὐτὸν ἐν ὀθονίῳ μετὰ τῶν ἀρωμάτων καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἐπιταμιάζειν. Πῶς οὖν οὐκ ἦν ἐργώδης τοῖς κλέπτουσιν τὸ λύειν τοὺς δεσμούς καὶ τὸ σῶμα τῶν ὀθονίων ἀπογυμνοῦν περισκεκολλημένων καὶ δυσταποσπάστως ἐχόντων καὶ πρὶν ἀπακριβοῦσθαι ἐκγυμνωμένων; Μίγμυτι γὰρ ἄλλως καὶ σμύρνης συνεπλάκκησαν ὅπερ ἐκόμισεν ὁ Νικοδήμους. Ἀλλὰ καὶ τὸ σκεδάμιον ὃ ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, οὐ μετὰ τῶν ὀθονίων κείμενον, ἀλλὰ χωρὶς ἐπιτετυλιγμένον εἰς ἓνα τόπον, οὐδένα θέρυθρον ἐδήλου ὡς ἐπὶ κλεπτῶν λαθόντων τὸ σῶμα. Πού γὰρ σχολὴν ἄγαν οἱ κλέπτει καὶ τσακῦτην ἄδειαν

S ju-qu'à 5 πάθωσιν (à partir de 5 φωραθῶσιν — 5 πάθωσιν Z). C. VI (r) + P = α ΔΘ = Z.

1. ὡς ἔτι σκότους ὄντος καὶ ἡσυχίας ὑπαρχούσας ∞ S ὡς SCΘ καὶ g τῷ τοῦ C λαθόντας C. — 2. δὴν SC(L) ἀλλὰ VP. — 3. τὰ > C κείμενα > C ἐγεγόνει SC ἐγένετο g. — 4. τοῖς > S ἐνεργεῖν ἄγαν ∞ g. — 5. φωραθῶσιν] περαθῶσιν C ὡς > C ὃ > VP. — 6. οὐ... ἄνην; C τῶν > C ἐστὶ CΣ ἦν g. — 7. ἦν > g τῷ τοῦ C. — 9. σμῖμυτι C συνεπλάκκησαν r ὅπερ C. — 10. δὴ > V. — 11. ἐπιτετυλιγμένον L. — 11-12. ὡς ἐπὶ κλεπτῶν ἐδήλου ∞ PL ὡς ἐπὶ κλεπτῶν θηρῶν ∞ V. — 12. τσακῦτην CΘ τσακῦτην gΔ ἀναδείαν C.

tranquille, l'obscurité régnant encore¹, et Dieu les avait remplis de confiance.

A leur arrivée, ils trouvèrent des preuves manifestes de la résurrection. Ils voient, en effet, dans le sépulchre les bandes qui étaient à terre²; or, cela n'aurait pas été le cas si le corps avait été volé. Tout d'abord, les voleurs aiment à détrousser (les morts), ensuite, à accomplir très rapidement le vol, afin de n'être pas pris sur le fait et de ne pas endurer les derniers supplices. Or, Jean a écrit à peu près ceci au sujet du corps du Christ : *Ils l'enveloppèrent de bandes, avec les aromates, comme c'est la coutume d'ensevelir chez les Juifs*³. Comment donc n'aurait-ce pas été un travail pénible pour les voleurs de défaire les liens et de dépouiller le corps des bandes qui y étaient collées, qui étaient difficiles à arracher et qui se seraient déchirées avant d'être enlevées? Car elles avaient été attachées ensemble au moyen d'un mélange d'aloès et de myrrhe que Nicodème avait apporté⁴. Mais le suaire qu'on avait mis sur sa tête, qui n'était pas à terre avec les bandes, mais plié à part dans un lieu⁵, ne dénotait aucune agitation, comme cela aurait été le cas, si des voleurs avaient enlevé le corps. Où, en effet, les voleurs auraient-ils trouvé le temps

1. Jean, XX, 1. — 2. Jean, XX, 6. — 3. Jean, XIX, 40. — 4. Cf. Jean, XIV, 39. — 5. Jean, XX, 7.

ولا يسبلا ومع ارحم ووه علتسا لفا عفتا¹. حيم بعلمنا املاوي ووه.
 م دجمل سعتا املاوي ووه. موه الكوا ون بللحيم بعجه.

الفا م الا افسه الاةل عفتنا² ومعدنا. سرح ووه ميم دعتنا تانا
 وهممخ. ووه ومع لا ملامر ووه ووه. الا انلعت عفتنا. حيمملا فح

5 ميم ميمنا املا عفتنا بعلمنا نشالا. حلتنا ومع. ون بملا ملامر هت
 بعلمنا عفتنا. ولا بللمر ووه ملامر ولا حيمم. ملامر ومع

عفتنا ومع حيا مسية ووه ملامر ووه حلتنا ميم ووه ملامر. امير ووه
 ميم املا ووه ملامر. املا ووه لا ملامر ووه ووه. ملامر.

* fol. 17
v° c.

ون بعفتنا ملامر. ملامر بعلمنا ميم تانا ووه ميم. ملامر
 ملامر ووه ووه. وميم³ بعلمنا ملامر. ملامر

10 ملامر ووه ووه. ون ووه ملامر ووه. الا ملامر ووه ووه ووه
 ووه ووه. ووه ميم ميم تانا افا⁴: الا ملامر ميم ووه.

ملامر⁵. ووه لا ملامر ووه ملامر ووه. امير ووه ملامر ووه ووه

1. Traduction libre de τοῦτο ἐπιλοιπ. — 2. Lire ووه — 3. Lire ملامر.
 — 4. Lire ملامر + Δ. — 5. Il faudrait simplement ملامر.

سلا ومع ووه حيمم ووه ميم علمنا املا ووه. امير فح ووه ملامر
 سعتا املاوي ووه. موم ميم الكوا ون بللحيم بعجه.

الا م الا افسه الاةل عفتنا¹ ومعدنا. سرح ووه ميم دعتنا
 تانا وهممخ. ووه ومع لا ملامر ووه ووه. م ملامر ووه عفتنا.

5 ميم ميمنا املا عفتنا بعلمنا نشالا. حلتنا ومع. ون بملا ملامر هت
 بعلمنا عفتنا. ولا بللمر ووه ملامر ولا حيمم. ملامر ومع

* V fol. 132
v° b.

عفتنا ومع حيا مسية ووه ملامر ووه حلتنا ميم ووه ملامر. امير ووه
 ميم املا ووه ملامر. املا ووه لا ملامر ووه ووه. ملامر.

ملامر ووه ووه. وميم² بعلمنا ملامر. ملامر
 ملامر ووه ووه. ون ملامر ووه ووه ملامر ووه حلتنا ميم ووه ملامر.

10 ملامر ووه ووه. ون ووه ملامر ووه. الا ملامر ووه ووه ووه
 ووه ووه. ووه ميم ميم تانا افا³: الا ملامر ميم ووه.

ملامر⁴. ووه لا ملامر ووه ملامر ووه. امير ووه ملامر ووه ووه

15 ملامر ووه ووه. ون ووه ملامر ووه. امير ووه ملامر ووه ووه

1. ἡμεῖς ἐπιλοιπ. = ἐπιλοιπ. — 2. ووه بعلمنا ملامر ووه = τοῦτο ἐπιλοιπ.
 3. ἡμεῖς ἐπιλοιπ. = συνεπιλοιπ.

ὡς καὶ τὸ τῆς κεφαλῆς κάλυμμα κατὰ τάξιν εἰλεῖν καὶ τιθέναι χωρὶς; Ὡστε καὶ τοῦτο συνίστη σαρφὸς τῆς ἀναστάσεως τὴν ἀλήθειαν ἄμα δὲ καὶ μυστήριον παρεδῆλου θεοπροπέας ὡς ἡ κεφαλὴ τῆς θεότητος τῶν ἐπίγειων κατὰ τὸ ἢ κεφαλὴ τοῦ χριστοῦ ὁ θεός, καὶ οἱ περὶ αὐτῆς λόγοι μένουσιν καὶ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν οἷον ἐνεληγμένοι καὶ ἀδιόλητοι κἄν τὰ κάτω τὰ περὶ τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν καὶ τὴν ἐπὶ γῆς μετὰ ἀνθρώπων ἀναστροφὴν, ὧν τύπος ἦν τὰ ὀθόνια, κατὰ τὸ δυνατόν ἡμῶν διελθούσαι τε καὶ ἐψηλάφηται.

Καὶ ταῦτα ἰδόντες οἱ περὶ τὸν Πέτρον ἐπίστευσαν, οὐχ ἁπλῶς μόνον ἀλλὰ κρείττονι νόῳ καὶ ἀποστολικῷ θεουσίμενοι. Πλήρης γὰρ ἦν ὁ τάφος φωτὸς ὥστε καὶ νυκτὸς οὐσας ἔτι διπλῶς θεάσασθαι τὰ ἔνδον καὶ αἰσθητῶς καὶ πνευματικῶς. Εἰ γὰρ ἡμῶς δικαίως διαπιστώσῃ κατὰ τὸ γεγραμμένον, πολλῶ μᾶλλον τῶ τῶν δικαίων θεῶ. Ἐπίστησαν δὲ φησὶν ἐπεὶ ἡμῶς μὴδὲπω ᾔδεισαν τὴν γροισὴν ὅτι δεῖ αὐτῶν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. Καὶ μὴν ᾔδεισαν, τοῦ

C. VL (r) + P = g. ΔΘ = Σ.

1. εἶν CV. — 2. συνίστη VPS συνίστησιν CL σαρφὸς εἰσρφὸς. — 3. τοῦ > C. — 4. αὐτῆς ταυτῆς V εἰσρῆ V ἐνεληγμένοι Triff. ἐνεληγμένοι P ἐνεληγμένοι V εἰρημένοι L εἰρημένοι C ἐνεληγμένοι ou εἰρημένοι Σ ἀδιόλητον V. — 5. τὰ > C τὰ² τὸ C. — 6. τε > VP. — 7. ἰδόντες P ἀλλὰ + καὶ PΘ. — 7-8. κρείττονι νόῳ κρείττονῳ V. — 8. πῆ., ρη; C. — 9. γὰρ + τὸ C. — 9-10. κατὰ τὸ γεγραμμένον διαπιστώσῃ g. — 10. τῶ τῶν δικαίων θεῶ τὸ τοῦ θεοῦ τῶν δικαίων C Ἐπίστησαν CΣ ἐπίστευσαν g. — 10-11. ἐπεὶ μὴδὲπω ἐπεὶ μὴ C. — 11. ᾔδεισαν¹ PL εἰδσαν C ἴδσαν V ᾔδεισαν² + τὸ P.

et la sécurité nécessaires pour rouler en bon ordre le suaire qui recouvrait la tête et le mettre à part? Ce détail aussi établissait donc clairement la vérité de la résurrection, et en même temps il révélait un mystère digne de Dieu, attendu que la tête représente la divinité, selon les paroles de l'Écriture : *Dieu est le chef du Christ*¹, et que les questions relatives à la divinité restent, même après l'humanisation, comme enveloppées et inexplicables², alors que les choses d'ordre inférieur, relatives à l'incarnation³ et au séjour sur terre parmi les hommes, dont les bandes étaient le symbole, ont été expliquées et démembrées par nous dans la mesure du possible.

Ayant vu tout cela, Pierre et Jean⁴ crurent⁵, car ils avaient regardé, non pas purement et simplement, mais avec une intelligence supérieure et apostolique. Le tombeau était, en effet, rempli de lumière, de sorte que, bien qu'il fit nuit, ils regardèrent doublement ce qui était à l'intérieur : avec les sens et avec l'esprit. Car si les *justes possèdent toujours la lumière*⁶, selon l'Écriture, à plus forte raison le Dieu des justes la possède-t-il. *Ils ne crurent pas*, dit Jean, *car ils ne savaient pas encore, ce qui est dit dans l'Écriture, qu'il devait ressusciter d'entre les morts*⁷. Et certes ils savaient qu'il ressuscit-

1. I Cor., XI, 3. — 2. LIT. : « indissolubles ». — 3. LIT. : « l'économie incarnée ». — 4. LIT. : « ceux de l'entourage de Pierre ». La suite (p. 60, l. 14) indique qu'il s'agit de Pierre et de Jean. — 5. Cf. Jean, XX, 8. — Il ressort du contexte qu'il faut suppléer : « que Jésus était ressuscité ». — 6. Prov., XIII, 9, d'après le texte de la version des LXX. — 7. Jean, XX, 9.

σωτήρας αὐτοῖς πολλὰκις προειρηκότας, ὡς ἀναστήσεται ἀλλ' οὐχ ὡς ἀπὸ τῆς γραφῆς πεπεισμένοι καὶ τῶν ἐκεῖθεν φερομένων χρησμάτων (οὐς μὴ ἐκβῆναι τῶν ἀδυνάτων ἦν), ἀλλ' ἔτι περὶ τὴν πίστιν ἀλλάζοντες.

Παρίστησι δὲ τὸ γυμνὸν τὸν Ἰησοῦν ἀναστῆναι τῶν θνητῶν χωρὶς, πρῶτον μὲν τὸ μηδαμῶς αὐτὸν ἔτι κατὰ σάρκα γνωσθήσεσθαι τροφῆς ἢ ποτοῦ δεησόμενον ἢ ἐνδυμάτων περιβολῆς, εἰ καὶ τὴν οἰκονομίαν πληρῶν τούτοις ἐκὼν ὑπέθηκεν ἑαυτὸν ὡς τῆς αὐτῆς φύσεως κοινωνήσας ἡμῖν ἔπειτα δὲ δηλοῦν καὶ τὴν τοῦ Ἀδὰμ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀποκατάστασιν, ὅτε γυμνός ἦν ἐν τῷ παραδείσῳ καὶ οὐκ ἤσχυνεντο. Αὐτὸν γὰρ ὡς θεός, εἰ καὶ σεσαρκωμένος ἦν, δόξῃ τῆ θεοπροπεστατῆ περιεβέβλητο, αὐτὸς ὡν ὁ ἀναβαλλόμενος ἡὼς ὡς ἡμῖνον, ἢ φησὶν ὁ προσφῆτις Δαβὶδ.

Ἀλλ' ὁ μὲν Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης, πιστωθέντες ἐκ τῶν τεθεαμένων, ἀνεχώρουν οἰκადε τῆ Μαρίας δὲ εἶπον οὐδέν. Ὁικονόμοι γὰρ ὁ μόνος σοφός ὡς ἀπιστήσασαν ἐκ θέας αὐτὴν

Z. à partir de 11 'Αὐτ' ὁ S à partir de 12 τῆ Μαρίας. C VL (r) + P = g. ΔΘ = Σ.

2. πιστωμένους P. — 3. ἀνάστατος V. — 4. πρῶτον μὲν Θ πρῶτον Δ > Π. — 5. δεησόμενον CL δεησόμενον P δεησομενον ου δεθησόμενον Σ δεῖσαι μνον V. — 6. περιβολῆς L. — 8. ἦν CΘ > g Δ. — 9. περὶ ἐβλήτετο P ὅ| ὡς C. — 11. ὅ| > Cg θεαμένων V θεαμάτων C οἰκὰδ + καὶ L. — 12. οὐ > L οὐδὲν > C. ἀπιστήσασαν ΣΣ ἀπιστοῦσαν Cg αὐτῆς C.

terait, le Sauveur le leur ayant dit souvent auparavant, mais ils ne le savaient pas en hommes persuadés par l'Écriture et par les prédictions qui y sont annoncées — et qui ne pouvaient pas ne pas se réaliser — mais en hommes dont la foi était encore chancelante¹.

Le fait que Jésus ressuscita nu, sans les bandes, établit d'abord que jamais plus il ne sera connu selon la chair, et n'aura plus besoin de nourriture et de boisson, ni de vêtements et d'habillements², même si, lorsqu'il accomplit son économie, il se soumit volontairement à ces choses, ayant participé à la même nature que nous; ensuite, il indique le retour d'Adam dans son état primitif, lorsqu'il était nu dans le Paradis et qu'il n'avait pas honte³. Du reste, en qualité de Dieu, alors même qu'il était incarné, il était revêtu de la gloire la plus digne de Dieu, lui-même étant celui qui est *revêtu de la lumière comme d'un vêtement*, ainsi que le dit le prophète David⁴.

Mais Pierre et Jean, convaincus par ce qu'ils avaient vu, retournèrent chez eux et ne dirent rien à Marie. Car, comme celle-ci était tombée dans

1. Dans tout ce passage, le raisonnement de Sévère semble être le suivant : Pierre et Jean ont cru que Jésus était ressuscité, bien que Jean dise le contraire dans son évangile, car ils savaient, pour l'avoir entendu dire souvent à Jésus, qu'il ressusciterait. — 2. Litt. : « de l'enveloppe de vêtements ». — 3. Cl. Gen., II, 25. — 4. Ps. ciii (= civ), 2.

προσαγαγέσθαι μᾶλλον ἢ ἀκούσας. Εἰσάγει τούτων πρὸς τὸ μνήματι κλαίονσα ἕξο καὶ παρ-
 κύβασα εἶδεν ἀγγέλους δύο, λευκοὺς καὶ ῥαδιόρους τῆ στολῆ καθεζομένους· ἕνα πρὸς τῆ
 κεφαλῇ, καὶ ἕνα πρὸς τοῖς ποσίν, ἅπου ἔκειτο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ δέον τὸν ὀδυρμὸν
 εἰς εὐφροσύνην μεταβάλλειν. τῶν δακρύων οὐκ ἔληγεν, ὥστε τοὺς ἀγγέλους οἰσνεὶ μετ'
 ἐπιτιμῆσεως εἰπεῖν γίνα, τί κλαίεις; ὅτανεὶ ἔλεγον γονυκτικὰ ταῦτα τὰ δάκρυα καὶ οὐκ
 ἔμμενος νοῦ. Ποῦ γὰρ χόρον ἔχει τὸ μετὰ τοιαύτην θείαν ὀδύρεσθαι; Κάκεινή τῆς αὐτῆς
 ἀπιστίας ἐχρυσμένη (παρετείνετο γὰρ τὸ πάθος ἕνα τῶν κατὰ μικρὸν προστιθεμένων εἰς
 πίστωσιν τελείως ἐκκαθαριζέει) πρὸς αὐτούς εἶπεν ὅτι Ἦσαν τὸν κείριόν μου καὶ οὐκ οἶδα
 ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. Καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἐστράφη εἰς τὰ θείω καὶ ἠωρεῖ τὸν Ἰησοῦν ἑστῆτα
 καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐστίν· τοῦτο μὲν ἐκ τῶν δακρύων ἐπισκατομένη καὶ οἷον ἀγλῶ
 βεβαρημένη, τούτο δὲ καὶ τοῦ Ἰησοῦ τέως οἰκονομοῦντος τὸ μὴ γνωσθῆναι αὐτῆ· διὸ καὶ

S. C. VL (v) + P = g. AΘ = Σ.

1. προσαγαγέσθαι r προσάγεισθαι sP ἕξο κλαίονσα ωg. — 4. εὐφροσύνην C. — 5. εἰπεῖν C
 ἔλεγον SCPΣ ἔλεγον V λέγων L. — 6. ἔμμενος ΣΣ εὐφροσύνη Cg τῆ τοῦ C. — 7. κατὰ
 μικρὸν > C προστιθεμένοι C. — 8. πίστιν PL ἐκκαθαριεὶ L. μου + ἐκ τοῦ ἀνεκείνου P. — 10. ἐκ
 ὑπο ΣV οἰσνεὶ S. — 11. βεβαρημένη L βεβαρυνμένη V τοῦ τῶ V Ἰησοῦ τέως > S οἰκονο-
 μοῦντος δειλοῦντος S αὐτόν r.

l'incrédulité¹, Celui qui est sage veillait à ce qu'elle fût convaincue par la
 vue plutôt que par l'ouïe. Elle se tenait donc près du sépulchre et pleurait au
 dehors. S'étant baissée, elle vit deux anges, que leur vêtement faisait paraître
 blancs et brillants, qui étaient assis, l'un à la tête et l'autre aux pieds, à la
 place où avait été couché le corps de Jésus². Alors qu'elle aurait dû changer sa
 lamentation en joie, elle ne cessait de répandre des larmes, au point que
 les anges lui dirent comme en la blâmant : Femme, pourquoi pleures-tu?³ Ce
 qui revenait à dire : « Ces larmes sont des larmes de femme, et non des
 larmes d'une personne raisonnable. Où y a-t-il place, en effet, pour les lamen-
 tations après un tel spectacle? » Celle-là (Marie), en proie à la même incrédulité,
 — le mal s'étendait, en effet, afin que les accroissements qu'il recevait
 peu à peu en vue de (provoquer) la foi, finissent par l'expulser⁴, — leur dit :
 Ils ont enlevé mon Seigneur et je ne sais où ils l'ont mis⁵. Et ayant dit cela, elle
 se retourna et vit Jésus debout, et elle ne savait pas que c'était Jésus⁶. Cela
 provenait, en partie, de ce que son regard était obscurci par les larmes et
 comme alourdi par un voile, en partie de ce que Jésus veillait pour le moment

¹. Cf. plus haut, p. 52, l. 12. — ². Jean, XX, 11-12. — ³. Jean, XX, 13. — ⁴. Jacques d'Édesse a
 traduit : « afin que par ce qui s'ajoutait peu à peu en vue de la foi, elle (Marie) fût complètement
 purifiée ». — ⁵. Jean, XX, 13. — ⁶. Jean, XX, 14.

εἶπεν Γίναί, τί κλαίεις; ἢ τίνα ζητεῖς; Ἐκείνη δὲ δοκοῦσα ὅτι ὁ κηποικός ἐστιν, λέγει αὐτῷ κήριε εἰ σὺ ἐθάύτισάς αὐτόν, εἰπέ μοι ποῦ ἔθηκας αὐτόν, καὶ γὰρ αὐτόν ἀρῶ. Τάχα δὲ οὐκ ἔξω τοῦ πέπευτος κηπουρὸν ὑπέλαβεν εἶναι τὸν Ἰησοῦν· τῷ ὄντι γὰρ ἦν αὐτός ὁ τοῦ παραδείσου γεωργός ὁ ἀληθής καὶ ἀθάνατος, ἐν τῷ τοῦ μνήματος κήρῳ, καθάπερ ἐν παραδείσῳ, τὴν γυναικὰ τὴν ἐξ ἀπιστίας τὸν Ἀδάμ τὸν πρῶτον κηπουρὸν ἀπατήσαντα 5 διωρηθόμενος. Οὕτως ἦν ἅπαντα μυστηριώδη καὶ λόγων ἐμπλεκῆ θεοτέρων καὶ ὕψηλων.

Ἀλλὰ ταῦτα τῆς Μαρίας εἰπούσης καὶ περὶ τὴν ἔρευραν ἐπιτομημένης τοῦ σώματος, καὶ μᾶλλον ἐπιστραφείσης ὥστε καὶ παρεθῆναι, βραχυκλιθεῖσαν ἱκανῶς θεασάμενος ὁ δυνάμενος ἄχει μερισμοῦ ψυχῆς καὶ πνεύματος, ἀρῶν τε καὶ μετέδωκεν καὶ κριτικὸς ἐπιτομῶν καὶ ἐνοσίων καρθίας, ρωνῆ μὲν τὴν ἀπιστίαν ἐξέκοψεν καὶ τὸ βλέμμα τῆς γυναικὸς 10 ὥσπερ πρὸς ἐπίγνωσιν, εἰπὼν μόνου, ὡς αὐτὸς ἐγίνωσκεν, ἐπιστραπτεικῶς· *Μαρίαμ*. Καὶ παραχρῆμα ἐπιστραφεῖσα καὶ *Ραββουί* προσεγγόρευσεν. ὁ λέγεται διδασκαλε καὶ τῶν θείων

S ju-qu'à 2 ἀρῶ et depuis II ἐπιστραπτεικῶς. S (fragm. 2) depuis 2 τάχα δὲ — 6 ὕψηλων. C.
VL c. + P = g. ΔΘ = Σ.

1. ἢ cΘ και Δ mais peut-être faut-il lire οἷ = ἦ au lieu de ο = και) > SCP δὲ rΣ > SCP.
— 2. αὐτόν ἔθηκας ∞ c. — 4. ὁ > g. — 5. ἀπίστησας; Z ἀπατήσαντα P. — 6. μυστηρίων ὁἷ C. —
8. βραχυκλιθεῖσαι C. — 9. δυνάμενος] δυνατός C > V. — 10. καὶ ἐνοσίων > C. — 11. πρὸς] εἰς C
πρόειπων C μόνος P ἐπιστραπτεικῶς; rΣ ἐπιστραπτεικῶς; SC ἐπιστραπτεικῶς P ἐπιστραπτεικῶς + δὲ
τοῦ κυρίου βοήσαντος S Μαρίαμ sV μαρία CPL. Καὶ > S. — 12. καὶ! > S.

à ce qu'il ne fût pas reconnu par elle. C'est pourquoi il dit : *Femme, pourquoi pleures-tu? Ou qui cherches-tu? Elle, pensant que c'était le jardinier, lui dit : Seigneur, si c'est toi qui l'as enlevé, dis-moi où tu l'as mis, et je l'emporterai*¹. — Peut-être n'a-t-elle pas manqué aux convenances en supposant que Jésus était un jardinier. En réalité, il était le véritable et l'immortel 5 fermier² du paradis, qui redressait, dans le jardin du sépulcre, comme au paradis, la femme qui avait trompé, par perfidie³, Adam, le premier jardinier. Toutes les choses étaient à ce point mystérieuses et pleines de paroles divines et sublimes!

Mais lorsque Marie eut dit cela, qu'elle eut été saisie d'un transport de 10 passion pour la recherche du corps, et que s'étant retournée de plus en plus, elle était sur le point de s'en aller, Celui qui pénètre jusqu'à la division de l'âme et de l'esprit, des jointures et des moelles, et qui juge les pensées et les intentions du cœur⁴, ayant vu qu'elle avait été assez éprouvée⁵, d'un seul mot, fit tomber son incrédulité et aiguïsa son regard pour qu'elle le reconnût, 15 s'étant contenté de dire, comme lui seul savait (le dire), de manière à ce qu'elle se retournât : *Marie*. Et aussitôt elle se retourna et dit : *Rabbouï*,

1. Jean, XX, 15. — 2. Ou : « propriétaire » (du paradis). Tel nous semble être ici le sens du mot γεωργός, qui signifie aussi « labourneur » et « jardinier ». — 3. Sévère joue sur le mot ἀπιστία qu'il prend ici dans le sens de « mauvaise foi, infidélité, perfidie ». — 4. Hébr., IV, 12. — 5. Cf. Eusèbe, *Ad Marinum, Quæstio* III a, col. 248.

ἐκείνων ποδῶν ἐζήτει· λαβέσθαι καὶ ἤκουεν· Μὴ μοι ἄπαι, οἶπὼ γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα μου. Ταύτης, φησὶν, ἦδη τοιοῦσα τῆς δωρεᾶς καὶ ἀψυμένα μου μετὰ τῆς ἄλλης Μαρίας καὶ προσκυνήσασα καὶ τοῖς πόδα; κρατήσασα, κατεργρόνησας ὡς καὶ ἀπιστήσασα, καὶ οὐδὲν μίγα διενόησας περὶ ἐμοῦ, ἀλλ' ἔτι περὶ τὸ ῥηῖμα ζητεῖς τὸν ἄνω θειαῶς πρὸς τὸν πατέρα ὑπέρχοντα. Καὶ νῦν μοί μου ἄπαι, εἰ μετὰ τῆς αὐτῆς διανοίας τὸ πρὸς τὸν πατέρα ἀναβῆναι νομίζεις ἐλλείπειν μοι. Οἶπὼ γὰρ ἀναβέβηκα κατὰ σὲ πρὸς τὸν πατέρα μου· πλὴν πορεύοι πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς μου καὶ εἰπὲ αὐτοῖς· ἀναβῆναι πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ἑμῶν καὶ θεὸν μου καὶ θεὸν ἑμῶν. Ἐπειδὴ γέγονα, φησὶν, κατὰ σάρκα ἠρωσιτόκος ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς, ὡς ἐμυκτῶ νῦν ἀλλ' ἔβην τοῖς ἀδελφοῖς σωματικῶς ἀναβήσασμαι πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ἑμῶν, καὶ θεὸν μου καὶ θεὸν ἑμῶν. Εἰ μὲ γὰρ ἐμοῦ θεὸς ἐγχευάτισεν, ἐν ἐμοὶ τὸ ἄμωμον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως διὰ τὸ ἀγνοεῖν ἄμαρτιαν ὡς ἐν ἀπαρχῇ τοῦ γένους ἰδὼν, ὡς ἂν ἑμῶν ἐκλήθη πατὴρ ἢ θεὸς τῶν ἀπι-

S jus-qu'à 6-7 πατέρα μου.

C jus-qu'à 11 φύσεως.

VL (r) + P = g.

ΔΘ = Σ.

1. ποδῶν ἐκείνων 892 ἤκουεν > LΘ ἤκουσεν CVPΔ. — 2. φησὶν > VΔ τῆς δωρεᾶς; φησὶν ἦδη τοιοῦσα 897 μου P. — 3-4. μετὰ τῆς ἄλλης Μαρίας > C. — 4. ζητεῖς > VS ἐζήτεισ GLP. — 5. τῆς αὐτῆς τοιαύτης > V. — 6. κατὰ σὲ C. — 7. οὗχ ἐμυκτῶ CV. — 8. ἀνθρωπίνης; φύσεως; ἀνηθείας; καὶ τῆς ἀνθρωπίνεως; C > Δ.

*c'est-à-dire Maître*¹. Elle voulait s'emparer de ses pieds divins, mais s'entendit dire : *Ne me touche pas, car je ne suis pas encore monté vers mon Père*². Alors que tu as déjà obtenu cette faveur, dit-il, que tu m'as touché avec l'autre Marie, que tu m'as adoré, que tu t'es emparée de mes pieds, tu as poussé le mépris au point de devenir incrédule et tu n'as eu aucune pensée élevée à mon sujet³, mais tu cherches encore autour du sépulchre celui qui séjourne là-haut, d'une manière divine, auprès du Père. Et maintenant, *ne me touche pas*, si, animée de la même disposition d'esprit, tu penses qu'il me reste à monter auprès du Père. *Car je ne suis pas encore monté*, d'après toi, *vers mon Père. Mais va trouver mes frères et dis-leur que je monte vers mon Père et votre Père, vers mon Dieu et votre Dieu*⁴. Puisque j'ai été, dit-il, selon chair, *le premier-né parmi beaucoup de frères*⁵, ce n'est pas pour moi-même mais pour vous mes frères, que je monterai maintenant corporellement vers mon Père et votre Père, vers mon Dieu et votre Dieu. S'il ne s'était pas fait appeler mon Dieu, après avoir vu en moi l'innocence de la nature humaine, parce que j'ignorais le péché⁶, comme au début de la race, il n'aurait pas été appelé votre Père et votre Dieu à vous qui vous êtes éloignés de lui. — Et c'est pourquoi

1. Jean, XX, 16. — 2. Jean, XX, 17. — 3. Cf. Eusèbe, *Ad Marinum. Quæstio* III 2^a, col. 949. — 4. Jean, XX, 17. — 5. Rom., VIII, 29. — 6. Cf. II Cor., v, 21.

5
 10
 15
 20
 25
 30
 35
 40
 45
 50
 55
 60
 65
 70
 75
 80
 85
 90
 95
 100
 105
 110
 115
 120
 125
 130
 135
 140
 145
 150
 155
 160
 165
 170
 175
 180
 185
 190
 195
 200
 205
 210
 215
 220
 225
 230
 235
 240
 245
 250
 255
 260
 265
 270
 275
 280
 285
 290
 295
 300
 305
 310
 315
 320
 325
 330
 335
 340
 345
 350
 355
 360
 365
 370
 375
 380
 385
 390
 395
 400
 405
 410
 415
 420
 425
 430
 435
 440
 445
 450
 455
 460
 465
 470
 475
 480
 485
 490
 495
 500
 505
 510
 515
 520
 525
 530
 535
 540
 545
 550
 555
 560
 565
 570
 575
 580
 585
 590
 595
 600
 605
 610
 615
 620
 625
 630
 635
 640
 645
 650
 655
 660
 665
 670
 675
 680
 685
 690
 695
 700
 705
 710
 715
 720
 725
 730
 735
 740
 745
 750
 755
 760
 765
 770
 775
 780
 785
 790
 795
 800
 805
 810
 815
 820
 825
 830
 835
 840
 845
 850
 855
 860
 865
 870
 875
 880
 885
 890
 895
 900
 905
 910
 915
 920
 925
 930
 935
 940
 945
 950
 955
 960
 965
 970
 975
 980
 985
 990
 995
 1000

* fol. 9
V. C.

* fol. 21
1er a.

* V. fol. 131
1er a.

1. Il faudrait $\alpha\lambda\lambda\alpha\sigma\tau\alpha\iota$. — 2. Lire $\alpha\lambda\lambda\alpha\sigma\tau\alpha\iota$. — 3. Lire $\alpha\lambda\lambda\alpha\sigma\tau\alpha\iota$. — 4. Lire $\alpha\lambda\lambda\alpha$. — 5. Lire $\alpha\lambda\lambda\alpha$. —
 6. Il faudrait $\alpha\lambda\lambda\alpha$. — 7. Lire $\alpha\lambda\lambda\alpha$. — 8. $\alpha\lambda\lambda\alpha + \alpha$. — 9. Il faudrait $\alpha\lambda\lambda\alpha$. — 10. Suppléer $\alpha\lambda\lambda\alpha$.

5
 10
 15
 20
 25
 30
 35
 40
 45
 50
 55
 60
 65
 70
 75
 80
 85
 90
 95
 100
 105
 110
 115
 120
 125
 130
 135
 140
 145
 150
 155
 160
 165
 170
 175
 180
 185
 190
 195
 200
 205
 210
 215
 220
 225
 230
 235
 240
 245
 250
 255
 260
 265
 270
 275
 280
 285
 290
 295
 300
 305
 310
 315
 320
 325
 330
 335
 340
 345
 350
 355
 360
 365
 370
 375
 380
 385
 390
 395
 400
 405
 410
 415
 420
 425
 430
 435
 440
 445
 450
 455
 460
 465
 470
 475
 480
 485
 490
 495
 500
 505
 510
 515
 520
 525
 530
 535
 540
 545
 550
 555
 560
 565
 570
 575
 580
 585
 590
 595
 600
 605
 610
 615
 620
 625
 630
 635
 640
 645
 650
 655
 660
 665
 670
 675
 680
 685
 690
 695
 700
 705
 710
 715
 720
 725
 730
 735
 740
 745
 750
 755
 760
 765
 770
 775
 780
 785
 790
 795
 800
 805
 810
 815
 820
 825
 830
 835
 840
 845
 850
 855
 860
 865
 870
 875
 880
 885
 890
 895
 900
 905
 910
 915
 920
 925
 930
 935
 940
 945
 950
 955
 960
 965
 970
 975
 980
 985
 990
 995
 1000

1. $\alpha\lambda\lambda\alpha\sigma\tau\alpha\iota$ = $\alpha\pi\sigma\tau\alpha\iota$. — 2. $\alpha + \theta$. — 3. V. N. — 4. Jacques a lu $\alpha\lambda\lambda\alpha$ $\theta\epsilon\acute{o}\varsigma$ au lieu de $\theta\epsilon\acute{o}\varsigma$.

λετρωμένων αὐτοῦ. Διὸ καὶ Παύλος Ἑβραίοις ἐπιστελλὼν ἔλεγεν· Οὐ γὰρ εἰς χειροποίητα ἔργα ἐσχηθὲν ὁ Χριστός, ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν εἶν ἐμφανισθήναι τῇ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ ἡμῶν.

Ἐρχεται οὖν ἡ Μαγδαλένη Μαρία ἀπαγγέλλουσα τοῖς μαθηταῖς ὅτι ἑώρακεν τὸν κύριον καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ. Παράχρησμένα δὲ καὶ ἀπαγγεῖλαισα, πάλιν εὐρίσκει Μαρίαν τὴν Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου καὶ ἄλλας σὺν αὐταῖς μετὰ παρασκευῆς ἀρωμάτων καὶ μύρων πρὸς τὴν ταφὴν ἐπιταμιεύουσαι, τοῦ σκότους ὑποχωρήσαντος καὶ ὕψους βαθύος ὄντος· τούτῳσιν ἀκριβοῦς καὶ ἄρτι πρῶτον ἀρξάμενος, καθά φησιν ὁ Λουκᾶς· καὶ ἀναμίσχασα ἑαυτὴν σὺν αὐταῖς ἐπαραύετο, διὰ τὸ θερυῖον τοῦ πάθου τοῦ περὶ τὸν Ἰησοῦν ἐξήρχεν αὐτῶν δοκῶσα καὶ πρῶτα παρὰ τοῖς εὐαγγελισταῖς ἀριθμουμένη διὰ τὸ ἐντεῦθεν ἐπίσημον. Ἐπιθύμει γὰρ καὶ αὐτῆς οὐα εἶ ὡν παρ' αὐτῆς καὶ τίς ἄλλης Μαρίας ἤκουον, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς· τῆς θεῆς ἡ ἀγγελῶν ἐπιφανείας πιστωθῆναι πρὸς τὴν ἀνάστασιν· καὶ σὺν αὐταῖς, συνεισὼς σιωπῶσα καὶ μηδὲν λέγουσα διαπορουμένης αὐταῖς, ἀλλὰ τὴν τῶν

S a partir de 4 Ἐρχεται (depuis 10 κύριον jusqu'à 12 ἀγγέλων Ζ). VI (r) + P = g. ΔΘ = Σ.

1. προσώπου P. — 4. ἀπαγγέλουσα PL. — 5. παραχρημένη SV. — 6. παρασκευῆς + καὶ S. — 7. βαθύος S P. βαθύος S r. — 8. ἀρξάμενη S. — 9. πάθου τοῦ] πάθουμένου P. — 10. αὐτῶ L. — 12. ἐπιφανείας S Σ ἐπιστάσις g. — 13. διαπορουμένης S Σ διαπορουμένης g. αὐταῖς S > g.

Paul, écrivant aux Hébreux, disait : *Car le Christ n'est pas entré dans un sanctuaire fait de main d'homme, image du véritable, mais dans le ciel même, afin de comparaître pour nous devant la face de Dieu*¹.

Marie-Madeleine va donc annoncer aux disciples qu'elle a vu le Seigneur et qu'il lui a dit ces choses. Étant arrivée et ayant annoncé (tout cela), elle trouve cette fois-ci Marie, mère de Jacques, Jeanne et les autres (femmes) qui étaient avec elles², qui se rendaient en hâte au tombeau avec leur préparation d'aromates et de parfums³, au moment où l'obscurité s'était retirée et que l'aurore était tout à son début, c'est-à-dire qu'elle était distincte et qu'elle venait juste de commencer, comme dit Luc⁴. Elle se joignit à elles et fit route avec elles. A cause de l'ardeur de son amour pour Jésus, elle paraissait être à leur tête, et elle est énumérée la première chez les évangélistes à cause de cette particularité. Elle désirait qu'elles aussi fussent convaincues au sujet de la résurrection, non par ce qu'elles entendaient dire à elle et à l'autre Marie, mais par le spectacle même (qui s'offrirait à leurs yeux) ou par l'apparition d'anges. Et elle les accompagnait, se taisant prudemment et ne

1. Hebr. 1. 24. — 2. Luc. XXIV, 10. — 3. Cf. Luc. XXIV, 56 et XXIV, 1. — 4. Luc. XXIV, 1.

πραγματικῶν ἀναμένουσα μαρτυρίαν, καὶ πιστεύουσα καὶ αὐταῖς αὐτοῖς ὁμῶσιν ἰδίαν
 πληροφορίαν τινὰ δευθήσεσθαι. Καὶ δὲ τὸν λίθον ἀποκεκλιμένον ἰδοῦσαι τοῦ μνημείου,
 ἔνδον ἐγένοντο, καὶ οὐχ εὐρύσαι τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἀπορούμενοι βλέπουσιν
 ἐπιστάντας αὐταῖς ἄνδρας δύο ταῖς στολαῖς ἐξαστράπτοντας καὶ ἤκουον παρ' αὐτῶν
 Τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν; Οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλ' ἠρέθη, καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ
 ἐποστρέψασα, φασίν, ἀπὸ τοῦ μνημείου ἀπήγγειλαν ταῦτα πάντα ταῖς ἑνδεκα καὶ πᾶσι τοῖς
 λοιποῖς. Ἀλλ' ὡς πλῆθος ὄντες, μᾶλλον ἠπίστησαν καὶ τὸ ἀπαγγελλέν ἐσκώψαν καὶ
 διεπίπτωσαν. Ἐμίανσαν γάρ, φασίν, ὡσεὶ λῆρος τὰ ἄμματα αὐτῶν καὶ ἠπίστοιτοι αὐταῖς, ὥστε
 τὸν Πέτρον πρὸς τὴν ἐκείνων ἀπιστίαν διαναστάντα καὶ ἠρέμα πως καὶ αὐτὸν θορυβηθέντα
 καὶ σκληρευθέντα, πάλιν ἐπὶ τὸ μνημεῖον θραμεῖν καὶ παρακύβηαι καὶ ἰδεῖν αὐθις τὰ ὀθῶνια
 κείμενα ἅπερ ἦν εἰσελθὼν ἤδη καὶ θεασάμενος ἀκριβέστερον ὅθεν ἀκρισεθεῖς τῷ παρακύβηαι

S. VL(e + P = g. ΔΘ = Σ.

2. τινὰ πληροφορίαν ≈ g. δεῖ P. — 3. καὶ² gθ > S. — 4. καταστράπτοντας V παρ' αὐτῶν V
 πρὸς αὐτῶν PL παρ' αὐτῶν ου πρὸς αὐτῶν Σ αὐτῶν λερόντων S. — 6. ποστρέψασα P μνημείου S r
 μνημίου P. — 8. φασιν Sθ > g Δ λῆρ: P. — 10. μνημα S μνημείου g. αὐθις S πάλιν g. — 11. ὅθεν +
 καὶ S r ἀκριβεῖσαι S

disant rien, bien qu'elles fussent dans l'incertitude, mais attendant le
 témoignage des faits et convaincue qu'une certitude particulière leur serait
 fournie par leurs propres yeux. Ayant vu la pierre ôtée de devant le
 tombeau, elles pénétrèrent à l'intérieur, et ne trouvèrent pas le corps
 de Jésus. Tandis qu'elles étaient perplexes, elles aperçoivent deux hommes,
 aux vêtements resplendissants, qui étaient survenus devant elles¹ et qui leur
 disaient : *Pourquoi cherchez-vous parmi les morts celui qui est vivant? Il n'est
 pas ici, mais il est ressuscité*², et ainsi de suite. *Et étant revenues du sépulcre,*
*dit Luc, elles annoncèrent toutes ces choses aux onze et à tous les autres*³. Mais
 comme ils étaient nombreux, ils furent plutôt incrédules, se moquèrent de la
 nouvelle annoncée et la rejetèrent. Car, ajoute Luc, leurs paroles leur parurent
 comme des rêveries et ils ne crurent pas les femmes⁴. Il en résulta que Pierre
 s'étant relevé, en présence de leur incrédulité, légèrement, en quelque sorte,
 troublé et ébranlé, lui aussi, courut de nouveau au sépulcre, se pencha et vit
 encore une fois les linges qui étaient par terre⁵, linges qu'il avait déjà regardés
 plus attentivement lorsqu'il était entré (dans le sépulcre). C'est pourquoi,

1. Cf. Luc. xxiv 4. — 2. *Ibid.*, 5-6. — 3. *Ibid.*, 9. — 4. *Ibid.*, 11. — 5. *Ibid.*, 12.

1001 سحمداملا . هلا اذخدا 1002 لاهه مخمر تم متعقد . الا لاهه لاهه 1003
 بهمدخدا¹ مخدا 1004 . تم مدهمخدا ؛ اذ لاهه . دهه دختلا مخداوه
 صها مبدلا . دهه دافلا ؛ مخدلا ستر . حيهه ؛ مخدا بقت² . تم لا اقص
 لاهه³ ؛ بهه⁴ قداههه بقت . ستر⁵ ؛ حدا لاهه ؛ بههه لاهه
 1005 . ؛ مخدتمه داقدهلامه . هفقد بقت مدهه . لاهه خله
 اناه لاهه خمر متدا . لاههه 1006 ؛ انا ممر لاهه . هلامه ؛ خدا . تم
 بقتهمه لمر ده مخدا . انا لاهه لاهه هلامه لاههه . لاههه
 لاهه ؛ خدا . الا امر فح ؛ هلامه 1007 . لا امدهه . هلامه ؛ اذخدا .
 مدهمخده 1008 هلامه . قداههه بقت ؛ امر هلامه مدهمخده . هلا
 1009 مدهمخده 1008 لاهه . امدا ؛ هلامه تم الا لاهه لاهه لا امدهه
 ؛ نهه ؛ حيهه مدهمخدا¹ اذ بهه² ؛ لاهه هلامه . لاهه لاهه ؛ بهه
 1010 ستر لاهه لاهه ؛ بهمخده ؛ لاهه ؛ تم لاهه . ستر لاهه ده تم هلامه
 سلامه . حيهه تم هلامه لاهه ؛ ؛ بهه ؛ مدهمخده مدهمخده

1. Lire ce mot au pluriel. — 2. Paul a rattaché τοῦ μέρους à ἐνδοῦ. — 3. Paul a traduit un peu librement : « et n'ayant pas trouvé le corps du Christ, elles étaient embarrassées et elles virent etc. ». — 4. Paul n'a pas bien compris ἄριστα πως « légèrement en quelque sorte ». — 5. καὶ παραλύει δ.

تم هلامه لاهه هلامه 1001 . تم لا مخمر اذخدا 1002 لاهه تم مدهمخده
 بقت . الا تم لاهه لاهه ؛ بهمدخدا مدهمخدا 1003 مدهمخدا ؛¹ . تم مدهمخدا
 1004 ؛ اذ لاهه² دهه دختلا لاهه 1005 . لاههه هلامهه³ مخمر
 مبدلا ؛ هلامه⁴ ؛ لاهه تم لاهه ؛ مخدلا ستر . حيهه ؛ بهه
 بقت . تم لا اقتسهه لاهه ؛ بهه⁵ مدهمخده . ستر⁶ ؛ بههه
 1006 ؛ لاهه ؛ حدا لاهه ؛ بههه لاهه ؛ بههه لاهه ؛ بههه
 لاهه تم لاهه لاهه خمر متدا . لا لاههه 1007 . الا ممر لاهه .
 هلامه ؛ خدا . تم هلامه لاهه ؛ مخدا ؛ لاهه ؛ لاهه لاههه
 هلامه . نهه ؛ خدا . الا امر فح ؛ بهلامه 1008 . لاههه
 1009 لاهه هلا امدهه⁵ . مدهه ؛ لاههه لاهه ؛ مدهه هلامه ؛ لاههه
 ؛ تم ؛ مخدا امر هلامه قدا ؛ بهه . هلا مدهمخده 1009 لاهه . امدا
 ؛ هلامه تم لاهه لا امدهه ؛ نهه⁶ ؛ لاههه⁷ ممر ؛ هلامه لاهه ؛ بهه
 اذ بهه⁸ ؛ لاهه هلامه . لاهه لاهه مخدا ؛ بهه . ستر لاهه
 لاهه ؛ نهه ؛ نهه ؛ بههه . نهه ؛ لاهه ؛ لاهه ؛ بهه ؛ بهه
 1010 نهه ؛ بههه⁸ . ستر 1009 لاهه مدهمخده سلامه . ؛ مخدا تم هلامه

1. ἰδὲ καὶ 1001 καὶ καὶ ἀνεμύνησα. — 2. 1001 > V. — 3. ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ V^o. — 4. ἰδὲ καὶ
 ἰδὲ καὶ = ἰδὲ καὶ. — 5. ἰδὲ καὶ ἰδὲ καὶ = ἰδὲ καὶ ἰδὲ καὶ. — 6. ἰδὲ καὶ L. — 7. καὶ καὶ καὶ = ἀνακατάστα. —
 8. ἰδὲ καὶ καὶ ἰδὲ καὶ + θ.

fol. 21
r. 6

l. fol. 161
r. b.
V. l. 134
V. d.

μόνον καὶ μηδὲν ἰδὼν ἄλλοῦτερον ἀπηλθὲν θαυμάζων καὶ ἐκπληκτούμενος τὸ γεγονός καὶ δοξάζων τὸν ταῦτα οἰκονομήσαντα.

Καὶ πάλιν ἡ Μαγδαληνὴ Μαρία, καθάπερ ταῖς περὶ Ἰωάννην ὄψθου βαθείας συνεπεσθῆναι φηρούσας ἢ ἦσαν ἰστομύσασασι πρὸ τοῦ σαββάτου μύρα τε καὶ ἀρώματα, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τῆ Σαλώμη, ζῆλος γυναικὶ παρὰ τὰς ὠνημασμένας, βραδέως μὲν, ὠνησαμένη δὲ ὁμοίως ἀρώματα, ἀλλὰ μετὰ τὸ σάββατον, ἀκόως μετὰ τῆς αὐτῆς διανοίας συνέτριψε, παραλαβούσα καὶ Μαρίαν τὴν Ἰακώβου μεθ' ἑκαστῆς, ὥστε καὶ τῆ ἀγορασίῃ τῶν ἀρωμάτων κοινωνῶν κένοι δοκεῖν. Κοινωνήσασαί γάρ τῆς ἰδοῦ τὸ πᾶν κοινῶς ἐπεγράφηεντο σοῦδοσασα. Καὶ λίαν προῖ τῆ μαρτῶν ἀσθιάτων ἐχορτοία ἐπὶ τὸ μαρμαῖον ἐπὶ τὸ γὰρ ἐπὶ τοῖς ἀκρὺς σπέρους τὸν ἀντιγράφον ἐμμέρεται, δὴλοῦν ὡς πρὸς ταῖς ἄδη γεγεννημένας, καὶ αὐτὰ τῶν γυναικῶν ἡ ἐπὶ τὸ μύρα ἀρτίως γέγονεν. Τὸ δὲ λίαν προῖ σακηνύζων ὁ Μάρκος, ἀναισιβιαντος τοῦ ἡλίου προσέθηκεν. Καὶ ἔλεγον, φασίν, πρὸς ἑαυτῶς Τίς ἀποκλιθεῖσιν ἡμῖν τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας τοῦ μαρμαῖον; Καὶ ἀναβλέψασαί θεοφοροῦν ὅτι ἀποκαλίσεια ὁ

S.

VL(r) + P = g.

Δθ = Σ.

1. καὶ ἐκπληκτούμενος, δοξάζων > S. — 2. ταῦτα S ΔΣ τὰ αὐτὰ P τὰ τοιαῦτα V. — 5. ζῆλος + τε S ταῖς + αὐτὰς τὰς P. — 6. ὁμοίως S ἀλλὰ S c ἀλλὰ Σ P συνέτριπον L. — 8. ἐπεγράφηεντο) ἐνομήσαντο PL ἐπεγράφηεντο + το V. — 9. τῆ μίρα τῶν S V τῆς μίρας PL μωρεῖον S P μωρὰ r ἐπὶ τὸ γὰρ ἐπὶ PΣ ἐπὶ σκασίας ὡσπερ τοῦτο γὰρ ἐπὶ V ὡσπερ γὰρ ἐπὶ S ἐπὶ L. — 10. τῶν > S ὡς > S γεγεννημένας P 11 ἡ > P. — 13. ἀπὸ ἐκ P.

s'étant contenté de se pencher et n'ayant rien vu d'autre, *il s'en alla, frappé d'admiration et de stupeur par ce qui était arrivé*¹ et louant Celui qui avait organisé tout cela.

Et de nouveau, de même qu'elle avait accompagné, *à la première aurore*, Jeanne et ses compagnes qui apportaient les parfums et les aromates qu'elles avaient préparés avant le sabbat², de la même façon, Marie-Madeleine accourait, sans tarder et animée de la même disposition d'esprit, avec Salomé — femme étrangère en comparaison de celles qui ont été nommées, laquelle, bien que tardivement, avait toutefois acheté des aromates, mais après le sabbat — après avoir pris avec elle Marie, mère de Jacques, de sorte qu'elles paraissaient³ aussi avoir fait en commun l'achat des parfums. Ayant fait le chemin en commun, elles se sont, en effet, laissées attribuer, comme œuvre commune, tout ce qui a été accompli. *Et de très grand matin, le premier jour de la semaine, elles se rendent encore au sépulchre*⁴. Le mot « encore » figure, en effet, dans les manuscrits les plus exacts, et indique qu'outre les arrivées qui avaient déjà eu lieu, cette arrivée-ci des femmes au sépulchre eut également lieu. Expliquant les mots : *de très grand matin*, Marc a ajouté : *lorsque le soleil s'était levé*⁵. Et, continue-t-il, *elles se disaient entre elles* : « Qui nous ôtera la pierre de l'entrée du sépulchre? » *Et ayant levé les yeux, elles aperçurent que la pierre avait été ôtée, car elle était fort grande*⁶. Tandis que

1. Luc. XXIV. 12. — 2. Cf. Luc. XXIV. 1. — 3. C'est-à-dire : Marie-Madeleine et Marie, mère de Jacques, Jacques d'Édesse en employant le singulier ἰσθούλη lui donne comme sujet : Marie-Madeleine. Il a donc compris : « de sorte qu'elle (Marie-Madeleine) paraissant ». — 4. Marc. XVI. 2. — 5. *Ibid.* — 6. Marc. XVI. 3-4.

λίθος ἦν γὰρ μέγας σφόδρα. Τῆς γὰρ Σαλώμης ἀναγκάτως ἀπορομένης ὡς τὸ παράπαν
 μὴ ἐπιδημησάσης τῷ τάφῳ, καὶ ταῦτα πρὸς τὰς συμβαδιζούσας λεγούσας, ἐκεῖνα
 σιωπῆν ἄγνοσαι κατὰ τὸν προειρημένον ἡμῖν ἀνωτέρω τρόπον καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς
 ἄρξαι, τῷ βλέμματι τὴν ἀπόκρισιν ἐποιήσαντο· καὶ γὰρ ὁ λίθος ἀποαικλιμαίνετο ὑπ'
 ὄψιν ἐφαίνετο. Διὰ δὲ τὴν κοινὴν καὶ μίαν ὁδοπορίαν πρὸς ἀλλήλας κινήσας ἠπορημένοι
 καὶ διεκλήθη γέγραπται. Τῆ ἀληθείᾳ τῆς ἱστορίας καὶ τῆ φύσει τῶν πραγμάτων
 ἡμῶν προσεχόντων καὶ διακρινόντων τίνος ἴδιον ὑπέρχεν τὸ διαπορεῖν· τὰς γὰρ ἔδη
 πολλὰκις ἀποαικλιμαίνον θεασαμένας τὸν λίθον, περὶ τούτου φροντίζαν ἀπίθανον ἦν.
 Ἄλλ' ἐπειδὴ ταῖς παρὰ τῷ Μάρκῳ ταύταις γυναιξίν ἀγνοοῦν τὸ τῆς Σαλώμης ἐμμέρεται
 πρόσωπον, ἀμύχως ὁ λόγος ἔχει τὸ πιθανόν. Ἐπει κἀκεῖνο οὐκ ἀκλόστον τὸ λέγειν τίς
 ἀποκλιθεῖ ἡμῖν τὸν λίθον, τῶν Ἰουδαίων σφραγισάντων τὴν εἴσοδον τοῦ τάφου καὶ
 τὴν τῶν στρατιωτῶν παρακαταστήσαντων φρουρὰν καὶ τῆς τρίτης ἡμέρας ἐνστάσης.

S.

I VI. $10 + P = g.$ $\Delta^6 = \Sigma.$

1. ἀναγκάως] ἀνάκως PL ὡς τὸ ὅπερ $\nu.$ — 2. ἐπιδημῶσα P ἐκεῖνας V. — 3. προειρημένον ἡμῖν
 ἀνωτέρω S $\rho^{\theta\theta}$ εἰρημένον ἀνωτέρω PΔ. — 6. δι... α... λέχθαι S διεκλήθη V διακλήθη L. — 7. διαπορεῖν]
 ἀπορεῖν S διαπορεῖν + τὰς γυναικας; S. — 10. ἐπὶ P κἀκεῖνο VS κἀκεῖνο L κἀκεῖνον S κἀκεῖνον S² P.
 — 12. ἐνστάσης g^{θ} ἐνδελφύσεσμένης $\gamma.$

Salomé était nécessairement embarrassée, attendu qu'elle n'était pas
 encore venue du tout au tombeau et qu'elle adressait ces paroles aux femmes
 qui marchaient avec elle, celles-là gardaient le silence de la manière que
 nous avons indiquée plus haut. S'étant contentées de lever les yeux, elles
 lui répondirent par leur regard. La pierre apparaissait, en effet, ôtée devant
 les yeux. Mais comme elles avaient fait la même route ensemble, l'Écriture
 a rapporté qu'elles avaient été perplexes toutes les trois et qu'elles s'étaient
 parlé réciproquement. Si nous nous attachons à la vérité de l'histoire et à
 la nature des choses, et si nous examinons à qui il appartenait d'être
 perplexe, nous reconnaitrons¹ qu'il était invraisemblable que les femmes
 qui avaient déjà vu souvent la pierre ôtée, s'en préoccupassent. Mais comme
 parmi les femmes mentionnées chez Marc figure la personne de Salomé qui
 ignorait tout, le propos est incontestablement véritable (du moment que
 nous le plaçons dans sa bouche)². Il n'était pas non plus naturel qu'elles
 disent : *Qui nous ôtera la pierre?*³, car les Juifs avaient scellé l'entrée du
 tombeau et avaient établi un poste de soldats et le troisième jour était

1. La phrase grecque présente ici une anacoluthie. — 2. Nous avons supprimé ces mots pour rendre
 la phrase plus claire. — 3. Marc. xvi. 3.

1. هت. تم ومع ابى فندوم الخراسا ومعا لوع¹. امر فح وجملا لا ارجا
 كما مديا. مدمومع وملمع وممدا لا لملع ومداق اوتة حمدة معالا
 لوع². املع مداما امومع اوت. جمعا اوت. ادمع مع لمل. مع
 امع جمومع. مومو لا شوما ومدمع قلدب³. اب ومع طافا ومديلا.
 مدموم لوع مومر حتما. مدملا ومع مديلا. اومسا وم سوا موموملا
 وملمع مامت. كما سوا مدمقمع اوتة مدمدملا. فدم⁴. تم كما
 مومو ومدملا موملا ومدموم. مدمدملا سلع ستمع. مدمدمع⁵. اوسوا
 موموم امومع لوع وم. ادمدم. وملمع مومع موم ردملا مدملا
 ومديلا ستموم لدملا. مدملا وم نلزمق اوت. ولا مدملا امومع لوع.
 10 الا مدملا وم نلزمق اوت. ومدمومع: وم مدملا لوع مدملا مدموموم
 ومدموم مدموم⁶. ولا ستملا ام لوم لدملا مدملا. اوم مدملا⁷ وم
 املا. اوتة مدملا لوع لدموم. ومدمع مدملا لوم طافا. تم موموم مدموم
 مدملا وم مدملا⁸. مدملا مدملا مدموم. تم موم مدموم مدملا

* fol. 21
v. c.

1. Traduction libre de ἀποκριθῆναι. — 2. Paul a paraphrasé les mots καὶ ταῦτα πρὸς τὰς ἀναβιβασθῆναι
 λέγουσαι; par : « et (tandis qu'elle interrogeait celles qui allaient avec elle sur les choses de la
 résurrection ». — 3. Le texte de Δ doit être corrompu ici. Il faut sans doute supprimer ~~ταῦτα~~ et
 lire ~~ἐκ τῶν~~ « par leurs regards elles parlèrent ». — 4. ~~αὐτῶν~~ + Δ. — 5. Paul a traduit comme si le
 texte grec portait ἀναβιβασθῆναι. Il fait ainsi disparaître l'anacoluthie du grec. — 6. Le texte de Δ doit être
 corrompu ici, car il n'offre pas de sens satisfaisant. Litt. : « Mais puisque avec les femmes (men-
 tionnées) chez Marc, il place celle qui se trompait sur la personne de Salomé ». — 7. Lire ~~αὐτῶν~~ + Δ.
 — 8. Lire ce mot au singulier.

ابى فندوم الخراسا مدمدملا لوع: امر املا وملا مدملا لا ارملا لوم اوت
 كما مديا: موموم¹ تم¹ كما مدمع اوتة حمدة ادملا لوع. تم وموم²
 مداما مدمدموم موم: امر رسا وم³ ومومر ادملا مدمع مدم لدملا:
 مدمدموم اومدمع مدموم. مدموم⁴ مدملا مدموم مدموم. اوم موم
 ومديلا لوع وم طافا⁵. مومع مدملا مدملا مدملا لوع. مدملا ومع سوا
 موموملا⁶ مديلا. اومسا. مدمدمقمع موم مدمدملا مدملا مدموم مامت.
 10 تم وملا⁷ سلع. مدموم ومدملا مدملا مدموم. مدمدملا ستموم سلع:
 مدمدموم سلع. اوسوا مدموم امومع لوع مدملا. وموم. ادمدم: وملمع
 موم مدم ردملا مدملا سوا لوع مدملا مدملا مدملا ومديلا لوع:
 مدملا وم نلزمق موم. ولا مدملا امومع لوع. مدملا⁸ مدملا مدملا
 وملمع مدموم: مدموموم مدموم مدموم مدملا. ولا مدموم. ولا
 ستملا ام لوم مدمدملا لدملا. مدملا ومع لوم⁹ اوم. مدملا مدملا
 امومع لوع. وم نلزمق موم ومدمع مدملا مدملا مدملا مدملا. تم موموم
 مدموموم مدملا مدملا مدملا. مدملا مدملا مدموم مدملا مدملا مدملا.

* L fol. 161
v. a.

* V fol. 135
r. a.

1. Il faudrait ~~αὐτῶν~~ + Δ. — 2. Il faudrait ~~αὐτῶν~~ + Δ. — 3. ~~αὐτῶν~~ + Δ. — 4. Ponctuer ~~αὐτῶν~~ + Δ. — 5. Il faudrait ~~αὐτῶν~~ + Δ. — 6. Jacques a lu à la suite de Paul : ~~αὐτῶν~~ + Δ. — 7. ~~αὐτῶν~~ + Δ. — 8. ~~αὐτῶν~~ reproduit l'anacoluthie du grec. — 9. Suppléer ~~αὐτῶν~~ devant ~~αὐτῶν~~, cf. Δ + 10. ~~αὐτῶν~~ = paraphrase de ἐπι.

Πρὸς γὰρ τὸν Πιλάτον εἶπον οἱ μικροί· Ἐπιθήσθην ὅτι ὁ πλάτος ἐκείνος εἶπεν ἔτι ζῶν ὅτι
 μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρωμαι. Εἰ μὲν οὖν ᾗδεισαν κί γυναικες τὸ διὰ τοῦ ἀγγέλου θαῦμα
 γενόμενον τὴν τε ἀποκίνησιν τοῦ λίθου καὶ τὴν τῶν φυλάκων ἐκ τοῦ φόβου νεκρῶσιν
 τε καὶ ἀναχώρησιν, πῶς διήκουσαν περὶ τοῦ ἀποκαλισθῆναι τὸν λίθον; Εἰ δὲ ἠγνόουν τὸ
 θαῦμα, τὴν στρατιωτικὴν φρουρὰν ἐνοεῖν ἔδει καὶ τὴν ἄνοιξιν τοῦ μνήματος μὴ
 φαντάζεσθαι. Ἀλλ', ὡς ἔφην, ἡ Σαλώμη καὶ τοῦτο ἠγνοεῖ καὶ αὐτῆς μόνης τὰ ρήματα
 ἦν. Μαρία γὰρ ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, καθεστῆσαν τοῦ μνήματος ἐξ ἐναντίας,
 ὡς ὁ Ματθαῖος ἐστόρησεν, καὶ φυλάκων προσεδρεύσασαι, καὶ τὰς σφραγίδας τῶν
 Ἰουδαίων καὶ τὴν τῶν ὀπιτιῶν φυλάκην ὕψει παρελάθον. Εἰσελθούσα δὲ ἡ Σαλώμη σὺν
 ταῖς Μαρίαις ἀμφοῖν, νεκρίσκει εἶδον καθήμενον ἐν τοῖς δεξιotoῖς περιβεβλημένον στολὴν
 λευκὴν, καὶ ἐπτοθήσαν ἄπασαι· ἡ μὲν ὡς ἐνδεῶς ἔχουσα πίστεως καὶ ἀνθρωπινώτερον

8. VL(r + P) = g. Δθ = Σ.

1. εἶπαν r. — 3. ὅτι > P. — 2-3. γενόμενον θαῦμα ≈ g. — 3. ἀποκίνησιν L. φόβου|τάφου S. —
 6. ἠγνόουν S. — 9. ὀπιτιῶν SVΣ πολιτῶν L στρατιωτῶν P ἡ δὲ Σαλώμη εἰσελθούσα ≈ S. — 11. πᾶσαι S.

imminent. Car les impurs avaient dit à Pilate : *Nous nous souvenons que cet imposteur a dit, quand il vivait encore : après trois jours je ressusciterai*¹. Si donc les femmes connaissaient le miracle accompli par l'ange, l'enlèvement de la pierre, et (si elles savaient) que les gardes s'étaient retirés, morts de frayeur, comment étaient-elles dans l'embarras au sujet de l'enlèvement de la pierre? Si, d'autre part, elles ignoraient le miracle, elles devaient songer au poste des soldats et ne pas s'imaginer pouvoir ouvrir le sépulcre. Mais, comme je le disais, Salomé ignorait tout cela et les paroles en question étaient d'elle seule. En effet, Marie-Madeleine et l'autre Marie, s'étant assises vis-à-vis du sépulcre, comme l'a raconté Matthieu², et s'étant tenues là assidument, avaient aperçu les scellés des Juifs et la garde des soldats. Salomé et les deux Marie, étant entrées, *virent un jeune homme assis à droite, vêtu d'une robe blanche*³, et elles furent toutes frappées d'effroi : Salomé, parce qu'elle manquait de foi et qu'elle était dans des dispositions trop humaines. les

1. Matthieu, XXVII, 64 — 2. Matthieu, XXVII, 61. — 3. Marc, XVI, 5.

δικαιωμένη· κί δὲ ὡς ἐπιχωριζούσαι συγχῶς τῷ μνήματι, καὶ πολυπραγματεῖν δοκοῦσαι
 λοιπὸν περὶ τοῦ θείου τὴν ἀνάστασιν. Διὰ γὰρ τοῦτο, καὶ νεανίσκος ὄρθη, καταπλήξαι
 τῷ μεγέθει καὶ φόβον ἐμπροσθεῖται δυνάμενος καὶ μιν ὡς φοβερῶ τὸ φαιδρὸν διὰ τοῦ
 λευκοῦ τῆς στολῆς καὶ ὡς ἐν ἑσπρῇ καὶ ἴνα μὴ παγῶσι τῷ θείῳ· καὶ σφοδρότερον δὲ
 αὐταῖς διακρίγεται παιδεύων αὐτάς· δι' ὧν ἔλεγεν μετὰ τρυφῆς θείας μὴ περιέργως 5
 δικαιοῦσθαι, βεβαίως δὲ μάλλον ἐρ' οἷς εἶδον ἐστάναι. Ὑπάγετε γὰρ, φησιν, εἴπατε τοῖς
 μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ τῷ Πέτρῳ (τοῖς μὲν μαθηταῖς ὡς πολλῶν ἠπιστάκων· τῷ δὲ
 Πέτρῳ ὡς μετὰ τῆς αὐτῆς ὑμῶν πολυπραγμασίας· δεύτερον ἐπὶ τῷ μνήματι ἐλθόντι)
 ὅτι προσέειπε ἐμῶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἐπεὶ αὐτὸν ὤρασα καθὼς εἶπεν ἐμῶν ὑμῖν ταῖς
 γυναιξίν, ὅπερ σαθρότων, τῇ διηρωσκούσῃ εἰς μίαν σαθρότων· ἐπιφανείας, ὡς ὁ Ματθαῖος 10
 συνέγραψεν. Τοῖς γὰρ μαθηταῖς οὐδέποτε φάνεταί φήσας ὡς μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῖς
 ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ φανήσεται· εἰμήτι γε ἐκεῖνο ἐρεῖ τις, ὅπερ ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Μάρκος

8. VL (r + P = g. Δθ = Σ.

1. καὶ > L. — 1-2. πολυπραγματεῖσαι λοιπὸν δοκοῦσαι τὴν ἀνάστασιν περὶ τοῦ θείου· διὰ τοῦτο γὰρ S
 δοκοῦσα P. — 2. περὶ] παρὰ V. — 6. ἐστάναι] διακρίσθαι P. — 7-8. Πέτρῳ δὲ ≈ S 8 ὑμῶν g Δ αὐταῖς
 θ > S. — 10. σαθρότων S; — 11. οὐδὲν ποτ' r. αὐτοῦ P. 12 ὅτ' > S r.

autres parce qu'elles venaient continuellement au sépulchre et qu'elles paraissaient en conséquence s'enquérir de la résurrection plus qu'il ne fallait. Pour cette raison donc, un jeune homme leur apparut, qui était à même de les frapper de stupeur et de leur inspirer de la crainte par sa haute taille, et qui mélangeait la joie¹ à la crainte, grâce à la blancheur de sa robe, attendu 5 que c'était un jour de fête et qu'il ne voulait pas qu'elles fussent glacées par l'effroi. Et il s'entretint avec elles assez durement, les gourmandant et leur disant de ne pas continuer à manifester une curiosité indiscrette après avoir été témoins de si grandes choses, mais de s'en tenir fermement à ce qu'elles avaient vu. Allez, leur dit-il, en effet, annoncez à ses disciples et à Pierre — 10 à ses disciples, parce qu'ils ont souvent été incrédules; à Pierre, parce qu'il est venu deux fois au sépulchre, poussé par la même curiosité que vous — qu'il vous précède en Galilée; c'est là que vous le verrez, comme il vous l'a dit², lorsqu'il vous est apparu, à vous, les femmes, bien tard après la semaine, à l'aube du premier jour de la semaine, comme Matthieu l'a écrit³. Car il ne 15 semble jamais avoir dit à ses disciples qu'il leur apparaîtrait après la résurrection en Galilée, à moins que toutefois on n'allègue ce que Matthieu et

1. Ici, comme plus haut (p. 50, l. 4), Sévère joue sur les deux sens du mot παῖδας (brillant et joyeux) : — 2. Marc, XVI, 7. — 3. Matth., XXVIII, 1.

ἔγραψεν, μετὰ τὸ δεῖπνον τὸ μυστικὸν ἐξελθόντων αὐτῶν εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαίων μετὰ τὸ ὑμῆσαι, ὑπὸ τοῦ σωτῆρος εἰρημένον ἰδὲ πωρ· Μετὰ δὲ τὸ ἐγεσθῆναι με προῶξω ἡμῶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ἐξελθούσα δὲ ἐκ τοῦ μνήματος κί Μαρίας καὶ ἡ Σαλώμη τρέμω καὶ ἐκκλιζέει συνεχόμεναι. φωνάδες ἐγένοντο καὶ οὐδενὶ οὐδεν εἶπον ἐμποῦντο γὰρ, τοῦτο μὲν διὰ τὸ φοβερὸν τοῦ νεκρικοῦ, τοῦτο δὲ διὰ τὸ τὴν ἡμέραν ἔδη προελθεῖν καὶ τοὺς Ἰουδαίους, ὡς εἰκόσ, φρονώντας ἄνω καὶ κάτω περιουστῆν.

Ἐν μὲν οὖν τοῖς ἀκριβεστέροις ἀντιγράφοις τὸ κατὰ Μάρκον εὐαγγέλιον μέγχι τοῦ ἐμποῦντο γὰρ ἔχει τὸ τέλος. Ἐν δὲ τισι πρόσκειται καὶ ταῦτα· Ἀπιστῶς δὲ πρῶτῃ πρῶτη σαθῆταί τε ἐγένετο πρῶτον Μαρία τῇ Μαγδαληνῇ ἁγ' ἣς ἐκβεβλήκει ἐπὶ δαίμονια. Τοῦτο δὲ ἐναντιώσιν τινε δοκεῖ ἔχειν πρὸς τὰ ἔμπροσθεν ἡμῶν εἰρημένα. Τῆς γὰρ ὥρας τῆς νεκρῆς ἀγνωστῆς τογγυνοῦσας καθ' ἣν ὁ σωτὴρ ἀνέστη, πῶς ἐναυθα ἀναστῆναι πρῶτῃ γέγραπται; Ἄλλ' οὐδὲν ἐναντίον φανήσεται τὸ βρατὸν εἰ μετ' ἐπιστήμης ἀναγνωσόμεθα.

S. OR (r. depuis 7 Ἐν μὲν. VL (r) + P = g. ΔΘ = Σ.

1. ἐξελθόντων αὐτῶν g Δ ἐξελθόντα αὐτῶν SΘ. 1-2. τῶν ἐλαίων μετὰ τὸ ὑμῆσαι P μετὰ τοῦ ὑμῆσαι τῶν ἐλαίων L μετὰ τὸ δεῖπνῆσαι τῶν ἐλαίων V τῶν ἐλαίων ὑμῆσαι SΣ. — 2. δὲ > SL. — 3. ἐκ > S. — 6. φρονούσας S καὶ > S. — 7. οὖν r. — 9. σαθῆταί τε σαθῆταί S r σαθῆταί S² r P [ἐπὶ δαίμονια] καὶ τὰ ἐπὶ r. — 10. δοκεῖ ἔχειν τινε S r ἡμῶν S γὰρ > P. — 11. ἀνεστη ὁ σωτὴρ r r. ἀναστῆναι πρῶτῃ ὡς τὴν πρῶτην R. — 12. οὐδὲν S r Σ οὐδὲ r οὐκ P.

Marc ont écrit avoir été dit à peu près ainsi par le Sauveur, lorsqu'ils s'en allèrent après le repas mystique à la montagne des Oliviers, après avoir chanté le cantique¹ : *Après que je serai ressuscité, je vous précéderai en Galilée*². Étant sorties du sépulchre, saisies de tremblement et d'épouvante, les deux Marie et Salomé prirent la fuite et ne dirent rien à personne, car elles craignaient³, d'abord, parce que le jeune homme leur inspirait de la crainte, ensuite parce que le jour était déjà avancé et que les Juifs erraient probablement en tout sens, avides de carnage.

Dans les manuscrits les plus exacts, l'Évangile selon Marc finit aux mots : *car elles craignaient*. Dans⁴ quelques-uns, on lit encore ces mots : *Étant ressuscité le matin, le premier jour de la semaine, il apparut d'abord à Marie-Madeleine, dont il avait chassé sept démons*⁵. Ce passage semble présenter une contradiction avec ce que nous avons dit précédemment. L'heure de la nuit, où le Sauveur est ressuscité, étant inconnue, comment se fait-il qu'il y est écrit qu'il est ressuscité *au matin*? Mais le passage ne présente aucune contradiction si nous savons le lire convenablement⁶. Car il faut ponctuer

1. Matth., XXVI, 30; Marc, XIV, 26. — 2. Matth., XXVI, 32; Marc, XIV, 28. — 3. Marc, XVI, 8. — 4. Cf. Eusèbe, *Ad Marinum, questio* I, dans Migne, *Patr. gr.*, t. XXII, col. 917-940; saint Jérôme, *Ep. CXX* ch. 11, dans Migne, *Patr. lat.*, t. XXII, col. 986-987. — 5. Marc, XVI, 9. — 6. *Lit.* : « si nous le lisons avec sagesse ».

Καὶ γὰρ ὑποστίζει γὰρ συνετώς Ἀνωτάς δέ, καὶ οὕτως ἐπαγαγεῖν προῖ πρώτη σαββάτου ἐμῶν προῖτων Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ ἕνα τὸ μὲν ἀνωτάς ἔχη τὴν ἀναφορὰν συμφώνως τῷ Ματθαίῳ πρὸς τὸν περιλαβόντα καιρὸν· τὸ δὲ προῖ πρὸς τὴν τῇ Μαρίας γενομένην ἐπιφάνειαν ἀποδοθέντα, πρώτη σὺν τῇ ἄλλῃ Μαρίας καὶ πάλιν μόνῃ θεασαμένη τὸν κύριον· προῖ γὰρ ἐστὶν ἄπην τὸ διάστημα τὸ μετὰ τὴν τῶν ἀλεκτρούων βροχῆν.

Τεσσάρων τοίνυν ὄντων καιρῶν καὶ τοσούτων ἀφίξεων καθ' ἕξ αἱ γυναῖκες ἐπὶ τὸ μνημα ἦλθον. ἕκαστον εὐκαρτελιστὴν ἕνα καιρὸν ὠκονόμησεν γράψαι τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον. Καὶ ὁ μὲν Ματθαῖος τὰς ὄψι σαββάτων παραγενομένης ἐπὶ τὸ μνημα ἱστορήσεν καὶ ἀγγελῶν ἕνα καταθέσειν ἐξ ὄψεως καὶ τὸν λίθον ἀποκυλίσαντα· ὁ δὲ Ἰωάννης Μαρίαν τὴν Μαγδαληνὴν ἐληλυθέναι μόνην ἐν τῷ σκοτίῳ πρὸ τῆς ἕως συγγέγραψε καὶ δύο ἀγγέλους ἔνδον τοῦ τάφου θεάσασθαι· Λουκᾶς δὲ ἄλλας κατ' αὐτὸν τὸν ἄρθρον Μάρκος δὲ ἐτέρην ἀνίσχοντος ἡλίου συναναμιγμένων τινῶν καὶ τῶν ἡδὴ παραγενο-

S. OR(r) jusqu'à 6 βροχῆν. VL(r) + P = g. ΔΘ = Σ.

1. ὑποστίζει + ὁ δὲ V γὰρ| δὲ| S καὶ οὕτως ἐπαγαγεῖν > S πρώτη > L σαββάτου rΣ σαββάτων S r P. — 2. ἀναφορὰν| ἀναφορὰν V. — 3. τὸ| τῷ P προῖ| μαρία L τῆς μαρίας S r γενομένην S. — 4. ἀποδοθέν ἢ O ἀποδοθέν + ὡς S πάλιν + αὐτῆ S μόνῃ + ἐκ δευτέρου ἐπι σκοτίας οὕτως S κύριον| ἱεροῦ r. — 5. βροχῆν| βροχῆ r. — 6. ἕτων + τῶν P καθ' ἕξ| καθὼς S. — 7. 8. σαββάτων S P L Σ σαββάτω S² V. — 9. καὶ > S. — 10. Μαρίαν τὴν Μαγδαληνὴν| Μαρία γὰρ ἢ Μαγδαληνὴ > σκοτίῳ + τῷ V ἕως PL ἕως S ἕως V συγγέγραψε VP Δ συνέγραψε LΘ ἐπιγράψεν S. — 12. συναναμιγμένον δὲ τινῶν S. — 12-11. 84. 1 τινῶν-παραγενομένων > L.

avec intelligence : *étant ressuscité*, puis ajouter : *il apparut le matin, le premier jour de la semaine, d'abord à Marie-Madeleine*, afin que les mots *étant ressuscité* soient rapportés, d'accord avec Matthieu¹, au temps passé, et que les mots *le matin* soient rattachés à l'apparition qui se manifesta à Marie, qui vit d'abord le Seigneur avec l'autre Marie, puis de nouveau seule. Le matin est, en effet, tout l'intervalle de temps qui suit le chant du coq.

Comme les femmes sont venues à quatre moments au sépulchre et qu'il y a donc autant d'arrivées des femmes, le Saint-Esprit a veillé à ce que chaque évangéliste décrive un moment. Matthieu a parlé des femmes qui sont arrivées au sépulchre *bien tard après la semaine* et a raconté qu'un ange est descendu du ciel et a ôté la pierre; Jean a écrit que Marie-Madeleine est arrivée seule, dans l'obscurité, avant l'aurore, et qu'elle a vu deux anges à l'intérieur du tombeau; Luc a écrit que d'autres femmes sont venues au moment même de l'aurore, et Marc qu'une autre femme est arrivée au moment du lever du soleil, accompagnée de quelques femmes qui s'étaient déjà rendues (au

1 Cf plus haut, p. 52, l. 1.

μένων, καὶ τὰς μὲν δύο ἀνδρας ἐπιστάνας ἀτάκτῃ, τὰς δὲ καθήμενον ἐν ταῖς δεξιαῖς
 νεανίσκων ἰδεῖν, στολαῖς δὲ ἅπαντας ἡμερησμένους λευκαῖς. Ὡστε δύνασθαί τινα, κατὰ
 τὴν τῶν καιρῶν τάξιν τὰ παρ' ἐκάστου γεγραμμένα συνθέντα, μίαν ἀρμονίαν καὶ ἐν
 σῶμα πάσης τῆς ἱστορίας ἐργάσασθαι, καθάπερ ἐνός τὸ πᾶν γεγραφότος καὶ οὐ πολλῶν.
 Εἰ μὲν γὰρ μὲν ἀρχαῖος τῶν γυναικῶν ἐν ἐνὶ καιρῷ γενομένης οἱ τέσσαρες ἐμνημόνευσαν
 καὶ οὐ τοὺς αὐτοὺς εἶπον ἀγγέλους ἐπιφανέναι, ἢ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐπιφάνειαν ἔχουσαν
 ὀπτασίαν ἅπαντες εἰπόντες, ταύτας ἔρχασαν ἐν διαφόροις γεγενῆσθαι καιροῖς, οὐχ ἐνός
 μνημονεύσαντες ἕκαστος χρόνου, διαφωνίας εἶχεν μέρημι ὁ λόγος. Εἰ δὲ καὶ οἱ καιροὶ
 διάφοροι καὶ τὰ πρόσωπα, καὶ αἱ τῶν ἐπιφανέντων ὄψεις οὐχ αἱ αὐταὶ (τοῦ θεοῦ
 βουληθέντος διὰ πολλῶν τρόπων πιστώσασθαι τὸ ἄπιστον θαῦμα τῆς ἀναστάσεως) καὶ 17

S. VL (r) + P = g. ΔΘ = Σ.

1. τὰς| ταῖς g τὰς²| ταῖς P. — 3. ἐκάστῳ S συνθέντα LΘ σύνθετα V συνθέντα P συνθέσαι S
 συνθέντα + καὶ S² καὶ| εἰς S. — 6. ἀγγέλους εἶπον ∞ S μίαν| μὴ S ἔχουσαν S. — 7. ἔρχασαν r
 οὐχ ἐνός V. — 9. αἱ> S οὐχ αἱ αὐταὶ PLΣ οὐχ αὐταὶ S οὐχ αὐταὶ V.

tombeau); les premières¹ virent deux hommes debout devant elles, les
 dernières² un jeune homme assis à leur droite. Tous (anges, hommes et jeune
 homme étaient revêtus de robes blanches. Il s'ensuit qu'on peut, en
 réunissant dans l'ordre des moments ce qui a été écrit par chaque évangéliste,
 composer un seul ensemble harmonieux de toute l'histoire, comme si une
 seule personne et non plusieurs avaient écrit le tout. Si les quatre évan-
 gélites avaient fait mention d'une seule arrivée des femmes en un seul
 moment et s'ils n'avaient pas dit que les mêmes anges leur étaient apparus,
 ou si, après avoir parlé de la même apparition, c'est-à-dire de la même vision,
 ils avaient dit qu'elle avait eu lieu à des moments différents, n'ayant pas fait
 mention d'un seul temps, le récit mériterait le reproche de contradiction.
 Mais si les moments et les personnes sont différents, si les apparitions ne sont
 pas les mêmes — Dieu ayant voulu rendre croyable de beaucoup de façons le
 miracle incroyable de la résurrection — et si ce qu'un évangéliste n'a pas

1. C'est-à-dire : les femmes mentionnées par Luc. — 2. C'est-à-dire : les femmes mentionnées par Marc.

τὸ τῷ ἄλλῳ μὴ λεχθῆν ἕτερος ἰστώρησεν εὐαγγελιστής, πῶς οὐκ ἔστιν ἡ διήγησις ἄλη καθαρὰ καὶ ἐλευθέρη πάσης λαβῆς;

Ἐπειδὴ δὲ πολλῶν Μαρτῶν ἐν τοῖς εὐαγγελίοις φέρεται μνήμη, τρεῖς εἶναι τὰς πάσας γινώσκειν ὀρεῖσθαι, ἃς ὁ Ἰωάννης συλλήθδην ἠρῆμικεν φήσας· Εἰστήκισαν δὲ παρὰ τῇ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, Μαρία ἡ τοῦ Κλέοπα καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνῆ. Μαρτῶν γὰρ τὴν Ἰακώβου καὶ Ἰωσὴ μητέρα παρὰ τοῖς ἄλλοις εὐαγγελισταῖς ὠνομασμένην, τὴν θεοτόκον εἶναι καὶ οὐκ ἄλλην πεπιστεύκαμεν. Καθάπερ γὰρ διὰ τὴν οἰκονομίαν καὶ τὸ ἐπισυναστῆσαι τὸν θεῖον τόκον καὶ μὴ φανερωθῆναι τοῖς μισθῶνις Ἰουδαίοις, παρ' αὐτὸ τὸ μέλλειν ἐπὶ τὴν παστῆδα ἄγεσθαι τὴν παρθένον ἐκ πνεύματος ἁγίου συλλαβεῖν, ἀναγέγραπται ὡς ἄνδρα ταύτης χρηματίσαι τὸν Ἰωσήφ καὶ πατέρα τοῦ Ἰησοῦ τὸν αὐτὸν τρόπον τοῦ Ἰωσή καὶ τοῦ Ἰακώβου παίδων ὄντων τοῦ τέκτονος Ἰωσήφ, παιδικὴν ἀγόντων τὴν ἡλικίαν ἐκ προηγησάμενων γάμων καὶ προτετέλευτοῦσιν γυναικῶς, μήτηρ ἢ θεοτόκος προσσηγορεῖτο τε καὶ ὠνομαζέτο. Ταῦτά τοι καὶ βλασφημοῦντες κατὰ τοῦ σωτῆρος ἔλεγον οἱ Ἰουδαῖοι· Οὐχ οὕτως

S jusqu'à 2 λαβῆς. S^m et OR (r) à partir de 3 Ἐπειδὴ jusqu'à 7 πεπιστεύκαμεν. VL (r) + P = g. ΔΘ = Σ.

1. το τῷ ἄλλῳ Σ τὸ τῶν ἄλλων S τούτω ἄλλω r τὸ ἄλλω P ὄλη> S — 2. λαβῆς PΣ βλάβης S r. — 3. φέρεται] φαίνεται r. — 4. ὁ> S^m. — 5. Κλέοπα Σ κλέοπα OP^m καὶ κλέοπα V² κλέοπα SRL. — 6. τὴν] τοῦ P Ἰακώβ V μητέρα + καὶ ἄλλην Μαρτῶν S^m r. — 7. ἄλλοις> S τὴν + παναγίαν r. καὶ οὐκ ἄλλην εἶναι ∞ O. — 9. ἄγεσθαι] λέγεσθαι r. — 11. καὶ πατέρα-12 Ἰωσήφ> L. — 12. ἄγον V τὴν> L. — 13. προτετέλευτοῦσιν V προσηγορεῖτο V γε> V.

dit un autre l'a raconté, comment toute la narration n'est-elle pas pure et exempte de toute critique?

Comme il est fait mention de nombreuses Marie dans les Évangiles, nous devons savoir qu'il y en a trois en tout que Jean a énumérées globalement en disant : *Près de la croix de Jésus se tenaient sa mère et la sœur de sa mère, Marie, femme de Cléopas et Marie-Madeleine*¹. Nous croyons, en effet, que c'est la Marie, appelée mère de Jacques et de José chez les autres évangélistes, qui est la Mère de Dieu et non une autre. Car de même que, en raison de l'économie et afin que l'enfantement divin fût caché et non divulgué aux Juifs homicides, il a été relaté² qu'au moment même où la Vierge était sur le point d'être conduite à la chambre nuptiale pour concevoir de l'Esprit saint, Joseph a été appelé le mari de la Vierge et le père de Jésus; de la même façon, la Mère de Dieu était appelée et nommée la mère de José et de Jacques, qui étaient les enfants du charpentier Joseph, enfants encore jeunes, nés d'un mariage antérieur et d'une femme morte auparavant. Voilà pourquoi les Juifs disaient en blasphémant contre le Sauveur : *N'est-ce pas le*

1. Jean, XIX, 25. — 2. Ōū?

ἔστιν ὁ τοῦ ἱεκουτος υἱός· οὐχ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριάμ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰακώβος καὶ Ἰωσήφ καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας; Καὶ διὰ τοῦτο ὁ μὲν Ἰωάννης καὶ παρὰ τῷ σταυρῷ ἕστῳσαν, οἳ δὲ μετὰ παρερησίας θεολογῶν, ἐκ τῆς ἀληθείας αὐτῆς, μητέρα τοῦ Ἰησοῦ προσεγγέρευσε· οἱ δὲ λοιποὶ τῶν εὐαγγελιστῶν, τὰ πολλὰ περὶ τὴν οἰκονομίαν ἀσχολιθέντες, οἰκονομικῶς αὐτὴν μητέρα Ἰακώβου καὶ Ἰωσήφ προσεγγέρευσαν (οὗτοι γὰρ ἦσαν οἱ πρῶτοι καὶ ἐπίσημοι παῖδες τοῦ Ἰωσήφ)· τοῦτο δηλοῦντος τοῦ λόγου σαφῶς ὅτι, μετὰ ταύτης τῆς οἰκονομίας καὶ τῆς ἐντεθῆν ὑπονομίας, λιανδύως ἡ Μαρία τῷ σωτηρίῳ πάθει παρῆν. Εἰ γὰρ παρθένος ἐγνωσάμετο τοῖς πολλοῖς, ὑπὸ τῶν βραχάνων Ἰουδαίων ἀπολέτο ἂν. Ἔστιν δὲ αὐτὴν παρὰ τοῖς εὐαγγελισταῖς καὶ τοῦ ἐνός μόνου τῶν παίδων τοῦ Ἰωσήφ ὀνομασμένην εὐρεῖν Μαρίαν τὴν Ἰακώβου καὶ Μαρίαν τὴν Ἰωσήφ. Ὁ δὲ Μάρκος Ἰακώβου τοῦ μικροῦ καὶ Ἰωσήφ μητέρα αὐτὴν εἶπεν, ἐπειπερ ἦν ἄλλος Ἰακώβος, ὁ τοῦ Ἀλφάου, διὰ τοῦτο μέγας ὅτι τοῖς ἀποστόλοις τοῖς δώδεκα συνηριθμητο. Ὁ γὰρ μικρὸς οὐκ ἦν αὐτοῖς ἐναριθμῶς.

VL r + P = g. Δθ = Σ.

1. οὐχί V Μαριάμ V μαρία PL. — 4. λοιποὶ πολλοὶ V. — 5. ἀσχολιθέντες V. — 8. ἐγνωσάμετο r περινώσκειτο P. — 9. τοῖς + ἄλλοις P. — 10. Ἰωσήφ Ἰωσή... (ou voit encore le ε V. — 13. ἐναριθμῶς PΣ συναριθμῶς r.

*filz du charpentier? Sa mère ne s'appelle-t-elle pas Marie, et ses frères Jacques, José, Simon et Jude?*¹ Voilà aussi pourquoi Jean l'appela, alors même qu'elle se tenait près de la croix, mère de Jésus, conformément à la vérité, attendu qu'il s'exprimait avec franchise au sujet de la divinité (de Jésus), tandis que les autres évangélistes, très préoccupés de l'économie, l'appelèrent, conformément à l'économie, mère de Jacques et de José, qui étaient les premiers et les plus connus des enfants de Joseph. Notre explication montre clairement que grâce à cette économie et à l'opinion qu'elle avait accréditée, Marie assistait sans danger à la passion du Sauveur. Car si la Vierge avait été connue de la foule, les Juifs envieux l'auraient fait périr. Il arrive qu'on la trouve appelée chez les évangélistes, d'après un seul des enfants de Joseph, Marie, mère de Jacques² et Marie, mère de José³. Marc l'a appelée mère de Jacques le Mineur et de José⁴. Il y avait, en effet, un autre Jacques, fils d'Alphée, qui était grand parce qu'il était compté au nombre des douze Apôtres, Jacques le Mineur n'était pas compté parmi eux.

1. Matth., xiii, 55. — 2. Matth., xxvii, 56; Marc., xvi, 1; Luc., xxiv, 10. — 3. Matth., xxvii, 56 d'après certains mss.; Marc., xv, 47. — 4. Marc., xv, 40.

1. ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰
 1. Lire ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰

V. fol. 23
r. c.

V. fol. 136
v. a.
L. fol. 162
v. a.

1. Il faudrait ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰

Ἐκεῖνο δὲ ἂν τις εὐκότως ἐπαπορήσειεν, πῶς ὁ σωτὴρ, τοῖς μαθηταῖς ὑποσχόμενος, τοῦτο μὲν διὰ τῶν ἀγγελῶν, τοῦτο δὲ καὶ διὰ τῆς οἰκείας φωνῆς, εἰς τὴν Γαλιλαίαν ἀρκομένους ὀφθήσεσθαι, φθάνει τὴν ἐπαγγελίαν καὶ ἐν Ἱερουσαλὴμ; Κατὰ μὲν τὸν Λουκᾶν ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως συνηθροισμένοι τοῖς ἑνδεκά· κατὰ δὲ τὴν Ἰωάννην καὶ ἐν αὐτῇ καὶ ἐν ἡγδῶν ἡμέρᾳ ποιεῖται τὴν ἐπιφάνειαν σὺν ἐν μέσῳ καὶ λέγων· Εἰρήνη εἰμὶν καὶ τῷ Θωμᾷ ψηλαφᾶν ἐνδιδοῦς ἑκυτόν. Ἀλλὰ τοῦτο φιλανθρώπου φιλοτιμίας πλοῦστον παράστησιν, οὐ ψεύδους ἔχει κατηγορίαν. Οὐ γὰρ εἶπεν· ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ με ὄψονται μόνον, οὔτε μὴν ἐν Ἱερουσαλὴμ φανεῖς οὐκ ὄφθη κατὰ τὴν Γαλιλαίαν ὡς ἐπαγγέλατο (τοῦτο γὰρ ἦν τὸ τοῦς οἰκείους ψεύσασθαι λόγους)· εἰ δὲ καὶ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἀποκεικλισμένοι ἐν δωματίῳ διὰ τὸν ῥόθον τῶν Ἰουδαίων ἐπεράνη δεομένοις τῆς αὐτοῦ παρακλήσεως, καὶ τὴν ἐπαγγελίαν ἐπλήρωσεν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ φανεῖς, ἐκρυγεί πᾶσαν κατηγορίαν ἀμφοτέρωθεν γενόμενα φιλανθρώπως ἅμα καὶ ἀληθῶς.

S (fragm. 3. à partir de l'Écclésiaste.

VL (r) + P = g.

ΔΘ = Σ.

1. ὑποσχόμενος τοῖς μαθηταῖς x P. — 2. μὲν + καὶ g. — τῆς > S. — 3. ἀρκομένους SΘ ἀρκομένους gΔ. — 3. φθάνει S ἐρῆθ Δ φθάνει οὐ ἐρῆθ Θ φαίνει L ἐράνη P εαῖνηαι V — Ἱερουσαλὴμ + πόλιν P. — 4. ἡμέρᾳ] ὡρα P — συνηθροισμένοι V. — 5. καὶ I P I Σ τῇ V > S. — 6. μέσῳ] μέσων V — ἑκυτόν S. — 7-8. οὐ γὰρ εἶπεν] οὐκ εἶπεν V. — 8. με > S. — 9. το > S. — 10. καὶ + ἀμφοτέρω S — ἐν — Ἰουδαίον > S. — 11. ἐράνη S παρακλήσεως; S Σ παρουσίας g. — 11. καὶ-12 φανεῖς > S. — 12. ἐκρυγεί SLΘ ἐκρυγείν V ἐκρυγείν ἐστι P — γενόμενα SL γενόμενα V γενόμενα ou γενόμενα Σ γνόμενα P — ἅμα > SP.

On pourrait être embarrassé, à juste titre, par la question suivante¹ : Comment le Sauveur, après avoir promis à ses disciples, tantôt par l'intermédiaire des anges, tantôt en personne, de se montrer à eux à leur arrivée en Galilée, devance-t-il sa promesse, à Jérusalem même? D'après Luc, il fait son apparition aux Onze assemblés le jour même de la résurrection²; d'après Jean, il la fait et ce jour-là³ et le huitième jour⁴, se plaçant au milieu d'eux, leur disant : *Que la paix soit avec vous*⁵, et se laissant toucher par Thomas⁶. Mais ceci établit la richesse de sa libéralité et de son amour pour les hommes, et ne peut pas être taxé de mensonge. Il n'a pas dit, en effet : « Ils me verront seulement en Galilée », et, après être apparu en Galilée, il ne s'est pas abstenu de se montrer en Galilée comme il l'avait promis — cela eût été mentir à ses propres paroles — mais s'il leur est apparu, d'une part, à Jérusalem, lorsqu'ils étaient enfermés dans une maison par crainte des Juifs et qu'ils avaient besoin de son encouragement : si, d'autre part, il a tenu sa promesse, en leur apparaissant en Galilée, l'une et l'autre apparition, qui ont eu lieu réellement et par amour de l'homme, échappent à tout reproche.

1. Cf. Saint Jérôme, *Epist.* CXX, ch. VII, col. 991. — 2. Luc, XXIV, 36. — 3. Jean, XX, 19. — 4. Jean, 26. — 5. Luc, XXIV, 36; Jean, XX, 19 et 26. — 6. Jean, XX, 27.

Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ πολλὴν ἔμφρων ἔχειν τὸ εἰρημένον παρὰ τῷ Ματθίῳ περὶ τῶν μαθητῶν, τὸ ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν καὶ κέ με ὄψονται. Πολλῶν γὰρ αὐτοῖς ἔσσεσθαι μελλουσῶν ἐπιφρονειῶν, πρὸς μίαν ὡς ἐξίχρετον παρὰ τὰς ἄλλας, ἀποδίδεται τὰ τῆς ἐπαγγελίας κατ' ἣν ἔμελλον αὐτοῖς ἐπὶ τοῦ ὄρους φανήσεσθαι. Τότε γὰρ προσεληλυθόσιν αὐτῷ καὶ προσκεκονηκόσιν, τινῶν ἀμφιβολούντων, μετ' ἐξουσίας ἔφη θεοπρεπὸς: 5 Ἐδόθη μοι πάντα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. Ἄ γὰρ εἶχεν φυσικῶς ὡς θεός, ταῦτα λέγεται λαμβάνειν ὡς γενόμενος ἄνθρωπος οικονομικῶς. Διὸ καὶ ἔλεγεν Ἀδξασὸν με σὺ, πῆτε, πωρὰ σσιαιτῷ τῆ δόξῃ ἢ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον ἵνα πωρὰ σοί. Εἰ γὰρ μὴ εἶχεν αὐτὴν ἰδίαν ὡς θεός, τῶν κινδύνων ἦν αὐτὸν ταύτην ὡς ἀλλοτρίαν λαβεῖν, τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος: Τὴν δόξαν μου ἐτέρω οὐ δώσω. Καὶ ἐπιφέρει 10 λοιπὸν τὰ ῥήματα δι' ὧν ἔμελλον τὴν αἰκουμένην ὅλην σαχηνεῖν καὶ ἐν οἷς ἐστιν ἅπαν τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον. Ποικιλήτερες γὰρ, φησιν, μαθητεΐαι τε πάντα τὰ ἔθνη βαπτί-

S (fragm. 3. jusqu'à 8 παρὰ σοί.

VL (e) + P = g.

ΔΘ = Σ.

1. ἔμφρων V τῷ εἰρημένῳ S τῷ > V περὶ| παρὰ S. — 3. μελλουσῶν > P ὡς > S
 τὰ| τῆν S. — 5. θεοπρεπὸς P. — 6. ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς| καὶ τὰ ἔξῃ S. — 7. σὺ > S. — 9. αὐτὸν > r. —
 10. τοῦ > r. — 11. ἔμελλον V.

Il me semble que ce qui a été dit chez Matthieu au sujet des disciples, à savoir : *Qu'ils aillent en Galilée, c'est là qu'ils me verront*¹, a une signification d'une grande importance. En effet, comme de nombreuses apparitions devaient se manifester à eux, la promesse d'après laquelle Jésus devait leur apparaître sur la montagne, concerne une apparition plus remarquable que 5 les autres. Il leur dit alors, avec un pouvoir digne de Dieu, lorsqu'ils se furent approchés de lui et qu'ils l'eurent adoré, tandis que quelques-uns doutaient : *Tout pouvoir m'a été donné dans le ciel et sur la terre*². — La puissance qu'il possédait naturellement, en qualité de Dieu, il dit la recevoir, parce qu'il est devenu homme en vertu de l'économie. C'est pourquoi aussi 10 il disait : *Glorifie-moi, Père, auprès de toi-même de la gloire que j'avais auprès de toi avant que le monde fût*³. S'il n'avait pas eu cette gloire comme gloire propre, en sa qualité de Dieu, il eût été impossible qu'il la reçût, comme gloire étrangère, Dieu et le Père disant par la bouche du prophète : *Je ne donnerai pas ma gloire à un autre*⁴. — Il ajoute ensuite les paroles au moyen 15 desquelles ils devaient pêcher la terre entière au filet et qui contiennent tout le mystère de la religion : *Allez, leur dit-il, instruisez toutes les nations,*

1. Matth., xxviii, 10. — 2. Matth., xxviii, 17-18. — 3. Jean, xvii, 5. — 4. Isae, xlii, 8.

ζῶντες αὐτοῖς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, διδάσκοντες
 αὐτοῖς τηρεῖν πάντα ἅσα ἐνετείλαμιν ἑμῖν. Καὶ προσπέθησαν λοιπὸν τὰ τὸ τέλος τῶν
 ῥημάτων τούτων καὶ τὴν ἐκδόξασιν ἐγγνώμενα· καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ἑμῶν εἰμι πάσις τὰς ἡμέρας
 ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Διὰ ταῦτα ἔλεγεν· *Ἀναγγεῖλαιτε τοῖς ἀδελφοῖς μου ἵνα*
ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, αἰκκί με ὄψοντα, πρὸς ταῦτα τὴν ὄψιν ὡς ἰδῶν τινὰ καὶ
ἐξείρεται, ὡς ἔφην, ἀποτεινόμενος, ἦν αὐτοῖς μᾶλλον καὶ δεῖ ἐτέρων ῥημάτων προεμήνου
ἢ τοῖς εὐαγγελικοῖς γραμμασιν οὐκ ἐμπίσεται. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν εἶπεν ὁ
 Ματθαῖος· *Οἱ δὲ ἑνδεκα μαθητὰ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν εἰς τὸ ὄρος οὗ ἐτάξατο*
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, οὐδαμῶς τῶν εὐαγγελίων ἐπὶ τοῦ ὄρους ὑποσχόμενος τοῦ κυρίου
ποιεῖσθαι τὴν ἐπιφάνειαν. Ἐπεὶ πρὸ ταύτης· τῆς θέας τῆς ἐν τῷ ὄρει καὶ ἐπὶ τῆς
 θιλάτης· αὐτοῖς τῆς *Τιβεριάδος, ἧτις ἐστὶν τῆς Γαλιλαίας, ἐφῆνε τὸν ἀριθμὸν οὕτως*
ἑπτὰ· Πέτρον καὶ Θωμᾶ καὶ Ναθαναὴλ καὶ τοὺς υἱοὺς Ζεβεδαίου καὶ ἄλλους δύο τῶν
μαθητῶν, ὡς Ἰωάννης συνέγραψεν. Ἀλλὰ πρὸς τὸ ὄρος ἀπέβλεπεν, οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ

VL (v) + P = g.

Δθ = Σ.

2. τὰ ΛΣ>VP. — 3. ἡμῶν P. — 4. αἰῶνος + ἀμὴν P. — 5. τὴν>L. — 6. προεμήνου V. — 7. ἐμπίσεται
 P ἐπεμπίσεται L ἐμπίσεται ou ἐπεμπίσεται Σ ἐμπίσεται V οὐκ οὐδέ L. — 7-8. ἂν — Ματθαῖος>L. — 8. εἰς
 τὴν Γαλιλαίαν > v. — 9. ὑποσχόμενος V. — 10. πρὸς V. — 12. ἄλλους + ἐκ P. — 12-13. τῶν μαθητῶν δύο vs P.

les baptisant au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit, et leur apprenant à
observer tout ce que je vous ai prescrit¹. Il ajoute enfin les mots qui garantissent
 l'accomplissement et la réalisation de ces paroles : *Et voici, je serai tous les*
jours avec vous jusqu'à la fin du monde². C'est pour cette raison qu'il dit :
Allez dire à mes frères qu'ils aillent en Galilée; c'est là qu'ils me verront³,
 faisant allusion, ainsi que je l'ai dit, à cette vision, comme à une vision
 particulière et extraordinaire qu'il leur avait indiquée plus longuement aupara-
 vant et par d'autres paroles qui ne sont pas rapportées dans les écrits
 évangéliques. S'il n'en était pas ainsi, Matthieu n'aurait pas dit : *Les onze*
disciples s'en allèrent en Galilée, sur la montagne où Jésus leur avait commandé
(de se trouver)⁴, attendu que le Seigneur n'a promis à aucun endroit des
 Évangiles de faire son apparition sur la montagne en question. Avant de se
 faire voir sur la montagne, il leur apparut aussi sur la mer de Tibériade,
 qui se trouve en Galilée, alors qu'ils étaient au nombre de sept, à savoir :
 Pierre, Thomas, Nathanaël, les fils de Zébédée, et deux autres de ses disci-
 ples, comme Jean l'a raconté⁵. Mais c'est la montagne où Jésus leur avait

1. Matth., XXVIII, 19-20. — 2. Matth., XXVIII, 20. — 3. Matth., XXVIII, 10. — 4. Matth., XXVIII, 16.
 5. Jean, XXI, 1-2.

Ἰησοῦς, τὸ καὶ με ὄψοντα δὴ λαθῶ θεοπρεπῶς ἐντελλόμενον πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. Καὶ γὰρ οὐδὲ ἀπὸ σκοποῦ μοῦ δοκεῖ τό ἐν τῷ ὄρει Γαλιλαίας καὶ μὴ ἐτέρωθί που ταῦτα εἰρησθαι τὰ ῥήματα. Γαλιλαία γὰρ ἡ κατακλιστή τῇ ἐλλάδι γλώττῃ ἐρμηνεύεται διὸ καὶ γελγίλ ὁ τροχὸς ὀνομάζεται. Καθάπερ οὖν ἐξ ὄρους ὕψηλοῦ, τοῦ σωτηρίου στόματος προενηχθέντα ταῦτα τὰ ῥήματα, δίκην τροχοῦ κατὰ τῆς οἰκουμένης ἐκυλίσθη καὶ πᾶσαν ἐπέδραμεν καὶ ἐβαπτίσθησαν ἅπαντες κατὰ ἔθνη καὶ πόλεις εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. Ἀλλὰ τούτων ἀκούσαντες τῶν ῥημάτων οἱ μαθηταὶ πρὸς οὐδὲν ἔθνος ἐπορεύθησαν εὐθέως, ἀλλ' ἔμεινον ἐν Ἱερουσαλὴμ μέχρι τῆς πεντηκостῆς, ἀναμένοντες τὴν ἐνδημίαν τοῦ πνεύματος, ἥτις αὐτοῖς ἐν πυριναῖς ἐπιφοίτησεν γλώσσαις. Οὕτω γὰρ αὐτοῖς ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας διαφόρως φανόμενος καὶ συναλιζόμενος, ἧ ῥησιν ἐν ἀρχῇ τοῦ βιβλίου τῶν Παράξων ὁ Λουκᾶς, ἐνετέλλετο

VL (c) + P = g. Δθ = Σ.

1. ἐντελλόμενος P. — 3. οὐδὲν V. — 4. Γαλιλαία -6 ῥήματα > P. — 5. ὀνομάζεται ἐρμηνεύεται V. — 7. ἐπέδραμον VPH ἐπέδραμον L ἐπέδραμον μαθηταὶ Δ. — 7. ἐβάπτισαν Δ ἅπαντα P ἅπαντας Δ κατὰ LΣ καὶ τὰ VP. — 7-8. ἐν τῷ ὄνοματι V. — 9. οὐδὲν] οὐδε ἐν L. — 10. ἐπιφοίτησαν V. — 12. συναλιζόμενος P ἧ ῥησιν V ἐντέλλετο V.

*commandé (de se trouver) que visaient les mots : c'est là que vous me verrez, de toute évidence, ordonner, d'une manière digne de Dieu : Allez, instruisez toutes les nations, les baptisant au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit*¹. — Ce n'est pas hors de propos, à mon avis, que ces paroles ont été dites sur la montagne de la Galilée et non pas quelque part ailleurs. (Le mot) Galilée se traduit, en effet, en grec par ἡ κατακλιστή (la roulée de haut en bas); c'est aussi pourquoi la roue est appelée γελγίλ. Proférées donc de la bouche du Sauveur, comme du haut d'une montagne élevée, ces paroles roulèrent, à la façon d'une roue, sur la terre et la parcoururent tout entière, et tous furent baptisés chez les nations et dans les villes *au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit*². — Mais les disciples, après avoir entendu ces paroles, ne s'en allèrent tout de suite chez aucune nation, mais restèrent à Jérusalem jusqu'à la Pentecôte, attendant la venue de l'Esprit qui les visita sous forme de langues de feu³. Leur apparaissant de cette façon et se réunissant avec eux⁴, à diverses reprises, pendant quarante jours, comme dit Luc au commencement du livre des Actes, il leur ordonnait et leur commandait,

1. Matth., xxviii, 19. — 2. Matth., xxviii, 19. — 3. Cf. Actes, II, 3. — 4. Les versions syriaques ont traduit : « et mangeant avec eux » cf. la Vulgate : *conversans*.

καὶ παρήγγελλεν λέγων ἀπὸ Ἱερουσαλίμων μὴ χωρίζεσθαι ἀλλὰ περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρὸς ἵν' ἠκούσατέ μου ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ἡμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ. Καλῶς δὲ ἔρχαν τὸ μὴ χωρίζεσθαι, τωτέστιν μὴ μακρὰν ἀφίστασθαι μηδὲ πόρρω γίνεσθαι· καὶ οὕτως εἶπεν μὴ ἐξίεναι τὸ παρὰ τὴν Ἱερουσαλίμ. Πῶς γὰρ ἔμελλε τοῦτο εἶπεν ὁ προστάξας αὐτοῖς εἰς τὴν Γαλιλαίαν ἐλθεῖν; Καὶ τὸ εἰρημένον δὲ ἐν τῷ τέλει τοῦ εὐαγγελίου τῷ Λουκᾷ· Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἰλογεῖν αὐτὸν αὐτοῖς, διέστη ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἀναγέμετο εἰς τὸν οὐρανὸν ὁμοίως δὲ καὶ τὸ παρὰ τῷ Μάρκῳ γεγραμμένον· Ὁ μὲν οὖν κίθως μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς ἀνελήθη εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ· νοκτῶν ἐν τῇ τεσσαρακωστῇ ἡμέρᾳ γεγενῆσθαι παρὰ τὸ ἐν ταῖς Πράξεσιν ἱστορημένον. Ἄ γὰρ ἐπιτελούντες ἐν ταῖς εὐαγγελίοις εἰρήκασι, ταῦτα τῷ πλήθει τῆς ἱστορίας ἐξαπλοῦνται καὶ σαφηνίζονται.

Ταῦτά ἐστιν τὰ ταῖς εὐαγγελίοις ἀνακρίσασιν τῆς κυριακῆς νοκτὸς περιεχόμενα καὶ ἠερθεῖν τὸν ἀγνοοῦντα δυνάμενα, ἢ καὶ ὡς γέρος ὑμῶν κατεθέμεθα· ὑμεῖς δὲ τίνα ποιεῖν

VI. (c. + P = g.

Δθ = Σ.

1. παρήγγελλεν v θ παρήγγειλε P > Δ. — 5. ἐν — 7 διέστη : les trois lignes qui comprennent ces mots ont été coupées dans V. — 9. ταῖς > V. — 12. περιεχόμενα V. — 13. ἢ — κατεθέμεθα > v ἡμῶν P.

en leur disant *de ne point s'éloigner de Jérusalem, mais d'attendre la promesse du Père, que vous avez, leur dit-il, entendue de ma bouche. Car Jean a baptisé dans l'eau, mais vous vous serez baptisés dans le Saint-Esprit*¹. C'est tout à fait avec raison (qu'il a employé) l'expression : *de ne point s'éloigner*, c'est-à-dire de ne pas s'écarter longtemps ni de s'en aller au loin, et il ne leur a pas dit de ne pas sortir du tout de Jérusalem. Car comment aurait-il pu leur dire cela celui qui leur avait donné l'ordre de se rendre en Galilée? Il faut comprendre aussi que ce qui est dit à la fin de l'Évangile de Luc : *Et il arriva qu'en les bénissant, il se sépara d'eux et fut enlevé au ciel*², de même que ce qui est écrit chez Marc : *Le Seigneur donc, après leur avoir parlé, fut enlevé au ciel et s'assit à la droite de Dieu*³, a eu lieu le quarantième jour, conformément à ce qui a été raconté dans les Actes. Car ce que (Marc et Luc) ont dit en abrégé dans leurs Évangiles, est développé et expliqué par le récit ample de l'histoire.

Voilà les difficultés contenues dans les lectures évangéliques de la nuit du dimanche et qui peuvent troubler l'ignorant. (En les expliquant), nous nous sommes en quelque sorte acquitté d'une dette envers vous. Je rougis

1. Actes, I, 4-5. — 2. Luc, XXIV, 51. — 3. Marc, XVI, 19.

ὁφείλετε τούτων ἀκούοντες ἐνθουσιῶ λέγειν. τὸν ἐπὶ τῆς θείας δόξης καὶ τὴν λύσσαν τῶν πηλοῶν λογίζεσθαι. Παράσχοι δὲ ὑμῖν ὁ κύριος δόντιον εἰς τὸ ἐκκλίειν ἀπὸ κακοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ ποιεῖν ἀγαθόν ὃ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.

VL (r) + P = g.

ΔΘ = Σ.

3. κατὰ τὸ γεγραμμένον Triff. d'après Σ > Π. ἀγαθόν Σ ἀγαθόν + χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ κυρίου καὶ σωτηρίας ἡμῶν ἢ γῆ PL. δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν Σ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν Π (dans V les mots αἰῶνας ἀμήν ont été coupés).

de dire ce que vous, les auditeurs de ces lectures, vous allez faire; je pense, en effet, à la frénésie avec laquelle la plupart d'entre vous vont courir aux spectacles. Que le Seigneur vous fournisse la force d'éviter le mal, comme il est dit dans l'Écriture, et de faire le bien¹. A lui la gloire dans les siècles. Amen².

1. Psaume XXXIII (= XXXIV), 15. — 2. Cf. Rom., XI, 36.

TRADUCTION DE LA GLOSE DE JACQUES D'ÉDESSE¹.

Il faut savoir qu'il y a ici de grandes différences entre les habitudes de la langue grecque et celles de la langue syriaque. En effet, au lieu de « un dans la *sabbā* (semaine) », les Grecs écrivent « un des *sabbē* (semaines) »², et au lieu de dire comme nous « deux dans la *sabbā* » et « trois dans la *sabbā* », ils disent « deuxième des *sabbē* »³ et « troisième des *sabbē* »⁴, ainsi que « quatrième (des *sabbē*) »⁵ et « cinquième (des *sabbē*) »⁶. Quant au samedi (*sabbt'ā*), ils l'appellent *szēbzax* au singulier, c'est-à-dire *sabbt'ā* et non pas *szēbzax* au pluriel, comme ils disent « un des *szēbzax* », c'est-à-dire des *sabbē*, et « deux des *szēbzax* »⁷. Quant à l'ensemble des sept jours de la semaine (*sabbt'ā*), il est dans l'habitude de leur langue de l'appeler non pas *szēbzax*, comme dans l'Évangile, ni *szēbzax*, c'est-à-dire *sabbt'ā*, comme chez nous, mais « semaine »⁸. Au lieu de dire deux ou trois *sabbē*, comme nous, ils disent deux semaines⁹ et trois semaines⁹. De la même manière ils disent de nombreuses semaines⁹ au lieu de nombreuses *sabbē*. — D'autre part, ce qui est dit « le soir des *sabbē* »¹⁰, n'est pas dit chez eux *szēbzax*, c'est-à-dire

1. Pour comprendre la glose de Jacques d'Édesse, il ne faut pas perdre de vue 1° que le mot ܫܒܒܐ *sabbā* (semaine), au pluriel ܫܒܒܐ *sabbē*, signifie à l'état emphatique du singulier ܫܒܒܐ (*sabbt'ā*) à la fois « semaine » et « samedi », 2° que les Syriens emploient pour désigner les cinq premiers jours de la semaine les nombres cardinaux suivis de ܫܒܒܐ « dans la *sabbā* (semaine) », — 3. ܡܝܢ ܬܘܢ ܫܒܒܐܘܢ. — 4. ܬܘܢܝܬܐ ܫܒܒܐܘܢ. — 5. ܬܘܠܝܬܐ (ܫܒܒܐܘܢ). — 6. ܩܘܪܝܬܐ (ܫܒܒܐܘܢ). — 7. On ne voit pas bien la portée de la fin de cette phrase. — 8. ܫܒܒܐܘܢ. — 9. ܫܒܒܐܘܢ. — 10. ܕܦܝ ܫܒܒܐܘܢ.

لا يهملون. الا انهم. اي في هذا ملا لا يهملون. حوتهم قههم
 مفعولهم. حرج فيهم سلك عدل؛ وهما؛ او ما؛ مفعول فعلهم
 حرج فيهم. سلك اسمهم او ما مفعولهم. حرج فيهم. سلك
 مفعولهم. فملا في؛ اي في ذلك حرج؛ مفعول اسمهم حرجهم. مفعول
 مفعولهم؛ حرجهم اسمهم حرجهم مفعولهم مفعولهم. فيهم
 لحد لا يهملون في اسمهم حرجهم. مفعولهم حرجهم مفعولهم
 مفعولهم حرجهم مفعولهم.

1. 2 V. — 2. Sous cette glose sont écrits en lettres onciales les mots grecs suivants : CABBATON CABBATA ΕΣΠΕΡΑ ΟΤΕ.

« soir », mais ἑσπέρη. Et ce mot-ci est employé chez les Grecs de nombreuses manières. Tantôt, en effet, ils l'emploient à la place du mot ἑσπέρας, c'est-à-dire « soir », tantôt à la place de « retard », c'est-à-dire de « moment tardif », tantôt aussi à la place de « tardivement ». Il semble que même lorsque l'usage s'est servi de ce mot pour (désigner) le temps du soir, il s'en est servi à cause du moment tardif du temps. Le soir est en effet un moment tardif. Si donc quelqu'un lit ces mots avec amour du travail, il comprendra peut-être la diversité des mots du maître (Sévère) en cet endroit.

NOTES

A. — Sévère aura prononcé son homélie un jour ordinaire de la semaine, si la loi de Théodose II du 1er février 425 *Cod. Theod.*, xv, 5, 5, — la dernière loi sur les spectacles que nous connaissions — a été plus efficace que les lois antérieures. Cette loi interdisait tous les spectacles publics le dimanche. Or, Sévère fait allusion, à la fin de l'homélie (p. 100, l. 2-3), à la frénésie avec laquelle la plupart de ses auditeurs vont courir aux spectacles.

B. — Il s'agit de la nuit qui va du samedi au dimanche. Sévère dit, en effet, que la semaine s'achève au coucher du soleil qui suit le samedi (p. 75, l. 16-17). Commencant le samedi soir, le dimanche s'étendait donc de vêpres à vêpres; cf. F. CARROL et H. LECLEBEO, *Dictionnaire d'archéologie et de liturgie*, article *dimanche*, col. 961-963.

La coutume de lire les récits de la résurrection pendant la vigile du dimanche aura vraisemblablement été empruntée par Sévère à la Palestine. Elle y était, en effet, pratiquée à Jérusalem, où on lisait chaque dimanche l'évangile de la résurrection à la fin des matines. Sévère devait bien connaître cette coutume, car il avait visité Jérusalem et mené pendant plusieurs années la vie monastique d'abord dans le désert de Scythopolis, ensuite à Marouma près de Gaza. Sur cette coutume que la liturgie grecque moderne a conservée — on lit le dimanche, à l'office du matin, le passage d'un des quatre évangélistes relatif à la résurrection —, voir CARROL et LECLEBEO, *ibid.*, col. 968-973.

TABLE DES CITATIONS DE LA SAINTE ÉCRITURE

ANCIEN TESTAMENT.		Pages.	Pages.	
Genèse, II, 17.		48	Luc, XXIV, 1.	36, 68, 72
— II, 25.		60	XXIV, 4 et 5.	70
— III, 11.		48	XXIV, 6.	38, 70
Psaumes, XXXIII, 15 (LXX).		100	XXIV, 9.	70
— CIII, 2 (LXX).		60	XXIV, 10.	68, 88
Proverbes, XIII, 9 (LXX).		58	XXIV, 11.	70
Isaïe, XLII, 8.		92	XXIV, 12.	70, 72
—				
NOUVEAU TESTAMENT.				
Matthieu, XI, 27.		38	— XXIV, 36.	90
— XIII, 55.		88	XXIV, 51.	98
— XXVI, 30 et 32.		80	Jean, X, 15.	38
— XXVII, 61.		76	— XVII, 5.	92
— XXVII, 56.		88	— XIX, 25.	50, 86
— XXVII, 63.		76	— XIX, 39 et 40.	56
— XXVIII, 1. 36, 38, 42, 48, 78		78	— XX, 1.	36, 52, 56
— XXVIII, 6.		38, 40	— XX, 2.	54
— XXVIII, 9.		46	— XX, 6 et 7.	56
— XXVIII, 10.		92, 94	— XX, 8 et 9.	58
— XXVIII, 11-15.		48	— XX, 11 et 12.	62
— XXVIII, 17-18.		92	— XX, 13.	54, 62
— XXVIII, 19.		94, 96	— XX, 14.	62
— XXVIII, 20.		94	— XX, 15.	64
Marc, XIV, 26 et 28.		80	— XX, 16 et 17.	66
— XV, 40 et 47.		88	— XX, 19.	90
— XVI, 1.		36, 88	— XX, 25.	52
— XVI, 2.		72	— XX, 26.	40, 90
— XVI, 3.		72, 74	— XX, 27.	90
— XVI, 4.		72	— XXI, 1 et 2.	94
— XVI, 5.		76	Actes, I, 4 et 5.	98
— XVI, 6.		38	— II, 3.	96
— XVI, 7.		78	— II, 24 et 32.	42
— XVI, 8 et 9.		80	— III, 15.	42
— XVI, 19.		98	— XII, 9.	50
Luc, I, 28.		50	Rom., VIII, 29.	66
— X, 22.		38	— XI, 36.	100
— XXIII, 56.		68	I Cor., I, 24.	42
			— II, 10.	38
			— VI, 3.	58
			II Cor., V, 21.	66
			Hébr., IV, 12.	64
			— IX, 24.	68

TABLE DES MATIÈRES

	Pages.
Avertissement.	5
Introduction.	7
Texte grec et traduction française de la 77 ^e homélie de Sévère.	34
Versions de Paul de Callinice et de Jacques d'Édesse.	35
Glose de Jacques d'Édesse relative à l'expression <i>ὁψὲ σελήνας</i>	101
Notes A et B.	102
Table des citations de la Sainte Écriture.	103

ERRATA AU T. XVI, FASC. 1.

- Page [522], l. 8. lire *Ἐπιστολὴν ἰερογλυφικὴν* au lieu de *πιστολὴν ἰερογλυφικὴν*.
- Page [538], var. 1, lire 6 au lieu de 24.
- Page [546], l. 17, lire *ε* au lieu de *ε*.
- Page [549], l. 11, lire *բորբորեալ* au lieu de *բորբորեալ*.
- Page [549], l. 12, lire *էին* au lieu de *էրն*.
- Page [558], l. 10, lire *երթեալ* au lieu de *յերթեալ*.
- Page [580], var. 5, lire 7, 8, 12 au lieu de 11, 12, 18.
- Page [583], var. 6, lire *Փիլիսոս* au lieu de *Փիլիսոս*.
- Page [591], var. 3, lire 11 au lieu de 119.
- Page [607], l. 6, lire *զեկանոյն* au lieu de *զեկանոյն*.

TABLE DES MATIÈRES

DU TOME XVI

FASC. I. — LE SYNAXAIRE ARMÉNIEN DE TER ISRAËL. — IV. <i>Le mois de Tré</i> (9 novembre au 8 décembre).	1
FASC. II. — LE SYNAXAIRE ARABE JACOBITE. — IV. <i>Les mois de Barmahat, Barmoudah et Bachons.</i>	
Le mois de Barmahat	187
Le mois de Barmoudah.	275
Le mois de Bachons.	348
FASC. III. — HOMÉLIES MARIALES BYZANTINES.	
Abraham d'Éplhèse	429
Abbé Théognoste.	455
Saint Euthyme	463
Michel Psellos.	515
Néophyte le Reclus.	526
Manuel II Paléologue, empereur de Constantinople.	539
Georges Scholarios.	567
FASC. IV. — LA PERLE PRÉCIEUSE, TRAITANT DES SCIENCES ECCLÉSIASTIQUES (<i>chapitres I à LVI.</i>	
Avant-propos	593
Texte arabe et traduction française	597
Table des citations de l'Écriture	757
FASC. V. — LES HOMILIAE CATHEDRALES DE SÉVÈRE D'ANTIOCHE (<i>Homélie LXXVII.</i>	
Avertissement.	765
Introduction.	767
Texte grec, traduction française et versions syriaques	794
Table des citations de l'Écriture	863

R. GRAFFIN — F. NAU

PATROLOGIA ORIENTALIS

Cette collection, destinée à compléter les Patrologies grecque, latine et syriaque, comprend des textes Arabes, Arméniens, Coptes, Éthiopiens, Grecs et même Syriaques ayant tous trait à la littérature chrétienne. La traduction latine pourra être remplacée par une traduction, en Français, Anglais ou Italien.

Chaque page porte, du haut en bas, le texte, les variantes, la traduction, puis les notes.

Le prix de souscription est de 6 fr. 95 la feuille de 16 pages grand in-8° (format de Migne), port en sus. (Majoration 20 %.)

On peut ne souscrire qu'aux ouvrages publiés dans une langue déterminée (texte ou traduction).

TABLE DES TOMES I A XVI

TOME PREMIER

Un volume grand in-8°. xii-706 pages. — Prix : 51 fr. 60

Fasc. 1. — **Le Livre des mystères du ciel et de la terre**, texte éthiopien, traduction française par J. PERRUCHON et I. GUIDI. — Prix : 7 fr. 80.

Fasc. 2 et 4. — **Histoire des Patriarches coptes d'Alexandrie**, texte arabe, traduction anglaise, I, II, par B. ÉVELIN. — Prix : 8 fr. 40 — 10 fr.

Fasc. 3. — **Le Synaxaire arabe jacobite**, texte arabe, traduction française, I, par R. BASSET, mois de Tout et Babel. — Prix : 12 fr.

Fasc. 5. — **Le Synaxaire éthiopien**, par René BASSET, CONTI-ROSSINI, I, GUIDI et L. HACKSPILL. — I, **Le mois de Sanê**, texte éthiopien inédit, traduction française, par M. I. GUIDI. — Prix : 13 fr. 45.

TOME DEUXIEME

Un volume grand in-8°. 690 pages. — Prix : 49 fr. 20

Fasc. 1. — **Vie de Sévère**, par Zacharie le Scholastique, texte syriaque, traduction française, par M. A. KUGLER. — Prix : 8 fr. 50.

Fasc. 2. — **Les Apocryphes coptes**. — I, **Les Évangiles des douze Apôtres et de saint Barthélemy**, texte copte, traduction française, par E. RAVINOT. — Prix : 6 fr.

Fasc. 3. — **Vie de Sévère**, par Jean, supérieur du monastère de **Beith Aphthonia**, texte syriaque, traduction française, suivis d'un recueil de fragments historiques syriaques, grecs, latins et arabes, relatifs à Sévère, par M. A. KUGENER. — Prix : 14 fr. 30.

Fasc. 4. — **Les versions grecques des Actes des martyrs Persans sous Sapor II**, texte grec, traduction latine, par le R. P. DELEHAYE, Bollandiste. — Prix : 11 fr. 40.

Fasc. 5. — **Le Livre de Job**, texte éthiopien, traduction française, par E. PEREIRA. — Prix : 9 fr. 25.

TOME TROISIÈME

Un volume grand in-8°, 646 pages. — Prix : 46 fr. 35.

Fasc. 1. — **Recueil de Monographies. I. Les Histoires d'Ahoudemmeh et de Marouta**, primats jacobites de Tagrit et de l'Orient (VI-VIIe siècle), suivies du traité d'Ahoudemmeh sur l'Homme, textes syriaques inédits, traduction française, par F. NAU. — Prix : 8 fr. 60.

Fasc. 2. — **Réfutation du Sai'd Ibn Batriq (Eutychius)**, par Sévère Ibn Al Moqaffa', évêque d'Aschmounaïn, texte arabe inédit, traduction française, par P. CRÉBLI, prêtre maronite. — Prix : 8 fr. 90.

Fasc. 3. — **Le Synaxaire arabe jacobite**, texte arabe, traduction française, II, par R. BASSET, correspondant de l'Institut, directeur de l'École supérieure des lettres d'Alger (mois de Hlatour et de Kihak). — Prix : 21 fr. 65.

Fasc. 4. — **Sargis d'Aberga Controverse judéo-chrétienne**, I, texte éthiopien, traduction française, par S. GRÉBAUT, avec le concours de I. GUIDI. — Prix : 7 fr. 20.

TOME QUATRIÈME

Un volume grand in-8°, 728 pages. — Prix : 54 fr.

Fasc. 1. — **Les Homélie de Sévère d'Antioche**, texte syriaque inédit, traduction française, par R. DUVAL et M. A. KUGENER, avec le concours de E. W. BROOKS, I, par R. DUVAL. — Prix : 6 fr. 85.

Fasc. 2. — **Papyrus grecs relatifs à l'antiquité chrétienne**, publiés et traduits en français, par le Dr C. WESSELY, conservateur de la bibliothèque imp. de Vienne. — Prix : 9 fr. 50.

Fasc. 3. — **Histoire nestorienne inédite (chronique de Séert, l. 1)**, texte arabe publié par Mre ADDAI SCHER et traduit en français par plusieurs orientalistes. — Prix : 7 fr. 45.

Fasc. 4. — **La cause de la Fondation des écoles**, par MAR BARHADBSABBA 'AR-BAYA, évêque de Halwan, texte syriaque, traduit en français, par Mre ADDAI SCHER, Archevêque chaldéen de SÉERT. — Prix : 6 fr. 60.

Fasc. 5. — I. **Recueil de Monographies.** — II. **Histoire de saint Pacôme**, texte grec avec une traduction française de la version syriaque. Analyse des mss. grecs palimpsestes, Paris, suppl. 480 et Chartres 1753, 1754. — III. **Histoire de saint Jean-Baptiste. Miracle de saint Michel à Colosses**, avec l'ancienne traduction latine, par MM. J. BOUSQUET et F. NAU. — Prix : 12 fr. 30.

Fasc. 6. — **Vie de Sévère, patriarche d'Antioche**, par ATHANASIUS, texte éthiopien inédit, trad. anglaise par E. J. GOODSPEED, avec ce qui reste de la version copte, par W. E. CRUM. — Prix : 11 fr. 40.

TOME CINQUIÈME

Un volume grand in-8°, 808 pages. — Prix : 57 fr. 60.

Fasc. 1. — **Histoire des patriarches coptes d'Alexandrie.** — III. **Agathon à Michael I (766)**, texte arabe, trad. anglaise, par B. EVERTS. — Prix : 15 fr. 45.

Fasc. 2. — **Histoire nestorienne (chronique de Séert)**, fin de la première partie, texte arabe, par M^{sr} SCHER, trad. française par P. DIN. — Prix : 9 fr. 15.

Fasc. 3. — **Le Synaxaire arménien de Ter Israël**, édité et traduit en français, par le Dr G. BAYAN. — I. **Le mois de Navasard.** — Prix : 15 fr. 15.

Fasc. 4. — **Histoire universelle Kitab-al-'Unvan**, écrite par AGAPIUS (MAHBOUB), évêque de Menbidj (Xe siècle), texte arabe, trad. française, par A. A. VASILIEV. I. — 1re partie. — Prix : 9 fr. 75.

Fasc. 5. — **Les légendes syriaques d'Aaron de Saroug, de Maxime et Domèce, d'Abraham, Maître de Barsomo, et de l'empereur Maurice**, texte syriaque, traduction française, par F. NAU; **les Miracles de saint Ptolémée**, texte arabe, traduction française, par L. LEROY. — Prix : 8 fr. 30.

TOME SIXIÈME

Un volume grand in-8°, 710 pages. — Prix : 50 fr. 40.

Fasc. 1. — **Les Hymnes de Sévère d'Antioche**, traduction syriaque, par Paul d'Édesse, suivant la recension de Jacques d'Édesse, texte syriaque, traduction anglaise, par E. W. BROOKS. — Prix : 12 fr. 85.

Fasc. 2. — **Le Synaxaire arménien de Ter Israël**, édité et traduit en français, par le Dr G. BAYAN, avec le concours de S. A. R. le Prince Max de Saxe. — II. **Le Mois de Hori.** — Prix : 12 fr. 55.

Fasc. 3. — **Les trois derniers Traités du Livre des mystères du ciel et de la terre**, texte éthiopien, traduction française, par S. GRÉBAUT. — Prix : 7 fr. 75.

Fasc. 4. — **L'Histoire des Conciles de Sévère Ibn-al-Moqaffa**, texte arabe, étude de la version éthiopienne, traduction française, par L. LEROY et S. GRÉBAUT. — Prix : 12 fr. 55.

Fasc. 5. — **Vie d'Alexandre l'Acémète**, texte grec, traduction latine, par E. DE STOOP. — Prix : 4 fr. 75.

TOME SEPTIÈME

Un volume grand in-8°, 804 pages. — Prix : 57 fr. 45.

Fasc. 1. — **Traité d'Isaï le Docteur et le Hnana d'Adiabène sur les Martyrs, le Vendredi d'Or et les Rogations, et Confession de foi à réciter par les Évêques avant l'ordination**, texte syriaque, traduction française, par M^{sr} A. SCHER. — Prix : 6 fr. 60.

Fasc. 2. — **Histoire nestorienne (chronique de Séert)**, seconde partie (I), texte arabe inédit, édité et traduit en français par M^{sr} ADDAI SCHER. — Prix : 8 fr.

Fasc. 3. — **Le Synaxaire éthiopien.** — II. **Le mois de Hamlé**, texte éthiopien, traduction française, par I. GUIDI. — Prix : 18 fr.

Fasc. 4. — **Histoire universelle Kitab al-'Unvan**, écrite par Agapius MAHBOUB, évêque de Menbidj (Xe siècle), texte arabe, traduction française, par A. A. VASILIEV. Seconde partie (I). — Prix : 9 fr. 75.

Fasc. 5. — **Les Hymnes de Sévère d'Antioche** (fin), traduction en syriaque, par P. d'ÉDESSE, suivant la recension de J. d'ÉDESSE, texte syriaque, traduction anglaise, par E. W. Brooks. — Prix : 15 fr. 15.

TOME HUITIÈME

Un volume grand in-8°, 784 pages. — Prix : 56 fr.

Fasc. 1. — **Jean Rufus, évêque de Maïouma, Plérophories**, texte syriaque, traduction française, par F. NAU. — Prix : 14 fr. 85.

Fasc. 2. — **Les Homélies de Sévère d'Antioche** (suite), texte syriaque, édité et traduit en français. II, par M. BÉRIÉL. — Prix : 13 fr. 45.

Fasc. 3. — **Histoire universelle de Mahboub**. Seconde partie (II), texte arabe, traduction française, par A. A. VASILIEV. — Prix : 11 fr. 15.

Fasc. 4. — **Les cent vingt-sept Canons des Apôtres**, texte arabe en partie inédit, publié et traduit en français, par J. et A. PÉRIER. — Prix : 11 fr. 40.

Fasc. 5. — **La Didascalie de Jacob**, texte grec, édité et traduit en français, par F. NAU. — Prix : 5 fr. 15.

TOME NEUVIÈME

Un volume grand in-8°, 678 pages. — Prix : 48 fr. 55.

Fasc. 1. — **Le Livre d'Esther**, version éthiopienne, éditée et traduite en français, par E. PÉRIER. — Prix : 4 fr. 05.

Fasc. 2. — **Les Apocryphes coptes**. — II. **Les Acta Pilati**, traduit en français, par E. REYLLOUR. — Prix : 6 fr.

Fasc. 3. — **Le Testament en Galilée de Notre-Seigneur-Jésus-Christ**, texte éthiopien, édité et traduit en français, par L. GUÉRIER, avec le concours de S. GREBAU. — Prix : 6 fr. 85.

Fasc. 4. — **Le Synaxaire éthiopien**. — III. **Les mois de Nahsè et de Pâgemen**, texte éthiopien, traduction française, par I. GRUI et S. GELBAUT. — Prix : 18 fr.

Fasc. 5. — **La seconde partie de l'Histoire de Barhadbesabba' Arbaya et une controverse de Théodore de Mopsueste avec les Macédoniens**, texte syriaque, traduction par F. NAU. — Prix : 13 fr. 70.

TOME DIXIÈME

Un volume grand in-8°, 676 pages. — Prix : 48 fr. 60.

Fasc. 1. — **Un Martyrologe et douze ménologes syriaques**, édités et traduits en français, par F. NAU. — Prix : 11 fr. 70.

Fasc. 2. — **Les Ménologes des Évangéliaires coptes-arabes**, édités et traduits en français, par F. NAU. — Prix : 5 fr. 70.

Fasc. 3. — **Le Calendrier d'Abou'l-Barakat**, texte arabe, édité et traduit en français par E. TISSEYANT. — Prix : 3 fr. 20.

Fasc. 4. — **Al-Beirouni; Al-Maqrizi; Ibn al-Qola'i. Les fêtes des Melkites, des Coptes, des Maronites**, textes arabes, édités et traduits en français, par Robert GRIVAT. — Prix : 5 fr. 15.

Fasc. 5. — **History of the patriarchs of the coptic church of Alexandria** (suite), texte arabe, traduction anglaise. IV, par B. EVERTS. — Prix : 14 fr.

Fasc. 6. — **Les Lettres d'Ammon**, texte syriaque, édité et traduit en latin, par M. KMOŠKO; texte grec, édité et traduit, par F. NAU. — Tables de la première série. — Prix : 8 fr. 90.

TOME ONZIÈME

Un volume grand in-8°, 859 pages. — Prix : 61 fr. 70.

Fasc. 1. — **Histoire universelle de Mahboub** (arabe et français), 1, 2, par A. VASILIEV. — Prix : 10 fr. 25.

Fasc. 2. — **La Vie de saint Luc le Stylite** (grec et français), par S. VANDERSTUYF. — Prix : 11 fr. 15.

Fasc. 3. — **La Vie d'Isaac, patriarche d'Alexandrie de 686 à 689** (copie et français), par E. PORCHER. — Prix : 6 fr. 60.

Fasc. 4. — **Ammonas, disciple de saint Antoine** (grec, syriaque et français), par F. NAU. — Prix : 8 fr. 30.

Fasc. 5. — **Le Synaxaire arabe-jacobite; III, mois de Toubeh et d'Amschir** (arabe et français), par René BASSET. — Prix : 25 fr. 40.

TOME DOUZIÈME

Un volume grand in-8°, 804 pages. — Prix : 57 fr. 60.

Fasc. 1. — **Les Homélies de Sévère d'Antioche; Homélies LXX à LXXXVI** (syriaque et français), III, par M. BUÈRE. — Prix : 11 fr. 70.

Fasc. 2. — **The Letters of Severus patriarch of Antioch** (syriaque et anglais), par E. W. BROOKS. — Prix : 12 fr. 85.

Fasc. 3. — **Moufazzal Ibn abil-Fazaïl, Histoire des Sultans mamlouks** (arabe et français), I, par E. BLOCHER. — Prix : 14 fr. 85.

Fasc. 4. — **Les Miracles de Jésus** (éthiopien et français), I, par S. GRÉBAUT. — Prix : 7 fr. 40.

Fasc. 5. — **S. Irenaeus, The Proop of the Apostolic Preaching** (arménien et anglais), by his Lordship the Bishop Karapet Ter Mekertochian and Rever. S. G. WILSON. — Prix : 10 fr. 85.

TOME TREIZIÈME

Un volume grand in-8°, 738 pages. — Prix : 51 fr. 95.

Fasc. 1. — **Sargis d'Aberga** (fin) (éthiopien et français), par S. GRÉBAUT. — Prix : 8 fr.

Fasc. 2. — **Documents pour servir à l'histoire de l'Eglise Nestorienne** (suite). — I. La version syriaque de quelques homélies de saint Jean Chrysostome et d'Erechthios. — II. Écrits de controverse. — III. Histoire de Nestorius d'après la lettre à Cosme et l'hymne de Sliba de Mansouryah (syriaque et français), par F. NAU. — Prix : 15 fr. 40.

Fasc. 3. — **Logia Jesu apud Moslemos** (arabe et latin, collegit, vertit. notis instruxit. M. ASIN et PALACIOS. — Prix : 7 fr. 45.

Fasc. 4. — **Histoire Nestorienne Chronique de Séert** (fin) (texte arabe, édité et traduit en français, par Mre ABDAL SCHER avec le concours de M. Robert GRIVEAU. — Prix : 14 fr. 85.

Fasc. 5. — **Esdras et Néhémie** (éthiopien et français), par E. PERLEBA. — Prix : 6 fr. 30.

TOME QUATORZIÈME

Un volume grand in-8°, 856 pages. — Prix : 61 fr. 40.

Fasc. 1. — **The letters of Severus, patriarch of Antioch** (syriaque et anglais), par E. W. BROOKS. — Prix : 22 fr. 15.

Fasc. 2. — **The life Abba John Khamé** (copte et anglais), par M. H. DAVIS. — Prix : 4 fr. 35.

Fasc. 3. — **Moufazzal ibn Abil-Fazaïl, Histoire des sultans mamlouks** (arabe et français). — II, par E. BLOCHET. — Prix : 21 fr. 45.

Fasc. 4. — **Sei Scritti Antitriteistici in lingua siriaca** (syriaque et italien), par Giuseppe FURLANI. — Prix : 6 fr. 85.

Fasc. 5. — **Les Miracles de Jésus** (éthiopien et français). — II, par S. GRÉBAUT. — Prix : 6 fr. 60.

TOME QUINZIÈME

Un volume grand in-8°, pages. — Prix :

Fasc. 1. — **Documents relatifs au Concile de Florence**. — I. **La Question du purgatoire à Ferrare** (grec et latin), par Mre Louis PÉTIU, Archevêque latin d'Athènes. — Prix : 12 fr. 85.

Fasc. 2. — **Les trophées de Damas** (controverse judéo-chrétienne du VIIe siècle (grec et français), par Gustave BARDY. — Prix : 9 fr.

Fasc. 3. — **Le Synaxaire arménien de Ter Israël**. — III. **Mois de Sahmi** (arménien et français), par le Dr G. BAYAN. — Prix : 10 fr. 55.

Fasc. 4. — **Philoxeni, episcopi Mabbugensis, Dissertationes decem. De uno e sancta Trinitate incorporato et passo** (syriaque et latin), par Maurice BRIÈRE. — Prix : 7 fr. 45.

Fasc. 5. — **Le Synaxaire éthiopien**. — IV. **Les Mois de Tshschasch, Ter et Yakalif** (éthiopien et français), par S. GRÉBAUT. (*Paraîtra prochainement.*)

TOME SEIZIÈME

Un volume grand in-8°, 864 pages. — Prix : 63 fr. 80.

Fasc. 1. — **Le Synaxaire arménien de Ter Israël**. — IV. **Mois de Tré** (arménien et français), par le Dr G. BAYAN. — Prix : 13 fr. 65.

Fasc. 2. — **Le Synaxaire arabe jacobite** (rédaction copte). — IV. **Les Mois de Barmahat, Barmoudah et Bachons** (arabe et français), par René BASSET. — Prix : 17 fr. 10.

Fasc. 3. — **Homélieles mariales byzantines** (grec et latin), par Martin JUGIE. — Prix : 12 fr.

Fasc. 4. — **La Perle précieuse** (arabe et français), par J.-B. PÉRIER. — Prix : 13 fr.

Fasc. 5. — **La LXXVIIe Homélie de Sévère d'Antioche** (grec, syriaque et français), V, par Edg. TRIFFAUX et M.-A. KUGENER. — Prix : 8 fr.

TABLE DES OUVRAGES DANS L'ORDRE DES LANGUES

TOMES I à XVI

ARABE

	Tome.	Fasc.	Preis.
History of the Patriarchs of the Coptic Church of Alexandria (B. Evetts).			
I. S. Mark to Theonas.	I,	2	8.40
II. Peter I to Benjamin I.	I,	4	10. »
III. Agatho to Michael I.	V,	1	15.45
IV. Mennas I to Joseph (849).	X,	5	14. »
Le Synaxaire arabe jacobite (René Basset).			
I. Tout et Babch,	I,	3	12. »
II. Hatour et Kihac.	III,	3	21.65
III. Toubeh et Amschir.	XI,	5	25.40
IV. Barmahat, Barmoudah et Bachons.	XVI,	2	17.10
Textes arabes relatifs à Sévère, patriarche d'Antioche
(Victor Chauvin).			
	II,	3	14.30
Réfutation d'Eutychius, par Sévère, évêque d'Aschmounaïn (P. Chébli).			
	III,	2	8.90
Histoire Nestorienne. Chronique de Séert.			
I, 1 (Addaï Scher et J. Périer).	IV,	3	7.45
I, 2 (A. Scher et P. Dib).	V,	2	9.15
II, 1 (A. Scher).	VII,	2	8. »
II, 2 (A. Scher) (fin).	XIII,	4	14.85
Kitab al-Unvan. Histoire Universelle écrite par Agapius (Mahboub) de Menbidj (A.-A. Vasiliev).			
I, 1.	V,	4	9.75
I, 2.	XI,	1	10.25
II, 1.	VII,	4	9.75
II, 2.	VIII,	3	11.15
Les Miracles de saint Ptolémée (L. Leroy).			
	V,	5	8.30
Sévère ibn al-Moqaffa', évêque d'Aschmounaïn, Histoire des conciles (L. Leroy).			
	VI,	4	12.55
Les 127 Canons des Apôtres (Jean Périer et Augustin Périer).			
	VIII,	4	11.40
Les Ménologies des Évangéliaires coptes arabes (F. Nau).			
	X,	2	5.70
Le Calendrier d'Aboul-Barakat (Eug. Tisserant).			
	X,	3	3.20
Les Fêtes des Melkites, par Al-Bîrouni (R. Griveau).			
	X,	4	5.15
Les Fêtes des Coptes par Al-Maqrizi (R. Griveau).			
Calendrier Maronite, par Ibn al-Qola'i (R. Griveau).			
	X,		

	Tome.	Fasc.	Prix
Moufazza Ibn abil-Fazaïl, Histoire des Sultans mam-			
louks (E. Blochet).			
I.	XII,	3	14.85
II.	XIV,	3	21.45
Logia Jesu apud Moslemos, collegit, vertit, notis			
instruxit M. Asin et Palacios	XII,	3	7.45
La Perle précieuse (J.-B. Périer)	XVI,	4	13. »

ARMÉNIEN

Le Synaxaire arménien de Ter Israël (G. Bayan et S. A. R. le prince Max de Saxe			
I. Mois de Navasard.	V,	3	15.15
II. Mois de Hori.	VI,	2	12.55
III. Mois de Sahmi.	XV,	3	10.55
IV. Mois de Tré.	XVI,	1	13.65
S. Irenaeus, The Proop of the Apostolic Preaching, by his Lordship the Bishop Karapet Ter Mekertochien and Rever. S. G. Wilson	XII,	5	10.85

COPTE

Les Apocryphes coptes (E. Reville)			
I. L'Évangile des douze Apôtres.	II,	} 2	6. »
L'Évangile de saint Barthélemy.	II,		
Fragments douteux Actes de saint Thomas	II,		
II. Acta Pilati.	IX,	} 2	6. »
Supplément à l'Évangile des douze Apôtres.	IX,		
Extraits de Papyrus magiques coptes (C. Wessely).	IV,	2	9.50
Vie de Sévère par Athanase (W.-E. Crum)	IV,	6	11.40
Vied'Isaac, patriarche d'Alexandrie de 686 à 689 (E. Porcher)	XI,	3	6.60
The life Abba John Khamé (M. D. Davis)	XIV,	2	4.35

ÉTHIOPIEN

Le Livre des mystères du ciel et de la terre (J. Perruchon et I. Guidi)	I,	1	7.80
Le Synaxaire éthiopien (I. Guidi avec le concours de L. Desnoyers, A. Singlas et S. Grébaud).			
I. Mois de Sané.	I,	5	13.45
II. Mois de Hanlé.	VII,	3	18. »
III. Mois de Nahasé et Pâguemèn.	IX,	4	18. »
IV. Mois de Tshschasch, Ter et Yakalif (paraîtra prochainement).	XV,	5	» »
Le Livre de Job (F.-M.-E. Pereira)	II,	5	9.25
Sargis d'Aberga . Première assemblée (S. Grébaud).	III,	4	7.20
— — — (Fin) (S. Grébaud).	XIII,	1	8. »

	Tome.	Éd.	Prix.
The Conflict of Severus, patriarch of Antioch, by Athanasius (Edgar-J. Goodspeed)	IV,	6	11,50
Les trois derniers traités du Livre des mystères du ciel et de la terre (S. Grébaud).
Interprétation de l'Apocalypse.	VI,	3	7,75
La Divinité et la Création.	VI,		
Les Comptes et les Symboles.	VI,		
La Version éthiopienne de l'histoire des Conciles de Sévère ibn al-Moqaffa', évêque d'Aschmounain, étude et fragments (S. Grébaud).	VI,	4	12,55
Note sur la version éthiopienne des Canons des Apôtres (A. Périer).	VIII,	4	11,50
Le Livre d'Esther (F.-M.-E. Pereira)	IX,	1	5,05
Le Testament Galilée de Notre-Seigneur Jésus-Christ (L. Guerrier et S. Grébaud)	IX,	3	6,85
Les Miracles de Jésus. I. (S. Grébaud)	XII,	4	7,40
— — II. (S. Grébaud)	XIV,	5	6,60
Esdras et Néhémie (E. Pereira).	XIII,	5	6,30

GREC

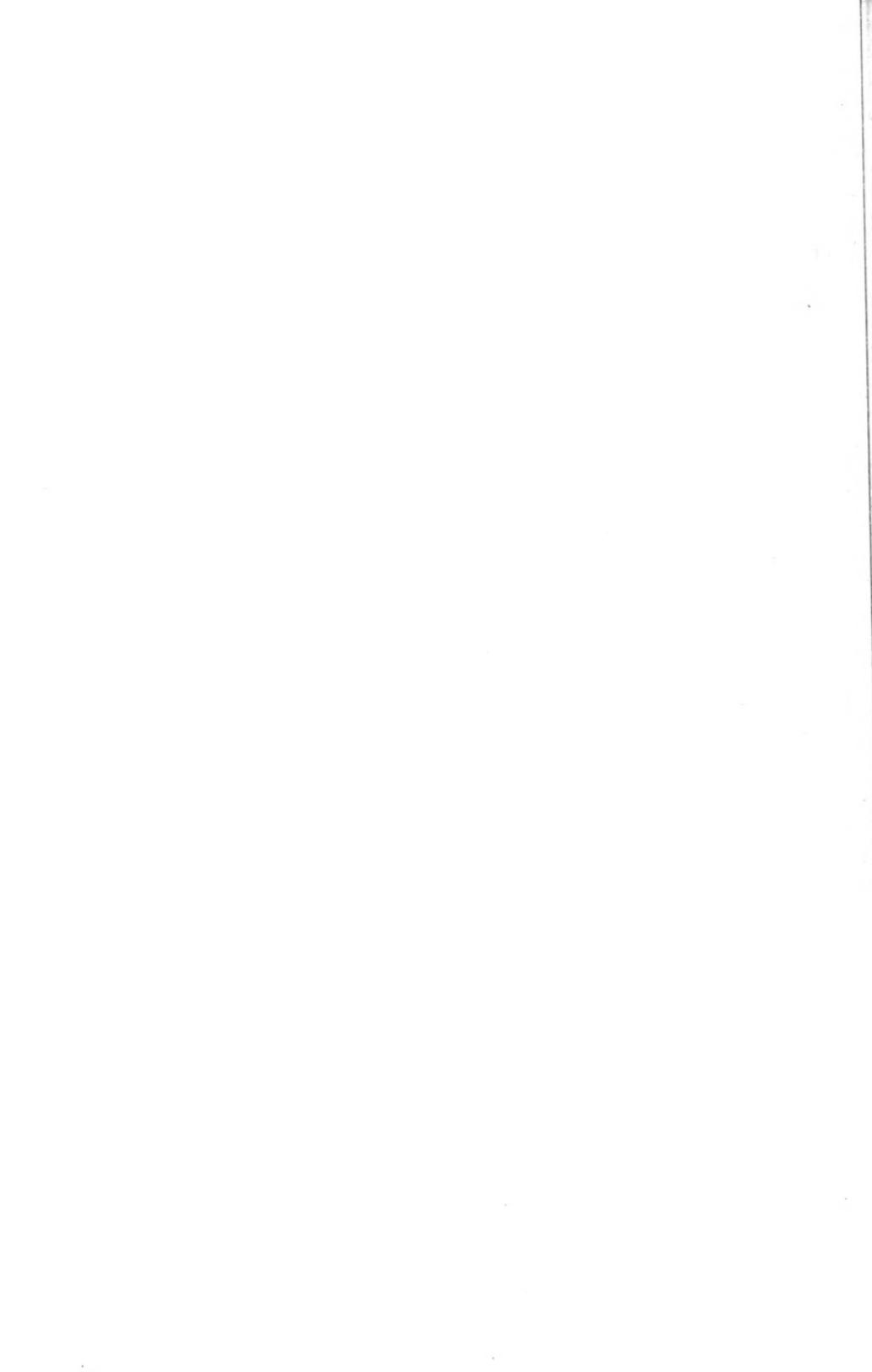
Textes grecs et latins relatifs à Sévère, patriarche d'Antioche (M.-A. Kugener).	II,	3	14,30
Les Versions grecques des actes des martyrs persans sous Sapor II (H. Delehayé).	II,	4	11,40
Les plus anciens monuments du christianisme écrits sur papyrus. I, Actes de la persécution de Dèce. II, Lettres chrétiennes sur papyrus. III, Fragments de livres canoniques. IV, Fragments de prétendues sentences de Jésus. V, Extraits de papyrus magiques. VI, Textes divers de la littérature chrétienne, 3 planches (C. Wessely).	IV,	2	9,50
Vie du Bienheureux Pacôme.			
Une rédaction inédite des <i>Ascetica</i> (J. Bousquet, F. Nau)	IV,		
Analyse du manuscrit supplément grec de Paris n° 480 (D. F. Nau)	IV,		
Analyse des manuscrits grecs palimpsestes Paris suppl. 480 et Chartres 1753, 1754 (F. Nau)	IV,	5	12,30
Histoire de saint Jean-Baptiste attribuée à saint Marc l'Évangéliste (F. Nau)	IV,		
Le Miracle de saint Michel à Colosses (F. Nau)	IV,		
L'ancienne version latine (XIe au XIIe siècle) du Miracle de saint Michel à Colosses (F. Nau)	IV,		
Vie d'Alexandre l'Acémète (E. de Stoop)	VI,	5	4,75
Textes complémentaires aux Plérophories : Zénon, Isae l'Égyptien, Théodose le Jeune, un miracle de l'Eucharistie, Séridos, Sylvain, Saint Épiplane, Amos (F. Nau)	VIII,	1	14,85
La Didascalie de Jacob. Texte grec original de Sargis d'Alberga, première assemblée (F. Nau)	VIII,	5	5,15
Vie de saint Luc le Stylite (S. Vanderstuyf)	XI,	2	11,15
Ammonas, disciple de saint Antoine (F. Nau)	XI,	4	8,30

	Tome.	Fasc.	Prix.
Documents relatifs au Concile de Florence.			
I. La question du Purgatoire à Ferrare (M ^{re} Louis Petit)	XV,	1	12.85
Les Trophées de Damas (controverse judéo-chrétienne du			
vii ^e siècle (G. Bardy)	XV,	2	9. »
Homélie mariales byzantines (Martin Jugie)	XVI,	3	12. »

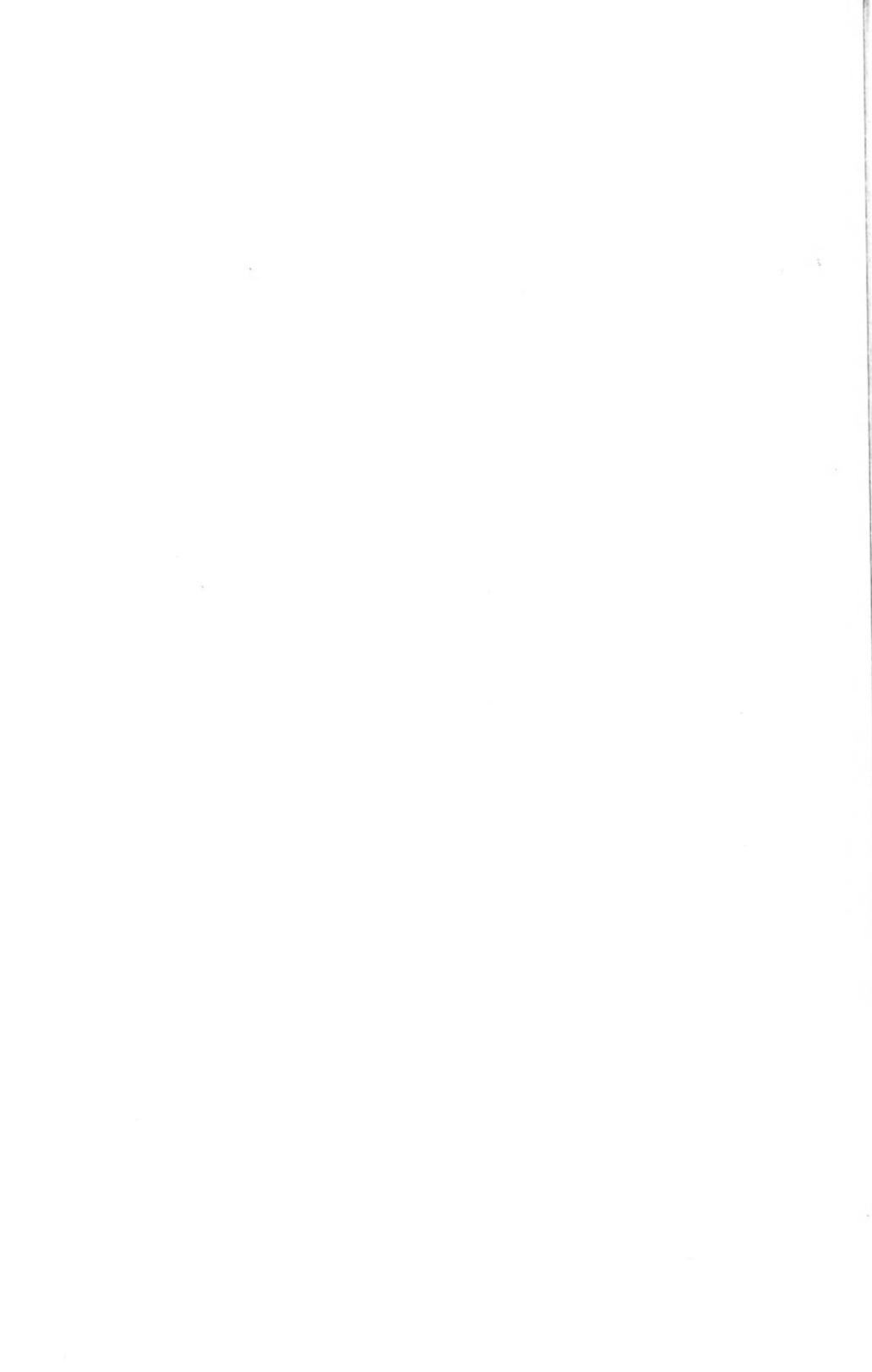
SYRIAQUE

Vie de Sévère , par Zacharie le Scholastique (M.-A. Kugener) . .	II,	1	8.40
Vie de Sévère , par Jean, supérieur du monastère de Beith			
Aphthonia (M.-A. Kugener)	II,		
Pseudo-Zacharie le Rhéteur. Extraits relatifs à Sévère			
(M.-A. Kugener)	II,		
Jean d'Asie. Extraits relatifs à Sévère (M.-A. Kugener)	II,		
Chronique d'Édesse — — — — —	II,		
Liber Chalipharam — — — — —	II,		
Jacques d'Édesse — — — — —	II,		
Élie de Nisibe — — — — —	II,		
Michel le Syrien — — — — —	II,		
Huit notices relatives à Sévère — — — — —	II,		
Poésies sur Sévère — — — — —	II,		
Histoire d'Ahoudemmeh, primat d'Orient au VIe siècle			
(F. Nau)	III,		
Histoire de Marouta, métropolitain de Tagrit du VIe au			
VIIe siècle , écrite par son successeur Denha (F. Nau)	III,	1	8.60
Traité d'Ahoudemmeh sur l'homme (F. Nau)	III,		
Les <i>Homiliae cathedrales</i> de Sévère d'Antioche ,			
traduction syriaque de Jacques d'Édesse.			
Homélie LI à LVII (R. Duval)	IV,	1	6.85
Homélie LVIII à LXIX (M. Brière)	VIII,	2	13.45
Homélie LXX à LXXVI (M. Brière)	XII,	1	11.70
Homélie LXXVII (Edg. Triffaux et M. A. Kugener)	XVI,	5	8. »
Mar Barhadbsabba Arbaya, évêque de Halwan au VIe			
siècle. Cause de la fondation des écoles (A. Scher)	IV,		
Rabban Sourin. Discours sur Narsai, Abraham et			
Yohannan (A. Scher)	IV,	4	6.60
Vie du Bienheureux Pacôme ; traduction française de la			
version syriaque (F. Nau)	IV,	5	12.30
La Légende d'Aaron de Saroug, écrite par son disciple			
Paul (F. Nau)	V,		
La Légende de Maxime et Domèce (F. Nau)	V,	5	8.30
Les Légendes d'Abraham, maître de Barsôma, et de			
Maurice, empereur des Romains (F. Nau)	V,	5	8.30

The Hymns of Severus and others in the syriac version of Paul of Edessa as revised by James of Edessa (E.-W. Brooks),		
I. Hymnes 1-137.	VI,	1 12.85
II. — 138-365.	VII,	5 15.15
Mar Isai, prêtre et docteur (VIe siècle) , Traité sur les martyrs (A. Scher).	VII,	} 1 6.60
Hnana d'Adiabène (VIe siècle) .
Cause du Vendredi d'or (A. Scher).	VII,	
Cause des Rogations (A. Scher).	VII,	
La Profession de foi à réciter par les évêques nestoriens avant l'ordination (A. Scher).	VII,	} 1 14.85
Jean Rufus, évêque de Maïouma (V^e au VIe siècle) , Plérôphories, c'est-à-dire Témoignages et Révélations contre le concile de Chalcedoine (F. Nau).	VIII,	
Fragment de la Didascalie de Jacob (F. Nau).	VIII,	5 5.15
La seconde partie de l'histoire de Barhadbesabba 'Arbaya (F. Nau).	IX,	} 5 13.70
Théodore de Mopsueste . Controverse avec les Macédoniens (F. Nau).	IX,	
Un martyrologe et douze Ménologes syriaques (F. Nau).
I. Le martyrologe syriaque du IV ^e siècle.	X,	} 1 11.70
II-V. Quatre ménologes jacobites qui commencent l'année au 1 ^{er} décembre.	X,	
VI. Deux ménologes jacobites d'Alep.	X,	
VII-XIII. Sept ménologes jacobites qui commencent l'année au 1 ^{er} octobre.	X,	
Les Lettres d'Ammon (M. Kmosko).	X,	6 8.90
Ammonas, disciple de saint Antoine (F. Nau).	XI,	4 8.30
The Letters of Sevêrus patriarch of Antioch (E. W. Brooks).	XII,	2 12.85
— — — — —	XIV,	1 22.15
Documents pour servir à l'histoire de l'Église Nestorienne (suite).		
I. La Version syriaque de quelques homélies de saint Jean Chrysostome et d'Ereclthios.	XIII,	} 2 15.40
II. Ecrits de controverse.		
III. Histoire de Nestorius d'après la lettre à Cosme et Phymne de Sliba de Mansouryah (F. Nau).		
Sei Scritti Antitrinitaristici in lingua siriaca (G. Furlani).	XIV,	4 6.85
Philoxeni episcopi Mabbugensis, Dissertationes decem. De Uno e sancta Trinitate incorporato et passo (M. Briere).	XV,	4 7.45


~~~~~  
TYPOGRAPHIE FIRMIS DIDOT ET C<sup>ie</sup>. — PARIS.  
~~~~~


BR
60
r35
t.16

Patrologia orientalis

410

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

